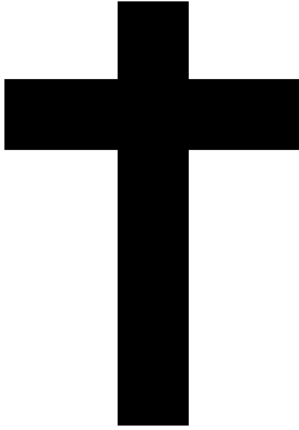

Marĩp̃aya Kerere
Wereri Turi

New Testament in Siriano

Marĩpaya Kerere Wereri Turi

New Testament in Siriano

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siriano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Siriano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
1a0774e8-d152-5929-891b-95e0d2238786

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	67
SAN LUCAS	107
SAN JUAN	176
LOS HECHOS	225
ROMANOS	284
1 CORINTIOS	311
2 CORINTIOS	337
GÁLATAS	354
EFESIOS	365
FILIPENSES	375
COLOSENSES	381
1 TESALONICENSES	387
2 TESALONICENSES	393
1 TIMOTEO	396
2 TIMOTEO	403
TITO	408
FILEMÓN	412
HEBREOS	414
SANTIAGO	436
1 SAN PEDRO	443
2 SAN PEDRO	451
1 SAN JUAN	456
2 SAN JUAN	463
3 SAN JUAN	464
SAN JUDAS	465
EL APOCALIPSIS	468

SAN MATEO

Jesucristo ñekūsāmarā āārīturiāmā rīrīdea
(Lc 3.23-38)

¹ Jesucristo ñekūsāmarā iripoegue marā āsū āārīnerā āārīmá. Jesucristo, David parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí. David, Abraham parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí.

² Abraham Isaac pagu, Isaac Jacob pagu,
Jacob Judásā pagu āārīdi āārīmí.

³ Judá pūrā Fares, Zara wāikurā āārīnerā āārīmá. Īgūsā pago Tamar wāikudeo āārīmó.

Fares Esrom pagu, Esrom Aram pagu,

⁴ Aram Aminadab pagu, Aminadab Naasón pagu,

Naasón Salmón pagu, ⁵ Salmón Booz pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rahab wāikudeo āārīmó.

Booz, Obed pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rut wāikudeo āārīmó.

Obed Isai pagu āārīdi āārīmí.

⁶ Isai Israel bumarā opu David pagu āārīdi āārīmí.

David, Urías marāpo āārīdeo merā Salomón wāikugure pūrākudi āārīmí.

⁷ Salomón Roboam pagu, Roboam Abías pagu,

Abías Asa pagu, ⁸ Asa Josafat pagu,

Josafat Joram pagu, Joram Uzías pagu,

⁹ Uzías Jotam pagu, Jotam Acáz pagu,

Acáz Ezequías pagu, ¹⁰ Ezequías Manasés pagu,

Manasés Amón pagu, Amón Josías pagu,

¹¹ Josías, Jeconíasā pagu āārīdi āārīmí. Īgūsā āārīripoere Israel bumarārē Babilonia marā gapu ñeā, Īgūsāya nikūgue āiānerā āārīmá.

¹² Irasirigu, Jeconías Babilonia nikūgue Salatiel wāikugure pūrākudi āārīmí.

Salatiel Zorobabel pagu, ¹³ Zorobabel Abiud pagu,

Abiud Eliaquim pagu, Eliaquim Azor pagu,

¹⁴ Azor Zadoc pagu, Zadoc Aquim pagu,

Aquim Eliud pagu, ¹⁵ Eliud Eleazar pagu,

Eleazar Matán pagu, Matán Jacob pagu,

¹⁶ Jacob, José pagu āārīdi āārīmí.

José, María marāpu āārīdi āārīmí. María, Jesús masakare taubu “Cristo” wāikugu pago āārīdeo āārīmó.

¹⁷ Abraham merā keopurori, Daviguere marī keotūnumakū, āārīpererā Abraham parāmerā āārīturiarā catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. David merā Īgū parāmerā āārīturiarārē keomakū, Babiloniague Israel bumarārē Īgūsā āiaburo dupuyuro keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. Dupaturi Babiloniague Īgūsā ejadero puru, Īgūsā parāmerā āārīturiarārē keopurorimakū, Cristo deyoadero puru keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá doja.

Jesucristo deyoadea
(Lc 2.1-7)

18 Jesucristo deyoaburi āsū waayuro. Īgū pago María, José merā marāpukubo iriyupo. Īgūsā suro merā āārīrikuburo dupuyuro Ōāgū deyomarīgū turari merā nijīpo āārīnugāsiayupo. 19 José igo merā mojōsiabu diayemarē irigū āārīyupu. Irasirigū, igo nijīpo āārīrīrē masīgū, masaka iūrōgue igore: “Nērō irideo āārīmó”, ārī weresādūabi, Īgūsā masībirimakūta igore béobu iriadiyupu. 20 Irire Īgū gūñaripoe Marīpure wereboegu, kērōgue Īgūrē deyoa, āsū ārīyupu:

—José, David parāmi āārīturiagu, Mariare nērō gūñabirikōāka! Igo, Ōāgū deyomarīgū turari merā nijīpo āārīnugāsiamo. Irasirigū gūiro marīō igo merā mojōsiaka! 21 Igo majīgūrē pūrākugokumo. Īgū Īgūyarā masakare Īgūsā nērī iridea wajare taubu āārīgukumi. Irasirigū Īgūrē “Jesús”^{*} wāiyegukoa, ārīyupu Marīpure wereboegu Josere.

22 I āārīpereri Marīpu Īgūya kerere weredupuyudire gojadorederosūta waayuro. Āsū ārī gojasūdero āārībú:

23 Sugo nomeō ūmū merā āārībirikerego, sugū majīgū pūrākugokumo. Īgū “Emanuel” wāikugukumi, ārī gojasūdero āārībú.[☆] “Emanuel”, ārīrō: “Marīpu marī merāta āārīmi”, ārīduaro yāa.

24 José kāriadi yobeja, puṛu Marīpure wereboegu Īgūrē doreaderosūta María merā mojōsiayupu. 25 Irasirikeregu, igo magūrē pūrākuburo dupuyuro igore marāpokubi irirosū āārīkōāyupu. Igo pūrākūadero puṛu, majīgūrē “Jesús” wāiyeyupu.

2

Masīrīmasā Jesúre iārā waadea

1 Herodes wāikugu, Judea nikū marā opu āārīripoe Jesús iri nikūma makā Belēgue deyoayupu. Īgū deyoadero puṛu, abe mūrīriro gapu marā neñukārē ōārō masīrīmasā Jerusalēgue ejañurā. 2 Irogue eja, iri makā marārē sērēñañurā:

—Sugū majīgū deyoadi judío masaka opu āārību, ¿noogue āārīrī? Guaya nikūgue gūa āārīmakū, abe mūrīriro gapu neñukāmū Īgū deyoarire imugū boyopurorimakū iābú. Irasirirā Īgūrē būremurā aarirā iriabu, ārīñurā.

3 Opu Herodes Īgūsā irasū ārādeare pébokagu, būro gūñarikuyupu. Āārīpererā Jerusalén marāde gūñarikuñurā. 4 Irasirigū Herodes āārīpererā paia oparārē, Moisés doredeare buerimasādere siu neeō, Īgūsārē sērēñayupu:

—Cristo, Marīpu iriubu, ¿noogue deyoabu āārāyuri? ārīyupu. 5 Īgū irasū ārīmakū, āsū ārī yuññurā:

—Judea nikūma makā Belēgue deyoagakumi. Iripoegue Marīpūya kerere weredupuyudi āsū ārī gojadi āārīmi:

6 Belén wāikuri makāgue sugū Opu deyoagakumi. Īgū Marīpūyarā Israel bumarārē korebu āārīgukumi.

Irasiriro Belén Judea nikū āārīrī makārī watope ubu āārīrī makā āārīkerero, gaji makārī nemorō āārīrokoa, ārī gojadi āārīmi, ārī wereñurā Herodere.[☆]

7 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Herodes masīrīmasārē siu, masaka péberogue sērēñayupu:

* 1:21 “Jesús”, ārīrō: “Marī Opu marīrē taumi”, ārīduaro yāa. ☆ 1:23 Is 7.14 ☆ 2:6 Mi 5.2

—¿Naásü äärĩmakū neñukāmu deyoari? āriyupũ. ⁸ “Irinugue deyoami”, āri yujamakū pégu, ĩgūsārē Belēgue āsü āri iriuyupũ:

—Iro marārē: “¿Noogue äārĩrĩ, majĩgũ deyoadi?” āri sērēñarā waaka! Ĩgūrē bokajarā, õõta goedujarika, yare ĩgũ äārĩrõrē weremurā! Yude ĩgūrē buremugũ waadũakoa, āriyupũ ĩgūsārē.

⁹⁻¹⁰ Ĩgũ irasũ ārĩmakū pé, Belēgue waakõañurā. Maague waamakū, neñukāmu, abe marĩriro gapũ boyoadi ĩgūsā dupuyuro waadupuyuyupũ, ĩgūsā waari maarē ĩmugũ. ĩgūsā neñukāmurē ĩarā, burõ ñsuyañurā. Neñukāmu ĩgūsā dupuyuro waa, majĩgũ ĩgũ äārĩrĩ wii weka dujanugājayupũ.

¹¹ Irasirirā iri wiigüe ñajarā, majĩgūrē, ĩgũ pago María merā äārĩgūrē bokajañurā. Ĩgūrē ĩā, ĩgũ puro ñadukupuri merā ejamejā: “Õõtarimi”, āri buremuñurā. ĩgūsā ãiadea kūmarĩrē tũpā: oro, incienso, mirra wāikuri sũrõrĩ wajaparire ĩgūrē siñurā. ¹² Pũgũ ĩgūsā kārĩripoe Marĩpũ kērõgue wereyupũ:

—Musāya makāgue goedujāarā, Herodes puro waari maarē dujāabirikõaka! Gaji maa gapũ dujāaka! āri wereyupũ. Irasirirā gaji maa gapũ goedujāañurā.

José, María merā majĩgūrē Egiptogue äiduriadea

¹³ Masĩrimasā goedujáadero pũgũ, Marĩpũre wereboegu Josere kērõgue deyoa, āsü āri wereyupũ:

—Yobeka! Majĩgūrē, ĩgũ pago merā Egipto nikũgue äiduriwägāka! Yũ murē: “Dujarika!” āri weremakũgue dujarika! Herodes majĩgūrē ãmabu yámi ĩgūrē wējēbu, āri wereyupũ.

¹⁴ ĩgũ irasũ ārĩmakū pégu, José yobe, majĩgūrē āi, pago merā ñamita Egiptogue waakõāyupũ. ¹⁵ Herodes okaropā iroguē äārĩñurā. Irasiriro Marĩpũya kerere weredupuyudi Marĩpũ magūrē ĩgũ ārĩdeare gojaderosũta waayuro. Marĩpũ āsü ārĩdi äārĩmĩ: “Yũ magūrē Egiptogue äārĩgūrē siiuba”.

Herodes ãma pũrārē wējēbéodoredea

¹⁶ Herodes, masĩrimasā ĩgũ puro goedujáabirimakū ĩāgũ, guatariakõāyupũ. Irasirigu Belén marārē, iri makā tũro äārĩrãdere ãma pũrãgārē wējēpeokõadoreyupũ. Masĩrimasā ārĩdeare gũñagũ: “Õõpãta majĩgũ masākumi”, āri gũñayupũ. Irasirigu pe bojori oparārē, pe bojori doka oparārē wējēbéodoreyupũ. ¹⁷ ĩgũ irasiriri Jeremías Marĩpũya kerere weredupuyudi gojaderosũta waayuro. Āsü āri gojadi äārĩmĩ:

¹⁸ Ramá wāikurogue burõ bujawereri merā dujaritua, orerākuma. Raquel parāmerā äārĩturiarā Israel bumarā nome ĩgūsā pũrārē burõ orerākuma. ĩgūsā pũrārē wējēmakū ĩarā, bujawereduúbirimakū, gajerā ĩgūsārē gũñaturamakū irimasĩbirikuma, āri gojadi äārĩmĩ.*

¹⁹ Herodes boadero pũgũ, Marĩpũre wereboegu Josere Egiptogue äārĩgūrē kērõgue deyoa, āsü āriyupũ doja:

²⁰ —Majĩgūrē wējēdũanerā boapereakõãma. Irasirigu majĩgūrē, pago merā Israel bumarāya nikũgue āi dujāaka doja! āriyupũ.

²¹ ĩgũ irasũ ārĩmakū pégu, José yobe, majĩgūrē, pago merãta Israel bumarāya nikũgue äiãkõāyupũ. ²² José gapũ Judea nikũgue ejagu, Herodes magũ Arquelao wāikugũ ĩgũ pagũ dagure gorawayudi äārĩmĩ, ārĩrĩ kerere pégu, gũiyupũ. Irasirigu, kērõgue Marĩpũ ĩgūrē werederosũta Judea nikūrē taria, Galilea nikũgue waakõāyupũ. ²³ Iri nikũguere Nazaret wāikuri makāgue eja, āriyupũ.

* 2:18 Jer 31.15

Irasiriro Marīḡya kerere weredupuyunerā gojaderosūta waayuro. Āsū āri gojanerā āārīmá: “‘Cristo, Marīḡy iriudi Nazaretmuta āārīmi’, āirīrākuma masaka”, āri gojanerā āārīmá.

3

Juan masakare wāiyerimasā buedea
(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Iripoere Juan masakare wāiyerimasū Judea nikū masaka marīrōgue Īgū ḡuro ejarārē Marīḡyare buenḡgāyurḡ. ² Āsū āri werenayurḡ:

—Mūsā ñerō iririre bujawereka! Mūsā ḡūñarīrē gorawayuka! Mérō dayáa, Marīḡy Īḡūyarārē doreri ejaburo, āri werenayurḡ.

³ Iripoeguemḡ Isaías Marīḡya kerere weredupuyudi, Juan iriburire āsū āri gojadi āārīmi:

Sugḡ, masaka marīrōgue ḡuro gainírī merā: “Marī Oḡḡ aariburi dupuyuro Īḡū aariburi maarē diayema maa oārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” āri wereḡukumi, āri gojadi āārīmi.*

⁴ Juāya surīro camellu poari merā suadea surīro āārīyuro. Īḡūya yuḡwēñarīdade waibḡ gasiro merā irideada āārīyuro. Porerōa, mume makāñuḡ marāyare baarikuyurḡ. ⁵ Jerusalén marā, āārīperero Judea nikū marā, dia Jordán wāikudiya turo marāde Īḡūrē pérā ejañurā. ⁶ Īḡūsā ñerō irideare bujawere, Marīḡyare weretarimakū Īḡū, Īḡūsārē deko merā wāiyeyurḡ dia Jordán wāikudiyague.

⁷ Juan, wārā fariseo bumarā, saduceo bumarā Īḡūrē wāiyedorerā ejamakū Īḡū, āsū ārīyurḡ:

—Mūsā āña irirosū ñerā āārā. ¿Noā mūsārē oōḡuere aaridoreari? “Marīḡy ḡua ñerō iriri waja ḡuare wajamoābirikōāburo”, ārīrā, ¿yure wāiyedorerā aarari? ⁸ Mūsā: “ḡua ñerō irideare bujawere, ḡūñarīrē gorawayuabḡ”, ārīrā, mūsā ñerō irideare piri, oārī ḡapḡre irika! Mūsā irasirimakū, Marīḡy mūsārē wajamoābirikumī. ⁹ Mūsā: “ḡua Abraham parāmerā āārīturiarā āārīmakū, Marīḡy ḡuare wajamoābirikumī”, āri ḡūñabirikōāka! Yḡ mūsārē āsū ārā: “Mūsā ḡūñarīrē gorawayubirimakū, mūsā Abraham parāmerā āārīturiari wajamāa. Marīḡy i ūtāyeri merā Abraham parāmerā āārīturiarā waamakū irimasīmi”.

¹⁰ Mūsā ñerī iririre piribirimakū Īḡū, Marīḡy mūsārē béogukumi. Sugḡ yukḡ ñerī dukakudire Īā, kōme merā nugūrīḡue merāta diti, peameḡue soebéorosū mūsārē béogukumi. ¹¹ Mūsā ñerō irideare bujawere, mūsā ḡūñarīrē gorawayumakū Īḡū, yḡ mūsārē deko merā wāiyegukoa. Yḡ ḡurḡ aarigú, yḡ nemorō turagḡ āārīmi. Yḡ ḡapḡ ubu āārīgú, Īḡūrē neō sḡropebirikoa. Īḡū mūsārē Ōḡḡ deyomarīgū merā, peame merā wāiyegukumi. Irasirīgḡ Ōḡḡ deyomarīgūrē mūsā merā āārīñimākū irigukumi, ñerīrē soebéorosū mūsārē ñerīrē béoburo, ārīgū. ¹² Trigo gasirire korobéogḡ irirosū āārīmi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripiri wiigue duripīgḡ irirosū oārō irirārē Īḡū ḡuroḡue āiḡukumi. Gasiri ḡapḡre peameḡue soebéogḡ irirosū ñerō irirārē peameḡue béogukumi. Iri peame neō yaribirikoa, āri werenayurḡ Juan masakare.

Juan Jesúre deko merā wāiyedea
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Juan masakare dia Jordán wāikūdiyague deko merā wāiyeripoe Jesús Galileague āārādi Īgārē wāiyedoregū waayupū. ¹⁴ Iroguē ejamakū, Juan Īgārē wāiyeduabiradiyupū:

—¿Mū gapū yure wāiyerono irigū yure wāiyedoregū aariri? āriyupū.

¹⁵⁻¹⁶ Jesús gapū Īgārē yujuyupū:

—Yure wāiyeka! Marīrē āārīpereri Marīpū dorederosūta iriro gāāmea.

Īgū irasū ārimakū pēgu: “Jáa”, āri, Jesúre wāiyeyupū. Wāiye odomakū, Jesús diague níadi majānugāmakūta, ūmugasi tūpākōāyuro. Ōāgū deyomarīgū buja irirosū deyogu dijari, Īgū weka ejabejamakū ĩayupū. ¹⁷ Marīpū ūmugasigū āārīgū āsū āriyupū Jesúre:

—Ī yū magū, yū maīgū āārīmi. Īgū merā buro usuyáa, āriyupū.

4

*Wātī Jesúre ārīmesādidēa
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)*

¹ Pūgū Ōāgū deyomarīgū Jesúre masaka marīrōgūe āiyupū, wātī Īgārē ārīmesāburo, ārīgū.

² Iroguere Jesús cuarenta nūrī, cuarenta ñamīrīgōra baabiriyupū. Pūgū haboakōāyupū. ³ Īgū haboamakū ĩāgū, wātī Īgū pūro eja, āsū āriyupū:

—Diayeta Marīpū magū āārīgū, mū turaro merā i ūtāyerire pā duparu waamakū irika! āriyupū.

⁴ Jesús gapū Īgārē yujuyupū:

—Yupūya werenírī gojadea pūgue: “Baari dita masakare okamakū iribea. Āārīpereri Marīpūya werenírī gapū Īgūsārē okamakū yáa”, āri gojasūdero āārībú, āri wereyupū Jesús wātīrē.

⁵ Pūgū wātī Marīpūya makā Jerusalégue Jesúre āia, Marīpūya wii wekague āimūrīa, ⁶ Īgārē āsū āriyupū:

—Diayeta Marīpū magū āārīgū, yebague parimadijaka! Īgūya werenírī gojadea pūgue:

Marīpū Īgārē wereboerārē mūrē koredoregākumi, neō ūtāyegue meébejabirikōāburo, ārīgū, āri gojasūdero āārībú, āri wereyupū wātī Jesúre.*

⁷ Jesús Īgārē yujuyupū:

—Yupūya werenírī gojadea pūgue: “Būremurī marīrō Marīpūre: ‘Mū turari merā yure gajino iri ĩmuka!’ ārībirikōāka!” āri gojasūdero āārībú, āri wereyupū Jesús wātīrē.

⁸ Pūgū wātī Jesúre ūmarī buúru wekague āimūrīayupū doja. Iroguē āārīpereri i ūmūma makārīrē, masaka oparidere ĩmupeokōāyupū. ⁹ Irire ĩmupeo, Jesúre āsū āriyupū:

—Mū ñadukūpuri merā ejamejāja, yure: “Mū, yū Opū āārā”, āri būremumakū, i āārīpererire mūrē sīgūra, āriyupū.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū, Jesús āsū āriyupū:

—Satanás, yū pūrore wirika! Yupūya werenírī gojadea pūgue: “Marīpū di-reta būremuka! Īgū doreri direta irika!” āri gojasūdero āārībú, āri wereyupū Jesús wātīrē.

* 4:6 Sal 91.11-12

¹¹ Īgū irasū ārīmakū pégu, wātī waakōāyupū. Īgū waadero puru, Marīpure wereboerā Jesúre iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenugādea
(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Juārē peresu iridea kerere pégu, Jesús Galilea nikūgue waakōāyupū.
¹³ Iro āārīrī makā Nazarere tariwāgā, Capernaum wāikūri makāgue ejayupū. Galilea wāikūri ditaru taro āārībú Capernaum. Iri makā Zabulón bumarāya nikū, Neftalí bumarāya nikū āārīunadero āārībú. ¹⁴ Jesús iroge ejagu, iripoeguemū Marīpūya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta iriyupū. Āsū ārī gojadi āārīmí:

¹⁵ Zabulón bumarāya nikū, Neftalí bumarāya nikū āārīunadero, judío masaka āārīmerāya nikū āārā. Ditaru taro, dia Jordán wāikūdiya abe ñajārōgue Galilea wāikūri nikū āārā.

¹⁶ Iro marā, naītīārōgue āārīrā irirosū Marīpūyare masībema. Īgūsā masībiri waja peamege waabonerā āārīma. Irasū āārīkererā, siāgorire iārā irirosū Īgūsārē taubure iārākuma. Īgūta Īgūsārē Marīpure masīmakū irigū aarīgukumi. Irasirirā boyorogue āārīrā irirosū āārīrākuma, ārī gojadi āārīmí.*

¹⁷ Jesús iroge āārīgá, masakare āsū ārī buenugāyupū:
—Musā ñerī iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Mérō dayáa, Marīpū Īgūyarārē dorerī ejaburo, ārīyupū.

Jesús wapikūrā waaí wējērīmasārē siiudea
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Jesús Galilea wāikūri ditaru tarogue ejagu, Simōrē, Īgū pagumū Andrére bokajayupū. Simōta “Pedro” wāikūyupū. Īgūsā waaí wējērīmasā āārīñurā. Ditarugue Īgūsāya buidire meeyorā iriñurā. ¹⁹ Jesús Īgūsārē:

—Náka, yū merā! Daporare musārē waaí wējērīmasā āārīrīrē piri, Marīpūya kerere wererimasā āārīmakū irīgukoa, ārīyupū.

²⁰ Īgū irasū ārīmakū pérā, mata Īgūsāya buiriyukure píkōā, Jesús merā waakōāñurā.

²¹ Pūru Jesús yoaweyaro waa, Santiagore, Īgū pagumū Juārē bokajayupū. Īgūsā Zebedeo wāikūgu pūrā āārīñurā. Īgūsāya doódirugue Īgūsā pagū merā Īgūsāya buiriyukure āmurā iriñurā. Jesús Īgūsārē: “Náka, yū merā!” ārī siiuyupū. ²² Īgū irasū ārīmakū pérā: “Jáu”, ārī, Īgūsāya doódirure, pagure píkōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús wārā masakare buedea
(Lc 6.17-19)

²³ Jesús āārīperero Galilea nikūrē judío masaka nerērī wiirigue buegore-nayupū. Ōārī kerere, Marīpū Īgūyarārē doregu āārīrīrē bueyupū. Irasū āārīmakū pūrīrikurārē āārīpereri Īgūsā pūrīrīrē tauyupū. ²⁴ Īgū irasiriri kerere āārīperero Siria nikū marā masīpereakōāñurā. Irasirirā gajerosūperi sīrīrī oparārē, pūrīrikurārē, wātēa ñajásūnerārē, ñamasīrīrī oparārē, waa-masīmerādere Jesús purogue āiñurā. Irasirigū āārīpererārē tauyupū Jesús.

²⁵ Īgū irasirimakū iārā, wārā Galilea nikū marā, Decápolis wāikūri nikūma makārī marā, Jerusalén marā, Judea nikū marā, dia Jordán wāikūdiya abe mārīriro gapū marā Īgū merā waañurā.

5

Jesús buúrugue masakare buedea

1 Jesús, masaka wárā ĩgũ pũro ejamakũ ĩāgũ, buúrugue mũrĩa, eja doayuru. ĩgũ irogue doamakũ, ĩgũ buerā ĩgũ pũro nerēnugājajñurā. 2 ĩgũsā nerēnugājamakũ ĩāgũ, Jesús ĩgũsārē āsũ ārĩ buerũroriyuru:

*“Āsũ irirāno usuyama”, ārĩ buedea
(Lc 6.20-23)*

3 —“Marĩpu iritamubirimakũ, ĩgũ gāāmerĩrē irimasĩña marĩboko”, ārĩ gũñarāno, ũmugasigue Marĩpu ĩgũyarārē dorerogue waarākuma. Irogue ma ĩgũsāya āārā. Irasirirā usuyama.

4 ‘Bũjawereri merā āārĩrārē Marĩpu ĩgũsārē gũñaturamakũ irigũkumi. Irasirirā usuyama.

5 “Gajerā nemorō āārā”, ārĩ gũñamerā, Marĩpu ĩgũsārē: “I nikũrē sĩgura”, ārĩdeare oparākuma. Irasirirā usuyama.

6 ‘Marĩpu gāāmerĩrē iridũarā, naboarā baadũarā, ñemesiburā iiridũarā irirosũ āārĩma. Marĩpu ĩgũsārē iritamugũkumi, ĩgũ gāāmerĩrē iriburo, ārĩgũ. ĩgũsārē iritamugũ, iirĩ, baayapianerā irirosũ āārĩmakũ irigũkumi. Irasirirā usuyama.

7 ‘Gajerārē bopoñarĩ merā ĩārārē Marĩpu ĩgũsārē bopoñarĩ merā ĩāgũkumi. Irasirirā usuyama.

8 ‘Ñerĩ opamerā Marĩpũre ĩārākuma. Irasirirā usuyama.

9 ‘Gajerārē ōārō siuñajārĩ merā āārĩmakũ iridũarārē Marĩpu ĩgũsārē: “Yũ pũrā āārĩma”, ārĩgũkumi. Irasirirā usuyama.

10 ‘Marĩpu gāāmerĩrē iriri waja, gajerā ĩgũsārē ñerō tarimakũ irisũrā ũmugasigue Marĩpu ĩgũyarārē dorerogue waarākuma. Irogue ma ĩgũsāya āārā. Irasirirā usuyama.

11 ‘Yũre mũsā bũremurĩ waja gajerā mũsārē ñerō werenikererũ, mũsārē ñerō irikererũ, āārĩpereri gajerosũperi ñerĩ kere ārĩkererũ, usuyaka! 12 Marĩpũya kerere weredupuyunerārē mũsā dupuyuro āārĩnerārē āsũta ñerō irinerā āārĩmā. Irasirirā mũsārē ñerō irikererũ, ōārō usuyari merā āārĩrikũka! Pũrugue wáro ōārĩ oparāko ũmugasiguere, ārĩyuru Jesús.

*I ũmuguere Marĩpũyare irirā moā, sĩagori irirosũ āārĩma, ārĩ buedea
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)*

13 Irasũ ārĩ ōdo, Jesús āsũ ārĩ buenemoyuru:

—Mũsā i ũmuguere Marĩpũyare irirā moā okari irirosũ āārā. Moā okadea okabirimakũ, dupaturi okamakũ irimasĩbirikoa. Bėokōāko. Bėoadero pũru, masaka kũrawasiribėokōākuma. Irasirirā mũsā moā okari irirosũ Marĩpũyare irinikōāka!

14 ‘Mũsā i ũmũ marārē sĩagori irirosũ āārā. Irasirirā Marĩpũyare mũsā irimakũ ĩārā, ĩgũrē masĩrākuma. Buúru wekague āārĩrĩ makārē duũmasĩña maa. 15 Masaka sĩagodirure sĩagorā, dupa kũma dokague pĩbirikuma. Sĩago, wii dekgue siukuma, iri wii marā āārĩpererā ōārō boyorogue āārĩburo, ārĩrā.

16 I irirosũ mũsāde Marĩpũyare ōārō iriri merā masakare mũsā ĩgũyarā āārĩrĩrē masĩmakũ irika, ĩgũrē ũmugasigue āārĩgũrē: “Ōātariũ āārĩmĩ”, ārĩ bũremuburo, ārĩrā!

Jesús Moisés doredeare buedea

17 'Musā yure āsū ārī gūñabirikōāka: “Marīpu Moisére doreri pídeare, irasū āārīmakū Marīpuya kerere weredupuyunerā gojadeare béogu aarigú irikumi”, ārī gūñabirikōāka! Irire béogu aarigú meta iribū. Iri āārīpererire keoro iriyuwarikugū aarigú iribū. 18 Diayeta musārē werea. Ūmagasi, i nikū āārīrōpāta Marīpu neō mérōgā su wāi Īgū doreri pídeare béobirikumi. Āārīpereri Īgū: “Āsū irigūra”, ārīdeare keoro iriyuwarikugukumi. 19 Iri dorerire su wāirē tarinugārāno, gajerārē: “Gua irirosū irika!” ārī buerā, ūmagasigūe Marīpu Īgūyarārē dorerogue Īgū Īāmakū ubu āārīrā āārīrākuma. Gajerā gapu iri dorerire ōārō irirā, gajerārē Īgūsā irirosū iridorerā, ūmagasigūe Īgūyarārē dorerogue Īgū Īāmakū oparā irirosū āārīrākuma. 20 Ire musārē werea. Musā, Moisés doredeare buerimasā, fariseo bumarā nemorō Marīpu gāāmerīrē iribirikererā, Marīpu Īgūyarārē dorerogūere neō waabirikoā.

*Jesús masaka guarimarē buedea
(Lc 12.57-59)*

21 'Marīpu musā ñekūsāmarārē doredeare musā pénerā āārībū. Īgūsārē āsū ārīdi āārīmī: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigūe wējēdinorē wajamoāka, Īgū wējēdea waja!” 22 Yu gapu musārē werea. Sugu Īgūyagu merā guagu, wajamoāsūgukumi. Īgūyagūe: “Mu wajamáa”, ārī buridagūnorē marī oparā wajamoārākuma. Īgūyagūe: “Waibū irirosū pémasīrī opabea mu”, ārīgūnorē peamegūe waamagoegorāa.

23 'Irasirirā Marīpuya wiima soepeorogue Īgārē buremurā gajino pírā waamurā: “Yaagu yu merā guami”, ārī gūñabokarā, 24 Marīpure siburire pikōā, musāyagu purogue waa: “Yu murē ñerō irideare kātika!” ārī sērēka Īgūrē! Musā gāme āmuadero purū, dupaturi Marīpuya wiigūe musā sīduadeare Īgūrē sīrā waaka!

25 'Sugu musārē weresāduagu, weresārīrē beyerimasū purogue musārē āiduamakū, mata maague Īgū merā waarā, Īgū musārē weresārīrē āmuka! Īgū merā ōārō āmubirimakū, beyerimasūguere musārē weresāgukumi. Īgū musārē weresāmakū pégu, beyerimasū musārē suraraguere wia, peresu iridoregukumi. 26 Diayeta musārē werea. Beyerimasū musārē wajaridoredeare wajaripeobirimakū, neō musārē wiubirikumi.

Jesús: “Gajigū marāpo merā ñerō iribirikōāka!” ārī buedea

27 'Iripoegue marā weredeare musā pénerā āārībū. Āsū ārīnerā āārīmā: “Gajigū marāpo merā ñerō iribirikōāka!” 28 Yu gapu musārē werea. Sugu nomeōrē ñerō iriduāri merā Īgū, Īgū gūñarīgūe igo merā ñerō irisiami.

29 'Irasirirā musāya koyuru diaye gapumarū merā Īā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū iri ñerō iririre pirika! Musā koyurure béomakū, iriru dita dediria. Ñerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupu merā peamegūe béosūrākoa. 30 Musāya diayema mojō merā ñerō irirā, iri mojōrē dititā béorosū iri ñerō iririre pirika! Musāya mojōrē béomakū, iri mojō dita dediria. Ñerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupu merā peamegūe béosūrākoa.

*Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” ārī buedea
(Mt 19.1-12; Mr 10.11-12; Lc 16.18)*

31 'Iripoegue marā idere ārīnerā āārīma: “Sugu Īgū marāpore béoduagu: ‘I waja merā murē béoa’, ārī gojari pūrē sīrō gāāmea”, ārīnerā āārīmā. 32 Yu gapu musārē werea. Sugu, Īgū marāpo gajigū merā ñerō iribirikererū igure béogu, igure gajigū merā marāpukumakū irigu, igure ñerō irimakū irikumi. Irasū āārīmakū, Īgū béodeo merā marāpokūgude ñerō irigu irikumi.

Jesús: “Āsū irigura”, āriīmarē buedea

³³ 'Iripoegue marārē weredeare mūsā pénerā āāribú. Āsū āri werenerā āārimā ĭgūsārē: “‘Marīpu wāi merā āsū irigura’, āriāderosūta marī Opu ĭūrō keoro irika!” ³⁴ Yū gapu mūsārē werea. Mūsā gajerārē: “Āsū irigura”, āriā, Marīpure wāipeobirikōāka! “Ĕmugasima merā āsū irigura”, āribirikōāka! Ĕmugasi, Marīpu doaro ubu āārīrō meta āārā. ³⁵ I nikūma merādere wāipeobirikōāka! I nikū Marīpuya nikū āārā. Irasirio ĭgū karaña doanirō irirosū āārā. Jerusalén merādere wāipeobirikōāka! Jerusalén marī Opu turatariguya makā āārā. ³⁶ “Yaa dipuru merā āsū irigura”, āri wāipeobirikōāka! Mūsā irasū āriī merā neō mūsāya dipuruma poarire ĩrīda, o borerida waamakū irimasībirikoa. ³⁷ “Āsū irigura”, o “Āsū iribirikoa”, āriā, wāipeoro marīrō su diayeta wereka! Wāipeori merā: “Āsū irigura”, āriā, wāi gāamerīrē irirā yāa.

Jesús masaka ñerō iri gāmirīmarē buedea
(Lc 6.29-30)

³⁸ 'Iripoegue marā weredeare mūsā pénerā āāribú. Āsū āriñerā āārimā: “Mūrē gajigu mūya koyeurure pātīāderosūta mude ĭgūya koyeurure pātīā gāmika! Mūya guikarure ĭgū pānuaderosūta mude ĭgūya guikarure pānu gāmika!” āriñerā āārimā. ³⁹ Yū gapu mūsārē werea. Mūsārē ñerō iridire irasū ĭākōāka! ĭgūrē ñerō iri gāmibirikōāka! Sugū mūsāya wayupārā diaye gapure pāmakū, kúgapuma wayupārādere pādoreka! ⁴⁰ Sugū mūrē weresārīrē beyerimasū pūro āia: “ĭgūya surīrore sīdoreka, ĭgū yure ñerō iridea waja”, āri weresāmakū, iriñerē sīka! Irasū āārimakū, mūya wekamañedere sīnemoka ĭgūrē! ⁴¹ Sugū surara gajinorē su kilómetro mūrē āiwāgādoremakū, gaji kilómetro āiwāgānemobosaka doja! ⁴² Sugū mūrē gajinorē sērēmakū, sīka ĭgūrē! Gajino mūrē wayumakū sīka ĭgūrē! “Wayubirikoa”, āribirikōāka!

Jesús: “Mūsārē ĭaturirārē maīka!” āri buedea
(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ 'Gaji iripoegue marā weredeare mūsā pénerā āāribú. Āsū āriñerā āārimā: “Mūsā merāmarārē maīka! Mūsārē ĭaturirā gapure ĭaturi doo, gāmika!” āriñerā āārimā. ⁴⁴ Yū gapu mūsārē werea. Mūsārē ĭaturirārē maīka! Mūsārē ñerō werenīrārē: “Ōārō āāriburo”, ārika! Mūsārē ĭaturi doorārē ōārō irika! Mūsārē ñerō āri buridakū, mūsārē ñerō irimakū, ĭgūsāya āāriburire Marīpure sērēbosaka! ⁴⁵ Irasirirā Marīpu ūmugasigue āārīgū pūrā āārīrākoa. Marīpu ñerārē, ōārādere abe asimakū yāmi. ĭgū dorerire irirā pūro, irimerā pūrodere deko merēmakū yāmi. Irasirirā mūsāde ĭgū irirosūta masakare sūrosū ōārō irika! ⁴⁶ Mūsārē maīrā direta maīrā, ĭñeēnorē ūmugasigue wajatabokuri? Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasāde ñerā āārīkererā, ĭgūsārē maīrārē maīma. ⁴⁷ Mūsāyarā direta ōārō bokatīrīñeārā, ĭñeēno ōārīrē gajerā nemorō iribokuri? Marīpure masīmerāde ĭgūsāyarārē ōārō bokatīrīñeāma. ⁴⁸ Irasirirā, Marīpu ūmugasigue āārīgū neō ñerī marīgū āārīrōsūta mūsāde neō ñerī marīrā āārīka! āri wereyupu Jesús.

6

Jesús ōārō iririkurimarē buedea

¹ Jesús āsū āri werenemoyupu:

—“Ōārīrē irirā āārā”, āārā, masaka iūrō musā iririre iri imubirikōāka! Musā irire irasirimakū, Marīpu umugasigue āārīgū musā irasiridea wajare sibirikumi. ² Irasirirā boporārē iritamurā, āārīpererārē werebirikōāka! Irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā boporārē iritamurā, marī nerērī wiirigue nerēanerā, makā dekogue āārīrā iūrō: “Ōārā āārīma”, āriburo, āārīrā, iri imuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē ōārō āārīrī merā wajatari opasiamā. ³ Musā gapu boporārē gajino sīrā, masaka iāberogue sīka! ⁴ Marīpu, musā irasirimakū iāgū, musārē ōārō wajatamakū irigukumi.

Jesús Marīpure sērērīrē buedea

(Lc 11.2-4)

⁵ Marīpure sērērā, irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā marī nerērī wiirigue, makā dekogue masaka iāburo, āārīrā, sērē imuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē iārī merā wajatari opasiamā. ⁶ Musā gapu Marīpure sērērā, musāya taribugue űajāa, disipuro bia, gajerā iāberogue Īgūrē sērēka! Īgū deyomarīgū āārīkeregu, musā merā āārīgukumi. Irasirigu, gajerā iāberogue musā Īgūrē sērēmakū iāgū, musārē ōārō wajatamakū irigukumi.

⁷ Marīpure sērērā, ubu āārīrī werenīrī merā dupaturi sērēdujabirikōāka! Marīpure masīmerā irasū yāma. “Wāri werenīrī merā gua sērēmakū, guare pégukumi”, āri gūñama. ⁸ Īgūsā irirosū iribirikōāka! Musā sērēburo dupuyuro Marīpu musā gāāmerīrē masīsiami. ⁹ Irasirirā āsū āri sērērō gāāmea Marīpure: Guapu umugasigue āārīgū, āārīpererā mūrē goepeyari merā būremuburo.

¹⁰ Mu āārīpererārē doreri aariburo. Őmugasigue marā mu gāāmerō irirosūta i nikū marāde iriburo.

¹¹ Őmuriku guare baari sīka!

¹² Gajerā guare űerō irideare guā kātirosūta mude guā űerō irideare kātika!

¹³ Guā űerō iridumakū kāmataka! űegū guare űerī āārīmesārīrē tau kāmataka! Mu suguta guare doregu, turatarigu, guā būremugū āārīnīgukoa, āri sērēka Marīpure!

¹⁴ Gajerā musārē űerō irideare musā kātīmakū iāgū, Marīpu umugasigue āārīgū musā űerō irideare kātīgukumi. ¹⁵ Gajerā musārē űerō irideare musā kātibirimakū, Marīpu musā űerō irideare kātibirikumi.

Jesús bererimarē buedea

¹⁶ Marīpure būremurā bererā, irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā bererā, Īgūsāya diapure bujawererā irirosū iri imuma, masaka Īgūsā bererire iāmasiburo, āārīrā. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē iārī merā wajatari opasiamā. ¹⁷ Musā gapu bererā, musā irinarōsūta irika! Musāya diapure waakoe, ōārō wūapukōāka! ¹⁸ Musā irasirimakū, gajerā musā bererire masibirikuma. Marīpu gapu deyomarīgū āārīkeregu, musā merā āārīmi. Īgū dita musā gajerā iāberogue iririre iāgū, musārē ōārō wajatamakū irigukumi.

Jesús marī umugasigue wajataburire buedea

(Lc 12.33-34)

¹⁹ Wāri i nikūmarē sea neō durīpībirikōāka! I nikūma borewiji boakōārokoa. Boabirimakū, burua baadediukōārākuma. Baadediubirimakū, yajarimasā űajāa, yajakōārākuma. ²⁰ Irasirirā musā umugasima opaburi gapure gūñaka! Őmugasima neō borewiji boabirikoa. Iroguere burua musā opaburire neō baadediubirikuma. Yajarimasāde neō űajāa, yajabirikuma.

²¹ Musā i ūmuma direta: “Opadukoa”, āri gūñarā, irire buro maīrākoa. Ūmugasima gapure: “Opadukoa”, āri gūñarā, irire buro maīrākoa.

Jesús masakaya koye siāgodiru irirosū āārīrē buedea

(Lc 11.34-36)

²² Musāya koye musāya gūñarīguere siāgodiru irirosū āārā. Musā ōārī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya gūñarīguere ōārō siāgoro irirosū āārā. Irasirirā Marīpuyare masīa. ²³ Musā ñerī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya gūñarīguere naītīārō irirosū āārā. Marīpuyare masībea. I naītīārī, ñetaria. Irire masībirīmakū ñegorāa.

Jesús: “Niyerure maīrā, Marīpūre maībema”, āri buedea

(Lc 16.13)

²⁴ Neō sugu moāboerimasū pērā oparārē moāboemasībirīkumi. Sugu opure maīgū, gajīgu gapure maībirīkumi, ō sugu opure buremugū, gajīgu gapure yujūbirīkumi. Niyerudere maītarīgu, Marīpū gapure maībemi.

Jesús, Marīpū ĩgū pūrārē korerimarē buedea

(Lc 12.22-31)

²⁵ Irasirīgu musārē ire weregara. Musā āārīrikurire gūñarā, “¿Ñeonorē baarākuri, ñeonorē iirīrākuri, ñeonorē sāñarākuri?” āri gūñarīkubirīkōāka! Marī okari gapu, baari nemorō wajakua. Marīya dupu, surī nemorō wajakua.

²⁶ Mirārē ūmarōgue wūrārē ĩāka! ĩgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripīri wiiridere opabema. Marīpū ūmugasīgue āārīgū gapu ĩgūsārē baari sīmi. Musā gapu, mirā nemorō wajakutarīnugāa. ²⁷ Musā buro gūñarīkuri merā neō mērōgā masānemobirīkoa. Musā irasū gūñarīkuri wajamāa.

²⁸ Irire masīkererā, ¿nasirirā musā surī sāñaburire gūñarīkuri? Makānūuma goori masārīrē gūñaka! Iri moābirīkerero, suabirīkerero ōārī surī sāñarō irirosū deyoa. ²⁹ Musārē werea. Opū Salomón surī ōārī sāñadero nemorō iri goori gapu ōārī deyoa. ³⁰ Iri goorire Marīpū ōārī goori deyomakū irikerepuru, mērōgā puru ñaīdija pereakōāa. Gajīnū gapu peamegue soebēokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkerepuru, Marīpū iri goorire ōārī deyomakū yāmi. Iri goorire ōārī āārīmakū irirosū nemorō musārē ōārō irīgukumi. Surīre sīgukumi. Musā gapu ĩgūrē mērōgā buremurī opāa. ³¹ Irasirirā: “¿Ñeonorē baarākuri, ñeonorē iirīrākuri, ñeonorē sāñarākuri?” āri gūñarīkubirīkōāka! ³² Marīpūre masīmerā buro gūñarīkuri merā irire āmanīkōāma. Marīpū ūmugasīgue āārīgū gapu āārīpereri musā gāāmerīrē masīsīami. Irire musārē sīgukumi. ³³ Irasirirā, Marīpū musā Opū āārīrīrē, ĩgū gāāmerīrē, ĩgū dorerire, āārīpereri nemorō gāāmerīrīka! Musā irasirīmakū, āārīpereri musā baa, iirīburire, musā surī sāñaburidere sīwekapeogukumi. ³⁴ Irasirirā: “¿Naāsū waarokuri ñamīgārē?” āri gūñarīkubirīkōāka! Gajīnūmarē musā ñerō tarīburire gūñarīkudupuyubirīkōāka! Dapagāma direta gūñaka! Dapagārē musā ñerō tarīburi āārīsīāa, āri wereyupu Jesús.

7

Jesús, gajerārē: “Ñerā āārīma”, āri werewūabirīkōāka! āri buedea

(Lc 6.37-38, 41-42)

¹ Jesús irire āri odo, ārīnemoyupu doja:

—Gajerārē: “Nērā āārīma”, ārī werewuabirikōōka! Musā werewuabirimakū iāgū, Marīpu musārē: “Nērā āārīma”, ārī iābirikumi. ² Gajerārē: “Oārō iribema”, ārī iārōsūta Marīpu musārē iāgukumi. Gajerārē: “Āsū āārīma”, ārī iārōsūta Marīpu musārē iāgukumi. ³ Musā ñerō iridea, koyerugue wāri turu oparosū ñetariri āārīrīrē gūñabirikererā, musāyagu ñerō iridea, koyerugue nikūyegā oparosū āārīrīrē: “Ñegorā”, ārī gūñā. ⁴ Irasirirā musā ñerō iridea, koyerugue wāri turu oparosū āārīrā, musāyagure iğūya koyerugue āārīrī nikūyegārē: “¿Āibēosi?” ārīmasībea. ⁵ Musā ñerō iririkurā, irigatorikurā āārā. Musāya koyerugue āārīrī turu gapure āibēopuroriro irirosū musā ñerō iririre piripurorika! Irasiri odo, musāyagure: “Mu ñerō iririre pirikōōka!” ārī masīa.

⁶ Marīpure ñerō ārī buridarārē iğūya kerere werebirikōōka! Iğūsārē wererā, diayēare oārīrē sīrā, o yeseare ñaguīda wajaparidare sīrā irirosū iribokoa. Diayēa guarā, oārī sīkerepuru, gāmenugā kūrīkōōkuma. Yesea iridare noō gāāmerō kurawasiribēokuma. Iğūsā irirosū āārīrārē, ubugorata Marīpuya kerere werebirikōōka!

*Jesús: “Marīpure sērērā, āsū ārī sērēka!” ārīdea
(Lc 11.9-13; 6.31)*

⁷ Marīpure sērēka! Iğūrē sērēmakū, sīgukumi. Oārīrē āmarā, bokarākoa. Wiigue ñajāduarā oemakū, Marīpu disipuro tūpā ñajādoregu irirosū musā sērērīrē pégukumi. ⁸ Iğūrē sērērānorē sīgukumi. Āmarāno, bokarākuma. Wiigue ñajāduarā oerā irirosū iğūrē sērēmakū iāgū, iğūsārē ñajādoregu irirosū iğūsā sērērīrē oārō pégukumi.

⁹ Musā pūrā pārē sērēmakū, ūtāyere sībirikoa. ¹⁰ Waaī sērēmakūdere, āñarē sībirikoa. ¹¹ Nērā āārīkererā, musā pūrārē oārīrē sīmasīa. Marīpu ūmugasigue āārīgū gapu, musā nemorō oārīrē sīmasīmi. Irasirigu iğūrē sērērārē irire sīgukumi.

¹² Musā, gajerā musārē oārō irimakū gāāmerōsūta musāde iğūsārē oārō irika! Moisés gojadea pūgue, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojadea pūguedere irasūta iridoredero āārībū.

*Jesús eyabiri disipurore ñajāri keori merā buedea
(Lc 13.24)*

¹³ Marīpu purogue ñajāduarā iğūyare irika! Irogue ñajāmakū diasagorāa. Eyabiri disipuro ñajārō irirosū āārā. Peamegue waaró gapu eyari disipuro ñajārō, eyari maarē waaró irirosū āārā. Iri maarē waamakū diasabea. Irasirirā wārā masaka irogue waarā yāma. ¹⁴ Marīpu puro gapure waamakū diasagorāa. Irasirirā mērāgāta masaka, eyabiri disipuro ñajārōrē, irogue eyabiri maarē bokama. Irogue waarā, Marīpu merā oārō āārīrākuma.

*Jesús yukure dukā merā iāmasīsūa, ārī buedea
(Lc 6.43-44)*

¹⁵ Oārō pémasīka! “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīgatorārē pébirikōōka! Iğūsā oveja guamerā, oārīrē irirā irirosū musā purogue ejarākuma. Irasirikererā, iğūsā gūñarīguere diayēa makānū marā guarā irirosū, ñerā āārīma. ¹⁶ Iğūsā ñerō irimakū musā iğūsārē: “Nērā āārīma”, ārī iāmasīrākoa. Poragu iguire dukakubirikoa. Ōaagūde higo wāikurire dukakubirikoa. ¹⁷ Ōādi yuku oārīrē dukakua. Ōedi gapu ñerīrē dukakua.

18 Yuku òdāi ñerĩrē dukakubirikoa. Ñedide òārĩrē dukakubirikoa. 19 Òārĩ dukakubiridire pábéo, peamegue soekòāma. 20 Irasirirā: “Marĩpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārigatorārē ĩgūsā iriri merā: “Ārigatorikurā āārĩma”, ārĩ ĩāmasĩrĩkkoa musā.

Jesús āārĩpererā masaka Marĩpũ pũrogue waabirikuma, ārĩ buedea
(Lc 13.25-27)

21 Wārā yure: “Muta āārā gũa Opũ”, ārĩkererā, āārĩpererā ũmugasigue Yũpũ ĩgũyarārē dorerogue ñajābirikuma. Yũpũ ũmugasigue āārĩgũ gāāmerĩrē irirā dita ĩgũ āārĩròguere ñajārākuma. 22 Yũpũ āārĩpererā ñerārē wajamoārĩnu ejamakũ, wārā yure: “Gũa Opũ, mũyare masakare buebũ. Mũ wāi merā wātēārē béowiu, wári òārĩrē iri ĩmuba”, ārĩrākuma. 23 ĩgūsā irasũ ārĩkererũ: “Mũsarē neõ masĩbiribũ. Ñerĩrē irirā āārā musā. Irasirirā yũ pũrore wirika!” ārĩgukoa.

Jesús pe wii keori merā buedea
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

24 Yũ werenĩrĩrē pèduripĩgano, yũ dorerire irigano, òārõ pémāsĩgũ āārĩmi. Sugu ũtāyegue ũkũārĩ goberi máñajāa, wii òārõ núdi irirosũ āārĩmi. 25 Pũru deko merē, dia wáro yura, mirũ bũro wējēpukerepũ, iri wii ũkũārõ núdea wii āārĩsĩā, neõ mirũabirikoa. 26 Yũ werenĩrĩrē pèkeregũ, yũ dorerire iribi gapũ sugu ĩmparogue wii iridi irirosũ āārĩmi. 27 Pũru deko merē, dia wáro yura, mirũ bũro wējēpumakũ, mata òjēdija, kòmoperekòākkoa, ārĩ wereyũpũ Jesús.

28 ĩgũ bue odomakũ, masaka ĩgũ buerire pégukari merā: “Òātariro buemi”, ārĩ gũñañurā. 29 Moisés gojadeare buerimasā irirosũ buebiriyũpũ. Sugu doregũ irirosũ bueyũpũ Jesús.

8

Jesús kāmĩ boagũre taudea
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

1 Jesús buurugue āārādi dijarimakũ ĩārā, wārā masaka ĩgũrē tũyañurā. 2 Sugu kāmĩ boagũ Jesũre ĩāgũ, ĩgũ pũro ñadũkupuri merā ejamejā, ĩgũrē sērēyũpũ:

—Yũ Opũ, mũ yũ pũrĩrikũrĩre taudũagũ taumasĩā, ārĩyũpũ.

3 ĩgũ irasũ ārĩmakũ pégu, Jesús ĩgũya mojõ merā ĩgũrē moañayũpũ.

—Mũrē taugũra. Kāmĩ marĩgũ dujaka! ārĩyũpũ.

ĩgũ irasũ ārĩmakũta, kāmĩ yariakòāyuro. 4 Irasirĩgũ Jesús ĩgũrē ārĩyũpũ:

—Gajerā masakare mũ tariadeare werebirikòāka! Paĩ pũrogue mũrē kāmĩ yariadeare ĩgũrē ĩmugũ waaka, ĩgũ mũrē: “Kāmĩ marĩgũ āārĩmi”, ārĩburo, ārĩgũ. ĩgũ irasũ ārādero pũgũ, Moisés gojadea pũgue sĩdoredeare sĩka! Mũ irire irimakũ ĩārā, masaka mũrē kāmĩ yariadeare masĩrākuma, ārĩyũpũ Jesús ĩgũrē.

Jesús surara opũre moāboegũre taudea
(Lc 7.1-10)

5 Pũru Jesús Capernaugue ejamakũ, romano marā surara opũ ĩgũ pũro ejanũgā, ĩgũrē iritamurĩ sērēyũpũ:

6 —Gũa Opũ, yũre moāboegũ bũro pũrĩrikũgũ yaa wiigũe oyami. Bũarĩ merā bũro pũrĩsũgũ iriami, ārĩyũpũ.

7 Jesús ĩgũrē ārĩyũpũ:

—ĩgũrē taugũ waagũra.

8 Surara opũ ĩgũrē yũjũyũpũ:

—Yᵐ Oᵐᵐ, yaa wiire mure: “Ñajārika!” āri masībirikoa. Yᵐ ubu āārīgū āārā. Irasirigu mᵐ ḡḡgueta doreri merā yᵐre moāboegu tarigukumi. ⁹ Gajerā oparā yᵐre dorema. Yᵐde gajerā surarare dorea. Yᵐ sugure: “Waaka!” ārimakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārimakū, aarimi. Yᵐ, yᵐre moāboegure: “Ire irika!” ārimakū, irire yāmi, āriyupᵐ.

¹⁰ Jesūs surara oᵐᵐ irasū āriīrē pégᵐ, pégukakōāyupᵐ. Īgūrē tᵐyarārē āsū āriyupᵐ:

—Diayeta mᵐsārē werea. Īi surara oᵐᵐ Israel bumᵐ āārībirikeregᵐ, yᵐre bᵐremumi. Īi irirosū yᵐre bᵐremugū neḡ sugᵐ Israel bumārē boka-jabiribu. ¹¹ Mᵐsārē werea. Wārā masaka ĩi irirosū yᵐre bᵐremurākuma. Īgūsā āārīperero marā judío masaka āārīmerā āārīkererā, ūmᵐgasigᵐ Marīᵐᵐ Īgūyarārē dorerogue eja, marī ñekūsāmarā Abraham, Isaac, Jacob merā doa, baarākuma. ¹² Gajerā judío masaka: “Gᵐᵐ Oᵐᵐ āārīrḡge waa-murā āārā”, ārikereᵐᵐᵐ, Īgūsā bᵐremubiri waja Marīᵐᵐ Īgūsārē naīīārḡge bēodediugukumi. Iroguere pūrīsūrā bᵐro ore, bajawereri merā Īgūsāya guikare kūrīduūtūrākuma, āriyupᵐ Jesūs.

¹³ Irasū āri ḡdo, surara oᵐᵐre āriyupᵐ:

—Dujāaka mᵐya wiigᵐ! Mᵐ bᵐremurōsūta waarokoa mārē moāboegure, āriyupᵐ.

Īgū irasū āriipoeta, Īgūrē moāboegure pūrīri тариакōāyuro.

Jesús, Pedro máñekōrē taudea

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Pᵐᵐ Jesūs Pedroya wiigᵐ waayupᵐ. Iri wiigᵐ ñajāgū, Pedro máñekōrē peyarogue bᵐro nimakurikᵐgo oyagore bokajayupᵐ. ¹⁵ Irasirigu igoya mojōrē moāñayupᵐ. Īgū moāñamakūta, nimakuri тариакōāyuro. Iri tarimakū wāgānᵐgā, Īgūsārē baari ejoyupᵐ.

Jesús wārā pūrīrikūrārē taudea

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Naīmejāriᵐoe āārīmakū, masaka wārā wātēa ñajāsūnerārē Jesūs pᵐroguē āijañurā. Īgū werenīri merā wātēa Īgūsāguere ñajānerārē bēowiyupᵐ. Irasū āārīmakū, āārīpererā pūrīrikūrārē tauyupᵐ. ¹⁷ Irire irigu, iripoegumᵐ Marīᵐᵐya kerere weredupuyudi Isaias gojaderosūta iriyupᵐ. Āsū āri gojadi āārīmi: “Marī turabirire, marī sīriīrē marīrē taubosami”, āri gojadi āārīmi.

Gajerā Jesúre: “Mūrē tᵐyaduakoa”, āriīdea

(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesūs wārā masaka Īgū pᵐro nerēmakū Īāgū, Īgū buerārē:

—Nāka, ditaru sikoepᵐgue taribujarā! āriyupᵐ. ¹⁹ Īgū irasū ārimakū, sugᵐ Moisés gojadeare buerimasū Jesūs pᵐro eja, āriyupᵐ:

—Buegᵐ, mᵐ noḡ waaró mūrē tᵐyagura, āriyupᵐ.

²⁰ Jesūs Īgūrē yᵐjᵐyupᵐ:

—Makānᵐᵐ marā diayéa Īgūsā kāriī toreri opama. Mirāde Īgūsā kāriīrō opama. Yᵐ āārīpererā tīgū gapᵐ kāriīrō opabea, āriyupᵐ.

²¹ Gajigu Īgū buerire tᵐyagu Īgūrē āriyupᵐ:

—Yᵐ Oᵐᵐ, yᵐᵐ boamakū Īgūrē yāa ḡdo, mārē tᵐyagura, āriyupᵐ.

²² Jesūs Īgūrē yᵐjᵐyupᵐ:

—Yᵐre tᵐyaduagu, daporata yᵐ merā aarika! Yᵐre bᵐremumerā, boanerā irirosū āārīrāta boanerārē yāaburo, āriyupᵐ.

Jesús mirū, makūrĩrē toemakā iridea
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Irasū ārī odo, doódirugue ĩgū buerā merā mārĩñajāyupũ. ²⁴ ĩgūsā mārĩñajāa, taribujaripoe ditarure mirū bũro waayuro. Makūrĩ doódirure pāñajāmiūkōādiyuro. Irasū waaripoere Jesús gapũ kārĩgũ iriyupũ. ²⁵ Irasirirā ĩgūrē yobeñurā:

—Gua Opũ, guare tauka! Marĩ mirĩmurā yáa, ārĩñurā.

²⁶ ĩgūsā irasū ārĩmakū, Jesús yũyũyupũ:

—¿Nasirirā bũro güiri musā? Yũre mérõgā bũremurĩ opáa musā, ārĩyupũ.

Irasū ārĩgũta wāgāñugā: “Mirū, makūrĩ iropāta, toeaka!” ārĩyupũ. ĩgū irasū ārĩmakū, mirū, makūrĩde toedijapereakōāyuro. ²⁷ ĩgū irasirimakū ĩāgũka, āsũ ārĩ gāme werenĩñurā:

—¿Neemuno masakũ āārĩrĩ ĩĩ? Mirū, makūrĩde ĩgūrē tarinũgābea, ārĩñurā.

Jesús Gadara marārē wātēa ñajānerārē béowiudea
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Pũrũ Jesús ditarure taribuja, Gadara marāya nikũgue ejayupũ. Irogue ejamakū, pērā ũma masāgoberi watopegue āārānerā ĩgūrē bokatĩrĩñurā. ĩgūsā wātēa ñajāsũnerā goerā āārĩñurā. Irasirirā iro waarĩ maarē masakũ neõ waabirĩñurā. ²⁹ ĩgūrē bokatĩrĩ, āsũ ārĩ gainĩñurā:

—Jesús, ũmũgasigue marā Opũ magũ, ¿nasirigu aarigú yári mũ guũ pũrogue? ¿ĩgũ āārĩpererā ñerārē wajamoārĩñũ ejabirikerepũrũ, guare porarikũmakū irigu aarĩri mũ? ārĩñurā.

³⁰ ĩgūsā koregue wárā yesea āma baarā iriñurā. ³¹ Irasirirā wātēa Jesúre āsũ ārĩ sērēñurā:

—Guare béowiugu, sũsā yeseaguere ñajādoreka! ārĩñurā.

³² —Jáũ, ĩgūsārēta ñajārā waaka! ārĩyupũ Jesús.

ĩgū irasū ārĩmakū, ĩgūsā pērā ũmaguere āārānerā yeseaguere ñajāñurā. ĩgūsā ñajāmakũta, yesea dupaturugue ũma mirēbuáa, ditarugue meébia dijāa, mirĩ boapereakōñurā.

³³ Irasū waamakū ĩārā, yeseare korerimasā gũkari merā makāgue ũmadujāa, āārĩpereri ĩgūsā ĩādeare, irasū āārĩmakū wātēa ñajāsũnerārē waadeare wereñurā. ³⁴ Irire pērā, iri makā marā āārĩpererā Jesús pũrogue waa, ĩgūrē ĩārā, turaro merā ĩgūsāya nikūrē wiridoreñurā.

9

Jesús dupũ buadire taudea
(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Irasirigu Jesús doódirugue mārĩñajāa, ditarure taribuja, ĩgũya makāgue ejayupũ. ² Irogue sugũ dupũ buadire ĩgũ peyaro merā Jesús pũro āijañurā. Jesús, ĩgūsā ĩgūrē bũremumakū ĩāgũ, dupũ buadire āsũ ārĩyupũ:

—Gũñaturaka! Yũ, mũ ñerõ irideare kātia, ārĩyupũ.

³ ĩgū irasū ārĩmakū pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsũ ārĩ gũñañurā: “ĩgũ werenĩrĩ merā Marĩpũre ñerõ werenĩmi”. ⁴ Jesús gapũ ĩgūsā gũñarĩrē ĩāmasĩ, āsũ ārĩyupũ:

—¿Nasirirā yũre ñerõ gũñarĩ musā? ⁵ ¿Naasũ ārĩrĩ gapũ diasaberi ĩĩ buadire: “Yũ, mũ ñerõ irideare kātia”, ārĩrĩ, o “Wāgāñugā, waaka!” ārĩrĩ gapũ diasaberi? ⁶ Yũ āārĩpererā ĩgũ i ũmũgue āārĩrārē ĩgūsā ñerõ irideare Marĩpũ dorero merā

kātimasīa. Irasirigu īī buadire taugura, musārē irire masīdoregu, āriyupu. Irasū āri odo, buadire āriyupu:

—Wāgānugā, mū oyaderore āi, mūya wiigue waaka! āriyupu.

7 Īgū irasū ārimakū pēgu, buadi āārādi wāgānugā, īgūya wiigue waakōāyupu.

8 Masaka, īgū irasū waarīre iārā, iāgukakōānūrā. Marīpūre: “Ōātaria, mū turari masakure sīrī”, āri, usuyari sīnūrā.

Jesús Mateore siudea
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

9 Pūru Jesús iro merā waa, yūre iābokami. Yū Mateo *, romano marā opūre niyeru wajaseabosagu āārībū. Jesús, yū moārī taribugue doagure iā, yūre: “Nāka, yū merā!” ārimi. Īgū irasū ārimakū pēgu, wāgānugā, īgū merā waakōābu.

10 Pūru yaa wiigue Jesús īgū buerā merā baarīpoe wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde baarā ejama. 11 Īgūsā merā īgū baamakū iārā, fariseo bumarā gapu īgū buerārē sērēñama:

—¿Nasirigu musārē buegu niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā baari? ārima.

12 Īgūsā irasū ārimakū pēgu, Jesús ārimi:

—Pūrīrī marīrā kūrīrimasūrē āmabema. Pūrīrikurā gapu īgūrē āmama.

13 Marīpūya werenīri gojades pūge īgūsā gojades buerā waaka! Āsū āri gojasūdero āārībū iri pūguere: “Yūre būremurā, waimārārē wējē soepeomakū gāāmebea. Gajerārē musā bopoñarī merā iāmakū gāāmea”, ārimi Marīpu, āri gojasūdero āārībū. “Ōārā āārā”, āri gūñarārē siugū aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, āri gūñarā direta siugū aarīgū iribu, īgūsā ñerō irideare bujawere, gūñarārē gorawayuburo, āri īgū, ārimi Jesús fariseo bumarārē.

Jesúre bererimarē sērēñadea
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

14 Pūru Juan masakare wāiyegu buerire tūyarā Jesúre sērēñarā ejama:

—Gua Marīpūre būremurā berea. Irasū āārīmakū fariseo bumarāde berema. ¿Nasirirā mū buerā gapu gua irirosū iriberi? ārima.

15 Jesús īgūsārē yūjumi:

—Sugū mojosīadi bosenu irimakū, īgū siuanerā īgū merā āārīrā bujawerebirikuma. Pūru īgūrē gajerā āāimākū, bujawereri merā bererākuma†.

16 Masaka maama surīro gasiro merā buguñerē seretūbirikuma. Irasū seretūmakū, maama gasiro īgūsā koadero pūru, tūāneeō, buguñerē wāri gobe yeguenemomakū irikoa. 17 Waimārā gasirī merā iridea ajuri bugu ajurīgue maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko pāmu, bugu ajuro sērāturabiri ooreakōākoa. Irasiriro igui deko, ajurode kōmokoā. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diriro gāāmea, ārimi Jesús īgūsārē‡.

Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō īgūya surīrore moāñagōrē taudea
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

* 9:9 Mateo pe wāi opayupu. Īgūta Levi wāikuyupu. † 9:15 Jesús irire irasū āriḡū: “Yū sugū mojosīadi bosenu irigu irirosū āārā. Yū buerā, mojosīadi siuanerā irirosū āārīma. Irasirirā, pūrugue yū īgūsā merā āārībirimakū iārā, bujawereri merā bererākuma”, āriḡū irimi. ‡ 9:17 Masaka, iripogue iririkūdeama, maama bueri merā buemorēduamakū iāḡū, Jesús irasū ārimi.

18 Jesús Igūsārē wereripoe judío masaka nerērī wii opu Jesús puro eja, ñadukupuri merā ejamejā, Igūrē ārīmi:

—Ym magō daporata kōmoakōāmo. Iгоре mnya mojō merā ñapeogm aarika! Irasirimakū, dupaturi okagokumo, ārīmi.

19 Igū irasū ārīmakū pé, Jesús wāgānugā, Igū merā waami. Gua Igū buerāde Igū merā waabu. 20 Gua maague waaripoe sugo nomeō Jesús purupm gapu eja, Igūya suriŕo yuware moñayupo. Igo pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugo āārīyupo. 21 Āsū ārī gūñayupo: “Īgūya suriŕore ym moñārī merā dita ym pūrīrikuri tarirokoa”, ārī gūñayupo. 22 Igo moñāmakū péña, Jesús gāmenugā, igore iā, ārīmi:

—Gūñaturaka! Mm yare bremurī opāa. Irasirigo mm pūrīrikurire tausūa, ārīmi. Igū irasū ārīmakūta, pūrīrī marīgō dujamo.

23 Puru Jesús Jairoya wiigue ejami. Irogue ñajājagu, majīgō boadeore yāaburo dupuyuro bayapeorimasārē, gajerā buro ore, gainīrārē bokaja,

24 Igūsārē āsū ārīmi:

—Wiriaka musā! Majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

Īgū irasū ārīmakū pérā, Igūrē bārīma. 25 Jesús Igūsārē wiriadore, boadeo āārīrī taribugue ñajāa, igoya mojōrē ñeāyupu. Īgū ñeāmākūta masābeja, wāgānugāyupo. 26 Masaka āārīperero iro āārīrā Jesús iriadea kerere pépereakōāñurā.

Jesús pērā koye iāmerārē taudea

27 Jesús iro āārādi wiriamakū, pērā koye iāmerā Igūrē gainī tuyama:

—David parāmi āārīturiagu, guare bopoñaka! ārīma.

28 Jesús, wiigue ñajāmakū, koye iāmerāde ñajāa, Igū purogue ejanugāma. Irasirigu Jesús Igūsārē sērēñami:

—¿Ym musārē koye iāmakū irimasīrīrē bremurī? ārīmi.

—Gua Opu, bremua, ārī yujama.

29 Igūsā irasū ārīmakū pégu, Igūsāya koyere ñapeomi:

—Musā bremurōsūta musārē iāmakū irigura, ārīmi.

30 Igū irasū ārīmakū, Igūsā oārō iākōāma. Irasirigu Jesús Igūsārē ārīmi:

—Ym musārē taurire gajerārē werebirikōāka! ārīmi.

31 Igū irasū ārīkererupu, āārīperero iro marārē Jesús Igūsārē iriadeare were-wasiripeokōāñurā.

Jesús werenibire werenīmakū iridea

32 Koye iāmerā āārānerā iri wiire wiriari poeta, gajerā sugu werenibi wātī ñajāsūdire Jesús puro āijama. 33 Jesús Igūrē iā, wātī Igūguere ñajādire béowiumi. Igū wātīrē béowiumākūta, werenībiradi werenīnugāmi. Igū irasirimakū iārā, āārīpererā iāguka:

—Marī oō Israel nikūrē āsū iririnorē neō iābiribu, ārīma.

34 Fariseo bumarā gapu Jesúre:

—Īi, wātēa opu turari merā wātēārē béowiumi, ārī werewuama.

Jesús masakare bopoñārī merā iādea

35 Jesús āārīpereri makārīrē judío masaka nerērī wiirigue masakare bue-gorenagū waami. Oārī kerere, Marīpu Igūyarārē doregu āārīrīmarē bue-nami. Irasū ārīmakū, pūrīrikurārē āārīpereri gajerosūperi sīrīrī oparārē taunami. 36 Masakare iāgū, bopoñārī merā Igūsārē iāmi. “Īgūsā bujawererā,

gũñaturamerã, oveja sugũ Ìgũsãrê korerimasũ opamerã irirosũ ããrĩma”, ãrĩ gũñayupu. ³⁷ Irasirigu ãsũ ãrĩmi guare Ìgũ buerãrê:

—Marĩpũyare neõ pémerã, poeague oteri ðuka buribjeadea irirosũ wãrã ããrĩma. Ìgũsãrê Ìgũyare weremurã gapũ iri poeere moãrĩmasã irirosũ mérãgã ããrĩma. ³⁸ Irasirirã marĩ Opũre iri poee opu irirosũ ããrĩgũrê: “Gajerã mũyare weremurãrê iriuka!” ãrĩ sêrêka! ãrĩmi Jesũs guare.

10

Jesũs pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã Ìgũ buedoregũ pĩmurãrê beyedea

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Pũru Jesũs guare pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã Ìgũ buerã ããrĩmurãrê siiu, guare Ìgũ turarire sĩmi, ããrĩpereri pũrĩrĩrê tau, wãtẽa masakare ñajãnerãdere beõwiuburo, ãrĩgũ.

² ãsũ wãikũrã ããrĩbũ gwa Jesũs beyenerã: Simõn wãikũgũ ããrĩmĩ. Ìgũrẽta “Pedro” wãiyemi Jesũs. Simõn pagũmu Andrés wãikũmi. Gajigũ Santiago ããrĩmĩ. Ìgũ pagũmu Juan wãikũmi. Ìgũsã Zebedeo pũrã ããrĩmã. ³ Gajerã Felipe, Bartolomé, Tomás ããrĩmã. Yũ Mateo, romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasã ããrĩdi ããrĩbũ. Gajigũ Santiago, Alfeo magũ ããrĩmĩ. Gajigũ Tadeo ããrĩmĩ. Ìgũta Lebeo wãikũmi. ⁴ Gajigũ Simõn, celote wãikũri bumũ ããrĩmĩ. Gajigũ Judas Iscariote wãikũgũ ããrĩmĩ. Ìgũta Jesũre wẽjẽduarãguere Ìgũrê Ìmubu ããrĩmĩ.

Jesũs Ìgũ buerãrê buedoregũ iriudea

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Jesũs guare Ìgũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãrê turarire sĩ odo, ãsũ ãrĩ were iriumi:

—Judio masaka ããrĩmerã pũroguere waabirikõõaka! Irasũ ããrĩmakũ, Samaria nikũma makãrĩguedere waabirikõõaka! ⁶ Israel bumarã Marĩpũyare masĩmerã, oveja dedirinerã irirosũ ããrĩrã pũro gapũ waaka! ⁷ Ìgũsãrê ãsũ ãrĩ wererã waaka: “Mérõ ðuyãa, Marĩpu Ìgũyarãrê doreri ejaburo”, ãrĩka! ⁸ Pũrĩrikũrãrê tauka! Boanerãrê masũka! Kãmi boarãdere tauka! Wãtẽa masakare ñajãnerãrê beõwiuka! Yũ turarire musãrê wajamarĩrõ sia. Irasirirã, yũ musãrê wajamarĩrõ sĩrõsũta wajamarĩrõ Ìgũsãrê tauka!

⁹ Waarã, neõ niyeru oro, plata, cobrere, ¹⁰ musãya aju ãiabirikõõaka! Surĩ, sapatu musã sãñarĩ merã dita waaka! Tuariyukure ãtabirikõõaka! Moãrĩmasã Ìgũsã moãrĩ waja merã wajata baama. Irasirirã musã masakare bueri waja baari musãrê sĩrãkuma.

¹¹ Makãrê ejarã, iri makã marã: “Ìta õãrõ irigu ããrĩmi”, Ìgũsã ãrĩgũ pũro ðujaka! Musã iro ããrĩrõpã Ìgũya wiire ããrĩka! Waarãgue iri wiire wirika! ¹² Iri wiire ñajãrã, wii marãrê: “Marĩpu musãrê siuñajãrĩ sĩburo”, ãrĩ õãdoreka! ¹³ Musãrê õãrõ bokatũrĩñeãmakũ, Ìgũsãrê: “Marĩpu siuñajãrĩ sĩrĩ merã õãrõ ããrĩrikũka!” ãrĩka! Musãrê gããmemerã, i siuñajãrĩ merã ããrĩbirikuma. ¹⁴ Musãrê Ìgũsã ñeãbirimãkũ, musã buerire pẽduabirimãkũ Ìãrã, Ìgũsãya wiire, o Ìgũsãya makãrê wiriarã, nikũwera musãya guburigũ tuadeare mojẽbéoka, Ìgũsãrê wajamoõburire Ìmurã! ¹⁵ Diayeta musãrê werea. Marĩpu ããrĩpererã ñerãrê wajamoãrĩnu ejamakũ Sodoma, Gomorra marãrê wajamoãrõ nemorõ musãrê gããmemerãrê wajamoãgũkumi.

Jesũre bũremurãrê gajerã ñerõ iriburire weredea

16 'Yure òārō péka! Ovejare makānūu marā diayéa guarā watopegue iriuosū ñerā masaka watopegue musārē iriua. Irasirirā òārō pémasika! Ígūsā watopegue ñerō iriro marīrō āārīrikuka! 17 Pémasika! Masaka musārē ígūsā oparārē wiarākuma, musārē wajamoādorerā. Judío masaka ígūsā nerērī wiiriguedere musārē tārārākuma. 18 Irasū āārīmakū, musā yure b̄remurī waja, ígūsāya makārī marā oparā p̄rogue, ígūsāya nikū oparā p̄rogue āārākuma musārē wajamoādoremurā. Irasirirā musārē irogue āīāmakū, oparārē, judío masaka āārīmerādere yaa kerere wererākoa musā. 19 Musārē oparā p̄rogue āīāmakū: “¿Naásū ārīrākuri ígūsārē?” ārī gūñarikubirikōāka! Oparā musārē sērēñamakū, Marīp̄u gūñarī sīrī merā wererākoa. 20 Irasirirā musā gūñarī merā werebirikoa. Marīp̄u, Ōāgū deyomarīgū merā musārē masīrī sīrī merā werenīrākoa.

21 'Iripoere masaka, ígūsāyarā yure b̄remumakū iārā, ígūsārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Pagusāmarā ígūsā pūrārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Gajerā, ígūsā pagusāmarārē iāturi, oparāguere wējēdorerā wiarākuma. 22 Irasirirā masaka āārīperero i ūmu marā yure musā b̄remurī waja musārē iāturi doorākuma. Marīp̄u gapu yure piriro marīrō b̄remugārē taugakumi. 23 Su makā marā musārē ñerō irimakū, gaji makāgue duriwāgāka! Diayeta musārē werea. Āārīpereri Israel nikūma makārīrē musā buegorena odoburo dupuyuro, yu āārīpererā tīgū Marīp̄u iriudi i ūmuge dupaturī aarīgukoa doja.

24 'Neō sugū buegu, ígūrē buegu nemorō āārībemi. Moāboerimasūde ígū opu nemorō āārībemi. 25 Sugū buegu ígūrē buedi irirosū dujaduamakū òāgorāa. Moāboerimasūde ígū opu irirosū dujaduamakū òāgorāa. Masaka yure musā Opure: “Í Beelzebú, wātēa opu āārīmi”, ārīrā, musā yaarādere ñerō ārī werenīrākuma.

*Jesús: “¿Noārē güiri merā b̄remurō gāāmerī?” ārī weredea
(Lc 12.2-7)*

26 'Irasirirā musārē ñerō iriduārārē güibirikōāka! Āārīpereri gajerā iāberogue irideare, durirogue irideadere p̄rugue masīsurokoa. 27 Yu musārē masaka péberogue weredeare ígūsā pérogue wereka! Yu musārē gajerā iāberogue werenideare makā dekogue b̄ro busuro merā wereka! 28 Musārē wējērā musāya dupu direta boamakū irirākuma. Musāya yujupūrārī gapure boamakū irimasībirikuma. Irasirirā güibirikōāka! Marīp̄u gapure güika! Ígū gapu musāya dupu, musāya yujupūrārīrē peamegue béomasīmi. Irasirirā ígūrē güiri merā b̄remuka!

29 'Masaka pērā mirā wajarirā, su niyeru tigā, mērōgā wajakuri tigārē sīkuma. Ígūsā mērōgā wajakukerep̄u, Marīp̄u gapu ígūsārē òārō koremi. Ígūsārē: “Boaburo”, ārībirikerep̄u, neō sugugā yebague yuridija, boabemi. 30 Marīp̄u āārīpereri musā āārīrikurire masīgū, musāya poarire: “Iriku āārā”, ārī masīpeokōāmi. 31 Irasirirā güibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigū Marīp̄u mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

*Jesús: “Masakare yure b̄remurīrē wereka!” ārīdea
(Lc 12.8-9)*

32 'Sugū, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, ārī weremakū, yude Yuru ūmugasigue āārīgú péuro ígūrē: “Yaagu āārīmi īī”, ārī weregura. 33 Sugū yure masīkeregu, masaka péuro: “Ígūrē masībea”, ārī weremakū, yude Yuru ūmugasigue āārīgú péuro: “Yude ígūrē masībea”, ārī weregura, ārīmi Jesús.

Jesús: “Masakare gāme dukawarirākuma”, āri werede
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Irasū āri odo, masakare āsū werenemomi:

—Musā yure: “Īgū i umuguerē aarigū, masakare siuñajārī merā āārīmakū irigū aarimī”, āri gūñabirikōāka! Irasirigū aarigū meta iribū. Yū ejarita, masakare Īgūsā basi gāme dukawarimakū yāa. Irasirirā surāyeri yure būremurākuma. Gajerā yure būremumerā gapū Īgūsārē ĩaturirākuma. ³⁵ Sugu yure būremurī waja, Īgū magū Īgūrē ĩaturigukumi. Sugo yure būremurī waja, ĩgo magō ĩgore ĩaturigokumo. Sugo mūñekō yure būremurī waja, ĩgo bepo ĩgore ĩaturigokumo. ³⁶ Irasirirā su wii marā Īgūsāyagu yure būremumakū ĩārā, Īgūrē ĩaturirākuma.

³⁷ Sugu yure maĩrō nemorō Īgū pagūsamarā gapure maĩtarinugāgū, yaagu āārīmasībirikumi. Yure maĩrō nemorō Īgū pūrā gapure maĩtarinugāgūde, yaagu āārīmasībirikumi. ³⁸ Sugu yure tuyaduari waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū āārīkeregū, neō piriro marĩrō yure tuyanikōāburo. Yure tuyaduabi, yaagu āārīmasībirikumi. ³⁹ Sugu i umugue Īgū okarire maĩgū, peamegue béosūgukumi. Gajigū yure tuyari waja gajerā Īgūrē wējēkerepuru, Marĩpu gapū Īgūrē taugukumi, Īgū purogue Īgū merā āārīburo, āriġū.

Jesús marĩ umugasigwe wajataburire werede
(Mr 9.41)

⁴⁰ Sugu musārē yaarārē ōārō bokatĩrĩñeāgū, yudere bokatĩrĩñeāmi. Yure bokatĩrĩñeāgū, yure iriuidere bokatĩrĩñeāgukumi. ⁴¹ Marĩpu Īgūya kerere weregure ōārī wajatamakū irigukumi. Sugu Marĩpuya kerere weregū āārĩrĩrē ĩamasī, Īgūrē ōārō bokatĩrĩñeāgū, Īgū irirosū ōārī wajatagukumi. Sugu gajigū Īgū ōāgū āārĩrĩrē ĩamasī, Īgūrē ōārō bokatĩrĩñeāgū, Īgū irirosū Īgūde ōārī wajatagukumi. ⁴² Sugu ubu āārĩgū yure tuyagure gajigū Īgūrē iritamudugagu deko yusari tĩamakū ĩāgū, Marĩpu Īgūdere ōārō irigukumi, āri weremi Jesús.

11

Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerire tuyarārē Jesús puro iriudea
(Lc 1.17; 7.18-35)

¹ Jesús guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā Īgū buerārē irasū ārādero puru, Galilea nikūgue āārĩrĩ makārī marārē buegorenagū waakōāmi.

² Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīyupu. Irogue āārĩgū, Cristo iriri kerere pégu, Īgū buerire tuyarārē Jesure āsū āri sērēñarā waaka:

³ —“¿Muta āārĩrĩ, Cristo masakare taugu aaribu iriayupu, Īgūsā ārĩdi, o gajigure yūrākuri gwa?” āri sērēñarā waaka! āri iriuyupu.

⁴ Irasirirā, Jesús purogue ejarā, Juan sērēñadereare Īgūrē sērēñama. Jesús Īgūsārē yujumi:

—Musā péire, musā ĩārĩrē Juārē wererā waaka! ⁵ Koye ĩābiranerā ōārō ĩāma. Waamasībiranerā waamasīakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gāmi pū pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marĩpu masakare tauri kerere weremakū péma. ⁶ “Yure būremurĩrē piribi, usuyari opagukumi”, āri wererā waaka Juārē! ārimi Jesús.

⁷ Īgūsā waadero puru, Jesús Juāyamarē masakare āsū āri werenugāmi:

—Musā masaka marĩrōgue Juārē ĩārā waarā, gūigure gūñaturabire ĩārā waarā meta irikuyo. Īgū turabi, mirū tāborere wējēpubéorosū āārībemi. ⁸ Irasū āārīmakū, musā Īgūrē irogue ĩārā waarā, ōārī suri sāñagūrē ĩārā waarā meta

irikuyo. Ōārī surī sãnarãno oparãya wiirigue ããrĩkuma. Juan Īgūsã irirosũ ããrĩbemi. ⁹ Musã irogue Īgūrē ĩārã waarã, Marĩpũya kerere weredupuyurimasãrē ĩārã waarã iriyo. Musãrē werea. Diayeta Juan Marĩpũya kerere weredupuyunerã nemorõ ããrĩmi. ¹⁰ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojasũdero ããrĩbũ Juan iriburire. Irasirigu Marĩpũ Īgũ magũrē ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: Mũ waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyurimasãrē iriugũra mũ waaburore ãmuyudoregũ, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

¹¹ Musãrē diayeta werea. Juan aariburi dupuyuro neõ sugũ Īgũ nemorõ yaamarē masĩgũ marĩdi ããrĩmi. Irasũ ããrĩkererũ, sugũ Marĩpũ ãmũgasigue ããrĩgũyagu gapũ Juan nemorõ yaamarē masĩgũ ããrĩgukumi. ããrĩpererã nemorõ ubu ããrĩgũ ããrĩkererũ, masĩgũ ããrĩgukumi.

¹² Juan masakare wãiyedi buenũgãdeapoeguetã, daporaguedere masaka ãmũgasigue Marĩpũ Īgũyarãrē dorerogue ñajãduarãrē burõ ñerõ tarimakũ yãma. Īgūsã turari merã Īgūsãrē peremakũ iridũarã iriadima. ¹³ Juan aariburo dupuyuro ããrĩpererã Marĩpũya kerere weredupuyunerã Īgūsã gojadea merã, Moisés gojadea merã Marĩpũ Īgũyarãrē doreri kerere werenerã ããrĩmã. ¹⁴ Iripoegue Marĩpũ Īgũya gojadea pũgue: “Yaa kerere weredupuyurimasãrē Elías irirosũ ããrĩbure iriugũra”, ãrĩdi ããrĩmi. Juan irasũ ãrĩsũdita ããrĩmi. Irire burẽmurõ gããmea. ¹⁵ Gãmpĩrĩ oparã, yũ wererire õãrõ pãka!

¹⁶ Masaka dapora marã, ¿ñeẽmarãno irirosũ ããrĩrĩ? Majĩrã makã dekogue Īgūsã merãmarã merã bira gainĩ doanĩrã irirosũ ããrĩma. ãsũ ãrĩ gainĩma: ¹⁷ “Gũã tẽrẽdiru purimakũ, bayabirabũ. Bũjawereri merã gũã bayamakũ, orebirabũ”, ãrĩma. ¹⁸ Juan masakare wãiyerimasũ pã baabiri, igui deko pãmudeare iiribirimi. Īgũ irasirimakũ ĩārã: “Wãtĩ ñajãsũdi ããrĩmi ĩĩ”, ãrĩbũ musã Īgūrē. ¹⁹ Pũrũ yũ ããrĩpererã tĩgũ baa, iirĩmakũ ĩārã: “Baapagu, iirĩpagũ ããrĩmi”, ãrĩbũ. “Romano marã opũre niyeru wajaseabosarisasã merãmũ, ñerõ irirã merãmũ ããrĩmi”, ãrĩbũ musã yũre. Musã gũare* burẽmubirikererã, gũã iririre ĩārã: “Marĩpũ Īgūsãrē masĩrĩ sĩmi”, ãrĩ masĩbokoã, ãrĩmi Jesũs.

Jesũs makãrĩ marãrē Īgūsã Īgūrē burẽmubirire weredeã
(Lc 10.13-15)

²⁰ Pũrũ Jesũs iroma makãrĩ marãrē turimi. Īgūsã wãri Īgũ Marĩpũ turari merã iririre iri ĩmumakũ ĩãkererã, Īgūsã ñerõ iririre bũjawerebiri, neõ piribirima. Irasirigu Īgūsãrē ãsũ ãrĩmi:

²¹ —Musã Corazĩn marã, Betsaida marãde ñerõ tarirãkoa. Iripoegue marã Tiro, Sidõn marã, musã ĩũrõ Marĩpũ Īgũ turari merã iri ĩmurõsũ iri ĩmumakũ ĩārã, Īgūsã ñerõ irideare piribonerã ããrĩmã. Īgūsã ñerõ irideare burõ bũjawereri ĩmurã, bũjawereri suri sãña, nitĩrē dipuru weka mawasiripeobonerã ããrĩmã. Musã gapũ Marĩpũ turari merã yũ iri ĩmurĩrē ĩãkererã, musã ñerõ iririre neõ piribea. ²² Irasirigu musãrē werea. Marĩpũ ããrĩpererã ñerãrē Īgũ wajamoãrĩnũ ejamakũ, Tiro, Sidõn marãrē wajamoãrõ nemorõ musãrē wajamoãgukumi. ²³ Musã Capernaum marãde: “Ĕmũgasigue mũrĩtãrãkoa”, ãrĩ gũñadãã. Iroguererã neõ waabirikoã. Boanerã ããrĩrõgue bẽodijusũrãkoa. Sodoma marãrē yũ musãrē Marĩpũ Īgũ turari merã iri ĩmuderosũta iri ĩmumakũ, iri makã daporadere ããrĩbokoã dapa. ²⁴ Irasirigu musãrē werea. Marĩpũ ããrĩpererã ñerãrē Īgũ wajamoãrĩnũ ejamakũ, Sodoma

* 11:10 Mal 3.1 * 11:19 Jesũs: “gũare”, irasũ ãrĩgũ: “Īgũ basi iririre, Juan irideare”, ãrĩgũ irimi.

marārē wajamoārō nemorō musā gapure wajamoāgukumi, musā ñerō iririre piribiri waja, ārīmi Jesús.

*Jesús: “Yñ purogue siuñajārā aarika!” ārīdea
(Lc 10.21-22)*

²⁵ Iripoere Jesús Īgū Pagure āsū ārīmi:

—Au, yu murē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīa. Mu ūmugasi marā, i nikū marā Opñ āārā. Irasirigu: “Masītarinugārā, āārīpererire pēmasīa”, ārī gūñarārē mūyare masīmākū iribeā. Majīrā irirosū murē buremurā gapure mūyare masīmākū yāa. ²⁶ Au, irasūta āārā. Mu gāāmederosūta usuyari merā irasū yāa, ārīmi Jesús Īgū Pagure.

²⁷ Pññ masakare āsū ārī werenemomi:

—Yupñ yure āārīpereri irimasīrīrē sīmi. Neō sugñ masakñ yu āārīrikarire masībemi. Yupñ dita yure masīmi. Neō sugñ masakñ Yupñ āārīrikarire masībemi. Yu dita Īgūrē masīa. Yu Īgūrē masīdorerāde Īgūrē masīma. ²⁸ Musā Marīpñre tñyaduarā nukārī ūūma ōērā irirosū āārīrā yu puro aarika! Yu musārē siuñajārī sīgura. ²⁹ Musā yu iridoreri gapure irika! Yu iririkarire masīka! Yu musārē bopoñarī merā Īā, iritamugū āārā. Irasirirā yu iridorerire irirā, yu merā ōārō siuñajārī bokarākoa. ³⁰ Yu iritamurō merā yaare musā irimakū diasabea. Irasirirā yu dorerire irirā, nukābiri kārāwñirire ūūmarōsū āārīrākoa, ārīmi Jesús.

12

*Siuñajārīññ āārīmakū, Jesús buerā trigo yerire tārīdea
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)*

¹ Iripoere judío masaka siuñajārīññ āārīmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, gua Īgū buerā ūaboasīā, trigo yerire tārī koro baabu*. ² Gua irasirīmakū Īārā, fariseo bumarā Jesúre āsū ārīma:

—Īāka! ¿Nasirirā siuñajārīññurē moādorebirikererññ, mu buerā irasū yārī? ārīma.

³ Jesús Īgūsārē ārīmi:

—¿Iripoeguemñ David, Īgū merāmarā merā ūaboaguñ, Īgū irideare musā buebiriri? ⁴ Īgū merāmarā merā Marīpñya wiigue ñajāa, Marīpñ Īūrō peyari pā duparure baadi āārīmī. Marīpñ paía āārīmerārē: “Iri pā duparure baabirīkōāka!” ārīdi āārīmī. David gapñ paí āārībirikererññ, irire baaguñ, Marīpñ Īūrō Īgū dorerire tarinugāgū meta iridi āārīmī. ⁵ Paía Marīpñya wiigue moārā, siuñajārīññurē siuñajābema. Siuñajābirikererā, Marīpñ dorerire tarinugābema. ¿Iri buebiriri musā, Marīpñ Moisére doreri pídea pūguere? ⁶ Musārē werea. Marīpñya wiire buremurō nemorō yu gapure buremurō gāāmea. ⁷ Marīpñ Īgūya werenírī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī: “Yure buremurā waimurārē wējē soepeomākū gāāmebea. Gajerārē musā bopoñarī merā Īāmakū gāāmea”, ārīdi āārīmī. Musā irire pēmasīrā yu buerā ñerō iribirikererññ, Īgūsārē: “Ñerō yāma”, ārībiribokoa. ⁸ Yu āārīpererā tīgū āārīsīā, siuñajārīññurē masaka gajino Īgūsā iriburire doremasīā, ārīmi Jesús.

*Jesús mojō dīwewedire taudea
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)*

* **12:1** Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Sugu masaku gajiguya poeque waagū, Īgūya mojōrī merā trigo yerire tārī koro baaburo. Wiirīmajī merā diti āābirīkōāburo”, ārī gojasūdero āārībū.

⁹ Irasũ āriŋ odo, waa, judío masaka nerērĩ wiigüe ñajãmi. ¹⁰ Iro sugũ masakũ mojó diíweredi āārĩmĩ. Irasirirã fariseo bumarã Jesúre: “Ñerõ yámi”, āri weresãduarã, ĩgũrẽ sērẽñama:

—¿Siuñajārĩnũ āārĩmakũ, sugũ pũrĩrikugure taudoreri āārĩrĩ? ārĩma.

¹¹ Jesús yujami ĩgũsãrẽ:

—Siuñajārĩnũ āārĩkererũ, musãyagũ oveja gobegüe meẽñajãmakũ ĩarã, ĩgũrẽ āi wiukõãkoa. ¹² Marĩpũ sugũ masakure, oveja nemorõ maitarinũgãmi. Irasirirã siuñajārĩnũrẽ masakare õarõ irirã, Moisés doredeare tarinũgãrã meta yãa, ārĩmi.

¹³ Irasũ āriŋ odo, mojó diíweredire ārĩmi:

—Mũya mojórẽ soeoka!

Īgũya mojórẽ soeomakũta, gaji mojó irirosũ õarĩ mojó dujabũ. ¹⁴ Īgũ irasirimakũ ĩarã, fariseo bumarã gua wiria: “¿Nasirisĩã, marĩ Jesúre wẽjẽrãkuri?” āri gãme werenĩnũrã.

Iripooguetũ Marĩpũya kerere weredupuyudi Jesús ĩgũ iriburire gojadea

¹⁵ Jesús ĩgũsã ĩgũrẽ wẽjẽduarire masĩ, waakõãmi. Īgũ waamakũ, wárã masaka ĩgũrẽ tuyama. Irasirigũ āārĩpererã pũrĩrikurãrẽ taumi. ¹⁶ Īgũsãrẽ taugũ: “Yaamarẽ gajerãrẽ werebirikõãka!” ārĩmi. ¹⁷ Jesús irasirigũ, Marĩpũya kerere weredupuyudi Isaiás gojaderosũta irimi. Āsũ āriŋ gojadi āārĩmĩ:

¹⁸ Āsũ ārĩmi Marĩpũ: “Īĩ yũre moãboegũ, yũ beyedi, yũ maĩgũ āārĩmi. Īgũ merã usũyãa. Ōãgũ deyomarĩgũrẽ ĩgũrẽ sĩgura. Irasirigũ yũ turari merã āārĩpererã masakare diayema iririre weregũkumi.

¹⁹ Īgũ guaseo, gainĩbirikumi. Īgũ makã dekogue bũro gainĩgorenamakũ neõ pėbirikuma.

²⁰ Turamerãrẽ bopoñarĩ merã ĩã, iritamugũkumi. Irasirigũ, ĩgũsã miũmerẽñũ biu peabodiñũ irirosũ āārĩmakũ ĩãgũ, peabėogũ irirosũ ĩgũsãrẽ iribirikumi.

Bujawererãrẽ gũñaturamakũ irigũkumi. Irasirigũ, ĩgũsã sĩãgodiru yaubodiru irirosũ āārĩmakũ ĩãgũ, yaubėogũ irirosũ ĩgũsãrẽ iribirikumi. Īgũ Opũ ñajãburi dupuyuro ĩgũsãrẽ irasirigũkumi. Īgũ Opũ ñajãdero pũrũ, masakare diayema iririre irimakũ irigũkumi.

²¹ Irasirirã āārĩperero marã ĩgũ doreburire usũyari merã yũrãkuma”, ārĩmi, āri gojadi āārĩmi Isaiás.*

*Jesúre: “Wãtĩ turari opami”, āri werewũadea
(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)*

²² Pũrũ masaka wãtĩ ñajãsũdire Jesúre taudorerã āĩjama. Īgũ wãtĩ ñajãsũdi: werenĩbi, koye ĩãbi āārĩmĩ. Īgũsã āĩjamakũ ĩã, Jesús ĩgũrẽ taumi. Īgũ irasirimakũ, õarõ ĩã, werenĩmi. ²³ Āārĩpererã masaka, ĩgũ tarimakũ ĩãgũka, āsũ āriŋ gãme sērẽñama:

—¿Īĩ David parãmi āārĩturiagũ masakare taubu meta āārĩkuri? ārĩma.

²⁴ Īgũsã irasũ ārĩmakũ pėrã, fariseo bumarã gapũ āsũ ārĩma:

—Īĩ wãtẽa opũ Beelzebũ turari merã wãtẽãrẽ bėowiumi, ārĩma.

²⁵ Jesús ĩgũsã gũñarĩrẽ masĩsĩã, ĩgũsãrẽ āsũ ārĩmi:

—Su nikũ marã ĩgũsã basi dukawari gãmekẽãrã, perekõãkuma. Su makã marã, o su wii marã ĩgũsã basi dukawari gãmekẽãrã, perekõãkuma.

²⁶ Irasũta wãtẽa opũ ĩgũyarã wãtẽãrẽ bėowigũ, ĩgũ basita ĩgũyarãrẽ dukawari

* 12:21 Is 42.1-4

pereakõãmakū iribokumi. Irasirigu, ¿noārē dorenemobokuri? ²⁷ Musā yure: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, āri werewuáa. Musā buerire tayarā gapu wātēārē béowiurā, ¿noā turari merā béowiukuri? Musā ĩgūsārē: “Marīpu turari merā wātēārē béowiuma”, ārā. Irasiriro musā yure werewuāri diaye āārībea. ²⁸ Yu Ōāgū deyomarīgū turari merā wātēārē béowiuu. Irasiriro Marīpu ĩgūyarārē doreri musā purugere ejasiáa, āri masišūa.

²⁹ Irire keori merā musārē werenemogura. Neō sugu masaku, turaguya wiire ĩgūrē siapuroribirikeregu, ĩgū oparire ēmagū ñajāmasībirikumi. ĩgūrē siadero purugue merē ĩgūyare ēmamasīkumi, ārīmī†.

³⁰ Irasū āri odo, āsū ārīnemomi:

—Yure gāāmemerā, yure ĩaturirā āārīma. Masakare yure siu neōtamumerā, ĩgūsārē waawasirimakū irirā āārīma.

³¹ Musārē diayeta werea. Marīpu āārīpereri masaka ñerō iririre, ñerō āri werenīrīdere kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgūrē ĩgūsā ñerō āri werenīmakū tamerārē neō kātibirikumi. ³² Yu āārīpererā tīgūrē ĩgūsā ñerō āri werenīmakū, Marīpu irire kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgū gapure ĩgūsā ñerō āri werenīmakū, irire neō kātibirikumi. Dapora, i umu peredero puruguedere ĩgūsā irasū ārīdeare neō kātibirikumi, ārīmi Jesús.

*Yukure irigu dukā merā ĩāmasišūa, āri weredea
(Lc 6.43-45)*

³³ Irasū āri odo, Jesús gaji keori merā buenemomi:

—Ōādi yukū ōārīrē dukakua. Nedi yukū ñerīrē dukakua. Yukure irigu dukā merā ĩāmasišūa†. ³⁴ Musā āña irirosū ñerā āārā. Musā ñerā āārīsīā, ōārīrē werenīmasībea. Marī gūñarōsūta marī werenīrī wirikōāa. ³⁵ Ōāgū ōārī gūñarī opami. Irasirigu ōārīrē werenīmi. Nēgū ñerī gūñarī opami. Irasirigu ñerīrē werenīmi. ³⁶ Musārē werea. Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu eja-makū, āārīpereri masaka noō gāāmerō werenīmoāmadeare ĩgūsārē masīmakū irīgukumi. ³⁷ Musā ōārō werenīdea waja Marīpu musārē: “Waja opabema”, ārīgukumi. Musā ñerō werenīdea waja musārē: “Waja opama”, ārīgukumi, ārīmi Jesús fariseo bumarārē.

*Masaka ñerā Jesúre Marīpu turari merā iri ĩmudoredea
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)*

³⁸ Puru surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā ĩgūrē ārīma:

—Buegu, Marīpu turari merā guare iri ĩmuka! ārīma. “ĩgū irire irimasībi, Marīpu iriudi meta āārīmi”, ārīduarā irasū ārīñurā.

³⁹ Jesús yujumi:

—Musā dapora marā masaka ñerā, Marīpure gāāmemerā āārā. Musā yure Marīpu turari merā gajino iri ĩmudorea. Musā irasiridorekererupu, Marīpuya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregura. ⁴⁰ Jonás urenu, ure ñami waaí wáguya paru poekague āārīderosūta yude āārīpererā tīgū urenu, ure ñami yeba poekague āārīgukoa. ⁴¹ Iripoegue Nínive marā Jonás Marīpuya kerere weremakū pérā, ĩgūsā ñerō irideare bujawere, ĩgūsā gūñarīrē gorawayunerā āārīmā. Dapora yu Jonás nemorō masīgū ōōgue musā merā āārā. Yu Marīpuya kerere werekererupu, musā ñerō irirīkurire bujawerebea. Irasirirā, Marīpu

† 12:29 Jesús: “Wātī nemorō turagu āārā”, ārīgū, irasū ārīmi. † 12:33 Jesús: “Yukure irigu dukā merā ĩāmasišūa”, ārīgū: “Marī, gajerā werenīrīrē pérā, ĩgūsā āārīrīkurire masīa”, ārīgū irimi.

ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, Nĩnive marã musã dapora marãrẽ: “Ñegorabu”, ãrĩrãkuma. ⁴² Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, sugo iripoeguemo Sabá nikũ marã opo musã dapora marãrẽ: “Ñegorabu”, ãrĩgokumo. Yoaromogue ããrĩkerego, õõgue i nikũgue aarideo ããrĩmó, marĩ ñekũsãmarã opu Salomón wári masĩrĩ merã wererire pégo aarigó. Dapora yu Salomón nemorõ masĩgũ õõgue musã merã ããrã. Yu musã merã ããrĩkerepũ, musã gapu yu wererire péduabea, ãrĩmi Jesús.

Jesús, wãtĩ dupaturi masakũguere ñajãrĩmarẽ weredeá
(Lc 11.24-26)

⁴³ Irasũ ãrĩ odo, keori merã werenemomi doja:

—Wãtĩ masakũguere ããrãdi wiri, pũũ deko marĩrõgue Ìgũ siuñajãburore ãmagorenagũ waakumi. ⁴⁴ Irore bokabi, ãsũ ãrĩ gũñakumi: “Yu wiridi, yaa wii irirosũ ããrĩmĩ. Dupaturi yu wiridiguereta goeñajãgura doja”, ãrĩ gũñakumi. Irasirigu Ìgũguere dupaturi goeñajãgũ, gajino marĩrĩ wii, õãrõ ãmu, ooaweadea wiire irirosũ bokajakumi. ⁴⁵ Irasirigu gajerã wãtẽa su mojóma pere gaji mojó peru pẽrebejarã Ìgũ nemorõ ñerãrẽ silu, Ìgũsã ããrĩpererã merã masakũguere ããrĩnikõãkumi. Irasirigu masakũ Ìgũ dupuyuro ããrĩrikãdero nemorõ ñerõ ããrĩkumi. Dapora marã Marĩpũre gããmemerã, yũre péduamerã irasũta ñerõ waarãkuma, ãrĩmi Jesús.

Jesús pago Ìgũ pagupũrã merã Ìgũrẽ Ìãgõ ejadea
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesús masakare wereripoe Ìgũ pago, Ìgũ pagupũrã merã Ìgũ ããrĩrĩ wii disipũro ejayupo Ìgũ merã werenidũago. ⁴⁷ Sugũ igore Ìã, Jesũre weremi:

—Mũpo, mũ pagupũrã disipũro níama, mũ merã werenidũarã, ãrĩmi.

⁴⁸ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús Ìgũrẽ ãrĩmi:

—¿Noã ããrĩrĩ yũpo, yũ pagupũrã? ãrĩmi.

⁴⁹ Irasũ ãrĩgũ, gũare Ìgũ buerãrẽ soepu, ãsũ ãrĩmi:

—Ìsã, yũpo, yũ pagupũrã irirosũ ããrĩma. ⁵⁰ Yũpũ ãmũgasigue ããrĩgũ gããmerĩrẽ irirãno, yũ pagumũ, yũ pagumo, yũpo irirosũ ããrĩma, ãrĩmi Jesús.

13

Jesús oterimasã keori merã buedeá
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Irinãta Jesús wiigue ããrãdi ditarugue waa, iri ditaru tũro eja doami.

² Masaka wãrã Ìgũ pũro nerẽmakũ Ìãgũ, doódirugue mũrĩñajãa, eja doami. ããrĩpererã masaka Ìmparogue dujanũgãma Ìgũ buerire pémurã. ³ Irasirigu wári keori merã Ìgũsãrẽ ãsũ ãrĩ buemi:

—Sugũ oterimasã Ìgũya oteri yerire meéwasirigu waakumi. ⁴ Ìgũ

meéwasiriwãgãmakũ, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirã eja, baapeokõãkuma. ⁵ Gaji yeri ãtãyerikurogue yurikoa. Iro sĩmerẽrõgã nikũ ããrĩmakũ, iro yuriadea yeri mata puriadikoa. ⁶ Iri nikũ sĩmerẽrõgã ããrĩmakũ, purĩñajãdi, pũũ abe asimakũ, nugũrĩ marĩsã, ñãã, boakõãkoa. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapũ puritarimũrã, oteri gapũre wejẽkõãkoa. ⁸ Gaji yeri õãrĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri puri, õãrõ dukakũkoa. Suñu cien yeri, gajiñu sesenta yeri, gajiñu treinta yeri dukakũkoa. ⁹ Musã gãmipũrĩ oparã, yu wererire péduripĩka! ãrĩmi Jesús.

Jesús buerā ĩgūrē: “¿Nasirigu keori merā bueri?” ārī sērēñadea (Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Puru gua ĩgū buerā ĩgū puro waa, ĩgūrē sērēñabu:

—¿Nasirigu masakare keori merā bueri? ārību.

¹¹ Jesús guare yujumi:

—Marīpu ĩgūyarārē doregu āārīrīrē, iripoegue masībirideare musārē masīmakū yāmi. Gajerā ĩgūrē buremumerā gapure irasiribemi. ¹² ĩgūyare masīrānorē masīnemomakū irigukumi. Irasirirā wāro masīrī oparākuma. Gajerā ĩgūrē buremumerā ĩgūyare masīmerārē ĩgūsā mērō masīadideare pēmasībirimakū irigukumi. ¹³ Irasirigu yu ĩgūsārē keori merā buea. ĩgūsā Marīpu iririre ĩakererā, ĩamasībema. ĩgūyare pékererā, péduripibema. Neō pēmasībema. ¹⁴ Irasirirā Marīpuya kerere weredupuyudi Isaiás gojaderosūta yāma. Āsū ārī gojadi āārīmī:

Āsū ārīmi Marīpu: “Yaare pékererā, musā neō pēmasībea. Yu iririre ĩakererā, musā neō ĩamasībea.

¹⁵ Yaa werenīrīrē péduabirisīā, musā neō pēmasībea. Gāmpūrī pémerā, koye ĩāmerā irirosū āārā. Musā irasū āārīmerā, yaare ĩāmasī, ōārō pēmasībokoa. Yu pēmasīrī sīrīrē oparā yare buremubokoa. Irasirigu musārē taubokoa”, ārīmi Marīpu, ārī gojadi āārīmī Isaiás.*

¹⁶ Gua gapure ārīmi:

—Musā gapu pēmasīa. Irasirirā usuyāa. Yu iririre ĩārā, yu wererire pérā, yare buremua. ¹⁷ Diayeta musārē werea. Wārā iripoegue marā Marīpuya kerere weredupuyunerā, gajerā Marīpure buremumerā musā dapora ĩārīrē buro ĩāduanerā āārādima. Irire ĩāduakererā, irire ĩābirinerā āārīmā. Musā dapora périre buro péduakererā, pébirinerā āārīmā.

Jesús oterimasū keori merā ĩgū bueadeare: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī weredea (Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ Irasirirā ōārō péka! Yu oterimasū keori merā bueadeare musārē weregura. Iri āsū ārīduaro yāa. Marīpu ūmugasigue āārīgū ĩgūyarārē doreri kere, oteri yeri irirosū āārā. ¹⁹ Surāyeri masaka iri kerere pékererā, pēmasībema. Maa buriri maa irirosū āārīma. Iri kerere péadero puru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātī aari, ĩgūsā péadideare ēmapeokōāmi. ²⁰⁻²¹ Gajerā masaka ūtāyerikuri yeba irirosū āārīma. Iri kerere pérā, mata usuyari merā: “Ōāgorāa”, ārī guñama. Irire pékererā, oteri yeri ūtāyerikurogue yuriadero puru, puri, nugūrī puriñājābiriderosū waama. Mērōgā puru ĩgūsā Marīpuyare péduari waja gajerā ĩgūsārē ñerō irimākū ĩārā, o ñerō tarisīā, mata ĩgūyare pirikōāma. ²² Gajerā masaka porakuri yeba irirosū āārīma. Iri kerere pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero puru, pora gapu puritarimurīa wējēderosū, i ūmumarē buro guñarikuma. Doebiridere buro gāāmenemoma. Irasirirā Marīpuyare kātima. Otediñu daka marīdiñu irirosū dujama. ²³ Gajerā masaka ōārī nikū irirosū āārīma. Marīpuya kerere pérā, ōārō pēmasīma. Irasirirā oteri yeri ōārī nikūgue yuriadero puru, puri ōārō dukakuderōsū ōārīrē yāma. Surāyeri cien yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā treinta yeri dukakurosū irirā āārīma, ārīmi Jesús.

Jesús trigo otedea watopegue ñerī tá oteri keori merā bueadea

²⁴ Jesús irasū ārī odo, gaji keori merā guare buemi:

* 13:15 Is 6.9-10

—Marīpu ūmugasigie āārīgū Īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu pooe opu Īgūya poeogie oārī yerire otekumi. ²⁵ Su űami merā āārīpererā kārīripoe Īgūrē ĩaturigu poeogie eja, Īgū trigo oteadea watopegue űerī täre otekumi. Ote odo, waakōākumi. ²⁶ Trigo yeri puriwiriadero puṛu, űerī täre purikoa. Puṛu trigo dukakakoa. Iri dukakamakū ĩārā, iri pooe opuere moāboerimasā űerī tā āārīmakū ĩāmasīkuma.

²⁷ Irasirirā iri pooe opuere wererā waakuma:

—Gua opu, űnasiriro oārī yeri direta mūya poeere otesūdero āārīkereruṛu, űerī täre puriyuri? ārīkuma. ²⁸ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, āsū ārīkumi:

—Yure ĩaturigu iri űerī täre otekumi, ārīkumi.

Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē moāboerimasā sērēñakuma doja:

—Ķűerī täre gua taāseabéorā waamakū gāāmekuri mu? ārīkuma.

²⁹ —Taāseabirikōāka! űerī täre taāsearā trigodere duuabokoa. ³⁰ Iri, űerī tā merāta puri masākōāburo. Trigo űāimākū, gajerā duka seaboerimasārē āsū ārī iriugura: “űerī täre taāseapuruori, dupa dotori siaka, irire soemurā! Puṛu trigore seaka, irire yu duripiri wiigie duripīmurā!” ārīgura, ārīkumi, ārīmi Jesús.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā buedea

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Irasū ārī odo, gaji keori merā buemi:

—Marīpu ūmugasigie āārīgū Īgūyarārē doreri sugu masakū Īgūya poeogie suye oteriyē mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. ³² Iri oteri yegā āārīpereri oteri yeri nemorō mérī yegā āārīkoa. Irasū āārīkerero, otemakū, puṛu yuku wādi irirosū puri masākoa. Irasirirā wārā irigu dupurigue Īgūsāya surī suakuma, ārīmi Jesús*.

Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā buedea

(Lc 13.20-21)

³³ Puṛu gaji keori merā buemi:

—Marīpu ūmugasigie āārīgū Īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugo nomeō pā duparure iribo, mērōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Irire wemasāseyaburo, ārīgō, irasirikumo. Irasiriro Marīpu Īgūyarārē doreri iri pā wemasārī morērī poga irirosū āārā, ārīmi†.

Jesús masakare keori merā buenadea

(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesús masakare i āārīpereri buerire weregū, keori merā dita buenami. Keori marīrō Īgūsārē buenabirimi. ³⁵ Irasirigu Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū ārī gojadi āārīmi Jesús masakare wereburimarē: Keori merā weregukoa. Iri merā weregū, Marīpu i ūmūrē iridero puṛugue

marā neō masībirideare dapora marārē weregura, ārī gojadi āārīmi.☆

* **13:32** Jesús i kere merā buegu: “Marīpu ūmugasigie āārīgūrē buremurā mērāgā āārīnugākerepuṛu, puṛugue gajerā Īgūsā merā Īgūrē buremunugāmakū, wārā āārīrākuma; o sugu Marīpure buremunugāgū, mērōgā buremurī opami. Puṛugue, mostaza wāikuri yegārē otedero puṛu yuku wādi puri, masārōsū Marīpu iritamurī merā wāro Īgūrē buremurī opagukumi”, ārī buegu irimi. † **13:33** Jesús i kere merā buegu: “Marīpure buremurā āārīperero i ūmugue Īgūyarārē doregu āārīrīrē masakare buerā waamakū, āārīpereri buri marā watopegue wārā irire pé, Īgūrē buremunugārākuma; o sugu Marīpure buremunugāgū Marīpu Īgūyarārē doregu āārīrīrē buenígū, Marīpu iritamurī merā Marīpu doreri direta iriduagukumi”, ārī buegu irimi. ☆ **13:35** Sal 78.2

Jesús ñerĩ tá, trigo otedea watopegue puri masãdeare buenemodea

³⁶ Puru Jesús masakare seretu odo, wiigüe ñajãmi. Īgũ ñajãmakũ ĩã, gũa Īgũ buerã Īgũ purogue ñajãa, Īgũrẽ sērẽñabu:

—Trigo otedea watopegue ñerĩ tá puri masãdea keorire werenemoka! ¿Naásũ arĩduaro iriari? ārĩbu.

³⁷ Gũa irasũ arĩmakũ pégu, Jesús yũjũmi:

—Yũ aãrĩpererã tĩgũ, iri pooe opu õarĩ yeri otedi irirosũ aãrã. ³⁸ Poee gapũ i ãmũ irirosũ aãrã. Marĩpu Īgũyarãrẽ dorerogue aãrĩmurã gapũ õarĩ yeri irirosũ aãrĩma. Wãtĩyarã ñerĩ tá irirosũ aãrĩma.

³⁹ Wãtĩ poee opuẽrẽ ĩaturĩgu irirosũ aãrĩmi. I ãmũ pererĩnũ iri otedea dukare searĩnũ irirosũ aãrã. Marĩpũre wereboerã, poee opuẽrẽ dukã seaboerĩmasã irirosũ aãrĩma.

⁴⁰ Iri ñerĩ táre Īgũsã taãseadeare peamegue soebéoderosũta i ãmũ pererĩnũ ejamakũ waarokoa. ⁴¹ Irasũ waarĩpoe yũ aãrĩpererã tĩgũ, yũre wereboerãrẽ iriugakoa. Irasĩrĩrã Īgũsã masakare ñerĩ irĩmakũ irĩrãrẽ, Marĩpu dorerire tarĩngãrãdere neeõrãkuma. ⁴² Neeõ odo, perebiri peamegue Īgũsãrẽ béorãkuma. Irogue bũro pũrĩsũrã Īgũsãya guikare kũrĩduútũ orerãkuma. ⁴³ Marĩpu gããmerĩrẽ irĩrã gapũ ãmũgasĩgue Īgũyarãrẽ dorerogue aãrĩrã, abe ãmũmũ irirosũ gosewasĩrĩrãkuma. Mũsã gãmpũrĩ oparã, yũ wererire pédurĩpĩka!

Jesús wáro niyeru yáapĩdea keori merã buedea

⁴⁴ 'Gaji mũsãrẽ werea. Marĩpu ãmũgasĩgue aãrĩgũ Īgũyarãrẽ doreri i irirosũ aãrã. Sugu masakũ wáro niyeru gajĩgũya nĩkũ poekague yáapĩdeare bokakumi. Irĩre bokagu, bũro usũyakumi. Irasĩrĩgu Īgũ bokadeare bũro gããmesĩã, dupaturĩ yáapĩkõãkumi doja. Irasĩrĩgu aãrĩpererĩ Īgũyare gajerãrẽ duakumi. Īgũ duadea waja merã iri nĩkũrẽ wajarĩkumi†.

Jesús perla wãĩkũriye keori merã buedea

⁴⁵ 'Gaji mũsãrẽ werea doja. Marĩpu ãmũgasĩgue aãrĩgũ Īgũyarãrẽ doreri i irirosũ aãrã. Sugu wajarĩrĩmasũ wajari yeri perla wãĩkũri yerire ãma wajarĩduakumi. ⁴⁶ Iri yerire ãmagũ, wajariatarĩri yere bokakumi. Iri yere bũro gããmesĩã, aãrĩpererĩ Īgũyare duakumi. Īgũ duadea waja merã iri yere wajarĩkumi.

Jesús buidi keori merã buedea

⁴⁷ 'Gaji mũsãrẽ werea doja. Marĩpu ãmũgasĩgue aãrĩgũ Īgũyarãrẽ doreri, waaĩ wẽjẽrĩmasã buidi meeyo, aãrĩpererã waaĩ aãrĩrãkũ ñearõ irirosũ aãrã. ⁴⁸ Īgũsãya buidire waaĩ uturĩmakũ ĩãrã, waaĩ wẽjẽrĩmasã ĩmpĩparogue tũãmajã, waaĩrẽ beyekuma. Oãrã waaĩrẽ Īgũsãya puuirĩgue seasãkuma. Ñerãrẽ béokõãkuma. ⁴⁹ I ãmũ pererĩnũ aãrĩmakũ, masakare ãsũta waarokoa. Marĩpũre wereboerã õãrãrẽ, ñerãrẽ beyerã aarĩrãkuma. ⁵⁰ Beye odo, ñerãrẽ perebiri peamegue béorãkuma. Irogue bũro pũrĩsũrã Īgũsãya guikare kũrĩduútũ orerãkuma, arĩmi Jesús.

Jesús irĩpoeuguema buerĩre, maama buerĩdere weredea

⁵¹ Puru guare sērẽñami:

—¿I aãrĩpererĩre pémasĩrĩ mũsã? arĩmi.

† **13:44** Jesús i kere merã buegu: “Masaku aãrĩpererĩ Īgũyare gããmerõ nemorõ Marĩpũyare gããmegũ aãrĩkumi”, arĩ buegu irimi.

—Ūũ, pémasĩa, āĩ ʏʏjubũ.

⁵² Gua irasũ āĩmakũ, āĩmi:

—Sugũ Moisés gojadeare buerimasũ Marĩpu ũmugasigue āārĩgũ ĩgũyarārē doregũ āārĩmarē masĩgũ, wii opũ irirosũ āārĩgukumi. Irasirĩgũ wii opũ, iripoeque ĩgũ opadeare, maama ĩgũ oparidere āĩwiugũ irirosũ, maama buerire, iripoequema bueridere ōārō masĩĩ merā weregukumi, āĩmi Jesús guare.

Jesús Nazarete goedujáadea
(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesús iri keori merā were odo, iro āārādi waa, ⁵⁴ ĩgũ masādea makāgue ejami. Irogue eja, judío masaka nerērĩ wiigue buemi. Masaka, ĩgũ buemakũ pérā, pégukakōāma. Āsũ āĩ gāme werenĩma:

—¿Noógue bueyuri, ĩ iropā masĩbu? ¿Nasirisĩā, iri ĩmurĩrē irimasĩyuri? ⁵⁵ ĩi taboa moādi magũ āārĩmi. ĩgũ pago María wāikũmo. Santiago, José, Simón, Judas ĩgũ pagupũrā āārĩma. ⁵⁶ ĩgũ pagupũrā nomede i makā marāta āārĩma. ĩgũ marĩ irirosũ āārĩkeregũ, ¿nasirisĩā, i āārĩpererire masĩĩ? āĩma.

⁵⁷ Irasirĩrā ĩgũrē buremudũabirima. Jesús gapũ ĩgũsārē āĩmi:

—Āārĩpererogue sugũ Marĩpũya kerere weredupuyugũre gajerā buremuma. ĩgũya nikũ marā, ĩgũya wii marā gapũ ĩgũrē buremubema, āĩmi.

⁵⁸ Irasirĩgũ Jesús, ĩgũsā ĩgũrē buremubirimakũ ĩāgũ, iri makārē wāri Marĩpu turari merā iri ĩmubirimi.

14

Juan masakare wāiyerimasũ boadea
(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Iripoere Herodes Galilea nikũ marā opũ, Jesús iriri kerere péyupu. ² Irire pégu, ĩgũrē moāboerārē āsũ āĩyupu:

—ĩgũ irire irasũ irĩgũ, Juan masakare wāiyerimasũta boadigue masādi āārĩkumi. Irasirĩgũ wāri iri ĩmurĩrē irikumi, āĩyupu.

³ Juan boaburi dupuyuro Herodes ĩgũ pagũmũ Felipe marāpo Herodías wāikũgore ěma, marāpokũmakũ ĩāgũ, ⁴ āsũ āĩdi āārĩmi:

—Mũ pagũmũ marāpore marāpokũgũ, Marĩpu dorerire tarinũgāgũ yāa, āĩdi āārĩmi. Irasirĩgũ Herodes ĩgũrē ñeā, peresu iridi āārĩmi. ⁵ ĩgũ Juārē wējēdaadi āārĩmi. Judío masaka gapũ: “ĩi Juan Marĩpũya kerere weredupuyurimasũ āārĩmi”, āĩ gũñanerā āārĩmā. Irasirĩgũ Herodes: “Juārē ʏ wējēmakũ ʏ merā guabokuma”, āĩrĩgũ, ĩgũsārē gũidi āārĩmi. ⁶ Pũru Herodes ĩgũ deyoadea bosenu irĩgũ iridi āārĩmi. ĩgũ irasirĩrinurē Herodías magō ĩgũ siuanerā ĩūrō baya ĩmudeo āārĩmó. Igo baya ĩmumakũ ĩāgũ, Herodes buro usũyadi āārĩmi. Irasirĩgũ igore: ⁷ “Āĩrĩgatoro marĩrō, mũ ʏre sērēĩnorē sĩgura”, āĩdi āārĩmi. ⁸ ĩgũ irasũ āĩmakũ pégo, igo pagore: “¿Ñeonorē sērēgokuri ʏ?” āĩdeo āārĩmó. Irasirĩgũ igo pago sērēdoreaderosũta ĩgũrē sērēdeo āārĩmó:

—Juan masakare wāiyerimasũya dipurure ditiĩ, soropa wāripa merā ĩgũya dipurure ʏre sĩka! āĩdeo āārĩmó.

⁹ Igo irasũ āĩmakũ pégu, Herodes buro bujaweredi āārĩmi. ĩgũ siuanerā péuro: “Āĩrĩgatoro marĩrō, mũ ʏre sērēĩnorē sĩgura”, ārādi āārĩsĩā, gũyasĩrĩgũ, igore: “Murē sĩbirikoa”, āĩmasĩbiridi āārĩmi. Irasirĩgũ, igo ĩgũrē sērērōsũta iridi

ããrĩmĩ. ¹⁰ Irasirigũ, ĩgũyagũ surara Juan peresugue ããrĩgũ pũro waa, ĩgũya dipurure ditiĩtadí ããrĩmĩ. ¹¹ Pũrũ soropa merã ĩgũya dipurure ãiri, Herodías magõrẽ wiadi ããrĩmĩ. ĩgũ wiamakũ ñeã, igo pagore ãia sídeo ããrĩmó.

¹² Juan boadero pũrũ, ĩgũ buerire tũyanerã ĩgũya dupũre ãiwãgã, yáarã waanerã ããrĩmã. Yãa odo, Juan boadeare Jesúre wererã ejama.

Jesús cinco mil ãmarẽ baari ejodea
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Juãrẽ wẽjẽadea kerere pẽgũ, Jesús doódirugue mũrĩñajãa, masaka marĩrõgue gũa ĩgũ buerã merã waakõãmi. ĩgũ irogue waarire pẽrã, masaka ĩgũsãya makãrĩrẽ wiri, ĩgũ dupuyuro maague waa, ejasianerã ããrĩmã. ¹⁴ Gũa ditaru gaji koepũgue taribujaja, Jesús doódirugue sãñadi majãnũgã, wãrã masakare bokajami. Irasirigũ ĩgũsãrẽ bopoñarĩ merã ĩã, pũrĩrikũrã ĩgũsã ãirianerãrẽ taumi. ¹⁵ Naĩmejãwãgãripoe gũa Jesús buerã ĩgũ pũro waa, ãsũ ãrĩbũ ĩgũrẽ:

—Naĩmejãrõgue yãa. Ōõ masaka marĩrõgue ããrã. Irasirigũ masakare waadoreka! Makãrĩgũe ĩgũsã baaburire wajarirã waaburo, ãrãdibũ.

¹⁶ Gũa irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, Jesús ãrĩmi:

—Waabirikõãburo. Musã ĩgũsãrẽ baari sĩka! ãrĩmi.

¹⁷ Gũa ĩgũrẽ ãrĩbũ:

—Su mojõma pã duparu, waaĩdere pẽrãta opãa, ãrĩbũ.

¹⁸ —Irire yũre ãrika! ãrĩmi Jesús.

¹⁹ Pũrũ masakare tá weka doadoremi. Irasirigũ su mojõma pã duparure, pẽrã waairẽ ãi, ãmũgasigũe ĩãmu, Marĩpũre: “Mũrẽ usũyari sĩa”, ãrĩmi. ãrĩ odo, iri pã duparure pea, guare ĩgũ buerãrẽ sĩmi masakare gueredoregũ. Irasirirã gũa ĩgũsãrẽ irire guerebũ. ²⁰ Irasirirã ããrĩpererã baayapiakõãma. Pũrũ ĩgũsã baadũãadeare pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari puuirigora seasã, utũudobobũ. ²¹ Iro baanerã: nome, majĩrã keoña marĩrõ ãma direta keomakũ cinco mil gora ããrĩmã.

Jesús deko weka waadea
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Pũrũ Jesús gũa ĩgũ buerãrẽ doódirugue mũrĩñajãdore, ditarugue ĩgũ dupuyuro taribujadoremi. ĩgũ gapũ irogue dujami dapa masakare seretubu. ²³ Seretu odo, buũru wekague suguta waayurũ Marĩpũre sërẽgũ waagũ. Ñami ejaripoe suguta ããrĩyurũ iroguere. ²⁴ Gũa gapũ ditaru dekogue ããrĩbũ. Mirũ bũro waabũ. Irasiriro makũrĩ doódirure pátũpaukõãbũ. Irasirirã taribujajabiribũ dapa.

²⁵ Pũrũ ãgãbo wereripoe Jesús ditarugue buaja, gũa pũrogue deko weka aarimĩ. ²⁶ ĩgũ deko weka aarimakũ, gũa ĩgũrẽ ĩãmasĩbirisĩa, ĩãgũkakõãbũ. Gũiri merã: “Masakũ boadi wãtĩ ããrĩmi”, ãrĩ gainĩbũ.

²⁷ Gũa gũimakũ ĩãgũ, Jesús guare ãsũ ãrĩmi:

—Gũĩnaturaka! Yuta ããrã. Gũimerãta! ãrĩmi.

²⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, Pedro ãrĩmi ĩgũrẽ:

—Mũ, yũ Opũ ããrĩgũ, yũre deko weka waa, mũ pũrogue aaridoreka! ãrĩmi.

²⁹ —Jãũ, aarika! ãrĩmi Jesús.

Irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, Pedro doódirugue sãñadi dujinũgã, deko weka Jesús pũrogue waami.

³⁰ Īgū irasū waakeregu, mirū buro wējēpumakū ĩāgū, gūigorami. Irasirigu mirīdijagu:

—Yū Opu, yure tauka! āĩ gainími.

³¹ Īgū irasū āĩmakūta, Jesús ĩgūya mojōrē ñeā: “Yure mérōgā buremurī opáa. ¿Nasirigu yure buremuturaberī?” āĩmi.

³² Puru Jesús Pedro merā doódirugue aari, marīñajāmakū, mirū waadea toeakōābu. ³³ Irasū waamakū ĩārā, gna doódirugue āārīrā ñadukapuri merā Jesús puro eja doa, ĩgūrē:

—Mu diayeta Marīpu magū āārā, āĩ buremuba.

Jesús Genesaret marārē pūrīkurārē taudea
(Mr 6.53-56)

³⁴ Puru taribujaja, Genesaret* wāikuri nikūgue ejabu. ³⁵ Iro marā Jesúre ĩāmasĭsĭā, āārīpererā iro āārīrārē ĩgū ejari kerere wereñurā. Irasirirā āārīpererā pūrīkurārē taudorerā ĩgū purogue āĩjama. ĩgūrē āsū āĩ sērēma:

³⁶ —Muya suriro yuwa direta ĩgūsārē moññadoreka! āĩma. Irasirirā āārīpererā pūrīkurā ĩgūya surirore moññanerā ĩgūsā sīrīrī opadeare tarisūma.

15

Masakare ñerā waamakū iririre buedea
(Mr 7.1-23)

¹ Puru surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalēgue āārānerā Jesús puro eja, ĩgūrē sērēñama:

² —¿Nasirirā mu buerā, marī ñekūsāmarā iriunaderosū iriberi? Marī ñekūsāmarā baaburi dupuyuro mojōkoederosū iribema, āĩma.

³ Jesús ĩgūsārē yujumi:

—Yude musārē sērēñagura. ¿Nasirirā Marīpu doreri gapure irirone irirā, musā ñekūsāmarā iriunadeare yāri? ⁴ Marīpu āsū āĩdi āārīmī: “Mupure, mupore buremuka! Sugu ĩgū pagusāmarārē ñerō werenígū wējēdoresūgukumi”, āĩdi āārīmī. ⁵ ĩgū irasū āĩkerepuru, musā gapu masakare ĩgūsā pagusāmarāya āārīburire buerā, āsū ārā: “Sugu ĩgū pagure, o ĩgū pagore: ‘Yū musārē sīboadeare Marīpure sīpeokōābu. Irasirigu musārē iritamumasībirikoa’, āĩmakū oāgorāa”, āĩ buea. ⁶ Irasū buerā, masakare ĩgūsā pagusāmarārē iritamubirimakū, Marīpu dorerire ubu ĩābéomakū yāa, musā ñekūsāmarā iriunadeare iritayadorerā. ⁷ Masaka ĩūrō dita oārō yāa musā. ĩgūsā ĩāberogue ñerō iririkurā āārā. Iripoegue Marīpaya kerere weredupuyudi Isaias diayeta gojadi āārīmī musā irigatorire gojagu. Āsū āĩ gojadi āārīmī:

⁸ ĩsā masaka ĩgūsāya disi merā yure oārō werenikererā, ĩgūsāya yujupūrārīgue yure neō buremubema.

⁹ Irasiriro ĩgūsā yure buremurā nerērī wajamāa. ĩgūsā bueri, yu doreri meta āārā. Masaka doreri āārā, āĩ gojadi āārīmī, āĩ yujumi Jesús fariseo bumarārē.*

¹⁰ Irasū āĩ odo, masakare ĩgū puro siiu, āsū āārīmī:

—Yū wererire oārō pékūñūn péka! ¹¹ Sugu masakaya disigue baari ñajāri, ĩgūrē ñegū waamakū iribea. ĩgūya disigue wiriri gapu, ĩgūrē ñegū waamakū yāa, āĩmi.

* 14:34 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo āārīyuro. ☆ 15:9 Is 29.13

12 Īgū irasū ārādero puru, gua Īgū buerā Īgū puro waa, Īgūrē āriḅu:

—¿Mu masīrī? Mu irasū ārādeare pérā, fariseo bumarā guakōāma, āriḅu.

13 Gua irasū ārimakū, Jesús āsū āri yujumi:

—Yuru umugasigue āārīgū āārīpereri Īgū otebirideare nugūrī merāta duua béogu irirosū Īgūsārē béogukumi. 14 Irasirirā Īgūsārē irasū iākōāka! Īgūsā Marīpuyare masībikererā, gajerā Īgūyare masīmerārē buema. Irasirirā koye iāmerā gajerā koye iāmerārē tūādupuyurā irirosū āārīma. Sugu koye iābi gajigu koye iābire tūādupuyuwāgāgū, Īgūsā pērāgueta gobegue meēñajākōārākuma, ārimi Jesús.

15 Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro gapu Jesúre ārimi:

—Guare wereka! Masaku Īgūya disi wiriri keori, ¿naāsū ārīduaro yári? ārimi.

16 Jesús yujumi:

—¿Musāde pémasīberi dapa? 17 Āārīpereri marī baari, marīya disigue ñajāa, parugue waa, puru tariwereakōāa. 18 Masaka werenírī, Īgūsāya disi wiriri āārā. Īgūsā gūñarīgue ñerīrē oparā ñerō wereníma. Iri Īgūsārē ñerā waamakū yāa. 19 Īgūsā gūñarīgue ñerī oparā āsū āārīma. Ñerī gūñarā, masakare wējēbéorā, gajigu marāpo, gajego marāpu merā ñerō irirā, ūma nome merā, nome ūma merā ñerō gāmebirarā, yajarā, ārīgatorā, masakare ñerō kere wererā āārīma. 20 Iri ñerī Īgūsā gūñarīgue oparī, Īgūsārē ñerā waamakū yāa. Masaka Īgūsā ñekūsāmarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoebirimakū, Īgūsārē ñerā waamakū iribeā, ārimi Jesús.

Judío masako āārībeo Jesúre bñremudea (Mr 7.24-30)

21 Puru Jesús Tiro, Sidón wāikuri makārī āārīrōgue waami. 22 Irogue ejamakū, sugo nomeō Canaán nikūmo irogue āārīgō Jesús puro gainijamo:

—Yu Opu, David parāmi āārīturiagu yare bopoñaka! Yu magō wātī ñajāsūdeo buro ñerō tarigo yāmo, ārīmo.

23 Igo irasū ārimakū pékeregu, Jesús igore yujubirimi. Irasirirā gua Īgū buerā Īgūrē āriḅu:

—Waadoreka igore! Marīrē ñerō gainí tuyawāgārimo, āriḅu.

24 Gua irasū ārimakū pégu, Jesús igore ārimi:

—Yuru yare, Israel bumarā oveja dedirinerā irirosū āārīrā direta iritamudoregu iriumi, ārimi.

25 Igo Israel bumo āārībirikerego, Jesús guburi puro ñadukupuri merā ejamejā, āsū ārīmo:

—Yu Opu, yare iritamuka! ārīmo.

26 Jesús igore yujumi:

—Wii opu Īgū pūrā baarire ēma, diayéare ejomakū ōābea, ārimi.

27 Īgū irasū ārīkerepuru, igo gapu Īgūrē ārīmo doja:

—Yu Opu, irasū āārīkerepuru, diayéa gapu wii marā baawasiridijurire baaboema, ārīmo.

28 Igo irasū ārimakū, Jesús igore yujumi:

—Mu yare bñremurī opataria. Mu sērērōsūta waarokoa, ārimi.

Īgū irasū ārīripoeta, igo magōguere wātī ñajādi wiriakōāyupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea

²⁹ Jesús irogue ããrãdi waa, Galilea wãikuri ditaru turo tariwãgãmi. Puru buúrugue marãa, eja doami. ³⁰ Ìgũ iro doamakũ, wárã masaka ejama. Waa-masimerãrê, koye iãmerãrê, werenímasimerãrê, poyarimasãrê, wárã gajerã puririkurãrê Ìgũ puru ãjapíma. Irasirigu Jesús Ìgũsãrê taumi. ³¹ Irasirimakũ ããrã, masaka ãgukakõãma. Werenímasibirinerã werenímakũ ããrã, poyarimasã ããrãnerã tarimakũ ããrã, waamasibirinerã waamasímakũ ããrã, koye ããbirinerã ããrã ããrã, ãgukakõãma. Irasirirã Marĩpũre: “Marĩ Israel bumarã Opũ, turatarigu ããrĩmi”, ãrĩ, usuyari síma.

Jesús cuatro mil ãmarê baari ejodea
(Mr 8.1-10)

³² Pũru Jesús guare Ìgũ buerãrê siiu, ãrĩmi:

— Ìsã masakare bopoñarĩ merã ããa. Yu merã ãrenugora ããrĩsiamã. Ìgũsãrê baari pereakõãa. Ìgũsãrê ãa merã Ìgũsãya wiirigue goedujãamakũ gããmebirikoa. Ìgũsã baamerãta waarã, maa dekota turari perea kõmoakõãbokuma, ãrĩmi.

³³ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, gua Ìgũ buerã Ìgũrê ãrĩbu:

— ¿Nasirisã, marĩ õõ masaka marĩrogue ããsã wárã masaka baaburire bok-abokuri? ãrĩbu.

³⁴ Jesús guare sêrêñami:

— ¿Dĩkũ pã duparure opari musã? ãrĩmi.

— Su mojóma pere gaji mojó peru pêrêbejari duparu, irasũ ããrĩmakũ waai mérãgã opãa, ãrĩ yujubũ.

³⁵ Irasirigu Jesús masakare yebague doadore, ³⁶ su mojóma pere gaji mojó peru pêrêbejari pã duparure, waaigãdere ãi, Marĩpũre usuyari sími. Odo, pã duparure, waaigãdere pea, guare sími. Irasirirã gua irire masakare guerebu. ³⁷ Irasirirã ããrĩpererã irire baayapiakõãma. Pũru Ìgũsã baadũãadeare su mojóma pere gaji mojó peru pêrêbejari puuirigora seasã, utũudobobũ. ³⁸ Iro baanerã: nome, majĩrã keoña marĩõ ãma direta keomakũ, cuatro mil gora ããrĩmã. ³⁹ Pũru Jesús masakare seretu odomakũ, doõdirugue marĩñajãa, Magdala wãikurogue Ìgũ merã waakõãbu.

16

Fariseo bumarã, saduceo bumarã Jesũre Marĩpũ turari merã iri ãmudoredea
(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Jesús Magdala wãikurogue ejadero pũru, fariseo bumarã, saduceo bumarã Ìgũrê ããrã ejarã: “Marĩpũ turari merã iri ãmurĩrê irika!” ãrĩma. “Ìgũ irire irimasĩbi, diayeta Marĩpũ iriudi meta ããrĩmi”, ãrĩduarã, irasũ ãrĩma. ² Jesús gapũ Ìgũsãrê yujumi:

— Musã ñamika abe õãrõ diiañajãmakũ ããrã: “Õãrĩ ñami ããrĩrokoa”, ããrã.

³ Boyoripoe ñipimakũ ããrã: “Dekonũ ããrĩrokoa”, ããrã. Ñmarõmarê ããrã: “Ãsũ waarokoa”, ãrĩ masãa. Irire õãrõ masĩkererã, inũ Marĩpũ turari merã yũ iri ãmurĩ gapũre ããrã, neõ õãrõ pẽmasĩbea. ⁴ Dapora marã masaka ñerã, Marĩpũre gããmemerã ããrĩma. Yũre Marĩpũ turari merã gajino iri ãmudorema. Ìgũsã irasiridorekererũ, Marĩpũya kerere weredupuyudi Jonãs iridea direta weregura, ãrĩmi.

Irasũ ãrĩ odo, Ìgũsãrê béowãgã, gajerogue waakõãmi.

Jesús fariseo bumarã, saduceo bumarã ñerĩ buerire weredea
(Mr 8.14-21)

⁵ Pɔrɔ ɔɔa ditarugue taribujarã, pãrẽ kãtikõãnerã ããrĩbã. ⁶ Irasirigu Jesú ɔɔare ãrĩmi:

—Fariseo bumarã, saduceo bumarã ãɔsã pã wemasãrĩ morẽrĩrẽ õãrõ pẽmasĩka! ãrĩmi.

⁷ Ìɔũ irasũ ãrĩrĩrẽ ɔɔa ɔɔpɔ pẽmasĩbiribu. Irasirirã ɔɔa basi ɔɔãme ãsũ ãrĩ werenĩbu:

—Marĩ pãrẽ ãiribiradeare Ìãɔũ, irasũ ãrĩkumi, ãrĩbu.

⁸ ɔɔa irasũ ãrĩrĩrẽ masĩsã, ɔɔare sërẽñami:

—¿Nasirirã: “Pãrẽ ãiribirabu”, ãrĩ ɔɔãme werenĩrĩ mʉsã? Ƴure mërõɔã bʉremurĩ opãa mʉsã. ⁹ ¿Mʉsã pẽmasĩberi dapa? ¿Ƴu cinco mil ùmarẽ su mojóma pã duparure dukawa ejodeare ɔɔũnãberi mʉsã? Ìɔsã baayapiadero pɔrɔ, ¿dĩku puuirigora Ìɔsã baaduãadeare mʉsã seasã utuudobori? ¹⁰ ¿Pɔrɔ Ƴu su mojóma pere gaji mojó peru pẽrẽbejari pã duparure dukawa, cuatro mil ùmarẽ ejodeare ɔɔũnãberi mʉsã? Ìɔsã baayapiadero pɔrɔ, ¿dĩku puuirigora Ìɔsã baaduãadeare mʉsã seasã utuudobori? ¹¹ ¿Nasirirã mʉsã Ƴu wererire pẽmasĩberi? Ƴu: “Fariseo bumarã, saduceo bumarã pã wemasãrĩ morẽrĩrẽ õãrõ pẽmasĩka!” ãrĩɔũ, pãrẽ ãrĩɔũ meta iriabũ, ãrĩmi.

¹² Ìɔũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, ɔɔa pẽmasĩbu. Pã wemasãrĩ morẽrĩrẽ ãrĩɔũ meta irimi. Fariseo bumarã, saduceo bumarã ãrĩɔatori merã bueri ɔɔpɔrɔ: “Õãrõ pẽmasĩka!” ãrĩɔũ irimi.

*Pedro Jesúre: “Mɔ Cristo ããrã”, ãrĩ weredea
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)*

¹³ Pɔrɔ Jesú Cesarea Filipino wãĩkuri makã pɔrɔgue waami. Irogue eja, ɔɔare Ìɔũ buerãrẽ sërẽñami:

—Masaka Ƴure ããrĩpererã tĩɔũrẽ, ¿naásũ ãrĩ ɔɔũnarĩ? ãrĩmi.

¹⁴ ɔɔa Ìɔũrẽ Ƴujubu:

—Surãyeri mʉrẽ: “Juan masakare wãiyerimasũ ããrĩmi”, ãrĩma. Gajerã: “Elías ããrĩmi”, gajerã: “Jeremías ããrĩmi, o gajigu Marĩpɔya kerere weredupuyurimã ããrĩmi”, ãrĩma, ãrĩbu.

¹⁵ Irasũ ãrĩmakũ, Jesú ɔɔare sërẽñami:

—Mʉsãkoa Ƴure, ¿naásũ ãrĩ ɔɔũnarĩ? ãrĩmi.

¹⁶ Ìɔũ irasũ ãrĩmakũ pẽɔu, Simón Pedro Ìɔũrẽ ãrĩmi:

—Mɔ, Marĩpɔ iriudi, Cristo ããrã. Marĩpɔ okanígũ magũ ããrã mɔ, ãrĩmi.

¹⁷ Irasũ ãrĩmakũ, Jesú Ìɔũrẽ Ƴujumi:

—Simón, Jonás magũ, mɔ Ƴure Ƴujuri, masaka mʉrẽ weredea meta ããrã.

Ƴurɔ ãmʉgasigue ããrĩɔũ irire mʉrẽ masĩmakũ Ƴãmi. Irasirigu mɔ usɔyari opãa.

¹⁸ Mʉrẽ werea. Mɔ “Pedro”* wãĩkuã. I ùtãye weka turari wiire iribodersũ Ƴu mɔ merã yaarãrẽ Ƴure bʉremuturarã ããrĩmakũ irigukoa. Irasirigu wãtĩ Ìɔũ turari merã Ƴure bʉremurãrẽ neõ tarinũgãbirikumi. ¹⁹ Ƴu mʉrẽ Marĩpɔ Ìɔũyarãrẽ dorerõɔema sawire sĩɔukoa, mɔ iroguemarẽ iridoreburire. Irasirigu mɔ Marĩpɔ ãmʉgasigue ããrĩɔũ dorerosũta: “I ãmʉguere ãsũ waabirikõãburo”, ãrĩmakũ, irire waabirimakũ irigukumi. Mɔ Ìɔũ dorerosũta: “I ãmʉguere ãsũ waaburo”, ãrĩmakũ, irire waamakũ irigukumi, ãrĩmi Jesú.

²⁰ Jesú irasũ ãrãdero pɔrɔ, ɔɔare ãrĩmi:

—Gajerã masakare Ƴure: “Marĩpɔ iriudi, Cristo ããrĩmi ìĩ”, ãrĩ werebirikõãka! ãrĩmi.

* **16:18** “Pedro”, ãrĩrõ: “ùtãye”, ãrĩduaro Ƴãa.

*Jesús ĩgũ boaburire weredea**(Mr 8.31–9.1; Lc 9.22-27)*

²¹ ĩgũ irasũ āriĩrĩnũ merāta Jesũs guare ĩgũ buerārē ĩgũ boaburire werenũgāmi:

—Yũre Jerusalēgue waaró āārā. Irogue marā: judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadearre buerimasā yũre bũro ñerō tarimakũ irirākuma. Yũre wējērākuma. ĩgũsā irasirikerepũ, urenũ waaró merā Marĩpũ yũre masũgukumi, āriĩmi.

²² ĩgũ irasũ āriĩmakũ pégu, Pedro Jesũre yoaweyarogue āĩa, ĩgũrē āsũ āriĩmi:

—Yũ Opũ, irire āriĩbirikōāka! Marĩpũ, mũ āriĩrōsũ murē waamakũ kāmũtuburo. Mũ āriĩrōsũ murē waabirikōāburo, āriĩmi.

²³ ĩgũ irasũ āriĩmakũ pégu, Jesũs gāmenũgā, ĩgũrē āsũ āriĩmi:

—Satanás, yũ pũrore wirika! Mũ, Marĩpũ yũre dorerire iribirimakũ iridũagu yāa. Marĩpũ gāamerĩrē gũñabea. Masaka gũñarōsũ gũñāa mũ, āriĩmi.

²⁴ ĩgũ irasũ āriĩ odo, guare āriĩmi:

—Sugũ yũre tũyadũagu ĩgũ iridũarire piriburo. Irasirigũ yũre tũyadũari waja curusague pábiatũ wējēsũbu irirosũ āārĩkeregu, neō piriro marĩrō yũre tũyanĩkōāburo. ²⁵ Sugũ ĩ ũmũgue ĩgũya okari direta maĩgũ peamegue béosũgukumi. Gajigũ gapũ yũre tũyari waja gajerā ĩgũrē wējēkerepũ, Marĩpũ pũroge ĩgũ merā usũyari bokagukumi. ²⁶ Sugũ masaka ĩ ũmũmarē āārĩpereri opakeregu, ĩgũ boari pũrũ waaburi gapũre gũñabiri waja peamegue waagũ, ōārĩrē neō wajatabirikumi. Irasirigũ ĩ ũmũgue opari direta gũñagũ, ĩgũ boadero pũrũ, peamegue béosũgukumi. Irogue ĩgũ wiridũagu ĩ ũmũgue opari merā neō wajarimasĩbirikumi. ²⁷ Yũ āārĩpererā tĩgũ, Yũpũ gosewasiriri merā, ĩgũrē wereboerā merā ĩ ũmũguere dupaturi aarigũ, āārĩpererā masakare ĩgũsā irideaku keoro wajarigũkoa. ²⁸ Diayeta werea yũ. Surāyeri musā ōōguere āārĩrā musā boaburo dupuyuro yũ āārĩpererā tĩgũ, Opũ ñajāmakũ ĩārākoa, āriĩmi Jesũs.

17*Jesús ĩgũ deyori gorawayudea**(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)*

¹ Su moĩđma pere gaji moĩđ suru pērēbejarinũrĩ pũrũ, Jesũs Pedore, Santiagore, ĩgũ pagũmũ Juārē āmarĩ buúrũgue siiu murĩāmi. ² Iri buũru wekague ĩgũsā murĩjadero pũrũ, ĩgũsā ĩũrō ĩgũ deyori gorawayuakōāyũpũ. ĩgũ diapu abe ũmũmũ irirosũ gosewasiriyuro. ĩgũya surĩro goserĩñe, ōārō borero waayuro. ³ Irasũ waarĩpoeta irĩpoegue marā Moisés, Elias Jesũs merā weretamunĩmakũ ĩāñũrā. ⁴ ĩgũsārē ĩāgũ, Pedro Jesũre āriĩyũpũ:

—Gũa Opũ, marĩ ōō āārĩmakũ ōataridũāa. Mũ gāamemakũ, ōōguere ure wiigā irigũra. Mũya wii, Moiséya wii, Elĩaya wii irigũra, āriĩyũpũ.

⁵ ĩgũ irasũ āriĩ werenĩripoe, ōārō gosewasiriri mikāyebō ĩgũsārē tũbiakōāyuro. Iri yebō poekague Marĩpũ āsũ āriĩ werenĩmakũ péñũrā:

—Īi yũ magũ, yũ maĩgũ āārĩmi. ĩgũ merā bũro usũyāa. Ōārō péka ĩgũrē! āriĩyũpũ.

⁶ Irasũ āriĩmakũ pérā, Jesũs buerā bũro gũiri merā, ejamejā, ĩgũsāya diapũrre yebague moomejākōāñũrā. ⁷ ĩgũsā irasirimakũ ĩāgũ, Jesũs ĩgũsā pũro waa, ĩgũsārē moāña:

—Wāgānũgāka! Gũibirikōāka! āriĩyũpũ.

⁸ Īgū irasū ārimakū ĩūrā, gajerārē ĩābiriñurā. Jesús direta ĩāñurā.

⁹ Pũũ buúrũgũe āārānerā dijariñurā. Irogue dijariũ Jesús ĩgūsārē turaro merā āriyũpũ:

—Dapora musā ĩādeare gajerārē werebirikōāka! Yũ āārĩpererā tĩgũ boa, masādero pũũgũe irire wereka! āriyũpũ.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū, ĩgũ buerā ĩgūrē sērēñāñurā:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, Marĩpũ iriubu aariburo dupuyuro Elías aaripũrorigũkumi”, āĩrĩ? ārĩ sērēñāñurā.

¹¹ Jesús ĩgūsārē yũyũpũ:

—Musā ārĩrōsũta Elías aaripũrorigũkumi āārĩpererire āmuyubu. ¹² Yũ gapũ āsũ ārĩ weregũra musārē. Elías ejasiami. ĩgũ ejakererũpũ, masaka ĩgūrē ĩāmasĩbirima. Irasirirā ĩgūsā gāāmerō iriduarire ĩgūrē ñerō irima. ĩgūrē iriderosũta yũ āārĩpererā tĩgūrē ñerō irirākuma, āriyũpũ.

¹³ Īgū irasū ārimakū pērāgue, pémasĩñurā. “Īgũ: ‘Elías ejasiami’, ārĩgũ, Juan masakare wāiyedire ārĩgũ yāmi”, ārĩ masĩñurā pama.

Jesús ñamasĩrĩrĩ opagũre taudea

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Pũũ ĩgūsā buúrũgũe āārānerā wārā masaka pũro dijajama. ĩgūsā dijamakū ĩāgũ, sugũ masakũ aari, Jesús pũro ñadũkũpuri merā ejamejā, ĩgūrē ārĩmi:

¹⁵ —Yũ Opũ, yũ magūrē bopoñaka! ĩgũ ñamasĩrĩrĩ opagũ āārĩmi. Bũro ñerō tarinami. Irasirigũ peamegue meémejāma, diaguedere meébianokōāmi.

¹⁶ Irasirigũ ĩgūrē mũ buerā pũrogue āĩjadabũ. ĩgūsā ĩgūrē taumasĩbirama, ārĩmi.

¹⁷ Īgū irasū ārimakū pégũ, Jesús yũjũmi:

—Musā dapora marā, yũre bũremurĩ opamerā, diayemarē neō pémasĩmerā āārā. ¿Noópā yoaripoe musā merā āārĩgũkuri? ¿Noópā yoaripoe musā yũre bũremubirire gũñaturagũkuri? Majĩgūrē oō gapũ āirika! ārĩmi.

¹⁸ ĩgūrē āĩjamakū, Jesús wātĩ majĩgũguere āārĩgūrē: “Wirika ĩgūrē!” ārĩmi. Jesús ĩgūrē béowiumakũta, majĩgũ tariakōāmi.

¹⁹ Pũũ gũa Jesús buerā gajerā péberogue ĩgūrē sērēñabũ:

—¿Nasirirā gũa gapũ wātĩrē béowiumasĩbirayuri? ārĩbũ.

²⁰ Jesús yũjũmi:

—Musā Marĩpũre mérōgā bũremurĩ opasĩā, ĩgūrē béowiumasĩbirabũ. Diayeta musārē werea. Musā bũremurĩ opari mostaza wāikuri yegāpā irirosũ āārĩkererũpũ, i buúrũre: “Sōōgue waaburo”, ārĩ masĩbokoa. Musā irasū ārimakū, i buúru musā dorerosũta waabokoa. Marĩpũre bũremurĩ oparā āārĩpererire irimasĩa. ²¹ ĩĩno wātĩrē béowiudũarā, bereri merā Marĩpũre bũro sērērō gāāmea, ārĩmi.

Jesús ĩgũ boaburire werenemodea

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Pũũ Galilea nikũgue gũa waagorenabũ. Irogue Jesús gũare ārĩmi:

—Masaka yũre āārĩpererā tĩgūrē ñeā, gajerāguere wiarākuma. ²³ ĩgūsā yũre wějērākuma. Yũre wějēadero pũũ, uřenũ waarō merā Marĩpũ yũre masũgũkumi, ārĩmi. “Yũre wějērākuma”, ārimakū pērā, gũa bũro bujawerebũ.

Marĩpũya wiima āārĩburire niyeru wajasearire sērēñadea

²⁴ Pũũ gũa Jesús merā Capernaugue waabũ. Irogue ejadero pũũ, Marĩpũya wiima āārĩburire niyeru wajaseabosarimasā Pedro pũro eja, ĩgūrē sērēñama:

—¿Musārē buegu Marīḥya wiima āārīburire niyeru wajariri? ārīma.

²⁵ Pedro Īgūsārē yujumi:

—Wajarimi, ārīmi.

Ḥḥ Pedro wiigue ḥājāa, Jesúre sērēñaburipoeta Jesús gapu Īgūrē sērēñapurorimi:

—Simón, ¿naásū gūñarī mu? I ūmu marā oparā masakare niyeru waseaduarā, ¿noā gapure waseakuri? ¿Īgūsāyarārē, o gajero marā Īgūsāya nikūgue ejanerā gapure waseakuri? ārīmi.

²⁶—Gajero marā gapure waseakuma, ārī yujumi Pedro.

Īgū irasū ārīmakū, Jesús ārīmi:

—Irasirigu sugu opu Īgūyarārē waseabirikumi. ²⁷ Marīḥyarā marī āārīkererā, Marīḥya wiima āārīburire niyeru waseabosarārē marī merā guamakū iribirikoa. Irasirirā wajarirākoa. Wejerida āi, ditarugue waaí wējēgū waaka! Baapurorigure túwea āika! Īgūya disigue niyeru tire bokagukoa. Ḥḥ iriti merā marī pērāyare Marīḥya wiima āārīburire wajarigu waaka! ārīmi.

18

Jesús sugu gajerā nemorō āārīgūyamarē weredea

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Iripoere gua Jesús buerā Īgū puro eja, sērēñabu:

—Īmugasigue Marīḥu Īgūyarārē doreroguerē, ¿noā gua watopere āārīpererā nemorō āārīgukuri? ārību.

² Gua irasū ārīmakū, Jesús majīgūrē siiu, Īgūrē gua watopegue āinū, ārīmi:

³—Diayeta musārē werea. “Majīgū irirosū āārā, gajerā nemorō āārībea”, ārī gūñaka! Musā: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarīrē gorawayumerā, ūmugasigue Marīḥu Īgūyarārē doreroguerē neō waabirikoa. ⁴ Sugu Īgū basi: “Yḥ ubu āārīgū, majīgū irirosū āārā”, ārī gūñagū, Marīḥu ūmugasigue āārīgū ĩūrō gajerā nemorō āārīmi. ⁵ Sugu yaagure, ĩ majīgū irirosū āārīgūrē oārō bokatīrīñeāgū yudere bokatīrīñeāmi.

Gajerārē ñerō irimakū iribirikōāka! ārī weredea

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Sugu yure buremurārē ĩ majīgū irirosū āārīrārē ñerō irimakū irigano, buro wajamoāsūgukumi. Irasiriro Īgū gajerārē ñerō irimakū iriburi dupuyuro masaka Īgūrē wáriye ūtāye merā wánugūgue siasiu, wádiyague meéyomakū oāboko. ⁷ I ūmuguerē masakare ñerō irimakū iriri āārā. Irasirirā ñerō tarima. I Īgūsārē ñerō irimakū iriri āārīnīkōārokoa. Gajerārē ñerō irimakū irigano gapu ñetariro tarīgukumi.

⁸ Irasirirā musāya mojō, o gubu merā ñerō irirā, iri mojōrē, o iri gubure ditiā béorosū iri ñerō iririre pirika! Su mojō, o su gubu opakrerā, Marīḥu pūroge waamakū oātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe mojō, o pe gubu opakrerā, peamegue waamakū ñetarirokoa. ⁹ Musāya koyeru merā ĩā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū iri ñerō iririre pirika! Su koyeru opakrerā, Marīḥu pūroge waamakū oātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe koyeru opakrerā, peamegue waamakū ñetarirokoa.

*Jesús oveja dediridi keori merā buedea
(Lc 15.3-7)*

¹⁰ Neō sugu iīsā majīrārē ubu iābéobirikōāka! Mūsārē werea. Ūmugasigüe Yurp̄are wereboerā Īgūsārē korerā Īgū merā āārīnikōāma, Īgūsārē Īgū iritamudorerire irimurā. ¹¹ Yu āārīpererā tīgū dediribonerārē taugu aarigū iribu.

¹² Yu wererire, ĩnaāsū gūñarī? Ovejare korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dedirimakū iāgū, gajerā noventa y nueve ovejare makā turo Īgūsā baarogue duripikōā, dediriadire āmagū waakumi. ¹³ Diayeta mūsārē werea. Īgūrē bokagu, gajerā noventa y nueve dediribiranerā nemorō Īgūrē usuyakumi. ¹⁴ Āsūta Marīpu ūmugasigüe āārīgū iīsā majīrā irirosū āārīrārē dedirimakū gāāmebemi, ārīmi Jesús.

*“Muyagu murē ñerō irimakū āsū irika!” ārīdea
(Lc 17.3)*

¹⁵ Irasū ārī odo, āsū ārī werenemomi:

—Muyagu murē ñerō irimakū, gajerā péberogue Īgū merā irire werenika! Īgū irire oārō merā āmudagu: “Murē ñerō iribu! Kātika yu irideare!” ārīmakū, musā dupaturi usuyari merā gāme wapikurākoa. ¹⁶ Īgū irire āmudabirimakū, sugu o pērārē siu, dupaturi Īgū puro waaka! Īgūsā péurogue Īgū murē ñerō irideare wereka! Irasiriro Marīpuya werenirī gojadea pūgue dorederosūta pērā o urerā iri ñerō irideare wererire pédero puru: “Diayeta irasū waabu”, ārī masīrākuma. ¹⁷ Murē ñerō iridi Īgūsā péurogue āmudabirimakū, āārīpererā yare bāremurā merā nerē, Īgūsārē Īgū ñerō irideare wereka! Īgūsā péuroguedere āmudabirimakū iārā, Īgūrē: “Marīpue bāremubi, o romano marā opare ñegū niyeru wajaseabosarimasū irirosū āārīmi”, ārī iāka!

¹⁸ Diayeta mūsārē werea. Musā Marīpu ūmugasigüe āārīgū dorerosūta: “I ūmuguere āsū waabirikōāburo”, ārīmakū, irire waabirimakū irigukumi. Musā Īgū dorerosūta: “I ūmuguere āsū waaburo”, ārīmakū, irire waamakū irigukumi.

¹⁹ Gajidere mūsārē werea. Musā pērā surosū gūñarī merā: “Āsū Marīpue sērērā!” ārīmakū, Yurp̄ ūmugasigüe āārīgū musā sērērōsūta irigukumi. ²⁰ Pērā, o urerā yare bāremurā nerēmakū, yude Īgūsā watopegue āārā, ārīmi Jesús.

²¹ Irasū ārīmakū pégu, Pedro Jesús puro ejanugā, āsū ārī sērēñami Īgūrē:

—Yu Opu, ĩdikugora yaagu yare Īgū ñerō irimakū kätigukuri? ĩSu mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarigora Īgū yare ñerō irimakū kätigukuri? ārīmi.

²² Jesús Īgūrē yajumi:

—“Su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarigora Īgū yare ñerō irimakū kätigukoa”, ārībirikōāka! Īgū ñerō irinariku kātika! ārīmi.

Jesús sugu moāboerimasū Īgū merāmū ñerō irideare kätidubi keori merā buedea

²³ Irasū ārī odo, keori merā buemi guare Jesús:

—Irasiriro Marīpu ūmugasigüe āārīgū Īgūyarārē doreri āsū āārā. Sugu opu Īgūrē moāboerimasārē Īgūsā Īgūrē wajamorirē wajaridorekumi. ²⁴ Īgūsā Īgūrē wajamorirē āmunugāripoe gajerā Īgūyarā sugu wáro wajamogūrē Īgū puro āiakuma. ²⁵ Īgū wajamorirē wajarimasībirimakū iāgū, Īgū opu Īgūyarārē: “Īgūrē, Īgū marāpore, Īgū pūrārē Īgū opari āārīpereri merā gajerāguere duarā

waaka!” ārikkumi. “Irasirigu ĩgūsārē duari waja merā ĩgū yure wajamorīrē wajarigukumi”, ārikkumi.

²⁶ Irasū ārimakū pégu, wáro wajamogū gapu ñadukupuri merā ejamejā, ĩgū opure buro sērēkumi: “Yu opu, guare gajerāguere duabirikōāka! Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī āārīpererire wajaripeokōāgukoa”, ārikkumi.

²⁷ Irasū ārimakū pégu, ĩgūrē bopoñarī merā ĩā, ĩgūrē wiukumi. “Īgū wajamodea pereakōāa”, āri, irire kātipeokōākumi. ²⁸ ĩgū irasiriadero puru, wáro wajamodi waa, gajigu ĩgū merāmu ĩgū opure moāboerimasūrē bokajakumi. ĩgū merāmu gapu ĩgūrē mérōgā wajamokumi. ĩgūrē bokajagu, mata ĩgūya wánugūrē buro ñeā: “Murīgora, yure mu wajamorīrē wajaripurumuka!” ārikkumi.

²⁹ ĩgū irasū ārimakū, ĩgū merāmu gapu ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūrē buro sērēkumi: “Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī āārīpererire wajaripeokōāgukoa”, ārikkumi. ³⁰ ĩgū buro sērēmakū pékeregu, ĩgūrē yujubirikumi. Irasirigu ĩgūrē peresugue iridorekumi. “Yure ĩgū wajamorīrē wajaripeokāngue wiuka!” ārikkumi.

³¹ Wáro wajamodi ĩgūrē mérōgā wajamogūrē irasirimakū ĩārā, gajerā moāboerimasā buro bujawereri merā ĩgū iriadea āārīpererire ĩgūsā opure wererā waakuma. ³² Irire pégu, ĩgūsā opu wáro wajamodire siiu, āsū ārikkumi: “Mu ñetaria. Mu yure buro sērēmakū, mu yure wajamodeare kātipeokōābu. ³³ Yu irasirikerepuru, mu gapu mu merāmūrē ĩgū murē mérōgā wajamodeare kātibirayuro. Mu yure wajamodeare yu kātiderosūta ĩgū murē wajamodeadere mu kātimakū oātariboakuyo. ¿Nasirigu ĩgūrē bopoñabirari mu?” ārikkumi.

³⁴ Irasū āri odo, ĩgū merā buro guagu, ĩgūrē peresu irikumi buro wajamoādoge. ĩgū wajamorīrē wajaripeobi neō wiribirikumi, āri weremi Jesús.

³⁵ Puru āsū āriñemomi:

—Yupu umugasigüe āārīgú mūsārē irasūta wajamoāgukumi, mūsāyarā ĩgūsā mūsārē ñerō irideare mūsā oārō merā kātibirimakū, ārimi.

19

Jesús masakare: “Mūsā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedea (Mr 10.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesús irire wereadero puru, Galilea nikūgue āārādi gua ĩgū buerā merā Judea nikūgue waa, dia Jordán wāikudiya gaji koepugue waami. ² Irogue waamakū ĩārā, wārā masaka ĩgūrē tuyama. Irasirigu irogue pūrīrikurārē taumi.

³ Irasirimakū ĩārā, surāyeri fariseo bumarā Jesús puro eja, ĩgūrē ñerī ĩgū werenimakū iriduarā, sērēñama:

—¿Sugu masakū ĩgū gāamerō ĩgū marāpore béomakū, marī doreri āārīkuri? āriima.

⁴ Jesús ĩgūsārē yujumi.

—¿Marīpuya werenirī gojadea pūrē buebiriri mūsā? Āsū āri gojasūdero āārībú: “Neōgoraguere Marīpu ī umūrē irigu, umúu, nomeō iridi āārīmī”, āri gojasūdero āārībú. ⁵ Āsū āri gojanemosūdero āārībú doja: “Sugu umúu ĩgū pagusāmarārē wiri, ĩgū marāpo merā āārīgukumi. Irasirirā ĩgūsā pērā āārīkererā, Marīpu iūrō su dupata irirosū āārīrākuma”, āri gojasūdero āārībú.

⁶ Irasirirā pērā irirosū āārībema. Su dupata irirosū āārīma. Marīpu

Īgūsārē su dup̄ta irirosū āārīmakū iridero puru, gajigu Īgūsārē gāme béomakū iribirikōārō gāamea, ārīmi Jesús.

⁷ Īgū irasū āārīmakū pérā, fariseo bumarā sērēñama doja:

—Mu irasū āārikerepuru, Moisés gapu āsū ārī gojadi āārīmi: “Sugu Īgū marāpore béoduagu: ‘I waja merā mūrē béoa’, ārī gojari purē sirō gāamea”, ārī gojadi āārīmi. ¿Nasirigu irasū ārī gojayuri? ārīma.

⁸ Jesús Īgūsārē yujumi:

—Musā ñekūsāmarā Marīpu dorerire iridubirimakū Īgū: “Musā marāposā nomerē béomasīa”, ārī gojadi āārīmi Moisés. Īgū irasū ārī gojakerepuru, neōgoragueta Marīpu musā marāposā nomerē béomakū gāamebiridi āārīmi.

⁹ Musārē werea. Sugo marāpukugo gajigu merā ñerō iribirikerepuru, igo marāpu gapu igore béo, gajegore marāpokugu, igo merā ñerō irigu yāmi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigu yāmi, ārīmi.

¹⁰ Īgū irasū āārīmakū pérā, gua Īgū buerā ārību:

—Īgūsā marāposā nomerē béo, gajego merā āārīmakū oābea. Irasirirā marāpo marīmakū oābokoā, ārību.

¹¹ Jesús guare yujumi:

—Āārīpererā masaka marāpo, o marāpu marīrāta āārībokātūbirikuma. Marīpu marāpokudorebirinerā, o marāpokudorebirinerā dita bokātūmasīma.

¹² Surāyeri ūma marāpokumasībema. Īgūsā watopegue surāyeri ūma deyoarāgueta poyarimasā āārīnerā nomerē marāpokumasībema. Masaka gajerā ūmarē marāpokumasībirimakū yāma. Gajerā ūma, Marīpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē doreguya direta iriduarā marāpokubema. Irasirirā marāpo, o marāpu marīrā āārībokātūduarā, āsūta āārīnikōāburo, ārīmi Jesús.

*Jesús majīrāya āārīburire Marīpure sērēbosadea
(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)*

¹³ Puru masaka majīrārē Jesús puro āījama, Īgūsārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosadorerā. Īgūsā āījamakū Īārā, gua Īgū buerā Īgūsārē bokātūrī: “Īgūrē garibobirikōāka!” ārību. ¹⁴ Jesús gapu guare ārīmi:

—Majīrā yu purogue aariburo. Kāmutabirikōāka Īgūsārē! Ūmugasigue Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārīmurā, ĩsā majīrā yure usayari merā bokātūrīñeārā irirosū āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasirigu majīrārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosa odo, gajerogue waakōāmi doja.

*Sugu maamu wāri doebiri opagu Jesús merā werenīdea
(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)*

¹⁶ Puru sugu maamu Jesús purogue eja, Īgūrē sērēñami:

—Ōāgū buegu, yu ūmugasigue perebiri okari opadugau, ¿ñeéno oārīrē irigukuri? ārīmi.

¹⁷ Jesús Īgūrē ārīmi:

—¿Nasirigu yure: “Ōāgū āārā”, ārīrī? Marīpu suguta oāgū āārīmi. Mu ūmugasigue perebiri okari opadugau, Marīpu dorerire irika! ārīmi.

¹⁸ Īgū irasū āārīmakū pégu, maamu āsū ārī sērēñami doja:

—¿Dii gapure irigukuri? ārīmi.

Jesús Īgūrē yujumi:

—Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Yajibirikōāka! Gajerāyamarē āīgatori merā werebirikōāka! ¹⁹ Mupɛ, mupore gopeyari merā bɛremuka! Mu basi maīrōsūta mɛ pɛro āārīrārē maīka! āīmi.

²⁰ Īgū irasū āīmakū, maamɛ Jesúre āīmi doja:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgueta neō tarinugābiribu yɛ. ¿Ñeéno dɛyari, yɛre yɛ irinemoburi? āīmi.

²¹ Jesús Īgūrē āīmi:

—Mu, Marīpɛ Īūrō Īgū dorerire iripeodɛgɛ, mɛ oparire duagɛ waaka! Mu duadea wajare boporārē sika! Irasirigu ūmɛgasiguere wári dāī opagɛko. Irasiri odo, yɛ merā aarika! āīmi.

²² Īgū irasū āīmakū pégɛ, maamɛ Īgū wári oparire maīsā, bɛro bujawereri merā waakōāmi.

²³ Īgū bujawereri merā waamakū Īāgū, Jesús guare Īgū buerārē āīmi:

—Diayeta mɛsārē werea. Wári doebiri oparārē Marīpɛ ūmɛgasigɛ āārīgú Īgūyarārē dorerogɛre waamakū diasagorā. ²⁴ Mɛsārē dupaturi werea. Camellu awiru gobegārē ñajātariweremasībirikumi. I nemorō wári doebiri opagɛre Marīpɛ Īgūyarārē dorerogɛre waamakū diasā, āīmi.

²⁵ Īgū irasū āīmakū pérā, gua Īgū buerā pégɛka, āsū āī gāme sērēñabu:

—Iro merē, ¿noā gapɛ Marīpɛ tausūmurā Īgū pɛrogɛ waamurā āārībokuri? āībɛ.

²⁶ Jesús guare Īā, āīmi:

—Masaka Īgūsā basi Īgūsā iriri merā Marīpɛ pɛrogɛ waamasībema. Marīpɛ dita masakare Īgū pɛro āārīmurā waamakū irimasīmi. Āārīpererire irimasīmi, āīmi.

²⁷ Īgū irasū āīmakū pégɛ, Pedro Īgūrē āīmi:

—Gua Opɛ, gua murē tɛyarā, āārīpereri gua opadeare píeokōābɛ. Irasirirā gua gapɛ, ¿ñeénorē oparākuri? āīmi.

²⁸ Jesús guare āsū āī yujami:

—Diayeta mɛsārē werea. I ūmɛ peredero pɛrɛ āārīpereri maama gorawayuripoe yɛ āārīpererā tīgū ūmɛgasi gosewasirirogɛ Opɛ doarogɛ doagɛko. Yɛ iro doamakū, mɛsāde yɛre tɛyarā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarigɛ doarāko. Irasirirā mɛsā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerāko. ²⁹ Yɛ merā waarā, Īgūsāya wiirire, Īgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, Īgūsāya pooerire píeorā, wári dāī wajatarākuma. Īgūsā iro dupuyuro opaderosū cien nemorō opanemorākuma. Irasū āārīmakū Marīpɛ merā perebiri okari oparākuma. ³⁰ Wārā daporare oparā āārīrā, pɛrɛguere ubu āārīrā dujarākuma. Wārā daporare ubu āārīrā gapɛ, pɛrɛguere oparā āārīrākuma, āī weremi Jesús guare Īgū buerārē.

20

Jesús igui poe moārā keori merā buedea

¹ Irasirigu dupaturi Jesús keori merā buemi doja:

—Marīpɛ ūmɛgasigɛ āārīgú Īgūyarārē doreri āsū āārā. Sugɛ igui poe opɛ boyodujimejāripoe Īgūya pooere moāmurārē siigɛ waakumi. Āsū āīkumi: ² “Sunɛ moārī waja suti niyeru ti wajarigara”, āīkumi Īgūsārē. Pɛrɛ Īgūsārē Īgūya poeogɛ moādoregɛ iriukumi. ³ Pɛrɛ goeripoe dupuyuro nueve hora āārīmakū, makā dekogɛ waa, gajerā moārī opamerārē bokajakumi. ⁴ Īgūsārē

bokaja, ārikumi: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigura”, ārikumi. Irasirirā ĩgūya poeegue moārā waakuma. ⁵ Puru poee opu goeripoe āārimakū, űamika tres hora āārimakūdere gajerārē moādoerekumi doja. ⁶ Puru űamikague cinco hora āārimakū, makā dekogee waakumi doja. Irogue eja, gajerā moārī opamerārē bokaja, ĩgūsārē sērēñakumi: “¿Nasirirā dapagārē moābirikererā doaneākōārī musā?” ārikumi. ⁷ “Neō sugu guare: ‘Moārā waaka!’ āribirami”, āri yujukuma. Irasirigu poee opu ĩgūsārē: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigura”, ārikumi. Irasirirā ĩgūsāde ĩgūya poeere moārā waakuma.

⁸ Abe űajāripoegee āārimakū, poee opu ĩgūya poeere siuu moāgūrē āsū ārikumi: “Moārārē siuu, moārā ejatūnunerārē wajaripurori, ĩgūsā ejaburi dupuyuro ejanerārē wajari odo, ejapurorianerārē wajaritūnuka!” ārikumi. ⁹ Irasirigu, cinco hora āārimakū moāñgānerārē sunu moārī wajataropā suti niyeru ti wajarikumi. ¹⁰ ĩgū irasū wajarimakū ĩārā, moāpurorianerā: “Gua gapure ĩgūsā nemorō wajarigukumi”, āri gūñadikuma. ĩgūsādere surosūta wajarikōākumi. ¹¹ Irasū wajarimakū ĩārā, poee opu merā gua, ĩgūrē ārikuma: ¹² “Īsā gua purugue ejanerā gapu su horata moāama. Gua gapu sunu oārō moāneākōābu. Buro abe asiripoe moābu. Gua irasū moāneākerepuru, surosū wajarikōābu mu”, ārikuma. ¹³ ĩgūsā irasū ārimakū pēgu, poee opu gapu sugu ĩgūsā watope āārīgūrē ārikumi: “Yu merāmu, yu murē ñerō irigu meta yāa. Yu murē: ‘Suti niyeru ti wajarigura’, ārimakū pēgu: ‘Jāu’, ārābu mu. Irasirigu yu ārāderosūta murē keoro wajariabu. ¹⁴ Irasirigu yu wajariadeare āi, waakōāka! Īrē mu purugue ejadidere murē wajariaderopāta wajarigura. ¹⁵ I yaa niyeru āārā. Irasirigu yu gāamerō wajarimasāia. Gajerārē yu oārō simakū ĩāgū, ¿yure ĩaturiri mu?” ārikumi poee opu.

¹⁶ I keori ārīrōsūta Marīpu ĩgūyarā āārīpurorinerārē, ĩgūsā puru ĩgūyarā āārīrādere surosū oārīrē sīgukumi, āri weremi Jesūs guare.

Dupaturi Jesūs ĩgū boaburire weredea

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Jesūs Jerusalén waarī maague waagú, guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buerārē gajerā péberogue siuwāgā, ārimi:

¹⁸ —Oārō péka! Marī Jerusalēgue waarā yāa. Irogue yu āārīpererā tīgū, paia oparāguere, irasū āārimakū Moisés gojadea buerimasāguere wiasūgukoa. ĩgūsā yure: “Boaburo”, ārīrākuma. ¹⁹ Irasirirā judío masaka āārīmerāguere yure wiarākuma. ĩgūsā yure burida, tārā, curusague pábiatú wējērākuma. ĩgūsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā masāgukoa, ārimi Jesūs.

Santiago, Juan pago Jesúre sērēdea

(Mr 10.35-45)

²⁰ Puru Zebedeo marāpo igo pūrā Santiago, Juan merā Jesūs purugue eja, ĩgūrē sērēbo ñadukupuri merā ejamejāmo.

²¹ Igo irasirimakū, Jesūs igore sērēñami:

—¿Ñeonorē gāamerī mu? ārimi.

Igo ĩgūrē yujūmo:

—Mu, Opu űajāgū, ĩsā yu pūrā pērārē mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārimo Jesúre.

²² Igo irasū ārimakū pēgu, Jesūs igo pūrārē ārimi:

—Musā yure sērērīrē pémasībea. Yu buro ñerō tarigukoa. ¿Yu ñerō tarirosū musāde ñerō tarirā, bokatūrākuri? ārimi.

Īgūsā yujuma:

—Bokatīūkōārākoa, āriṃa.

²³ Jesūs Īgūsārē āriṃi:

—Diayeta āārā. Yū irirosū musāde ñerō tarirākoa. Yū gapu musārē yū diaye, kúgapu doamurārē beyemasībea. Yurpu āmusiadi āārīmi irire. Irasirirā Īgū beyenerā dita yū diaye, kúgapu doarākuma, āriṃi.

²⁴ Gwa pe mojōmarā Īgū buerā gapu Santiago, Juan Īgūsā Jesúre sērērīrē pérā, Īgūsā merā guabu. ²⁵ Gwa guamakū Īāgū, Jesūs āārīpererārē gware siu neeō, āsū āri weremi:

—I nikū marā oparā Marīpura bñremumerā gapu Īgūsāyarārē dorerā, turaro merā dorema. Īgūsā doka marāde irasūta dorema. Irire masīa musā. ²⁶ Musā tamerā Īgūsā irirosū iribirikoa. Musā watopeguere opu āārīduagu, musārē moāboegu irirosū āārīburo. ²⁷ Sugu musā watopegue āārīgū, gajerā nemorō āārīduagu, moāboegu irirosū āārīburo. ²⁸ Yude irasūta āārā. Yū āārīpererā tīgū masaka yure iritamuburo, ārīgū meta aaribú. Yū gapu Īgūsārē iritamugū aaribú. Irasirigu wārā masakare yū boari merā Īgūsā ñerō iridea wajare wajaribosagu aarigú iribu, āriṃi Jesús gware.

Jesús pērā koye ĩāmerārē taudea

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹ Pupu Jericogue āārānerā gwa wirimakū, wārā masaka Jesúre tuyama.

³⁰ Gwa waarī maā turo, pērā koye ĩāmerā doama. Jesús iro tariwāgārīrē péñarā āsū āri gainīma:

—Gwa Opu, David parāmi āārīturiagu, gware bopoñaka! āriṃa.

³¹ Īgūsā irasū āri gainīmakū, masaka gapu Īgūsārē: “Toeaka!” āriṃa. Īgūsā irasū ārikerepuru, Īgūsā gainiadero nemorō gainīnemoma:

—Gwa Opu, David parāmi āārīturiagu, gware bopoñaka! āriṃa.

³² Īgūsā irasū ārimakū pé, Jesús dujanugāja, Īgūsārē siu, āsū āri sērēñami:

—¿Ñeonorē yū musārē irimakū gāāmerī? āriṃi.

³³ —Gwa Opu, gware koye ĩāmakū irika! āri yujuma.

³⁴ Īgūsā irasū ārimakū, Jesús Īgūsārē bopoña, Īgūsāya koyere moāñami. Īgū moāñamakūta, ĩākōāma. Irasirirā Jesúre tuyama.

21

Jesús Jerusalēgue ejadea

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Gwa Jesús merā Jerusalēgue ejaburo dupuyuro Betfagé wāikuri makāgue ejapuroribu. Betfagé, buuru Olivos wāikuri buuru puro āārībú. Jesús iroguē ejagu, gwa merāmarā pērārē ² āsū āri iriumi:

—Si makā marī bokatīūrō āārīrī makāgue waaka! Iroguē ejarā, burra Īgūsā sianúadeore majīgū merā bokajarākoa. Īgūsārē bokajarā, Īgūsā siadeadare kura, ārika! ³ Musārē: “¿Nasirimurā Īgūsārē kurari?” ārimakū pérā: “Marī Opu gāāmeami. Dapora wiagukumi doja”, ārika! āri iriumi.

⁴ Ire irasū irigu, Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū āri gojadi āārīmi:

⁵ Jerusalén marārē āsū āri wereka: “Musā Sión* marā ĩāka! Musā Opu musā purogue musārē iritamugū aarīmi.

* 21:5 Zacarías 9.9: Iripoegue marā Jerusalén wāikuri makārēta “Sión” ārīnerā āārīmā.

Ubu āārīgū irirosū burra majīgū weka peyawāgārimi”, āri gojadi āārīmi.*

⁶ Irasirirā Jesús iriuanerā iri makāgue waa, Īgū iridoreaderosūta iriñurā.

⁷ Burrone, pago merā Jesús pūrogue āijamakū, guaya suri wekamarē tūwea, Īgūsā weka peoba. Gua irasiriadero pūru, Jesús, majīgū wekague marībejami.

⁸ Marībeja, Jesús Jerusalēgue peyawāgāmakū Īārā, masaka wārā Īgūsāya weka sāñari surire tūwea āi, Īgū waari maarē sēōpidupuyuma Īgūrē buremurā. Irasū āārīmakū, gajerā yuku dūpuri pūrikurire diti āi, maarē pidupuyuma, Īgū waari maa ōārī maa āārīburo, ārīrā. ⁹ Irasirirā Īgū dupuyuro waarā, Īgū pūru tuyarā āsū āri gainīma:

—Opū David parāmi āārīturiagure usuyari sīrā! Īi Marīpū marīrē taugu iriudi ōārō aariburo. Marīpūre: “Ōātaria mū āārīpererā Opū umugasigūe āārīgū”, āri, usuyari sīrā! ārīma.

¹⁰ Jesús Jerusalēgue ejamakū, irogue āārīrā Īagukapereakōāma. Wārā Īgūsā basi āsū āri gāme sērēñama:

—¿Noā āārīrī Īi? ārīma.

¹¹ Gajerā masaka yujūma Īgūsārē:

—Īi Marīpūya kerere weregu Jesús wāikugu āārīmi. Galilea nikūma makā Nazaretmū āārīmi, ārīma.

Jesús Marīpūya wiigūe duarārē béowiudea

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Pūru Jesús Marīpūya wiigūe ñajāmi. Ñajāa, doebiri duarārē, Īgūsā duarire wajarirādere bokajagu, Īgūsārē béowiumi. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñari kūmarīrē yomeēwinokōāmi. Bujare dua doanīrāya doaripēridere irasūta irimi. ¹³ Īgūsārē āsū ārīmi:

—Marīpū Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmi: “Yaa wii, yure buremurā yure sērērī wii āārā”, ārīdi āārīmi. Musā gapū yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, ārīmi.

¹⁴ Jesús Marīpūya wiigūe āārīripoe koye Īāmerā, waamasīmerāde Īgū pūrogue ejama. Īgūsā ejamakū Īāgū, Īgūsārē taumi. ¹⁵ Paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā gapū Īgū turari merā iri Īmumakū Īārā, iri wiigūe majīrā Īgūrē: “Opū David parāmi āārīturiagu ōātaria mū”, āri gainīmakū pērā, Īgū merā guama. ¹⁶ Irasirirā Jesūre āsū ārīma:

—¿Īsā majīrā ārīrīrē pēri mū? ārīma.

Jesús yujūmi:

—Péa. ¿Marīpūya werenīrī gojadea pūrē ire buebiriri musā? Āsū āri gojasūdero āārībū:

Mū majīrārē, mirīrāgārē ōārō usuyari merā murē bayapeomakū iribū, āri gojasūdero āārībū, ārīmi Jesús Īgūsārē.*

¹⁷ Irasū āri odo, Īgūsārē béowāgā, Betania wāikuri makāgue waakōāmi. Irogue eja, kārīmi.

Jesús higueraḡure ñāñugāmakū iridea

(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Gajīnū boyoripoe Jesús Jerusalēgue goedujāagu, ūaboakōāmi. ¹⁹ Irasū ūaboagu, maa taro nīdi higuera wāikudire Īāgū, irigu dukare āmagū waadimi. Duka marībū irigu gapū. Pūrī dita āārībū. Duka marīmakū Īāgū, Jesús āsū ārīmi:

—Īgu yuku neō dupaturi dukakubirikoa, ārīmi.

Īgū irasū āriī merāta, irigu ñainugākōābu. ²⁰ Irigu irasū waamakū iārā, gua ĩgū buerā iāgukakōābu.

—¿Nasiriro mata irigu ñaīakōāri? āri sērēñabu Jesúre.

²¹ Jesús guare yujumi:

—Diayeta musārē werea. Musā: “Marīpu āsū irimasībirikumi”, āri gūñarō marīrō ĩgūrē būremurā, yu irigure ñaīmakū iriaderosū musāde irimasīrākoa. Irigure yu iriadero nemorō diasarire irimasīrākoa. Irasirirā Marīpure: “I buūrure dia wādiyague béoka!” ārimakū, musā ārirosūta waarokoa. ²² Musā Marīpure būremurī merā sērēmakū, musā sērērosūta Marīpu musārē irigukumi, ārimi Jesús.

*Judio masaka oparā Jesúre: “¿Noā murē doreri?” āri sērēñadea
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)*

²³ Puru Jesús Marīpuya wiigue ñajāmi. Īgū irogue bueripoe paia oparā, gajerā judío masaka murā ĩgū purogue waa, ĩgūrē sērēñama:

—¿Noā murē doreri, mu irire irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” āriī? āriima.

²⁴ Jesús ĩgūsārē yujumi:

—Yude musārē sērēñagura. Musā yujumakū, yude musārē yujugura. ²⁵ Juan masakare deko merā wāiyemakū, ¿noā ĩgūrē wāiyedoregu iriuri, Marīpu, o masaka? ārimi.

Īgū irasū ārimakū pérā, ĩgūsā basi āsū āri gāme werenīma:

—¿Naāsū āri yujurākuri marī? “Marīpu Juārē doredi āārīmi”, marī ārimakū, Jesús marīrē: “¿Nasirirā ĩgū weredeare būremubiriri musā?” āribokumi.

²⁶ Āārīpererā masaka: “Juan Marīpuya kerere weredupuyudi āārīmi”, āri gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārimakū, masaka marī merā guabokuma, āriima. ²⁷ Irasirirā Jesúre āsū āri yujuma:

—Juārē wāiyedoredire gua masībea, āriima.

Īgūsā irasū ārimakū, Jesús ĩgūsārē ārimi:

—Musā yure: “¿Noā murē irire iridoreri?” āri sērēñadeare yude musārē yujubea, ārimi.

Jesús sugu pūrā pērā keori merā buedea

²⁸ Jesús irasū āri odo, ĩgūsārē keori merā buemi:

—¿Naāsū āri gūñarī, yu āsū āri weremakū pérā? Sugu pērā pūrā opakumi. Sugure āsū ārikumi: “Maku, igui otedea poeegue moāgū waaka!” ārikumi.

²⁹ “Waabea”, āri yujukumi. Puru: “Waagura”, āri gūña, poeegue moāgū waakumi. ³⁰ Puru ĩgūsā pagu gajigu ĩgū magū purgo waakumi. Īgū ārāderosūta ĩgūdere: “Poeegue moāgū waaka!” ārikumi. Īgū: “Jāu”, ārikeregu, waabirikumi. ³¹ ¿Nīi gapu pagu dorerire iriyuri? āri sērēñami Jesús.

—Īgū moādorepuroriadi gapu iriyuru, āri yujuma.

Īgūsā irasū ārimakū, Jesús ārimi:

—Musārē diayeta werea. Musā romano marā opure niyeru wajaseabosarimasārē, ūma merā gāmebira wajatarimasā nomerē: “Nērā āārīma”, ārikerepuru, ĩgūsā gapu musā nemorō Marīpu ĩgūyarārē dorerogueure waarākuma. ³² Juan masakare wāiyedi musārē: “Āsū irika, Marīpu dorerire irirā!” āri buegu aarikerepuru, musā ĩgū buerire neō būremubiribu. Īisā romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā, ūma merā gāmebira wajatarimasā nome gapu ĩgū buerire pérā, irire būremuma. Īgūsā

irasirimakū iākererā, musā gapu musā ñerō iririre bujawere, musā gūñarīrē neō gorawayubiribu. Īgū buerire neō buremubiribu, ārīmi Jesús.

Jesús ñerā moārā keori merā buedea
(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesús dupaturi āsū ārī werenemomi:

—Gaji keori merā yu weremakū péka doja! Sugu masakū Īgūya nikūrē pooe opakumi. Iri poore iguidarire otekumi. Ote odo, iri pooe turore sārīsākōākumi. Iro utāyegue Īgū karabipiri gobere irikumi. Wii ūmarī wiigārē irikumi, iri poore korerā oārō iā koreburo, ārīgū. Irasiri odo, gajerārē iri poore wayukumi. “Yaa oteri dukare deko merā sirākoa, yu musārē iri poore wayuri waja”, ārīkumi. Irasū ārī odo, gajerogue waakōākumi. ³⁴ Puru Īgūi nūripoe ejamakū, Īgūrē moāboerārē Īgūya poore moārā purogue Īgūya oteri dukare deko merā sērēdoregū iriukumi. ³⁵ Iri poore moārā gapu Īgū iruanerā irogue ejamakū iārā, Īgūsārē ñerō irikuma. Sugure burō pá, gajigure wējē, gajigure utāyeri merā deakuma. ³⁶ Īgūsā irasiriadeare pégu, iri poore opu gajerā Īgūrē moāboerārē Īgū iriupurorianerā nemorō iriukumi. Īgūsā ejamakū iārā, iri poore moārā Īgūsādere irasūta ñerō irikuma doja.

³⁷ Īgūsā irasiriadero puru, pooe opu Īgū magūrē iriukumi. “Yu magū gapure buremurākuma”, ārī gūñadikumi. ³⁸ Iri poore moārā gapu Īgū magū ejamakū iārā, Īgūsā basi āsū ārī gāme werenikuma: “Ī purugure i poore opabu āārīmi. Īgūrē wējēkōārā! Irasirirā marī basi i poore oparākoa”, ārīkuma. ³⁹ Irasirirā Īgūrē ñeā, pooe turogue āiwāgā, wējēbéokōākuma, ārīmi Jesús.

⁴⁰ Irasū ārī odo, judío masaka oparārē sērēñami:

—Iri poore moārā Īgū magūrē wējēadero puru, pooe opu irogue ejaḡu, ĩnasirigukuri Īgūsārē? ārīmi.

⁴¹ Īgūrē yujuma:

—Īgūsā ñerārē bopoñarō marīrō wējēkōāgukumi. Puru gajerārē Īgūya poore wayugukumi. Īgūsā gapu Īgū Īgūi oteri dukare deko merā Īgūrē sirākuma, ārīma.

⁴² Īgūsā irasū ārīmakū, Jesús āsū ārīmi Īgūsārē:

—Ī Musā Marīpuya werenirī gojadea pūrē ire buebiriri? Āsū ārī gojasūdero āārībú:

Suye utāye wii iririmasā Īgūsā bēoadeaye merā gajigū gapu oārō turari wii irigukumi.

Marīpu irasiridi āārīmī. Marī Īgū irasirideare iārā: “Oātaria”, ārī gūñáa, ārī gojasūdero āārībú.*

⁴³ Irasirigū musārē werea yu. Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārīmurārē Īgū oārī sirīrē musārē sībirikumi. Musārē Īgū sīboadeare gajerā Īgū dorerire irirā gapure sīgukumi. ⁴⁴ Sugu i utāye weka meémejāgū, mutākōāgukumi. I utāye gapu Īgū weka meébejaro, Īgūrē oārī pogagāgue meémutūbéokōārokoa, ārīmi Jesús. ((Jesús i keori merā weregū: “Sugu yure gāāmebi wajamoāsūgukumi”, ārīgū irimi.))

⁴⁵ Paia oparā, fariseo bumarā iri keori merā Jesús irasū ārī weremakū péra: “Marīrē ārīgū irasū ārīkumi”, ārīñurā. ⁴⁶ Irasirirā Īgūrē ñeāduadiñurā peresu irimurā. Irasū ñeāduakererā, āsū ārī gūñañurā: “Masaka Jesúre: ‘Marīpuya kerere weredupuyugū āārīmī’, ārīma”, ārīñurā. Irasirirā Īgūsārē gūisīā, Jesúre ñeāmasībirīñurā.

* 21:42 Sal 118.22-23

22

Jesús sugu mojósiari bosenu iriri keori merā buedea

¹ Jesús dupaturi gaji keori merā ĩgūsārē buenemomi. Āsū ārīmi:

² —Marīpu umugasigue āārīgū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Su nikū marā opu ĩgū magū mojósiari bosenu irikumi. ³ Irasirigu opu ĩgūrē moāboerārē: “Yū magū mojósiari bosenu ĩārā aarika!” ĩgū ārīnerārē siudoregu iriukumi. ĩgūsā siumakū ĩgūsā gapu: “Waabea”, ārīkōākuma. ⁴ Irasirigu opu gajerā ĩgūrē moāboerārē iriukumi doja. “Yū siunerārē āsū ārī wererā waaka: ‘Yūre moāboerārē yaarā wekuare, gajerā yaarā ejorā oārō diukurārē wējēdoresiabu. Āārīpereri yū magū mojósiari bosenu baaburi āmu odosiabu. Irasirirā: Bosebaarā aarika!’ ārī wereka ĩgūsārē!” ārī iriukumi. ⁵ ĩgū siunerā gapu irire pékererā, bosenuērē ĩārā waabirikuma. Sugu ĩgūya poeogee waakōā, gajigu ĩgū moārīrē ĩāgū waakōākumi. ⁶ Gajerā gapu opure moāboerārē ñeā, pá, wējēbéokōākuma. ⁷ ĩgūsā irasiririre pégu, opu buro guakumi. Irasirigu ĩgūyarā surarare iriukumi, ĩgūsārē wējēanerārē wajamoādoregu. Irasirirā ĩgūyarā surara ĩgūsārē wējēpeokōā, ĩgūsāya makārē soebéokōākuma. ⁸ Puru opu gajerā ĩgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Yū magū mojósiari bosenu marē āmusiabu. Yū siunerā gapu ñerā āārīsīā, aaribirikuma. ⁹ Irasirirā āārīpererā makā dekoma maarīgue āārīrārē musā bokajarārē siurā waaka!” ārīkumi. ¹⁰ ĩgū irasū ārīmakū, ĩgūrē moāboerā waa, āārīpererā ĩgūsā bokajarārē: ñerārē, oārārē siiu, opu ya wiigue āiakuma. Irasirirā, ĩgū bosenu iriri taribure utariakōākuma.

¹¹ Puru opu ĩgūsārē ĩāgū ñajāgū, sugure mojósiari bosenu surīro sāñabire ĩākumi. ¹² Irasirigu ĩgūrē āsū ārī sērēñakumi: “Yū merāmu, ¿nasirigu mojósiari bosenu surīro sāñabirikeregu, ñajāriari mu?” ārīkumi. ĩgū irasū ārī sērēñamakū pégu, ĩgū gapu yujubirikumi. ¹³ ĩgū yujubirimakū ĩāgū, opu ĩgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Īrē ñeā, ĩgūya mojórīrē, guburidere sia, āi wiria, ñaīīārōgue ĩgūrē béorā waaka! Iroge buro pūrīsīgū ĩgūya guikare kūrīduūtū oregukumi”, ārīkumi, ārī weremi Jesús.

¹⁴ Irasū ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Ī opu keori irirosū Marīpu wārā siukerepuru, ĩgū beyerā gapu mērāgā āārīma, ārīmi.

Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea (Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵ Jesús irasū ārādero puru, fariseo bumarā waakōāma. ĩgūrē weresāduarā: “Īgūrē diaye yujubirimakū irimurā ire sērēñarā!” ārī gāme werenīnurā.

¹⁶ Irasirirā surāyeri ĩgūsā buerire tayarārē, Herodeya bumarā merā Jesús purogue iriūnurā. ĩgūsā Jesús purogue ejarā, ĩgūrē ārīma:

—Buegu, gua mu iririkurire masīa. Mu ārīgatoro marīrō werenía. “¿Naásū gūñarī masaka yure?” ārī gūñarō marīrō Marīpuyare diayeta ĩgūsārē buea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē surōsūta ĩāa. ¹⁷ Irasirigu guare wereka! ¿Naásū gūñarī mu? Romano marā opu marīrē niyeru wajasearire marī wajarimakū, ¿ōāgorari, o oāberī? ārīma Jesúre.

¹⁸ Jesús gapu ĩgūsā ĩgūrē ñerō iriduarire masīsīā, āsū ārīmi:

—Irīgatorikurā āārā musā. ¿Nasirirā yure ñerō yujumakū iriduari musā?

¹⁹ Niyeru tire musā romano marā opure wajariburi tire ārīka! ārīmi.

ĩgū irasū ārīmakū pérā, sunu moārī waja wataropā wajakuri tire āīāma.

²⁰ ĩgūsā iri tire āijamakū, ĩgūsārē sērēñami:

—I tiguere, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? ārīmi.

²¹ —Romano marā opūya diapu keori, ĩgūya wāita tuuyáa, ārī yujūma.

Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgūsārē āsū ārīmi:

—Iro merē romano marā opūya āārīrīrē ĩgārē sīka! Marīpūya garure Marīpure sīka! ārīmi.

²² Īgū irasū ārīmakū pérā, péguka, ĩgūrē piriwāgākōāma.

Saduceo bumarā, Marīpū boanerārē masūburire Jesúre sērēñadea
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Irinārēta surāyeri saduceo bumarā Jesús pūroge ejama. Īgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, ārī būremurā āārīmá. Irasirirā Jesúre āsū ārīma:

²⁴ —Buegu, Moisés āsū ārīdi āārīmí: “Sugu marāpokūdi pūrā marīkeregu ĩgū marāpore boaweomakū, ĩgū pagumu ĩgore dúunorēgukumi. Irasirirā, ĩgo merā ĩgū pūrākūrā, ĩgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, ārīdi āārīmí. ²⁵ Iripoegue gua watopeguere sugu pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā āārīunanerā āārīmá. Īgūsā tīgū gapu marāpoku, pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasirigu ĩgū dagu dokamata ĩgū marāpo āārīdeore dúunorēyupu. ²⁶ Īgūde ĩgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupu. Īgūsā pérā dokamade pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōāñurā. ²⁷ Īgūsā puru ĩgūsā marāpode boakōāyupo pama. ²⁸ Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ūma āārīpererā ĩgore marāpokūñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ¿niño marāpogora āārīgokuri? ārī sērēñama.

²⁹ Jesús ĩgūsārē yujūmi:

—Musā diaye gūñabea. Marīpūya werenírī gojadeare, Marīpū turaridere masībea. ³⁰ Boanerā ĩgūsā masādero puru, ĩgūsā ūmugasigue Marīpure wereboerā irirosū āārīrākuma. Iroguere marāpokūbirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. ³¹ ¿Marīpūya werenírī gojadea pūgue boanerā ĩgūsā masāburire musā buebiriri? Āsū ārīdi āārīmí: ³² “Yu Abraham, Isaac, Jacob Opū āārā”, ārīdi āārīmí. Irasirirā ĩgūsā boanerā āārīkererā, Marīpū merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpū okarā Opū āārīmi. Boanerā neō dupaturi masābirikōmūrā Opū āārībemi, ārīmi Jesús.

³³ Īgū irasū ārīmakū pérā, masaka: “Ōārō buemi”, ārī pégukakōāma.

“¿Díí gapu Marīpū doreri gaji doreri nemorō āārīrī?” ārī sērēñadea
(Mr 12.28-34)

³⁴ Jesús saduceo bumarārē ĩgūsā ĩgūrē sērēñanamomasābirimakū iririre pérā, fariseo bumarā nerēma. ³⁵ Irasirigu sugu ĩgūsā merāmu, Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yujūbirimakū iriduagu, āsū ārī sērēñami:

³⁶ —Buegu, ¿díí gapu Marīpū doreri gaji doreri nemorō āārīrī? ārīmi.

³⁷ Jesús ĩgūrē yujūmi:

—Mūya yujūpūrā merā, mu āārīrikuri merā, āārīpereri mu gūñarī merā Marīpūre mu Opūre maika! ³⁸ I doreri, gaji nemorō āārītarinūgārī āārā. ³⁹ I doreri puruma āsū ārā: “Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrārē maika!” ⁴⁰ Marī i pe dorerire irirā, āārīpereri Moisés doredeare, Marīpūya kerere weredupuyunerā buedeare irirā yáa, ārīmi Jesús.

“¿Noā parāmi āārīturiagu āārīrī Cristo?” ārī sērēñadea
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo bumarā iroge nerēanerā āārīpoe Jesús ĩgūsārē sērēñami:

42 —¿Naásũ gũñarĩ musã Cristo, Marĩpu iriudire? ¿Noã magũ ããrĩrĩ ĩgũ? ãrĩmi.

—Cristo, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩmi, ãrĩ yũjuma.

43 ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

—David, Cristo ñekũ ããrĩkeregu, ¿nasirigu Ōãgũ deyomarĩgũ ĩgũrẽ were-dorederosũta Cristore: “Yũ Opũ ããrĩmi”, ãrĩyuri? David ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi:

44 Marĩpu yũ Opũre ãsũ ãrĩmi: “Ōõ, yũ diaye gapũ doaka, yũ merã dorebu! Irasiriripoe murẽ ĩãturĩrãrẽ mu dorerire tarĩnũgãnemobirimakũ irĩgura”, ãrĩmi.*

45 David, Cristo ñekũ ããrĩkeregu, ĩgũrẽ: “Yũ Opũ ããrĩmi”, ãrĩdi ããrĩmi. ¿Nasirigu, Cristo, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩkerepũru, David ĩgũrẽ irasũ ãrĩyuri? ãrĩmi Jesús.

46 ĩgũ irasũ ãrĩrĩrẽ pérã, neõ ĩgũrẽ yũjumasĩbirima. Irasirirã gũirã, ĩgũrẽ dupaturi sërẽñanemobirima.

23

Jesús fariseo bumarãrẽ, Moisés gojadeare buerimasãrẽ ĩgũsã ñerõ iririre weredea

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

1 Pũru Jesús masakare, gua ĩgũ buerãdere ãrĩmi:

2 —Moisés gojadeare buerimasã, fariseo bumarã, Marĩpu Moisére doreri pídeare: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ wererã ããrĩma. 3 Irasirirã ĩgũsã wererire õãrõ iritayaka musã! ĩgũsã iririkari gapũre ĩãkũbirikõãka! ĩgũsã wererosũta iribema. 4 Masakare dorerã: “Ãsũ irika!” ãrĩrã, ĩgũsãrẽ gajino burõ nukũrĩ kõãtãrĩrã irirosũ ããrĩmakũ yãma. Masaka ĩgũsã dorerire bokatĩũbirikerepũru, ĩgũsãrẽ neõ iritamubema, ĩgũsã dorerire iriburo, ãrĩrã.

5 ‘Masaka ĩãmakũ dita õãrĩrẽ iri ĩmuma. Marĩpũya werenĩrĩ ĩgũsã go-jadea pũrĩ sãrĩ kũmarĩgã gajerãya nemorõ eyari kũmarĩgãrẽ ĩgũsãya di- apuserorire, ĩgũsãya dukaridere siatũma, masaka ĩgũsãrẽ: “Marĩpũyare õãrõ masĩma”, ãrĩdorerã. Irasũ ããrĩmakũ, ĩgũsãya dipuru peyari gasĩrore gajerãya nemorõ yoari yuradari opari gasĩrere peyama, masaka ĩgũsãrẽ: “Marĩpũre buremutarima”, ãrĩdorerã. 6 Bosenũrĩ ããrĩmakũ, oparã doarĩgue dita doadũama. Marĩ nerẽrĩ wiiriguedere ñajãrã, õãrĩ doarĩpẽrĩgue dita doadũama. 7 Makã dekoguere masakare õãrõ buremurĩ merã ĩgũsãrẽ bokatĩrĩ õãdoremakũ gããmema. Gajerãrẽ ĩgũsãrẽ: “Guare buerã ããrĩma”, ãrĩmakũ gããmema.

8 ‘ĩgũsã irasũ ãrĩkerepũru, musã gapũ masakare: “Musã guare buerã ããrã”, ãrĩdorebirikõãka! Musã sugũ pũrãta ããrã. Yũ musãrẽ buegu sugũta ããrã. 9 I ãmũguere neõ sugũ masakare: “Guapu ããrĩmi”, ãrĩbirikõãka! Ũmũgasĩgue ããrĩgũ dita Marĩpu ããrĩmi*. 10 Neõ sugũ musã watopegue ããrĩgũrẽ: “Marĩ opũ ããrĩmi”, ãrĩbirikõãburo. Yũ, Marĩpu iriudi Cristo, sugũta musã Opũ ããrã. 11 Musã watopegue ããrĩgũ gajerã nemorõ ããrĩgũ, musãrẽ moãboerimasũ irirosũ musãrẽ iritamugũ ããrĩgũkumi. 12 Sugũ ĩgũ basi: “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñagũnorẽ Marĩpu ĩgũrẽ ubu ããrĩgũ dujamakũ irĩgũkumi. Gajĩgu: “Gajerã nemorõ ããrĩbea”, ãrĩ gũñagũ gapũre Marĩpu ĩgũsã opũ ããrĩmakũ irĩgũkumi.

* 22:44 Sal 110.1
mãmi”, ãrĩgũ irimi.

* 23:9 Jesús irire ãrĩgũ: “I ãmũguere neõ sugũ masaku Marĩpu ããrĩnĩgũ irirosũ

13 'Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Musā bueri merā masakare ūmugasigue Marīpu Īgūyarārē dorerogue waabonerārē kāmutarā yāa. Musāde iroguere waabirikoa. Gajerā iroguere waaduārādere kāmūtāa. Irasirirā űērō tarirākoa.

14 'Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Wapiweyarā nome wajamomakū ĩā, Īgūsāya wiirire emanokōāa. Īgūsārē bopoñabirikererā, yoaripoe Marīpure sērē ĩmugatoa, masaka musārē: "Marīpure oārō buremuma", ārīburo, ārīrā. Irasirirā űērō tarirākoa. Marīpu musārē gajerā nemorō wajamoāgukumi.

15 'Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Dia wādiyague taribuja, yoaroma makārīgue musā buerire tūyabure āmarā waāa. Īgūrē boka, musā bueri merā Īgūrē musā nemorō perebiri peamegue waabu āārīmakū yāa. Irasirirā űērō tarirākoa.

16 'Musā koye ĩāmerā gajerārē tūādūpuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpure keoro buebea. Irasirirā űērō tarirākoa. Īgūsārē āsū ārī buea: "Sugu: 'Marīpuya wii merā āsū irigura', ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opabemi", ārā. Idere āsū ārī buea: "Gajigu: 'Marīpuya wiima oro merā āsū irigura', ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opami", ārā. 17 Koye ĩāmerā irirosū Marīpure diaye gūñamerā, pémasīmerā āārā musā. Marīpu Īgūya wiire, iri wiima oro nemorō oārī āārītarinūgāmakū yāmi. Irasirigu marīrē, ĳdī gapure buremurī merā gūñamakū gāāmerī, orore, o Īgūya wii gapure? 18 Musā idere āsū ārī buea: "Sugu: 'Marīpuya wiima soepeoro merā āsū irigura', ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opabemi", ārā. Idere āsū ārī buea: "Gajigu: 'Iri soepeoro weka peodea merā āsū irigura', ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opami", ārā. 19 Koye ĩāmerā irirosū Marīpure diaye gūñamerā, pémasīmerā āārā musā. Marīpu Īgūya wiima soepeorore, marī iro weka peodea nemorō oārī āārītarinūgāmakū yāmi. Irasirigu marīrē, ĳdī gapure buremurī merā gūñamakū gāāmerī, soepeorore, o iro weka peodea gapure? 20 Irasirigu sugu: "Marīpuya wiima soepeoro merā āsū irigura", ārī wāipeogu, āārīpereri iri soepeoro weka peyari merādere wāipeogu irikumi. 21 Sugu: "Marīpuya wii merā āsū irigura", ārī wāipeogu, Marīpu iri wiigie āārīgū merādere wāipeogu irikumi. 22 Sugu: "Ūmugasima merā āsū irigura", ārī wāipeogude, Marīpu iroge Opū doarogue doagu merādere wāipeogu irikumi.

23 'Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā űērō tarirākoa. Musā oteri mutārīgā: menta, anís, comino wāikuri baari morēñnorē sea neō, dukawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīpuya wiigie āākoa, Īgū dorerire irimurā. Irasirikererā, iri nemorō oārī gapure iribea. Dayema iririre, gajerārē bopoñarī merā ĩārīrē, Marīpure buremurīrē neō iribea. Irasirirā musā oterire Marīpure sīduuro marīrō diayemadere irika! Gajerārē bopoñaka! Marīpure buremuka! 24 Koye ĩāmerā gajerārē tūādūpuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpure keoro buebea. Āārīpereri musā doreri gapure irikererā, iri nemorō doreri gapure neō iribea.

25 'Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā űērō tarirākoa. Musā masaka ĩūrōgue dita oārō irirā, soropa weka gapure dita oārō koeadepa irirosū āārā. Irasirirā musā basi wāri opaduārā gajerāyare yajarā, iripa poekague koēña marīrīpa gurari utarīrīpa irirosū āārā. 26 Musā fariseo bumarā, koye ĩāmerā irirosū, Marīpure pémasīmerā āārā. Irasirirā musā gūñarīrē gorawayupurorika, soropa poeka gapure

ōārō koeadeapa irirosū āārīmurā. Irasirirā, soropa weka gapɔdere ōārō koeadeapa irirosū āārīrākoa.

²⁷ Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Mūsā masāgoberi irirosū āārā. Masaka, iri masāgoberire ūtā majīrī boreri merā ōārō wūkādea majīrī merā biamakū iārā: “Ōārō deyoa”, āri iāma. Iri ōārō deyokererɔɔ, poekague boanerāya gōārī, āārīpereri ñerī boadea sñākoa. ²⁸ Mūsāde i irirosūta āārā. Masaka mūsārē iāmakū, ōārā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, poekague mūsā gūñarīguere ñerīrē opataria. Irasirirā irigatorikurā, ñerō iririkurā āārā.

²⁹ Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Mūsā, iripoegue marā Marīpuya kerere weredupuyunerāya masāgoberire ōārō āmua. Gajerā ōārō irinerāya masāgoberi weka weanūdeadeere ōārō āmua. ³⁰ Āmu odo, āsū ārī werenia: “Marī ñekūsamarā darā Marīpuya kerere weredupuyunerārē wējēnerā āārīmā. Gna ĩgūsā āārīdeapoegue āārīnerā tamerā ĩgūsārē wējētambiribokuyo”, ārā. ³¹ Mūsā irire irasū āārā, mūsā basita: “Gna Marīpuya kerere weredupuyunerārē wējēnerā parāmerā āārīturiarā āārā”, ārīrā yāa. ³² Irasirirā mūsā ñekūsamarā ñerō iripɔroriwāgāriderosūta iriyuwarikūkōāka mūsāde!

³³ Mūsā ñerō iririkurā āna irirosū āārā. Mūsā ñerō iriri waja Marīpū mūsārē peamegue béoburire neō duribirikoa. ³⁴ Irasirigū yu mūsā pɔrogue Marīpuya kerere weredupuyurārē, ĩgūyare masīrārē, mūsārē buerimasādere iriugara. Yu irasū iriukerepɔɔ, mūsā gapɔ surāyerire wējērākoa. Gajerārē curusague pābiatū wējērākoa. Gajerārē mūsā nerērī wiirigue tārā, noō ĩgūsā waarī makārī waamakū tɔyagorenarākoa ĩgūsārē ñerō iriduarā. ³⁵ Irasirirā āārīpererā masaka ōārārē wējēdea waja, mūsā waja opāa. Mūsā ñekūsamarā Abel diayemarē iridire wējēpɔroriwāgārīrā, Zacarías Berequías magūguere wējētūnunerā āārīmā. ĩgūrē Marīpuya wiima soepeoro Marīpū āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmā. ³⁶ Diayeta mūsārē werea. Āārīpererārē ĩgūsā wējēdea waja dapora marā wajakurākuma.

Jesús Jerusalén marārē bujawereri merā weredea (Lc 13.34-35)

³⁷ Mūsā Jerusalén marā, Marīpuya kerere weredupuyurārē wējēkōāa. Marīpū iriunerārē ūtāyeri merā dea wējēa. Wāri yu mūsārē āgābo igo pūrārē igoya kēdɔpuri merā neeōnūrōsū neeōnū koredɔadibū. Mūsā gapɔ yu irasū irimakū neō gāamebiribū. ³⁸ Irasiriro mūsā āārīrī makā, béodea makā dujarokoa. ³⁹ Diayeta mūsārē werea. Dapora merāta mūsā yure iānemobirikoa. Pɔrugue mūsā: “Marīpū iriudi ōatarigu āārīmi, ōārō aariburo”, ārīrāgue, yure dupaturi iārākoa doja, ārīmi Jesús.

24

Jesús: “Marīpuya wii béosūrokoa”, ārī weredea (Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesús Marīpuya wiigue āārādi wiriadero pɔɔ, gna ĩgū buerā ĩgū pɔro waa, āsū ārībū:

—Īka i wiire! Ōārī wii, wāri wii āārā, ārībū.

² Jesús gapɔ yujumi:

—Mūsā i wiire daporare iādāa. Diayeta mūsārē werea. I wiima āārīpereri mūsā iādea, i ūtāyeride mutādiapereakōārokoa. Neō suye ūtāye gajiyē weka weamurīadeade dujabirikoa, ārīmi.

*Jesús: “I ūm̄ p̄reburi dupuyuro āsū waarokoa”, āri weredea
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)*

³ P̄r̄m̄ Olivos wāikuri buúrugue eja, irogue doami Jesús. Iro ĩgū doamakū, gua ĩgū buerā ĩgū p̄rogue eja, gajerā péberogue sērēñabu:

—Guare wereka! ¿Naásū āārīmakū, m̄ ārāderosū waarokuri? ¿Ñeéno iri ĩmugakuri, m̄ dupaturi aarigú? ¿Naásū waarokuri, i ūm̄ p̄reburi dupuyuro? ār̄bu.

⁴ Jesús yujami:

—Ōārō p̄emasika! Gajerā musārē ārīgatorire pébirikōāka! ⁵ Wārā ārīgatorimasā aarīrākuma. “Marīp̄m̄ iriudi, Cristo āārā yu”, ārīrākuma. ĩgūsā ārīgatomakū p̄rā, wārā masaka ĩgūsārē būremurākuma. ⁶ Masaka musā p̄ro gāmewējērīrē p̄rā, yoarogue marā gāmewējērī kerere p̄rā, ḡakabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerep̄m̄, i ūm̄ p̄reburo d̄uyarokoa dapa. ⁷ Su bumarā gaji bumarā merā gāmekēārākuma. Su nikū marā gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. Masaka wārā ūaboari merā boarākuma. Gajerā p̄rīrīkū ñerō tarirākuma. Wāri makārīguere nikū ñomerokoa. ⁸ I āārīpereri merā masaka ñerō tarip̄roriwāgārīrākuma.

⁹ Irasirirā gajerā musārē ñeā, āia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musārē wējērākuma. Yure būremurī waja āārīpererā i ūm̄ marā musārē ĩāturi doorākuma. ¹⁰ Irasū waaripoe wārā yure būremuadinerā būremuduūrākuma. Irasirirā gāme ĩāturi doo, ĩgūsā merāmarā āārādinerārē ĩgūsārē ĩaturirāguere wiarākuma. ¹¹ Wārā: “Marīp̄m̄ kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīgatorākuma. Irasirirā wārā masaka ĩgūsārē būremurākuma. ¹² Masaka iro dupuyuro ñerō iridero nemorō ñerō irirākuma. Irasirirā wārā ĩgūsā gāme maīrīrē pirirākuma. ¹³ ĩgūsā musārē ñerō irikerep̄m̄, musā yure neō būremuduúbirimakū, Marīp̄m̄ musārē taugakumi, ĩgū p̄ro āārīnikōāburo, ārīgū. ¹⁴ Marīp̄m̄ wererā āārīpererā i ūm̄ marārē ĩgūyarārē doregu āārīrī kerere wererākuma, āārīpereri bumarā irire masīburo, ārīrā. ĩgūsā āārīpererā iri kerere péperedero p̄m̄, i ūm̄ pererokoa.

¹⁵ Ir̄ipoeague Marīp̄m̄ kerere weredupuyudi Daniel i ūm̄ p̄reburo dupuyuro waaburire āsū āri gojadi āārīmī: “Ñegū Marīp̄m̄ ĩāturigu Marīp̄m̄ wii ñerī marīrī wiigue ñajāgukumi”, āri gojadi āārīmī. ((Irasirirā iri wiigue ĩgū āārīmakū ĩārā, i p̄rē buerāno: “I ūm̄ p̄reburo yāa”, āri masīrākuma.)) ¹⁶ Ñegū irogue āārīmakū ĩārā, Judea nikū marā buurīgue ūmaduriburo. ¹⁷ Sugū ĩgūyā wii wegague āārīgū, wii poekague ĩgūyare āīgū ñajābita ūmaduriburo. ¹⁸ Sugū ĩgūyā poeague āārīgúde, ĩgūyā surīre wiigue āīgū d̄ujābita ūmaduriburo. ¹⁹ Irasū waarīnrīrē nijīpagosā nome, ĩgūsā p̄rā mirīrāgā oparā nomede ñerō tarirākuma. ²⁰ Irasirirā Marīp̄m̄ āsū āri sērēka: “Puibure, siuñajārīnu * āārīmakū, guare i irasū waabirikōāburo”, ārīka ĩgūrē! ²¹ Irasū waarīnrīrē masaka būro ñerō tarirākuma. Marīp̄m̄ i ūmurē irip̄roridero p̄r̄m̄ masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I ĩgūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa. ²² Irasirigu Marīp̄m̄ masakare i ñerō waarīre: “Yoaripoe waabirikōāburo”, ārīgukumi. ĩgū irasiribirimakū, neō sugū masaka taribiribokumi. Irasirigu ĩgū beyenerārē bopofasīā, ĩgūsārē ñerō waarīre: “Iropāta waaburo”, ārīgukumi.

* 24:20 Judío masaka siuñajārīnu, sábadō āārā.

²³ Gajerā musārē: “Īāka! Ōōta Cristo āārīmi”, āārimakū pérā, o gajerā musārē: “Cristo sōōgue āārāmi”, āārimakū pérā, būremubirikōōka! ²⁴ Wārā āārigatorimasā aarirākuma. Surāyeri: “Y_H Cristo āārā”, āāirākuma. Gajerā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasū āārā”, āāirākuma. Musārē Īgūsā āārigatorire būremudorerā, wāri gajino iri Īmurākuma. Irasirikererā, Marīpu beyenerārē Īgūrē būremuduūmakū Īrimasībirikuma. ²⁵ Iri waaburi dupuyuro y_H musārē weresiāa, irire masīburo, āārigū. ²⁶ Irasirirā gajerā masaka musārē: “Cristo sōō masaka marīrōōgue āārāmi”, āārimakū pérā, Īārā waabirikōōka! Gajerā musārē: “Īāka! I wiima taribugue āārīmi”, āārimakū pérā, Īgūsārē būremubirikōōka! ²⁷ Y_H āārīpererā tīgū gūñāña marīrō i ūmūgue dupaturi aarigūkoa. Ūmarōōgue, abe marīrō gap_H, Īgū ñājārō gap_H bupu miārō Īrirosū aarigūkoa. ²⁸ Mimua nerēmakū Īārā, masaka sug_H waib_H boadi āārīrōrē masīkuma. I Īrirosū y_H aarimakū Īārā, Īgūsā wajamoōsūburire masīrākuma, āāri weremi Jesūs.

*Jesús āārīpererā tīgū: “Āsū aarigūkoa”, āāri weredeā
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)*

²⁹ Irasū āāri ōdo, g_Hare āsū āāri nemomi:

—Masaka ñerō taririn_Hirī purāta abe ūmūmū naītīākōāgūkumi. Abe ñamimū boyonemobirikumi. Neñukā ūmūgasigū āārīrā yuridijarirākuma. Ūmarōōgue marā turarāde naradari merā bēosūrākuma. ³⁰ Irasū waarīpoere masaka y_H āārīpererā tīgū ūmūgasigū merā aarimakū Īārākuma. Irasirirā āārīpereri i ūmūma makārī marā y_H wāri Marīpu turari merā, Īgū gosewasiriri merā mikāyebori weka aarimakū Īārā, gūirā oorerākuma. ³¹ Y_H aarigū, y_Hre wereboerārē āārīperero i ūmūguere Īriugūkoa. Puridiru būro būsumakū, Īgūsā y_H beyenerārē āārīpererogū āārīrārē neeōrākuma.

³² 'Ire musā masīburo, āārigū, hīgueragu keori merā weregura. Irigū pū maamamakū Īārā: “Bojori waaburo mērōgā d_Hyāa”, āāri masīa. ³³ Irigū waarōsūta i āārīpereri y_H āārīrī irasū waamakū Īārā: “Cristo dupaturi aariburo mērōgā d_Hyāa”, āāri masīrākoa. ³⁴ Diayeta musārē werea. I āārīpereri y_H āārīrī, d_Hpora marā pereburo dupuyuro irasū waarokoa. ³⁵ Ūmūgasi, i nikūde pereakōārōkoa. Y_H werenīrī gap_H neō perebirikoa. Āārīpereri y_H āārīrōsūta waayuwarikarokoa.

³⁶ Y_H dupaturi aariburin_Hrē, iri horare neō sug_H masībirikumi. Marīpūre wereboerā ūmūgasigū āārīrāde masībema. Y_H Marīpu magūde masībea. Y_Hpu sug_Hta masīmi.

³⁷ 'Noé āārīdeapoe marārē waaderosūta y_H āārīpererā tīgū aariburo dupuyurogārē waarokoa. ³⁸ Irīpoere i nikū Marīpu miūburo dupuyuro masaka ōārō baa, Īirī, mojosia, Īgūsā pūrā nomerē nomesu āārīrikunerā āārīmā. Noésā doōdirugū ñājārīnūguedere irasūta Īrinikōānerā āārīmā. ³⁹ Gūñāña marīrō merā wāro deko merē, i nikū mirīpereakōādero āārīrbā. Īgūsāde mirīpereakōānerā āārīmā. Irasūta y_H āārīpererā tīgūde gūñāña marīrō merā i ūmūguere dupaturi aarigūkoa. ⁴⁰ Irasū waarīpoere pērā poogū moārā āārīrākuma. Sug_H y_Hre būremugū āāisūgūkumi. Gajigū y_Hre būremubi irogueta bēowāgāsūgūkumi. ⁴¹ Nomedē pērā nome ojodūka biurā āārīrākuma. Sugo y_Hre būremugū āāisūgūgūkumo. Gajego y_Hre būremubeo irogueta bēowāgāsūgūgūkumo.

⁴² 'Ōārō pēmasīka! Y_H musā Op_H dupaturi aariburi horare neō masībea musā. ⁴³ Ire ōārō masīka! Wīi op_H Īgūya wīire sug_H yajarimasū ñami

merā ejaburi horare masīgū, kārīrō marīrō korekumi, ĩgūya wiire ñajāburire kāmutabu. ⁴⁴ Yū āārīpererā tīgū gūñāña marīrō aarigukoa. Irasirirā, wii opū irirosū mūsāde yū aariburire ōārō yūro gāāmea, ārīmi Jesūs.

Jesús pērā moāboerimasā keori merā buedea
(Lc 12.41-48)

⁴⁵ PŪRŪ Jesūs gaji keori merā gūare buenemomi:

—Sugū moāboegu ĩgū opūre būremugū, pémasīgū āsū irikumi. ĩgū opū gajerogue waagū, ĩgūrē ĩgūya wiire gajerārē ĩgūrē moāboerārē koredoregu píkumi. Irasirigū ĩgūrē ĩgūsārē baarire keoro siiu baadoregu píkumi. ⁴⁶ Irasirigū ĩgū opū ĩgūya wii goedujajamakū ĩāgū, ĩgūrē moāboegu ĩgū dorederosūta iridi āārīsīā, ūsuyakumi. ⁴⁷ Diayeta mūsārē werea. ĩgū pīderosūta ĩgū keoro irideare ĩāgū, ĩgū opū ĩgūrē āārīpereri ĩgūyare koredoregu pīgukumi. ⁴⁸⁻⁴⁹ ĩgūrē moāboegu ñegū gapū āsū irikumi. “Yū opū mata goebirikumi”, ārī gūñagū, gajerā ĩgū opūre moāboerārē ñerō pábira, mejārikurā merā iiri baagorenakumi. ⁵⁰ ĩgū irasirigorenarīnurē gūñāña marīrō ĩgū opū goejakumi. ĩgūrē moāboegu gapū: “ĩgū iri hora goegukumi”, ārī masībirikumi. ⁵¹ ĩgū opū goejagū ĩgūrē moāboegu ñerō irideare pégu, ĩgūrē būro wajamoāgukumi. Irasirigū irigatorikurārē béorogue ĩgūrē béogukumi. Iroguere ĩgū būro pūrīsūgū ĩgūya guikare kūrīduútū oregukumi, ārīmi Jesūs.

25

Jesús pe mojōmarā maamarā nome keori merā buedea

¹ PŪRŪ Jesūs dupaturi keori merā gūare āsū ārī buemi doja:

—MarīpŪ ūmugasigue āārīgū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Pe mojōmarā nóome āārīkuma. Su ñami ĩgūsāya sīāgori duparu merā mojōsiadi bokatīrīrā waakuma. ² Su mojōmarā nome sīāgori duparu ĩgūsā āiāburire ōārō āmuyubirikuma. Gajerā su mojōmarā nome gapū ĩgūsā āiāburire ōārō āmuyukuma. ³ Āmuyumerā nome ĩgūsāya sīāgori duparure āiakkererā, ĩgūsā gorawayuburire ūye āiābirikuma. ⁴ Āmuyurā nome gapū ĩgūsāya sīāgori duparure āi, gaji ūye ĩgūsā gorawayuburire āiakuma. ⁵ Irasirirā, mojōsiadi mata ejabirimakū, ĩgūsārē wūja ejamakū kārīākōākuma. ⁶ PŪRŪ ñami deko āārīmakū, gajerā masaka: “Mojōsiadi aarisiami. ĩgūrē bokatīrīrā aarika!” ārī gainīmakū pékuma. ⁷ ĩgūsā gainīmakū pērā, yobe, ĩgūsāya sīāgori duparure āmukuma. ⁸ Ūye gorawayuburire āiābiranerā nome gapū, gajerā gaji ūye āiānerā nomerē āsū ārīkuma: “Gūaya sīāgori duparu yariro yāa. Irasirirā mērōgā mūsāya ūyere guadere sīka!” ārī sērēadikuma. ⁹ Āmuyanerā nome gapū āsū ārī yūjukuma: “Gūaya ūye mūsārē sīmakū, mūsārē, guadere ejabiribokoa. Irasirirā ūye duarā pŪRO mūsā basi wajarirā waaka!” ārīkuma. ¹⁰ Irasirirā āmuyubiranerā nome ūye wajarirā waakōākuma. ĩgūsā waadero pŪRŪ, mojōsiadi ejakumi. ĩgū ejamakū ĩārā, āmuyanerā nome gapū ĩgūrē bokatīrīkuma. Irasirirā ĩgū merā bosenu iriri wiigue ĩārā ñajākōākuma. ĩgūsā ñajāperemakū, iri wii marā disipŪROre biākōākuma. ¹¹ PŪRŪgūe āmuyubiranerā nome gapū ejakuma. “Gūa Opū, guadere tūpāsóoka!” ārīkuma. ¹² ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, mojōsiadi āsū ārī yūjukumi: “Diayeta yū mūsārē masībea”, ārīkumi ĩgūsā nomerē, ārī weremi Jesūs.

¹³ Irasū ārī odo, gūare ārīmi:

—Yu āārīpererā tīgū dupaturi aariburinurē, iri horadere neō masībea masā. Irasirirā āmuyunerā nome mojosiadire bokatīrīrā waamurā īgūsāya sīāgori duparure āmuyuderōsū musāde yu aariburire ōārō āmuyuka! ārīmi Jesūs.

Jesūs sugu opu īgūrē moāboerārē niyeru sīrī keori merā buedea

14 Irasū ārī odo, gaji keori merā gūare īgū buerārē buenemomi doja:

—Marīpu īgūyarārē doregu, sugu wii opu irirosū āārīmi. Wii opu gaji nikūgue waabu, īgūrē moāboerārē siu, īgūya niyerure koredoregu pikumi.

15 Irasirigu, īgūsārē: “Ōōpā merā wajatanemorākuma”, ārī īāmasīā, īgūya niyeru wajapari tirire dukawakumi. Sugure su mojōma tiri, gajigure pe ti, gajigure su ti sīkumi. īgūsārē sī odo, waakōākumi. 16 Irasirigu su mojōma tiri opagu, mata iri tiri merā gajino wajari, dua, gaji su mojōma tiri wajatanemokumi. Irasirigu pe mojōma tiri opakumi. 17 Pe ti opagude irasūta gaji pe ti wajatanemokumi. Irasirigu wapikari tiri opakumi. 18 Su ti opagu gapu yebague gobe má, iri gobegue īgū opu sīadea tire yāapīkōākumi.

19 Yoadero puru, wii opu goekumi. Goeja, īgūya niyeru tiri merā īgūsā wajatanemodeare āmubu, īgūrē moāboerārē siukumi. 20 Irasirigu su mojōma tiri sīsūdi īgū opu pūroge eja, pe mojōma tiri īgūrē wiakumi. “Yu opu, su mojōma tiri yure sību ma”, ārīkumi. “Īāka! Iri tiri merā gaji su mojōma tiri wajatanemobu”, ārīkumi īgū opure. 21 īgū irasū ārīmakū pēgu, īgū opu ārīkumi: “Ōāgorāa. Mu yure moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mēroḡā murē pīdea merā ōārō iriyo. Irasirigu wāri yaare koredoregu pīgura. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārīkumi īgū opu īgūrē. 22 Puru pe ti sīsūdide īgū opu pūroge eja, īgūrē āsū ārīkumi: “Yu opu, pe ti yure sību ma. Īāka! Iri tiri merā gaji pe ti wajatanemobu”, ārīkumi. 23 īgū irasū ārīmakū pēgu, īgū opu ārīkumi: “Ōāgorāa. Mu yure moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mēroḡā murē pīdea merā ōārō iriyo. Irasirigu wāri yaare koredoregu pīgura. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārīkumi īgū opu īgūrē.

24 Puru su ti sīsūdi gapu, īgū opu pūroge eja, īgūrē āsū ārīkumi: “Yu opu, murē moāboerārē būro turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, īgūsārē oterire otedore, īgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu.

25 Irasirigu murē güigu, yebague gobe má, iri gobegue māya niyeru tire yāapīkōābu. Īāka! I ti āārā māya niyeru ti”, ārīkumi īgū opure.

26 īgū irasū ārīmakū pēgu, īgū opu ārīkumi: “Mu yure moāboegu ñegū āārā. Térīkugu āārā. Mu yure āsū ārā: ‘Mu basi moābirikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, īgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu’, āārā mu yure. 27 Mu irasū ārīgū, ĩnasirigu, yu murē sīdea tire niyeru duripīri wiigie duripībiriri? Iroge duripīmakū, i wii moārā iri ti merā wāro wajatanemobosabokuma murē. Irasirigu, yu goejamakū, mu yure īgūsā iriri merā wajatanemobosadeare wiaboakuyo”, ārīkumi īgū opu īgūrē. 28 Irasū ārī odo, gajerārē iroge āārīrārē ārīkumi: “īgūrē niyeru tire ēma, pe mojōma tiri opagu gapure sīka! 29 Sugu wāri opagu sīnemosūgukumi. Irasirigu īgū wāri opadero nemorō opagukumi. Gajigu opabi īgū mēriḡā opadideare ēmapeokōāsūgukumi. 30 Īi yure moāboegu keoro iribire naītīārōge beokōāka! Iroguere būro pūrīsūgū īgūya guikare kūrīduútū oregukumi”, ārīkumi īgūsā opu, ārī weremi Jesūs.

Jesús i ūmu marārē wajamoāburire weredea

³¹ Irasū ārī odo, gware ārinemomi:

—Yū āārīpererā tīgū, āārīpererā yūre wereboerā merā i ūmu marārē doregū aarigū, gosewasiriri merā Opū doarogue doagūkoa. ³² Yū irogue doamakū, yūre wereboerā āārīpereri buri marā masakare yū diaye needōrākuma. Īgūsārē needō odamakū, sugū egorā koregū ovejare, cabrare boje dukawanūrōsū yū Īgūsārē dukawanūgūkoa. ³³ Yūre būremurārē oveja irirosū āārīrārē yū diaye gapū nūgūkoa. Yūre būremumerārē cabra irirosū āārīrārē yū kúgapū nūgūkoa. ³⁴ Yū irasiriadero pūgū, yū āārīpererā Opū, yū diaye gapū nīrārē āsū ārī weregūkoa: “Yūpū musārē oārō irisiami. I ūmarē irigūgueta musāya āārīburire Īgūyarārē doreroguere āmuyusiami. Irasirirā Īgū merā āārīrā aarika! ³⁵ Yū ūaboamakū ĩārā, musā yūre baari ejobū. Yū űemesibumakū, musā yūre ĩiriri tīābū. Yū musā pūro gāmeñajāgū ejamakū, yūre kārīrō wayubū. ³⁶ Surī marīgū yū āārīmakū ĩārā, musā yūre surire sābū. Pūrīrikumakū, musā yūre ĩārā ejabū. Peresugue yū āārīmakūdere yūre ĩārā ejabū”, ārīgūkoa. ³⁷ Yū irasū ārīmakū pērā, yū diaye gapū nīrā Yūpū: “Oārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩānerā yūre sērēñarākuma: “Gua Opū, ĩnaāsū āārīmakū, mū ūaboamakū gua murē baari egori? ĩNaāsū āārīmakū, mū űemesibumakū murē ĩiriri tīārī? ³⁸ ĩNaāsū āārīmakū, mū gua pūro gāmeñajāgū ejamakū, kārīrō wayuri? ĩNaāsū āārīmakū, mū surī marīgū āārīmakū gua murē surī sārī? ³⁹ ĩNaāsū āārīmakū, mū pūrīrikumakū, o peresugue mū āārīmakūdere gua murē ĩārā ejari?” ārīrākuma yūre. ⁴⁰ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, yū āārīpererā Opū, Īgūsārē āsū ārī yūjugūkoa: “Diayeta musārē werea. Musā sugū yaarā watopegue āārīpererā nemorō ubu āārīgārē oārō irirā, yūreta oārō irirā iribū”, ārīgūkoa Īgūsārē.

⁴¹ Īgūsārē irasū ārī odo, yū kúgapū nīrārē āsū ārī weregūkoa: “Yūpū wajamoāsūmurā āārā musā. Yū pūrore wirika! Perebiri peamegue waaka! Yūpū iri peamerē wātēa opū, Īgūyarā merā āārīburore āmuyusiami. ⁴² Yū ūaboamakū ĩārā, musā yūre baari ejobiribū. Yū űemesibumakū, musā yūre ĩiriri tīābiribū. ⁴³ Yū musā pūro gāmeñajāgū ejamakū, yūre kārīrō wayubiribū. Surī marīgū yū āārīmakū, musā yūre surī sābiribū. Yū pūrīrikumakū, peresugue yū āārīmakūdere musā yūre ĩārā ejabiribū”, ārīgūkoa Īgūsārē. ⁴⁴ Yū irasū ārīmakū pērā, Īgūsā yūre sērēñarākuma: “Gua Opū, ĩnaāsū āārīmakū, mū ūaboamakū, űemesibumakū, gua pūro gāmeñajāgū ejamakū, surī opabirimakū, pūrīrikumakū, peresugue mū āārīmakū gua murē iritamubiriri?” ārīrākuma yūre. ⁴⁵ Īgūsā irasū ārīmakū, yū āārīpererā Opū Īgūsārē āsū ārī weregūkoa: “Diayeta musārē werea. Musā sugū yaarā watopegue āārīpererā nemorō ubu āārīgārē iritamumerā, yūreta iritamumerā iribū”, ārīgūkoa Īgūsārē. ⁴⁶ Pūgū Īgūsā perebiri peamegue wajamoāsūrākuma. Yūpū: “Oārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩānerā gapū Īgū pūroque perebiri okarire oparākuma, ārī weremi Jesús.

26

Oparā Jesúre űeāburire āmudea
(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Jesús iri āārīpererire bue odo, gware Īgū buerārē ārīmi:

² —Penū duyāa, pascua bosenu ejaburo. Irire musā masīa. Iri bosenu āārīmakū, yū āārīpererā tīgūrē űeā, oparāguere wiarākuma, curusague pábiatū wējēdoremurā, ārīmi.

³ Iripoere paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã, judío masaka murãde Caifás paia opuya wii disiparoma yebague nerẽñurã. ⁴ Irogue nerẽrã, Ìgüsã Jesúre arĩgatori merã ñeã, wẽjẽburire amuñurã.

⁵ Irire amurã:

—Bosenu aãrĩmakũ, Ìgürẽ ñeãbirikõãrã! Masaka marĩ merã guarã, marĩrẽ gainĩ turibokuma, arĩñurã.

Sugo nomeõ Jesúre sãrõrĩ piupeodea
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Ìgüsã Ìgürẽ wẽjẽburire amuripoere Jesús Betania wãikuri makãgue Simón kãmi boadiya wiigüe aãrĩmĩ. ⁷ Irogue Ìgũ aãrĩmakũ, sugo nomeõ suru sãrõdiru opago, Jesús puru ejamo. Igo opadiru “alabastro” wãikuri utãye merã iridiru, sãrõrĩ wajapari opadiru aãrĩbũ. Jesús baa doanĩripoe Ìgũya dipurure iri sãrõrĩrẽ piupeomo. ⁸ Igo irasũ piupeomakũ Ìarã, gua Jesús buerã guarã asũ arĩbu:

—¿Nasirigo igo irire irasiriwasiribéokõãrĩ? ⁹ Iri sãrõrĩrẽ duago, wãro niyerure wajataboakumo. Iri niyeru merã boporãrẽ iritamuboakumo, arĩbu.

¹⁰ Jesús, gua irasũ arĩmakũ pégu, guare arĩmi:

—¿Nasirirã igore garibori musã? Ire yãre irasirigo, õãrĩrẽ irigo yãmo.

¹¹ Boporã musã watopeguere aãrĩnikõãrãkuma. Yu tamerãrẽ musã merã aãrĩnimakũ Ìãbirikoa. ¹² Igo i sãrõrĩ yãre piupeogo, yaa dupure Ìgüsã yãre yãaburo dupuyuro amuyugo irirosũ irigo yãmo. ¹³ Diayeta musãrẽ werea. Marĩpu masakare tauri kerere wererã aãrĩperero i amugue waagorenarã, igo yãre irideadere gajerãrẽ wererãkuma, igore gũñaburo, arĩrã, arĩmi Jesús guare.

Judas Iscariote Jesúre wẽjẽduarãguere Ìgürẽ Ìmuburire amudea
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Jesús irasũ arãdero puru, sugu gua Jesús buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã watopemu Judas Iscariote wãikugu paia oparã merã werenigã waayupu. ¹⁵ Ìgüsãrẽ arĩyupu:

—Yu Jesúre musãrẽ wiamakũ, ¿noópã niyeru wajarirãkuri yãre? arĩyupu.

Ìgũ irasũ arĩmakũ pérã, Ìgürẽ treinta niyeru tiri plata merã iridea tirire wajariñurã. ¹⁶ Ìgüsã wajarimakũ, Judas: “¿Naásũ aãrĩmakũ Ìgüsãrẽ yu Jesúre wiamakũ õãkuri?” arĩ gũñayupu.

Jesús Ìgũ buerã merã baatũnudea
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹⁷ Puru pã wemasãrĩ morẽña marĩrĩ baari bosenu puroririnu aãrĩmakũ, gua Jesús buerã Ìgũ purogue waa, Ìgürẽ sërẽñabu:

—¿Noógue mu pascua bosenu baaburire amumakũ gããmekuri? arĩbu.

¹⁸ Ìgũ guare arĩmi:

—Jerusalégue waaka! Iro musã bokajagure asũ arĩka: “Guare buegu murẽ asũ arĩ weredoreami: ‘Yu ñerõ tariburo mérõgã dnyáa. Pascua bosenu aãrĩmakũ, yu buerã merã muya wiigüe baagukoa’, arãmi”, arĩka! arĩmi Jesús.

¹⁹ Irasirirã, pascua bosenu aãrĩmakũ, Jesús doreaderosũta gua baaburire amunerã aãrĩmã.

²⁰ Naĩmejãripoe Jesús gua Ìgũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã merã baa doanĩmi. ²¹ Gua baaripoe guare arĩmi:

—Diayeta musãrẽ werea. Sugu musã watope aãrĩgũ yãre wẽjẽduarãguere yãre Ìmugakumi, arĩmi.

22 Īgū irasū ārimakū pérā, gua buro bujawereri merā sugano dita Īgūrē sērēñayobu:

—Gua Opn, zy āārīrī murē ĩmubu? ārībñ.

23 Gua irasū ārī sērēñamakū, guare yujumi:

—Yñ merā i pare pā yosa baaguta āārīmi yure wējēduarāguere yure ĩmubu.

24 Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yñ āārīpererā tīgūrē waarō yāa. Yure ĩmubu gapure ñetariro waarokoa. Īgū deyoabirimakū ōāboyo, ārīmi Jesús.

25 Īgū irasū ārimakū, Judas Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmubu sērēñami:

—Guare buegu, zy murē ĩmubu āārīrī? ārīmi.

Jesús Īgūrē yujumi:

—Ūñ, muta āārā, ārīmi.

26 Irasū ārī odo, gua baaripoe Jesús pārē āī, Marīpure: “Murē usuyari sīa”, ārī, pārē pea, guare Īgū buerārē āsū ārī gueremi:

—Ire baaka! Yaa dupñ āārā, ārīmi.

27 Purñ iirīripare āī, Marīpure: “Murē usuyari sīa”, ārī, guare iripare sīu, āsū ārīmi:

—Mūsā āārīpererā ire iirika! 28 I yaa dí āārā. Yñ boagu, dí béori merā wárā masaka ñerō iridea wajare wajaribosagukoa. Irasirigñ yaa dí béori merā Yñpñ Īgūsārē: “Ōārō irigura”, ārīdeare iriyuwarikugukumi. Irasirigñ Īgūsā ñerō irideare kätigukumi. 29 Mūsārē werea. Igui dekore marī dapora iirīrosū yñ dupaturi neō iirīnemobirikoa. Purñ Yñpñ Īgūyarārē dorerogue mūsā merā maama igui dekore iirīgukoa, ārīmi Jesús guare.

Jesús Pedroro: “Yure masikeregu: ‘Masībea’, ārīgukoa”, ārī weredea (Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jñ 13.36-38)

30 Purñ Marīpure bayapeo odo, gua iri wiigue āārānerā wiria, Olivos wāikuri buurugue waabu. 31 Iroque ejagu, Jesús guare ārīmi:

—Dapagā ñami musā āārīpererā gūñaturaro marīrō yure béowāgāperekōārākoa. Mūsā irasiriburire Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yñ oveja koregure wējēmakū irīgukoa. Irasirimakū, Īgūyarā oveja ūmawasiriakōārākuma”, ārī gojasūdero āārībú. 32 Yñ boadigue masādero purñ, mūsā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, ārīmi guare.

33 Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro āsū ārī yujumi:

—Gajerā āārīpererā murē béowāgākerepurñ, yñ gapñ murē neō béowāgābirikoa, ārīmi.

34 Jesús Pedroro ārīmi:

—Diyeta murē werea. Dapagā ñami āgābo wereburo dupuyuro mñ yure masikeregu, urea gajerārē: “Masībea”, ārīgatogukoa, ārīmi.

35 Pedro Īgūrē ārīmi:

—Yñ mñ merā boabu āārīkeregu: “Masībea”, ārīgatobirikoa, ārīmi.

Āārīpererā gua Īgū buerā, Pedro Īgū ārīrōsūta ārībñ Jesúre.

Jesús Getsemaníque Marīpure sērēdea (Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

36 Purñ Jesús gua Īgū buerā merā waa, Getsemaní wāikurogue eja, guare ārīmi:

—Ōōta doaka musā dapa! Sōōgue Marīpure sērēgū waagū yāa, ārīmi.

37 Irasū ārī odo, Pedroro, Zebedeo pūrā pērāguereta siuwāgāmi. Īgū buro gūñariku, bujawereyupñ. 38 Irasū bujaweregu, Īgū siuwāgānerārē ārīyupñ:

—Buro bujawereri merā kōmoma goero péñakoa. Ōōta dujaka! Musāde ya kāriberosūta kārimerāta yure yūka! āriyupu.

³⁹ Irasū āri odo, yoawayaro waanemo, yebague ĩgūya diapure moomejā, Marīpure āsū āri sērēyupu:

—Au, yu ñerō tariburire tauduagu taumasā. Yu irasū ārikerepuru, yu gāāmerōsū iribirikōāka! Mu gāāmerōsū gapu yure waaburo, āriyupu.

⁴⁰ Irasū āri sērē odo, urerā ĩgū buerā purogue ejagu, ĩgūsā kāriārē bokaja, Pedrore āriyupu:

—¿Nasirirā su horanogāgora musā yure kārimerāta yumasīberi?
⁴¹ Kārimerāta! Marīpure sērēka, wātī ārimēsārīrē iribokoa, āriā! Musā gūñarī merā ōārīrē iriduadāa. Irire iriduakererā, bokatiūbea, āriyupu.

⁴² Irasū āri odo, dupaturi waa, Marīpure sērēyupu doja:

—Au, i yu ñerō tariburire tauduabi, mu gāāmerōsū irika! āriyupu.

⁴³ Puru ĩgū buerā urerā puro dupaturi ejagu, kāriārēta bokajayupu doja. ĩgūsārē wuja pūrītariyuro. ⁴⁴ ĩgūsārē ĩākōā, dupaturi Marīpure sērēgū waayupu doja. ĩgū sērēaderosūta sērēyupu. ⁴⁵ Puru ĩgūsā puro eja, āriyupu:

—¿Musā siuñajā, kāriārē yāri dapa? Yure āārīpererā tīgārē ñerāguere ĩgūsā wiari hora ejasiāa. ⁴⁶ Wāgānugāka! Náka, waarā! Yure wējēduarāguere yure ĩmubu aarisiami, āriyupu Jesús.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ ĩgū irasū āri wereripoe Judas, gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu āārādi ejami. Wārā masaka sareri majīrī, yuku dukari oparā ĩgū merā ejama. ĩgūsā paia oparā, judío masaka murā ĩgūsā iriuanerā āārīmā. ⁴⁸ ĩgūsā ejaburi dupuyuro Judas ĩgūsārē Jesúre ĩmubu āsū āri weredi āārīmī: “Yu ĩgūya wayupārā mimigūta āārīgukumi. ĩgūrē ñeāka!” ārīdi āārīmī. ⁴⁹ Irasirigu Jesús puro ejagu, ĩgūrē ārīmi:

—Gware buegu, ¿āārīrī mu? āri, ĩgūya wayupārārē mimimi.

⁵⁰ ĩgū irasirimakū ĩāgū, Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Yu merāmu, ¿nasirigu aarigú iriari? Mu irigura, ārādeare irika! ārīmi.

Irasirirā masaka Jesús puro eja, ĩgūrē ñeāwāgākōāma.

⁵¹ ĩgūsā ĩgūrē ñeāwāgāripoe sugu ĩgū buegu ĩgūya sareri majīrē tūāwea āi, paia opure moāboeguya gāmpūrē dititā dijukōāmi. ⁵² ĩgū irasirimakū ĩāgū, Jesús gapu ĩgūrē ārīmi:

—Muya sareri majīrē duripikōāka! Sareri majī merā gajerā merā gāmewējērāno, sareri majī merāta wējēsūrākuma. ⁵³ ¿Musā masīberi? Yupure yu sērēmakū, daporata ĩgūrē wereboerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari burigora yure iritamumurārē iriubokumi. ⁵⁴ Yu sērēmakū, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosū waabiribokoa, ārīmi Jesús.

⁵⁵ Irasū āri odo, masakare ārīmi:

—¿Nasirirā sareri majīrē merā, yuku dukari merā sugu yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aarīri? Ūmariku Marīpuya wiigue yu musārē hie doanīmakū, musā yure neō ñeābiribu. ⁵⁶ Daporare i āārīpereri musā yure irasirirā, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojaderosūta irirā yāa, ārīmi Jesús.

ĩgūrē ñeāmakū ĩārā, gua ĩgū buerā ĩgūrē sugureta ūmaweonūwāgākōāb.

*Jesúre opará p̄rogue āiādea**(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)*

⁵⁷ Irasirirā Jesúre ñeānerā paía op̄u Caifáya wiigüe āiāñurā. Iri wiiguere Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murāde nerēsiañurā. ⁵⁸ Pedro gap̄u yoaweyaro Jesúre tuyañajāa, Caifáya wii disipuro ñajārōma yebague eja, Marīp̄uya wiire korerā surara merā doayup̄u. “¿Naásū iriyuwarikurākuri?” āriḡū, irogue iā doaníyup̄u.

⁵⁹ Paía opará, judío masaka murā, āārīpererā opará irogue nerēanerā Jesúre āriḡatori merā weresāmurāre āmarā iriñurā iḡurē wējēmurā. ⁶⁰ Īgūsā p̄rogue wārā masaka āriḡatori merā iḡurē weresārā ejakererā: “Īḡū i ñerō iridea waja boaburo”, āri weresārīre neō bokabiriñurā. P̄uru gajerā p̄erā iḡurē āriḡatori merā weresārā ejañurā.

⁶¹ Āsū āriñurā:

—Ī āsū āriḡi: “Marīp̄uya wiire béomasīa. Ūrenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odomasīa”, āriḡi, āriñurā.

⁶² Īgūsā irasū āriḡakū pégu, paía op̄u wāḡānugā, Jesúre āriyup̄u:

—¿Īḡūsārē yujuberi mu? ¿Nasirirā murē irasū āri weresārī? āriyup̄u.

⁶³ Jesús gap̄u yujubiriyup̄u. Īḡū yujubirimakū iāḡū, paía op̄u iḡurē āriyup̄u:

—Marīp̄u okanīgū péuro diaye wereka! ¿M̄uta āārīrī, Cristo Marīp̄u magū? āriyup̄u.

⁶⁴ Jesús iḡurē āriyup̄u:

—Īḡūta āārā mu āriḡōsūta. Idere musārē werea. P̄uru yu āārīpererā tīḡurē Ȳupu turagu diaye gap̄u doamakū iārākoa. Ūmugasima mikāyebori weka yu aarimakūdere iārākoa, āriyup̄u.

⁶⁵ Īḡū irasū āriḡakū pégu, paía op̄u Īḡū guarire Īmugū, Īḡūya surírore tūāyegue, āsū āriyup̄u:

—Ī irasū āri werenīgū, Marīp̄ure ñerō āriḡū yāmi. ¿Nasirimurā gajerā iḡurē weresārīre neō p̄nemobokuri marī? Musā, Īḡū basita Marīp̄ure ñerō āriḡirē p̄síāa. ⁶⁶ ¿Naásū ḡūñarī? āriyup̄u.

—Marīp̄ure Īḡū ñerō āriḡirī waja boaburo, āri yujūñurā.

⁶⁷ Irasū āri odo, Īḡū diapure siku eotú, iḡurē doteñurā. Gajerā Īḡūya diapure pá, ⁶⁸ āsū āriñurā:

—Mu Cristo āārīḡū, āriḡokaka: “¿Noā murē pári?” āriñurā.

*Pedro Jesúre masīkereḡu: “Masībea”, āriḡidea**(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)*

⁶⁹ Iri wii poekague Īgūsā irasiriripoere Pedro disipuro ñajārōma yebague doaníyup̄u. Īḡū irogue doamakū, sugo paía op̄ure moāboego Īḡū p̄uro eja, iḡurē āriyup̄o:

—Mude Jesús Galileamu merā āārīdita āārā, āriyup̄o.

⁷⁰ Igo irasū āriḡakū pégu, Pedro āārīpererā iro āārīrā péurogue āriḡatori merā:

—Mu irasū āriḡirē p̄emasībirikoa yu, āriyup̄u.

⁷¹ P̄uru iri wii t̄uroma sārīrō disipurogue waayup̄u. Irogue gajego Īḡūsārē moāboego iḡurē iāḡō, iro āārīrārē āriyup̄o:

—Jesús Nazaretmu merā āārīdita āārīmi Ī, āriyup̄o.

⁷² Pedro āriḡatori merā dupaturi yujuyup̄u:

—Marīp̄u péuro diayeta werea. Yu iḡurē masībea, āriyup̄u.

⁷³ Mérōḡā p̄uruta masaka irogue āārīrā Pedro p̄urogue waa, iḡurē āriñurā:

—Mu diayeta Jesús buerã merãmuta ããrã. Pémasĩrõta ĩgũsã irirosũ werenía, ãrĩñurã.

⁷⁴ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ, Pedro yũyũyũ:

—Marĩpu péuro diayeta werea. Yũ musãrẽ diaye werebirimakũ, Marĩpu yũre wajamoãburo. ĩgũrẽ neõ masĩbea yũ, ãrĩyũpu.

Ĩgũ irasũ ãrĩripoeta ãgãbo wereyũpu. ⁷⁵ Pedro, ãgãbo weremakũ pégu, Jesús ĩgũrẽ: “Ágãbo wereburo dupuyuro mu yũre masĩkeregu, urea: ‘Masĩbea’, ãrĩgatogũkoa”, ãrãdeare gũñabokayũpu. Irire gũñaboka, wiria, bujawereri merã buro oreyũpu.

27

Jesúre Pilato puuro ãĩjadea (Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Boyodujimejãripoe ããrĩpererã paía oparã, judío masaka murã merã nerẽ: “Ãsũ iri, Jesúre wẽjẽrã”, ãrĩ ãmuñurã. ² Irasũ ãrĩ ãmu odo, Jesúre sia, ãiwãgã, Poncio Pilato wãĩkũgure Judea nikũ marã opure wiañurã.

Judas Iscariote boadea

³ ĩgũsã Jesúre wẽjẽrãkuma, ãrĩrĩrẽ pégu, Judas gapũ buro bujawereri merã ĩgũ Jesúre ĩmuadeare gũñayũpu. Irasirĩgu treinta niyeru tiri plata merã iridea tiri ĩgũsã ĩgũrẽ wajaridea tirire paía oparãrẽ, judío masaka murãrẽ wiagu waayũpu. Irogue eja, ĩgũsãrẽ ãrĩyũpu:

⁴ —Yũ ñetariro iriakubu. Yũ ñerĩ iribire oparãguere wiadire: “Boaburo”, ãrãñurã, ãrĩyũpu.

Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, ĩgũrẽ yũjuñurã:

—Mu irasiriadea guaya meta ããrã. Mũya ããrã, ãrĩñurã.

⁵ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Judas Marĩpuya wiigue niyeru tirire meewasiribéo, waakõãyũpu. Waa, pũgubudare siasiu, ĩgũ basi ĩgũya wãnugũrẽ túsãnũ, parimadija, boakõãyũpu.

⁶ Paía oparã niyeru tirire sea neeõrã, ãsũ ãrĩñurã:

—I niyeru ĩgũsã masakũre wẽjẽburi waja wajariadea ããrã. Irasirirã i niyerure Marĩpuya wiima duripĩri kũmague pímasĩbirikoa. Marĩrẽ doreri irasiridorebea, ãrĩñurã.

⁷ Puũ ãsũ ãrĩñurã: “I niyeru merã diari sorori weagũya nikũrẽ wajarimakũ õãrokoa. Irasirirã gajero marã õõgue boamakũ, iri nikũ ĩgũsãrẽ yáaburi nikũ ããrĩrokoa”, ãrĩñurã. ⁸ Irasirirã masaka iri nikũrẽ: “Dĩ béodea nikũ ããrã”, ãrĩ wãiyema. Daporaguedere irasũta wãĩkũkõã. ⁹ ĩgũsã irasirimakũ, Jeremías Marĩpuya kerere weredupuyudi gojaderosũta waabu. Ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ: “Israel bumarã treinta niyeru tiri plata merã iridea tirire ĩgũrẽ wajarideare ãima. ¹⁰ Irasirirã iri tiri merã diari sorori weagũya nikũrẽ wajarima. Irasirirã, Marĩpu yũre: ‘Ãsũ irirãkuma’, ãrĩ gojaderederosũta yáma”, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.

Pilato Jesúre sërẽñadea (Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Pilato, Jesúre ĩgũ purogue ĩgũsã ãĩjamakũ, ĩgũrẽ sërẽñayũpu:

—¿Muta ããrĩrĩ judío masaka Opũ? ãrĩyũpu.

—Mu ãrĩrõsũta ĩgũta ããrã, ãrĩ yũyũyũpu Jesús.

- 12 Paía opará, judío masaka murā ĩgūrē weresārī gapure yujubiriyupũ.
 13 Irasirigũ Pilato ĩgūrē ārīyupũ:
 —¿Āārīpereri ĩgūsā murē weresārīrē péberi mu? ārīyupũ.
 14 Jesús gapũ neō yujubiriyupũ. ĩgũ yujubirimakũ ĩāgũ, Pilato ĩāgukakōāyupũ.

Jesúre wějēdoredea

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

- 15 Bojorikũ pascua bosenũ āārīmakũ, Pilato sugũ peresugue āārīgūrē masaka wiudoregure wiunayupũ. 16 Iripoere sugũ Barrabás wāikugũ peresugue āārīyupũ. Masaka ĩgũ ñerō irideare masīñurā. 17 Irasirigũ ĩgūsā nerēmakũ ĩāgũ, Pilato ĩgūsārē sērēñayupũ:
 —¿Níi gapure yu wiunakũ gāamerī musā? ¿Barrabáre, o Jesús: “Cristo” ĩgūsā ārīgũ gapure? ārīyupũ.

18 Wárā masaka Jesúre bñremumakũ ĩārā, opará ĩgūrē ĩāturisā, Pilato pũrogue āiānerā āārīmá. Pilato gapũ ĩgūsā ĩāturirire masīkōāyupũ. Irasirigũ Jesúre wiudadiyupũ.

19 Pũrũ Pilato masaka weresārīrē beyerimasũ doarogue doaripoe, ĩgũ marāpo ĩgūrē kere iriuyupo: “ĩgũ diayema irigure gajerosũ neō iribirikōāka! Dapagā ñami ĩgūrē waaburire bũro goero keākubũ”, ārī kere iriuyupo.

20 Paía opará, judío masaka murā gapũ masakare āsũ ārīdoreñurā: “‘Barrabáre wiuka, Jesús gapure wějēka!’ ārīka!” ārīdoreñurā. 21 Pũrũ Pilato masakare dupaturi sērēñayupũ doja:

—¿ĩgūsā pērārē níi gapure yu wiunakũ gāamerī musā? ārīyupũ.

—Barrabás gapure wiuka! ārī yujũñurā.

22 ĩgūsā irasũ ārīmakũ pégu, Pilato sērēñayupũ:

—¿Nasirigukuri yu, ĩi Jesús: “Cristo” ĩgūsā ārīgũ gapure? ārīyupũ.

Āārīpererā:

—Curusague pábiatú wějēka ĩgūrē! ārī yujũñurā.

23 Irasirigũ Pilato āsũ ārīyupũ:

—¿Ñeéno ñerīrē iriari ĩi, musā irasũ ārīmakũ? ārīyupũ.

Masaka gapũ dupaturi gainínemoñurā:

—Curusague pábiatú wějēka ĩgūrē! ārīñurā.

24 ĩgūsā ĩgūrē péduabirimakũ, ĩgūsā guari merā gainímakũ pégu, Pilato dekore āiwāgāridoreyupũ. Iri merā masaka ĩūrō mojōkoe, āsũ ārīyupũ:

—Īrē waja opabire wějēdoreri, yu doreri meta āārā. Musā doreri āārā, ārīyupũ.

25 ĩgũ irasũ ārīmakũ pērā, āārīpererā masaka āsũ ārīñurā:

—Gua murē ĩrē wějēdoreri waja, gua, gua pũrā āārīpererā merā waja oparákoa, ārīñurā.

26 ĩgūsā irasũ ārīmakũ pégu, Pilato Barrabáre peresugue āārīgūrē wiuyupũ. Pũrũ surarare Jesúre tárādore, ĩgūrē ĩgūsārē wiayupũ, ĩgūrē curusague pábiatú wějēdoregu.

27 Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wiima yebague āijañurā. Irogue āārīpererā surarare Jesús pũro neeōñurā. 28 Pũrũ ĩgũya surĩrore túwea āi, opũya surĩro irirosũ deyoriñe diariñerē ĩgūrē sāñurā. 29 Pora merā iriadea berore ĩgũya dipurure peoñurā. Irasiri odo, yukure diaye gapũ moāsua, ĩgũ pũro ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūrē āsũ ārī bñridañurā:

—Buremurā aarika judío masaka Opure! āriññurā.

³⁰ Īgūrē siku eotú, Īgūsā moāsuadire tūāwea āi, irigu merāta Īgūya dipurure pānaññurā. ³¹ Īgūrē burida odo, Īgūsā sādea surírore tūwea, Īgūya suríro gapure sāññurā doja. Sā odo, curusague pábiatú wējēmurā Īgūrē āi wiriakōāññurā.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Īgūsā Īgūrē āiwāgārā, sugu masakure Simón wāikugu Cirenemurē bokatírīma. Īgūrē Jesús kōādea curusare kōādorema.

³³ Īgūrē irasū āiwāgārā, Gólgota wāikurogue āijama. “Gólgota”, āriññō: “Masaka dipuru boaweadea pero”, āriññaro yāa. ³⁴ Irogue eja, igui deko sūññi merā morēdeare Jesúre tūādimā. Jesús irire iirīña, puru iirībirimi.

³⁵ Īgūrē curusague pábiatú āiwāgūnú odo, surara Īgū surí sāññadeare: “Ubu āriññoka birarā: ‘¿Noārē dujarokuri?’” āriñña, irire Īgūsā basi gāme dukawamurā. Īgūsā irasirirā, Marīpūya kerere weredupuyudi gojaderosūta irima. Āsū āri gojadi āārīmi: “Yaa suríre Īgūsā basi āriññoka bira dukawarākuma”, āri gojadi āārīmi. ³⁶ Irasiriadero puru, surara curusa puru eja doama, Jesúre korerā. ³⁷ “Īi āsū iridea waja boami”, āriññā: “Īta judío masaka Opu āārīmi”, āri gojadea majirē curusague Jesúya dipuru weka pábiatúma.

³⁸ Pērā yajarimasādere curusarigue pábiatú āiwāgūnúma. Sugure Īgū di-aye gapu, gajigure Īgū kúgapu pábiatú āiwāgūnúma. ³⁹ Masaka Jesús puru tariwāgāññarā, ñerō āri burida, Īgūsāya dipure yure, āriñña:

⁴⁰ —Mu āsū āri werenību: “Marīpūya wiire bēo, puru ureñu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odogakoa”, āriññu. Irasirigu mu basi tauka! Mu diayeta Marīpu magū āārīgū, curusague merā dijarika! āriñña.

⁴¹ Irasūta paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, judío masaka murāde āri buridama. Āsū āri gāme werenīma:

⁴² —Gajerā gapure taumi. Īgū basi gapu taumasībemi. “Israel bumarā Opu āārā”, āriññi. Irasirirā, curusague merā Īgū dijariññakū ĩārā, marī Īgūrē buremurākoa. ⁴³ Īgū: “Marīpure buremua, Īgū magū āārā”, āriññi. Irasirigu Īgū āriññaderosūta Marīpu Īgūrē maīgū, iritamuburo, āri buridama.

⁴⁴ Yajarimasā Jesús puru curusarigue pábiatú āiwāgūnúññuññerāde irasūta Īgūrē ñerō āri buridama.

Jesús boadea

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Goeripoe āārīññakū, i nikū āārīpererogue naññiññakōābu. Ure hora gora naññiññabu. ⁴⁶ Ure hora ejamakūta Jesús buru gainīmi:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? āriññi. Irasū āriññgū: “Yu Opu, yu Opu, ¿nasirigu yure beori mu?” āriññgū irimi.

⁴⁷ Surāyeri irogue āārīññā, Īgū irasū āri gainīññakū pérā:

—Marīpūya kerere weredupuyudire Eliare siugū yāmi, āriñña.

⁴⁸ Mata sugu Īgūsā merāmu ūmawāgā, igui deko piari yosadea yusure yuku yuwague siatú, āiwāgā, Jesúre iirīburo, āriññgū, soemuúmi. ⁴⁹ Īgū irasirīññakū ĩārā, gajerā gapu āsū āriñña:

—Iropāta irika! Elías Īgūrē taugū aarimakū ĩāññarā dapa marī, āriñña.

⁵⁰ Jesús dupaturi buro gainínemo, kōmoakōāmi. ⁵¹ Īgū kōmomakūta, Marīpuya wii poekama taribu disipuro kāmūtari gasiro ūmarō gapu merā yegue dijari, deko merā yeguesiajayuro. Nikū buro ñomebu. Ɖtāyeri pagayeride waariakōābu. ⁵² Masāgoberi tūpākōāyuro. Wārā Marīpure buremurā boanerā masāñurā. ⁵³ Jesús masādero puru, Īgūsā masāgoberigue āārīnerā wiria, Marīpuya makāgue Jerusalēgue waañurā. Īgūsā irogue ejamakū, masaka wārā Īgūsārē iāñurā.

⁵⁴ Romano marā surara opu Īgūyarā surara merā Jesúre koreanerā, nikū ñomemakū, āārīpereri irasū waarire iārā, buro guka, gūiri merā āsū ārīma:

—Ī diayeta Marīpu magū āārādañumi, ārīma.

⁵⁵ Wārā nome yoaweyarogue Jesúre iūnīma. Īgūsā Galileague Jesúre irita-mugorenanerā nome āārīmā. ⁵⁶ Īgūsā nome watopeguere María Magdalena wāikugo, gajego María wāikugo Santiago, José pago, gajego Zebedeo marāpo āārīmā.

Jesúya dupure masāgobegue pídea

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Puru nañmejāripoe āārīmakū, José wāri opagu, Arimatea wāikuri makāmū irogue ejami. Īgū Jesús buerire tūyagu āārīmī. ⁵⁸ Irasirigu Pilato purogue waa, Jesúya dupure yāabu sērēyuru. Īgū ārī sērēmakū pēgu, Pilato surarare Jesúya dupure sīdoreyuru Īgūrē. ⁵⁹ Irasirigu José waa, Jesúya dupure āidiju, ōārī surīro gasiro gurari marīrī gasiro merā Īgūya dupure ōmayuru. ⁶⁰ Ōma odo, Īgūrē yāabodea masāgobegue píyuru. Iri gobe, maama gobe ūtāyegue mádea gobe āārīyuro. Irogue Jesúya dupure pí odo, wāri majī ūtā majī merā iro ñajārōrē ōārō biakōā, waakōāyuru. ⁶¹ Īgū irasiripoe María Magdalena, gajego María merā iri gobe bokatiūrō iūdoanīñurā.

Surara Jesúya dupure pídea gobere koredea

⁶² Gajinu gapu judío masaka siuñajārīnu* āārīmakū, paía oparā, fariseo bumarā Pilato purogue waañurā. ⁶³ Āsū ārīñurā Pilatore:

—Gua opu, sōō āārīdi okagugue ārīgatorikugu ārīdeare gua gūñāa. Āsū ārīmi: “Yū boa, urenu puru masāgukoa”, ārīmi. ⁶⁴ Irasirigu mūyarā surarare urengora Īgūya dupure píaderogue koredoregu iriuka, Īgū buerā ñami merā Īgūya dupure yajabirikōāburo, ārīgū! Īgūsā yajadero puru masakare: “Jesús boadigue masākōāmi”, ārībokuma. Irasiriro Īgū ārīgatodea nemorō Īgūsā ārīgatori gapu ñetarirokoa, ārīñurā.

⁶⁵ Īgūsā irasū ārīmakū, Pilato yūjuyuru:

—Jáu, iīsā yaarā surara ōōgue āārīma. Īgūsārē āiaka, iri masāgobe gajerosū waari, ārīrā! Irasirirā masā bokatiūrō Īgūsārē koredoreka! ārīyuru.

⁶⁶ Īgū irasū ārīmakū, Īgūsā waa, iri gobe biadea ūtā majīrē ōārō wītābiatoñurā, masaka Īgūsā ñajādeare iāmasirāra, ārīrā. Irasū āārīmakū, surarare iri gobere ōārō koredoreñurā.

28

Jesús masādea

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

* 27:62 Judío masaka siuñajārīnu, sábadō āārā.

1 Judío masaka siuñajārīnu p̄ru, gajinu boyodujimejāripoe gaji semana ñajārīnu āārīmakū, María Magdalena, gajego María merā Jesúre pídea gobere iārā waañurā. 2 Gūñaña marīrō nikū buro ñomeyuro. Irasū waaripoe marī Opure wereboegu ūmugasigue merā dijari, masāgobere ĩgūsā biadea ūtā majirē tūpā, iri majī weka doayupu. 3 ĩgū bupu miārōsū ōārō gosewasirigu āārīyupu. ĩgūya surīro ōārō borero āārīyuro. 4 Surara iri gobere koreanerā ĩgūrē iārā, buro gūiri merā narada, kōmorā irirosū waañurā. 5 P̄ru Marīpure wereboegu irogue iārā waanerā nomerē ārīyupu:

—Gūibirikōāka! Yu masīa, musā Jesús ĩgūsā curusague pábiatú wējēadire āmarā yāa. 6 ĩgū ōōrē mámi. ĩgū ārīderosūta masāsiami. ĩgūya dupure ĩgūsā píaderore iārā aarika! 7 P̄ru mumurō merā ĩgū buerārē: “ĩgū boadi āārīkeregu, masāmi. Musā dupuyuro Galileague waagukumi. Irogue ĩgūrē iārākoa”, āri wererā waaka! Irire musārē weregu aarigú iriabu, ārīyupu Marīpure wereboegu.

8 ĩgū irasū ārīmakū pérā, masāgobere iārā waanerā nome gūikererā, mumurō merā usuyari merā Jesús buerārē wererā ūmadujāañurā. 9 ĩgūsā ūmadujāarā nomerē Jesús ĩgūsārē bokatūrī, ōādoreyupu. ĩgūrē iārā, ĩgū puro ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūya guburire ñeā, ĩgūrē buremuñurā.

10 Jesús ĩgūsārē āsū ārīyupu:

—Gūibirikōāka! Yaarā yu buerārē: “Galileague waaka!” āri wererā waaka! Irogue yure iārākuma, ārīyupu.

Surara ĩgūsā iādeare weredea

11 ĩgūsā nome Jesús buerārē wererā waaripoe surāyeri surara masāgobere koreanerā Jerusalēgue waañurā. Irogue eja, paía oparārē āārīpereri masāgobegue waadeare werepeokōañurā. 12 ĩgūsā irasū āri weremakū pérā, paía oparā, judío masaka murā merā nerēñurā. Irasirirā ĩgūsā: “¿Nasirirākuri?” āri āmu odo, surarare wáro niyerure sī, 13 āsū ārīñurā:

—Masakare āsū ārika: “Ñami merā gna kārīripoe Jesús buerā masāgobegue eja, ĩgūya dupure yajakōānerā āārāma”, ārika! 14 Pilato musā irasū āri kerere pémakū, gna ĩgū merā werenírākoa, musārē wajamoābirikōāburo, ārīrā, ārīñurā.

15 ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, surara niyerure ñeā, waakōañurā. P̄ru paía oparā ĩgūsārē weredoreaderosūta gajerārē wereñurā. Irasirirā, ĩgūsā irasū āriri kerere wārā judío masaka pénerā āārīmá. Daporaguedere ĩgūsā ārīgatodeare buremukōāma dapa.

Jesús ĩgū buerārē ĩgūyare buedoregu pídea (Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

16 P̄ru gna Jesús buerā pe mojōma pere su gubu suru pērebejarā Galileague waa, buúrugue ĩgū guare waadoredea buúrugue waabu. 17 Irogue eja, Jesúre iārā, ĩgūrē buremubu. Surāyeri gna merā waanerā gapu: “¿ĩgūta āārīkuriye ĩ?” āri gūñama. 18 Irasirigu Jesús gna puro aari ejanugā, āsū ārimi:

—Yupu yure āārīpererogue i nikū, ūmugasiguedere dorebure sóosiami. 19 Irasirirā āārīpereri buri marā masakare yaa kerere buerā waaka, ĩgūsāde musā irirosūta yaa buerire t̄yaburo, ārīrā! Yupu wāi merā, yu wāi merā, Ōāgū deyomarīgū wāi merā ĩgūsārē deko merā wāiyeka! 20 Āārīpereri yu musārē doredeare ĩgūsārē bueka, irire iriburo, ārīrā! Ire masīka musā! Yu musā merā

ããrĩnkõãgukoa. I ãmũ pereadero puruguedere musã merã ããrĩnkõãgukoa,
ãrĩ weremi guare Jesús.
Iropãta ããrã.

SAN MARCOS

Juan masakare wāiyerimasū buedea

(Mt 3.1-12; Lc 1.80; 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Marīpᵃ magū Jesucristoya kere wereri, āsū nūgādero āārībú:

² Iripoegue Isaiás Marīpᵃya kerere weredupuyudi, Marīpᵃ ĩgū magūrē ārideare gojadi āārīmí. Marīpᵃ ĩgū magūrē āsū ārīdi āārīmí:

Mᵃ waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyubure iriugᵃkoa, mᵃ waaburore āmuyudoregᵃ.*

³ ĩgū masaka marīrōgue buro gainírī merā āsū ārī weregᵃkumi:

“Marī Opᵃ aariburi dupuyuro ĩgū aariburi maarē diayema maa ōārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” ārī gainígukumi, ārī gojadi āārīmí.*

⁴ Irasirigᵃ Juan masaka marīrōgue masakare wāiyepᵃroriwāgārīgᵃ, āsū ārī werenayupᵃ ĩgūsārē:

—Mᵃsā ñerō irideare bujawereka! Mᵃsā gūñarērē gorawayuka! Deko merā wāiyesūanerā dujaka! Irasirirā mᵃsā ñerō irideare kātisūrākoa. ⁵ Āārīpererā Judea nikū marā, Jerusalén marāde ĩgū wererire pérā ejañurā. ĩgūsā ñerō irideare Marīpᵃre weretaripeomakū ĩāgū, Juan ĩgūsārē dia Jordán wāikudiyague wāiyeyupᵃ.

⁶ Juāya surí camellua poari merā suadea āārīyuro. ĩgūya yᵃjᵃwēñarīda waibᵃ gasiro merā irideada āārīyuro. Poreroa, mume makānᵃnᵃ marāyare baarikᵃyupᵃ. ⁷ Masakare āsū ārī werenayupᵃ:

—Gajigᵃ yᵃ pᵃrᵃn aaribu, yᵃ nemorō turagᵃ āārīmí. Yᵃ gapᵃ ubu āārīgᵃ, ĩgūrē neō sᵃropebirikoa. ⁸ Yᵃ mᵃsārē deko merā wāiyeya. ĩgū gapᵃ Ōāgᵃ deyomarīgᵃ merā wāiyegukumi. Irasirigᵃ Ōāgᵃ deyomarīgᵃ mᵃsā merā āārīnikōāgᵃkumi mᵃsārē iritamubu, ārīyupᵃ.

Juan Jesúre deko merā wāiyedea

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Iripoere Jesús Galilea nikūma makā, Nazaret wāikurí makāgue āārādi, Juan pᵃrogue ejayupᵃ. ĩgū ejamakū, Juan ĩgūrē dia Jordán wāikudiyague wāiyeyupᵃ.

¹⁰ ĩgū wāiye odomakū, Jesús diague āārādi majānūgāgᵃta ūmugasi tūpāmakū ĩāyupᵃ. Ōāgᵃ deyomarīgᵃ buja irirosū deyogu ĩgū weka dijariyupᵃ.

¹¹ Irasū waaripoe Marīpᵃ ūmugasigᵃ merā Jesúre āsū ārī wereniyupᵃ:

—Mᵃ yᵃ magū, yᵃ maīgᵃ āārā. Mᵃ merā buro usᵃyāa, ārīyupᵃ.

Wātī Jesúre ārīmesādidea

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesúre Juan wāiyeri pᵃrugāta Ōāgᵃ deyomarīgᵃ masaka marīrōgue āāyupᵃ. ¹³ Irasirigᵃ Jesús irogue waa, cuarenta ñarīgora makānᵃnᵃ marā waimērā guarā watopegue āārīyupᵃ. ĩgū irogue āārīmakū, wātēa opᵃ Satanás wāikugᵃ ĩgūrē ārīmesādiyupᵃ. Marīpᵃre wereboerā ĩgūrē iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenūgādea

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Herodes Juārē peresugue sóodobodero pᵃrᵃn, Jesús Galilea nikūgue masakare Marīpᵃya kerere weregorenagᵃ wāgāyupᵃ. ¹⁵ Āsū ārī werenayupᵃ:

* 1:2 Mal 3.1   * 1:3 Is 40.3

—Marĩpu iripoegue: “Āsũ waarokoa”, āriġdea ejasiáa. Daporare mérõgã duyáa, Īgũyarārē doreri ejaburo. Irasirirã musã ñerõ iririre bujawereka! Musã gũñarĩrē gorawayuka! Īgũ masakare tauri kere gapũre bũremuka! Āriyupu Jesús.

Jesús wapikarã waai wējērĩmasārē siuudea
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Pũru Jesús Galilea wāikuri ditaru taro waagũ, Simõrē, Īgũ pagũmu Andrere bokajayupu. Īgũsã waai wējērĩmasã āārĩsĩã, ditarugue Īgũsãya buidire meeyorã iriñurã. ¹⁷ Jesús Īgũsārē āsũ āriyupu:

—Nãka, yũ merã! Daporare musārē waai wējērĩmasã āārĩrĩrē piri, masakare Marĩpũya kerere wererimasã āārĩmakũ irigukoa.

¹⁸ Īgũ irasũ ārĩmakũ pérã, mata Īgũsãya buiriyukure irota pĩkõã, Īgũ merã waakõãñurã.

¹⁹ Pũru Jesús yoaweyaro waa, Zebedeo pũrã Santiago, Īgũ pagũmu Juārē doódirugue Īgũsãya buiriyukure āmu sãñanĩmakũ ĩayupu. ²⁰ Jesús Īgũsārē siuuyupu. Īgũ siuumakũ pérã: “Jãu”, āri, Īgũsãya doódirugue Īgũsã pagũ Zebedeo, Īgũrē iritamurã merã pí, Jesús merã waakõãñurã.

Wãtĩ ñajãsũdi Jesũre bokatĩrĩdea
(Lc 4.31-37)

²¹ Īgũ merã waa, Capernaum wāikuri makãgue ejañurã. Irogue judío masaka siuñajãrĩnu* āārĩmakũ, Jesús Īgũsã nerērĩ wiigue† ñajãa, masakare buenagãyupu. ²² Moisés gojadeare buerimasã irirosũ buebiriyupu. Ōãrõ doreri opagũ irirosũta bueyupu. Īgũ irasũ buemakũ pérã, pégukakõãñurã. ²³ Iri wiiguere Īgũsã merã sugũ wãtĩ ñajãsũdi āārĩyupu. Āsũ āri gainiyupu:

²⁴ —Jesús Nazaretmu, ¿nasiribu gũa pũro aarĩri? ¿Guare peamegue béogu aarigũ yãri? Yũ murē ĩamaĩkõãa. Mu, Mũpu iriudi, õatarigu āãrã, āriyupu.

²⁵ Jesús wãtĩrē:

—Werenĩbita! Wirika Īgũrē! āriyupu.

²⁶ Īgũ irasũ ārĩmakũ pégũ, wãtĩ masakare meémejã, naradamakũ iri, bũro gainĩ, wiriakõãyupu. ²⁷ Jesús wãtĩrē béowiumakũ ĩãrã, āārĩpererã masaka ĩãguka, Īgũsã basi āsũ āri gãme sērēñãñurã:

—¿Ñeéno āārĩrĩ, ñeéno maama bueri āārĩrĩ i? Ĩĩ wãtēãrē Īgũ turaro merã wiridoremakũ, neõ Īgũrē tarinugãbema, āriñurã.

²⁸ Mérõgã pũrũta āārĩperero Galilea nikũ marã Jesús iriadea kerere péseyakõãñurã.

Jesús, Simón Pedro mũñekõrē taudea
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Jesús nerērĩ wiigue āãrãdi Santiago, Juan merã wiria, Simón, Andrėja wiigue waayupu. ³⁰ Simón mũñekõ bũro nimakurikũgo peyarogue oyayupo. Irasirirã Jesũre: “Sĩrĩgõ yãmo”, āri wereñurã. ³¹ Irasũ ārĩmakũ pégũ, Jesús ĩgo pũro ejanugã, ĩgoya mojórē ñeã tããwãgũnũmakũta nimakuri tariakõãyuro. Iri tarimakũ, Īgũsārē baari ejoyupo.

Jesús wãrã pũrĩrikũrãrē taudea
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

* **1:21** Judío masaka siuñajãrĩnu, sãbado āãrã. † **1:21** Judío masaka nerērĩ wii, sinagoga wāikuri wii āãrã. Irogue Īgũsã siuñajãrĩnu āārĩmakũ nerē, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojadeare buenama.

³² Abe ñajãdero pũũ naĩmejãripoe iri makã marã ããrĩpererã pũrĩrikurãrẽ, wãtẽa ñajãsũnerãdere Jesũs pũrogue ãjãñurã. ³³ Irasirirã ããrĩpererã iri makã marã ãgũ ããrĩrĩ wii disipũrogue nerẽñurã. ³⁴ Jesũs wãrã pũrĩrikurãrẽ tauyupũ. Wãrã wãtẽa masakare ñajãnerãdere bẽowiyupũ. Wãtẽa, Jesũs Marĩpũ magũ ããrĩrĩrẽ masĩñurã. Irasirigũ Jesũs: “Werenĩmerãta!” ãrĩyupũ.

Jesũs Galilea nikũgue masakare buedea

(Lc 4.42-44)

³⁵ Jesũs gajĩnũ gapũ naĩtĩãweyaripoegãta yobe, iri makã turo masaka marĩrõgue Marĩpũre sẽrẽgũ waayupũ. ³⁶ Simõn, ãgũ merãmarã merã Jesũs marĩmakũ ããgũ, ãgũrẽ ãmagũ waayupũ. ³⁷ ãgũrẽ bokagũ:

— ããrĩpererã masaka mũrẽ ãmarã iriama, ãrĩyupũ.

³⁸ ãgũ irasũ ãrĩmakũ, Jesũs ãsũ ãrĩyupũ:

— Nãka, gaji makãrĩ õõ pũro weya ããrĩrĩ makãrĩ marãdere buegu waadũakoa. Ire iributa i ãmũguere aarĩbũ.

³⁹ Irasirigũ ããrĩperero Galilea nikũgue judio masaka nerẽrĩ wiirigũe buegorenagũ, wãtẽa masakare ñajãnerãrẽ bẽowiyunayupũ.

Jesũs kãmi boagũre taudea

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Jesũs irasiriripoe sugũ kãmi boagũ ãgũ pũro eja, ñadũkupuri merã ejamejãja, ãgũrẽ sẽrẽyupũ:

— Mũ, yũ pũrĩrikurire taudũagu taumasĩa, ãrĩyupũ.

⁴¹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesũs bũro bopõñarĩ merã ãgũrẽ ãã, ãgũya mojõ merã moãña, ãsũ ãrĩyupũ:

— Mũrẽ taugũra. Kãmi marĩgũ dujaka!

⁴² ãgũ irasũ ãrĩrĩ merãta kãmi yaripereakõãyuro. Irasirigũ kãmi marĩgũ dujayupũ. ⁴³⁻⁴⁴ Jesũs ãgũrẽ turaro merã ãsũ ãrĩyupũ:

— Gajerã masakare mũ tariadeare werebirikõãka! Paĩ pũrogue mũya kãmi yariadeare ãgũrẽ ãmũgũ waaka, ãgũ mũrẽ: “Õãa, kãmi marĩgũ ããrã”, ãrĩburo, ãrĩgũ! ãgũ irasũ ããdero pũũ, Moissẽs gojadea pũgue sĩdoredeare sĩka! Mũ irire irimakũ ããrã, masakade mũya kãmi yariadeare masĩrãkuma.

⁴⁵ Jesũs ãgũrẽ: “Gajerãrẽ yũ mũrẽ tauadeare werebirikõãka!” ãrĩkerekũũ, kãmi boadi gapũ irire masaka ããrĩperero marãrẽ werepũroriyupũ. Irasirigũ Jesũs masaka ãũrõ makãrĩguere ñajãmasĩbiriyupũ. Makã tũrogue dita waanayupũ. Irogue ãgũ ããrĩkerekũũ, masaka ããrĩperero marã ãgũ pũrogue ããrã ejanañurã.

2

Jesũs dupũ bũadire taudea

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Mẽrõgã pũũ Jesũs dupaturi Capernaugue goedũjãayupũ. ãgũ goejadero pũũ, iro marã masaka ãgũ wiigũe ããrĩrĩrẽ masĩñurã. ² Irasirirã mata wãrã masaka iri wiire nerẽ, disipũrogueta utariwirinũgãjakõãñurã. Jesũs ãgũsãrẽ Marĩpũya kerere weregũ iriyupũ. ³ ãgũ wereripoe wapikurã ãma dupũ bũadire Jesũs pũrogue ãjãñurã. ⁴ Masaka wãrã ããrĩmakũ, ãgũrẽ ãñajãmasĩbirĩñurã. Irasirirã iri wii wekague mũrĩa, Jesũs weka su gobe ãĩwea, ãgũ oyaro merãta ãgũrẽ dijuñurã. ⁵ Jesũs, ãgũsã ãgũrẽ bũremumakũ ããgũ, bũadire ãsũ ãrĩyupũ:

—Yu, mu ñerō irideare kātia.

⁶ Īgū irasū ārimakū pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā iri wiigue doarā Jesúre āsū āri gūñañurā: ⁷ “¿Nasirigu ĩ Īgū wereniri merā Marĩp̄re ñerō ārii? Masaka ñerō irideare neō sugu masaku kātimasĩbirikumi. Marĩp̄re suguta masĩkumi”, āri gūñañurā. ⁸ Jesús Īgūsā gūñañirē ĩāmasĩ, āsū āriyupu:

—¿Nasirirā irasū gūñañi musā? ⁹ ¿Naāsū ārii gapu diasaberi ĩ buadire: “Yu, mu ñerō irideare kātia”, ārii, o “Wāgānugā, mu oyarore āikōā waaka!” ārii gapu diasaberi? ¹⁰ Yu āāripererā tĩgū i umugue āāriirāre Īgūsā ñerō irideare Marĩp̄re dorero merā kātimasā. Irasirigu ĩ buadire taugura, musārē irire masĩdoregu, āriyupu. Irasū āri odo, buadire āriyupu:

¹¹ —Yu murē āsū ārā: Wāgānugā, mu oyaderore āikōā, muya wiigue waaka!

¹² Īgū irasū ārii merāta āāripererā masaka ĩūrō wāgānugā, Īgū oyaderore āi, waakōāyupu. Irasiririre ĩārā, ĩāguka, Marĩp̄re: “Ōātaria mu, neō āsū iririnerē ĩāñamerā āāribú”, āri, usuyari siñurā.

Jesús Levire siudea

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ P̄ru Īesús dupaturi ditaru turogue waayupu. Iroge wārā masaka Īgū p̄ro nerēmakū ĩāgū, Īgūsārē bueyupu. ¹⁴ P̄ru iro āārādi waa, Alfeo magūrē Levi* wāikugure Īgū moārī taribugue doagure ĩayupu. Īgū romano marā op̄re niyeru wajaseabosagu āāriyupu. Jesús Īgūrē ĩā:

—Nāka, yu merā! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégu, Leví wāgānugā, Īgū merā waakōāyupu.

¹⁵ Jesús Levíya wiigue waamakū ĩārā, wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde Īgūrē t̄yañurā. Levíya wiigue eja, Jesús Īgūsā merā Īgū buerā merā baa doaníyupu. ¹⁶ Jesús Īgūsā merā baa doanímakū ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesús buerārē āsū āriñurā:

—¿Nasirigu musārē buegu niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā iiri, baari?

¹⁷ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús āriyupu:

—P̄rii marĩrā kúririmasūrē āmabema. P̄riiurā gapu Īgūrē āmama. Yu: “Ōārā āārā”, āri gūñañerē siugū aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, āri gūñañerē siugū aaribu, āriyupu.

Jesúre bererimarē sērēñadea

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Juan buerā, fariseo bumarāde bererā iriñurā. Irasirirā gajerā masaka Jesús p̄ro eja, Īgūrē sērēñañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire t̄yarāde Marĩp̄re buremurā bere-nama. ¿Nasirirā mu buerā gapu Īgūsā irirosū iriberi?

¹⁹ Jesús Īgūsārē yujyupu:

—Sugu mojōsiadi bosenu irimakū, Īgū siuanerā Īgū merā āārīrā, bere-birikuma. ²⁰ P̄ru Īgūrē gajerā āiāmakū, buro bujawereri merā bererākuma.

²¹ Masaka maama suriō gasiro merā bugñerē seretúbirikuma. Irasū seretúmakū, maama gasiro Īgūsā koeadero p̄ru, tūāneō, bugñerē wari gobe yeguenemokū irikoa. ²² Waimurā gasiri merā iridea ajuri bugu ajurigue maama igui dekre diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko p̄amu,

* **2:14** Leví pe wāi opayupu. Īgūta Mateo wāikuyupu.

bũgũ ajuro sērāturabiri, ooreakōākoa. Irasiriro igui deko, ajurode kōmoko. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diriro gāāmea, āriyupũ†.

Siuñajārīnũ āārīmakũ, Jesũs buerā trigo yerire tārīdea

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Sunũ, judío masaka siuñajārīnũ āārīmakũ, Jesũs trigo otedero watope waamakũ, ĩgũ buerā trigo yerire tārī, koro, baawāgāñurā†. ²⁴ Fariseo bumarā, Jesũs buerā irasirimakũ ĩārā, Jesũre āriñurā:

—Īaka! ¿Nasirirā siuñajārīnũrē moādorebirikerepũ, mũ buerā irasũ yári?

²⁵ Jesũs ĩgũsārē yujyupũ:

—¿Iripoegue opũ David ĩgũ merāmarā merā naboagũ, ĩgũ irideare buebiriri?

²⁶ ĩgũ merāmarā merā Marīpũya wiigue ñajāa, Marīpũ ĩūrō peyari pā duparure baadi āārīmī. Abiatar paia opũ āārīpoe irasiridi āārīmī. Marīpũ paia āārīmerārē: “Iri pā duparure baabirikōāka!” ārīdi āārīmī. David gapũ paí āārībirikeregũ, irire baagũ, Marīpũ ĩūrō ĩgũ dorerire tarinũgāgũ meta iridi āārīmī, āriyupũ.

²⁷ Irasũ ārī odo, āsũ āriyupũ doja:

—Iripoegue Marīpũ masakaya āārīburire siuñajārīnũrē ĩgũsārē pídi āārīmī. Masaka gapũ inũnorē ĩgũsā iriburire doremasĩbema. ²⁸ Yũ āārīpererā tĩgũ āārīsĩā, siuñajārīnũrē masakare gajino ĩgũsā iriburire doremasĩā, āriyupũ Jesũs.

3

Jesũs mojó díiweredire taudea

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Gajinũ Jesũs judío masaka nerērī wiigue ñajāyupũ doja. Iri wiigue sugũ masakũ diayema mojó gapũ díiweredi āārīyupũ. ² Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesũre ĩaduripituya: “Siuñajārīnũ āārā, irasirirā ĩĩ mojó díiweredire ĩgũ taumakũ ĩgũrē weresārā!” ārī gũñañurā. ³ Jesũs mojó díiweredire:

—Wāgānũgā, masaka ĩūrōgue ejanũgāgũ aarika! āriyupũ. ⁴ Irasũ ārī odo, gajerā iri wii āārīrārē āsũ ārī sērēñayupũ:

—¿Siuñajārīnũrē Marīpũ marīrē ñeonorē iridoreyuri, oārīrē, o ñerīrē, masakare taurire, o wējērīrē?

ĩgũsā gapũ ĩgũrē yujubiriñurā. ⁵ Irasirigu Jesũs ĩgũsārē guari merā ĩāyupũ. ĩgũsā pemasĩduabirimakũ ĩāgũ, bujawereyupũ. Irasirigu mojó díiweredire:

—Mũya mojóre soeoka! āriyupũ.

ĩgũ irasũ ārīmakũ pėgũ, soeoyupũ. ĩgũ soeomakũ, ĩgũya mojó oākōāyuro.

⁶ Irire ĩārā, fariseo bumarā iri wiigue āārānerā wiria, Herodes merāmarā merā nerē: “¿Nasirisĩā, marī ĩgũrē wējērākuri?” ārī gāme werenĩñurā.

Jesũs ditaru tũrogue wārā masakare buedea

⁷ Jesũs gapũ ĩgũ buerā merā ditaru tũrogue waakōāyupũ. Gajerā masaka Galilea nikũ marā wārā ĩgũrē tũyañurā. ⁸ Judea nikũ marā, Jerusalén marā, Idumea nikũ marā, dia Jordán wāikũdiya gaji koepũ marā, gajerā

† 2:22 Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā iripoegue marā iriunadeama bueri, maama bueri merā buemorēduamakũ ĩāgũ, irasũ āriyupũ Jesũs. † 2:23 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pũgue āsũ ārī gojasũdero āārībũ: “Sugũ masakũ gajiguya poeegue waagũ, ĩgũya mojóri merāta trigo yerire tārī, koro, baaburo. Wiirimajĩ merā diti āabirikōāburo”, ārī gojasũdero āārībũ.

Tiro, Sidón wāikuri makārī turo marāde Jesús iriri kerere pérā, ĩgūrē ĩārā ejañurā. ⁹⁻¹⁰ Jesús wārā pūrīrikurārē taugu iriyupu. ĩgū irasū taumakū ĩārā, āārīpererā pūrīrikurā ĩgū parogue ejanugāñurā ĩgūrē moāñamurā. Irasirigu, ĩgūsā wārāgora āārīmakū ĩāgū, Jesús ĩgū buerārē suru doodirure āmudoreyupu, masaka ĩgūrē kāñarōgāgora ejanugābirikōāburo, ārīgū. ¹¹ Wātēa ĩgūrē ĩā, ĩgū ĩūro ñadukupuri merā ejamejā:

—Mū āmugasigie marā Opū magū āārā, ārī gainīñurā.

¹² ĩgūsā irasū ārīmakū, Jesús wātēārē turaro merā:

—Yaamarē werenīmerāta! ārīyupu.

Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buedoregū pīmūrārē beyedeā

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Gajinū Jesús buūru wekague marīa, ĩgū gāāmerārē siuyupu. ĩgū siu-makū pé, ĩgū puro nerēñurā. ¹⁴ Irasirigu Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū merā āārīmūrārē, Marīpuya kerere ĩgū buedoremurārē beyeyupu. ¹⁵ ĩgūsārē ĩgū turarire sīyupu, pūrīrikurārē tau, wātēa masakare ñajāñerādere béowiuburo, ārīgū.

¹⁶ Āsū wāikurā āārīñurā: Simón wāikugū āārīyupu. ĩgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús. ¹⁷ Gajigū Santiago, ĩgū pagumū Juan ĩgūsā Zebedeo wāikugū pūrā āārīñurā. Jesús ĩgūsārē “Boanerges” wāiyeyupu. “Boanerges”, ārīrō: “Bupua masā”, ārīduaro yāa. ¹⁸ Gajerā: Andrés, Felipe, Bartolomé*, Mateo, Tomás, Santiago āārīñurā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajerā: Tadeo, Simón āārīñurā. Simón, celote wāikuri bumū āārīyupu. ¹⁹ Gajigū Judas Iscariote wāikugū āārīyupu. ĩgūta Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu āārīyupu.

Jesúre: “Wātī turari opami”, ārīwerewādeā

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Puru Jesús ĩgū buerā merā su wiigie ñajāyupu. ²⁰ Dupaturi wārā masaka ĩgū puro nerēñurā doja. Irasirigu Jesús, ĩgū buerā merā baamasībiriyupu. ²¹ Jesúya wererā irasū waarīre pérā: “Niārōtārīakōākumi”, ārīñurā. Irasirirā gajerogue ĩgūrē āiaduarā ejadiñurā.

²² Gajerā Moisés gojadeare buerimasā Jerusalēgue merā aaranerā āsū ārīñurā:

—Ī, wātēa opū Beelzebú ñajāsūdi āārīmi. Irasirigu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi, ārīñurā.

²³ ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús masakare siu, su keori merā āsū ārī wereyupu:

—¿Nasirigu Satanás ĩgū basita béowiubokuri? ²⁴ Su nikū marā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. ²⁵ Su wii marā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. ²⁶ Satanás ĩgūyarā merā dukawari gāmekēāgū, ĩgū basita yuwarikūdjakōākumi.

²⁷ Neō sugū masakū, turagūya wiire ĩgūrē siaparoribirikeregū, ĩgū oparire ēmagū ñajāmasībirikumī. ĩgūrē siadero purague merē ĩgūyare ēmmasīkumi, ārīyupu. Jesús wātī nemorō turagū āārā, ārīgū, irasū ārīyupu.

²⁸ Puru āsū ārīnemoyupu:

* **3:18** “Bartolomé”, ārīrō: “Tolome magū”, ārīduaro yāa. ĩgūta Natanael wāikugū āārīdi āārīmī. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siuudea kere āārā.

—Musārē diayeta werea. Marīpu āārīpereri masaka ñerō iririre, Īgūsā ñerō ārī werenīrīdere kātimasīmi. ²⁹ Ōāgū deyomarīgūrē Īgūsā ñerō ārī werenīmakū tamerārē neō kātibirikumi. Irasū waja opanīkōārākuma, ārīyupu.

³⁰ Īgūsā Īgūrē: “Wātī ñajāsūdi āārīmi īī”, ārī werewuari waja irasū ārīyupu Jesús.

Jesús pago Īgū pagupūrā merā Īgūrē ĩāgō ejadea
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Īgū iro āārīripoe Jesús pago, Īgū pagupūrā merā ejayupo. Īgū āārīrī wii disipurogueta ejanugāja, iro āārīrārē Jesúre siiudoreñurā. ³² Irasirirā Jesús puro doarā Īgūrē ārīñurā:

—Mupo, mu pagupūrā disipurogue murē āmarā ejañurā.

³³ Jesús gapu āsū ārīyupu:

—¿Noā āārīrī yupo, yu pagupūrā?

³⁴ Irire ārī odo, Īgū puro doarārē ĩā, āsū ārīyupu:

—Īsā, yupo, yu pagupūrā irirosū āārīma. ³⁵ Marīpu gāāmerīrē irirāno, yu pagumu, yu pagumo, yupo irirosū āārīma, ārīyupu.

4

Jesús oterimasū keori merā buedea
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Gajinu Jesús ditaru turogue buenugāyupu doja. Masaka wārā Īgū puro nerēñurā. Īgūsā wārā nerēmakū ĩā, Jesús doódrugue murīñajāa, eja doayupu. Masaka ĩmparogue dujanugāñurā Īgū buerire pémurā. ² Irasirigu wári keori merā Īgūsārē āsū ārī bueyupu:

³—Ōārō péka! Sugu oterimasū Īgū oterire otegu waakumi. ⁴ Īgū irire meéwasiriwāgāmakū, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā eja, baapeokōākuma. ⁵ Gaji yeri ütayerikarogue yurikoa. Iro nikū sīmerērōgā āārīmakū, iri yeri mata puriadikoa. ⁶ Puriñajādi, puru abe asimakū nugūrī marīsā, ñāī, boakōākoa. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimurā, iro yuridea yerire wējekōākoa. Irasiriro dukā marīrīta boakōākoa. ⁸ Gaji yeri oārī nikūgue yurikoa. Iri yeri puri, masā, oārō dukakukoa. Suñu treinta yeri, gajīñu sesenta yeri, gajīñu cien yeri dukakukoa, ārīyupu.

⁹ Irire were odo:

—Gāmpūrī oparā, yu wererire péduripika! ārīyupu Jesús.

Jesús buerā Īgūrē: “¿Nasirigu keori merā bueri?” ārī sērēñadea
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Masaka waadero puru, Jesús suguta āārīmakū ĩārā, Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā, gajerā Īgū merā āārīrāde iri keori merā bueadeare:

—¿Naāsū ārīñuro iriari, guare mu bueadea? ārīñurā. ¹¹ Irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsārē ārīyupu:

—Marīpu Īguyārārē doregu āārīrīrē iripoegue masībirideare musārē masīmakū yámi. Yu gajerārē Īgūrē burenumerā gapure keori merā dita buea. ¹² Irasirirā Marīpu iririre ĩakererā, ĩāmasībema. Īguyare pékererā, oārō pémasībema. Marīpu, Īgūsā ñerō iriri gapure pirimakū ĩāgū, kātibokumi, ārīyupu.

Jesús oterimasū keori merā ĩgū bueadeare: “Āsū ārīduaro yáa”, ārī weredeā (Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Jesús gaji ĩgūsārē ārīnemoyupū doja:

—Īmūsā, iri keori merā yū bueadeare pémasīberī? Irire pémasīmerā, ĩnasiri gaji gapure pémasībokuri? ¹⁴ Marīpūya kerere weregu, oteri yerire otegu irirosū āārīmi. ¹⁵ Surāyeri masaka būriri maa irirosū āārīma. Marīpūya kerere péadero pūru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātēa opū Satanás aari, ĩgūsā péadideare ēmapeokōāmi. ¹⁶⁻¹⁷ Gajerā masaka ūtāyerikuri yeba irirosū āārīma. ĩgūsā Marīpūya kerere usuyari merā péma. Irire pékererā, oteri yeri ūtāyerikurogue yuriadero pūru, puri nugūrī puriñājābiriderosū waama. Irasirirā mérōgā pūru ĩgūsā Marīpūyare péduari waja gajerā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩārā, o ñerō tarirā, ĩgūsā péadeare pirikōāma. ¹⁸ Gajerā masaka porakuri yeba irirosū āārīma. Marīpūya kerere péma. Irire pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero pūru, pora gapū puritarimurīa wējēderosū, ¹⁹ i ūmama gapure būro gūñarikuma. “Wári oparā ōārō āārīrākoa”, ārī gūñarī, gajinorē būro gāāmenemorī Marīpūya kerere péadideare kātimakū yáa. Otediñu duka marīdiñu irirosū dujama. Irasirirā Marīpūyare iribema. ²⁰ Gajerā masaka ōārī nikū irirosū āārīma. Marīpūya kerere ōārō péduripīma. “Ōāgoráa”, ārī, Marīpūyare ōārō yáma. Irasirirā otediñu wári dukakurosū āārīma. Surāyeri treinta yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā cien yeri dukakurosū āārīma, ārīyupū Jesús.

Jesús sīāgodiru keori merā buedeā (Mt 5.15-16; Lc 8.16-18)

²¹ Gaji Jesús ārīnemoyupū doja:

—Masaka sīāgodirure āia, dupa kūma dokague, o kārīrō dokaguedere pībirikuma. Ubu gapū ūmarōgue siukuma, ōārō sīāgoburo, ārīrā. ²² Masaka ĩāberogue duripideare sīāgorogue ĩāmasīrō irirosū āārīpereri masaka masībirideare masīsurokoma. Irasiro yayedea irirosū neō āārībirikoa. ²³ Gāmpipūrī oparā, yū wererire ōārō péduripīka!

²⁴ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupū doja:

—Mūsā périre ōārō pémasīka! Mérōgā pémasīduarā, mérōgā pémasīrākoa. Wáro pémasīduarā, wáro pémasīrākoa. Marīpū ĩgūya kerere mūsā pémasīduaropā pémasīrīrē sīgukumi. Irasū āārīmakū, wáro pémasīduarārē sīnemogukumi. ²⁵ Irasirigu ĩgūya kerere ōārō pémasīrārē wári pémasīrī sīnemogukumi. Gajerā pémasīmerā gapure ĩgūsā pémasīadideare ēmasūrākuma. Irasirirā neō pémasīmerā āārīrākuma, ārīyupū.

Oteri masārī keori merā buedeā

²⁶ Irasū ārī odo, gaji keori merā bueyupū doja:

—Marīpū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Sugū masakū ĩgūya poeague oteri yerire meéwasirigu irirosū āārā. ²⁷ ĩgū irasū meéwasiriadero pūru, ñami merā kārīkumi. Pūru boyoripoe yobekumi. Ūmurī, ñamirī tarikoa. ĩgū oteadea yeri puri masākoa. ĩgū gapū irire: “Irasū waakoa”, ārī masībirikumi. ²⁸ Iri yeri yeba poekague āārīsīā, puri, pūrī wiripūrōri, pūru dupañerīgā wiri, duka yeri deyoakoa. Pūrgue pama ōārō duka būribejakoa. ²⁹ Iri būribega odomakū ĩā, ĩgūrē moāboerārē irire sea duripimurārē iriukumi, ārīyupū Jesús.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā buedeā (Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Irasū ārī odo, gaji ārīnemoyupū doja:

—Marīṗu Īgūyarārē doreri, ḷñeéno irirosū āārīkuri? ḷÑeéno keori merā weregukuri? ³¹ I irirosū āārā. Suye oteriye mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. Iri oteri yegā āārīpereri oteri yeri nemorō mērī yegā āārā. ³² Irasū āārīkerero, otemakū, ṗuru yukū wādi dṗuri padi masākoa. Irasirirā mirā irigū dṗurīgū, yusurogue Īgūsāya surī suakuma, ārīyupu Jesús Īgū buerārē, Īgūsā merā āārīrādere.

Jesús masakare keori merā buenadea
(Mt 13.34-35)

³³ Jesús masakare āsū buenayupu. Marīṗuya kerere weregū, wāri keori merā masaka pémasīrōgueta buenayupu. ³⁴ Īgūsārē buegū, keori merā dita buenayupu. Īgū buerā merā dita āārīgú gapu: “Āsū ārīdṗaro yāa iri”, ārī werenayupu Īgūsārē.

Jesús mirū, makūrīrē toemakā iridea
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesús masakare oteri keori merā bueadeanu naīmejāripoe Īgū buerārē āsū ārīyupu:

—Nāka, ditaru sikoepugue taribujarā!

³⁶ Īgū irasū ārīmakū pé, masakare seretu, Īgū sāñadea doódirugue mūrīñajāa, Īgārē āi taribujakōāñurā. Gajerā gaji doóriduparu merā wapikwāgāñurā. ³⁷ Īgūsā taribujaripoe mirū buro waa, makūrī Īgūsāya doódirure páñajāmiūakōādiyuro. Buro goero waayuro Īgūsārē.

³⁸ Jesús gapu wejaturoma doaripērōgue peyari gasiro merā ēōtú kārībejakōāyupu. Irasirirā Īgū buerā āārē āsū ārī yobeñurā:

—ḷGuare buegū, mu īāberi? Marī mirīmurā yāa, ārīñurā. ³⁹ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús wāgāñugā, mirūrē, makūrīdere toedoreyupu:

—Iropāta, toeaka! ārīyupu. Īgū irasū ārīmakū, mirū, makūrī buro waadea toedijapereakōāyuro.

⁴⁰ ṗuru Jesús Īgū buerārē ārīyupu:

—ḷNasirirā gūiri musā? ḷYure buremurī opaberi dapa musā iropā gūirā?

⁴¹ Īgūsā gapu buro guka, āsū ārī gāme werenīñurā:

—ḷÑeémuno masaku āārīrīñi? Mirū, makūrīgueta Īgūrē tarinugābea, ārīñurā.

5

Jesús Gerasamūrē wātēa ñajānerārē béowiudea
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Jesús Īgū buerā merā ditarure taribuja, Gerasa* marāya nikūgue ejayupu. ² Jesús doódirugue āārādi majāñugāripoe sugū masaku wātī ñajāsūdi, masāgoberi watopegue āārādi Jesúre bokatīrīyupu. ³ Īgū masāgoberi watopegue āārīgú āārīyupu. Neō sugū Īgūrē pūguburi merā, kōmedari merādere siapímasībiriñurā. ⁴ Wāri Īgūya guburire, mojórdere kōmedari merā siapínadiñurā. Īgūsā siapírīku, Īgūsā siadeadarire tūātawasiri béonokōāyupu. Neō sugū Īgūrē tarinugāmasībiriñurā. ⁵ Ūmarīku, ñamarīku buurīgūe, masāgoberi watopegue gainīgorenayupu. Īgū basita ūtāyeri merā Īgūya dṗure pá kāmitūnayupu. ⁶ Jesúre yoarogueta īāgū, ūmawāgāri, Īgū Īūrō ñadukupuri merā ejamejāyupu. ⁷⁻⁸ Jesús ārīyupu:

* 5:1 Gerasa, Gadara wāikuri makārī Decápolis wāikuri nikūgue āārīyuro.

—Wātī, m̄ ñajādire wirika!

Irasū ārimakū pégu, b̄uro gainírī merā āsū āriyupu:

—Jesús, ñmugasigue āārīpererā nemorō turagu magū, ¿nasiribu yári m̄ yure? M̄m̄ ñmugasigue āārīgū péuro m̄rē sērēa. Yure poyarikamakū iribirikōāka!

⁹ Jesús ĩgūrē sērēñayupu:

—¿Naásū wāikuri m̄?

—Wárā āārā gu. Irasirigu Legión wāikua y, āriyupu.

¹⁰ Irasū āri odo, Jesúre b̄uro sērēyupu doja:

—Guare i nikūrē béowiubirikōāka! āriyupu. ¹¹ Iro buúru p̄uro wárā yesea āma baarā iriñurā. ¹² ĩgūsārē ĩārā, wātēa Jesúre sērēñurā:

—Guare yeseaguere ñajādoregu iriuka!

¹³ —Jáa, ĩgūsārēta ñajārā waaka! āriyupu Jesús wātēārē. ĩgū irasū ārimakū, masakugere āārānerā wiria, yesea dos mil āārīrārē ñajāñurā. ĩgūsā ñajāmakū, yesea ūma mirēbuáa, ditarugue meébia dijáa, mirī boapereakōāñurā.

¹⁴ Irasū waamakū ĩārā, yeseare korerimasā gukari merā ūmadujáa, ĩgūsāya makā marārē, iri makā turo marādere wererā waañurā. ĩgūsā weremakū pérā, masaka āārīpererā: “¿Naásū waáyuri?” āri, ĩārā ejañurā. ¹⁵ Jesús p̄uro ejarā, wātēa ñajāsūdi āārādire iro doagure ĩāñurā. Suriro sāñadi, ōārō pémasírī merā āārīyupu. Masaka ĩgūrē ĩārā, b̄uro güiñurā. ¹⁶ Jesús masakere wātēārē béowiuadeare ĩānerā yeseare waadeare werēñurā. ¹⁷ Irire pérā, Gerasa marā Jesúre: “Waaka guaya nikūrē!” āriñurā.

¹⁸ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús doódirugue m̄rīñajayupu. ĩgū m̄rīñajāmakū, wātēa ñajāsūdi āārādi Jesúre: “Yude m̄ merā waaduakoa”, āri sērēadiyupu. ¹⁹ ĩgū irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūrē āsū āriyupu:

—Yū merā waabirikōāka! M̄ya wiigue goedujáaka! M̄rē m̄ Op̄ ōārō iriadeare, ĩgū boponārī merā ĩadeare m̄ya wii marārē werēgu waaka! āriyupu.

²⁰ ĩgū irasū ārimakū pégu, Decápolis† wāikurogue waa, iroma makārī marārē āārīpereri Jesús ĩgūrē irideare werenagāyupu. Āārīpererā ĩgū wererire pérā, pégakakōāñurā.

Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō ĩgāya surírore moñagōrē taudea

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Jesús Gerasa marāya nikūgue āārādi doódirugue m̄rīñajāa, gaji koerugue taribujakōāyupu. ĩgū iroque ejamakū ĩā, ditaru turogue wárā masaka ĩgū p̄uro nerēñurā. ²² ĩgū iroque āārīpoe sugū judío masaka nerērī wii oparā merām̄ Jairo wāikugū ejayupu. Jesúre ĩāgū, ĩgūya guburi p̄uro ñaduk̄puri merā ejamejāja, ĩgūrē b̄uro sērēyupu:

²³ —Yū magō kōmobogue iriamo. M̄ya mojóri merā ñapeo, igore taugu aarika! M̄ irasirimakū, okagokumo, āriyupu. ²⁴ ĩgū irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgū merā waayupu. ĩgū waamakū, wárā masaka ĩgūrē kñarōgā tuuyañurā.

²⁵ ĩgūsā watopegue sugo nomeō pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikuo āārīyupu. ²⁶ Wárā kúrirmasā igore kúrikerer̄m̄, neō taribiriyuro. Igo niyeru opadideare āārīpereri ĩgūsārē wajaripeokerep̄m̄, sōō gapu b̄uro waayuro. ²⁷⁻²⁸ Igo, Jesús pūrīrikurārē taurire

† 5:20 Gerasa, Gadara wāikuri makārī Decápolis wāikuri nikūgue āārīyuro.

péyupo. Irasirigo masaka watopegue waa: “Ígüya surírore yu moñnamakü, püríri yure tarirokoo”, ári güñari merá, Jesús purupu garu ejanugá, Ígüya surírore moñnayupo. ²⁹ Mata igo dí wiriadea tariaköáyuro. “Yure püríri tarikoo”, ári peñayupo. ³⁰ Igo moñnamaküta, Jesús Ígü turaro merá sugo püririkugore tauadeare masiköáyupu. Irasirigu masakare gámenugá ía:

—¿Noá yaa surírore moññari? áriyupu.

³¹ Ígü irasü árimakü pérá, Ígü buerá Ígüré áriñurá:

—¿Mu íáberí? Wárá masaka muré küñarögá tuuyama. ¿Nasirigu Ígüsáré: “¿Noá yure moññari?” ári séréñari?

³² Jesús garu masaka áarípereráré íáyupu, Ígüré moñnadeore íábokabu.

³³ Jesús igo püririkuri tariadeare masímakü ía, güi naradari merá Ígüya guburi puru ñadukupuri merá ejamejá, áarípererire diaye áriñ merá werepeoköáyupo.

³⁴ Jesús igore áriyupu:

—Mu yure buremurí opáa. Irasirigo mu püririkurire tausüa. Usayari merá waaka! Mu püririkudea tariaköáa, áriyupu.

³⁵ Jesús irasü áriripoe Jairoya wiigue áarãnerá ejañurá:

—Mu magö kómoaköámoo. Iropáta maríré buegure garibonemoka! áriñurá.

³⁶ Ígüsá irasü árikerepuru, Jesús Jairore ásü áriyupu:

—Güibiriköáka! Buremurí opaka yure!

³⁷ Irasirigu Jesús masakare: “Aaribiriköáka!” ári, Pedro, Santiago, Ígü pagumu Juáré siiu, Jairoya wiigue Ígüsá merá waayupu. ³⁸ Iri wiigue ejaçu, wárá masaka buro busuro oreráré bokajayupu. ³⁹ Jesús, wiigue ñajáa, Ígüsáré ásü áriyupu:

—¿Nasirirá musá iropá busuro oreri? Igo majígö boabemo. Kãrígö yámo.

⁴⁰ Ígü irasü árimakü pérá, Ígüré buriñurá. Irasirigu Jesús áarípereráré wiriadoreyupu. Ígüsá wiriadero puru, majígö pagusámaráré, Ígü merámaráré igo peyarogue siiu ñajáyupu. ⁴¹ Ñajáa, igoya mojöré ñeá, igore:

—Talita, cumi, áriyupu. “Talita, cumi”, áriro: “ ‘Majígö, wágãnugáka!’ árá”, áriñuro yáa.

⁴² Ígü irasü árimaküta, majígö wágãnugá, waamasíyupo. Igo pe mojöma pere su gubu peru përebejari bojori opago áariyupo. Masaka, igo masámakü íarã, íagukatariaköáñurá. ⁴³ Jesús garu Ígüsáré turaro merá:

—Igo masádeare gajeráré werebiriköáka! áriyupu. Irasü ári odo, igo pagusámaráré: “Ígore baari ejoka!” áriyupu.

6

Jesús Nazaretgue goedujáadea (Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Puru Jesús iro áarãdi Ígüya nikügue goedujáayupu. Ígü bueráde ígü merá waañurá. ² Judío masaka siuñajárínu áarímakü, Jesús Ígüsá nererí wiigue ñajáa, masakare buenugáyupu. Wárá masaka iro áarírá ígü buemakü pérá, pégukaköáñurá:

—¿Noógue bueyuri ñi iropá masíbu? ¿Noá Ígüré iropá masíríré síyuri, Ígü turari merá iri ímuburire? ³ Ñi taboa merá gajino irigu áarími. María magü, Santiago, José, Simón, Judasá tígü áarími. Ígü pagupürá nomede öö maríya makáta áaríma, ári gãme wereníñurá Ígüsá basi. Irasirirá Ígüré buremudubiriñurá.

⁴ Jesús gapu Īgūsārē āriyupu:

—Āārīpererogue sugu Marīpuya kerere weredupuyugure gajerā buremuma. Īgūya nikū marā, Īgūya wererā, Īgūya wii marā gapu Īgūrē buremubema, āriyupu.

⁵ Irasirigu iro āārīgū, wāri Marīpu turari merā iri Īmubiriyupu. Surāyerita pūrīrikārē Īgūya mojōrī merā űapeo tauyupu. ⁶ Iro marā Īgūrē buremubirimakū Īgū, gukatariakōāyupu. Pupu iri makā troma makārī marārē buegu waayupu.

Jesús Īgū buerārē buedoregu iriudea

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Irasirigu Jesús Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siu needō: “Yu turari merā wātēa masakare űajānerārē béowirūa waaka!” ārī, Īgūsā āārīpererārē pērā dita dukawa iriuyupu. ⁸ Īgūsārē iriugu, gajino baari, aju, niyeru āiadorebiriyupu. Īgūsā tuari yuku direta āiadoreyupu. ⁹ Īgūsā sānarī merā dita waadoreyupu. Gaji Īgūsā surī sānaburi āiadorebiriyupu. ¹⁰ Āsū āriyupu:

—Sugu musārē ōārō bokatūrīñēmakū, Īgūya wiita dujaka! Iri makārē wiri waarāgue iri wiire wirika! ¹¹ Su makā marā musārē gāāmebirimakū Īārā, musā wenenirīrē pédaabirimakū Īārā, iri makārē tariwāgā, iri makāma nikūwera musāya guburigue tuadeare mojēbéokōāka! Īgūsā musārē gāāmebiri waja irasirika, Īgūsārē Marīpu wajamoāburire pémasīburo, ārīrā! Yu musārē diayeta werea. Marīpu āārīpererā űerārē wajamoārīnū ejamakū, Sodoma, Gomorra marārē wajamoārō nemorō Īgūsārē wajamoāgukumi, āriyupu.

¹² Īgū irasū ārādero pupu, waakōāñūrā. Waa, masakare: “Musā űerō irideare bujawereka! Musā gūñārīrē gorawayuka!” ārīñūrā. ¹³ Irasū āārīmakū, wārā wātēa masakare űajānerārē béowiuñūrā. Wārā pūrīrikārē uye merā wākā, tauñūrā.

Juan masakare wāiyerimasū boadea

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Āārīperero marā masaka Jesús Īgū iriri kerere péseyakōāñūrā. Herodes, Galilea nikū marā opude péyupu. Irire pégu, āsū āriyupu:

—Juan masakare wāiyerimasū boadigue masādi āārīkumi. Irasirigu turari merā wāri iri Īmurīrē irikumi, āriyupu.

¹⁵ Gajerā gapu ārīñūrā:

—Īgū, Elías iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi āārīkumi.

Gajerā ārīñūrā:

—Īgū, sugu iripoeguemu, Marīpuya kerere weredupuyudi irirosū āārīgū āārīkumi, ārīñūrā.

¹⁶ Herodes irire pé, āsū āriyupu:

—Īgū, Juan āārīkumi. Yu Īgūrēta Īgūya dipurure ditiádorebu. Daporare dupaturi masākumi doja, āriyupu.

¹⁷⁻¹⁸ Juan boaburi dupuyuro Herodes Īgū pagumu Felipe marāpore ēma, ĩgore marāpokudi āārīmī. Igo Herodías wāikudeo āārīmō. Īgū irasirimakū Īā, Juan Herodere:

—Mu pagumu marāpore marāpokugu, Marīpu dorerire tarinugāgū yāa, ārīdi āārīmī. Īgū irasū ārīrī waja Herodes Īgūyarā űumarē Juārē peresu iridoredi āārīmī.

19-20 Herodías gapu Juārē pūrīsūgū īādeo āārīmó. Irasirigo ĩgūrē wējēduadeo āārādimo. Herodes gapu Juārē: “Ōārīrē irigu, ōāgū āārīmi”, āri gūña, buremurī merā ĩgūrē gūidi āārīmi. Juan weremakū pégu, buro gūñarikudi āārīmi. Irasū gūñarikukeregu, usayari merā ĩgū wererire pēdi āārīmi. Irasirigu ĩgūrē wējēdorebiridi āārīmi. Irasirigo Herodías ĩgūrē wējēduakerego, wējēdoremasībirideo āārīmó. 21 Puru Herodías ĩgūrē wējēduadeo āārīsīā, ōārō bokadeo āārīmó. Herodes ĩgū deyoadeanu āārīmakū, ĩgūya nikū marā oparārē, ĩgūyarā surara oparārē, gajerā Galilea marā oparādere siiu, ĩgūsā merā bosebaadi āārīmi. 22 ĩgū siiuanerā merā baari taribugue baaripoe Herodías magō űajāa, ĩgūsā ĩūrō baya ĩmudeo āārīmó. Igo baya ĩmumakū ĩārā, Herodes, ĩgū siiuanerāde usyanerā āārīmā. Irasirigu Herodes igore ārīdi āārīmi:

—Mu gāamerīnorē sērēka yure! Mu sērērīrē murē sīgura, ārīdi āārīmi.

23 Irasirigu iro āārīrā péuro: “Ārīgatoro marīrō mu sērērōsūta murē sīgukoa. Yu opari, yaa nikū āārīrī deko ejatuaropā murē sīgukoa”, ārīdi āārīmi. 24 ĩgū irasū ārīmakū pégo, igo pago puro waa, sērēñadeo āārīmó:

—ĴÑeēnorē sērēgokuri yu?

—Juan masakare wāyerimasūya dipurure sērēka! āri yuñudeo āārīmó.

25 Igo pago irasū ārīmakū pégo, mata opu Herodes purogue waa, ĩgūrē ārīdeo āārīmó:

—Daporata Juan masakare wāyerimasūya dipurure dititā, soropa wārīpa merā sīmakū gāāmekoa.

26 Igo irasū ārīmakū, opu Herodes buro bujaweredi āārīmi. ĩgū siiuanerā péuro: “Mu sērērīrē murē sīgura”, ārādi āārīsīā, guyasīrīgū, igore: “Mu sērērīrē sībirikoa”, ārīmasībiridi āārīmi. 27 Irasirigu mata ĩgūyagu surarare peresu iriri wiigie Juāya dipurure dititā āiwāgāridoregu iriudi āārīmi. 28 Irasirigu surara irogue waa, Juāya dipurure dititā, soropa merā āiadi āārīmi. Āija, Herodías magōrē wiadi āārīmi. ĩgū igore iripare wiamakū, ñeā, igo pagore āia sīdeo āārīmó.

29 Juan buerā ĩgūrē waadea kerere pérā, irogue waa, ĩgūya dupure āiwāgā, yāañurā.

*Jesús cinco mil amarē baari ejodea
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)*

30 Jesús ĩgūyare buedoregu iriuanerā ĩgū puro goedujajarā, ĩgūsā iriadeare ĩgūsā masakare bueadeare werepeokōañurā.

31 ĩgūsā goedujadero puro, wārā masaka ĩgūsā puro gāmeñajārā ejañurā. Irasirirā Jesús buerā baamasībiriñurā. Irasirigu Jesús ĩgūsārē:

—Nāka, marī dita masaka marīrōgue siuñajārā! āriyupu. 32 Irasirigu Jesús ĩgū buerā merā doódirugue murīñajāa, ĩgūsā dita masaka marīrōgue waakōañurā. 33 ĩgūsā waamakū ĩārā, wārā masaka Jesúre ĩāmasīñurā. Irasirirā āārīpereri makārī marā maague waa, Jesús ejaburogue űmajasiñurā.

34 Jesús doódirugue sāñadi majānugāja, wārā masakare ĩayupu. ĩgūsārē ĩāgū: “Ĵīsā oveja sugu ĩgūsārē koregu opamerā irirosū āārīma”, āri gūñayupu. Irasirigu ĩgūsārē bopoñarī merā ĩā, wārī buenugāyupu. 35 Namika āārīmakū, Jesús buerā ĩgū puro waa, ĩgūrē ārīñurā:

—Ōō masaka marĩrōgue āārā. Ñamikague āārĩsíaa. ³⁶ Irasirigu masakare waadoreka! Makārĩgue, makārĩ turo ma wiirigue baari wajarirā waaburo. Marĩ ōōguere baari opabea, ārĩñurā.

³⁷ Jesús gapu:

—Musā ĩgūsārē baari sika! ārĩyupu.

Īgū irasū ārimakū pērā:

—¿Gua ĩgūsā baaburire wajarirā waamakū gāamekuri? Īgūsā baaburi doscientos nurĩ moā wajataropā wajakurokoa, ārĩñurā.

³⁸ Jesús ĩgūsārē ārĩyupu:

—¿Diiku pā duparu opari musā? Īārā waaka!

—Jáa, ārĩ, baarire ĩārā waa:

—Su mojōma pā duparu āārā, waaĩ pērāta āārĩma, ārĩñurā.

³⁹ Irasirigu Jesús ĩgūsārē ārĩyupu:

—Masakare tá weka boje yebori dita doayodoreka! ⁴⁰ Irasirirā su yebore cien, gaji yebore cincuenta doajañurā. Āārĩpererā irasū dita doajañurā.

⁴¹ ĩgūsā eja doaperemakū, Jesús su mojōma pā duparu, pērā waairé āi, āmugasigue ĩāmu, Marĩpue: “Murē usuyari sīa”, ārĩyupu. Ārĩ odo, iri pā duparure pea, ĩgū buerārē sīyupu, masakare gueredoregu. Waaĩdere irasūta iriyupu, āārĩpererārē gueredoregu. ⁴² Irasirirā āārĩpererā ōārō baayapiakōañurā. ⁴³ Puru ĩgūsā baaduaadeare Jesús buerā seasārā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora utaudoboñurā. ⁴⁴ Pā duparure baanerā: nome, majirā keoña marĩrō āma direta keomakū, cinco mil gora āārĩñurā.

Jesús deko weka waadea
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Puru Jesús ĩgū buerārē doódirugue murĩñajādore, Betsaida wāikuri makāgue ĩgū dupuyuro taribujadoreyupu. ĩgūsā taribujaripoe Jesús masakare: “Ōārō waaka!” ārĩ seretuyupu. ⁴⁶ Seretu odo, buúrugue Marĩpue sērēgū murĩayupu. ⁴⁷ Naĩwāgāriripoe Jesús suguta buúru wekague āārĩyupu. ĩgū buerā gapu ditaru dekogora āārĩñurā. ⁴⁸ Mirū ĩgūsārē taribujamasĩña marĩrō ĩgūsā diaye wējēpumakū ĩāyupu Jesús. Puru boyo murĩriripoe ditarugue buaja, deko weka ĩgūsā puro aari, ejanugā, ĩgūsārē tariwāgābu irirosū iriyupu. ⁴⁹ ĩgū irasū deko weka ejanugāmakū ĩārā: “Masaku boadi wātĩ āārĩmi”, ārĩ gūña, buro gukari merā gainĩñurā. ⁵⁰ Āārĩpererā ĩgūrē ĩārā, buro gukañurā. ĩgūsā gukamakū ĩāgū, mata Jesús ĩgūsārē ārĩyupu:

—Gūñaturaka! Yuta āārā. Gūimerāta!

⁵¹ ĩgū irasū ārādero puru, ĩgūsā sāñadiru doódirugue murĩñajāyupu. ĩgū murĩñajāmakūta, mirū toeakōāyuro. Irasū waamakū ĩārā, ĩāgukatariakōañurā. ⁵² ĩgū pā duparure Marĩpu turari merā iri ĩmuadeare pēmasĩbirĩñurā. ĩgūyamarē ōārō pēmasĩturabirĩñurā.

Jesús Genesaret marārē pūrĩrikurārē taudea
(Mt 14.34-36)

⁵³ Jesús doódirugue murĩñajāmakū, ĩgū merā taribuja, Genesaret* wāikuri nikūgue eja, doódirure siatúpau majākōañurā. ⁵⁴ ĩgūsā majāmakū, mata masaka Jesúre ĩāmasĩñurā. ⁵⁵ Irasirirā ĩgūsāya nikū āārĩpererogue ũmawāgā, pūrĩrikurārē ĩgūsā peyari merāta ĩgū āārĩrōgue āijañurā. ⁵⁶ Āārĩperero ĩgū

* 6:53 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo āārĩyuro.

waaró ĩgũ ejaburi dupuyuro paga makārĩ marā, mutā makārĩgā marā, makārĩ turo marāde pūrĩrikurārē wiiri disiparorigue āwiupiñurā. ĩgūsā puro ĩgũ ejamakū ĩā, ĩgūrē:

—Mũya surĩro yuwa direta ĩgūsārē moañadoreka! āĩ sērēñurā. Irasirirā āārĩpererā ĩgũya surĩrore moañarā ĩgūsā pūrĩrikuadeare tarisũñurā.

7

Masakare ñerā waamakā iririre buedea

(Mt 15.1-20)

¹ Pũũ fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalēgue āārānerā eja, Jesús puro nerēñurā. ² Irasũ nerērā, ĩgūsā: “Baaburi dupuyuro mojōkoeka!” ārĩdeare surāyeri Jesús buerā mojōkoero marĩro baamakū ĩārā, ĩgūsārē werewuñurā. ³ Fariseo bumarā, āārĩpererā judío masaka ĩgūsā ñekūsāmarā iriunaderosũ ĩgūsāya mojōrĩrē mojōkoepurori baanañurā. ⁴ ĩgūsā baari duarogue ejanerāde mojōkoepurorisā, baanañurā. Wári gaji ĩgūsā ñekūsāmarā iriunadeare irituyañurā. Irasirirā ĩgūsā ñekūsāmarā: “Āsũ dita irika!” ārĩdeare irirā, ĩgūsā iirĩriduparure, ĩgūsā iirĩburi duripĩriduparure, ĩgūsāya kōmesororire, ĩgūsā doaripērĩrē koenañurā. ⁵ Irasirirā fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesũre āsũ ārĩ sērēñāñurā:

—ĩNasirirā mũ buerā marĩ ñekūsāmarā iriunaderosũ baaburi dupuyuro mojōkoeberi? ārĩñurā.

⁶ Jesús ĩgūsārē ārĩyũpũ:

—Mũsā masaka ĩāberogue ñerō iririkurā, irigatorikurā āārā. Iripoegue Marĩpũya kerere weredupuyudi Isaías mũsā dapora irigatorire gojagũ, diayeta āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ:

Masaka ĩgūsāya disi merā yũre oārō werenikererā, ĩgūsāya gũñarĩgue yũre neō bũremubema.

⁷ Irasiriro ĩgūsā yũre bũremurā nerērĩ wajamāa. ĩgūsā bueri, yũ doreri meta āārā. Masaka doreri āārā, ārĩ gojadi āārĩmĩ.*

⁸ Irasirirā mũsā ñekūsāmarā iriunaderosũ irimurā Marĩpũ dorerire pirikōāa, ārĩyũpũ Jesús.

⁹ Āsũ ārĩñemoyũpũ doja:

—Mũsā ñekūsāmarā doredeare irituyarā, Marĩpũ doreri gapũre bėokōāa.

¹⁰ Iripoegue Moisés āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ: “Mũpũre, mũpore bũremuka! Sũgũ ĩgũ pagusāmarārē ñerō werenĩgũ wējėdoresũgukumi”, ārĩ gojadi āārĩmĩ.

¹¹ Mũsā gapũ masakare āsũ ārĩ buea: “Sũgũ ĩgũ pagũre, o ĩgũ pagore: ‘Yũ mũsārē sĩboadeare Marĩpũre sĩpeokōābũ. Irasirigũ mũsārē iritamumasĩbirikoa’, ārĩmakũ oāgorāa”, ārĩ buea. ¹² Mũsā masakare irasũ ārĩ buerā, masakare ĩgūsā pagusāmarārē iritamubirimakũ yāa. ¹³ Irasirirā mũsā ñekūsāmarā pĩdeare gajerārē irire irituyadorerā, ĩgūsārē Marĩpũ doreri gapũre ubu ĩāmakũ yāa. Gaji wári irinorē yāa, ārĩyũpũ Jesús fariseo bumarārē.

¹⁴ Irasũ ārĩ odo, Jesús masakare siiu, āsũ ārĩyũpũ:

—Yũ wererire āārĩpererā oārō pėkũĩnũ, pėka! ¹⁵ Masakaya disigue ñajāri ĩgūsārē ñerā waamakũ iribea. ĩgūsāya disi wiriri gapũ, ĩgūsārē ñerā waamakũ yāa. ¹⁶ Gāmpĩrĩ oparā, yũ wererire pėduripĩka! ārĩyũpũ. ¹⁷ Pũũ Jesús masaka merā āārādi, wiigue ñajākōāyũpũ. Irogu ĩgũ buerā ĩgũ keori merā wereadeare sērēñāñurā. ¹⁸ ĩgūsā sērēñamakũ pėgu, ārĩyũpũ:

* 7:7 Is 29.13

—¿Musāde pémasīberi dapa? Āārīpereri baari masakaya disigue ñajāri, Īgūsārē ñerā waamakū irimasībea. ¿Irire pémasīberi musā? ¹⁹ Īgūsā baadea Īgūsā gūñarīgue ñajābea. Īgūsāya paru gapu ñajāa, paru tariwiria, āriyupu. Irire āriḡu: “Āārīpereri baari oārī āārā”, āriḡū iriyupu. ²⁰ Gaji ārinemoyupu doja:

—Masaka Īgūsā gūñarīguere opari gapu, Īgūsārē ñerā waamakū yāa. ²¹ Īgūsā gūñarīgue ñerī oparā, āsū āārīma. Ñerī gūñarā, gajerā marāposā nomerē gāmebirarā, nome merā ñerī iririkurā, masakare wējēbéorā, ²² gajerāyare yajarā, gajigu oparinorē buro uaribejarā, gajerārē ñerō irirā, āriḡatorā, ñerā, gajino oparārē ĩaturirā, gajerārē ñerō kere wererā, “Gajerā nemorō āārā yu”, āri gūñakererā pémasīri marīrō irirā āārīma. ²³ Iri āārīpereri ñerī masaka gūñarīgue opari Īgūsārē ñerā waamakū yāa, āriyupu Jesús Īgū buerārē.

Judío masako āārībeo Jesúsre buremudea (Mt 15.21-28)

²⁴ Paru Jesús iro āārādi waa, Tiro, Sidón wāikuri makārī turogue ejayupu. Irogue eja, su wiigie ñajāyupu masaka Īgū āārīrōrē masībirikōāburo, āriḡū. Irasirikereḡu, masīkōāsūyupu. ²⁵ Sugo nomeō wātī ñajāsūdeo pago Īgū ejadeare pégo, mata Īgū puro waa, Īgūya guburi puro ñadukupuri merā ejamejāyupu. ²⁶ Igo judío masako āārībeo āārīyupu. Igo deyoadea makā Sirofenicia wāikuri makā āārīyuro. Jesús puro ñadukupuri merā ejamejāja, Īgūrē sērēyupo:

—Wātīrē béowiuka yu magōrē! āriyupo. ²⁷ Jesús igore āriyupu:

—Wii opu pūrā baarire ēma, diayéare ejomakū oābea.

²⁸ Igo Īgūrē yujyupo:

—Irasūta āārā yu Opu. Irasū āārīkerepu, diayéagueta baari peyaro doka majīrā baawasiridijurire baaboema, āriyupo.

²⁹ Jesús igore āriyupu:

—Mu oārō yujja. Irasirigo muya wiigie goedujāaka! Wātī mu magōrē ñajādi wirisiami, āriyupu.

³⁰ Īgū irasū ārādero paru, igoya wiigie goedujāa, igo magōrē peyarogue oyagore bokajayupo. Wātī igore ñajādi wiriasiyupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús sugu werenírī kukugure gāmpīpū pēbire taudea

³¹ Jesús Tiro wāikuri makā turogue āārādi dupaturi wiri, Sidón wāikuri makārē tariwāgā, Decápolis wāikuri nikūrē tariwere, Galilea wāikuri ditarugue ejayupu doja. ³² Irogue ejamakū ĩā, iro marā sugu gāmpīpū pēbire werenírī kukugure Jesús puro āia:

—Muya mojōrī merā ñapeoka Īgūrē! āri sērēñurā. ³³ Irasirigu Jesús masaka ĩābero gapu Īgūrē āia, mojosūrī merā pébiya gāmpīpūrē soesóo, sīku eoepo, Īgūya nedirure moāñayupu. ³⁴ Paru umugasigie ĩāmu, siuñajāñugāja, āsū āriyupu:

—Efata! āriyupu. “Efata”, ārīrō: “Toyoka!” āriñuro yāa.

³⁵ Īgū irasū ārimakūta, pébiya gāmpīpūrī toyoakōāyuro. Mata Īgūya nediru turadea niirōāmakū, oārō werenīmasīyupu. ³⁶ Jesús gapu Īgūrē taumakū ĩānerārē: “Gajerārē werebirikōāka!” āriyupu. Īgū: “Werebirigorakōāka!” ārikerepu, Īgūsā gapu gajerārē werepeokōāñurā. ³⁷ Buro ĩāguka, usuyari merā āsū āriñurā:

—Āārīpererire oārō yāmi. Gāmpīpū pémerārē oārō pémakū yāmi. Werenīmasīmerādere oārō werenīmasīmakū yāmi, āriñurā.

8

Jesús cuatro mil ùmarē baari ejodea
(Mt 15.32-39)

¹ Puru dupaturi wārā masaka Jesús p̄rogue nerēanerārē baari peremakū iāgū, ĩgū buerārē siiu, āriyupu:

² —Ĕrenugora waáa, ĩsā masaka yu merā āārīrō. ĩgūsārē baari pereakōāa. Irasirigu ĩgūsārē bopoñarī merā iāa. ³ Surāyeri yoarogue aarinerā āārīmā. ĩgūsā baamerārēta ĩgūsāya wiirigue goedujáadoremakū, maa dekota turabiri-akōābokuma, āriyupu.

⁴ ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgū buerā yujñurā:

—¿Nasirisīā, oō masaka marīrōguere baari boka ejobokuri marī ĩgūsārē?

⁵ Jesús ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Diiku pā duparu opari musā?

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari duparu opāa, āri yujñurā.

⁶ Irasirigu Jesús masakare yebague doadore, iri pā duparure āi, Marīp̄re: “Marē usyari sīa”, āriyupu. Irasiri odo, pā duparure pea, ĩgū buerārē siyupu, masakare gueredoregu. ⁷ Waaiğādere mérāgā opañurā. Jesús ĩgūsāgārē āi, Marīp̄re: “Marē usyari sīa”, āri, iridere ĩgū buerārē masakare gueredoreyupu. ⁸ Āārīpererā irire baayapiakōāñurā. Puru ĩgūsā baaduáadeare Jesús buerā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuiri seasā utaudoboñurā. ⁹ Iro baanerā: nome, majirā keoña marīrō ūma direta keomakū, cuatro mil gora āārīñurā. ¹⁰ Puru Jesús ĩgūsārē seretu, ĩgū buerā merā doódirugue marīñajāa, Dalmanuta wāikuri makā turogue waayupu.

Fariseo bumarā Jesúre Marīp̄u turari merā iri ĩmudoredea
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Puru fariseo bumarā Jesús merā werenirā ejañurā. Irasū ejarā: “Marīpu turari merā iri ĩmurirē irika!” āriñurā. “ĩgū irire irimasībi, Marīp̄u iriudi meta āārīmi”, āriduarā, irasū āriñurā. ¹² ĩgūsā irasiridoremakū pégu, Jesús buro bujawereri merā siuñajānugāja, āriyupu:

—Musā datora marā masaka, ¿nasirimurā Marīp̄u turari merā iri ĩmurirē iāduari? Diayeta musārē werea. Marīp̄u turari merā iri ĩmurirē musā iūrō neō iribirikoa, āriyupu.

¹³ ĩgūsārē irasū āri odo, ĩgūsā iro nírōta, doódirugue marīñajāa, ditaru sikoepugue taribujakōāyupu ĩgū buerā merā.

Jesús Fariseo bumarā, Herodeya bumarā ñerī buerire werede
(Mt 16.5-12)

¹⁴ Irogue taribujarā, ĩgūsā baaburire kātikōāñurā. Doódirugue suruta pā opañurā. ¹⁵ Irasirigu Jesús ĩgūsārē goepeyari merā weryupu:

—Fariseo bumarā, Herodeyarāya pā wemasārī morērīrē oārō pémasīka! āriyupu.

¹⁶ ĩgū buerā gapu ĩgū irasū āriñirē pémasīmerā, ĩgūsā basi āsū āri gāme werenīñurā:

—Marī pā opabirimakū iāgū, irasū ārikumi, āriñurā.

¹⁷ Jesús, ĩgūsā irasū āriñirē masīkōāyupu. Irasirigu ĩgūsārē āriyupu:

—¿Nasirirā: “Pā opabea”, āri gāme werenīrī? ¿Masīberi? ¿Pémasīberi musā dapa? ¹⁸ ¿Koye opakrerā, iāberi? ¿Gāmiñirē opakrerā, péberi? ¿Yu irideare guñaberi musā? ¹⁹ ¿Yu cinco mil masaka ùmarē pe mojōma pā duparure

yu dukawa sīdeare gūñaberi? Īgūsā baayapiadero puru, ķdiiku puuiri Īgūsā baaduāadeare seasā utuudobori? āriyupu Jesús.

—Pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuiri, āri yujūñurā.

²⁰ Īgūsā irasū ārimakū pégu:

—Puru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pā duparure cuatro mil masakare yu sīdero puru, ķdiiku puuiri Īgūsā baaduāadeare seasā utuudobori?

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuiri, āri yujūñurā.

²¹ Īgūsā irasū āri yujūmakū, Īgūsārē:

—ķMusā irire gūñakererā, pémasīberi dapa? āriyupu Jesús.

Jesús Betsaidamwē koye iābire taudea

²² Ditarure taribuja, puru Betsaida wāikuri makārē ejañurā. Īgūsā irogue ejamakū iārā, iro marā sugu koye iābire Jesús puro āia:

—Muya mojō merā moañaka, Īgūrē taridoregu! āri, buro sērēñurā. ²³ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús koye iābiya mojōrē ñeā, iri makā turogue Īgūrē tūāwāgā, sīku merā Īgūya koyere eoepoyupu. Irasiri odo, Īgūya mojōrī merā Īgūrē ñapeo:

—ķMurē gajino deyori? āri sērēñayupu Jesús. ²⁴ Īgū iāpā, iādiyupu. Irasirigu Jesúre:

—Masakare iādāa. Īgūsā yuku irirosū deyorā waanamakū iāa, āriyupu.

²⁵ Īgū irasū ārimakū, Jesús dupaturi Īgūya mojōrī merā Īgūya koyere ñapeoyupu doja. Iropāgueta āārīpereri òārō deyoyuro Īgū iāmakū. ²⁶ Irasirigu Jesús Īgūrē:

—Muya wiigüe diayeta goedujāakōāka! Makāguere waabirikōāka! I murē yu iriadeare gajerā masakare iro āārīrārē werebirikōāka! āriyupu.

Pedro Jesúre: “Mw Cristo āārā”, āri weredea

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Puru Jesús Īgū buerā merā Cesarea Filipo wāikuri makā turo āārīrī makārīgue waañurā. Maa waagū, Īgū buerārē āsū āri sērēñayupu:

—Masaka yure, ķnaāsū āri gūñarī? āriyupu.

²⁸ Īgū buerā Īgūrē yujūñurā:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajerā: “Elías āārīmi”, gajerā: “Marīpūya kerere weredupuyurimasā merāmw āārīmi”, ārīma, āriñurā.

²⁹ —Musākoa yure, ķnaāsū gūñarī? āri sērēñayupu.

Pedro Īgūrē yujūyupu:

—Mw, Marīpu iriudi, Cristo āārā, āriyupu.

³⁰ Īgū irasū ārimakū, Jesús Īgūsārē:

—Yu āārīrikurire gajerārē werebirikōāka! āriyupu.

Jesús Īgū boaburire weredea

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Puru Īgūsārē āsū āri buenugāyupu:

—Yu āārīpererā tīgū buro ñerō tarigukoa. Judío masaka murā, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāamemerā yure wējērākuma. Yure wējēkereruru, wrenu waarō merā masāgukoa doja, āriyupu Jesús. ³² Īgūsārē pémasīma òārō wereyupu. Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro gapu Jesúre gajero gapu āijanugā, Īgūrē turaro merā: “Irire āribirikōāka!” āriyupu. ³³ Jesús gapu gāmegoronugā, Īgū buerārē iā, Pedrore āriyupu:

—Satanás, yu p̄rore wirika! Mu, Marĩpu yure dorerire k̄mutaduagu yáa. Mu gũnarĩ, Marĩpu gũnarĩ āārĩbea. Masaka gũnarōsũ gũnáa mu, āĩyupu.

³⁴ Irasũ ārĩ odo, masakare, ĩgũ buerārē siiu, āĩyupu:

—Sugu yure t̄yaduagu ĩgũ iriduarire piriburo. Irasirigu yure t̄yari waja curusague p̄biatũ w̄jēsũbu irirosũ āārĩkeregu, neō piriro marĩrō yure t̄yanikōāburo. ³⁵ Sugu i ũmugue ĩgũya okari direta maĩgũ, peamegue waagukumi. Gajigu yure b̄remugũ, Marĩpu masakare tauri kerere ĩgũ wereri waja gajerā ĩgũrē w̄j̄ekerepuru, ĩgũ gapu tarigukumi. ³⁶ Sugu masakũ i ũmumarē āārĩpereri opakeregu, ĩgũ boari p̄ru waaburi gapure gũnabiri waja peamegue waagũ, ōārĩrē neō wajatabirikumi. ³⁷ Irasirigu peameguere wirid̄uagu, i ũmu opari merā neō wajarimasĩbirikumi. ³⁸ Dapora marā ñerā Marĩp̄re gāamemerā āārĩma. Noó yure, yu werenĩrĩrē masĩkererā, ḡyasĩrĩrē merā yure: “Masĩbea”, ārĩmakũ, yude ḡyasĩrĩrē merā ĩgũsārē: “Masĩbea”, ārĩgukoa. Yu āārĩpererā t̄gũ, Yupu ḡyoswasiriri merā, ĩgũrē wereboerā ōārā merā i ũmugue dupaturi aarigũ, yure ḡyasĩrĩnerārē yude ḡyasĩrĩgukoa, ārĩ wereyupu Jesũs ĩgũsārē.

9

¹ Jesũs ārĩnemoyupu doja:

—Diayeta m̄sārē werea. Surāyeri m̄sā ōōguere āārĩrā, m̄sā boaburo dupuyuro, Marĩpu ĩgũ turaro merā ĩgũyarārē doreri aarimakũ ĩārākoa, āĩyupu.

Jesũs ĩgũ deyori gorawayudea
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Jesũs, su mojóma pere gaji mojó suru p̄rēbejarinarĩ p̄ru Pedrose, Santiagore, Juārē ũmarĩ buúrue ĩgũsā direta siiu m̄r̄ayupu. Iroque ĩgũsā ĩūrō ĩgũ deyori gorawayuakōāyupu. ³ ĩgũya suriro goserĩne, ōārō boreru waayuro. Neō sugo nomeō suri koego irasũ boreri waamakũ irimasĩgō mámo. ⁴ Irasũ waaripoeta iripoegue marā Moisés, Elías deyoanugā, Jesũs merā weretamunĩmakũ ĩāñurā. ⁵⁻⁶ Irasirirā b̄ru gũñurā. Pedro naásũ ārĩmasĩbirisĩā, Jesúre:

—Guare buegu, marĩ ōō āārĩmakũ ōātarid̄uáa. Irasirirā ure wiigā irirāra. M̄ya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirāra, ārĩyupu. ⁷ ĩgũ irasũ ārĩripoe su yebo mikāyebo dijari ĩgũsārē t̄biakōāyuro. Iri yebo poekague Marĩpu āsũ ārĩ werenĩmakũ p̄ñurā:

—Ĩi yu magũ, yu maĩgũ āārĩmi. ĩgũrē ōārō péka!

⁸ Irasũ ārĩmakũ, Pedrosā gāmenugā ĩūrā, Moisére, Elíare ĩābiriñurā. Jesũs direta nĩmakũ ĩāñurā.

⁹ P̄ru Jesũs buuru wekague ĩgũrē waamakũ ĩādeare: “Gajerārē werebirikōāka!” ārĩ dijariyupu.

—Yu āārĩpererā t̄gũ boa, masādero p̄rugue irire gajerārē wereka! ārĩyupu.

¹⁰ Irasirirā ĩgũ doreaderosũta gajerārē werebirikererā, ĩgũsā basi gāme āsũ ārĩ s̄r̄ēñāñurā:

—“Yu boa, masādero p̄ru”, ārĩgũ, ¿nasirigu irasũ ār̄yuri? ārĩñurā.

¹¹ Irasirirā Jesúre āsũ ārĩ s̄r̄ēñāñurā:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, Marĩpu iriubu aariburi dupuyuro Elías aarip̄rorigukumi”, ārĩrĩ? ārĩ s̄r̄ēñāñurā.

¹² Jesũs ĩgũsārē yujyupu:

—Musā ārīrōsūta Eliāta aariparorigakumi, āārīpererire āmuyubu. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue yure āārīpererā tīgūrē waaburire āsū ārī gojasūdero āārībú:

Īgūta buro ñerō tarigukumi. Masaka Īgūrē gāamebirikuma, ārī gojasūdero āārībú.*

13 Yū gapu musārē: “Eliās ejasiami”, ārā. Īgū irasū ejamakū, masaka Īgūsā gāamerō iriduarire Īgūrē ñerō irima. Īgūrē waaburire iripoeague Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta Īgūrē irisiana, āriyupu Jesús Pedrosārē.

Jesús sugu majīgūrē wātī ñajāsūdire taudea

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

14 Jesús Pedrosā merā buurugue āārādi dijagū, gajerā Īgū buerā puro wārā masaka nerēanerārē bokajayupu. Moisés gojadeare buerimasāde āārīñurā. Īgū buerā merā gāme guaseorā iriñurā. 15 Pura Jesúre ĩārā, āārīpererā ĩāguka, Īgū puro ūmawāgā, Īgūrē ōadoreñurā.

16 Jesús Īgū buerārē:

—¿Ñeénorē gāme guaseoari, musā Īgūsā merā? ārī sērēñayupu.

17 Īgū sērēñamakū pégu, sugu Īgūsā watope āārīgū Jesúre āriyupu:

—Buegu, murē yu magūrē wātī ñajāsūdire āiriabu. Wātī Īgūrē werenībirimakū irinami. 18 Noó Īgū waaró wātī Īgūrē yebague ñeā meépiunokōāmi. Īgū irasirimakū Īgūya disigue sūmu wīri, Īgūya guikare kūrīduútūa, buanokōāmi. Yū mu buerārē: “Majīgūrē wātīrē béowiubosaka!” ārādabu. Neō bokatūbirama, āriyupu.

19 Jesús Īgūsārē āriyupu:

—Musā yure buremurī opabirigorakōāa. ¿Noópā yoaripoe musā merā āārīgukuri? ¿Noópā yoaripoe musā yure buremubirire gūñaturagakuri? Majīgūrē ōo gapu āirika! āriyupu.

20 Irasirirā majīgūrē Jesús puro āiññurā. Īgū puro āijamakū, wātī Jesúre ĩāgū, majīgūrē narada, yebague tūrūjamejā, sūmutumakū iriyupu. 21 Irasū waamakū ĩāgū, Jesús Īgū pagure sērēñayupu:

—¿Diipoeague āsū waanugārī Īgū? āriyupu.

Īgū pagu yujnyupu:

—Majīgūgāgueta irasū āārīmī. 22 Wātī Īgūrē wējēduagu peamegue meémejā, diaguedere meébiamakū irinami. Irasirigu mu guare iritamumasīgū, bopoñarī merā ĩā, guare iritamuka! āriyupu Jesúre.

23 Jesús āriyupu Īgūrē:

—Marīpu, mu yure buremumakū ĩāgū, muya āārīburire irigu, āārīpererire irimasīmi, āriyupu.

24 Īgū irasū ārimakū pégu, majīgū pagu āsū ārī gainiyupu:

—Murē buremua. Nemorō buremumakū irika yure! āriyupu.

25 Jesús, wārā masaka Īgūsā puro ūma nerēmakū ĩāgū, wātīrē wiridoreyupu:

—Ī majīgūrē werenībirimakū, pébirimakū iridi Īgūrē wirika! Dupaturi Īgūrē ñajābita pama! āriyupu.

26 Īgū irasū ārimakū pégu, wātī gainī, majīgūrē buro naradari merā yebague tūrūjamejāmakū, kōmoadi irirosū waamakū irisīā, Īgūrē wiriyupu. Irasū waamakū ĩārā, āārīpererā masaka: “Kōmoakōāmi”, ārīñurā. 27 Jesús Īgūya mojōrē ñeā, Īgūrē tuāwāgūnūmakū, wāganugāyupu.

* 9:12 Is 53.2-3

²⁸ Puru Jesús, wiigue ñajãjamakũ, Īgũ buerã masaka péberogue Īgũrẽ sêrẽñañurã:

—¿Nasirirã gua gapu wãtĩrẽ béowiumasĩbirayuri?

²⁹ Jesús Īgũsãrẽ yujuyupu:

—Īno wãtĩrẽ béowiuduara, bereri merã Marĩpure buro sêrẽrõ gãamea, ãriyupu.

Jesús Īgũ boaburire werenemodea

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰⁻³¹ Puru Jesús irogue ããrãdi Īgũ buerã merã waa, Galilea nikũgue tariw-erewãgãyupu. Īgũ waaróre gajerã masĩmakũ gããmebiradiyupu. Īgũ buerãrẽ buegu irasiriyupu. Āsũ ãrĩ bueyupu Īgũsãrẽ:

—Masaka yure ããrĩpererã tĩgũrẽ ñeã, gajerãguere wẽjẽdorerã wiarakuma. Īgũsã yure wẽjẽadero puru, ureru waaró merã masãgũkoa doja, ãriyupu. ³² Īgũ irasũ ãrĩrĩrẽ Īgũsã gapu pẽmasĩbirĩñurã. Pẽmasĩbirikererã, Īgũrẽ gũirã: “¿Naásũ ãrĩduagu iriari, irasũ ãrĩgũ?” ãrĩ sêrẽñabirĩñurã.

Jesús sugu gajerã nemorõ ããrĩgũyamarẽ werede

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Jesús Capernaugue eja, puru wiigue ñajãja, Īgũ buerãrẽ sêrẽñayupu:

—Musã maa aarirã, ¿ñeonorẽ gãme werenĩ guaseowãgãrĩrã iriari? ãriyupu.

³⁴ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, yujubirĩñurã. Maa aarirã, Īgũsã basi: “¿Noã marĩ watopere ããrĩpererã nemorõ ããrĩgũkuri?” ãrĩ werenĩ guaseowãgãrĩrã irĩñurã. Irasirirã Jesũre yujubirĩñurã. ³⁵ Īgũsã yujubirimakũ ĩãgũ, Jesús eja doaja, Īgũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãrẽ siuu, ãsũ ãriyupu:

—Sugu ããrĩpererãrẽ doregu ããrĩduagu ããrĩpererãrẽ moãboegu irirosũ ããrĩpererãrẽ iritamurõ gããmea, ãriyupu.

³⁶ Irasũ ãrĩ, majĩgũrẽ Īgũsã dekogue ãĩnú, Īgũrẽ kõã, Īgũya gosowekague ãĩpeo, ãriyupu:

³⁷ —Sugu yaagure ĩ majĩgũ irirosũ ããrĩgũrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãgũ yudere bokatĩrĩñeãmi. Yure bokatĩrĩñeãgũ yu direta bokatĩrĩñeãgũ meta yãmi. Yupu yure iriudidere bokatĩrĩñeãmi, ãriyupu Jesús.

Jesús: “Marĩrẽ ĩaturibi, marĩ merãmu ããrĩmi”, ãrĩ werede

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Puru Juan Jesũre ãriyupu:

—Guare buegu, sugu masakũ mu wãĩ merã wãtẽãrẽ: “Wirika musã ñajãdire!” ãrĩ béowiumakũ ĩãbu. Īgũ, marĩ merã ããrĩbirimakũ ĩãrã, Īgũrẽ: “Irire neõ irinembirikõãka!” ãrãbu, ãriyupu.

³⁹ Jesús gapu ãriyupu:

—Kãmutabirikõãka Īgũrẽ! Neõ sugu yu wãĩ merã gajino iri ĩmugũ, puru yure ñerõ werenĩbirikumi. ⁴⁰ Marĩrẽ ĩaturibi, marĩ merãmũta ããrĩmi. ⁴¹ Diayeta musãrẽ werea. Musãrẽ: “Cristoyarã ããrĩma”, ãrĩ, musãrẽ deko tiãrãnorẽ diayeta Marĩpũ Īgũsãrẽ wajatari opamakũ irigukumi.

Gajerãrẽ ñerõ irimakũ iribirikõãka! ãrĩ werede

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Sugu yure buremurãrẽ ĩ majĩgũ irirosũ ããrĩrãrẽ ñerõ irimakũ irigũno, buro wajamoãsũgukumi. Irasiriro, Īgũ gajerãrẽ ñerõ irimakũ iriburi dupuyuro masaka Īgũrẽ wãriye ãtãye merã wãnugũgue siasiu, wãdiyague meéyomakũ õãbokoa. ⁴³ Irasirirã musãya mojõ merã ñerõ irirã, iri mojõrẽ

dititá béorosū ñerō iririre pirika! Su mojō merāta Marīpu p̄rogue waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu p̄rebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe mojō opakereṛā, irogue waamakū ñetarirokoa. Iroguere peame neō yaribirikoa. ⁴⁴ Beka irogue waarārē baanikōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁵ M̄sāya gubu merā ñerō irirā, iri gubure dititá béorosū ñerō iririre pirika! Su gubu merāta, Marīpu p̄rogue waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu p̄rebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe gubu opakereṛā, irogue waamakū ñetarirokoa. Iroguere peame neō yaribirikoa. ⁴⁶ Beka irogue waarārē baanikōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁷ M̄sāya koyeru merā ĩā, ñerō irirā, irirure gorewea, béorosū ñerō iririre pirika! Su koyeruta opakereṛā, Marīpu Īgūyarārē dorerogue waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu p̄rebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe koyegueta opakereṛā, irogue waamakū ñetarirokoa. ⁴⁸ Beka irogue waarārē baanikōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁹ 'I ūmugue āārīpererā Marīp̄re b̄remurā moā okari irirosū āārīrā, peamegue ūjū p̄rīsūrōsū ñerō tariri merā ōārō āārīrākuma. ⁵⁰ Moā okamakū ōāgorāa. Irasirirā gajerā merā ōārō āārīrā moā okari irirosū āārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasibirikoa. Irasirirā moā okari irirosū āārīka! Gajerā merā ōārō āārīnikōāka! ārī wereyupu Jesús Īgūsārē.

10

Jesús masakare: “M̄sā marāposā nomerē béobirikōāka!” ārī buedea (Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesús Capernaugue āārīdi waa, Judea nikūgue eja, dia Jordán wāikudiya gaji koepugue ejayupu doja. Irogue wārā masaka Īgū p̄ro nerēmakū ĩāgū, Īgū irinarōsūta dupaturi Īgūsārē bueyupu. ² Īgū bueripoe fariseo bumarā Jesure ñerī werenimākū iriduarā, āsū ārī sērēñarā ejañurā:

—Sugu masakū Īgū marāpore béomakū, ¿marī doreri āārīkuri? ārīñurā.

³ Jesús Īgūsārē yujyupu:

—¿Naásū doreyuri Moisés m̄sārē?

⁴ Īgū irasū ārīmakū, Īgūrē āsū ārīñurā:

—“Sugu masakū Īgū marāpore béodwagu: ‘I waja m̄rē béoa’, ārī gojari p̄rē s̄rō gāāmea”, ārī gojadi āārīmī, ārīñurā.

⁵ Īgūsā irasū ārīmakū, āsū ārīyupu Jesús:

—M̄sā ñekūsamarā Marīpu dorerire iridwabirimakū ĩāgū: “Īgūsā marāposā nomerē béoduarā, béokōāburo”, ārī gojadi āārīmī Moisés. ⁶ Īgū irasū ārī gojakerepu, neōgoraguetā Marīpu i ūmurē irigu, ūmū, nomeō iridi āārīmī. ⁷ Sugu ūmū Īgū pagusāmarārē w̄rī, Īgū marāpo merā āārīgukumi. ⁸ Irasirirā Īgūsā p̄rā āārīkererā, Marīpu ĩūrō su dupata irirosū āārīrākuma. Irasirirā p̄rā āārībema. Su dupata irirosū āārīma. ⁹ Marīpu Īgūsārē su dupata irirosū āārīmakū iridero puṛu, gajigu Īgūsārē gāme béomakū iribirikōārō gāāmea, ārīyupu.

¹⁰ Jesús irasū ārī odo, Īgū buerā merā wiigue ñajākōāyupu. Irogue Īgū buerā irire sērēñanemoñurā doja. ¹¹ Jesús Īgūsārē yujyupu:

—Sugũ masakũ ĩgũ marãpore béodi gajego merã marãpokũgũ, igo merã ñerõ irigũ yámi. ¹² Nomeõde igo marãpore béogo, gajigũ merã marãpũkũgo, ĩgũ merã ñerõ irigo yámo, ãriyũpũ.

*Jesús majĩrãya ããrĩburire Marĩpũre sërẽbosadea
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)*

¹³ Pũgũ masaka majĩrãrẽ Jesũre moãñadorerã ĩgũ pũro ãijañurã. ĩgũsã ãijamakũ iãrã, ĩgũ buerã gapũ ĩgũsãrẽ bokatĩrĩ: “Ĩgũrẽ garibobirikõãka!” ãrĩñurã. ¹⁴ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ĩgũsã merã gua, ãsũ ãriyũpũ:

—Majĩrã yũ pũrogue aariburo. Kãmutabirikõãka ĩgũsãrẽ! Marĩpũ ĩgũyarãrẽ dorerogue ããrĩmurã ĩsã majĩrã yũre usãyari merã bokatĩrĩñãrã irirosũ ããrĩma. ¹⁵ Diayeta musãrẽ werea. ĩsã majĩrã Marĩpũre ĩgũsã Opũre gããmerã irirosũ ããrĩmerãno, ĩgũyarãrẽ dorerogue waabirikuma, ãriyũpũ.

¹⁶ Irasũ ãrĩ odo, majĩrãrẽ ãĩ, kõã, ĩgũsãrẽ ñapeo, Marĩpũre ĩgũsãya ããrĩburire sërẽbosayũpũ.

*Sugũ maamũ wãri doebiri opagũ Jesús merã werenĩdea
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)*

¹⁷ Jesús irogue ããrãdi waaripoe sugũ maamũ ãmaja, ĩgũ ñadũkupuri merã Jesũya guburi pũro ejamejãja, sërẽñayũpũ:

—Oãgũ buegũ, yũ ãmũgasigũe perebiri okariya wajatadũgũ, ¿ñeonorẽ irigũkuri? ãriyũpũ.

¹⁸ Jesús ĩgũrẽ yũjũyũpũ:

—¿Nasirigũ yũre: “oãgũ”, ãrĩrĩ? Marĩpũ suguta oãgũ ããrĩmi. ¹⁹ Mũ, ĩgũ doreri pídeare masĩa: “Masakare wẽjẽbirikõãka! Gajigũ marãpo merã ñerõ iribirikõãka! Yajabirikõãka! Gajerã irideare ãrĩgatori merã werebirikõãka! Gajerãyare ãrĩgatori merã ãibirikõãka! Mũ pagusãmarãrẽ gopeyari merã bũremuka!” ãrĩ wereyũpũ Jesús ĩgũrẽ.

²⁰ Maamũ Jesũre yũjũyũpũ:

—Buegũ, iri doreri ããrĩpererire majĩgũgueta tarinũgãbiribũ yũ, ãriyũpũ.

²¹ Jesús ĩgũrẽ maĩrĩ merã iã, ãsũ ãriyũpũ:

—Mũrẽ su wãĩ dũyãa. Mũ oparire duagũ waaka! Mũ duadea wajare boporãrẽ sĩka! Irasirigũ ãmũgasiguere wãri õãrĩ opagũkoa. Irasiri odo, yũ merã aarika! ãriyũpũ.

²² ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, ĩgũ wãri oparire maĩsĩã, bũro bujawereri merã waakõãyũpũ.

²³ ĩgũ bujawereri merã waamakũ iãgũ, Jesús ĩgũ buerãrẽ iã, ãriyũpũ:

—Wãri doebiri oparãrẽ Marĩpũ ĩgũyarãrẽ dorerogue ĩgũsã waadũamakũ diasagorãa, ãriyũpũ.

²⁴ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, ĩgũsã gapũ pégũka, pémasĩbiriñurã. Jesús dupaturi werenemoyũpũ doja ĩgũsãrẽ:

—Yũ buerã, musãrẽ werea. Masaka: “Wãri opari merã õãrõ waarokoa yũre”, ãrĩ gũñãrãrẽ Marĩpũ ĩgũyarãrẽ dorerogue ĩgũsã waamakũ diasagorãa. ²⁵ Camellu awiru gobegãgue ñajãtariweremasĩbirikumi. I nemorõ, wãri doebiri opagũre Marĩpũ ĩgũyarãrẽ dorerogue waamakũ diasãa, ãriyũpũ.

²⁶ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, nemorõ pégũka, ĩgũsã basi gãme sërẽñanurã:

—Iro merẽ, ¿noã gapũ Marĩpũ tausũmurã ĩgũ pũrogue waamurã ããrĩbokuri? ãrĩñurã.

²⁷ Jesús ĩgũsãrẽ iã, ãriyũpũ:

—Masaka ĩgūsā basi ĩgūsā iriri merā Marĩpu purogue waamasĩbema. Marĩpu dita ĩgūsārē ĩgū puwo āārĩmurā waamakū irimasĩmi. ĩgū dita āārĩpererire irimasĩmi, āĩyupu.

²⁸ ĩgū irasū ārĩmakū pėgu, Pedro ĩgūrē ārĩyupu:

—Gua Opu, gua murē tuyarā, āārĩpereri gua opadeare pĩpeokōabu, ārĩyupu.

²⁹ Jesús uyjuyupu:

—Diayeta musārē werea. Yu merā Marĩpuya kerere wererā waarā, ĩgūsāya wiirire, ĩgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, ĩgūsāya pooerire pĩpeorā, wāri ōārĩ wajatarākuma. ³⁰ ĩgūsā iro dupuyuro opaderosū i ũmugwere cien nemorō ĩgūsāya wiiri, ĩgūsā pagupūrā, pagosā nome, pūrā, ĩgūsāya pooeri oparākuma. ĩgūsā, yaarā āārĩmakū ĩārā, gajerā ĩgūsārē ñerō tarimakū irikerepu, wāri ōārĩ wajatarākuma. I ũm peremakū, ũmugasigue perebiri okari oparākuma. ³¹ Wārā daporare wāri oparā, puugwere neō gajino opamerā dujarākuma. Opamerā gapu, puugwere wāri oparā dujarākuma, ārĩyupu Jesús.

Dupaturi Jesús ĩgū boaburire weredea

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Puwu Jesús Jerusalėgue waarĩ maague ĩgū buerā dupuyuro majāyupu. ĩgū dupuyumakū ĩārā, ĩagukakōāñurā. “¿Marĩrē irogue naasū waarokuri?” ārĩ gūña, gũiri merā ĩgū puwu tuyañurā. Irasirĩgu Jesús ĩgū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu, ĩgūrē waaburire werenugāyupu doja:

³³ —Ōārō péka! Marĩ Jerusalėgue waarā yāa. Irogue yu āārĩpererā tĩgū, paia oparāguere, Moisés gojadeare buerimasāguere wiasūgukoa. ĩgūsā yure: “Boaburo”, ārĩrākuma. Irasirirā judío masaka āārĩmerāguere wiarākuma.

³⁴ ĩgūsā yure burida, síku eotúbira, buro tārārākuma. Irasiri odo, yure wějērākuma. ĩgūsā yure wějēadero puwu, ũrenu waaró merā masāgukoa, ārĩyupu Jesús.

Santiago, Juan merā Jesúre sērēdea

(Mt 20.20-28)

³⁵ Puwu Zebedeo pūrā Santiago, Juan Jesús puwo waa ejanugā, ĩgūrē āsū ārĩ sērēñurā:

—Guare buegu, gua sērērōsũta guare irika! ārĩñurā.

³⁶ Jesús ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Ñeéonorē yu irimakū gāāmerĩ musā?

³⁷ ĩgūrē uyjuñurā:

—Mu Opu ñajāgū, guadere mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārĩñurā.

³⁸ Jesús ĩgūsārē ārĩyupu:

—Musā yure sērērĩrē pémasĩbea. Yu buro ñerō tarigukoa. ¿Yu ñerō tarirosū musāde ñerō tarirā, bokatĩūrākuri? ¿Yure ĩgūsā wějērōsū musādere ĩgūsā wějēmakū, bokatĩūrākuri? ārĩyupu.

³⁹ —Bokatĩūkōārākoa, ārĩ uyjuñurā.

Jesús ĩgūsārē ārĩyupu:

—Yu irirosū musāde ñerō tari, boarākoa. ⁴⁰ Yu gapu musārē yu diaye, kúgapu doamurārē beyemasĩbea. Yupu ũmusiadi āārĩmĩ irire. Irasirirā ĩgū beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākuma, ārĩyupu.

⁴¹ Gajerā Jesūs buerā pe mojōmarā gapu Santiago, Juan Īgūsā Jesúre sērērīrē pérā, Īgūsā merā guañurā. ⁴² Īgūsā guamakū ĩāgū, Jesūs Īgūsārē Īgū puro siiu need, āriyupu:

—I nikū marā oparā Marīpüre b̄remumerā Īgūsāyarārē turaro merā dorema, Īgūsā dorerire iridorerā. Irire masīa musā. ⁴³ Musā tamerā Īgūsā irirosū iribirikoa. Musā watopeguere opu āārīduagu, musārē moāboegu irirosū āārīrō gāamea. ⁴⁴ Sugu musā watopegue āārīgū gajerā nemorō āārīduagu, āārīpererārē moāboegu irirosū āārīburo. ⁴⁵ Yude irasūta āārā. Yu āārīpererā tīgū masaka yure iritamuburo, ārīgū meta aaribú. Yu gapu Īgūsārē iritamugū aaribú. Irasirigu wārā masakare yu boari merā Īgūsā ñerō iridea wajare wajaribosagu aarīgū iribu, āriyupu Jesūs.

Jesús Bartimeo wāikugure koye ĩābire taudea
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Puru Jesūs Īgū buerā merā Jericógue ejayupu. Iri makārē tariwāgāmakū, wārā masaka Īgūsā merā waañurā. Īgūsā waarí maa turo sugu koye ĩābi doayupu. Īgū Bartimeo wāikugu, Timeo magū āārīyupu. Ɛmuriku iri maa turo masakare niyeru sērē doanīnayupu. ⁴⁷ Masaka: “Jesūs Nazaretmu aarimi”, ārīmakū pégu, āsū ārī gainīnugāyupu:

—Jesūs, David parāmi āārīturiagu, yure bopoñarī merā ĩāka! āriyupu.

⁴⁸ Īgū irasū ārī gainīmakū pérā, wārā masaka: “Toeaka!” ārādiñurā. Īgūsā irasū ārīkerepuru, Īgū gapu Īgū gainīadero nemorō:

—David parāmi āārīturiagu, yure bopoñarī merā ĩāka! ārī gainīyupu.

⁴⁹ Īgū irasū ārīmakū pé, Jesūs dujanugāja, masakare:

—Siurika ĩgūrē! āriyupu.

Īgū irasū ārīmakū pérā, gajerā ĩgūrē siiu: “Ɛsuyaka! Wāgānugāka! Murē siiumi”, ārīñurā.

⁵⁰ Īgūsā irasū ārīmakū pé, ĩgūya surīro wekamañerē túweapí, pari wāgānugā, Jesūs puro ejanugājayupu. ⁵¹ Jesūs ĩgūrē sērēñayupu:

—¿Ñeénorē yu murē irimakū gāamerī? āriyupu.

Bartimeo yujuyupu:

—Buegu, yure koye ĩāmakū irika! āriyupu.

⁵² Jesūs ĩgūrē āriyupu:

—Mu yure b̄remurī opāa. Irasirigu tausūa, āriyupu.

Īgū irasū ārīmakūta, koye ĩābiradi ōārō ĩāmasīakōāyupu. Puru maague Jesúre tuyawāgāyupu.

11

Jesús Jerusalēgue ejadea
(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Puru Jesūs Īgū buerā merā Jerusalēgue ejaburo dupuyuro, Betfagé, Betania wāikuri makārī puro ejanuroriyupu. Iri makārī Olivos wāikuri buúru āārīdujimejārō āārīyuro. Iroque ejaqu, Jesūs pērā Īgū buerārē āsū ārī iriyupu:

² —Si makā marí bokatīūrō āārīrī makāgne waaka! Iroque ejarā, sugu burrore Īgūsā sianúadire neō suñarō peyasūna marīgūrē bokajarākoa. Īgūrē kura, āirika! ³ Sugu musārē: “¿Nasirimurā yári?” ārīmakū: “Marī Opu gāameami. Dapora wiagakumi doja”, ārīka! ārī iriyupu.

4 Īgū irasū ārimakū, pērā waa, maa turo āārīrī wii disipuro burrore Īgūsā sianuadore bokaja, Īgūrē kurañurā. 5 Īgūsā irasirimakū ĩārā, iro āārīrā sērēñañurā:

—¿Nasirirā yāri? ¿Nasirimurā burrore kurari? ārīñurā.

6 Īgūsā irasū ārimakū pērā, Jesús ārāderosūta wereñurā. Īgūsā irasū ārī weremakū pērā: “Āīaka!” ārī yujñurā. 7 Pura burrore Jesús purogue āiññurā. Āija, Īgūsāya wekama surire túwea, burro weka peoñurā. Jesús Īgū wekague marībeja waayupu. 8 Masaka wārā Īgūsāya wekama surire túwea āi, Īgū waaburi maarē sēōpídupuyuñurā Īgūrē buremurā. Gajerā yuku dupuri pūrikarire diti, maarē pidupuyuñurā, Īgū waarī maa oārī maa āārīburo, ārīrā.

9 Irasirirā Īgū dupuyuro waarā, Īgū pura tuyarāde āsū ārī gainiñurā:

Marī Opure usuyari sīrā! Īi Marīpu marīrē taugu iriudi oārō aariburo.

10 Marī Opū ñajāburi oārō aariburo. Marī ñekū David opū āārīderosūta oārō āārīburo.

Marīpūre: “Oātaria mu āārīpererā Opū umugasigue āārīgū”, ārī, usuyari sīrā! ārīñurā.*

11 Irasirigu Jesús Jerusalēgue eja, Marīpūya wiigüe ñajāa, āārīpereri iri wiimagüe āārīrīrē ĩapeokōāyupu. Īā odo, Betaniague Īgū buerā pe mojomā pere su gubu peru pērebejarā merā waayupu. Īgūsā irogue waaripoere ñamikague āārīsiayuro.

*Jesús higuera gu ñaka marīdire ñaimakū iridea
(Mt 21.18-19)*

12 Gajina gapu Betaniague āārānerā Jerusalēgue goedujāañurā doja. Jesús irogue goedujāagu, uaboakōāyupu. 13 Yoarogue merā higuera wāikūdire oārō pūrikūdire ĩā: “Ñakakukoa”, ārīgū ĩāgū waadiyupu. Irigu gapu ñaka marīyuro. Ñakakuripoe āārībiryuro. Irasirigu pūrī direta bokajayupu. 14 Irigu ñaka marīmakū ĩāgū, Jesús āsū ārīyupu:

—Igu ñakare masaka neō dupaturi baabirikuma. Neō ñakakubirikoa, ārīyupu.

Īgū irasū ārimakū, Īgū buerā peñurā.

*Jesús Marīpūya wiigüe duarārē béowiudea
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)*

15 Pura Jerusalēgue eja, Jesús Marīpūya wiigüe ñajāyupu. Irogue doebiri duarārē, wajarirādere béowiuyupu. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñarī kūmarīrē yomeēwionokōāyupu. Bujare dua doanirāya doaripērīdere irasūta iriyupu. 16 “Neō duari āi ñajābirikōāka, Marīpūya wiiguere!” ārīyupu Jesús masakare. 17 Āsū ārī bueyupu Īgūsārē:

—Marīpu Īgūya werenirī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī: “Yaa wii, yure buremurā yure sērēñi wii wāikurokoa. Irasirirā āārīpereri nikū marā i wiigüe yure sērērā aarirākuma”, ārīdi āārīmī. Musā gapu, Īgū irasū ārikerepuru, wajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, ārīyupu Jesús.

18 Īgū irasū ārimakū, āārīpererā masaka pégukakōāñurā. Irasirirā paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Īgūrē guññurā. “¿Nasiri ĩirē wējērākuri?” ārī guññañurā. 19 Pura ñaimejāripoe Jesús Īgū buerā merā iri makārē wiriwāgākōāyupu doja.

* 11:10 Sal 118.25-26

Jesús buerā higueraḡu boanḡgādire iādea
(Mt 21.20-22)

²⁰ Gajinḡu boyoripoe maague waarā, higueraḡu nugūrīḡue merāta nāinḡgādire iāñurā. ²¹ Pedro irigure Jesús ārādeare ḡūña, ĩḡārē ārīyupḡu:

—Bueḡu, iāka! Iḡu higueraḡu mḡu boadoredi boakōāsiayo, ārīyupḡu.

²² Jesús yujḡuyupḡu:

—Marīḡpḡe būremuka! ²³ Diayeta mḡsārē werea. Sugu Marīḡpḡe būremugū, ĩḡūrē: “I buūrure dia wādiyague béoka!” ārīmakū, ĩḡū ārāderosūta waarokoa. Mḡsā: “Marīḡḡu āsū irimasībirikumi”, ārī ḡūñarō marīrō: “Īḡārē yḡu sērēaderosūta waarokoa”, ārī būremumakū, Marīḡḡu diayeta irasirigukumi.

²⁴ Irasirigḡu mḡsārē irire wereḡura doja. Marīḡpḡe sērērā: “Yḡu sērērōsūta waarokoa yure”, ārī būremumakū, mḡsā sērērōsūta irigukumi. ²⁵ Irasirirā Marīḡpḡe mḡsā sērēburo dupuyuro gajerā mḡsārē ñerō iridea waja ĩḡūsā merā guarire pirika! Īḡūsā ñerō irideare kātika! Irasirimakū ĩḡḡū, Mḡsāḡḡu ūmḡgasigḡue āārīḡḡū mḡsā ñerō irideare kātigukumi. ²⁶ Gajerā mḡsārē ñerō irideare mḡsā kātibirimakū ĩḡḡū, ĩḡūde mḡsā ñerō irideare kātibirikumi, ārīyupḡu Jesús.

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā mḡrē doreri?” ārī sērēñadea
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ ĩḡū irasū ārādero ḡḡḡu, dupaturi Jerusalēḡue waañurā doja. Iroḡue eja, Jesús Marīḡḡaya wiigḡue waanamakū ĩārā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde, judío masaka mḡrā merā ĩḡū ḡḡroḡue waa ejanḡḡā, ²⁸ ĩḡārē sērēñañurā:

—¿Noā mḡrē doreri mḡu irasirimakū? ¿Noā mḡrē: “Āsū irika!” ārīrī? ārīñurā.

²⁹ Jesús ĩḡūsārē yujḡuyupḡu:

—Yude mḡsārē sērēñagura. Mḡsā yujḡumakū, yude mḡsārē yujḡugara. ³⁰ ¿Noā Juārē masakare deko merā wāiyedoreḡu iriuyuri, Marīḡḡu, o masaka? Yujaka! ārīyupḡu Jesús.

³¹ ĩḡū irasū ārīmakū perā, ĩḡūsā basi āsū ārī ḡāme werenīñurā:

—“Marīḡḡu Juārē doredi āārīmī”, marī ārīmakū, Jesús marīrē: “¿Nasirirā ĩḡū weredeare būremubiriri mḡsā?” ārībokumi. ³² Āārīpererā masaka: “Diayeta Juan Marīḡḡaya kerere weredupuyudi āārīmī”, ārī ḡūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārīmakū, masaka marī merā guabokuma, ārīñurā. Masakare ḡūisā, irire irasū ārīñurā. ³³ Irasirirā: “Masībirikoa”, ārī yujḡañurā Jesús.

Irasirigḡu Jesús ĩḡūsārē ārīyupḡu:

—Mḡsā yure: “¿Noā mḡrē irire doreri?” ārī sērēñadeare yude mḡsārē yujḡubea, ārīyupḡu.

12

Jesús ñerā moārā keori merā buedea
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ ḡḡḡu Jesús paía oparārē, Moisés gojadeare buerimasārē, judío masaka oparārē keori merā āsū ārī wereyupḡu:

—Sugu masaka ĩḡūya poeḡue iguidarire otekumi. Ote odo, iri poe turo ūtāyeri merā sārīsākumi. Ūtāyegue igui karabipiri gobere irikumi. Wii ūmarī wiīgārē irikumi, iri poeere korerā oārō ĩā koreburo, ārīḡū. Irasiri odo, gajerārē iri poeere wayu: “Yaa oteri dukare yure deko merā sīrākoa, yḡu mḡsārē iri poeere wayuri waja”, ārīkumi. Irasū ārī odo, gajerogḡue

waakõäkumi. ² Puru igui ñiripoe ejamakū, Īgūrē moãboegure Īgūya pooere moārā purogue iriukumi, Īgūya pooema oteri dukare deko merā sērēdoregu. ³ Iri pooere moārā gapu Īgū irogue ejamakū ĩārā, Īgūrē ñeā, pákuma. Neõ gajino sīrõ marĩrõ Īgūrē iridujukuma. ⁴ Puru iri pooe opu gajigu Īgūrē moãboegure iriukumi doja. Īgūrē dipurure pá, kãmitúkuma. Īgūrē burida, iridujukuma. ⁵ Iri pooe opu gajigure iriukumi doja. Īgūrē wējēkõäkuma. Puru wārā iriukumi doja. Surayerire pá, gajerārē wējēkõäkuma.

⁶ Irasirigu iri pooe opu magū, Īgū burõ maĩgū dita ðayakumi. “Yu magūrē buremurākuma”, āri gūñarĩ merā Īgūrē iriutũnuadikumi. ⁷ Iri pooere moārā gapu Īgū magū ejamakū ĩārā, Īgūsā basi āsū āri gãme wereníkuma: “Īta purugure i pooere opabu āārĩmi. Īgūrē wējēkõārā! Irasirirā marĩ basi i pooere oparākoa”, ārikuma. ⁸ Irasirirā Īgūrē ñeā, wējē, pooe turogue Īgūya dupure āiwāgā beokõäkuma, āriyupu Jesús.

⁹ Irasū āri odo, Īgūsārē sērēñayupu:

—Iro merē pooe opu, ¿nasirigukuri Īgūya pooere moārārē? Āsū irigukumi. Irogue waa, Īgūsārē wējē, Īgūya pooere gajerā gapure sīgukumi.

¹⁰ ¿Mūsā Marĩpuya werenĩri gojadesa pūrē ire buebiriri? Āsū āri gojasũdero āārĩbũ:

Suye ũtãye wii iririmasā Īgūsā beoadeaye merā gajigu gapu õārõ turari wii irigukumi.

¹¹ Marĩpu irasiridi āārĩmĩ. Marĩ Īgū irasirideare ĩārā: “Õõtaria”, āri gūñáa, āri gojasũdero āārĩbũ, āri wereyupu Jesús Īgūsārē.*

¹² Judio masaka oparā Īgū i keori merā irasū āri weremakū pérā: “Marĩrē: ‘Īgūsā irirosū ñerā āārā’, āriġū irikumi”, āri pémasĩ, Īgūrē ñeā, peresu iridũadiñurā. Irasiridũakererā: “Masaka Īgūrē marĩ irasirimakū ĩārā, marĩ merā guabokuma”, āri gūñañurā. Irasirirā Īgūsārē gūi, Jesúre pirikõā, gajerogue waakõañurā.

*Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)*

¹³ Puru Jesúre weresãduarā, surayeri fariseo bumarārē, Herodeya bumarãdere Jesús purogue Īgūrē wári sērēña, diaye yujũbirimakū iridorerā iriũñurā. ¹⁴ Īgūsā iriuanerā Jesús purogue ejarā, āsū āriñurā:

—Buegu, mu iririkurire masĩa. Mu āriġatoro marĩrõ werenía. Marĩpuyare diayeta buea. “¿Naásũ gūñarĩ masaka yure?” āri gūñarõ marĩrõ diayeta Īgūsārē werea. Oparārē, ubu āārĩrãdere āārĩpererārē surõsũta ĩãa. Irasirigu guare wereka! Romano marā opu marĩrē niyeru wajasearire marĩ wajariamakū, ¿õãgorari, o õãberi? ¿Wajariro gããmerĩ, o wajaribirikõãrõ gããmerĩ? āriñurā.

¹⁵ Jesús gapu Īgūsā irigatori merā Īgūrē ñerõ iridũarire masĩsĩã, āsū āriyupu: —¿Nasirirā yũ ñerõ yujũmakū iridũari mūsā? Niyeru tire yure āirika! Iri tire ĩãñurā! āriyupu.

¹⁶ Īgū irasū ārĩmakū pérā, suti āiãñurā. Jesús Īgūsārē sērēñayupu:

—I tiguere, ¿noãya diapu keori, noãya wãĩ tuuyari? āriyupu.

—Romano marā opu diapu keori, Īgū wãita tuuyáa, āri yujũñurā.

¹⁷ Irasirigu Jesús Īgūsārē āriyupu:

—Iro merē romano marā opu āārĩrĩrē Īgūrē sĩka! Marĩpuya gapure Marĩpũre sĩka! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégukakōāñurā.

Saduceo bumarā, Marīpu boanerārē masūrīrē Jesúre sērēñadea
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Puru surāyeri saduceo bumarā Jesús purogue ejañurā. Īgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, āri buremurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre āsū ārīñurā:

¹⁹ —Buegu, Moisés marīrē āsū āri gojapídi āārīmí: “Sugu marāpokudi pūrā marīkeregu igore boaweomakū, Īgū pagumu igore dúunorēgukumi. Irasirirā, Īgū igo merā pūrākūrā Īgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, ārīdi āārīmí. ²⁰ Iripoeguere sugu pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā āārīunanerā āārīmá. Īgūsā tīgū gapu marāpokū, pūrā marīgūta boakōāyupu. ²¹ Irasirigu Īgū dagu dokamūta Īgū marāpo āārīdeore dúunorēyupu. Īgūde, Īgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupu. Īgūsā pērā dokamūde pūrā marīgūta boakōāyupu. ²² Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōāñurā. Īgūsā puru Īgūsā marāpode boakōāyupo pama. ²³ Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ūma igore marāpokūadiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ¿níno marāpogora āārīgokuri? ārīñurā.

²⁴ Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—Mūsā diaye gūñabea. Marīpuya werenírī gojadeare, Īgū turaridere mūsā neō masībea. ²⁵ Boanerā Īgūsā masādero puru, Īgūsā ūmugasigue Marīpure wereboerā irirosū āārīrākuma. Iroguere marāpokūbirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. ²⁶ ¿Moisés gojadea pūguere boanerā Īgūsā masāburire buebiriri? Iripoeguere yukūgāgue ūjūrōgue Marīpu Moisére āsū ārīdi āārīmí: “Yu Abraham, Isaac, Jacob Opūta āārā”, ārīdi āārīmí. ²⁷ Irasirirā Īgūsā boanerā āārīkererā, Marīpu merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpu boanerā dupaturi masābirimurā Opū āārībemi. Okarā, boanerāgue dupaturi masāmurā Opū āārīmí. Irasirirā mūsā: “Boanerā masābirikuma”, āri gūñarā, diaye gūñabea, āriyupu Jesús.

“¿Dí gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārīrī?” āri sērēñadea
(Mt 22.34-40)

²⁸ Īgūsā Jesús merā werenírīpoe sugu Moisés gojadeare buerimasū Īgūsā puru ejayupu. Jesús Īgū oārō yujurire pé, āsū āri sērēñayupu Īgūrē:

—¿Dí gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārīrī?

²⁹ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Gaji doreri nemorō āārīrī i āārā: “Israel bumarā oārō péka! Marīpu sugūta mūsā Opū āārīmí. ³⁰ Irasirirā mūsāya yujupūrārī merā, mūsā āārīrikarī merā, āārīpereri mūsā gūñarī merā, mūsā turarī merā Marīpure mūsā Opūre maīka!” ³¹ I doreri puruma āsū ārā: “Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrārē maīka!” I pe dorerita gaji āārīpereri doreri nemorō āārā, āriyupu Jesús.

³² Īgū irasū ārimakū, Moisés gojadeare buerimasū āsū āri yujuyupu:

—Buegu, irasūta āārā. Mu ārīrī diayeta āārā. Marīpu sugūta āārīmí. Gajigu Īgū irirosū āārīgū mámi. ³³ Marīrē marīya yujupūrārī merā, marī gūñarī merā, āārīpereri marī turarī merā Marīpure maīrō gāamea. Marī basi maīrōsūta gajerārē maīrō gāamea. Marīpure buremurā Īgū ūrō waimurā wejē soepeomakū oāgorāa. I nemorō Marīpure, masakadere marī maīmakū oātaria, āriyupu.

³⁴ Īgū pémāsírī merā oārō yujumakū iā, Jesús Īgūrē āriyupu:

—Mérõ dũyáa, Marĩpũ mũ Opũ ããrĩrĩrẽ mũ pémãsĩburo, ãrĩyupũ.
Jesús irire irasũ ãrãdero pũũ, neõ sugũ Ìgũrẽ sêrẽñanemobiriñurã.

*“¿Noã parãmi ããrĩturiagu ããrĩrĩ Cristo?” ãrĩ sêrẽñadea
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)*

³⁵ Jesús Marĩpũya wiigue bueguũ, ãsũ ãrĩ sêrẽñayupũ:

—¿Nasirirã Moisés gojadeare buerimasã: “Cristo, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩmi”, ãrĩrĩ? ³⁶ David, Cristo ñekũ ããrĩkereguũ, Õãgũ deyomarĩgũ Ìgũrẽ weredorederosũta ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi:

Marĩpũ yũ Opũre ãsũ ãrĩmi: “Õõ, yũ diaye gapũ doaka, yũ merã dorebu! Irasirĩpoe mũrẽ Ìaturirãrẽ mũ dorerire tarinũgãnemobirimakũ irigũra”, ãrĩmi, ãrĩ gojadi ããrĩmi David.*

³⁷ David, Cristo ñekũ ããrĩkereguũ, Ìgũrẽ: “Yũ Opũ ããrĩmi”, ãrĩdi ããrĩmi. ¿Nasirigu, Cristo, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩkerepũũ, David Ìgũrẽ irasũ ãrĩyuri? ãrĩyupũ Jesús.

Wãrã masaka iri wiigue ããrĩrã Ìgũ wererire usũyari merã pẽñurã.

*Jesús Moisés gojadeare buerimasãyamarẽ weredea
(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)*

³⁸ Jesús ãsũ ãrĩ buenemoyupũ:

—Moisés gojadeare buerimasã ñerõ iririre õãrõ pémãsĩka! Oparã irirosũ surĩ yoarĩ sãña, masaka Ìurõgue waagorenama. Makã dekoguere masakare õãrõ bũremurĩ merã Ìgũsãrẽ bokatĩrĩ õãdoremakũ gããmema. ³⁹ Marĩ nerẽrĩ wiiriguere ñajãrã, õãrĩ doaripẽrĩgue dita doadũama. Bosenurĩ ããrĩmakũdere oparã doarĩgue dita doadũama. ⁴⁰ Wapiweyarã nome wajamomakũ Ìã, Ìgũsãya wiirire ãmanokõãma. Ìgũsãrẽ bopoñarĩ merã Ìãbirikererã, yoarĩpoe Marĩpũre sêrẽ Ìmugatoma, masaka Ìgũsãrẽ: “Marĩpũre õãrõ bũremuma”, ãrĩburo, ãrĩrã. Ìgũsã irasiriri waja, Marĩpũ Ìgũsãrẽ gajerãrẽ wajamoãrõ nemorõ wajamoãgukumi, ãrĩyupũ Jesús.

*Wapiweyo bopogo Marĩpũya wiigue igo niyeru tiri sãdea
(Lc 21.1-4)*

⁴¹ Pũũ Jesús Marĩpũya wiima Ìgũsã ãmuburi niyeru neeõrĩ kũma pũro masaka Ìgũsã niyeru sãmakũ Ìã doanĩyupũ. Wãri doebiri oparã iri kũmaguere wãro niyeru sãñurã. ⁴² Sugo wapiweyo iri kũma pũro ejanugã, pe tigã mérõgã wajakurĩ tirigãrẽ sãyupo. ⁴³ Iri tirire igo sãmakũ Ìãgũ, Jesús Ìgũ buerãrẽ siiu, ãrĩyupũ:

—Diyeta mũsãrẽ werea. Igo wapiweyo bopogo niyeru sĩgõ, Marĩpũ Ìurõ gajerã ããrĩpererã sãdero nemorõ sĩamo. ⁴⁴ Gajerã wãri doebiri oparã wãro sikerepũũ, Ìgũsãya wãro dũyáa. Igo gapũ bopogo ããrĩkerego, igo baari wajariboadeare ããrĩpereri sĩpeokõãmo Marĩpũre bũremugõ, ãrĩyupũ Jesús.

13

*Jesús: “Marĩpũya wii béosũrokoa”, ãrĩ weredea
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)*

¹ Jesús Marĩpũya wiigue ããrãdi wiriarĩpoe sugũ Ìgũ bueguũ ãsũ ãrĩyupũ:

—Gũare bueguũ, Ìãka i wiire pagari ãtãyeri merã iridea wii miêrẽ, ãrĩyupũ.

² Jesús Ìgũrẽ yũyupũ:

* 12:36 Sal 110.1

—Musā i wiire wári wiire daporare iādáa. Purogue neō suye útāye gajiyē weka weamurīadeade dujabirikoa. Āārīpereri mutādijapereakōārokoo, āriyupu Jesús.

Jesús: “I ūmū pereburi dupuyuro āsū waarokoa”, āri weredea (Mt 24.3-38; Lc 21.7-36)

³ Pūrū Jesús igū buerā merā Olivos wāikuri buūru Marīpuya wii bokatūūrō āārīri buūrūgue waayupū. Jesús irogue eja doamakā, Pedro, Santiago, Juan, Andrés Igūrē Igūsā seyaro sērēñāñurā:

⁴—Guare wereka! ¿Naāsū āārīmakū, mū ārāderosū waarokuri? ¿Nēeno iri ĩmugukuri, iri āārīpereri irasū waaburi dupuyuro? āriñurā.

⁵ Jesús Igūsārē yujuyupū:

—Ōārō pémasīka! Gajerā musārē āriḡatorire pébirikōāka! ⁶ Wārā āriḡatorimasā aarirākuma. “Yū Marīpu iriudi Cristo āārā”, āriḡākuma. Igūsā irasū āriḡatomakū pérā, wārā masaka Igūsārē būremurākuma.

⁷ Masaka musā puro ḡāmwējērīrē pérā, yoarogue marā ḡāmwējērī kerere pérā, ḡukabirikōāka! Irasūta waarokoo. Irasū waakerepūrū, i ūmū pereburo dūyarokoo dapa. ⁸ Su bumarā, gajī bumarā merā ḡāmwējērākuma. Su nikū marā, gajī nikū marā merā ḡāmwējērākuma. Wári makārīguere nikū ñomerokoo. Masaka wārā waboari merā boarākuma. I āārīpereri merā masaka ñerō taripūroriwāḡarirākuma.

⁹ Gajerā musārē ñeā, āia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musā judío masaka nerēri wiirigūe āārīmakū, musārē pārākuma. Musā yure būremurī waja makārī marā oparā pūrogue, iri nikū marā oparā pūrogue āiāsūrākoa. Irasirīmakū, musā Marīpuya ōārī kerere wererākoa Igūsārē. Irasirirā musā basi ōārō pémasīka! ¹⁰ I ūmū pereburo dupuyuro Marīpuyare wererā āārīpereri buri marārē Igūya kerere wererākuma. ¹¹ Masaka musārē oparā pūrogue āiāmākū: “¿Naāsū āriḡakuri Igūsārē?” āri ḡūñarīkumerāta waaka! Oparā musārē sērēñāmakū, Marīpu ḡūñarī sīrī merā wererākoa. Irasirirā musā basi werenībirikoo. Ōāḡū deyomarīḡū iritamurī merā, igū werenīrī sīrī merā wererākoa.

¹² I ūmū pereburo dupuyuro masaka Igūsā pagupūrārē, Igūsā tīrārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Pagusāmarā Igūsā pūrārē, pūrā Igūsā pagusāmarārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. ¹³ Yure musā būremurī waja āārīperero marā masaka musārē iāturi doorākuma. Musārē Igūsā ñerō irikerepūrū, yure būremurīrē piribirīmakū, Marīpu musārē taugakumi.

¹⁴ I ūmū pereburo dupuyuro ñegūrē Marīpure iāturigūe iārākoa. Marīpuya wiigūe Igūrē āārīdorebiridea wiigūe nīmakū iārākoa. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Daniel Igūrē gojadi āārīmī. Igū gojadeare buegūno, pémasīburo. Āsū āri gojadi āārīmī: “Iro Igū nīmakū iārā, Judea nikūgue āārīrā buurīgue ūmadurīburo”. ¹⁵ Irasū waaripoere masakare ñerō waarokoo. Sugu Igūya wii wekague āārīḡū wii poekague Igūyare āiḡū ñajābirikōāburo. ¹⁶ Sugu Igūya pooerigūe āārīḡūde Igūya surīre wiigūe āiḡū dujābirikōāburo. ¹⁷ Irasū waarīnūrīrē nijīpagosā nome, gajerā Igūsā pūrā mirīrāḡā oparā nome de būro ñerō tarirākuma. ¹⁸ Irasirirā Marīpure āsū āri sērēka: “Pūibū āārīmakū, irasū waabirikōāburo”, āri sērēka!

¹⁹ Irasū waarīnūrīrē masaka ñerō tarirākuma. Marīpu i ūmurē iripūroridero pūrūre masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I Igūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoo. ²⁰ Irasirigū

Marĩpu masakare i ñerõ waarĩre: “Yoaripoe waabirikõãburo”, ãrĩgũkumi. Īgũ irasiribirimakũ, neõ sugũ masakũ taribiribokumi. Irasirigu Īgũ beyenerãre bopofãsã, Īgũsãrẽ ñerõ waarĩre: “Iropãta waaburo”, ãrĩgũkumi.

²¹ Irasũ ñerõ waaripoere gajerã musãrẽ: “Īãka! Ōõta Cristo ããrĩmi”, o “Sõõ ããrãmi Cristo”, ãrĩmakũ pãrã, buremubirikõãka! ²² Wãrã ãrĩgatorikurã aarirãkuma. Surãyeri: “Yũ Marĩpu iriudi Cristo ããrã”, o “Marĩpũya kerere weredupuyurimasã ããrã”, ãrĩrãkuma. Irasirirã masakare Īgũsã ãrĩgatorire buremudorerã, wãri gajino iri ĩmurãkuma. Irasirikererã, Marĩpu beyenerãrẽ Īgũrẽ buremuduũmakũ irimasĩbirikuma. ²³ Iri irasũ waaburi dupuyuro musãrẽ i ããrĩpererire weresiãa. Irasirirã õãrõ pãmasĩka! ãrĩ wereyupũ Jesũs Īgũ buerãrẽ.

Jesũs i ãmũgue Īgũ dupaturi aariburire weredea
(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesũs ãsũ ãrĩ werenemoyupũ Īgũsãrẽ:

—Irasũ ñerõ waarĩnũrĩ purũ, abe ãmũmũ naĩtĩãkõãgũkumi. Ñãnimũde boyonemobirikumi. ²⁵ Neñukã ãmũgasigũ ããrĩrã yuridijarirãkuma. Őmarõgũ marã turarãde naradari merã beosũrãkuma. ²⁶ Irasũ waaripoere masaka yũ ããrĩpererã tĩgũ, burõ turari merã, gosewasiriri merã mikãyebogue i nikũguere dupaturi aarimakũ ĩãrãkuma. ²⁷ Yũre wereboerãrẽ ããrĩperero i nikũguere iriugũra. Irasirirã yaarãrẽ Marĩpu beyenerãrẽ ããrĩpererogue ããrĩrãrẽ yũ purogue neeõrãkuma.

²⁸ Ire musã masĩburo, ãrĩgũ, higueragũ keori merã weregũra. Irigu pũ maa-mamakũ ĩãrã: “Bojori waaburo mërõgã duyãa”, ãrĩ masĩa. ²⁹ Irigu waarõsũta i ããrĩpereri yũ ãrĩrĩ irasũ waamakũ ĩãrã: “Marĩpu iriudi dupaturi aariburo mërõgã duyãa”, ãrĩ masĩrãkoa. ³⁰ Diayeta musãrẽ werea. I ããrĩpereri yũ ãrĩrĩ, dapora marã Īgũsã boapereburo dupuyuro irasũ waarokoa. ³¹ Őmũgasi, i nikũde pereakõãrokoo. Yũ werenĩrĩ gapũ neõ perebirikoo. ããrĩpereri yũ musãrẽ ãrĩrõsũta waayumarikũrokoo.

³² Yũ dupaturi aariburinũrẽ, iri horare neõ sugũ masĩbemi. Marĩpũre wereboerã ãmũgasigũ ããrĩrãde masĩbema. Yũ Marĩpu magũde masĩbea. Yũrũ sugũta masĩmi.

³³ Musãde yũ aariburinũrẽ masĩbea. Irasirirã õãrõ pãmasĩrĩ merã yũka! “Gũare iritamuka!” ãrĩ sãrẽka Marĩpũre! ³⁴ I keori merã musãrẽ weregũra. Wii opũ yorogũ gãmeñajãgũ waaburi dupuyuro Īgũrẽ moãboerãrẽ Īgũya wiire koredorekumi. Surãyerire Īgũ moãrĩrẽ pĩkumi. Gajigũre wii dispũro koredorekumi, Īgũ dujariburire õãrõ yũdoregũ. ³⁵ Irasiri odo, waakõãkumi. Īgũrẽ moãboerã gapũ Īgũ dujariburinũrẽ neõ masĩbirikuma. Ñãnika, o ñami deko, ãgãbo wereripoe, o boyoripoe aaribokumi. Īgũsã õãrõ yũbirimakũ, Īgũ gũñaña marĩrõ aarigũ, Īgũsãrẽ kãrĩrãrẽ bokajagũkumi. Wii opũre moãboerã Īgũ dujariburinũrẽ Īgũsã masĩbiriderosũta musãde yũ dupaturi aariburinũrẽ masĩbea. ³⁶ Gũñaña marĩrõ yũ aariburire masĩrã, yũre õãrõ pãmasĩrĩ merã yũka! Sugũ kãrĩgũ irirosũ ããrĩgũ yũre õãrõ yũbirikumi. Īgũ irirosũ ããrĩbirikõãka! ³⁷ Yũ musãrẽ ãrĩrĩrẽ ããrĩpererãrẽ ãrĩgũra. Ōãrõ pãmasĩrĩ merã yũka! ãrĩ wereyupũ Jesũs Īgũ buerãrẽ.

14

Oparã Jesũre ñeãburire ãmũdea
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Penū pascua bosenu, judío masaka pã wemasãrĩ morēña marĩrĩ baari bosenu d̄yaripoe paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã nerēñurã. Jesúre ārĩgatori merã ĩgūsã ĩgūrē ñeã, wējēburire āmuñurã. 2 ĩrĩre āmurã, āsũ ārĩñurã: —I bosenu āārĩmakũ ĩgūrē ñeãbirikōārã! Masaka marĩ merã guarã, marĩrē gainĩ turibokuma, ārĩñurã.

Sugo nomeõ Jesúre sārõrĩ piupeodea
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

3 Jesús Betania wāikuri makāgue, Simón kāmi boadiya wiigüe āārĩyupũ. ĩgũ iri wiigüe āārĩrã merã baa doanĩripoe sugo nomeõ suru sūrõdiru opago Jesús purõ ejanugāyupõ. Igo opadiru “alabastro” wāikuri ütāye merã iridiru, sārõrĩ “nardo” wāikuri wajapari opadiru āārĩyuro. Irirure tũpã, Jesúya dipurure piupeoyupo.

4 Gajerã iri wiigüe āārĩrã ĩgo irasirimakũ ĩārã, gua, āsũ ārĩ gāme werenĩñurã: —¿Nasirigo iri sārõrĩrē irasiriwasiribéokōārĩ? 5 ĩgo irire duamakũ, trescientos niyeru tiri su bojori moã wajataropã wiriboakuyo. Iri waja merã boporãrē iritamuboakumo, ārĩñurã. ĩgo irasiririre suyubirĩñurã.

6 Jesús gapũ ĩgūsārē ārĩyupũ:

—ĩgore garibobirikōaka! ¿Nasirirã ĩgore garibori? ĩgo yũre õārĩrē yāmo.

7 Boporã musã watopeguere āārĩnikōārākuma. Irasirirã ĩgūsārē iritamuduarã iritamumasĩa. Yũ tamerãrē musã merã āārĩnimakũ ĩābirikoa. 8 ĩgo õārõ iridũaro bokatĩũrõ yũre õārõ iriamo. Yaa dupũre masāgobegue ĩgūsã pĩburi dupuyuro āmuyũro, yũre sārõrĩ piupeosiamo. 9 Diayeta musārē werea. Marĩpũ masakare tauri kerere wererã āārĩperero i āmugue waagorenarã, ĩgo yũre irideadere gajerãrē wererākuma, ĩgore gũñaburo, ārĩrã, ārĩyupũ Jesús.

Judas Iscariote Jesúre wējēdũarāguere ĩgūrē ĩmuburire āmudea
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

10 Purũ Judas Iscariote wāikũgũ sugũ Jesús buerã pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarã watopemũ paia oparã purõgue waa, ĩgũ Jesúre ĩgūsāguere ĩgūrē ĩmuburire werenĩyupũ.

11 ĩgũ irasũ ārĩmakũ pērã, usũyari merã: “ĩgūrē mũ guare ĩmumakũ, niyeru mũrē wajarirãkoa”, ārĩñurã.

Irasirigũ Judas: “¿Naásũ āārĩmakũ ĩgūsārē yũ Jesúre wiamakũ õākuri?” ārĩ gũñayupũ.

Jesús ĩgũ buerã merã baatũnudea
(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

12 Purũ judío masaka pã wemasãrĩ morēña marĩrĩ baari bosenu puroririnu āārĩmakũ, Marĩpũ ĩũrõ oveja majĩrãrē wējē baañurã. Irinũta Jesús buerã ĩgūrē āsũ ārĩ sērēñañurã:

—¿Noógue mũ pascua bosenu baaburire āmumakũ gāāmekuri? ārĩñurã.

13 ĩgūsã irasũ ārĩmakũ pé, Jesús ĩgũ buerã pērãrē āsũ ārĩ iriuyupũ:

—Jerusalégue waaka! Irogue sugũ dekosoro kōāwāgāgũ musārē bokatĩrĩgũkumi. ĩgūrē tũyaka! 14 ĩgũ, wiigüe ñajāmakũ, iri wii opũre: “Guare buegũ, āsũ ārĩ sērēñañoreami: ‘¿Dĩ taribugue yũ buerã merã i pascua bosenu rē baagũkuri?’ ārãmi”, ārĩka! 15 Musã irasũ ārĩmakũ pé, wãri taribu āmarõgue āmudea taribugue ĩmugũkumi. Irogue marĩ baaburire āmuka! ārĩyupũ Jesús.

16 Irasirirã iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosũta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurã.

17 Puru naimejāripoe Jesús ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā iri taribugue baagu ejayupu. 18 ĩgūsā baa doanīripoe Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Diyeta musārē werea. Sugu musā watopemu yu merā baa doanīgūta yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi, āriyupu.

19 ĩgū irasū ārimakū pērā, buro bujawereri merā suguno dita ĩgūrē sērēñayoñurā:

—¿Yu āārīrī murē ĩmubu? ārīñurā. Gajerāde irasū dita āārīñurā.

20 Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Sugu musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu yu merā baaguta āārīmi. 21 Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yure āārīpererā ĩgūrē waarō yāa. Yure ĩmubu gapure ñetararo waarokoa. ĩgū deyoabirimakū ōabojo, āriyupu.

22 Jesús, ĩgūsā baaripoe pārē āi, Marīpue: “Murē usuyari sīa”, ārī, pea, ĩgūsārē āsū āri guereyupu:

—Ire baaka! Yaa dupu āārā, āriyupu.

23 Puru iirīripare āi, Marīpue: “Murē usuyari sīa”, ārī, ĩgūsārē iripare sīyupu. Irasirirā āārīpererā iirīñurā.

24 ĩgūsārē āsū āriyupu:

—I yaa dí āārā. Yu masakare boabosagu yaa dí béori merā wārārē Yuru: “ĩgūsārē ōārō irigura”, ārideare iriyuwarikugukoa. 25 Diayeta musārē werea. Igui dekore marī dapora iirīrosū yu dupaturi neō iirīnemobirikoa. Puru Yuru ĩgūyarārē dorerogue musā merā maama igui dekore iirīgukoa, āriyupu Jesús ĩgū buerārē.

*Jesús Pedroro: “Yure masikeregu: ‘Masībea’, āriḡukoa”, āri weredea
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)*

26 Puru Marīpue bayapeo odo, Olivos wāikuri buurugue waakōāñurā doja. 27 Iroque Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Musā āārīpererā gūñaturao marīrō yure béowāḡāpereakōārākoo. Musā irasiriburire Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: Yu oveja koregure wējēmakū irīgukoa. Irasirimakū, ĩgūyarā oveja ūmawasiriakōārākuma, āri gojasūdero āārībú.*

28 Yu boadigue masādero puru, musā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, āriyupu.

29 Pedro gapu Jesúre āriyupu:

—ĩgūsā āārīpererā murē béowāḡākererupu, yu gapu murē neō béowāḡābirikoa, āriyupu.

30 Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—Murē diayeta werea. Dapagā ñami āḡābo pea wereburi dupuyuro mu yure masikeregu urea gajerārē: “Masībea”, āriḡatogukoa, āriyupu.

31 Pedro ĩgūrē āriyupu:

—Yu mu merā boabu āārīkeregu: “Masībea”, āriḡatobirikoa, āriyupu.

Āārīpererā ĩgū buerā Pedro ārīrōsū dita ārīñurā.

*Jesús Getsemaníque Marīpue sērēdea
(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)*

32 Puru Getsemaní wāikurogue ejañurā. Iroque Jesús ĩgū buerārē:

—Ōōta doaka musā dapa! Marīpue sērēḡū waagú yāa, āriyupu.

* 14:27 Zac 13.7

33 Irasū āri odo, Pedro, Santiago, Juārē siuwāgāyupu. Īgū buro gūñariku, bujawereyupu. 34 Īgūsārē āriyupu:

—Buro bujowereri merā kōmoma goero pēñakoa. Kārīmerāta oō doa yúka! āriyupu.

35-36 Irasū āri odo, yoaweyaro waanemo, yebague moomejāja, Marīpure āsū āri sērēyupu:

—Au, āārīpererire irimasīa mu. I yu ñerō tariburire tauduagu tauka! Yu irasū ārikerepuru, yu gāāmerōsū iribirikōāka! Mu gāāmerōsū gapu yure waaburo, āriyupu.

37 Puru Īgūsā purogue ejagu, Īgūsā kārīrārē bokajayupu. Pedrore āriyupu:

—Simón, ¿kārīgū yári? ¿Nasirigu su horanogora yure kārībita yumasīberi?

38 Kārīmerāta! Marīpure sērēka, wātī ārīmesārīrē iribokoa, ārīrā! Musā gūñarī merā oārīrē iriduadāa. Irire iriduakererā, bokatīūbea, āriyupu.

39 Irasū āri odo, Marīpure Īgū sērēaderosūta dupaturi sērēgū waayupu doja.

40 Dupaturi Īgūsā puro ejagu, kārīrārēta bokajayupu doja. Īgūsārē wuja pūrītariyuro. Irasirirā, naāsū āri yujumasībiriñurā.

41 Ēreagora kārīrārē bokajagu, Jesús Īgūsārē āriyupu:

—Siuñajā, kārīka pama! Iropāta ejāa. Yure āārīpererā tīgūrē ñerāguere wiari hora ejasiāa. 42 Wāgānūgāka! Náka, waarā! Yure wējēduarāguere yure imubu aarisiami, āriyupu Jesús.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

43 Īgū irasū āri wereripoe Judas, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu āārīdi ejayupu. Wārā masaka sareri majīrī, yuku dukari opanerā Jesús purore Īgū merā ejañurā. Īgūsā paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murā iriuanerā āārīñurā. 44 Īgūsā Jesús puro ejaburi dupuyuro Judas Īgūsārē āsū āri weredi āārīmī: “Yu Īgūya wayupārārē mimigūta āārīgukumi. Īgūrē ñeā, oārō sia, āiaka!” ārīdi āārīmī.

45 Judas, Jesús puro ejaguta: “Guare buegu”, ārī, Īgūya wayupārārē mimiyupu.

46 Īgū mimimakū iārā, Judas merā aaranerā Jesúre turaro merā ñeāwāgāñurā.

47 Sugu Jesús buegu gapu paía opure moāboegure sareri majī merā Īgūya gāmpūrē dititā dijukōāyupu. 48 Jesús gapu Īgūsārē āriyupu:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yuku dukari merā sugu yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aarīri? 49 Ēmuriku Marīpuya wiigüe musā watopegue buebu. Iroguere musā yure neō ñeābiribu. Musā irasirirī Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta waaró yāa yure, āriyupu Jesús.

50 Jesúre ñeāmakū iārā, āārīpererā Īgū buerā sugureta ūmaweonūwāgākōāñurā.

51 Sugu maamu Īgū ōmasiarīñe merā dita Jesúre tūyayupu. Īgūdere ñeākōāñurā. 52 Īgūsā Īgūrē ñeāmakū, Īgū ōmasiarīñerē meēplī, surī marīgū ūmaduriwāgākōāyupu.

Jesúre oparā purogue āiadea

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

53 Puru Jesúre paía opu purogue āijañurā. Iroguere paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murā āārīpererā nerēñurā. 54 Pedro gapu

yoawayaro Jesúre tuyañajãa, paía opuya wii disipuro ñajãrõma yebague eja, Marĩpuya wiire korerã surara merã peame turo sũma doanĩyupu.

55 Paía oparã, judío masaka murã, ããrĩpererã irogue nerẽanerã Jesúre ãrĩgatori merã weresãmurãrẽ ãmarã iriñurã ãgũrẽ wẽjẽmurã. Irasirikererã, bokabiriñurã. 56 Wãrã gajerã ãrĩgatori merã Jesúre weresãkererupu, keoro ejabiriyuro. 57 Gajerãde wãgãñugãja, ãrĩgatori merã ãsũ ãrĩ weresãñurã:

58 —Gua, ãgũ ãsũ ãrĩmakũ pébu: “Marĩpuya wii masaka iridea wiire béokõãgura. Puru urenu waarõ merã gaji wii, masaka iribiri wiire irigura”, ãrĩmi, ãrĩñurã.

59 ãgũsã irasũ ãrĩrĩde keoro ejabiriyuro.

60 Irasirigu paía opu ãgũsã watopegue wãgãñugãja, Jesúre sërẽñayupu:

—¿ãgũsãrẽ yujuberi mu? ¿Nasirirã murẽ irasũ ãrĩ weresãrĩ? ãrĩyupu.

61 Jesús gapu yujubiriyupu. ãgũ yujubirimakũ ãã, paía opu dupaturi sërẽñayupu doja:

—¿Mu Marĩpu õãtarigu magũ Cristota ããrĩrĩ?

62 Jesús ãgũrẽ ãrĩyupu:

—Yu ãgũta ããrã. Yu ããrĩpererã tĩgũrẽ Yupu turagu diaye gapu doamakũ ããrãkoa. ãmugasima mikãyebori weka yu aarimakãdere ããrãkoa, ãrĩyupu Jesús.

63 ãgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, paía opu ãgũ guarire ãmugũ, ãgũya surĩrore tããyegue, ãsũ ãrĩyupu:

—¿Nasirimurã gajerã ãgũrẽ weresãrĩrẽ pẽnemobokuri marĩ? 64 Musã, ãgũ basita Marĩpura ñerõ ãrĩrĩrẽ pésiãa. ¿Naásũ gũñarĩ? ãrĩyupu.

ãgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ããrĩpererã ãsũ ãrĩñurã:

—Marĩpura ãgũ ñerõ ãrĩrĩ waja boaburo, ãrĩñurã.

65 Irasirirã surãyeri Jesúre síku eotú, surĩro gasiro merã ãgũya koyere siabiato, ãgũrẽ pá:

—“¿Noã murẽ pári?” ãrĩbokaka! ãrĩñurã. Marĩpuya wiire korerã Jesúre ãã, ãgũya diapure buro pánañurã.

Pedro Jesúre masĩkeregu: “Masĩbea”, ãrĩdea

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

66 Pedro gapu paía opuya wii disipuro ñajãrõma yebague doanĩyupu. Iro ãgũ doaripoe sugo nomeõ paía opure moãboego ejayupo. 67 ãgũ peame turo sũma doanĩmakũ ããgõ, ãgũrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Mude Jesús Nazaretmu merã ããrĩdita ããrã, ãrĩyupu.

68 Pedro ãrĩgatori merã ãsũ ãrĩ yujuyupu igore:

—ãgũrẽ masĩbea. Mu irasũ ãrĩrĩrẽ pémasĩbirikoa yu, ãrĩyupu.

Irasũ ãrĩ, iri wii turoma sãrĩrõ disipurogue wiriaripoeta ãgãbo wereyupu.

69 Moãboego Pedrore dupaturi ãã, iro ããrĩrãrẽ ãrĩyupo doja:

—ãã, Jesús merãmuta ããrĩmi, ãrĩyupu.

70 Pedro dupaturi igore ãrĩgatoyupu doja:

—ããrĩbea yu, ãrĩyupu.

Mérõgã puruta iro ããrĩã Pedrore ãrĩñurã doja:

—Mu diayeta Jesús buerã merãmuta ããrã. Mu Galileamuta ããrã. Pémasĩrõta ãgũsã irirosũ wereniã, ãrĩñurã.

71 ãgũsã irasũ ãrĩmakũ, Pedro ãrĩyupu:

—Marĩpu péuro diayeta werea. Yu musãrẽ diaye werebirimakũ, Marĩpu yure wajamoãburo. Yu musã werenĩgũrẽ masĩbea, ãrĩyupu.

⁷² Īgū irasū āriřipoeta dupaturi āgābo wereyupū. Pedro, āgābo weremakū pégu, Jesús Īgūrē: “Āgābo pea wereburo dupuyuro mū yure masikeregu, urea: ‘Masībea’, āriřatogukoā”, ārādeare gūñaboka, būro oreyupū.

15

Jesúre Pilato pūro āijadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Boyodujimejāripoe āārīpererā judío masaka oparā, paia oparā, mūrā, Moisés gojadeare buerimasā nerē: “ĶNasirirākuri marī Jesúre?” āri wereniñurā. Wereni odo, Īgūrē sia, āiwāgā, Pilatore wiañurā. ² Pilato Jesúre sērēñayupū:

—ĶMuta āārīri judío masaka Opū? āriyupū.

—Mū āriřōsūta Īgūta āārā, āri yujuyupū Jesús.

³ Paia oparā Jesúre: “Īi ñerō iridi āārīmi”, āri, wāri weresāñurā.

⁴ Īgūsā irasū āriřmakū pégu, Pilato dupaturi Jesúre āsū āri sērēñayupū:

—ĶNeō yujuberi? Péka! Īgūsā mūrē wāri weresārā yāma, āriyupū.

⁵ Jesús gapū neō yujubiriyupū. Irasirigu Pilato Īagukakōāyupū.

Jesúre wējēdoredea

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

⁶ Bojorikū pasua bosenu āārīřmakū, Pilato sugū peresugue āārīgūrē masaka wiudoregure wiunayupū. ⁷ Iripoere Barrabás wāikūgū gajerā romano marā oparārē béoduārā masakare wējēnerā merā peresugue āārīyupū. ⁸ Iri bosenu āārīřmakū, Pilato pūroguē wārā masaka nerē:

—Mū bojorikū irinarōsūta irika doja! āri sērēñurā.

⁹ Pilato Īgūsārē yujuyupū:

—ĶMusā judío masaka Opūre yū wiūmakū gāāmerī? āriyupū. ¹⁰ Pilato, paia oparā Jesúre Īaturisā, Īgūsā Īgūrē wiamakū masīgū, irasū āriyupū. ¹¹ Paia oparā gapū masakare: “Barrabāre wiuka!” āri gainīdoreñurā.

¹² Īgūsā irasū āriřmakū pé, Pilato Īgūsārē sērēñayupū:

—Musā judío masaka Opū, āriřgū merā gapūre, Ķnasirimakū gāāmekuri?

¹³ Īgū irasū āriřmakū, būro gainīri merā:

—Curusague pábiatú wējēka Īgūrē! āriñurā.

¹⁴ Pilato Īgūsārē āriyupū:

—ĶNeēno ñerīrē iriari Īgū, musā irasū āriřmakū?

Īgūsā gapū dupaturi:

—Curusague pábiatú wējēka Īgūrē! āri gainīñurā.

¹⁵ Irasirigu Pilato Īgūsā Īgū merā oārō dujamakū iridūagu, Īgūsā gāāmerōsūta Barrabāre wiuyupū. Jesús gapūre tārādore, pūgū surarare wiayupū, Īgūrē curusague pábiatūdoregu.

¹⁶ Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wii dispūroma yebague āijañurā. Iroguē āārīpererā surarare Jesús pūro neeōñurā. ¹⁷ Pūgū surīro būro diariñerē Īgūrē sāñurā. Īgūya dipurure pora bero Īgūsā iriadea berore peoñurā. ¹⁸ Pūgū: “Būremurā aarika judío masaka Opūre!” āri gainīñurā.

¹⁹ Īgūya dipurure yukū đuka merā pá, Īgūrē sīku eotūbiranañurā. Īgūrē būridarā ñadukūpuri merā ejamejājanañurā. ²⁰ Pūgū irasiri būrida odo, surīro diariñerē túwea, Īgūya surīrore sāñurā doja. Irasiri odo, Īgūrē curusague pábiatú wējēmurā āiākōāñurā.

Jesúre curusague pábiatúdea
(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Īgārē āiārā, sugu Cirenemu Simón wāikugure poeegue āārādi dujarigure bokatīriñurā. Īgū Alejandro, Rufo wāikurā pagu āārīyupu. Īgūrē bokatīri, Jesús kōādea curusare kōādoreñurā.

²² Gólgota wāikurogue Jesúre āijañurā. “Gólgota”, āirō: “Masaku dipuru boaweadea pero”, āriñuro yā. ²³ Irogue eja, Jesúre Īgui deko mirra wāikuri merā morēadeare tīādiñurā. Jesús gapu iiribiriyupu. ²⁴⁻²⁵ Pugu irogue ñamigāgā nueve hora āārīmakū Jesúre curusague pábiatú āiwāgānūkōāñurā pama. Odo, Īgūya surire: “¿Noārē dujarokuri?” āriboka birañurā, irire Īgūsā basi gāme dukawamurā.

²⁶ “Ī āsū iridea waja boami”, āirā: “Īta judío masaka Opu āārīmi”, āri gojadesa majrē curusague Īgū weka pábiatúñurā. ²⁷ Jesús merā pērā yajarikurārē gaji curusarigue pábiatú āiwāgūñurā. Sugure Īgū diaye gapu, gajigure kúgapu pábiatú āiwāgūñurā. ²⁸ Jesúre Īgūsā irasirimakū, Marīpuya werenīri gojadea pūgue gojaderosūta waayuro: “Īgū ñerī irigu irirosū ñerā merā wējēsūgukumi”, āri gojasūdero āārībū.

²⁹ Masaka irogue āārīrā Jesús pūro ejanugāja, buriidari merā Īgūrē Īgūsāya dipure sagui, ñerō werenīñurā.

—Jūū, mu Marīpuya wiire béo, pugu űrenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odogūkoa, āri werenībū. ³⁰ Irasirigu mu basi tauka! Curusague merā dijarika! āriñurā. ³¹ Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Īgūrē āsū āri buridañurā:

—Gajerā gapure taumi. Īgū basi gapu taumasībemi. ³² Diayeta Cristo, Israel bumarā Opu āārīgū, curusague merā Īgū dijarimakū iārā, marī Īgūrē buremurākoa, āri buridañurā. Īgū merā pábiatú āiwāgūñūsūanerāde irasūta āri buridañurā.

Jesús boadea
(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Goeripoe āārīmakū, i nikū āārīpererogue naītīākōāyuro. űre hora gora naītīayuro. ³⁴ űre hora ejamakūta Jesús buro gainīyupu:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? āriyupu. Irasū āirīgū: “Yū Opu, yū Opu ¿nasirigu yure béori mu?” āirīgū iriyupu. ³⁵ Surāyeri iro āārīrā, Īgū irasū āri gainīmakū pērā:

—Péka! Marīpuya kerere weredupuyudire Eliare siiugu yāmi, āriñurā. ³⁶ Sugu Īgūsā merāmu űmawāgā, Īgui deko piari yosadea yūsure yukū yuwague siatū, Jesúre iiriburo, āirīgū soemuuyupu. Irasū soemuúgū, āsū āriyupu:

—Īāñarā marī, Īgū curusague āārīgūrē Elías āidijugu aarimakū, āriyupu.

³⁷ Jesús buro gainī, kōmoakōāyupu. ³⁸ Īgū kōmomakūta Marīpuya wii poekama taribu disipuro kāmutori gasiro űmarō gapu merā yegue dijari, deko merā yeguesiajayuro.

³⁹ Jesús boamakū iāgū, romano surara opu:

—Ī diayeta Marīpu magū āārādañumi, āriyupu.

⁴⁰ Nomedede yoaweyarogue Jesúre iñiñurā. Īgūsā nome watopeguere María Magdalena āārīyupo. Gajego María Santiago, Īgū tīgū José pago āārīyupo. Gajego Salomé āārīyupo. ⁴¹ Jesús Galileague āārīmakū, Īgūrē iritamunerā nome āārīñurā. Gajerā nome wārā āārīñurā, Jerusalēgue Īgū merā waanerā nome.

Jesúya dupure masãgobegue pídea
(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Naimejãripoe aãrĩmakũ, judío masaka siuñajãrĩnu ñajãburo dupuyuro José, Arimatea wãikuri makãmu Pilato pãrogue ejayupu. Judío masaka oparã watopemu aãrĩyupu. Ìgũ Marĩpu Ìgũyarãrẽ doreburire yũgu iriyupu. Irasirigu gũiro marĩrõ Pilato pũro eja, Jesúya dupure yáabu sërëyupu.

⁴⁴ Ìgũ irasũ aãrĩ sërëmakũ, Pilato pégukakõâyupu. Irasirigu surara opure siiu: —¿Jesús aãrĩrõta boakõãrĩ? aãrĩ sërëñayupu.

⁴⁵ Surara opu Ìgũrẽ: “Boakõãmi”, aãrĩ yũjũmakũ pégu, Pilato Josére Jesúya dupure aãdijudoreyupu.

⁴⁶ Irasirigu José õãrĩ surĩro gasiro wajari, Jesúya dupure aãdiju, iri gasiro merã õmayupu. Pũru su gobe masãgobe ùtãyegue mádea gobegue píyupu. Irasiri odo, iri gobere ùtã majĩ merã biayupu. ⁴⁷ Ìgũ Jesúya dupure yáamakũ, María Magdalena, gajego María José pago ñãñurã.

16

Jesús masãdea
(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Judío masaka siuñajãrĩnu* tariadero pũru, María Magdalena, gajego María, Santiago pago, gajego Salomé, sãrõrĩ wajariñurã Jesúya dupure piupeomurã. ² Semana aãrĩpũroririnurẽ† Ìgũsã nome ñamigãgã, abe mũrĩriripoe Jesúya dupure yáadea masãgobegue waañurã. ³ Irogue waarã:

—¿Noã marĩrẽ iri masãgobe biadea ùtã majĩrẽ tũpãbosarãkuri? aãrĩ werenĩwãgãñurã.

⁴ Irogue ejarã, iri gobere biadea ùtã majĩ miërẽ gajerogue oyamakũ ñãñurã.

⁵ Irasirirã iri gobegue ñajãa, sugũ maamu diayemapãrẽ gapũ surĩro yoaro õãrõ borero sãñadi doamakũ ñãñurã. Ìgũrẽ ñãrã, ñãgukakõãñurã.

⁶ Ìgũ gapũ Ìgũsãno merẽ aãrĩyupu:

—Gukabirikõãka! Mũsã Jesús Nazaretmurẽ, Ìgũsã curusague pábiatũ wẽjẽadire amarã yãa. Masãsiami. Õõrẽ mámi. Ìãka, Ìgũsã Ìgũrẽ píaderore!

⁷ Ìgũ buerãrẽ, irasũ aãrĩmakũ Pedroro wererã waaka! Ìgũ mũsã dupuyuro Galileague waasiami. Irogue mũsã Ìgũrẽ ñãrãkoa Ìgũ aãrĩderosũta, aãrĩyupu.

⁸ Ìgũ irasũ aãrĩmakũ pé, bũro gũka naradari merã waakõãñurã. Bũro gũisĩã, gajerãrẽ Ìgũsã ñãdeare werebirĩñurã.

Jesús María Magdalenarẽ deyoadea
(Jn 20.11-18)

⁹ Jesús semana aãrĩpũroririnũ boyoripoe, Ìgũ masãdero pũru María Magdalenarẽ deyoapũroriyupu. Igo su mojóma pere gaji mojó peru pẽrẽbejarã wãtẽãrẽ Ìgũ béowiusũdeo aãrĩyupo. ¹⁰ Jesús igore deyoadero pũru, Ìgũ buerãrẽ igo ñãdeare werego waayupo. Ìgũsã bũro bũjawereri merã orerã iriñurã. ¹¹ Igo Ìgũsãrẽ: “Jesús okami, Ìgũrẽ ñãbu”, aãrĩ wererire pẽrã, bũremubirĩñurã.

Jesús Ìgũ buerire tũyarã pẽrãrẽ deyoadea
(Lc 24.13-35)

¹² Pũru Jesús gajerã pẽrãrẽ makã tũrogue waarãrẽ deyoayupu. Ìgũ deyoapũrorigu, deyoderosũ deyobiriyupu. Irasirirã Ìgũrẽ ñãmasĩbirĩñurã.

* 16:1 Judío masaka siuñajãrĩnu, sábado aãrã. † 16:2 Semana aãrĩpũrorinũno, domingo aãrã.

¹³ Īgūrē ĩāmasĩ, pũũ ĩgũ buerã ããĩrõgue waa, Jesũs ĩgũsãrē deyoadeare wereñurã. ĩgũsãdere bũremuduabiriñurã.

*Jesũs ĩgũ buerãrē ĩgũyare buedoregũ pĩdea
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)*

¹⁴ Jesũs ĩgũ boa, masãdero pũũ, ĩgũ buerã pe mojóma pere su gubu suru pẽrẽbejarãrē ĩgũsã baa doanĩrõgue deyoa, ãĩyupũ:

—¿Nasirĩã, yũ masãdea kerere pẽkererã, bũremuberi, ĩgũsã musãrē werekerepũũ? Bũremurĩ opabea musã, ãĩyupũ.

¹⁵ Pũũ ĩgũsãrē ãsũ ãĩyupũ doja:

—Ããĩpererogue marãrē Marĩpũ masakare tauri kerere wererã waaka!

¹⁶ Yũre bũremurã, deko merã wãĩyesũrã tausũrãkuma. Yũre bũremumerã gapũ peamegue beosũrãkuma. ¹⁷ Yũre bũremurã yũ wãĩ merã, yũ turaro merã wãtẽãrē masakaguere ñajãnerãrē beowiuurãkuma. Gaji masã ya ĩgũsã dupuyuro werenĩmasĩbirideare werenĩrãkuma. ¹⁸ ãñarē ñeãmakũ, ĩgũsãrē ñerõ waabirikoã. Nima iirĩmakũdere pũrĩbirikoã. Pũrĩkurãrē ĩgũsãya mojórĩ merã ñapeomakũ, ĩgũsãrē pũrĩrĩ tarirokoã, ãĩyupũ Jesũs ĩgũ buerãrē.

*Jesũs ãmũgasigue mũrĩadea
(Lc 24.50-53)*

¹⁹ Marĩ Opũ Jesũs irasũ ãrĩ were odoadero pũũ, Marĩpũ ĩgũrē ãmũgasigue ãĩmũĩayupũ. Irasirigu iroque ejagũ, Marĩpũ diaye gapũ eja doayupũ. ²⁰ ĩgũ buerã ĩgũ masakare tauri kerere ããĩpererogue wererã waañurã. ĩgũsã irasũ weregorenamakũ, marĩ Opũ Jesũs ĩgũsãrē iritamunikõãyupũ. Irasirigu ĩgũ turari merã ĩgũsãrē iri ĩmurĩrē irimakũ irinayupũ, masakare ĩgũsã wererire: “Diayeta ããrã”, ãrĩ bũremudoregũ.

Iropãta ããrã.

SAN LUCAS

Lucas, opɔ Teófilo wáikugure gojadea

1-2 Opɔ Teófilo, yɔ mure òãdorea. Gwa watopere Jesús irinugãdeare Ìãnerã guare Ìgáya kerere buema. Wárã gajirã, Ìgásã guare buederosúta keoro gojanugásianerã ããrímá. 3-4 Yude ããrípereri Jesús irinugãdeare masípeoduagu, òãrò buebu. Irasirigu mure gajirã buedeare: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masíbuero, ãrígũ, irire keoro gojáa.

Marĩpɔ wereboegu Juan masakare wãiyerimasã deyoaburire weredea

5 Herodes, Judea níkũ marã opɔ ããríripoe sugu paí Zacarías wáikugu ããriyupɔ. Ìgũ, paí Abías wáikuguya bumũ ããriyupɔ. Ìgũ marãpo Isabel wáikugo, paí Aarón wáikugu parãmeò ããrituriagogue ããriyupɔ. 6 Ìgúsã pèrãgueta Marĩpɔ ìüròrè diayemarè irirã, Moisére doreri pídeadere tarinugãbirinũrã. Irasirirã gajirã Ìgúsãrè: “Ñerĩ irirã ããrímá”, ãrĩmasíbirinũrã. 7 Isabel pũrã marĩgòno ããriyupɔ. Irasirirã pũrã marĩràta, muñuakòãñũrã.

8 Sunu Zacariaya bumarãrè Marĩpɔya wiigwe Marĩpɔ ìürò moãrĩ ããriyuro. Irasirirã, Ìgũ paire iridorederosúta irirã irogue waañũrã. 9 Irogue ejadero pũru, Ìgúsã paía irinaròsũ Zacariare sãròrĩ soemubure beyebokañũrã. Irasirigu Zacarías Marĩpɔya wiima taribugue soemugũ ñajáyupɔ. 10 Ìgũ irire soemuripoe iri taribu wirinugãrògue wárã masaka Marĩpɔre sèrèrã irinũrã. 11 Ìgũ soemuripoe sugu Marĩpɔre wereboegu sãròrĩ soemurò diaye gapu Zacariare deyoayupɔ. 12 Zacarías Ìgũrè Ìãgũ, Ìãgũka, nasirimasíbiriyupɔ. Buro güiyupɔ. 13 Ìgũ güimakũ Ìãgũ, Marĩpɔre wereboegu gapu ãsũ ãriyupɔ:

—Zacarías, güibirikòãka! Marĩpɔ mu sèrèrèrè pémi. Mu marãpo Isabel sugu majígũ pũrãkugokumo. Ìgũrè “Juan” wãiyeka! 14 Ìgũ merã burò usuyagũkoa. Wárã gajirã Ìgũ deyoamakũ, usuyarãkuma. 15 Ìgũ Marĩpɔ ìüròrè ubu ããrígũ meta ããrígũkumi. Igui deko pãmurirè, siburid-ere neò iribirikumi. Ìgũ deyoaburi dupiyurogueta Òãgũ deyomarĩgũrè opatarisiagakumi. 16 Wárã Israel bumarãrè Marĩpɔre güñaduñerãrè dupaturi güñamakũ irigukumi doja. 17 Marĩ Opɔ aariburi dupiyuro Elías Marĩpɔya kerere weredupiyudi werederosúta Òãgũ deyomarígũ turari merã masakare weregũkumi. Pagusãmarã Ìgúsã pũrã merã òãrò ããriburo, ãrígũ; tarinugãrĩmasãdere oparã dorerire òãrò yajuburo, ãrígũ, Marĩpɔyare weregũkumi. Irasirigu masaka marĩ Opɔre òãrò usuyari merã bokafirinãeburo, ãrígũ, irire weregũkumi, ãriyupɔ Marĩpɔre wereboegu Zacariare.

18 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Zacarías sèrèñayupɔ:

—¿Nasirigu yu ire: “Diayeta ããrã”, ãrĩmasíbukuri? Yu bugurogora ããrã. Yu marãpode burò ããrĩmo, ãriyupɔ.

19 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, ãsũ ãrĩ yajuyupɔ:

—Yu Marĩpɔre wereboegu, Gabriel wáikugu, Marĩpɔ pũro ããrígũ ããrã. Ìgũta yuere iriuamĩ, mure ì òãrĩ kerere weredoregu. 20 Dapagorare yu wererire mu buremubirĩ waja, werenibi dujagũkoa. Mu magũ deyoadero pũru, werenígũkoa doja. Marĩpɔ: “Irasũ waaburo”, ãrĩmakũ, yu mure ãrãderosúta waarokoa, ãriyupɔ Gabriel Zacariare.

21 Īgū irasū āri wereripoere masaka, iri taribu wirinugārōgue āārīrā Zacariare yūrā iriñurā. “¿Naāsū waayuri, Īgū iropa yoaripoe deyomarīgū?” āri gūñañurā. 22 Zacariās iri taribugue āārādi wirijagu, Īgūsārē weredhagu, neō werenimasibiriyupu. Irasirigu Īgūya mojōrī merā irikeoyupu. Masaka, Īgū irasirimakū iārā: “Iri taribugue Marīpu Īmuadeare Īgukakōākumi”, āri gūñañurā.

23 Zacariās Marīpuya wiigie Marīpu Īūrō moārīrē iripeo, Īgūya wiigie goe-dujáakōāyupu. 24 Pūru Īgū marāpo Isabel nijīpo āārīnugāyupo. Su mojōmarā abe neō wiriro marīrō igoya wiigie āārīkōāyupo. 25 Āsū āri gūñayupo: “Marīpu, yu pūrā marīgō āārīdeore iritamugū irasū yāmi, masaka yure Īābéobirikōāburo, ārīgū”.

Marīpūre wereboegu Marīare Jesús deyoaburire weredea

26 Isabel nijīpo āārīnugādero pūru, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari abe waaró merā Marīpu Īgūrē wereboegu Gabriere Galilea nikūma makā Nazaret wāikuri makāgue, 27 sugo nomeō Marīa wāikugo, neō sugu āmāu merā āārībeo pūroge iriuyupu. Igo, José wāikugu opu David parāmi āārīturiagu merā marāpūkūbo iriyupu. 28 Gabriel, igo āārīrōgue ñajāa, igore:

—Mūrē ōādorea. Marīpu mūrē ōārō irigu āārīmi. Īgū marī Opu mū merā āārīmi. Āārīpererā nome nemorō mūrē ōārō iritarinugāgukumi, āri ōādoreyupu.

29 Marīa, Īgūrē Īāgō, Īgū irasū ārīrīrē pégo, pégukakōāyupo. “¿Naāsū ārīdharo irikuri Īgū yure ōādoreri?” āri, būro gūñayupo. 30 Igo gūkamakū Īāgū, Marīpūre wereboegu ārīyupu:

—Marīa, gūibirikōāka! Marīpu Īūrōrē mū ōārī bokabu. Mū merā usuyami.

31 Irasirigo mū dapagore nijīpo āārīnugāgokoa. Sugu majīgū pūrākugokoa. Īgūrē “Jesús” wāiyegokoa. 32-33 Īgū ubu āārīgū meta āārīgukumi. Marīpu āārīpererā nemorō turagu, Īgūrē: “Yu magū āārā mū”, ārīgukumi. David, mū magū ñekū, Israel bumarā opu āārīdi āārīmi. Marīpu Davire opu píderosūta mū magūdere Opu pígukumi Israel bumarārē dorenibure. Īgū doreri neō perebirikoa, ārīyupu.

34 Īgū irasū ārīmakū pégo, Marīa Īgūrē sērēñayupo:

—¿Nasiriro yure irasū waabukuri, yu neō sugu āmāu merā āārībirikeremakū? ārīyupo.

35 Igo irasū ārīmakū pégu, āsū ārīyupu:

—Ōāgū deyomarīgū maguere dijarīgukumi. Marīpu āārīpererā Opu turari, su Īmikāyebo túbīaro irirosū ejarokoa mūrē. Irasirigu mū magū deyoabu, Marīpuyagu ōāgū āārīgukumi. Masaka Īgūrē: “Marīpu magū āārīmi”, ārīrākuma. 36 Mū basudeo Isabede, būro āārīkerego, sugu majīgū pūrākugokumo. Masaka igore: “Pūrā marīgō āārīmo”, ārīkeremakū, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari abegora opasiamo. 37 Marīpūre Īgū iridhari, neō diasabea, ārīyupu.

38 Īgū irasū ārīmakū pégo, Marīa ārīyupo:

—Yu marī Opu moāboego āārā. Marīpu, mū ārīrōsūta iriburo yure, ārīyupo. Igo irasū ārādero pūru, Marīpūre wereboegu waakōāyupu.

Marīa Isabere Īāgō waadea

39 Irinārīta Marīa mumurō merā Judea nikū ūtāyuku watopegue āārīrī makāgue waayupo. 40 Iroge eja, Zacariaya wiigie ñajāa, Isabere

ōādoreyupo. ⁴¹ Igo ōādorere pémakū, Isabel magū igoya patoregue āārīgú buro gāmeñayupu. Igo, Ōāgū deyomarīgūrē opatariyupo. ⁴² Irasirigo turaro merā āsū āriyupo:

—Marīpu āārīpererā nome nemorō mūrē ōārō iritarinugāmi. Mu magūdere ōārō yāmi. ⁴³ Mu, yu Opu pago yure iāgō ejamakū ōātaria. ⁴⁴ Mu ōādorere yu pémakūta, yu magū yaa patoregue āārīgú buro usuyari merā gāmeñami. ⁴⁵ Marīpūre wereboegu mūrē wereadeare: “Keoro waarokoa”, āri bremusīā, ōārō usuyari merā āārā, āriyupo Isabel Marīare. ⁴⁶ Irasirigo Marīa āsū āriyupo:

Yaa yujupūrāgue yu Opure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīa.

⁴⁷ Marīpu yure taugu merā buro usuyāa.

⁴⁸ Yu ubu āārīgō āārīkeremakū, Marīpu yure īgūrē moāboegore gūñami. Irasirirā dapagora merā masaka yure: “Marīpu igore ōārō iridea merā buro usuyadeo āārīmó”, ārinikōārākuma.

⁴⁹ Marīpu turatarigu yure wāri ōārīrē yāmi. Īgū ōatarigu, neō ñerī opabi āārīmi.

⁵⁰ Āārīpererā gopeyari merā īgūrē bremurārē bopoñanikōāgukumi.

⁵¹ Īgū turari merā wāri ōārīrē iri imumi. “Gua gajirā nemorō āārā”, āri gūñarānorē ubu āārīrā dujamakū yāmi.

⁵² Oparārē ubu āārīrā dujamakū yāmi. Ubu āārīrā: “Gajirā nemorō āārībea”, āri gūñarā gapure oparā dujamakū yāmi.

⁵³ Ūboarimasārē wāri ōārī sīmi. Wāri oparā gapure neō gajino opamerā dujamakū yāmi.

⁵⁴⁻⁵⁵ Marī ñekūsāmarārē: “Iritamugura”, ārīderosūta Abrahārē, īgū parāmerā āārīturarādere iritamunikōāmi. Irasirigu marī Israel bumarārē, īgūrē moāboerārē īgū ārideare neō kātiro marīrō bopoñarī merā iritamunikōāmi, āriyupo Marīa.*

⁵⁶ Marīa, Isabel merā urerā abegora āārīyupo. Puru igoya wiigue goe-
dujāakōāyupo.

Juan masakare wāiyerimasū deyoadea

⁵⁷ Puru Isabel majīgū deyoarinopoe nijīwāgūdero puru, igo magū deyoayupu. ⁵⁸ Irasirirā igo purō āārīrā, igoyarā, Marīpu igore ōārō iridea kerere pērā, igore usuyatamurā waañurā. ⁵⁹ Igo magū deyoadero puru, su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejarinurī waaró merā majīgūrē Īgūya dupuma gasirogārē* wiirirā waañurā. Īgūrē Īgū pagu “Zacariás” wāirē wāiyeduadiñurā. ⁶⁰ Isabel gapu Īgūsārē:

—Āārībea. Īgū: “Juan” wāikugukumi, āriyupo.

⁶¹ Igo irasū ārīmakū pērā, igore:

—¿Nasirigu irasū wāikubukuri? Neō muyarā irasū wāikurā máma, ārīñurā.

⁶² Irasirirā Zacariare: “¿Mu naásū wāiyeduakuri?” ārīrā, mojōrī merā irikeo, sērēñañurā. ⁶³ Irasirigu Zacariás su taboa majī sērē, iri majīgue:

—“Juan wāikugukumi”, āri gojayupu. Īgū gojarire iārā, gukakōāñurā.

⁶⁴ Irre gojaguta Zacariás werenibi āārādi wereniakōāyupu doja. Irasirigu

* **1:54-55** 1 S 2.1-10; Sal 113.5-9; Gn 17.7   * **1:59** Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē Īgū pūrā umarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmi. Puru iri dorere Moisére pídi āārīmi. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturarā iri dorere irirā, Īgūsā pūrā umarē su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejarinurī waaró merā Īgūsā deyoadero puru irasū yāma.

Marĩpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siyupu. ⁶⁵ Āārĩpererā Zacarías puro āārĩrā, ĩgū werenĩmakū pérā, gukakōāñurā. Āārĩpererogue Judea nikū marā ūtāyuku watopegue āārĩrārē Juan deyoadeare wereñurā. ⁶⁶ ĩgū deyoadea kerere pérā, āārĩpererā gūña, āsū āri gāme sērēñañurā:

—Ĩ majĩgū buguro waagú, znaásū āārĩrikugukuri Marĩpu turari merā deyoadi? āriñurā.

Zacarías Marĩpure bayapeodea

⁶⁷ Zacarías, Ōāgū deyomarĩgūrē opatarĩgu Marĩpu ĩgūrē weredorerire āsū āri wereyupu:

⁶⁸ Marĩpure Israel bumarā Opure usuyari sĩrā! Marĩ ĩgūyarā purogue marĩrē taugu aarĩmi.

⁶⁹ Irasirĩgu marĩrē taubure turatarĩgure iriugukumi. ĩgū, David Marĩpure moāboerimasū āārĩdi parāmi āārĩturiaguugue āārĩmi.

⁷⁰ Iripoegue Marĩpu, ĩgūya kerere weredupiyurimasā ñerĩ marĩrā merā marĩrē tauburire āsū āri weredi āārĩmi:

⁷¹ “Āārĩpererā musārē ĩaturĩrārē, wajarākūrārē, musārē tariweremakū irĩgura”, āri weredi āārĩmi.

⁷² Irasirĩgu marĩ ñekūsāmarārē: “Musārē bopoñarĩ merā ĩāgū, ōārō irĩgura’, ārĩdeare neō kātĩbirikoa”, āri weredi āārĩmi.

⁷³ Irĩre Marĩpu marĩ ñekū Abrahārē weredi āārĩmi.

⁷⁴ Irasirĩgu marĩrē ĩaturĩrārē wĩjatagukumi, gūiri marĩrō ĩgū dorerire iritayaburo, āriĩgū.

⁷⁵ Āārĩperero marĩ okaro bokatĩrō marĩrē ĩgūyarā, diayemarē irirā āārĩmakū irĩgukumi, āriyupu Zacarías.

Irasū āri odo, ĩgū magūgārē āriyupu:

⁷⁶ Makū, masaka murē: “Marĩpu āārĩpererā nemorō turagūya kerere weredupiyurimasū āārĩmi”, ārĩrākuma. Mu, marĩ Opu aariburi dupiyuro ĩgū aariburi maarē diayema maa āmugú irirosū ĩgūyare weregu waagukoa.

⁷⁷ Marĩpuyarārē āsū āri weregukoa: “Marĩpure: ‘Gua ñerō irideare kātika!’ āri sērēmakū, musārē kātĩgukumi. Irasirĩgu musārē perebiri peamegue waabonerārē taugukumi”, āriĩgukoa.

⁷⁸ Marĩpu marĩrē bopoñarĩ merā maĩsĩā, ūmu, maamanu boyoro irirosū waamakū irĩgukumi, ūmugasĩgue merā marĩrē taubure iriugu.

⁷⁹ Naĩtĩārōgue āārĩrārē boyori sĩgukumi perebiri peamegue waabonerārē ĩgūrē masĩburo, āriĩgū. Irasirĩgu marĩrē ĩgū merā ōārō siñajārĩ bokamakū irĩgukumi, āri wereyupu Zacarías.*

⁸⁰ Majĩgū ōarĩ gūñarĩ merā, Marĩpu turari merā masāyupu. Masaka marĩrōgue yoarĩpoe āārĩyupu. Iroge āārĩgúta Israel bumarārē buenugāyupu.

2

Jesús deyoadea (Mt 1.18-25)

¹ Marĩpu magū deyoaburi dupiyuro romano marā opu Augusto wāĩkugu ĩgūya nikū marārē āārĩpererārē keoñabu, ĩgūsā wāĩrē gojatúdoreyupu. ²⁻³ Irasirirā āārĩpererā masaka ĩgūsā ñekūsāmarā deyoadea makārĩgue ĩgūsā

* 1:79 Mal 3.1; Is 9.2

wāirē gojatúrā waañurā. Siria nikū marā opu Cirenio wāikugu āārīripee gojatúnugāñurā.

⁴ Irasirigu Joséde, Galilea nikūma makā Nazaretgue āārādi, Judea nikūma makā Belégue waayupu. Belén, David deyoadea makā āārīyuro. Īgū, David parāmi āārīturiagu āārīsā, irogue waayupu. ⁵ Īgū marāpo āārībo María merā Īgū wāirē gojatúgu waayupu. María gapu nijīpo āārīyupo. ⁶ Irasirigo irogue āārīgō, nijiwāgūyupo. ⁷ Kārīri wii uturimakū ĩā, José, María merā wekua wiigue kārīrā waañurā. Iri wiigue María neō pūrākubeo āārīdeo, majīgū pūrākunugāyupo. Īgū deyoamakā, surī gasiri merā ōma, wekua baari korogue Īgūrē sāyupo.

Marīpure wereboerā oveja korerimasārē deyoadea

⁸ Belén tarogue ovejare korerimasā āārīñurā. Nāmiriku irogue dita Īgūsāyarā ovejare koreboyoanañurā. ⁹ Irogue Īgūsārē gūñaña marīrō sugu Marīpure wereboegu deyoayupu. Īgū deyoamakū, Marīpu gosesiriri Īgūsārē boyoyuro. Irasū waamakū ĩāguka, buro gūiñurā. ¹⁰ Marīpure wereboegu āsū ārīyupu Īgūsārē:

—Gūibirikōāka! Mūsārē ōārī kerere āirigu yāa, āārīpererā masaka usuyaburire. ¹¹ Dapagā ñami, David deyoadea makāguere mūsārē taubu deyoami. Īgū Marīpu iriudi, Cristo mūsā Opu āārīmi. ¹² Mūsā majīgūrē ĩārā waarā, surī gasiri merā ōmadire, wekua baari korogue sāñagūrē bokajarākoa. Irasirirā Īgūrē ĩārā: “Diyeta āārāñumi”, āārīrākoa, ārīyupu.

¹³ Īgū irire ārīripoeta gajirā wārā Marīpure wereboerā deyoa, Marīpure buremurā āsū ārī bayañurā:

¹⁴ Marīpu umugasigue āārīgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīrā! I umague Īgū merā ōārō āārīrā siñajārī opaburo, ārī bayañurā.

¹⁵ Marīpure wereboerā umugasigue murīadero puru, ovejare korerimasā Īgūsā basi gāme werenīñurā:

—Nāka, dapagorata Belégue! Marīpure wereboegu marīrē wereaderosūta ĩārā waarā! ārīñurā.

¹⁶ Irasirirā mumurō merā ĩārā waañurā. Irogue eja, José, Marīare boka-jañurā. Majīgū gapure wekua baari korogue sāñagūrē ĩāñurā. ¹⁷ Īgūrē ĩārā, iro āārīrārē Marīpure wereboegu majīgūyamarē wereadeare wereñurā. ¹⁸ Īgūsā irire weremakū pērā, āārīpererā pégakakōāñurā. ¹⁹ María gapu āārīpereri Īgūsā wererire pégo, igoya yujupūrāgueta gūñadurīpīyupo. ²⁰ Ovejare korerimasā Marīpure wereboegu wereaderosūta āārīpereri Īgūsā péadea, ĩādea keoro waamakū ĩārā, Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari merā goedujāakōāñurā.

Jesúre Marīpuya wiigue āiadea

²¹ Puru su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejarinurī waarō merā majīgūrē Īgūya dūrūma gasirogārē wiiriñurā. Wiiri odo, Marīpure wereboegu Marīare, igo nijīpo āārīburo dupiyuro ārīderosūta Īgūrē “Jesús” wāiyeñurā.

²² Puru Moisés: “Āsū irika umūurē pūrākuaadero puru!” ārīdeare iripeo, José, María merā Jesúre Jerusalégue āiāñurā, Marīpuya wiigue Marīpure: “Muyagu āārīmi”, ārī ĩmurā waarā. ²³ Irire irirā, Marīpu dorederosūta iriñurā. Āsū ārī gojasūdero āārībú Marīpu doreri gojadea pūgue: “Āārīpererā ūma deyoapurorirā Marīpuyarā āārīburo”, ārī gojasūdero āārībú. ²⁴ Irasirirā José, María merā Jerusalégue Marīpu dorederosūta irirā waañurā. Āsū ārī

gojasũdero ããrĩbũ doja: “Pērã buja, o ĩgũsã marĩmakũ buja irirosũ deyorãgã pērã sĩka, Marĩpũ ĩũrõ wējẽ soepeoburo, ãrĩrã”.

²⁵ Iripoere Jerusalẽguere sugũ bũguro Simeón wãĩkũgũ ããrĩyupũ. ĩgũ õãgũ, Marĩpũre bũremugũ ããrĩyupũ. Israel bumarãrẽ taugũ aaribure yũgũ iriyupũ. Õãgũ deyomarĩgũ ĩgũ merã ããrĩnikõãyupũ. ²⁶ Iripoegue Õãgũ deyomarĩgũ ĩgũrẽ ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ: “Cristo, Marĩpũ iriubure ĩãbita boabirikoa mũ”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ²⁷⁻²⁸ Jesũre ĩgũ pagusãmarã Jerusalẽgue ãĩjarinũrẽ Õãgũ deyomarĩgũ Simeõrẽ Marĩpũya wiigũe waadoreyupũ. Marĩpũ dorederosũta Jesũre iri wiigũe ãĩjamakũ ĩã, Simeón ĩgũrẽ kõã, Marĩpũre usũyari sĩ, ãsũ ãrĩyupũ:

²⁹ Yũ Opũ, mũ iripoegue ãrĩderosũta keoro yãa. Irasirĩgũ dapagorare yũ mũrẽ moãboegũ usũyari merã boamasĩa.

³⁰ ĩĩ majĩgũrẽ masakare taubure yaa koye merã ĩãa.

³¹ ĩgũrẽ masĩdoregũ, ããrĩpererã masaka ĩũrõgũe iriubu.

³² ĩgũta judĩo masaka ããrĩmerãrẽ mũrẽ masĩmakũ irĩgũ, sĩãgori sĩgũ irirosũ irĩgũkumi.

Ããrĩpererã masaka: “Marĩpũ ĩgũyarã Israel bumarãrẽ õãrõ iritamumi”, ãrĩrãkuma, ãrĩyupũ Simeón.*

³³ Simeón majĩgũyamarẽ irasũ ãrĩmakũ pērã, ĩgũ pagusãmarã pẽgũkakõãñurã. ³⁴ Simeón ĩgũsãrẽ: “Marĩpũ mũsãrẽ õãrõ iriburo”, ãrĩ odo, Jesũ pagore ãsũ ãrĩyupũ:

—Ĩĩ majĩgũ Marĩpũ beyedi ããrĩmĩ. Wãrã Israel bumarã ĩgũrẽ bũremumerã perebiri peamegũe beodijusũrãkuma. ĩgũrẽ bũremurã gapũ ãmũgasĩgũe ãĩmũĩãsũrãkuma. Marĩpũ turari merã ĩgũ iri ĩmumakũ ĩãrã, wãrã masaka ñerõ werenĩrãkuma ĩgũrẽ. ³⁵ Irasiriri merã ããrĩpererã masaka ĩgũsãya yũjũpũrãrĩgũe gũñãrĩrẽ masĩsũrokoa. Mũ gapũ i merã mũya yũjũpũrãrẽ sãgeri majĩ merã saremakũ pũrĩsũrõsũ bũro bũjaweregokoa, ãrĩyupũ Simeón Marĩare.

³⁶ Gajigo Marĩpũya wiigũere Marĩpũya kerere weredupiyugode ããrĩyupo. Igo Ana wãĩkũgo, Fanuel magõ, Aser bumõ, bũro ããrĩyupo. Maamogora marãpũkũdeõ ããrãdĩmo. Pũrũ, su moĩõma pere gajĩ moĩõ peru pẽrẽbejari bojori waarõ merã igo marãpũ boakõãyupũ. ³⁷ Irasirigo wapiweyo dujayupo. ĩgũsã Jesũre Marĩpũya wiigũe ãĩjaripoere ochenta y cuatro bojorigora opayupo. Iri wiigũere ãmũrikũ, ñamirikũ bereri merã Marĩpũre sãrẽnayupo. ³⁸ Jesũre ãĩjamakũ ĩãgõ, ĩgũ pũro aari ejanũgã, Marĩpũre usũyari sũyupo. Pũrũ ããrĩpererã Jerusalẽn marãrẽ taubure yũrãrẽ Jesũs deyoadeare wereyupo.

Nazaretgũe goedujãadea

³⁹ Josẽ, Marĩa Jerusalẽgũe ããrãnerã, Marĩpũ dorederosũta ããrĩpereri iripeo, Galilea nikũ ĩgũsãya makã Nazaretgũe goedujãakõãñurã. ⁴⁰ Irogue majĩgũ turagũ õãrõ masĩgũ masãyupũ. Marĩpũ ĩgũrẽ õãrõ iritamuyupũ.

Jesũs Marĩpũya wiigũe waadea

⁴¹ Bojorikũ Jesũs pagusãmarã pascua bosenuĩ ããrĩmakũ, Jerusalẽgũe waanañurã. ⁴² Jesũs pe moĩõma pere su gubu peru pẽrẽbejari bojori oparipoe ĩgũsã irinarõsũ ĩgũ merã iri bosenuĩrẽ irogue taurã waañurã.

⁴³ Iri bosenu tariadero pũrũ, ĩgũsãya makãgũe Nazaretgũe goedujãakõãñurã. Jesũs gapũ Jerusalẽgueta dujakõãyupũ. ĩgũ pagusãmarã ĩgũ irogue dujarire

* 2:32 Is 42.6; 49.6; 52.10

masĩbirĩñurã. ⁴⁴ “Gajirã marĩ merãmarã merã aarikumi”, ãrĩ gũñadiñurã. Pũru Jerusalērē ĩgũsã wiriadeanu ñamika ããrĩmakũ, ĩgũsã merãmarã watopegue ĩgũrē ãmadĩñurã. ⁴⁵ ãma, ĩgũrē bokabiri, maa deko merãta gãme dujãakõãñurã doja Jerusalēgue ãmarã waaãrã.

⁴⁶ Ƴrenu pũru Marĩpũya wiigwe Moisés gojadeare buerimasã watopegue doagure bokañurã. ĩgũsã werenĩrĩrē pé, ĩgũsãrē sērēñanayupu. ⁴⁷ ĩgũ masĩrĩ merã wererire, ĩgũ õãrõ yujurire pérã, ããrĩpererã pégukakõãñurã. ⁴⁸ ĩgũ iroguwe doamakũ ĩãrã, ĩgũ pagusãmarã ĩãgukakõãñurã. Pago ĩgũrē ãrĩyupo:

—Makũ, ¿nasirigu guare irasiriari mu? Ƴũ, mũpu merã burõ gũñarikũri merã murē ãmaabu, ãrĩyupo.

⁴⁹ Jesús pagore ãsũ ãrĩ yujũyupu:

—¿Nasirirã yũre ãmaarĩ? Ƴũpũyare yũre iriro gããmea ĩgũya wiiguere. ¿Irire masĩberi musã? ãrĩyupo.

⁵⁰ ĩgũ irasũ ãrĩrĩrē ĩgũ pagusãmarã gapũ pémasĩbirĩñurã.

⁵¹ Pũru Jesús ĩgũsã merã Nazaretgwe goedujãakõãyupu. ĩgũ irinĩõsũta ĩgũsã dorerire tarinũgãrõ marĩrõ yujũnayupu. ĩgũ pago gapũ ããrĩpereri ĩgũ Jerusalēgue iriadeare igoya yujũpũrãgue gũñaduripĩyupo. ⁵² Jesús wãri masĩrĩ merã masãyupu. Marĩpu ĩgũrē: “Õãgũ ããrĩmi”, ãrĩ ĩãyupu. Masakade ããrĩpererã irasũta ãrĩ ĩãñurã.

3

Juan masakare wãiyerimasũ buedea

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28; 8.31-47)

¹ Pe mojõma pere su gubu pērēbejari bojori Tiberio wãikũgu romano marã opu ããrĩrĩ ñãjãderõ pũru, gajirã ĩgũ dokamarã ĩsãkũ ããrĩñurã: Poncio Pilato, Judea nikũ marã opu ããrĩyupu. Herodes, Galilea nikũ marã opu ããrĩyupu. ĩgũ pagũmu Felipe: Iturea, Traconite, pe nikũ marã opu ããrĩyupu. Gajigu Lisantias, Abilinia nikũ marã opu ããrĩyupu. ² Gajirã pērã: Anás, Caifás wãikũrã paia oparã ããrĩñurã. ĩgũsã oparã ããrĩripoere Zacarías magũ Juãrē masaka marĩrõgue ããrĩgũrē Marĩpu ĩgũyare weredoreyupu.

³ Irasirigu Juan ããrĩperero dia Jordán wãikũdiya turogue masaka iroguwe ejarãrē:

—Musã ñerõ irideare bujawereka! Musã gũñarĩrē gorawayu, wãiyedoreka! Irasirimakũ, mũsãrē Marĩpu mũsã ñerõ irideare kãtigukumi, ãrĩ werenayupu. ⁴ Juan irire irigu, iripoegue Marĩpũya kerere weredupiyudi Isaías gojaderosũta iriyupu. ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ:

Masaka marĩrõgue sugũ burõ gaguinĩrĩ merã weregukumi: “Marĩ Opu aariburi dupiyuro ĩgũ aariburi maarē diayema maa õãrĩ maa ãmurã irirosũ diayemarē irika!

⁵ Dupa turũri ããrãdeare yasurope piusũrokoa. Ƴtãyuku ããrãdeade keoro dujarokoa. Maarĩ dupaberorĩ ããrãdeade diayema maarĩ dujarokoa. Goberikũri maarĩde su báparogueta dujarokoa.

⁶ Marĩpu marĩrē taubure iriumakũ, ããrĩpererã masaka ĩãrãkuma”, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.✠

⁷ Wãrã masaka Juan pũroguwe wãiyedorerã ejañurã. Juan ĩgũsãrē ãrĩyupu:

—Musã ãña irirosũ ñerã ããrã. ¿Noã mũsãrē õõguere aaridoreari? Marĩpu, gũ ñerõ iriri waja wajamoãbirikõãburo, ãrĩrã, ¿mũsã yũre wãiyedorerã aarari?

✠ 3:6 Is 40.3-5

⁸ Mũsā: “Gũa ñerō irideare bujawere, gũñarirē gorawayuaba”, ārirā, mũsā ñerō irideare piri, òārī gapure irika! Mũsā: “Gũa Abraham parāmerā āārĩturiarā āārĩmakū, Marĩpu guare wajamoābirikumĩ”, ārī gũñabirikōāka! Yũ mũsārē āsũ ārā: “Mũsā gũñarirē gorawayubirimakū, mũsā Abraham parāmerā āārĩturiari wajamāa. Marĩpu i ũtāyeri merā Abraham parāmerā āārĩturiarā waamakū irimasĩmi”. ⁹ Mũsā ñerī iririre piribirimakū ĩāgũ, Marĩpu mũsārē béogukumi. Sugũ yukũ ñerī dukakũdire ĩā, kōme merā nugũrĩgue merāta diti, peamegue soebéorosũ mũsārē béogukumi, āriyupu Juan.

¹⁰ Ĩgũ irasũ ārĩmakū pérā, Juārē sērēñañurā:

—¿Guare nasiriro gāāmerĩ?

¹¹ Juan ĩgũsārē yũyũyupu:

—Sugũ peñe surĩro opagu, opabire suñe sĩburo. Baari opagu, baari opabire dukawaburo, āriyupu.

¹² Gajirā romano marā oparārē niyeru wajaseabosarā, Juan pũro wāiyedorerā ejañurā. ĩgũsāde Juārē sērēñañurā:

—Guare buegu, ¿guare nasiriro gāāmerĩ?

¹³ ĩgũsā irasũ ārĩmakū, Juan āriyupu:

—Mũsā oparā mũsārē wajaseadoreaderopata wajaseaka! ĩgũsā doreadero nemorō wajaseabirikōāka! āriyupu.

¹⁴ Gajirā surara Juārē sērēñañurā:

—¿Guakoare nasiriro gāāmerĩ? ārĩñurā.

ĩgũsā irasũ ārĩmakū, āsũ ārī yũyũyupu:

—Gajirā oparire ĩmabirikōāka! ĩgũsārē niyeru ĩmaduarā ārĩkatori merā ĩgũsā iribirideaguereta weresābirikōāka! Mũsā moā wajatari merā usũyaka! āriyupu.

¹⁵ Masaka: “¿Naásũ āārĩmakū Marĩpu iriubu aarigukuri?” ārī gũñarā iriñurā. Irasirirā, Juan wererire pérā: “¿Īi Juan, Cristo āārĩkuri?” ārī gũñarā. ¹⁶ Juan āārĩpererā masakare āsũ āriyupu:

—Yũ mũsārē deko merā wāiyeya. Gajigu yũ pũgũ aarigú, yũ nemorō turagu āārĩmi. Yũ gapũ ubu āārĩgú, ĩgũrē neō sũropebirikoa. ĩgũ aarigú, mũsārē Ōāgũ deyomarĩgũ merā, peame merā wāiyegukumi. Irasirigu mũsārē Ōāgũ deyomarĩgũ mũsā merā āārĩnimakū irigukumi, ñerirē soebéorosũ mũsārē ñerirē béoburo, ārĩgũ. ¹⁷ Trigo gasirire korobéogu irirosũ āārĩmi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripĩri wiigue duripigukumi. Iri gasiri gapure peamegue soebéokōāgukumi. Iri peame neō yaribirikoa, āriyupu. ¹⁸ Juan gaji wārĩ irasũ wereri merā masakare: “Āsũ irika!” ārī werenayupu. Irasirigu iri merā Marĩpũya òārĩ kerere werenayupu.

¹⁹ Iripoere opu Herodes ĩgũ pagũmũ Felipe marāpore Herodías wāikugore ĩma, marāpokũyupu. Iri waja, gaji wārĩ ñerō iridea waja, Juan ĩgũrē: “Mũ irasirimakū ñetaria”, ārī wereyupu. ²⁰ Herodes, Juan wererire pérono irigu, ñerō irinemo, ĩgũrē peresu iriri wiigue sóodoreyupu.

Juan Jesúre deko merā wāiyeyea

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Juan peresu iriri wiigue sóosũburi dupiyuro āārĩpererā masaka ĩgũ pũro wāiyedorerā ejarārē wāiyeyupu. Jesúde ĩgũ pũrogu wāiyedoregu ejayupu. Juan ĩgũrē wāiye odomakū, Jesús Marĩpũre sērēripoe ũmũgasi tũpākōāyuro. ²² Ōāgũ deyomarĩgũ, buja irirosũ deyogu dijari, Jesús weka ejabejayupu. Marĩpu ũmũgasigue āārĩgú āsũ āriyupu Jesúre:

—Mu yu magū, yu maīgū āārā. Mu merā buro usəyáa, ārīyupu.

Jesucristo ñekūsāmarā āārīturiadea
(Mt 1.1-17)

²³ Jesús treinta bojori opagu masakare buenəgāyupu. Masaka Jesúre: “José magū āārīmi ī”, ārī gūñadiñurā.

José, Elí magū āārīyupu. ²⁴ Elí Matat magū,

Matat Leví magū, Leví Melqui magū,

Melqui Jana magū, Jana José magū,

José Matatías magū, ²⁵ Matatías Amós magū,

Amós Nahum magū, Nahum Esli magū,

Esli Nagai magū, Nagai Maat magū,

²⁶ Maat Matatías magū, Matatías Semei magū,

Semei José magū, José Judá magū,

²⁷ Judá Joana magū, Joana Resa magū,

Resa Zorobabel magū, Zorobabel Salatiel magū,

Salatiel Neri magū, Neri Melqui magū,

²⁸ Melqui Adi magū, Adi Cosam magū,

Cosam Elmodam magū, Elmodam Ēr magū,

Er Josué magū, ²⁹ Josué Eliezer magū,

Eliezer Jorim magū, Jorim Matat magū,

Matat Leví magū, ³⁰ Leví Simeón magū,

Simeón Judá magū, Judá José magū,

José Jonán magū, Jonán Eliaquim magū,

Eliaquim Melea magū, ³¹ Melea Mainán magū,

Mainán Matata magū, Matata Natán magū,

Natán opu David magū āārīdi āārīmi.

³² David Isaí magū, Isaí Obed magū,

Obed Booz magū, Booz Salmón magū,

Salmón Naasón magū, ³³ Naasón Aminadab magū,

Aminadab Aram magū, Aram Esrom magū,

Esrom Fares magū, Fares Judá magū,

Judá Jacob magū āārīdi āārīmi.

³⁴ Jacob Isaac magū, Isaac Abraham magū āārīdi āārīmi.

Abraham Taré magū, Taré Nacor magū,

Nacor Serug magū, ³⁵ Serug Ragau magū,

Ragau Peleg magū, Peleg Heber magū,

Heber Sala magū, ³⁶ Sala Cainán magū,

Cainán Arfaxad magū, Arfaxad Sem magū,

Sem Noé magū āārīdi āārīmi.

Noé Lamec magū, Lamec Matusalén magū,

³⁷ Matusalén Enoc magū, Enoc Jared magū,

Jared Mahalaleel magū, Mahalaleel Cainán magū,

Cainán Enós magū, Enós Set magū,

Set Adán magū āārīdi āārīmi.

³⁸ Adán neōgorague Marīpu iridi, Īgū magū āārīdi āārīmi.

4

Wātī Jesúre ārīmesādidea
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

¹ Jesús Ōāgū deyomarīgūrē opatariakōāyupū. Irasirigū Ōāgū deyomarīgū Īgū dia Jordán wāikūdiyague āārādire masaka marīrōgue āīayupū. ² Irogue Jesús cuarenta nūrīgōra āārīyupū. Irogue āārīripoe wātī Īgūrē ārīmesāgū ejayupū. Iri cuarenta nūrērē Jesús neō baabiriyupū. Irasirigū naboakōāyupū. ³ Īgū naboamakū Īāgū, wātī Jesúre āsū ārīyupū:

—Diyeta Marīpū magū āārīgū, mū turaro merā i ūtāyere pā waamakū irika! ārīyupū.

⁴ Jesús Īgūrē yujuyupū:

—Yupūya werenīrī gojadea pūgue: “Baari dita masakare okamakū iribea. Āārīpereri Marīpūya werenīrī gapū Īgūsārē okamakū yāa”, ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupū Jesús wātīrē.

⁵ Pūpū wātī Jesúre ūtāū wekague āimūrīayupū. Irogue suñarōta āārīpereri i ūmūma makārīrē Īmupeokōāyupū. ⁶ Irige Īmupeo odo, āsū ārīyupū:

—I yure sīdea āārā. Irasirigū yū sīduagure sīgukoa, Īgū i āārīpereri opū āārīburo, ārīgū. ⁷ Mū yure űadūkūpuri merā ejamejāja, ḇremumakū, i āārīpereri mūrē sīgura, ārī wereyupū wātī Jesúre. ⁸ Jesús Īgūrē yujuyupū:

—Satanás, yū pūrore wirika! Yupūya werenīrī gojadea pūgue: “Marīpū ditare ḇremuka! Īgū doreri ditare irika!” ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupū Jesús wātīrē.

⁹ Pūpū wātī Jesúre Jerusalēgue āīa, Marīpūya wii wekague āimūrīa, Īgūrē āsū ārīyupū doja:

—Diyeta Marīpū magū āārīgū, ōōgue merā yebague parimadijaka! ¹⁰⁻¹¹ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

Marīpū Īgūrē wereboerārē mūrē koredoregukumi, neō ūtāyegue meēbejabirikōāburo, ārīgū, ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupū wātī Jesúre.*

¹² Jesús Īgūrē ārīyupū:

—Yupūya werenīrī gojadea pūgue: “Ḇremurī marīrō Marīpūre: ‘Mū turari merā yure gajino iri Īmuka!’ ārībirikōāka!” ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyupū Jesús wātīrē.

¹³ Irasirigū wātī Jesúre gajī ārīmesārī bokabiri, waakōāyupū dapa.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenūgādea

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Pūpū Jesús masaka marīrōgue āārādi Galilea nikūgue goedujāayupū. Ōāgū deyomarīgū turarire opatariyupū. Āārīperero Galilea nikū marā Īgū iridea kerere masīpereakōāñurā. ¹⁵ Jesús irogue ejagū, makārīkū judío masaka nerērī wiirigue* buenayupū. Īgū buemakū pérā, āārīpererā: “Ōārō buemi”, ārī ḇremuñurā.

Jesús Nazaretgue goedujāadea

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6; Jn 4.44)

¹⁶ Pūpū Jesús Nazaretgue Īgū masādea makāgue goedujāayupū. Īgū irinarōsūta judío masaka siñajārīnū† āārīmakū, Īgūsā nerērī wiigube waa, űajāyupū. Iri wiigube Marīpūya werenīrī gojadea pūrē bue Īmubu wāgānūgāyupū. ¹⁷ Irasirigū iri wii koregū Jesúre Marīpūya kerere

* **4:10-11** Sal 91.11-12   * **4:15** Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Irogue Īgūsā siñajārīnū āārīmakū nerē, Marīpūya werenīrī gojadea pūgue gojadeare buenama.   † **4:16** Judío masaka siñajārīnū, sábadō āārā.

weredupiyudi Isaías gojadea pūrē sīyupũ. Īgũ sīmakũ, Jesús iri pūgue āsũ ārī gojadeare boka, bue ĩmuyupũ:

¹⁸ Yũ Opũ, Ōāgũ deyomarīgũ yũ merã āārĩmakũ yãmi, Īgũ dorerire iriburo, ārīgũ. Īgũyare iridoregũ yare beyepidi āārĩmi.

Irasirigũ boporārē Īgũya kerere weredoregũ, bũro bujawererārē usuyamakũ iridoregũ, peresugue āārĩrārē taudoregũ, koye ĩamerārē ĩamakũ iridoregũ, ñerõ irisũrārē taudoregũ yare iriudi āārĩmi.

¹⁹ Marĩ Opũ Īgũyarārē taugũ aariburire weredoredi āārĩmi, ārĩ gojadi āārĩmi Isaías, ārĩ bue ĩmuyupũ Jesús.*

²⁰ Bue ĩmu odo, Īgũ bueadea pūrē tũrã, iri wii koregure wia, eja doayupũ. Āārĩpererã iri wiigue āārĩrã Īgũrē ĩaduũbiriñurã. ²¹ Jesús āsũ ārĩ werenugãyupũ Īgũsãrē:

—Dapagã merã yũ musãrē bue ĩmumakũ, Isaías gojaderosũta waãa.

²² Jesús irasũ ārĩmakũ pérã, āārĩpererã pégukakõañurã. “Ōārĩ werenĩrĩ merã weremi”, ārĩ gũñañurã. Irasũ gũñakererã, Īgũsã basi gãme sērēñañurã:

—¿Īĩ José magũ meta āārĩrĩ? ārĩñurã.

²³ Jesús, Īgũsã irasũ ārĩmakũ pégu, Īgũsãrē āsũ ārĩyupũ:

—Masaka Īgũsã ārĩnarõsũ musã yare: “Mũ õārõ kũrigũ āārĩrĩrē ĩmugũ, mũ basita kũrika!” ārĩkoa. Gajidere ārĩkoa: “Gũa, mũ Capernaugue iri ĩmudea kerere pébũ. Irasirigũ iroguere mũ iriderosũta i makã, mũ masãdea makãdere iri ĩmuka!” ārĩkoa, ārĩyupũ.

²⁴ Irasũ ārĩ odo, āsũ ārĩnemoyupũ:

—Diayeta musãrē werea. Neõ sugũ Marĩpũya kerere weredupiyurimasurē ĩgũya nikũ marã õārõ bokatĩrĩñeãbema. ²⁵ Irasirigũ musãrē ire õārõ masĩmakũ gããmea. Iripoegue Elías Marĩpũya kerere weredupiyudi āārĩdeapoere masaka Marĩpũre bũremubiri waja, ure bojori gaji bojori dekogora neõ deko merẽbiridero āārĩbũ. Āārĩpereroguer baaride marĩdero āārĩbũ. Marĩya nikũrē wãrã wapiweyarã nome āārĩnerã āārĩmã. ²⁶ Īgũsã wãrã āārĩkeremakũ, Marĩpũ Elĩare Īgũsãrē iritamudoregũ neõ iriubiridi āārĩmi. Gaji nikũmo Sarepta wãikũri makãmo Sidõn pũro āārĩgõ gapũre iritamudoregũ Elĩare iriudi āārĩmi. ²⁷ Eliseo Marĩpũya kerere weredupiyudi āārĩdeapoedere wãrã kãmi boarã marĩya nikũrē āārĩnanerã āārĩmã. Īgũsã wãrã āārĩkeremakũ, Marĩpũ Eliseore Īgũsãrē taudoregũ neõ iriubiridi āārĩmi. Siria nikũmũ Naamãn wãikũgu gapũre taudoregũ Eliseore iriudi āārĩmi, ārĩ wereyupũ Jesús.

²⁸ Jesús irasũ ārĩmakũ pérã, āārĩpererã iri wiigue āārĩrã Īgũ merã bũro guañurã. ²⁹ Irasirirã wãgãnugã, Īgũrē ñeã, āĩkõõañurã. Iri makã utãũ weka iridea makã āārĩyuro. Irasirirã iri makã tarogue Īgũrē ãĩa, túmeédijuduarã iriadiñurã. ³⁰ Jesús gapũ Īgũsã watopeta tariwerewãgãkõayupũ.

Wãtĩ ñajãsũdi Jesũre bokatĩrĩdea

(Mr 1.21-28)

³¹ Pũrũ Jesús Capernaugue waayupũ. Iri makã Galilea nikũgue āārĩyuro. Irogue eja, judio masaka siñajãrĩnũ āārĩmakũ, Īgũsã nerẽrĩ wiigue Īgũsãrē bueyupũ. ³² Sugũ doregũ irirosũ õārõ masĩrĩ merã Īgũ buemakũ pérã, pégukakõañurã.

³³ Iri wiiguere Īgũsã merã sugũ wãtĩ ñajãsũdi āārĩyupũ. Āsũ ārĩ gaguinĩyupũ:

³⁴ —Jesũ Nazaretmũ, ¿nasiribu gũa pũro aarĩri? ¿Gũare peamegue béogu aarĩgũ yãri? Yũ murē ĩamasĩkõãa. Mũ, Marĩpũ iriudi, õatarigũ āārã, ārĩyupũ.

³⁵ Jesús wātīrē:

—Wereníbita! Wirika ĩgūrē! āriyupũ.

Īgũ irasũ ārimakũ, wātī masaka ĩūrō Īgũ ñajādire yebague túmeépi, ñerō iriro marĩrō wiriakōāyupũ. ³⁶ Jesús wātīrē béowiumakũ ĩārā, āārĩpererā masaka ĩāguka, ĩgũsā basĩ āsũ āri gāme werenĩñurā:

—¿Ñeéno werenĩrĩ āārĩrĩ i? Īgũ turaro merā wātēārē wiriadoremakũ, mata wirianokōāma, āriñurā.

³⁷ Pũru Jesús iriadeare āārĩperero iri makã tũro marārē weresiriñurā.

Jesús, Simón Pedro máñekōrē taudea

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesús, nerērĩ wiigue āārādi wiria, Simōya wiigue waayupũ. Simón máñekō bũro nimakurikũgo iriyupo. Jesús ejamakũ ĩārā, igore taudorerā ĩgūrē sērēñurā. ³⁹ Īgũsā irasũ sērēmakũ pégu, Jesús igo pũro waa ejanugā: “Pũrĩrĩ tarika igore!” āriyupũ. Īgũ irasũ āriĩrĩ merāta igore nimakuri āārādea tariakōāyuro. Irasirigo wāgānugā, ĩgũsārē baari enjoyupo.

Jesús wārā pũrĩrikurārē taudea

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Ñamika, abe ñajādero pũru, iri makã marā āārĩpererā gajirosũperi pũrĩrikurārē Jesús pũrogue āijañurā. Jesús pũrĩrikurārē, ĩgũya mojóri merā ñapeo, tauyupũ. ⁴¹ Wārā wātēa masakare ñajānerādere béowiyupũ. Wātēa wirirā, Jesũre āsũ āri gaguiniñurā:

—Mu, Marĩpu magũ āārā, āriñurā. Īgũsā Jesũre, ĩgũ Cristo, Marĩpu iriudi āārĩrĩrē masĩñurā. Irasirigu Jesús wātēārē werenĩdorebiriyupũ.

Jesús Galilea nikũgue masakare buedea

(Mr 1.35-39)

⁴² Gajinu boyoripoe Jesús makã tũro masaka marĩrōgue waayupũ. Īgũ waadero pũru, masaka ĩgūrē āma, ĩgũ pũrogue ejañurā. Īgūrē: “Gua merā dujaka dapa!” ārādiñurā.

⁴³ Jesús gapũ ĩgũsārē āriyupũ:

—Marĩpu ĩgũyarā Opũ āārĩrĩrē yũre weredoregũ iriudi āārĩmĩ. Irasirigu gaji makārĩ marādere ire wereregũ waagũra, āriyupũ.

⁴⁴ Irasirigu āārĩperero Galilea nikũ marārē judío masaka nerērĩ wiirigue buegorenayupũ.

5

Jesús ĩgũ buerārē wārā waaĩ wējēmakũ irideia

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20; Jn 21.3, 6)

¹ Gajinu Jesús Genesaret* wāikuri ditaru tũrogue āārĩmakũ, wārā masaka ĩgũ pũrore utarinugājañurā Marĩpũya kerere pedũarā. ² Jesús iri ditaru tũro waaĩ wējērĩmasāya doóriduparu peru masaka marĩrĩ payamakũ ĩāyupũ. Waaĩ wējērĩmasā gapũ ĩgũsāya buiriyukure koerā iriñurā. ³ Jesús Simōyarugue marĩñajāa, ĩgūrē soewijudoreyupũ. Soewijupau odomakũ ĩā, Jesús irirugue eja doa, masakare buenugāyupũ. ⁴ Bue odo, Simōrē āsũ āriyupũ:

—Doódiru merā ditaru deko ākũārōgue wija, musāya buiriyukure meéyoka waaĩ ñeāmũrā, āriyupũ.

* **5:1** Genesaret wāikuri nikũ, Galilea wāikuri ditaru tũro āārĩyuro. Irasiriro Galilea ditaruta Genesaret wāikuyuro.

⁵ Simón Īgūrē yuɣuɣuɣu:

—Guare buegu, dapagā ñamirē wējēboyoakōādabu. Neō wējēbirakubu. Mu dorerosūta buidire meéyoñagura doja, ārīyupu.

⁶ Īgūsā meéyomakū, waaí wárā ñajāa, buidire ooreakōādiñurā. ⁷ Wárā ñajāmakū iā, Īgūsā merāmarā gajiru doódirugue āārīrārē buadeañurā, Īgūsārē ñeātamudorerā. Irasirirā Īgūsā eja, waaíre seasāmakū, perugueta mirñoyakōāyuro.

⁸ Irasū waamakū Īāgū, Simón Pedro Jesús p̄ro ñaduk̄upuri merā ejamejāja, Īgūrē ārīyupu:

—Yu Op̄u, mu oātarigu āārā. Yu gap̄u ñegū āārā. Irasirigu yu p̄rore āārībirikōāka! ārīyupu. ⁹ Simón, wárā waaí ñajāmakū Īāgukagu, irasū ārīyupu. Īgū merā āārīrāde Īāgukakōāñurā. ¹⁰ Gajiru doódiru āārīrā Īgū merāmarā Zebedeo pūrā Santiago, Juan āārīñurā. Īgūsāde Īāgukakōāñurā. Jesús gap̄u Simōrē ārīyupu:

—Gūibirikōāka! Dapagorare mu waaí wējērīmasū āārīrīrē piri, Marīp̄uya kerere masakare wererimasū āārīgukoa, ārīyupu.

¹¹ Irasirirā Īgūsāya doódirupare ditaru t̄ro tūamajūpíkōā, āārīpereri Īgūsāyare píkōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús k̄ami boaḡure taudea
(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² P̄ru Jesús su makāgue āārīripoe suḡu k̄ami boaḡu ejayupu. Jesúre Īāgū, Īgū p̄ro ñaduk̄upuri merā ejamejā, Īgūya diapure yebague moomejāja, Īgūrē sērēyupu:

—Yu Op̄u, mu yu pūrīrikurire tauduagu taumasīa, ārīyupu.

¹³ Īgū irasū ārīmakū p̄gu, Jesús Īgūya mojō merā Īgūrē moāña, āsū ārīyupu:

—Mūrē tauḡura. K̄ami marīgū dujaka! ārīyupu. Īgū irasū ārīrī merāta k̄ami yaripereakōāyuro. ¹⁴ Irasirigu turaro merā Jesús Īgūrē ārīyupu:

—Gajirā masakare mu tariadeare werebirikōāka! Paíre mūrē k̄ami yariadeare Īmugū waaka! Īgū mūrē Īāgū: “K̄ami marīgū āārā”, ārīgukumi. P̄ru Moisés gojadea pūgue sídoredeare s̄ka! Mu irire irimakū Īārā, āārīpererā masaka mūrē k̄ami yariadeare masīrākuma, ārīyupu.

¹⁵ Jesús Īgūrē: “Gajirārē mu tariadeare werebirikōāka!” ārīkeremakū, āārīpererogue marā masaka Jesús Īgūrē iriadeare péperekōāñurā. Irasirirā wárā masaka Īgū p̄rologue Īgū buerire p̄rā, Īgūsā pūrīrikuridere taudorerā, ejañurā. ¹⁶ Jesús gap̄u masaka marīrōgue Marīp̄ure sērēgū waanayupu.

Jesús d̄up̄u buadire taudea
(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Sunu Jesús buemakū, surāyeri fariseo bumarā gajirā Moisés gojadeare buerimasāde irologue doañurā. Īgūsā āārīperero Galilea nikūma makārī marā, Judea nikūma makārī marā, Jerusalén marā āārīñurā. Jesús pūrīrikurārē taubu, Marīp̄u turarire opayupu. ¹⁸ Īgū bueripoe gajirā iro marā suḡu d̄up̄u buadire Īgū oyaro merāta āijañurā. Īgūrē wiiḡue āiñajāa, Jesús p̄rologue p̄d̄uarā iriadiñurā. ¹⁹ Masaka wárā āārīmakū, āiñajamasībiri, iri wii wekague marīa, su gobe āiwea, Īgūrē masaka watopegue Īgū oyaro merāta Jesús p̄ro dijuñurā.

²⁰ Jesús, Īgūsā Īgūrē buremumakū Īāgū, buadire ārīyupu:

—Yu, mu ñerō irideare k̄atia.

21 Īgū irasū ārimakū pérā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā āsū āri gūñañurā: “¿Ñeémuno masaku āārīrī īi? Īgū werenīrī merā Marīpure ñerō ārimi. Masaka ñerō irideare neō sugu masaku kātimasībirikumi. Marīpu suguta masīkumi”, āriñurā.

22 Jesús Īgūsā gūñarīrē Īamasī, āsū āriyupu:

—¿Nasirirā irasū gūñarī mūsā? 23 ¿Naāsū āriī gapu diasaberi īi buadire: “Yu, mu ñerō irideare kātia”, āriī, o “Wāgānugā, waaka!” āriī gapu diasaberi?

24 Yu āārīpererā tīgū i ūmugue āārīrārē Īgūsā ñerō irideare Marīpu dorero merā kātimasīa. Irasirīgu īi buadire taugura, mūsārē irire masīdoregu, āriyupu. Irasū āri odo, buadire āriyupu:

—Yu murē āsū ārā. Wāgānugā, mu oyaderore āi, muya wiigue waaka! āriyupu.

25 Īgū irasū āriīrī merāta Īgūsā iūrō wāgānugā, Īgū oyaderore āi, Īgūya wiigue waagū, Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siyupu. 26 Masaka, Jesús irasiririre Īaguka, Īgūsāde Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siñurā. Buro güiri merā āsū āriñurā:

—Dapagārē neō marī Īābirideare Īāa, āriñurā.

Jesús Levire siiudea
(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

27 Pura Jesús iro merā waa, Levī† wāikugure bokajayupu. Levī romano marā opure niyeru wajaseabosagu āriyupu. Īgū moārī taribugue doamakū Īāgū, Jesús Īgūrē āriyupu:

—Nāka, yu merā!

28 Īgū irasū ārimakū pégu, Levī wāgānugā, Īgū moādea āārīpererire pípeo, Jesús merā waakōāyupu. 29 Pura Levī Īgūya wiigue eja, Jesúre bosenu iripeoyupu. Wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajirā masaka Īgūsā merā baa doaniñurā.

30 Jesús Īgūsā merā doamakū Īārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesús buerārē āsū āri werewañurā:

—¿Nasirirā niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā iiri, baari mūsā? āriñurā.

31 Jesús Īgūsārē yujyupu:

—Pūrīrī marīrā kūrīrimasūrē āmabema. Pūrīrikurā gapu Īgūrē āmama.

32 Yu: “Ōārā āārā”, āri gūñarārē siiugu aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, āri gūñarā ditare siiugu aarigū iribu, Īgūsā ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayuburo, āriḡū, āriyupu.

Jesúre bererimarē sērēñadea
(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

33 Jesús irasū ārimakū pérā, Īgūrē sērēñañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire tayarāde Marīpure buremurā bere, Īgūrē sērēnama. ¿Nasirirā mu buerā gapu oārō iiri, baari? āriñurā.

34 Jesús Īgūsārē yujyupu:

—¿Sugu mojōsnadi bosenu irimakū, mūsā Īgū siuanerārē Īgū merā āārīrārē bujawereri merā beremakū irimasībukuri? 35 Pura Īgūrē gajirā āiāmakū, bujawereri merā bererākuma, āriyupu.

36 Irire āri odo, keori merā Īgūsārē āsū āri wereyupu doja:

—Masaka neō surīro maamañerē tābirikuma buḡañerē seretūmurā. Irasū seretūrā, maamañerē poyanorērā irikuma. Maama gasiro merā buḡañerē

† 5:27 Levī pe wāi opayupu. Īgūta Mateo wāikuyupu.

seretúadero òãrõ deyobirikoa. ³⁷ Waimurã gasiri merã iridea ajuri bugu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasũ dirimakũ, maama igui deko pãmu, bugu ajuri sërãturabiri, ooreakõãkoa. Irasiriro igui deko, ajuride kõmokoã. ³⁸ Irasirirã maama igui dekore maama ajurigue diriro gããmea. ³⁹ Masaka igui deko pãmurirẽ irirã, maama igui dekore gããmebirikuma, maama buerire péduaberõsũ. “Igui deko pãmudea gapu, maama igui deko nemorõ õãã”, ãrĩrãkuma, ãrĩyupu Jesũs Igũsãrẽ.

6

Siñajãrĩnu ããrĩmakũ, Jesũs buerã trigo yerire tãrĩdea

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Gajĩnu, judío masaka siñajãrĩnu ããrĩmakũ, Jesũs trigo otedero watope waamakũ, Igũ buerã trigo yerire tãrĩ koro baawãgãñurã*. ² Igũsã irasirimakũ iãrã, surãyeri fariseo bumarã Igũsãrẽ sërẽñañurã:

—¿Nasirirã siñajãrĩnurẽ moãdorebirikeremakũ, irasũ yãri musã? ãrĩñurã.

³ Jesũs Igũsãrẽ yujuyupu:

—¿Musã iripoequemũ David Igũ merãmarã merã ñaboagu, Igũ irideare buebiriri? ⁴ Igũ merãmarã merã Marĩpuya wiigue ñajãã, Marĩpu iũrõ peyari pã duparure baadi ããrĩmĩ. Marĩpu paia ããrĩmerãrẽ: “Iri pã duparure baabirikõãka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. David gapu paĩ ããrĩbirikeregu, irire baagu, Marĩpu iũrõ Igũ dorerire tarinugãgũ meta iridi ããrĩmĩ, ãrĩyupu.

⁵ Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩyupu doja:

—Yũ ããrĩpererã tũgũ ããrĩsĩã, siñajãrĩnurẽ masaka gajino Igũsã iriburire doremasã, ãrĩyupu Jesũs.

Jesũs mojõ diíweredire taudea

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Gajĩnu siñajãrĩnu ããrĩmakũ, Jesũs judío masaka nerẽrĩ wiigue ñajãã, Igũsãrẽ bueyuro. Iri wiigue sugu masakũ diayema mojõ gapu diíweredi ããrĩyupu.

⁷ Fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã Jesũre buro iãduripitaya: “Siñajãrĩnu ããrã, irasirirã iĩ mojõ diíweredire Igũ taumakũ, Igũrẽ weresãrãra”, ãrĩ gũñañurã. ⁸ Jesũs Igũsã gũñarirẽ iãmasĩ, mojõ diíweredire:

—Wãgãñugã, masaka iũrõgue ejanugãgũ aarika! ãrĩyupu. Igũ irasũ ãrĩmakũ pégu, mojõ diíweredi wãgãñugã, Jesũs puero ejanugãyupu. ⁹ Igũ ejanugãmakũ, Jesũs gajirã irogue ããrĩrãrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Musãrẽ sërẽñañuakoa. ¿Siñajãrĩnurẽ Marĩpu marĩrẽ ñeénonrẽ iridoreyuri, õãrĩrẽ, o ñerĩrẽ, masakare taurire, o wẽjẽrĩrẽ? ãrĩyupu.

¹⁰ Sërẽña odo, masaka ããrĩpererãrẽ iã, mojõ diíweredire ãrĩyupu:

—Muya mojõrẽ soeuka!

Igũ irasũ ãrĩmakũ pégu, soeuyupu. Igũ soeumakũ, Igũya mojõ õãkõãyuro.

¹¹ Igũ irasirimakũ iãrã, fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã buro guañurã: “¿Nasirirãkuri marĩ iĩrẽ?” ãrĩ gãme werenĩñurã.

Jesũs pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã Igũ buedoregu pímurãrẽ beyedeã

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

* **6:1** Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Sugu masakũ gajĩnyu poeegue waagũ, Igũya mojõrĩ merã trigo yerire tãrĩ koro baaburo. Wiirimajĩ merã diti ãĩabirikõãburo”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

¹² Irinurirē Jesús utāūgue Marīpure sērēgū waayupu. Irogue iri űamirē Marīpure sērēboyoakōāyupu. ¹³ Boyoripoe ĩgū buerire tūyarārē siiu neō, ĩgūsā watopegue āārīrārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā űmarē beyeyupu: “Musārē yaa kerere buegorenamurārē beyepīa”, āriyupu. ¹⁴ ĩsāku āārīñurā: Simón wāikugu āārīyupu. ĩgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús. Simón pagamu Andrés; gajirā: Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé†, ¹⁵ Mateo, Tomás, Santiago āārīñurā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajigu Simón āārīyupu. ĩgū celote wāikuri bumū āārīyupu. ¹⁶ Gajigu Judas āārīyupu. ĩgū Santiago magū āārīyupu. Gajigu Judas Iscariote wāikugu āārīyupu. ĩgūta Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu āārīyupu.

Jesús wārā masakare buedea
(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesús iri utāūgue āārādi ĩgūsā merā dijija, iri utāū āārīdijimejārōgue āārīyupu. ĩgū beyeānerā, gajirā wārā ĩgū buerire tūyarā merā āārīyupu. Gajirā wārā āārīperero Judea nikū marā, Jerusalén marā, wādiya turo marā Tiro, Sidón marā āārīñurā. ĩgūsā Jesús puro ĩgū buerire pērā, ĩgūsā pūrīrikarire taudorerā ejānerā āārīñurā. ¹⁸ Jesús wātēa űjāsūnerādere tauyupu. ¹⁹ ĩgū āārīpererārē Marīpu turaro merā taumakū ĩārā, āārīpererā masaka ĩgūrē moāñaduñurā.

Jesús usuyari, bujawereri dere buedea
(Mt 5.1-12)

²⁰ Puro Jesús ĩgū buerārē ĩā, āsū āriyupu:

—Marīpu musā Opu āārīmi. Irasirirā bopora āārīkererā, usuyaka!

²¹ Dapagore musā űaboari merā āārīrā, purugue yapirākoa. Irasirirā usuyaka!

Dapagore buro bujawereri merā orerā, purugue usuyari merā burirākoa. Irasirirā usuyaka!

²² Musā yure āārīpererā tīgūrē buremumakū ĩārā, gajirā musārē ĩāturi doorākuma. Musārē: “Gua merā āārīmerāta!” āri bēorākuma. Musārē űerō wenerirākuma. “űerā āārīma”, āri werewarākuma. ĩgūsā irasū ārikeremakū, usuyari merā āārīrikaka! ²³ Iripoegue marī űekūsāmarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē irasūta iriunanerā āārīmā. Irasirirā dapagora marā musārē murārōta űerō irimakū ĩārā, buro usuyaka! Buro usuyari merā āārīrikaka! Musā űmugasigue waamakū, Marīpu űārī wāro wajatari sīgukumi musārē.

²⁴ Musā i űmumarē wāri oparā gapu usuyari bokasiāa. Purugue usuyari neō bokabirīkoa. Irasiriro musārē űegorāa.

²⁵ Musā dapagore yapirā, purugue buro űaboarākoa. Usuyari neō bokabirīkoa. Irasiriro musārē űegorāa.

Dapagore Marīpuyare buridarā, purugue buro bujawereri merā orerākoa. Usuyari neō bokabirīkoa. Irasiriro musārē űegorāa.

²⁶ Masaka āārīpererā musārē: “űārā āārīma”, ārikeremakū, usuyari neō bokabirīkoa. Iripoegue musā űekūsāmarā Marīpuyare ārikatori merā wererimasārē: “űārā āārīma”, āriunanerā āārīmā.

Jesús: “Musārē ĩāturirārē maika!” āri buedea
(Mt 5.38-48; 7.12)

† 6:14 “Bartolomé”, āriro: “Tolomé magū”, āriđuaro yāa. ĩgūta Natanael wāikugu āārīdi āārīmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siuidea kere āārā.

27 'Yu werenirirē oārō pēduriprānorē āsū āri weregura. Musārē iaturirārē maika! Musārē doorārē oārō irika! 28 Musārē: “Nerō waaburo”, ārirārēta oādoreka! Musārē nerō āri buridarārēta Marīpure ĩgūsā oārō āariburire sērēbosaka! 29 Sugu masakū musāya wayupārārē pāmakū, gajipārē gapudere pādoreka! Musāya suriuro wekamañerē emamakū, musāya camisadere sika! 30 Āarīpererā musārē gajino sērērānorē sika! Sugu masakū musā oparire āiamakū, ĩgārē: “Wiaka!” āribirikōāka! 31 Gajirā musārē oārō irimakū gāamerōsūta musāde ĩgūsārē oārō irika!

32 'Musārē maīrā ditare maīmakū oābea. Musā irasū maīrī wajamāa. Gajirā, ñerā āarikererā, ĩgūsārē maīrārē maīkuma. 33 Musārē oārō irirā ditare oārō irimakū oābea. Musā irasiriri wajamāa. Ñerāde ĩgūsārē oārō irirārē oārō irikuma. 34 Gajirārē wayurā ĩgūsārē: “Gua wayuadeare keoro wiaka doja!” ārimakū oābea. Musā irasiriri wajamāa. Ñerō irirāde gajirā ñerārē wayukuma. ĩgūsā wayuadeare: “Āarīpereri wiarākuma doja”, āri gūñakuma. 35 Irasirirā ñerā irirosū iribirikōāka! Musārē iaturirādere maika! ĩgūsārē oārō irika! ĩgūsārē wayurā, musā wayuadeare: “Wiaka doja!” āribirikōāka! Irasirirā wāri oārī wajatari bokarākoa. Marīpu āarīpererā nemorō turagu pūrā āarīrākoa. Masaka Marīpure usuyari sībirikeremakū, ĩgūsārē bopoñarī merā iāmi dapa. Ñerā āarikeremakū, ĩgūsārē irasū iāmi dapa. 36 Irasirirā musāde Musāpu umugasigwe āarīgū masakare bopoñarī merā iārōsūta gajirārē bopoñarī merā iāka!

Jesús: “Gajirārē: Ñerā āarīma’, āri werewuabirikōāka!” āri buedea (Mt 7.1-5; Jn 13.16; 15.20)

37 'Gajirārē: “Ñerā āarīma”, āri werewuabirikōāka! Musā werewuabirimakū iāgū, Marīpu musārē: “Ñerā āarīma”, āri iābirikumi. Gajirā musārē nerō irimakū iārā: “Marīpu ĩgūsārē wajamoāburo”, āribirikōāka! Musā irasū āribirimakū, Marīpu musārē: “Wajamoāgura”, āribirikumi. Gajirā musārē nerō irideare kātika! Musā kātimakū, Marīpu musā nerō irideare kātigukumi. 38 Gajirārē sika! Musā sīmakū, Marīpu musārē wāri oārī sīgukumi. Ajuro wāri ajuro gajino uturiri ajuro oārō ñadiuadea ajuro irirosū sīgukumi. Musā gajirārē sīderopata Marīpu musārē sīgukumi, āriyupu Jesús.

39 Irasū āri odo, keori merā wereyupu doja:

—Sugu masakū koye iābi gajigu koye iābire tūadupiyuwāgāmasībirikumi. ĩgūsā pērāgueta maarē iāmerā gobegue meēñajākōākuma. 40 Sugu buerimasū ĩgū buerā nemorō masīkumi. ĩgū buerāde ĩgū buederosū buepeosīā, ĩgūsārē buedi masīderosūta ĩgūsāde masīrākuma.

41 'Musā ñerō iridea, koyerugwe wāri turu oparosū ñetariri āarīrīrē gūñabirikererā, musāyagu ñerō iridea, koyerugwe nikūyegā oparosū āarīrīrē: “Ñegorāa”, āri gūñāa. 42 Irasirirā musā ñerō iridea, koyerugwe wāri turu oparosū āarīrā, musāyagwe ĩgūya koyerugwe āarīrī nikūyegārē: “¿Āibéosi?” ārimasībea. Musā ñerō iririkarā, irikatorikarā āarā. Musāya koyerugwe āarīrī turu gapure āibéoparoriro irirosū musā ñerō iririre piriparorika! Irasiri odo, musāyagwe: “Mu ñerō iririre pirikōāka!” āri masīa, āriyupu Jesús.

Jesús yukwe duka merā iāmasīsūa, āri buedea (Mt 7.17-20; 12.34-35)

43 Irasū āri odo, gajī keori merā wereyupu doja:

—Yuku òãdi ñerĩ dukakubirikoa. Yuku ñedide òãrĩ dukakubirikoa. 44 Aãrĩpereri yukure duka merã iãmasisũa. Poragu higo wãikurire dukakubirikoa. Ñaagãde iguire dukakubirikoa. 45 Irasirigu sugu masaku òãgũ, yuku òãrĩ dukakudi irirosũ aãrĩmi. Igũ gũñarĩgue òãrĩ gũñarĩ opasiã, òãrĩrẽ yãmi. Gajigu ñegũ, Igũ gũñarĩgue ñerĩ gũñasiã, ñerĩrẽ yãmi. Marĩ gũñarĩgue gũñarõsũta werenĩrãkoa. Irasirirã masaka ñerĩ gũñarĩ oparã, ñerĩ werenĩrãkuma. Òãrĩ gũñarĩ oparã gapu òãrĩ werenĩrãkuma.

Jesús pe wii keori merã buedea

(Mt 7.24-27)

46 '¿Nasirirã musã yure: “Yu Opu aãrã mu”, ãrĩkererã, yu dorerire neõ iriberi? 47 Sugu yu puro eja, yu werenĩrĩrẽ pèduripí, puru yu dorerire irigu, ãsũpero irigu irirosũ aãrĩmi. 48 Sugu utãyegue ukũãrĩ goberi mãñajãa, wii òãrõ nugũdi irirosũ aãrĩmi. Puru dia wãro yura, Igũya wiiguere deko ùma meétúkeremakũ, neõ mirũabirikoa. 49 Yu werenĩrĩrẽ pèkeregũ, yu dorerire iribi gapu sugu Ìmparogue wii iridi irirosũ aãrĩmi. Dia wãro yuraro, Igũya wiire ùmabekõãkoa. Irasiriro aãrĩpereri kòmopereakõãkoa, ãrĩ wereyuru Jesús masakare.

7

Jesús surara opure moãboegure taudea

(Mt 8.5-13)

1 Jesús masakare irire were odo, Capernaugue waakõayuru. 2 Iroguere romano marã surara opu aãrĩyuru. Igũrẽ moãboegu sirĩgũ kòmori purogãgue aãrĩyuru. Surara opu Igũrẽ buru maĩyuru. 3 Irasirigu, Jesús iridea kerere pègu, judío masaka murãrẽ Jesús purogue iriuyuru, Igũrẽ moãboegure taugu aaridoregu. 4 Igũsã Jesús purogue ejarã, Igũrẽ turaro merã ãsũ ãrĩ sèrẽñurã:

—Surara opu guare mu puro iriuadi, òãgũ aãrĩmi. Irasirigu Igũrẽ iritamuka! 5 Igũ judío masaku aãrĩbirikeregu, mariya nikũ marãrẽ buru maĩmi. Igũta Igũya niyeru merã gua nerẽrĩ wiire moãdoremi. Irasirigu Igũrẽ iritamuka! ãrĩñurã.

6 Irire pègu, Jesús Igũsã merã waayuru. Surara opu, Igũya wii puro Igũsã ejawãgãrimakũ iãgũ, Igũ merãmarãrẽ Jesúre ãsũ ãrĩ weredoregu iriuyuru:

—Yu Opu, murẽ garibonemodubirikoa. Yu ubu aãrĩgũ aãrĩsiã, yaa wiire mu ñajãrimakũ, buru guyasĩrĩkoa. 7 Irasirigu yude mu purogue waabea. Mu werenĩrĩ turari merã yure moãboegure: “Sirĩrĩ tarika Igũrẽ!” ãrĩmakũ tarigukumi. 8 Gajirã oparã yure dorema. Yude gajirã surarare dorea. Yu sugure: “Waaka!” ãrĩmakũ, waami. Gajigure: “Aarika!” ãrĩmakũ, aarĩmi. Yu, yure moãboegure: “Ire irika!” ãrĩmakũ, irire yãmi, ãrĩka Jesúre! ãrĩ iriuyuru.

9 Igũ weredoreadeare Igũsã weremakũ pègu, Jesús gukakõayuru. Igũrẽ tayarãrẽ gãmenugã iã, ãsũ ãrĩyuru:

—Musãrẽ werea. Sũ surara opu Israel bumũ aãrĩbirikeregu, yure buremumi. Israel bumarã watopeguere sũ irirosũ yure buremugũrẽ neõ bokajabiribu, ãrĩyuru Jesús.

10 Igũ irasũ ãrãdero puru, surara opu iriuanerã Igũya wiigũ goedujãñurã. Irogu goedujarã, sirĩgũ aãrãdire tariadiguere bokajãñurã.

Jesús wapiweyo magũrẽ masũdea

11 Puru Jesús Capernaugue aãrãdi Naĩn wãikuri makãgue waayuru. Igũ buerã, gajirã masaka wãrã Igũ merã waañurã. 12 Iri makãrẽ ejaripoe iri makã

marā, sugu masaku boadire kōāwāgāriñurā Īgūrē yáarā waarā. Īgū wapiweyo magū, sugu āārīgú āārādiyupu. Īgū pago Īgūrē yáamurā merā waamakū, wárā masaka wapikuwāgāriñurā. ¹³ Igore iāgū, marī Opu Jesús buro bopoñarī merā iā, āsū āriyupu:

—Orebirikōāka!

¹⁴ Irasirigu Jesús masāpore puo ejanugā, moāñayupu. Īgū moāñamakū iārā, iri porere kōārā dujanugāñurā. Jesús boadire āsū āriyupu:

—Yu murē ārā: “Wāgānugāka!”

¹⁵ Īgū irasū ārimakū, boadi wāgādo, wereninugāyupu. Irasirigu Jesús Īgūrē pagore wiayupu. ¹⁶ Irire iārā, āārīpererā masaka iāgukakōāñurā. Marīpue: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siñurā. Īgūsā basi āsū āri gāme wereniñurā:

—Ī Marīpuya kerere wererimasū, turatarigu, marī watopeguere ejami.

Idere āriñurā:

—Marīpu iirē iriuñumi Īgūyarārē iritamudoregu, āriñurā.

¹⁷ Irasirirā āārīpererogue Judea nikū marā, iri nikū turo marāde Jesús Īgūrē masūdea kerere péperekōāñurā.

Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerire tayarārē Jesús puogogue iriudea (Mt 11.2-19)

¹⁸ Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīpoe Īgū buerire tayarā āārīpereri Jesús irideare Īgūrē wererā waañurā. Juan irire pégu, Īgūsā merāmarā pērārē siu:

¹⁹ —Jesúre āsū āri sērēñarā waaka! “¿Muta āārīrī Cristo guare taugu aaribu iriyupu, Īgūsā ārīdi, o gajigure yūrākuri gu?” āri sērēñarā waaka! āri iriyupu. ²⁰ Irasirirā, Jesús puo ejarā, Īgūrē āriñurā:

—Juan masakare wāiyerimasū guare murē āsū āri sērēñadoreami: “¿Muta āārīrī Cristo guare taugu aaribu iriyupu, Īgūsā ārīdi, o gajigure yūrākuri gu?”

²¹ Īgūsā ejaripoere Jesús wárā pūrīkurārē, wātēa ñajāsūnerārē, koye iāmerādere taugu iriyupu. ²² Irasirigu Jesús āsū āri yujuyupu Juan iriuanerārē: —Musā iārīrē, musā périre, Juārē wererā waaka! Koye iābiranerā oārō iāma. Waamasībiranerā waamasīakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gāmpū pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpu masakare tauri kerere weremakū péma. ²³ “Yure burenurīrē piribi, usuyari opagukumi”, āri wererā waaka Juārē! āriyupu Jesús.

²⁴ Īgūsā waadero puo, Jesús Juāyamarē masakare āsū āri werenugāyupu:

—Musā masaka marīōgue Juārē iārā waarā, giugure gūñaturabire iārā waarā meta irikuyo. Īgū turabi, mirū taborere wējāpubēorosū āārībemi.

²⁵ Irasū āārīmakū, musā Īgūrē irogue iārā waarā, oārī suri sāñagūrē iārā waarā meta irikuyo. Oārī suri sāñarāno oparāya wiirigue āārīkuma. Juan Īgūsā irirosū āārībemi. ²⁶ Musā irogue Īgūrē iārā waarā, Marīpuya kerere weredupiyurimasūrē iārā waarā iriyo. Musārē werea. Juan diayeta Marīpuya kerere weredupiyunerā nemorō āārīmi. ²⁷ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojasūdero āārībú Juan iriburire. Irasirigu Marīpu Īgū magārē āsū ārīdi āārīmi:

Mu waaburo dupiyuro yaa kerere weredupiyubure iriugra, mu waaburore āmuyudoregu, āri gojasūdero āārībú.✠

²⁸ Musārē werea. Juan aariburi dupiyuro neō sugu Īgū nemorō yaa-marē masīgū marīdi āārīmi. Irasū āārīkererpu, sugu Marīpu umugasigwe

ããrĩgúyagu gapu Juan nemorõ yaamarẽ masĩgũ ããrĩgukumi. ããrĩpererã nemorõ ubu ããrĩgũ ããrĩkeregu, masĩgũ ããrĩgukumi, ãrĩyupu Jesús.

²⁹ Īgũ irasũ ãrĩrĩrẽ pãrã, ããrĩpererã masaka, romano marã opure niyeru wajaseabosarimasãde Juan wãiyesũnerã ããrĩsĩã: “Marĩpu diayeta irigu ããrĩmi”, ãrĩ masĩñurã. ³⁰ Fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã gapu Juãrẽ wãiyedorebirinerã ããrĩsĩã, Marĩpu Īgũsãrẽ iriduarire gããmebirĩñurã. ³¹ Irasirigu marĩ Opu Jesús ãsũ ãrĩnemoyupu:

—Masaka dapagora marã, ¿ñeẽmarãno irirosũ ããrĩrĩ? ³² Majĩrã makã dekgue Īgũsã merãmarã merã bira gaguini doanĩrã irirosũ ããrĩma. Āsũ ãrĩ gaguinĩma: “Gua tẽrẽdiru purimakũ, bayabirabu. Bujawereri merã gua bayamakũ, orebirabu”, ãrĩma. ³³ Juan masakare wãiyerimasũ pã baabirimakũ, igui deko pãmudeare iiribirimakũ Īãrã, Īgũrẽ: “Wãtĩ ñajãsũdi ããrĩmi Ī”, ãrĩbu musã. ³⁴ Pãru yu ããrĩpererã tĩgũ baa, iirĩmakũ Īãrã: “Baapagu, iirĩpagu ããrĩmi”, ãrĩbu. “Romano marã opure niyeru wajaseabosarimasã merãmu, ñerõ irirã merãmu ããrĩmi”, ãrĩbu musã yure. ³⁵ Musã yaamarẽ, Juãyamarẽ masĩbirikeremakũ, guare masĩrã gapu: “Diayeta Marĩpu iriunerã ããrĩma”, ãrĩ masĩma, ãrĩyupu Jesús.

Jesús, fariseo buma Simón wãikũgũya wiigue ejadea

³⁶ Īgũ irasũ ãrãdero pãru, sugu fariseo buma Jesúre Īgũya wiigue baadoregu siuuyupu. Irasirigu Jesús Īgũya wiigue waa, eja, baari peoro pãro eja, doayupu. ³⁷ Sugo nomeõ iri makãmo, ñerõ iririmasõ, Jesús fariseoya wiigue baagu ejadea kerere pé, irogue waayupo. Suru borewariru “alabastro” wãikuri ãtãye merã iridirure õãrõ sũrõrĩ opadirure ãiyupu. ³⁸ Āia, Jesús pãrupu gapu ejanugãja, igo ñerõ irideare buro bujawereri merã gũña, ore, Jesús pãro meẽdoaja, Īgũya guburi wekare igoya kódeko meẽbejamakũ Īã, igoya poañapu merã tũkoe bojoyupo. Tũkoe bojo, buremuri merã Īgũya guburire mimi, igo sũrõrĩ ãiadea merã Īgũya guburire piyeoyupo. ³⁹ Igo irasĩrimakũ Īãgũ, fariseo buma Jesúre baadoregu siuuali Īgũ basi gũñayupu: “Igo Īgũya guburire moãñagõ ñerõ iririmasõ ããrĩmo. Ī diayeta Marĩpũya kerere weregu ããrĩgũ, irire masĩsiabukumi”, ãrĩ gũñayupu. ⁴⁰ Jesús Īgũ gũñarĩrẽ Īãmasĩ, Īgũrẽ ãrĩyupu:

—Simón, yu mũrẽ gajino weredũakoa, ãrĩyupu.

—Buegu, wereka yure! ãrĩyupu Simón.

⁴¹ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesús i keori merã wereyupu Īgũrẽ:

—Sugu masakare niyeru wayurimasũ ããrĩkumi. Pẽrã ãma wajamokuma Īgũrẽ. Sugu wãri niyeru koeri quinientos moãrĩñarĩ wajataropa wajamokumi. Gajigu méri koerigã cincuenta moãrĩñarĩ wajataropa wajamokumi. ⁴² Īgũsã pãrã, Īgũsã wajamorĩrẽ wajariri opabirimakũ Īãgũ, niyeru wayudi Īgũsãrẽ pãrãguereta: “Iropata, musã wajamorĩ pereburo. Irire kãtigakoa”, ãrĩkumi. Irasĩrimakũ, ¿niĩ gapu niyeru wayudire buro maĩkuri? wãro wajamodi, o mérégã wajamodi gapu, ãrĩyupu Jesús.

⁴³ Simón yujayupu:

—Wãro wajamodi gapu buro maĩbukumi, ãrĩyupu.

—Diayeta yujua mu, ãrĩyupu Jesús Īgũrẽ.

⁴⁴ Irasũ ãrĩ odo, Jesús nomeõrẽ Īã, Simõrẽ ãrĩyupu:

—¿Igo yure iriadeare Īãrĩ mu? Mũya wiigue yu ñajãjamakũ, mu yure yaa guburi koeburire deko sĩbirabu. Igo gapu yaa guburire igoya kódeko merã koe, igoya poañapu merã tũkoe bojoamo. ⁴⁵ Yu õãdoremakũ, mu yure bokatĩrĩ

pábua, mimibirabu. Igo gapu ya ñajãjadero purague yaa guburire mimiadeo neõ mimiduúbemo. ⁴⁶ Mu gapu yaa dipurure uye õãrĩ sũrõrĩ merã pípeobirabu. Igo gapu yaa guburire sũrõrĩ pípeoamo. ⁴⁷ Irasirigu Simón, ya mure werea. Igo ñerõ iridea wãri ããrĩkeremakũ, ya irire kãtia. Ya irasirimakũ, yare buro maĩmo. Gajigu gapu, ya ãgũ ñerõ irideare kãtimakũ: “Ya meroãgãta ñerõ irideare opãa”, ãrĩ gũnasã, yare sũrũta maĩmi, ãrĩyupu Jesús.

⁴⁸ ãgũrẽ irasũ ãrĩ odo, nomeõrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Mu ñerõ irideare kãtia ya, ãrĩyupu.

⁴⁹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, gajirã masaka iri wiigue ãgũ merã baadoregu siuanerã ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—¿Ñeẽmuno masaka ããrĩrĩ ñĩ, irasũ ñerõ irideare kãtigu? ãrĩñurã.

⁵⁰ Jesús gapu nomeõrẽ ãrĩyupu doja:

—Yare buremusã, perebiri peamegue waabodeo tausũsĩãã. Irasirigo õãrõ siñajãrĩ merã waaka! ãrĩyupu.

8

Nome Jesúre iritamudea

¹ Pũru Jesús paga makãrĩ marãrẽ, mutã makãrĩgã marãdere Marĩpu ãgũyarãrẽ doreri kerere weregorenagũ waayupu. ãgũ buerã pe mojóma pere su gubu peru pẽrẽbejarã ãgũ merã waañurã. ² Nomedẽ ãgũ merã waañurã. Pũrĩrikurã ããrĩnerã Jesús taunerã nome ããrĩñurã. Gajirã nome, wãtã ñajãnerãrẽ Jesús beowiusũnerã ããrĩñurã. Sugo María Magdalena wãikugo ããrĩyupo. Igo su mojóma pere gaji mojó peru pẽrẽbejarã wãtãrẽ Jesús beowiusũdeo ããrĩyupo. ³ Gajigo Juana wãikugo, Cuza wãikugu marãpo ããrĩyupo. Cuza Herodeya wiigue moãboerimasã opu ããrĩyupu. Gajigo Susana wãikugo ããrĩyupo. Gajirã nomedẽ wãrã Jesús merã waañurã ãgũ buerire pẽdurã. ãgũsã nome, ãgũsã opari merã Jesúre, ãgũ buerãdere iritamuñurã.

Jesús oterimasũ keori merã buedea

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Wãrã masaka wãri makãrĩ marã Jesús puro ãgũrẽ ããdurã nerẽñurã. ãgũsã wãrã nerẽmakũ, Jesús i keori merã ãsũ ãrĩ bueyupu ãgũsãrẽ:

⁵ —Sugu oterimasũ ãgũya oteri yerire meesirigu waakumi. ãgũ meesiriwãgãmakũ, gaji yeri maague yurikoa. Masaka iri maague waarã, iro yuriadea yerire kãramutũkõãkuma. Mirãde iri yerire boka, baapeokõãkuma.

⁶ Gaji yeri ãtãyerikurogue yurikoa. Iri yeri puriadikoa. Puriadi, deko marĩmakũ ñãĩ, boakõãkoa. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimãrã, oteri gapure wẽjẽkõãkoa. ⁸ Gaji yeri õãrĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri õãrõ puri, wãri dukakũkoa. Su dupaũu cien yerigora dukakũkoa, ãrĩyupu.

Iri keori merã were odo, ãgũsãrẽ turaro merã ãsũ ãrĩyupu doja:

—Musã gãmipũrĩ oparã, ya wererire pẽduripika! ãrĩyupu Jesús masakare.

Jesús buerã ãgũrẽ: “¿Nasirigu keori merã bueri?” ãrĩ sãrẽñadea

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Pũru ãgũ buerã ãgũrẽ sãrẽñãñurã:

—¿Naásũ ãrĩduaro iriari, guare mu wereadea? ãrĩñurã. ¹⁰ Jesús ãgũsãrẽ yũnyupu:

—Marĩpu Īgũyarārē doregu āārĩrĩrē iripoegue masĩbirideare dapagorare musārē masĩmakū yámi. Gajirā gapure keori merā dita buea. Irasirirā Īgūsā Marĩpu iririre ĩakererā, ĩamasĩbirikuma. Īgũyare pékererā, pémasĩbirikuma.

Jesús oterimasā keori merā ĩgā bueadeare: “Āsū ārĩduaro yáa”, ārĩ weredea (Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Yũ iri keori merā bueadea āsū ārĩduaro yáa. Iri oteri yeri Marĩpaya werenĩrĩ irirosū āārā. ¹² Surāyeri masaka Marĩpaya werenĩrĩrē pékererā, pémasĩbema. Maa buriri maa irirosū āārĩma. Īgũya werenĩrĩrē péadero purũ, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeodosū, wātĩ Īgūsā gũnarĩgũ eja, Īgūsā péadideare ēmapeokōāmi. Īgūsā Marĩpũre baremubiri, tausũbirikōāburo, ārĩgũ, irasū yámi. ¹³ Gajirā masaka ũtayerikuri yeba irirosū āārĩma. Īgūsā Marĩpaya werenĩrĩrē usuyari merā pékeremakū, oteri yeri ũtayerikurogue yuriadero purũ, nugũrĩ marĩderosū Īgūsārē waáa. Irasirirā yoawayaripoe baremuadĩma. Purũ Marĩpũyare iriduarĩ waja gajirā Īgūsārē ñerō irimakū ĩārā, mata Īgũyare pirikōāma. ¹⁴ Gajirā masaka porakuri yeba irirosū āārĩma. Marĩpaya werenĩrĩrē pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero purũ, pora gapũ puritarimurĩa, wējéderosū, ĩ āmũmarē burō gũnarĩkuma. Irasirirā wári oparire gũnataria, Īgūsā gāāmerō iriduasĩā, Marĩpaya werenĩrĩrē kātĩma. ¹⁵ Gajirā masaka ōārĩ nikũ irirosū āārĩma. Irasirirā Marĩpaya werenĩrĩrē ōārō pérā, péduripĩma. Ōārĩ gũnarĩrē oparā, Marĩpũyare iriduarā āārĩma. Gajirā Īgūsārē ñerō irikeremakū, Īgũyare piribema. Wári ōārĩ dukakudiñũ irirosū āārĩma, ārĩyupu.

Jesús sĩāgodĩru keori merā buedea (Mt 5.15-16; Mr 4.21-25)

¹⁶ Purũ gajĩ keori merā bueyupu doja:

—Masaka sĩāgodĩrũre sĩāgorā, kōmesoro merā muúpĩbirikuma. Kārĩrō dok-
aguedere dobobirikuma. Ūmarō, wii dekogue siukuma. Irasirirā gajirā
iri wiire ñajārā, sĩāgodĩru ũjũgorore ōārō ĩā, ñajākuma. ¹⁷ Āārĩpereri masaka
iripoegue masĩbirideare masĩsũrokoa. Masaka ĩāberogue duripĩdeare sĩāgoro
āārĩrōgue ĩamasĩrō irirosū masĩsũrokoa. Yayedeā irirosū neō āārĩbirikoa.

¹⁸ Irasirirā Marĩpaya werenĩrĩrē pérā, ōārō pémasĩka! Irire ōārō
péduripĩgunorē Marĩpu wári pémasĩrĩ sĩnemogukumi. Gajĩgũ ōārō pébirikeregu:
“Masĩa yũ”, ārĩ gũñami. Īgũ irasū ārĩ gũñakeregu, ōārō pémasĩbemi. Īgũ
pémasĩadideare ēmasũgukumi. Irasirĩgũ neō pémasĩbi dujagukumi pama,
ārĩyupu Jesús.

Jesús pago, ĩgā pagupũrā merā ĩgũrē ĩāgō ejadea (Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Purũ Jesús pago, ĩgũ pagupũrā merā ĩgũrē ĩāgō ejayupo. Masaka wárā
ĩgũ purogue āārĩmakū, ejamasĩbiriyupo. ²⁰ Irasirĩgũ sugũ irogue āārĩgũ Jesúre
wereyupu:

—Mũpo, mũ pagupũrā merā mũrē ĩāduarā, masaka purũpũgue níama,
ārĩyupu.

²¹ Īgũ irasū ārĩmakū pégu, Jesús āsū ārĩ yũjũyupu:

—Marĩpaya werenĩrĩrē ōārō péduripĩrā, ĩgũyare ōārō iritũyarā, yupo, yũ
pagupũrā irirosū āārĩma, ārĩyupu.

Jesús mirũ, makũrĩrē toemakū irideā (Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Sunu Jesús ditaru tarogue ããrĩgá, ĩgũ buerã merã doódirugue m̄arĩñajãa, ĩgũsãrê:

—Náka, ditaru sipãrẽgue taribujarã! ãrĩyupu.

—Jáu, ãrĩ, waakõãñurã. ²³ Iro taribujagu, Jesús kãrĩñajãkõãyupu. Pũru ditaruguere bũro mirũ waayuro. Doódiruguere makũrĩ pãñajãa, miũkõãdiyuro. Bũro goero waayuro ĩgũsãrê. ²⁴ Irasũ waamakũ ĩãrã, Jesũre yobeñurã:

—Guare buegu, marĩ mirĩmurã yáa, ãrĩ gaguiniñurã.

Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesús yobe, mirũ, makũrĩrẽ toedoreyupu. Īgũ toedoremakũ, mirũ, makũrĩ bũro waadea toedijapreakõãyuro. ²⁵ Pũru ĩgũ buerãrẽ ãrĩyupu:

—¿Mũsã yure bũremurĩ opaberi?

Īgũsã gapũ gukanerã ããrĩsĩã, ĩãguka, ĩgũsã basi gãme sêrẽñañurã:

—¿Ñeémũno masakũ ããrĩrĩ ĩĩ? Īgũ mirũrẽ, makũrĩrẽ toedoremakũ toedijakõãa, neõ tarinugãbea ĩgũrẽ, ãrĩñurã.

Jesús Gadaramũrẽ wãtẽa ñajãnerãrẽ béowiudea

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Pũru Galilea nikũ bokatiũrõ, Gadara wãikurogue taribujajañurã.

²⁷ Jesús doódirugue ããrãdi majãnugãmakũ, sugũ masakũ iri makãmu ĩgũ pũro ejanugãyupu. Īgũ wãtẽa ñajãsũdero pũru yoakõãyuro. Neõ surĩ sãñabi, wiiguere ããrĩbi, masãgoberi watopegue dita ããrĩgũ ããrĩyupu.

²⁸⁻²⁹ Wãtĩ masakũre wãri ñeã meemejãnayupu. Irasirirã masaka ĩgũrẽ ñeã, ĩgũya mojõrĩrẽ, guburidere kõmedari merã sũanadiñurã ĩgũrẽ biadobomurã. Īgũ gapũ ĩgũsã suariku, tũãtanokõãyupu. Irasirigu wãtĩ ĩgũrẽ masaka marĩrõgue waamakũ irinayupu.

Jesũs wãtĩrẽ: “Wirika mu ñajãdire!” ãrĩyupu. Masakũ Jesũre ĩãgũ, ĩgũ pũro ñadũkupuri merã ejamejã, bũro gaguiniyupu:

—Jesũs, ãmugasigue marã Opũ ããrĩpererã nemorõ turagu magũ, ¿nasiribu yãri mu yure? “Yure poyarikumakũ iribirikõãka!” ãrĩ, bũro sêrẽa, ãrĩyupu.

³⁰ Jesũs ĩgũrẽ sêrẽñayupu:

—¿Ñeémũ wãikũri mu? ãrĩyupu.

—“Legiõn” wãikua yũ, ãrĩ yũjũyupu. “Legiõn”, ãrĩrõ: “wãrã”, ãrĩduaro yáa. Wãrã wãtẽa ñajãsũdi ããrĩsĩã, irasũ wãikũyupu. ³¹ Wãtẽa masakũguere ñajãnerã Jesũre:

—Guare bũro ãkũãrĩ gobegue waadobirikõãka! ãrĩ sêrẽñurã.

³² Iro ãtããgue wãrã yesea ãma baarã iriñurã. Īgũsãrẽ ĩãrã, wãtẽa Jesũre sêrẽñurã:

—Yeseague guare ñajãdoreka!

—Jáu, ĩgũsãguereta ñajãrã waaka! ãrĩyupu. ³³ Īgũ irasũ ãrĩmakũ, wãtẽa masakũguere ããrãnerã wirirã, yeseague ñajãñurã. Īgũsã ñajãmakũ, yesea ũma mirẽbuáa, ditarugue meebia dijãa, mirĩ boapreakõãñurã.

³⁴ Irasũ waamakũ ĩãrã, yeseare korerimasã gukari merã ũmadujãa, ĩgũsãya makã marãrẽ, iri makã tũro marãdere wererã waañurã. ³⁵ Irire pãrã: “¿Naásũ waáyuri?” ãrĩ, Jesús pũro ĩãrã waañurã. Iroque eja, wãtẽa béowiusũadire bokajañurã. Jesús pũro, surĩro sãñadi, õãrõ pemasĩrĩ merã doayupu. Masaka ĩgũrẽ ĩãrã, bũro guĩri merã ĩãñurã. ³⁶ Wãtẽãrẽ béowiumakũ ĩãnerã iroque ejarãrẽ irire wereñurã.

37 Irire pérā, āārīpererā Gadara nikū marā buro gūisā, Jesúre: “Waaka òòrē!” ārīñurā. Īgūsā waadoremakū pégu, Jesús doodirugue murīñajāyupu.

38 Īgū murīñajāmakū Īgū, wātēa béowiusūadi Jesúre:

—Yude mu merā waaduakoa, ārī sērēadiyupu.

Jesús gapu Īgūrē āriyupu:

—Yu merā waabirikōāka! 39 Muya wiigie goedujāaka! Āārīpereri Marīpu marē òārī iriadeare weregu waaka! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégu, Īgūya makāgue waakōāyupu. Irogue eja, Jesús Īgūrē òārī iriadeare āārīpererā Īgūya makā marārē wereyupu.

*Jesús Jairo magdō, gajigo nomeō Īgūya surīro moñāgōrē taudea
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)*

40 Jesús Gadara nikūgue āārīripoe wārā masaka Galilea nikūgue Īgūrē yūrā iriñurā. Irasirirā, Īgū taribujajamakū Īārā, buro usuyari merā bokatūrīñurā.

41 Iripoeere sugu judío masaka nerērī wii opu Jairo wāikugu Jesús purogue ejayupu. Eja, Jesúya guburi puro ñadukupuri merā ejamejāja, Īgūrē: “Yaa wiigie waaka!” ārī, buro sērēyupu. 42 Īgū magō buro sīrīgō kōmorī purogāgue āārīyupu. Igo sugota āārīyupu. Pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori opayupu. Jesús Jairoya wiigie waamakū, wārā masaka Īgūrē kūñarōgā tuuyañurā.

43 Īgūsā watopegue sugo nomeō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugo āārīyupu. Irasirigo igo opadea niyerure kúrimasārē wajari peremejākōāyupu. Īgūsā kúrikeremakūta, igo pūrīrikuri neō taribiriyo. 44 Jesús iro waamakū Īgō, Īgū purupu gapu waa ejanugā, Īgūya surīro yuware moñāyupu. Igo moñāmakūta, igo dí wiririadea tariakōāyuro.

45 Irasirigu Jesús sērēñayupu:

—¿Noā yare moñāñarī? āriyupu.

Āārīpererā: “Gua neō moñāñabea”, ārīñurā.

Pedro, Īgū merāmarā merā:

—Guare buegu, ¿nasirigu irasū ārī sērēñarī? Masaka wārā kūñarōgā tuyama marē, ārīñurā.

46 Jesús gapu Īgūsārē āriyupu:

—Sugo nomeō moñāñūmo yare. Igo moñāmakū, yu turari merā igo pūrīrikurire tauayo. Irire masā yu, āriyupu.

47 Īgū irasū ārimakū pégo: “Yu iriadeare masīmi”, ārī gūña, buro gūi naradari merā Īgū guburi puro ñadukupuri merā ejamejāja, āārīpererā péuro Jesúre: “Yu muya surīrore moñāmakūta yu pūrīrikūadea tariakōābu”, ārī wereyupu.

48 Jesús igore āriyupu:

—Mu yare buremurī opāa. Irasirigo mu pūrīrikurire tausūa. Usuyari merā waaka! āriyupu.

49 Jesús irasū ārīripoe sugu masaku Jairoya wii āārādi ejayupu, Jairore weregu eja:

—Mu magō kōmoakōāmo. Marīrē buegare garibonemobirikōāka! āriyupu.

50 Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús Jairore āsū āriyupu:

—Gūibirikōāka! Buremurī opaka yare! Mu magō tarigokumo, āriyupu.

51 Irasirigu Jairoya wiigie eja, gajirārē ñajādorebiriyupu. Pedrose, Juārē, Īgū tīgū Santiagore, boadeo pagusāmarā ditare siiu ñajāyupu. 52 Īgūsā ñajājaripoe āārīpererā iri wiigie āārīrā buro orerā iriñurā. Jesús āriyupu Īgūsārē:

—Orebirikōāka! Majīgō boabemo. Kārīgō yámo.

⁵³ Īgū irasū āřimakū pérā, oreanerā gapu Īgūrē buriñurā. “Igo boadeare masāa gwa”, āři gūñañurā. ⁵⁴ Jesús gapu boadeo puro ejanugā, igoya mojōrē ñeā, turaro merā igore āsū āřiyupu:

—Majīgō, wāgāñugāka!

⁵⁵ Īgū irasū āřimakū, igoya wəjəpūrā goeyuro. Irasirigo mata wāgādoakōāyupo. Jesús igo pagusāmarārē: “Baari ejoka igore!” āřiyupu. ⁵⁶ Igo okamakū ĩārā, igo pagusāmarā gukatariakōāñurā. Jesús igore Īgū masūadeare gajirārē weredorebiriyupu.

9

Jesús Īgū buerārē buedoregū iriudea

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Puru Jesús Īgū buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu neeō, Īgū turarire sīyupu: “Iri turari merā āārīpererā wātēārē béowiumasīrākoa. Pūrīřidere taumasīrākoa”, āřiyupu. ² Irasirigū Īgūsārē Marīpu Īgāyarārē doreri kerere weredoregū, pūrīřikurādere taudoregū āsū āři iriuyupu:

³ —Waarā, gajinorē neō āřabirikōāka! Mūsā tuadire, ajuro, baari, niyeru, gaji suri mūsā gorawayuburidere āřabirikōāka! ⁴ Makā ejarā, mūsā ejadea wiita āārīkōāka! Iri makārē waarāgue iri wiire wirika! ⁵ Gaji makā marā masaka mūsārē gāāmebirimakū, iri makārē diayeta tariakōāka! Irasū tariarā, nikūwera mūsāya guburigue tuadeare mojēbéokōāka! Īgūsā mūsārē gāāmebiri waja Marīpu Īgūsārē wajamoāburire masiburo, āřirā, irasirika! āřiyupu Jesús.

⁶ Īgū irasū āři odoadero puru, waakōāñurā. Irasirirā āārīpereri makārīgue Marīpu masakare tauri kerere weregorenarā, pūrīřikurādere taugorenarā waañurā.

Juan masakare wāřyerimasū boadea

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Iripoere Galilea nikū marā opu Herodes āārīpereri Jesús iriri kerere péyupu. Gajirā Jesúre masīmerā: “Īgū, Juan masakare wāřyerimasūta boadigue masādi āārīkumi”, āřīñurā. Herodes gapu irire pégu: “¿Nasiriro irasū waāari?” āři, buro gūñarīkuyupu. ⁸ Gajirā: “Elías iripoegue āārīunadi deyoakumi”, āřīñurā. Gajirā: “Sugū Marīpūya kerere weredupiyudi iripoegue āārīunadi masākumi”, āřīñurā. ⁹ Herodes gapu āsū āřiyupu: “Yuta Juārē Īgūya dipurure ditiťadorebu. ¿Niño gapu āārībukuri iropa wāri werenisūgū?” āřiyupu. Irasirigū Jesúre buro ĩāduadiyupu.

Jesús cinco mil āmarē baari ejodea

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Jesús Īgū buerā buedoregū iriunerā goedujarā, Īgūsā irideare werepeokōāñurā Īgūrē. Puru Jesús Īgūsārē masaka marīrōgue Betsaida wāikuri makā turogue siuuyupu. ¹¹ Īgūsā iroque waarī kerere pérā, wārā masaka Jesúre tuyañurā. Jesús Īgūsārē oādore, Marīpu Īgāyarārē doreri kerere wereyupu. Pūrīřikurā Īgūrē taudorerārē tauyupu.

¹² Ńamika āārīmakū, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā Īgū puro eja, Īgūrē āřīñurā:

—Masakare waadoreka! Ōō puro āārīřī makārīma wiirigue Īgūsā kārīřī, baari āmarā waaburo. Ōō marī āārīrōguere neō gajino máa, āřīñurā.

¹³ Jesús gapu āriyupu:

—Musā Īgūsārē baari sīka!

Īgūsā yujūñurā:

—Gua pā duparu su mojōma duparuta, waaídere pērāta opāa. Mérōgā baari āārā. Masaka gapu wārāgora āārīma. Irasirirā gua gaji baari wajarirā waamerā Īgūsārē ejobirikoa, āriñurā.

¹⁴ Wārā masaka āārīñurā Īgūsā merā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā. Irasirigū Jesús Īgū buerārē āriyupu:

—Masaka āārīpererārē boje yebori cincuenta dita dukawa, Īgūsārē doadoreka! āriyupu. ¹⁵ Irasirirā Īgū buerā Īgū ārīrōsūta āārīpererā masakare doadoreñurā. ¹⁶ Masaka doaperemakū, Jesús su mojōma pā duparure, pērā waaírē āi, ūmugasigue ĩamu, Marīpūre usayari sī, irire peayupu. Pea, Īgū buerārē masakare gueredoregū sīyupu. ¹⁷ Irasirirā āārīpererā masaka irire baayapiakōāñurā. Pūru Īgūsā baaduādeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā ūtaudoboñurā.

Pedro Jesúsre: “Mū Cristo āārā”, āri weredea
(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29; Jn 6.68-69; 12.24-25)

¹⁸ Gajinū Jesús Īgū sugūta Marīpūre sērēgū iriyupu. Īgū buerā Īgū merā āārīñurā. Irasirigū Jesús Īgūsārē āsū āri sērēñayupu:

—Masaka yure, ¿naásū āri gūñarī? āriyupu.

¹⁹ Īgūsā yujūñurā:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajirā: “Elías iripoegue āārīnadi āārīmi”, gajirā: “Sugū Marīpūya kerere weredupiyudi iripoegue āārīnadi, masādi āārīmi”, ārīma, āriñurā.

²⁰ Irasū ārīmakū, Jesús Īgūsārē sērēñayupu:

—Musākoa yure, ¿naásū āri gūñarī? āriyupu.

Pedro āriyupu Īgūrē:

—Mū, Marīpū iriudi, Cristo āārā, āriyupu.

Jesús Īgū boaburire weredea
(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1; Jn 12.24-25)

²¹ Pedro irasū ārīrīrē pégu, Jesús Īgū buerārē buro turaro merā: “Gajirārē ire werebirikōāka!” āriyupu. ²² Irasū āri odo, āsū āriyupu doja:

—Yure āārīpererā tīgūrē buro ñerō tariro āārā. Judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāāmebirisā, gajirārē yure wējēdorerākuma. Īgūsā yure wējēadero pūru, ureñu waaró merā Marīpū yure masūgukumi, āriyupu.

²³ Pūru āārīpererā masakare āriyupu:

—Yure tūyaduārāno Īgūsā iriduarire piriburo. Irasirirā yure tūyari waja curusague pábiatú, wējēsūmurā irirosū āārīkererā, piriro marīrō yure tūyanikōāburo. ²⁴ I ūmugue Īgūsāya okari ditare maírāno perebiri peamegue béosūrākuma. Gajirā gapu yure tūyari waja, masaka Īgūsārē wējēkeremakū, Marīpū pūrogue waarākuma, Īgū merā oārō āārīñimurā. ²⁵ Sugū masakū i ūmumarē āārīpereri opakeregu, Īgū boari pūru waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagú, oārīrē neō wajatabirikumi. ²⁶ Masaka yure, yaa kerere gūyasīrīmakū, yude Īgūsārē gūyasīrīgukoa. Yū āārīpererā tīgū yū gosesiriri merā, Yūpū, Īgūrē wereboerā oārā gosesiriri merā dupaturi aarīgukoa. Irasū aarīgú, yure gūyasīrīnerārē gūyasīrīgukoa. ²⁷ Diayeta musārē werea. Surāyeri

musā òògue ããrĩrã, musā boaburi dupiyuro Marĩpu Ìgüyarãrê doregu ããrĩrê ìãrãkoa, ãrĩyupu Jesús.

Jesús Ìgü deyori gorawayudea
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Ìgü irasü ãrãdero puru su mojõma pere gaji mojõ ureru pẽrẽbejarinarĩ waadero puru, Jesús ütãu wekague Marĩpũre sêrêgũ waagá, Pedro, Santiago, Juãrê siuu marĩayupu. ²⁹ Irogue Marĩpũre sêrẽripoe Ìgüya diapu deyori gorawayuakõãyuro. Ìgüya surĩro burõ borerõ kũmijũrĩne waayuro. ³⁰ Irasü waaripoe Ìgü purõ ùma pẽrã deyoa, Ìgü merã weretamunĩñurã. Ìgüsã iripoeque marã Moisés, Elías ããrĩñurã. ³¹ Ìgüsãde gosesiriri merã deyoañurã. Iripoeque: “Ìgürê ãsũ waarokoa”, ãrĩderosũta Jerusalêgue Ìgü boaburire Jesús merã werenĩñurã.

³² Pedrosã burõ wujakukererã, kãrĩrõ marĩrõ Jesús gosesiririre, Ìgü merã ããrĩrãrê ìãñurã. ³³ Moisés, Elías Jesús purõ ããrãnerã waaripoe Pedro ãrĩyupu: —Guare buegu, marĩ òògue ããrĩmakũ òãtaridũãã. Irasirirã ure wiigã irirãra. Mũya wii, Moiséya wii, Elíya wii irirãra, ãrĩyupu.

Ìgü irasü ãrĩkereguta, Ìgü ãrĩrĩrê neõ pẽmasĩbiriyupu. ³⁴ Ìgü irasü ãrĩripoe su yebo ìmikãyebo túbiayuro Ìgüsãrê. Iri Ìgüsãrê túbiamakũ, burõ gũñurã.

³⁵ Marĩpũ ìmikãyebo poekague ãsũ ãrĩ werenĩmakũ pẽñurã: —Ìi yu magũ, yu beyedi ããrĩmi. Ìgürê òãrõ péka! ãrĩyupu.

³⁶ Marĩpu werenĩadero puru, Jesús ditare ìãñurã. Pedrosã gapu Jesús i nikũgue ããrĩrĩnurĩrê neõ sugu masakure Ìgüsã ìãdeare werebirĩñurã.

Jesús sugu majĩgürê wãtĩ ñajãsũdire taudea
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Gajĩnu gapu Ìgüsã ütãugue ããrãnerã dijijadero puru, wãrã masaka Jesũre bokatĩrĩñurã. ³⁸ Sugu masakũ Ìgüsã watopegue ããrĩgũ turaro merã ãrĩyupu:

—Guare buegu, yu murê burõ sêrêã. Yu magũ suguta ããrĩgürê hopoñarĩ merã ìãka! ³⁹ Wãtĩ Ìgürê ñeã, gũñaña marĩrõ gaguinĩ, naradamakũ irinami. Irasirigu majĩgũ Ìgüya disigue sũmu wirisũnami. Wãtĩ Ìgürê burõ ñerõ tarimakũ irinami. Ìgürê neõ piridũabemi. ⁴⁰ Mũ buerãrê wãtĩrê burõ béowidoreadabu. Ìgüsã neõ bokatĩũbirama, ãrĩyupu.

⁴¹ Jesús yujuyupu:

—Musã dapagora marã, yure buremurĩ opamerã, diayemarê neõ pẽmasĩmerã ããrã. ¿Noõpa yoaripoe musã merã ããrĩgukuri? ¿Noõpa yoaripoe musã yure buremubirire gũñaturagukuri? ãrĩyupu. Irasü ãrĩ òdo, wãtĩ ñajãsũdi pagure:

—Mũ magürê ãrĩrika! ãrĩyupu.

⁴² Majĩgũ Jesús purõ waa ejanugãmakũ, wãtĩ Ìgürê yebague túmeépikõãyupu. Ìgürê dupaturi burõ naradamakũ iriyupu. Jesús gapu wãtĩrê: “Majĩgürê wirika!” ãrĩ, tauyupu. Irasiri òdo, Ìgürê pagure wiayupu. ⁴³ Masaka ããrĩpererã Marĩpu wãri turari merã iririre ìãrã, ìãgukakõãñurã.

Jesús dupaturi Ìgü boaburire weredea
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Ìgüsã ããrĩpererã Jesús iriadeare: “Òãtaria”, ãrĩ gũñaripoeta Jesús Ìgü buerãrê ãrĩyupu:

⁴⁴ —Yu musãrê wererire òãrõ pẽduripĩka! Kãtibirikõãka! Masaka yure ããrĩpererã ìgürê ñeã, gajirãguere wiarãkuma, ãrĩyupu.

45 Īgūsā gapu Īgū irasū āriřirē oārō pémasībirīñurā. Marīpu Īgūsārē irire pémasīmakū iribiriyupu dapa. Irasirirā Jesúre gūirā: “¿Naásū āriđuagu iriari, mu irasū āriġū?” āri sērēñabirīñurā.

Jesús sugu gajirā nemorō āāriġáyamarē weredeā
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37; Jn 13.20)

46 Pupu Īgū buerā āsū āri guaseonugāñurā: “Marī watopere, ġnoā marī āāriřererā nemorō āāriřirē?” āriñurā. 47 Jesús Īgūsā ġūñarīrē ĩāmasikōāyupu. Irasirigu sugu majġūrē Īgū puro āinú, āriyupu:

48 —Sugu yaagure, ĩ majġū irirosū āāriġūrē oārō bokatirīñeāġū, yudere bokatirīñeāmi. Yure oārō bokatirīñeāġū, yure irididere bokatirīñeāmi. Sugu mušā watopemu: “Gajirā nemorō āāriřea”, āri ġūñagū, gajirā nemorō āāriřmi, āriyupu.

Jesús: “Marīrē ĩāturibi, marī merāmu āāriřmi”, āri weredeā
(Mr 9.38-40)

49 Pupu Juan Jesúre āriyupu:

—Guare buegu, sugu masaku mu wāi merā wātēārē: “Wirika mušā ĩajādire!” āri bēowimaku ĩābu. Īgū, marī merāmu āāribirimakū ĩārā, Īgūrē: “Irire neō irinemobirikōāka!” ārābu, āriyupu.

50 Jesús gapu āriyupu:

—Kāmutabirikōāka Īgūrē! Sugu marīrē ĩāturibi, marī merāmu āāriřmi, āriyupu.

Jesús Santiagore, Juārē weredeā

51 Pupu Jesús āmugasigue marīaburi dupiyuro ejawāġāriřipoe: “Jerusalēgue waagura”, āriyupu. 52 Īgū waaburi dupiyuro gajirārē Samaria nikūgue āāriřir makāgue Īgū kāriřurore āmayudoreġu iriyupu.

53 Samaria marā gapu judio masaka merā ġamesuribirišā, Jesús Jerusalēgue waaburire pérā, Īgūrē bokatirīñeāduabirīñurā. 54 Jesús buerā Santiago, Juan Samaria marā Īgūrē bokatirīñeāduabirimakū ĩārā, āsū āriñurā:

—Guā Opu, ġiripoegue Elías Marīpuya kerere weredupiyudi iriderosū, āmugasima peamerē diju, Īgūsārē wējēdoremakū ġāāmekuri? āriñurā.

55 Īgūsā irasū ārimakū pé, Jesús Īgūsārē ġāmenugā, ĩā, āriyupu:

—Irasū āriřirikōāka! Mušārē irasū werenimaku irigure masībea. Mušā wereniri Ōāġū deyomarīġū wereri āāriřea. 56 Yu āāriřererā tġū masakare bēogu aaribiribu. Īgūsārē taugu aarigū iribu, āriyupu. Irasū āri odo, ġaji makāgue waakōāyupu doja.

Gajirā Jesúre: “Mūrē tnyadnakoā”, āriġdea
(Mt 8.19-22)

57 Īgūsā maague waamakū, sugu masaku Īgūsā puro eja, Jesúre āriyupu:

—Yu Opu, mu noó waaró murē tnyagura, āriyupu.

58 Jesús Īgūrē yuġyupu:

—Makānū marā diayēā Īgūsā kāriři toreri opama. Mirāde Īgūsā kāriřō opama. Yu āāriřererā tġū gapu kāriřō opabea, āriyupu.

59 Pupu Jesús ġajigure āriyupu:

—Nāka, yu merā!

Īgū gapu yuġyupu:

—Yu Opu, yupu boamakū Īgūrē yāa odo, murē tnyagura, āriyupu.

60 Jesús Īgūrē yuġyupu:

—Yure b̄uremumerā, boanerā irirosū āārīrāta boanerārē yáburo. Mu gapu Marīpu ĩgūyarārē doreri kerere weregū aarika! āriyupu.

⁶¹ Gajigu Jesúre āriyupu:

—Yu Opu, murē t̄yagura. Yu murē t̄yaburi dupiyuro yaa wii marārē weretugu waad̄nakoā dapa, āriyupu.

⁶² Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Sugu masaku moānugāgū waadi, moāduabi gāmenugādujāgu, moābirikumi. Marīpu dorerire irit̄yanugāgū, ĩgū gāamerīrē piribi, gāmenugādujāgu irirosū āārīkumi. Irasirigu Marīpuhare oārō irit̄yabirikumi, āriyupu.

10

Jesús setenta y dos ĩgū buerārē iriudea

¹ Puru marī Opu Jesús gajirā setenta y dos āmarē beye, pērā dita dukawa, ĩgūsārē āārīpereri ĩgū waaburi makārīguere ² āsū āri iriuyupu:

—Wārā masaka Marīpuhare neō pēmerā, poeague oteri duka b̄uribejadea irirosū āārīma. ĩgūsārē Marīpuhare weremurā gapu, iri pooere moārīmasā irirosū mérāgā āārīma. Irasirirā marī Opure: “Gajirā m̄yare weremurārē iriuka!” āri sérēka! ³ Musāde Marīpuhare wererā waaka! Oveja majīrārē makānū marā diayéa watopegue irirosū yu musārē ñerā āārīrōguere iriua, Marīpuhare weredoregu. ⁴ Musāya ajuri, niyero āiābirikōāka! Gubu suri, musā sāñarī merā dita waaka! Maague masakare bokajarā, oādore yoaripoe weretamunībirikōāka!

⁵ ‘Su wiino ñajārā, iri wii marārē: “Marīpu musārē siñajārī s̄buro”, āri oādorepurorika! ⁶ Iri wii marā Marīpu siñajārī s̄rīrē opaduarā musārē oārō bokatīrīñerā, Marīpu siñajārī s̄rī merā oārō āārīrīkūrākuma. Musārē gāāmemerā, i siñajārī merā āārībirikuma. ⁷ Musā ejadea wiita dujaka! Iri wii marā musārē ejorire baa, iirika! Sugu moārīmasū ĩgū moārī waja keoro wajatakumi. Musā Marīpuhare buerā, moārīmasā irirosū āārā. Musārē iri wii marā ejori, musā ĩgūsārē Marīpuhare bueri waja āārā. Irasirirā gaji wiirigue āārīgorenabirikōāka! ⁸ Musā su makāgue ejarā, iro marā musārē oārō bokatīrīñerā, ĩgūsā baari ejomakū, oārō baaka! ⁹ Iri makā marā pūrīkūrārē tauka! Āsū āri wereka: “Mérō d̄yáa, Marīpu doreri musā p̄rogue aariburo”, ārīka!

¹⁰ ‘Gaji makāgue musā ejamakū, iro marā musārē bokatīrīñerābirimakū, wiriwāgārā, āsū ārīka ĩgūsārē: ¹¹ “Musāya makāma nikūwera guaya guburire tuadeare mojēbéoa. Musā guare gāāmebiri waja Marīpu musārē wajumōāburire masīmakū irirā, irasū yāa. Ire oārō pēmasīka! Musā guare gāāmebirikeremakū, mérō d̄yáa, Marīpu doreri aariburo”, ārīka ĩgūsārē! ¹² Musārē werea. Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, musārē gāāmebirinerārē Sodoma marārē wajamoārō nemorō wajamoāgn̄kumi, āriyupu Jesús.

Jesús makārī marārē ĩgūsā ĩgūrē b̄remubirire weredea

(Mt 11.20-24)

¹³ Puru Jesús gaji makārī marārē āsū āriyupu:

—Musā Corazín marā, Betsaida marāde ñerō tarirākoā. Iripoegue marā Tiro, Sidón marā, musā ĩūrō Marīpu ĩgū turari merā iri ĩmurōsū iri ĩmumakū ĩārā, ĩgūsā ñerō irideare piribonerā āārīmā. ĩgūsā ñerō irideare b̄uro b̄jawererire ĩmurā, b̄jawereri suri sāña, nit̄kurogue doabonerā āārīmā.

Īgūsā űērō irideare piri, ōārī gapure iribonerā āārīmā. Musā gapu Marīpu turari merā iri ĩmurīrē ĩākererā, musā űērō iririre neō piribeā. ¹⁴ Irasirigu musārē werea. Marīpu ĩgū āārīpererā űērārē wajamoārīnū ejamakū, Tiro, Sidōn marārē wajamoārō nemorō musārē wajamoāgukumi. ¹⁵ Musā Capernaum marā: “Īmugasigue marīārākoa”, āī gūñadāa. Iroguere neō waabirikoā. Boanerā āārīrōgue beodijusūrākoa, āriyupu.

¹⁶ Irasū ārī odo, ĩgū buerārē āriyupu:

—Musā wererire pēduripīrāno yu wereridere pēduripīma. Musārē gāamemerāno yudere gāamebema. Yure gāamemerāno yure iriudidere gāamebema, āriyupu.

Jesús setenta y dos iriunerā goedea

¹⁷ Pūpu Jesús setenta y dos iriunerā buro usuyari merā goejañurā:

—Gua Opū, wātēārē mu dorero merā, mu wāi merā gua béowiumakū, ōārō yuñuama, ārīñurā.

¹⁸ Jesús āriyupu ĩgūsārē:

—Bupu miārō irirosū wātēa opu Satanás ūmugasigue āārādi, yurimadi-jarimakū ĩābu. ¹⁹ Ōārō péka! Yu musārē turari sību, āñarē, korebabare kurapeo, āārīpereri wātī turaridere neō űērō irisūrō marīrō tarinugāburo, ārīgū. ²⁰ Musā wātēārē wiridoremakū ĩgūsā ōārō yuñuadeare usuyabirikōāka! Musā Marīpuyarā āārīmakū, ūmugasigue musā wāi gojatūsūdero āārībā. Iri gapure usuyaka! āriyupu.

Jesús ĩgū Pagure usuyari sīdea

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ ĩgū irasū ārīripoe Ōāgū deyomarīgū Jesúre buro usuyamakū iriyupu. Irasirigu Jesús ĩgū Pagure āsū āriyupu:

—Au, yu murē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīa. Mu ūmugasī marā, i nikū marā Opū āārā. Irasirigu: “Masītarinugārā, āārīpererire pēmasīa”, ārī gūñarārē mūyare masīmakū iribeā. Majīrā irirosū murē buremurā gapure mūyare masīmakū yāa. Au, irasūta āārā. Mu gāamederosūta usuyari merā irasū yāa, āriyupu.

²² Pūpu masakare āriyupu:

—Yupu yure āārīpereri irimasīrīrē sīmi. Neō sugū masakū yu āārīrikurire masībemi. Yupu dita masīmi. Neō sugū masakū Yupu āārīrikurire masībemi. Yu dita masīa. Yu ĩgūrē masīdorerāde ĩgūrē masīma, āriyupu.

²³ Irasū ārī odo, ĩgū buerārē ĩā, ĩgūsā ditare āsū āriyupu:

—Musāya koye merā yure ĩāa. Irasirirā usuyāa. ²⁴ Musārē werea. Wārā iripoeque marā Marīpuya kerere weredupiyunerā, irasū āārīmakū oparā iripoeque āārīnerā musā dapagora ĩārīrē ĩaduanerā āārādima. Irire ĩaduakererā, ĩābirinerā āārīmā. Musā dapagora périre pēduakererā, pébirinerā āārīmā, āriyupu.

Jesús ōāgū Samariamū keori merā weredea

²⁵ Pūpu sugū Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yuñubirimakū iriduagu wāgānugā, ĩgūrē āsū ārī sērēñayupu:

—Buegu, ĳñeēnorē yure iriro gāamerī, ūmugasigue perebiri okari opabu? āriyupu.

²⁶ Jesús ĩgūrē yuñuyupu:

—ĳNaásū ārī gojasūyuri, Moisés gojadea pūgue? Mu irire buegu, ĳnaásū péñarī? āriyupu.

²⁷ Moisés gojadeare buerimasū ĩgūrē yuñuyupu:

—Āsū āri gojasūdero āārībū: “Marīpū mū Opure būro maika! Muya yujupūrā merā, mū āārīrikuri merā, mū turari, āārīpereri muya gūñari merā ĩgūrē maika! Mū basi maĩrōsūta mū pūro āārīrādere maika!” āri gojasūdero āārībū, āriyupū.

²⁸ Irire pégu, Jesús ĩgūrē āriyupū:

—Diyeta yujua mū. Irire irigu, amugasigue perebiri okarire opagukoa, āriyupū.

²⁹ Moisés gojadeare buerimasū gapū masaka ĩgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri gūñamakū gāāmegū, Jesúre sērēñayupū doja:

—¿Noā āārīri, yū pūro āārīrā? āriyupū.

³⁰ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús keori merā weryupū ĩgūrē:

—Sugū masakū Jerusalégue āārādi Jericó waarī maague buákumi. ĩgū irogue buáamakū, yajarimasā ĩgūrē bokatīri, ñeā, ĩgū opadea āārīpererire emapeo, ĩgūya suridere túwea, āi, ĩgūrē būro pá, kāmítú, waakōākuma. ³¹ ĩgūsā irasū iriadero pūru, sugū paí iri maarē waakumi. ĩgūrē ĩākeregu, yoarogue ĩātariakōākumi. ³² ĩgū pūru, gajigu Leviya bumū iri maarē waakumi. ĩgūde ĩgūrē ĩākeregu, yoarogue ĩātariakōākumi. ³³ Pūru sugū Samariamū iri maarē waakumi. ĩgūrē ĩāboka, būro bopoñari merā ĩgūrē ĩākumi. ³⁴ Irasirigū ĩgū pūro waa ejanugā, ĩgūya kāmire ũye, igui deko pāmudea merā pípeo, suri gasiri merā omakumi. Ōma odo, ĩgūyagu burro wekague āipeco, ĩgūrē ārīkōākumi. Āia, su wii naarīmasā kārīri wiigue eja, irogue ĩgūrē korekumi dapa. ³⁵ Gajinū gapū ĩgūya niyeru penū moā wajataropa iri wii opure sikumi. “Ōārō koreka ĩrē!” ārikumi. “Dupaturi aarigú, mūrē wajarinemogura ĩrē koreri waja”, ārikumi, āriyupū Jesús. ³⁶ Irire were odo, Moisés gojadeare buerimasārē sērēñayupū:

—¿Naāsū gūñari mū irire pégu? ¿Niino gapū ĩisā urerā watopemū yajari-masā pádire ĩgū pūro āārīgūrē irirosū ōārō iriyuri? āriyupū.

³⁷ Moisés gojadeare buerimasū yujuyupū:

—ĩgūrē bopoñari merā ĩā iritamudi gapū, āriyupū.

ĩgū irasū ārīmakū, Jesús ĩgūrē āriyupū:

—Mude ĩi bopoñari merā ĩādi iriderosūta gajirārē irigu waaka! āriyupū.

Jesús Marta, Maríaya wiigue ejadea

³⁸ Pūru Jesús ĩgū buerā merā waa, su makāgue ejayupū. Iri makāguere sugo Marta wāikugo ĩgūrē bokatīriñeā, igoya wiigue ñajāadoreyupo. ³⁹ Jesús iri wiigue ñajājamakū, Marta pagamo María wāikugo ĩgūya guburi pūro eja doayupo ĩgū werenírīre péduago. ⁴⁰ Marta gapū āārīpereri igo moārīrē būro gūñarikuyupo. Irasirigo igo pagamo Jesúsya guburi pūro doamakū ĩāgō, ĩgū pūro waa, ĩgūrē āriyupo:

—Gua Opū, yū sugota āārīpererire moāgō irikōādāa. ¿Mū ĩāberi, yū pagamo yure neō iritamubirimakū? ĩgore iritamudoreka yare! āriyupo.

⁴¹ Igo irasū ārīmakū pégu, Jesús yujuyupū:

—Marta, mū wári gajino moārīrē gūñarikua. ⁴² Su wāirēta iriro gāāmea marīrē. María i ōārīrē beyemo. Irasirirā, yū werenírīrē igo péduamakū, gajirā neō igore irire pirimakū iribirikuma, āriyupū.

11

Jesús Marīpure sērērīrē buedea
(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Sunu Jesú gajirogue Marĩpure sērēgũ iriyupu. Īgũ sērē odomakũ, sugũ Īgũ buegu arĩyupu Īgũrē:

—Gua Opũ, Juan masakare wāiyerimasũ Īgũ buerārē Marĩpure sērērĩrē buederosũ guadere bueka! arĩyupu.

² Jesú Īgũsārē arĩyupu:

—Marĩpure sērērā, āsũ arĩka:

“Guaũ ũmugasigue āarĩgũ, āarĩpererā murē goepeyari merā b̄remuburo. Mu āarĩpererārē doreri aariburo. Őmugasigue marā mu gāamerō irirosũta i nikũ marāde iriburo.

³ Őmurĩka guare baari sika!

⁴ Gajirā guare ñerō irideare gua k̄tirosũta mude gua ñerō irideare k̄tika! Gua ñerō iridũamakũ k̄mutaka!

Ñegũ guare ñerĩ arĩmesārĩrē tau k̄mutaka!” arĩka Marĩpure sērērā! arĩyupu Jesú.

⁵ Irasũ arĩ odo, keori merā wereyupu Īgũsārē:

—Yu ire weremakũ perā, ĩnaasũ gũñarĩ musā? Ñami deko āarĩmakũ, sugũ masakũ Īgũ merāmuya wiigue waa, Īgũrē āsũ arĩ sērēkumi: “Yu merāmu, ureru p̄ duparo sika yare! ⁶ Gajigu yũ merāmu yaa wiigue naagũ ejāami. Yu Īgũrē gajino mērō ejorino neō opabirakubu. Irasirigu murē sērēgũ aarabu”, arĩkumi.

⁷ Īgũ irasũ arĩmakũ p̄keregu, wii poekague āarĩgũ gapũ āsũ arĩ yajukumi: “Yare garibobirikōōka! Makāpurore oārō biakōāsiabu. Yu pūrā yũ merā k̄arĩrāgue yāma. Wāgānugā, murē sigũ waasubirikoa”, arĩkumi Īgũrē. ⁸ Ire musārē werea. Īgũ merāmu āarĩkeremakũ, Īgũrē s̄birikumi. S̄birikeregu, Īgũrē piriro marĩrō sērēmakũ iā, Īgũrē: “Garibonemobirikōōburo”, arĩgũ, āarĩpereri Īgũ gāamerĩrē s̄kōōkumi pama. ⁹ Irasirigu musārē werea. Marĩpure sērēka! Musā sērēmakũ, sigukumi. Oārĩrē amarā, bokarāka. Wiigue ñajāduarā oemakũ,

Marĩpũ makāpuro tũpā ñajādogegu irirosũ musā sērērĩrē p̄gukumi. ¹⁰ Īgũrē sērērānorē sigukumi. Amarāno bokarākuma. Wiigue ñajāduarā oerā irirosũ Īgũrē sērēmakũ iāgũ, Īgũsārē ñajādogegu irirosũ Īgũsā sērērĩrē oārō p̄gukumi.

¹¹ Musā pūrā p̄rē sērēmakũ, ũtāyere s̄birikoa. Waa! sērēmakũdere āñarē s̄birikoa. ¹² Āgābo diu sērēmakũ, korebabare s̄birikoa. ¹³ Ñerā āarĩkererā, musā pūrārē oārĩrē s̄masā. Marĩpũ ũmugasigue āarĩgũ gapũ musā nemorō oārĩrē s̄masāmi. Irasirigu Őāgũ deyomarĩgũrē sigukumi Īgũrē sērērārē, arĩyupu Jesú.

*Jesúre: “Wātĩ turari opami”, arĩ werewũadea
(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)*

¹⁴ Pũru Jesú wātĩ masakure werenĩmas̄birimakũ irigure béowiugu iriyupu. Wātĩrē béowiumakũ, werenĩbiradi werenĩakōāyupu. Masaka, Īgũ irasirimakũ iārā, iāgukakōānurā. ¹⁵ Gajirā gapũ Jesúre āsũ arĩ werewũaũrā:

—Ĩ wātēa opũ Beelzebú turaro merā wātēārē béowiumi, arĩñurā.

¹⁶ Gajirāde Īgũrē:

—Mu diayeta turari opagu, iri turari merā gajino ũmugasimarē iri ĩmuka! arĩñurā. ¹⁷ Jesú gapũ Īgũsā gũñarĩrē masĩsā, āsũ arĩyupu:

—Su nikũ marā Īgũsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su wii marā Īgũsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. ¹⁸ Musā yare: “Wātēa opũ Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, arĩ werewũāa. Yare Īgũ turari merā wātēārē béowidoregu, Īgũ basi Īgũyarārē béobukumi. Irasirirā Īgũsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōābukuma. ¹⁹ Iri irasũ āarĩmakũ, musā buerire t̄yarā gapũ wātēārē béowiurā, ĩnoā turari merā béowiukuri? Musā Īgũsārē:

“Marĩpu turari merã wãtẽãrẽ béowiuma”, ãrã. Irasiriro musã yure werewuari diaye ããrĩbea. ²⁰ Yu gapu Marĩpu turari merã wãtẽãrẽ béowiumakũ, Marĩpu doreri musã purugue ejasiaa, ãrĩ masisũa.

²¹ “Sugu wii opu turagu ããrĩpereri mojõkugu, ĩgũya wiimarẽ õãrõ koremasĩkumi. Gajirã ĩgũ oparire ĩmamasĩbirikuma. ²² “I mojõkusĩa, yaa wiire õãrõ koremasĩa”, ãrĩ gũñakeremakũ, gajigu ĩgũ nemorõ turagu gapu ĩgãrẽ tarinugã, ããrĩpereri ĩgũ mojõkũrire ĩmagukumi. Irasirigu ĩgũ oparire ãĩpeo, ĩgũ merãmarãrẽ gueregukumi. ²³ Yure gããmemerã, yure iãturirã ããrĩma. Masakare yure siuu neõtamumerã, ĩgũsãrẽ waasirimakũ irirã ããrĩma, ãrĩyupu.

Jesús, wãtĩ dupaturi masakũguere ñajãrĩmarẽ weredeã
(Mt 12.43-45)

²⁴ Irasũ ãrĩ odo, gaji keori merã ĩgũsãrẽ weryupu doja:

—Wãtĩ masakũguere ããrãdi wiri, puru deko marĩõgue ĩgũ siñajãburõre ãmagorenagũ waakumi. Irore bokabi, ãsũ ãrĩ gũñakumi: “Yu wiridi, yaa wii irirosũ ããrĩmĩ. Dupaturi yu wiridiguereta goeñajãgura doja”, ãrĩ gũñakumi.

²⁵ Irasirigu ĩgũguere dupaturi goeñajãgũ, gajino marĩrĩ wii, õãrõ ãmu, ooaweadea wiire irirosũ bokajakumi. ²⁶ Irasirigu gajirã wãtẽa su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã ĩgũ nemorõ ñerãrẽ siuu, ĩgũsã ããrĩpererã merã masakũguere ããrĩnkõãkumi. Irasirigu masakũ ĩgũ dupiyuro ããrĩrikũdero nemorõ ñerõ ããrĩkumi, ãrĩyupu Jesús.

Jesús diayema usũyarimarẽ weredeã

²⁷ Jesús irire wereripoe sugo nomeõ masaka watopegue ããrĩgõ gaguĩnyupo:

—Murẽ pũrãkũ masũdeo usũyatarikumo, ãrĩyupo Jesũre.

²⁸ Jesús gapu ĩgore ãrĩyupu:

—Marĩpuya werenĩrĩrẽ pãrã, ĩgũ dorerire irirã gapu õãrõ usũyarãkuma, ãrĩyupu.

Masaka ñerã Jesũre Marĩpu turari merã iri ĩmudoredea
(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Purũ Jesús ĩgũ purõ masaka wãrã nerẽwãgãrĩripoe ãsũ ãrĩ weryupu ĩgũsãrẽ:

—Dapagora marã masaka ñetarirã ããrĩma. Yure Marĩpu turari merã gajino iri ĩmudorekeremakũ, Marĩpuya kerere weredupiyudi Jonás iridea ditare werẽgura. ³⁰ Iripoegue Marĩpu Jonãrẽ Nĩnive wãikũri makã marãrẽ weredoderosũ yure ããrĩpererã tĩgãrẽ dapagora marã masakare weredoremi.

³¹ Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, sugo iripoeguemo Sabã nikũ marã opu musã dapagora marãrẽ: “Ñegorabu”, ãrĩgokumo. Yoaromogue ããrĩkerego, õõgue i nikũgue aarideo ããrĩmõ, marĩ ñekũsãmarã opu Salomõn wãri masĩrĩ merã wererire pẽgo aarigõ. Dapagora yu Salomõn nemorõ masĩgũ õõgue musã merã ããrĩkeremakũ, musã gapu yu wererire pẽduabea.

³² Iripoegue Nĩnive marã Jonás Marĩpuya kerere weremakũ pãrã, ĩgũsã ñerõ irideare bujawere, ĩgũsã gũñãrĩrẽ gorawayunerã ããrĩmã. Dapagora yu Jonás nemorõ masĩgũ õõgue musã merã ããrã. Yu Marĩpuya kerere werekeremakũ, musã ñerõ irĩrikũrire bujawerebea. Irasirirã, Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, Nĩnive marã musã dapagora marãrẽ: “Ñegorabu”, ãrĩrãkuma, ãrĩyupu.

Jesús masakaya koye siāgodiru irirosū āārīrē buedea
(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Irasū āri odo, gaji keori merā wereyupū:

—Masaka siāgodirure siāgorā, deyomarīrōgue duūbirikuma. Dupa kūma dok-
aguedere pībirikuma. Siāgo, wii dekogue siukuma, gajirā iri wiire űajārā iri
siāgodiru boyorore oārō iā űajāburo, ārīrā. ³⁴ Musāya koye musāya gūñarīguere
siāgodiru irirosū āārā. Musā oārī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya
gūñarīguere oārō siāgoro irirosū āārā. Irasirirā Marīpuyare masīa. Musā
ñerī koye oparā irirosū āārīmakū, musā gūñarīguere naitīārō irirosū āārā.
Marīpuyare masībea. ³⁵ Irasirirā pēmasīka, musāya gūñarīgue siāgori, naitīārī
waabirikōāburo, ārīrā! ³⁶ Musāya gūñarīgue siāgori, naitīārō marīrō irirosū
āārīmakū, āārīpereri Marīpuyare pēmasīrākoa. Irasirirā siāgori boyorogue
īārōsū oārō pēmasīrī merā īgūyare irituyarākoa, āriyupū Jesús.

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē īgūsā ñerō iririre
weredea

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesús irasū āri odoadero pūpū, sugū fariseo buma īgūya wiigūe baadoregū
siuuyupū īgūrē. Irasirigū Jesús īgū merā waa, īgūya wiigūe űajāa, eja doayupū
īgū merā baabu. ³⁸ Fariseo buma gapū judío masaka irinīrōsū Jesús baaburi
dupiyuro īgū mojōkoebirimakū iāgū, iāgukakōāyupū. ³⁹ īgū iāgukamakū iāgū,
marī Opū Jesús īgūrē āriyupū:

—Musā fariseo bumarā masaka iūrōgue dita oārō irirā, soropa weka gapū
dita oārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā gajirāyare yajaduarā, ñerī ditare
iriduarā āārīsīā, iripa poekague garari uturiro irirosū āārā. ⁴⁰ Irasirirā
neō pēmasībea. Marīpū, marīya dupure irigū, marī gūñarīdere iridi āārīmī.
¿Irire pēmasīberi musā? ⁴¹ Musā oparire gajirārē sirā, oārō gūñarī merā sīka!
Irasirirā soropa poeka gapūdere koeadeapa irirosū āārīrākoa.

⁴² Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā oteri mutārīgā: menta,
ruda wāikuri baari morērīnorē, āārīpereri oteridari dukakurinogādere sea
neeō, keoro dukawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīpūya wiigūe āia:
“īgūrē yū sīrī āārā”, ārī, irogue pīkoa, īgū dorerire irimurā. Irasirikererā,
gajirārē diayema iririre iribe. Marīpūre maībea. Irasirirā musā oterire īgūrē
sīduuro marīrō diayemadere irika! Marīpūre maīrī merā būremuka!

⁴³ Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā nerērī wiiriguere
nerērā, oārī doarigūe dita doadūāa. Makā dekogūere masakare musārē
goepeyari merā bokatīrī oādoremakū gāāmea.

⁴⁴ Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde buro ñerō
tarirākoa. Musā masāgoberi irirosū āārā. Irasirirā masaka iri goberi āārīrō
weka tāpitarariā, iri goberi poekague āārīrīrē masīberosū musā ñerō oparire
masībema, āriyupū Jesús.

⁴⁵ īgū irasū ārīmakū pégu, sugū Moisés gojadeare buerimasū āriyupū īgūrē:

—Buegu, mū fariseo bumarārē irasū ārīgū, guadere ārī turigū yāa, āriyupū.

⁴⁶ Jesús gapū īgūrē āsū āriyupū:

—Musāde, Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā gajirārē:
“Āsū irika!” ārī, dorerā, īgūsārē gajino buro nukārī kōātārīrā irirosū
āārīmakū yāa. Irasirirā iri dorerire bokatīūbema. īgūsā musā dorerire
bokatīūbirikeremakū, īgūsārē neō iritamubea iri dorerire iriburo, ārīrā.

47 'Irasirirā musā buro ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā masāgoberi weka weanúdeare musā āmua. Īgūsārēta musā ñekūsāmarā wējēnerā āārīmá. 48 Īgūsā irasū wējēdero purugue, dapagora musā Īgūsā iripoegue irideare iriwekabejakōāa, Īgūsā wējēnerāya masāgoberi weka weanúdeare āmurā. Irasirirā musā Īgūsā wējēdeare: “Ñegorabu”, āri gūñabea. Musā ñekūsāmarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē gāāmebiriderosū musāde yare gāāmebea.

49 'Irasirigu iripoegue Marīpu Īgū masīrī merā āsū ārīdi āārīmí: “Yaa kerere weredupiyurimasārē, yaare buerimasādere iriugura. Irire buemakū ĩā, surāyerire masaka wējērākuma. Gajirārē ñerō iriduārā, noó Īgūsā waaró tūyagorenarākuma”, ārīdi āārīmí Marīpu. 50-51 Marīpu i ūmurē iriadero puru, Abere Īgū tīgū wējēdi āārīmí. Puru Marīpuya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmá. Puru Zacariadere Marīpuya wiima soepeoro Marīpu āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmá. Irasirigu Marīpu āārīpererārē Īgūsā wējēdea waja dapagora marārē wajamoōgukumi.

52 'Musā Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā Marīpuyare masīkererā, musā basi irire iriduabea. Irasirirā gajirārē irire masīduarārē masībirimakū yāa, āriyupu Jesús.

53 Īgū irasū ārādero puru, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bu-marāde Īgū merā guatariakōāñurā. Irasirirā buro Īgūrē werewua, wári Īgūrē sērēñanugāñurā. 54 Īgū diaye yujubirimakū pérā, Īgūrē weresāduarā, irasiriñurā.

12

Jesús fariseo bumarā irikatorire weredea

1 Īgūsā irasiriripoe Jesús puro masaka wárā nerēñurā. Īgūsā wárā āārīsīā, gāme kuratīñanokōāñurā. Jesús Īgū buerārē āsū ārī werenugayupu:

—Fariseo bumarā irikatorire oārō pémasīka! Īgūsā irikatorī pā wemasārī morērī irirosū āārā. 2 Āārīpereri gajirā ĩāberogue irideare, durirogue irideadere purugue masīsurokoa. 3 Musā nañtīārōgue irirosū gajirā péberogue werenídeare boyorogue irirosū Marīpu Īgūsārē pémakū irigukumi. Musā wii poekague yayero werenídeadere makā dekogue gaguinírōsū gajirārē oārō pémakū irigukumi.

Jesús: “¿Noārē güiri merā buremurō gāāmerī?” ārī weredea (Mt 10.26-31)

4 'Musārē yu merāmarārē werea. Musārē wējērā, musāya dupu ditare boamakū irirākuma. Purugue musārē neó ñerō irinemobirikuma. Irasirirā musārē wējēduarārē güibirikōāka! 5 Yu musā gopeyari merā güibure weregura. Marīpu gapure güiri merā buremuka! Masakare Īgūsā okarire ēmamasīmi. Īgū ēmadero puru, Īgūsārē perebiri peamegue béomasīmi. Irasirirā Īgū gapure güiri merā buremuka!

6 'Masaka su mojómarā mirā wajarirā, pe niyeru koegā, mérōgā wajakuri koerigārē sīkuma. Īgūsā mérōgā wajakukeremakū, Marīpu gapu Īgūsārē oārō koremi. Neó sugure kätibemi. 7 Marīpu āārīpereri musā āārīkuriire masīgū, musāya poarire: “Iriku āārā”, ārī masīpeokōāmi. Irasirirā güibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigu Marīpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

*Jesús: “Masakare yare buremurire wereka!” aridea
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ Musare werea. Sugu, masaka peuro: “Jesuyagu aara”, ari weremaku, yu aariperera tiguade Maripure wereboera peuro: “Yaagu aarimi i”, ari weregukoa. ⁹ Sugu yare masikeregu, masaka peuro: “Iguere masibea”, ari weremaku, yu aariperera tiguade Maripure wereboera peuro: “Yude iguere masibea”, ari weregukoa.

¹⁰ Sugu yare aariperera tiguere nero ari werenimaku, Maripu katimasimi. Oagu deyomarigu gapure nero ari werenimaku, ne katibirikumi.

¹¹ Masaka musare igusa nereri wiiri opara progue, weresarire beyerimas progue, o makari marare dorer progue musare igusa weresamura aimaku: “¿Naasu yujurakuri, o naasu arirakuri igusare?” ari, buro gunarikubirikodaka! ¹² Igusa musare sereñamakuta, Oagu deyomarigu masiri siri mera igusare wererakoa, ariyupu Jesus.

Jesús: “Wari doebiri oparare goegoraa”, ari weredea

¹³ Puru sugu masaka watopague aarigu Jesure ariyupu:

—Buegu, guaru boagu igu opadeare guare pimi. Irasirigu yu tigare irire keoro dukawa, yudere sidoreka! ariyupu.

¹⁴ Jesus gapu iguere yujuyupu:

—Musaru pideare musare dukawabu aaribe yu, ariyupu.

¹⁵ Irasu ari odo, aaripererare ariyupu:

—Pemasika masā! Doebirire, gajinodere waro gaamebirikodaka! Masaka wari opara, dari okari gapure opabema, wari opari ditare gunara, ariyupu.

¹⁶ Irasu ari odo, keori mera wereyupu igusare:

—Sugu masaku wari doebiri opakumi. Igu otedede waringora dukakukoa.

¹⁷ Irasirigu Igu basi gunakumi: “¿Nasirigukuri? Yaa oteri duka sea duripiburi wii ma”, arikumi. ¹⁸ Puru gunakumi doja: “Asu irigura. Yu gajino duripiri wii aariproridea wiire beo, nemoro wari wii irigura. Iri odo, iri wiigue yaa oteri dukare aariperera, yaa doebiridere duripigura. ¹⁹ Puru yu basi asu arigura: ‘Wari doebiri opa. Wari bojorima baaburidere opa. Irasirigu sinaja, baa, iri, usuyagura’, arikumi. ²⁰ Maripu gapu iguere arikumi: ‘Mu neo pemasibi ara. Dapaga namita boagukoa. Mu boamak, noa oparakuri mu duripiadeare?’ arikumi. ²¹ Irasuta waarakuma, masaka igusaya doebiri ditare gunara. Iguisaya aariburi ditare guna, wari doebirire duripirakuma. Irasirikerera, Maripure gunamerā, igu iurere bopora irirosu aarirakuma, ariyupu Jesus.

*Jesús, Maripu Igu purare korerimarē buedeā
(Mt 6.25-34)*

²² Puru Jesus Igu buerare asu ariyupu doja:

—Irasirigu musare ire weregura. Masā aaririkurire gunara: “¿Neonorē baarakuri, neonorē irirakuri, neonorē sañarakuri?” ari, buro gunarikubirikodaka! ²³ Marī okari gapu, baari nemoro wajakua. Mariya duru, suri nemoro wajakua. Irasiriro masā aaririkuri, masā opari nemoro wajakua. ²⁴ Mirare gunaka! Igusa baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripiri wiiridere opabema. Maripu gapu igusare baari simi. Masā gapu, mirā nemoro wajakutarinuga. ²⁵ Masā buro gunarikuri mera neo meroga masānemobirikoa. ²⁶ Masā irasu gunarikuri wajamarikeremaku,

¿nasirirā gajinorē buro gūñarikuri? Musā gūñarikuri merā āārīpererire neō irimasībirikoa.

²⁷ Makānūma goori masārīrē gūñaka! Iri moābirikerero, suabirikerero, oārī suri sānarō irirosū deyoa. Musārē werea. Opū Salomón suri oārī sāñadero nemorō iri goori gapū oārī deyoa. ²⁸ Iri goori makānūgue mata purīdea goori āārīkeremakū, Marīpū oārī goori deyomakū irikeremakū, mérōgā pūyū ñāidija pereakōāa. Gajinū gapū peamegue soebéokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkeremakū, Marīpū iri goorire oārī deyomakū yāmi. Iri goorire oārī āārīmakū irirosū nemorō musārē oārō irigukumi. Musā Īgūrē mérōgā b̄remukeremakū, musārē suri sīgukumi. ²⁹ Irasirirā ūmuriku musā baaburire, musā iiriburire buro gūñarikuri merā āmabirikōāka! ³⁰ I ūmū marā Marīpūre b̄remumerā buro gūñarikuri merā irire āmanikōāma. Īgūsā irasū āārīkeremakū, Marīpū musā gāāmerīrē masīsiami. Irire musārē sīgukumi. ³¹ Irasirirā musā Marīpūre masīrā, Īgū musā Opū āārīrīrē gāāmerīrorika! Musā irasirimakū, musā baa, iiriburire, musā suri sāñaburidere sīwekapeogukumi.

Jesús marī ūmūgasigue wajataburire buedea
(Mt 6.19-21)

³² Musā yaarā, mérāgā, oveja su yebo marā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, gūibirikōāka! Musāpū ūmūgasigue āārīgū Īgūyarārē dorerogue musā Īgū merā āārīmakū gāāmemi, Īgū merā doreburo, ārīgū. ³³ Irasirirā musā oparire duaka! Iri duadea wajare niyerure hoporārē sīka! Ūmūgasigumare gūñaka! Irasirirā irogue perebiri wajatarire, ajurogue doebiri neō perebirire oparosū oparākoa. Irogue wajatarire yajarimasā ñajāa, āimasībirikuma. Buruade baadedeubirikuma. ³⁴ Musā i ūmūma ditare: “Opadūakoa”, ārī gūñarā, irire buro maīrākoa. Ūmūgasima gapūre: “Opadūakoa”, ārī gūñarā, irire buro maīrākoa.

Jesús i ūmūgue dupaturi aariburi dupiyuro oārō āmuyudoredea

³⁵ Yū i ūmūgue dupaturi aariburi dupiyuro oārō āmuyuanerāgue āārīka! Sīāgodirure sīāgoanerā irirosū yare yūka! ³⁶ Sugū masaku, mojōshadi p̄rogue mojōshari bosenu waamakū, Īgūrē moāboerā Īgū dujariburire yūkuma. Īgūsā opū Īgūya wiigue goedujaja, ñajādūagu makāp̄rore Īgū dotemakū pérā, Īgūrē moāboerā mata tūpākuma. Īgūsā yúrosūta musāde yū dujariburire yūka! ³⁷ Īgūsā opū goemakū, Īgū doreaderosūta irirā, ūsuyarākuma. Īgūsā irasirimakū Īāgū, Īgūsā opū Īgūsārē moāboegu irirosū Īgūsārē: “Baari peoro p̄ro doarā aarika!” ārīgukumi Īgūsārē baari ejobu. ³⁸ Īgūrē moāboerā Īgū ñami deko āārīmakū, o boyoripoe āārīmakū, Īgū goeburire oārō yūanerā āārīsīā, ūsuyarākuma. ³⁹ Ire masīka! Sugū wii opū Īgūya wiigue yajarimasū ejaburi horare masīgū, Īgūrē yūkumi Īgūya wiigue ñajāburire kāmutabu. ⁴⁰ Irasirirā musāde oārō yūka! Yū āārīpererā tīgū gūñāña marīrō aarigūkoa. Irasirirā yaare iririre neō piriro marīrō yare yūka musā! ārīyupū Jesús.

Jesús pērā moāboerimasā keori merā buedea
(Mt 24.45-51)

⁴¹ Īgū irasū ārīmakū, Pedro gapū sērēñayupū:
—Gua Opū, i keori merā weregu, ¿gua ditare weregu yāri, o āārīpererārē wereri? ārīyupū.

⁴² Īgū irasū ārīmakū, Jesús gaji keori merā āsū ārī wereyupū Īgūsārē doja:

—Sugu moãboerimasū Īgū opu buremugū ðārð pemasĪgū āsū irikumi. Īgū opu gajirogue waagú, Īgūrē: “Yaa wii marārē ðārð koreka!” ārī píkumi. Irasirigu baaripoe āārīmakū, gajirā moãboerimasārē baarire keoro ejokumi. ⁴³ Irasirigu, Īgū opu Īgūya wii goedujajamakū Īāgū, Īgū opu dorederosūta iriadi āārīsīā, ðārð usuyakumi. ⁴⁴ Diaye masārē werea. Īgū irasirimakū Īāgū, Īgū opu āārīpereri Īgūyare Īgūrē koredoregu pīgukumi. ⁴⁵ Gajigu moãboerimasū ñegū gapu āsū irikumi. “Yu opu yoaripoe deyobemi”, ārī gūñagū, gajirā Īgū opu moãboerārē ūmarē, nomedere ñerð pábira, baa, iiri, mejākumi. ⁴⁶ Īgū irasiriripoe gūñaña marīrð Īgū opu goejakumi. Īgūrē moãboegu gapu: “Īgū iri hora goegukumi”, ārīmasĪbirikumi. Irasirigu Īgū opu goejagu, Īgū ñerð irideare pēgu, Īgūrē buro wajamoāgukumi. Marīpue buremumerārē béorogue Īgūrē bóogukumi.

⁴⁷ Irasirigu sugu moãboerimasū Īgū opu iridorerire masĪkeregu, ðārð āmubiri, irire neð iribirimakū Īāgū, Īgū opu Īgūrē wajamoā, buro tārāgukumi. ⁴⁸ Gajigu moãboerimasū gapu Īgū opu iridorerire masĪbi, irire iribirimakū Īāgū, Īgū opu Īgūrē sĪrūweyata tārāgukumi. Marīpu masakare Īgū iridorerire masĪmakū yāmi. Irasirigu ðārð masĪgūrē Īgū iridorerire ðārð iridoremi. Puru Īgūrē masĪnemomakū irigu, Īgū iridea nemorð ðārīrē iridoremi, ārīyupu Jesús.

*Jesús: “Masakare gāme dukawarirākuma”, ārī werede
(Mt 10.34-36)*

⁴⁹ Puru Jesús Īgūsārē ārīyupu doja:

—Béoadare peame merā soebéorosū i ūmu marā ñerð iririre béogu aarigú iribu. Dapagoragāta iri ñerī āārīpererire soebéomakū Īduasiadāa. ⁵⁰ Yu ñerð tarigakoa. Yu ñerð tariburire gūñagū, buro bujawereri merā āārīrikuu. Irasirigu irire tariwerepeoguge buro usuyagukoa. ⁵¹ Musā yure: “Īgū i nikūguere aarigú, masakare siñajārī merā gāme āārīrikumakū irigu aarimī”, ¿ārī gūñari? Irasū āārībea. Musārē werea. Masakare Īgūsā basi gāme dukawarimakū irigu aaribū. Irasirirā surāyeri yure buremurākuma. Gajirā yure buremubirikuma. ⁵² Dapagā merā su wii marā su mojó marā yaa kerere peadero puru, Īgūsā basi gāme dukawarirākuma. Urerā, pērā merā, pērā, urerā merā gāme Īaturirākuma. ⁵³ Surāyeri masaka yure buremunugādero puru, gajirā yure buremubiridero puru, āsū waarākuma. Sugu Īgū magūrē Īaturigukumi yure buremumakū Īāgū. Gajigu Īgū pagure Īaturigukumi. Gajigo igo magōrē Īaturigokumo. Gajigo igo pagore Īaturigokumo. Sugo múñekò igo bepore Īaturigokumo. Sugo bepo igo múñekōrē Īaturigokumo yure buremumakū Īāgò, ārīyupu Jesús.

*Masaka Jesús iririre ĪamasĪbiridea
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)*

⁵⁴ Puru Jesús masakare āsū ārī wereyupu doja:

—Musā abe ñajārð gapu Īimikāyeborire Īārā: “Deko merēburo yāa”, ārā. Musā ārāderosūta waāa. ⁵⁵ Sur gapu merā mirū aarimakū: “Asirīnu āārīrokoa”, ārā. Musā ārāderosūta asirīnu āārā. ⁵⁶ Musā irikatorikurā, i nikūmarē, ūmarōmarē Īārā: “Ōārīnu, o ñerīnu waarokoa”, ārī masīa. Irire ðārð masĪkererā, ¿nasirirā Īmūrē Marīpu turari merā yu iri Īmuri gapure Īārā, neð ðārð pemasĪberi? ārīyupu.

*Marīrē Īaturigure ðārð merā gāme āmudoredea
(Mt 5.25-26)*

⁵⁷ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupu doja:

—¿Musã diayema iririre iã beyemasiberi dapa? ⁵⁸ Sugu musãrê weresãduamakã, Ìgũ merã oparã purogue waarã, Ìgũrê: “Dupaturi irasũ iribirikoa”, ãrĩ gãme ãmuka! Musã Ìgũrê ãmubirimakũ, weresãrĩrê beyerimasũguere musãrê weresãgukumi. Pũrũ beyerimasũ musãrê peresu iridoregũ, suraraguere wiagukumi. ⁵⁹ Musãrê werea. Beyerimasũ musãrê wajaridorerire musã wajaripeobirimakũ, neõ musãrê wiubirikumi, ãrĩyupũ.

13

Jesús masakare: “Musã gũñarĩrê gorawayuka!” ãrĩdea

¹ Jesús irasũ ãrĩripoe gajirã Ìgũrê ãsũ ãrĩ wereñurã:

—Galilea marã Marĩpũ iũrõ waibare wẽjẽ, soepeo bũremuripoe Pilato gapũ Ìgũsãrê wẽjẽyupũ. Ìgũ irasũ wẽjẽmakũ, waibũ dí merã masaka dí morẽãkõãyuro, ãrĩñurã. ² Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesús ãrĩyupũ:

—Pilato wẽjẽnerãrê, ¿naásũ gũñarĩ? ¿Ìgũsã irasũ wẽjẽsũrã, gajirã Galilea marã nemorõ ñerã ããrĩdea waja boayuri? ³ ããrĩbea. Musãrê werea. Musãde ñerĩ iririre bujaweremerã, musã gũñarĩrê gorawayumerã, boarã, perebiri peamegue waarãkoa. ⁴ Irinũgue gajirã dieciocho masakare Siloé wãikũri wii ãmarĩ wii Ìgũsã weka turidija, tãũ wẽjẽyuro. ¿Naásũ gũñarĩ musã Ìgũsãrê waadeare? ¿Ìgũsã irasũ boarã, gajirã Jerusalén marã nemorõ ñerã ããrĩdea waja boayuri? ⁵ ããrĩbea. Musãrê werea. Musãde ñerĩrê bujaweremerã, musã gũñarĩrê gorawayumerã, boarã, perebiri peamegue waarãkoa, ãrĩyupũ Jesús.

Jesús higuera gũ dukã marĩdi keori merã weredea

⁶ Jesús Ìgũsãrê irasũ ãrĩ odo, keori merã wereyupũ:

—Pooe opũ Ìgũya poeegue Ìgũ otedi higuera gũ wãikũdire opakumi. Sunũ: “Dukakukoa”, ãrĩ, Ìãgũ waakumi. Neõ bokabirikumi. Dukã marĩkoa.

⁷ Bokabirisĩã, iri poe moãgũrê werekumi: “Ìãka! Ñre bojorigora igũ dukare ãmadãa. Dukã mãa. Irisirigu irigure pábéokõãka! Dukã marĩkerero, gajino oteboaderore kãmutania”, ãrĩkumi. ⁸ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Ìgũrê moãboegu ãsũ ãrĩkumi: “Yũ opũ, i bojorigora tamerãrê niñaburo dapa. Yũ irigu pũrore nikũrê sea odo, waibũ gũra merã ùjãtũñagũra. ⁹ Yũ irasũ iriadero pũrũ, gajipoe iriro dukakubukoa. Dukã marĩmakũ Ìãgũ, pábéodoreka!” ãrĩkumi, ãrĩ wereyupũ Jesús.

Siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Jesús dupamutĩrõ nigõrê taudea

¹⁰ Sunũ judío masaka siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Jesús Ìgũsã nerẽrĩ wiigue buegu iriyupũ. ¹¹ Iro sugo nomeõ dieciocho bojorigora pũrĩrikũgo ããrĩyupũ. Wãtĩ igore dupamutĩrõ nĩmakũ iriyupũ. Irisirigo diaye nĩmasĩbiriypũ. ¹² Igo irasũ ããrĩmakũ Ìãgũ, Jesús igore: “Aarika!” ãrĩ siuyupũ:

—Nomeõ, mũ pũrĩrikũri tausũsiãa, ãrĩyupũ.

¹³ Irasũ ãrĩgũta, igore Ìgũya mojõrĩ merã ñapeoyupũ. Ìgũ ñapeomakũta, diaye nĩyupũ. Pũrũ Marĩpũre: “Oãtaria mũ”, ãrĩ, usuyari sĩnũgãyupũ. ¹⁴ Jesús siñajãrĩnũ igore taumakũ Ìãgũ, iri nerẽrĩ wii opũ gapũ Ìgũ merã guayupũ. Irisirigu, masakare ãsũ ãrĩyupũ:

—Semanarĩkũ, marĩ moãrĩñurĩ, su mojõma pere gaji mojõ suru pẽrẽbejarinurĩ ããrã. Irisirirã musã pũrĩrikũrã taudoredũarã, irinũrĩrê taudorerã aarika! Dapagãno marĩ siñajãrĩnũrê irinorê iribirikõãrõ gããmea, ãrĩyupũ.

¹⁵ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, marĩ Opũ Jesús ãsũ ãrĩyupũ:

—Musā irikatorikurā āārā. Musā wekure, o burrore oparā siñajārīnu āārīkeremakū, ĩgūsārē suadeadarire kura, ĩgūsārē deko iiridorerā āibuāa. ¹⁶ Igore Abraham parāmeō āārīturiagore wātēa opu Satanás dieciocho bojorigora pūrīrikamakū irimi. Iro merē siñajārīnu āārīmakū, ĩgore taubirikōārō gāameadayuri? ārīyupu Jesús. ¹⁷ ĩgū irasū ārīmakū pérā, Jesúre ĩaturirā āārīpererā guyasīrīpereakōānurā. Gajirā gapu āārīpereri Jesús ōārī iririre ĩārā, usuyānurā.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā weredea
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Puru ārīyupu doja:

—Marīpu ĩgūyarārē doreri, ĩñeēno irirosū āārīkuri? ĩñeēno keori merā weregukuri? ¹⁹ I irirosū āārā. Suye oteriyē mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. Iri yegārē sugu masakū ĩgūya poeogē otekumi. ĩgū oteadero puru, yuku wādi irirosū puri, masākoa. Irasirirā mirā wārā irigu dūpurigūe ĩgūsāya suri suakuma, ārīyupu.

Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā weredea
(Mt 13.33)

²⁰ Dupaturi keori merā werenemoyupu:

—Marīpu ĩgūyarārē dorerire, ĩñeēno keori merā werenemogukuri? ²¹ I irirosū āārā. Pā wemasārī morērī poga irirosū āārā. Sugo nomeō pā irigo, mérōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Igo irasū morēadero puru, iri poga mérōgā āārīkerero, wemasāseyakōākoa, ārīyupu.

Jesús eyabiri makāpurore ñajāri keori merā weredea
(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Puru Jesús Jerusalēgue waagú, paga makārīrē, matā makārīgādere buetariwāgāyupu. ²³ Iroque sugu masakū ĩgārē āsū ārī sērēñayupu:

—Yu Opu, ĩMarīpu perebiri peamegue waabonerārē taumurā mérāgā āārīkuri? ārīyupu.

ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu:

²⁴ —Marīpu puroge ñajāduarā, ĩgūyare irika! Musārē werea. Wārā ĩgū puroge ñajāduakererā, ñajāmasībirikuma. Iroque ñajāduamakū diasagorāa. Eyabiri makāpuro ñajārō irirosū āārā. ²⁵ Marīpu, sugu wii opu irirosū āārīmi. Wii opu wāgānugā, makāpurore biadero puru, musā gapu makāpuroge āārīrā ĩgūya wiire ñajāduarā, āsū ārīrākoa ĩgūrē: “Gua opu, guare tūpāsōogu aarika!” ārīrākoa. Irasū ārīkeremakū, wii opu gapu: “Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa”, ārīgukumi. ²⁶ ĩgū irasū ārīmakū, musā gapu āsū ārīrākoa: “Gua mū merāta baa, iiri iribu. Guaya makāguedere buegorenabū”, ārīrākoa. ²⁷ Musā irasū ārīmakū, āsū yujugukuma: “Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa’ ārīsiāa. Musā ñerō irirā āārā. Irasirirā āārīpererā waaka! Yu purore wirika!” ārīgukumi wii opu musārē. ²⁸ Irasirirā, Abraham, Isaac, Jacob, āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā merā Marīpu ĩgūyarārē dorerogue āārīmakū ĩārā, musā gapu makāpuroge béosūnerā āārīsiā, pūrīsūrā musāya guikare kūrīduútū orerākoa. ²⁹ Irasū waaripoere norte marā, sur marā, abe mūrīro marā, abe ñajārō marā Marīpu ĩgūyarārē dorerogue eja, usuyari merā baa doanīrākuma. ³⁰ Irasirirā dapagorare ubu āārīrā, puruguere oparā dujarākuma. Dapagorare: “Oparāgora āārā”, ārīrā gapu puruguere ubu āārīrā dujarākuma, ārīyupu Jesús.

*Jesús Jerusalén marārē iāgū oredea
(Mt 23.37-39)*

³¹ Jesús irasū ārīripoe surāyeri fariseo bumarā Īgū p̄rogue eja, āsū ārīñurā:
—Herodes murē wējēduami. Irasirigu gajirogue waaka! ārīñurā.

³² Jesús gapu Īgūsārē yujuyupu:

—Āsū ārī wererā waaka, Īgū ārīkatorikugure: “Dapagārē, ñamigādere āsūta irigura. Wātēārē béowiugukoa. Pūrīkūrārē taugukoa. Irasirigu ñamigā sinu gapu odogukoa”, ārāmi, ārī wereka Īgūrē! ³³ Dapagā, ñamigā, ñamigā sinu gapudere Jerusalēgue waagura. Iro marā Marīp̄ya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmā. Irasirigu yure Marīp̄ya kerere weredupiyugure Īgūsā wējēbure iri makāgue āārīrō gāamea.

³⁴ Musā Jerusalén marā Marīp̄ya kerere weredupiyurimasārē wējēkōāa. Īgū iriunerārē utāyeri merā dea wējēa. Wāri yu musārē, āgābo igo pūrārē, igoya kēdup̄ri merā neōnūrōsū neōnūdudibū. Musā gapu yu irasū irimakū neō gāamebiribu. ³⁵ Irasiriro musā āārīrī makā, béodea makā dujarokoa. Musārē diayeta werea. Musā yure dupaturi iābirikoa. P̄rugue musā: “Marīp̄ iriudi ōātariḡu ōārō aariburo”, ārīrā, yure dupaturi iārākoa doja, ārīyupu Jesús.

14

Jesús sugu bijiri pūrīkugure taudea

¹ Sunu Jesús, judío masaka siñajārīnu āārīmakū, sugu fariseo bumarā op̄ya wiigue baagu waayupu. Irogue āārīrā gajirā fariseo bumarā Īgūrē iāñr̄nīkōāñurā. ² Īgūsā baaro p̄rogue sugu masaku bijiri pūrīkugū Jesús diaye āārīyupu. ³ Irasirigu Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē, fariseo bumarādere āsū ārī sērēñayupu:

—Siñajārīnu āārīmakū, ¿sugu pūrīkugure taudoreri, o taudoreberi? ārīyupu.

⁴ Īgū irasū ārīmakū pērā, neō yujubiriñurā. Īgūsā yujubirimakū iāgū, Jesús bijiri pūrīkugure tauyupu. Odo, Īgūrē: “Ōārō waaka!” ārīyupu. ⁵ P̄ru Īgūsārē sērēñayupu doja:

—Siñajārīnu āārīkeremakū, musāyagu burro, o musāyagu weku gobegue meēñajādire iārā, ¿mata āi wiubiribukuri? ārīyupu.

⁶ Īgūsā gapu, Īgū irasū ārī sērēñarīrē yujumasībiriñurā.

Mojōshari bosenu siūsūnerāya keori merā werede

⁷ Jesús fariseo bumarā op̄ya wiigue āārīgū, iri wiimu siuanerā ejamakū iāyupu. Īgūsā ōārī doaripērīrē beyeñurā, oparā irirosū doamurā. Īgūsā irasirimakū iāgū, Jesús i keori merā wereyupu Īgūsā āārīpererārē:

⁸⁻⁹ —Sugu wii op̄u mojōshari bosenu irigu musārē siuadero p̄ru, musā Īgūya wiigue ejarā, oparā doarire beye doabirikōāka! Iri wii op̄u gajirā Īgū siuanerārē musā nemorō goepeyarā ejamakū iāgū, musārē āsū ārīgukumi: “Īsā gapure musā doarire sika! Musā gapu sōdōgue doarā waaka!” ārīgukumi. Īgū irasū ārīmakū pērā, musā gūyasirīrī merā ubu āārīrā doarigue doarā waarākoa. ¹⁰ Irasirirā, wii op̄u musārē siimakū, ubu āārīrā doarigue doarā! Musā irasirimakū iāgū, iri wii op̄u musārē: “Oparā doarigue doarā aarika!” ārīgukumi. Īgū irasirimakū iārā, gajirā Īgū siuanerā musārē b̄remurī merā iārākuma. ¹¹ Sugu Īgū basi: “Gajirā nemorō āārā”, ārī gūñagūnorē Marīp̄ Īgūrē ubu āārīgū dujamakū irigukumi. Gajigu: “Gajirā nemorō āārībea”, ārī gūñagū gapure Marīp̄ Īgūrē gajirā nemorō āārīmakū irigukumi, ārīyupu.

12 Irasū āriŋ odo, Īgūrē siuadire āsū āriyupū:

—Mū bosenu irigu, mū merāmarārē, mū pagupūrārē, mūyarārē, doebiri oparārē siubirikōāka! Mū Īgūsārē siumakū, mūrē Īgūsāde siū gāmibukuma. Īgūsā irasiriri merā Īgūsā baadeare mūrē ejo gāmibukuma. ¹³ Mū bosenu irigu, boporārē, poyarimasārē, guburi buanerārē, koye ĩāmerārē siuka! ¹⁴ Mū irasirimakū, Marīpū mūrē ōārō irigakumi. Īgūsārē mū siuudea waja, Īgūsā mūrē siū gāmibirikuma. Irasirigu Marīpū diayemarē irirā boanerārē masūrīnū āārīmakū, mūrē ōārīrē wajarigakumi, āriyupū Jesús.

Jesús bosebaarinū keori merā buedeā

15 Īgū irasū ārīmakū pégu, sugū irogue baa doanígū Īgūrē āriyupū:

—Marīpū Īgūyarārē dorerogue Īgū pūro baa doanírā būro usuyarākuma, āriyupū.

16 Īgū irasū ārīmakū, Jesús keori merā weryupū Īgūrē:

—Sugū wāri bosebaarinū irigu wārā masaka siukumi. ¹⁷ Īgū siuadero pūru, bosenu āārīrīnūrē Īgūrē moāboegure Īgū siuanerārē weredoregū iriukumi. “Aarika! Āārīpereri bosenu marē āmusiami”, āri weredorekumi. ¹⁸ Īgū irire weremakū pérā, āārīpererā: “Masīña máa, waabirikoa”, ārīkuma. Īgū siupūrorisūadi moāboegure āsū ārīkumi: “Dapagorata nikū wajari odoa. Irore ĩāgū waabu yāa. Irasirigu mū opūre: ‘Masīña máa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārīkumi. ¹⁹ Gajigu āsū ārīkumi: “Wekūa pe mojōmarā wajariabu. Īgūsārē keoñagū waabu yāa. Irasirigu mū opūre: ‘Masīña máa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārīkumi. ²⁰ Gajigu āsū ārīkumi: “Yū dapagorata mojōsua odoa. Irasirigu iri bosenuārē waabirikoa”, ārīkumi. ²¹ Īgū irasū ārīmakū, moāboegu gapū goedujāa, Īgū opūre Īgūsā ārādeare werékumi. Īgū weremakū pégu, opu būro gua, āsū ārīkumi Īgūrē moāboegure: “Murīgorāa. Makā dekoma maarīgue āārīrārē āmagū waaka! Irasirigu boporārē, poyarimasārē, koye ĩāmerārē, gubu buanerārē mumurō merā yaa wiige āirika!” ārīkumi. ²² Pūru moāboegu Īgū opūre werékumi: “Yū opu, mū doreaderosūta masakare siuabu. Wīi gapūre utūribema dapa”, ārīkumi. ²³ Īgū irasū ārīmakū pégu, Īgū opu Īgūrē dorekumi doja: “Maarīgue waaka! Paga maarīgue, mutā maarīgāgue mū bokajarārē turaro merā siuwāgārika! Irasirimakū, yaa wiire utūrirākuma. ²⁴ Diayeta mūrē werea. Neō sugū yū siupūroriadinerā baaboadideare mérōgā baabirikuma”, ārīkumi opu Īgūrē moāboegure, āri weryupū Jesús.

Jesús: “Sugū yūre tūyadūamakū diasagorāa”, āri weredea (Mt 10.37-38)

25 Wārā masaka Jesúre tūyañūrā. Irasirigu Īgūsārē gāmenūgā ĩā, āsū āriyupū:

26 —Sugū yaa buerire buetūyadūagu, Īgū pagūre, pagore, marāpore, pūrārē, pagupūrārē, pagupūrā nomerē, Īgū basi maīrō nemorō yū gapūre maīrō gāamea. ²⁷ Sugū yūre tūyadūari waja curusague pābiatú wējēsūbu irirosū āārīkeregū, yūre neō piriro marīrō yūre tūyaníkōābūro. Yūre tūyadūabi, yū buegu āārīmasībirikumi. ²⁸ Sugū, masā watopegue āārīgū, ūmarī wiire iriburo dupiyuro: “¿Ñeeno merā iripeogukuri?” āri gūñagū, iri wiire iriburi wajakūburire keoparorikumi. ²⁹ Wajakūburire keoparoribi, iri wiire iripeobirikumi. Īgū iripeobirikumū ĩārā, gajirā Īgūrē būridakuma. ³⁰ “Īāka! Īi wiire iriadīñumi. Iripeomasībirīñumi”, āri būridakuma Īgūrē. ³¹ Su nikū marā opu, gajigu opu merā gāmewējēbūro dupiyuro Īgūyarā surarare keopūrorikumi. “¿Yū diez mil surara merā, gajigu veinte mil surara opagu merā gāmewējēgū

waagú bokatĩubukuri?” ģĩ ġũñakumi. ³² Keoña: “Bokatĩubirikoa”, ģĩkumi. Irasirigũ, ġajigũ opũ ģũyarā surara merā ġāmewējēgũ aarimakũ, yoarogue ģũ ģĩĩmakũta: “ġāmewējēbirikōārā”, ģĩ kere iriukumi ģũyagũre. ³³ I irirosũta yũ buerā ģĩĩduarā mũsā iriburire ōārō ġũñadupiyuro ġāamea. Ąsũ ģĩĩrā. Mũsā ġāĩmerĩrē piridũamerā yũ buerā ģĩĩmasĩbea.

Moā ōārō okari irirosũ ģĩĩrō ġāamea, ģĩ weredea
(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ Moā ōārō okari ģĩĩmakũ ōāgorāa. Moā okadea okabirimakũ, dupaturĩ okamakũ irimasĩña máa. ³⁵ Moā okabirimakũ ōābea. Bėokōārō ġāamea. Irasirirā mũsā moā okabirimakũ bėosũburi irirosũ neō ģĩĩbirikōāka! ġāĩpĩrĩ oparā, ire ōārō pėka! ģĩ wereyupũ Jesũs.

15

Jesũs oveja dederidi keori merā buedea
(Mt 18.10-14)

¹ ġajĩũ wārā romano marā opũre niyeru wajaseabosarimasā, ñerō iriimasāde Jesũs pũro ģũ buerire pėrā ejañurā. ² ģũsā irasũ ejamakũ ģĩrā, fariseo bumarā, Moĩsės ġojadeare buerimasāde Jesũre ģsũ ģĩ werewũñurā:

—Ĩ ñerārē bokatĩrĩñeā, ģũsā merā baami, ģĩñurā.

³ ģũsā irasũ ģĩĩmakũ pėgũ, Jesũs i keori merā wereyupũ ģũsārē:

⁴ —Oveja korerimasũ cien oveja opagũ, sugũ oveja dederimakũ ģĩgũ, noventa y nueve ovejare makā tũro ģũsā baarogue duripĩkōā, dederiadire āmagũ waakumi. ģĩrē bokagũgue āmuduũkumi. ⁵ ģĩrē bokagũ, mũyari merā ģĩrē ģĩkōā, ⁶ ģũya wiigue āĩ dujāakōākumi. Ąĩ dujaja, ģũ pũro ģĩĩrārē, ģũyarārē siũ neeōkumi. “Yaagũ oveja dederiadire bokāabũ. Irasirirā yũ merā mũyaka!” ģĩkumi.

⁷ Mũsārē werea. Sugũ ñerō irigũ, oveja dederiadi irirosũ ģĩĩrĩ. Irasirigũ ģũ ñerō iririre bujawere, ģũ ġũñarĩrē gorawayumakũ, Marĩpũ pũro ģĩĩrā bũro mũyama. ġajirā wārā masaka ģũsā noventa y nueve oveja, makā tũrogue duripĩnerā irirosũ ģĩĩrā, ģsũ ģĩ ġũñadima: “Ñerō iribeaa ġũ ġapũ. Irasirirā ġũ ñerō iririre bujowereri opabea”, ģĩ ġũñama. ģũsā irasũ ģĩ ġũñamakũ, Marĩpũ pũro ģĩĩrā mũyabema.

Jesũs niyeru koe dederidea keori merā buedea

⁸ Sugo nomeō pe mojōma niyeru koeri wajapari koeri opakumo. Su koe dederimakũ ģĩgō, siāġodirure siāgo, wiire ooa, ōārō āmapeokumo. Iri koere bokagogue āmaduũkumo. ⁹ Iri koere bokago, igo pũro ģĩĩrārē, ģoyarārē siũ neeōkumo. “Yaa niyeru koe, dederiadea koere bokāabũ. Irasirirā yũ merā mũyaka!” ģĩkumo. ¹⁰ Mũsārē werea. Sugũ ñerĩrē irigũ ģũ ñerĩ iririre bujawere, ģũ ġũñarĩrē gorawayumakũ, Marĩpũre wereboerā bũro mũyarākuma. ģũ dederiboadi dederibirimakũ ģĩrā, bũro mũyarākuma, ģĩyupũ Jesũs.

Jesũs sugũ pėrā pũrākũdi keori merā buedea

¹¹ Irasũ ģĩ ōdo, Jesũs ġaji keori merā bueyupũ doja:

—Sugũ masakũ pėrā āma pũrākũkumi. ¹² Sunũ pagũmũ ġapũ pagũre ģsũ ģĩkumi: “Ąũ, mũ boagũ, yũre sĩburire dapagorata yũre sĩweoka!” ģĩkumi. ģũ irasũ ģĩĩmakũ pėgũ, ģũ pũrā pėrāġuereta ģũ oparire dukawa, sũkumi. ¹³ Mėrōġā

puruta, pagumu gapu ĩgũ pagu siadeare aarĩpereri duapeokõakumi. Puru ĩgũ duadea waja niyeru merã yoarogue gaji nikũgue waakõakumi. Irogue eja, ĩgũya niyerure ñerõ iriri merã irisiripeokõakumi. ¹⁴ ĩgũya niyeru irisiribéoadero puru, iri nikũguere baari pereakõakoa. Irasirigu buru uaboarurorinugakumi. ¹⁵ Irasirigu, sugu iri nikũmu puro, moarĩ amagũ waakumi. ĩgũ gapu ĩgũrẽ ĩgũya moarĩ aarĩrõgue yeseare koredoregu iriukumi. ¹⁶ Yapiduagu, yeasea baarireta baadudikumi. Neõ gajirã ĩgũrẽ baari ejobirikuma. ¹⁷ Irasirigu asũ arĩ gũñanugakumi: “Yurũya wiire wãrã ĩgũrẽ moãboerã aarĩkeremakũ, baari wãro duyanabu. Yu gapu õõguere buru uaboari merã kõmogũgue irikoa. ¹⁸ Irasirigu yuru purogue goedujãagura doja. Asũ arĩgura ĩgũrẽ: ‘Au, yu Marĩpu ĩũrõrẽ ñerõ irikubu. Mũdere irasũta irikubu’, arĩgura. ¹⁹ Ñegũ aarã. Yure: ‘Yu magũ aarã’, arĩbirikõaka! Irasirigu yure sugu murẽ moãboegu irirosũ opaka!’ arĩgura yurure”, arĩ gũñakumi. ²⁰ Irasũ arĩ gũña, maague waa, ĩgũ paguya wiigue goedujãakõakumi.

ĩgũ yoarogue aarimakũta, ĩgũ pagu ĩgũrẽ iã, buru bopoñakumi. Puru umawãgã, ĩgũrẽ bokatĩrĩ, pábuu, mimi irikumi. ²¹ Irasirigu ĩgũ pagure arĩkumi: “Au, yu Marĩpu ĩũrõrẽ ñerõ irikubu. Mũdere irasũta irikubu. Ñegũ aarã. Yure: ‘Yu magũ aarã’, arĩbirikõaka! Irasirigu yure sugu murẽ moãboegu irirosũ opaka!” arĩkumi ĩgũ pagure. ²² ĩgũ irasũ arĩkeremakũ, ĩgũ pagu gapu ĩgũrẽ moãboerãrẽ arĩkumi: “Murĩgorãa. Surĩ õarĩrẽ arĩrã waa, sãka! Mojõsũrũ túsarĩ berodere sãka! Gubu suridere sãka! ²³ Weku majĩgũ õarõ diikũgure arĩrã waa, wẽjeka, ĩgũrẽ baa, yu magũ goejari bosenu irimurã. ²⁴ ĩi yu magũ boakõakumi, arĩadi goejami. Okami. Dederidire marĩ bokãa”, arĩkumi. Puru bosenu irinugakuma.

²⁵ ĩgũsã bosenu iriripoe, masã tĩgũ gapu poeugue aarĩkumi. Irogue aarãdi goedujarigu, wii puro ejagu, ĩgũsã bayarire pékumi. ²⁶ ĩgũsã bayamakũ pégu, sugu ĩgũ pagure moãboegure siiu, sērēñakumi: “¿Naásũ waãari wiiguere?” arĩkumi. ²⁷ “Mu pagumu pũrĩrĩ marĩgũ, õãgũ goejami. Irasirigu muru usuyari merã weku majĩgũ diikũgure wẽjẽdoreami”, arĩ yujakumi moãboegu ĩgũrẽ. ²⁸ ĩgũ irasũ arĩ weremakũ pégu, masã tĩgũ gapu buru guakumi. Wiigue ñajãbirikumi. ĩgũ ñajãbirimakũ iãgũ, ĩgũ pagu wiria, ĩgũrẽ: “Ñajãrika!” arãdikumi. ²⁹ “Au, péka! Yu wãri bojori mu dorerire neõ suñarõ tarinugãrõ marĩrõ murẽ moãbosabu. Yu irasirikeremakũ, neõ sugu waibu sibiribu, yu merãmarã merã bosenu iriburo, arĩgũ. ³⁰ ĩi mu magũ gapu ñerã nome merã mũyare irisiribéodi aarĩmĩ. Irire irisiribéo odo, ĩgũ goejamakũ, weku diikũgure ĩgũrẽ wẽjẽ, ejoa”, arĩkumi ĩgũ pagure. ³¹ “Maku, mu yu merã aarĩnikõãa. Irasiro aarĩpereri yu opari mũya dita aarã. ³² ĩi mu pagumu boakõakumi, arãdi goejami. Okami. Dederidire marĩ bokãa. Irasirirã ĩgũ goejamakũ, marĩ bosenu iri usuyamakũ õãgorãa”, arĩkumi ĩgũ magũrẽ, arĩ wereyuru Jesũs.

16

Jesũs, wãri doebiri opagũyare koreboegu keori merã weredea

¹ Jesũs irasũ arĩ odo, ĩgũ buerãrẽ i keori merã wereyuru:

—Sugu masakũ wãri doebiri opagu aarĩkumi. Irasirigu, ĩgũyare koregure opakumi. Gajirã gapu ĩgũ õãrõ korebirimakũ iãrã, ĩgũ orũguere: “Mũya niyerure irisirigu iriami”, arĩ weresakuma. ² ĩgũsã weresãmakũ pégu, ĩgũyare koregure siiu: “Gajirã yaa niyeru mu irisirire weresãma. Yaare mu moarĩrẽ

gojatúri pūrē yare ĩmuka! Irasirigu yaare korenemobirikōāka pama!” āřikumi ĩgū opu ĩgūrē. ³ ĩgū irasū āřimakū, niyeru koregū āsū āřĩ gūñakumi: “Yū opu yare béowiubu yámi. Yū turabea. Irasirigu turaro moārĩrē bokatĩbubirikoa. Gajĩrārē niyeru sērē doanĩgū, gūyasĩřigorakoa. ĩNasirigukuri yu?” āřĩ gūñakumi. ⁴ Pũrũ gūñanemukumi doja: “Dapagorare yū iriburire masĩsĩáa. Yare moārĩ marĩmakū, yū āsū irimakū ĩārā, yare gajĩrā ĩgūsāya wiirigue ñajādorerākuma”, āřĩ gūñakumi. ⁵ Irasirigu, ĩgū opure wajamorārē suguno ditare siuu, sērēñakumi ejapũrorĩgure: “ĩYū opure noopa wajamorĩ mu?” āřĩ sērēñakumi. ⁶ Wajamogū ĩgūrē yujukumi: “Cien dukari olivo wāĩkũdi uyere wajamokoa”, āřikumi. ĩgū irasū āřĩ weremakū, āsū āřikumi ĩgūrē: “Doaka, murĩgoráa! Mu wajamorĩrē gojatúdea pũ, i pũ āārā. Iri pūrē āĩ, gajĩ pũguere cincuenta dukarita gojatúka!” āřikumi. ⁷ Pũrũ gajĩgure sērēñakumi: “ĩMũkoa, noopa wajamorĩ?” āřikumi. Wajamogū ĩgūrē yujukumi: “Cien trigo ajuri wajamokoa”, āřikumi. ĩgū irasū āřimakū, āsū āřikumi ĩgūrē: “Mu wajamorĩrē gojatúdea pũ, i pũ āārā. Iri pūrē āĩ, gajĩ pũguere ochenta ajurita gojatúka!” āřikumi. ⁸ ĩgū opu, ĩgū irasū oārō irikatomerēmakū ĩāgū: “Mu ñegū āārĩkeregū, mu masĩřĩ merā oārō niyerure moāmasĩā”, āřikumi. I umugue marā Marĩpure masĩbirikererā, Marĩpũyarā ĩgūsāya niyerure moāmasĩrō nemorō moāmasĩma, āřĩ wereyupũ Jesús.

⁹ Irasū āřĩ odo, āsū āřĩ werenemoyupũ:

—Mũsā i umũma oparire boporārē sĩka, mũsārē maĩburo, āřĩrā! Mũsā irasū sĩmakū, mũsā opadea peadero pũrũ umugasigũe mũsā ejamakū, iroguē āārĩrā mũsārē usuyari merā bokatĩřĩñeārākuma.

¹⁰ Sugũ mēřĩgā opari merā oārō irigu, wāřĩ opari merādere oārō irigukumi. Gajĩgũ mēřĩgā opari merā oārō iribi, wāřĩ opari merādere oārō iribirikumi.

¹¹ Mũsā i umũma merā oārō iribirimakū, ĩnoā Marĩpũyare diaye oārĩ oparire sĩbukuri mũsārē? ¹² Gajĩgũyare mũsā oārō iribirimakū, ĩnoā mũsā oārō āārĩburire sĩbukuri mũsārē?

¹³ Neō sugũ moārĩmasũ pērā oparārē moāboemasĩbirikumi. Sugũ opure maĩgũ, gajĩgũ gapũre maĩbirikumĩ, o sugũ opure bũremugũ, gajĩgũ gapũre yujũbirikumĩ. ĩgūsā irirosũta niyerure maĩtarigu, Marĩpũ gapũre maĩbemi, āřĩyupũ Jesús.

¹⁴ ĩgū irasū āřimakū pērā, fariseo bumarā gapũ niyerure maĩrā āārĩsĩā, ĩgūrē buridañurā. ¹⁵ ĩgūsā irasū buridamakū pėgu, Jesús ĩgūsārē wereyupũ:

—Mũsā, masaka ĩũrōrē oārō iriadāa. ĩgūsā, mũsā iririre ĩārā: “Oārā diayemarē irirā āārĩma”, āřĩrĩrē bũro pėduāa. Marĩpũ gapũ mũsā gūñarĩrē masĩmi. Masaka ĩgūsā basi iririre: “Oātaria”, āřĩ gūñadima. Marĩpũ gapũ ĩgūsā iririre: “Ñetaria”, āřĩ ĩāmi.

Jesús, Marĩpũ dorerire, ĩgũ marĩ Opũ āārĩrĩrē werede

¹⁶ Juan masakare wāĩyedi ejaburo dupiyuro Marĩpũ ĩgũ Moisére doreri pĩdea merā, ĩgũya kerere weredupiyunerā buede merā marĩrē doredĩ āārĩmĩ. Dapagora gapũre Juan ejadero pũrũ, Marĩpũya oārĩ kerere, ĩgũyarārē dorerire yũ werea. Yũ irire weremakū pērā, masaka ĩgūsā turarĩ merā ĩgũyarārē dorerogũre bũro ñajādũama.

¹⁷ Umugasi, i nikũde pererokoa. Iri perekeremakū, Marĩpũ Moisére doreri pĩdeare neō béobirikumi. Iri doreri merā āārĩpereri ĩgũ: “Āsũ irigũra”, āřĩdeare iriyuwarĩkugukumi ĩgũ āřĩderosũta, āřĩyupũ Jesús.

Jesús masakare: “Mũsā marāposā nomerē béobirikōākal!” āri buedea (Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ Irasū āri odo, āsū ārinemoypu:

—Sugu ĩgū marāpore béo, gajigo merā marāpokugū, igo merā ñerō irigu yámi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigu yámi, āriypu.

Jesús doebiri wári opagūya, gajigū Lázaro wāikugūya keori merā buedea

¹⁹ Pũgū Jesús gajigū keori merā wereypu doja:

—Sugu wári doebiri opagu āārīdi āārīmī. Surī wajaparire sāñadi āārīmī. Irasirigū wári opagu āārīsīā, ūmarikū bosenu irigu irirosū ōārī ditare baarikūdi āārīmī. ²⁰ Gajigū bopogu Lázaro wāikugū, ĩgūya dupu āārīperero kāmikugū wári doebiri opagūya wii makāpuro doanadi āārīmī. ²¹ Wári doebiri opagu baamakū, bopogu garu ĩgū baasiridijuri pogare baayapiduaga, sea, baadi āārīmī. ĩgū iro doaripoe diayéa ĩgū puro eja, ĩgūya kāmire neerēnerā āārīmā.

²² Pũgū bopogu boakōādi āārīmī. ĩgū boamakū, Marīpũre wereboerā paraíso wāikurogue Abraham āārīrōgue ĩgūrē āimurīānerā āārīmā. Mérōgā pũgū wári doebiri opagude boakōādi āārīmī. ĩgū boamakū, ĩgūrē yāanerā āārīmā. ²³ Irasirigū doebiri opagu āārādi boanerā āārīrōgue ejagu, bũro poyari merā āārīdi āārīmī. ĩgū irogue āārīgū, ūmugasigū iāmu, Abrahārē yoarogue āārīmakū iādi āārīmī. Lázarodere ĩgū merā āārīmakū iādi āārīmī. ²⁴ Irasirigū bũro gaguinīdi āārīmī: “Yũ ñekū Abraham, bopoñarī merā iāka yure! Lázarore iriuka! ĩgū yure ĩgūya mojsōrũ merā dekore yosa, yaa nedirure yusañajāmakū irigu aariburo. Yũ i peameguere bũro poyagu irioka”, ārīdi āārīmī. ²⁵ ĩgū irasū ārīkeremakū, Abraham garu ĩgūrē āsū ārīdi āārīmī: “Maku, okagu āārīgūgue āārīpererire ōārīrē opabu mũ. Lázaro garure ūmarikū ñerō waabu. Dapagorare mũ ñerō taripoere ĩgū garu ōōguere usuyari merā āārīkōāgū yámi.

²⁶ Gaji āsū āārā. Īkūārī gobe miē āārā. Irasirirā ōōguere āārīrā mũ pũroguere waamasībema. Mũ pũroguere āārīrā ōōgue aaridũakererā, aarimasībema”, ārīdi āārīmī Abraham. ²⁷ ĩgū irasū ārīmakū, doebiri opadi āsū ārīdi āārīmī: “Yũ ñekū Abraham, mūrē bũro sērēa. Lázarore yũpũya wiigūe iriuka! ²⁸ Yũ su mojomā pererā pagupūrākua. Lázarore weredoregu iriuka, ĩgūsārē ōōguere ñerō waarōguere aaribirikōāburo, ārīgū”, ārīdi āārīmī. ²⁹ ĩgū irasū ārīmakū, Abraham garu yujūdi āārīmī: “Marīpũ ĩgū dorerire Moisére pídeare, Marīpũya kerere weredupiyunerā gojadedere opama mũ pagupūrā. Irasirirā irire bue, bũremuburo”, ārīdi āārīmī. ³⁰ ĩgū irasū ārīmakū, doebiri opadi garu yujūdi āārīmī: “Yũ ñekū Abraham, ĩgūsā irire opakkererā, ōārō bũremubirikuma. Lázaro boadigū masā, ĩgūsā puro waa, ĩgūsārē weremakū, ĩgūsā ñerō iririre bujawere, ĩgūsā gũñarīrē gorawayurākuma. Irasirirā ōārī garure irirākuma pama yũ pagupūrā”, ārīdi āārīmī. ³¹ ĩgū irasū ārīmakū, Abraham garu ĩgūrē āsū ārīweredi āārīmī: “Mũ pagupūrā Marīpũ ĩgū dorerire Moisére pídeare, ĩgūya kerere weredupiyunerā gojadedere bũremumerā, Lázaro boadigū masā, ĩgūsārē weremakūdere Marīpũre bũremubirikuma”, ārīdi āārīmī Abraham, ārī wereypu Jesús.

17

Gajirārē ñerō irimakū iribirikōāka! āri weredea
(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

¹ Jesús ĩgū buerārē āsū āri wereyupū:

—Masakare ñerō irimakū iriri, āārīnkōārokoa. Gajirārē ñerō irimakū irigūno gapū ñetariro tarigūkumi. ² Sugū yure buremugārē majīgū irirosū āārīgūrē ñerō irimakū irigu, buro wajamoāsūgūkumi. Irasiro, ĩgū gajigure ñerō irimakū iriburi dupiyuro masaka ĩgūrē wáriye útāye merā wūnugūgue sūasi, wádiyague meéyomakū oābukoa. ³ Irasirirā oārō pémasika musā! Mūyagu mūrē ñerō irimakū ĩāgū: “Irinorē iribirikōāka!” ārika ĩgūrē! Irasirigu ĩgū ñerō iriadeare bujawere, ĩgū gūñarērē gorawayumakū ĩāgū, ĩgū ñerō iriadeare kātika! ⁴ Irasirigu sunurē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora mūrē ñerō irimakū ĩāgū, irikuta mūrē kātiri sērēgū ejamakū, kātika! āriyupū.

Marīpūre buremurērē weredea
(Mt 13.31-32)

⁵ Jesús irasū ārimakū pérā, ĩgū buerā āsū āriñurā:

—Guare Marīpūre buremunemomakū irika!

⁶ ĩgūsā irasū ārimakū, marī Opū Jesús āriyupū:

—Marīpūre musā buremurī opari, mostazayegā irirosū mérōgā āārīkeremakū, ĩgu sicómoro wāikūdire: “Tūāduuwāgā, wádiyague ejanugārō waaka!” āribukoa. Musā buremurī merā doremakū, musā ārīrōsūta waakoa, āriyupū.

Sugū moāboerimasū iririre weredea

⁷ Irasū āri odo, āsū ārīnemoyupū doja:

—Musā watopegue āārīgū sugū moāboegure opakumi. ĩgū poeegue moākumi, o wekware korekumi. ĩgū moā odo, wiigue dujajamakū ĩārā, ĩgūrē: “Murīgora, baagu aarika!” āribukuri? ⁸ Āribirikoa. Āsū gapū ārikoa: “Yu baaburire āmuka! Pūru yu baa, iiri iriripoere yure baari sīnemobu yūka! Yu baa odoadero pūru, mude baagūkoa pama”, ārikoa musārē moāboegure. ⁹ ĩgū musā moādorerire oārō irimakū ĩārā, ĩgūrē: “Ōāa, mu merā usuyāa”, āribukuri? Āribirikoa. ¹⁰ Musāde ĩgū irirosūta āārīpereri Marīpū dorerire iri odo, āsū ārika! “Gua ĩgūrē moāboerā, ubu āārīrā āārā. ĩgū doreri guare pidea ditare iriabu”, ārika! āriyupū.

Jesús pe mojōmarā kāmi boarērē taudea

¹¹ Gajinū Jesús Jerusalēgue waagū, Samaria nikū, Galilea nikū watope tariwāgāyupū. ¹² Iro āārīrī makāgue ĩgū ejaripoe pe mojōmarā ūma kāmi boarā ĩgūrē bokatīrīrā aarīñurā. Kāmi boarā āārīsīā, yoaweyarogue dujanugā, surō merā gaguiniñurā:

¹³ —Jesús, buegu, guare bopoñarī merā ĩāka! āriñurā.

¹⁴ Jesús ĩgūsārē ĩāgū, āsū āriyupū:

—Paíare musāya dupure ĩmurā waaka! āriyupū.

ĩgūsā maague waaripoe ĩgūsāya kāmi yaripereakōāyuro. Kāmi marīrā dujañurā. ¹⁵ Irasirigu sugū ĩgūsā watopemū ĩgūya kāmi yarimakū ĩāgū, Jesús pūrogoe gāmedujarigu, busuro merā Marīpūre: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīyupū. ¹⁶ Jesús pūro ejaḡu, ĩgūya guburi pūro ñadukupuri merā ejamejāja,

Īgūya diapure yebague moomejāja, Jesúre: “Ōāa”, āri, usayari sīyuru. Īgū Samariamū āārīyuru. ¹⁷ Jesús, Īgū sugata irasirimakū ĭāgū, āsū ārīyuru:

—Pe mojōmarā āārāma kāmi tausūanerā. ĶGajirā su mojōma pere gaji mojō wapikūdiru pērēbejarā gapū noōgue āārīkuri? ¹⁸ Īi guaya nikūmū āārībi dita Marīpūre usayari sīgū gāmedujariañumi. ĶNasirirā gajirā Īgū merā āārānerā gapū aaribirayuri? ārīyuru.

¹⁹ Irasū āri odo, Īgūrē āsū ārīyuru:

—Wāgānugā, waaka! Mū Marīpūre būremurī opasīā, kāmi marīgū dujabū, ārīyuru.

Jesús, Marīpū doreri ejaburire weredeā

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ Iro āārīrā fariseo bumarā Jesúre āsū āri sērēñāñurā:

—ĶNaāsū āārīmakū, Marīpū Īgūyarārē doreri ejarokuri? ārīñurā. Īgūsā irasū ārīmakū pēgu, yūjuyuru:

—Marīpū Īgūyarārē doreri ejamakū, musā ĭāmasībea. ²¹ “Marīpū Īgūyarārē doreri oōgue āārābū, o sōōgue āārā”, ārīmasīña máa. Īgūyarārē doreri musā watopegue āārīsīāa, ārīyuru.

²² Irasū āri odo, Īgū buerārē āsū ārīyuru:

—Pūrugue yū āārīpererā tīgū i ūmugue dupaturi aariburire būro ĭādnarākoa. Yū aariburi dupiyuro sunū yure ĭādnakererā, neō sunū ĭābirikoa. ²³ Gajirā musārē āsū ārīrākuma. “ĭāka! Cristo oōta āārīmi”, o gajirā: “Cristo sōōgue āārāmi”, ārīrākuma. Īgūsā irasū ārīkeremakū, Īgūsārē neō tūyabirikōāka!

²⁴ Yū āārīpererā tīgū i ūmugueere dupaturi aarigū, bupū āārīperero ūmarōrē gūñāña marīrō miārōsū, gūñāña marīrō aarigūkoa. ²⁵ Yū dupaturi aariburo dupiyuro yure būro ñerō tariro āārā. Dapagora marā yure gāmebirikuma. ²⁶ Noē āārīdeapoe marārē waaderosūta yū āārīpererā tīgū aariburo dupiyurogārē waarokoa. ²⁷ Noē āārīdeapoere masaka baa, ĭirī, mojōsnaunanerā āārīmā. Īgūsā pūrā nomerē nomesunanerā āārīmā. Noē doōdiru wādirugue ñājārīnugedere irasūta ĭrīnikōāunanerā āārīmā. Pūru Marīpū Īgūsā āārīpererārē miūbēopeokōādi āārīmī. Irasūta waarokoa yū dupaturi aarimakūdere. ²⁸ Lot āārīdeapoedere murārōta ĭriunanerā āārīmā. Baa, ĭirī, wajari, dua, ote, wiirire ĭriunanerā āārīmā. ²⁹ Īgūsā irasū ĭrīripoe Īgūsāya makā Sodoma wāĭkuri makārē Lot wirideanurē deko merērōsū, ūmugasima peame, azufre wāĭkuri poga ūjūdjari, Īgūsārē wējēpeokōādero āārībū. ³⁰ Yū āārīpererā tīgū gūñāña marīrō i ūmugue dupaturi aarīrīnurē masakare irasūta waarokoa.

³¹ Irasū waaripoere sugū Īgūya wii wekague āārīgū, wii poekague Īgūyare āīgū dijābirikōāburo. Murārōta gajīgū Īgūya poeugue āārīgū, Īgūya wiigūe dujābirikōāburo. ³² Lot marāpo ĭgoya makārē ĭāgāmedujugo, moā turu ĭrīrosū poyanugādeare gūñaka! ³³ Sugū Īgūya āārīburi ditare gūñagū pēbiri peamegue waadederīgakumi. Gajīgū yaare gūñagū tarīgakumi. Marīpū pūroguē waagākumi Īgū merā oārō āārīñibu.

³⁴ Musārē werea. Irasū waaburi ñamirē, pērā peyarogue kārīrākuma. Sugū yure būremugū āīsūgukumi. Gajīgū yure būremubi dujagukumi. ³⁵ Nomedē pērā ojoduka biurā āārīrākuma. Sugo yure būremugō āīsūgokumo. Gajigo yure būremubeo dujagokumo. ³⁶ Pērā poeugue moārā āārīrākuma. Sugū āīsūgukumi. Gajīgū dujagukumi, ārīyuru.

³⁷ Īgū irasū ārīmakū pērā, Īgū buerā sērēñāñurā:

—ĶNasū āārīmakū, Marīpū Īgūyarārē doreri ejarokuri? ārīñurā. Īgūsā irasū ārīmakū pēgu, yūjuyuru:

—Marīpū Īgūyarārē doreri ejamakū, musā ĭāmasībea. ²¹ “Marīpū Īgūyarārē doreri oōgue āārābū, o sōōgue āārā”, ārīmasīña máa. Īgūyarārē doreri musā watopegue āārīsīāa, ārīyuru.

²² Irasū āri odo, Īgū buerārē āsū ārīyuru:

—Pūrugue yū āārīpererā tīgū i ūmugue dupaturi aariburire būro ĭādnarākoa. Yū aariburi dupiyuro sunū yure ĭādnakererā, neō sunū ĭābirikoa. ²³ Gajirā musārē āsū ārīrākuma. “ĭāka! Cristo oōta āārīmi”, o gajirā: “Cristo sōōgue āārāmi”, ārīrākuma. Īgūsā irasū ārīkeremakū, Īgūsārē neō tūyabirikōāka!

—Gua Opu, ¿noógue irasũ waarokuri? ārĩñurã.

Jesús yujuyupu:

—Mimua neremakũ ãarã, masaka sugũ waibu boadi ãarĩrõrẽ masĩkuma. I irirosũ yũ aarimakũ ãarã, ãgũsã wajamoãsũburire masĩrãkuma, ãrĩ wereyupu Jesús.

18

Jesús sugo wapiweyo, weresãrĩrẽ beyerimasũ keori merã buedea

¹ Pũrũ Jesús ãgũ buerãrẽ buegu, ãsũ ārĩyupu: “Musã Marĩpure sērẽrã, piriro marĩrõ gũñaturari merã sērẽka!” ārĩyupu. Irasirigũ i keori merã wereyupu.

² ãsũ ārĩyupu:

—Su makãrẽ sugũ weresãrĩrẽ beyerimasũ ãarĩkumi. ãgũ Marĩpure, masakadere bũremubirikumi. ³ Iri makãrẽta sugo wapiweyo ãarĩkumo. Igo ãgũ pũrogue ãgũrẽ iritamurĩ sērẽgõ waanakumo: “Yũre ãaturigũre wajamoãdoreka!” ãrĩnakumo. ⁴ Igo irasũ ãrĩriku, igore: “Iribirikoa”, ãrĩnakumi. ãgũ irasũ ãrĩkeremakũ, wãri ãgũrẽ sērẽ, garibokumo. Igo gariborire piribirimakũ ããgũ, ãsũ ãrĩ gũñakumi ãgũ basi: “Yũ Marĩpure, masakadere bũremubi ãarĩkeremakũ, ⁵ igo yũre garibotarimo. Yũre irasũ garibogo yũre gariboreamakũ yãmo. Irasirigũ igore ãaturigũre igo weresãrĩrẽ pé, ãgũrẽ wajamoãdoregũkoa pama”, ãrĩkumi, ãrĩ wereyupu Jesús.

⁶ Irasũ ãrĩ odo, marĩ Opu werenemoyupu:

—ãrĩ weresãrĩrẽ beyerimasũ ñegũ ãarĩkeregũ, igo sērẽnĩrĩrẽ pékumi. ãgũ irasirideare õãrõ pémasĩka musã! ⁷ ãgũ nemorõ Marĩpu gapũ ãgũ beyerãrẽ ãmurĩ, ñamirĩ ãgũrẽ bũro sērẽnĩrãrẽ iritamugũkumi. “Iritamubirikoa”, ãrĩbirikumi ãgũsãrẽ. ⁸ Musãrẽ werea. Marĩpu gajirã ãgũsãrẽ ñerõ irimakũ ããgũ, ãgũsã sērẽrĩrẽ pé, yooboro marĩrõ ãgũsãrẽ iritamugũkumi. ¿ãgũ irasũ õãrõ pégũ ãarĩkeremakũ, yũ ãarĩpererã tĩgũ i ãmũgue dupaturi aarĩgũ, Marĩpure bũremurãrẽ ãgũrẽ sērẽrãrẽ bokagũkuri? ārĩyupu.

Jesús fariseo bumũ, gajigũ romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasã keori merã buedea

⁹ Jesús irasũ ãrĩ odo, gajĩ keori merã bueyupu. “Gua gapũ õãrã ããrã. Gajirã gapũ ñerõ irirã ããrĩma”, ãrĩ gũñarãrẽ i keori merã ãsũ ãrĩ wereyupu:

¹⁰ —Pērã ãma Marĩpũya wiigũe ãgũrẽ sērẽrã waakuma. Sugũ fariseo bumũ, gajigũ romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasũ ãarĩkuma. ¹¹ Fariseo bumũ gapũ ejanugã, ããmu, ãsũ ãrĩ werenĩkumi: “Guaũ, yũ murẽ usuyari sĩa. Yũ, gajirã yajarimasã, ñerĩ iririmasã, nome merã ñerõ iririmasã irirosũ ããrĩbea. Irasũ ããrĩmakũ, neõ ãrĩ romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasũ irirosũ ããrĩbea. Irasirigũ murẽ usuyari sĩa. ¹² Semanarĩku penũ berea murẽ bũremugũ. Pe mojóma niyeru koerĩ wajatagũ, su koe murẽ sĩa. ããrĩpererĩ yũ wajatarire murẽ irasũ dita sĩa”, ãrĩkumi. ¹³ Niyeru wajaseabosarimasũ gapũ neõ ñããrõgue dujanugã, muũsiunugãja, ãgũ ñerĩ oparire gũña, bũjawere, ãmũgasigũe neõ ããmurõ marĩrõ ãgũya koretibire pá, ãsũ ãrĩkumi Marĩpure: “Yũ ñegũ ããrã, irasirigũ yũre bopoñarĩ merã ããka!” ãrĩkumi. ¹⁴ Musãrẽ werea. ãrĩ niyeru wajaseabosarimasũ, Marĩpu ãũrõ õãgũgue ãgũya wiigũe dujãakumi. Fariseo bumũ gapũ, Marĩpu ãũrõ waja opaguta ãgũya wiigũe dujãakõãkumi. ãsũ ããrã. Sugũ ãgũ basi: “Gajirã nemorõ õãgũ ããrã”, ãrĩ gũñãgũnorẽ Marĩpu ãgũrẽ ubu ããrĩgũ ããrĩmakũ irigũkumi. Gajigũ Marĩpure:

“Ñerõ iriabu, irasirigu yure bopoñarĩ merã ãaka!” ãrĩgũ gapure Marĩpu ĩgũ ĩũrõ õãgũ ããrĩmakũ irigukumi, ãrĩ wereyupu Jesũs.

*Jesũs majĩrãya ããrĩburire Marĩpũre sãrẽbosadea
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)*

¹⁵ Pũru masaka majĩrãgãrẽ Jesũre moãñadorerã ĩgũ pũro ãĩjañurã. ĩgũsã ãĩjamakũ ĩãrã, Jesũs buerã ĩgũsãrẽ bokatĩrĩ: “Ĩgũrẽ garibobirikõãka!” ãrĩñurã.

¹⁶ Jesũs gapũ majĩrãgãrẽ ĩgũ pũro siu, ĩgũ buerãrẽ ãrĩyupu:

—Majĩrã yũ pũrogue aariburo. Kãmutabirikõãka ĩgũsãrẽ! Marĩpu ĩgũyarãrẽ dorerogue ããrĩmurã, ĩĩsã majĩrã yure usuyari merã bokatĩrĩñãrã irirosũ ããrĩma. ¹⁷ Diayeta musãrẽ werea. ĩĩsã majĩrã Marĩpũre ĩgũsã Opũre gããmerã irirosũ ããrĩmerãno, ĩgũyarãrẽ dorerogue waabirikuma, ãrĩyupu.

*Sugũ maamu wãri doebiri opagu Jesũs merã werenideia
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)*

¹⁸ Pũru sugũ judio masaka oparã merãmu Jesũre sãrẽñayupu:

—Õãgũ buegu, yũ ãmugasigwe perebiri okarire wajataduagu, ¿ñeonorẽ irigukuri? ãrĩyupu.

¹⁹ Jesũs ĩgũrẽ ãrĩyupu:

—¿Nasirigu yure: “õãgũ”, ãrĩrĩ? Marĩpu sugũta õãgũ ããrĩmi. ²⁰ Mu, ĩgũ doreri pídeare masĩa: Gajigu marãpo merã ñerõ iribirikõãka! Masakare wẽjebirikõãka! Yajabirikõãka! Gajirãyamarẽ ãrĩkatori merã werebirikõãka! Mu pagusãmarãrẽ gopeyari merã buremuka! ãrĩyupu.

²¹ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesũre yũyũyupu:

—Iri doreri ããrĩpererire majĩgũgãgueta iripeosiabu yũ, ãrĩyupu.

²² ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesũs ĩgũrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Murẽ su wãĩ duyãa. ããrĩpereri mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporãrẽ guereka! Irasirigu ãmugasiguere wãri õãrĩ opagũkoa. Odo, yũ merã aarika! ãrĩyupu.

²³ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, ĩgũ gapũ ĩgũ wãri oparire maĩsĩã, buro bujawereri merã ããrĩnũgãyupu. ²⁴ ĩgũ bujaweremakũ ĩãgũ, Jesũs ãsũ ãrĩyupu:

—Wãri doebiri oparãrẽ Marĩpu ĩgũyarãrẽ dorerogue ĩgũsã waadũmakũ diasatariakõãa. ²⁵ Camellu awiru gobegãgwe ñajãtariweremasĩbirikumi. I nemorõ wãri doebiri opagure Marĩpu ĩgũyarãrẽ dorerogue waamakũ diasãa, ãrĩyupu.

²⁶ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, masaka ãsũ ãrĩñurã:

—Iro merẽ, ¿noã gapũ Marĩpu tausũmurã ĩgũ pũrogue waamurã ããrĩbukuri? ãrĩñurã.

²⁷ Jesũs ĩgũsãrẽ ãrĩyupu:

—Masaka ĩgũsã basi ĩgũsã iriri merã Marĩpu pũrogue waamasĩbema. Marĩpu dita ĩgũsãrẽ ĩgũ pũro ããrĩmurã waamakũ irimasĩmi, ãrĩyupu.

²⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Pedro ĩgũrẽ ãrĩyupu:

—Gũa Opũ, gũa murẽ tuyarã, ããrĩpereri gũa opadeare pípeokõãbu, ãrĩyupu.

²⁹ ĩgũrẽ Jesũs ãsũ ãrĩ yũyũyupu:

—Diayeta musãrẽ werea. Marĩpu ĩgũyarãrẽ doreri kerere wererã waarã, ĩgũsãya wiirire, marãposã nomerẽ, ĩgũsã pagũpũrãrẽ, pagusãmarãrẽ, pũrãrẽ pípeorã, wãri õãrĩ wajatarãkuma. ³⁰ ĩgũsã iro dupiyuro opaderosũ i ãmugasigwe nemorõ wãri õãrĩ wajatarãkuma. Pũru i ãmu peremakũ, ãmugasigwe perebiri okari oparãkuma Marĩpu merã ããrĩnĩmurã, ãrĩyupu.

*Dupaturi Jesús ĩgũ boaburire weredeia**(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)*

³¹ Pũũ Jesús ĩgũ buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ditare siuwāgā, āriyũũ:

—Ōārō pēka! Marĩ Jerusalēgue waarā yāa. Irogue āārĩpereri Marĩpũya kerere weredupiyunerā yare āārĩpererā ĩgũrē gojaderosũta yare waarokoa.

³² Irasirirā yare ñeā, judio masaka āārĩmerāguere wiarākuma. ĩgũsā yare burida, ñerō werenĩ, siku eotũbilarākuma. ³³ Yũre bũro tārārākuma. Irasiri odo, wējērākuma. ĩgũsā yare wējēadero pũũ, urenũ waaró merā masāgũkoa, āriyũũ.

³⁴ ĩgũ buerā ĩgũ irasũ ārĩ wererire āārĩpererire neō pēmasĩbiriñurā. Marĩpũ irire ĩgũsārē pēmasĩmakũ iribiriyũũ dapa.

*Jesús Jericómarē koye ĩābire taudea**(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)*

³⁵ Pũũ Jesús Jericó wāikũri makā turogue ejaripoe ĩgũ waarĩ maa tũro sugũ koye ĩābi niyeru sērē doaniyũũ. ³⁶ Irasirigu masaka wārā ĩgũ pũro tariwāgānamakũ pégũ, iro āārĩrārē sērēñayũũ: “¿Nasirirā masaka wārā tariwāgānarĩ?” āriyũũ.

³⁷ —Jesús Nazaretmũ aarigũ yāmi, ārĩñurā.

³⁸ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ pégũ, āsũ ārĩ gaguinĩyũũ:

—Jesús, David parāmi āārĩturiagu, yũre bopoñarĩ merā ĩāka! āriyũũ.

³⁹ ĩgũ irasũ ārĩ gaguinĩmakũ, masaka ĩgũ dupiyuro āārĩrā gapũ ĩgũrē: “Toeaka!” ārĩñurā. ĩgũsā irasũ ārĩkeremakũ, ĩgũ gaguinĩadero nemorō gaguinĩnemoyũũ:

—David parāmi āārĩturiagu, yũre bopoñarĩ merā ĩāka! āriyũũ.

⁴⁰ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pē, Jesús dujanugāja, masakare: “Āirika ĩgũrē!” āriyũũ. ĩgũ irasũ ārĩmakũ pērā, gajirā ĩgũrē āiwāgāñurā. ĩgũ pũrogue āĩjamakũ, Jesús ĩgũrē sērēñayũũ:

⁴¹ —¿Neénorē yũ murē irimakũ gāāmerĩ? āriyũũ.

—Yũ Opũ, yũre koye ĩāmakũ irika! ārĩ yũjũyũũ.

⁴² —Jáu, ĩāka pama! Mũ yũre bũremurĩ opáa. Irasirigu tausũa, āriyũũ Jesús ĩgũrē.

⁴³ ĩgũ irasũ ārĩmakũta, ōārō ĩāmasĩakōāyũũ. Irasirigu Jesũre tuyawāgā, Marĩpũre: “Ōātaria mũ”, ārĩ, usũyari siyũũ. Āārĩpererā ĩgũrē irasũ waamakũ ĩārāde, Marĩpũre usũyari siñurā.

19*Jesús Zaqueore ĩābokadea*

¹ Pũũ Jesús Jericogue eja, iri makārē tariwāgāgũ iriyũũ. ² Irore sugũ masakũ Zaqueo wāikũgũ wārĩ doebiri opagũ, romano marā opũre niyeru wajeseaboerimasā opũ āārĩyũũ. ³ ĩgũ Jesũre ĩāduadiyũũ. Masaka wārā watopeguere ũmabi āārĩsĩā, Jesũre neō ĩābokabiriyũũ. ⁴ Irasirigu ũmadupiyuwāgā, Jesús tariwāgāburo pũromũ yukũ sicómoro wāikũdigue murĩayũũ ĩgũrē: “Īāgũra”, ārĩgũ. ⁵ Jesús irigu pũro tariagu, ũmarōgue peyagũre ĩāboka, ĩgũrē āsũ āriyũũ:

—Zaqueo, murĩgora, dijirika! Yũ dapagārē mũya wiita dujagũkoa, āriyũũ.

6 Īgū irasū ārimakū pé, Zaqueo mumurō merā dijiri, Jesúre buro usuyari merā bokatirīgū waayurū. 7 Īgū irasirimakū iārā, āārīpererā masaka werewñañurā: “¿Nasirigu Jesús ñegūya wiigue dujagu waáari?” āriñurā. 8 Irasirigu Zaqueo ĩgūya wiigue ejadero puru, wāgānugā, marī Opu Jesúre āriyurū:

—Yū Opu, péka! Gajino boporārē yu oparire deko merā dukawagara. Yū gajirārē ārikatori merā yajadeare wapikuri āārīnemorō ĩgūsārē wiagara, āriyurū.

9 Jesús irire pégu, iri wii āārīrārē āsū āriyurū:

—Dapagā merā ĩgū, ĩgūya wii marā, ĩgūsā ñerō iridea wajare tausūma. ĩgūde Abraham parāmi āārīturiagu, yure buremugū āārīmi. 10 Yū āārīpererā tīgū perebiri peamegue waadederibonerārē āma, taugu aarigū iribu, āriyurū.

Jesús pe mojōma niyeru koeri keori merā buedea

11 Jesús Zaqueo merā werenimākū masaka péñurā. ĩgū Jerusalén turogue āārīmakū iārā, āsū gūñañurā: “Gūñaña marīrō Marīpu ĩgūyarārē dorero ejaburo yáa”, āri gūñañurā. Irasirigu Jesús keori merā ĩgūsārē 12 āsū āri weryurū:

—Sugu masakū, opu ñajāburo dupiyuro yoarogue gaji nikūgue waakōākumi. ĩgūrē opu sóoadero puru, ĩgūya nikūrē goekumi. 13 ĩgū waaburo dupiyuro ĩgūrē moāboerā pe mojōmarārē siukumi. Siiu, ĩgūsākū su koe wajapari niyeru koe sī, ĩgūsārē āsū ārikumi: “Yū irogue āārīropoe i niyeru koe merā gajino wajari, duaka, gaji niyeru koeri wajatanemorū!” ārikumi. 14 Irasū āri odo, opu ñajābu waakōākumi pama. ĩgūya nikū marā gapu ĩgūrē gāamebirikuma. Irasirirā, ĩgū waadero puru, gajirārē ĩgūrē weredorerā iriukuma. Irasirirā ĩgūrē: “Mu, guu opu āārimakū gāamebea”, ārikuma. 15 ĩgūsā ĩgūrē gāamebirikeremakū, ĩgūsā opu ñajākumi. Opu ñajāa odo, ĩgūya nikūgue goedujaākumi. Irasū goeduajagu, ĩgūrē moāboerārē ĩgūsā niyeru koe merā wajatanemoadeare masību, ĩgūsārē siukumi. 16 ĩgū puro ejarurorigu āsū ārikumi: “Yū opu, mu niyeru koe yure sīdea koe merā gaji pe mojōma koeri wajatanemobu”, ārikumi. 17 ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgū opu ārikumi: “Ōāgorāa. Mu yure moāboegu ōāgū āārā. Yū dorederosūta yu mērogā murē pīdea merā ōārō iriyo. Irasirigu pe mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārikumi ĩgū opu ĩgūrē. 18 Puru gajigu āsū ārikumi: “Yū opu, mu niyeru koe yure sīdea koe merā gaji su mojōma koeri wajatanemobu yude”, ārikumi. 19 ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgū opu ārikumi: “Su mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārikumi.

20 Puru gajigu āsū ārikumi: “Yū opu, muya niyeru koe ōō āārā. Iri koere surīro gasiro merā ōma, duripību. 21 Mu gajirārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, otebi āārīkeregu, murē moāboerārē oterire otodere, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Irasirigu murē gūiabu”, ārikumi ĩgū opu. 22 ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgū opu ārikumi: “Mu yure moāboegu ñegū āārā. Irasirigu murē wajamoāgura. Mu yure wereri merāta murē weregura. Mu yure āsū ārā: ‘Mu gajirārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, otebi āārīkeregu, murē moāboerārē oterire otodere, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa’, ārā mu yure. 23 Mu irasū āriḡū, ¿nasirigu yu murē sīdea koere niyeru duripiri wiigue duripībiriri? Irogue duripīmakū, i wii moārā iri koe merā wāro wajatanemobosabukuma murē. Irasirigu, yu goejagu, mu yure ĩgūsā iriri merā wajatanemobosadeare ñeāboakuyo”, ārikumi ĩgū opu ĩgūrē. 24 Irasū āri

odo, gajirārē Īgū puro āārīrārē ārīkumi: “Īgūrē niyeru koere ēma, pe mojōma koeri opagu gapure sika!” ārīkumi. ²⁵ Īgū irasū ārīmakū, Īgūsā āsū ārīkuma Īgūrē: “Gua opu, pe mojōma koeri opagu opasiami”, ārīkuma. ²⁶ Īgūsā irasū ārīmakū, opu āsū ārī yujukumi: “Musārē werea. Āārīpererā Īgūsā opari merā ōārō irirā ōārīrē sinemosūrākuma. Gajirā ōārō irimerā Īgūsā mērōgā opadideare ēmapeokōāsūrākuma. ²⁷ Dapagorata yare Īaturirārē yare opu űajāmakū gāāmemerārē yu purogue ārika! Yu Īūrō wējeka Īgūsārē!” ārīkumi opu Īgūrē moāboerārē, ārī wereyupu Jesūs.

Jesús Jerusalēgue ejadea
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Irasū ārī odo, gajirā dupiyuro Jerusalēgue waayupu doja. ²⁹ Irogue waa, Betfagé, Betania wāikuri makārī puro ejapuroriyupu. Iri makārī, Olivos wāikudi ūtāu āārīdujimejārōgue āārīyuro. Irogue ejagu, Īgū buerā pērārē āsū ārī iriuyupu:

³⁰—Si makā marī bokatīūrō āārīrī makāgue waaka! Iro ejarā, sugū burrore Īgūsā suanúadire neō suñarō peyasūña marīgūrē bokajarākoa. Īgūrē kura, ōōgue ārika! ³¹ Sugū musārē: “¿Nasirimurā Īgūrē kurari?” ārīmakū: “Marī Opu gāāmeami”, ārika! ārī iriuyupu.

³² Īgū irasū ārīmakū, Īgū buerā pērā makāgue waañurā. Irogue Jesūs Īgū ārāderosūta waayuro. ³³ Irasirirā burrore Īgūsā kuramakū Īārā, Īgū oparā Īgūsārē sērēñañurā:

—¿Nasirimurā burrore kurari? ārīñurā.

³⁴ Īgūsā irasū ārīmakū pērā, āsū ārī yujūñurā:

—Marī Opu Īgūrē gāāmeami, ārīñurā.

³⁵ Puru burrore Jesūs purogue āiññurā. Āija, Īgūsāya wekama surire túwea, burro weka peo, Jesúre Īgū wekague marībejamakū iriñurā. ³⁶ Jesūs peyawāgārimakū, masaka Īgūsāya wekama surire túwea āi, Īgū waaburi maarē sēōpidupiyuñurā Īgūrē buremurā. ³⁷ Irasirirā Jerusalén purogue eja, Olivos wāikudi ūtāu dijarirā, āārīpererā Jesúre buremurā Īgūrē irogue tayanerā āārīpereri Īgū Marīpu turaro merā iri Īmumakū Īdeare gūñarā, usuyari merā Marīpore: “Ōātaria mu”, ārī, buro gaguiniñurā Īgūrē buremurā. ³⁸ Āsū ārīñurā: Marī Opore usuyari sirā! Ī Marīpu marīrē taugu iriudi ōārō aariburo. Ūmugasigue āārīrā siñajāburo.

Īgūsāde Marīpore: “Ōātaria mu āārīpererā Opu āārīgū”, ārī, usuyari sīburo, ārīñurā.*

³⁹ Īgūsā irasū ārīmakū pērā, surāyeri fariseo bumarā irogue āārīrā Jesúre ārīñurā:

—Buegu, mu buerārē wereka! Toedoreka Īgūsārē! ārīñurā.

⁴⁰ Īgūsā irasū ārīmakū, Jesūs Īgūsārē yujuyupu:

—Musārē werea. Īgūsā usuyari merā werenībirimakū, Marīpu i ūtāyerire gaguinimakū iribukumi, ārīyupu. ⁴¹ Puru Jesūs Jerusalén turo eja, iri makārē Īā, oreyupu. ⁴² Āsū ārīyupu:

—Jerusalén marā, dapagā Marīpu musārē ōārō siñajārī sīduarire pémasīmakū ōātariboekuyo. Marīpu irasū sīduakeremakū, musā irire neō pémasīduabea. Irasirigū Marīpu musārē irire pémasīdorebemi. ⁴³ Irasiriro musārē ñerō waarīnu ejarokoa. Musārē Īaturirā musāya makā turore wea kāmutejējārākuma. Musā wiriboadeare āārīpererogue biapeokōārākuma

* 19:38 Sal 118.26

mūsārē ñeāmūrā. ⁴⁴ Irasirirā mūsārē yebague wējēmeépírākuma. Mūsārē iri makā marā āārīpererārē wējēpeokōārākuma. Ɖtāyeri weadeade neō gajiyē weka dujabirikoa. Mūsārē Marīpū ĩgū taudharinū ejakeremakū, mūsā ĩgūrē ĩāmasībiridea waja, ĩgūrē béodea waja irasū waarokoa, ārī wereyupū Jesús.

Jesús Marīpūya wiigüe duarārē béowiudea

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Pūpū Jerusalēgue ejagu, Jesús Marīpūya wiigüe ñajāyupū. Irogue ñajāa, doebiri duarārē, ĩgūsā duarire wajarirādere bokaja, ĩgūsārē béowiuyupū.

⁴⁶ ĩgūsārē āsū ārīyupū:

—Marīpū ĩgūya werenírī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī: “Yaa wii, yare bñremurā yare sērērī wii āārā”, ārīdi āārīmī. Mūsā gapū yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, ārīyupū Jesús.

⁴⁷ Ɖmārikū Jesús Marīpūya wiigüe masakare buegu waanayupū. ĩgū irasū buegu ejamakū ĩā, Moisés gojadeare buerimasā, paía oparā, gajirā judío masaka oparāde: “¿Nasiri ĩgūrē wējērākuri?” ārī gūñamañūrā. ⁴⁸ ĩgūsā ĩgūrē wējēduakeremakū, masaka āārīpererā ĩgū werenírīrē oārō pēnūññūrā. Irasirirā Jesúre wējēduarā: “Āsū irirā, ĩgūrē wējēmūrā”, ārī, āmumasībirīñūrā.

20

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā mūrē doreri?” ārī sērēññadea

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

¹ Gajinū Jesús Marīpūya wiigüe āārīrārē Marīpū masakare tauri kerere buegu iriyupū. ĩgū irasū buemakū, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka mūrā merā ĩgū pūrogue eja, ² ĩgūrē sērēññūrā:

—Wereka guare! ¿Noā mūrē doreri, mū irasirimakū? ¿Noā mūrē: “Āsū irika!” ārīrī? ārīññūrā.

³ Jesús ĩgūsārē yujuyupū:

—Yude mūsārē sērēññagura. Yujuka yudere! ⁴ Juan masakare deko merā wāiyemakū, ¿noā ĩgūrē wāiyedoregu iriuyuri, Marīpū, o masaka? ārīyupū.

⁵ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūsā basi āsū ārī gāme werenīñūrā:

—¿Naāsū ārī yujūrākuri marī? “Marīpū Juārē doredi āārīmī”, marī ārīmakū, Jesús marīrē: “¿Nasirirā ĩgū weredeare bñremubiriri mūsā?” ārībukumī.

⁶ Āārīpererā masaka: “Diayeta Juan Marīpūyare weredupiyudi āārīmī”, ārī gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārīmakū, masaka marīrē Ɖtāyeri merā dearākuma, ārīññūrā. ⁷ Irasirirā Jesúre āsū ārī yujūññūrā:

—Juārē wāiyedoredire gua masībea, ārīññūrā.

⁸ ĩgūsā irasū ārīmakū, Jesús ĩgūsārē ārīyupū:

—Iro merē mūsā yare: “¿Noā mūrē irire doreri?” ārī sērēññadeare yude mūsārē yujūbea, ārīyupū.

Jesús ñerā moārā keori merā buedea

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Pūpū Jesús i keori merā masakare āsū ārī buenūgāyupū:

—Sugu masakū ĩgūya poogüe iguidarire otekumī. Ote odo, gajirārē iri poore wayu: “Yū otedea dukare deko merā sīrākoā, yū mūsārē iri poore wayuri waja”, ārīkumī. Irasū ārī odo, gajirogue waakōākumī. Yoaripoe deyomarīkumī. ¹⁰ Pūpū ĩgui ñiripoe āārīmakū, ĩgūrē moābögure ĩgūya poeoma oteri dukare deko merā sērēdoregu iriukumī. Poore moārā gapū ĩgū iri-uadire irogue ejamakū ĩārā, ĩgūrē pákuma. Neō sutō ĩguitō sīrō marīrō ĩgūrē

iridujukuma. ¹¹ Pura pooe opa gajigu Igurē moāboegure iriudadikumi doja. Poore moārā gapu Igudere pá, ñerō irikuma. Neō gajino sirō marīrō Igudere iridujukuma. ¹² Pura pooe opa gajigu Igurē moāboegure iriudadikumi doja. Poore moārā gapu Igurē kāmitú, iri pooe turogue béokōākuma.

¹³ Igūsā irasiriadero pura, pooe opa āsū arī gūñakumi: “¿Nasirigukuri yu?” arīkumi. “Āsū irigura. Yu magū yu maīgurē iriugura. Igurē iriumakū, Igurē buremurākuma”, arī gūñadikumi. ¹⁴ Irasirigu Igū magurē iriukumi. Igū irogue ejamakū Iārā, pooe moārā gapu Igūsā basi āsū arī gāme werenikuma: “Īta puraguerē i poore opabu āārīmi. Igurē wējekōārā! Irasirirā marī basi i poore oparākoa”, arīkuma. ¹⁵ Irasirirā Igurē ñeā, pooe turogue āiwāgā, wējebéokōākuma, arīyupu Jesús.

Irasū arī odo, Igūsārē sērēñayupu:

—Musā péñamakū, Igū magurē wējēadero pura, ¿nasirigukuri pooe opa Igūya poore moārārē? Āsū irigukumi. ¹⁶ Irogue waa, Igūsārē wējē, iri poore gajirā gapure sīgukumi, arīyupu Jesús.

Igū irasū arīmakū pérā, masaka gapu āsū arīñurā:

—Neō marīrē irasū waabirikōāburo, arīñurā.

¹⁷ Jesús gapu Igūsārē Iā, āsū arī sērēñayupu:

—Marīpuya werenirī gojadea pūgue āsū arī gojasūdea, ¿naāsū arīduaro yari?

Āsū arī gojasūdero āārībú:

Suye ütāyere wii iririmasā béoadeaye merā gajigu gapu òārō turari wii irigukumi.*

¹⁸ Sugu i ütāye weka meémejāgū, mutākōāgukumi. I ütāye gapu Igū weka meébejaro Igurē òārī pogagāgue meémutübékōārokoa, arīyupu Jesús.

*Romano marā opa masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)*

¹⁹ Paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Igū i keori merā irasū arī weremakū pérā: “Marīrē: ‘Pooe moārā irirosū ñerā āārā’, arīgū irikumi”, arī péña, Igurē peresu irimurā buro ñeāduadiñurā. Irasū ñeāduakererāta: “Masaka, Igurē marī irasirimakū Iārā, marī merā guarākuma”, arīñurā. Irasirirā Igūsārē gūisīā, ñeāmasībiriñurā. ²⁰ Irasirirā: “Gajinu Igurē ñeārāra”, arī, Iānurūtuyañurā. Igū ñerō yujumakū weresāmurā péduarā iriadiñurā. Irasirirā gajirārē irikatorārē Igū puro iriuiñurā Igū werenirirē pédererā. “Igurē sērēñarā waarā, masaka Iūrōre diaye irirā irirosū āārīka!” arī, Igūsārē iriuiñurā. “Jesús ñerō werenimākū pérā, iri nikū marā opa purogue peresu iridorerā āiwāgārāra”, arīrā, Igūsārē iriuiadiñurā. ²¹ Igūsā Jesús purogue ejarā, āsū arīñurā:

—Buegu, mu iririkurire masīa. Mu arīkatoro marīrō werenía. Marīpuyare diayeta buea. “¿Naāsū gūñarī masaka yure?” arī gūñarō marīrō diayeta Igūsārē werea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē surosūta Iāa. ²² Irasirigu guare wereka! Romano marā opa marīrē niyeru wajasearire marī wajari-makū, ¿ōāgorari, o òāberi? arīñurā Jesúre.

²³ Jesús gapu Igūsā ñerō iriduarire masīsīā, Igūsārē arīyupu:

²⁴—Niyeru koere arīrika! I koeguere, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? arīyupu.

—Romano marā opaya diapu keori, Igū wāita tuuyáa, arī yujuiñurā.

* 20:17 Sal 118.22

²⁵ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsārē āsū āriyupu:

—Iro merē romano marā opuya āārīrīrē Īgūrē sīka! Marīpuya gapure Marīpūre sīka! āriyupu.

²⁶ Irasirirā masaka péuro neō Īgūrē űerō āri werenímakū irimasībiriñurā. Ubu gapu Īgū yujarire pérā péguka, toekōāñurā.

Saduceo bumarā, Marīpu boanerāre masūburire Jesúre sērēñadea
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Puru surāyeri saduceo bumarā Jesús purogue ejañurā. Īgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, āri bāremurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre āsū ārīñurā:

²⁸ —Buegu, Moisés marīrē āsū āri gojapīdi āārīmī: “Sugu marāpokudi pūrā marīkeregu igore boaweomakū, Īgū pagumu igore dúunorēgukumi. Irasirirā, Īgū igu merā pūrākūrā Īgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, āri gojapīdi āārīmī.

²⁹ 'Iripoeguere sugu pūrā, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā āārīunanerā āārīmā. Īgūsā tīgū gapu marāpoku, pūrā marīgūta boakōāyupu.

³⁰ Irasirigu Īgū dagu dokamūta Īgū marāpo āārīdeore dúunorēyupu. Īgūde, Īgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupu. ³¹ Īgūsā pérā dokamūde pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōāñurā. ³² Īgūsā puru Īgūsā marāpode boakōāyupo pama. ³³ Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā űma igore marāpokūadiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ĳniño marāpogora āārīgokuri? ārīñurā.

³⁴ Jesús Īgūsārē yujayupu:

—I űmugue āārīrā, űma, nome merā marāpokuma. Īgūsā pūrā nomedere

nomesuma. ³⁵ Īgūsā irasirikeremakū, űmugasigue āārīmurā gapu irasū āārībirikuma. Marīpu: “Ōārā āārīma”, āri ĩārā, boanerāgue masā, puru Īgū purogue marīrārākuma. Iroguere marāpokūbirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. ³⁶ Marīpūre wereboerā irirosū neō dupaturi boabir-

imurā āārīsīā, irasiribirikuma. Īgūsā Marīpu masūnerā, Īgū pūrā āārīrākuma.

³⁷ Iripoeguere Moisés Īgū yukūgāgue űjūrōgue waadeare gojadi āārīmī. Īgū iroque āārīmakū, Marīpu āsū ārīdi āārīmī Īgūrē: “Yu Abraham, Isaac, Jacob

Opūta āārā”, ārīdi āārīmī. I merā boanerā masāburire marī masā. ³⁸ Abraham, Isaac, Jacob boanerā āārīkererā, Marīpu merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpu

boanerā dupaturi masābirimurā Opū āārībemi. Okarā Opū āārīmī. Āārīpererā

masaka boakererā, Marīpu ĩūrō okarā āārīma, āriyupu Jesús.

³⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū ārīñurā:

—Buegu, mu ōārō yujua, ārīñurā. ⁴⁰ Irasirirā neō dupaturi gaji Īgūrē

sērēñadūabiriñurā.

“ĳNoā parāmi āārīturiagu āārīrī Cristo?” āri sērēñadea
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Jesús gapu āsū āriyupu:

—ĳNasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi āārīturiagu

āārīmī”, ārīrī? ⁴² David, Salmos wāikuri gojadea pūgue āsū āri gojadi āārīmī:

Marīpu, yu Opūre āsū ārīmī: “Ōō, yu diaye gapu doaka yu merā dorebu!

⁴³ Irasiriripoe murē ĩāturirārē mu dorerire tarinūgānemobirimakū irigūra”,

ārīmī, āri gojadi āārīmī David.*

⁴⁴ David, Cristo ñekū āārīkeregū, ĩgūrē: “Yū Opū āārīmi”, ārīdi āārīmi. ¿Nasirigū, Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīkeremakū, David ĩgūrē irasū ārīyuri? ārīyupū Jesús.

Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē: “Ñerō yáa”, ārī weresādea (Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Āārīpererā masaka péurogue Jesús ĩgū buerārē āsū ārīyupū:

⁴⁶ —Moisés gojadeare buerimasā ñerō iririre ōārō pémasīka! Oparā irirosū suri yoari sāña, masaka ĩūrōgue waagorenama. Makā dekoquere masakare ōārō buremurī merā bokatīrī ōādoremakū gāāmema. Nerērī wiiriguere ñajārā, ōārī doaripērīgue dita doadūama. Bosenārī āārīmakūdere oparā doarigūe dita doadūama. ⁴⁷ Wapiweyarā nome wajamomakū ĩā, ĩgūsāya wiirire emanokōāma. ĩgūsārē bopoñarī merā ĩābirikererā, yoaripoe Marīpure sērē ĩmukatoma, masaka ĩgūsārē: “Marīpure ōārō buremuma”, ārīburo, ārīrā. ĩgūsā irasiriri waja Marīpū ĩgūsārē gajirā nemorō wajamoāgukumi, ārīyupū Jesús.

21

Wapiweyo bopogo Marīpūya wiigūe niyeru koeri sādea (Mr 12.41-44)

¹ Jesús Marīpūya wiigūe āārīgū, iri wiima ĩgūsā āmuburi niyeru needīrī kūmague wāri doebiri oparā ĩgūsā niyeru sāmakū ĩāyupū. ² Sugo wapiweyo bopogode iri kūmague pe koegā, mérōgā wajakari koerīgārē sāmakū ĩāyupū. ³ Iri koerire igo sāmakū ĩāgū, āsū ārīyupū:

—Diayeta musārē werea. Igo wapiweyo bopogo i kūmague niyeru sāgō, Marīpū ĩūrō gajirā āārīpererā ĩgūsā śiadero nemorō sāamo. ⁴ Gajirā wāri doebiri oparā wāro sīkeremakū, ĩgūsāya wāro duyāa. Igo gapū bopogo āārīkeregū, igo baari wajariboadeare sīpeokōāmo Marīpure buremugō, ārīyupū.

Jesús Marīpūya wiire béoburimarē weredea (Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Surāyeri ĩgū buerā Marīpūya wiimarē ĩārā, āsū ārīñūrā:

—Ōārī ūtāyeripa merā irideade wii āārā. Masaka iri wiire ĩgūsā sīdeade ōārī āārā, ārīñūrā.

ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgūsārē ārīyupū:

⁶ —Musā i wiimarē dapagorare ĩādāa. Sunū i wiima āārīpereri marī ĩādea, i ūtāyeride mutādiijapereakōārokoa. Neō suye ūtāye gajije weka weamurīadeade dujabirikoa, ārīyupū.

Jesús: “I āmū pereburi dupiyuro āsū waarokoa”, ārī weredea (Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē sērēñāñūrā:

—Guare buegu, ¿naāsū āārīmakū mu ārāderosū waarokuri? ¿Ñeéno iri ĩmugukuri, iri irasū waaburi dupiyuro? ārīñūrā.

⁸ Jesús yajūyupū:

—Ōārō pémasīka! Gajirā wārā ārīkatorimasā aarirākuma. “Yū Marīpū iriudi, Cristo āārā”, ārīrākuma. “Dapagorare i āmū pereburo aarisíāa”, ārīrākuma. ĩgūsā ārīkatorire pébirikōāka! ⁹ Masaka musā puro gāmewējērērē pérā, gajirogue marā ĩgūsā oparārē béori kerere pérā, gūkabirikōāka! I āmū pereburi dupiyuro irasū waapūrorirokoa. Irasū waakeremakū, i āmū pereburo dūyarokoa dapa, ārīyupū.

10 Irasū āriŋ odo, Īgūsārē āsū ārīnemoyupu doja:

—Su bumarā, gaji bumarā merā gāmewējērākuma. Su nikū marā, gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. 11 Wári makārīguere nikū buro ŋomerokoa. Masaka wárā ŋaboari merā boarākuma. Pūrīrikuri merā ŋerō tarirākuma. Ūmugasiguere buro goeri, wári gajino deyoarire iārā, masaka buro gūirākuma.

12 I āārīpereri irasū waaburo dupiyuro musā yare b̄remurī waja gajirā musārē ŋeā, ŋerō irirākuma. Irasirirā marī judío masaka nerērī wīrigue musārē weresā, peresu irirākuma. Makārī marā oparā p̄rogue āīānarākuma musārē wajamoādorera. 13 Īgūsā irogue musārē āijamakū, musā gapu Marīpuya ōārī kerere wererākoa Īgūsārē. 14 Īgūsā musārē oparā p̄rogue āīwāgāmakū iārā, oparārē yajuburire gūñarikubirikōāka! “¿Naāsū ārīrākuri Īgūsārē?” āri gūñarikubirikerereta āārīka! 15 Musā werenimākū iritamugura. Musārē irasū iritamugū, masirī merā ōārī werenirī merā weremākū irigura. Musā irasū weremākū pērā, musārē iāturirā gapu musā werenirīrē bokatūbirikuma. “Iri diaye āārībea”, ārimasībirikuma. 16 Surāyeri musā pagusāmarā, musā pagupūrā, musāya makā marā, musā merāmarāde musārē oparāguere wējēdorera wiarākuma. Irasirirā musārē surāyerire wējērākuma. 17 Yare musā b̄remurī waja āārīperero marā masaka musārē iāturi doorākuma. 18 Īgūsā irasirik-eremākū, sudagā musāya poadagā neō dederibirikoa. 19 Irasirirā musārē ŋerō irikeremākū, yare b̄remurīrē pirimerā, Marīpu p̄rogue p̄rebiri okari oparākoa.

20 Irasirirā wárā surara Jerusalén turo gāmegorobiatumākū iārā, iri makārē Īgūsā béoburo mérōgā d̄yáa, āri masirākoa. 21 Irasū waamakū iārā, Judea nikūgue āārīrā ūt̄ayukugue ūmaduriburo. Jerusalēgue āārīrāde iri makārē wiriburo. Iri makā turo āārīrā Jerusalēguere dupaturi goedujāabirikōāburo. 22 Irasū waarīnarī Marīpu ŋerārē wajamoārīnarī āārīrokoa. Irasiriro āārīpereri Īgūya werenirī gojadea pūgue gojaderosūta waarokoa. 23 I nikū marā buro pūrīrō péñarākuma. Marīpu Īgūsārē buro wajamoāgukumi. Irasū waamakū, nijipagosā nome, Īgūsā pūrā mirīrāgā oparā nomede buro ŋerō tarirākuma. 24 Surāyeri i makā marā gāmewējērōgue boarākuma. Boamerā gapure āārīpereri nikūgue āīwāgā, peresu irirākuma. Judío masaka āārīmerā Jerusalērē ŋerō irirākuma. Irasirirā iri makā marārē tarinugārākuma. Marīpu, judío masaka āārīmerārē: “Iri makā marārē neō opabirikōāka pama!” ārīmakūgue opaduūrākuma.

Jesús i ūmugue Īgū dupaturi aariburire werede

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

25 I ūm̄ p̄reburī dupiyuro abe ūm̄m̄, abe ŋamim̄, neñukāde deyori gor-awayuakōārākuma. Wādīya turaro busuri, makūrī nikūguere buro ejarokoa. Irasirirā i ūm̄ marā āārīpererā buro gukari merā diaye gūñamasībirikuma. 26 Ūmarōgue marā turarā naradari merā béosūrākuma. Irasū waamakū iārā, masaka i ūm̄ p̄reburire: “¿Aarisiakuri?” āri gūñarā, buro gūiri merā kōmorā irirosū neō gūñajabirikuma. 27 Irasū waaripoere masaka yu āārīpererā tīgū, wáro Marīpu turari merā, Īgū gosesiriri merā ĩmikāyebogue i nikūguere yu dupaturi aarimākū iārākuma. 28 Yu ārīderosūta iri goerire waapurorimākū iārā, musā yaarā āārīrā gūibirikōāka! Gūñaturari merā ūmugasiguere iāmuka! Mérōgā d̄yáa, Marīpu musārē p̄rebiri peamegue waabonerārē tauri ejaburo, āriyupu Jesús.

29 Irasū āri odo, i keori merā Īgūsārē werenemoyupu:

—Higueragu, o gajigu yukū noó gāamedire ĩaka! 30 Irigu pū maamamakū ĩārā: “Bojori waaburo mérōgā dūyáa”, āri masīa. 31 Irigu waarósūta i āārīpereri yū āri ĩ irasū waamakū ĩārā: “Marīpu Īgūyarārē doreri aariburo mérōgā dūyáa”, āri masīrākoa. 32 Diayeta musārē werea. I ūmū marā boapereburo dupiyuro i āārīpereri yū āri ĩ irasū waarokoa. 33 Ūmugasi, i nikūde pereakōārokoo. Yū werenīri gapū neō perebirikoo. Āārīpereri yū āri rōsūta waayuwarikurokoo.

34-35 Yū dupaturi aariburinurē neō masībea musā. Irasirirā ōārō pémasīka! Bosenūrē ĩrīrā, űerīrē ĩribirikōāka! Mejābirikōāka! I ūmūmarē būro gūñarikūbirikōāka! Musā ire irasirimerā, gūñaña marīrō i ūmūguere yū aarīmakū ĩārā, gūkabirikoo. Waiḅu gūñaña marīrō weadeadague Īgū meésiajarosūta gūñaña marīrō yū aarīrīnū masakare āārīpereri nikū marārē waarokoo. 36 Irasirirā ōārō pémasīrī merā yūka! Marīpure āsū āri sērēnikōāka! “I ūmū peremakū, guare iritamuka! Turarire sika, guare ōārō tariburo, āri gū! Irasirirā gua āārīpererā tīgūrē gūiro marīrō bokatīrīrākoa”, āri sērēka Īgūrē! āri yupu Jesús.

37 Jesús ūmariku Marīpūya wiigue buenayupu. űamiriku bue odogu, Olivos wāikūdi ūtāague waa, irogue āārīboyoanayupu. 38 Boyoripoe āārīmakū, āārīpererā masaka Marīpūya wiigue Īgū buerire pérā waanañurā.

22

Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmuburire āmudea
(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

1 Iripoere judío masaka pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu, mérōgā dūyayuro. Iri bosenu pascua wāikūyuro. 2 Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre wējēduarā: “¿Nasiri Īgūrē wējērākuri marī?” āriñurā. Īgūsā Jesúre wējēduakererā, masakare gūiñurā.

3 Iripoere wātī, Judas Iscariote wāikūguere űajāyupu űerō iridoregu. Judas, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērebejarā watopemū āārādiyupu. 4 Wātī űajadero pūru, Judas paía oparā, Marīpūya wiire korerā surara oparā pūro waayupu. Irogue eja, Īgū Jesúre ĩmuburire Īgūsā merā werenīyupu. 5 Īgū irasū ārīmakū pérā, usuyari merā: “Īgūrē mū guare ĩmumakū, mūrē niyeru wajarirākoa”, āriñurā. 6 Judas: “Jáu”, āri, pūru: “¿Naásū āārīmakū, masaka ĩāberogue oparāguere yū Jesúre wiamakū ōārōkuri?” āri gūñayupu.

Jesús Īgū buerā merā baatūnudea
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

7 Pūru pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu āārīnūgārīnū āārīyuro. Irīnū pascua bosenu irīrīnū āārīmakū, Marīpu ĩūrō oveja majīgūrē Īgūsā wējērīnū āārīyuro. 8 Irīnata Jesús Pedrore, Juārē āsū āri irīuyupu:

—Marī pascua bosenu baaburire āmurā waaka!

9 Īgū irasū ārīmakū pérā, āsū āri sērēñañurā:

—¿Noógue marī pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? āriñurā.

10-11 Jesús Īgūsārē yūjuyupu:

—Jerusalēgue waaka! Irogue sugū dekosoro kōāwāgāgūrē bokajarākoa. Īgūrē tūyaka! Īgū űajāri wiigue ejarā, iri wii opure: “Guare buegu, āsū āri sērēñadoreami: ‘¿Dīf taribugue yū buerā merā i pascua bosenu buegu?’”

ārāmi”, ārika! ¹² Musā irasū ārimakū pé, wári taribu, ūmarōgue Īgūsā āmu odoadea taribure ĩmugukumi. Irogue marī baaburire āmuka! āriyupū Jesús.

¹³ Irasirirā iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁴ Īgūsā baaripoe ejamakū, Jesús Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā baa doanīyupū. ¹⁵ Irogue baa doanīgū, Īgūsārē āriyupū:

—Yū boaburo dupiyuro i pascua bosenu baarire musā merā buro baaduāa.

¹⁶ Musārē werea. I bosenu marī dapagora irirosū yū dupaturi neō irinemo-birikoa. Pūru Yūru Īgūyarārē dorerogue dupaturi iriyuwarikugukoa, āriyupū.

¹⁷ Irasū āri odo, iiriripare āi, Marīpūre: “Murē usuyari sīa”, āri, Īgūsārē āsū āriyupū:

—Ire āi, dukawa iirika! ¹⁸ Musārē werea. I igui dekore marī dapagora irirosū yū dupaturi neō iirinemo-birikoa. Yūru Īgūyarārē doreri ejadero pūrugue dupaturi iirigukoa doja, āriyupū.

¹⁹ Pūru pārē āi, Marīpūre: “Murē usuyari sīa”, āri, pārē pea, Īgūsārē āsū āri guereyupū:

—I yaa dūru āārā. Yū musā ñerō iridea waja boagukoa. Irasirirā musā dapagora iriaderosū nerē, pārē baariku, yū musārē boabosarire gūñaka! āriyupū.

²⁰ Īgūsā baa odoadero pūru, pārē āiaderosūta iiriripadere āi, Īgūsārē āsū āriyupū:

—Yū musārē boabosagu, yaa dí béori merā Yūru musārē: “Ōārō irigura”, āri deare iriyuwarikugukoa.

²¹ Dapagorare yūre wējēduarāguere yūre ĩmubu oō yū merā baa doanīmi.

²² Marīpū āriaderosūta yūre āārīpererā tīgūrē waarō yāa. Yūre ĩmubu gapure ñetariro waarokoa, āriyupū.

²³ Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā basi āsū āri gāme sērēñañurā:

—¿Noā marī watopeguere irasiribukuri? āriñurā.

Jesús buerā: “Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri?” āri guaseodea

²⁴ Pūru Jesús buerā āsū āri gāme guaseoñurā:

—Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri? āriñurā.

²⁵ Jesús gapu Īgūsārē āriyupū:

—I nikū marā oparā Marīpūre būremumerā gapu Īgūsāyarārē dorerā, turaro merā dorema. Irasirirā Īgūsā oparārē: “Masakare oārō iritamurā āārīma”, ārīma. ²⁶ Musā tamerā i nikū marā oparā irirosū iribirikōōka! Āsū gapu irika! Musā watopeguere sugū gajirā nemorō āārīduagu, musā nemorō ubu āārīgū maamu irirosū āārīburo. Musārē doreduagu, moāboegu irirosū musārē iritamugū āārīburo. ²⁷ Musā gūñamakū, ¿niño gapu gajigu nemorō āārīgū āārīrī? ¿Baa doanīgū gapu, o Īgūrē baari ejoyu gapu āārīrī? Āsū āārā. Baa doanīgū gajigu nemorō āārīmi. Yū gapu musā watopegue āārīgū, musārē moāboegu irirosūta musārē iritamugū aaribū.

²⁸ Masaka yūre ñerō irikeremakū, musā yū merā āārīnikōābu. ²⁹ Irasirigu, Yūru yūre Īgūyarā Opū piderosū, yū musādere oparā sóogura. ³⁰ Irasirirā, yū Īgūyarā Opū āārīrōgue musāde, yū merā iirī, baa doanīrākoa. Irogue musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doaire doarākoa. Irasirirā Israel bumārārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa, āriyupū.

Jesús Pedrore: “Yüre masikeregu: ‘Masíbea’, ãrĩgũkoa”, ãrĩ weredea (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Irasũ ãrĩ odo, marĩ Opũ Jesús Pedrore ãsũ ãrĩyupũ:

—Simón, yure péka! Wãtëa opũ Satanás Yũpũre sërëadami, trigo gasirire koro, yũsasiribéoro irirosũ mũsãrë yure bũremurĩrë pirimakũ iridũagu. ³² Ìgũ irasũ iridũakeremakũ, yũ gapũ mũya ããrĩburire Yũpũre sërëbosabũ, mũ yure bũremurĩrë piribirikõáburo, ãrĩgũ. Irasirigũ yure dupaturi õãrõ gũñaturadero pũgũ, mũyarã yure bũremurãrë gũñaturamakũ irika! ãrĩyupũ.

³³ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Pedro ãrĩyupũ:

—Yũ Opũ, murë peresu irirã, yũdere mũ merãta peresu iriburo. Murë wëjërã, yũdere mũ merãta wëjëburo, ãrĩyupũ.

³⁴ Jesús ìgũrë ãrĩyupũ:

—Pedro, murë werea. Dapagã ñami ãgãbo wereburo dupiyuro yure masikeregu urea gajirãrë: “Masíbea”, ãrĩkatogũkoa, ãrĩyupũ.

Jesúre ìgũsã ñeãburo dupiyuro waadea

³⁵ Irasũ ãrĩ odo, Jesús ìgũ buerãrë ãsũ ãrĩ sërëñayupũ doja:

—¿Sõõ ããrĩdeapoere mũsã niyeru, suri ãiãrĩ ajuri, gubu suri opamerã mũsãrë yũ iriudeapoere ñeënorë gããmenemori?

—Neõ gajino gããmenemobiribũ, ãrĩ yũjuñurã.

³⁶ Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ, ãrĩyupũ doja:

—Dapagora gapũre suri, niyeru ãiãrĩ ajuri oparã, irire ãiaka! Mũsãrë sareri majĩrĩ marĩmakũ ìãrã, mũsãya suri wekamarë dua, yũ maji wajarika! ³⁷ Ire mũsãrë werea. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũge gojaderosũta yure waarõ yãa. ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “ Ìgũde ñegũ irirosũ ñerã watopeguere ããrĩdi ããrĩmi”, ãrĩsũgũkumi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ, ãrĩyupũ. Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pëã, ìgũ buerã ìgũrë ãrĩñurã:

³⁸ —Gũa Opũ, pe maji sareri majĩrĩ opãa, ãrĩñurã.

—Õãsiãa, ãrĩ yũjuyupũ Jesús.

Jesús Getsemanígue Marĩpũre sërëdea (Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Pũgũ Jesús ìgũ irinarõsũ Olivos wãikũdi ãtãũgue waakõãyupũ. Ìgũ buerãde ìgũ merã waañurã. ⁴⁰ Irogue ejagu, Jesús ìgũsãrë ãrĩyupũ:

—Marĩpũre sërëka, wãtĩ ãrĩmesãrĩrë iribukoa, ãrĩrã, ãrĩyupũ.

⁴¹ Irasũ ãrĩ odo, ìgũ suguta yoaweyaro waa, ñadukũpuri merã ejamejãja, Marĩpũre ãsũ ãrĩ sërëyupũ:

⁴² —Aũ, yũ ñerõ tariburire taudũagu, tauka! Yũ irasũ ãrĩkeremakũ, yũ gããmerõsũ iribirikõãka! Mũ gããmerõsũ gapũ yure waaburo, ãrĩyupũ.

⁴³ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, Marĩpũre wereboegu ãmũgasigue ããrãdi Jesúre deyoayupũ ìgũrë gũñaturamakũ irigu. ⁴⁴ Jesús bũro pũrĩsũgũ Marĩpũre sërëadero nemorõ ìgũrë sërënemoyupũ doja. Ìgũ ñãjãsuririta dí yeri pagayeri wiri, yebague yuriyuro.

⁴⁵ Marĩpũre irasũ ãrĩ sërë odo, wãgãñgã, ìgũ buerã pũrogue ejagu, bũro bujawereri merã kãrĩrãrë bokajayupũ. ⁴⁶ Irasirigu ìgũsãrë ãrĩyupũ:

—¿Nasirirã kãrĩrĩ? Yobeka! Marĩpũre sërëka, wãtĩ ãrĩmesãrĩrë iribukoa, ãrĩrã, ãrĩyupũ.

Jesúre ñeãwãgãdea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Īgū irasū āri wereripoe masaka wārā ejañurā. Judas pe mojōma pere su gubu peru pērebejarā buerā watopemū āārādi masakare dupiyuyupū. Jesús puro eja, ĩgūrē bokatīri, ĩgūya wayupārārē mimiyupū. ⁴⁸ Īgū irasū mimimakū ĩāgū, Jesús gapū ĩgūrē āriyupū:

—Judas, ¿yure āārīpererā tīgūrē yure ĩaturirāguere wiagu, yaa wayupārārē mimiri mu? āriyupū.

⁴⁹ Īgū irasū ārimakū, Jesús buerā ĩgūrē masaka ñeāburire masirā: “Гма Ом, ¿gma sareri majiri merā ĩgūsā merā gāmekēāsi?” āriñurā.

⁵⁰ Irasū āri, sugū Jesús buegu ĩgūya sareri maji merā paia opure moāboagure diaye gapūma gāmpūrē dititā dijukōāyupū. ⁵¹ Īgū irasirimakū ĩāgū, Jesús āriyupū:

—Īropata irika! Inorē irinemobita! āriyupū.

Āri odo, gāmpipū āārāderore moāñayupū. Īgū moāñamakū, ĩgūya gāmpipū ōākōāyupo doja. ⁵² Irasiri odo, ĩgūrē ñeāmurārē: paia oparārē, Marīpūya wiire korerā surara oparārē, judio masaka murādere āriyupū:

—¿Nasirirā sareri majiri merā, yukū dukari merā sugū yajarimasārē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aariri? ⁵³ Ɔmuriku Marīpūya wiigue musā merā yu āārimakū, yure neō ñeābiribu. Irasū āārīkeremakū, dapagora musā yure ñerō iriripoe ejasiāa. Wātī nañīārōgue āārīgū musārē dorerire irirā yāa musā, āriyupū.

Pedro Jesúre masikeregu: “Masíbea”, ārīdea

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Puru Jesúre ñeā, paia opūya wiigue āiññurā. Īgūsā ĩgūrē āiññamakū, Pedro ĩgūsārē yoawayarogue tuyayupū. ⁵⁵ Irogue ejarā, makāpuro ñajārōma yeba dekogue peame diuñurā. Irasirirā irime turo sūma doanīñurā. Pedro ĩgūsā puro eja, ĩgūsā watopegue doayupū. ⁵⁶ Sugo moāboerimasō, ĩgū peame turo doamakū ĩāgō, ĩgūrē ōārō ĩā, gajirārē āsū āri wereyupo:

—Īde ĩgū merā āārīdita āārāmi, āriyupo.

⁵⁷ Igo irasū ārimakū pēgu, Pedro ārikatori merā:

—Yu ĩgūrē neō masíbea, āri yujuyupū. ⁵⁸ Mérōgā purū gajigu ĩgūrē ĩā, āsū āriyupū:

—Mude Jesús buerā merāmata āārā, āriyupū.

—Neō āārībea yu, āriyupū Pedro.

⁵⁹ Su hora purū gajigu gajirārē āsū āri wereyupū:

—Ī diayeta ĩgū merā āārīdita āārīmi. Galileamata āārīmi, āriyupū.

⁶⁰ Īgū irasū ārimakū, Pedro yujuyupū:

—Yu, mu werenīgūrē masíbea, pémasībirikoa, āriyupū.

Īgū irasū āriripoeta āgābo wereyupū. ⁶¹ Īgū weremakū, marī Opū Jesús yoawayarogue āārīgū Pedrorē ĩā gāmeuyupū. Īgū irasū ĩāmakū, Pedro, Jesús ĩgūrē: “Dapagā ñami āgābo ĩgū wereburo dupiyuro mu yure masikeregu, urea: ‘Masíbea’, ārikatogukoa”, ārīdeare gūñabokayupū. ⁶² Irire gūñaboka, wiria, bujawereri merā buro oreyupū.

Jesúre ñerō iri buridadea

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Jesúre korerā surara ĩgūrē burida, paññurā. ⁶⁴ Irasū ĩgūrē párā, suriro gasiro merā ĩgūya koyere suabiato:

—¿Noā murē pári? Ārībokaka! āriññurā.

65 Wári gaji ñerō āri buridañurā.

Jesúre opará p̄rogue āiadea
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

66 Gajinu gapu boyodujimejāripoe judío masaka murā, paía opará, Moisés gojadeare buerimasāde nerēñurā. P̄ru ĩgūsā nerērōgue Jesúre āija, āsū āri sērēñañurā:

67 —Wereka ḡhare! ¿Mu, Marĩpu iriudi Cristota āārĩrĩ? ārĩñurā.

Jesús ĩgūsārē yujyupu:

—Musārē: “Yu ĩgūta āārā”, ārĩmakū, yure b̄remubirikoa. 68 Musārē gajinorē yu sērēñamakū, yure yujubirikoa. 69 Musā yure b̄remubirikeremakū, mérōgā p̄ru Yupu turatarigu yure āārĩpererā tīgūrē ĩgū diaye gapu doamakū irigukumi, ārĩyupu.

70 ĩgū irasū ārĩmakū p̄erā, āārĩpererā ĩgūrē sērēñañurā:

—¿Irasū ārĩgū, Marĩpu magūta āārĩrĩ mu? ārĩñurā.

—Īgūta āārā musā ārĩrōsūta, āri yujyupu Jesús.

71 ĩgū irasū ārĩmakū, āsū ārĩñurā:

—Nasirimurā gajirā ĩgūrē weresārĩrē p̄nemobirikoa marĩ! ĩgū werenírĩrē marĩ basita p̄siáa, ārĩñurā.

23

Jesúre Pilato p̄ro āijadea
(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

1 Irasū āri odo, āārĩpererā wāgānugā, Jesúre opu Pilato wāikugū p̄rogue āaññurā. 2 Jesúre irogue āijarā, āsū āri weresānugāñurā:

—Ī marĩya nikū marārē ñerō iridoremakū p̄eabu. Romano marā opu niyeru wajasearire: “Wajaribirikōāka!” ārĩrĩrē p̄eabu. Gajidere: “Yu judío masaka Op̄u, Cristo āārā”, ārāmi, ārĩñurā.

3 ĩgūsā irasū ārĩmakū p̄egu, Pilato Jesúre sērēñayupu:

—¿Muta āārĩrĩ, judío masaka Op̄u?

—Mu ārĩrōsūta ĩgūta āārā, āri yujyupu Jesús.

4 ĩgū irasū ārĩmakū, Pilato paía oparārē, masaka irogue āārĩrārē ārĩyupu:

—Īrē neō ñerĩ iridea máa, yu ĩāmakū, ārĩyupu.

5 ĩgū irasū ārĩkeremakū, ĩgūsā gapu b̄ro weresānemoñurā:

—Īgū bueri merā masaka oparārē tarinugāmakū iriami. Galilea nikūgue irire irinugāmi. Dapagorare i makāguedere irasūta irigu ejāami, ārĩñurā.

Jesúre Herodes p̄ro āijadea

6 ĩgūsā irasū ārĩmakū p̄egu, Pilato gapu sērēñayupu:

—¿Ī Galileamuta āārĩrĩ? ārĩyupu.

7 “Iromuta āārĩmi”, āri, ĩgūsā yujmakū p̄egu, Pilato surarare: “Jesúre Galilea nikū marā opu Herodes p̄ro āiaka!” ārĩyupu. Iripoere Herodes Jerusalēgue āārĩyupu. 8 Iro dupiyuro Herodes Jesús iridea kerere p̄edi āārĩmi. Irasirigu yoaripoe ĩgūrē b̄ro ĩāduagu iriadiyupu. Jesús ĩgū turari merā iri ĩmumakū ĩāduagu iriadiyupu. Irasirigu ĩgū p̄ro ĩgūsā Jesúre āijamakū ĩāgū, b̄ro usayayupu. 9 Wári Jesúre sērēñadiyupu. ĩgū sērēñakeremakū, Jesús gapu ĩgūrē neō yujubiriyupu. 10 Paía opará, Moisés gojadeare buerimasāde Herodes p̄ro ejanerā, Jesúre turaro merā weresāñurā. 11 P̄ru Herodes ĩgūya surara merā Jesúre burida, ñerō iriñurā. ĩgūrē buridarā, oārĩ surĩrore op̄yañerē sāñurā.

Irasiri odo, Herodes: “Ígūrē Pilato p̄rogue āiaka doja!” āriyupu. ¹² Herodes, Pilato merā iro dupiyuroguere gāme iāduabirinerā āārikererā, irinu merā gāmesuriñurā.

Jesúre wējēdoredea

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39–19.16)

¹³ P̄ru Pilato paía oparārē, judío masaka oparārē, masakadere siiu needō, ¹⁴ āsū āriyupu:

—Musā ĩrē yu p̄ro āijarā: “Īi masakare ñerō iridoremi”, ārāby musā yare. Musā ĩurō, yu ĩrē sērēñapeoabu. Musā ĩrē weresakeremakū, ĩ ñerō iridea máa, yu ĩāmakū. ¹⁵ Herodede: “Īrē neō ñerī iridea máa”, ārāyupu. Dupaturi ĩrē yu p̄ro iriuauñumi doja. Irasiriro ĩrē wējēdoreri máa. Musāde ire masīa. ¹⁶ Irasirigu yu ĩgūrē tārādoregukoa. P̄ru ĩgūrē wiugura, ārādiyupu Pilato.

¹⁷ Pilato, bojoriku pascua bosenu āārīmakū, sugu peresugue āārādire ĩgūsā wiudoregure wiunayupu. ¹⁸ Irasirirā, Pilato: “Jesúre wiugura”, ĩgū ārīmakū pērā, āārīpererā masaka suro merā āsū āri gaguinínugāñurā:

—Jesúre wējēkōāka! Barrabás gapure wiuka! ārīñurā.

¹⁹ Ī Barrabáre iro dupiyuro Jerusalēgue oparārē ĩgū béoduadea waja, gajirārē ĩgū wējēdea waja, peresu irinerā āārīmá. ²⁰ Pilato Jesús gapure wiuduadiyupu. Irasirigu masakare ĩgūrē wiuburire dupaturi sērēñayupu doja. ²¹ ĩgū Jesúre wiuduakeremakū, ĩgūsā gaguiníadero nemorō gaguiníñurā doja:

—Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! Wējēkōāka ĩgūrē! ārīñurā.

²² ĩgūsā irasū ārīmakū, Pilato urea waarō merā ĩgūsārē āsū ārādiyupu doja:

—¿Ñeéno ñerīrē iriari ĩi, musā irasū āri gaguinímakū? Yu ĩāmakū, neō ĩgūrē ñerī iridea máa. Irasiriro ĩrē wējēdoreri máa. Irasirigu ĩgūrē tārādore, wiugura, ārādiyupu.

²³ ĩgū irasū ārīmakū, masaka, paía oparāde b̄ro gaguinínemo: “Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē!” ārīñurā. Pilato, ĩgūsā irasū āri gaguinímakū neō bokatūbiri: “Musā gāāmerō irika!” āriyupu. ²⁴ Irasirigu, ĩgūsā ārīrōsūta Jesúre curusague pábiatú wējēdoreyupu. ²⁵ P̄ru ĩgūsā sērērōsūta Barrabáre peresugue āārīgūrē, oparārē béoduadire, masakare wējēdi gapure wiuyupu. Irasiri odo, Pilato: “Musā gāāmerōsū irika Jesúre!” āriyupu.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Jesúre curusague wējēmurā ĩgūsā āiwāgāripoe sugu Simón wāikugu Cirene wāikuri makāmu Jerusalén t̄rogue āārādi goedujariyupu. Irasirirā ĩgūrē bokatūrī, ñeā, Jesús kōādea curusare kōātuyadoreñurā.

²⁷ Wārā masaka Jesúre waaburire ĩārā ĩgūrē tuyañurā. ĩgūsā watopegue nome ĩgūrē ĩārā, gaguiní bujawereri merā oretuyañurā. ²⁸ ĩgūsā oremakū pégu, Jesús ĩgūsārē ĩgāmeu, āsū āriyupu:

—Jerusalén marā nome yare orebirikōāka! Musā basi, musā pūrāya āārīburire oreka! ²⁹ P̄rugue masaka ñetariro tarirākuma. Āsū ārīrākuma: “Neō pūrākumerā, miūñamerā nome āārīmakū ōataribuyo”, ārīrākuma. ³⁰ Etāyukure āsū ārīrākuma: “Guare tāu wējē, dedeukōāburo”, ārīrākuma. ³¹ Masaka yare waja opabire ñerō irimakū, waja oparā gapu ñetariro tarirākuma, āriyupu.

³² Jesúre āiwāgārā, pērā ñerō iririmasādere ĩgū merā wējēsūmurārē āiwāgāñurā. ³³ ĩgūsārē āiwāgārā, masaka dipuru boaweadea pero wāikurogue

eja, Jesúre curusague pábiatú áiwägünúñurã. Ñerõ iririmasãdere curusarigue pábiatú áiwägünúñurã. Sugure Igũ diaye gapu, gajigure Igũ kúgapu pábiatú áiwägünúñurã. ³⁴ Igũsã Jesúre curusague pábiatú áiwägünúmakú, Jesús áriyupu:

—Au, Igũsã ñerõ iririre kátika! Igũsã yare irasiririre pémasibema, áriyupu.

Surara Igũ suri sãñadeare: “Ubu áriboka birarã: ‘¿Noãrẽ dujarokuri?’ ” áriñurã irire Igũsã basi gãme dukawamurã. ³⁵ Masaka irogue áãrĩrã iãñĩñurã. Oparãgueta Jesúre áũ ári buriðañurã:

—Gajirã gapure taumi. Irasirigu diayeta Cristo, Marĩpu beyedi áãrĩgũ Igũ basi tauburo, áriñurã.

³⁶ Surarade Igũrẽ buriðañurã. Igũ puro waa ejanugãrã, igui deko sũĩrĩrẽ Igũrẽ irĩdoreadiñurã. ³⁷ Irire irirã, Igũrẽ áũ áriñurã:

—Mu diayeta judío masaka Opu áãrĩgũ, mu basi tauka! áriñurã.

³⁸ “Iĩ áũ iridea waja boami”, áriñurã: “Iĩta judío masaka Opu áãrĩmi”, ári gojadesa majĩrẽ curusague Igũ weka gojasũyuro. Griego ya merã, latín ya merã, hebreo ya merã gojasũyuro.

³⁹ Sugu ñerõ iridi, Jesús merã Igũsã pábiatú áiwägünúdi Jesúre ñerõ ári turiyupu:

—Mu diayeta Cristo áãrĩgũ, mu baside tau, guadere tauka! áriyupu.

⁴⁰ Igũ irasũ árimakú pégu, gajigu gapu Igũrẽ áũ áriyupu:

—Irasũ áribirikõaka! ¿Marĩpure güiberi irasũ áriñurã? Marĩrẽ suro merã wajamoãma. ⁴¹ Marĩ gapure marĩ ñerĩ iridea waja diayeta wajamoãma. Iĩ gapu ñerĩrẽ neõ iribi áãrĩmi, áriyupu.

⁴² Irasũ ári odo, Jesúre áũ áriyupu:

—Jesús, muyarã Opu ñajãgũ, yudere güñaka! áriyupu.

⁴³ —Diayeta murẽ werea. Dapagãta yu merã paraíso wãikurogue áãrĩgukoa, áriyupu Jesús Igũrẽ.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Puru goeripoe áãrĩmakú, i nikũ áãrĩpererogue naĩtĩãkõãyuro. Ure hora gora naĩtĩãyuro. ⁴⁵ Abede deyomarĩyupu irasũ waaripoere. Marĩpuya wii poekama taribu makãpuro kãmutari gasiro deko merã yeguesiajakõãyuro. ⁴⁶ Irasirigu Jesús turaro merã áũ ári gaguiniyupu:

—Au, yaa yujupũrãrẽ murẽ wiãa, áriyupu.

Irasũ áriñurã, kõmoakõãyupu.

⁴⁷ Romano marã surara opu irasũ waamakú iãgũ, Marĩpure usuyari siyupu. Áũ áriyupu:

—Diayeta iĩ ñerõ iribi áãrãdañumi, áriyupu.

⁴⁸ Áãrĩpererã masaka iro Jesúre waarĩre iãrã ejanerã Igũ boamakú iãrã, buro bajawereri merã Igũsãya koretibirire páwãgã, Igũsãya wiirigue dujáakõãñurã.

⁴⁹ Áãrĩpererã Jesús merãmarã, Galileague Igũrẽ tayanerã nomede yorogue Jesúre irasũ waarĩre iãñĩñurã.

Jesúya dupure masãgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Irogue sugu José wãikugu Judea nikũmu, Arimatea wãikuri makãmu áãrĩyupu. Igũ õãgũ, diayemarẽ irigu, Marĩpu Igũyarãrẽ doreri ejaburire yũgu áãrĩyupu. Igũ judío masaka oparã watopemu áãrĩkeregũ, Jesúre Igũsã:

“Wējeka!” ārimakū pégu: “Jáu”, āribiridi āārimí. ⁵² Irasirigu Pilato purogue waa, Jesúya dupure yáabu sērēyupu. ⁵³ Sērē odo, Jesúya dupure curusague āāriri dupure āidiju, ōāri suri gasiro merā ōmayupu. Ōma odo, utāyegue mádea gobegue piyupu. Iri gobe neō sugu boadire yáasūña mariri gobe āāriyuro. ⁵⁴ José Jesúre yáarinu judío masaka siñajārīnma āārīburire Īgūsā āmuyurinu āāriyuro. I siñajārīnu ñajāburo mérōgā duyayuro.

⁵⁵ Galileague Jesúre tayanerā nome masāgobegue José waamakū iārā, waañurā. Iri gobegue Jesúya dupure Īgū pímakū iāñurā. ⁵⁶ Īgūsā irasū iādero puru, Īgūsā āāriri wiigie dujáakōāñurā. Dujaja, sūrōrīre Īgūya dupure pípeoburire āmuñurā. Āmu odo, siñajārīnu āārimakū, Moisés dorederosūta siñajāñurā.

24

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Semana āārīpuroririnu* āārimakū, boyodujimejāripoe Īgūsā nome dupaturi Jesúya dupure yáadea masāgobegue waañurā. Īgūsā sūrōri āmuadeare āiāñurā. Gajirā nomede Īgūsā merā wapikuwāgāñurā. ² Irogue ejarā, iri gobe biadea utā majirē gajirogue oyamakū iāñurā. ³ Irire iārā, diayeta ñajākōāñurā. Irogue ñajājarā, neō marī Opū Jesúya dupure bokabiriñurā. ⁴ Irasirirā burō guka, naāsū irimasībiriñurā. “¿Naāsū waāyuri?” āri gūñaripoeta gūñaña marirō pērā ūma suri gosesiriri sāñarā Īgūsā puro nímakū iāñurā. ⁵ Īgūsārē iārā, burō güiri merā muúsiañurā. Īgūsā irasirimakū iārā, ūma Īgūsārē āriñurā:

—¿Nasirimurā boanerārē yáarogue okagure āmarī? ⁶ Ōōrē mámi. Masāsiami. Gūñaka, Īgū musā merā Galileague āārīgú musārē ārīdeare! ⁷ Āsū ārimi: “Yū āārīpererā tīgū āārīgú masaka ñerāguere wiasūgukoa. Īgūsā yare curusague pábiatú wējēmakū, urenu waarō merā Marīpu yare masūgukumi”, ārimi, āriñurā.

⁸ Īgūsā irasū ārimakū pērā, Jesús ārīdeare gūñabokañurā. ⁹ Irasirirā masāgobegue āārānerā goedujajarā, āārīpereri Īgūsā iādeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarārē wereñurā. Irasū āārimakū, gajirārē Jesúre buremurā āārīpererārē irire wereñurā. ¹⁰ Jesús buerārē iri kerere wererā ejanerā nome Īsāku āārīñurā: María Magdalena, Juana, gajigo María Jacob pago, irasū āārimakū gajirā nome āārīñurā. ¹¹ Īgūsā iādeare wererekemakū, Jesús buerā gapu buremubiriñurā. “Irasū ārikōārā yāma Īsā nome”, āri gūñañurā.

¹² Pedro gapu masāgobegue iāgū ūmawāgāyupu. Iri gobegue iāgū ejaḡu, Jesúya dupure ōmadea gasiro gajiro gapu túpeodea gasiro ditare iāyupu. Irire iāguka: “¿Naāsū waāyuri?” āri gūña, Īgū āāriri wiigie dujáakōāyupu.

Emaús wāikuri makā waarī maague Jesús pērārē deyoadea

(Mr 16.12-13)

¹³ Jesús masādeanrēta pērā Īgū buerire tayarā Emaús wāikuri makā waarī maague waarā iriñurā. Emauge waarō, Jerusalén merā wiriwāgāmakū pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari kilómetro yoaro āārīyuro. ¹⁴ Maa waarā, āārīpereri Jesúre waadeare wereniñurā. ¹⁵ Irire wereniripoē Jesús Īgūsā puro

* **24:1** Semana āārīpurorirīnuno, domingo āārā.

aari, ĩgūsā merā waayupu. ¹⁶ ĩgū, ĩgūsā merā waamakū ĩakeremakū, gajino ĩgūsārē ĩgūrē ĩāmasĩbirimakū iriyuro.

¹⁷ Jesūs ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Ñeenorē werenirā yāri, mūsā maa waarā? āriyupu.

ĩgū irasū ārimakū pérā, buro bujawereri merā maa deko dujanugāñurā.

¹⁸ Cleofas wāikugu Jesúre āsū āri yujuyupu:

—Āāripererā inarĩ Jerusalēgue waadeare masĩma. ¿Mu suguta irogue āārādi irasū waadeare masĩberi? āriyupu.

¹⁹ ĩgū irasū ārimakū, Jesūs ĩgūsārē:

—¿Naāsū waāari? āriyupu.

ĩgūrē āriñurā:

—Jesūs Nazaretmurē ĩgūsā iriadeare werenirā iriabu. ĩgū Marĩpuya kerere weregu āārādimi. Āāripererā masaka ĩūrō, Marĩpu ĩūrōguedere ĩgū turari sĩri merā irigu, ĩgūyare weregu āārādimi. ²⁰ Paia oparā, gajirā marĩ oparā merā ĩgūrē wējēdorerā, romano marā oparārē wiāama. ĩgūsā irasū wiamakū, curusague pábiatú wējēama. ²¹ “ĩgū marĩrē taubu, marĩ Israel bumarā Opū āārĩbu, marĩ yúdi āārĩmi”, āri gūñadibu gua ĩgūrē. Irasiriro dapagā merā wrenu waāa, ĩgūrē wējēadero puṛu. ²² Surāyeri gua merāmarā nome, ĩgūsā wereri merā guare gukamakū iriama. Dapagā ñamigāgora ĩgūrē yáaderogue ejañurā. ²³ Irogue eja, ĩgūya dupure bokamerāta, gua puṛogue goedujajama. “Irogue guare kērō irirosū waamakū, Marĩpure wereboerārē ĩābu”, ārāma. Marĩpure wereboerā ĩgūsārē: “Jesūs okami”, ārādeadere wereama guare ĩgūsā nome. ²⁴ Puṛu gajirā gua merāmarā ĩgūrē yáaderogue eja, ĩgūsā nome ārāderosūta ĩāñurā. ĩgūsāde Jesúre ĩābirañurā, āri wereñurā Cleofasā Jesúre.

²⁵ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesūs ĩgūsārē āriyupu:

—Musā pémasĩmerā āārā. ¿Noópa yoaripoe Marĩpuya kerere weredupiyunerā gojadeare oārō pémasĩri merā buremubirikōāri mūsā?

²⁶ Marĩpu iriudi Cristo ĩgū umugasigue marĩaburo dupiyuro, ĩgūyarā Opū ñajāburo dupiyuro ĩgūrē ñerō tarigukumi, āri gojanerā āārĩmá. ¿Ire masĩberi mūsā? āriyupu.

²⁷ Jesūs irasū āri odo, Marĩpuya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue āārĩpereri ĩgūsā ĩgūrē gojayudeare: “Āsū āriḁuaro yāa”, āri wereyupu ĩgūsārē. Moisés gojadeare werenugāyupu. Puṛu āārĩpererā Marĩpuya kerere weredupiyunerā gojadeare wereyupu.

²⁸ Puṛu ĩgūsā waarō Emaúgue ejamakū, Jesūs iri makārē tariwāgāgū irirosū iriyupu. ²⁹ ĩgū irasū tariwāgāmakū ĩārā, ĩgūrē āsū āriñurā:

—Gua merā dujaka! Ñamikague āārā. Naĩmejārōgue yāa, āriñurā.

Irasirigu Jesūs ĩgūsā merā waa, ĩgūsāya wiigue ñajākōāyupu ĩgūsā merā dujagu. ³⁰ Puṛu ĩgūsā merā baa doanĩgū, pārē āi, Marĩpure: “Murē usayari sĩa”, āri, pārē pea, ĩgūsārē guereyupu. ³¹ ĩgū irasirimakū ĩārāgueta: “Jesúta āārĩmi”, āri ĩāmasĩñurā. ĩgūsā ĩāmasĩmakūta, dederiakōāyupu ĩgūsārē. ³² ĩgū irasū dederiadero puṛu, ĩgūsā basi āsū āri gāme wereniñurā:

—Maague ĩgū marĩrē: “Marĩpuya werenirĩ gojadeare: ‘Āsū āriḁuaro yāa’”, āri weremakū pérā, buro usayari merā: “Ōātaria”, āri péñabu, āriñurā.

³³ Irasirirā mata Jerusalēgue gāme dujāakōāñurā. Irogue eja, Jesūs buerā, pe mojōma pere su gubu suru pērebejarā nerēanerārē, gajirā ĩgūsā merāmarādere bokajañurā. ³⁴ ĩgūsā ejamakū ĩārā, iro nerēanerā āsū āriñurā:

—Diyeta marī Opu masāñumi. Simōrē deyoayupu, āriñurā.

³⁵ Īgūsā irasū ārimakū pérā, Emaúgue waanerāde Īgūsārē maague waadeare wereñurā. Jesús pārē pea, Īgūsārē Īgū sīmakū, Īgūrē Īamasīadeare wereñurā iro nerēanerārē.

Jesús Īgū buerārē deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Īgūsā irire irasū āri wereniripoē Jesús Īgūsārē deyoa, āsū āri ōādoreyupu:

—¿Āārīri mūsā? Siñajārī merā āārīrikuka! āriyupu.

³⁷ Īgū deyoamakū, Īagukakōāñurā. “Boadi yujupūrā deyoamakū Īārā irikoa marī”, āri gūñañurā. Irasirirā burō güññurā. ³⁸ Īgūsā güimakū Īāgū, Jesús Īgūsārē āriyupu:

—¿Nasirirā Īagukari mūsā? ¿Nasirirā yure Īārā: “Īgū boadi dupaturi ok-abiribukumi”, āri gūñarī mūsā? Irire gūñabirikōāka! ³⁹ Īāka, yaa mojōrīrē, yaa guburidere! Yuta āārā. Yure moāñaka! Irasirirā masīrākoa yu āārīrē. Sugu boadi Īgū yujupūrā merā deyoagu dupu opabemi. Dií, gōārī opabi āārīkumi. Yu gapu diire, gōārīrē opāa, āriyupu Jesús. ⁴⁰ Irasū āārīgūta, Īgūya mojōrīrē soeu, Īgūya guburidere Īmuyupu Īgūsārē.

⁴¹ Īgūsā gapu mērógā buremurī opakērērā, burō usuyari merā: “¿Diyeta Īgūta āārīkuri?” āri gūñañurā.

Īgūsā irasū mērógā buremurī opamakū, Jesús masīkōāyupu. Irasirigu Īgūsārē sērēñayupu:

—¿Mūsā baari opari ōōrē? āriyupu. ⁴² Īgū irasū ārimakū pé, waaí mupūadea dukare siñurā. Mume dekodere Īgūrē siñurā baaburo, ārīrā. ⁴³ Irire sīmakū, Īgūsā Īūrō āi baayupu. ⁴⁴ Baa odo, Jesús Īgūsārē wereyupu doja:

—Sōō āārīdeapoē mūsā merā āārīgū, yu mūsārē werederosūta dapagorare yure waabu. Moisés yaamarē gojaderosūta yure waabu. Marīpuya kerere weredupiyunerā gojaderosūta, Salmos wāikuri pūrē gojanerāde Īgūsā yure gojaderosūta waabu. Āārīpereri Marīpu Īgūsārē irasū gojadorederosūta yure waabu, āriyupu Jesús. ⁴⁵ Irasū āri odo, Marīpuya werenīrī gojadeare Īgūsārē pēmasīmakū iriyupu. ⁴⁶ Āsū āriyupu:

—Iripoegue Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue āsū gojasūdero āārībú: “Cristo, Marīpu iriudi boakōāgukumi. Īgū boagu, urenu waaró merā masāgukumi doja. ⁴⁷ Īgū masādero puru, Īgūrē buremurā Īgūya wāi, Īgū turaro merā āārīpereri nikū marāguere Īgūya kerere weregorenarākuma. Jerusalén marārē werepuroriwāgārākuma. Āsū āri wererākuma: ‘Mūsā ñerī iririre bujawereka! Mūsā gūñarīrē gorawayuka! Irasirigu Marīpu mūsā ñerī irideare kātīgukumi’”, ārīrākuma, āri gojasūdero āārībú. ⁴⁸ Mūsā i āārīpereri yure waadeare Īānerā āārā. Irasirirā irire gajirārē wererākoa. ⁴⁹ Yupu iripoegue ārīderosūta yu mūsārē Ōāgū deyomarīgūrē iriugura, Īgū masāguere āārīnikōāburo, ārīgū. Irasirirā ōō Jerusalēta dujaka dapa, Īgū mūsārē ūmugasima turarire sīgū aarimakū, āriyupu Jesús.

Jesús ūmugasigue murīadea

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Puru Jesús Īgūsārē Betania wāikuri makā turogue āiyupu. Iroguē eja, Jesús Īgūya mojōrī soemu: “Yupu mūsārē ōārō iritamuburo”, āriyupu. ⁵¹ Irasū ārīgūta Īgūsārē pikōā, ūmugasigue āimurīākōāsūyupu. ⁵² Īgūsā, Īgū murīāmakū

ĩārā: “Ōātariḡũ āārĩmi”, ārĩ bũremuñurā. Pũrũ bũro usũyari merā Jerusalēḡue goedujaakōāñurā. ⁵³ Ūmariku Marĩpũya wiigũe ĩḡũrē: “Ōātaria mu”, ārĩ, usũyari sĩnañurā.

Āsũ āārā. Irasũta āārĩbũro.

Lucas

SAN JUAN

Jesucristo Marĩpnya werenĩrĩrẽ weregũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩnũgãrĩmarẽ gojadea

¹ Neõgoragueta i ãmũ ããrĩburi dupiyuro Jesucristo Marĩpnya werenĩrĩrẽ weregũ ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Marĩpũ merã ããrĩgũ, Marĩpũta ããrĩmĩ. ² Neõgoragueta ĩgũ Marĩpũ merã ããrĩsiadi ããrĩmĩ. ³ Irasirigũ Marĩpũ ĩgũ merã i ãmũma ããrĩburi ããrĩpererire iridi ããrĩmĩ. Irasiriro i ãmũma ããrĩpereri Marĩpũ ĩgũ merã iridea ããrã. ⁴ Jesucristo, Marĩpũ merã perebiri okarire sigũ ããrĩmĩ. I okari merã masakare siãgori sigũ ããrĩmĩ. Irasirigũ ĩgũsãrẽ Marĩpũre masĩmakũ yãmi. ⁵ Marĩpũre masĩmerã naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩma. Jesucristo siãgori sigũ ããrĩgũ ĩgũsãrẽ Marĩpũre masĩmakũ yãmi. Naĩtĩãrĩ siãgorire neõ yaumasĩbea.

⁶ Jesucristo i ãmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ Juan* wãikũgure iriudi ããrĩmĩ. ⁷ Juan, Jesús masakare siãgori sigũ ããrĩgũ ĩgũ i ãmũgue aariburire weremi, ããrĩpererã irire pérã ĩgũrẽ bũremuburo, ãrĩgũ. ⁸ Juan masakare siãgori sigũ ããrĩgũ meta ããrĩmĩ. ĩgũsãrẽ Jesucristo aariburi gapũre weredupiyudi ããrĩmĩ. ⁹ Jesucristo diayeta ããrĩpererã masakare siãgori sigũ ããrĩgũ i ãmũgue ããrĩrãrẽ Marĩpũre masĩmakũ irigũ aaridi ããrĩmĩ.

¹⁰ Jesucristo i ãmũguere ããrĩdi ããrĩmĩ. Marĩpũ ĩgũ merã i ãmũrẽ irikerekemakũ, i ãmũ marã gapũ ĩgũrẽ neõ masĩbirinerã ããrĩmã. ¹¹ ĩgũya nikũgue aarikeremakũ, ĩgũya nikũ marã gapũ ĩgũrẽ bokatĩrĩneãbirinerã ããrĩmã. ¹² ĩgũrẽ bokatĩrĩneã, bũremurã gapũre Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ yãmi. ¹³ ĩgũsã pagusãmarã ĩgũsãrẽ pũrãkurã, Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribema. Irasũ ããrĩmakũ, ĩgũsã pagũ ĩgũ gããmerõ iriri merã ĩgũsãrẽ Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribemi. Marĩpũ gapũ ĩgũsãrẽ ĩgũ pũrã ããrĩmakũ yãmi.

¹⁴ Jesucristo, Marĩpnya werenĩrĩrẽ weregũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩnũgãdero pũrũ, i ãmũgue gũa merã ããrĩgũ, masakare bũro maĩrĩ merã, diaye werenĩgũ ããrĩmĩ. Gũa ĩgũ gosesiririre ĩãbu. ĩgũ Marĩpũ magũ sugũ ããrĩgũ, ĩgũ irirosũta turagũ, õãgũ ããrĩmĩ. ¹⁵ Juan masakare wãiyedi Jesucristore ĩãgũ, gũare ãsũ ãrĩ weremi:

—Ĩĩ ããrĩmi yũ mũsãrẽ weredi. Mũsãrẽ ãsũ ãrĩ werebu: “Ĩgũ yũ pũrũ aarikeregũ, yũ deyoaburo dupiyuro ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Irasirigũ yũ nemorõ ããrĩmĩ”.

¹⁶ Jesucristo marĩrẽ maĩtarigũ ããrĩsĩã, marĩ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamunĩkõãmi. ¹⁷ Marĩpũ ĩgũ dorerire Moisés merã marĩrẽ pídi ããrĩmĩ. Jesucristo merã gapũre Marĩpũ ĩgũ marĩrẽ maĩrĩrẽ, ĩgũ werenĩrĩ diaye ããrĩrĩrẽ ĩmumi. ¹⁸ Neõ sugũ masakũ Marĩpũre ĩãdi mámi. Jesucristo ĩgũ magũ sugũ ããrĩgũ gapũ ĩgũ Pagũ merã ããrĩsĩã, marĩrẽ ĩgũrẽ masĩmakũ yãmi.

Juan masakare wãiyerimasũ Jesucristoyare weredeã

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Judio masaka oparã Jerusalén ããrĩrã paĩare, Levĩya bumarãdere Juan pũrogue ĩgũrẽ: “¿Noã ããrĩrĩ mu?” ãrĩ sãrẽñadorerã iriũnũrã. ²⁰ ĩgũsã irasũ ãrĩ sãrẽñarã ejamakũ, Juan ĩgũsãrẽ pãmasĩma õãrõ ãsũ ãrĩ yũjumi:

* **1:6** Jesucristo i ãmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ iriudi, Juan wãikũgũ masakare wãiyedi ããrĩmĩ.

—Y_u, Cristo Marĩp_u masakare taudoreg_u iriudi ããrĩbea, ãrĩmi.

²¹ Irasirirã Ĩgũrẽ dupaturi sērẽñama doja:

—Iro merẽ, ĩnĩno gap_u ããrĩrĩ? ĩripoeguem_u Marĩp_uya kerere weredupiyudi Elías ããrĩrĩ? ãrĩma.

Juan Ĩgũsãrẽ yujumi:

—Ããrĩbea, ãrĩmi.

Ĩgũ irasũ yujumakũ pérã, dupaturi Ĩgũrẽ sērẽñama doja:

—ĩM_u, sōō ããrĩdeapoe masaka Marĩp_uya kerere weredupiyugu aaribu ããrãyup_u, Ĩgũsã ãrĩdi ããrĩrĩ? ãrĩma.

Juan yujumi:

—Ããrĩbea.

²² Irasirirã Ĩgũrẽ ãsũ ãrĩma:

—ĩNĩno gap_u ããrĩrĩ? Gũare iriuanerã Ĩgũsã pũrogue m_u yujurire gũã ãĩãmakũ gããmema. Irasirig_u wereka gũare! M_u basi, ĩnaásũ ãrĩ gũñarĩ? ãrĩma.

²³ Irasirig_u Juan iripoeguem_u Isaiás Marĩp_uya kerere weredupiyudi gojadea merã Ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩ yujumi:

—Masaka marĩrõgue sug_u bũro bũsũro merã were gaguinĩgorenagũ ãsũ ãrĩ werea: “Marĩ Op_u aariburi dupiyuro Ĩgũ aariburi maarẽ diayema maa õãrĩ maa ãmũrã irirosũ diayemarẽ irika!” ãrĩ werea, ãrĩmi Juan.

²⁴⁻²⁵ Ĩgũ irasũ ãrĩ yujumakũ pérã, fariseo bumarã iriuanerã Ĩgũrẽ sērẽñama doja:

—M_u, Cristo Marĩp_u iriudi, o Elías, o sōō ããrĩdeapoe Marĩp_uya kerere weredupiyudi ããrã, ãrĩbi, ĩnasirig_u masakare wãiyeri?

²⁶ Juan Ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

—Y_u masakare deko merã wãiyea. Sug_u mũsã watopeguere mũsã masĩbi ããrĩmi. ²⁷ Ĩgũ, y_u pũg_u aarikereg_u, y_u nemorõ ããrĩmi. Y_u ubu ããrĩgũ, Ĩgũrẽ neõ sũropebirikoa, ãrĩmi.

²⁸ Juan Ĩgũ masakare wãiyenarõgue Betania wãikũro, dia Jordán wãikũdiya abe mũrĩro gap_u i ããrĩpererire Ĩgũsãrẽ weremi.

Marĩp_u Jesũre oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũrẽ iriudi ããrĩrĩmarẽ Juan weredea

²⁹ Gajin_u gap_u Juan, Jesũs Ĩgũ pũro aarimakũ ĩãgũ, gũare ãsũ ãrĩmi:

—Ĩãka! Ĩ Marĩp_u iriudi, oveja majĩgũ[†] irirosũ ããrĩmi. Ĩgũ boari merã i ãmũ marãrẽ Ĩgũsã ñerõ iridea wajare peremakũ irigakumi. ³⁰ Ĩta ããrĩmi y_u mũsãrẽ iro dupiyuro ãsũ ããrĩmi, ãrĩ weredi. “Ĩgũ y_u pũg_u aarikereg_u, y_u deyoaburo dupiyuro ããrĩsiadi ããrĩmi. Irasirig_u y_u nemorõ ããrĩmi”, ãrĩ werebũ. ³¹ Y_ude Ĩgũrẽ: “Marĩp_u iriudi ããrĩmi”, ãrĩmasĩbiribũ. Ĩgũrẽ masĩbirikereg_u, Israel bumarã masakare deko merã wãiyeg_u aarigũ iribũ, Ĩgũsã Ĩgũrẽ masĩburo, ãrĩgũ, ãrĩmi.

³² Irasũ ãrĩ odo, Juan ãsũ ãrĩ werenemomi doja:

—Õãgũ deyomarĩgũ ãmũgasig_u merã buja irirosũ deyog_u dijari, Cristo weka ejamakũ ĩãbũ. ³³ Marĩp_u yure masakare deko merã wãiyedoredi dupiyurog_u ãsũ ãrĩmi: “M_u Õãgũ deyomarĩgũ dijari, sug_u masak_u weka ejamakũ ĩãgukoa. Ĩgũta masakare Õãgũ deyomarĩgũ merã wãiyegukumi, Ĩgũ

[†] **1:29** Exodo 29.38-43; Números 28.1-4,9, 16-19; 29.7-8: Iripoegue Marĩp_u Moisére Ĩgũ dorerire ãsũ ãrĩ pídi ããrĩmi: “Israel bumarãrẽ ãsũ ãrĩka: ‘Mũsã y_u dorerosũta yure bũremurã, oveja majĩgũrẽ õãgũrẽ y_u ĩũrõ wějẽ soepeoka! Mũsã irasirimakũ ĩãgũ: ‘Mũsã ñerõ iridea wajare opamerã ããrã, mũsãrẽ wajamoãbirikoa’, ãrĩ ĩãgukumi’, ãrĩka!” ãrĩdi ããrĩmi.

Īgūsā merā āārīnikōāburo, āāīgū”, āārīmi Marīpu yure. ³⁴ Irasū waamakū Īāgū: “Īgūta Marīpu magū āārīmi”, āārī masību. Irasirigu masārē irire werea, āārīmi Juan.

Jesús buerā Īgū merā āārīpurosidea

³⁵ Gajinu gapu irogueta Juan dupaturi āārīmi doja. Gua pērā Īgū buerā Īgū merā āārībú. ³⁶ Jesús gua puro tariamakū Īāgū, Juan āsū āārīmi:

—Īāka! Īi oveja majīgū irirosū Marīpu iriudi āārīmi.

³⁷ Īgū irasū āārīmakū pērā, gua pērā Juan buerā Jesúre tųyabu. ³⁸ Irasirigu, gua Īgūrē tųyamakū gāmenugā Īā:

—¿Nēonorē gāāmerī? āārīmi.

Gua Īgūrē āārību:

—¿Buegu, noógue āārārī mu?

³⁹ Īgū guare āārīmi:

—Īārā aarika!

Irasirirā gua Īgū merā waa, Īgū kārīrōgue űamika cuatro hora āārīmakū ejabu. Irogue eja, iri űamirē Īgū merā āārībú. ⁴⁰ Gua pērā: yu, Andrés merā Juan weredeare pēnerā āārīsīā, Jesúre tųyabu. Andrés, Simón Pedro pagumu āārīmi.

⁴¹ Gajinu gapu, Andrés Īgū tīgū Simón Pedrore āmapurumugū waami. Īgū purogue eja, Īgūrē āārīyupu:

—Marīpu iriudi Mesiare bokajabu, āārīyupu. “Mesías”, āārīrō: “Cristo”, āārīduaro yāa.

⁴² Irasirigu Andrés Simōrē Jesús purogue āījami. Jesús Īgūrē Īāgū, āsū āārīmi:

—Mu, Simón wāikugu Jonás magū āārā. Pugu mu “Cefas” wāikugukoa, āārīmi. “Cefas”, āārīrō: “Pedro”, āārīduaro yāa.

Jesús Felipere, Natanaere siuidea

⁴³ Gajinu gapu Jesús: “Galilea nikūgue waagura”, āārī, Felipere bokaja:

—Nāka, yu merā! āārīmi.

⁴⁴ Felipe Betsaida wāikuri makāmu āārīmí. Pedro, Andrésāde iri makā marāta āārīmá. ⁴⁵ Jesús Īgūrē: “Nāka!” āārīmakū pégu, Felipe Natanaere siuigu waami. Īgū purogue eja, Īgūrē āārīyupu:

—Moisés Īgūya doreri gojadea pūgue Īgū gojadire bokajabu. Marīpaya kerere weredupiyunerāde Īgūrēta gojanerā āārīmá. Īgūsā gojadi Jesús Nazaretmu, José magū āārāmi, āārīyupu Felipe.

⁴⁶ Īgū irasū āārīmakū pégu, Natanael gapu Īgūrē āārīyupu:

—Neō sugu Nazaretmu ōārō irigu māmí, āārīyupu.

Felipe gapu Īgūrē āārīyupu:

—Nāka, Īmusi.

⁴⁷ Jesús, Natanael Īgū puro ejarimakū Īāgū, āsū āārīmi:

—Īi ōāgū, diayeta Israel bumugora, āārīkatori marīgū āārīmi.

⁴⁸ Īgū irasū āārīmakū pégu, Natanael Īgūrē sērēñami:

—¿Naásūpero merā yure masīrī mu?

Jesús āārīmi:

—Felipe, mārē siuburi dupiyuro higueraгу doka mu āārīmakū Īābu, āārīmi.

⁴⁹ Īgū irasū āārīmakū pégu, Natanael Īgūrē āārīmi:

—Buegu, mu Marīpu magū, Israel bumarā Opu āārā, āārīmi.

⁵⁰ Jesús Īgūrē āārīmi:

—Yu murē: “Higueragu doka mu āārīmakū iābu”, āārī ditare pēsīā, yure buremua. Pūraguere i nemorō Marīpu turari merā yu iri imurirē iāgukoa, āārīmi.

⁵¹ Āsū ārīnemomi doja:

—Diayeta musārē werea. Pūraguere umugasi tūpāmakū iārākoa. Irasū tūpāmakū, Marīpūre wereboerā yu āārīpererā ūgū pūrore murīāna, dijarina irimakū iārākoa, āārīmi Jesús.

2

Jesús Caná wāikuri makāgue mojosuadiya bosenure īgū waadea

¹ Jesús Felipere, Natanaere siuudero pūru, ureru waarō merā, Galilea nikūguere Caná wāikuri makārē sugū mojosuadiya bosenu āārībū. Jesús pagode iri bosenure īgō waamo. ² Gūa Jesús buerādere, īgū merā iri bosenure iādorerā siiuma. ³ Pūru iri bosenuma igui deko peremakū īgō, Jesús pago īgurē ārīmo:

—Igui deko pereakōābu īgūsārē.

⁴ Igo irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—¿Nasirigo irire yure wereri mu? Masaka yure masiburo dūyakōāa dapa, āārīmi.

⁵ Igo gapu, īgū irasū ārīkeremakū, tīāboerārē ārīmo:

—Yu magū musārē dorerosūta irika!

⁶ Iri wiiguere su mojomā pere gaji mojō suru pērēbejari sorori utāyeri merā iridea sorori āārībū. Judio masaka Marīpu dorederosū irirā īgūsā gurari koeburi deko duripiri sorori āārībū. Sororiku wāro deko cincuenta o setenta litros ejari sorori āārībū.

⁷ Jesús tīāboerārē ārīmi:

—I sororire deko piusā utaudoboepokōāka! āārīmi.

Īgū irasū ārīmakū pérā, iri sororire piusā, utaudoboepokōāma. ⁸ Īgūsā odomakū, Jesús ārīmi:

—Mérō āisīā, bosenu siu iriguere tīārā waaka! āārīmi.

“Jāu” ārī, āiāma.

⁹ Iri bosenu siu irigu Jesús dekoreta igui deko iriadeare masibirimi. Tīāboerā dita irire masīma. Irasirigu iri bosenu siu irigu irire iirīnagū, mojosuadire siu, āsū ārīmi:

¹⁰ —Gajirā igui deko oārīrē tīādorepurorikuma. Pūru īgūsā siuanerā wāro iirīadero pūru, igui deko ubu āārīrē tīādorekuma pama. Mu gapu igui deko oārīrē duripīayo guare tīātūnubu, āārīmi.

¹¹ Jesús Galilea nikūma makā Caná wāikuri makāgue irire irigu, Marīpu turaro merā iri imupurorimi. Īgū irasirimakū iārā, gūa īgū buerā: “Diayeta Marīpu iriudi āārīmi”, ārī buremubū.

¹² Pūru Jesús Capernaum wāikuri makāgue waakōāmi. Īgū pago, īgū pagupūrā, gūa īgū buerāde īgū merāta waabu. Iri makāgue eja, yoaweyaripoe āārībū.

Jesús Marīpuya wiigie duarimasārē béowiudea

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Pascua bosenu mérō dūyaripoe Jesús Jerusalén wāikuri makāgue waami.

¹⁴ Irogue ejagu, Marīpuya wiigie űajāa, wekua, oveja, buja duarimasārē bokajami. Irasū āārīmakū, niyeru gorawayurimasā īgūsāya kūmarī pūro doarārē bokajami. ¹⁵ Īgūsā irasirimakū īgū, pūgubu merā tārāridari iri,

Īgūsārē, Īgūsāyarā ovejare, wekware makāgue tārānrūwiumi. Niyeru gor-awayurimasārē Īgūsāya niyeru kūmarīrē túmeépísirimi. ¹⁶ Irasiri odo, buja duarimasārē āsū ārīmi:

—Īsārē āiwiriaka! Yūpuya wiire doebiri duari wii iribirikōāka! ārīmi Jesús.

¹⁷ Īgū irasū ārīmakū pérā, gua Īgū buerā Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojadeare gūñabokabu:

Yū Op, muya wiire buro maīa. Īgūsā iri wiire ñerō irimakū Īāgū, buro bujawereri merā āārā, ārī gojasūdero āārībú.*

¹⁸ Judío masaka oparā Jesús irasirimakū Īārā, Īgūrē sērēñama:

—¿Nasirigu Īgūsārē béowiuari? Marīpu irire marē iridoremakū, Īgū turari merā iri Īmuka, gua masīma ōārō! ārīma.

¹⁹ Jesús Īgūsārē ārīmi:

—I wiire musā béomakū, urenu merāta yu dupaturi odonúgakoja doja, ārīmi.

²⁰ Īgū irasū ārīmakū pérā, ārīma:

—I wiire irirā, cuarenta y seis bojorigora irima. ¿Nasiribu mu gapu urenu merāta odobukuri?

²¹ Jesús iri wiire weregū, Īgūya dupu gapure weregū irimi. ²² Jesús boa, masādero puru, gua Īgū buerā Īgū irasū ārīdeare gūña, pémasību. Irasirirā Marīpuya werenīrī gojadea pūgue Īgūrē gojadeare, Īgū weredeaderē: “I diayeta āārīyo”, ārī buremubu.

Jesús āārīpererā masaka gūñarīrē Īāmasīdea

²³ Pascua bosenu āārīmakū, Jesús Jerusalēgue āārīmi. Masaka Īgū Marīpu turari merā iri Īmumakū Īārā, wārā: “Marīpu iriudi āārīmi”, ārī buremuma.

²⁴ Īgūsā irasū buremukeremakū, Jesús gapu āārīpererā Īgūsā gūñarīrē Īāmasīkōāmi. Irasirigu Īgūsārē: “Yure gūñaturari merā buremunīkōārākuma”, ārī Īābirimi. ²⁵ Masaka gūñarīrē ōārō Īāmasīgū āārīsīā: “¿Naásū gūñarī Īgūsā?” ārī sērēñabirikeregu, Īāmasīmi.

3

Nicodemo Jesús merā werenīdea

¹ Sugū judío masaka oparā merā fariseo bumū Nicodemo wāikūgu āārīmi.

² Su ñami Jesúre Īāgū ejayupu. Īgū pūrogue eja, Īgūrē ārīyupu:

—Buegu, Marīpu mu merā āārīmi. Irasirigu Īgū turari merā mu iri Īmumasīa. Mu iri Īmurīrē Īārā, gua masīa. Marīpu marē iriudi āārīmi guare buedoregu, ārīyupu.

³ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūrē ārīyupu:

—Diyeta marē werea. Sugū masaku dupaturi deyoagu irirosū āārīgú dita Marīpu Īgūyarārē dorerogue waamasīmi, ārīyupu.

⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, Nicodemo Jesúre sērēñayupu:

—¿Nasiri irasū waabukuri? Sugū masaku bugurogue dupaturi deyoabu, Īgū pagoya patoreguere ñajāmasībirikumi, ārīyupu.

⁵ Jesús Īgūrē yūyupu:

—Diyeta marē werea. Sugū masaku deko merā, Ōāgū deyomarīgū merā deyoagu dita Marīpu Īgūyarārē dorerogue waamasīmi. ⁶ Masaka pūrākumakū, Īgūsā pūrā masakata āārīma. Ōāgū deyomarīgū Īgū merā

* 2:17 Sal 69.9

deyoarā gapure Marīpū pūrā āārīmakū yāmi. ⁷ Irasirigu mu: “Āārīpererā dupaturi deyoarā irirosū āārīrō gāāmea”, āārīrē pégu, pégukabirikōāka! ⁸ Mirū noō gāāmerō wējāpuwāgāa. Iri busurire péa. Irire pékererā, sōō merā aara, iro waaró yāa, ārī masīña máa. Irasūta āārā, Ōāgū deyomarīgū ĩgū merā deyoarārē Marīpū pūrā āārīmakū iriri āsū waaró yāa, ārī masīña máa, ārīyupu Jesús.

⁹ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Nicodemo āsū ārī sērēñayupu Jesúre doja:

—¿Nasiriro irasū āārībukuri? ārīyupu.

¹⁰ Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—¿Mu Israel bumarārē Marīpuyare buegu āārīkeregu, ire masīberi?

¹¹ Diayeta murē werea. Gua masīrīrē, gua ĩādeare musārē werea. Musā gapu irire buremubea. ¹² Yu i umuma ubu āārīrīrē weremakū mañurē buremubea. ¿Nasirimurā umugasimarē yu wereri gapure buremubukuri?

¹³ Neō sugū masakū umugasiguere marīa, purū dijaridi mámi. Yu suguta āārīpererā tīgū umugasigue āārīdi ōō i umugue dijaribu.

¹⁴ Iripoegue masaka marīrōgue Moisés kōme merā āña keori irideare yukūgue āisiu, āiwāgūnūdi āārīmi. I āña keorire yukūgue āisiu, āiwāgūnūderosū masaka yure āārīpererā tīgūrē curusague pábiatú, āiwāgūnūrākuma.

¹⁵ Irasirirā āārīpererā yure buremurāno perebiri peamegue waabirikuma. Umugasigue perebiri okari gapure oparākuma.

Jesús Nicodemorē: “Marīpū i umu marārē buro maīmi”, ārī weredea

¹⁶ Marīpū i umu marārē buro maīsiā, ĩgū magū sugū āārīĩgūrē iriudi āārīmi. ĩgūrē buremurāno perebiri peamegue waabirikuma. Umugasigue Marīpū merā perebiri okari gapure oparākuma. ¹⁷ Marīpū ĩgū magūrē masakare peamegue waabonerārē taudoregu i umuguerē ĩgūrē iriudi āārīmi. Masakare wajamoādoregu meta i umuguerē ĩgūrē iriudi āārīmi.

¹⁸ Marīpū ĩgū magūrē buremurārē neō wajamoābirikumi. ĩgūrē burenumerā gapure: “Wajamoāgura”, ārī weresiami. ĩgū magūrē suguta āārīĩgūrē buremubiridea waja ĩgūsārē wajamoāgukumi. ¹⁹ Marīpū magū i umuguerē aarimi, masakare Marīpūre masīmakū iribu. Irasirigu ĩgūsārē siāgori sīgū āārīmi. ĩgūrē burenumerā gapu ĩgūrē gāāmebema. ĩgūsā ñerī iriri gapure buro gāāmema. Irasirirā boyorogue āārīmerā, naītīārōgue āārīduarā irirosū āārīma. Irasirigu Marīpū ĩgūsārē wajamoāgukumi. ²⁰ Āārīpererā ñerō irirā Marīpū magūrē gāāmebema. Boyorogue āārīduamerā irirosū āārīma, gajirā ĩgūsā ñerō iririre masībirikōāburo, ārīrā. ²¹ Marīpuyare keoro irirā gapu ĩgū magūrē gāāmema. Boyorogue āārīduarā irirosū āārīma, gajirā ĩgūsā ōārīrē irimakū ĩārā: “Marīpū ĩgūsārē iritamumi”, ārī masīburo, ārīrā, ārī wereyupu Jesús.

Juan masakare wāiyerimasū Jesúyare weredea

²² Purū Jesús guare ĩgū buerārē Judea nikūgue siuwāgāmi. Iroque eja, iro marā merā yoaweyaripoe āārī, ĩgūsārē wāiyērā iribu. ²³ Juāde masakare Enón wāikuri makāgue wāiyeyupu. Enón, Salim wāikuri makā purō āārībú. Iroque dia wādiya āārībú. Irasirirā masaka ĩgū purogue wāiyedorerā waanañurā.

²⁴ Gajirā ĩgūrē peresu iriburi dupiyuro āārīyuro.

²⁵ Iripoere surāyeri Juan buerā sugū judío masakū merā ĩgūsā koerikuri merā guaseopurorīñurā. ²⁶ Purū Juan purogue waa, ĩgūrē āsū ārī wereñurā:

—Buegu, dia Jordán wāikūdiya gaji koepugue mu merā āārīdi, guare mu weredi, dapagorare masakare wāiyegu iriami. Āārīpererā Īgū purogue waarā iriama, ārīñurā.

²⁷ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Juan ārīyupū:

—Sugu masakū Marīpū turari merā ōārīrē iriri, Marīpū Īgūrē pīdea āārā. ²⁸ Mūsā yū weredeare pébu. “Marīpū iriudi Cristo āārībea yū”, ārību. Yū Cristo āārībīrikeremakū, Marīpū gapū Cristo aariburi dupiyuro yure Īgūyare weredupiyodogēu iriumi. ²⁹ Āsū āārā. Sugu mojōshamakū, nomeō Īgū merā āārīgō waakumo. Īgū merāmu, mojōshamakū Īgū, Īgū werenīmakū pégu, buro usuyakumi. Irasirigu mojōshadi merāmu usuyaderosūta masaka Cristo merā waamakū Īgū, yude usuyari opataria. ³⁰ Masaka Cristore tuyaro gāamea. Yū gapūre tuyaduūkōārō gāamea, ārīyupū Juan.

Jesucristo ūmugasigue merā dijaridi āārīmi, ārī weredeā

³¹ Irasū ārī odo, Juan āsū ārīnemoyupū doja:

—Ūmugasigue merā dijaridi āārīpererā nemorō masīgū āārīmi. Sugu masakū i ūmumu, i ūmumarē werenīkumi. Ūmugasigue merā dijaridi gapū āārīpererā nemorō masīgū āārīmi. ³² Īgū Īādeare, Īgū pédeare weremi. Īgū irire wereremakū, neō sugu Īgū wererire buremubemi. ³³ Īgū wererire buremurā gapū: “Marīpū diaye āārīmarē ārīkatori marīrō ārīgū āārīmi”, ārī ĩmuma. ³⁴ Marīpū Cristore Īgū iriudire Ōāgū deyomarīgūrē opatarimakū iridi āārīmi. Irasirigu Cristo Marīpūya werenīrīrē weremi. ³⁵ Marīpū Īgū magū Cristore buro maīmi. Irasirigu Īgūrē āārīpereri, āārīpererārē doregu āārīmakū iridi āārīmi. ³⁶ Marīpū magūrē buremurā ūmugasigue Īgū merā perebiri okarire opama. Īgū magūrē buremudūamerā gapū iri okarire neō opabirikuma. Marīpū Īgūsārē buro wajamoōgūkumi, ārīyupū Juan.

4

Jesús Samaria nikūmo merā werenīdea

¹ Jesús buerā, Juan buerā nemorō wārā āārīrī kerere, Jesús, Juan nemorō masakare wāiyeri kerere, fariseo bumarā péñurā. ² Īgūsā iri kerere pékeremakū, Jesús gapū Īgū basi masakare wāiyebirimi. Gūa Īgū buerā gapū Īgūsārē wāiyebu. ³ Fariseo bumarā iri kerere pédeare masīgū, Jesús Judea nikūgue āārādi, Galilea nikū gapū guare siiu, goedujāmi.

⁴ Galileague goedujāgu, Samaria nikūgue tariwāgāmi. ⁵ Iro tariwāgāgū, iri nikūma makā Sicar wāikūri makāgue ejami. Iri makā, Jacob iripoegumu Īgū magū Josés sīdea nikū puro āārībū. ⁶ Iroguere deko gobe Jacob iridea gobe āārībū. Jesús yoaro aaradi, garibore, iri gobe puro siñajā eja doami. Goeripoe ejaburi dupiyuro āārībū. ⁷⁻⁸ Īgū iroguere doaripoeta gūa Īgū buerā makāgue baari wajarirā waabu. Gūa waadero purū, iri gobeguere sugo nomeō Samariamo deko wāgo ejayupo.

Igo iroguere ejamakū Īgū, Jesús igore ārīyupū:

—Yure deko tīāka!

⁹ Īgū irasū ārīmakū pégo, Īgūrē ārīyupo:

—¿Nasirigu mu judío masakā āārīkeregu, yure Samariamorē: “Deko tīāka!” ārī sērērī? ārīyupo. Iripoere judío masaka Samaria marā merā neō gāmesuribirima. Irasirigo irasū ārīyupo Īgūrē.

¹⁰ Igo irasū ārīmakū, Jesús ārīyupū:

—Mu Marĩpu masakare sĩrĩrē masĩgō, yũdere masĩgō, yũre: “Okari sĩrĩ dekore sika *”! ãrĩ sērēboakuyo. Mu sērēmakū, yũ iri dekore sĩboakuyo, ãrĩyupu.

¹¹ Īgū irasū ãrĩmakū, Īgūrē ãrĩyupo doja:

—Mu deko ãburi sorore opabea, i gobe ũkūãgoráa. ĩNoógue mu i okari sĩrĩ deko bokagukuri? ¹² Iripoegue marĩ ñekū Jacob i gobema dekore iirĩdi ããrĩmĩ. Īgū pũrã, Īgũyarã ejorãde iirĩnerã ããrĩmã. Īgū marĩrē i gobere pídi ããrĩmĩ. ĩMu gapu Īgū nemorō masĩgū ããrĩrĩ? ãrĩyupo.

¹³ Jesús igore yũjũyupu:

—Ããrĩpererã i gobema deko iirĩrã, dupaturi ñemesiburi oparãkuma.

¹⁴ Yũ sĩburi gapure iirĩrã, neō ñemesiburi opabirikuma. Īgũsarē Īgũsãya yũjũpũrãrĩguere deko ũmayoro irirosū ããrĩrokoa. Irasirirã i merã peregĩri okari oparãkuma, ãrĩyupu.

¹⁵ Īgū irasū ãrĩmakū pégo, Īgūrē ãrĩyupo:

—Iri dekore sika yũre! Mu yũre sĩmakū, yũ neō dupaturi ñemesiburi opabiriko. Irasū ããrĩmakū, i gobeguere neō dupaturi deko wágo aaribiriko pama, ãrĩyupo.

¹⁶ Jesús igore ãrĩyupu:

—Mu marãpũre siiugo waaka! Īgūrē siiu, ðõgue Īgū merã dupaturi aarika! ãrĩyupu.

¹⁷ Igo Īgūrē yũjũyupu:

—Yũ, marãpu marĩgō ããrã.

Jesús igore ãrĩyupu:

—Mu yũre: “Marãpu marĩgō ããrã”, ãrĩgō, diayeta yũjũ. ¹⁸ Mu su mojõmarã ũma merã marãpũkusiadibu. Dapagora mu merã ããrĩgũ mu marãpu diaye ããrĩbemi, mu Īgūrē neō mojõsuabiribu. Irasiriro mu yũjũri diayeta ããrã.

¹⁹ Īgū irasū ãrĩmakū pégo, ãrĩyupo:

—“Mu Marĩpũya kerere weredupiyurimasū ããrĩkoa”, ãrĩ gũñãa yũ. ²⁰ Gũa ñekũsãmarã Samaria marã sigũ ũtãũgue Marĩpũre bũremunerã ããrĩmã. Musã judío masaka gapu gũare: “Jerusalēgue Marĩpũre bũremurō ããrã. Iroque Marĩpũre bũremurã waaka!” ãrã gũare musã, ãrĩyupo.

²¹ Igo irasū ãrĩmakū pégu, Jesús ãsū ãrĩyupu:

—Yũ werenĩrĩrē péka! Pũrũgue musã i ũtãũguere, Jerusalēguedere Marĩpũre bũremurã waabiriko. Musã irasiriburo mérõgã dũyãa. ²² Musã Samaria marã musã bũremugũrē masĩbea. Gũa judío masaka gapu gũa bũremugũrē ðãrõ masĩa. Īgū masakare taubu judío masakũ ããrĩmĩ. ²³ Marĩpũre diayeta bũremurã Īgũsãya yũjũpũrãrĩguere bũremurãkuma. Marĩpu Īgūrē bũremurãrē ãsũta bũremurõ gããmemi. Īgūrē ãsũ bũremurĩpoe ejaro, dapagorare ejasiãa. ²⁴ Marĩpu deyomarĩgũ ããrĩmĩ. Irasirigũ Īgūrē bũremurãya yũjũpũrãrĩguere ããrĩmĩ. Irasirirã Īgũsãya yũjũpũrãrĩguere diayeta Īgūrē bũremurõ gããmea Īgũsarē, ãrĩyupu.

²⁵ Īgū irasū ãrĩmakū, Īgūrē ãrĩyupo:

—Yũ masĩa. Mesías, Marĩpu iriudi Cristo aarigũkumi. Īgũ aarigũ, marĩrē ããrĩpererire weregũkumi, ãrĩyupo.

²⁶ Igo irasū ãrĩmakū pégu, ãsū ãrĩ deyoromuyupu:

* **4:10** Jn 11.25: Jesús ãrĩmi: —Yũ boanerãrē masãmakū irigu, Īgũsarē okari sigũ ããrã. Yũre bũremugũ boadĩgue ããrĩkeregu, okagũkumi. Jn 14.6: Jesús ãrĩmi: —Yũ dita Yũpu pũroque waarĩ maa irirosũ ããrã. Yũ diayema ããrĩrĩrē masakare masĩmakū irigu, Īgũsarē okamakū irigu ããrã. Yũ merãta Yũpu pũroque waarũkuma.

—Yu mu merã werenígũ Marĩpu iriudita ããrã, ãrĩyupu Jesús.

²⁷ Ìgüsã irasũ weretamuripoe gwa baari wajarirã ejanerã Jesús pũrogue goedujajabu. Ìgũ sugo nomeõ Samariamo merã werenímakũ iãrã, ìãgukakõãbu. Ìgũrẽ neõ: “¿Ñeénonrẽ gããmeari? o ¿Ñeénonmarẽ igo merã wereniari?” ãrĩ sërẽñabiribu Jesúre.

²⁸ Pũru nomeõ igo deko wárisorore irota béodobokõã, makãgue waakõãmo. Irogue ejago, masakare wereyupo:

²⁹ —Náka, musãde iãrã aarika! Sõõ sugu ãmãã ããrãmi. Ìgũ ããrĩpereri yu irideare masĩpeokõãmi, irire werepeokõãmi yure. ¿Ìgũ Cristo, Marĩpu iriudi ããrĩkuri? ãrĩyupo igoya makã marãrẽ.

³⁰ Igo irasũ ãrĩmakũ pérã, Jesús pũrogue Ìgũrẽ iãrã waañurã. ³¹ Ìgüsã Ìgũ pũro aariburi dupiyuro gwa Ìgũrẽ ãrĩbu:

—Buegu, gwa murẽ ãriadea baarire baaka! ãrĩ sĩadibu.

³² Jesús gapu guare ãrĩmi:

—Yu baari opáa, irire musã masĩbea.

³³ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, gwa basi ãsũ ãrĩ gãme sërẽñapuroribu:

—¿Gajipoe irirã gajirã Ìgũrẽ baari ejoayuri? ãrĩbu.

³⁴ Jesús gapu guare ãrĩmi:

—Yure iriudi gããmerĩrẽ irigu, Ìgũ yure moãdoredeare iriyuwarikũgu, baayapigu irirosũ ããrã. ³⁵ Musã ãsũ ãrã: “Wapikurã abe dáyaa, Ìgüsã otedea ðuka sĩburu”. Yu gapu musãrẽ ãsũ ãrã: “Ìgüsã otederore iãka! Ðuka borerire searipoe ejasiáa”. ³⁶ Sugu otedea ðukare searimasũ Ìgũ moãdea wajare wajatami. Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregu Ìgũ irirosũ ããrĩmi. Ìgũ wererire pérã, yure buremuma. Irasirirã ãmugasigue perebiri okarire oparãkuma. Ìgüsã, Ìgũ otedea ðuka seari irirosũ ããrĩma. Irasirirã oterimasũ, Ìgũ otedea ðukare searimasũ irirosũ ããrĩrã, usayama, masaka yure buremumakũ iãrã.

³⁷ Masaka ãsũ ãrĩ werewuakuma: “Sugu masakũ otekumi. Pũru gajigu i otedea ðukare seakumi”, ãrĩkuma. Ìgüsã irasũ ãrĩ werewuadea diayeta ããrã. ³⁸ Iripogue Marĩpũya werenĩrĩrẽ weredupiyunerã oterimasã irirosũ ããrĩnerã ããrĩmã. Dapagora yu musãrẽ iriua. Musã Ìgüsã iripogue otedea ðukare searimasã irirosũ ããrã. Irasirirã Ìgüsã moãdea wajare musã wajatarã irirosũ ããrã. Ìgüsã moãderoguere moãwekabejarã irirosũ irirã yáa, ãrĩmi Jesús.

³⁹ Samariamo makãgue ejadero pũru: “Sõõ ããrãdi ããrĩpereri yu irideare masĩpeokõãmi”, ãrĩmakũ pérã, wãrã iri makã marã Jesúre buremuñurã.

⁴⁰ Irasirirã Jesús pũro aarirã, Ìgũrẽ: “Gwa merã dujaka!” ãrĩ sërẽma. Ìgüsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús Ìgüsã merã penũ dujami. ⁴¹ Ìgũ wererire pérã, gajirãde wãrã Ìgũrẽ buremuma. ⁴² Irasirirã nomeõrẽ ãrĩma:

—Gwa mu wereadea ditare pérã, Jesúre buremuadabu. Dapagora tamerãrẽ gwa basi Ìgũ wererire pesĩã, Ìgũrẽ buremua. Gwa masã. Ìgũ diayeta Marĩpu iriudi, i ãmũ marãrẽ peamegue waabonerãrẽ taugũ ããrĩmi, ãrĩma.

Jesús Galilea nikũ marã opu dokamũ magũrẽ taudea

⁴³ Jesús penũ Samariague ããrãdi, Galilea nikũgue waami. ⁴⁴ Iro dupiyuro Jesús ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Marĩpũya kerere weredupiyugure Ìgũya nikũ marã Ìgũrẽ buremubema”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ⁴⁵ Galileague ejamakũ, iro marã Ìgũrẽ õãrõ bokatũrĩñeãma. Iro dupiyuro Ìgüsãde Jerusalégue pascua bosenu iãrã ejanerã ããrĩmã. Irasirirã ããrĩpereri Jesús irogue irideare iãnerã ããrĩmã.

46 Jesús Galileague ejadero pꝛꝛꝛ, Caná wāikuri makāgue Īgū dekoreta igui deko iridea makāgue goemi. Iri makāguere sugꝛ Galilea marā opꝛ dokamꝛ āārīmi. Īgū magū Capernaum wāikuri makāgue āārīgú, pūrīrikꝛꝛ iriyupꝛ. 47 Irasirīgꝛ opꝛ dokamꝛ, Jesús Judeague āārādi Īgū Galileague ejari kerere pégu, Jesús pꝛo aarimi. Āsū ārī sērēmi Īgūrē:

—Yꝛ magū boabu iriami. Īgūrē taubosagꝛ aarika! ārīmi.

48 Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—Marīpꝛ turari merā yꝛ iri ĩmurīrē ĩābirikererā, neō yare bꝛemubea mꝛsā, ārīmi.

49 Opꝛ dokamꝛ gapꝛ Jesúre ārīmi:

—Gꝛa Opꝛ, yꝛ magū boaburo dupiyuro aarika!

50 Jesús Īgūrē ārīmi:

—Mꝛya wiigue dujáaka! Mꝛ magū okagꝛkumi, ārīmi.

Opꝛ dokamꝛ, Īgū irasū ārīrīrē pégu, bꝛemurī merā Īgāya wiigue dujáakōāmi. 51 Īgūya wiigue ejawāgāriripoe Īgūrē moāboerā bokatīrī wereñurā:

—Mꝛ magū okami, ārīñurā.

52 Īgūsā irire ārīmakū pégu: “¿Naásū āārīmakū oārī?” ārī sērēñayupꝛ. Īgūsā Īgūrē ārīñurā:

—Ñamika goeripoe pꝛꝛugāta nimakuri tariabꝛ Īgūrē, ārīñurā.

53 Irasū ārīmakū pégu, Īgū pagꝛ ārīyupꝛ: “Jesús yare: ‘Mꝛ magū okagꝛkumi’, ārī wereripoeta nimakuri tariakuyo”, ārīyupꝛ. Irasirīgꝛ, āārīpererā Īgūya wii marā merā Jesúre bꝛemuyupꝛ.

54 Jesús Judea āārādi dupaturi Galileague ejadero pꝛꝛꝛ, opꝛ dokamꝛ magūrē Īgū tauadea merā Caná wāikuri makāgue pea Marīpꝛ turari merā iri ĩmumi.

5

Jesús dꝛꝛꝛ bꝛadire taudea

1 Pꝛꝛꝛ Jesús Jerusalēgue judío masaka bosenu ĩāgū waami. 2 Iri makā tꝛo sārīrōgue su makāpꝛo “Oveja” wāikuri makāpꝛo pꝛo wāri gobe deko gobe Īgūsā iridea gobe āārībú. Iri gobe hebreo ya merā “Betzata” wāikꝛꝛ. Iri gobe tꝛogueru su mojóma taridupabu tíaña marīrī āārībú. 3-4 Iri taridupabugue wārā masaka pūrīrikurā oyama. Koye ĩāmerā, waamasīmerā, guburi buasūnerā āārīmā. Gajipoere Marīpꝛe wereboegꝛ iri gobegue dijajanayupꝛ. Irogue dijajagꝛ, dekore gāmeñamakū irinayupꝛ. Īgū irasiriadero pꝛꝛꝛ, iri gobegue buañajāpꝛorīgꝛno Īgū sīrīrīrē tarisūnayupꝛ. Irasirirā deko gāmeñaburire yūrā irogue oyama. 5 Irogue sugꝛ dꝛꝛꝛ bꝛadi oyami. Īgū treinta y ocho bojorigora pūrīrikꝛꝛ āārīyupꝛ. 6 Jesús iri gobe tꝛo tariwāgāgū, ĩi bꝛadi oyagꝛe ĩāmi. “Yoaripoe pūrīrikꝛꝛ āārīmi”, ārī masīkōāmi. Irasirīgꝛ Īgūrē āsū ārī sērēñami:

—¿Mꝛ pūrīrikurire taumakū gāāmerī? ārīmi.

7 Īgū Jesúre yꝛjꝛmi:

—Yꝛ Opꝛ, sugꝛ yare iritamugū neō mámi. Deko gāmeñamakū, yꝛ iri gobe ñajāduamakū, gajirā yꝛ dupiyuro ñajāpꝛorinama, ārīmi.

8 Jesús Īgūrē ārīmi:

—Wāgānugāka! Mꝛ oyarore āiaka! ārīmi.

⁹ Irasū ārimakūta, ĩgū pūrīrikuri taribu. Irasirigu wāgānugā, ĩgū oyarore tuūtūrā, āiākōāmi. Jesús ĩgūrē tauadeanu judío masaka siñajārīnu* āārībú.

¹⁰ Irasirirā judío masaka oparā Jesús tausūadi ĩgū oyarore āiāmakū ĩārā, ĩgūrē āriñūrā:

—Dapagā marī siñajārīnu āārā. Mu oyarore kōāgū, marī dorerire tarinugāgū yāa, āriñūrā.

¹¹ ĩgū ĩgūsārē yujuyupu:

—Yure tauadi: “Mu oyarore āiaka!” ārāmi.

¹² ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgūrē āsū āri sērēñañūrā:

—Irire murē irasū ārādi, ĩnoāno āārārī?

¹³ Jesús buadire tauadero puru, iro āārīrā masaka wārā watopegue waakōāmi. Irasirigu buadi āārādi ĩgūrē tauadire: “ĩgūta āārīmi”, āri masibiriyupu. ¹⁴ Puru Jesús Marīpuya wiigue ĩgūrē bokajagu, ārīmi:

—Pemasika! Dapagorare mu pūrīrikuri marīgū āārā. Irasirigu ñerīrē irinemoririkōāka! Dupaturi ñerīrē irigu, mu pūrīrikadero nemorō ñerō tarigukoa, ārīmi.

¹⁵ ĩgū irasū ārādero puru, buadi āārādi judío masaka oparā purogue waa, ĩgūsārē weryupu:

—Yure tauadi Jesús wāikugu āārīmi, āriyupu.

¹⁶ Irire pérā, judío masaka oparā ĩgūsā siñajārīnu āārīmakū Jesús buadire tauadea waja ĩgūrē ñerō iripurori, wējēduadiñūrā.

¹⁷ ĩgūsā ĩgūrē ñerō iriduumakū ĩāgū, Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Yupu piriro marīrō moāgū yāmi. Yude moāa, ārīmi.

¹⁸ ĩgū irire ārimakū pérā, judío masaka oparā dupiyuro ĩgūrē wējēduadero nemorō wējēduadiñūrā. ĩgūsā siñajārīnu āārīmakū buadire ĩgū tauadea waja, ĩgū Marīpüre: “Yupu”, ārīrī waja ĩgūrē irasū wējēduadiñūrā. “ĩgū: ‘Yupu’, ārīgū, ĩgū basi: ‘Yu Marīpu suro merā āārā’, ārīgū yāmi”, āri gūñañūrā.

Jesús ĩgū Pagu ĩgūrē dorerosūta ĩgū iririre weredea

¹⁹ Irasirigu Jesús ĩgūsārē āsū āri weremi:

—Diayeta musārē werea. Yu Marīpu magū yu gāāmerō neō iribea. Yupu iririre ĩāgū, iri ditare yāa. ²⁰ Yupu yure ĩgū magūrē maīmi. Irasirigu āārīpereri ĩgū iririre yure ĩmumi. I dapagorare ĩgū turari merā yu iridea nemorō gajire yure iridoregukumi. ĩgū turari merā irire yu iri ĩmumakū ĩārā, ĩāgukarākoa musā. ²¹ Yupu boanerārē masū, okari sīrōsūta yude yu okari sīduarārē sīgukoa. ²² Yupu masaka ñerō iridea waja ĩgūsārē wajamoābemi. Yu gapure āārīpereri ĩgū turarire pīmi, ĩgūsārē wajamoābure. ²³ Āārīpererā ĩgūrē buremurōsūta yudere buremuburo, ārīgū, yure irasiridoremi. Yure ĩgū magūrē buremumerā Yupudere buremubema. ĩgū yure iriudi āārīmi.

²⁴ Diayeta musārē werea. Yu werenīrē pérā, yure iriudire buremurā, umugasigue Yupu merā perebiri okari opama. Wajamoāsūbirikuma. ĩgūsā perebiri peamegue waabonerā tarisiana. ²⁵ Diayeta musārē werea. Peamegue waabonerā yu Marīpu magū werenīmakū péripoe dapagorare ejasiāa. Yu wererire pérā, yure buremurā Marīpu merā okarākuma. ²⁶ Yupu masakare okari sīgū āārīmi. Irasirigu yu ĩgū magūrē ĩgū irirosūta ĩgūsārē okari sīmakū yāmi. ²⁷ Yu āārīpererā tīgū āārā. Irasirigu Yupu yure masaka ñerō iridea waja ĩgūsārē wajamoādoremi. ²⁸ Musā ire pérā, pégukabirikōāka!

* 5:9 Judío masaka siñajārīnu, sábado āārā.

Sunɔ boanerã ããrĩpererã yɔ werenímakū pérākuma. ²⁹ Īgūsã, yɔ werenímakū pérã, masãgoberigue ããrĩnerã masã, wiripereakõãrākuma. Ōãrĩrẽ irinerã masãrākuma, ãmugasigue perebiri okari opamurã. Nẽrĩ irinerã gapu masãrākuma, perebiri peamegue wajamoãsumurã.

Jesús Īgũyamarẽ werenemodea

³⁰ Yɔ gããmerõ neõ irimasĩbea. Yɔpɔ yure iriudi gããmerĩrẽ, Īgũ yure masakare wajamoãdorerõsũta yãa. Irasirigu Īgūsãrẽ wajamoãgũ diayeta yãa. ³¹ Yɔ basi: “Yɔ Marĩpɔ magũ Īgũ iriudi ããrã”, ãrĩ weremakũ: “Mɔ werenĩrĩ neõ diaye ããrĩbea”, ãrĩbukoa musã. ³² Gajigu ããrĩmi yaamarẽ weregu. Īgũ Yɔpɔ ããrĩmi. Īgũ yaamarẽ wereri diayeta ããrã. Irire yɔ ããrõ masĩa. ³³ Musã gajirãrẽ Juãrẽ masakare wãiyerimasurẽ yaamarẽ sërẽñadorerã iriubu. Īgũde yaamarẽ diayeta weremi. ³⁴ Yɔ gapu sugu masakare yure: “Marĩpɔ iriudi ããrĩmi”, ãrĩ werebure neõ ãmabea. Irasũ ãmabirikeregu, Juan yaamarẽ weredeare: “Diayeta ããrã”, ãrĩ werea, musã yure buremu, peamegue waabirikõãburo, ãrĩgũ. ³⁵ Juan musãrẽ sĩãgodiru irirosũ ããrĩmi. Īgũ wereri sĩãgodiru ãjũgoro irirosũ ããrĩbũ. Īgũ wererire pérã, yoaweyaripoe musã usayadibu. ³⁶ Juan weredeare nemorõ yɔ iriri merã yɔ ããrĩrikurire masĩsũa. Yɔpɔ turari merã Īgũ yure iriyuwarikãdoredeare irigu yãa. I merã yure Īgũ iriudi ããrĩrĩrẽ masĩsũa. ³⁷ Yɔpɔ yure iriudi, yaamarẽ ããrõ weremi. Īgũ irasũ werekeremakũ, Īgũ werenĩrĩrẽ musã neõ pébea. Īgũ deyorire neõ iãbea. ³⁸ Yure Yɔpɔ iriudire musã neõ buremubea. Irasirirã Īgũya kerere neõ péduripĩbea. ³⁹ Yɔpɔyãa werenĩrĩ gojadea pũrẽ musã ããrõ buenikõãa. “Gɔa i pũrẽ buerã, Marĩpɔ merã perebiri okarire bokarãkoa”, ãrĩ gũñãa musã. Iri pũguere yaamarẽta gojasũderõ ããrĩbũ. ⁴⁰ Iri pũguere yaamarẽ irasũ gojasũkeremakũ, musã gapu yure gããmebea. Irasirirã i okari yɔ sĩrĩrẽ opabirikõa.

⁴¹ Masakare yaamarẽ ããrõ werenĩmurãrẽ ãmabea. ⁴² Yɔ musã masaka ããrĩrikurire masĩa. Musã Marĩpɔre maĩrã meta ããrã. ⁴³ Yɔpɔ gããmerõsũta yɔ aarikereamakũ, musã yure gããmebea. Gajigu gapu Īgũ basi Īgũ gããmerõ aarimakũ, musã Īgũrẽ gããmerãkoa. ⁴⁴ ¿Nasirirã yure buremubukuri musã? Musã basi: “Ōãrõ yãa”, ãrĩ gãme werenĩrĩrẽ gããmea. Marĩpɔ sugu ããrĩgũ musãrẽ: “Ōãrõ yãa”, ãrĩ werenĩrĩ gapure gããmebea. ⁴⁵ Musã yure gããmebiri waja: “Īgũ Pagũguere gɔare weresãgukumi”, ãrĩ gũñabirikõãka! “Moisès dorerire irirã, Marĩpɔ merã ããrõ ããrĩrãkoa”, ãrĩ gũñakeremakũ, Moisès gapu musãrẽ weresãgukumi. ⁴⁶ Moisès Īgũ gojadea pũgue yaamarẽ gojadi ããrĩmi. Irasirirã Īgũ gojadeare buremurã, yudere buremuboayo musã. ⁴⁷ Moisès gojadeare musã burenumerã, ¿nasirirã yɔ wereri gapure buremubukuri? ãrĩmi Jesús.

6

Jesús cinco mil ãmarẽ baari ejodea

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Jesús Jerusalẽgue dɔpɔ buadire taudero pɔru, gɔa Īgũ buerã Īgũ merã Galilea wãĩkuri ditaru gajĩ koepugue taribujabu. Iri ditaruta “Tiberias” wãĩkũbũ. ² Masaka Jesús Īgũ turari merã pũrĩrikurãrẽ taumakũ iãsiã, wãrã Īgũrẽ tɔyama. ³ Ditaru gajĩ koepugue Īgũ ejadero pɔru, gɔa merã ãtããgue mũrĩa, doami. ⁴ Irinu judĩo masaka bosenu, pascua bosenu ejaburo meroãgã dɔyabu. ⁵ Jesús wãrã masaka Īgũ pɔro aarimakũ Īgũ, Filipere sërẽñami:

—¿Noogue marĩ ñsã masaka ããrĩpererã baaburire wajarirãkuri? ãrĩmi.

⁶ Jesús ìgũ basi ìgũ iriburire masĩkeregu: “Felipe yũre, ¿naásũ yũjugukuri?” ãrĩgũ, irasũ ãrĩmi. ⁷ Felipe ìgũrẽ yũjumi:

—Marĩ dosciento nũrĩ moãdea waja wajataropa pã duparu wajari, masakare marĩ guerekakũ, neõ ejabiriko, ãrĩmi.

⁸ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, gũa merãmũ Andrés, Simón Pedro pagũmũ Jesũre ãrĩmi:

⁹ —Õõ ñ majĩgũ su mojõma pã duparu, pẽrã waaĩ opami. Masaka gapũ wãrãgora ããrĩma. Irasiriro ìgũsãrẽ baari neõ ejabiriko.

¹⁰ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús gũare ìgũ buerãrẽ ãrĩmi:

—Masakare ããrĩpererãrẽ doadoreka! ãrĩmi.

Iro õãrõ tãkũro ããrĩbũ. Irasirirã iri weka doama. Ëma ditare keomakũ, cinco mil gora ããrĩmã. ¹¹ Ìgũsã eja doaperemakũ ìãgũ, Jesús pã duparure ãĩ, Marĩpũre: “Õãa”, ãrĩ, usũyari sĩmi. Irasiri odo, gũare ããrĩpererã iro doarãrẽ irire gueredoremi. Waaĩdere gueredoremi. Irasirirã ããrĩpererãrẽ ìgũsã baadũaropa guereyobũ. ¹² Ìgũsã yapimakũ ìãgũ, Jesús gũare ìgũ buerãrẽ ãrĩmi:

—Ìgũsã baadũaarire seaka! Ubugorata kõmobukoa, ãrĩmi.

¹³ Su mojõma pã duparure masaka baadũãdeare seasãrã, pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari puurigora utũudobobũ. ¹⁴ Masaka Jesús Marĩpũ turari merã ìgũsãrẽ baari sĩmakũ ìãrã, ãsũ ãrĩma:

—Diayeta ããrã. “Ì Marĩpũya kerere weredupiyurimasũ i ãmũgue aaribu ããrãyupũ”, ìgũsã ãrĩdita ããrĩmi.

¹⁵ Irasirirã Jesũre turaro merã ããia, ìgũsã Opũ ããrĩbure sóodũarã iriadima. Ìgũ gapũ irire masĩkõãmi. Irasirigũ dupaturi sugũta utãũgue marĩãkõãmi.

Jesús deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Naĩtĩawãgãrĩripoe ããrĩmakũ, gũa ìgũ buerã ditarugue buabũ. ¹⁷ Buaja, doódirugue ñajãa, Capernaugue taribujapũroribũ. Naĩtĩãrõgue iribũ. Jesús gũa pũrogue ejabirimi dapa. ¹⁸ Gũa taribujamakũ, mirũ bũro wẽjãpuwãgãribũ. Pagari makũrĩ wãgãbũ. ¹⁹ Su mojõma kilõmetro gũa waadero pũrũ, guayaru pũro Jesús deko wekague aarimakũ ìãbũ. Ìgũ irasũ aarimakũ ìãrã, bũro gũibũ.

²⁰ Jesús gapũ gũare ãrĩmi:

—Yũta ããrã. Gũimerãta!

²¹ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, gũa ìgũrẽ õãrõ bokatĩrĩ ñajãdorebũ. Ìgũ ñajãdero pũrũ, mata gũa waaderogũere ejabũ.

Masaka Jesũre ãmadea

²² Gajinũ gapũ masaka ditaru gaji koepũgue dujanerã iri ñamirẽ guayaru suru dujadiru merã gũa taribujamakũ, Jesús gũa merã waabirideadere masĩnũrã. ²³ Irogue ìgũsã ããrĩripoere gaji doóriduparu Tiberias wãikuri makãgue ããrãdea duparu, Jesús Marĩpũre: “Õãa”, ãrĩ, usũyari sĩ, masakare baari gueredero pũroweyague ejayuro. ²⁴ Irasirirã Jesús, gũa ìgũ buerã marĩmakũ ìãrã, iri doóriduparugue ñajãa, Capernaugue taribujañũrã Jesũre ãmarã waarã.

Jesũ pã irirosũ ìgũ ããrĩmarẽ weredea

²⁵ Ditarure taribuja, Jesũre bokajarã, ìgũrẽ sẽrẽñama:

—Buegu, ¿naásũ ããrĩmakũ õõguere aarari mũ? ãrĩma.

²⁶ Jesús ìgũsãrẽ ãrĩmi:

—Diayeta musārē werea. Yu Marīpu turari merā iri ĩmurĩrē ĩakererā, ĩgũ iriudi yu āārĩrĩrē b̄remubea. Irasirirā, yu musārē ejodeare baayapinerā dita āārĩsĩā, yure āmāa. ²⁷ Musā baari pereburi gapu ditare wajatamurā, moābirikōāka! Gaji baari yu āārĩpererā tĩgũ sĩburi gapure āmaka! Iri baarire āmarā, Marīpu merā perebiri okari oparākoma. Yuru yure irire musārē s̄doregu āārĩmi. ĩgũ iriudi yu āārĩrĩrē musārē ĩmusiami, ārĩmi.

²⁸ ĩgũ irasũ ārĩmakũ p̄erā, ĩgũrē s̄erēñama:

—¿Nasirirākuri Marīpu iridorerire ōārō iriyuwarikamurā?

²⁹ Jesũs ĩgũsārē yujumi:

—Marīpu musārē iridoreri āsũ āārā. Yure ĩgũ iriudire b̄remudoremi, ārĩmi.

³⁰ ĩgũ irasũ ārĩmakũ p̄erā, ĩgũrē ārĩma:

—Guare murē b̄remudoregu, ¿ñeonorē mu turari merā iri ĩmugukuri? ¿Naāsũperire iri ĩmugukuri? ³¹ Masaka marĩrōgue marĩ ñekūsamarā manā wāikurire baanerā āārĩmā. Marīpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ārĩderosũta ũmugasima baarire ĩgũsārē s̄idi āārĩmi, ārĩma Jesũre.

³² ĩgũsā irasũ ārĩmakũ p̄egu, Jesũs ĩgũsārē ārĩmi:

—Diayeta musārē werea. Moisés ũmugasima baarire musārē s̄ibiridi āārĩmĩ. Yurũta baari ũmugasima, diayemarē musārē s̄ĩgũ āārĩmi. ³³ Yu ũmugasigue āārĩdi Marīpu iriudi, ĩgũ baari irirosũ āārĩgũ, i ũmu marārē okari s̄ĩgũ āārā, ārĩmi.

³⁴ ĩgũ irasũ ārĩmakũ p̄erā, ĩgũrē ārĩma:

—Gua Opu, iri baarire guare s̄ĩnikōāka!

³⁵ Jesũs ĩgũsārē ārĩmi:

—Yu okarire s̄ĩgũ, baari irirosũ āārĩgũ āārā. Yure tuyagu, neō ũaboabi irirosũ āārĩgukumi. Yure b̄remugũ, neō ñemesibubi irirosũ āārĩgukumi. ³⁶ Dupiyuro yu musārē ārĩderosũta, musā gapu yure ĩakererā, b̄remubea dapa. ³⁷ Āārĩpererā Yuru yure s̄inerā yure tuyarākuma. ĩgũsārē yu neō beobirikoa. ³⁸ ũmugasigue āārĩdi yu gāamerĩrē irigu aarigũ meta iribu. Yure iriudi gāamerĩ gapure irigu aaribũ. ³⁹ Yure iriudi āsũ gāamemi. ĩgũ yure s̄inerārē neō sugure yu dedeubirimakũ gāamemi. I ũmu peremakũ, yu ĩgũsārē masũmakũ gāamemi. ⁴⁰ Yuru yure iriudi āārĩpererā yure ĩgũ magũrē ĩārā, yure b̄remurā ĩgũ merā perebiri okarire opamakũ gāamemi. Irasirigu i ũmu peremakũ, ĩgũsārē masũgukoa, ārĩmi Jesũs.

⁴¹ Jesũs: “Yu ũmugasigue merā دچارidea baari irirosũ āārĩgũ āārā”, ārĩrĩrē p̄erā, judio masaka oparā ĩgũrē werewhama. ⁴² Āsũ ārĩma:

—¿ĩ Jesũs, Josē magũ āārĩberi? Marĩ ĩgũ pagu, ĩgũ pagore masĩa. ¿Nasirigu ĩgũ: “ũmugasigue āārĩdi دچارibu”, ārĩrĩ?

⁴³ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ p̄egu, Jesũs āsũ ārĩ yujumi:

—Musā yure werewharire pirika! ⁴⁴ Neō sugũ ĩgũ gāamerō yure tuyabirikumi. Yuru gapu yure iriudi masaka yure b̄remumakũ irigu āārĩmi. I ũmu peremakũ, yure b̄remurārē masũgukoa. ⁴⁵ Marīpuya kerere weredupiyunerā āsũ ārĩ gojanerā āārĩmā: “Marīpu āārĩpererārē buegukumi”. Irasirirā āārĩpererā Yurũya buerire p̄e b̄remurā, ĩgũyare masĩrā yure tuyarākuma.

⁴⁶ Neō sugũ masakũ Yurũre ĩāgũ māmĩ. Yu sugũta ĩgũ merā āārĩdi ĩgũrē masĩa. ⁴⁷ Diayeta musārē werea. Yure b̄remugũ Yuru merā perebiri okari opami. ⁴⁸ Yu baari irirosũ āārĩgũ okari s̄ĩgũ āārā. ⁴⁹ Musā ñekūsamarā

masaka marĩrõgue manárẽ baanerã ããrĩmá. Irire baakererã, boanerã ããrĩmá. ⁵⁰ Yũ ãmugasigue merã dijaridea baari gapure werea. Irire baagu, neõ boabirikumi. ⁵¹ Yũ ãmugasigue merã dijaridea baari okari sirĩ irirosũ ããrĩgũ yata ããrã. I baarire baagu, Yũpũ merã okanígukumi. I baari yũ sirĩ, yaa dũpũ ããrã. I ãmũ marã Yũpũ merã okaníkõáburo, ãrĩgũ, yaa dũpũre sīgukoa, ãrĩmi Jesús.

⁵² Īgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, judío masaka oparã Īgũsã basi gãme guaseo, ãsũ ãrĩma:

—¿Nasirigu marĩrẽ Īgũya dũpũre baadoregu sĩbukuri?

⁵³ Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ãrĩmi:

—Diyeta musãrẽ werea. Yũ ããrĩpererã tĩgũ ããrã. Musã yaa dũpũre baamerã, yaa díre iirimerã okari opabea. ⁵⁴ Yaa dũpũre baagu, yaa díre irĩgu, Yũpũ merã perebiri okari opami. I ãmũ peremakũ, Īgũrẽ masũgukoa. ⁵⁵ Yaa dũpũ diayema baari ããrã. Yaa dí diayema iiriri ããrã. ⁵⁶ Yaa dũpũre baagu, yaa díre iirĩgu yũ merã õãrõ ããrĩmi. Yũdere Īgũ merã õãrõ ããrã. ⁵⁷ Yũpũ yũre iriudi okanígũ ããrĩmi. Īgũ okanígũ ããrĩsĩã, yũdere okanímakũ yámi. Irasirigu yũre baagure yũ irirosũ okanímakũ irigukoa. ⁵⁸ Yũ irire ãrĩgũ, ãmugasigue merã dijaridea baarire werea. I baari, maná musã ñekũsãmarã baadea irirosũ ããrĩbea. Īgũsã irire baakererã, boanerã ããrĩmá. Ĕmugasigue merã dijaridea baari gapure baagũno, okaníkõãgukumi, ãrĩmi Jesús.

⁵⁹ Jesús Capernaugue judío masaka nerẽrĩ wiigue buegu, irire weremi.

Jesús werenĩrĩrẽ pérã perebiri okari opaburire weredea

⁶⁰ Īgũ irasũ ãrĩ buemakũ pérã, wárã Jesũre tũyarã ãsũ ãrĩ gãme werenĩma Īgũ basi:

—Īgũ wereri marĩ pémakũ, diasagorãa. ¿Noã ire bokatĩũbukuri? ãrĩma.

⁶¹ Īgũsã werenĩrĩrẽ Jesús pékõãmi. Irasirigu Īgũsãrẽ sërẽñami:

—¿Yũ wererire péduabirikuri? ⁶² Yũ ããrĩpererã tĩgũ yũ ããrĩderogue mũrĩãmakũ iãrã, ¿naásũ gũñabukuri musã? ⁶³ Oãgũ deyomarĩgũ masakare okarire sĩmi. Īgũsãya dũpũ gapũ Īgũsãrẽ okamakũ irimasĩña máa. Yũ wererire pérã Oãgũ deyomarĩgũ okari sirĩrẽ opama. ⁶⁴ Irasũ ããrĩkeremakũ, gajirã musã merãmarã gapũ yũre bũremubema dapa, ãrĩmi Jesús.

Neõgoraguere Īgũrẽ bũremumerã ããrĩmurãrẽ, irasũ ããrĩmakũ Īgũrẽ wẽjẽduarãguere Īgũrẽ ĩmubure masĩsiayũpũ. ⁶⁵ ãsũ ãrĩmi:

—ãsũ ãrĩ wereabu musãrẽ. Neõ sugũ Īgũ gããmerõ yũre tũyabirikumi. Yũpũ, yũre bũremumakũ irigu ããrĩmi. Īgũ irasiribirimakũ, neõ sugũno yũre bũremubiribukumi, ãrĩmi Jesús.

⁶⁶ Īgũ irasũ ãrĩrĩrẽ pérã, wárã Jesũre tũyanerã neõ tũyanemobirima. ⁶⁷ Īgũsã irasirimakũ iãgũ, Jesús guare pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã Īgũ buerãrẽ sërẽñami:

—¿Musãde yũre tũyaduúrã yári? ãrĩmi.

⁶⁸ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Simón Pedro Īgũrẽ yũjũmi:

—Gũa Opũ, ¿noãrẽ gũa tũyabukuri? Mũ wereri, guare Marĩpũ merã perebiri okari opamakũ yáa. ⁶⁹ Gũa mũrẽ bũremusiãa. Gũa ire masĩsiãa. Mũ õãgũ, Marĩpũ iriudi ããrã, ãrĩmi.

⁷⁰ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús guare ãrĩmi:

—Yũ musãrẽ pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãrẽ beyebũ. Yũ irasirikeremakũ, sugũ musã merã ããrĩgũ wãtĩyagu ããrĩmi.

71 Jesús irasũ äriġũ, Judare Simón Iscariote magürë äriġũ iriyupũ. Judas pe mojõma pere su gubu peru përebejarã gua merã ääríkereġũ, Jesúre wëjêduarãġuere ġgürë ĩmubu äärĩmi.

7

Jesús pagupũrã ġgürë bũremudũabirideã

1 Jesús masakare irire buedero pũũ, Galilea nikũġue naagũ waami. Judío masaka oparã ġgürë wëjêduarire masĩġã, Judea nikũġuere äärĩduabirimi. 2 Iripoere judío masaka ñekũsãmarã masaka marĩrõġue äärĩrã, wiirigã irideare ġũĩarĩ bosenu ejaburo dupiyuro äärĩbũ. 3 Irasirirã Jesús pagupũrã ġgürë äriĩma:

—Õõrë dujabita, Judeague bosenure ġãġũ waaka! Irasirirã iroġue mũ buerã mũ turari merã iri ĩmurĩrë ġãrãkuma. 4 Masaka murë masĩmakũ ġããmegũ, mũ turari merã iri ĩmurĩrë äärĩpererã ġũrõ iri ĩmugũ waaka! ġgũsã ġãberogũ iribirikõãka! äriĩma.

5 ġgũ pagupũrã äärĩkererã, Jesúre bũremubirimi. 6 Irasirigũ Jesús ġgũsãrë äriĩmi:

—Masaka ġgũsã yũre masĩburo duyakõãã dapa. Mũsãrë iri bosenure ġãrã waadũamakũ õãġorãã. 7 I mũmũ marã mũsãrë ġãturibema. Yũ ġapũre ġgũsã ñerõ irideare yũ weremakũ ġãturima. 8 Mũsã bosenure ġãrã waaka! Yũre yũ waaburo duyakõãã dapa. Irasirigũ iri bosenure ġãġũ waabea dapa, äriĩmi Jesús.

9 ġgũ irire äãrãdero pũũ, Galileague dujami.

Jesús ġgũsã wiirigã iriri bosenure ġãġũ waadeã

10 ġgũ pagupũrã bosenure ġãrã waadero pũũ, Jesúde masaka ĩmurõ marĩrõ waami, ġgũsã ġgũ waarĩre masĩbirikõãburo, äriġũ. 11 Iri bosenure judío masaka oparã ġgürë ämarã iriĩnurã. Äsũ äri sërëñaĩnurã:

—¿Noõġue äärĩkuri ġgũ? äriĩnurã.

12 Wãrã masaka Jesúyamarë werenĩrã iriĩnurã. ġajirã: “Õãġũ äärĩmi”, äriĩnurã. ġajirã ġapũ: “Õãġũ meta, masakare äriĩkatorikũġũ äärĩmi”, äriĩnurã.

13 Judío masaka oparãrë ġũirã, äärĩpererã pëuroġue: “Jesús äsũ äärĩmi”, äri wëbiriĩnurã.

14 Jesús iroġue eja, iri bosenu dekokũaripoe Marĩpũya wiigũ ñãjãã, masakare buemi. 15 ġgũ buemakũ përá, judío masaka oparã pëġũka, äsũ äriĩma:

—Ĩĩ buebiridi äärĩkereġũ, ¿nasirigũ õãrõ masĩrĩ?

16 ġgũsã irasũ äriĩmakũ pëġũ, Jesús ġgũsãrë äriĩmi:

—Yũ bueri, yaa meta äãrã. Yũre iriudiya bueri ġapũ äãrã. 17 Marĩpũ ġããmerĩrë iridũarã yũ buerire përá: “Marĩpũ ġgürë buedorerosũta buemi. ġgũ ġããmerõ wërebemi”, äriĩrãkuma. 18 Sugũ ġgũ ġããmerõ wëreġũ, ġajirãrë: “ġgũ õãrõ weremi”, äri bũremumakũ iridũagũ äärĩmi. ġajigũ Marĩpũ ġgürë iriudi ġããmerĩrë wëreġũ ġapũ masakare: “Marĩpũ õãtarimi”, äri bũremumakũ yãmi. ġgũ äriĩkatori marĩrõ diayeta wëreġũ äärĩmi.

19 Moĩsë Marĩpũ doreri ġõjãdea pũrë mũsãrë pĩdi äärĩmi. Mũsã ġapũ neõ sugũ iri dorerire irĩbea. ¿Nasirirã mũsã yũre wëjêduari? äriĩmi.

20 Masaka ġgürë äriĩma:

—Mũ wãtĩ ñãjãsũdi äãrã. ¿Noã murë wëjêduari?

21 Jesús ġgũsãrë äriĩmi:

—Suñarõ siñajārīnu āārīmakū yu sugu pūrīrikugure taumakū iārā, masā āārīpererā iāgukakōābu. ²² Iripoegue Moisés masā pūrā ūmarē Īgūsāya dupuma gasirogārē* wiiridoredi āārīmī. Īgū irire doreburo dupiyuro masā ñekūsāmarā irasirisianerā āārīmā. Irasirirā masā majīrāgārē su mojóma pere gajī mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā Īgūsā deyoadero puru siñajārīnu āārīkeremakū, Īgūsārē irasirināa. ²³ Irasirirā Moisés dorederosūta irirā, siñajārīnu āārīkeremakū masā majīrāgā ūmarē Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiria. Siñajārīnu āārīmakū yu sugure āārīpereri Īgūya dupumarē oāmakū iribu. ¿Nasirimurā yu merā guari masā? ²⁴ Masā yu irideare iādero puru: “Ñerō irimi”, ārī werewhabirikōāka! Yu irideare oārō keoro pémāsī odorāgue werenika! ārīmi Jesús.

Jesús amugasigie merā aaribū, ārī weredea

²⁵ Īgū irasū ārīripoere gajirā Jerusalén marā āsū ārī werenīma:

—¿Ī marī oparā wējēduagu meta āārīrī? ²⁶ Īgū āārīpererā iūrōgue buegu yāmi. Suguno gaputa Īgūrē gajino neō ārībema. Gajipoe irirā marī oparā: “Ī diayeta Cristo, Marīpu iriudi āārīmi”, ¿ārī gūñabukuri? ²⁷ Marī Ī aariderore masīa. Cristo, Marīpu iriugu gapure aarimakū, Īgū āārīderoguere masībirikoa. Irasirigu Cristo āārībirikumi Ī, ārīma.

²⁸ Jesús Marīpuya wiigie bueripoe Īgūsā irasū ārī werenīmakū pégu, buro busuro merā āsū ārī weremi:

—Masā yure masīa, ārā. Īgū aariderodere masīa, ārā. Yu gāāmerō aaribiribu. Yure iriudi keoro irigu āārīmi. Masā Īgūrē masībea. ²⁹ Yu Īgū purogue āārīdi āārīsīā, Īgūrē masīa. Īgūta yure iriumi, ārīmi Jesús.

³⁰ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē peresu iridwakererā, ñeābirima. Īgū ñerō tariburinu duyabu dapa. Irasirirā Īgūrē ñeābirima. ³¹ Gajirā wārā masaka Īgūrē buremuma. Āsū ārīma:

—Neō sugu, Ī nemorō Marīpu turari merā iri Īmugū māmī. Irasirigu Ī Cristo, Marīpu iriudi āārīmi.

Fariseo bumarā Jesúre peresu iridoredea

³² Fariseo bumarā, masaka Jesúre: “Ī Marīpu iriudi āārīmi”, ārīrīrē péñurā. Irasirirā Īgūsā paia oparā merā Marīpuya wiire korerā surarare Īgūrē ñeā, peresu iridorerā iriudiñurā.

³³ Irasirigu Jesús masakare āsū ārīmi:

—Yoaweyaripoe masā merā āārīgukoa. Puru yure iriudi purogue waagukoa. ³⁴ Yu āārīburore masā waamasībirikoa. Irasirirā yure āmakererā, neō bokabirikoa.

³⁵ Īgū irasū ārīmakū pérā, judío masaka oparā Īgūsā basi āsū ārī gāme sērēñama:

—Īgū marīrē: “Yure masā neō bokabirikoa”, ārīgū, ¿noógue waagukuri? ¿Īgū judío masaka griego āārīrōgue makārī waanerā purogue griego masakare buegu waabukuri? ³⁶ Īgū marīrē: “Yu āārīburore masā waamasībirikoa. Irasirirā yure āmakererā, neō bokabirikoa”, ārīrī, ¿naásū ārīduaro iriayurī? ārīma.

* 7:22 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē Īgū pūrā ūmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmī. Puru iri dorerire Moisésē pídi āārīmi. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, Īgūsā pūrā ūmarē su mojóma pere gajī mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā Īgūsā deyoadero puru irasū yāma.

Jesús okari sīrī dekomarē weredea

³⁷ Īgūsā bosenū iritūnurīnū dupanūgora āārīmakū, Jesús wāgānūgā, būro būsuro merā masakare āsū ārī weremi:

—Nemesiburā yū pūroque iirīrā aarika! ³⁸ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Yure būremurāya yūjupūrārīguere okari sīrī deko ūmayoro iirosū āārīnīkōārokoa”, ārī gojasūdero āārībū, ārīmi.

³⁹ Jesús irire ārīgū: “Yure būremurā Ōāgū deyomarīgūrē oparākuma”, ārīgū irimi. Jesús ūmūgasigue mārīaburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgū ejabirimi dapa.

Masaka dukawaridea

⁴⁰ Jesús ārīrīrē pérā, gajirā āsū ārīma:

—Ī diayeta Marīpūya kerere weredupiyurimasā: “Marī pūro aaribu āārāyupū”, Īgūsā ārīdī āārīmi.

⁴¹ Gajirā āsū ārīma:

—Ī, Cristo Marīpū iriudi āārīmi.

Gajirā gapū:

—Cristo, ¿nasiribu Galileamū āārībukuri? ārīma. ⁴² Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū gojasūdero āārībū: “Cristo Marīpū iriubu, opu David parāmi āārīturiagu āārīgukumi. David deyoadea makā Belén wāikarī makāgue deyoagakumi”, ārī gojasūdero āārībū.

⁴³ Irasirirā Jesúre surosū gūñabirisīā, gāme dukawariakōāma. ⁴⁴ Surāyeri Jesúre ñeā, peresu iriduakererā, iribirima.

Judío masaka oparā Jesúre būremubiridea

⁴⁵ Irasirirā Marīpūya wiire korerā surara Jesúre ñeādorerā iriunerā, paía oparā, fariseo bumarā pūroque goedujāāñurā. Īgūsā goedujajamakū iārā, Īgūsārē sērēñāñurā:

—¿Nasirirā Jesúre ñeā, āiribirari?

⁴⁶ Surara Īgūsārē yūjūñurā:

—Neō sugū Īgū irirosū werenīgū mámi.

⁴⁷ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, fariseo bumarā Īgūsārē ārīñurā:

—¿Mūsāde Īgū ārīkatori merā weremakū: “Diayeta weremi”, ārī būremurī?

⁴⁸ Neō sugū marī oparā, neō sugū gūa fariseo bumarā Īgūrē būremugū mámi.

⁴⁹ Sīisā masaka gapū Īgū wererire būremurā, Marīpū Moisére doreri pídeare masībema. Wajamoāsūmurā āārīma.

⁵⁰ Nicodemo fariseo bumū iro dupiyuro ñami merā Jesúre iāgū ejadi, Īgūsā merā āārīyupū. Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Īgūsārē ārīyupū:

⁵¹ —Marīrē doreri āsū ārā. Sugū masakū Īgū irideare weremakū marī pēburo dupiyuro Īgūrē: “Ñerō iribu”, ārī wajamoāmasībea, ārīyupū.

⁵² Īgū irasū ārīmakū pérā, āsū ārī yūjūñurā:

—¿Mude Īgū irirosū Galileamū āārīrī? Marīpūya werenīrī gojadea pūrē bueka! Iri pūrē buegu: “Neō sugū Galileamū Marīpūya kerere weredupiyurimasā mámi”, ārī masīgukoa.

Ūmū merā ñerō irigore weresādea

⁵³ Īgūsā irasū ārādero pūru, Īgūsāya wiirigue dujāakōāñurā.

8

¹ Jesús gapu ütāu Olivos wāikudigue waami. ² Gajinu gapu boyoripoe āārimakū, Marīpuya wiigie waami doja. Īgū ejamakū ĩārā, masaka āārīpererā ĩgū puro nerēma. Irasirigu eja doa, ĩgūsārē buenugāmi. ³ Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā sugo nomeōrē gajigu igo marāpu āārībi merā igo ñerō irigore bokajañurā. Irasirirā Jesús bueripoe iri wiigie āārīpererā masaka ĩūrō igore āññajānū, Jesúe ārīma:

⁴—Buegu, igo marāpukugo āārīkerego, gajigu merā ñerō irigore bokajabu.

⁵ Moisés Marīpu doreri gojadea pūgue igo nomeō irirosū irigonorē ütāyeri merā dea wējēdoređi āārīmi. Mūkōa, ¿naásū āārī?

⁶ “¿Naásū yujugukuri?” ārīrā, ĩgūrē irasū ārī sērēñadima. “Īgū keoro yujubirimakū, marī oparāguere weresārākoa”, ārī guññañurā. Īgūsā irasū sērēñamakū pégu, Jesús gapu muúbia doaja, nikūgue ĩgūya mojōsūrū merā gojami. ⁷ Īgūsā ĩgūrē sērēñaduubirimakū pégu, Jesús wāgānugā, āsū ārīmi:

—Musā merāmu ñerō iribino igore ütāye merā deapūrōriburo.

⁸ Irasū ārī odo, dupaturi muúbia doaja, nikūgue gojami doja. ⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūsā ñerī irideare pémasī, guyasirīrī merā, mūrā sugu puru, gajigu puru wiriapūrōrima. Irasirirā Jesúe sugata nomeō iro dujago merā píkōā, waakōāma. ¹⁰ Jesús wāgānugā, igore ārīmi:

—¿Noógue āārīrī mūrē weresānerā? ¿Neō sugu mūrē wajamoādoregu márī?

¹¹—Māmi, yu Opu, ārī yujūmo.

Igo irasū ārīmakū, Jesús igore ārīmi:

—Yude mūrē wajamoādorebea. Irasirigo waaka! Dupaturi ñerīrē neō irinemobirikōāka!

Jesús i ũmu marārē sñagori sīgū āārīrīmarē weredea

¹² Jesús dupaturi masakare āsū ārī weremi:

—Yu i ũmu marārē sñagori sīgū āārā. Yure tayarā naññārōgue āārīrā irirosū āārībema. Boyorogue āārīrā irirosū āārīma. Irasirirā yu okari sīrīrē oparākuma.

¹³ Īgū irasū ārīmakū pérā, fariseo bumarā ārīma:

—Mu basi mu āārīrikurire werea. Irasiriro mu werenirī neō wajamáa.

¹⁴ Jesús ĩgūsārē āsū ārī yujūmi:

—Yu aariderore, yu waaburodere yu masīa. Musā gapu irire neō masībea. Irasirigu yu basi yu āārīrikurire werekeremakū, yu werenirī diayeta āārā.

¹⁵ Musā i ũmu marā irirosū yure werewuáa. Yu gapu neō sugare musā irirosū werewuabea. ¹⁶ Yu masaka āārīrikurire: “I gapu oāa, i gapu oābea”, ārīgū, keoro ārā. Yu sugata yu gāāmerō irire ārībea. Yupu yure iriudi merā irire irasū yāa. ¹⁷ Musārē doreri gojadea pūgue āsū ārā: “Pērā masaka ĩgūsā ĩadeare surosū weremakū: ‘Diayeta āārā’, ārī buremurō gāāmea”, ārī gojasūdero āārībū. ¹⁸ Yu basi yu āārīrikurire werea. Yupu yure iriudide yu āārīrikurire weremi, ārīmi.

¹⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē sērēñama:

—¿Noógue āārīrī mupu?

Jesús ĩgūsārē yujūmi:

—Musā yure, Yupudere masībea. Yure masīrā, Yupudere masīboayo.

²⁰ Jesús irasū ārī weregu, Marīpuya wiigie āārīmi. Masaka niyeru sīrā, ĩgūsā sārī kūmarī puro āārīmi. Īgū ñerō tariburinu ejabiribu dapa. Irasirirā neō sugu ĩgūrē ñeā, peresu iribirima.

Jesús: “Y_H waaburore musā waamasibirikoa”, āri weredea

²¹ Jesús dupaturi judío masaka oparāre weremi:

—Y_H āāriderogue waagukoa. Y_H waadero p_{ar}u, musā yure āmarākoa. Musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa. Y_H waaburoguere musā waamasibirikoa.

²² Īgū irasū ārīmakū pérā, gāme sērēñama:

—¿Nasirigu: “Y_H waaburoguere musā waamasibirikoa”, ārīrī? ¿Īgū basi wējē boagukuri irasū ārīgū?

²³ Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Musā gap_H i ūmugue āārīrā, i ūm_H marā āārā. Y_H gap_H ūmugasigue āārīdi, i ūm_H meta āārā. ²⁴ Irasirigu musārē: “Musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa”, ārāb_H. Musā: “Y_H Īgū āārā*”, āri wereadeare b_uremubirisīā, musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa.

²⁵ Irasū ārīgū pérā Īgūrē sērēñama:

—¿Noāno āārīrī m_H?

Jesús Īgūsārē yujumi:

—Buenagāgūgueta musārē: “Y_H Īgū āārā”, āri weresiab_H. ²⁶ Y_H musāyamarē, musā ñerō iridea waja musārē wajamoāburire wereduarī, wāri āārā. Yure iriudi gap_H diaye weremi. Irasirigu Īgū weremakū y_H pédea ditare musā i ūm_H marārē werea, ārīmi.

²⁷ Jesús: “Yure iriudi”, ārīgū, Īgū Pagureta werenīgū irimi. Īgūsā gap_H irire pémasibirima. ²⁸ Irasirigu Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Yure āārīpererā tīgūrē musā curusague pábiatū āiwāgūnūrākoa. Musā irasū irirā: “Y_H Īgū āārā”, āri wereadeare: “Diayeta āārā”, āri masīrākoa. Y_H gāāmerō neō iribi, irasū āārīmakū Y_H yure buedea ditare y_H weregū āārīrīrē masīrākoa. ²⁹ Yure iriudi y_H merā āārīmi. Īgū gāāmerī ditare irinīā. Irasirigu Īgū yure neō béobemi.

³⁰ Jesús irasū ārīmakū pérā, wārā masaka Īgūrē b_uremuma.

Jesús Marīp_H pūrāyamarē, ñerō irimasāyamarē weredea

³¹ Jesús, judío masaka: “Marīp_H iriudi āārīmi”, āri b_uremurārē āsū ārīmi:

—Y_H werenīrīrē b_uremuduúmerā, diayeta y_H buerā āārā. ³² Irasirirā diayema āārīrīrē masīrākoa. Irire masīrā, ñerō iririre pirirākoa. Moāboanerā musā opure wirianerā irirosū āārīrākoa.

³³ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē ārīma:

—G_H Abraham parāmerā āārīturiarāgue āārā. Irasirirā neō gajirāyarā Īgūsārē moāboerā āārībea. Irasirigu: “Moāboanerā musā opure wirianerā irirosū āārīrākoa”, ārīgū, ¿naāsū ārīduagu irasū ārīrī m_H?

³⁴ Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Āārīpererā ñerīrē irirā, ñerīrē iridoreguyarā Īgū dokamarā irirosū āārīma. ³⁵ Sug_H moāboegu wii op_H magū irirosū neō āārībemi. Wii op_H magū gap_H Īgū paguya wii m_H āārīnīkōākumi. ³⁶ Y_H, ūmugasigue āārīgū magū āārā. Irasirigu musārē ñerīrē iridoreguyarā irirosū āārībirimakū irigu, diayeta moāboanerā musā opure wirianerā irirosū āārīmakū irigukoa. ³⁷ Y_H musā Abraham parāmerā āārīturiarire masīā. Irasū

* **8:24** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīpure sērēñadi āārīmi: “Israel bumarā yure: ‘Mu iriudi wāi, ¿naāsū āārīrī?’ āri sērēñamakū, ¿naāsū āri weregukuri?’” Marīpu Īgūrē āsū ārīdi āārīmi: “Y_H wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū āri wereka: ‘YO SOY yure musāguere weredoregu iriumi’, ārīka!” ārīdi āārīmi. “YO SOY EL QUE SOY”, ārīrō: “Y_H āārīnīgūta āārā, o Īgūta āārā y_H”, ārīduaro yāa.

ããrĩkererã, musã yu wererire péduabea. Irasirirã yure wējēduáa. ³⁸ Yu yure masĩmakũ irideare musãrē werea. Musã gapu musãpu dorerire yáa.

³⁹ Īgūsã Īgūrē ārĩma:

—Abraham guã ñekũ ããrĩdi ããrĩmĩ.

Jesús gapu Īgūsãrē ārĩmi:

—Musã diayeta Abraham parãmerã ããrĩturiarã ããrĩrã Īgũ iriunaderosũta iririkũboayo. ⁴⁰ Yu yure diaye wererire musãrē yu werekeremakũ, yure wējēduáa. Abraham gapu musã irirosũ neõ irasiribiridi ããrĩmĩ. ⁴¹ Musã musãpu irirosũta yáa.

Īgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ārĩma:

—Guã, pagu marĩrã irirosũ ããrĩbea. Marĩpu suguta guapu ããrĩmi.

⁴² Jesús Īgūsãrē ārĩmi:

—Yu diayeta musãpu ããrĩmakũ, musã yure maĩboayo. Yu Īgũ merã ããrĩdita õõ musã pũroge aaribũ. Yu gããmerõ aaribiribu. Yu yure iriumĩ. ⁴³ ¿Nasirirã yu wererire pémasĩberĩ musã? Musã yu wererire péduabirisĩã, pémasĩbea. ⁴⁴ Musãpu wãtĩ ããrĩmi. Musã Īgũyarã ããrã. Irasirirã Īgũ gããmerĩrē iridũáa. Neõgoragueta masakare wējēbéodi ããrĩgũ yãmi. Īgũguere diayema neõ máa. Irasirigu Īgũ neõ diayemarē werebemi. Neõgoraguere masakare ãrĩkatorĩroridĩ ããrĩmĩ. Irasirigu Īgũ irasũ ãrĩkatorikũgu ããrĩsĩã, ãrĩkatori ditare weremi. ⁴⁵ Yu gapu diayemarē werea. Irasirirã yu wererire pérã, musã irire buremubea. ⁴⁶ ¿Noã yure: “Mu ãsũ irigu, ñerõ iriabũ”, ãrĩ masĩbukuri? Yu musãrē diayemarē werekeremakũ, ¿nasirirã yu wererire buremuberĩ? ⁴⁷ Yu pũrã Īgũ werenĩrĩrē péma. Musã gapu Īgũ pũrã ããrĩberĩsĩã, irire péduabea, ãrĩmi Jesús.

Cristo Abraham dupiyuro ããrĩdeamarē weredea

⁴⁸ Jesús irasũ ãrĩmakũ pérã, judío masaka Īgūrē ārĩma:

—Guã: “Mu Samariamũ, wãtĩ ñajãsũdi ããrã”, ãrĩrã, diayeta ãrĩrã yáa.

⁴⁹ Jesús Īgūsãrē ārĩmi:

—Yu wãtĩ ñajãsũdi ããrĩbea. Yu iriri merã masaka Yu yure: “Õãtaria mu”, ãrĩmakũ yáa. Musã gapu yu iririre ããkererã: “Ñerĩrē irigu ããrĩmi”, ãrã. ⁵⁰ Yu yure: “Õãrõ yáa”, ãrĩ buremurãrē ãmabea yu. Yu gapu masakare yure buremumakũ gããmemi. Īgũta yu iririre ããgũ, yure: “Õãrõ yáa”, ãrĩmi. ⁵¹ Diayeta musãrē werea. Yu wererire irigu neõ boabirikumi.

⁵² Īgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, Īgūrē ārĩma:

—Dapagora guã ire masĩa. Mu wãtĩ ñajãsũdi ããrã. Abraham iripoegue boakõãdi ããrĩmĩ. Marĩpuya kerere weredupiyunerãde boakõãnerã ããrĩmã. Mu gapu: “Yu wererire irigu neõ boabirikumi”, ãrã. ⁵³ ¿Guã ñekũ Abraham nemorõ ããrĩrĩ mu? Īgũ, Marĩpuya kerere weredupiyunerãde boakõãnerã ããrĩmã. ¿Noã ããrĩrĩ mu irasũ ãrĩ weregu?

⁵⁴ Jesús Īgūsãrē ārĩmi:

—Yu, yu basi õãrõ werenĩrĩ wajamãa. Yu gapu musã: “Guapu ããrĩmi”, ãrĩgũ gapu yure õãrõ weremi. ⁵⁵ Musã gapu Yu yure neõ masĩbea. Yu Īgūrē masĩa. Yu: “Īgūrē masĩbea”, ãrĩgũ, musã irirosũ ãrĩkatorikũgu ããrĩbukoa. Yu gapu Īgūrē õãrõ masĩa. Irasũ ããrĩmakũ, Īgũ wererire yáa. ⁵⁶ Musã ñekũ Abraham yu ãũmũgue aariburire masĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu yu aarimakũ ããgũ, buro usuyari merã ããrĩdi ããrĩmĩ.

⁵⁷ Īgūsã Jesũre ārĩma:

—Mu cincuenta bojori opabirikeregu, ¿nasirigu Abrahārē īādi āārībukuri?

⁵⁸ Jesús īgūsārē ārīmi:

—Diyeta masārē werea. Abraham dupiyuro āārīdi yuta āārā.

⁵⁹ Īgū irasū ārīmakū pērā, īgūsā ūtāyeri āi, īgūrē dea wējēduamakū, Marīpuya wiigue āārādi īgūsā watope duriwiriakōāmi.

9

Deyoaguguetā koye īāmasībire Jesús taudea

¹ Gajinu Jesús maague waagū, deyoaguguetā koye īāmasībire bokajami.

² Gua īgūrē īārā, Jesúre sērēñabu:

—Buegu, ¿noā ñerō iridea waja īgū koye īāmasībi deyoayuri? ¿Īgū pagusāmarā ñerō iridea waja, o īgū basi īgū ñerō iridea waja īgūrē irasū waayuri? ārību.

³ Jesús gware ārīmi:

—Īgū ñerō iridea, īgū pagusāmarā ñerō iridea īgū deyoaguguetā koye īāmasībi āārīmakū iribirību. Marīpu īgū turari merā īgūrē ōārī iririre masakare īmugukumi. Irasirigu īgū koye īāmasībi deyoami. ⁴ Ūmu merā masaka moāmasīrā irirosū dapagora Marīpu yare iriugu pīdeare marīrē iriro gāamea. Ńami merā moāmasīmerā irirosū purugue īgū pīdeare irimasībirikoa pama. ⁵ Yu i amuguerē āārīgū, masakare sīāgori sīgū āārā. Irasirigu īgūsārē Marīpure masīmakū yāa, ārīmi.

⁶ Irasū ārī odo, nikūgue sikure eomeépi, iri merā morē, koye īāmasībiya koyeguere túwākāmi. ⁷ Irasiri odo, īgūrē ārīmi:

—Siloé wāikuri deko gobegue īgūsā iridea moye koyere koegu waaka! ārīmi. “Siloé”, ārīrō: “Iriugu”, ārīduaro yāa.

Īgū irasū ārīmakū pégū, koye īāmasībi iroque īgūya koyere koegu waakōāmi. Koe odo, koye īāmasīgugue dujariyupu. ⁸ Īgūya wiigue dujajamakū, īgūya wii puro āārīrā, iro dupiyuro īgū niyeru sērēdi āārīmakū īānerā, sērēñañurā:

—¿Īrī dupiyuro niyeru sērē doanídita āārīrī?

⁹ Gajirā ārīñurā:

—Īgūta āārīmi.

Gajirā gapu ārīñurā:

—Īgū āārībemi. Īgū irirosū deyogu āārīmi.

Īgūsā irasū ārīmakū pégū, koye īāmasībi āārādi gapu āsū ārīyupu:

—Īgūta āārā yu.

¹⁰ Īgū irasū ārīmakū, masaka īgūrē sērēñañurā:

—Mu īāmasībiradi āārīgū, ¿nasirigu dapagorare irasū īāmasīrī?

¹¹ Īgūsārē yajuyupu:

—Jesús wāikugu īgūya siku nikū merā moāmorē, yu koyere túwākāmi. Túwākā odo, yare: “Siloé wāikuri deko gobegue īgūsā iridea gobegue moye koyere koegu waaka!” ārāmi. Yu iroque waa, koyere koe odo, īāmasīpuroriabu.

¹² Īgū irasū ārīmakū, īgūrē sērēñañurā doja:

—Murē irasiriadi, ¿noógue āārārī?

—Masībirikoa. Noó āārīgū āārīkumi, ārīyupu.

Fariseo bumarā koye īāmasībi āārīdire sērēñadea

13 Pɔɔ ɪgʊsā koye ɪāmasɪbiridire fariseo bumarā pɔɔrogue āɪāñūrā. 14 Jesú ɪgʊya sɪku nikū merā moāmōrē, koye ɪāmasɪbire taudeanu judío masaka sɪñajārɪñu āārɪbú. 15 Irasirirā fariseo bumarā koye ɪāmasɪbiridire sērēñañūrā:

—¿Nasirigu dapagorare oārō ɪārɪ?

ɪgʊsārē yɔɔyɔɔpɔɔ:

—Sugu ɪgʊya sɪku nikū merā moāmōrē, yaa koyere tūwākāmi. Irasirigu yaa koyere koeadero pɔɔ, ɪāmasɪpɔɔrorɪbɔ.

16 ɪgʊ irasū ārɪmakū, surāyeri fariseo bumarā merāmarā ārɪñūrā:

—ɪgʊrē irasiridi, marɪ sɪñajārɪñurɪma dorerire iribi āārɪmi. Irasirigu Marɪpɔɔ iriudi āārɪbemi.

Gajirā gapɔɔ ārɪñūrā:

—ɪgʊ ñerō iriguño āārɪgʊ, i iri ɪmurɪrē irimasɪbiriboayupɔ. Irasirirā ɪgʊsā surosū gūñabirisɪā, dukawarɪñūrā. 17 Irasirirā dupaturi koye ɪāmasɪbiridire sērēñañūrā doja:

—Mukoa, ¿naasū ārɪrɪ mūrē koye ɪāmasɪmakū iridire?

ɪgʊ yɔɔyɔɔpɔɔ:

—ɪgʊ Marɪpɔɔ kerere weredupiyugɔ āārɪmi, ārā yɔ, ārɪyupɔ.

18-19 Judío masaka oparā gapɔɔ: “ɪ koye ɪāmasɪgʊ, dupiyuro koye ɪāmasɪbi āārɪdi āārɪbemi”, ārɪ gūñadiñūrā. Irasirirā ɪgʊ pagusāmarārē siiu, sērēñañūrā:

—“¿ɪ mɔ magū neō deyoagɔgueta koye ɪāmasɪbi āārɪdi āārɪmi”, ārɪrɪ? ɪgʊ diayeta koye ɪāmasɪbiridi āārɪgʊ, ¿nasiri dapagorare oārō ɪāmasɪrɪ?

20 ɪgʊ pagusāmarā yɔɔjuñūrā:

—Ire gɔa masɪā. ɪ gɔa magūta āārɪmi. ɪgʊ deyoagɔgueta koye ɪāmasɪbiridita āārɪmi. 21 ɪgʊ dapagora koye ɪāmasɪrɪ gapɔɔre, ɪgʊrē ɪāmakū irididere masɪbea. ɪgʊrē sērēñaka! Buguro āārɪmi. ɪgʊ basi musārē yɔɔmasɪmi.

22 Judío masaka oparā dupiyurogue āsū ārɪñūrā:

—Jesúre: “Marɪpɔɔ iriudi Cristo āārɪmi”, ārɪgʊnōrē marɪ nerērɪ wiirigue neō ñajādorebirikōārā! ārɪñūrā. Irasirirā, ɪgʊsā ārɪdeare pénerā āārɪsɪā, koye ɪāmasɪbiridi pagusāmarā ɪgʊsārē güigorañūrā. 23 Irasirirā ɪgʊsārē: “Buguro āārɪmi. ɪgʊrē sērēñaka!” ārɪñūrā.

24 Judío masaka oparā irire pérā, dupaturi koye ɪāmasɪbiridire siiu, ɪgʊrē ārɪñūrā doja:

—Marɪpɔɔ mɔ wererire pémi. Irasirigu ɪgʊ péurogue guare diaye wereka! Gɔa ire masɪā. Jesú ñerō irigu āārɪmi.

25 ɪgʊsā irasū ārɪmakū pégu, ɪgʊsārē āsū ārɪ yɔɔyɔɔpɔɔ:

—Jesúre ɪgʊ ñegú, o oágú āārɪrɪrē masɪbirikoa yɔ. I ditare masɪā. Yɔ dupiyuroguere koye ɪāmasɪbi āārɪbú. Dapagorare ɪāa, ārɪyupɔ.

26 ɪgʊ irasū ārɪmakū pérā, dupaturi ɪgʊrē sērēñañūrā doja:

—¿Nasiriri ɪgʊ mūrē? ¿Nasirigu ɪgʊ mūrē koye ɪāmasɪmakū iriri?

27 ɪgʊ yɔɔyɔɔpɔɔ ɪgʊsārē:

—Irireta musārē weresiabu. Yɔ irasū ārɪ werekeremakū, musā gapɔɔ yɔ wererire péduabirabu. ¿Nasirirā dupaturi yɔ irire weremakū péduari? ¿Musāde ɪgʊ buerā āārɪduakuri?

28 ɪgʊ irasū ārɪmakū pérā, ɪgʊrē turiñūrā:

—Mɔ ɪgʊ buegu āārā. Gɔa gapɔɔ Moisés gojadeare buerā āārā. 29 Ire gɔa masɪā. Marɪpɔɔ Moisére weredi āārɪmi. Jesúre iriudi gapɔɔre gɔa masɪbea.

30 ɪgʊsā irasū ārɪmakū, ɪgʊsārē āsū ārɪ yɔɔyɔɔpɔɔ:

—Musā irasū ārimakū, pégukakōākoa. Īgū yare koye iāmasīmakū irikere-makū, musā Īgūrē iriudire masībea, ārā. ³¹ Marī ire oārō masīa. Marīpu ñerō irirā Īgūrē sērēmakū pébemi. Īgūrē buremugū, Īgū dorerire irigure Īgū sērērī ditare pémi. ³² Marī neō sugū deyoaguguetā koye iāmasībire iāmakū irigū āārīrērē pébea. ³³ Marīpu Jesúre iriubirimakū, yare koye iāmasīmakū iribiriboañumi, āriyupū.

³⁴ Īgū irasū ārimakū pérā, āriñurā:

—Mū deyoaguguetā ñerī merā deyoadi āārīkeregū, çirire wereduari guare buebu? āriñurā.

Irasirirā judío masaka nerērī wiigūe Īgūrē ñajādorebiriñurā.

Jesús Īgūyare pémerā koye iāmasīmerā irirosū āārīma, ārī weredeā

³⁵ Jesús koye iāmasībiridire Īgūsā béowiuadeare pémi. Irasirigū Īgūrē bokajagū, sērēñami:

—çMarīpu magū āārīpererā tīgūrē buremurī mū?

³⁶ Īgū Jesúre ārimi:

—Yū Opū, çnoā āārīrī Īgū? Werekā yare! Īgūrē masīgū, buremugūra.

³⁷ Jesús Īgūrē ārimi:

—Mū Īgūrē iāsīáa. Yū mū merā weniígū, Īgūta āārā.

³⁸ Irire ārimakū pégu, Jesús puro ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē:

—Yū Opū, mārē buremua, ārimi.

³⁹ Pūru Jesús āsū ārimi:

—Yū masaka irideare: “I gapū oāa, i gapū oābea”, āriīgū, i ūmuguerē aaribá. Yūpu gāāmerirē masīmerā, koye iāmasīmerā irirosū āārīma. Irasirigū koye iāmasīmerā irirosū āārīrārē Īgū gāāmerirē masīburo, āriīgū, “Gua oārō masīa”, āri gūñarā gapūre koye iāmasīmerā irirosū waaburo, āriīgū aaribá.

⁴⁰ Īgū irasū ārimakū pérā, surāyeri fariseo bumarā Īgūrē ārīma:

—çMū irire āriīgū, guadere: “Koye iāmasīmerā irirosū āārā”, āriīgū yári?

⁴¹ Jesús Īgūsārē ārimi:

—Musā koye iāmasīmerā irirosū Yūpu gāāmerirē masīmerā āārīrā, musā ñerī iridea wajare opabiribukoa. “Gua oārō masīa”, ārīrā āārīsīā, musā ñerō iridea wajare opāa dapa, ārimi.

10

Jesús oveja korerimasū iririkari keori merā weredeā

¹ Jesús irire āri odoadero pūru, keori merā āsū āri weremi:

—Diayeta musārē werea. Oveja korerimasū Īgūsārē duripiri sārīrō makāpurore ñajāgū irirosū iribino, yajarimasū āārīkumi. Makāpuro marīrōgue ñajākumi. ² Makāpuro ñajāgū gapū oveja korerimasū āārīkumi. ³ Makāpurore koregū tūpākumi, oveja korerimasūrē ñajāridoregū. Oveja korerimasū ñajāmakū, oveja Īgū werenimakū pékuma. Īgūyarā Īgūsā wāi merā oekumi. Irasū oegu, Īgūsārē siiu wiukumi. ⁴ Īgūyarā āārīpererārē oe, siiu wiu odo, Īgūsārē dupiyuwāgākumi. Oveja Īgū werenirērē masīrā āārīsīā, Īgūrē tuyakuma. ⁵ Gajigūre Īgūsā iāmasībire tuyabirikuma. Īgū werenirērē masīmerā āārīsīā, Īgūrē gūi ūmaduriwāgākōākuma.

⁶ Jesús iri keori merā Īgūsārē weremakū pérā gapū pémasībiriima. “Āsū āriñuaro irikoa i”, ārimasībiriima.

Jesús ovejare oārō koregū irirosū āārīrīmarē weredeā

⁷ Irasirigu Jesús Igūsārē werenemomi doja:

—Diayeta musārē werea. Y_u ovejare duripiri sārīrō makāpuro irirosū āārā.

⁸ Āārīpererā ñerā y_u dupiyuro aarinerā, yajarimasā irirosū āārīma. Yaarā oveja irirosū āārīrā gapu Igūsārē pēbema. ⁹ Y_u makāpuro irirosū āārā. Yure bñremurā iri makāpurore ñajārā irirosū āārīma. Igūsārē peamegue waabonerārē taugukoa. Oveja güiro marīrō Igūsārē duripiri sārīrō makāpurore ñajārā, wirirā Igūsā baaburi bokarā irirosū āārīrākuma.

¹⁰ Yajarimasā ovejare yajamurā, wējēmurā, poyanorēmurā aarīma. Y_u gapu Igūsārē okarire opamakū irigu aaribú. Āārīpereri oārīrē opaburo, ārīgū, aaribú. ¹¹ Y_u ovejare oārō koregu irirosū āārā. Ovejare oārō koregu wējēsūbu āārīkoregu, Igūsārē béobirikumi. Igūsā oārō āārīburire boabosagukumi. ¹² Gajigu moārīmasū gapu Igū moāwajatarī ditare güñami. Ovejare oārō koregu irirosū āārībemi. Oveja Igūyarā āārībema. Irasirigu makānūmu diayēe ovejare ñeā wējēgū aarimakū Iāgū, ovejare béo, güi ūmaduriwāgākōāmi. Igūsārē béowāgādero puru, makānūmu diayēe ovejare ñeāmakū Iārā, gajirā oveja ūmasiriwāgākōāma. ¹³ Moārīmasū Igū moāwajatarī ditare gāāmeme. Irasirigu ovejare Igūsā oārō āārīburire güñabemi.

¹⁴⁻¹⁵ Y_u ovejare oārō koregu irirosū āārā. Y_upu yure masīmi. Y_ude Y_upure masīa. I irirosū yaarā ovejare y_u masīa. Yaarāde yure masīma. Irasirigu y_u okarire maībea. Igūsā oārō āārīburire boabosagukoa. ¹⁶ Gajirā oveja gajī duripiri sārīrō marā irirosū āārīma. Igūsāde yaarā āārīma. Igūsādere āīgukoa. Y_u werenīrīrē pérākuma. Irasirirā yaarā āārīpererā su buta āārīrākuma. Y_u suguta Igūsārē koregukoa.

¹⁷ Yaarā oārō āārīburire boabosagukoa. Y_u okarire maībi āārīsīā, irasirigukoa masā, dupaturī okabu. Y_u irasiribu āārīmakū, Y_upu yure maīmi. ¹⁸ Y_u gāāmebirimakū, neō sugū yure boamakū irimasībiribukumi. Y_u gāāmerō merā boagukoa. Y_u turaro merā y_u gāāmerīrē irimasīgū āārīsīā, y_u gāāmerō merā boa, puru masāgukoa. Y_upu yure irireta iridoremi, ārīmi Jesús.

¹⁹ Igū irasū ārīmakū pérā, judío masaka dupaturī surosū Igūrē güñabisīā, dukawarima.

²⁰ Gajirā wārā Igūsā merāmarārē Igūyamarē ārīma:

—Igū wātī ñajāsūdi, niāsūgū yāmi. ¿Nasirirā Igūrē péri musā?

²¹ Gajirā gapu ārīma:

—Wātī ñajāsūdi, Igū irirosū oārō werenībiribukumi. Koye Iāmasībidere Iāmakū irimasībiribukumi, ārīma.

Judío masaka Jesúre gāāmebiridea

²² Puibu āārīmakū, Jerusalēgue judío masaka bosenu irima. Iripeogue marā Marīpuya wiire iripeodeare güñarī bosenu āārībú. ²³ Iri bosenuē Jesús, Pórtico de Salomón wāikuri taribu Marīpuya wii turo biaña marīrī taribugue waagorenami. ²⁴ Iroque Igū āārīmakū Iārā, judío masaka oparā Igū puro nerē, Igūrē sērēñama:

—¿Naāsū āārīmakū guare oārō diaye weregukuri? ¿Mu Cristo, Marīpu iriudita āārīrī?

²⁵ Jesús Igūsārē yujumi:

—Musārē weresiabu. Musā gapu y_u wererire bñremubea. Y_u, Y_upu yure dorerosūta Igū turari merā iri Imurīrē irinagū yāa. I merā y_u āārīkārīre masīsūa. ²⁶ Y_u Igū turari merā iri Imurīrē Iākererā, musā gapu yure bñremubea. Musā yaarā āārībisīā, yure bñremubea. Y_u dupiyuro werederosūta musā

gajiguyarā oveja irirosū āārā. ²⁷ Yaarā oveja yu werenirirē masīma. Yu ĩgūsārē masīa. Irasirirā yare tuyama. ²⁸ Yu ĩgūsārē ũmugasigwe perebiri okari opamakū yāa. Irasirirā perebiri peamegwe neō waabirikuma. Yu ĩgūsārē korea. Gajirā ĩgūsārē neō yare ēmamasībema. ²⁹ Yurū ĩgūsārē yare sīdi āārīmi. ĩgū āārīpererā nemorō turagu āārīmi. ĩgūde ĩgūsārē koremi. Gajirā ĩgūsārē neō ĩgūdere ēmamasībema. ³⁰ Yu, Yurū merā suguta āārā, ārīmi Jesūs.

³¹ ĩgū irasū ārīmakū pérā, dupaturi judío masaka ũtāyeri āīma, ĩgūrē dea wējēduarā. ³² ĩgūsā irasiriduumakū ĩāgū, Jesūs ĩgūsārē ārīmi:

—Yu, Yurū yare dorerosūta wāri ĩgū turari merā iri ĩmurirē iribu. Mūsā irire ĩābu. ĩNēeno yu iridea waja mūsā yare ũtāyeri merā dea wējēduari?

³³ ĩgūsā ĩgūrē ārīma:

—Mu ōārō iriri waja gua murē ũtāyeri merā dea wējēduabea. Mu Marīpwe ñerō werenirī waja murē ũtāyeri merā dea wējēduāa. Mu masakū āārīkeregu: “Marīpū āārā yu”, ārī wereniā.

³⁴ ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesūs ĩgūsārē ārīmi:

—Marīpū āsū ārīdi āārīmi ĩgū mūsārē doreri gojadea pūgue: “Mūsā yu irirosū āārā”, ārīdi āārīmi. ³⁵ Marī ire masīa. Marīpū ĩgūya werenirī gojadea pūgue ārīrī diayeta āārā. Marīrē neō irire: “Diaye āārībea”, ārī masīña máa. Irasiriro iri pūguere ĩgūya kerere pérārē: “Yu irirosū āārīma”, ārīrī diayeta āārā.

³⁶ Marīpū yare beyesīā, i ũmuguere iriumi. Irasū āārīkeremakū: “Yu Marīpū magū āārā”, ārīdea waja mūsā gapu yare: “Marīpwe ñerō werenīmi”, āārā. ĩNasirirā yare irasū ārīrī mūsā? ³⁷ Yurū yare dorerosūta ĩgū turari merā yu iri ĩmubirimakū ĩārā, yu wereri gapure b̄remubirikōāka! ³⁸ Yurū yare dorerosūta yu iri ĩmumakū ĩārā, yu wererire b̄remubirikererā, yu iriri gapure: “Marīpū turari merā iriri āārā”, ārī b̄remuka! Mūsā irire ārī b̄remurā, Yurū yugwere ōārō āārīrīrē, irasū āārīmakū yu ĩgū merā suguta āārīrīrē masīrākoa.

³⁹ ĩgū irasū ārīmakū, ĩgūrē peresu iriduarā ñeāduarā iriadima doja. ĩgū gapu ĩgūsārē duriwiriakōāmi.

⁴⁰ Wiria, Juan masakare wāiyepuroriderogue dia Jordán wāikūdiya gaji koepugwe dupaturi waa, iroguwe dujami. ⁴¹ Masaka wārā ĩgūrē ĩārā ejama. Āsū ārīma:

—Juan masakare wāiyedi Marīpū turari merā iririre iri ĩmubirikeregu, āārīpereri Jesūyamarē weredeā diayeta āārā, ārīma.

⁴² Irasirirā wārā iroguere Jesúre b̄remuma.

11

Lázaro boadea (Lc 10.38-42)

¹⁻² Iripoere Betania wāikuri makāmū Lázaro wāikugū pūrīrikugū iriyurū. Iri makā, ĩgū tīrā nome María, Marta wāikurāya makā āārībū. María marī Opū Jesūya gubure sūrōrī merā piupeo, igo poari merā túkoebō āārīmó. ³ Lázaro pūrīrikumakū ĩārā, ĩgū tīrā nome gajirā merā Jesúre kere iriufurā:

—Gua Opū, mu maīgū pūrīrikugū yāmi, ārī kere iriufurā.

⁴ Jesūs iri kerere pégu, ārīmi:

—Iri pūrīrī ĩgūrē boamakū iriburi āārībea. Iri merā Marīpū masakare ĩgū turarire ĩmugukumi. ĩgū irire ĩmugū, yu ĩgū magū āārīrīrē, ĩgū turari opagu āārīrīdere ĩmugukumi.

5-6 Irasirigu Jesús Martare, igo pagumore, Lázaro buro maĩsã, Lázaro pũrĩrikuri kere péadero puru, penu İgũ aarĩrõguere dujanemomi. 7 Penu puru guare İgũ buerãrẽ arĩmi:

—Nãka, dupaturi Judea nikũgue waarã doja!

8 Gũa İgũrẽ arĩbu:

—Buegu, irinũgue marĩ iroque aarĩmakũ, judío masaka murẽ ütãyeri merã dea wẽjẽduama. ¿Nasirigu mu iroque dupaturi waadũari?

9 Gũa irasũ arĩmakũ, Jesús keori merã guare asũ arĩ weremi:

—Sunurẽ pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari horagora aarã. Irasirirã, i umũguere siãgori aarĩyumakũ, iri boyori merã masaka noó waaró waarã, gubutuabirikuma. 10 Nãmi merã siãgori marĩrõ waarã gapu gubutuama.

11 İgũ irire arĩ odo, guare arĩmi:

—Marĩ merãmu Lázaro kãriakõãmi. Yu İgũrẽ yobegu waagũkoa.

12 Gũa İgũrẽ arĩbu:

—Gũa Opũ, Lázaro kãriakũ, İgũ sirĩrĩ tarirokoa, arĩbu.

13 Jesús: “Kãriakõãmi”, arĩgũ, İgũ kõmoadeare weregu iridi aarĩmĩ. Gũa gapu: “İgũ kãrĩrĩrẽ weremi”, arĩ gũñadibu. 14 Irasirigu Jesús pemasĩma õãrõ guare weremi:

—Lázaro boakõãmi. 15 Yu usuyãa, yũ marĩrõ boami. İgũ boari merã musã yure buremunemorãkoa. Nãka, marĩ İgũrẽ iãrã! arĩmi.

16 Jesús irire arĩmakũ pẽgu, Tomás “Suduadi” İgũsã arĩgũ guare arĩmi:

—Marĩ Jesús merã waarã! İgũ iroque boamakũ, marĩde İgũ merãta boakõãrã!

Jesús boanerãrẽ masãmakũ irigu, okari sigũ aarĩrĩmarẽ weredeã

17 Jesús Betaniague ejamakũ, iro marã İgũrẽ werema:

—Wapikarinu taria, Lázaro dagure İgũsã yãadero puru, arĩma.

18 Betania, Jerusalén purogã, pe kilómetro gaji kilómetro deko yoaro aarĩbũ.

19 Irasirirã judío masaka wãrã Lázaro boadeã kerere pẽrã, Marta, Mariãre iãrã waañurã, İgũsãrẽ iã gũñaturaburo, arĩrã. 20 Jesús İgũsã puro ejaburi kerere pẽgo, Marta İgũrẽ bokatĩrĩgõ aarimó. Mariã gapu wiigueta dujakõãdeõ aarĩmó.

21 Marta Jesús puro ejago, İgũrẽ arĩmo:

—Yu Opũ, mu õõgue aarĩmakũ, yũ pagũmu boabiriboadi aarãmi. 22 Yu masĩa. Mu Marĩpure sërẽmakũ, aarĩpereri mu sërẽrõsũta irigukumi.

23 Jesús igore arĩmi:

—Mu pagũmu dupaturi okagukumi.

24 Igo İgũrẽ arĩmo:

—Yu masĩa. I umũ peremakũ aarĩpererã boanerã masãmakũ, İgũde dupaturi okagukumi.

25 Igo irasũ arĩmakũ, Jesús asũ arĩmi:

—Yu boanerãrẽ masãmakũ irigu, İgũsãrẽ okari sigũ aarã. Yure buremugũ boadigue aarĩkeregu, okagukumi. 26 Irasirirã okarã yure buremurãno neõ boabirikuma*. ¿Mu ire buremurĩ?

27 Igo İgũrẽ arĩmo:

—Yu Opũ, murẽ buremua. Mu, Cristo Marĩpu magũ, i umũgue aarigukumi, İgũsã arĩdi aarã.

* 11:26 Jesús: “Okarã yure buremurãno neõ boabirikuma”, arĩgũ, İgũsã umugasigue perebiri okurire, perebiri peamegu neõ waabiriburire werenigã irimi.

Jesús Lázaro ya dɔpɔre yáadea masãgobe pɔro oredea

28 Marta irasũ ãrĩ odo, igo pagũmo Mariare siiugo waamo. Gajirã péberogã igore ãsũ ãrĩyupo:

—Marĩrẽ buegu ejasiami. Murẽ siiuami.

29 Igo irasũ ãrĩmakũ pégo, mata María ãgũ pɔroguo mumurõ merã aarimó.

30 Jesús makãgue ejabirimi dapa. Marta ãgũrẽ bokatĩriaderogueta ããrĩmĩ.

31 Judío masaka wiigue Mariare ãã gũñaturaburo, ãrĩrã, igo merã ããrãnerã, igo mumurõ merã waamakũ ããrã, igore tɔyawãgãñurã. “Igo pagũmu yãa masãgobegue orego waagó irikumó”, ãrĩ gũñãñurã.

32 María Jesús pɔroguo ejago, ãgũrẽ ãã, ãgũ guburi pɔro ñadukɔpuri merã ejamejã:

—Yũ Opɔ, mu õõgue ããrĩmakũ, yũ pagũmu boabiriboadi ããrãmi, ãrĩmo.

33-34 Igo, igore tɔyanerã merã oremakũ ããgũ, Jesús bũro bopoña, bujawereri merã ãgũsãrẽ ãã:

—¿Noõgue ããgũrẽ yãari musã? ãrĩ sãrẽñami.

ããgũsã ããgũrẽ ãrĩma:

—Gua Opɔ, ããgũ aarika!

35 Jesús oremi.

36 ããgũ oremakũ ããrã, judío masaka ãrĩma:

—ããka! Noõpagora ããgũrẽ mañayuriye!

37 Gajirã ããgũsã merãmarã gapɔ ãrĩma:

—Koye ããmasĩbere ããmakũ iridi ããrĩmi. ¿Lázaro boaburi dupiyuro ããgũrẽ ããgũ taukõãboayuri?

Jesús Lázaro masũdea

38 Jesús bũro bujawereri merã masãgobe pɔro waami. Iri gobe ããtãtore ããrĩbũ. Iri gobe ñãjãrõrẽ wãri majĩ ããtã majĩ merã biasũbu.

39 Jesús ãrĩmi:

—Ètã majĩrẽ ãã weanũka!

ããgũ irasũ ãrĩmakũ pégo, Marta boadi tĩgõ ãrĩmo:

—Yũ Opɔ, ããgũya dɔpɔ daro ããrĩasiakuyo. Wapikãrinu tarisiãa, ããgũ boadero pɔrũ.

40 Jesús gapɔ igore ãrĩmi:

—Murẽ wereabu: “Yũre bũremugõ Marĩpɔ turarire ããgõkoa”, ããrãbu.

41 ããgũ irasũ ãrĩ odomakũ, ããgũsã ããtã majĩrẽ ãã weanũma. Jesús ããmũgasigue ããmo, Marĩpɔre ããsũ ãrĩmi:

—Aũ, yũ sãrẽrĩrẽ mu pãsiabu. Irasirigu murẽ: “Õõã”, ãrĩ, usuyari sãa. 42 Yũ masã. Yũ murẽ sãrẽrĩrẽ irasũ pãnikõãa. Yũ irire masĩkeregũ, õõ nĩrã yũ mu iriudi ããrĩrĩrẽ masĩburo, ããrĩgũ, ããgũsã pãuroguo murẽ: “Yũ sãrẽrĩrẽ mu pãsiabu”, ããrĩ werea.

43 Irasũ ãrĩ odo, Jesús bũro bũsũro merã ãrĩmi:

—Lázaro, irore wirika!

44 ããgũ irasũ ãrĩmakũta, masãgobegue wiririmi. ããgũya mojõrĩ, guburire surĩ gasiri merã dũrasũdi, ããgũya diapure surĩro gasiro merã õãmasũdi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesús ããgũsãrẽ:

—Kuranoka ããgũ waamakũ! ãrĩmi.

Judío masaka oparã Jesũre ñeãdũnãdea
(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Wārā judío masaka María merā masāgobegue wapikunerā Jesús iriadeare iārā, Īgūrē b̄uremuma. ⁴⁶ Gajirā Īgūsā merāmarā gapu fariseo bumarā p̄rogue waa, Jesús iriadeare Īgūsārē wereñurā. ⁴⁷ Irasirirā fariseo bumarā, irasū āārīmakū paía oparā gajirā judío masaka oparā merā nerē, āsū āri wereniñurā:

—¿Nasirirākuri marī? Jesús wāri turari merā iri Īmugū yāmi. ⁴⁸ Marī Īgūrē: “Iropata irika!” āribirimakū, āārīpererā masaka Īgūrē b̄uremurākuma. Irasirirā romano marā oparā aarirākuma, Marīp̄ya wiire b̄eo, marīrē marīya nikūrē ēmamurā, āriñurā.

⁴⁹ Sugū Īgūsā merām̄, Caifás wāikugū iri bojorire paía opu āārīmi. Īgūsā irire irasū ārīmakū p̄egu, Īgūsārē āriyupu:

—M̄asā irima āārīpererire neō masībea. ⁵⁰ Ire p̄emasībea. Suguta marī judío masakaya āārīburire boabosamakū ōārokoo. Īgū boabirimakū, marī āārīpererā judío masaka gapu p̄erekōābukoo.

⁵¹ Īgū Jesús judío masakaya āārīburire boabosaburire weregu, Īgū basi gūñarī merā irasū āribiriyupu. Iri bojorire Īgū paía opu āārīmakū, Marīpu Īgūrē irire ārīmakū iriyupu. ⁵² Jesús boagu, judío masakaya āārīburire, irasū āārīmakū āārīpererā Marīpu pūrā āārīperero āārīrādere Īgūsāya āārīburidere boami, su buta āārīburo, āriḡū. ⁵³ Caifás Īgūsārē irasū ārādero p̄ru: “¿Nasiri Jesúre w̄jērākuri marī?” āri werenirā iriñurā.

⁵⁴ Jesús, Īgūsā Īgūrē w̄jēduarire masīkōāmi. Irasirigu judío masaka oparā Īūrōge neō waagorenabirimi. Judea nikūma makā, masaka marīrō p̄ro āārīrī makā Efrain wāikuri makāḡue waakōāmi. Irogue ḡua Īgū buerā merā dujami.

⁵⁵ Iripoere pascua bosenu ḡua judío masaka bosenu āārīburo m̄erōḡā d̄uyabu. Irasirirā bosenu dupiyuro masaka wārā gaji makārī marāde Jerusalēgue iri bosenu marē baaburo dupiyuro Marīpu dorederosūta koerā waama Īgū Īgūsārē: “N̄erī opamerā, ōārā āārīma”, āri iāburo, ārīrā. ⁵⁶ Īgūsā irogue ejarā, Jesúre āmagoreñañurā. Marīp̄ya wiigue āārīrā, āsū āri ḡāme wereniñurā:

—¿Naásū gūñarī? ¿Bosenurē Īḡū aarigukuri, o aaribirikuri?

⁵⁷ Paía oparā, fariseo bumarā masakare doreñurā. Āsū āriñurā:

—Jesús āārīrōrē masīrā, ḡuare wereka! Īgūrē ñeā, pesu iriduarā irasū āriñurā.

12

María Jesúya guburire sārōrī piupeodea (Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Su mojóma pere gaji mojó suru p̄rēbejarinurī pascua bosenu waaburi dupiyuro Jesús Betaniague waami. Iri makā, Lázaro boadiguere Jesús masūdiya makā āārībú. ² Irogue Jesúre bosenu iripeoma. Marta baarire gueremo. Lázaro Īgū merā baa doami. Ḡuade Īgūsā merā baabu. ³ Ḡua Īgūsā merā baaripoe María suru sārōdiru wádiru su litro deko opadirure Jesús p̄ro āija, Īḡūya guburire piupeomo. Iri sārōrī “nardo” wāikuri sārōrī, gajino merā morēña marīrī, wajapari sārōrī āārīyuro. Irire piupeo odo, Īḡoya poañapu merā Īḡūya guburire túkoemo. Iri wii āārīperero sārōseyakōābu. ⁴ Igo irasirimakū Īḡū, ḡua Jesús buerā watopemu Jesúre w̄jēduarāḡuere Īḡūrē Īmubu Judas Iscariote āsū ārīmi:

⁵ —¿Nasirigo i sūrōrĩrē duabirari? Irire duago, trescientos nūrĩ moãdea wajare wajataropa wajataboakuyo. Irasirigo iri niyerure boporārē siboakuyo, ārĩmi.

⁶ Yajarikusĩã, irasũ ārĩmi. Boporārē iritamuduagu meta ãārĩmĩ. Īgũ guaya niyeru ajurore koregu ãārĩmĩ. Iri ajurogue gua niyeru duripĩrĩre yajanokõãmi.

⁷ Jesús ĩgũrē ārĩmi:

—Iropata ārĩka! Igo iri sūrōrĩ duripĩadeare yare piupeogo, ĩgũsã yare yáaburi dupiyuro iriburire irasũ yámo.

⁸ Boporã musã merã ãārĩnĩkõārãkuma. Yu gapu musã purõ ãārĩnĩbirikoa.

Judío masaka oparã Lázarore wějẽduadea

⁹ Jesús Betaniague ãārĩrĩ kerere pérã, judío masaka wárã iroque ĩgũrē ĩãrã aarĩrã, ĩgũ ditare ĩãrã aaribirima. Lázaro boadiguere Jesús masũdidere ĩãrã aarimã. ¹⁰⁻¹¹ Jesús ĩgũrē masũmakũ ĩãdero puru, wárã judío masaka paia oparã bueri gapure tayanemobiri, Jesũre buremupurorĩnũrã. Irasirĩrã paia oparã Jesũre wějẽduarosũta Lázarodere wějẽduaĩnũrã.

Jesús Jerusalẽgue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Gajĩnu gapu wárã masaka Jerusalẽgue pascua bosenuerē ĩãrã ejanerã, Jesús iroque waaburi kerere peĩnũrã. ¹³ Irasirĩrã beje pũ diti ãĩwãgã, ĩgũrē ãsũ ãrĩ gaguĩnĩ bokatĩrĩrã aarimã:

—Marĩ Opure usuyari sĩrã! ĩ Marĩpu marĩrē taugu iriudi õãrõ aariburo. ĩgũ marĩ Israel bumarã Opũta ãārĩmĩ, ārĩma.

¹⁴ Jesús burrore bokaja, ĩgũ weka murĩbejami. Irasirĩgu Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãrĩderosũta irimi. ãsũ ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ:

¹⁵ Jerusalén marã gũbirikõãka!

Īãka! Musã Opũ burro weka peyawãgãrimi, ãrĩ gojasũdero ãārĩbũ.*

¹⁶ Gua ĩgũ buerã iri gojadeare pemasĩbiribũ. “Dapagora Jesús iri gojaderosũta irĩgu yãmi”, ãrĩ gũñabiribũ. Ūmugasigue ĩgũ marĩãdero puru, iri gojadeare gũñaboka, pemasĩbũ. “Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãrĩderosũta Jesũre waabu”, ãrĩ gũñabu.

¹⁷ Jesús Lázarore ĩgũsã yãdea gobere wiridore, ĩgũrē masũmakũ ĩãnerã gajĩrãrē ĩgũsã ĩãdeare wererã irima. ¹⁸ Irasirĩrã wárã masaka Lázarore Jesús masũdea kerere penerã ãārĩsĩã, Jesũre bokatĩrĩrã aarimã. ¹⁹ ĩgũsã irasirimakũ ĩãrã, fariseo bumarã ĩgũsã basi ãsũ gãme ãrĩ werenĩnũrã:

—Īãka! ãārĩpererã ĩgũ merã dita waarã yãma. Marĩ neõ ĩgũsã iririre kãmutamasĩbea.

Surãyeri griego masaka Jesũre ĩãduadea

²⁰ Jerusalẽgue pascua bosenu ãārĩmakũ, Marĩpũre buremurã ejanerã watopere surãyeri griego masaka ãārĩmã. ²¹ ĩgũsã Jesũre ĩãduarã, Felipere wererã aarimã. Felipe Betsaida wãĩkũri makãmu ãārĩmĩ. Betsaida, Galilea nikũgue ãārĩrĩ makã ãārĩbũ. ãsũ ãrĩma ĩgũrē:

—Jesũre ĩãduakoa gua.

²² ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Felipe Andrere weregu waami. Irasirĩrã ĩgũsã pẽrãgueta Jesũre wererã waama. ²³ Jesús, griego masaka ĩgũrē ĩãduarĩre pẽgu, guare ārĩmi:

* 12:15 Zac 9.9

—Mérōgā dūyāa yu āārīpererā tīgū boa, masā, ūmugasigwe mūrīaburo. ²⁴ Diayeta mūsārē werea. Oteri yere otebirimakā, suyeta dujarokoa. Iri yere otedero pūrū, yeba poekague boa, pūrū puri wiri, wāri dūka sīkoa. ²⁵ Sugū ĩgū i ūmugue okarire maīgūno, perebiri peamegue waagukumi. ĩgū i ūmugue okarire maībi gapū ūmugasigwe perebiri okari opagukumi. ²⁶ Yu dorerire iridūagu, yare tūyaburo. Yare tūyagu, yu āārīburoguere yu merā āārīgukumi. Yurū yu dorerire irīgure: “Ōārō irīgū yāmi”, ārī, ĩgūrē ōārō irīgukumi.

Jesús ĩgū boaburire weredea

²⁷ Dapagorare yu būro būjawereri merā āārā. ¿Naāsū ārīgukuri? “Au, yu űerō tariburore tauka!” ¿ārīgukuri? Irire ārībea. űerō taributa i ūmuguere aarībū, ārīmi. ²⁸ Irasū ārī odo, ĩgū Pagure: “Au, mū turagu āārīrērē masakare ĩmuka!” ārīmi.

ĩgū irasū ārīmakū, Marīpu ūmugasigwe āārīgū werenīrērē pébu. Āsū ārīmi:

—Yu turagu āārīrērē masakare ĩmusiabu. Irire dupaturi ĩmugara doja.

²⁹ Masaka irogue āārīrā ĩgū werenīrērē pérā, ārīma:

—Bupu būsukumi.

Gajīrā ārīma:

—Marīpūre wereboegu Jesúre werenīami.

³⁰ Jesús gapū āsū ārīmi:

—Yurū irire werenīgū, yare pédoregu meta werenīami. Mūsā gapure pédoregu werenīami. ³¹ Dapagorare waarī merā, i ūmū marā ĩgūsā űerī iridea waja wajamoāsūrākuma. Irasū āārīmakū, űegū i ūmū marārē doregu beosūgukumi. ³² Curusague ĩgūsā yare pábiatū, āiwāgūnūmakū, āārīpererā masakare siugukoa, yu merā āārīburo, ārīgū.

³³ Irasū ārīgū, ĩgū curusague boaburire weregu irimi. ³⁴ ĩgū ārīrērē pérā, masaka ĩgūrē ārīma:

—Marīpūya werenīrī gojadea pūgue ĩgūsā bue ĩmumakū pébu. “Marīpu iriudi Cristo okanīkōāgukumi”, ārī bue ĩmuma. ¿Nasirīgū mū gapū: “Āārīpererā tīgūrē curusague pábiatū, āiwāgūnūrākuma”, ārīrī? ¿Noā āārīrī āārīpererā tīgū?

³⁵ ĩgūsā irasū ārīmakū, Jesús ārīmi:

—Yu masakare sīāgori sīgū āārā. Yoaweyaripoe mūsā pūrogue āārīgukoa dapa, Marīpūre masīburo, ārīgū. Irasirirā sīāgori merā ōārō waamasirā irirosū āārīka! Naītīārōgue waagorenagūno, ĩgū waaburore neō masībirikumi.

³⁶ Yu mūsārē sīāgori sīgū āārīgū mūsā merā āārā, Marīpūre masīburo, ārīgū. Irasirirā, mūsā merā yu āārītūnuburo dupiyuro yare būremuka! Yare būremurā, boyorogue āārīrā irirosū, yaarā āārīrākoa.

Irasū ārī odo, ĩgūsārē duriwāgākōāmi.

Judío masaka Jesúre būremubiridea

³⁷ Jesús wāri Marīpu turari merā iri ĩmumakū ĩākererā, ĩgūrē būremubirima.

³⁸ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue Isaías gojaderosūta irima. Āsū ārī gojadi āārīmi Isaías:

Gua Opū, masaka gūa mūya kere wererire pékererā, būremubema. Mū turari merā mū iri ĩmurīrē ĩākererā: “Gua Opū iriri āārā i”, ārībema, ārī gojadi āārīmi.*

³⁹ ĩgūsā Marīpūre būremumasībirideadere Isaías gajirogue Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojadi āārīmi:

40-41 Marīpu Īgūsārē koye ĩāmasīmerā irirosū āārīmakū iridi āārīmī. Īgūyare pēmasībirimakū iridi āārīmī.

Irasirirā Īgū turari merā iri ĩmurīrē ĩākererā, irire neō ĩāmasībema. Īgūyare pēkererā, irire neō pēmasībema. Īgūrē neō b̄remuduabema.

Īgūrē b̄remumakū, Īgūsārē taubukumi, ārī, Isaiās Jesūs turarire, Īgū gos-
esiririre ĩādi āārīsīā, irasū ārī gojadi āārīmī.*

42 Gajirā Jesúre b̄remubirikeremakū, wārā judío masaka, Īgūsā oparāgueta Īgūrē b̄remuñurā. Irasū b̄remukererā, fariseo bumarārē gūisīā, gajirārē Jesúre Īgūsā b̄remurīrē werebirīñurā. Fariseo bumarā Īgūsārē: “Neō marī judío masaka nerērī wiigwe ñajānemobirikōāka!” ārībukuma, ārīrā, irasirīñurā.

43 Irasirirā Jesúre b̄remukererā, gajirā masaka, Marīpu nemorō Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārīmakū gāameñurā.

Masaka Jesús wererire péduabiri waja wajamoāsūrākuma, ārī gojadea

44 Jesús masaka péburo, ārīgū, b̄ro b̄suro merā āsū ārī weremi:

—Yure b̄remugū yu ditare b̄remubemi. Yurpu yure iriudidere b̄remumi.

45 Yure ĩāgū, yure iriudidere ĩāmi. 46 Yu sīāgori sīgū āārīgū i ũmugue yure b̄remurā yure iriudire masīmerā irirosū āārībirikōāburo, ārīgū aaribú. Irasirirā naññārōgue āārīrā irirosū āārībirikuma. 47 Yu wererire pékererā, irire irimerārē yu wajamoābirikoa. Yu i ũmugue masakare wajamoāgū aaribiribu. Ubu gapu taugu aaribú, Īgūsā perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīgū. 48 Yure gāāmemerā, yu wererire péduamerā wajamoāsūrākuma. Īgūsārē wajamoābu, Yurpu āārīmī. I ũmu peremakū, yu Īgūya werenīrī wererire pébiridea waja Īgūsārē wajamoāgukumi. 49 Yu gāāmerō werebea. Yurpu yure iriudi Īgū weredorerosūta werea. Īgū yure buedorerosūta buea. 50 Yurpu dorerosūta irigūno, ũmagasigue perebiri okarire opagukumi. Irasirigu Yurpu yure weredorerosūta musārē werea, ārīmi Jesús.

13

Jesús Īgū buerāya guburire koedea

1 Pascua bosenu waaburo mérōgā d̄uyabu. Jesús i ũmurē wiri, Īgū Pagu purō waaburo mérōgā d̄uyarire masīsiami. Īgūyarā i ũmugue āārīrārē neō mañduúbirimi. Īgūsārē b̄ro mañrē ĩmuburo mérōgā d̄uyabu.

2-4 Wātī Judare Simón Iscariote magūrē Īgūya gūñarīgue Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmudoresiadi āārīmī. Jesús Īgū Pagu purō merā aarideare, purū Īgū irōgue waaburire masīmi. Marīpu Īgū Pagu āārīpererārē dorebure pídearede masīmi. Irasirigu gwa Īgū buerā merā baa doanīadi, wāgāñugā, Īgūya surīro wekamañerē túwea, túkoeri gasiro merā Īgūya yujurure suami.

5 Sna odo, soropa merā deko piusā, guare Īgū buerārē guaya guburire koenugāmi. Sugūya guburire koe odo, Īgū suadea gasiro merā túkoemi. Gajirāya guburidere irasū dita irimi.

6 Īgū Simón Pedroya guburire koebu irimakū ĩāgū, Pedro Īgūrē ārīmi:

—Yū Opū, ζyaa guburire koeri mu?

7 Jesús Īgūrē ārīmi:

—Dapagora yu iririre mu pēmasībea. Purugue pēmasīgukoa.

8 Pedro Īgūrē ārīmi:

—Yaa guburire mu neō koebirikoa.

Jesús ĩġārē āŗĩmi:

—Murē yu koebirimakū, yaagu āārĩbirikoa.

⁹ ĩġū irasū āŗĩmakū pėġu, Simón Pedro ĩġārē āŗĩmi:

—Yu Oru, yaa guburi ditare koebirikōāka! Yaa guburire koegu, yaa moġōŗi, yaa dipurudere koeka!

¹⁰ ĩġū irasū āŗĩmakū, Jesús āsū āŗĩmi:

—Sugu masakū oārō guuadigue dupaturi guuabirikumi. Naagorena odoadero puru, ĩġāya guburi ditare koekumi. Āārĩpererā musā ġarari marĩrā irirosū āārā. Irasū āārĩkeremakū, sugu musā merāmu ñegū, ġurarikugū irirosū āārĩmi.

¹¹ Jesús, Judas ĩġārē wějēduarāġuere ĩġārē ĩmuburire masĩsiami. Irire masĩsĩā: “Sugu musā merāmu ñegū, ġurarikugū irirosū āārĩmi”, āŗĩġū irimi.

¹² ġuaya guburire koe odo, ĩġāya wekamañerē sãña, ĩġū doaderogue dupaturi eja doaja, ġuare āsū āŗĩmi:

—ĴYu musārē dapagora irire pėmasĩrĩ musā? ¹³ Musā yure: “ġuare bueġu, ġua Oru āārā”, āŗĩrā, keoro werea. Diayeta yu musārē bueġu, musā Oru āārā. ¹⁴ Yu musārē bueġu, musā Oru āārĩkereġu, musāya guburire koeabu. Irasirirā musādere musāya guburire ġāme keoro ġāāmea. ¹⁵ Musā ġāme iritamumakū ġāāmegū, musārē irasirĩ ĩmuabu, yu musārē iriaderosũta iriburo, āŗĩġū. ¹⁶ Diayeta musārē werea. Neō sugu moāboerimasū, ĩġū opu nemorō āārĩbirikumi. Sugu iriusũdi, ĩġārē iriudi nemorō āārĩbirikumi. ¹⁷ Musā ire pėmasĩrā, ire irirā, usuyari merā āārĩrākoa.

¹⁸ Yu irire āŗĩġū, musā āārĩpererārē āŗĩbea. Yu beyenerārē masĩa. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũġue āŗĩderosũta keoro waarokoa. Āsū āŗĩ gojasũdero āārĩbũ: “Yu merā baaguta yure ĩāturigū dujami”, āŗĩ gojasũdero āārĩbũ. ¹⁹ I waaburi dupiyuro yu musārē werea. Irasirirā yu weredea keoro waadero puru: “ĩġū āārā yu*”, āŗĩdeare buremurākoa. ²⁰ Diayeta musārē werea. Yu iriunerārē oārō merā bokatĩrĩñeāġano, yudere bokatĩrĩñeāmi. Yure oārō merā bokatĩrĩñeāġu, yure iriudidere bokatĩrĩñeāmi, āŗĩmi Jesús.

Judas Jesũre wějēduarāġuere ĩġārē ĩmuburire weredea

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Irasū āŗĩ odo, Jesús burō bajawereri merā āārĩmĩ. ġuare pėmasĩma oārō āsū āŗĩ weremi:

—Diayeta musārē werea. Sugu musā merāmu yure wějēduarāġuere yure ĩmugukumi.

²² ĩġū irasū āŗĩmakū pėrā, ġua: “ĴNoārē irasū āŗĩrĩ?” āŗĩrā, ġāme ĩā oya doanĩbu. ²³ Yu Juan, Jesús bueġu ĩġū maĩsũġū, ĩġū purogā doabu. ²⁴ Simón Pedro ĩġāya moġ merā yure soepumi, Jesũre ĩġū irasū āŗĩrĩrē sērēñadoreġu.

²⁵ Irasirigū yu Jesús purogā ġāme doaweya, ĩġārē sērēñabu:

—Yu Oru, Ĵnoā āārĩrĩ ĩġū?

²⁶ Jesús yure āŗĩmi:

—Yu pārũrē moāwa, yosa, ĩġārē sĩġukoa. ĩġũta āārĩmi yure ĩmubu.

* **13:19** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moĩsēs Marĩpure sērēñadi āārĩmi: “Israel bumarā yure: ‘ĴMu iriudi wāĩ naasũ āārĩrĩ?’ āŗĩ sērēñamakū, Ĵnaasũ āŗĩ weregukuri?” Marĩpu ĩġārē āsū āŗĩdi āārĩmi: “Yu wāĩ ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū āŗĩ wereka: ‘YO SOY yure musāġuere weredoreġu iriumĩ’, āŗĩka!” āŗĩdi āārĩmi. “YO SOY EL QUE SOY”, āŗĩrō: “Yu āārĩnĩġũta āārā, o ĩġū āārā yu”, āŗĩduaro yāa.

Irasū āri odo, pārūrē moāwa, yosa, Judare Simón Iscariote magārē sīmi. ²⁷ Judas ire ñeāmākū, mata wātī ĩgūguere ñajādi āārīmi. Irasirigū Jesús Judare ārīmi:

—Mū iriburire iripurumuka!

²⁸ Jesús ĩgūrē irasū ārīrīrē pékererā, gūa irogue baa doanírā irire pémasibiribu. ²⁹ Surāyeri gūa āsū āri gūñabu: “Judas gūa niyerure koregū āārīmi. Irasirigū Jesús ĩgūrē gūa bosenu baaburire wajaridoregū iriuami, o boporārē niyerure sīdoregū iriuami”, ārību. ³⁰ Judas iri pārūrē moāwa, yosadeare ñeā odogata gūa pūrogue āārīdi wiriakōāmi. ĩgū wiriaripoe ñamigue āārību.

Jesús maama dorerire weredea

³¹ Judas waadero pūru, Jesús gūare ārīmi:

—Dapagora Marīpu yū āārīpererā tīgū yū turagu āārīrīrē masakare ĩmugukumi. Irasū āārīmakū, yū merā ĩgū turagu āārīrīdere ĩmugukumi. ³² Yū merā ĩgū turagu āārīrīrē ĩmugū, yū turagu āārīrīdere ĩmugukumi. Dapagorata iripurumugukumi. ³³ Yaará, yūre péka! Yoaweyaripoeta mūsā merā āārīgukoa. Mūsā yūre āmarākoa. Irasirigū yū judío masakare dupiyurogue ārīderosūta dapagora mūsādere: “Yū waaburore mūsā waamasībea”, āri werea. ³⁴ Maama dorerire mūsārē pígu. Āsū ārā. Gāme maīka! Yū mūsārē maīrōsūta gāme maīka! ³⁵ Mūsā gāme maīmakū ĩārā, āārīpererā masaka mūsārē yū buerā āārīrīrē masīrākuma, ārīmi Jesús.

Jesús Pedrose: “Yūre masīkeregū: ‘Masībea’, ārīgukoa”, āri weredea

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Simón Pedro Jesúre sērēñami:

—Yū Opū, ¿noógue waagukuri mū? ārīmi.

Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Yū dapagora waaburoguere mū yū merā waamasībea. Pūru yū pūrogue waagukoa.

³⁷ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pedro ĩgūrē ārīmi:

—Yū Opū, ¿nasiribu dapagorata yū mū merā waamasībirikuri? ĩgūsā yūre wejēdaakeremakū, yū mūrē béobirikoa. Mūya āārīburire boabosagukoa.

³⁸ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—“Mūya āārīburire boabosagukoa”, ārā mū. ¿Āārīrōta yūre iribosagukuri? Diayeta mūrē werea. Āgābo wereburo dupiyuro mū yūre urea gajirārē: “ĩgūrē masībea”, ārīgukoa, ārīmi.

14

Jesúre bñremurā Marīpu pūro waaburire weredea

¹ Jesús gūare āsū ārīmi:

—Būro gūñarikūbirikōāka! Marīpūre bñremuka! Yūdere bñremuka! ² Yūpū pūroguere su wii wári taridupabu opari wii irirosū āārā. Irogue mūsā āārīburore āmuyugū waagukoa. Iri diaye āārībirimākū, mūsārē irire werebiri-boayo. ³ Mūsā āārīburore āmu odo, dupaturi aarīgukoa mūsārē āiabu. Irasirirā mūsāde yū pūrogue yū merā āārīrākua. ⁴ Mūsā yū waaburore, yū irogue waaburi maarē masīa, ārīmi Jesús.

⁵ Tomás ĩgūrē ārīmi:

—Gūa Opū, mū waaburore masībea. ¿Nasiri mū waaburi maarē gūa masīrākuri?

⁶ Jesús ìgürē ārīmi:

—Yū dita Yūpū pūroque waarī maa irirosū āārā. Yū diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigū, ìgūsārē okamakū irigū āārā. Yū merāta Yūpū pūroque waarākuma. ⁷ Mūsā yūre masīrā, Yūpūdere masīboayo. Dapagora merā ìgürē masīsiāa. ìgürē ìāsiāa.

⁸ Ìgū irasū ārīmakū, Felipe ìgürē ārīmi:

—Gua Opū, Marīpūre ìmuka gūare! Iropata gāāmea gūa.

⁹ Jesús ìgürē ārīmi:

—Felipe, yū yoaripoe mūsā merā āārīkeremakū, ¿yūre masīberi? Sugu yūre ìāgūno, Yūpūdere ìāmi. ¿Nasirigū mū yūre: “Marīpūre ìmuka gūare!” ārīrī? ¹⁰ ¿Yūpū yūguere āārīrīrē, irasū āārīmakū yū ìgū merā āārīrīrē bāremuberī? Yū mūsārē weregū, yū gāāmerō werebea. Yūpū yūguere āārīgū yū merā iri ìmugū yāmi. ¹¹ Yū mūsārē: “Yūpū yūguere āārīmi, irasū āārīmakū yū ìgū merā āārā”, ārī wererire: “Diayeta āārā”, ārī bāremuka! Mūsā yū wererire pēdoro pūpū bāremumerā, Yūpū turari merā yū iri ìmurī gapūre gūñaka! Irire gūñarā, yū wereridere bāremuka! ¹² Diayeta mūsārē werea. Yūre bāremugū, yū iriderosūta irigūkumi. Yū, Yūpū pūroque waabu yāa. Yū waamakū, yūre bāremugū yū nemorō wāri Yūpū turari merā iri ìmurīrē irigūkumi. ¹³ Mūsā yūre bāremumakū, āārīpereri mūsā yū wāi merā yūre sērērīrē pégukoa. Irasirigū mūsā yūre sērērōsūta irigūkua. Yū irasiriri merā mūsārē Yūpū turaga āārīrīrē masīmakū irigūkua. ¹⁴ Mūsā yū wāi merā yūre sērērōsūta irigūkua.

Jesús: “Ōāgū deyomarīgūrē mūsārē iriugura”, ārī weredeā

¹⁵ Mūsā yūre maīrā, yū dorerire irirākoa. ¹⁶ Yūpūre mūsāya āārīburiere sērēbosagukoa. Irasirimakū, Yūpū gajigūre iriugūkumi, mūsārē iritamuburo, ārīgū. Ìgū iriubu mūsā merā āārīnīkōāgūkumi. ¹⁷ Ìgū Ōāgū deyomarīgū mūsārē diayemarē masīmakū irigū āārīmi. I ūmū marā yūre bāremumerā gapū ìgürē masībema. Irasirirā ìgürē bokatīrīñeāmasībema. Ìgū mūsā merā āārīmi. Irasū āārīmakū, mūsāguere āārīnīkōāgūkumi. Irasirirā ìgürē masīa. ¹⁸ Yū mūsārē béowāgābirikoa. Mūsā merāta āārīgū aarigūkua doja. ¹⁹ Mērōgā dūyāa yū waaburo. Yū waadero pūpū, i ūmū marā yūre bāremumerā neō ìābirikuma. Mūsā gapū yūre ìārākoa. Yū okāa. Irasirirā mūsāde okarākoa. ²⁰ Yū aariburinūgē yū, Yūpū merā sugūta āārīrīrē masīrākoa. Irasū āārīmakū, mūsā yū merā āārīrīrē, yū mūsāguere āārīrīrē masīrākoa. ²¹ Yū dorerire masīgū irire irigū yūre maīgūta āārīmi. Yūpū yūre maīgūrē maīgūkumi. Yūde ìgürē maīgūkua. ìgürē yaamarē ōārō masīmakū irigūkua, ārīmi Jesús.

²² Ìgū irasū ārīmakū, gajigū Judas wāikūgū Jesúre sērēñami. Judas Iscariote meta āārīmi.

—Gua Opū, ¿nasirigū gūa ditare mū āārīrikurire masīmakū irigūkuri? ¿Nasirigū i ūmū marā gapūre irire masīmakū iribirikuri?

²³ Jesús ìgürē ārīmi:

—Yūre maīgū yū dorerire irigūkumi. Yūpū ìgürē maīgūkumi. Yūpū, irasū āārīmakū yū ìgū merā āārīrā aarirākoa. ²⁴ Yūre maībi gapū yū dorerire iribemi. Yū mūsārē wereri, yāa werenīrī āārībea. Yūpū yūre iriudiya gapū werenīrī āārā.

²⁵ Yū mūsā merā āārīgū, i āārīpererire mūsārē werea. ²⁶ Yū sērēmakū, Yūpū Ōāgū deyomarīgūrē mūsāguere iriugūkumi. Irasirigū Ōāgū deyomarīgū mūsārē iritamubu āārīsīā, āārīpererire buegūkumi. Āārīpereri yū mūsārē weredeare gūñamakū irigūkumi.

²⁷ Y_u musārē siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Y_u siñajārī merā āārīgū irirosū musādere siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Y_u musārē siñajārī merā āārīmakū iriri, i ūmuma irirosū āārībea. Buro guñariku, güibirikōāka! ²⁸ Y_u musārē: “Waa, dupaturi musā merāta āārīgū aarigukoa doja”, āri weremakū pébu musā. Y_upu y_u nemorō āārīmi. Irasirirā Īgū p_uroque y_u waaburire pédero p_uru, musā y_ure diaye maīrā, usuyari merā āārīboayo. ²⁹ Y_u musārē ire weryegu iriabu. Irasirirā ire keoro waamakū, y_u musārē weredeare: “Diayeta guare weremi”, āri buremurākoa.

³⁰ I ūmu marārē doregu ñegū āārīmi. Īgū aaribu yāmi. Irasirigu y_u musārē mérōgā werenīnemogura. Īgū y_ure neō doremasībemi. ³¹ Y_u, Y_upu gapure maīa. Irasirigu Īgū y_ure doreri gapure yāa, y_u Īgārē maīrīrē i ūmu marārē masīburo, āriġū. Wāgānugāka! Nāka waarā! āriimi Jesús.

15

Jesús iguida keori merā weredeā

¹ Jesús keori merā guare āsū āri weremi:

—Y_u diayeta iguida irirosū āārā. Y_upu iridare koregu irirosū āārīmi.

² Yaarā iridama d_upuri irirosū āārīma. Y_upu iguidare koregu duka marīrī d_upurire ditibéogu irirosū yāmi. Gaji dukakuri d_upuri gapure ditiwea āmugū irirosū yāmi dukakunemoburo, āriġū. ³ Musā y_u weredeare buremurā āārā. Irasirigu Y_upu musārē ñerī opamerā āārīmakū irisiami. ⁴ Y_u merā oārō āārīka! Irasirigu musāguere oārō āārīnikōāgukoa. Su iguidama d_upuri iridaguere marīrō iri d_upuri seyaro dukakubirikoa. I irirosūta y_u merā oārō āārīmerā neō oārī duka sībiri d_upuri irirosū āārīma.

⁵ Y_u iguida irirosū āārā. Musā yaarā iridama d_upuri irirosū āārā. Y_u merā oārō āārīnirāno, yude Īgūsāguere oārō āārīnīmakū, Īgūsā oārō dukakuri d_upuri irirosū āārīma. Musā y_u merā oārō āārīmerā, oārīrē neō irimasībea. ⁶ Y_u merā oārō āārīmerā ditibéodea d_upuri bojegue ñāi oyanīrī d_upurire sea, peamegue soebéoro irirosū āārīrākuma.

⁷ Musā y_u merā oārō āārīnirā, y_u buerire kātimerā, musā gāāmerīnorē Y_upure: “Sīka!” āri sērēmakū, sīgukumi. ⁸ Musā wāri oārī dukakuri d_upuri irirosū āārīmakū iārā, gajirā masaka Y_upure: “Oātarigu āārīmi”, āri masīrākuma. Irasirirā musā wāri oārī irirā, diayeta y_u buerā āārīrīrē gajirārē masīmakū yāa. ⁹ Y_upu y_ure maīrōsūta yude musārē maīa. Irasirirā y_u musārē maīgū merā āārīnīka, y_u maīrīrē masīmurā! ¹⁰ Y_u, Y_upu y_ure maīgū dorerire irigu, Īgū merā oārō āārīnikōāa. Irasūta musāde y_u dorerire irirā, y_u musārē maīgū merā oārō āārīnikōāa.

¹¹ Ire musārē werea musā y_u merā usuyaburo, āriġū. Irasirirā usuyari opatarirākoa. ¹² Y_u doreri āsū ārā. Y_u musārē maīrōsūta gāme maīka! ¹³ Sugu masaku Īgū merāmarārē boabosagu, gajirā nemorō Īgūsārē maīmi. ¹⁴ Musā y_u dorerire irirā y_u merāmarā āārā. ¹⁵ Dapagorare y_u musārē: “Y_ure moāboerā āārā”, āribirikoa. Moāboerā Īgūsā opu iririre masībirikuma. Y_u gapu Y_upu y_ure weredeare musārē werpeobu. Irasirigu musārē: “Y_u merāmarā”, ārā. ¹⁶ Musā y_ure beyebiribu. Y_u gapu musārē beyebu wāri oārīrē irirā waaburo, āriġū. Musā oārī iriri, oārī duka neō boabiri irirosū āārā. Irasirirā musā y_ure buremumakū, Y_upu musā y_u wāi merā Īgārē sērērōsūta musārē sīgukumi. ¹⁷ Y_u musārē dorea. Musā basi gāme maīka!

I ūmu marā Jesúre, Īgūyarārē iāturiburire weredeā

18 'I ūmu marā māsārē iāturimakū iārā, yure iāturipurorideare masīka!
 19 Musā diayeta i ūmu marā āārīmakū, ĩgūsā merāmarārē maĩrōsūta māsādere maĩbukuma. Yū māsārē i ūmu marā watopegue āārīrārē beyebu. Irasirirā i ūmu marāgora āārībea. Musā ĩgūsā irirosū āārībirimakū iārā, i ūmu marā māsārē iāturima. 20 Yū māsārē ārīdeare gūñaka! “Neō sugū moāboerimasū, ĩgū opū nemorō āārībirikumī”, ārību. ĩgūsā yure ñerō irirā, māsādere ñerō irirākuma. Yū buerire pérā, musā bueridere pérākuma. 21 I ūmu marā yure iriudire masībema. Irasirirā musā yure bñremumakū iārā, māsārē āārīpereri ñerī irirākuma.

22 Yū ĩgūsārē weregū aaribirimakū, neō ñerī iridea wajare opabiribukuma. Dapagorare yū ĩgūsārē weredero puru: “Ñerī iridea wajare opabea gūa”, ārīmasībema. 23 Yure iāturiga Yūpudere iāturimi. 24 Yū, Yūpu turari merā iri ĩmugū, gajirā neō iribirideare iribu. Yū ĩgū turari merā iri ĩmubirimakū, neō waja opabiribukuma. ĩgūsā yū iri ĩmurīrē iāma. Irire iādero puru, yure, Yūpudere iāturima. 25 I iāturiri, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta keoro waarō yāa. Āsū ārī gojasūdero āārībū: “ĩgūsā yure: ‘Ñerō yāmi’, ārīmasībirikererā, iāturima”, ārī gojasūdero āārībū.

26 Ōāgū deyomarīgū, māsārē iritamugū aarigukumi. ĩgū māsārē diayema āārīrīrē masīmakū irigukumi. Yū ĩgūrē Yūpu merā āārīgūrē māsārē iriugukoa. ĩgū yaamarē weregukumi māsārē. 27 Yū māsārē buepurorimakūgueta yū merā āārībū. Irasirirā musāde yaamarē wererākoa, ārīmi Jesús.

16

1 Jesús gūare āsū ārīnemomi doja:

—Yū māsārē irire wereabu, yure piribirikōāburo, ārīgū. 2 Judío masaka ĩgūsā nerērī wiirigue musā āārānerārē béowiurākuma. Gajipoe gajirā māsārē wējērā: “Marīpu gāāmerīrē yāa”, ārī gūñarākuma. 3 Yure, Yūpudere masīmerā āārīsā, irasirirākuma. 4 Yū irire werea musā, ĩgūsā irasirimakū iārā: “Jesús gūare irireta weremi”, ārī gūñaburo, ārīgū.

Jesús, Ōāgū deyomarīgū iririmarē weredeā

Yū neōgorague musā merā āārīsā, ire werebiribu. 5 Dapagorare yure iriudi purogue waagukoa. Yū māsārē ire werekeremakū, neō sugū yure: “¿Noógue waagukuri?” ārī sērēñabea. 6 Irasirirā yū waaburire weremakū pérā, yū waaburo gapure sērēñabisīsā, bñro bujawereri merā āārā. 7 Diayeta māsārē werea. Yū waadero puru, ōārokoa māsārē. Yū waabirimakū, Ōāgū deyomarīgū māsārē iritamubu aaribiribukumi. Yū irogue waagū, ĩgūrē māsārē iriugukoa, musā merā āārīnikōāburo, ārīgū. 8 ĩgū aarigū, i ūmu marārē ĩgūsā ñerō irirā āārīrīrē, yū diayema irigū āārīrīrē, ĩgūsā ñerō iridea waja Marīpu ĩgūsārē wajamoāburire masīmakū irigukumi. 9 ĩgūsā yure bñremubirisīsā, ñerā āārīma. 10 Yū, Yūpu purogue waamakū, musā yure iānemobirikoa. Yū irogue waamakū, Ōāgū deyomarīgū aarigukumi, i ūmu marārē yū diayema irigū āārīrīrē masīmakū iribu. 11 I ūmu marārē doregū ñegū ĩgūsārē ñerī iridoreri waja, Yūpu ĩgūrē wajamoādoresiami. Irasirigū Ōāgū deyomarīgū aarigū, ĩgūsārē Yūpu ĩgūrē wajamoādoredeare masīmakū irigukumi.

12 Wārī āārā māsārē yū wereburi. Dapagorare yū ire weremakū, musā pēmasībiribukoa. 13 Ōāgū deyomarīgū gapu aarigukumi. ĩgū māsārē diayema āārīrīrē masīmakū irigukumi. Irasirigū māsārē i āārīpererire buegukumi. ĩgū

gãamerō werebirikumi. Yuru ĩgūrē weredorerire, purugue waaburidere musārē weregukumi. ¹⁴ Yu ĩgūrē wererire pédeare musārē masĩmakū irigũ, yu ōārō āārĩrĩrē masĩmakū irigũkumi. ¹⁵ Āārĩpereri Yuru opari, yaa āārā. Irasirigu yu musārē: “Ōgũ deyomarĩgũ musārē yaamarē masĩmakū irigũkumi”, ārābu.

Bujawenererā, usuyari merā āārĩburire weredea

¹⁶ Mérōgā puru musā yure ĩanemobirikoa. Yoaweyaripoe puru yure ĩārākoa doja. I Yuru purogue waadero puru, irasũ waarokoa, ārĩmi.

¹⁷ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérā, gũa surāyeri āsũ ārĩ gāme werenĩbu:

—¿Naásũ ārĩduaro irikuri ĩgũ irasũ ārĩrĩ? ĩgũ marĩrē: “Mérōgā puru musā yure ĩanemobirikoa. Yoaweyaripoe puru yure ĩārākoa doja”. Ire ārĩ odo: “I Yuru purogue waadero puru, irasũ waarokoa”, ārĩmi. ¹⁸ ĩgũ marĩrē: “Mérōgā puru”, ārĩmakũ, ¿naásũ ārĩduaro irikuri? ĩgũ irasũ ārĩrĩrē marĩ pemasĩbea, ārĩbu.

¹⁹ Jesũs ĩgūrē gũa sērēñaduare masĩkōāmi. Irasirigu guare ārĩmi:

—Yu musārē: “Mérōgā puru musā yure ĩanemobirikoa. Yoaweyaripoe puru yure ĩārākoa doja”, ¿ārĩ wererire gāme sērēñarā yārĩ? ²⁰ Diayeta musārē werea. Yu boamakũ ĩārā, buro bujawereri merā orerākoa. I ũmu marā yure buremumerā gapu usuyari merā āārĩrākuma. Musā bujawererā, puru usuyarākoa. ²¹ Āsũ āārā. Nomeō majĩgũ kōaburo dupiyurogā, igore purĩrĩrē bujawereri merā gũñakumo. Majĩgũgā deyoadore ĩāgō, usuyakumo. Iгоре purĩadeare gũñanemobirikumo. ²² Musāde irasũta dapagorare bujawereri merā āārā. Puru yu musārē dupaturi ĩāgũ aarĩgũkoa. Yu irasĩrimakũ ĩārā, musā usuyari opatarirākoa. Musā irasũ usuyari merā āārĩmakũ, gajirā musārē bujaweremakũ irimasĩbirikuma.

²³ ĩrinurē yure neō sērēñabirikoa. Diayeta musārē werea. Musā yure buremumakũ ĩāgũ, Yuru āārĩpereri musā yu wāi merā ĩgūrē sērērĩrē pégu, musā sērērōsũta sĩgũkumi. ²⁴ Iro dupiyurogue musā yu wāi merā Yurure neō sērēbirĩbu. Dapagorare yu wāi merā ĩgūrē sērēka! Musā irasũ sērēmakũ, musā sērērōsũta sĩgũkumi. Irasirirā usuyari opatarirākoa.

Jesũs i ũmu marā ñerārē tarĩngādeare weredea

²⁵ Yu keori merā musārē wereabu. Puru keori merā werebirikoa. Irasirirā, Yuruyamarē yu wererire ōārō pemasĩrākoa. ²⁶ Musā Yuruyamarē ōārō pemasĩrinurē yu wāi merā ĩgūrē sērērākoa. Irasũ ārĩgũ: “Musāya āārĩburire yu ĩgūrē sērēbosagũkoa”, ārĩgũ meta yāa. ²⁷ Yuru musārē maĩmi. Irasirirā musā yu wāi merā musā basi ĩgūrē sērērākoa. Musā yure maĩa. Irasũ āārĩmakũ musā yure: “Marĩpu purogue āārĩdi, ĩgũ iriudi āārā”, ārĩ buremua. ²⁸ Yu, Yuru purogue āārĩdi, i ũmugue aarĩbũ. Dapagorare i ũmugue āārādi, Yuru purogue waagũkoa doja, ārĩmi Jesũs.

²⁹ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérā, gũa ĩgũ buerā ĩgūrē ārĩbu:

—Dapagorare keori merā mu guare werebea. Irasirirā mu wererire pemasĩa. ³⁰ Dapagorare gũa masĩa. Mu āārĩpererire masĩpeokōāa. Gajirā murē sērēñabirikeremakũ, ĩgũsā gũñarĩgue sērēñaduare mu masĩa. Irasirirā: “Marĩpu purogue āārĩdi, ĩgũ iriudi āārā”, ārĩ buremua, ārĩbu.

³¹ Jesũs guare ārĩmi:

—¿Dapagorare buremurĩ? ³² Mérōgā duayāa, musā yure béowāgāburo. Musāya wiirigue waasiri, yure suguta dujamakũ irirākoa. Musā irasirikeremakũ, Yuru gapu yu merā āārĩmi. Irasirigu yu suguta āārĩbea. ³³ Musā yu merā ōārō siñajārĩ opaburo, ārĩgũ, musārē i āārĩpererire wereabu. Musā i ũmugue āārĩripoe i ũmu marā musārē ñerō tarĩmakũ irirākuma. ĩgũsā irasirikeremakũ,

yu merā gũñaturaka! Yu i ũmu marā ñerārē tarinuḡādigue āārā. Irasirirā yu merā gũñatura usuyaka! ārimi Jesús.

17

Jesús ĩḡā buerāya āārĩburire Marĩpũre sērēbosadea

¹ Jesús irasũ āri odo, ũmuḡasigũe ĩamu, ĩḡũ Pagure āsũ ārimi:

—Au, dapagorare mu ārĩderosũta yũre waaburi ejasiāa. Irasirigũ masakare yu mu magũ, mu iriudi āārĩrĩrē ĩmuka! Mu irasirimakũ, yu mu turagũ, mu ōāḡũ āārĩrĩrē ĩḡũsārē ĩmugukoa. ² Mu yũre masaka āārĩpererārē doreḡũ pĩbu, mu yũre sĩnerārē ũmuḡasigũe perebiri okari opamakũ iridoreḡũ. ³ Masaka mu diayeta Marĩpũ sugũ āārĩḡũ āārĩrĩrē, irasũ āārĩmakũ yu Jesucristo mu iriudi āārĩrĩrē masĩrā, ũmuḡasigũe perebiri okari opamurā āārĩma.

⁴ I ũmuḡuere mu yũre iridoredeare yu iriyuwarĩkũbu. Irasirigũ i ũmu marārē mu turagũ, ōāḡũ āārĩrĩrē ĩmubu. ⁵ Au, mu i ũmurē iriburo dupiyuro yu mu merā ōārō āārĩbũ. Mu āārĩrikũrĩre opabu. Irasirigũ dapagorare mu āārĩrĩrĩḡue yu mu merā ōārō āārĩmakũ murārōta irika!

⁶ Mu yũre sĩnerārē i ũmu marā watope āārĩrārē beyenerārē mu āārĩrikũrĩre masĩmakũ irĩbu. Mu yũre sĩnerā mu yarā āārĩma. Mu dorerĩre irima.

⁷ Dapagorare masĩma. Āārĩpereri yu opari, mu yũre sĩdea āārā. ⁸ Mu yũre weredoredeare ĩḡũsārē werebu. Yu wererĩre pērā, buremuma. Yu diayeta mu pũro āārĩdi āārĩrĩrē masĩma. Yu mu iriudi āārĩrĩrē: “Diayeta āārā”, ārĩ buremuma.

⁹ Yu ĩḡũsāya āārĩburire sērēbosāa. Gajirā i ũmu marā yũre buremumerāya āārĩburi ḡapũre sērēbosabea. Yũre buremurā mu yũre sĩnerā mu yarā āārĩma. Irasirigũ ĩḡũsāya āārĩburire sērēbosāa. ¹⁰ Āārĩpererā yaarā, mu yarā āārĩma. Irasirirā mu yarāde, yaarā āārĩma. ĩḡũsā yaarā āārĩsĩā, yu ōārō āārĩrikũrĩre masakare masĩmakũ yāma.

¹¹ Yu i ũmuḡuere dujabirĩkoo. Mu yũre sĩnerā ḡapũ i ũmuḡuere dujarākuma. Au, mu ōāḡũ āārā. Mu wāi merā mu turari merā ĩḡũsārē koreka, marĩ sugũ āārĩnrĩrosũta ĩḡũsāde suro merā āārĩnikōāburo, ārĩḡũ. ¹² Yu i ũmuḡuere mu yũre sĩnerā merā āārĩḡũ, mu turari merā ĩḡũsārē ōārō korebu. Neō sugũ dederĩbirima. Sugũta peameḡue waadederĩbu āārĩmi. Mũya werenĩrĩ ḡoadea pũḡue ārĩderosũta iri irasũ waabu.

¹³ Dapagorare yu mu pũroḡue waabu yāa. Yu waaburi dupiyuro i ũmuḡue āārĩḡũ i āārĩpererĩre yũre buremurārē werea, ĩḡũsāde yu irirosũta usuyari opatarĩburo, ārĩḡũ. ¹⁴ Mũya kerere ĩḡũsārē werebu. Yu i ũmuḡũ āārĩbea. Irasirirā yũre buremurāde i ũmu marā irirosũ āārĩbema. Irasirirā i ũmu marā yũre ĩaturirosũta yũre buremurādere ĩaturima. ¹⁵ Yu murē: “Yũre buremurārē i ũmurē āiaka!” ārĩ sērēbea. Āsũ ḡapũ ārĩ sērēa. ĩḡũsārē ōārō koreka, wātĩ ñerĩ iridorerĩre pėbirĩkōāburo, ārĩḡũ! ¹⁶ Yu i ũmuḡũ āārĩbea. Irasirirā yũre buremurāde i ũmu marā irirosũ āārĩbema. ¹⁷ Mũya kere diayema āārā. Irasirigũ iri merā ĩḡũsārē mu dorerĩre irirā āārĩmakũ irika! ¹⁸ Mu yũre mũya kerere i ũmu marārē weredoreḡũ iriuduerosũta yũre buremurārē mũya kerere i ũmu marārē weredoreḡũ iriua. ¹⁹ ĩḡũsāya āārĩburire mu dorerĩre irĩḡũ yāa, ĩḡũsāde diayeta mu dorerĩre iriburo, ārĩḡũ.

²⁰ Yu ĩḡũsāya āārĩburi ditare sērēbosabea. ĩḡũsā mũya kere wererĩre pērā, gajirāde yũre buremurākuma. Irasirigũ yu ĩḡũsāya āārĩburĩdere sērēbosāa. ²¹ Yu irire sērēbosāa, yũre buremurā āārĩpererā suro merā āārĩburo, ārĩḡũ. Au, mu

yuguerere òārō āārā. Yū mū merā āārā. Irasirirā marī āārīrōsūta Īgūsā marī merā òārō āārīburo. Īgūsārē suro merā āārīmakū irika, i ūmū marā yū mū iriudi āārīrīrē b̄remuburo, ārīgū! ²² Mū āārīrikurire yure sībū. Irasirigū Īgūsārē yū irirosū āārīrikamakū iribū, yū mū merā sugū āārīrōsūta Īgūsāde suro merā āārīburo, ārīgū. ²³ Yū Īgūsāguere āārā. Mū yuguerere āārā. Marī Īgūsā merā āārā, Īgūsā diayeta suro merā āārīburo, ārīrā. Īgūsā suro merā āārīmakū ĩārā, i ūmū marā yū mū iriudi āārīrīrē, mū yure maīrōsūta yure b̄remurārē maīrīrē masīrākuma.

²⁴ Añ, mū i ūmūrē iriburo dupiyuro yure maībū. Irasirigū mū āārīrikurire yure sībū. Yure mū sīnerārē yū āārīburogue yū merā āārīmakū gāāmea mū yure āārīrikurī sīdeare masīburo, ārīgū. ²⁵ Añ, mū keoro irigū āārā. I ūmū marā yure b̄remumerā mūrē masībema. Yū garū mūrē masīa. Yure b̄remurā yū mū iriudi āārīrīrē masīma. ²⁶ Mū āārīrikurire Īgūsārē masīmakū iribū. Yū Īgūsāguere āārīgū mūrē irasū masīmakū iriníkōāgukoa, mū yure maīrōsūta Īgūsāde gāme maīburo, ārīgū, ārīmi Jesús.

18

Jesúre peresu ñeāwāgādea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ Jesús Īgū Pague sērē odoadero p̄rū, gū Īgū buerā merā Jerusalērē wiri, Cedrón wāīkuri ūmayuridijari mārē taribuja, olivos wāīkuri yuku otederogue waami. ² Iro dupiyuro wári Jesús irogue gūare siiuwāgānami. Irasirigū Judas Jesúre ĩaturirāguere Īgūrē ĩmubu irore masīmi. ³ Jesús gūa merā irogue ejadero p̄rū, Judas subu surara merā aarimí. Gajirā surara Marīp̄ya wiire korerāde Īgū merā aarimá. Īgūsā paía oparā, fariseo bumarā iriunerā surara āārīmá. Īgūsā mojókuri merā, sīāgoriduparu, sīāgori tururi merā aarimá. ⁴ Jesús Īgūrē waaburire masīsiami. Irasirigū, Īgūsā Īgū puro ejarimakū, bokatūrī sērēñami:

—¿Noārē āmarí musā?

⁵ Īgūrē yujuma:

—Jesús Nazaretmūrē āmáa.

Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Īgūta āārā yū*.

Judas Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmubu surara merā āārīmí. ⁶ Jesús: “Īgūta āārā yū”, ārīmakū pērā, duusirimawāgā, yebague meémejākōāma. ⁷ Jesús Īgūsārē dupaturī sērēñami doja:

—¿Noārē āmarí musā?

Īgūrē yujuma:

—Jesús Nazaretmūrē āmáa.

⁸ Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Yū musārē: “Yū Īgūta āārā”, ārī weresiabu. Yure āmarā, ĩsā yū merāmarārē waadoreka!

⁹ Īgū: “Yurū yure sīnerārē neō sugure dedeubiribū”, ārīdeare keoro waaburo, ārīgū, irire irasū ārīmi. ¹⁰ Īgūsā Jesúre ñeāmurā irimakū ĩāgū, Simón

* **18:5** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīp̄re sērēñadi āārīmi: “Israel bumarā yure: ‘¿Mū iriudi wāī naásū āārīrī?’ ārī sērēñamakū, ¿naásū ārī weregukuri?’” Marīp̄ Īgūrē āsū ārīdi āārīmi: “Yū wāī ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigū Israel bumarārē āsū ārī wereka: ‘YO SOY yure musāguere weredoregu iriumí’, ārīka!” ārīdi āārīmi. “YO SOY EL QUE SOY”, ārīrō: “Yū āārīnīgūta āārā, o Īgūta āārā yū”, ārīduaro yáa.

Pedro sareri majirē opagu tūāwea āi, paia opure moāboegure Malco wāikugure diaye gapama gānipūrē ditiā dijukōāmi. ¹¹ Jesús gapa Pedrore āriimi:

—Muya sareri majirē duripika! Yupa yure ñerō taridorederosūta ñerō tarigura, āriimi.

Jesúre paia opa prerogue āiadea

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54; Jn 11.49-50)

¹² Īgū irasū ārimakū, surara, Īgūsā opa, Marīpuya wiire korerā surara Jesúre ñeā, suama. ¹³ Sua odo, Īgūrē Anás wāikuguya wiigē āiwāgāpuroroma. Anás, Caifás wāikugū mūñekū āārimī. Caifás iri bojorire paia opa āārimī. ¹⁴ Īgūta iro dupiyuro judío masaka oparārē: “Suguta masakū marī judío masakaya āāriburire boabosamakū ōārokoa”, ārii āārimī.

Pedro Jesúre masikeregu: “Masibeā”, āriidea

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Īgūsā Jesúre āiāmakū, ya, Simón Pedro merā Jesúre yoaweyarogue iātuyabu. Paia opa yure masīmi. Irasirigu ya Jesúre iātuyawāgā, paia opuya wii makāpuroroma yebague ñajābu. ¹⁶ Pedro gapa iri wii turo ñajāri makāpurogue dujanugāmi. Īgū iro dujanugāmakū iāgū, ya iri makāpuro korego merā wereni, Pedrore siiu ñajābu. ¹⁷ Īgū ñajāmakū, makāpuro korego Pedrore sērēñamo:

—¿Mū sīi buerā merāmu āāriberi?

Pedro igore āriimi:

—Āāribea ya.

¹⁸ Yūsagorabu. Irasirirā iri wii moāboerimasā, surara merā Īgūsā peame diudeame turo sūma níma. Pedrode Īgūsā purota sūma ními.

Paia opa Jesúre sērēñadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Paia opa Anás Jesúre sērēñayupu:

—¿Noā āārii mū buerā? ¿Ñeonorē Īgūsārē bueri? āriyupu. ²⁰ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Yū āāripererā péurogue buebu. Marī judío masaka nerērī wiirigue, irasū āārimakū Marīpuya wiiguedere masaka nerērōgue buebu. Gajirogue durisiā, neō buebiribu. ²¹ ¿Nasirigu yure sērēñari? Yū buerire sērēñaduagu, yure penerārē sērēñaka! Īgūsā ya weredeare masīma, āriyupu.

²² Īgū irasū ārimakū pégu, Marīpuya wii koregu surara Īgū mojō merā Jesúya diapure pá, Īgūrē āriyupu:

—¿Nasirigu irasū yujuri paia opare? Irasū āribita Īgūrē!

²³ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Yū ñerō werenimā: “Ñeéno wereniā”, ārika yure! Yū diayema gapure keoro weremakū, ¿nasirigu yure pári?

²⁴ Jesús irasū ārādero puru, Anás Īgūrē Īgūsā suadire paia opa Caifás prerogue iriuyupu.

Pedro Jesúre masikeregu, dupaturi: “Masibeā”, āriidea

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Irasiriripoe Simón Pedro peame turota sūma níkōāmakū iārā, iro āāriiā Īgūrē sērēñama:

—¿Mū sīi buerā merāmu meta āārii?

Pedro Īgūsārē āriimi:

—Āāribea ya.

²⁶ Īgũ irasũ ārãdero pũru, sugũ paía opũre moãboegu Pedro Īgũya gãmpĩũ ditiťadiyagu Pedrore ārĩmi:

—Yũ olivos otederogue mũ Īgũ merã āārĩmakũ ĩãbu.

²⁷ Pedro dupaturi: “Āārĩbea, Īgũ merã āārĩbirabu”, ārĩmi. Irire ārĩripoeta, āgãbo weremi.

Pilato Jesũre sērēñadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Pũru Jesũre Caifãya wii āārãdire Pilato pũroge āĩãma. Boyoripoe āārĩbũ. Pilato romanomu judío masakare doregu āārĩmĩ. Jesũre Īgũ pũroge āĩãrã, Īgũya wiiguere ñajãbirima. “Marĩ judío masaka, Īgũ judío masakũ āārĩbiya wiiguere ñajãrã, marĩ dorerire tarinũgãbukoa. Irasirirã pascua bosenu baaburire baabiribukoa”, ārĩ gũñama. ²⁹ Īgũsã ñajãbirimakũ ĩãgũ, Pilato Īgũsã merã werenĩgũ wiririmi. Īgũsãrē sērēñami:

—¿Neenorē iriari ĩĩ, mũsã yũre wajamoãdorerã aarimakũ?

³⁰ Īgũsã Pilatore ārĩma:

—Ĩĩ ñerĩ iribirimakũ, mũrē wiarã aaribiriboakuyo.

³¹ Īgũsã irasũ ārĩmakũ, Pilato ārĩmi:

—Āĩaka! Mũsãrē doreri ārĩrõsũta mũsã basi Īgũrē wajamoãka!

Īgũsã Īgũrē ārĩma:

—Gua judío masaka sugũre mũ gũare: “Wějẽka!” ārĩrõ marĩrõ wějẽmasĩbea.

³² Īgũsã irire irasũ ārĩrã, Jesũre Īgũ curusague boaburire iro dupiyuro weredea keoro waamakũ irima†. ³³ Īgũsã irasũ ārĩmakũ pėgu, Pilato wiigũe gãmenũgã ñajãa, Jesũre siiu, sērēñayupu:

—¿Mũta judío masaka Opũ āārĩrĩ?

³⁴ Jesũs Īgũrē ārĩyupu:

—¿Mũ basi gũñarõ merã yũre irasũ sērēñarĩ, o gajirã mũrē yaamarē wereari?

³⁵ Pilato Īgũrē ārĩyupu:

—Yũ judío masakũ meta āārã. Mũya nikũ marã judío masaka, irasũ āārĩmakũ paía oparã mũrē õõ yũ pũroge āĩjama. ¿Ñeenorē iriari mũ?

³⁶ Jesũs ārĩyupu:

—Yũ Opũ āārĩrĩ, i mũmũma āārĩbea. I mũmũma āārĩmakũ, yaarã gãmekēãbukuma, judío masaka yũre ñeã, peresu iribirikõãburo, ārĩrã. Yũ Opũ āārĩrĩ, gajiroguema āārã.

³⁷ Īgũ irasũ ārĩmakũ pėgu, Pilato Īgũrē ārĩyupu:

—¿Mũ irasũ ārĩgũ: “Opũ āārã”, ārĩrĩ?

Jesũs Īgũrē ārĩyupu:

—Mũ ārĩrõsũta Opũ āārã. Yũ deyoabu i mũmũ marãguere diayemarē werebu. Āārĩpererã diayema āārĩrĩrē pėduarã, yũ wererire pema.

³⁸ Īgũ irasũ ārĩmakũ, Pilato Īgũrē ārĩyupu:

—¿Ñeeno āārĩrĩ diayema?

Judío masaka Pilatore: “Jesũre wějẽka!” ārĩ doredea

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

† **18:32** Judío masaka sugũ ñerõ irigũre ütãyeri merã dea wějẽnerã āārĩmã Īgũrē wajamoãrã. Romano masaka gapũ Īgũrē wajamoãrã, curusague pãbiatũ wějẽnerã āārĩmã.

Irasū āri odo, Pilato judío masaka oparā merā werenígū wiriri, Īgūsārē ārimo doja:

—Īrē neō ñerī iridea máa yu ĩāmakū. ³⁹ Bojoriku pascua bosenu āārimakū, musā irinarōsūta sugu peresu āārigūrē yure wiudorea. ¿Musā judío masaka Opure musārē wiumakū gāamekuri?

⁴⁰ Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā gaguiníma:

—Īgārē wiubirikōāka! Barrabás gapure guare wiuka! ārima. Barrabás wajarimasā āārimí.

19

¹ Īgūsā irasū āri gaguinímakū pégu, Pilato Īgūyarā surarare Jesúre tārādoreyupu. ² Jesúre tārā odo, pora bero iri, Īgūya dipurare peofurā. Peo odo, opūya suríro irirosū deyoríñe diiañiweyariñerē Īgūrē sāñurā. ³ Sā odo, Īgū puro ejanugā, āsū āri buridañurā:

—Ōārō āārīburo judío masaka Opū! āriñurā, Irasū āriñrāta, Īgūsāya mojóri merā Īgūya diapure páñurā.

⁴ Pilato dupaturi masakare weregu wiriri, āsū ārimo:

—Īgūrē neō ñerī iridea máa yu ĩāmakū. Irasirigu musārē masīburo, āriḡū, Īgūrē siu wiugura musārē ĩādoregu.

⁵ Irasū āri odo, Jesúre siu wiumi. Irasirigu, Jesús pora berore peyadi, opūya surírore sāñadi Īgū wiririmakū, Pilato masakare ārimo:

—Īaka! Īta āārimí Īgū.

⁶ Paía oparā, Marīpūya wii korerā surara Jesúre ĩārā, gaguinínugāma:

—Īgūrē curusague pábiatú wējēka! Curusague pábiatú wējēka! āri gaguiníma.

Pilato Īgūsārē ārimo:

—Yu ĩāmakū, Īgūrē neō ñerī iridea máa. Irasirirā musā Īgūrē āiaka! Musā basita Īgūrē curusague pábiatú wējērā waaka!

⁷ Judío masaka oparā Īgūrē ārima:

—Īgū: “Yu Marīpu magū āārā”, ārimo. Guare doreri irasū āriḡunorē wējēdorea.

⁸ Īgūsā: “Īgū: ‘Yu Marīpu magū āārā’, ārimo”, ārimakū pégu, Pilato Īgū dupiyuro güiadero nemorō güimi. ⁹ Irasirigu Jesúre dupaturi siu ñajāa, sērēñayupu doja:

—¿Noótmā āārīrī mū? āriyupu.

Jesús gapu Īgūrē neō yujubiriyupu.

¹⁰ Īgū yujubirimakū ĩāgū, Pilato Īgūrē āriyupu:

—¿Nasirigu yure yujuberi? Yu yaarā surarare murē peresu āārigūrē wiudoremakū, murē wiurākuma, o Īgūsārē murē curusague pábiatú wējēdoremakū, murē pábiatú wējērākuma. ¿Irire masīberi mū?

¹¹ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Mu yure irasū iridoreri, Yupu ũmugasigue āāriḡú murē pídea āārā. Irasirigu yure muguere wiadi, mū nemorō waja opami, āriyupu.

¹² Īgū irasū ārimakū pégu, Pilato Jesúre: “¿Nasiri wiugukuri yu Īgūrē?” āri pémaadiyupu. Īgūrē irasū wiudamakū ĩārā, judío masaka gapu gaguiníma:

—Mu Īgūrē wiugu, romano marā opu merāmu āārībirikoa. Sugu: “Yu judío masaka opu āārā”, ārīgūno romano marā opure marīrē doregure béodugū, Īgūrē ĩaturigū yāmi, ārīma.

13 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato Jesúre wiigue āārīgūrē útā majīrī merā Īgūsā iridea yebague wiriridoremi. Īgū, masaka weresārīrē beyerimasū doarogue eja doami. Iri útā majīrī merā Īgūsā iridea yeba, hebreo ya merā Gabata wāikūbu. 14 Irasū waarīnu, gu pascua bosenūma baaburi āmurīnu āārībú. Goeripoe dupiyuro āārībú. Pilato Īgū doarogue eja doa, judío masakare āsū ārī weremi:

—Īta āārīmi musā Opu.

15 Īgū irasū ārīmakū pérā, judío masaka gaguinīma:

—Boaburo Īgū. Boaburo. Curusague pábiatú wējeka Īgūrē! ārīma.

Pilato Īgūsārē ārīmi:

—¿Yu yaará surarare musā Opure curusague pábiatú wējédoremakū gāamerī musā?

Paía opará Īgūrē yujuma:

—Gua opu, romano marā opu āārīmi. Gajigu gua opu mámi.

16 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato Jesúre Īgūsārē wiami, curusague pábiatú wējédoregu. Irasirirā Īgūrē āiākkōāma.

Jesúre curusague pábiatú wējédea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

17 Irasirigu Jesús curusare kōā, “Masaku dipuru boaweadea pero” wāikuroge waami. Hebreo ya merā Gólgota wāikūbu. 18 Irogue eja, Jesúre curusague pábiatúma. Gajirā pērārē pábiatúma. Sugure Īgū diaye gapu, gajigure Īgū kúgapu curusague pábiatú āiwāgūnúma. Jesúre Īgūsā deko āiwāgūnúma. 19 Pilato taboa majīrē Īgū gojadea majīrē curusague Jesús dipuru weka pábiatúdoreyupu. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Īi Jesús Nazaretmu, judío masaka Opu āārīmi”. 20 Hebreo ya merā, latín ya merā, griego ya merā gojadea āārībú. Jesúre curusague Īgūsā pábiatú āiwāgūnúdero, makā purógā āārībú. Irasirirā wārā judío masaka irogue aari, iri gojadeare ĩā buema. 21 Paía opará judío masaka āārīsā, Pilato gojadeare gāāmebirīnūrā. Irasirirā Īgūrē wererā waañurā. Āsū ārīñurā:

—Mu: “Īi judío masaka Opu āārīmi”, ārī gojadeare gorawayuka! Āsū gapu gojaka: “Īi: Judío masaka opu āārā’, ārīmi”, ārī gojaka! ārīñurā.

22 Pilato gapu Īgūsārē ārīyupu:

—Yu gojadeare gorawayubirikoa, ārīyupu.

23 Jesúre curusague pábiatú āiwāgūnúaderu puru, wapikurā surara Īgūya suri āārādeare sea, Īgūsāku suñeno dita gāme dukawama. Suñe suríro su gasirota suadea suríro, eañeña marīrō merā iridea gasiro āārībú. 24 Iri suríro irasū āārīmakū ĩārā, gāme ārī werenīma:

—Īne surírore yeguebirikōārā! Ubu ārīboka birarā! “¿Noārē dujarokuri?” ārīma.

Īgūsā irasirimakū, Marīpuya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta keoro waabu. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yaa suríre: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ārīboka birarākuma, irire gāme Īgūsā basi dukawamurā”, ārī gojasūdero āārībú. Iri pūgue gojaderosūta surara irasirima.

²⁵ Jesúya curusa p̄uro ĩgũ pago, igo tĩgõ, María Cleofas marāpo, María Magdalena nĩma. ²⁶ Jesús, ĩgũ pagore, irasũ āārĩmakũ yu ĩgũ maĩsũgũ igo p̄uro nĩmakũ ĩāgũ, igure ārĩmi:

—Meõ, ñ m̄u magũ āārĩmi.

²⁷ Irasũ ārĩ odo, yure:

—Igo, m̄p̄o āārĩmo, ārĩmi.

Irasirigũ Jesús pagore yaa wiigüe āĩa opabu.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesús irasũ ārĩ odo: “Āārĩpereri Yũpũ yure iridoregũ pĩdeare iripeo odosiáa”, ārĩ masĩmi. Irasirigũ āsũ ārĩmi:

—Ñemesibukoa yure. Irire ārĩgũ, Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea pũgue gojadeare iriyuwarikumi.

²⁹ Irogue suru borewarirũ igui deko sũĩrĩ deko ut̄udirũ āārĩbũ. Irasirirã iro āārĩrã Jesús irasũ ārĩmakũ p̄erã, iri igui deko sũĩrĩ merã yurayusũ merã yosa, hisopo wãĩkũdima d̄p̄ũ yuwague s̄atũ, Jesúya disire soemũma. ³⁰ Jesús iri yurayusũ igui deko sũĩrĩ yosadeare mimimi. Mimi odo, āsũ ārĩmi:

—Āārĩpereri iripeo odosiáa, ārĩmi. Ire ārĩgũta, ĩgũya dipurure mumusiudija, ĩgũya yũp̄ũrãrẽ Marĩp̄ure wia, boakõami.

Surara Jesúre curusague boadire saredea

³¹ Jesús boarinũ ḡua pascua bosenūma baaburire āmurĩnũ āārĩbũ. Gajinũ gapũ ḡua judío masaka siñajãrĩnũ, irasũ āārĩmakũ pascua bosenū ḡua iririnũ, ubu āārĩrĩnũ meta āārĩbũ. Irinũrẽ boanerã curusarigue āārĩmakũ judío masaka oparã gãāmebirima. Irasirirã Pilato p̄rogue ĩgũrẽ s̄er̄erã waañurã: “M̄uyarã surarare curusarigue p̄abiatũsũnerãrẽ mata boaburo, ārĩrã, ĩgũsãya ñigã gõārĩrẽ p̄anuadoreka! P̄ũũ ĩgũsãya d̄p̄ũrĩre āĩdiju, gajirogue p̄idoreka!” ārĩñurã. ³² Irasirirã surara Jesús merã curusarigue p̄abiatũsũnerãya ñigã gõārĩrẽ p̄anuama. Sugure irasũ irip̄ũrori, gajigudere irasũta irima. ³³ Jesús p̄uro waa ejanugãrã, boadiguere ĩama. Irasirirã ĩgũya ñigã gõārĩrẽ p̄anuabirima.

³⁴ Sugũ surara ĩgũya sareri merã Jesúre ĩgũya arupãma doka saremi. ĩgũ saremakũ, mata ĩgũya dí, deko merã wiribu. ³⁵ Yu, i waamakũ ĩãbũ. Irasirigũ yũ i pũrẽ gojagu, diayema āārĩrĩrẽ m̄sãrẽ werea. Yu ire masĩa. Yu ĩãdea diayeta waabu. Yu wereri diayeta āārã. Irasirigũ m̄sãrẽ irire werea, m̄sãde Jesúre b̄remuburo, ārĩgũ. ³⁶ Surara Jesúya ñigã gõārĩrẽ p̄anuabirimakũ, Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea pũgue ārĩderosũta waabu. Iri pũgue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: “ĩgũya gõārĩrẽ, neõ su gõārẽ p̄anuabirima”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ. ³⁷ Gajirogue Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: “ĩgũsã saredire ĩãrãkuma”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.

José Jesúya d̄p̄ũrẽ masãgobegue āĩwãgã yáadea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesús boadero p̄ũũ, José Arimatea wãĩkũri makãmũ Pilatore Jesúya d̄p̄ũrẽ s̄er̄egũ waayupũ. José judío masaka oparãrẽ gũĩsã, Jesúre b̄remugũ āārĩrĩrẽ gajĩrãrẽ werebiridi āārĩmi. Pilato ĩgũrẽ: “Jãũ, ĩgũya d̄p̄ũrẽ āĩaka!” ārĩmakũ, José curusa p̄uro waa, Jesúya d̄p̄ũrẽ āĩdijumi. ³⁹ Nicodemode wãri sãrõrĩrẽ treinta kilo nukãrĩrẽ āĩjami, Jesúya d̄p̄ũrẽ õãrõ amubu. ĩgũ iro dupiyuro ñami merã Jesúre werenĩgũ ejadi āārĩmi. ĩgũ āĩdea: mirra

wāikuri sūrōrī, áloes wāikuri sūrōrī merā morēdea āārīyuro. ⁴⁰ Irasirirā Īgūsā pērā Jesúya dūpūre iri sūrōrī merā piupeo, ōārī suri gasiri merā ōmama. Judío masaka Īgūsā boanerāya dūpūre yáaburi dupiyuro ámunaderosūta ir-ima. ⁴¹ Jesúre curusague pábiatú wējēdero puro pooe āārībú. Iri poeeguere masāgobe ūtāyegue mádea gobe āārībú. Iri gobere neō sugū boadire yáabirima dapa. ⁴² Gūa judío masaka siñajārīnu ejaburo iribū. Irasirirā iri gobe curusa āiwāgūnúadero purōgā āārīmakū, Jesúya dūpūre iroque yáama.

20

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Judío masaka siñajārīnu * waadero purū, boyoburo dupiyurogā María Magdalena Īgūsā Jesúya dūpūre yáaderogue Īāgō waayupo. Iroque ejago, iri gobere biadea ūtā majirē bojegue āārīmakū Īayupo. ² Irasirigo, gua pērā Simón Pedro, irasū āārīmakū yū Jesús masūsūgū purōgue ūmawāgārimo. Igo gua purōgue ejago, gūare ārīmo:

—Marī Orūya dūpūre āikōānerā āārāma. Īgūrē Īgūsā píaderore marī masībea, ārīmo.

³ Igo irasū ārīmakū pērā, yū, Pedro merā Īgūsā Jesúya dūpūre yáaderogue Īārā waabu. ⁴ Iroque waarā, gua pērāgueta ūmawāgābū. Yū gapū Pedrose ūmatariwāgā, masāgobegue ejapuroribū. ⁵ Iroque ejagū, iri gobere muúbia Īā sóobū. Irasū Īā sóogū, Jesúya dūpūre ōmadea suri gasiri ditare Īābū. Iri gobegue űajābiribū. ⁶ Mērōgā purū Simón Pedro ejami. Iroque eja, iri gobegue űajā, Īgūde Jesúya dūpūre ōmadea suri gasiri ditare Īāmi. ⁷ Īgūya dipurure Īgūsā ōmadea suriuro gasirodere Īāmi. Iri gasiro túpeasūbū. Gaji suri gasiri merā peyabiribū. ⁸ Pedro irasū űajāmakū Īāgū, yūde iri gobegue ejapuroridi űajā, iri ditare Īāgū, būremubū. ⁹ Gūa, Jesúya dūpūre masāgobegue marīmakū Īākererā, Marīpūya werenirī gojadea pūgue Jesús boadigue masāgukumi, ārīdeare pémasībiribū. Keoro waarokoa, ārī gūñabiribū. ¹⁰ Irire Īā odorā, guaya wiiguge goedujāakōābū.

Jesús María Magdalenarē deyoadea

(Mr 16.9-11)

¹¹ María gapū masāgobegueta dujāa, būro oreypupo. Oregota, iri gobegue muúbia Īā sóoyupo. ¹² Irasū Īā sóogo, pērā Marīpūre wereboerārē boreri suri sāñarārē Jesúya dūpū peyaderogue Īgūsā doamakū Īayupo. Sugū, Īgūya dipuru āārīdero gapū, gajigū, Īgūya guburi āārīdero gapū doañurā. ¹³ Īgūsā igore sērēñañurā:

—¿Nasirigo orego yári?

Igo Īgūsārē ārīyupo:

—Yū Orūya dūpūre āikōānerā āārāma. Īgūrē Īgūsā píderore yū masībea, ārīyupo.

¹⁴ Irire ārī odo, gāmenugā Īāgō, Jesúre iro nímakū Īayupo. Īgūrē Īākerogo: “Jesúta āārīmi”, ārī Īāmasībiriyupo.

¹⁵ Jesús igore ārīyupo:

—¿Nasirigo orego yári? ¿Noārē āmarī?

Igo gapū: “Īi, i pooere koregū āārīkumi”, ārī gūñagō, Īgūrē ārīyupo:

* 20:1 Judío masaka siñajārīnu, sábado āārā.

—Mu Īgūya dɔpɔre gajirogue āiadi, yare wereka! ¿Noogue píari? Mu weremakū, Īgūya dɔpɔre āigō waagoráa.

¹⁶ Igo irasū ārimakū, Jesús igore āriyupɔ:

—María.

Īgū irasū ārimakū pégo, gāmenugā, hebreo ya merā Īgūrē:

—Rabuni, āriyupo. “Rabuni”, āriřō, hebreo ya merā: “Buegu”, āriđuaro yáa.

¹⁷ Jesús igore āriyupɔ:

—Yure pirika! Yɔpɔ pɔrogue mɔriabea dapa. Gajirā yaarā pɔrogue waaka!

Īgūsārē āsū āri wereka: “Jesús ārāmi: ‘Yɔpɔ pɔrogue waabu yáa. Īgū musādere musāpɔta āārīmi. Īgū yɔ Opɔ, irasū āārīmakū musādere musā Opɔta āārīmi’, ārāmi”, ārika Īgūsārē!

¹⁸ Īgū irasū ārimakū pégo, María Magdalena gɔa Jesús buerā pɔrogue aari, guare igo marī Opɔre ĩadeare, Īgū igore weredoreadeare weremo.

Jesús Īgū buerārē deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Irinɔ semana āārīpɔrorinɔta† ñamigue gɔa Jesús buerā guaya wiigue nerērā, judío masaka oparārē giirā, makāpɔrorire oārō biabu. Gɔa irogue āārīpɔre Jesús gɔa dekogue deyoa, guare oādoregu, āsū ārīmi:

—Musā oārō siñajārī merā āārīrikaka!

²⁰ Irasū āri odo, Īgūya mořōrīrē, Īgūrē arupāma doka sarederore guare ĩmumi. Gɔa Īgūrē marī Opɔre ĩārā, buro usuyabu. ²¹ Dupaturi Jesús guare ārīmi doja:

—Oārō siñajārī merā āārīrikaka musā! Yɔpɔ yare iriuderosūta yude musārē iriua, ārīmi.

²² Irasū āri odo, guare puripeo, āsū ārīmi:

—Oāgū deyomarīgūrē bokatīrīñeāka, musārē iritamubure! ²³ Musā masakare Īgūsā ñerō irideare kātīmakū, Īgūsā ñerō irideare kātīsūrākuma. Musā gajirārē Īgūsā ñerō irideare kātībirīmakū, Īgūsā ñerō irideare kātīsūbirīkuma, ārīmi Jesús.

Tomás Jesúre masādire ĩādea

²⁴ Jesús guare deyoamakū, Tomás Jesús buegu “Sɔduadi” Īgūsā ārīdi gɔa merā āārībirimi. ²⁵ Pɔpɔ Īgū gɔa merā āārīmakū, Īgūrē ārību:

—Gɔa marī Opɔre ĩābu.

Tomás gapɔ guare ārīmi:

—Īgūya mořōrīgue Īgūsā pábiadea goberire ĩābi, iri goberire yaa mořōsūrū merā puuñabi, irasū āārīmakū Īgū arupāma dokare Īgūsā saredea gobere yaa mořō merā soesoñabi, Īgū masādea kerere neō buremubirīkoka.

²⁶ Su semana Jesús guare deyoadero pɔpɔ, gɔa Īgū buerā dupaturi wiigue nerēbu. Iripoere Tomás gɔa merā āārīmi. Iri wii biadea wii āārīkeremakū, Jesús ñajāa, gɔa dekogue deyoa, guare oādoregu, āsū ārīmi:

—Musā siñajārī merā oārō āārīrikaka!

²⁷ Irasū āri odo, Tomárē ārīmi:

—Īāka yaa mořōrīrē! Mu mořōsūrū merā yaa mořōrīgue Īgūsā pábiadea goberire puuñaka! Mu mořō merā yɔ arupāma doka Īgūsā saredea gobere soesoñaka! Yɔ masādeare: “Diaye āārībea”, ārībirīkōāka! “Diaye āārā”, ārī buremuka!

† 20:19 Semana āārīpɔrorinɔno, domingo āārā.

28 Īgū irasū ārīmakū, Tomás āsū ārīmi:

—M_u, y_u Op_u, y_u b_uremugū āārā.

29 Jesús ĩgūrē ārīmi:

—M_u y_ure ĩāsā: “Diayeta boadigue masādi āārā”, ārī b_uremua. Gajirā gap_u y_ure ĩābirikererā, y_u boadigue masādeare b_uremurākuma. Irasirirā ĩgūsā b_uro _usyari merā āārīrākuma, ārīmi.

I pūgue āārīrē nasiriburo, ārī gojadea

30 Jesús g_ua merā āārīgū, wāri gajī Marīpu turari merā iri ĩmurīrē irimi. Iri āārīpereri ĩgū irideare i pūguere gojapeobiribu. 31 Irire gojapeobirikerega, surāyeri Jesús irideare gojāa, ĩgū Marīpu iriudi Cristo āārīrīrē, ĩgū diayeta Marīpu magū āārīrīrē b_uremuburo, ārīgū. Irasū āārīmakū musā ĩgūrē b_uremurī merā okāri opaburo, ārīgū, irasū ārī gojāa.

21

Jesús dupaturi ĩgū buerārē deyoadea

1 P_u Jesús Tiberias wāikari ditaru turo dupaturi g_uare ĩgū buerārē deyoami. G_uare deyoagu āsū irimi. 2 G_ua irogue āārīrā ĩsākū āārībū: Simón Pedro, Tomás “Suduadi” ĩgūsā ārīdi, Natanael Galilea nikūma Canā wāikari makām_u, g_ua pērā Zebedeo pūrā, irasū āārīmakū gajirā pērā āārībū.

3 G_ua irogue āārīripoe Simón Pedro ārīmi:

—Waaí wējēgū waagú yāa.

—G_uade m_u merā waarāra, ārībū.

Irasū ārī, buāa, doódiru merā waab_u. Iri ñamirē waaí wējēb_uyotamuakōādib_u.

4 Boyowāgārripoe Jesús ditaru turo nímakū ĩāb_u. ĩgūrē ĩakererā, ĩāmasībirikub_u.

5 Irasirigu g_uare ārīmi:

—¿Waaí wējēārī?

—Neō wējēbirakub_u, ārī y_ujab_u.

6 G_ua irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—Doódiru diaye gap_u buidire meéyoka! Iro gap_u waaí wējērākoa. ĩgū ārīrōsūta meéyomakū, wārā waaí ñajāma. Wārā waaí ñajāmakū, buidire doódirugue neō āīsaturabiribu. 7 Irasū waamakū ĩāgū, y_u Jesús maīsūgū Pedrorē ārīb_u:

—Īgūta marī Op_u āārīmi.

Y_u irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro ĩgūya wekama surīrore túweadi, sāña, ditarugue meébia bāwāgāmi. 8 G_ua ĩgū merāmarā ditaru turore cien metros yoaro payarā, buidire waaí wārā ñajādire g_uayaru merā tūānumuab_u. 9 Majānugārā, peame nitī dita gose oyanīrīme weka waairé Jesús mupūnugūnerārē, pādere ĩāb_u.

10 Jesús g_uare ārīmi:

—Gajirā waaí, mērā musā wējērārē āirika!

11 ĩgū irasū ārīmakū, Simón Pedro doódirugue ñajāa, buidire ĩmparogue tūāmajāmi. Pagarā waaí ñajānerā ciento cincuenta y tres āārīmā. Wārā waaí ñajānerā āārīkererā, buidire neō yeguebirima.

12 Jesús g_uare ārīmi:

—Baa yoberā aarika!

G_ua neō sugūno ĩgūrē: “¿Noāno āārīrī m_u?” ārī sērēñabiribu. “Īgū marī Oputa āārīmi”, ārī masīb_u. 13 Jesús peame p_uro waa, pā, waairé āī, g_uare gueremi.

14 Jesús boadigue masãdero pũũ, pea guare deyoasiami. Irasirigu ditaru turogue deyoagu, urea guare Igũ buerãrẽ deyoagu irimi.

Jesús Pedro merã werenídea

15 Gũã baadero pũũ, Jesús Simón Pedrore sërẽñami:

—Simón, Jonás magũ, ¿mũ ìsã nemorõ yure maĩrĩ?

Pedro Igũrẽ ãrĩmi:

—Yũ Opũ, mũrẽ maĩa. Mũ irire masĩa.

Jesús ãrĩmi:

—Irasirigu ovejare koregu oveja majĩrãrẽ õãrõ korerosũta yure bũremurãrẽ majĩrã irirosũ ããrĩrãrẽ õãrõ koreka!

16 Irasũ ãrĩ odo, dupaturi Simón Pedrore sërẽñami doja:

—Simón, Jonás magũ, ¿yure maĩrĩ mũ?

—Yũ Opũ, mũrẽ maĩa. Mũ irire masĩa, ãrĩmi.

Jesús ãrĩmi doja:

—Ovejare koregu ovejare õãrõ korerosũta yure bũremurãrẽ õãrõ koreka! ãrĩmi.

17 Irasũ ãrĩ odo, dupaturi Simón Pedrore sërẽñami:

—Simón, Jonás magũ, ¿diayeta yure maĩrĩ mũ?

Urea Igũrẽ irasũ sërẽñamakũ pégũ, Simón Pedro bũro bujawereri merã ããrĩmĩ. Igũrẽ ãrĩmi:

—Yũ Opũ, mũ ããrĩpereri masĩa. Mũrẽ yũ maĩrĩrẽ masĩa.

Irasirigu Jesús Igũrẽ ãrĩmi:

—Ovejare koregu ovejare õãrõ korerosũta yure bũremurãrẽ õãrõ koreka!

18 Diayeta mũrẽ werea. Mũ maamũ ããrĩgũ surire sãña, mũ gããmerõ noõ waadũro waaunabũ. Pũũ bũgũro ããrĩgũ, mũya mojõrĩrẽ soemugũkoa. Gajigu mũrẽ surire sãgũkumi. Mũ waadũberogue mũrẽ ãĩwãgãgũkumi.

19 Jesús, Simón Pedro Igũ boaburi merã masakare Marĩpũ turagu, õãgũ ããrĩrĩrẽ masĩmakũ iriburire irasũ ãrĩ weremi. Irire were odo, Jesús Igũrẽ ãrĩmi:

—Yũre tuyaka!

Jesús Juãrẽ Igũ maĩgũrẽ weredea

20 Pedro gãmenũgã, yũ Igũsãrẽ tuyawãgãmakũ ìami. Yũ, Jesús maĩgũ, iro dupiyuro Jesús pũro baa doanĩgũ Igũrẽ: “Yũ Opũ, ¿noã mũrẽ wẽjẽduarãguere mũrẽ ìmubu ããrĩkuri?” ãrĩ sërẽñadi ããrĩbũ. 21 Pedro yure ìãgũ, Jesũre sërẽñami:

—Yũ Opũ, ¿naásũ waarokuri Igũrẽ?

22 Jesús Igũrẽ ãrĩmi:

—Yũ i ãmũguere dupaturi aariripoeta Igũ okamakũ yũ iridũarire, o iridũabirire mũya meta ããrã. Irire gũñarikubirikõãka! Yũre tuyaka!

23 Jesús irasũ ãrĩrĩ kerere pãrã, gajirã Igũrẽ bũremurã: “Juan boabirikumi”, ãrĩ gãme weresirima. Jesús: “Juan boabirikumi”, ãrĩdi meta ããrĩmĩ. “Yũ i ãmũguere dupaturi aariripoeta Igũ okamakũ yũ iridũarire, o iridũabirire mũya meta ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

24 Yũ Jesús buegu, yũ ìãdeare i pũrẽ gojãa. Irasirirã mũsã yũ gojarire: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩa.

25 Jesús wãri gaji irimi. Iri ããrĩpererire yũ gojapeomakũ, wãri pũrĩ ããrĩbukoa. Yũ pẽñamakũ, masaka iri pũrĩrẽ i ãmũguere duripĩduamakũ, uturiakõãbukoa. Iropata ããrã.

Juan

LOS HECHOS

Jesús ĩgũ buedoregũ beyenerārē: “Ōãgũ deyomarĩgũ aarigũkumi”, ārĩ were-dea

(Lc 1.1-4)

¹ Opũ Teófilo, yũ mārē gojadupiyudea pũguere Jesús neõgorague irinũgãdeare, ĩgũ buedea ãārĩpererire gojabũ. ² ĩgũ ãmũgasigue mārĩaburo dupiyuro Ōãgũ deyomarĩgũ turaro merã ĩgũ buedoregũ beyenerārē: “Ãsũ irirãkoa”, ārĩ weredeadeare gojabũ. ³ Jesús ĩgũ boa, masãdero pũrũ, ĩgũsārē cuarenta nũrĩgora deyoayupũ. Irasirigũ ĩgũ dupaturi okarire ĩgũsārē ōãrõ masĩmakũ iriyupũ. Marĩpũ ĩgũyarārē doreri kerere ĩgũsārē wereyupũ.

⁴ Jesús ĩgũsã merã ãārĩgũ, ĩgũsārē ãsũ ārĩyupũ:

—Jerusalēta dujaka dapa! Iripoegue Yũpũ: “Ōãgũ deyomarĩgũrē mũsārē iriugũra”, ārĩdeare yũka! Irire weresiabũ. ⁵ Juan mũsārē deko merã wãiyedi ãārĩmĩ. Yũ gapũ mērõgã pũrũ mũsārē Ōãgũ deyomarĩgũ merã wãiyegũkoa, ĩgũ mũsã merã ãārĩnikõãburo, ārĩgũ, ārĩyupũ.

Jesús ãmũgasigue mārĩadea

⁶ Pũrũ ãtãũ Olivos wãĩkũdigue Jesús merã nerē, ĩgũrē sērēñañurã:

—Gũa Opũ, ¿dapagorare gajigũ gũaya nikũmārē gũare dorebure, opũ pĩgũkuri? ārĩñurã.

⁷ Jesús ĩgũsārē yũyupũ:

—Yũpũ sugũta masĩmi. ĩgũ irasũta waaburo, ārĩmakũ irasũta waarokoa. Mũsãya meta ããrã i. ⁸ Mērõgã pũrũ Yũpũ Ōãgũ deyomarĩgũrē iriugũ, mũsārē ĩgũ turarire opamakũ irigũkumi. ĩgũ irasirimakũ, mũsã gũiro marĩrõ gũñaturari merã masakare yaa kerere wererã waarãkoa. Jerusalén marārē, Judea nikũ marārē, Samaria nikũ marārē, ãārĩperero i nikũgue ãārĩrãrē wererã waarãkoa, ārĩyupũ Jesús ĩgũ buedoregũ beyenerārē.

⁹ ĩgũ irasũ ārĩ wereadero pũrũ, Marĩpũ ãmũgasigue ĩgũrē ãĩmũrĩãkõãyupũ. ĩgũsã ĩgũrē ĩãmutũyamakũ, su yebo ĩĩmikãyebo tũbiãkõãyuro. Irasirirã ĩgũrē neõ ĩãnemobiriñurã. ¹⁰ ĩgũsã ĩãmutũyaripoe gũñaña marĩrõ pērã ãma surĩ boreri sãñanerã ĩgũsã pũro deyoa, ¹¹ ãsũ ārĩñurã:

—Galilea marã, ¿nasirirã ãmũgasire ĩãmunĩrĩ? Jesús ãmũgasigue mārĩaguta dupaturi i ãmũguere aarigũkumi doja. Mũsã ĩgũrē mũrĩãmakũ ĩãrõsũta aarimakũ ĩãrãkoa, ārĩñurã.

Judare gorawayurã, Matías wãĩkũgũre beyedeã

¹² Irasiri, pũrũ Jesús buedoregũ beyenerã Olivos wãĩkũdi ãtãũgue ããrãnerã dijãa, Jerusalēgue dujãakõãñurã doja. Iri makã pũrogã ãārĩyuro iri ãtãũ.

¹³ Dujaja, ĩgũsã kãrĩrĩ taribu ãmarõma taribugue ñãjãkõãñurã. ĩsãkũ ãārĩñurã: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Simón celote wãĩkuri bumũ, Santiago Alfeo magũ, Judas Santiago magũ ãārĩñurã.

¹⁴ Gajirãde ĩgũsã merã nerēñurã: Jesús pagũpũrã, Jesús pago Maria, gajirã nome ãārĩñurã. Ĕmũrikũ iri taribugue Marĩpũre sērēmũrã nerēñañurã.

¹⁵ Sunũ ĩgũsã merã gajirã Jesũre bũremũrã ciento veinte gora nerēñurã. Irasirigũ Pedro ĩgũsã watopegue wãgãñũgã, ĩgũsārē ãsũ ārĩyupũ:

16-17 —Yaara, gwa Judas merã pe mojõma pere su gubu peru pērēbejarãgora ããrãdibu. Jesús gware beyederosũta ãgũdere beyeadimi, gwa merã ãgũya kerere weredoregw. Judas gapu Jesũre peresugue ñeãwãgãmurãrẽ ãgũrẽ ãmumi. Õãgũ deyomarĩgũ Judas waaburire Davire iripoegue gojadorederosũta diayeta waabu. 18 ãgũ Jesũre oparãguere ãmudea wajare ãgũsãrẽ wia, makã ojarogue waa, dipuru gapu merã meemejã, ãgũya paru meẽ ooreakõã, gũramisĩ wirisiri kõmoakõãyuru. Irasirirã oparã iri niyeru merã ãgũ meemejãdea nikũrẽ wajariũurã. 19 Judas irasũ waadeare ããripererã Jerusalén marã pẽperekõãñurã. Irasirirã, ãgũ irasũ waaderore: “Acéldama” wãiyenurã. “Acéldama”, ãrĩrõ, ãgũsã ya merã: “Dĩ béodero”, ãrĩduaro irikoa. 20 Iripoegue Salmos wãĩkuri pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ Judare: ãgũya wii ããrĩdero masaka marĩrõ dujaburo. Neõ sugu ãgũ ããrĩderore dupaturi ããrĩbirikõãburo, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ doja:

Gajĩgũ ãgũya moãdeare gorawayuburo, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

21-22 Irasirirã marĩrẽ sugu Judas gorawayugure beyero gããmea. Sugu, gwa merã ããrĩdire, Juan marĩ Opũ Jesũre deko merã wãiyemakũ ããdire, ããripereri Jesús irideare ããdire, Marĩpu ãgũrẽ ãmũgasigwe ãmũĩĩamãkũ ããdire beyero gããmea. Irasirigu, Jesús boadigue masãdeare gwa merã werewegũ waagũkumi, ãrĩyuru Pedro.

23 ãgũ irasũ ãrĩmakũ pé, pẽrãrẽ beyeñurã. Sugu José wãĩkũyuru. Gajirã ãgũrẽta “Justo”, gajirã “Barsabás” wãiyenerã ããrĩmã. Gajĩgũ Matias wãĩkũyuru.

24-25 Beye odo, ãsũ ãrĩ sãrẽñurã Marĩpure:

—Gwa Opũ, mũ ããripererã masaka gũñarĩrẽ õãrõ masĩa. Judas ãgũ dapagora ããrĩrõgue waagũ, mũya kere weredoredeare pirikõãmi. Sugu ãgũ gorawayubure beyesiabu mũ. Irasirigu mũ beyeadire ãmuka gware! ãrĩñurã.

26 Irasũ ãrĩ odo, peye ãtayẽãdeyere Matias, José wãirẽ goja, puuigãgue sã, suye ãrĩ ããñurã. Matias wãrĩ gojatũadeyere ãrĩ bokañurã. Irasirirã Matiare: “Gwa pe mojõma pere su gubu suru pērēbejarã ããrãnerã merã Jesũya kerere werewegũ waagũkoa”, ãrĩñurã ãgũrẽ.

2

Õãgũ deyomarĩgũ Jesũre bũremurãrẽ ejadea

1 Pentecostés* wãĩkuri bosenu ããrĩmakũ, ããripererã Jesũre bũremurã ãgũsã nerẽdea wiigueta nerẽñurã. 2 Pũru gũñaña marĩrõ ãmũgasigwe mirũ bũro aarĩrõsũ, ãgũsã ããrĩrõguere bũro bũsu dijiriyuro. 3 Irasũ waaripoe peame ãjĩrĩ pũrã dijari, nediru irirosũ deyori masakakũre dipu weka deyoayuro. 4 ããripererã Õãgũ deyomarĩgũrẽ opatari, ãgũ iritamurĩ merã gajĩ masã ya ãgũsã dupiyuro werenĩbirideare werenĩnũgãñurã.

5 Iripoere wãrã judio masaka ããripereri nikũ marã Jerusalẽgue ejanerã ããrĩmã. ãgũsã bũremurĩrẽ õãrõ tũyarimasã ããrĩñurã. 6 Irasũ bũsarire pẽrã, Jesũre bũremurẽ pũrogue nerẽwãgãñurã. Irogue masakaku ãgũsãya werenĩrĩ merã Jesũre bũremurã werenĩmakũ pẽñurã. Irasũ waarire pẽmasĩbiriñurã. 7-8 Irasirirã ãgũka, ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—¿Nasirirã ãgũsã Galilea marã ããrĩkererã, marĩ yare õãrõ werenĩrĩ? Marĩ deyoadea nikũ marã irirosũ werenĩma. 9 Marĩ gajiro marã ããrã. Partia marã,

* 1:20 Sal 69.25   ✧ 1:20 Sal 109.8   * 2:1 Pascua bosenu waadero pũru, cincuenta narĩ pũru, Pentecostés wãĩkuri bosenu waayuro.

Media marā, Elam marā, Mesopotamia marā, Judea marā, Capadocia marā, Ponto marā, Asia marā, ¹⁰ Frigia marā, Panfilia marā, Egipto marā, Libia Cirene wāikuri nikū turo marā āārā. Marī Roma marāde oōguere naarīmasā āārā. ¹¹ Surāyeri judío masaka, gajirā judío masaka āārībirikererā, judío masaka irirosū buremurā oōguere āārā. Creta marā, Arabia marāde marī merā āārīma. Irasirirā marī āārīpererā gajiro marā āārīkererā, marī ya merā īsā oārō werenīmakū péa. Īgūsā Marīpu oārō iridea kerere werenīrā yāma, ārīñurā.

¹² Irasirirā āārīpererā pégukakōāñurā.

—¿Nasiriro irasū waari? ārī gāme werenīñurā.

¹³ Gajirā gapu:

—Mejārā yāma, ārī buridañurā.

Pedro masakare werede

¹⁴ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pedro gajirā pe mojōma pere su gubu suru pērebejarā Jesús buedoregu beyenerā merā wāgānugā, buru busuro werenīyupu:

—Mūsā āārīpererā judío masaka oōgue Jerusalégue āārīrā oārō péka yu wererire! ¹⁵ Mūsā guare: “Mejārā yāma”, ārī gūñarā, diaye gūñabea. Goeripoe dupiyuro āārā dapa. Irasirirā guā mejārā meta yāa. ¹⁶ Guā irasū werenīrē Joel Marīpuya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmi:

¹⁷⁻¹⁸ Marīpu āsū ārīmi: “I ūmu pereburo dupiyuro Oāgū deyomarīgūrē iriugura, masaka āārīpereri buri marārē. Irasirirā mūsā pūrā ūma, nomede yaa kerere wererākuma. Maamarā kērō irirosū, marā kērōgue yu ĩmurīrē ĩārākuma. Yu dorerire irirārē ūmarē, nomedere Oāgū deyomarīgūrē iriugura. Irasirirā, yaa kerere wererākuma.

¹⁹ Yu ūmagasiguere gajirosūperi deyoamakū irigura. I nikūdere dí, peame, ĩmīkā deyoamakū irigura.

²⁰ Abe āmumu nāñtīgukumi. Abe ñamimu dí irirosū deyogu waagukumi. Mūsā Opu i ūmaguere dupaturi aariburo dupiyuro irasū waarokoa. Īgū aarirīnu goerīnu āārīrokoo. Ubu āārīrīnu āārībirikoo.

²¹ ‘Yu Opu, tauka yure!’ ārīgānorē taugura”, ārīmi Marīpu, ārī gojadi āārīmi Joel.✠

²² Mūsā Israel bumarā yu wererire oārō péka! Marīpu Jesúre Nazaretmurē iriudi āārīmi. Jesús mūsā purogue āārīgú, Marīpu turari merā pūrīrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerārē béowiu, boanerārē masūdi āārīmi. Irasirīgu Jesús, Marīpu iriudi āārīsīā, Īgū turari merā irire iri ĩmudi āārīmi. Irire mūsā oārō masīa. ²³ Mūsā ñerārē Īgūrē curusague pábiatū wējēdoremakū, Marīpu iripoegue Jesúre irasū waarokoa, ārīderosūta waabu. ²⁴ Irasū waakeremakū, Marīpu gapu Īgū boadiguere masūkōādi āārīmi. Boanerā āārīrōrē Īgūrē wiudi āārīmi. Irasirīmakū, boari Jesúre tarīnugāmasībiridero āārībú. ²⁵ Iripoegue David āsū ārī gojadi āārīmi, Jesús Marīpure werenīburire:

Yu Opu, murē ĩānikōāa. Mu yu diaye gapu, yu merā āārīnikōāa. Irasirīgu yu neō gūibe.

²⁶⁻²⁷ Yaa yuñpūrāgue buru usuyari merā āārā. Irasirīgu usuyari merā werenía. Yu boamakū, boanerā āārīrōgue béobirikoo. Yu masāgobegue āārīmakū, yaa dupu neō boabirikoo. Yure dupaturi okamakū irīgukoo doja. Irasirīgu yu güiro marīrō āārīgukoo.

28 Mũ, yũ dupaturi okaburire yũre òãrõ masĩmakũ yáa. Irasirigũ yũ merã mũ ããrĩmakũ, bũro usũyari merã ããrã, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ David.*

29 Yaarã, yũ musãrẽ diayeta weregũra. Marĩ ñekũ David boadi ããrĩmĩ. Marĩ ñekũsamarã ĩgũrẽ yáanerã ããrĩmã. ĩgũya masãgobe i makãguere ããrã dapa.

30-31 Iripoegue Marĩpũ Davire ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ:

Yũ murẽ diayeta werea: “Pũũguere mũ parãmi i nikũ marã Opũ ããrĩgukumi. Yũ murẽ pĩderosũta pigũkoa ĩgũdere”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

David Marĩpũya kerere weredupiyugũ ããrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigũ Jesũre Marĩpũ pĩburire masĩsĩã, ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ ĩgũ masãburire:

ĩgũ boadero pũũ, boanerã ããrĩrõgue neõ beosũbirikumi. ĩgũya dũpũ masãgobegue neõ boabirikoa, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

32 Marĩpũ Jesũre boadiguere masũdi ããrĩmĩ. ĩgũrẽ masũadero pũũ, gũã ããrĩpererã ĩgũrẽ ĩãbũ. “Dupaturi okami”, ãrĩ masĩã. 33 ĩgũ Pagũ ĩgũrẽ masũ,

ũmũgasigue ãĩmurĩã, ĩgũ diaye gapũ dobodi ããrĩmĩ. ĩgũ ãrĩderosũta Jesũre Òãgũ deyomarĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Irasirigũ Jesũs gũare Òãgũ deyomarĩgũrẽ iriumĩ.

Irasirirã musã, ĩgũ gũaguere ejamakũ ĩãã. ĩgũ iritamurĩ merã gũã werenĩmakũ pãã. 34-35 David† gapũ ĩgũ boadero pũũ, Jesũs murĩaderosũ murĩabiridi ããrĩmĩ.

ĩgũ boaburo dupiyuro ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ, Marĩpũ Jesũre ãrĩdeare gojagũ:

Marĩpũ yũ Opũre ãsũ ãrĩmĩ: “Òõ yũ diaye gapũ doaka, yũ merã dorebũ! Irasirirĩpoe murẽ ĩãturirãrẽ mũ dorerire tarinũgãnemobirimakũ irigũra”, ãrĩmĩ, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

36 Irasirirã musã Israel bumarã ããrĩpererã òãrõ pãmasĩka! Marĩpũ Jesũre, musã curusague pãbiatũ wẽjẽdire marĩ Opũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Marĩpũ ĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ, marĩrẽ tauburo, ãrĩgũ, ãrĩ wereyupũ Pedro masakare.

37 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãã, ĩgũsãya yũjũpũrãrĩgue bũro bũjawereri merã gũñarikũ, Pedrora, gajirã Jesũs buedoregũ beyenerã ãsũ ãrĩ sãrẽñañurã:

—Gũayarã, ĩnasirirãkuri gũã?

38 Pedro ĩgũsãrẽ yũjũyupũ:

—Musã ñerõ irideare bũjawere, musã gũñarĩrẽ gorawayuka! Irasirirã musã ããrĩpererã Jesucristore bũremua, ãrĩ, guare deko merã wãiyedoreka!

Musã irasirimakũ, Marĩpũ musã ñerõ irideare kãtigukumi. Òãgũ deyomarĩgũrẽ iriugukumi, musã merã ããrĩnikõãburo, ãrĩgũ. 39 Marĩpũ ãrĩderosũta musãrẽ, musã pũrã ããrĩturiarãrẽ, gajiro marãdere ããrĩpererã ĩgũ beyenerãrẽ

Òãgũ deyomarĩgũrẽ iriugukumi, ãrĩyupũ.

40 Irire ãrĩ odo, gaji wãri werenemoyupũ Pedro ĩgũsãrẽ:

—Òãrõ pãmasĩka musã! I nikũ marã Jesũre wẽjẽnerã ñerã ããrĩmã. ĩgũsã ñerõ iridea waja Marĩpũ ĩgũsãrẽ wajamoãgukumi. ĩgũsã ñerã irirosũ neõ irinembirikõãka pama! Irasiribirimakũ, Marĩpũ ĩgũsãrẽ wajamoãgũ, musã gapure wajamoãbirikumi, ãrĩyupũ.

41 Wãrã ĩgũ wererire òãrõ pẽñurã. Irasirirã deko merã wãiyesũñurã Jesũre bũremurĩrẽ ĩmurã. Irasirirã Jesũre bũremupũrorinerã merã ããrĩnũgãñurã. Pedro ĩgũsãrẽ wereadeanũ merãta wãrã tres mil gora masaka bũremunũgãñurã. 42 Irasirirã ãmarĩkũ Jesũre bũremupũrorinerã merã nerẽñañurã, ĩgũ buedoregũ beyenerã buerire pãmurã. Irasũ nerẽnarã, Marĩpũre sãrẽ, pãrẽ dukawa, siũ baanañurã.

* 2:28 Sal 16.8-11   * 2:30-31 Sal 132.11   † 2:34-35 David ĩgũ boadero pũũ, ĩgũ dũpũ merã ãmũgasigue murĩabiridi ããrĩmĩ. Irasirigũ Jesũs murĩaderosũ murĩabiridi ããrĩmĩ.   * 2:34-35 Sal 110.1

Jesúre b̄remup̄rorinerā iridea

⁴³ Jesús buedoreḡu beyenerā Īgū iriderosūta wári Marīp̄u turari merā iri ĩmunañurā. Irasirirā p̄ūrīkūrārē tau, wātēa masakare ñajānerārē béowiu, boanerārē masūnāñurā. Īgūsā irasirimakū ĩārā, masaka āārīpererā ĩāgukanañurā. ⁴⁴ Āārīpererā Jesúre b̄remurā su bumarā irirosū oārō āārīkūñurā. Irasirirā Īgūsā oparire gāme sīnāñurā. ⁴⁵ Gajinorē oparā, irire dua, iri waja merā gajino opamerārē sīnāñurā. ⁴⁶ Ūmarīkū āārīpererā surosū gūñarī oparā Marīp̄u wīigue nerēñañurā. Īgūsāya wīirigie pārē dukawa, oārō us̄yari merā sīiu baanañurā. ⁴⁷ Marīp̄ure: “Ōātaria mu”, ārī, us̄yari sīnāñurā. Gajirā masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī ĩāñurā. Ūmarīkū marī Op̄u Jesús gajirārē Īgūrē b̄remumakū iriyup̄u. Irasirirā Īgūrē b̄remurā wārā āārīñurā.

3

Suḡu waamasībire waamasīmakū iridea

¹ Sun̄u, ñamika tres āārīmakū Pedro, Juan merā Marīp̄u wīigue waañurā. Iri horata masaka Marīp̄ure sērēñañurā. ² Iri wīima makāp̄urore suḡu masakū deyoaḡueta waamasībi āārīdi doayup̄u. Iri makāp̄uro: “Ōārī makāp̄uro” wāik̄uyuro. Ūmarīkū Īgū merāmarā Īgūrē āiwāgā, iri makāp̄urogue dobonañurā, iri wīi ñajārārē niyeru sērē doanidorerā. ³ Pedrosā iri wīi ñajāmurā iriripoe Īgūsārē ĩā, niyeru sērēyup̄u. ⁴ Īgūsā pērāgueta Īgūrē ĩā, Pedro gap̄u Īgūrē āriyup̄u:

—Guare ĩāka!

⁵ Īgū irasū ārīmakū: “Yure niyeru sīmurā irikuma”, ārī gūñarī merā b̄uro ĩāyup̄u. ⁶ Pedro gap̄u Īgūrē āriyup̄u:

—Niyerure opabea. Irire opabirikereḡu, yu opari merā murē iritamuḡura. Jesucristo Nazaretm̄u wāi merā, Īgū turaro merā wāgāñugā waaka! āriyup̄u.

⁷ Pedro Īgūrē irasū ārīgūta, diayema mojōrē ñēā, tūāwāgūñuyup̄u. Irasirimakūta, Īgūya guburi, Īgūya āñagubuyeri turanugājayuro. ⁸ Irasiriḡu pari wāgāñugāja, waap̄urori, p̄uru Īgūsā merā Marīp̄u wīigue Marīp̄ure: “Ōātaria mu”, ārī gaguinī, pariñajāyup̄u. ⁹⁻¹⁰ Īgū us̄yari merā Marīp̄ure: “Ōātaria mu”, ārī, pariñajāmakū ĩārā, iri wīigue āārīrā āārīpererā Īgūrē ĩāmasī:

—Īi, i wīi oārī makāp̄urogue niyeru sērē doanādita āārīmi, ārīñurā. Irasirirā Īgū waamasīmakū ĩārā, “¿Naásū waari?” ārī ĩāgukakōāñurā.

Pedro masakare Marīp̄u wīigue weredeā

¹¹ Waamasībiradi Pedrosārē duúbirimakū, āārīpererā masaka iri wīi āārīrā ĩāgukari merā, Īgūsā p̄urogue “Pórtico de Salomón” wāikurogue ūmanerēñurā.

¹² Īgūsā irasū ūmanerēmakū ĩāgū, Pedro Īgūsārē āriyup̄u:

—Musā, Israel bumarā, ¿nasirirā iropa gukari? ¿Nasirirā guare b̄uro ĩārī? “Īgūsā Marīp̄ure b̄remurī merā, Īgūsā turaro merā ĩirē waamasīmakū iriama”, ārī gūñabirikōāka! ¹³ Jesús Īgū turaro merā Īgūrē waamasīmakū iriami. Marī ñekūsāmarā Abraham, Isaac, Jacob Marīp̄ure ūmugasigie āārīgūrē b̄remunerā āārīmā. Marīp̄u Īgū magū Jesúre, Īgū doreri oārō iridire: “Ōātariḡu āārīmi”, ārīdi āārīmī. Musā gap̄u Īgūrēta oparāguere wiabu. Pilato Īgūrē wiuduakeremakū, musā gap̄u gāamebiribu. ¹⁴ Jesús oāgū, ñerīrē neō iribi āārīkeremakū, Īgūrē neō wiudorebiribu. Suḡu ñegū masakare wējēdi gap̄ure wiudoreb̄u musā. ¹⁵ Irasirirā, Jesús marīrē okari sīgū gap̄ure wējēdorebu. Īgū

boadero p̄ru, Marīpu gapu īgūrē masūdi āārīmī. Gua īgūrē Marīpu masūdire īābu, āri masīa. ¹⁶ Jesūta īgū turaro merā īi waamasībiradire musā īāmasīgūrē waamasīmakū iriamī. Gua Jesus taumasīrīrē b̄remumakū īāgū, īgūrē tauami. Musā āārīpererā īgū tauadire īgū waamasīmakū īāa.

¹⁷ 'Yaarā, musā, musā oparāde Jesūre: "Marīpu magūta āārīmī", āri p̄masībirisīā, īgūrē wējēdorebu. ¹⁸ Iripoegue Marīpu īgūya kerere weredupiyunerā āārīpererārē: "Cristo yu iriubu ñerō tarīgukumi", ārīderosūta Jesūre waabu. ¹⁹ Irasirirā musā ñerō irideare bujawere, musā gūñarīrē gorawayuka! Marīpu dorerire irika! Irasirimakū, Marīpu musārē musā ñerō irideare kāti, siñajārī merā āārīrikumakū irīgukumi. ²⁰ Irasirigu musārē Cristore dupaturi iriugukumi. Cristo, Marīpu beyedi musārē taugu, Jesūta āārīmī. ²¹ Jesucristo ūmugasigue murīadi, irogueta āārīmī dapa. Marīpu iripoegue īgū iriburire īgūya kerere weredupiyunerārē weredorederosūta āārīpererire ōārō āmu, p̄ru Jesūre iriugukumi. ²² Iripoegue Moisés irimarē marī ñekūsāmarārē āsū ārīdi āārīmī:

P̄rugue Marīpu marī Op̄u sugū īgūya kerere werebure iriugukumi. Yure iriuderrosūta īgūdere iriugukumi. īgūde marīyagūta āārīgukumi. āārīpereri īgū wererire p̄kala īgū dorerire ōārō iritayaka!

²³ īgū dorerire iritayamerā gapu b̄eosūrākuma. Irasirirā Marīpuyarā merā neō āārīnemobirikuma pama, ārīdi āārīmī Moisés.*

²⁴ āārīpererā iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerākū, Samuel p̄ru marāde dapagora waarire irasūta āri gojanerā āārīmā. ²⁵ Iripoegue Marīpu marī ñekū Abrahārē: "Yu, mu parāmi āārīturiagu merā ī ūmu marā āārīpererārē ōārō irigura", ārīdi āārīmī. īgūya kerere weredupiyunerārē īgū Abrahārē ārīdeare weredoredi āārīmī marī ñekūsāmarārē. Irasirigu Marīpu īgūsārē ārīderosūta musārē iridi āārīmī. ²⁶ Irasirigu īgū magū Jesus boadiguere masū, marīrē judío masakare iriup̄roridi āārīmī, marīrē ōārī gapure iri, marī ñerō iririre piriburo, ārīgū, āri wereyupu Pedro īgūsārē.

4

Pedrore, Juārē oparā p̄rogue āiadea

¹⁻² Pedro, Juan merā masakare werenīrop̄e paía, Marīpuya wii korerā surara op̄u, gajirā saduceo bumarā ejañurā. Pedrosā masakare: "Jesus boadero p̄ru masādi āārīmī. Irasirirā marīde boadero p̄ru āārīpererā masārākoa", āri buenañurā. īgūsā irasū āri buemakū p̄rā, saduceo bumarā, masaka boanerā masārīrē b̄remubirisīā, īgūsā merā b̄ro guañurā. ³ Irasirirā abe ñajārīrop̄e āārīmakū, Pedrosārē ñeā, iri ñamirē peresu iriñurā. ⁴ Irasirikeremakū, gajirā wārā Jesūya kerere p̄nerā, īgūrē b̄remunūgārā āārīñurā. Irasirirā dupiyurogue Jesūre b̄remup̄rorinerā merā wārā āārīñurā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā.

⁵ Pedrosārē peresu iriadero p̄ru, gajinū gapu Jerusalēgue judío masaka oparā, gajirā murā, gajirā Moisés gojadeare buerimasā nerēñurā. ⁶ Gajirāde, paía op̄u Anás, Caifás, Juan, Alejandro, gajirā paía op̄uyarā īgūsā merā āārīñurā. ⁷ Iroque nerē, Pedrosārē īgūsā p̄ro āiridore, īgūsā ejamakū:

—¿Noā musārē doreri, noā musārē inorē irasiridoreri? āri s̄erēñañurā.

⁸⁻⁹ Pedro Ōāgū deyomarīgārē opatarisīā, āsū āri yujuyupu īgūsārē:

* 3:23 Dt 18.15-19; 34.10

—¿Musã judío masaka oparã, murãde guare ñi waamasĩbiradire òãrõ iriadeare, ìgürë tauadeare sërëñarã yári? ¹⁰ Musãrë ire weregura, ããrĩpererã Israel bumarã òãrõ pëmasĩburo, ãrìgã. Jesucristo Nazaretmu turaro merã, ìgũ wã merã ñi waamasĩbiradi waamasĩami. Musã ìgürëta curusague pãbiatú wëjêdorebu. Ìgũ boadero puru, Marĩpu gapu ìgürë masũ, dupaturi okamakũ iridi ããrĩmĩ. ¹¹ Iripoegue Marĩpuya kerere weredupiyudi ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ: “Suye ùtãye wii iririmasã ìgũsã bëoadeaye merã gajigũ gapu òãrõ turari wii irigukumi”, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ. Jesús iri ùtãye ìgũsã bëoadeaye irirosũ ããrĩmĩ. Marĩpu ìgürë beyedi ããrĩmĩ marĩrë taubure. ¹² I nikũguere Jesús suguta marĩrë taugũ ããrĩmĩ. Gajigũ marĩrë taugũ neõ mámi. Marĩpu ìgürëta iriudi ããrĩmĩ marĩrë taubure, ãrĩ weryupũ Pedro ìgũsãrë.

¹³ Judío masaka oparã Pedro, Juan buebirinerã ããrĩkererã, òãrõ gũñaturari merã, pëmasĩrĩ merã weremakũ përá, pégukakòãñurã. Ìgũsãrë: “Diayeta Jesús merãmarãta ããrĩma”, ãrĩ ìãmasĩñurã. ¹⁴ Waamasĩbiradi Pedrosã puru nímakũ ìãrã, ìgũsãrë: “Ñerõ irirã iriabu”, ãrĩ werewuamasĩbirĩñurã.

¹⁵ Irasirirã, ìgũsãrë ìgũsã nerërĩ taribugue ããrĩrãrë wiriadoreñurã, ìgũsã basi gãme werenĩmurã:

¹⁶ Æsũ ãrĩñurã:

—¿Nasirirãkuri ìgũsãrë? Ñi waamasĩbiradire ìgũsã waamasĩmakũ iriadeare Jerusalén marã pëperekòãñurã. Irasirirã: “Iribirama”, ãrĩmasĩbirikoa marĩ. ¹⁷ Gajirãrë irire neõ pënemomakũ iribirikòãrõ gããmea marĩrë. Irasirirã: “Jesúyamarë gajirãguere neõ werenemobirikòãka pama!” ãrĩrã ìgũsãrë, ãrĩ werenĩñurã.

¹⁸ Irasũ ãrĩ werenĩ odo, Pedrosãrë siiu, ãsũ ãrĩñurã:

—Gajirãguere neõ Jesúyamarë werenemobirikòãka! Neõ ìgũya kerere buenemobirikòãka! ãrĩñurã.

¹⁹ Ìgũsã irasũ ãrĩkeremakũ, Pedro, Juan gapu ãsũ ãrĩ yuñũñurã ìgũsãrë:

—¿Marĩpu musã guare dorerire irimakũ gããmerĩ, o ìgũ doreri gapure gua irimakũ gããmerĩ? ¿Naásũ gũñarĩ musã irire? ²⁰ Gua ìgũ dorerire irituyarã ããrã. Irasirirã gua ìãdeare, gua pédeare neõ wereduúmasĩña máa, ãrĩñurã.

²¹⁻²² Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ përá, judío masaka oparã gapu dupaturi ãrĩñurã:

—Jesúyamarë neõ werenemomerãta pama! Irire pirimerã, wajamoásũrãkoa, ãrĩñurã. Gajirã gapu usuyari merã Marĩpũre: “Mu ñi waamasĩbiradire tauadea òãtariabu”, ãrĩñurã. Ìgũ cuarenta bojori nemorõ opagu ããrĩyupu. Irasirirã oparã gapu Pedrosãrë: “Ñerõ irirã iriama”, ãrĩmasĩbiri, wajamoãmerãta ìgũsãrë wiukòãñurã.

Jesúre bũremurã Marĩpũre iritamurĩ sërëdea

²³ Pedrosã irogue ããrãnerã wiria, ìgũsã merãmarã purogue waakòãñurã. Irogue eja, paia oparã, judío masaka murã ìgũsãrë ãrãdeare ìgũsã merãmarãrë wereñurã. ²⁴ Ìgũsã weremakũ përá, ããrĩpererã iro ããrĩrã Marĩpũre sërëñurã:

—Gua Opũ, mu diayeta ãmugasi, i nikũ, dia wãdiya, i ãmũma ããrĩpererire iridi ããrã. ²⁵ Iripoegue gua ñekũ Davire murë moãboegure Òãgũ deyomarĩgũ merã ãsũ ãrĩ weredoredi ããrĩbũ:

Judío masaka ããrĩmerã Marĩpu merã buru guama. Israel bumarãde Marĩpũyare: “Gããmebea”, ãrĩ gũñadima.

²⁶ I nikũ marã oparã Marĩpu merã gãmekëãduarã nerërãkuma. Ìgũ beyedi merãdere irasũta gãmekëãrãkuma, ãrĩ weredoredi ããrĩbũ.*

²⁷ M̄u weredorederos̄uta diayeta waabu. I makãguere opu Herodes, Poncio Pilato, gajirã Israel bumarã, gajirã judío masaka aãrimerã nerẽma Jesús m̄u magurẽ wẽjemurã. Igũ õãgũ, m̄u beyedi aãrĩmi. ²⁸ Irasirirã, iripoegue m̄u turaro merã m̄u beyedire: “Irasũ waarokoa Igũrẽ”, arideros̄uta irima. ²⁹ Gua opu, dapagora paia oparã m̄uya kerere: “Werebirikõãka! M̄usã irire wererã, wajamoãsurãkoa”, arãma guare. Igũsã irasũ arãdeare gũñaka m̄u! Gua murẽ moãboera aãrã. Irasirigu guare m̄uyare gajirãrẽ gũiro marĩro weremakũ irika! ³⁰ Gua m̄u turaro merã Jesús m̄u magũ, õãgũ wãĩ merã iri imurĩrẽ irimakũ irika! arĩ s̄erẽñurã Marĩp̄ure.

³¹ Igũsã irasũ arĩ s̄erẽadero puru, Igũsã aãrĩrĩ wii gãmeñayuro. Aãrĩpererã Õãgũ deyomarĩgurẽ opatarĩñurã. Irasirirã, igũ iritamurĩ merã gũiro marĩro Marĩp̄uya kerere wererã waañurã.

Jesúre b̄uremurã Igũsã oparire gãme dukawadea

³²⁻³³ Irasirirã Jesús buedoregu beyenerã Marĩpu turaro merã masakare: “Marĩ opu Jesús boadero puru masãdi aãrĩmĩ. Igũ dupaturi okadero puru, gua Igũrẽ iãbu”, arĩ wereñurã. Aãrĩpererã Jesúre b̄uremurã surosũ gũñañurã. Irasirirã Igũsã oparire: “Yaa aãrã”, arĩrõ marĩrõ gãme dukawañurã. Marĩpu Igũsarẽ aãrĩpererãrẽ õarõ iritamuyupu. ³⁴⁻³⁵ Irasirirã wiiri oparã, nikũ oparã, gajirãrẽ irire duañurã. Igũsã duadea wajare Jesús buedoregu beyenerãrẽ s̄inañurã. Jesús buedoregu beyenerã irire Igũsã watope aãrĩrãrẽ gajino opamerãrẽ dukawañurã. Irasirirã Igũsã watopegue boporã marĩñurã pama. ³⁶ Iripoere sugũ Jesúre b̄uremugũ Josẽ wãikugu aãrĩyupu. Igũ Chipre wãikuri nugũõomu, Levíya bumũ aãrĩyupu. Jesús buedoregu beyenerã Igũrẽ “Bernabé” wãiyenurã. “Bernabé”, arĩrõ, griego ya merã: “Masakare õarõ yujupũrãkumakũ irigu”, arĩduaro irikoa. ³⁷ Igũ nikũ opagu aãrĩsã, su pooe ejatuario gajirãrẽ duayupu. Igũ duadea wajare Jesús buedoregu beyenerãrẽ s̄ipeokõayupu.

5

Ananías, Safira merã arĩkatodea

¹ Gajigu Ananías wãikugu Igũ marãpo Safira merã su pooe ejatuario nikũrẽ duayupu. ² Igũ duadea wajare Igũ basi deko merã duripikõãyupu. Irasirigu aãrĩpereri niyerure Jesús buedoregu beyenerãrẽ s̄ipeobirikeregu: “Iropata wajariama”, arĩkatoyupu. Igũ marãpo aãrĩpereri Igũ irasiriadeare masĩyupo. ³ Pedro asũ arĩyupu Igũrẽ:

—Ananías, ¿nasirigu wãtirẽ m̄uya gũñañiguere ñajãdoreari? Igũ ñajãmakũta, m̄uya nikũ duadea wajare guare s̄ipeobirikeregu, m̄u Õãgũ deyomarĩgurẽ arĩkatoo. ⁴ Iri nikũ m̄u duaburo dupiyuro m̄uya nikũ aãrĩbũ. M̄u duadea waja m̄uya niyeruta aãrã. Noo m̄u s̄iduaropa s̄iboakuyo. ¿Nasiribu irasũ arĩkatori? Gua ditare arĩkatogu meta yãa. Marĩpudere arĩkatoo m̄u, arĩyupu.

⁵ Igũ irasũ arĩmakũ p̄egu, mata Ananías meémejã kõmoakõãyupu. Igũ irasũ waadea kerere pérã, aãrĩpererã b̄uro gũñurã. ⁶ Igũ kõmoadero puru, gajirã maamarã ñajãja, Igũya dupure surĩro gasiro merã õma, aãwiriakõãñurã Igũrẽ yãarã waarã.

⁷ Ʋre hora p̄r̄u, Ananías marāpo āārādeo ñajājayupo. Īgū boadeare neō masībiryupo. ⁸ Igo ñajāmakū ĩāgū, Pedro igore sērēñayupo:

—Wereka yare! ¿M̄sāya pooere duarā, iropata niyeru wajatari m̄sā? āriyupo. Igo ĩgūrē yajuyupo:

—Iropata wajatabu, āriyupo.

⁹ Pedro āriyupo igore:

—¿Nasirirā m̄sā, marī Op̄u Ōāgū deyomarīgūrē ārikatoari? “Ḡna irasiri-makū masībirikumī”, ¿ārī gūñadari m̄sā? Īāka! M̄u marāp̄ure yāarā ejan-erā sīsā dujarima. M̄uya d̄up̄udere āiwiriarākuma, m̄u marāp̄uya d̄up̄ure āiwiraderosūta, āriyupo. ¹⁰ Īgū irasū ārimakūta, igode Pedroya guburi p̄ro meemejā kōmoakōāyupo. Irasirirā maamarā igo kōmoadeoguere bokaja, igoya d̄up̄ure āiwiria, igo marāp̄u dagure ĩgūsā yāadero p̄rogueta igodere yāañurā. ¹¹ Irasirirā āārīpererā Jesūre b̄uremurā, gajirāde Ananías, Safirare waadea kerere p̄erā, b̄uro gūñurā.

Jesús buedoreḡu beyenerā Marīp̄u turaro merā iri ĩmudea

¹² Iripoere masaka watopegue Jesús buedoreḡu beyenerārē Marīp̄u ĩgū turari merā wāri iri ĩmurīrē irimakū iriyupo. Āārīpererā Jesūre b̄uremurā Marīp̄uya wii turo biaña marīrī taribu “Pórtico de Salomón” wāikūri taribugue nerēnañurā. ¹³ Masaka ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārikeremakū, gajirā gap̄u ĩgūsārē gūñurā. Īgūsā merā neō nerēd̄ubiriñurā. ¹⁴ Gajirā gap̄u marī Op̄u Jesūre wārā ūma, nomede b̄uremuñurā. ¹⁵ Irasirirā p̄ūrīrikurārē ĩgūsā peyari gasiri merā Pedro waaburi maa turo p̄iñurā. “Pedro ĩgūsārē ñapeobirikeremakū, ĩgū wātī meép̄iro ĩgūsā weka ejamakū, ĩgūsārē p̄ūrīrī tarirokoa”, āri gūñarā, irasiriñurā. ¹⁶ Wārā Jerusalén turo marāde p̄ūrīrikurārē, wātēta ñajāsūnerārē irogue āiānañurā. Irasirirā Jesús buedoreḡu beyenerā ĩgūsā āārīpererārē taunañurā.

Oparā Jesús buedoreḡu beyenerārē ĩaturidea

¹⁷ Irasirirā paia op̄u, gajirā ĩgū merāmarā saduceo bumarāde Jesús buedoreḡu beyenerārē b̄uro ĩaturi, ¹⁸ ĩgūsā merā b̄uro gua, ĩgūsārē ñeā, peresu iriñurā. ¹⁹ Irasirikeremakū, suḡu Marīp̄ure wereboeḡu iri ñamita peresu wii makāp̄rorire t̄upā, ĩgūsā āārīrī taribugue ñajāja, ĩgūsārē āsū āri āiwiriayupo:

²⁰ —Marīp̄uya wiiḡue waaka! Irogue eja, Marīp̄u Jesūre b̄uremurārē ĩgū merā ōārō āārīmakū iriburi kerere wereka masakare! āriyupo Marīp̄ure wereboeḡu ĩgūsārē.

²¹ ĩgū irasū ārimakū p̄erā, ĩgūsā peresu āārānerā wiriakōāñurā. Gajinu gap̄u boyoripoe āārīmakū, Marīp̄uya wiiḡue ñajāa, masakare buen̄gāñurā, Marīp̄ure wereboeḡu ĩgūsārē weredoreaderosūta.

Īgūsā irogue bueripoe paia op̄u gap̄u, ĩgū merāmarāde, Pedrosā peresu āārānerā wiriadeare masībiriñurā dapa. Irasirirā ĩgūsā Israel bumarā oparārē āārīpererārē neeōñurā. Īgūsā nerēperemakū ĩārā, surarare peresu iriri wiiḡue Jesús buedoreḡu beyenerārē ĩgūsā biadoboanerārē āiridoreñurā.

²² Irasirirā surara ĩgūsārē āirā waadiñurā. Irogue eja, Pedrosārē neō bokabiriñurā. Īgūsārē bokabirisīā, oparāguere wererā dujāakōāñurā doja.

²³ Dujaja, oparārē:

—Peresu iriri wii makāp̄rori ōārō biadea makāp̄rori āārādabu. Irogue biadoboanerārē korerāde iri makāp̄roriku níadama. Irasū āārīkeremakū, ḡua ĩgūsā āārāde taribure makāp̄ro t̄upāmakū neō marāma, āriñurā.

24 Īgūsā irasū ārimakū pérā, paia opu, Marīpuya wii marā surara opu, paia oparāde: “¿Naasū waayuri Īgūsārē?” āri gūñarikuñurā. 25 Īgūsā irasū gūñarikuripoe sugu masaku Īgūsā puro eja:

—Musā peresu irianerā Marīpuya wiigue āārāma. Masakare buerā iriama, āriyupu.

26 Īgū irasū ārimakū pérā, Marīpuya wii marā surara opu, Īgūyarā surara merā Īgūsārē ñeārā waañurā. Irogue eja, Īgūsārē ñeā, paia oparā puro āiññurā doja. Masakare güisā, Īgūsārē tārābiriñurā. “Gua Īgūsārē tārāmakū iārā, masaka guare ütāyeri merā deabukuma”, āri gūññurā. 27 Īgūsārē judío masaka oparā puro āijamakū, paia opu Īgūsārē turiyupu:

28 —Gua musārē: “Jesúyare neō buenemobirikōāka!” ārādibu. Gua irasū ārikeremakū, musā āārīperero Jerusalén marārē buegorenāa. Jesús boadea waja guare waja opamakū iriduarā yāa musā, āriyupu.

29 Īgū irasū ārimakū, Pedro gajirā Jesús buedoregū beyenerā merā Īgūrē āsū āri yujyupu:

—Masaka doreri nemorō Marīpuya gapure iriro gāāmea. Gua musā dorerire irirā, Marīpu doreri gapure iribiribukoa. 30 Musā Jesúre curusague pábiatú wējēdoredire Marīpu, marī ñekūsāmarā Opu gapu Īgūrē masūdi āārīmi.

31 Īgūrē masū odo, umugasigue āimurīagu, Īgū diaye gapu dobodi āārīmi. Marīrē taubure, marī Opu āārībure irasiridi āārīmi. Irasirigu marī judío masaka marī ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayumakū kātigukumi.

32 Gua āārīpereri Jesús irideare iānerā āārā. Irasirirā irire werea. Ōāgū deyomarīgūde guare irire pémasīmakū yāmi. Irasirirā Īgū iritamurī merā werea. Marīpu dorerire pérānodere Ōāgū deyomarīgūrē iriugakumi, āri wereyupu Pedro paia opure.

33 Īgū irasū ārimakū pérā, oparā gapu guataria, Pedrosārē wējēduadiñurā.

34 Sugu fariseo bumū Gamaliel wāikugu gapu wāgānugāyupu Īgūsārē werebu. Īgū judío masaka oparā merāmu Moisés gojadeare buerimasū āārīyupu. Masaka Īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri buremuñurā. Īgū wāgānugā, surarare: “Īsārē āiwiriaka dapa!” āriyupu. 35 Īgūsārē āiwiriadero puru, oparārē āsū āriyupu:

—Musā Israel bumarā, musā Īgūsārē iriduarire oārō gūñaka! 36 Teudas wāikugu waadeare gūñaka! Irinugue Īgū masakare: “Masītarinugāgū āārā yu”, ārīdi āārādīmi. Irasirirā wārā cuatrocientos ūma Īgū merāmarā āārīnerā āārādīma Īgū buerire péduarā. Puru gajirā Īgūrē wējēkōānerā āārīmā. Īgūrē wējēadero puru, Īgū merāmarā āārādīnerā waasiriakōānerā āārīmā. Irasū waadero puru, Īgū buedeadea pereakōādero āārībū. 37 Puru i nikū marārē Īgūsā keoripoe gajigu Judas wāikugu Galileamu āārīdi āārādīmi. Wārā Īgū merāmarā āārīnerā āārādīma. Puru gajirā Īgūdere wējēkōānerā āārīmā. Īgūrē wējēadero puru, Īgū merāmarā āārādīnerā waasiripereakōānerā āārīmā. 38 Irasirigu musārē werea. Sīsārē, marī peresugue biadoboanerārē wiuka! Musā Īgūsārē iriduarire iribirikōāka! Īgūsā bueri, Marīpuya bueri āārībero, pereakōārokoka Teudas, Judas buedeadea perederosūta. 39 Īgūsā bueri, Marīpuya bueri āārīrō, neō perebirikoa. Īgūsārē irire pirimakū iribirikoa. Irasirirā irire oārō pémasīka! Īgūsā bueri, diayeta Marīpuya bueri āārīmakū, musā Īgūsārē wējēduarā, Marīpu merā gāmekēduarā irirosū iribukoa, āriyupu Gamaliel.

⁴⁰ Īgū irasū āřĩmakū pérā: “Jáu, marĩrē diayeta weremi ĩĩ”, āřĩ péñurā. Irasirirā Jesús buedoregũ beyenerārē siiu, surarare tārādoreñurā. “Jesúyare neō werenemobirikōāka!” āřĩñurā. Irasū āřĩ odo: “Waaka!” āřĩ, wiuñurā ĩgūsārē pama. ⁴¹ Irasirirā Jesús buedoregũ beyenerā judío masaka oparā pũro āārānerā waakōāñurā. “Marĩ Jesúyare bueri waja marĩrē tārādoreama guyasĩrburo, āřĩrā”, āřĩñurā. “Marĩpũ gapũ marĩrē: ‘Iřire bokatiũkōāma’, āřĩ masĩmi”, āřĩñurā. Irasirirā oparā ĩgūsārē ñerō irikeremakū, bũro usũyañurā. ⁴² Irasirirā ũmarĩku Marĩpũya wiigue, wiiriguedere masakare: “Jesũta Marĩpũ iriudi, Cristo āārĩmi”, āřĩ buenañurā.

6

Jesús buedoregũ beyenerā ĩgūsārē iritamumurārē beyede

¹ Irasirirā irinurĩrē wárā judío masaka Jesúre bũremunugāñurā. Surāyeri hebreo ya merā werenĩñurā. Gajirā griego ya merā werenĩñurā. ĩgūsā wapiweyarā nomerē ũmarĩku ĩgūsā baarire keoro guerebirimakū ĩārā, hebreo ya merā werenĩrā gapũre turiñurā. ² Irasirirā Jesús buedoregũ beyenerā Jesúre bũremurārē āārĩpererārē ĩgūsā pũrogue siiu neeō, āsũ āřĩ wereñurā:

—Gua baarire guererā, Marĩpũya kere gapũre wereduĩmakū ōābiribukoa.

³ Irasirirā musā guayarā, Jesúre bũremurā musā watope āārĩrārē su mojóma pere gajĩ mojó peru pērebejarāgora beyeka! “Ōārō masĩrā, Ōāgũ deyomarĩgũ turarire opatarirā āārĩma”, musā āřĩ ĩārārē beyeka! Musā beye odomakū, gua ĩgūsārē baari gueremurārē sóorākoa. ⁴ Irasirirā gua ũmarĩku Marĩpũre sērē, ĩgũyare buerākoa, āřĩñurā.

⁵ ĩgūsā irasū āřĩmakū pérā, āārĩpererā: “Jáu, irasũta irirārā”, āřĩ, Esteban wāĩkũgure beyeñurā. ĩgũ Jesúre ōārō bũremugũ, Ōāgũ deyomarĩgũrē opatarĩgũ āārĩyupũ. Gajirā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás wāĩkurārē beyeñurā. Nicolás Antioquĩamũ judío masakũ āārĩbirikeregũ, judío masaka irirosũ bũremugũ āārĩyupũ. ⁶ ĩgūsārē beye odo, Jesús buedoregũ beyenerā pũro āĩñurā. ĩgūsā āĩjamakū ĩārā, Marĩpũre: “Ōārō iritamuka ĩgūsārē!” āřĩ sērēbosa, ĩgūsāya dipu weka mojóřĩ merā ñapeoñurā.

⁷ Irasirirā Marĩpũya kerere weregorenamakū, wárā masaka irire péñurā. Wárā Jerusalén marā masaka, palade Jesúre bũremunugāñurā.

Estebārē peresu iridoredea

⁸ Esteban Marĩpũ iritamurĩ merā ĩgũ turaro merā pũřĩrikurārē tau, gajĩ ōārĩ iri ĩmurĩrē iriyupũ masaka wárā watopere. ⁹ ĩgũ irasirimakū ĩārā, surāyeri judío masaka “Esclavos Libertado” wāĩkurĩ humarā ĩgũ merā guaseopũrorĩñurā. ĩgūsā: Cirene marā, Alejandrĩa marā, Cilicia marā, Asia marā su wii judío masaka ĩgūsā nerērĩ wiigue nerēnarā āārĩñurā. ¹⁰ Esteban, Ōāgũ deyomarĩgũ ĩgũrē ōārĩ masĩřĩ sĩřĩ merā werenĩmakū pérā, ĩgũrē neō werenĩ bokatiũbiriñurā. ¹¹ Irasirirā masaka ĩaberoque gajirārē niyeru wajari: “Āsũ āřĩkatoka masakare!” āřĩñurā:

—“Esteban Moisére, Marĩpũre ñerō werenĩmakū péabu gua”, āřĩka! āřĩñurā.

¹² Irasirirā ĩgūsā āřĩkatadoresũanerā irire weremakū pérā, iri makā marā, murā, Moisés gojadeare buerimasāde Esteban merā bũro gua, ĩgũrē ñeā, oparā pũro āĩñurā. ¹³ ĩgũrē irogue āĩja, gajirārē āsũ āřĩkatonemodoreñurā doja:

—Ī āmurikū Marīḥaya wiire, Moisés gojadeadere ñerō werenígozenami. 14 Masakare: “Jesús Nazaretmū, Marīḥaya wiire béogakumi. Moisés marīrē pídeadere gorawayugakumi”, ārimakū péabu gua, ārikatoñurā oparārē.

15 Īgūsā irasū ārimakū pérā, oparā āārīpererā irogue doarā Estebārē buro ĩañurā. Īgūsā ĩamakū, ĩgūya diapu Marīḥare wereboegūya diapu irirosū deoyouro.

7

Esteban oparārē weredea

1 Īgūsā Estebārē ĩaripoe paia opa ĩgūrē sérēñayupu:

—¿Diayeta ārīrī, ĩgūsā murē weresārā? āriyupu.

2 Esteban yujuyupu ĩgūrē:

—Yaarā, yare oārō péka! Marī ñekū Abraham, Harán wāikuri makāgue waaburo dupiyuro Mesopotamiague āārīdi āārīmí Caldea masaka āārīrōgue. Īgū irogue āārīpoe Marīḥa oārō goesiriri merā ĩgūrē deyoa, 3 āsū ārīdi āārīmí: “I nikūrē, muyarārē béowāgāka! Mū waamakū, yu gaji nikū mū āārīburi nikūrē ĩmugakoa”, ārīdi āārīmí Marīḥa Abrahārē. 4 Marīḥa irasū ārimakū pégu, Abraham Caldea nikū āārādi Harāgue waadi āārīmí. Irogue ejadero puru, ĩgū pagu boadi āārīmí. ĩgū boadero puru, Marīḥa Abrahārē wiridoredi āārīmí doja. Irasirigu Abraham oō, marī āārīrī nikūrē ejadi āārīmí pama. 5 ĩgū oōgue ejamakū, Marīḥa ĩgūrē neō nikūrē sībiridi āārīmí dapa. Sībirikeregu, ĩgūrē: “Purague maya, mū parāmerā āārīturiarāya nikū āārīrokoa”, ārīdi āārīmí. ĩgū irasū āārīpoe Abraham neō pūrā marīdi āārīmí dapa. 6 Gaji Marīḥa ĩgūrē ārīnemodi āārīmí doja: “Mū parāmerā āārīturiarā gaji nikūgue waarākuma dapa. Cuatrocientos bojorigora iri nikū marārē moāboerākuma. ĩgūsārē moādore, pábirarākuma. 7 Yu gapu iri nikū marārē wajamoāgura ĩgūsā irasiriri waja. Yu ĩgūsārē wajamoā odoadero puru, mū parāmerā āārīturiarā iri nikūrē wirirākuma. Wiri, yu ĩgūsārē sīburi nikūgue eja, yare buremurā yu dorerire irirākuma”, ārīdi āārīmí Marīḥa Abrahārē. 8 ĩgū irasū ārādero puru, āsū iridoredi āārīmí doja: “Āārīpererā ūmarē ĩgūsāya dupuma gasirogārē* wiirika! Irasirirā musā yu werenīrī buremurirē yare ĩmurākōa”, ārīdi āārīmí. Irasirigu Abraham ĩgū magū Isaare su semana ĩgū deyoadero puru, ĩgūrē wiiridi āārīmí. Murārōta Isaade ĩgū magū Jacore iridi āārīmí. Jacode murārōta ĩgū pūrārē pe mojōma pere su gubu peru pērebejari buri āārīmurārē iridi āārīmí.

9-10 Jacob pūrā marī ñekūsāmarā ĩgūsā pagumurē Josere ĩāturišā, Egiptogue waarārē duanerā āārīmā, iro marārē moāboegu āārīburo, ārīrā. Marīḥa gapu ĩgū merā āārīnikōadi āārīmí ĩgūrē iritamugū. ĩgū ñerō tarikeremakū, āārīpereri ĩgū ñerō taririre taudi āārīmí. Wāri masīrī sīdi āārīmí. Irasirigu faraón† Egiptomū i nikū marā opa Josere beyedi āārīmí, ĩgū dokamū opa āārīburo, ārīgū. ĩgūya wiimadere moādogegu sóodi āārīmí.

11 Puru āārīperero Egiptoguer, Canaán nikūguedere baari pereakōadero āārībú. Irasirirā masaka buro ñerō tarinerā āārīmā. Marī ñekūsāmarā

* 7:8 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīḥa Abrahārē ĩgū pūrā ūmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmí. Puru iri dorerire Moisére pídi āārīmí. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, ĩgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gaji mojō ūgeru pērebejarinurī waaró merā ĩgūsā deyoadero puru irasū yāma. † 7:9-10 “Faraón”, ārīrō, Egipto marā ya merā: “opa”, ārīduaro yāa.

uaboanerā āārīmá. ¹² Irasirigū Egiptogue trigo āārīrī kerere pégu, Jacob ĩgū pūrārē marī ñekūsāmarārē: “Wajarirā waaka!” ārī iriudi āārīmí. ĩgū irasū ārīmakū pérā, neō waarā irinerā āārīmá iroguere. Iroque eja, baari wajari odo, gāme dujarikōānerā āārīmá doja. ¹³ ĩgūsā baari wajariadeare baapeo, dupaturi wajarirā waanerā āārīmá doja. Iripoeta pama José ĩgūsārē: “Musā pagumuta āārā yu”, ārī weredi āārīmí. Irasirigū Egipto marā opu José tūrārē masídi āārīmí. ¹⁴ Puru José ĩgū tūrā merā kerere iriudi āārīmí ĩgū pagure. “Yu pu, ĩgūyarā merā aariburo”, ārī iriudi āārīmí. Jacoyarā setenta y cinco gora āārīnerā āārīmá. ¹⁵ José kere iriuadeare pégu, Jacob ĩgū pūrā merā Egiptogue waadi āārīmí. Jacob iroque boadi āārīmí. ĩgū pūrā, marī ñekūsāmarāde boanerā āārīmá. ¹⁶ Purogue ĩgūsā parāmerā āārīturiarā ĩgūsāya gōārīrē Siquem wāikuri makāgue Abraham, Hamor pūrārē ĩgū ūtāgobe wajaridea gobegue pímurā āīānerā āārīmá.

¹⁷ Marīpu Abrahārē: “Mu parāmerā āārīturiarārē i nikūrē sīgura”, ārīdero ejawāgāriope Abraham parāmerā āārīturiarā Egiptogue āārīrā wārā masāporenerā āārīmá. ¹⁸ ĩgūsā iroque āārīmakū, José boadero puru yoadero puru, gajigū iri nikū marā opu ñajādi āārīmí doja. ĩgū, José ōārō irideare ōārō masībiridi āārīmí. ¹⁹ Irasirigū marī ñekūsāmarā wārā masāporemakū ĩāgū, ĩgūsārē tarinugāduagu, ñerō iridi āārīmí. Ūma pūrā deyoarārē boaburo, ārīgū, béodoredi āārīmí. ²⁰ Iripoeta Moisés deyoadi āārīmí. ĩgū Marīpu tūrōrē ōāgū āārīdi āārīmí. Irasirirā ĩgū deyoadero puru, ĩgū pagūsāmarā ĩgūsāya wiigwe urerā abegora duri merā ĩgūrē masūnerā āārīmá. ²¹ ĩgūrē duúnemomasīmerā, diague puui merā paubēonerā āārīmá. Puru Egipto marā opu magō ĩgūrē boka, igoya wiigwe āimajā, igo magū diaye irirosū masūdeo āārīmó. ²² Moisés iri wiigwe masā, āārīpereri Egipto marā bueriere buepeodi āārīmí. Irasirigū ĩgū masīrī merā wereni, āārīpereri ōārō iridi āārīmí.

²³ Puru cuarenta bojori opagu ĩgūyarārē Israel bumarārē ĩāduagu, ĩgūsā purogue waadi āārīmí. ²⁴ Iroque ejagu, sugū Egiptomu ĩgūyagure ñerō irimakū ĩādi āārīmí. Irasirigū ĩgūrē gāmibosagu Egiptomurē wējēkōādi āārīmí. ²⁵ ĩgū basi: “Marīpu yaarārē wijatadoregu iriuami, ĩgūsā irire ōārō pémasíkuma”, ārī gūñadi āārīmí. ĩgūsā gapu ĩgū gūñarōsū gūñabirinerā āārīmá. ²⁶ Gajinu gapu Moisés ĩgūsā purogue waadi āārīmí doja. Iroque ejagu, gajirā ĩgūyarā pérā ĩgūsā basi gāmekēāmakū ĩādi āārīmí. “Iropata gāmekēāka! ¿Nasirimurā su bumarā āārīkererā, iropa gāmekēākōārī?” ārīdi āārīmí Moisés ĩgūsārē. ²⁷ ĩgū irasū ārīmakū pégu, buro pádi gapu, Moisére túmeénú: “¿Noā murē gna opu, guare dorebu āārīburo’, ārī sóoari?” ²⁸ ¿Nāmika Egiptomurē mu wējēaderosū yudere wējēduagu yári?” ārīdi āārīmí Moisére. ²⁹ ĩgū irasū ārīmakū péguka, Moisés Egiptore wiri, gajī nikū Media wāikuri nikūgue waadi āārīmí. Iroque ĩgūsā watopegue āārīgū, iromorē marāpoku, pérā ūma pūrākadi āārīmí.

³⁰ Moisés cuarenta bojorigora iri nikūguere āārīdi āārīmí. Iriku bojori puru Sinái wāikudi ūtāu puro, masaka marīrōgue waadi āārīmí. Iroque sugū yukugā dūpuri watopegue peame ūjūmakū ĩādi āārīmí. Marīpore wereboegū iri peame ūjārī pūrā dekogue deyoadi āārīmí ĩgūrē. ³¹ Moisés iri peame ūjūmakū ĩāgū, ĩāgukakōādi āārīmí. “¿Naásū waari?” ārī, iri yukugā purogāgue ĩāgū waagú, marī opu āsū ārī werenīmakū pédi āārīmí. ³² “Yu, mu ñekūsāmarā: Abraham, Isaac, Jacob opu āārā”, ārīdi āārīmí. ĩgū irasū ārīmakū pégu, buro gūi narada, neō ĩānemoduabiridi āārīmí. ³³ Marīpu ĩgūrē: “Yu purota nía mu.

Irasirigu m̄aya gubu surire túweaka, yare b̄uremurir̄e ĩmubu. ³⁴ Yaarā Egip-togue āārīrār̄e b̄uro poyamakū ĩāa. Īgūsā b̄uro b̄ujawereri merā gaguinimākū péa. Irasirigu ĩgūsār̄e taubu dijijabu. Irasirigu mar̄e Egip-togueta iriugura ĩgūsār̄e iritamudoregu”, āri weredi āārīmī Marīpu Moisére.

³⁵ Ī Moiséreta marī ñekūsamarā ĩgūr̄e gāamemerā: “¿Noā mar̄e gua opu, guare dorebu āārīburo’, āri sóari?” ārīnerā āārīmā. Marīpu gapu ĩgūr̄e: “Īgūsā opu p̄igura mar̄e”, āri, ĩgūr̄e iriudi āārīmī ĩgūsār̄e taudoregu. Marīpu ĩgūr̄e wereboegu yukugā d̄up̄ari watopegue peame ājūderogue deyoadi merā ĩgūr̄e iriudi āārīmī. ³⁶ Irasirigu Moisés Egip-togue eja, Marīpu turaro merā wāri iri ĩmurir̄e iridi āārīmī. P̄uru marī ñekūsamarār̄e Egip-togue āārīnerār̄e siuwāgā, wādiya deko diadiyague eja, Marīpu turaro merā irasūta iridi āārīmī doja. P̄uru cuarenta bojorigora masaka marīr̄ogue ĩgūsā waagorenamakūdere, irasūta iridi āārīmī doja. ³⁷ Moiséta marī ñekūsamarā Israel bumarār̄e āsū āri weredi āārīmī: “P̄ur̄uge marīyagure Marīpu iriugukumi ĩgūya kerere werebure. Yare ĩgū iriuderōsūta ĩgūdere iriugukumi. ĩgū werereri ōārō p̄edurip̄ika!” āri weredi āārīmī. ³⁸ Marī ñekūsamarā masaka marīr̄ogue nerēmākū, Moisés ĩgūsā merā āārīdi āārīmī. Irogu Sinai wāikūdi ātāūgue Marīp̄ure wereboegu ĩgūr̄e weredi āārīmī. ĩgū irasū weremākū péadeare Moisés marī ñekūsamarār̄e weretaudi āārīmī. Marī irire pémakū, Marīpu marīr̄e ĩgū merā ōārō āārīmakū yāmi. Iri neō perebirikoa.

³⁹ Moisés irire werekeremākū, marī ñekūsamarā gapu neō b̄uremubirinerā āārīmā. ĩgūdere b̄uremubiri: “Egip-togue dujākōārā”, āri gūñanerā āārīmā. ⁴⁰ Irasirirā Moisés ātāūgue āārīripoe ĩgū t̄igū Aarōr̄e: “Marīr̄e Egip-togue āārīrār̄e āiridi, ¿naāsū waayuri? Marī neō masībea”, ārīnerā āārīmā. Irasirirā Aarōr̄e: “Keori weabosaka guare! I keori weadea merā kōād̄upiyurākōa, marī waaburi maar̄e ĩmuburo, ārīrā”, ārīnerā āārīmā. ⁴¹ Irasū āri odo, sugū weku majīgū keori oro merā weanerā āārīmā. P̄uru ĩgūsāyarā waimurā ejorār̄e wēj̄e, soepeonerā āārīmā iri weadeare b̄uremurā. P̄uru irire usuyari merā ĩārā, bosenu irinūgānerā āārīmā. ⁴² ĩgūsā weadeare b̄uremumākū ĩāgū, Marīpu ĩgūsār̄e béodi āārīmī, ĩgūsā gāamerō iriburo, ārīgū. Irasirirā neñukār̄e, abeare b̄uremunūgānerā āārīmā. Marīp̄uya kerere weredupiyunerā āsū āri gojanerā āārīmā Marīpu ārīdeare gojarā:

M̄usā, Israel bumarā masaka marīr̄ogue cuarenta bojori āārīrā, yu gapure m̄usāyarār̄e waimurā ejorār̄e wēj̄e soepeo b̄uremubiribu.

⁴³ Irasirirā m̄usā Moloc wāikūgu keorire b̄uremurā, ĩgūr̄e b̄uremurī wiire, m̄usā suri gasiri merā iridea wiire kōāgorenabu.

Gajigu Refán wāikūgu neñukāmū keori m̄usā weadeadere b̄uremubu. M̄usā iri keorire weabu b̄uremudarā. Irasirigu, m̄usā yare b̄uremubiridea waja m̄usār̄e Babilonia wāikūgo koregue béogura, āri gojanerā āārīmā.*

⁴⁴ Irasū āri odo, Esteban oparār̄e Marīp̄uya wiima gapure wereyupu doja: —Marī ñekūsamarā masaka marīr̄ogue āārīrā, Marīp̄ure b̄uremurī wii, waimurā gasiri merā ĩgūsā iridea wiire opanerā āārīmā. Iri wiiguere Marīpu pe mojōma doreri gojadea maji ātā maji āārīdero āārībā. ĩgūsā iri wiire iriburo dupiyuro Marīpu Moisére iri wii keorire: “Āsūpero irika!” ārīdi āārīmī. Irasirirā marī ñekūsamarā iri wiire Marīpu dorederosūta keoro

* 7:43 Am 5.25-27

irinerā āārīmá. ⁴⁵ Īgūsā boadero p̄r̄u, Īgūsā p̄r̄u marā iri wiire opaturianerā āārīmá. P̄r̄u Josué Īgūsārē siiuwāgāmākū, iri wiire Īgūsā noó waaró āiānanerā āārīmá. Īgūsā oōgue ejamakū, Marīp̄u i nikū marārē judío masaka āārībirinerārē békōādi āārīmí. Yoaripoe marī ñekūsāmarā Marīp̄ure iri wigue b̄remunerā āārīmá. David op̄u ñajādero p̄r̄uguedere opanerā āārīmá. ⁴⁶ Marīp̄u Davire Īgū ĩūrō oārō iridire us̄uyari merā ĩadi āārīmí. Irasirigu David Marīp̄ure āsū ārīdi āārīmí: “Gua ñekū Jacob b̄remudi āārā m̄u. Irasirigu yu marē wári wii m̄u āārīburi wiire iribosasi”, ārīdi āārīmí. Īgū irasirid̄akerege, iri wiire iribiridi āārīmí. ⁴⁷ Īgū magū Salomón gap̄u iri wiire iridi āārīmí pama. ⁴⁸ Irasirikeremakū, Marīp̄u gap̄u āārīpererārē dorege āārīsā, masaka iridea wiirigue dita āārībemi. Iripoegue Īgūya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmí Marīp̄u ārīdeare gojagu:

⁴⁹ Yu, āārīpererā Op̄u āārā. Ūm̄ugasi yu doaro irirosū āārā. I nikū yaa guburi kuraña doanírō irirosū āārā. Irasirirā, yu āārīburi wiire irimasībea m̄usā.

⁵⁰ Ȳhta āārīpererire iribu, ārīmi Marīp̄u, ārī gojasūdero āārībú.*

⁵¹ Esteban irasū ārī odo, āsū ārī werenemoyup̄u doja:

—M̄usā Marīp̄u dorerire tarinugāa. Īgūrē masīmerā irirosū Īgū wererire neō péduabea. Ōāgū deyomarīgū dorerire neō irid̄abea. Marī ñekūsāmarā iriderosūta iririkukōāa. ⁵² Īgūsā āārīpererā Marīp̄uya kerere weredupiyunerārē ñerō waamakū irinerā āārīmá. Gajirārē: “Jesús marirē taubu, Marīp̄u doreri iribu aarigukumi”, ārī wererārē wējēnerā āārīmá. Īgūrēta Īgū ejadero p̄r̄u, m̄usā gap̄u ñeā, gajirārē wia wējēdorebu. ⁵³ Marīp̄u Īgūrē wereboerā merā Īgū dorerire marī ñekūsāmarārē pikeremakū, m̄usā irire b̄ro tarinugāa, ārī wereyup̄u Esteban oparārē.

Estebārē wējēdea

⁵⁴ Īgū irasū ārīmakū pérā, b̄ro guari merā Īgūsāya guikare kūrīduútūñurā.

⁵⁵ Esteban gap̄u Ōāgū deyomarīgūrē opatariyup̄u. Ūm̄ugasigue ĩamu, Marīp̄u gosesiririre ĩayup̄u. Marīp̄u diaye gap̄u Jesús nīmakū ĩayup̄u. ⁵⁶ Esteban Īgūrē ĩāgū: “Īāka!” ārīyup̄u. “Ūm̄ugasi t̄upāmakū ĩāa. Jesús āārīpererā t̄īgū Marīp̄u diaye gap̄u nīmakū ĩāa yu”, ārīyup̄u oparārē.

⁵⁷⁻⁵⁸ Īgū irasū ārīmakū péduamerā, b̄ro gaguiní, Īgūsāya gāmpir̄irē biañurā. Suro merā ūmawāgā, Īgūrē ñeā, iri makā turoge āiāñurā. Īgūsāya suri wekamarē túwea pí, suḡu maam̄u Saulo wāikugure irire koredoreñurā. Odo, Estebārē ūtāyeri merā dea wējēñurā.

⁵⁹ Īgūsā irasirimakū, Esteban āsū ārī sērēyup̄u:

—Jesús yu Op̄u, yu kōmomakū, yaa ȳñ̄p̄urārē ñeāka! ārīyup̄u. ⁶⁰ P̄r̄u Īgūya ñad̄ak̄up̄uri merā ejamejāja, b̄ro gaguinírī merā:

—Yu Op̄u, kātika, ĩsārē yure Īgūsā irasiririre, ārīyup̄u. Irasū ārī, kōmoakōāyup̄u pama.

8

Saulo Jesúre b̄remurārē ñerō iridea

¹ Saulo Īgūsā Estebārē dea wējēmakū ĩāgū: “Ōārō irirā irasū yāma”, ārī gūñayup̄u. Irinuta Jesúre b̄remumerā Īgūrē b̄remurārē Jerusalēgue āārīrārē ñerō irinugāñurā. Irasirimakū ĩā, Jesúre b̄remurā gap̄u āārīpererā

Judea nikūgue, Samaria nikūgue waasiriakōāñurā. Jesús buedoregū beyenerā dita Jerusalēguere dujañurā. Gajirogue waabiriñurā. ² Gajirā ūma Marīpūre bñremurā Estebāya dñpūre yāarā, bñro ore bujawereñurā. ³ Saulo gapū neō sugū Jesūre bñremugū marīkōāburo, āñīgū, Jesūre bñremurāya wi-irigue ñajāa, ūmarē, nomedere ñeā, peresu iribu āñānayupū.

Felipe Samaria marārē buedea

⁴ Īgū irasirimakū, Jesūre bñremurā Jerusalērē wirirā, noō Īgūsā waarō Marīpū masakare tauri kerere werenañurā. ⁵ Felipe wāikugū Samaria nikū āārīrī makāgue waa, irogue eja, iro marārē Jesucristoya kerere werenayupū. ⁶ Īgū iri kerere weremakū pérā, Īgū Marīpū turaro merā iri Īmumakū Īārā, Īgū pñro nerēnañurā Īgū wererire oārō pémurā. ⁷ Wārā wātēa ñajāsūnerārē tauyupū. Wātēa gapū Īgūsāguere āārīnerā bñro gaguinīrī merā wiriñurā. Wārā dñpū bñarārē, waamasīmerādere tauyupū. ⁸ Irasirimakū Īārā, iri makā marā bñro usuyañurā.

⁹ Iri makārē sugū Simón wāikugū yé āārīyupū. Īgū yoaripoe yéa iririkarire irigorenamakū Īārā, Samaria marā Īāgukanokōāñurā. “Yū masītarinugāgū āārā”, ārī werenayupū Īgūsārē. ¹⁰ Irasirirā āārīpererā iri makā marā oparā, oparā āārīmerāde Īgārē: “Ī Īmugasigue marā Opū irirosū turari opagū āārīkumi”, ārī gūñadiñurā.

¹¹ Īgū sōō gapū merā wāri yéa iririkarire irimakū Īārā, wārā masaka Īgārē bñremuñurā. ¹² Felipe gapū Samaria marārē: “Marīpū āārīpererā Opū āārīmi. Īgū magū Jesucristo marīrē taugū āārīmi”, ārī wereyupū. Ūma, nome, Īgū wererire pé bñremumakū Īāgū, Īgūsārē deko merā wāiyeyupū. ¹³ Simōde Jesūre: “Bñremua yū”, ārīmakū pégu, Felipe Īgūdere wāiyeyupū. Pñrū Felipe merā waagorenayupū. Felipe Marīpū turaro merā iri Īmumakū Īāgū, Īāgukanokōāyupū.

¹⁴ Jesús buedoregū beyenerā Jerusalēgue āārīrā: “Samaria marā Marīpūyare oārō bñremunugāñurā”, ārīrī kerere pérā, Pedro, Juārē Īādorerā iriñurā. ¹⁵ Irogue ejarā, Jesūre bñremurārē Marīpūre sērēbosañurā, Ōāgū deyomarīgārē bokatīrīñeāburo, ārīrā. ¹⁶ Īgūsā marī Opū Jesūre bñremunugādero pñrū, Īgū wāi merā dita wāiyesūñurā. Ōāgū deyomarīgū Īgūsārē ejabiriyupū dapa. ¹⁷ Irasirirā Pedrosā Īgūsāya mojrī merā Jesūre bñremunugānerāya dipu weka ñapeoñurā. Īgūsā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū Īgūsāguere ejayupū.

¹⁸ Pedrosā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū ejamakū Īāgū, Simón gapū Īgūsā turarire gāāmegū, niyeru merā wajaridñadiyupū. Āsū ārīyupū:

¹⁹ —Iri turarire sīka yñdere! Yū ñapeorāguere Ōāgū deyomarīgū ejamakū iridñakoa, ārīyupū.

²⁰ Īgū irasū ārīmakū, Pedro Īgārē yñyupū:

—Mū Marīpū turari sīrīrē: “Niyeru merā wajarigūkoa” ārī gūñarī waja, mñya niyeru, mñ merāta béosūrokoa. ²¹ Marīpū Īūrōrē mñ gūñarī diaye āārībea. Irasirigū gua irirosū irimasībirikoa. ²²⁻²³ Mū ñerō iririre iripautariadi āārā. Irasirigū mñ ñerō iririre bujawere, mñ gūñarīrē gorawayuka! Marīpūre sērēka, mñ ñerō gūñarīrē kātiburo, ārīgū. Gajipoe irigū irire kātibukumi mñ Īgārē sērēmakū, ārīyupū.

²⁴ Irasū ārīmakū pégu, Simón Īgūsārē ārīyupū:

—Musā Marīpure sērēbosaka, yure musā ārādea waabirikōāburo, ārīrā, āriyupu.

²⁵ Pedrosā, Jesús irimakū īādeare, ĩgū buemakū pédeare iri makā marārē were odo, Jerusalēgue goedujāñurā. Goedujāarā, wārā masakare Samaria nikū āārīrī makārī marādere Jesúya kerere werewāgāñurā.

Felipe Etiopíamurē weredea

²⁶ Pura sugu Marīpure wereboegu Felipere āsū āriyupu:

—Jerusalén merā āārīnugāwāgārī maa, Gaza wāikurī makā buari maague waaka! Iri maa masaka marīrōgue āārīwāgāa, āriyupu.

²⁷ ĩgū irasū ārīmakū pé, Felipe iri maague buagu, sugu Etiopíamurē boka-jayupu. ĩgū iri nikū marā opo dokamu, āārīpereri ĩgoya niyerure korerimasū āārīyupu. ĩgū Jerusalēgue Marīpure buremugū ejadi āārīyupu. ²⁸ Irogue ejadi ĩgūya nikūgue goedujāagu, ĩgūya tūrūdiru caballua tādādiru wekague doagu, Isaías Marīpuya kerere weredupiyudi gojadea pūrē buegu iriyupu. ²⁹ ĩgū bueripoe Ōāgū deyomarīgū Felipere:

—Iri ruroweya waaka! āriyupu.

³⁰ ĩgū irasū ārīmakū pé, Felipe iri rurowe ūmawāgā, Etiopíamu Isaías gojadea pūrē buemakū péyupu. ĩgū irire buemakū pégu:

—¿Mu buerire pémasīrī? ārī sērēñayupu.

³¹ ĩgū gapu yajuyupu:

—¿Nasiri pémasībukuri, yu gajigu yure i irasū ārīduaro yāa, ārīgū marīkeremakū? Marīñajāka, irire yure buebu, āriyupu Felipere.

³² ĩgū bueri āsū āriyuro:

Ovejare ñeā wējēderosūta ĩgūdere ñeā wējērākuma. Oveja majīgūrē ĩgūya poarire ĩgūsā peramakū, ĩgū gaguinībিরiderosūta ĩi masakude gaguinībirikumi.

³³ Masaka ĩgūrē buridarākuma. ĩgū ñerō iribirikeremakū, neō sugu ĩgūrē: “Waja opabemi”, ārībīrikuma.

Irasirirā, ĩgū i nikūgue āārīripoe ĩgūya nikū marā ĩgūrē ñerō iri, wējērākuma. ĩgūsā ñerō irideare neō sugu werepeomasībīrikumi, ārī gojadea āārīyuro.*

³⁴ Irire bue odo, Felipere sērēñayupu:

—Wereka yure! ¿Noārē gojagu iriyuri Isaías, ĩgū basi, o gajiguguerē?

³⁵ Felipe āsū ārī yajuyupu ĩgūrē:

—Iri Jesúre ārī gojadea āārā, āriyupu. Irasirigu Jesúyare ĩgū oārō iridea kerere wereyupu ĩgūrē. ³⁶ Irasū wereniwāgārā, ditarugue ejañurā. Iri ditarure ĩāgū, Etiopíamu Felipere:

—Īaka! Deko āārā. ¿Mu yure wāiyemakū ōāgorabukuri? āriyupu.

³⁷ Felipe gapu ĩgūrē:

—Mu Jesucristore oārō buremumakū, murē deko merā wāiyegura, āriyupu. Etiopíamu ĩgūrē āriyupu doja:

—Jesucristore buremua yu. ĩgūta Marīpu magū āārīmi, āriyupu.

³⁸ Irasirigu Etiopíamu ĩgūya tūrūdiru wejatugure dujupídore, ĩgūsā pērā dijīnugā, ditarugue ñumuwija, Felipe ĩgūrē deko merā wāiyeyupu. ³⁹ ĩgūrē wāiye odo, ñumuwāgārīripoe gūñaña marīrō merā Ōāgū deyomarīgū Felipere gajirogue āiākōayupu. Etiopíamu ĩgūrē dupaturi ĩānemobīrikeregu, ĩgūrē

* 8:33 Is 53.7-8

waadeare gũña, bũro usuyari merã ĩgũya makãgue dujáakõãyurũ. ⁴⁰ Felipe gapũ Ōãgũ deyomarĩgũ ĩgũrẽ ãñadero purũ, Azote wãĩkuri makãgue ejayurũ. Irogue eja, makãrĩku Jesũya kerere weregorenagũ, Cesarea wãĩkuri makãgue weretũnujaurũ.

9

Saulo Jesũre bũremunũgãdea (Hch 22.6-16; 26.12-18)

¹ Felipe buegorenaripoe Saulo gapũ Jesũre bũremurãrẽ ĩaturigu: “Wẽjẽpeokõãgũra”, ãrĩrĩrẽ piribirisã, paia opũ purogue waa, ãsũ ãrĩyurũ:

² —Yũre papera pũ ãmubosaka, Damascogue waaburire. Iri pũrẽ marĩ nerẽrĩ wiiri marã oparãrẽ wiabu yãa. Iri makã marã Jesũre bũremurãrẽ ãma, nomerẽ, noó yũ bokajarãrẽ ñeã ãrĩgũra Jerusalẽgue peresu iribu, ãrĩ sẽrẽyurũ Saulo paia opũre. ³ Iri pũrẽ siadero purũ, Saulo gajirã merã Damascogue waakõãyurũ. ĩgũ iri makã ejabu iriripoe gũñaña marĩrõ ãmugasigue merã bũro kũmijũrõ ĩgũ purore goesiridijuyuro. ⁴ Irasũ waamakũ, Saulo yebague meẽmejãgũ, ãsũ ãrĩ werenĩmakũ pẽyurũ:

—Saulo, ĩnasirigu yũre ñerõ yãri mũ?

⁵ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu: “ĩNoã ããrĩrĩ mũ?” ãrĩyurũ.

—Yũ Jesũs, mũ ñerõ irigũta ããrã. Mũ yũre ñerõ irigu, mũ basita ñerõ yãa, ãrĩyurũ.

⁶ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Saulo bũro gũi naradari merã:

—Yũ Opũ, ĩnaásũpero gapũ yũ irimakũ gããmerĩ? ãrĩyurũ.

ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, ĩgũrẽ:

—Wãgãñũgã, makãgue waaka! Irogue sugũ yũ mũrẽ iridoreburire weregũkumi, ãrĩyurũ Jesũs Saulore.

⁷ Saulo merã waanerãde Jesũs werenĩrĩrẽ pẽrã gũka, werenĩmasĩbirĩñurã. Irire pẽkererã, Jesũs gapũre neõ ĩãbirĩñurã. ⁸ Saulo yebague oyadi wãgãñũgãja, ĩãpãgũ, neõ ĩãbiriyurũ. Irasirirã ĩgũ merãmarã ĩgũrẽ tũãwãgãñurã Damascogue waarã. ⁹ Irogue eja, ureñgõra koye ĩãbiri, neõ baabiri, ĩĩrĩbiri iriyurũ.

¹⁰ Damascoguere sugũ Jesũre bũremugũ Ananĩas wãĩkũgũ ããrĩyurũ. Kẽrõ ĩrirosũgue Jesũs ĩgũrẽ werenĩyurũ:

—ĩAnanĩas, ããrĩrĩ mũ?

—Yũ Opũ, õõta ããrã, ãrĩ yũjuyurũ.

¹¹ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Jesũs ĩgũrẽ:

—Wãgãñũgãka! “Diayema maa” wãĩkũri maague waaka! Iri maague waagũ, Judaya wiigue ñajãa, sugũ Tarsomũrẽ Saulo wãĩkũgũre sẽrẽñaka! Dapagorare ĩgũ yũre sẽrẽgũ yãmi. ¹² ĩgũdere neãgue kẽrõ ĩrirosũ ããrĩrĩ merã ĩmuabu. Mũ ĩgũ purõ ñajãa, ĩgũya dipurure ñapeori merã dupaturĩ ĩgũya koye ĩãburire ĩmuabu. Mũ wãĩdere ĩmuabu ĩgũrẽ, ãrĩyurũ Jesũs Ananĩare.

¹³ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, ãsũ ãrĩyurũ:

—Yũ Opũ, ĩgũ mũrẽ bũremurãrẽ Jerusalẽgue ããrĩrãrẽ ñerõ iriadeare wãrã masaka yũre wereama. ¹⁴ I makã marãdere mũrẽ bũremurãrẽ ããrĩpererã mũ wãĩ merã Marĩpũre sẽrẽrãrẽ peresu iribu, paia oparã: “Ãsũ irika!” ãrĩ ĩriuadea pũ merã ejãayurũ, ãrĩ wereyurũ.

¹⁵ ĩgũ irasũ ãrĩkeremakũ, Jesũs gapũ:

—Īgū purogue waaka! Īgū yu beyesūdi āārīmi. Irasirigu yaa kerere gaji nikū marārē, Īgūsā oparārē, Israel bumarādere weregukumi. ¹⁶ Irire weregorenagū, buro űerō tarigukumi. Yu basi ĩgūrē weregura, āriyupu.

¹⁷ Īgū irasū ārīmakū pé, Ananías Judaya wiigüe waa, iri wiigüe űajāa, Saulore bokaja, ĩgūya dipurure űapeo, āsū āriyupu:

—Yaagu Saulo, péka yure! Marī Opū Jesúta mūrē maague deyoadi yure iriuami, mūrē dupaturi koye iāburo, ārīgū. Ōāgū deyomarīgūdere opatariburo, ārīgū, iriuami, āriyupu.

¹⁸ Īgū irasū ārīripoeta Sauloya koyeguere waaí nutārī irirosū deyori tuyadea yurisiridjakōāyuro. Ōārō iākōāyupu doja. Irasirigu wāgānugā, deko merā wāiyesūadi dujayupu. ¹⁹ Puru baa, turakōāyupu. Iri makāguere yoaweyaripoe Jesúre bāremurā merā dujayupu dapa.

Saulo Damasco marārē Jesúyare buenugādea

²⁰ Iro āārīgū, judío masaka nerērī wiirigüe waa, irogue āārīrārē: “Jesús, Marīpu magū āārīmi”, ārī werenayupu. ²¹ Īgū weremakū pérā, āārīpererā péguka, ĩgūsā basi āsū ārī gāme werenīñurā:

—Īī Jerusalēgue Jesúre bāremurārē ĩgū wāī merā Marīpūre sērērārē wējēdoređita āārīmi. Dapagorare i makāguedere ōō marārē Jesúre bāremurārē űeāgū aarīgū iriañumi Jerusalēgue āia, paia oparāguere wiabu, ārīñurā.

²² Īgūsā irasū ārīkeremakū, Saulo gapu āmūrikū judío masakare, Damascogue āārīrārē güiro marīrō ōārō merā: “Jesús diayeta Marīpu iriudi, Cristo āārīmi”, ārī werenayupu. Īgū irasū ārī weremakū pérā, ĩgūrē: “Ārīkatogu yámi ĩī”, ārīmasībirīñurā.

Saulo judío masakare duriwāgādea

²³ Yoadero puru, surāyeri judío masaka Saulore ĩgūsā wējēburire werenīmurā nerēñurā. ²⁴ Irasirirā āmūrikū, űamirikū makā turo ĩgūsā ātā koeri merā weadea sārīrō makāpūrore korenāñurā ĩgūrē wējēduarā. Saulo gapu ĩgūsā ĩgūrē wējēduarire masikōāyupu. ²⁵ Irasirirā su űami Jesúre bāremurā wári puui merā ĩgūrē iri sārīrōma gobegüe yótaudijuñurā. Āsū irisā, Saulo iri makārē wiriyupu.

Saulo Jerusalēgue goedujāadea

²⁶ Puru Jerusalēgue goedujayupu doja. Irogue ejagu, Jesúre bāremurā merā āārīduadiyupu. ĩgūsā gapu ĩgūrē güigorañurā. “Jesúre bāremugū āārībemi ĩī”, ārīñurā. ²⁷ ĩgūsā irasirimakū iāgū, Bernabé gapu Saulore Jesús buedoregu beyenerā puro āiayupu. Irogue eja, ĩgūsārē Saulo maague waagū ĩgū Jesúre iādeare, Jesús ĩgū merā werenīadeare, ĩgū Damascogue Jesúya kerere güiro marīrō merā wereadeadere ĩgūsārē wereyupu. ²⁸⁻²⁹ ĩgū irasū ārī wereadero puru, Saulo ĩgūsā merā āārīnugāyupu. Irasirigu ĩgūsā merā Jerusalēgue güiro marīrō marī Opū Jesúya kerere weregorenayupu. Iri kerere weregorenagū, surāyeri judío masaka, griego ya merā werenīrārē were, ĩgūsā merā gāme werenīyupu. ĩgūsā gapu ĩgū wererire péduabirisīā, ĩgūrē wējēduadiñurā. ³⁰ Irasirirā ĩgūsā wējēduamakū iārā, Jesúre bāremurā gapu ĩgūrē Cesarea wāikuri makāgue āia, irogue eja, ĩgūya makā Tarsogue iriukōāñurā pama.

³¹ ĩgū irogue waadero puru, āārīpererā Jesúre bāremurā Judea marā, Galilea marā, Samaria marā siñajārī merā dujañurā. Ōāgū deyomarīgū iritamurō

merã buremunemoñurã. Jesúyare goepeyari merã iritũyãñurã. Gajirã wárã ìgürë buremunugãñurã.

Pedro Enearë taudea

³² Pedro ããrĩpereri makãrĩ marãrë Jesúre buremurãrë ìãgorenagũ waagú, Lida wãikuri makãguedere ejayurũ. ³³ Irogue eja, sugũ Eneas wãikugure bokajayurũ. Su mojóma pere gaji mojó ureru përebajari bojorigora ìgũya wiiguere ðurũ buadi peyayurũ. ³⁴ Pedro ìgürë ãrĩyurũ:

—Eneas, Jesucristo marë taugakumi. Wãgãñugã, mũ peyaderore ãmu duripĩka!

Ìgũ irasũ ãrĩmakũta, Eneas wãgãñugãkõayurũ. ³⁵ ããrĩpererã Lida marã, Sarón marãde ìgürë ìãrã, iripoegue ìgũsã buremunadeare piri, Jesús gapare buremunugãñurã.

Pedro Dorcare masũdea

³⁶ Gaji makã Jope wãikuri makãgue sugo nomeõ Jesúre buremugõ “Tabita” wãikugo ããrĩyurũ. Griego ya merã “Dorcas” wãikuyurũ. Igo õãrĩrë irigo, boporãrë õãrõ iritamugõ ããrĩyurũ. ³⁷ Iripoere Pedro Lidague ããrĩripoe ìgo pũrĩriku kõmoakõayurũ. Igo kõmoadero purũ, ìgũsã irinaderosũta ìgo merãmarã ìgoya ðurũ darore koeñurã. Koe odo, ãmarõma taribugue pĩñurã. ³⁸ Jope, Lida purõgã ããrĩyuro. Irasirirã Jope marã Jesúre buremurã Pedro Lidague ããrĩmakũ pérã, ãma pëãrë ìgũ purõgue iriũñurã. Irogue ejarã, ìgürë:

—Mumurõ merã Jopegue waaka! ãrĩñurã.

³⁹ ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, mata Pedro ìgũsã merã Jopegue waayurũ. Irogue ejarã, ìgürë Dorcas boadeo peyari taribugue siu mũrĩãñurã. Ìgũ iri taribugue ejamakũ, wapiweyarã nome Pedro puro nerëñugãjañurã. Orerãta, ìgo ìgũsãrë suri eabosadeare ìmuñurã ìgürë. ⁴⁰ Pedro iri taribugue ããrĩrãrë ããrĩpererãrë wiriadoreyurũ. ìgũsã wiriadero purũ, ñadukupuri merã ejamejãja, Marĩpure sërëyurũ. Sërë odo, boadeore gãmenugã ìã:

—Tabita, wãgãñugãka! ãrĩyurũ.

Ìgũ irasũ ãrĩmakũta, koye ìãpã, Pedrore ìãgõta wãgãdoayurũ. ⁴¹ Pedro igoya mojógue ñeã, tũãwãgũnú, purũ wapiweyarã nomerë gajirã Jesúre buremurãdere siiumu, ìgũsãrë wiaayurũ igore. ⁴² ããrĩpererã Jope marã igore ìgũ masũadea kerere pépereakõãñurã. Irasirirã wárã Jesúre buremunugãñurã. ⁴³ Pedro yoaripoe Jopeguere sugũ Simón wãikugu, waimurã gasirire ãmurĩmasũya wiiguere ããrĩyurũ.

10

Cornelio Pedrore siudoredea

¹ Cesareaguere Cornelio wãikugu wárã surara, “Italiano” wãikuri bumarã orũ ããrĩyurũ. ² Cornelio, ããrĩpererã ìgũya wii marã merã Marĩpure goepeyari merã buremuñurã. Irasirigu judio masaka boporãrë iritamugũ wãri niyeru sĩnayurũ. Æmarĩku Marĩpure sërënayurũ. ³ Sunũ ñamika tres ããrĩmakũ, kërõ ìrĩrosũgue sugũ Marĩpure wereboegu deyoa, ìgũ puro ñajãmakũ ìayurũ. Ñãjãa, ìgürë:

—Cornelio, ãrĩyurũ.

⁴ Cornelio buro güiri merã ìgũ ditare ìã:

—Yũ Orũ, ¿ñeënorë gããmerĩ? ãrĩyurũ.

Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, Marĩpure wereboegu ìgürë ãrĩyurũ:

—Marĩpu mu sērērĩrē pémi. Mu boporārē niyeru sĩrĩdere ĩāmi. ⁵ Irasirigu Simón Pedro wāikugure siudoregu, Jopegue iriuka m̄ayarā ūmarē! ⁶ Īgū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmurĩmas̄aya wiigue āārĩmi. Iri wii wādiya turo āārā, āriyupu.

⁷ Marĩpure wereboegu irasū ārĩ odo, waadero puru, Cornelio Īgūrē moāboerā pērārē, gajigu surara Īgūrē iritamugūrē Marĩpure goepeyari merā buremugūrē siuyupu. ⁸ Īgūsārē siiu, āārĩpereri Marĩpure wereboegu Īgūrē wereadeare wereyupu. Were odo, Īgūsārē Jopegue iriukōāyupu.

⁹ Īgūsā waadeanu gajinu gapu goeripoe āārĩmakū, Jopegue ejamurā iriripoe Pedro Īgū āārĩrĩ wii wekague Marĩpure sērēgū murĩayupu. ¹⁰ Īgū irogue āārĩgū buru ūboa, baadudiyupu. Iri wii marā Īgūsā baari āmuripoe kērō irirosū waasū, ūmugasi tūpāmakū ĩāyupu. ¹¹ Irasū tūpāmakū, suñe surĩro irirosū deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro miē, yebague dijarmakū ĩāyupu. ¹² Iri gasiro poekaguere āārĩpererā waimurā: paārā, yebague s̄igūwāgārā, wūrā s̄añañurā. ¹³ Marĩpu Īgūrē:

—Pedro, wāgānugā, ĩsārē wējē baaka! āriyupu.

¹⁴ Īgū irasū ārĩmakū:

—Yu Opu, yu Īgūsānorē neō baañabea. Ñerārē, mu guare baadorebirinerārē neō baabea, āriyupu.

¹⁵ Marĩpu Īgūrē dupaturi ārĩnemoyupu doja:

—Yu: “Ōārā āārĩma”, ārĩrārē, Īgūsārē: “Ñerā, baaya marĩrā āārĩma”, ārĩbirikōāka! ¹⁶ Ūrea Īgūrē irire ĩmuadero puru, iri gasirore ūmugasigue āimurĩākōāyupu doja. ¹⁷ Pedro: “¿Naásū ārĩduaro irikuri iri yure ĩmuadea?” ārĩ gūñarikuripoe Cornelio irujanerā Īgū āārĩrĩ wii makāpuro: “¿Simōya wii noōgue āārĩrĩ?” ārĩ sērēñarā ejañurā. ¹⁸ Irogue eja, iri wii marārē: “¿Ōota āārĩrĩ, Simón Pedro wāikugu?” ārĩ oerñurā. ¹⁹ Pedro Īgū ĩadeare gūñagū iriyupu dapa. Īgū irire gūñaripoe Ōāgū deyomarĩgū Īgūrē:

—Īka! Ūma urerā āmarā yāma murē. ²⁰ Murĩgora dijapurumuka! “¿Naásū waarokuri yure?” ārĩ, neō gūñarikuro marĩrō Īgūsā merā waaka! Yu Īgūsārē iriubū murē, āriyupu Pedrose.

²¹ Īgū irasū ārĩmakū pégu, Pedro dija, Īgūsārē:

—Yuta āārā musā āmagú. ¿Nasirirā aarari? āriyupu.

²² Īgūsā Īgūrē ārĩñurā:

—Surara opu Cornelio wāikugu guare iriuami. Īgū ōārĩrē irigu, Marĩpure goepeyari merā buremugū āārĩmi. Āārĩpererā judío masaka Īgūrē: “Ōāgū āārĩmi”, ārĩ ĩāma. Sugu Marĩpure wereboegu murē Īgūya wiigue waadoregu siudoreayupu. Mu Īgū puru waamakū, mu wererire pégukumi. Irasirirā murē siurā aarirā iriubū, ārĩñurā.

²³ Īgūsā irasū ārĩmakū pégu, Pedro: “Ñajārika! Ōō kārĩka dapagā ñamirē!” āriyupu. Gajinu gapu Īgūsā merā waakōāyupu. Gajirāde Jope marā Jesúre buremurā Īgūsā merā wapikuwāgāñurā.

²⁴ Gajinu gapu Cesareague ejañurā. Cornelio gapu, Īgūyarārē, Īgū merāmarādere Īgūya wiigue siiu neō, Pedrose yuyupu. ²⁵ Pedro Īgūya wii ejamakū, Cornelio makāpurogue bokatĩrĩgū wiria, ñadukupuri merā ejamejāyupu Īgūrē buremugū. ²⁶ Īgū irasirimakū ĩā, Pedro gapu Īgūrē tūāwāgūnū:

—Wāgānugāka! Yude mu irirosūta masaku āārā, āriyupu.

²⁷ Īgūya wiigue weretamu ñajārā, Pedro wārā masaka irogue nerēanerārē bokajayupu. ²⁸ Irasū bokajagu, Īgūsārē āriyupu:

—Gua judío masaka āārīrā, judío masaka āārīmerāya wiiriguere ñajārā, Moisés guare pīdeare tarinugābukoa. Musā irire ōārō masā. Marīpu gapu gaji bumarārē: “Ñerā āārīma”, ārīdorebirami yare. ²⁹ Irasirigu mu iriuanerā yare siurimakū, “Waabea”, ārīrō marīrō mata aarabu. Dapagora yu ōōgue ejasiā, musārē: “¿Nasiribu yare siuari?” āri sērēñaduakoa, āriyupu.

³⁰ Cornelio Īgūrē āriyupu:

—Wapikarīnu taria i horanota tres āārīmakū, i wii yu bere, Marīpure sērēripoe gūñaña marīrō sugu ūmu surīro buro goseriñe sāñagū deyoa: ³¹ “Cornelio, Marīpu mu sērērīrē pémi. Mu boporārē iritamurīdere iāmi”, ārīmi yare. ³² “Muyarā ūmarē iriuka, Jopegue Simón Pedro wāikugare siudoregu. Īgū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmugūya wiigue wādiya taro āārīrī wiigue āārīmi. Īgū mu puo ejaḡu, murē weregukumi”, āri weremi yare. ³³ Irasirigu mata yarā ūmarē murē siudoregu iriuabu. Irasirigu mu gua puo ōārō aarayo. Marī āārīpererā ōōrē Marīpu iūrō āārā. Irasirīrā āārīpereri murē Marīpu weredorerire mu guare weremakū péduakoa, āriyupu Cornelio Pedore.

Pedro Cornelioya wii āārīrārē werede

³⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro āsū āri werenugāyupu Īgūsārē:

—Yu dapagoragueta pémasā. Diayeta āārā. Marīpu marī āārīpererārē surosū iāmi. ³⁵ Irasirigu āārīpereri bumarā Īgūrē buremu, ōārīrē irirānorē iābéobirikumi. ³⁶ Marīpu Īgūya kerere judío masakare pīdi āārīmi. “Jesu-cristo merā siñajārī bokarākuma”, ārīdi āārīmi. Īgūta āārīpererā Opu āārīmi. ³⁷ Āārīpereri gua judío masaka āārīrī nikūgue waadeare ōārō masīkoa musā. Juan masakare bue, Īgūsārē deko merā wāiyemi. Īgū irasiriadero puḡu, Jesús Galileague buenugāmi. ³⁸ Idere masīkoa musā. Ī Jesús Nazaretmurē Marīpu Ōāgū deyomarīgū merā Īgūrē turarire sīdi āārīmi. Marīpu Īgū merā āārīnikōādi āārīmi. Irasirigu Jesús masakare ōārīrē irigorenami. Noó Īgū waaró āārīpererā wātī doreri irirārē taumi. ³⁹ Gua judío masaka āārīrī nikūgue Jerusalēguedere āārīpereri Īgū irideare iābu. Irogue Īgūrē curusague pābiatū wējēma. ⁴⁰ Īgūsā wējēkeremakū, urenu waaró merā Marīpu gapu Īgūrē masūkōādi āārīmi. Īgūrē masū, puḡu guare deyoamakū irimi, Īgū dupaturi okarire masīburo, āriḡū. ⁴¹ Jesús āārīpererā masakare deyoabiridi āārīmi. Gua ditare deyoami. Īgū deyoamakū, gua Īgū merā baa, iirību. Iripoegueta Marīpu guare beyedi āārīmi, Jesúre Īgū masūadire iāmurārē. ⁴² Marīpu Jesúreta masaka āārīpererā okarārē, boanerādere: “Ōārārē taugukoa, ñerā gapure wajamoāgukoa!” āri beyebure pīdi āārīmi. Irire masakare weredoremi guare Jesús. ⁴³ Āārīpererā Jesúre buremurārē Marīpu Īgūsā ñerō irideare kātīgukumi, ārīrīrē gojanerā āārīmā āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā, āri wereyupu Pedro Cornelioya wii nerēanerārē.

Judío masaka āārīmerāde Ōāgū deyomarīgūrē oranugādea

⁴⁴ Pedro werenīrīrē pérāguere Ōāgū deyomarīgū dijijayupu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Īgū ejadero puḡu, Īgūsā gajirā ya merā werenīmasībiriideare werenīnugā, usuyari merā Marīpure: “Ōātarigu āārā mu”, āri buremuñurā. Īgūsā irasū ārīmakū péra, Pedro merā irogue ejanerā judío masaka Jesúre buremurā pégukakōāñurā.

“Marīpu Ōägū deyomarīgūrē iriumi judío masaka āārīmerādere”, ārīñurā.
 47 Irasirigu Pedro Īgū merāmarārē āriyupu:

—Marīpu Ōägū deyomarīgūrē marī judío masakare iriuderosūta ĩsādere iriumi. Irasirirā Īgūsā Ōägū deyomarīgūrē opamakū ĩārā, marī Īgūsārē deko merā wāiyebirikōārā, ārīmasīña máa. 48 Irasirirā: “Musā Jesucristore b̄remurā Īgūyarā āārā”, ārī wāiyeka Īgūsārē! ārī wereyupu Pedro Īgū merāmarārē.

Īgūsārē wāiyeadero puḡu, Pedrosārē: “Yoaweyaripoe dujaka ḡua merā dapa!” ārīñurā.

11

Pedro Jerusalén marārē Jesúre b̄remurārē weredea

1 Jesús buedoregū beyenerā, gajirā Īgūrē b̄remurā Judeague āārīrā: “Judío masaka āārīmerāde Marīpuyare b̄remuma”, ārīrī kerere péñurā. 2 Pedro Cesareague āārādi Jerusalégu dujajamakū ĩārā, iro marā judío masaka Jesúre b̄remurā Īgūrē āsū ārī werew̄ua, sērēñañurā:

3—¿Nasirigu judío masakū āārīkeregū, judío masaka āārīmerāya wiiḡue ñajāa, Īgūsā merā baāari?

4 Īgūsā irasū ārīmakū, Pedro āārīpereri Īgūrē iroguē waadeare āsū ārī wereyupu:

5 —Yū Jopegue āārīgū, Marīp̄ure sērēripoe kērō irirosū waabu yure. Ūm̄ugasiḡue suñe surīro irirosū deyori gasiro wapikuri t̄urori suadea gasiro miē, yū pūro dijarimakū ĩābu. 6 Yū iri gasiro poekaguere: “¿Ñeéno āārīrī?” ārī, ōārō ĩāgū, āārīpererā waimurā: paārā, makāñu marā, yebague sīgūwāgārā, wūrā sāñamakū ĩābu. 7 Yū Īgūsārē ĩānrīpoe Marīpu yure: “Pedro, wāgāñgāka! Īgūsārē wējē baaka!” ārīmakū pébu. 8 Yū gapu Īgūrē yujabu: “Baabea yū Op̄u. Gajirā waimurā ḡua judío masaka baaya marīrā āārīma. Neō suñarō Īgūsānorē baañabi āārīkubu”, ārību Īgūrē. 9 Yū irasū ārīmakū, Marīpu ūm̄ugasiḡue āārīgū dupaturi ārīmi doja: “Yū baadorerārē: ‘Baaya marīrā āārīma’, ārībirikōaka! ārīmi yure. 10 Ūrea Īgū irire ĩmuadero puḡu, iri gasirore āārīpererā merā ūm̄ugasiḡue āimurīākōāmi doja. 11 Irasiriripoeta ārerā ūma Cesarea marā yure siudorerā iriuanerā yū āārīrī wiiguere ejama. 12 Ōägū deyomarīgū yure: ‘Īgūsā judío masaka āārīmerā merā waabea’, ārī gūñabita waaka!” ārīmi. Irasirigu yū Jope marā Jesúre b̄remurā su mojóma pere gajī mojó suru p̄erēbejarā merā waa, Cesareaguere eja, ḡua āārīpererā Cornelioya wiiḡue ñajābu. 13 Ḡua iro ñajājamakū, Cornelio guare: “Sugū Marīp̄ure wereboegu yaa wii ñajājamakū ĩābu. Īgū yure: ‘Jopegue ūma m̄uyarārē iriuka, Simón Pedro wāikuḡure siudoregū!’ ārīmi”, ārī weremi. 14 “Īgū murē Marīpuyare weremakū b̄remugū, m̄u, m̄uyarā āārīpererā ōārō tarirākoa. Ūm̄ugasiguere Marīpu merā ōārō usuyari bokarākoa’, ārī weremi yure Marīp̄ure wereboegu”, ārīmi Cornelio. 15 Irasirigu yū Īgūsārē werenugāripoe Ōägū deyomarīgū marīrē neōgora Īgū dijjaderosūta Īgūsāguere dijjami. 16 Irasirimakū ĩāgū, Jesús ārīdeare gūñabokabu. Āsūta ārīmi: “Juan musārē deko merā wāiyedi āārīmī. Yū gapu musārē Ōägū deyomarīgū merā wāiyegukoa, Īgū musā merā āārīnikōāburo, ārīgū”. 17 Marīpu marīrē iriuderosūta Ōägū deyomarīgūrē iriumi, judío masaka āārīmerādere, marī

Opu Jesucristore Īgūsā b̄remumakā. Īgū irasirimakū Īgū, Marīpure: “Irasiribirikōāka Īgūsārē!” ārimasībiribu yu, āri wereyupu Pedro iro āārīrārē.

¹⁸ Īgū wereadero puru, toeperea:

—Marīpu judío masaka āārīmerādere Īgūsā ñerō irideare bujawere, piri-doremi, Īgūsāde umugasigue Īgū merā oārō usayari bokaburo, āriġū, āri, usayari siñurā Marīpure.

Antioquía marā Jesúre b̄remudea

¹⁹ Estebārē wējēadero puru, Jesúre b̄remurārē ñerō iriñurā. Irasirirā surāyeri Feniciague, gajirā Chipre nuġūrōgue, gajirā Antioquíague duriwāgāñurā. Īgūsā iroque ejarā, Jesúya kerere wereñurā judío masaka ditare. ²⁰ Surāyeri Jesúre b̄remurā Chipre marā, Cirene marā āārīñurā. Īgūsā Antioquíague eja, judío masaka āārīmerārē Jesúya kerere wereñurā. “Jesús, marīrē taugu, āārīpererā Opu āārīmi”, āri wereñurā Īgūsārē. ²¹ Marīpu irasū āri wererārē oārō iritamuyupu. Irasirirā Īgūsā weremakū pérā, iro marā wārā Jesúre b̄remunugāñurā. Īgūsā dupiyuro b̄remudeare pirikōāñurā.

²² “Īgūsāde Jesúre b̄remuma”, ārīrī kerere pérā, Jerusalén marā Jesúre b̄remurā Bernabé Antioquíague iriñurā: “¿Naásū waáari?” āri Īgū waaka!” ārīrā. ²³ Irasirigu iroque eja, Marīpu Īgūsārē Īgū iritamuadeare ĩā, buro usayari merā:

—Marī Opu Jesúre oārō b̄remunika! Īġārē b̄remurīrē neō piribirikōāka! āri wereyupu Īgūsārē. ²⁴ Bernabé Ōāgū deyomarīġūrē opatarigu, oāgū, Jesúre oārō b̄remugū āārīyupu. Irasirirā Īgū weremakū pérā, wārā masaka Jesúre b̄remuñurā.

²⁵ Puru Bernabé Antioquíague āārādi Saulore Tarsogue āārīġūrē āmagú waayupu. ²⁶ Īġūrē bokaja, Īgūsā pērāgueta Antioquíague goedujaja, Jesúre b̄remurā merā su bojorigora iri makāguere āārīñurā. Iroguere wārā masakare Jesúyare buñurā. Iripoe merāta iro marārē Jesúre b̄remurārē: “Cristoyarā, Cristiano āārīma”, āri wāiyepuroriñurā.

²⁷ Bernabé, Saulo merā Antioquíague āārīripoe gajirā Jerusalén marā Marīpuya kerere weredupiyurā iroguere waañurā. ²⁸ Sugu Īgūsā merā, Agabo wāikugu āārīyupu. Īgū iroque eja, Ōāgū deyomarīġū masīrī sīrī merā iro marārē:

—Āārīpereroguerere masaka naboarākuma, āri wereyupu Īgūsārē. Claudio wāikugu romano marā opu ñajādero puru Agabo Īgū ārīdea waayuro. ²⁹ Īgū irasū ārimakū pérā, Antioquía marā Jesúre b̄remurā āsū ārīñurā:

—Marī Judeague āārīrārē Jesúre b̄remurārē marī niyeru oparire, marī sīrō bokatīūrō iriurā! ārīñurā. ³⁰ Irasirirā niyeru neō, Bernabé, Saulo merā: “Jesús buedoregu beyenerārē iritamurārē wiaka!” āri iriñurā.

12

Santiago wējēdea, Pedrore peresu iridea

¹ Iripoere Herodes wāikugu Judea marā opu, surāyeri Jesúre b̄remurā Jerusalēgue āārīrārē ñerō irinugāyupu. ² Irasirigu Īgūyarā surarare Santiago Juan tīġūrē sareri maġī merā wējēdoreyupu. ³ Īġūrē wējēmakū ĩārā, judío masaka usyayñurā. Herodes Īgūsā usyamakū ĩāgū, Pedrore ñeādore, peresu iriyupu. Irasiriripoe pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu pascua bosenu āārīyuro. ⁴ Īġūrē peresu iriadero puru, wapikari bu surarare

gorawayu koredoreyupũ. Iri burikũ wapikũrã dita ããrĩñurã. “Pascua bosenu pũũ, ãwiugũra masaka iũrõgue ìgũrẽ wẽjẽdorebu”, ãrĩ gũñadiyupũ Herodes. ⁵ Irasirirã Pedrore surara õãrõ korenĩkõãñurã. Ìgũ irogue ããrĩripoe Jesũre bũremurã gapũ Marĩpũre bũro sërẽbosanĩkõãñurã.

Marĩpũ Pedrore peresugue ããrĩgũrẽ taudea

⁶ Herodes Pedrore masaka iũrõgue ìgũrẽ ãwiuburi ñamirẽ pẽrã surara watopegue peda kõmeda merã suasũadi kãrĩyupũ. Gajirã surara pẽrã makãpũro wiriarore koreñurã. ⁷ ããrĩpererã kãrĩripoe gũñaña marĩrõ sugũ Marĩpũre wereboegũ Pedro ããrĩrĩ taribugue deyoayupũ. Irasiro iro taribu poekague õãrõ boyosiriakõãyuro. Marĩpũre wereboegũ Pedroya dukare tũkare, ìgũrẽ yobeyupũ.

—Murĩgora wãgãnuãka! ãrĩyupũ. Ìgũ irasũ ãrĩmakũta, Pedroya mojrõrĩrẽ ìgũsã kõmedari suadea kuradijakõãyuro. ⁸ Marĩpũre wereboegũ ìgũrẽ:

—Yũjutũka! Mũya gubu surĩre sãñaka! ãrĩyupũ.

Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, yũjutũ, ìgũya gubu surĩre sãñayupũ. Ìgũ sãña odomakũ, ãrĩyupũ doja:

—Wekamañe surĩrore sãñaka! Nãka, yũ merã! ãrĩyupũ.

⁹ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, Pedro ìgũrẽ tuyawiriayupũ. “¿Diayeta Marĩpũre wereboegũ yũre ãwiriagu irikuri? Gajipoe irigu kẽgũ iribukoa”, ãrĩ gũñayupũ.

¹⁰ Marĩpũre wereboegũ, Pedro merã surara korerã ããrĩpũrorirãrẽ tari, pũũ gajirãrẽ tari, iri wii ñajãpũroriri kõme makãpũroge ejañurã. Iro ìgũsã eja-makũ, iri makãpũro basi tũpãkõãyuro. Iri makãpũrore tariwiria, yoaweyaro waa, Marĩpũre wereboegũ dederiakõãyuro. Pedro suguta dujayupũ pama.

¹¹ Marĩpũre wereboegũ dederiadero pũũ, Pedro ìgũrẽ waadeare õãrõ pẽmasĩ: —Diayeta Marĩpũ yũre wijatadoregũ, ìgũrẽ wereboegure iriuañumi Herodes yũre ñerõ iribirikõãburo, ãrĩgũ, gaji ããrĩpereri judio masaka yũre ñerõ iridũarire kãmutadoregũ, ãrĩ gũñayupũ.

¹² Irire gũñawãgã, Marĩaya wiigũe ejayupũ. Igo, Juan Marcos wãĩkũgũ pago ããrĩyupũ. Iri wiiguere masaka wãrã nerẽ, Marĩpũre sërẽbosarã iriñurã ìgũrẽ.

¹³ Irogue ejagũ, Pedro iri wii tũro ñajãri makãpũrore doteyupũ. Ìgũ dotemakũ pẽgo, sugo Rode wãĩkũgo iri wii marãrẽ moãboego: “¿Noã ããrĩrĩ?” ãrĩ ìãgõ waayupo.

¹⁴ Ìgũ werenĩrĩrẽ pẽmasĩ, makãpũrore tũpãbeota usũyari merã ùmañajãa, iro nerẽanerãrẽ: “Pedro makãpũro ããrĩgũ kãrinami”, ãrĩ wereyupũ.

¹⁵ Igo irasũ ãrĩmakũ pẽrã, igore: “Mũ irasũ ãrĩmoãmakõãgõ yãa”, ãrĩ, igo wererire bũremubiriñurã.

Igo gapũ ìgũsãrẽ: “Diayeta ãrã yũ”, ãrĩyupũ.

“Iro merẽ Pedroya yũjũpũrã ããrĩkoa”, ãrĩñurã.

¹⁶ Pedro gapũ makãpũrore dotegũ iriyupũ dapa. Irasirimakũ waa, iri makãpũrore tũpã, ìgũ iro nĩmakũ ìãrã, gũkakõãñurã. ¹⁷ Ìgũ gapũ ìgũya mojrõ merã irikeo, ìgũsãrẽ toedoreyupũ. Pũũ wiigũe ñajãja, ìgũ peresu ããrĩgũrẽ Marĩpũ ìgũrẽ ãwiriadeare wereyupũ ìgũsãrẽ:

—Irire wereka, Santiago, gajirã Jesũre bũremurãrẽ! ãrĩ were odo, gajiroge waakõãyupũ.

¹⁸ Pũũ boyoripoe peresu korerã Pedro marĩmakũ ìãrã: “¿Naãsũ waãayuri?” ãrĩ gãme gaguiniñurã ìgũsã basi. ¹⁹ Irasirigũ Herodes ìgũyarã surarare Pedrore ãmadoreyupũ. Ìgũsã bokabirimakũ ìãgũ, Pedrore koreadinãrẽ

buro sērēña, ĩgūsā yujubirimakū, ĩgūsārē wējēdoreyupū. Pūru Judeare wiri, Cesareague āārīgū waayupū Herodes.

Herodes boadea

²⁰ Iripoere Herodes Tiro, Sidón wāikuri makārī marā merā buro guayupū. Iri makārī marā baari, Herodeya nikū marā duadea āārīyuro. Irasirirā, ĩgū guamakū ĩārā: “Guare baari duabiribukumi”, āri, ĩgū pūroque irire āmurā waañurā. Iroque eja, Herodeya wii koregū Blasto wāikugare: “Iritamuka guare!” āriñurā. ĩgū: “Jáu”, ārimakū pérā: “Herodere werenibosaka, ĩgū gna merā guanemobirikōāburo, āriģū!” āriñurā ĩgūrē. ²¹ Irasirigū Herodes ĩgūsā merā wereniduarinū ejamakū, opū sāñarī surire sāña, masaka ĩūrō opū doarogue doa, ĩgūsārē wereniyupū. ²² ĩgū irasū werenimakū pérā, masaka gaguiniñurā:

—Ī ōō werenigū masakū āārībemi. Ūmugasigue marā Opū āārīmi, āriñurā.

²³ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Herodes ĩgūsārē: “Masakuta āārā yū”, āribiryupū. Irasirigū Marīpūre būremubiri waja, mata Marīpūre wereboegū Herodere pūirikumakū iriyupū. Irasirigū Herodes beka baaweasū boakōāyupū. ²⁴ Iri irasū waadero pūgu, Jesúre būremurā Marīpūya kerere āārīperoguerere weregorenāñurā. Wārā masaka irire péñurā. ²⁵ Bernabé, Saulo merā Jerusalēgue gajirā Jesúre būremurārē iritamū odo, Antioquíague gāme dujāñurā. Juan Marcos wāikugude ĩgūsā merā waayupū.

13

Bernabé, Saulo merā Jesúya kerere buenugādea

¹ Antioquíaguere Jesúre būremurā watopegue surāyeri Marīpūya kerere weredupiyurā, gajirā masakare buerimasā āārīñurā. Bernabé ĩgūsā merāmū āārīyupū. Gajigū Simón wāikugū āārīyupū. ĩgūrēta masaka: “Nīgū” āri wāiyēñurā. Gajigū Lucio wāikugū Cirenemū āārīyupū. Gajigū Manaén wāikugū, Herodes Galilea marā opū dagū merā suro merā masādi āārīyupū. Gajigū Saulo āārīyupū. ² Sunū ĩgūsā bere, Marīpūre sērēriporē Ōāgū deyomarīgū ĩgūsārē wereyupū:

—Bernabé, Saulore beyepika! ĩgūsā yūre moāboemurā, yū beyesūnerā āārīma, āriyupū.

³ ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgūsā bere, Marīpūre sērē odo, ĩgūsāya dipure ñapeo, seretu iriñurā.

Bernabé, Saulo merā Chipre marārē buedeia

⁴ Pūru Bernabé, Saulo merā Ōāgū deyomarīgū ĩgūsārē iriuderosūta Seleucia wāikuri makāgue waa, iroque eja, doódiru merā Chipre wāikuri nūgūrōgue waañurā. ⁵ Iri nūgūrōma makā Salamina wāikuri makārē eja, judío masaka nerērī wiirigūe Marīpūya kerere wereñurā. Juan Marcode ĩgūsārē iritamugorenayupū. ⁶ Pūru iri nūgūrōrē tariwerewāgā, Pafos wāikuri makāgue ejañurā. Iroque ejarā, sugū judío masakare yé āārīgūrē bokajañurā. ĩgū Barjesús wāikugū āārīyupū. Griego ya merā Elimas wāikuyupū. Iri makā marārē: “Ūmugasigue marā Opūya kerere weredupiyurimasū āārā yū”, ārikatogorenayupū. ⁷ Sergio Paulo wāikugū merāmū āārīyupū. Sergio Paulo iri nūgūrō marā opū, wāri masīgū āārīyupū. ĩgū Marīpūya kerere péduagu, Bernabé, Saulore siudoreyupū. ⁸ Irasirirā ĩgūsā ĩgū pūroque wererā waañurā. Elimas, yé āārīgū gapū Sergio Paulo Jesúre būremumakū gāamebiriyupū.

Irasirigu Īgūsā wererire kāmudadiyuru. ⁹ Irasirimakū, Saulo Ōāgū dey-omarīgūrē opatarigu, Īgūrē buro ĩayuru. Saulota, “Pablo” wāikuyuru. ¹⁰ Āsū ārīyuru:

—Mu ārikatorikugu, ñegū, āārīpereri ōārō iririre kāmudadugu, wātī irirosū āārā. Marī Opuya diayemare gorawayudugu āārā. ¹¹ Mu irasiriri waja marī Opu mūrē wajamoāgukumi. Irasirigu mu koye ĩābi dujaguko. Marī Opu mūrē wajamoārōpa abe goesiririre ĩābirikoa, ārīyuru Pablo Īgūrē. Īgū irasū ārīrī merāta Īgūrē naĩfīākōāyuro. Neō koye ĩābi dujayuru. Irasirigu Īgūrē tūāwāgābure āmayuru. ¹² Īgū irasū waamakū ĩāgā, Sergio Paulo marī Opu Jesūya buerire pēgakakōāyuru. Irasirigu Jesūre bremuyuru.

Pablo, Bernabé merā Pisidia nikūma makā Antioquia wāikuri makāgue ejadea

¹³ Puru Pablo Īgū merāmarā merā Pafogue āārānerā wiri taribuja, Perge wāikuri makāgue ejañurā. Iri makā Panfilia wāikuri nikūgue āārīyuro. Īgūsā Pergegue ejamakū, Juan Marcos gapu Īgūsārē iro pí, Jerusalēgue gāme dujāakōāyuru doja. ¹⁴ Puru Pergegue āārānerā gaji makā Antioquia wāikuri makāgue waañurā. Iri makā Pisidia wāikuri nikūgue āārīyuro. Iroque eja, judío masaka siñajārīnu* āārīmakū Īgūsā nerērī wiiguet† ñajāa, doañurā. ¹⁵ Iri wii marā oparā Moisés gojadeare, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare bueadero puru, Pedrosārē siiu:

—Guañarā, masakare wereduarā, wereka, Īgūsārē ōārō āārīrikuburo, ārīrā! ārīñurā.

¹⁶ Īgūsā irasū ārīmakū pēgu, Pablo wāgānugā, Īgūya mojō merā irikeo, Īgūsārē wereyuru:

—Musā Israel bumarā, gajirā Īgūsā irirosū Marīpura bremurā, ōō āārīrā, yu wererire ōārō pēka! ¹⁷ Marīpu, gua judío masaka Israel bumarā bremugū, gua ñekūsamarārē beyedi āārīmi. Irasirigu iripoegue Īgūsā Egiptogue āārīrārē wārā masāporemakū iridi āārīmi. Puru iri nikūgue āārīrārē Īgū turaro merā āiwiridi āārīmi. ¹⁸ Īgūsā Egiptore wiridero puru, cuarenta bojorigora masaka marīrōgue waagorenanerā āārīmā. Iroque Īgūsā Īgū dorerire tarinugākeremakū, Marīpu Īgūsārē ōārō koredi āārīmi. ¹⁹ Puru Īgūsā Canaán nikūgue ejamakū, iri nikū marārē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari buri marārē Marīpu béosīā, gua ñekūsamarārē pidi āārīmi iro āārīdoregu. ²⁰ Marīpu Īgūsārē iri nikūgue pidero puru, cuatrocientos cincuenta bojorigora āārīnerā āārīmā. Īgūsā iroque āārīmakū, Marīpu Īgūsārē doremurārē pidi āārīmi. Īgūsā Samuel wāikugu Marīpuya kerere weredupiyudi Īgū āārīnugārīpoegue doretūnunerā āārīmā. ²¹ Gua ñekūsamarā Samuere: “Sugu gua opu gāāmekoa”, ārī sērēmakū pēgu, Marīpu Īgūsā opu āārībure Saure pidi āārīmi. Saúl, Cis wāikugu magū, Benjamīya bumu āārīdi āārīmi. Īgū cuarenta bojorigora Īgūsā opu āārīdi āārīmi. ²² Puru Marīpu Saure Israel bumarā opu āārīrārē bēo, David wāikugare Īgūsā opu āārībure pidi āārīmi. Āsū ārīdi āārīmi Īgūrē: “Davire Isaí magūrē bokabu. Buro usuyāa Īgū merā. Āārīpereri yu gāāmerērē irigukumi”, ārīdi āārīmi. ²³ “Sugu David parāmi āārīturiagu, musārē Israel bumarārē taugu aarigukumi”, ārī weredi āārīmi Marīpu gua ñekūsamarārē. Irasirigu Īgū ārīderosūta Jesūre iriudi āārīmi. ²⁴ Jesús masakare

* **13:14** Judío masaka siñajārīnu, sábado āārā. † **13:14** Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Iroque Īgūsā siñajārīnu āārīmakū nerē, Marīpuya werenirī gojadea pūrē buenama.

buenagāburi dupiyuro Juan āārīpererā Israel bumarārē: “Mūsā ñerō irideare bujawere, mūsā gūñarirē gorawayuka! Mūsā irasirimakū iāgū, mūsārē deko merā wāyegukoa”, ārī buedi āārīmī. ²⁵ Īgū buetūnuburi dupiyuro Īgūsārē ārīdi āārīmī: “Mūsā yure: ‘Guare taugu āārīmī’, ārī gūñadāa. Āārībea yu. Yu pūru gajigu aarigukumi. Yu gapu ubu āārīgū, Īgūrē neō sūropebirikoa”, ārīdi āārīmī.

²⁶ Yaarā, Abraham parāmerā āārīturiarā, gajirā Īgūsā irirosū Marīpūre būremurā oō āārīrāde oārō péka! Marīpū marīrē: “Taugura”, ārī kere iriudi āārīmī. ²⁷ Jerusalén marā, Īgūsā oparāde Jesús marīrē taugure iāmasībirinerā āārīmā. Siñajārīnūrikū Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadeare bukererā, neō pémasībirinerā āārīmā. Pémasībirisā, Jesúre wējedorerā, Marīpūya werenirī gojadea pūgue ārīderosūta irinerā āārīmā. ²⁸ Jesús Īgū ñerō irideare bokabirikererā, Pilatore: “Wējeka Īgūrē!” ārī sērēñurā. ²⁹ Irasirirā iripoegue Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue ārīderosūta Jesúre āārīpererire iri odo, Īgūrē curusogue boadire āidiju, masāgobe ūtāyegue mádea gobogue pīnerā āārīmā. ³⁰ Īgūrē wējēkeremakū, Marīpū gapu boadiguere masūdi āārīmī. ³¹ Īgū masādero pūru, wārinurī deyoadi āārīmī Īgū merāmarārē. Dupiyurogue Īgūsā Īgū merā Galileague wiri, Jerusalēgue wapikugorenarā waanerā āārīmā. Dapagorare iīsāta Īgū masādire iānerā, Īgūyare werema guayarārē.

³²⁻³³ Irasirirā yu, yu merāmu Bernabé mūsārē Jesúya kerere wererā aaribú. Iripoegue Marīpū Īgū Jesús merā oārō iriburire weredi āārīmī gua ñekūsamarārē. Īgū ārīderosūta guare Īgūsā parāmerā āārīturiarārē irasirīdi āārīmī Jesúre boadiguere masūgū. Salmos wāikuri gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yu magū āārā mu. Dapagā murē masāmakū yāa”, ārīdi āārīmī Marīpū. ³⁴ Gaji pūgue Marīpū āsū ārīdi āārīmī, Jesúre boadiguere masūburire, Īgū dūpu boabiriburire: “Iripoegue yu Davire: ‘Oārō irigara’, ārīderosūta murē irigukoa”, ārīdi āārīmī. ³⁵ Gaji Salmos pū David Īgū gojadea pūgue āsū ārī gojadi āārīmī: “Mu dorerire oārō iridiya dūpūre neō boadorebirikoa”, ārī gojadi āārīmī. ³⁶ Diayeta werea. David okagu, Marīpū gāamederosūta Īgū āārīdeapoe marārē iritamunikōādi āārīmī. Īgū boadero pūru, Īgū ñekūsamarā darārē yáaderogeta gajirā Īgūrē yāanerā āārīmā. Īgūrē yáadero pūru, Īgūya dūpu boakōāyuro. ³⁷ Jesús Marīpū masūdiya dūpu gapu neō boabiridero āārībú. ³⁸⁻³⁹ Mūsā āārīpererā Jesúya kerere yu weremakū, oārō péka! Īgū merā marī ñerō irideare kātiri bokarākoa. Īgūrē būremurānorē Īgūsā ñerō irideare Marīpū kātigukumi. Moisés doreri iriri merā neō kātiri bokabirikoa.

⁴⁰ Irasirirā mūsā dapagora marā oārō pémasīka! Mūsā oārō pémasībirimakū, iripoegue marā Marīpūya kerere weredupiyunerā gojaderosūta mūsādere waarokoa. ⁴¹ Āsū ārī gojanerā āārīmā Marīpūya werenirī gojadea pūgue: Oārō péka, yure būridarimasā! Mūsā okarinurirē mūsārē gajino būro goerire imugura. Gajirā mūsārē irire weremakū pékererā, būremubirikoa.

Irasirirā mūsā būremubiridea waja béosūrākoa, ārī gojanerā āārīmā,^{*} ārī wereyupu Pablo Antioquía marārē. ⁴² Pablosā irire were odo, wiriamakū, judío masaka āārīmerā iri wiigūe nerēanerā Īgūsārē:

—Gaji siñajārīnu āārīmakū, guare irireta werenemoka doja! ārī sērēñurā.

⁴³ Irasirirā iri wii nerēanerā wiriamakū, wārā judío masaka, judío masaka irirosū būremurāde Pablosā wererire būremusīā, Īgūsārē tūyañurā. Irasirirā

* 13:41 Hab 1.5

Pablosā Īgūsārē: “Marīpu musārē buro maīrī merā ĩāgūrē buremurīrē neō piribirikōāka!” ārīñurā.

⁴⁴ Gaji semana siñajārīnu āārīmakū, wārā iri makā marā Marīpuya kerere pémurā iri wiigue nerēñurā doja. ⁴⁵ Īgūsā wārā nerēmakū ĩārā, judío masaka Pablora buro ĩaturiñurā. Irasirirā ñerō werenírī merā Pablo wererire: “Diaye āārībea”, ārīñurā. ⁴⁶ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, Pablo, Bernabé güiro marīrō merā Īgūsārē ārīñurā:

—Marīpu dorederosūta gua musārē judío masakare ĩgūya kerere wereperoriadabu. Musā gapu irire neō gāamebea. Marīpu puro perebiri okarī opaburidere gāamebea. Irasirirā gua judío masaka āārīmerā gapure iri kerere wererākoa. ⁴⁷ Āsūta doredi āārīmí Marīpu ĩgūya werenírī gojadea pūguere:

Musārē judío masaka āārīmerārē yaa kerere weredoregu pígukoa. Irasirigu ĩgūsārē āārīpererā i nikū marā musā irire weremakū pérānorē taugukoa perebiri peamegue waabonerārē, ārīdi āārīmí Marīpu, ārī wereñurā.*

⁴⁸ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, judío masaka āārīmerā buro usuyari merā: “Marīpuya kere gapu oārī āārā”, ārīñurā. Irasirirā Marīpu beyesūnerā, ĩgū pūrogu perebiri okarī ĩgū sisūmurā, Jesúre buremuñurā. ⁴⁹ Irasirirā Marīpuya āārīpererogue iri nikū marārē weregoreñañurā. ⁵⁰ Irasirimakū ĩārā, surāyeri judío masaka Pablosārē ñerō wereníñurā. Īgūsā wererire pérā, gajirā wáro niyeru oparā judío masaka iririkarire buremurā nome Pablosā merā guañurā. Iri makā marā oparāde Īgūsā merā guañurā. Irasirirā Īgūsārē ñerō irinugā, ĩgūsāya nikūrē béowiukōāñurā. ⁵¹ Irasirirā Pablo, Bernabé ĩgūsāya gubu suríre tuadea nikūwerare mojēbéoñurā, iri makā marā Īgūsā ñerī iriri waja ĩmurā. Irasiri odo, Iconiogue waakōāñurā. ⁵² Īgūsā waakeremakū, Jesúre buremurā gapu irogu āārīrā Ōāgū deyomarīgūrē opatari, buro usuyari merā dujañurā.

14

Pablo, Bernabé merā Iconiogue ejadea

¹ Pablo, Bernabé merā Iconiogue eja, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, Jesúya kerere wereñurā. Īgūsā weremakū pérā, judío masaka, gajirā judío masaka āārīmerāde wārā Jesúre buremunugāñurā. ² Judío masaka Jesúyare péduamerā gapu, Jesúre buremurārē ñerō wereníñurā. Judío masaka āārīmerārē, Jesúre buremurā merā guamakū iriñurā. Irasirirā judío masaka āārīmerā Jesúre buremurārē ñerō güñañurā. ³ Īgūsā irasū güñamakū ĩārā, Pablosā gapu yoaripoe irore duja, güiro marīrō merā: “Marīpu masakare buro maīrī merā ĩāmi”, ārī bueñurā. Īgūsā buemakū, Marīpu ĩgūyare: “Diayeta buema”, ārīgū, ĩgū turo merā iri ĩmurārē ĩgūsā irimakū iritamuyupu. ⁴ Irasirirā iri makā marā dukawariñurā. Surāyeri judío masaka buerire gāamerā, gajirā Pablosā buerire gāamerā dujañurā. ⁵ Jesúya kerere gāāmemerā: judío masaka, judío masaka āārīmerāde, oparā merā nerē, Pablosārē ñerō ārī, ütāyeri merā dea wējēduañurā. ⁶⁻⁷ Īgūsā irasū wējēduarire pérā, Pablo, Bernabé merā Licaonia nikūgue duriwāgāñurā. Irogu eja, iro marārē Jesúya kerere buegoreñañurā. Īgūsā irasū buegorenarā, iri nikū āārīrī makārī Lистра, Derbe wāikuri makārīgue ejañurā.

* 13:47 Is 49.6

Listrague Pablöre ütāyeri merā deadea

⁸ Listrague eja, sugu neō deyoagueta waamasībiridire iro doagure boka-jañurā. ⁹ Irasirigu irogue doagu, Pablo buemakū péyupu. Īgū pémakū, Pablo su diayeta ĩāyupu ĩgūrē. “Ī Jesúre būremumi. ‘Īgū yure taumasīmi’, ārī gūñakumi”, ārī gūñayupu Pablo ĩgūrē ĩāgā. ¹⁰ Irasirigu turaro merā:

—Wāgānūgāka! āriyupu ĩgūrē.

Īgū irasū ārimakū pégu, pariwāgānūgā waayupu. ¹¹ Pablo ĩgūrē irasirimakū ĩārā, Licaonia marā ĩgūsā ya merā āsū ārī gaguinīñurā:

—Marī būremurā āmarōgue āārānerā āma irirosū deyorā marī pūroguē dijajama, ārī gaguinīñurā.

¹² Irasirirā Bernabére: “Marī būremurā opu Zeus wāikugu āārīmi”, ārī wāiyeñurā. Pablo gapure ĩgūsārē werepuroridi āārimakū: “Marī būremugū Hermes wāikugu āārīmi”, ārī wāiyeñurā. ¹³ Iri makā ñajārō turo Zeure būremurī wii āārīyuro. Sugu paī iri wiire koregu wekuare, goori ĩgū āmuadeare āiwāgāyupu. Īgū, iro marā merā wekuare wējē soepeoduadiyupu Pablosārē būremudagu. ¹⁴ ĩgūsā irasū iridumakū ĩārā, Pablosā ĩgūsāya surire yegue, iro āārīrā watopegue ūmawāgā, āsū ārī gaguinīñurā:

¹⁵ —Musā guare, ¿nasirimurā irasū yāri? Guade musā irirosūta masaka āārā. Gwa musārē Marīpūya kerere āsū ārī wererā aaribú. Keori weadeare béokōāka! Marīpu okagu gapure būremuka! Īgūta ūmugasi, i nikū, dia, āārīpererā i ūmugue āārīrārē iridi āārīmi. ¹⁶ Iripoegue āārīpereri buri marārē ĩgūsā gāāmerō irimakū kāmūtābiridi āārīmi. ¹⁷ Masaka ĩgūrē būremubirikeremakū, marīrē ōārō irigu, ĩgū ōārō āārīrikurire ĩmumi āārīpererārē. Irasirigu deko merēmakū yāmi. Marī oterire dukakumakū yāmi marī baaburire sīgū. Irasirigu usuyari merā āārīmakū yāmi marīrē, ārīñurā Pablosā ĩgūsārē.

¹⁸ ĩgūsā irasū ārimakū pékererā, Pablosārē būremuduarā, wekuare wējē soepeoduadiñurā dapa. Pablosā gapu ĩgūsārē: “Iropata irika! Iririre pirikōāka!” ārimakū pérā, irire pirikōāñurā pama.

¹⁹ Pūru gajirā judío masaka, Antioquía marā, Iconio marāde Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Pablöre ñerō werenīñurā. ĩgūsā irasū ārimakū pérā, iro marāde ĩgū merā gua, ĩgūrē ütāyeri merā deañurā. Dea odo: “Ī kōmoakōāmi”, ārī, iri makā turoguē tūāwāgā meépibéokōāñurā. ²⁰ ĩgūsā irasirikeremakū, Jesúre būremurā gapu ĩgū pūro nerējañurā. ĩgūsā nerējamakū, wāgānūgā, ĩgūsā merā makāgue dujākōāyupu doja. Gajinu gapu Bernabé merā Derbegue waayupu.

²¹ Irogue eja, Jesúya kerere wereñurā. ĩgūsā weremakū pérā, wárā iro marā Jesúre būremuñurā. Irire were odo, Listrague goedujāñurā. Iro eja, Iconioque waañurā. Pūru Pisidiama makā Antioquíague ejañurā. ²² Iri makārīgue weregorenarā, Jesúre būremurārē ōārō āārīrikumakū iriñurā. “Jesúre būremurīrē neō piribirikōāka! Marīpu ĩgūyarārē doreroguerē waaduarā, ōōguere wári poyari merā āārīrākoa”, ārī bueñurā ĩgūsārē.

²³ Pūru iri makārīku marārē Jesúre būremurārē iritamumurārē beyeñurā. Beye odo, bere, āsū ārī sērēñurā Marīpūre ĩgūsā būremugārē:

—Gwa Opu, ĩsā mūyarārē iritamuka! ārīñurā.

Pablo, Bernabé merā Siria nikūma makā Antioquíague dujāadea

²⁴ Igūsā Pisidia nikūgue weregorenadero p̄ru, Panfilia nikūgue ejañurā.
²⁵ Iri nikūma makā Pergere Marīp̄ya kerere were odoadero p̄ru, Atalia wāikuri makāgue waañurā. ²⁶ Iri makā āārānerā Antioquíague dujárā, doódiru merā waañurā. Iripoegue iri makā marā Jesúre b̄remurā Pablosārē iriup̄rorirā, Marīp̄re Igūsāya āārīburire āsū ārī sērēbosanerā āārīmá: “Guap̄, m̄ maĩrī merā ĩsārē m̄yare buegorenamakū, oārō koreka!” ārī sērēnerā āārīmá. Irasirirā Pablo, Bernabé merā Igūsā buedoreadeare buepeo, iri makārē goeñurā doja. ²⁷ Irasirirā iri makārē goejarā, gajirā Jesúre b̄remurā merā nerē, āārīpereri Igūsā Marīp̄u turari merā iriadeare, Marīp̄u judío masaka āārīmerādere Jesúre b̄remumakū iriadeare wereñurā Igūsārē.
²⁸ Yoaripoe iroguere Jesúre b̄remurā merā āārīñurā.

15

Jerusalēgue Jesúre b̄remurā nerēdea

¹ Pablo, Bernabé Antioquíague āārīp̄poe gajirā Judea nikū marā iroguere eja, Jesúre b̄remurārē āsū ārī buenugāñurā.

—Moisés dorederosūta āārīpererā m̄sāya dup̄ma gasirogārē wiiribiri-makū, Marīp̄u m̄sārē taubirikumi, ārīñurā. ² Igūsā irire ārīmakū pérā, Pablosā Igūsā merā b̄ro gāme guaseoñurā. Irasirirā Antioquía marā Jesúre b̄remurā Pablore, Bernabé, gajirā iro marādere Jerusalēgue waamurārē beyeñurā. Āsū ārīñurā: “Jerusalēgue waaka! Jesús buedoreḡu beyenerārē, Igūsārē iritamurādere: ‘¿Judea marā buerire diayeta āārīrī?’ ārī sērēñarā waaka!” ārī iriñurā.

³ Irasirirā Jesúre b̄remurā Igūsārē iriudero p̄ru, Pablo, Bernabé merā Fenicia nikū waa, p̄ru Samaria nikūrē tariwāgā, judío masaka āārīmerā Igūsā ñekūsamarā b̄remunadeare piri, Marīp̄ya gap̄re b̄remunugārī kerere wererā iriñurā Jesúre b̄remurārē. Irire pérā, āārīpererā b̄ro usyañurā.

⁴ Pablosā Jerusalēgue ejamakū ĩārā, Jesúre b̄remurā, Jesús buedoreḡu beyenerā, Igūsārē iritamurāde oārō usyari merā bokatīñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā āārīpereri Igūsā Marīp̄u turari merā irideare wereñurā.

⁵ Iroguere surāyeri fariseo bumarā Jesúre b̄remurā āārīñurā. Pablosā weremakū pékererā, Igūsā gap̄u wāgānugā, āsū ārīñurā:

—Judío masaka āārīmerā Jesúre b̄remurā, Igūsāya dup̄ma gasirogārē wiiriburo. “Moisés doredeare irika masāde!” ārīrō gāamea Igūsārē, ārīñurā.

⁶ Igūsā irasū ārīmakū pé, Jesús buedoreḡu beyenerā, gajirā Igūsārē iritamurā nerē, irire āmuduarā wereníñurā. ⁷ Igūsā yoaripoe wereníadero p̄ru, Pedro wāgānugā, wereyupu Igūsārē:

—Yaarā, oārō péka yure! Iripoegue, yu m̄sā merā āārīgārē Marīp̄u beyedi āārīmí, yure Igūya kerere judío masaka āārīmerārē weredoreḡu. Irasirigu ĩgū masakare tauri kerere werea, Jesúre b̄remuburo, ārīgū. ⁸ Marīp̄u āārīpererā gūñarīrē masīgū, judío masaka āārīmerārē Jesúre b̄remurārē: “Yaarā āārīma”, ārī ĩmubu, ĩgūsādere Ōāgū deyomarīgārē iriumi marīrē iriuderosūta. ⁹ Irasirigu marīrē ĩgūsā merā surosū ĩāmi. ĩgūsā Jesúre b̄remumakū, ĩgūsādere ĩgūsā gūñarīgū oārō āārīrikumakū yāmi. ¹⁰ Marīp̄u Moisére doreri pídeare marī ñekūsamarā bokatīūbirinerā āārīmá. Marīde ĩgūsā irirosū bokatīūbirikererā, ¿nasirimurā Jesúre b̄remurārē judío masaka āārīmerārē irire iridorebukuri? ¿Nasirimurā Marīp̄u judío masaka āārīmerārē

Īgūyarā āārīmakū iririre: “Iro āārībea”, ārī gūñabukuri? ¹¹ Āsū gapu gūñarō gāamea. Marī Opu Jesús marīrē maīrī merā, Marīpu marīrē taumi. Irasirigu marīrē taurosūta judío masaka āārīmerādere taumi, āriyupu Pedro Īgūsārē.

¹² Īgū irasū ārīmakū pérā, āārīpererā toepereakōāñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā judío masaka āārīmerā watopegue Marīpu turari merā Īgūsā iri Īmudeare weremakū ōārō péñurā. ¹³ Īgūsā irire were odoadero puṁu, Santiago de weryupu:

—Yaarā, péka yure! ¹⁴ Marīpu judío masaka āārīmerārē Īgūyarā āārīnugāmakū neō irideare weresiami Simón Pedro musārē. ¹⁵ Marīpuya kerere weredupiyunerā werederosūta waabu judío masaka āārīmerārē. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojanerā āārīmā Īgū ārīdeare gojarā: ¹⁶ Puṁu Daviya bumarā Īgūsā oparā āārīdea pereadero puṁugue dupaturi Īgū parāmi āārīturiague Īgūsā Opu sóogura doja. Irasirigu Īgūyarārē Īgūsā ōārō āārīrikamakū irigukoa.

¹⁷⁻¹⁸ Irasirirā āārīpererā judío masaka āārīmerā yu beyenerā, yure Īgūsā Opure būremurākuma, ārīmi Marīpu masakare irire masīdoregu, ārī gojanerā āārīmā.✧

¹⁹ Irasirigu āsū gūñāa yu. Judío masaka āārīmerārē Jesúre būremunugārārē wāri: “Āsū irika!” ārī garibobirikōārō gāamea marīrē. ²⁰ Irasirirā marī Īgūsārē āsū ārī gojarā: “Keori weadea puṁo baari pídeare baabirikōāka! Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomedē āma merā ñerō iribirikōāka! Waimurā wēnugū biu wējēanerāya díkuri díre baabirikōāka! Díre iribirikōāka!” ārī gojarā! ²¹ Iripoegueta marī nerērī wiirigue siñajārīnuriku Marīpu Moisére doreri pídeare masaka buema. Irasirirā āārīpereri makārī marā iri dorerire masíkuma. Irasirirā yu ārādea ditare gojarā! āriyupu Santiago Īgūsārē.

Judío masaka āārīmerārē gojadea

²² Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā, Īgūsārē iritamurā, gajirā āārīpererā Jesúre būremurā merā Santiago ārādeare: “Irasūta irirā!” ārī, Īgūsā merāmarā pērērē beyeñurā Antioquíague Pablo, Bernabé merā waamurārē. Irasirirā Judare, Silare beyeñurā. Judata, “Barsabás” wāikuyupu. Īgūsā Jesúre būremurā watopegue āārīrā oparā irirosū āārīrā āārīñurā. ²³ Puṁu Īgūsā gojadea pūrē Īgūsā merā iriuñurā. Āsū ārī gojañurā:

Gua, Jesús buedoregu beyenerā, guare iritamurā, gajirā Jesúre būremurā ōōgue āārīrā ōādorea musārē.

Āārīpererā judío masaka āārīmerā Antioquíague, Siriague, Ciliciague āārīrārē Jesúre būremurārē ōādorea.

²⁴ Gajirā gua merāmarā musā puṁogue ejarā, musārē garibogoreñañurā. Musāya dupuma gasirogārē wiiridore: “Āārīpereri Moisés doredeare irika!” ārīgoreñañurā. Gua gapu Īgūsārē irire: “Buerā waaka!” ārībiradibu.

²⁵ Irasirirā gua āārīpererā nerē, gua merāmarā Judas, Silas wāikurārē beyeabu musā puṁogue iriumurā. Īgūsā marī maīrā Pablo, Bernabé merā waarākuma. ²⁶ Masaka Pablosārēta Jesucristo marī Opuya kerere güiro marīrō merā buemakū wējēboyaunanerā āārīmā. Mérōgā tarinerā āārīmā. ²⁷ Judasā musā puṁogue ejarā, gua gojadeare wererākuma. ²⁸ Ōāgū deyomarīgū guare gūñarī sīrōsūta: “Gaji dorerire píbirikoa musārē”, ārī gūñāa. Irasirirā i doreri ditare pírākoa: ²⁹ “Keori weadea puṁo baari pídeare

✧ 15:17-18 Am 9.11-12

baabirikōāka! Dīre iirfbirikōāka! Waimurā wānugū biu wējēanerāya dīkuri diire baabirikōāka! Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomedē ūma merā ñerō iribirikōāka!” I gua dorerire irirā, ōārīrē irirākoa musā. Iropata āārā musārē gua wereduari, ārī gojañurā Jesúre bñremurā Jerusalēgue āārīrā.

³⁰ Iri pūrē goja odo, Pablosārē: “Ōārō waaka!” ārī seretuñurā. Pñru Pablosā Antioquiague waañurā. Irogue eja, Jesúre bñremurārē siiu neēō, iri pūrē wiañurā. ³¹ Iri pūrē bue odo, ōārī ĩgūsā were gojadeare ĩārā, bñro usayañurā.

³² Judas, Silas merā Marīpñya kerere weredupiyurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre bñremurārē Marīpñ ĩgūsārē weredoredeare wereñurā. ĩgūsā weremakū pérā, Jesúre bñremurā gapñ usuya, ōārō gūñaturari merā dujañurā. ³³ Judas iroguere yoaweyariñpoe āārī: “Dujáagu yáa”, ārī seretuyupñ iro marārē. Irasū ārīmakū pé: “Ōārō waaka! Bñro siñajārī merā dujáaka Jerusalēgue. Ōāburo iro marā, musārē iriuanerā”, ārī dujuñurā. ĩgūsā irasū ārādero pñru, Judas, gajirā merā Jerusalēgue dujáakōāyupñ doja. ³⁴ Silas gapñ: “Ōōgue dujagura”, ārī gūñasīā, Antioquiague dujakōāyupñ dapa. ³⁵ Pablo, Bernabé merā yoaweyariñpoe iroguere dujañurā. Irasirirā wārā gajirā merā iro marārē bue, marī Opñ Jesúya kerere weregoreñañurā.

Dupaturi Pablo Jesúya kerere buegorenagū waadea

³⁶ Mērōgā pñru Pablo Bernabéere wereyupñ:

—Náka, āārīpereri makārī marī Opñ Jesúya kerere marī buegorenadea makārī marārē: “¿Naásū āārīrikuri?” ārī, ĩāgorenarā! ārīyupñ.

³⁷ ĩgū irasū ārīmakū pégn, Bernabé gapñ Juan Marcote āiāduadiyupñ.

³⁸ Dupiyurogue Juan Marcos ĩgūsā merā Panfliague āārīgū, ĩgūsā moārīrē bokatiñbiridea waja Pablo dupaturi ĩgūrē āiāduabiriyupñ. Irasirigñ Bernabéere: “ĩgūrē āiābirimakūdere ōārokoa”, ārīyupñ. ³⁹ Irasirirā ĩgūsā basi irire bñro gāme guaseo, dukawariakōāñurā. Irasirigñ Bernabé gapñ Juan Marcote āiayupñ, doōdiru merā Chipe nñgūrōgue waagū. ⁴⁰ Pablode Silare beyeyupñ ĩgū merā waabure. ĩgūsā buerā waaburi dupiyuro Jesúre bñremurā ĩgūsārē: “Marī Opñ musārē mañgū ōārō koreburo”, ārī sērēbosa, iriñurā. ⁴¹ Irasirirā Siria nikū, Cilicia nikūdere tariwāgā, Jesúre bñremurārē ĩgūyare bue, ōārō gūñaturamakū iriñurā ĩgūsārē.

16

Timoteo, Pablo, Silasārē wapikñwāgādea

¹ Pñru Pablo, Silas merā Derbegue, Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Timoteore Jesúre bñremugūrē bokajañurā. ĩgū pagode Jesúre bñremugō, judío masako āārīyupo. Pagñ gapñ griego masakñ āārīyupñ. ² Jesúre bñremurā Listra marā, Iconio marāde Timoteore: “Ōāgū āārīmi”, ārī ĩāñurā. ³ Irasirigñ Pablo Timoteore ĩgūrē wapikñbure āiāduayupñ. Judío masaka iri nikū marā gapñ Timoteo pagñ griego masakñ āārīrīrē masññurā. Irasirigñ Pablo ĩgūsā merā guamakū iridñabi, Timoteoya dñpñma gasirogārē wiiriyupñ judío masaka irinarōsū irigu. ⁴ Pñru Pablo, Timoteo merā waa, ĩgūsā gojadea pñmarē Jesúre bñremurārē ĩgūsā ejari makārī marārē wereñurā. Iri pñ Jerusalēgue Jesús buedoregñ beyenerā, ĩgūsārē iritamurā: “Āsū irika!” ārī gojadea pñ āārīyupo. ⁵ ĩgūsā irire weremakū pérā, Jesúre bñremurā: “Jáñ”, ārī, gūñaturari merā Jesúre bñremunemoññurā. Gajirāde āmñrikñ Jesúre bñremubirinerā, bñremunemowāgāñurā.

Pablo kërõgue irirosũ Macedoniamurẽ ããdea

6-7 Pũũ Pablosã Asia nikũgue Jesũya kerere buerã waaduarãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ waadobiriyupũ. Irasirirã ãgũsã Frigia nikũrẽ taria, Galacia nikũdere taria, Misia nikũ tũrogue eja, Bitinia nikũgue waaduaadiũurã. Õãgũ deyomarĩgũ gapũ iroguedere waadobiriyupũ. ⁸ Irasirirã Misia nikũ tũrore tariwãgã, Troas wãĩkuri makãgue buajaũurã. ⁹ Irogue iri ñamirẽ Pablo kërõgue irirosũ sugũ Macedonia nikũmũ ãgũ pũro nĩmakũ ãyupũ. “Guare Macedonia marãrẽ iritamugũ aarika!” ãrĩ siuyupũ. ¹⁰ Pablo kërõ irirosũ waadeare guare weremakũ pãrã: “Marĩpũ iri nikũ marãrẽ ãgũya kerere weredoregu iriugũ irikumi marĩrẽ”, ãrĩ gũña, guayare ãmu, Macedoniague waakõãbu. (Yũ Lucas i pũrẽ gojabude ãgũsã merã waabu.)

Pablo, Silas merã Filipogue waadea

¹¹ Irasirirã Troague ããrãnerã doódiru merã Samotracia wãĩkuri nũgũrõgue taribuja, gajinũ gapũ Neápoligue waabu. ¹² Iri makãrẽ taria, Filipino romano marãya makãgue ejabu. Iri makãta Macedonia nikũma makãrĩrẽ doreri makã ããrĩbũ. Iroguere yoaweyaripoe ããrĩbũ. ¹³ Judío masaka siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, ãgũsã Marĩpũrẽ sãrẽrã nerẽnarõrẽ ãmarã waarã, iri makã tũro, dia wekague waabu. Irogue eja, iro nerẽnerã nomerẽ Jesũya kerere were donĩbu. ¹⁴ Iroguere sugo Tiatira wãĩkuri makãmo, Lidia wãĩkũgo õãrĩ surĩ diiari surĩre duarimasõ ããrĩmõ. Marĩpũrẽ bũremugõ ããrĩmõ. Irasirigu Marĩpũ igore Pablo wererire õãrõ pẽmasĩrĩ merã pẽ bũremumakũ irimi. ¹⁵ Irasirigu Pablo igore, igoya wii marã ããrĩpererãrẽ deko merã wãiyemi. ãgũ wãiyeadero pũũ, ãsũ ãrĩmo:

—Mũsã yũre: “Diayeta Jesũre bũremugõ ããrĩmo”, ãrĩ gũñarã, yaa wiigũ dujaka! ãrĩmo guare.

Igo irasũ ãrĩmakũ pãrã, igoya wiigũ dujabũ.

¹⁶ Sunũ iro marã Marĩpũrẽ sãrẽrã nerẽnarõrõgue dupaturi waarã, wãtĩ ñajãsũdeore bokajabu. Igo gajirãrẽ moãboego ããrĩmõ. Irasirigo wãtĩ masĩrĩ sĩrĩ merã masakare: “Ãsũ waarokoa mũsãrẽ”, ãrĩboka, wãro niyeru wajatabosamo igo oparãrẽ. ¹⁷ Igo gũa noó waaró gũa merã waagó, ãsũ ãrĩ gaguĩnĩmo:

—ãgũsã Marĩpũ ããrĩpererãrẽ doregũre moãboerimasã ããrĩma. Marĩpũ marĩrẽ tauri kerere werema mũsãrẽ, ãrĩ gaguĩnĩmo.

¹⁸ Wãrinũrĩ guare garibomakũ, Pablo gãmenugã, wãtĩ iroguere ããrĩgũrẽ ãsũ ãrĩmi:

—Jesucristo wãĩ merã, ãgũ turari merã marẽ: “Igone iropata wirika!” ãrĩmi.

ãgũ irasũ ãrĩmakũta, wãtĩ igore wiriakõãmi.

¹⁹ Wãtĩ igore wiriadero pũũ, masakare: “Ãsũ waarokoa”, ãrĩ weremasĩbiri, igo oparãrẽ niyeru wajatanemobosabirĩmo pama. Irasirirã, igo oparã gapũ Pablo, Silare ñeã, iri makã marã oparã pũrogue ãĩãma. ²⁰ Pũũ weresãrĩrẽ beyerimasã pũrogue ãgũsãrẽ ãĩja, ãsũ ãrĩma:

—ãĩsã judío masaka ããrĩma. Marĩya makã marãrẽ gariborã yãma. ²¹ ãgũsã marĩrẽ buerã, marĩ romano marã iririkũrĩre iridorebema. Irasirirã ãgũsã buerire gããmebea. ãgũsã doreridere irimasĩbea, ãrĩma.

²² ãgũsã irasũ ãrĩmakũ pãrã, masaka wãrã irogue ããrĩrã Pablosã merã guama. Weresãrĩrẽ beyerimasã gapũ Pablosãya surĩre tũweadore, yuku merã tãrãdorema. ²³ ãgũsãrẽ bũro tãrã odo, peresu irima. ãgũsãrẽ korebure õãrõ ããdurĩpidorema. ²⁴ Irasirigu ãgũsãrẽ koregu gapũ iri wii dekoma

taribugue ĩgŭsārē ĩgŭsāya guburire taboa majĩrĩma goberigue suadobo, ōārō biadobokōāyupũ.

²⁵ Pũũ ñami deko āārĩmakũ, Pablosā Marĩpure sērē, bayapeoñurā. ĩgŭsā irasũ bayamakũ, gajirā peresugue āārĩrā pēñurā. ²⁶ ĩgŭsā bayaripoe gũñaña marĩrō nikũ bũro ñomeyuro. Irasiriro iri wiide bũro gāmeña, surō merā āārĩpereri iri wiima makāpũrori tũpāperekōāyuro. Peresugue āārĩrārē ĩgŭsā kōmedari merā suadeadaride kurakōāyuro. ²⁷ Irasũ waamakũ, ĩgŭsārē koregũ yobe, iri wiima makāpũrori toyomakũ ĩāgũ: “Peresu āārānerā duriwiriperekōāñuma”, ārĩ gũñayupũ. Irasirigũ ĩgũya sareri majĩrē āi, ĩgũ basi sareboadũagũ iriadiyupũ. ²⁸ ĩgũ irasirimakũ ĩāgũ, Pablo ĩgũrē gaguinĩyupũ:

—Mũ basi ñerō neō iribirikōāka! Āārĩperekōāa gũa, ārĩyupũ.

²⁹ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pēgũ, siāgodore, Pablosā pũro ũmawāgā, ĩgŭsāya guburi pũro naradari merā ejamejāyupũ. ³⁰ Pũũ ĩgŭsārē āiwũ, āsũ ārĩ sērēñayupũ:

—¿Nasirigũkuri, yũ Marĩpũ yũre taumakũ gāāmegũ? ³¹ Pablosā yũjuñurā:

—Marĩ Opũ Jesucristore bũremuka! Mũya wii marāde ĩgũrē bũremuburo. Mũsā ĩgũrē bũremumakũ ĩāgũ, Marĩpũ mũsārē taugũkumi, ārĩñurā.

³² Irasũ ārĩ odo, ĩgũya wii marādere Jesũya kerere wereñurā. ³³ Ñami deko pũũ ĩgŭsārē koreadi ĩgŭsāya kāmĩrē koeypũ. ĩgũ koe odoadero pũũ, Pablosā ĩgũrē, ĩgũya wii marādere deko merā wāiyeñurā. ³⁴ ĩgŭsārē wāiyeadero pũũ, Pablosārē ĩgũya wiigũe āia, baari ejoyupũ. ĩgũ, ĩgũya wii marā merā Marĩpure bũremusĩā, bũro usũyañurā.

³⁵ Boyoripoe oparā surarare iriũñurā, peresu wii koregare Pablosārē wiu-dorerā. ³⁶ Iri wii koregũ irire pēgũ, Pablosārē ārĩyupũ:

—Oparā mũsārē wiridoreañurā. Irasirirā gũiro marĩrō usũyari merā wirika! ārĩyupũ.

³⁷ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pēgũ, Pablo gũũ ārĩyupũ surarare:

—Oparā gũa ñerō irideare bokabirikererā, masaka wārā ĩũrō guare tārādoreama. ĩgŭsā, gũa romano marā āārĩkeremakũ, tārādoreama. Pũũ peresu iriama. ¿Dapague guare masaka ĩābero wiuduari? Āārĩbea. ĩgŭsā basita wiurā aariburo guare, ārĩyupũ Pablo.

³⁸ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pērā, surara Pablo ārādeare oparārē wererā waañurā. Pablo, Silas romano marā āārĩma, ārĩrĩ kerere pērā, oparā gũigorañurā.

³⁹ Irasirirā Pablosā pũro ejarā, āsũ ārĩñurā:

—Kātika, gũa mũsārē peresu iriadeare! Irasũ ārĩ odo, ĩgŭsārē peresugue āārānerārē wiu: “Guaya makārē wirika!” ārĩñurā. ⁴⁰ Irasirirā Pablosā peresugue āārānerā wiria, Lidiaya wiigũe waañurā. Irogue eja, Jesũre bũremurā nerēanerārē bokajarā, ōārō gũñaturanemomakũ iriñurā. Pũũ waakōañurā.

17

Tesalónica marā Pablo, Silas merā guadea

¹ Pablo, Silas merā waarā, Anfĩpolire, Apoloniare taria, Tesalonicague ejañurā. Iri makāguere judío masaka nerērĩ wii āārĩyuro. ² Irogue eja, Pablo iri wiigũe waayupũ ĩgũ gaji makārĩrē irinaderosũta. Ũre semana judío masaka siñajārĩñũrĩ āārĩmakũ, iro marārē Marĩpũyare werenayupũ. ³ Āsũ ārĩ bueypũ:

—Marĩpũ iriudi, Cristo āārĩmi. Marĩ ñerō iridea waja ñerō taridi āārĩmi. ĩgũ boadero pũũ, Marĩpũ gũũ ĩgũrē masũdi āārĩmi marĩ ōārō āārĩburire. ĩ Jesũs

yu āsū āri weregu, ĩgūta Cristo āārĩmi marĩrē taugu. Āsūta āri werea, Marĩpuya kerere ĩgūsā gojadea pūguere, āri wereyupu.

⁴ ĩgū irasū ārimakū pérā, surāyeri judío masaka ĩgū wererire: “Diayeta āārā”, āri buremuñurā. Irasirirā Pablosā merā waañurā. Gajirā wārā griego masaka Marĩpure buremurĩmasā, oparā nomede, Pablo wererire pérā, buremuñurā. Irasirirā ĩgūsāde ĩgūsā merā waañurā. ⁵ Gajirā judío masaka irasirimakū ĩārā, Pablosārē ĩaturi, wārā ñerā moāmerārē siiu needō: “Pablo ĩgū merāmarā merā ñerō irigu yāmi”, āri gaguinirā waaka i makā marārē, āri iriñurā. Irasū āri gaguinirā, āārĩpererā iri makā marārē Pablosā merā guamakū iriñurā. Irasirirā Jesúre buremugū Jason wāikuguya wiima makāpurore turaro merā tūāgoro, ñajāa, Pablosārē āmadiñurā masakaguere wiaduarā. ⁶ ĩgūsārē bokabirisā, Jasōrē, gajirā Jesúre buremurādere ñeā tūāwāgā, iri makā marā oparā purogue āia, iroque eja, gaguinñurā:

—Pablosā āārĩpererogue masakare gariborā iriama. Dapagorare marĩya makārē ejasiamā. ⁷ ĩ Jason ĩgūsārē ĩguya wiigue ñajādoreami. ĩsā āārĩpereri marĩ romano marā opu dorerire tarinugāma. “Gajigu masā Opu, Jesús wāikugu āārĩmi”, āri buema masakare, āri gaguinñurā oparārē.

⁸ ĩgūsā irasū āri gaguinimakū pérā, āārĩpererā iri makā marā, ĩgūsā oparāde Pablosā merā guañurā. “¿Naásū waāari?” āri gaguinisirikōāñurā. ⁹ Irasirirā oparā Jasōrē, ĩgū merāmarādere peresu waadoremerā: “Dupaturi Pablosārē iritamubirikōāka!” āri, niyeru wajaridore, wiukōāñurā.

Pablo, Silas merā Bereague ejadea

¹⁰ Puru iri ñamita Jesúre buremurā Pablosārē Bereague iriukōāñurā. Iroque eja, judío masaka nerērē wiigue waañurā. ¹¹ Judío masaka Berea marā gapu Tesalónica marā nemorō Jesúya kerere oārō pēduañurā. Irasirirā irire: “¿Diayeta āārĩrĩ?” āri masĩduarā, ũmuriku Marĩpuya werenirĩ gojadea pūmarē buenikōāñurā. ¹² Irasirirā wārā Jesúre buremuñurā. Gajirā griego masakade, iri makā marā oparā nomede buremuñurā. ¹³ Pablo, Berea marārē Marĩpuyare wereri kerere pérā, Tesalónica marā judío masaka ejañurā. Irore eja, Berea marārē kere āri, Pablosā merā guamakū iriñurā. ¹⁴ ĩgūsā irasirimakū ĩārā, Jesúre buremurā Pablora mumurō merā dia wādiya turogue iriñurā. ĩgū merāmarā gapu Silas, Timoteo merā Bereague dujañurā. ¹⁵ Pablora āiwāgānerā Atenas wāikuri makāgue eja, ĩgūrē iroque pí, Bereague gāme dujāakōāñurā doja. Iroque dujajarā, Pablo ĩgū: “Murĩgora Silas, Timoteo oōgue aariburo”, āri kere iriudeare wereñurā ĩgūsārē.

Pablo Atenague āārĩdea

¹⁶ Pablo Atenague Silas, Timoteore yugu, iri makā marā keori weadeare wāri opamakū ĩāgū, buro bujawereyupu. ¹⁷ Irasirigu judío masaka nerērē wiigue ĩgūsā merā werenigū waayupu. Iroguere gajirā judío masaka āārĩmerā Marĩpure buremurā āārĩñurā. ĩgūsā merādere wereniyupu. ũmuriku iri makā marā ĩgū bokajarā merā wereniyupu. ¹⁸ Gajirā ũmade Epicúreos wāikuri bumarāyare buerimasā, gajirā Estoicos wāikuri bumarāyare buerimasā Pablo merā werenĩñurā. ĩgū weremakū pérā, āsū āri gāme sērēñañurā:

—¿Naásū āri wereduagu yāri, ĩ iropa werenigū? ārĩñurā.

Pablo Jesúyare, ĩgū masā murĩadeare weremakū pérā, gajirā āsū ārĩñurā:

—Gajiro marā ĩgūsā buremurāyare weregu irikumi, ārĩñurā. ¹⁹ Irasirirā ĩgūsā nerērō Areópago wāikurogue Pablora āiñurā. Iroque āija, ĩgūrē ārĩñurā:

—Gua maama bueri mu wererire masiduakoa. ²⁰ Mu bueri gajirosu aara. Irasirira gua: “¿Naasu ariduro yari iri?” ari masiduakoa, arinura Pablore.

²¹ Aariperera Atenas mara, gajiro mara iri maka ejanerade maama bueri ditare werenidunura.

²² Irasirigu Pablo Areopagoge igure aijadero puru, waganuga, asu ari weryupu igusare:

—Keori weadeare musa aariperera oaro buremia. Irire masia yu. ²³ I maka musaya makare naagorenaga, musa buremurore iabu. Sugu musa buremugure sidea soepeorogue gojatudeadere iabu. “Umugasigie mara Opu mari masina marigure buremurora ara”, ari gojatudeare iabu. Musa igure masibirikeremaku, igureta werea yu musare, ariyupu Pablo. Irasu ari odo, arinemoyupu doja:

²⁴ —Maripu i umure aaripereri iridi aarimi. Umugasi, i niku Opu aarimi. Masaka iridea wiirire aaribemi. ²⁵ Mari iritamurire gaamebemi. Igu gapu marire iritamumi. Mari aaririkurire, aaripereri gajinodere simi. Okari opamakua yami. Yujunimakua yami marire.

²⁶ Maripu sugu umuu merata aaripereri buri mara aarimakua iridi aarimi, igusare i niku aaripererogue aariburo, arigu. “Oopa yoaripoe okarakuma igusa aarirogue”, ari pidi aarimi. ²⁷ Maripu: “Yare amara bokaburo”, arigu, irasiridi aarimi. Iguere mari bokaburo, arigu, yarogue aaribemi. Mari merata aarimi. ²⁸ Maripu marire aarimakua yami. Igu marimakua maribukuyo. Mari okari, mari irimasiri, mari aaririkurire sigu aarimi. Musa bayarire gojarimasade asu ari gojanera aarima: “Maride umugasigie mara Opu pura ara”, ari gojanera aarima. ²⁹ Irasirira mari Igu pura aarira, keori masaka weadeare igusa gunaro mera irideare: “Maripu irirosu aarimi”, ari gunabirikora! Maripu, masaka oro, plata, utayeri mera keori weadea irirosu aaribemi. ³⁰ Maripu iripogue mara igure masimera igure buremubirimaku irasu ikoda aarimi. Irasirigu, dapagure pama marire aariperera i nikugue aarirare: “Musa nera irideare bujawereka! Musa gunarire gorawayuka!” ari. ³¹ Puru Maripu aariperera nerare wajamoarinu ejamaku, Igu beyedi Jesus mera aariperera i nikugue aarirare diayeta irigakumi oarare beye, nera gapure beobu. Jesus boadero puru, Maripu igure masugu, Igu beyedi aarirare imudi aarimi aaripererare, ari weryupu Pablo Atenas marare.

³² Igu Jesus boadigue masadeare weremaku pera, gajira igure ubu burikodunura. Gajira gapu:

—Dupaturi ire mu weremaku peduakoa doja, arinura.

³³ Pablo igusare piri waakayupu. ³⁴ Gajira, Igu wererire penemodura Igu mera waanura. Irasirira Jesus buremunuganura. Igu mera sugu Dionisio waiugu Areopagoge opara mera nererimasu ariyupu. Gajigo Damaris waiugode gajira mera Jesus buremunugayupu.

18

Pablo Corintogue ejadea

¹ Puru Pablo Atenague aaradi waa, Corinto wai kuri makague ejayupu. ² Iroque judio masaku Aquila waiugure Ponto nikumarere bokajayupu. Aquila, Igu marapo Priscila mera Italia nikugue aarineri aaradima. Igu a iroque aariripoe romano mara opu Claudio waiugu aariperera judio masakare Romare wiridoremaku, Aquila Igu marapo mera Corintogue

ejanerā āārīmá. Īgūsā irogue āārīmakū, Pablo Īgūsārē ĭāgū waayupū. ³ Īgūde Īgūsā moārikurīnorēta moāgū āārīyupū. Irasirīgu dujakōāyupū Īgūsā merā moābu. Īgūsā surī gasiri merā wiiri irirā āārīñurā. ⁴ Pablo, judío masaka siñajārīnurīkū Īgūsā nerērī wiigūe waa, judío masakare, judío masaka āārīmerādere Jesúya kerere werenayupū, Īgūsā iri kerere: “Diyeta āārā”, ārī gūñaburo, ārīgū.

⁵ Timoteo, Silas merā Macedoniague āārānerā Pablo pūrogue Īgūsā ejadero pūru, Pablo surī gasiri merā wiiri moārīrē piri, āmārikū judío masakare Jesúya kerere diaye ārīrī merā bueyupū:

—Jesús āārīmi marī yoarīpoe yūdi. Īgūta Marīpū iriudi, Cristo āārīmi, ārīyupū.

⁶ Īgū irasū ārī buekeremakū, judío masaka gapū Īgūrē péduabiriñurā. Irasirīgu Īgūsā ñerō werenīrī merā Īgūrē werewuamakū pégu, Pablo Īgūsārē: “Buenemobirikoa”, ārī ĩmugū Īgūya surīre iroma nikū tuadeare pásiri, āsū ārīyupū:

—Marīpū dorederosūta mūsārē bueabu. Mūsā gapū yure péduabea. Irasirīrā mūsā péduabiri waja perebiri peamegue waarākoā. Irasirīgu yū mūsārē bueadeare pirīgukoā. Dapagorare judío masaka āārīmerārē buegu waagura, ārīyupū.

⁷ Irasū ārī, iri wiigūe āārādi wiria, Ticio Justo wāikūya wiigūe waayupū. Īgūya wii judío masaka nerērī wii taro āārīyuro. Īgū Marīpūre būremugū āārīyupū. ⁸ Nerērī wii opū Crispo wāikūgu, āārīpererā Īgūya wii marāde Jesúre būremuñurā. Gajirā Corinto marāde wārā Jesúya kerere pérā, Īgūrē būremunūgāñurā. Irasirīrā deko merā wāiyēsūñurā, Īgūsā Jesúre būremurīrē ĩmurā. ⁹ Su ñami Pablore kērōgue irirosū marī Opū Īgūrē āsū ārī wereyupū:

—Gūbirikōāka! Neō piriro marīrō yaa kerere buenikōāka i makā marārē! ¹⁰ Yū, mū merā āārā. Irasirīrā masaka mūrē ñerō irimasībema. I makārē wārā yaarā āārīma, ārīyupū.

¹¹ Irasirīgu Pablo iro marā merā su bojori gajī bojori deko āārīyupū Marīpūya kerere buegu.

¹² ĩripoere romanomū Galión wāikūgu Acaya nikū marā opū āārīripoe judío masaka suro merā nerē, Pablore ñeā, Galión pūrogue āija, ¹³ āsū ārīñurā:

—Ī masakare: “Āsū gapū irika, Marīpūre būremurā!” ārī buegu, i nikūma doreri gapure béodoremi, ārīñurā Galiōrē.

¹⁴ Īgūsā irasū ārīmakū, Pablo Īgūsārē werebu iriripoeta Galión gapū judío masakare ārīyupū:

—Īgū ñerō iriadero pūru tamerārē yū péboakuyo mūsā judío masaka weresārīrē. ¹⁵ Mūsā dorerire tarīnūgāmakū, mūsā basi āmuka! Ire masībea yū. Irasirīgu irire: “Irasūta irika!” ārīmasībirikoa, ārīyupū.

¹⁶ Irasū ārīgūta Īgūyarā surarare Pablore weresārārē béowiudoreyupū.

¹⁷ Irasirīmakū ĩārā, āārīpererā iri wii āārīrā Sōstenērē judío masaka nerērī wii opūre ñeā, Galión ĩūrō páñurā. Īgūsā pámakū ĭāgū, Galión gapū: “Īgūsā gāāmerō ĩriburo”, ārī ĩākōāyupū.

Pablo Antioquíague goedujáa, dupaturi buegorenadea

¹⁸ Pablo Corintogue yoarīpoe āārīyupū dapa. Pūru Jesúre būremurārē: “Waagú yáa”, ārī odo, doódiru merā Priscila, Aquila merā Siríama makāgue waakōāñurā. Īgū doódiru merā waaburi dupiyuro Cencreague āārīgū, Marīpūre: “Āsū irigara mūrē būremugū”, ārīderosūta Īgūya poarire

wuɔapeokōãdoreyupɔ. ¹⁹ Pɔɔɔ ɪgūsã merã waa, Efeso wãikuri makãgue eja, Priscila, Aquilare pikōã, judío masaka nerẽrĩ wiigie waayupɔ. Iri wiigie eja, judío masaka iro nerẽanerã merã Marĩpɔyare wereyupɔ. ²⁰ ɪgũ irasũ weremakũ pãrã, ɪgũrẽ: “Yoaripoe dujaka gɔa merã!” ãrãdiñurã. ɪgũ gapɔ: “Dujabea musã merã”, ²¹ ãrĩgũta ɪgūsãrẽ seretuyupɔ:

—Jerusalẽgue bosenu ɪãgũ waagũ yãa. Marĩpɔ gããmemakũ dupaturi ɪãgũ dujaribukoa musãrẽ, ãrĩyupɔ.

Irasũ ãrĩ odo, Efesogue ããrãdi doódiru merã waakõãyupɔ. ²² Irasirigu Cesareare tariwãgã, Jerusalẽgue eja, iro marã Jesũre bɔremurãrẽ õãdoregu ejayupɔ. Pɔɔɔ Antioquíague waayupɔ doja. ²³ Irore yoaweyaripoe ããrĩ, pɔɔɔ Galaciamã makãrĩgue Frigiãã makãrĩrẽ dupaturi eja, iri makãrĩ marãrẽ Jesũre bɔremurãrẽ bue, ɪgūsãrẽ õãrõ usɔyari merã ããrĩrikumakũ iriyupɔ.

Apolos Efesogue buedea

²⁴ Iripoere judío masakũ Apolos wãikugɔ, Alejandría wãikuri makãmu Efesogue ejayupɔ. ɪgũ õãrõ weregu, Marĩpɔyã werenĩrĩ gojadeare masĩgũ ããrĩyupɔ. ²⁵ Gajirã ɪgũrẽ marĩ Opɔ Jesũya kerere weresianerã ããrĩmã. Irasirigu usɔyari merã Jesús irideare diaye ãrĩrĩ merã wereyupɔ. Irasirikeregu, Juan masakare deko merã wãiyedea ditare masĩyupɔ. ²⁶ Gũiro marĩrõ judío masaka nerẽrĩ wiigie ããrĩrãrẽ buenugãyupɔ. ɪgũ buerire pãanerã Priscila, Aquila ɪgūsãya wiigie ɪgũrẽ ãã, iroguẽ õãrõ diaye ãrĩrĩ merã wereñurã ɪgũ Marĩpɔyare masĩbirire. ²⁷ Pɔɔɔ Apolos Acayague waadɔamakũ, Jesũre bɔremurã ɪgũrẽ su pũ gojabosañurã. Irasirirã Jesũre bɔremurãrẽ Acayague ããrĩrãrẽ: “Apolore õãrõ bokatĩrĩñeãka!” ãrĩrĩ pũrẽ ɪgũ merã iriñurã. Irasirigu Apolos iroguẽ ejamakũ, Marĩpɔ ɪgūsãrẽ maĩgũ, ɪgũ merã õãrõ iritamuyupɔ. ²⁸ Irasirigu Apolos ããrĩpererã ɪũrõ judío masakare õãrõ turari merã:

—Marĩpɔ iriudi, musã yoaripoe yũdi, Cristo ããrĩmi. ɪgũta Jesũ ããrĩmi, ãrĩyupɔ. Irasirirã Marĩpɔyã werenĩrĩ gojadea pũrẽ keoro weremakũ pãrã, judío masaka: “Diaye ããrĩbea”, ãrĩmasĩbirĩñurã.

19

Pablo Efesogue buedea

¹ Apolos Corintogue ããrĩripoe Pablo gapɔ ãtãyuku watopegue taria, Efesogue eja, wãrã Jesũre bɔremurãrẽ bokajayupɔ. ² Bokaja, ɪgūsãrẽ sãrẽñayupɔ:

—¿Musã Jesũre bɔremurã, Ɔãgũ deyomarĩgũrẽ bokatĩrĩñeãrĩ? ãrĩyupɔ.

ɪgũrẽ yũjuñurã:

—“Ɔãgũ deyomarĩgũ ããrĩmi”, ãrĩmakũ, neõ pãbiribũ gɔa.

³ Pablo ɪgūsãrẽ sãrẽñayupɔ doja:

—¿Noãya buerire pãdero pɔɔɔ, deko merã wãiyeri musãrẽ? ãrĩyupɔ. ɪgūsã gapɔ yũjuñurã:

—Juãya buerire gɔa pãdero pɔɔɔ, gɔare wãiyema, ãrĩñurã.

⁴ Pablo ãsũ ãrĩyupɔ doja:

—Juan masakare ɪgūsã ñerĩ irideare bujawere, gũñarĩrẽ gorawayurãrẽ wãiyedi ããrĩmĩ. Irasũ wãiyekeregu: “Yũ pɔɔɔ aaribure bɔremuka!” ãrĩ buedi ããrĩmĩ. Irasũ ãrĩgũ: “Jesũre Marĩpɔ iriudire bɔremuka musã!” ãrĩgũ iridi ããrĩmĩ, ãrĩyupɔ Pablo.

⁵ Īgū irasū āřĩmakū pērā, marĩ Opũ Jesũs wāĩ merā wāĩyesũñurā Īgūrē bũremurĩrē ĩmurā. ⁶ Pũrũ Pablo Īgũsāya dipu weka Īgũya mojōrĩ merā ñapeomakũ, Ōāgũ deyomarĩgũ dijijayupũ Īgũsārē. Īgũ dijijamakũ, gaji masā ya werenĩrĩ merā Īgũsā werenimasĩbirideare werenĩñurā. Marĩpũ Īgũsārē weredorerire wereñurā. ⁷ Īgũsā āārĩpererā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora āārĩñurā.

⁸ Pablo iri makāguere urerā abe āārĩgũ, judĩo masaka nererĩ wiigue ñajāa, gũiro marĩrō Marĩpũ marĩ Opũ āārĩrĩ kerere masakare werenayupũ. Irire gũñaturari merā weremakũ pērā: “I diayeta āārā”, ārĩñurā. ⁹ Gajirā gapũ Marĩpũyare péduamerā, Īgũ wererire bũremubirĩñurā. Irasirirā masaka péurogue marĩ Opũya bueri: “Ñegorāa”, ārĩ wereñurā. Īgũsā irasū āřĩmakũ pégu, Pablo gapũ Jesũre bũremurārē siiu wiria, Tiranno wāĩkũguya bueri wiigue waayupũ. Iroguere ũmarĩkũ masakare buenayupũ. ¹⁰ Pe bojorigora bueyupũ Īgũsārē iri wiiguere. Īgũ irasũ buemakũ, āārĩpererā Asia nikũ marā judĩo masaka, judĩo masaka āārĩmerāde marĩ Opũyare péperekōñurā.

¹¹ Pablo iri makāgue āārĩmakũ, Marĩpũ Īgũ turari merā Īgūrē wāri iri ĩmurĩrē irimakũ iriyupũ. ¹² Irasirimakũ ĩārā, masaka surĩ gasiri, Pabloya dũpũ pērēadea gasirire pũřĩrikurā pũro āĩanañurā. Īgũsā āĩāmakũ, pũřĩrikurā iri gasirire moāña, tarinañurā. Wātēa ñajāsũnerāde irire moāña, wirĩsũnañurā.

¹³⁻¹⁴ Iripoere gajirā judĩo masaka wātēārē béowiugorenarā iriñurā. Īgũsā Esceva wāĩkũgũ pũrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarāgora āārĩñurā. Esceva paĩa opũ āārĩyupũ. Īgũ pũrā Pablo irirosũta marĩ Opũ Jesũs wāĩ merā wātēārē béowiuduarā, āsũ ārĩñurā:

—Jesũs, Pablo weredi wāĩ merā dorea musārē. Wirika musā ñajādire! ārĩ béowiudĩñurā. ¹⁵ Īgũsā irasũ ārĩkeremakũ, wātĩ masakũguere ñajādi āsũ ārĩyupũ:

—Jesũre, Pablore masĩa. Musā gapũre masĩbea. ¿Nĩsāno āārĩrĩ musā? ārĩyupũ.

¹⁶ Īgũ irasũ āřĩmakũta, wātĩ ñajāsũdi gapũ pari meébeja, bũro turaro merā Īgũsā āārĩpererārē ñeā, tarinũgāyupũ. Īgũsārē pá, kāmĩtũ, Īgũsāya surĩre yeguepeokōāyupũ. Irasirirā surĩ marĩrā, kāmĩkurāgue ũmawiriañurā. ¹⁷ Īgũsā irasũ waadea kerere pērā, āārĩpererā Efeso marā, judĩo masaka, judĩo masaka āārĩmerāde péguka, bũro gũĩñurā. Irasirirā marĩ Opũ Jesũs wāĩrē ōārō goepeyari merā bũremuñurā pama.

¹⁸ Irasirirā wārā dupiyuro Jesũre bũremunũgānerā gapũ Īgũsā ñerō irideare masaka péurogue weretarirā ejañurā. ¹⁹ Īgũsā merā wārā yēa āārĩrā āārĩñurā. Irasirirā Īgũsā bayirima gojadea papera turirire irogue āia, masaka ĩũrō irire soebéokōāñurā. Āārĩpereri iri wajakũdeare Īgũsā keoñamakũ, cincuenta mil niyeru koeri wajakũadiyuro. ²⁰ Īgũsā irasirimakũ ĩādero pũrũ, ũmarĩkũ wārā masaka Marĩpũya kerere pērā, Īgũ turari merā Jesũre bũremunũgāñurā.

²¹ Irasũ waadero pũrũ, Pablo āsũ ārĩ gũñayupũ: “Macedonia nikũ waapũrori, iri nikũrē taria, Acaya nikũdere taria, Jerusalēgue waagũra. Iro merāta Romarē ĩāgũ waagũra”, ārĩ gũñayupũ. ²² Irasirigũ Īgũ waaburi dupiyuro pērā Īgūrē iritamurārē Erasto, Timoteore iriyupũ Macedoniague. Pablo gapũ sugũta dujayupũ dapa Asiaguere.

²³ Pablo Efesogue ããrĩripoe gajirã iro marã bũro werenĩrĩ merã ĩgũrẽ ĩãturiñurã, masaka wãrã Jesũre bũremumakũ ĩãrã. ²⁴ Sugũ plata wãikũri kũme merã moãrĩmasũ Demetrio wãikũgũ Pabloure ĩãturiwãgũyupũ. ĩgũ plata merã iro marã bũremugõ Artemisa wãikũgo bũremurĩ keori wiirigãrẽ weanayupũ. ĩgũ, gajirã moãrã merã ĩgũsã weadeare masakare duarã, wãro wajatanañurã. ²⁵ Irasirigũ Demetrio ĩgũ merã moãrãrẽ, gajirã ĩgũ irirosũ plata moãrãrẽ siu neõ, ãsũ ãriyupũ:

—Yũ merãmarã, õãrõ pãka! Irire masã musã. Marĩ weadeare duari merã wãro wajata, õãrõ ããrĩkõãa. ²⁶ Pablo buedeadeare masã. ãsũ ãrĩ buegorenami: “Masaka bũremurã keori weadea, turari oparã irirosũ ããrĩbea. ãmũgasigũ marã Opũ irirosũ neõ ããrĩbea, keori weadea ããrã”, ãrĩ buemi. Irire pãrã, wãrã masaka õõ marã, ããrĩperero Asia marãde ĩgũ buedeare: “Diayeta ããrã”, ãrĩ gũñama. ²⁷ I marĩrẽ bũro goea. Marĩya moãrĩ waja-marĩãkõãburo yãa. Marĩ bũremugõ Artemisaya wiide ubu ããrĩrĩ wii dukãkõãrokoa. Dapagueta ããrĩperero Asia marã bũremuadima igore. Masaka Pablo wererire bũremurã sõõ gapũ merã igore bũremunemobirikuma pama, ãriyupũ Demetrio ĩgũsãrẽ.

²⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, bũro guari merã:

—Artemisa, Efeso marã bũremugõ turago ããrĩmo, ãrĩ gaguinĩpũroriñurã.

²⁹ ĩgũsã gaguinĩmakũ, gajirã wãrã Efeso marã: “¿Naásũ waari?” ãrĩ pãmasĩbirikererã, ĩgũsãde gaguinĩpereakõãñurã. Irasũ gaguinĩrãta Gayore, Aristarcore ñeã, iri makã marã nerẽõgũe ĩgũsãrẽ tũãwãgãñurã. Gayo, Aristarco Macedonia marã, Pabloure wapikũwãgãnerã ããrĩñurã. ³⁰ ĩgũsãrẽ ñeãmakũ ĩãgũ, Pablo gapũ masaka wãrã watopegue ĩgũsãrẽ werẽgũ waadũadiyupũ. Jesũre bũremurã gapũ waadõrebiriñurã. ³¹ Gajirã iri nikũ marã oparãde, Pablo merãmarã ĩgũrẽ: “Gua mũrẽ dorea: ‘ĩgũsã nerẽõgũe waabirikõãka!’ ” ãrĩ kere iriũñurã.

³² Irogue nerẽãnerã bũro gaguinĩrã iriñurã dapa. “¿Nasirirã marĩ õõgũe nerẽrĩ?” ãrĩmasĩmerã ĩgũsã gããmerõ gaguinĩmirẽkõãñurã. ³³ Irasirirã judĩo masaka ĩgũsãyagure Alejandro wãikũgũre gaguinĩrã ĩũrõgũe tũmeẽnũñurã ĩgũsãrẽ weredorerã. Irasirigũ ĩgũ gapũ ĩgũya mojó merã irikeo: “Iropata gaguinĩka, toeaka!” ãrĩdũadiyupũ. “Gua judĩo masaka ñerõ iribeã”, ãrĩ weredũadiyupũ. ³⁴ ĩgũ judĩo masakũ ããrĩrĩrẽ ĩãmasĩrã, ããrĩpererã suro merã pe hora gaguinĩñurã:

—Artemisa, Efeso marã bũremugõ turago ããrĩmo, ãrĩ gaguinĩñurã.

³⁵ ĩgũsã bũro gaguinĩmakũ ĩãgũ, sugũ iri makã marã oparãrẽ iritamugũ masakare toedore, ãsũ ãriyupũ:

—Musã, Efeso marã õãrõ pãka! Artemisa, marĩ bũremugõ turago ããrĩmo. Igore bũremurĩ wiire, igo keori ãmũgasigũe dijarideadeare korerã ããrã marĩ. Irire ããrĩperero marã õãrõ masĩma. ³⁶ “I diaye ããrĩbeã”, ãrĩmasĩbema. Irasirirã iropata gaguinĩka, toeaka! Gaguinĩnemobirikõãka pama! Diaye gũñaka musãde! Noõ gããmerõ pãmasĩrĩ marĩrõ gajinorẽ iribirikõãka! ³⁷ ĩsã musã ñeãnerã marĩ bũremurĩ wiirimarẽ neõ yajabirama. Marĩ bũremugõrẽ ñerõ neõ ãrĩ werenĩbirama. ĩgũsã ñerõ iribirikeremakũ, ĩgũsãrẽ ñeã, õõgũe ãriyayo. ³⁸ Demetrio, ĩgũ merã moãrã ĩgũsãrẽ weresãduarã, weresãrĩrẽ beyerimasã pũrogue waaburo. Irogue i nikũ marã oparã ĩũrõgũe ĩgũsãrẽ weresãdeare ãmumasĩma. ³⁹ Oparã i makã marãrẽ siu neõmakũ ĩãrã, gajino sãrẽduarã, werenĩrã aarika! ⁴⁰ Dapagã musã guari merã gaguinĩadea kerere marĩ oparã

pérá: “Marĩrē tarinugāduarā yáma”, āĩrĩ weresābukuma. Irasirirā marĩ buro gaguiniadea waja marĩrē weresāmakū neō yujumasĩbiribukoa, āĩryupũ oparārē iritamugū ĩgūsārē. ⁴¹ Irire were odo: “Iropata āārā. Waaka musāya wiirigue!” āĩryupũ.

20

Pablo Macedoniague, Greciague ejadea

¹ ĩgūsā irasū āĩrĩ gaguinimirēdero purũ, Pablo gapũ Jesúre buremurārē siiu neō, ĩgūsārē oārō āārĩrikudoregu, wereyupũ. Were odo, mojō ñeā, ĩgūsārē seretu, Macedoniague waakōāyupũ. ² Irogue eja, iroma makārĩ marārē Jesúre buremurārē ĩgũ werenĩrĩ merā oārō gũñaturamakū iriyupũ. Purũ Greciague waayupũ. ³ Irore urerā abegora āārĩyupũ. Purũ Siria nikũgue doódiru merā taribujabu iriripoe judío masaka: “Murē ñerō iriduarā iriama”, āārĩrĩ kerere péyupũ. Irasirigu: “Maa merā Macedoniagueta dujāagura doja”, āĩrĩ gũñayupũ. ⁴⁻⁵ Gũa, ĩgũ merā waaburi dupiyuro gajirā ĩgũ merāmarā Troas wāĩkuri makāgue waa, guare yũñurā. ĩsākũ āārĩmā: Sópater wāĩkugu Bereamu, Pirro wāĩkugu magū āārĩmĩ. Gajirā Tesalónica marā pērā Aristarco, Segundo wāĩkura āārĩmā. Gajigu Derbemũ Gayo wāĩkugu, gajigu Timoteo, gajirā Asia marā Tíquico, Trófimo āārĩmā. ⁶ ĩgūsā yúripoe gũa gapũ pā wemasārĩ morēña marĩrĩ baari bosenu purũ, Filipogue āārānerā doódiru merā su mojōma nurĩ taribuja, Troague ejabu. Irogue ĩgūsārē bokaja, ĩgūsā merā su semana dujabũ.

Troague Pablo naadea

⁷ Siñajārĩnu āārĩmakū, gajirā Jesúre buremurā merā pārē dukawa baamurā nerēbu. Pablo gajinu gapũ waabu āārĩsĩā, yoaripoe buemi ĩgūsārē. Ñami deko āārĩmakū bue odobirimi dapa. ⁸⁻⁹ Gũa nererĩ taribu, ure kaya wekama taribu, siāgori wári opari taribu āārĩbũ. Pablora iro āārĩrā péripoe sugũ maamu Eutico wāĩkugu ventanague doami. Pablo ĩgūsārē yoaripoe buemakū, ĩgũrē waja ejayuro. Irasirigu kārĩtari, yebague yuridijakōāmi. ĩgũ yuridijamakū ĩārā, ĩgũ puro waa, kōmoadiguere āiwāgũ doboma. ¹⁰ ĩgūsā irasū irimakū ĩāgũ, Pablo dijari, maamurē pábua āiwāgũnú, ĩgūsārē weremi:

—Gukabirikōaka! Okami dapa, āĩrĩmi.

¹¹ ĩgũ irasū āĩrmakū, maamu kōmoadigüe āārĩkeregu, masākōāmi. ĩgũ masāmakū ĩāgũ, Pablo dupaturi murĩa, pārē dukawa, ĩgūsā merā baami. ĩgũ irasiriadero purũ, yoaripoe buenemomi doja. Boyoburo dupiyurogā ĩgūsārē bue odo, wiriakōāmi. ¹² ĩgũ wiriadero purũ, irogue nerēanerā Eutico kōmoadigüe masādire usuyari merā ĩgũya wiigüe āiāma.

Pablosā Troas āārānerā Miletogue waadea

¹³ Pablo guare āriderosũta doódiru merā ĩgũ dupiyuro Asogue waabu. ĩgũ gapũ ĩgũ waaduderosũta maague waami. ¹⁴ Asogue guare bokaja, gũa merā doódirugue ñajāa, Mitilenegue waami. ¹⁵⁻¹⁶ Gajinu iro merā waarā, Quío wāĩkuri nugurō bokatũrōgue ejabu. Gajinu waarā, Samogue ejabu doja. Iro merā waa, Trogilio wāĩkurogue kārĩbu. Pablo, Pentecostēs bosenu dupiyuro Jerusalēguere ejadugũ, guare: “Asiare yoaripoe āārĩduabirikoa yu”, āĩrĩmi. “Irasirirā Efesore diayeta taria, Miletogue waapurumurā!” āĩrĩmi. Irasirirā gajinu gapũ waa, Miletogue ejabu.

Pablo Efeso marā Jesúre buremurā oparārē weredea

17 Pablo Miletogue ããrĩgú, Efeso marã Jesúre b̄remurã oparãrẽ kere iriumi ĩgũ p̄uro aaridoregũ. 18 ĩgũsã ĩgũ p̄uro ejamakũ, ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

—Asiague ejagũ, musã merã neõgora yũ irideare õãrõ masĩa musã. 19 Musã merã ããrĩgú, marĩ Op̄uyare iribũ. Irasirigũ musãrẽ neõ tarinũgãbiribũ. Masaka Jesúre b̄remubirimakũ ĩãgũ, orebũ. Judío masaka yũre wẽjẽduakeremakũ, musãrẽ buebũ. 20 Musã nerẽrõgue, musãya wiiriguedere ããrĩpereri musã õãrõ ããrĩrikũburire buebũ. 21 Judío masakare, judío masaka ããrĩmerãdere irireta buebũ. “Õãrõ péka! Musã ñerõ iririre piri, Marĩp̄uya gap̄ure õãrõ irinũgãka! Marĩ Op̄ũ Jesúre b̄remuka!” ãrĩ buebũ. 22 Irasirigũ dapagorare Õãgũ deyomarĩgũ dorederosũta Jerusalẽgue waagú yáa. Irogue yũre ãsũ waarokoa, ãrĩmasĩbirikoa dapa. 23 Yũ ejadea makãrĩkũ Õãgũ deyomarĩgũ ãsũ ãrĩmi yũre: “Mũ irogue waamakũ, masaka m̄rẽ peresu iri, ñerõ tarimakũ irirãkuma”, ãrĩmi. Iri ditare masĩa. 24 Irire masĩkeregũ, gũibe. Yaa okaridere maĩbea. Marĩp̄ũ masaka ããrĩpererãrẽ maĩrĩ merã ĩãmi, ãrĩrĩ kerere marĩ Op̄ũ Jesús weredoremi yũre. I ditare ĩgũ yũre moãrĩ pídeare iripeodũáa.

25 Yũ musã merã ããrĩgú, Marĩp̄ũ ĩgũyarãrẽ doreri kerere weregorenabũ. Dapagorare musã neõ dupaturi yũre ĩãnemobirikoa. Irire masĩa yũ. 26-27 Irasirigũ dapagãrẽ irire werea musãrẽ. ããrĩpereri Marĩp̄uyare ĩgũ yũre weredoredeare werebũ musãrẽ. Irasirirã musã ããrĩpererã irire: “Neõ pébea yũ”, ãrĩmasĩbirikoa. Peregũ peamegue waamakũ, ĩgũsã péduabiridea waja ããrĩrokoo. Yaa waja ããrĩbirikoo. 28 Irasirirã Marĩp̄uyare õãrõ péduripĩka! Musã Jesúre b̄remurãrẽ, Õãgũ deyomarĩgũ musãrẽ koredorerãdere: “Õãrõ péka musãde!” ãrĩ wereka! ĩgũ magũ boagũ dí beodea merã Marĩp̄ũ ĩgũsãrẽ ĩgũyarã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasirirã ĩgũsãrẽ õãrõ koreka, oveja korerã ĩgũsãyarã ovejare õãrõ korederosũta! 29 Yũ waadero p̄urũ, gajirã ãrĩkatorimasã, makãñũ marã diayéa ovejare wẽjẽduarã irirosũ musã p̄uro ejarãkuma. ĩgũsã bueri merã musãrẽ dukawarimakũ iridũharãkuma. 30 P̄urũguere gajirã musã merãmarãta musãrẽ Jesúre b̄remurãrẽ ãrĩkatorãkuma ĩgũsã buerire pédorerã. 31 Irasirirã õãrõ pémasĩka! Ñre bojorigora ãmũrĩ, ñamirĩ oreri merã musã ããrĩpererãrẽ werebũ. Irasirirã yũ weredeare gũñanĩkõãka!

32 Dapagorare Marĩp̄ure s̄erẽbosagura musãrẽ koreburo, ãrĩgũ. ĩgũ musãrẽ maĩrĩ merã ĩãrĩ kerere bueãrẽ, õãrõ ããrĩrikurãkoo. Ñmũrikũ ĩgũ turari merã musãrẽ ĩgũrẽ b̄remunemomakũ yãmi. Musãrẽ ĩgũyarãrẽ ããrĩpererãrẽ õãrĩrẽ s̄ĩgũkumi ĩgũ iripoegue ãrĩderosũta. 33 Yũ musã merã ããrĩgú, musãya niyerure, musãya surĩdere: “Yũre s̄ĩka!” neõ ãrĩbiribũ. 34 Yũ basi moãdea waja merã, yũ gããmerĩrẽ, yũ merãmarã gããmerĩdere bokabũ. Irire õãrõ masĩa musã. 35 Marĩ moã wajatadea merã gajino opamerãrẽ iritamurõ gããmea. Ire musãrẽ iri ĩmubũ: “Ãsũ iririkũka musãde!” ãrĩgũ. Marĩ Op̄ũ Jesús ãrĩdeare gũñaka! Ãsũ ãrĩyupũ: “Sugũ gajino s̄ĩgũ gap̄ũ ĩgũ s̄ĩrĩrẽ ñeãgũ nemorõ usuyami”, ãrĩ weremi Pablo Efeso marã Jesúre b̄remurãrẽ.

36 Irasũ ãrĩ odo, Pablo ĩgũsã merã ñadũkupuri merã ejamejã, Marĩp̄ure s̄erẽmi. 37-38 S̄erẽ odo: “Musã dupaturi neõ ĩãnemobirikoa yũre”, ĩgũ ãrĩdeare gũñarã, b̄uro b̄ujawereri merã dujama. Irasirirã ããrĩpererã ĩgũrẽ pábua, orema. P̄urũ ĩgũrẽ perague t̄uyabuajama gua doódiru merã waamakũ ĩãtũyarã.

21

Pablo dupaturi Jerusalégue waadea

¹ Gwa Efeso marãrê Jesúre buremurãrê seretu odo, doódiru merã Cos wãikuri nugãrõgue diaye waakõãbu. Gajinu Rodas wãikuri nugãrõrê taria, Pátara wãikuri makãgue ejabu. ² Irogue eja, doódiru Feniciague waaburidirure bokaja, iriru merã waabu doja. ³ Waa, Chipre wãikuri nugãrõrê tariarã, iri nugãrõ kúgapu dujamakú ìãbu. Irore taria, Siria nikúrê eja, Tiro wãikuri makãma perague ejabu. Irogue doódirure moarã iriruma doebirire píma. ⁴ Irogue eja, Jesúre buremurãrê bokaja, su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarinuĩrĩ Ìgúsã merã ããrĩbú. Ìgúsã Òãgũ deyomarĩgũ masĩrĩ sĩsũnerã ããrĩsĩã, Pablöre: “Jerusalégue waabirikõãka murê wẽjẽrĩ!” ãrĩ werema. ⁵ Ìgúsã irasũ ãrĩkeremakú, su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarinuĩrĩ puru, waakõãbu. Gwa waamakú, ããrĩpererã Jesúre buremurã, Ìgúsã marãposã nome, Ìgúsã purã iri makã tarogue guare ìãtũyarã ejama. Irasirirã gwa ããrĩpererã Ìgúsã merã perague buãa, iroma Ìmparogue ñadukupuri merã ejamejãja, Marĩpũre sêrêbu. ⁶ Puru Ìgúsãrê pãbua seretu odo, doódiru merã waakõãbu. Ìgúsã gapu Ìgúsãya wiirigue majãkõãma.

⁷ Irasirirã gwa Tirore ããrãnerã waa, Tolemaida wãikuri makãgue ejabu. Irogue eja, Jesúre buremurãrê õãdore, sunu Ìgúsã merã ããrĩbú. ⁸ Gajinu gapu Pablo gwa merã maague waami, Cesarea wãikuri makãgue waagú. Irogue eja, Felipe wãikugũ Jesúya kerere weregorenaguya wiigüe waa, Ìgũ merã ããrĩbú. Felipe Jesúre buremurã su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã baari guenererã watope ããrĩdi ããrĩmĩ. ⁹ Felipe purã wapikurã nóome, marãpũ marĩrã nome ããrĩmã. Ìgúsã Marĩpũ weredorederosũta Ìgũya kerere wereturirã ããrĩmã. ¹⁰ Gwa irore yoaweyaripoe ããrãdero puru, Agabo wãikugũ Marĩpũya kerere weredupiyugu Judeague ããrãdi guare ìãgũ ejami. ¹¹ Ìgũ gwa puru eja, Pabloya yujwẽnarĩdare ãi, Ìgũ basi Ìgũya guburire, Ìgũya mojõrĩrê suami. Sua odo, guare ãrĩmi:

—Ãsũ ãrĩmi Òãgũ deyomarĩgũ yure: “Idare opagu Jerusalégue ejamakú, mu basi ida merã suaderosũta judío masaka suarãkuma Ìgũrê. Sua odo, judío masaka ããrĩmerãrê Ìgũrê wiarãkuma”, ãrĩmi yure, ãrĩ weremi Agabo guare.

¹² Ìgũ irasũ ãrĩmakú pãrã, gwa Cesarea marã merã Pablöre: “Jerusalégure waabirikõãka!” ãrĩ werebu. ¹³ Pablo gapu guare ãrĩmi:

—¿Nasirimurã iropa ore, yure buro bujaweremakú yãri? Jerusalégue Ìgúsã yure sua, peresu irimakú õãrokoa. Marĩ Opũ Jesúya kerere weredeã waja yu boamakú õãrokoa. Ñerõ yure ããrĩkeremakú waagura, ãrĩmi.

¹⁴ Irasirirã gwa Ìgũrê: “Waabirikõãka!” ãrãnerã pirikõãbu pama. Ãsũ ãrĩbu:

—Marĩ Opũ Ìgũ gããmerõsũta iriburo, ãrĩkõãbu.

¹⁵ Puru guayare ãmu, Jerusalégue waakõãbu. ¹⁶ Irogue waamakú, gajirã Cesarea marã Jesúre buremurã gwa merã waama. Ìgúsã merãmu Mnasón wãikugũ Chipremũ ããrĩdi, yoaripoe Jesúre buremugũ ããrĩmĩ. Irasirirã Jerusalégue eja, Ìgũya wiigüe Ìgũ merã ããrĩbú.

Pablo Santiagore ìãgũ ejadea

¹⁷ Gwa Jerusalégue ejamakú, iro marã Jesúre buremurã usuyari merã bokatĩrĩma. ¹⁸ Gajinu Pablo gwa merã Santiagore ìãgũ waami. Ìgũ puru guere ããrĩpererã Jesúre buremurã oparã, nerẽnerã ããrĩmã. ¹⁹ Pablo Ìgúsãrê õãdore odo, judío masaka ããrĩmerãrê ããrĩpereri Marĩpũ Ìgũ merã irideare weremi.

20 Īgū weremakū pérā, Marīpūre: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīma. Pūru āsū āriīma Pablōre:

—Gūayagu, ire oārō masīa mu. Wārā judío masaka Jesūre b̄remukerērā, āārīpererā: “Moisés doredearede ireiro gāāmea dapa”, āriīma. 21 Gajirā masaka āsū āri werewūama murē: “Īgū judío masaka āārīmerā āārīrōgue āārīgū, judío masaka irogue āārīrārē Moisés doredeare iridorebemi. Īgūsā pūrārē Īgūsāya dūpūma gasirogārē wiiridorebemi. Marī judío masaka iririkurire iridorebemi”, āri werewūama. 22 Īgūsā mu oōrē ejayuru, ārīri kerere pérā, nerē, murē turirākuma. Iro tamerārē, ¿nasirigukuri mu? 23 Āsū irika! Ōōrē wapikurā ūma āārīma. “Marīpūre b̄remurā, āsū irirāra!” ārīnerā āārīma. 24 Īgūsā merā Marīpūya wiigūe waaka! Mūde Īgūsā irirosūta irika! Moisés doredeare irirā waamurā yāma. Irasirigu Marīpū iūrōrē Īgūsā iriri wajare wajaribosaka! Mu irasiriadero pūru, Īgūsāya poarire wūadorerākuma. Mu irasirimakū iārā, āārīpererā masaka murē werewūadeare: “Ārīkatorā iriīnūma”, ārīrākuma. “Īgūde Moisés doredeare oārō irigu āārīmi”, ārīrākuma. 25 Judío masaka āārīmerārē Jesūre b̄remurārē gūa gojadea pūrē iriusiabu. Āsū āri gojabu: “Keori weadea pūro baari pīdeare, waimurā wūnugū biu wējēanerāya dīkuri dīre baabirikōāka! Dīre irībirikōāka! Nome merā űerō irībirikōāka! Nomede ūma merā űerō irībirikōāka!” āri gojabu gūa, āriīma Pablōre.

Marīpūya wiigūe judío masaka Pablōre űeādea

26 Irasirigu Pablo gajinu gapu wapikurā ūma merā Marīpū iūrō Moisés doredeare irigu waayuru. Pūru Marīpūya wiigūe űajāa, Pablo paīre āriyuru: “Su semana dūyāa, gūa Moisés doredeare iri odoburo. Gūa odorinu āārīmakū, guaku waimurā ejorārē āārīrāko. Marīpū iūrō Īgūsārē wējē soepeoka! ārīrā!” āriyuru.

27 Īgūsā Moisés doredeare iri odoburipoe Asia marā judío masaka Pablōre Marīpūya wiigūe āārīgūrē iāñurā. Irasirirā gajirārē iri wii āārīrārē Īgū merā guamakū iri, Pablōre űeā, āsū āri gaguinīñurā:

28 —Gūayarā Israel bumarā, gūare iritamuka! Īta āārīmi, āārīpereroguerē marīrē űerō āri werenīgorenagū. “Judío masaka űegorama. Moisés doredea wajamāa. I wiide űegorāa”, āri buegorenami masakare. Gajire griego masakare i wiigūe āiñajāgū űerō irigu yāmi i wiire, ārīñurā.

29 Pablo iro dupiyuro Tróximo merā makāgue āārīmakū iānerā āārīsīā, Pablo Īgūrē Marīpūya wiigūe āiñajāgū irikumi, āri gūñañurā. Tróximo Efesomu judío masakū āārībi āārīyuru. Irasiriro Īgūnorē iri wiiguere űajāmasīña marīyuro.

30 Pablōre weresā gaguinīmakū pérā, iri makā marā āārīpererā b̄ro guañurā. Irasirirā ūmañajāa, Pablōre űeā tūāwiria, iri wii makāpūrorire mata biakōāñurā. 31 Īgūsā Pablōre wējēmurā iriripoe gajirā surara opūguere wererā waañurā. Īgū pūroque eja: “Āārīpererā Jerusalén marā nerē, b̄ro guari merā gaguinīrā iriama”, āri wereñurā. 32 Īgūsā irasū ārīmakū pēgu, surara opu Īgūyarā surarare, Īgūsārē dorerādere siu needō, Īgūsā merā Pablōre wējēdūgarā pūroque ūmawāgāyuru. Īgūsā ejamakū iārā, Pablōre pānerā piriñurā. 33 Surara opu Pablo pūroque eja, Īgūyarā surarare Īgūrē űeādere, pe kōmeda merā suadoreyuru. Īgūsā sua odomakū iāgū, surara opu masakare sērēñayuru:

—¿Niño āārīrī űi? ¿Nasiriari, Īgū musā irasirimakū? āri sērēñayuru.

34 Īgū irasū āřĩmakū, masaka gapu: “Āsū iriami”, āřĩ, gajirā gajirosū, gajirā gajirosū gaguinĩmirēkōāñurā. Īgūsā irasū gaguinĩmakū, surara opu neō diaye pėbiriypu. Irasirigu Īgūyarā surara āārĩřĩ wiigue Pablöre āĩadoreypu. 35-36 Īgūsā irogue Īgūrē āĩmakū ĩārā, wārā masaka: “Wějēřĩkōāka Īgūrē!” āřĩ gaguinĩ, tuyañurā. Irasirirā surara Īgūsāya wii makāpuro mūrĩaro ejarā, Pablöre āĩkōā mūrĩāñurā, masaka Īgūrē wějēřĩ, āřĩrā.

Pablo masakare: “Neō ñerō iribea yu”, āřĩ weredea

37 Iri wiigue eja, Īgūrē peresu irimurā iriripoe surara opu:re:

—Yu, mu merā werenĩduakoa, āřĩypu.

Pablo griego ya merā werenĩmakū pėgu, surara opu gapu āřĩypu:

—¿Mu griego yare masĩřĩ? 38 ¿Sōō āārādi, Egiptomu meta āārĩřĩ mu? Īgū romano marā oparā merā gāmekēāduagu, wārā cuatro mil wějēřĩmasārē siiu neeō, masaka marĩrōgue āĩayupu. ¿Īgū meta āārĩřĩ mu?

39 Īgū irasū āřĩmakū pėgu, Pablo yuypu:

—Yu, Īgū meta āārā. Judío masakū āārā. Tarso, Cilicia nikū āārĩřĩ makā deyoabu. Ubu āārĩřĩ makāmu āārĩbea. Irasirigu mūrē sērēa. Īisā masaka merā werenĩdoreka yure! āřĩypu.

40 Īgū irasū āřĩmakū pėgu, surara opu: “Jāu, werenĩka!” āřĩypu. Irasirigu Pablo mūrĩrogue mūrĩnugā, Īgūya mojō merā masakare toeburo, āřĩgū, irikeoyupu. Īgū irasirimakū ĩārā, toekōāñurā. Īgūsā toemakū, Pablo hebreo ya merā wereypu Īgūsārē:

22

1—Yaarā, yu irideare musārē weremakū, oārō pėka! āřĩypu Pablo.

2 Īgū hebreo ya merā werenĩmakū pėrā, masaka toepereakōāñurā. Irasirigu Pablo Īgūsārē āsū āřĩ wereypu:

3—Yu judío masakata āārā. Cilicia nikū Tarso wāĩkuri makāgue deyoabu. Iro deyoadi āārĩkeregu, oō Jerusalén masābu. Gamaliel wāĩkugu buemi yure. Irasirigu marĩ ñekūsāmarārē Moisés doreri pĩdeare oārō masĩa. Irasirigu musā irirosūta yude Marĩpu doredeare oārō yāa. 4 Iripoeguere Jesúre bñremurārē ñerō iriunabu. Surāyerire wějēdorebu. Ūmarē, nomedere ñeā, peresu iriunabu. 5 Paia opu, āārĩpererā judío masaka oparā yu āřĩřĩrē: “Irasūta iriunami”, āřĩ weremasĩma musārē. Īgūsāta yure su pū gojabosama marĩyarā Damasco marārē Jesúre bñremurārē ñeādorerā. Irasirigu iri pū merā Jesúre bñremurārē ñeāgu waadibu, oō Jerusalėgue Īgūsārē āija peresu iribu.

Pablo Īgū Jesúre bñremunugādeare weredea

6 Goeripoe āārĩmakū, yu Damascogue ejabu iriripoe gūñaña marĩrō āmugasi buro kũmijūrō yu pñrore goesiribu. 7 Irasū waamakū, yebague meėmejā, puru āsū āřĩ werenĩmakū pėbu. “Saulo, ¿nasirigu yure ñerō yāri mu?”

8 Īgū irasū āřĩmakū pėgu: “¿Noā āārĩřĩ mu?” āřĩ sērēñabu. Īgū gapu: “Yu, Jesús Nazaretmu mu ñerō iriguta āārā”, āřĩmi yure. 9 Yu merā āārĩnerā iri gosiririre ĩāgukakōāma. Irire ĩākererā, Jesús yure werenĩmakū pėbirima. 10 Puru: “Yu Opu, ¿nasirigakuri yu?” āřĩ sērēñabu Īgūrē. Īgū yure yujumi: “Wāgānugā, Damascogue waaka! Irogue sugu āārĩpereri yu mūrē iridoreburire mūrē weregukumi”, āřĩmi. 11 Buro kũmijūrō waadea yaa koyere neō deyomarĩmakū irikubu. Irasirirā yu merāmarā yaa mojōgue ñeā, Damascogue āĩāma.

12 'Y_u iro ejadero p_uru, Ananías wāikug_u, Marīpure b_uremug_u, Moisés doredeare ōārō irigu y_ure iāgū ejami. Īgū iro marā judío masaka āārīpererā b_uremug_u āārīmī. 13 Īgū y_u p_uro ejanugāja: “Yaagu Saulo, m_u dupaturi koye iāgukoa doja”, ārīmi. Īgū irasū ārīmakūta, dupaturi iāb_u doja. Irasirigu Ananías y_u p_uro nīmakū ōārō iāb_u. 14 Y_u iāmasiadero p_uru, y_ure ārīmi doja: “Iripoegue Marīp_u marī ñekūsamarā b_uremudi m_urē beyesiadi āārīmī, Īgū dorerire ōārō iribure, Īgū magūrē ñerī opabire iābure, Īgū werenīrē pébure. 15 Irasirigu āārīpererā masakare m_u iādeare, m_u pédeare weregorenagukoa. 16 Dapagorare yoaripoe yūbirikōāka! Wāgānugā, deko merā wāiyedoreka, m_u marī Op_u Jesúre b_uremurīrē ĩmugū! Marīpure: ‘Jesúre b_uremua, irasirigu y_u ñerō irideare kātika!’ ārī sērēka, m_u ñerō irideare kātiburo, ārīgū!” ārīmi Ananías y_ure.

Pablo judío masaka āārīmerārē Marīp_u ĩgūrē buedoredeare weredea

17 'P_uru Damascogue āārādi i makā Jerusalēgue dujajagu, Marīp_uya wiigue ĩgūrē sērēgū waab_u. Irogue kērō irososū waarīre iāb_u. 18 Irogue Jesús y_ure deyoa, weremi: “Jerusalén marā yaare m_u weremakū péduabema. Irasirigu murīgora gajirogue waaka!” ārīmi. 19 Īgū irasū ārīmakū pégu, ĩgūrē ārīb_u: “Y_u Op_u, Jerusalén marā y_u irideare ōārō masīma. Y_u judío masaka nerērī wi-irigue āārīrārē m_urē b_uremurārē ñeā pá, peresu irib_u. 20 M_uya kerere weredi Estebārē Īgūsā wējēmakū, ĩgūrē wējērāya surī wekamarē korebosab_u. ‘Ōārō irirā, wējēma’, ārī gūñab_u’, ārī wereb_u y_u Op_ure. 21 Y_u irasū ārīmakū pégu, y_u Op_u weremi: “Yoarogue waaka! Judío masaka āārīmerārē buedoregu iriugura m_urē”, ārīmi, ārī wereyup_u Pablo ĩgūsārē.

Surara op_u Pablo merā werenīdea

22 Pablo: “Y_u Op_u Jesús judío masaka āārīmerārē buedoregu iriugura”, ārīrērē pérā, b_uro guari merā gaguinīñurā:

—Dapagorare ĩ āārīnemobirikōāburo. Dapagorata boaburo, ārī gaguinīñurā.

23 Irasū ārī gaguinīrā, Īgūsāya surī wekamarē wējāsiri, nikūwera merā meésiriñurā. 24 Irasirimakū ĩāgū, surara op_u ĩgūyarārē Pablora Īgūsāya wiigue āñajāadoreyup_u. Pablora: “¿Nasirirā masaka m_urē guari merā gaguinīrī?” ārī masīduagu ĩgūrē tārāadoreyup_u. 25 Irasirirā ĩgūrē s_ua, tārāmurā iriripoe Pablo gap_u ĩgū p_uro nīgūrē surarare doregure ārīyup_u:

—Y_u romano marāya nikūm_u āārā. Irasirirā weresārīrē beyerimasū y_ure: “Āsū iriami ñerō irig_u”, ārī weresābirikeremakū, ubugorata tārāmasībea musā y_ure, ārīyup_u.

26 Īgū irasū ārīmakū pégu, surarare doregu ĩgū op_ure weregu waayup_u:

—Ōārō pémasīka! “Romano marāya nikūm_u āārā y_u”, ārāmi. Irasirigu ñerō iribirikōāka ĩgūrē! ārīyup_u.

27 Īgū irasū ārīmakū, surara op_u Pablora sērēñagū waayup_u:

—¿Diayeta romano marāya nikūm_u āārīrī m_u? Wereka y_ure!

Pablo gap_u ĩgūrē:

—Īgūta āārā, ārī y_uyuyup_u.

28 Surara op_u ĩgūrē ārīyup_u:

—Y_u romanom_u āārīduagu wāro niyeru wajarib_u.

Pablo ĩgūrē ārīyup_u doja:

—Yū tamerā romanoma makāgue deyoabu. Irasirigu deyoagugeta romanomu āārīdi āārā yu.

²⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē tārāboanerā güi wiriakōāñūrā. Surara opude Pablo romanomu āārīrīrē pégu, kōmedari merā Īgūrē sua tārādoreadeare güñagū, güiyuru.

Pablo judío masaka oparā puro āārīdea

³⁰ Irasirigu gajinu gapu judío masaka Pablöre weresādeare masīduagu, paia oparārē, gajirā āārīpererā judío masaka oparārē siiu neeōyuru. Īgūsā nerēmakū iāgū, Pablöre Īgūsā suadea kōmedarire kura, āi, Īgūsā iūrō doboyuru.

23

¹ Pablo judío masaka oparārē iābokatiñūngāja, āsū āriyuru:

—Yaarā, yu okaro bokatiñūrō Marīpu iūrō oārō āārīrikua, āri péñāa. Irasirigu güñarikuro marīrō āārīkōāa.

² Īgū irasū ārīmakū pégu, paia opu Ananías Pablo werenīrīrē péduabi Īgū puro āārīrārē Īgūya disire pādoreyuru. ³ Irasirigu Pablo Ananiāre āsū āriyuru:

—Marīpu mūrē wajamoōgukumi gajirārē mu yare pādereri waja. Mu irikatorikugu āārā. Yure: “Moisés doredeare tarinugāa”, āri iākeregu, mu gapu iri dorerire tarinugāa, gajirārē yare pādoregu, āriyuru.

⁴ Irasū ārīmakū pérā, iro āārīrā āsū āriñūrā Pablöre:

—Ñerō āri werenībirikōāka paia opure Marīpu beyedire!

⁵ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pablo āriyuru doja:

—Yaarā, yu masībirakubu Īgū paia opu āārīrīrē. Masīgū irasū āribiriboakuyo. Marīpya werenīri gojadea pūguere: “Musāya makā marā opure ñerō āri werenībirikōāka!” āri gojasūdero āārībū.

⁶ Irogue āārīrā: Saduceo bumarā, gajirā fariseo bumarā āārīñūrā. Irasirigu Īgūsārē iāgū, Pablo busuro werenīyuru:

—Yaarā, yude fariseota āārā. Fariseo bumu magūta āārā. Irasirirā masaka boanerā masārīrē yu buremurī waja yare wajamoōduakoa, āriyuru.

⁷ Īgū boanerā masārīrē weremakū pérā, fariseo, saduceo bumarā merā gāme guaseonugāñūrā. Irasirirā iri wiigue suro merā āārānerā āārīkererā, gāme dukawariakōāñūrā. ⁸ Saduceo bumarā: “Masaka boanerā masābirikuma. Marīpure wereboerā marīkuma. Masaka boanerā yuypūrārīde marīkoa”, āri wererā āārīñūrā. Fariseo bumarā gapu āārīpereri irimarē buremurā āārīñūrā. ⁹ Irasirirā irimarē gāme guaseo, buro gaguinīnugāñūrā. Irasirirā surāyeri fariseo bumarā Moisés doredeare buerimasā wāgānugā, wereñūrā:

—Masaku boadi, o Marīpure wereboegu diayeta īi merā werenīakumi. Irasirirā Īgūrē ñerō iriami, neō ārimasībea. Īgūrē wajamoārā, Marīpure ñerō irirā iribukōāa marī, āriñūrā.

¹⁰ Īgūsā buro gaguinīmakū iāgū, surara opu gapu Pablöre güisāyuru. “Īgūrē ñeā, tūāwējāsiribéokōābukuma”, āriģū, Īgūyarā surarare: “Pablöre āiaka, dupaturī marī āārīrī wiiguel!” āri iriuyuru.

¹¹ Iri ñamita marī Opu Jesús Pablöre deyoa, weryuru:

—Güñaturaka! Güibirikōāka! I makā Jerusalén marārē yaa kerere wereaderosūta Roma marādere weregu waaka! āriyuru.

Judío masaka Pablöre wējēduadea

¹² Gajinu gapu surāyeri judío masaka Pablöre wējēduarā nerē, āsū āriñūrā:

—Dapagā merā neō baabiri, iirībirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoōburo, ārīñūrā.

¹³ Irasū ārī werenirā cuarenta nemorō āārīñūrā. ¹⁴ Puru paia oparā, gajirā judío masaka oparā purogue wererā waañūrā:

—“Dapagā merā neō baabirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoōburo”, ārābu, ārīñūrā. ¹⁵ Irasirirā mūsā, mūsā merāmarā oparāde ārīkatori merā kere iriuka surara opugure! “Namigā Pablore dupaturi Īgū irideare weremakū péduakoa”, ārīka Īgūrē! Surara opu iri kerere pégu, Pablore oōgue āiwāgāridoregukumi. Irasirirā maague yūrā, Īgū oōrē ejaburo dupiyuro Īgūrē wējēmurā, ārīñūrā.

¹⁶ Pablo tīgō magū gapu Īgūsā irasū ārī werenimakū péyupu. Irasirigu Pablore surara āārīrī wiigue āārīgūrē weregū waayupu. ¹⁷ Pablo irire pégu, sugū surarare siu weryupu:

—Īi maamu mu opure gajino weredūayupu. Irasirigu Īgū purogue āiaka! ārīyupu.

¹⁸ Īgū irasū ārīmakū pégu, surara Pablo tīgō magūrē Īgū opu purogue āija, ārīyupu:

—Pablo peresugue āārīgū yure ĩi maamūrē mu puro iriuami. Īgū murē gajino weregū aarigū iriami, ārīyupu.

¹⁹ Īgū irasū ārīmakū pégu, surara opu maamūrē Īgūya mojōrē ñeā tūāwāgā, masaka péberogue sērēñayupu:

—¿Naāsū ārību iriari mu yure?

²⁰ Maamu gapu Īgūrē ārīyupu:

—Judío masaka oparā murē Īgūsā purogue Pablore āiadorerākuma. Murē āsū ārī wereniama: “Namigārē dupaturi Pablore sērēñaduakoa Īgū irideare oārō masimūrā”, ārīkatorākuma. ²¹ Irasirigu Īgūsārē yujubirikōāka! Ema cuarenta nemorō maague Pablore wējēmurā duriri merā yūsiamā. “Dapagā merā neō baabirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoōburo”, ārāma, ārī weryupu maamu surara opure.

²² Īgū irasū ārīmakū pégu, surara opu gapu:

—Waaka doja! Irire gajirārē neō werebirikōāka! ārīyupu Īgūrē.

Surara opu Pablore Félix purogue iriudea

²³ Maamu waadero puru, opu pērā Īgūyarā surarare dorerārē siu weryupu:

—Yaarā surarare doscientos gubu merā waamurārē, setenta caballu weka peyamurārē, doscientos sareri yuku oparādere Cesareague waamurārē Īgūsāyare āmudorerā waaka! Īgūsā āmu odomakū, dapagā ñami nueve āārīmakū, Īgūsārē siuaka! ²⁴ Pablo peyamurā caballuadere āmubosaka! Irasirigu oārō waagukumi. Oārō pírā waaka, Īgūrē opu Félix puro Cesareague! ārīyupu surara opu Īgū dokamarārē.

²⁵ Irasū ārī odo, Félire su papera pū āsū ārī gojayupu:

²⁶ Yu, Claudio Lisias, murē opu Félire yu buremugārē oādorea.

²⁷ Judío masaka ĩi Pablo wāikugure ñeā, wējēadima. Īgū romano marā nikūmu āārīrīrē masīgū, yu gapu Īgūrē Īgūsā wējēboadire yaarā surara merā wijatagu ejabu. ²⁸ Irasirigu Īgūrē Īgūsā weresādeare masīduagu judío masaka oparā puro āijabu. ²⁹ Judío masakaya doreri ditare Īgū tarinugādea waja Īgūsā weresāmakū pégu, Īgūrē peresu iribiribu. Ñeéno waja wējēmasiña

marĩbu ĩgũrẽ. ³⁰ Irasirigu judío masaka ĩgũrẽ wējēkōārā, āĩrĩ kerere pėgu, mu pũroguet iriua. ĩgũrẽ weresānerā mu pũrogueta waa, mūrē weresārā waaburo, āĩrĩbu ĩgūsārē. Iropata āārā, āĩrĩ gojayupu surara opu Félire.

³¹ Irasirirā surara ĩgūsā opu doreaderosūta iri űami merā Pablote Antĩpatris wāĩkuri makāgue āĩñūrā. ³² Gajinu gapu surara gubu merā waanerā iro merāta ĩgūsā āārĩrĩ wiiguet gāme dujāakōāñūrā. Caballua weka waanerā dita Pablote Cesareague āi tariañūrā. ³³ Pũru Cesareague Pablote āĩja, surara opu ĩgũ iriuaadea pũrē Félire wiañūrā. Irasirirā Pablote Félix pũrogueta pikōāñūrā. ³⁴ Félix iri pũrē bueña odo, āsũ āĩrĩ sērēñayupu:

—¿Dĩi nikũmu āārĩrĩ ĩĩ?

—Cilicia nikũmu āārĩmi, āĩrĩ yuññūrā.

³⁵ Félix Pablote āĩyupu:

—Mūrē weresānerā oōrē ejamakũ, mu wererire pėgura, āĩyupu.

Irasũ āĩrĩ odo, opu Herodes daguya wiiguet Pablote pí, ĩgũyarā surarare koredoreyupu.

24

Pablote Félix ĩũrō weresādea

¹ Su mojōma narĩ tariadero pũru, paía opu Ananías Cesareague waayupu. ĩgũ merā gajirā judío masakaka oparā, gajigu masakare werenĩbosarimasũ Tértulo wāĩkugade opu Félire Pablote weresārā waañūrā. ² Pablote ĩgūsā nerērōgue āĩjamakũ, Tértulo ĩgũrē Félire āsũ āĩrĩ weresānugāyupu:

—Gua opu, wāri masĩrĩ merā guare i nikũ marārē doregu āārā mu. Mu doreri merāta i nikũ oārĩ gorawayuro yāa. Gāmekēārō marĩrō oārō āārĩkōāa.

³ Irasirirā gua āārĩperero marāgue mu merā oārō usuyāa. ⁴ Yoaripoe mu merā werenĩbirikoa. Irasirigu yu mu merā mērōgā werenĩmakũ pėka dapa!

⁵ Gua ire weredũakoa mūrē. ĩi Pablo wāĩkugu guare garibotarimi. Āārĩpereri nikũgue judío masakare guari merā gaguĩni, ĩgūsā basi gāme dukawarimakũ irigorenami. “Nazarenos” wāĩkuri bumarā opu āārĩmi. ⁶ Marĩpũya wiire ĩgũ ñerō iridũamakũ ĩārā, ĩgũrē peresu irimurā ñeābu, gua judío masakaya dorerire ĩgũ tarinũgārĩ waja ĩgũrē wajamoōdũarā. ⁷ Gua irasiridũamakũ ĩāgũ, surara opu Lisias wāĩkugu gapu gua pũro eja, ĩgũrē turaro merā ĩmakōāmi.

⁸ Pũru Lisias, gua ĩgũrē weresānerārē mu pũroguet iriuami. ĩgũ irasũ āĩrmakũ pėrā, oōgue aarabu. Mu basita ĩgũrē sērēñagũ, āārĩpereri gua ĩgũrē weresārĩrē diayeta āĩrĩma, āĩrĩgukoa, āĩrĩyupu Tértulo Félire.

⁹ Gajirā judío masakaka iro āārĩrāde: “Tértulo diayeta werenĩmi”, āĩrĩñūrā.

¹⁰ ĩgūsā irasũ āĩrmakũ pėgu, opu Félix Pablote mojō merā irikeo, were-doreyupu. Pablo āĩrĩyupu ĩgũrē:

—Wāri bojori i nikũ marārē mu dorerire oārō masĩa yu. Irasirigu yaamarē usuyari merā mūrē weregura. ¹¹ Pe mojōma pere su gubu peru pėrēbejarinũrĩta taria, yu Jerusalėgue Marĩpũre bũremugũ ejadero pũru. Irire diaye masidũagu, gajirārē sērēñaka! ¹² Yu iri makāgue āārĩmakũ, yure weresānerā yu gajirā merā guaseomakũ neō ĩābirama. Marĩpũya wiire, judío masaka nerēĩ wiiriguedere, noó gajiro iri makā marārē gua gaguĩnimakũ iribirabu. ¹³ Irasirirā yure weresānerā: “Āsũ iriami, irasirigu waja opami”, ārĩmasĩbema. ¹⁴ Mūrē gaji gapure weregura. Gua ñekūsāmarā Marĩpũre, Moisés doreri pídeare, Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojadeare bũremuderosūta yu bũremua. Irire bũremukeregu, Jesús

buedeadere buremua. Yure weresānerā: “Jesús buedea ārkatori āārā”, āi wereníma. ¹⁵ Īgūsā: “Marīpu āārīpererā masaka boanerārē ōārārē, ñerādere masūgukumi”, āi gūñarōsūta yude gūñāa. ¹⁶ Irasirigu yu Marīpu iūrō, masaka iūrōdere yu turaro bokatiūrō ōārō iriduaakoa.

¹⁷ Yaa makā Jerusalērē yu wiriadero puru, wari bojori gajirogue naagorena, puru irogueta dujáabu. Irogue eja, yaarā boporārē niyeru sigū ejabu. Irogue āārīgū, Marīpu iūrō waibure soepeoduaadibu Īgūrē buremugū. ¹⁸ Marīpuya wiigue waa, Īgū iūrō Moisés doredeare yu iriripoe judío masaka Asia marā yure bokajama. Yu merā gajirā masaka mérāgā āārīmā. Neō Īgūsārē gua gaguinimakū iribiribu. ¹⁹ Judío masaka Asia marā yu Marīpuya wiigue irideare iānerā, yure: “Ñerō iriami”, āi weresāduarā, ōogue mu iūrōgue weresārā aariburo. ²⁰ Īgūsā aaribirimakū, judío masaka oparā ōogue āārīrā yu Īgūsā oparārē wereadeare péanerā: “Āsū āārā”, āi weresāduarā, weresāburo. ²¹ I tamerārē yure weresāmasīma. Yu Īgūsā merā āārīgū, buro turaro merā: “Boanerā masārākuma’, ārīdea waja yure wajamoāduakoa”, āribu Īgūsārē, āi wereyupu Pablo Félire.

²² Īgū irasū ārīmakū pégu, Félix gapu Jesúre buremurā iririkurire ōārō masīsiā, āsū āriyupu Pablore:

—Iropata pégu. Surara opu Lisias ejadero puru, mūrē yu iriburire weregukoa, āriyupu.

²³ Irasū āi odo, Pablore koregure: “Peresugue ōārō koreka Īgūrē! Iri wiigueta naāa āārīkōāburo. Īgū merāmarā Īgūrē iritamuduaamakū kāmutabirikōāka!” āriyupu.

²⁴ Yoaweyaripoe tariadero puru, Félix Īgū marāpo judío masako Drusila wāikugo merā eja, Pablore āiridoreyupu, Jesucristore Īgū buremurīrē were-makū péduarā. ²⁵ Pablo Īgūsārē āsū āriyupu: “Marīpu masakare diayemarē irimakū, Īgūsā basi ñerō iriduarire iribirimakū gāāmemi. I ūmu peremakū, Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoāgukumi”, āi weremakū, Félix gapu péguka, gūi, “Waaka!” āriyupu Īgūrē:

—Gajipoe yure gajino moārī marīmakū siugura doja mūrē, āriyupu.

²⁶ Félix irasū ārīkeregū: “Pablo yure niyeru siburo”, ārīgū, Īgū merā werenīgū wari Īgūrē siunayupu. “Gajipoe irigu niyeru sīmakū Īgūrē wiubukoa”, āi gūñadiyupu. ²⁷ Pe bojori puru, Porcio Festo wāikugu Félire gorawayugu, opu ñajāyupu. Irasirigu Félix gapu Īgū opu āārīrīrē wirigu, judío masaka merā ōārō āārīduagu, Pablore peresugueta āārīdorekōāyupu dapa.

25

Pablo, Festo merā werenídea

¹ Ūrenu Īgū opu āārīrī ñajādero puru, Festo Cesareague āārādi, Jerusalēgue waayupu. ² Īgū irogue ejadero puru, paia oparā, gajirā judío masaka oparā Pablore Īgūsā weresādeare Festoguere wererā waañurā. ³ Īgū puro eja, turaro merā: “Guare iritamuka! Pablore ōō Jerusalēgue āiridoreka!” āi sērēñañurā. Īgūsā Īgūrē maague aarigūre: “Wējēkōārā!” āi āmuyusiadiñurā. ⁴ Festo gapu Īgūsārē yujyupu:

—Pablo Cesareague peresu āārīmi dapa. Mérōgā puru irogue goe-dujáagukoa doja. ⁵ Pablo ñerō iririkugu āārīmakū iārā, musā oparā Cesareague yu merāta waa, Īgūrē weresārā waaburo, āriyupu.

6 Irasirigu Festo su semana pere, gaji semana wenu waaró merá Jerusalégue aarãdi Cesareague goedujáakõayuru. Igũ dujajadero puru, gajinu gapu weresãrîrê beyeri wiigue waayuru. Iro eja, opu doarogue doa, Pablöre aãridoreyuru. 7 Pablo irogue ejamakũ iãrã, judío masaka Jerusalén merá aaranerã Igũ puro waa ejanugã, Igürê wári ñerî weresãdiñurã. Irasũ arî weresãkererã: “Ãsũ irimakũ iãbu”, neõ arîmasîbiriñurã. 8 Puru Pablo Igũ irideare wereyuru:

—Judío masaka dorerire, Marîpaya wiima dorerire, romano marã opu doreridere neõ tarinugãbiribu yu, arîyuru.

9 Festo gapu judío masaka merã õarõ aarîdunagu, Pablöre sêrêñayuru:

—¿Jerusalégue waadukuri? Irogue mu irideare yure weremakũ, Igüsã murê weresãdeare weremakũ pedukoa, arîyuru.

10 Igũ irasũ arîmakũ, Pablo yujuyuru:

—Yu õo romano marãrê weresãrîrê beyerogue aarîsiãa. Irasirigu Jerusaléguere waadukuriko. Õõta yure irire beyero gãamea. Judío masakere neõ ñerõ iribiribu. Mu irire õarõ masîkoa. 11 Yu ñerõ iridi tamerã: “Yure wêjêbirikõaka!” arîbiriboakuyo. Igüsã yure arîkatori merã weresãdea aarîmakũ, neõ sugu opuguerẽ wiamasiña máa. Yu irideare romano marã opure beyemakũ gãamekoa, arîyuru Pablo Festore.

12 Igũ irasũ arîmakũ pégu, Festo Igũ merãmarã merã werení odo, Pablöre arîyuru doja:

—Mu irideare romano marã opure weredukamakũ, Igũ purogue iriugura murê, arîyuru.

Pablo, opu Agripare weredeã

13 Yoaweyaripoe puru Festo opu ñajãdero puru, Judea marã opu Agripa wãikugu, Igũ tîgõ Berenice merã Cesareague Festore õãdorerã waañurã.

14 Agripa irore yoaripoe aarîmakũ, Festo Pablöre Igüsã irideare wereyuru Igürê:

—Õõrê sugu aarîmi Félix peresu iridi. 15 Yu Jerusalégue aarîmakũ, paía oparã, gajirã judío masaka oparã Igürê yure weresãrã ejama. “Igũ ñerõ iridea waja wêjêdoreka!” arî sêrêma yure. 16 Yu gapu: “Gua romano marã ubugorata gajirãrê neõ wêjêdorebea. Irasirirã sugu masakure weresãnerã Igüsã weresãdi merã weresãrîrê beyerimasũ iürõ gãme werenîbirikererã: “Wêjêkõaka!” arîmasîbema”, arî yujubu. 17 Irasirigu Igürê weresãnerã yu merã õõgue Igüsã ejadero puru, yooboro marîrõ gajinu gapu weresãrîrê beyeri wiigue waabu. Iro eja, opu doarogue doa, Igüsã weresãdire aãridorebu. 18 Igũ yu puro ejamakũ iãrã, Igürê weresãnerã wãganugãma. Igüsã wãganugãmakũ iãgũ: “Igũ ñerî irideare wári weremurã yãma”, arî gũñadibu. Igüsã gapu: “Igũ ñerî irimakũ iãbu”, arî neõ weremasîbirima. 19 Judío masaka buremurî ditare weresãma. “Jesús wãikugu boa, puru masãdi aarîmi”, Igũ arîdea waja weresãma Igürê. 20 Nasirimasîbiriñã, Igürê sêrêñabu: “¿Jerusalégue mude yu merã waadukuri? Irogue yu merã waasiã, mu irideare wereaso yure”, arîbu Igürê. 21 Yu irasũ arîmakũ pégu: “Iroguerẽ waadukuriko, Romano marã opu gapure yu irideare weregu waadukoa”, arîmi. Irasirigu yu gapu Igürê õõta pikõãbu dapa. “Yu murê iriumakũ, romano marã opu Augusto puro waagukoa mu”, arîbu Igürê, arî wereyuru Festo Agripare.

22 Agripa Festore arîyuru:

—Yude Igũ weremakũ pedukoa.

—Jáu, ñamigāta Īgūrē pégukoa m̄u, āriyup̄u.

²³ Gajin̄u gap̄u Agripa, Īgū tīgō Berenice merā iri makā marā nerērī taribugue waañurā. Irogue ñajārā, oparā sãñarī surī merā ñajañurā. Gajirā surara oparā, iri makā marā oparāde Īgūsā merā ñajañurā. Īgūsā nerēadero pur̄u, Festo Pablore āiridoreyup̄u. ²⁴ Pablo Īgūsā pur̄ogue ñajājamakū, Festo iro āārīrārē āriyup̄u:

—Op̄u Agripa, āārīpererā i taribugue nerēanerā ōārō péka yare! Wārā judío masaka Jerusalén marā, i makā marāde ĩrē weresāma yare. “Wējēkōāka Īgūrē!” āri gaguinīma. ²⁵ Īgūsā irasū ārīkeremakū, ȳu gap̄u Īgūsā Īgūrē wējērō gāāmea, ārīrī wajare bokabirib̄u. Irasiriḡu op̄u Augustore Īgū irideare wereḡu waaduakoa, ārimakū: “Īgū pur̄ogue iriugura”, āri gūñab̄u. ²⁶ Ȳu gap̄u Īgūrē Īgūsā weresādeare ōārō masībirisā, op̄u Augustore irimarē gojabirib̄u dapa. Irasiriḡu Īgūrē āiridoreab̄u, Īgū irideare musā péuro weredoreḡu. Op̄u Agripa, Īgū irideare weremakū m̄u péadero pur̄u, Īgūrē sērēña, pur̄u ȳu ōārō gojaḡukoa pama marī op̄u Augustore. ²⁷ Suḡu masakure Īgū ñerō irideare masībikererā, marī op̄u Augusto pur̄ogue iriumasña máa. Īgūrē weresādeare ōārō masībikererā Īgūrē iriurā, ubugorata iriubukoa, āriyup̄u Festo Agripare.

26

Pablo Agripare weredea

¹ Irasiriḡu Agripa Pablore:

—Wereka yare m̄u irideare! Īgūsā murē weresādeare m̄u yaj̄umakū péduakoa, āriyup̄u.

Īgū irasū ārimakū pégu, Pablo Īgūya mojōrē soemu, Īgū irideare werenugāyup̄u:

²—Op̄u Agripa, dapagorare m̄u yare weredoremakū, b̄uro usuyáa. Irasiriḡu ȳu irideare, judío masaka yare weresādeare āārīpererire murē weregara. ³ Ḡua judío masaka iririk̄urire ḡua gāme werenírĩdere ōārō masík̄oa. Irasiriḡu bopoñarī merā ȳu weremakū, ōārō péka!

Pablo Jesúre b̄uremuburi dupiyuro Īgū āārīrik̄udeare weredea

⁴Āārīpererā judío masaka yaa nikū marā, Jerusalén marāde ȳu majīgūgueta Īgūsā merā āārĩdeare masīma. ⁵ Ȳu maamuḡueta fariseo bum̄u āārĩdi āārīb̄u. Murē irire wereduarā, weremasīma. Āārīpererā ḡua judío masaka watopeguere fariseo bumarā ḡua b̄uremurĩrē gajirā nemorō ōārō yáma.

⁶ Marīp̄u ḡua ñekūsamarārē masaka boanerārē masūgura, ārĩdeare ȳu b̄uremurī waja yare weresārā ōogue iriuma wajamoāburo, ārĩrā. ⁷ Ḡua judío masaka, Israel bumarā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marāgora, Marīp̄u marī boadero pur̄u masūburire usuyari merā yúa. Irasirirā sm̄urī, ñamirī Marīp̄ure b̄uremuníkōāa. Op̄u Agripa, ḡua irire yūkeremakū, ōar̄ayeri judío masaka weresāma ȳu irire b̄uremurī waja. ⁸ Musā gap̄u, ĩnasirirā Marīp̄u boanerārē masūburire b̄uremuberi?

Pablo Jesúre b̄uremurārē Īgū ñerō iriunadeare weredea

⁹ Ir̄ip̄oegue Jesús Nazaretmurē b̄uremurārē ȳu bokatĩūrō ñerō irid̄uadib̄u.

¹⁰ Jerusalēguere paía oparā dorero merā wārā Jesúre b̄uremurārē peresu irib̄u. Irasiriḡu oparā Īgūsārē wējēdoremakū, yude neō kām̄utabirib̄u.

¹¹ Āārīpereri Īgūsā nerērī wiirigue ñajāa, Jesúre b̄uremurārē ñerō iriunab̄u,

Īgūrē būremurīrē piriburo, āriḡū. Īḡūsā merā būro guabu. Gaji makārīḡuedere irasūta ñerō irigorenabu.

Pablo Jesúre būremunḡādeare weredea

¹² Irasirigū Damascogue Jesúre būremurārē ñerō irigū waadibū, paia oparā yure: “Ḡua dorero merā waaka!” ārimakū péḡu. ¹³ Opū Agripa, yū maague waamakū, āsū waabu. Goeripoe āārimakū, ūmugasigū abe ūmūmū gosero nemorō goesesiribū yū pūro, yū merā waanerā pūrodere. ¹⁴ Ḡua āārīpererā yebague meemejābū. Sugū yure hebreo ya merā werenimakū pébū. “Saulo, ḡnasirigū yure ñerō yāri mu? Mu yure ñerō irigū, mu basita ñerō yāa”, ārimi yure. ¹⁵ Īḡū irasū ārimakū péḡu, yū gapū: “ḲNoā āārīrī mu?” ārī sérēñabu. Marī Opū gapū āsū ārimi: “Yū, Jesús, mu ñerō iriguta āārā. ¹⁶ Wāḡānḡāka! Yū murē deyoa, yure moāboeḡu āārīburo, āriḡū. Irasirigū mu yure iādeare, pūḡue yū murē imuburidere gajirārē werēḡukoa. ¹⁷ Yū murē judío masaka āārīmerārē buebure iriugura. Judío masaka, judío masaka āārīmerāde murē ñerō irimakū wijatagura. ¹⁸ Yū murē judío masaka āārīmerārē buedoreḡu iriugukoa, yaa kerere masīburo, āriḡū. Irasirirā ñerīrē pirirākuma. Koye iāpāmerā, naiñārōḡue āārīrā irirosū āārībirikuma. Boyorogue āārīrā irirosū āārīrākuma. Wātī Īḡūsā opū āārībirikumi pama. Marīpū gapū Īḡūsā Opū āārīḡukumi. Irasirigū, Īḡūsā yure būremumakū iāḡā, Marīpū Īḡūsā ñerī irideare kātīḡukumi. Īḡūsārē Īḡūyarā āārīmakū iriḡukumi”, ārimi Jesús yure.

Pablo, Jesús dorerire yūjūdea

¹⁹ Opū Agripa, ūmugasigū Jesús yure werenideare tarinḡābiribū. ²⁰ Irasirigū Damasco marārē Īḡūya kerere werēpūroribū. Pūpū Jerusalén marārē, āārīpererogue Judea marārē werebū. Judío masaka āārīmerādere werebū. “Musā ñerō irideare bujawere, musā ḡūnarīrē gorawayuka! Marīpū ḡāamerī gapure irika! Irasirirā musā ḡūnarī gorawayuadeare imurākoā”, ārī buebū Īḡūsārē. ²¹ Yū irire buedea waja judío masaka Marīpūya wiigūe yū āārīḡūrē ñeā wējēduarā irima. ²² Īḡūsā irasirikeremakū, Marīpū gapū yure iritamunikōāmi. Irasirigū āārīpererā oparārē, ubu āārīrādere yū Īḡūya kerere wererire neō piribea. Iripoegūe Moisés, gajirā Marīpūya kerere weredupiyunerā, pūḡue āsū waarokoa, ārīdeare werea. Āsū ārī gojanerā āārīmā: ²³ “Cristo, Marīpū iriudi būro ñerō tarīḡukumi. Īḡū boadero pūpū, iāḡā masāpūrori, neō dupaturi boabirikumi. Irasirigū Īḡū masakare taugu āārīrērē judío masakare judío masaka āārīmerādere masīmakū iriḡukumi”, ārī gojanerā āārīmā, ārī wereyupū Pablo Agripare.

Pablo Agripare: “Jesúre būremuka!” ārī weredea

²⁴ Īḡū irasū ārīripoeta Festo gaguinīyupū:

—Pablo, mirēḡū yāa. Wāri buetarisīā, mirērīmasū waāa, ārīyupū.

²⁵ Pablo gapū Festore ārīyupū:

—Yū opū, mirēbea. Yū wereri diayeta āārā. Irasirigū ire gopeyaro merā werea. ²⁶ Opū Agripa gapū, yū wereri āārīpererire oārō masīkumi. Irire masīa yū. Irasirigū Īḡūrē ḡūiro marīrō werea. Yū Jesúyare wereḡu, yayerogue werebea, ārīyupū Pablo Festore. Irasū ārī odo, āsū ārīyupū Agripare:

²⁷ —Opū Agripa, Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadeare būremua mu. Mu irire būremurīrē masīa yū, ārīyupū.

²⁸ Agripa Īḡūrē yūjūyupū:

—Iropagā werekereḡu, ḡyure Jesúre būremumakū iriduarī? ārīyupū.

29 Īgū irasū āřĩmakū pégu, Pablo yuɣyupuru Īgūrē:

—Jesúyare wári, o mérōgā weregu, musā āārĩpererārē yu irirosū Īgūrē buremumakū gāamea. Marĩpuguerē irire sērēbosāa. Yu peresugue āārĩgū irirosū musā āārĩmakū tamerārē gāamebea, āriyupu.

30-31 Īgū irasū āřĩmakū pérā, Agripa, Festo, Berenice gajirā Īgūsā merā doanerāde wāgānugā, gajĩ taribugue waa, Īgūsā basi āsū āřĩ gāme werenĩfurā:

—Īgūrē i waja wējērō gāamea, āřĩ maa. I waja peresu iriro gāamea, āřĩrĩde maa, āřĩ gāme werenĩfurā.

32 Irasirigū Agripa āsū āřĩyupu Festore:

—Pablo romano marā opuere yu irideare weredukoa, Īgū āřĩbirimakū, marĩ Īgūrē peresugue āārĩgūrē wiukōāboakuyo, āriyupu.

27

Pablōre Romague iriudea

1 Irasirirā Pablōre, gajirā peresu āārĩrādere doódiru merā Italia nikūma makā Romague gwa merā iriuma. Julio wāikugu surara opuere iriuma Īgūsārē koredorerā. Īgūsā romano marā opu Augusto wāikuguyarā surara āārĩmā. 2 Gwa Adramitio wāikuri makā marāya doódiru Asia nikūma perague waadiru merā waabu. Gajigu Aristarco wāikugu Macedonia nikūma makā Tesalónica wāikuri makāmude gwa merā waami. 3 Gajinu gapu Sidón wāikuri makāma perague ejabu. Iroque ejadero puru, Julio Pablōre bopoñarĩ merā ĩā, Īgūrē Īgū merāmarā puru naadoregu iriumi, Īgūsā Īgū gāamerĩrē sīburo, āřĩgū. 4 Gwa iri makāgue āārānerā doódiru merā waamakū, buro mirū guare gajipārēgue wējāputaribujubu. Irasirirā Chipre wāikuri nūgūrō kúgapu dujamakū taribu. Iro gapu mirū wējāpubiriweyabu. 5 Ciliciare, Panfiliadere taribu. Puru Licia nikūma makā Mira wāikuri makāgue ejabu.

6 Gwa iroque ejamakū, surara opu gajiru doódiru bokajami. Iriru Alejandriague aaradiru, Italiague waaburiduru āārĩbū. Irasirigū guare irirugue ñajādoremi. 7 Iriru merā waarā, mirū guare buro wējāpu kāmutamakū, yoiripoe yoobobu. Buro ñerō tariri merā waa, Gnido wāikuri makā bokatĩūrō ejabu. Irore gwa tarimakū, mirū dupaturi buro wējāpubu. Gwa waaderoguerē ejamasibiribu. Irasirirā Creta wāikuri nūgūrōgue waa, Salmón wāikuri ñorōrē tariadero puru, mirū guare neō wējāputaribujubiribu pama. 8 Iri nūgūrō turo taria, gariboretarianerāgue “Ōārĩ pera” wāikurogue ejabu. Iri pera Lasea wāikuri makā purōgue āārĩbū.

9 Gwa yoiripoe yooboadea waja puibu waaburo mérōgā dnyabu. Irasirigū Pablo doódiru moārārē weremi:

10 —Péka! Marĩ dapagora waamakū, iru doódiru, doebiride dederbukoa. Marĩdere mirĩboama goegorāa, ārādimi.

11 Īgū irasū āřĩkeremakū, surara opu Pablo wererire pébirimi. Doódiru opu, iriru wejatugu wereri gapure buremami. 12 Īgūsā ejadea pera gapu puibu tamumakū, ñegorayuro. Irasirirā: “Fenice wāikuri makāgue waakōādoea. Gajipoe irirā iroque puibu tamubukoa”, āřĩma. Fenice, Creta nūgūrōma makā abe ñajārō gapu āārĩrĩ makā āārĩyuro. Iri makāma pera gapure mirū wējāpubiriweyayuro.

Wādĩyague buro mirū waadea

13 Irasirirā sur gapu mirū wējāpuweyamakū ĩārā, doódiru moārā: “Ōārĩnu āārĩrokoa”, āřĩ gūñadima. Gwa irirure ñajāa, Creta nūgūrō turo waabu

Fenicegue waaduarā. ¹⁴ Mérōgā p̄r̄u b̄uro mirū nordeste wāik̄ari aaribú. ¹⁵ Irasiriro guaya doódirure mirū wējāpubéokōāb̄u. Mirū iro wējāpumakū gāme goroamasībiri, mirū wējāpuro gap̄ta waab̄u. ¹⁶ Gua Cauda wāik̄ari n̄gūrōgā t̄urogue ejamakū, mirū wējāpubiriweyab̄u. Irasirirā gua b̄uro moātarianerāgue doódirumarū médiru k̄umagārē oārō t̄ūāmu s̄hapeob̄u. Iriru wádiru mirīm̄akū, Īgūsā ñajāburidirugā āārīb̄ú. ¹⁷ Irirugārē s̄apeo odo, wádirure p̄gubudari merā s̄yanemoma mirū merā waariri, ārīrā. P̄r̄u ḡui, Sirte wāik̄ari ĩmparo miēgue marīrē mirū āīrī, ārīrā, Īgūsā mirū ñeārī gasiri s̄atúdea gasirire kuradijukōāma. Īgūsā kuradijuadero p̄r̄u, mirū wējāpuro gap̄ta waab̄u. ¹⁸ Gajin̄u gap̄ m̄urārōta b̄uro mirū wējāpumakū ĩārā, iriruma doebirire diague béob̄u. ¹⁹ Gajin̄u gap̄dere iriruma āārīrē diague béob̄u. ²⁰ Yoaripoe ñipirinurī āārīm̄akū, abe ūm̄um̄u, neñukāde neō deymarīma. B̄uro mirū wējāpub̄u dapa. Irasirirā: “Iro diaye waakōā”, ārī masīña marīb̄u guare. “Mirī boakōārākoa”, ārī ḡūñab̄u.

²¹ Irasirigu yoaripoe gua baabirimakū ĩāgū, Pablo gua watopegue āārādi wāgān̄gā, āārīpererē ārīmi:

—Musā ȳ Cretague weredeare pémakū oāgorabukuyo. Marī iro wirimerā, irure poyanorē, doebiridere dedebiriboakuyo. ²² Irasirirā dapagorare ȳ weremakū péka! Gūñaturaka! Gūibirikōāka! Neō suḡu boabirīkoa. Iru doódiru dita dederirokoa. ²³ Ȳ Marīp̄uyaḡu āārā. Īgārē b̄uremua. Dapagā ñami Īgūrē wereboeḡu ȳre deyoami. ²⁴ Āsū ārāmi: “Pablo, neō gūibirikōāka! M̄u romano marā op̄ure m̄u irideare wereḡakoa. Marīp̄u m̄urē māīrī merā ĩāgū, m̄u s̄erēaderosūta m̄urē, m̄u merāmarā irugue āārīrādere taugakumi”, ārāmi. ²⁵ Irasirirā gūñaturaka! Marīp̄u Īgūrē wereboeḡu ȳre ārāaderosūta waamakū irigakumi, ārī b̄uremua. ²⁶ Irasiriro marīrē n̄gūrōgue mirū wējāpumeéturokoa, ārī weremi Pablo.

²⁷ Su ñami, pe semana gua Cretare wiriadero p̄r̄u, wádiya Adria wāik̄adiya mirū b̄uro wējāpuro gap̄ta waab̄u dapa. Ñami deko āārīm̄akū, doódiru moārā: “Marī nikūgue ejarā irisuyua”, ārīma. ²⁸ Irasirirā p̄gubudague kōmerūrē s̄atúdiyu keoñama. Īgūsā keoñamakū, treinta y seis metrogora ūk̄āb̄u. Mérōta waa, dupaturi keoñamakū, veintisiete metrogora ūk̄āb̄u. ²⁹ Irasirirā ñami āārīyomakū, ūtāyeriḡu meétuabukoa, ārī ḡuirā, āsū irima. Wapik̄ari majī kōme majīrīpare iriyaburiḡu p̄gubudari merā s̄atúadeare wejaturo gap̄u meéyoma irirure t̄ūñeāpaburo, ārīrā. Irasiri odo: “Murīgora boyoro gāāmeadāa”, ārī gūñarikuma. ³⁰ Iri ñamita irirure moārā gap̄u duriduarā irima. Irasiri gajī kōme majīrē wejadupiyuro gap̄u meéyomurā yāa, ārīkato, doódirumarū médirugārē āidiju, iriru merā duriduarā irima. ³¹ Īgūsā duriduaramakū ĩāgū, Pablo surara op̄ure Īgūyarā suraradere weremi:

—Īsā iru moārā médirugā merā waamakū, musā āārīpererā taribirīkoa, ārīmi.

³² Īgū irasū ārīm̄akū péra, surara gap̄u médirugā Īgūsā s̄adeadarire ditiá, diague béokōāma.

³³ Boyoburi dupiyuro Pablo Īgūsārē baadoregu, āsū ārīmi:

—Pe semanagora waáa, musā baamerāta b̄uro gūñarikuro. ³⁴ Irasirigu tariduarā baaka! ārī, b̄uro s̄erēa. Neō suḡu musā dederibirīkoa. Musāya poadaride neō dederibirīkoa, ārīmi.

³⁵ Irasū ārī odo, Pablo p̄rē āi, āārīpererā ĩūrō Marīp̄ure: “M̄u merā usuyāa”, ārī, irire dukawa baami. ³⁶ Īgū baamakū ĩārā, Īgūsāde āārīpererā gūñatura

baama. ³⁷ Gwa irirugue ããrĩrã ããrĩpererã doscientos setenta y seis gora ããrĩbũ. ³⁸ Irasirirã ĩgũsã ããrĩpererã baayapi, pũrũ irirugue ããrĩrĩ, wãri trigore diague bẽoma, kãrãwũridiru dujaburo, ãrĩrã.

Doódiru ĩmparogue soemurĩbeja mirĩdea

³⁹ Boyoripoe doódiru moãrã nũgũrõrẽ ĩãboka: “Ãsũ wãĩkũri nũgũrõ ããrã”, ãrĩ ĩãmasĩbirima. Dupatũgũguere ĩmparo ããrĩmakũ ĩãrã: “Sõõ bũanumuarã! Gajĩpoe irirã iro majãbukoa”, ãrĩma. ⁴⁰ Irasirirã kõme majĩrĩrẽ ĩgũsã suadeadarire ditimeedijubẽokõãma. Iri odo, wejadupabu wejaturi ĩgũsã suadeadarire kurama. Pũrũ iriru wejadupiyuro gapũ ããrĩrĩ surĩ gasirore ãĩwãgũnũma mirũ ãĩaburo, ãrĩrã. Irasiriro ĩmparo pũro gapũ numuabũ. ⁴¹ Numua, wejadupiyuro gapũ ĩmparo ũkũãberogue soemurĩbejabũ. Neõ soebumasĩña marĩbũ. Iriru wejaturu gapũ makũrĩ pagari meẽtuamakũ waariakõãbũ.

⁴² Irasũ waamakũ ĩãrã, surara gapũ ãrĩma:

—Iru mirĩmakũ, marĩ peresu irianerã bãnumuã, duriakõãbukuma. Irasirirã ĩgũsãrẽ wẽjẽpeokõãrã! ãrĩ werenĩma ĩgũsã basi.

⁴³ ĩgũsã opũ gapũ Pablõre taudũagu: “Neõ sugũre wẽjẽbirikõãka! ããrĩpererã bãmasirã mata nũgũrõ tũrogue bãnumuaka!” ãrĩmi. ⁴⁴ “Gajirã taboa majĩrĩ merã, gajĩ iriruma waariadea majĩrĩ merã payanumuaka!” ãrĩmi. Irasirirã ããrĩpererã iri merã bãnumuã, õãrõ tariperekõãbũ.

28

Pablo, Malta wãĩkũri nũgũrõgue ejadea

¹ ããrĩpererã tũrogue majãnũgãdero pũrũ iri nũgũrõrẽ ĩãmasĩbũ. Malta wãĩkũri nũgũrõ ããrĩdero ããrĩbũ. ² Iri nũgũrõ marã masaka guare õãrõ irima. Deko merẽmakũ, guare bũro yusakubũ. Irasirirã guare peame diubosa, sũmadorema. ³ Pablõde pea bojoñajãri seagu waa, seatĩãmi. ĩgũ seatĩãripoe ãña ĩgũ seadeague ããrãdi peame asiri gũiwirigu, Pablõre ĩgũya mojøgue kũrĩmeesiami. ⁴ ĩgũrẽ kũrĩmeesiamakũ ĩãrã, iri nũgũrõ marã ĩgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩma:

—Ĩĩ masakare wẽjẽdi ããrĩkumi. ĩgũ dia wãdiyare tariadi ããrĩkeremakũ, marĩ bũremugõ masakare wajamoãdorego ĩgũrẽ okadorebirikumo, ãrãdima.

⁵ Pablo gapũ ãñarẽ peamegue wẽjãsiri meẽpeokõãmi. Neõ pũrĩsũbirimi.

⁶ Irasirimakũ ĩãrã, iro marã gapũ: “Bijiakõãrokoa”, ãrĩma. ĩgũrẽ bijibirimakũ ĩãrã: “Gũñaña marĩrõ kõmoakõãgũkumi”, ãrĩma doja. Yoaripoe ĩgũ pũrĩsũbirimakũ ĩãrã: “Ĩĩ sugũ ũmũgasigue marã opũ ããrĩkumi”, ãrĩma.

⁷ Gwa majãdero pũro iri nũgũrõ marã opũ Pablõ wãĩkũya nikũ ããrĩbũ. Guare ĩgũya wiigue siuami. Irasirirã gwa ĩrenũ ĩgũ merã ããrĩmakũ, guare õãrõ irimi.

⁸ Pablõ pagũ nimakũri yojo merã sirĩgũ ĩgũ kãrĩrõgue peyami. Irasirigu Pablõ ĩgũrẽ ĩãgũ waa, ĩgũya taribugue ñajãa, Marĩpũre sãrẽ odo, ĩgũya mojørĩ merã ĩgũ weka ñapeo, taumi. ⁹ ĩgũrẽ taumakũ ĩãrã, ããrĩpererã gajirã iri nũgũrõ marã pũrĩrikũrã Pablõ pũro ejama. ĩgũsã ejamakũ ĩãgũ, Pablõ ĩgũsãdere taumi.

¹⁰ ĩgũ irasirimakũ ĩãrã, wãri gajino sĩma, guare ĩgũsã bũremurĩrẽ ĩmurã. Pũrũ gwa waaburi dupiyurogã ããrĩpereri gwa gããmerĩ, gwa baaburidere doódirugue durisãbosama.

Pablo Romague ejadea

11 Gwa iri nugūrōgue ɱrerā abe āārādero puru, doódiru Alejandriague aaradiru merā waabu doja. Iriuru iri nugūrōgue puibu tamudero āārībú. Iriuru wejadupiyurore pērā masaka b̄remurā Cástor, Pólux wāikurā keori weadea āārībú. 12 Gwa iriuru merā waa, Siracusa wāikuri makāma perague ejabu. Irore ɱrenu āārībú. 13 Iri makārē wiriwāgā, iri nugūrō turo taria, Regio wāikuri makāgue ejabu. Gajinu gapu gwa waaripoe gwa puru gapu mirū wējāpuwāgāribu. Irasirirā gajinu gaputa Puteoli wāikuri makāgue ejabu. 14 Iroque gajirā Jesúre b̄remurārē bokajabu. Īgūsā guare: “Su semana gwa merā dujaka!” āārimakū pērā, su semanagora Īgūsā merā dujabu. Puru Romague waarā, maa merā waabu. 15 Gajirā Roma marā Jesúre b̄remurā gwa waari kerere pērā, Apio wāikuri makāgue guare bokatīrīrā ejama. Iri makā doebiri duari makā āārībú. Puru maague yoaweyaro waaripoe naarā kārīrī wiiri, ɱre wii āārīrōgora gajirā guare bokatīrīrā ejama. Īgūsā bokatīrīrā ejamakū Īgū, Pablo ɱɱuyari merā Marīp̄re: “Murē ɱɱuyari s̄a”, āri, siñajā gūñaturakōāmi. 16 Romague gwa ejadero puru, surara opu peresu āārīrārē Pablo merā āānerārē iro marā peresu āārīrārē korerā opu wiami. Pablo gapu: “Suguta āārīduamakū ōārokoa”, āri, sugu surara Īgūrē korebure pimi.

Pablo Roma marārē buedea

17 ɱrenu puru Pablo judío masaka oparārē iro āārīrārē siiu neeōmi. Īgūsā nerēperemakū Īgū, āsū ārīmi:

—Yaarā, yu marīyarārē, marī ñekūsamarā iriunadeadere tarinugābireremakū, Jerusalén marā yure ñeā, romano marā oparāguere wia, yure peresu irima. 18 Romano marā oparā gapu yure sērēña wiuduadima wējērō gāāmea, ārīrī bokabirisā. 19 Marīyarā judío masaka gapu neō yure wiuduabirima. Īgūsā irasirimakū Īgū: “Romano marā opu yu irideare weredorerā iriuka!” āri sērēbu. Irire sērēgū, yu gapu marīyarārē: “Ñerō irima”, āri weresābiribu. 20 Irasirigu musārē ire werebu siuabu. Marī judío masaka yoaripoe yúdi, marīrē taugu, Jesucristo āārīmi. Yu Īgūrē b̄remurī waja peresugue i kōmeda merā suasūdi āārā, āri weremi Pablo judío masaka oparārē.

21 Īgūsā Īgūrē ārīma:

—Neō su papera pū, marīyarā Judea marā, m̄yamarē gojadea pūrē ñeābea. Īgūsā ōogue naarā ejanerāde murē neō ñerō āri weresābirima. Gajirāde: “Ñerō irimi”, āri werebirima guare. 22 I ditare masía. Āārīpererogue marā masaka m̄ merāmarārē: “Īgūsā bueri ñegorāa”, āri wereníma. Irasirirā m̄ buerire péduakoa, ārīma.

23 Irasirirā sunu irire wereníburinurē beye odo, waakōāma. Puru irinu ejamakū Īrā, wārā masaka Pablo āārīrī wiigue ejama. Irasirigu boyoripoe āārīmakū, Īgūsārē buenugādi, bueneākōāmi. Marīpu Īgūyarārē doreri kerere buemi. Moisés gojadeare, Marīp̄ya kerere weredupiyunerā gojadeadere buemi, Jesúre b̄remuburo, ārīgū. 24 Surāyeri Īgū buerire b̄remuma. Gajirā gapu neō péduabirima. 25 Irasirirā surosū gūñabiri, wirianokōāma. Īgūsā wiriaripoe Pablo ārīmi:

—Ōgū deyomarīgū Marīp̄ya kerere weredupiyugu Isaiás merā marī ñekūsamarārē diayeta weredi āārīmi. Āsū āri weredi āārīmi:

26 Masakare āsū āri weregu waaka: “ɱmuriku musā yaare pékererā: ‘Irasū ārīduaro irikoa’, āri neō pémasíbea. ɱmuriku yu ōārō iririre ĩakererā: ‘Irasū ārīduaro irikoa’, āri neō ĩamasíbea”, āri wereka Īgūsārē!

²⁷ Yaa werenírĩrē pémerã diayeta pémasĩbema. Irasirirã gãmipũrĩ pémerã, koye ãápãmerã irirosũ ããrĩma. Irasũ ããrĩmerã ããmasĩ, õãrõ pémasĩbukuma. Irasirirã yũ pémasĩrĩ sĩrĩrē oparã yũre bũgemubukuma. Irasirigũ ãgũsãrē tauboakuyo, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

²⁸ Irasirirã musã yũre péduabiri waja dapagora merã Marĩpũ masakare tauri kerere judío masaka ããrĩmerã gapũre wererã waarãkoa. ãgũsã gapũ pérákuma, ãrĩmi Pablo judío masaka ãgũ pũro nerẽanerãrē.

²⁹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pérá, ãgũsã basi bũro gãme turi wiriama.

³⁰ Pe bojorigora Pablo iro marã ãgũrē wayudea wiigüe ããrĩmĩ. ãgũ iri wiigüe ããrĩrĩ waja ãgũsãrē niyeru merã wãjarinami. Iri wiigüe ããrĩgũ, ãgũrē ããrã ejanarãrē usũyari merã bokatĩrĩñeãnami. ³¹ Gũiro marĩrõ Marĩpũ ãgũyarãrē doreri kerere, Jesucristoya keredere buenami. Neõ sugũ ãgũrē: “Buebirikõãka!” ãrĩbirima.

Iropata ããrã.

Lucas

---

* 28:27 Is 6.9-10

ROMANOS

Pablo Roma marārē ōādoredea

¹ Yᵃ Pablo, Jesucristore moāboegᵃ āārā. Marīpᵃ yᵃre ĩgᵃ masakare tauri kerere buedoregᵃ beyepīmi.

² Iripoegue Marīpᵃ ĩgᵃyare weredupuyunerārē iri kerere weredi āārīmi. Irasirirā irire ĩgᵃya werenīrī gojadea pᵃgue gojanerā āārīmā. ³ ĩgᵃsā gojadea, Marīpᵃ magᵃ marī Opᵃ Jesucristoya kere āārā. ĩgᵃta i ũmuguerē marī irirosū dupᵃkᵃgᵃ deyoagᵃ, David parāmi āārīturiagᵃ āārīdi āārīmi. ⁴ ĩgᵃ, Ōāgᵃ deyomarīgᵃrē opagᵃ āārīmi. ĩgᵃ boadero pᵃru, Marīpᵃ ĩgᵃ turari merā ĩgᵃrē masūdi āārīmi āārīpererārē: “Diayeta yᵃ magᵃ āārīmi”, ārī ĩmugᵃ. ⁵ ĩgᵃta gᵃare ōārō irigᵃ, Jesucristo merā ĩgᵃyare weredoregᵃ pīmi, āārīpereri buri marārē ĩgᵃrē bᵃremurāno ĩgᵃ dorerire iriburo, ārīgᵃ. ⁶ Mᵃsādere Jesucristoyārā āārīburo, ārīgᵃ, beyedi āārīmi.

⁷ Irasirigᵃ yᵃ mᵃsārē Marīpᵃ beyenerārē āārīpererā Roma marārē ōādoredea. Marīpᵃ āārīnīgᵃ, marī Opᵃ Jesucristo mᵃsārē ōārō iritamū, siuñajārī merā āārīrikᵃmakᵃ iriburo.

Pablo: “Romague waadᵃakoa”, ārī gojadea

⁸ Ire mᵃsārē werēpᵃrorigᵃra. Āārīperero marā masaka, mᵃsā Jesucristore bᵃremurīrē werenīpereakōāma. Irire pégᵃ, Jesucristo iritamurī merā Marīpᵃre ᵃᵃyari sīa. ⁹ Āārīpereri yᵃ turari merā Marīpᵃ yᵃre dorerosūta masakare ĩgᵃ magᵃya kerere werea. Irasirigᵃ ĩgᵃrē sērērikᵃ, mᵃsāya āārīburiire sērēbosanikōāa. Marīpᵃ irire masīmi. ¹⁰ Irasirigᵃ Marīpᵃre: “Mᵃ yᵃre Romague iriudᵃagᵃ, yᵃ waaburire āmuyukal!” ārī sērēnāa. ¹¹ Mᵃsā pᵃro ejagᵃ, gᵃñaturari merā Jesᵃre bᵃremunemoburo, ārīgᵃ, ĩgᵃyare weredᵃakoa, Ōāgᵃ deyomarīgᵃ yᵃre iritamurōsᵃta mᵃsādere iritamuburo, ārīgᵃ. ¹² Marī Jesᵃre bᵃremurā āārā. Irasirirā mᵃsā, yᵃ ĩgᵃrē bᵃremumakᵃ ĩārā, nemorō gᵃñaturarākōa. Yᵃde, mᵃsā ĩgᵃrē bᵃremumakᵃ ĩāgᵃ, gᵃñaturagᵃkōa.

¹³ Yaarā, yᵃ mᵃsā pᵃro waadᵃarire masīmakᵃ gāāmekoa. Gajero marā masaka yᵃ Jesᵃya kerere weremakᵃ pérā, ĩgᵃrē bᵃremuma. Irasirigᵃ mᵃsāya makā marādere irire werēgᵃ waadᵃakoa, ĩgᵃsāde ĩgᵃrē bᵃremuburo, ārīgᵃ. ¹⁴ Marīpᵃ yᵃre āārīpererārē iri kerere weredoremi. Paga makārī marārē, mᵃtā makārī marārē, masīrārē, masīmerādere weredoremi. ¹⁵ Irasirigᵃ mᵃsāya makā marārē Jesᵃre bᵃremumerārē ĩgᵃya kerere bᵃro weredᵃakoa.

Jesᵃya kerere pérā, ĩgᵃrē bᵃremunᵃgārākuma, ārī gojadea

¹⁶ Masaka iri kerere pérā, ĩgᵃrē bᵃremunᵃgārākuma. Irasirigᵃ Marīpᵃ āārīpererā Jesᵃre bᵃremurārē ĩgᵃ turari merā taugᵃkumi, perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīgᵃ. Judío masaka, judío masaka āārīmerāde iri kerere pé, ĩgᵃrē bᵃremumakᵃ, Marīpᵃ ĩgᵃsārē taugᵃkumi. Irasirigᵃ yᵃ, gᵃyasirīrī marīrō gᵃñaturari merā iri kerere werea.

¹⁷ Iri kere āsᵃ ārā. Marīpᵃ Jesucristore bᵃremurā direta: “Ōārā āārīma”, ārī ĩāmi. Marīpᵃya kerere gojadea pᵃguedere āsᵃ ārī gojasūdero āārībᵃ: “Marīpᵃ irasᵃ bᵃremurārē: ‘Ōārā āārīma’, ārī ĩāmi. Irasirirā ĩgᵃ merā āārīnkōārākuma”, ārī gojasūdero āārībᵃ.

Masaka ĩgᵃsā ñerī iriri merā waja opama, ārī gojadea

18-19 Marĩpu masakare İgüyamarē ðārō masĩmakū yámi. İgū irire masĩmakū irikererũ, ñerĩrē yáma. Irasirirā Marĩpuya diayemarē masĩmerā dujama. Irasirigũ Marĩpu ãmugasigue āārĩgū āārĩpererā diayemarē irimerārē, ñerō irirārē İgū burō wajamoāburire masĩmakū yámi. ²⁰ Marĩpu deyomarĩgū āārĩkererũ, İgū neðgorague i ãmurē āārĩpereri iridea merā İgū p rebiri turarire, İgüyamarē masĩsũa. Irasirirā masaka İgūrē: “Masĩbirisĩā, waja opabea”, ārĩmasĩbirikuma.

²¹ Marĩpuyamarē masĩkererā, İgūrē: “Õātaria mu”, ārĩ burēmubema. İgū ðārō irikererũ, İgūrē: “Õāa”, ārĩ, usuyari sĩbema. Irasirirā İgüyare pemasĩmerā dujama. Ñerĩ direta gũñarĩ opama. Irasiriro İgūsā gũñarĩguere naĩtĩārō irirosũ āārā. ²² “Gua masĩrā āārā”, ārĩkererā, Marĩpuyare neð pemasĩmerā waama. ²³ Irasirirā Marĩpu āārĩnĩgū gapure burēmubema. Purugue boaburi gapure: masaka keorire, mirā, waimurā paarā, pĩrũa keori İgūsā weadeare burēmuma.

²⁴ Irasirigũ Marĩpu İgūsārē İgūsā ñerĩrē uribejari direta irinaburo, ārĩgū, beomi. Irasirirā gıyasĩurō ñerĩrē gāme irinĩkõāma. ²⁵ Marĩpuya diayema gapure burēmubema. Ārĩgatori direta ðārō péma. Irasirirā Marĩpu āārĩpereri i ãmurē iridi gapure burēmumerā, İgū iridea gapure burēmuma. İgūsā İgūrē burēmubirikererũ, marĩ gapu İgūrē: “Õātaria mu”, ārĩ, usuyari sĩnĩkõārō gāāma. Irasũta irirā!

²⁶ İgūsā burēmubiri waja Marĩpu İgūsārē beomi, İgūsā gāāmerō gıyasĩurō ñerĩrē iriburo, ārĩgū. Irasirirā nome ãmarē marāpukũduabema. Nome basita gāme marāpukũduarā irirosũ āārĩma. Irasirirā İgūsā nome seyaro ñerō yáma. ²⁷ Őmade irirosũta yáma. Nomerē marāpokũduabema. Őma basita gāme marāpokũduarā irirosũ āārĩma. İgūsā ãma seyaro ñerō yáma. Irasirirā İgūsā basita ñerō iriri waja İgūsāya dupurire poyanorēma.

²⁸ İgūsā Marĩpure masĩduabiri waja İgūsārē beomi, ñerĩ gũñarĩ direta opaburo, ārĩgū. Irasirirā noó gāāmerō ñerĩrē irinĩkõāma. ²⁹ Āārĩpereri ñerĩrē iririkũma. Őma nome merā, nome ãma merā ñerō iririkũma. Ñetariro iririkũma. Gajerāyare burō gāāmema. Gajerārē ñerō iridũama. Gajerā gajino opamakū ĩārā, İgūsārē ĩaturima. Gā mewējērikurā, gāmekēārikurā, ārĩgatorikurā, ñerō āārĩrikurā, burō kerekurā āārĩma. ³⁰ Gajerārē ārĩgatori merā ñerō ārĩ werenĩma. Marĩpure gāāmemerā dooma. Gajerārē ĩamuĩrikũma. “Gajerā nemorō āārā”, ārĩ gũñarā: “Õārō yáa”, ārĩ weregonema. Gajerosũperi ñerĩ iririre iribokadũama. İgūsā pagusāmarārē tarinugārikũma. ³¹ Őārĩrē pemasĩduabema. Gajerārē: “Āsũ irirāra”, ārĩdeare neð keoro iribema. Neð sugunorē maĩrĩ merā ĩābema. İgūsārē gajerā ñerō irideare neð kãtimasĩbema. Gajerārē bopoñabema. ³² Marĩpu irasirirārē: “Wajamoāgura”, ārĩderosũta irigũkumi. P rebiri peamegue beogũkumi. İgūsārē beoburire masĩkererā, ñerĩrē neð piribema. Gajerā İgūsā irirosũ ñerĩrē irimakū ĩārā, ðārō usuyari merā ĩāma.

2

Ñerĩ irirārē Marĩpu diayeta wajamoāgũkumi, ārĩ gojadea

¹ Irasirirā gajerārē werewuarā İgūsā irirosũ irikererā, musā basita werewuarā yáa. İgūsārē: “İgūsā ñerō iriri waja, waja opama”, ārĩrā, musā basita: “Gua waja opāa”, ārĩrā irirosũ ārĩrā yáa. ² Marĩpu ñerĩ irirārē: “İgūsā

ñerī iriri waja, wajamoāgura”, āriḡū, diayeta āriḡū yāmi. Irire masīa marī. ³ Musā gajerārē: “Ñerō yāma”, āri werewuarā, ḡūsā irirosū irikererā: “Marīpu gua gapure wajamoābirikumi”, ḡārī ḡūñarī? Irire irasū āri ḡūñabirikōāka! Marīpu musādere musā ñerō iriri waja, wajamoāgukumi.

⁴ Musā ñerī irirā: “Marīpu guare buro bopoñarī merā iāḡū, mata wajamoābemi”, āri ḡūñabirikōāka! Ōārō pémasiska! Musā ñerō iririre bujoweremakū iāduagu, musā ḡūñarīrē gorawayumakū iāduagu, mata wajamoābemi. ⁵ Mata wajamoābirikeregu, musā ḡūrē neō pébirimakū iāḡū, ñerō iririre neō piriduabirimakū iāḡū, musā merā guanemomi. Irasirigu purugue āārīpererā ñerārē ḡū wajamoārīnu ejamakū, musārē buro wajamoāgukumi. ḡū irasirimakū iārā, āārīpererā: “Diayeta ḡūsārē wajamoāḡūta yāmi”, āri masīrākuma. ⁶ Irinurē Marīpu masakakure ḡūsā irideare iā beye, keoro wajarigukumi. ⁷ Ōārīrē irinirā gapu: Marīpu merā āārīduarā: “Musā ōārō yāa”, ārimakū péduarā, ḡū purugue perebiri okarire opaduarā āārīma. Irasirigu ḡūsārē perebiri okarire siḡukumi, ḡū merā āārīnkōāburo, āriḡū. ⁸ ḡūsā ḡāamerō irirā gapu diayemarē iriduabema. Ñerī diretta iriduama. Irasirigu Marīpu ḡūsā merā gua, buro ḡūsārē wajamoāgukumi. ⁹ Āārīpererā ñerī irirā ñerō tari, buro ḡūñarikurākuma. Judío masakare waapurorirokoa. Judío masaka āārīmerādere irasūta waarokoa. ¹⁰ Marīpu āārīpererā ōārī irirā gapure: “Ōārō yāma”, āri iāḡukumi. ḡūsārē ḡū merā ōārō āārīmakū irigukumi. Irasirigu siuñajārī opamakū irigukumi. Judío masakare irire iripurorigukumi. Judío masaka āārīmerādere irasūta irigukumi.

¹¹ Marīpu marī āārīpererārē: judío masakare, judío masaka āārīmerādere sūrosūta iāmi. ¹² Judío masaka āārīmerā, Marīpu Moisére doreri pídeare opabirikererā ñerī irimakū iāḡū, Marīpu ḡūsārē perebiri peamegue béogukumi. Judío masaka ḡū doreri pídeare oparāde ñerī irimakū iāḡū, ḡūsādere irire tarinḡārī waja, wajamoāgukumi. ¹³ ḡū Moisére doreri pídeare pékererā irire iribirimakū iāḡū, ḡūsārē: “Ōārā āārīma”, āri iābemi. Irire irirā gapure: “Ōārā āārīma”, āri iāmi. ¹⁴ Judío masaka āārīmerā Marīpu Moisére doreri pídeare opabirikererā ōārō irirā, Marīpu dorederosūta yāma. Irasirirā ḡūsā basi Marīpu doredeare oparā irirosū irire yāma. ¹⁵ Marīpu ḡūsā ḡūñarīḡue ḡū doredeare masīmakū iridi āārīmi. Irasirirā ḡū dorederosūta irirā, irire masīrā irirosū yāma. Ōārō irirā, o ñerō irirā, ḡūsā ḡūñarī merā ḡūsā irideare masīma. Ñerīrē irianerā: “Waja opāa”, āri ḡūñama. Irasūta ōārīrē irianerāde: “Waja opabea”, āri ḡūñama.

¹⁶ Irasirigu Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Jesucristore: “Āārīpererā ḡūñarīrē, ḡūsā gajerā iāberogue irideare iā beyeka!” āriḡukumi. Irasirigu Jesucristo ñerī ḡūñarī oparārē, ñerī iririkurārē: “Wajamoāgura”, āriḡukumi. Ōārī ḡūñarī oparārē, ōārō iririkurārē: “Wajamoābirikoa”, āriḡukumi. Marīpu masakare tauri kerere bueḡu, irireta buea yu.

Marīpu Moisére doreri pídeamarē gojadea

¹⁷ Musā gapu: “Gua judío masaka Marīpu Moisére doreri pídeare buremusīā, gajerā nemorō Marīpuyarā āārā”, āri ḡūñadāa. ¹⁸ Gajire āsū āri ḡūñāa: “Gua Marīpu ḡāamerīrē, ḡū Moisére doreri pídeare masīrā āārīsīā, ōārī directa beyemasīa. ¹⁹ Irasirirā koye iāmerārē tūādupuuywāḡārā irirosū Marīpuyare masīmerārē buemasīa. Naītīārōḡue āārīrārē sīāgoro irirosū diayema iririre masīmerārē diayema gapure ḡūsārē iridorea. ²⁰ Marīpu Moisére doreri

pídeare opasíã, diayema iririre òãrõ masíã. Irasirirã masímerãrê, majírã irirosù ããrírãrê buerimasã ããrà”, ãrì gũñadãa musã. ²¹ Gajerãrê irasù ãrì buekererã, ÷nasirirã musã basi bueberi? “Yajabirikõaka!” ãrì buekererã, ÷nasirirã yajari musã? ²² “Gajigu marãpo, gajego marãpu merã ñerõ iribirikõaka!” ãrì buekererã, ÷nasirirã irasù yári? Masaka buremurì keori weadeare dookererã, ÷nasirirã ìgüsã buremurì wiirimarê yajari, irire opamurã? ²³ “Marĩpu Moisére doreri pídeare opasíã, gajerã nemorõ ããrà”, ãrì gũñakererã, iri dorerire tarinugãrã, gajerãdere ìgürê buremubirimakù irirã yãa. ²⁴ Marĩpuya werenírì gojadea pũgue musã irasiririre ãsù ãrì gojasũdero ããrĩbù: “Musã judío masaka, judío masaka ããrimerãrê Marĩpure ñerõ ãrì werenimãkù yãa”, ãrì gojasũdero ããrĩbù.

²⁵ Musã judío masaka Marĩpu Moisére doreri pídeare irirã, musãya dupuma gasirogãrê* wiirisünerã ããrĩmakù òãgorãa. Marĩpu musãrê: “Yaarã ããrĩma”, ãrì ìãmi. Irire tarinugãrã, musãya dupuma gasirogãrê wiirisübirinerã irirosù ããrà. ²⁶ Judío masaka ããrimerã irasù wiirisübirinerã ããrĩkererã, Marĩpu Moisére doreri pídeare irimãkù: “Yaarã ããrĩma”, ãrì ìãgukumi. Judío masakadere ìgüsã irire irimãkù, irasüta ãrì ìãgukumi. ²⁷ Judío masaka ããrimerã gapu ìgüsãya dupuma gasirogãrê wiirisübirinerã ããrĩkererã, Marĩpu doredeare irirã, musãrê judío masakare iri doredeare oparãrê musã irire tarinugãrì waja: “Waja opama”, ãrìràkuma. ²⁸ Sugu judío masakù irasù wiirisüdi: “Marĩpuyagu ããrà”, ãrì gũñakereru, Marĩpure buremubi, diayeta Marĩpuyagu, judío masakugora ããrĩbemi. ²⁹ Marĩpuyarã gapu irasù wiirisünerã dita ããrĩbema. Òãgü deyomarìgü ìgüsãya gũñarìgue òãrì merã gorawayumakù iridero puru, ìgüsã Marĩpuyarã, judío masakagora ããrĩma. Masaka ìgüsãrê: “Òãrà ããrĩma”, ãrì ìãbirikererã, Marĩpu gapu: “Òãrà ããrĩma”, ãrì ìãmi.

3

¹ Musã, yu irasù ãrĩmakù pérã: “¿Gua judío masaka, guaya dupuma gasirogãrê wiirisünerã ããrìrì wajamarìkuri?” ¿ãrì gũñarì? ² Gua judío masaka ããrĩmakù òãgorãa. Marĩpu guare wãri òãrìrê sídi ããrìmì. Irasirigu guare ìgüya kerere píparoridi ããrìmì, irire gajerãrê weredoregu. ³ Yu irasù ãrĩmakù pérã: “Judío masaka surãyeri Marĩpu ìgüsãrê: ‘Ásù irigura’, ãrìdeare buremubirimakù, irire iribirikumì” ¿ãrì gũñarì? ⁴ Neõ irasù ãrì gũñabirikõaka! ããrĩpererã masaka ãrìgatokereperã, Marĩpu gapu neõ ãrìgatobemi. ìgüya werenírì gojadea pũgue ãsù ãrì gojasũdero ããrĩbù:

Гуару, му werenírì merã masakare mu diayema iririre masĩmakù yãa. Mu ãrìderosüta keoro irimãkù, neõ sugu masakù murê: “Diaye iribemi”, ãrìmasĩbirikumì, ãrì gojasũdero ããrĩbù.*

⁵ Gajerã irire pérã, ãsù ãrĩmoãmabokuma: “Gua ñerõ iriri merã Marĩpu diaye iriri masakare masĩmakù yãa. Gua irasirikereperã, Marĩpu guare wajamoãgü, diaye iribemi”, ãrìbokuma. ⁶ Neõ irasù ããrìbea. ìgüsã irasù ãrìrì keoro ããrĩmakù, Marĩpu neõ sugunorê ìgüsã ñerõ irikererã, wajamoãbiribokumi.

* **2:25** Gn 17.1-14: Iripoege Marĩpu Abrahãrê ìgü pürã ùmarê: “Yaarã ããrìburo”, ãrìgü, ìgüsãya dupuma gasirogãrê wiiridoredi ããrìmì. Puru iri dorerire Moisére pídi ããrìmì. Irasirirã judío masaka Abraham parãmerã ããrìturiarã iri dorerire irirã, ìgüsã pürã ùmarê su mojóma pere gajì mojó ureru pèrèbejarinurì waarõ merã ìgüsã deyoadero puru irasù yãma. ✪ **3:4** Sal 51.4

7 Gajerā idere āriṃoāmabokuma: “Gua āriḡatori merā Marīṗu āriḡatobi āārīrīrē masakare masīmakū yāa. Irasirirā ĩḡūrē: ‘Ōātarimi’, āri būremuma. Gua irasirikereṗu, Marīṗu guare wajamoāḡū, diaye iribemi”, āribokuma. 8 Āsū āribokuma doja: “Gua űerī irimakū, gajerā Marīṗu ōāḡū āārīrī ḡapure masīnemorākuma”, āribokuma. Surāyeri guare űerō ḡūñarī merā: “Pablosāde irasūta āri buema”, āri werenīma. ĩḡūsā irasū ārīrī waja Marīṗu ĩḡūsārē wajamoāḡū, diayeta irigukumi.

Āārīpererā masaka waja oparā dita āārīma, āri gojadea

9 ĩNaāsū āri ḡūñarī? ĩMarīṗu ĩūrō marī judío masaka, gajerā nemorō ōārā āārīrī? Neō irasū āārībea. Marī āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde űerō irirā āārīsīā, waja oparā dita āārā. Irire yu masārē weresiabu.

10 Marīṗuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: Neō suguno ōāḡū mámi. Neō marīgorakōāmi.

11 Neō Marīṗuyare pēmasīḡū mámi. Neō suguno ĩḡūrē masīduagu mámi.

12 Āārīpererā Marīṗuyare irituyamerā, dedirimurā dita āārīma. Neō suguno ōārīrē irigu mámi. Neō marīgorakōāmi.*

13 Masāgobe toyori gobe űriwiurosū ĩḡūsā űerī werenīrī āārā. Āriḡatorikuma. Āña disigue nima opagu irirosū pūrīrō werenīma.*

14 űerī direta werenī, gajerārē dojama. Buro turirikuma.*

15 Masakare wējēbéoduarī direta opasurima.

16 Noó ĩḡūsā waaró masakare poyanorē, ĩḡūsārē űerō tarimakū yāma.

17 Gajerārē siuñajārī merā āārīmakū neō iribema.*

18 Marīṗure gopeyarī merā būremubema. Irasirirā ĩḡūrē ḡuibema, āri gojasūdero āārībú.*

19 Marī ire masīa. Āārīpererā Moisés doreri gua judío masakare: “Āsū irika!” āri pīdeare iripeobirisīā: “Waja opabea”, ārīmasībema. Irasirirā āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde waja opasīā, Marīṗu wajamoāsūmurā dita āārīma. 20 Neō sugu masaku Moisés doredeare iripeomasībemi. Irasirigu: “Marīṗu yure: ‘Ōāḡū āārīmi’, āri ĩāḡukumi”, ārīmasībirikumi. Marīṗu iri dorerire pīdea merāta marīrē: “űerā āārā”, āri masīmakū yāmi.

Marī Jesucristore būremurī merā tausūrākoa, āri gojadea

21-22 Daporare Marīṗu marīrē ire masīmakū yāmi. Marī Jesucristore būremumakū, ĩḡū Moisére doreri pīdeare iripeobirikereṗu, marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩāmi. Irasirigu marī āārīpererārē Jesucristore būremurārē surosūta ĩāmi. ĩḡū irasū āri ĩāburire Moisés, gajerā ĩḡuyare weredupuyurimasāde ĩḡuya kerere gojadea pūgue gojanerā āārīmá.

23 Marī āārīpererā űerī irirā dita āārā. Irasirirā, Marīṗu: “Yu merā ōārō āārīrākoa”, ārīdeare marī basi neō bokabirīkoa. 24 Marī irasū āārīkereṗu, Marīṗu marīrē maḡū ĩḡū magū Jesucristore iriudi āārīmī, marī űerī irīdea wajare wajaribosadoreḡu. Irasirigu, marīrē Jesucristore būremurārē: “Waja opamerā āārīma”, āri ĩāmi. 25 Marīṗu Jesucristore āārīpererā masakare ĩḡūsā űerī irīdea wajare wajaridoreḡu, ĩḡūrē iriudi āārīmī. Irasirigu, Jesucristo boagu dí béodea merā ĩḡūrē būremurārē ĩḡūsā űerī irīdea wajare kātidi āārīmī. Bopoñagū āārīsīā, iripoegue marādere ĩḡūsā ĩḡū: “Āsū irigura”, ārīdeare

* 3:12 Sal 14.1-3; 53.1-3   * 3:13 Sal 5.9; 140.3   * 3:14 Sal 10.7   * 3:17 Is 59.7-8   * 3:18 Sal 36.1

buremudea merā ĩgūsā ñerō iridea wajare kātidi āārĩmĩ. Irire irigu, ĩgū diaye irigu āārĩrĩrē ĩmudi āārĩmĩ. ²⁶ Marĩpũ dapora marādere Jesũs marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadea merā ĩgūrē buremurārē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. Irasirigu marĩrē ĩgū diaye irigu āārĩrĩrē masĩmakũ yāmi.

²⁷ Irasirirā Marĩpũ ĩūrō marĩ basita: “Ōārā āārā, ĩgū Moisére doreri pĩdeare iripeorā yāa”, ārĩmasĩbea. Ąsũ gapũ ārĩ masĩa. Marĩpũ, Jesũre marĩ buremumakũ, marĩrē: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. ²⁸ Ire masĩa. Marĩpũ Moisére doreri pĩdeare marĩ irimakũ meta marĩrē: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. Marĩ Jesũre buremumakũ, marĩrē: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩāmi.

²⁹⁻³⁰ ĩMarĩpũ judĩo masaka direta Opũ āārĩrĩ? Neō irasũ āārĩbemi. Judĩo masaka, judĩo masaka āārĩmerādere ĩgū sugũta āārĩpererā Opũ āārĩmi. Irasirigu, ĩgūsā Jesũre buremumakũ: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. ³¹ Irasirirā marĩ Jesũre buremurā, ĩMarĩpũ Moisére doreri pĩdeare beorā yāri? Ąārĩbea. Marĩ ĩgūrē buremurā Marĩpũ dorerire nemorō irinemowāgārākoa.

4

Pablo, Abraham Marĩpũre buremudeare gojadea

¹ Irasirirā, ĩnaāsũ ārĩrākuri Abrahārē, marĩ ñekũ āārĩpũroridire? ĩNaāsũ waayuri ĩgūrē? ² Marĩpũ Abrahārē: “Ōārō irigu āārĩsĩā, ōāgũ āārĩmi”, ārĩ ĩābodi āārĩkerepũrũ, Abraham ĩgũ basi: “Marĩpũ ĩūrō ōārō yāa”, neō ārĩmasĩbiriunadi āārĩmĩ. ³ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: “Abraham Marĩpũre buremumakũ, Marĩpũ ĩgūrē: ‘Ōāgũ āārĩmi’, ārĩ ĩādi āārĩmi”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.

⁴ Ąsũ āārā. Sugũ gajino moādire wajarirā, irasũ sĩkōārā meta irikuma. ĩgū moādea waja wajarirā irikuma. ⁵ Marĩpũ gapũ irasiribemi. Ñerārē, ĩgūsā ōārĩrē iribirikerepũrũ, ĩgūrē buremumakũ: “Waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. Irasirigu, marĩ ĩgūrē buremumakũ: “Yũ ĩūrō ōārā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. ⁶ Iripoeguema Davide yũ ārĩrōsũta gojadi āārĩmi. Marĩpũ masaka iririre ĩāgũ: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩāgũ meta āārĩmi. ĩgūrē buremurā direta: “Ōārā āārĩmā”, ārĩ ĩāgũ āārĩmi. Irasirirā ĩgū merā ōārō usũyama. ⁷ Irire āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ David: Marĩpũ dorerire tarinũgārārē ĩgūsā ñerō iridea wajare ĩgū kātimakũ, ōārō usũyama.

⁸ Marĩpũ ĩgūsā ñerō iridea wajare: “Neō gũñabirikoa”, ārĩmakũ, ōārō usũyama, ārĩ gojadi āārĩmĩ David.*

⁹ Judĩo masaka ĩgūsāya dupũma gasirogārē wiirisũnerā dita usũyabirikuma. Judĩo masaka āārĩmerāde usũyarākuma. Abrahārē dupaturi gũñaka! ĩgū Marĩpũre buremumakũ, Marĩpũ ĩgūrē: “Ōāgũ, waja opabi āārĩmi”, ārĩ ĩādi āārĩmĩ. ¹⁰ ĩNaāsũ āārĩmakũ, Marĩpũ Abrahārē: “Ōāgũ āārĩmi”, ārĩ ĩāyuri? ĩgũya dupũma gasirogārē wiiridero pũrũ, ĩgūrē irasũ ārĩ ĩāyuri? Ąārĩbea. ĩgū irire iriburi dupuyurogueta: “Ōāgũ āārĩmi”, ārĩ ĩāsiadi āārĩmĩ. ¹¹ Marĩpũ ĩgūrē: “Ōāgũ āārĩmi”, ārĩ ĩādero pũrũ, ĩgūrē irasũ wiiridoredi āārĩmĩ, ĩgũyagu āārĩrĩrē ĩmudoregu. Irasirigu dupuyurogue ĩgūrē: “Ōāgũ āārĩmi”, ārĩ ĩādeare diaye masĩmakũ iridi āārĩmĩ. Sugũ Abraham buremuderosũta Marĩpũre buremumakũ, Marĩpũ ĩgūrē: “Ōāgũ āārĩmi”, ārĩ ĩāmi. Irasirigu Abraham

* 4:8 Sal 32.1-2

ããrîpererã Marîpüre bûremurã ñekû ããrîpûroridi ããrîmî, Îgûsãya dupuma gasirogãrê wiirisûbîrikerepuru.

¹² ããrîpererã Îgûsãya dupuma gasirogãrê wiirisûnerã Marîpüre bûremurã, diayeta Abraham parãmerã ããrîma. Abraham irasû wiirisûburi dupuyuro Marîpüre bûremuderosû Îgûsãde bûremurã, diayeta Abraham parãmerã ããrîma.

Marîpu, Abraham Îgûrê bûremumakû: “Ãsû irigura”, ãrîdeare gojadea

¹³ Marîpu Abrahamê: “I nikûrê murê, mu parãmerã ããrîturiarãde sîgura”, ãrîdi ããrîmî. Îgû doredeare irimakû îãgû meta irasû ãrîdi ããrîmî. Îgûrê bûremumakû: “Õãgû ããrîmî”, ãrî îãdi ããrîmî. Irasirigu Îgûrê: “I nikûrê sîgura”, ãrîdi ããrîmî. ¹⁴ Marîpu Îgû doredeare irirã direta: “Sîgura”, ãrîdeare sîmakû, marî Îgûrê bûremurî wajamarîbokuyo. Irasû ããrîmakû, Îgû Abrahamê: “Sîgura”, ãrîdea ubu ããrîrîta ããrîyuwarikukõãbokuyo. ¹⁵ Marîpu Moisére doreri pídeare masîkererã, irire tarinugãrã, wajamoãsurãkuma. Iri doreri marîmakû, irire neõ tarinugãrî marîbokuyo.

¹⁶ Irasirigu Marîpu Îgûrê bûremurã direta Îgû Abrahamê ãrîderosûta sîgukumi. Îgû doreri pídeare irirã direta: “Sîgura”, ãrîbîrikumi. Abraham Marîpüre bûremuderosû bûremurãno Îgû parãmerã ããrîturiarã ããrîma. Irasirigu Marîpu Abrahamê ãrîdeare Îgûsarê ããrîpererãrê wajamarîrõ sîgukumi. Abraham, marî ããrîpererã Marîpüre bûremurã ñekû ããrîdi ããrîmî. ¹⁷ Marîpu Îgûya werenîrî gojadea pûge Abrahamê ãsû ãrîdi ããrîmî: “Murê wãri buri marã ñekû ããrîbure píbu”, ãrîdi ããrîmî. Marîpu irasû ãrîmakû pégu, Abraham Îgûrê bûremudi ããrîmî. Irasirigu Marîpüre bûremugû, Îgû îurõ marî ñekû ããrîdi ããrîmî. Marîpu boanerãrê masûgû ããrîmî. Îgû werenîrî merã dupuyurogue marîdeare ããrîmakû irimasîmi.

¹⁸ Marîpu Abrahamê: “Mu parãmerã ããrîturiarã wãrã ããrîrãkuma”, ãrîripoere Abraham gapu pûrã marîdi ããrîmî. Pûrã marîkeregu: “Marîpu Îgû yure ãrîderosûta irigukumi”, ãrî bûremudi ããrîmî. Irasirigu Abraham wãri buri marã ñekû waadi ããrîmî. ¹⁹ Îgû cien bojori opakeregu, Îgû marãpode búro ããrîkerepuru, Marîpüre bûremusiã: “Neõ pûrãkubirikoa”, ãrî gûñabiridi ããrîmî. ãsû gapu ãrî gûñadi ããrîmî: “Gware përaguereta pûrãkuboadero tarikerepuru, Marîpu Îgû yure ãrîderosûta irigukumi. Yu irire masîa”, ãrîdi ããrîmî. ²⁰ “Marîpu ãrîderosûta irigukumi”, ãrî bûremurîrê neõ piribiridi ããrîmî. Irasirigu gûñatura, Marîpüre bûremunemodi ããrîmî. “Marîpu tutaririgu ããrîmî”, ãrî, usuyari sîdi ããrîmî. ²¹ Irasirigu Abraham: “Marîpu yure ãrîderosûta diayeta Îgû turari merã iriyuwarikugukumi. Yu irire õãrõ masîa”, ãrî bûremudi ããrîmî. ²² Îgû bûremumakû, Marîpu Îgûrê: “Õãgû ããrîmî”, ãrî îãdi ããrîmî.

²³ Irire Marîpuya werenîrî gojadea pûguere gojasûdero ããrîbú. Iri Abrahamã direta gojadea meta ããrîdero ããrîbú. ²⁴⁻²⁵ Marîpu Abrahamê: “Õãgû ããrîmî”, ãrî îãderosûta marîdere: “Õãrã ããrîma”, ãrî îãburire gojadea ããrîdero ããrîbú. Irasirigu Marîpu, marî Îgûrê bûremumakû, marîdere: “Õãrã ããrîma”, ãrî îãmi. Marî ñerî iridea waja Marîpu Jesure Îgûrê wëjêmurãguere wiadi ããrîmî, marîrê boabosaburo, ãrîgû. Marî Opu Jesús boadero puru, Marîpu marîrê õãrã, waja opamerã ããrîmakû iribu, Îgûrê masûdi ããrîmî.

5

Marîpu îurõ waja opamerã ããrã, ãrî gojadea

¹ Marī Opāre Jesucristore marī būremumakū, Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi. Irasirigū Marīpu, Jesús marī űērī iridea waja boabosadea merā marīrē ĩgū merā siuñajārī opamakū iridi āārīmī. ² Marī Jesucristore būremurā, Marīpu marīrē maĩgū merā ōārō āārā. Pūrugue Marīpu ĩgū irirosū marīrē ōārā āārīmakū irigukumi. Irasirirā gūñaturari merā, ōārō űsuyari merā ĩgū ōārō iriburire yúa. ³ Gajire masīa. Marī űērō tarirā, Marīpūre marīrē iritamugūrē gūñaturanemorākoa. Irasirirā marī űērō tarik-ererā, űsuyamasīa. ⁴ Marī ĩgūrē gūñaturari merā űērō taririre bokatūmakū, Marīpu marīrē: “Ōārō yāma”, ārīgukumi. Irasirirā, ĩgū marīrē ōārō iriburire gūñaturari merā yúa. ⁵ Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī marī merā āārīdoregū. Irasirigū Ōāgū deyomarīgū merā marīrē ĩgū maĩrērē opatarimakū yāmi. Irasirirā: “Marīpu marīrē: ‘Ōārō iritamugara’, ārīdeare keoro irigukumi”, āri masīa.

⁶ Marī basi peamegue waaburire tarimasībirimakū, Marīpu marīrē tauripoe ejamakū, Cristo marī űērārē boabosadi āārīmī. ⁷ Marī gapū sugū boaboadeare boabosabirikoa, ĩgū diayemarē irigū āārīkerepūru. Gajipoe irirā sugū ōāgū gapūre boabosabokoa. ⁸ Marīpu gapū marī űērā āārīkerepūru ĩgū marīrē būro maĩrērē masīmakū iribu, Cristore iriudi āārīmī. Irasirigū Cristo mariya āārībūrire boabosadi āārīmī. ⁹ Cristo boagū ĩgūya dí béodea merā Marīpu marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. ĩgū irasiridero nemorō ĩgū āārīpererā űērārē wajamoārīnū ejamakū, Cristo merāta marīrē taugukumi. ¹⁰ Marī Marīpūre gāāmemerā āārīkerepūru, ĩgū magū marīrē boabosadea merā ĩgū merā siuñajārī opamakū iridi āārīmī. ĩgū irasiridero nemorō Cristo marīrē boabosa, dupaturi okadea merā marīrē ĩgū merā siuñajārī oparārē taugukumi. ¹¹ I gaji āārīnemoa. Marīpu, marī Opū Jesucristo merā marīrē ĩgū merā siuñajāmakū irideare gūñarā, ĩgū merā būro űsuyāa.

Adán, irasū āārīmakū Cristo iridea

¹² Āsū āārā. Neōgoraguere Adán űērī iripūroridi āārīmī. ĩgū űērī iri-dea waja boadi āārīmī. ĩgū sugūya waja merāta āārīpererā ĩgū parāmerā āārīturiarāde űērī iri, boamurā dita āārīma. ¹³ Marīpu Moisésē ĩgū doreri pīburi dupuyurogueta masaka űērī irisianerā āārīmā. ĩgūsā űērī irikerepūru iri doreri marīmakū, Marīpu ĩgūsārē: “Iri dorerire tarinugārī waja, waja opama”, ārībiriidi āārīmī dapa. ¹⁴ Irasū āārīkerepūru, Adán parāmerā āārīturiarā Moisés āārīdeapoege āārīnerāde boanerā āārīmā. ĩgūsā Marīpu doredeare Adán tarinugāderosū iribirikererā, ĩgūsā űērī iridea waja boanerā āārīmā. Adán i űmarē āārīpūrorigū, Marīpu doredeare tarinugāpūroridi āārīmī. Jesucristo gapū i űmūguere aarīgū, Marīpu dorerire tarinugābiripūroridi āārīmī.

¹⁵ Marī Adán tarinugādeare, Marīpu marīrē maĩgū ōārō irideare masīa. Adán sugūya waja merāta masaka āārīpererā boamurā dita āārīma. Marīpu gapū marīrē maĩgū, marīrē taubure Jesucristore iriudi āārīmī. Irasirigū Jesu-cristo sugū āārīkeregū, āārīpererāya āārībūrire wajamarīrō boabosadi āārīmī. Irasirigū Marīpu Jesucristo merā marīrē wāro ōārī iridi āārīmī. ¹⁶ Adán Marīpu doredeare suñarō tarinugāde waja merāta āārīpererā masaka waja opama. Marī wāri űērī irikerepūru, Marīpu marīrē maĩgū, wajamarīrō Jesucristore iriudi āārīmī, marī űērō iridea wajare taudoregū. Irasirigū Jesús merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. ¹⁷ Adán sugū Marīpu doredeare tarinugāde waja merāta marī āārīpererā boamurā dita āārā. Marīpu gapū marīrē būro maĩgū Jesucristore iriudi āārīmī, marīrē

boabosadoregu. Irasirigu Jesucristo sugu marĩrẽ wajamarĩrõ boabosadea merã Marĩpu marĩrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ããmi. Ìgũ irasiridero nemorõ Jesucristo merã Ìgũ irasũ ãrĩ ããrãrẽ maama okari opamakũ irigukumi, Ìgũ turari merã Ìgũyare iriburo, ãrĩgũ.

¹⁸ Adán, Marĩpu doredeare tarinugãdea waja merãta masaka ããrĩpererã ñerĩrẽ iriwekabejama. Irasirirã Marĩpu wajamoõsumurã dita ããrĩma. Jesucristo diayema irigu marĩ ñerĩ iridea waja boabosadea merã gapu Marĩpu marĩrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ããmi, Ìgũ merã ããrĩnikõãburo, ãrĩgũ. ¹⁹ Æsũ ããrã. Adán, Marĩpu doredeare tarinugãdea waja merãta masaka ããrĩpererã ñerĩrẽ irirã dita ããrĩma. Jesucristo Marĩpu dorerire iridea merã ããrĩpererã Ìgũrẽ buremurãnorẽ waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigu Marĩpu Ìgũsãrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ããmi.

²⁰ Marĩpu Ìgũ dorerire pídi ããrĩmĩ, marĩrẽ iri dorerire tarinugãrĩrẽ masĩnemomakũ iribu. Wãri ñerĩ marĩ irikerepuru, Marĩpu gapu marĩrẽ burõ maĩgũ, marĩ ñerĩ iriro nemorõ Jesucristo merã marĩrẽ õãtariro iridi ããrĩmĩ. ²¹ Marĩ ããrĩpererã ñerĩ iridea waja boamurã dita ããrĩunanerã ããrĩbũ. Irasũ ããrĩkerepuru, Marĩpu marĩrẽ maĩgũ, bopoñarĩ merã ããsĩã, marĩ Opu Jesucristo boabosadea merã marĩrẽ waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ, Ìgũ purõ perebiri okarire opadoregu.

6

Cristo merã õãrõ ããrĩrã, waja opamerã ããrĩrĩmarẽ gojadea

¹ Marĩpu marĩrẽ bopoñamakũ ããrã, ¿naãsũ ãrĩrãkuri? Marĩrẽ Ìgũ bopoñanemomakũ ããduarã, ¿ñerĩrẽ irinemorãkuri? ² Irasũ neõ ããrĩbea. Marĩ Jesucristo marĩrẽ boabosadi merã boanerã irirosũ ããrã. Irasirirã, boanerã ñerĩrẽ neõ irinemomasĩmerã irirosũ ñerĩrẽ irinemobirikõãrõ gããmea. ³ Masã ire masĩa. Marĩ deko merã wãiyesũrã, marĩ Jesucristoyarã ããrĩrĩrẽ ããrĩmũ. Marĩ Ìgũyarã ããrĩsĩã, Ìgũ boamakũ, marĩde Ìgũ merã boanerã irirosũ waanerã ããrĩbũ. ⁴ Marĩ wãiyesũrã, Ìgũ boadero puru yãasũmakũ, marĩde Ìgũ merã yãasũnerã irirosũ waanerã ããrĩbũ. Marĩpu ããmugasigũ ããrĩgũ Ìgũ turari merã Ìgũrẽ masãgũ, marĩdere Ìgũ merã masãnerã irirosũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ, Ìgũ merã maama okarire opaburo, ãrĩgũ.

⁵ Marĩ Cristoyarã ããrĩsĩã, Ìgũ boaderosũta marĩde Ìgũ merã boanerã irirosũ waanerã ããrĩbũ. Irasirirã, Ìgũ boadigũ masãderosũta marĩde masãrãkoa. ⁶ Æsũ masĩa. Cristo curusagũ boamakũ, marĩ ñerĩ direta iririkunerã Ìgũ merã curusagũ boanerã irirosũ waanerã ããrĩbũ. Irasiriro marĩ ñerĩrẽ uribejari, marĩrẽ tarinugãmasĩbirikoa pama. ⁷ Masaka boadero puru, Ìgũsã ñerĩ iririkurire neõ irinemobirikuma.

⁸ Marĩ Cristo merã boanerã irirosũ ããrĩrã: “Ìgũ merã õãrõ ããrĩnikõãrãkoa”, ãrĩ buremua. ⁹ Idere õãrõ masĩa. Cristo boadero puru, Marĩpu Ìgũrẽ masũ, dupaturi okamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigu Cristo dupaturi neõ boabirikumi pama. Boari neõ dupaturi Ìgũrẽ tarinugãmasĩbirikoa. ¹⁰ Ìgũ suñarõta boari merã marĩ ñerĩ iridea wajare boa, wajaripeokõãdi ããrĩmĩ. Ìgũ boadero puru, Marĩpu Ìgũrẽ masũ, dupaturi okamakũ iridi ããrĩmĩ. Ìgũrẽ masũ, dupaturi okamakũ iridero puru, Marĩpu gããmerõsũta irigu Marĩpu merã õãrõ ããrĩnikõãmi. ¹¹ Irasirirã masã ãsũ ãrĩ gũñaka! “Gua Opu Jesucristo merã gua boanerã irirosũ ããrĩsĩã, gua ñerĩrẽ iriunaderosũ irinemobirikoa”, ãrĩ gũñaka!

“Irasirirā ĩgūyarā āārīsīā, Marīpu gāāmerōsūta iri, ĩgū merā ōārō āārīnīkōārā!” ārī gūñaka!

¹² Irasirirā musāya dupu boaburi dupu merā ñerīrē neō irinemobirikōāka, musā ñerīrē ñaribejari musārē tarinugābirikōāburo, ārīrā! ¹³ Musāya mojōrī, musā gūñarī, āārīpereri musāya dupugue āārīrī merā ñerīrē iribirikōāka! Musā Cristo merā boanerā dupaturi okarā irirosū āārā. Irasirirā āsū gapu irika! Āārīpereri musāya dupugue āārīrīrē Marīpure wiaka, ĩgū gāāmerōsūta ōārī direta irimurā! ¹⁴ Marī irire irasirimakū, marī ñerī iriduarī marīrē tarinugāmasībirikoa. Marīpu marīrē: “Yu Moisére doreri pīdeare iribirimakū, musārē bēogura”, ārībemi. Āsū gapu marīrē yāmi. ĩgū marīrē maīgū āārīsīā, marīrē iritamumi, ĩgū doredeare iriburo, ārīgū.

Marī, Cristore moāboerā āārīrīmarē gojadea

¹⁵ Marīpu marīrē maīmakū ĩārā: “Marī, Marīpu doreri pīdea merā āārībea. Irasirirā ñerīrē irirā!” ħārīrī? Irire neō ārībirikōārā! ¹⁶ Musā ire ōārō masīa. Marī sugu dorerire irirā, ĩgūyarā ĩgūrē moāboerā āārīrākoa. ĩgū marī opu āārīrīgukumi. Iri irirosūta marī ñerī iriduarī, marī opu, marīrē doregu irirosū āārīrōkoa. Irasirirā marī ñerī iririre pirimerā, Marīpu merā perebiri okari bokabirikoa. ĩgū doreri gapure irirā ĩgūrē moāboerā diayemarē irinīrākoa. ¹⁷⁻¹⁸ Iripoegue ñerī iridoreguyarā ĩgūrē moāboerā irirosū musā ñerī iriduarire irinerā āārībū. Marīpu musārē ĩgūya buerire pēmasīmakū iridero puru, ĩgū doreri gapure musā ōārō irituyāa. Irasirirā ñerī iridoreguyarā ĩgūrē moāboerā irirosū neō āārībea pama. ĩgūrē wirinerā irirosū āārīrā, Marīpure moāboerā ñajānerā āārā, diayema gapure irimurā. Irasirirā irire gūñarā: “Mu guare irasirideā ōātaria”, ārī, usuyari sīka ĩgūrē! ¹⁹ Yu ire musārē pēmasīmakū gāāmegū, masaka ĩgūsā gūñarī merā wererosū werea. Iripoegue āārīpereri musāya dupugue āārīrī merā āmarīkū ñerī direta irinīkōānerā āārībū. Daporare āārīpereri musāya dupugue āārīrīrē Marīpure wiaka, ĩgūrē moāboerā diayema direta irimurā! Irasirirā ĩgū gāāmerī direta iririkarākoa.

²⁰ Iripoegue musā ñerī iriduarī direta irirā, Marīpure moāboerā ĩgū gāāmerī direta iriro gāāmekoa, ārībirinerā āārībū. ²¹ Musā ñerīrē irasirirā, ħñeéno ōārīrē bokari? Dapora musā ñerī iriunadeare gūñarā, buro guyasīrīa. Iri ñerīrē musā iridea waja perebiri peamegue waabokuyo. ²² Iripoegue marī ñerī direta iridoregure moāboerā irirosū āārīunanerā āārībū. Daporare Marīpu marīrē wiuderō puru, ĩgūrē moāboerā āārā. Irasirirā ĩgū gāāmerīrē iriwāgārā, ĩgū puro perebiri okarire opamurā āārā. ²³ Ñerī irirāno, ĩgūsā ñerī iriri waja, perebiri peamegue waarīre wajatarākuma. Marīpu, marī opu Jesucristore buremurā gapure wajamarīrō ĩgū puro perebiri okari opaburire sīgukumi.

7

Mojōsiarima keori merā weredea

¹ Yaarā, musā Marīpu Moisére doreri pīdeare ōārō masīa. Sugu masaku ĩgū okarinurī direta iri dorerire irimasīmi. ² Marīpu doreri pīdea āsū āārā. Sugo nomeō igo mojōsiadero puru, igo marāpu okaripoere igo ĩgū merā āārīnīkōākumo. ĩgū boamakū, igo marāpu dagu merā āārīrīdeā perekoa. Gajigu merā mojōsiamasīkumo doja. ³ Igo marāpu okakerepuru gajigu merā marāpukugo, ĩgū merā ñerō irigo Marīpu dorerire tarinugāgō irikumo. Igo marāpu boadero purugue dita gajigu merā marāpukumasīkumo. Irasirigo ĩgū merā ñerō irigo meta irikumo. Marīpu dorerire tarinugābirikumo.

4 Yaara, masāde āsūta āārā. Iripoegue Marīpu Moisére doreri pīdea merā āārīnerā āārībú. Jesucristo boamakú, ĩgú merā boanerā irirosú āārīsīā, daporare iri doreri pīdea merā āārībea. Jesucristo boa, masārī merā Marīpu marīrē ĩgúyarā āārīmakú iridi āārīmí, ĩgú gāāmerīrē iriburo, ārīgú. ⁵ Iripoeguere marī ñerīrē ʋaribejari direta iriunanerā āārībú. Marīpu Moisére doreri pīdeare masīdero pʋrʋ, iri dorerire tarinʋgā, āārīpereri marīya dupʋma merā ñerīrē ʋaribejanemonerā āārībú. Irasirirā perebiri peamegue waamurā dita āārīnerā āārībú. ⁶ Daporare pama marī Cristo merā boanerā irirosú āārīsīā, Marīpu Moisére doreri pīdea merā āārībea. Irire tariwerenerāgue āārā. Irasirīgʋ Marīpu, Ōāgú deyomarīgú merā marīrē maama okarire opamakú yámi, ĩgú gāāmerīrē iridoregʋ.

Marīrē ñerī irimakú iriri marīguere āārīrīmarē weredea

7 Irasirirā, Marīpu Moisére doreri pīdeare: “Ñegorāa”, ¿ārīrākuri? Neō irasú ārībīrikōārā! Irita yʋ ñerī iririkʋrīre masīmakú iribu. Iri doreri pīdea āsú ārā. “Gajerāyare bʋro ʋaribejabīrikōāka!” Irasirīgʋ, iri doreri marīmakú, yʋ gajerāyare ʋaribejarire masībīribokuyo. ⁸ Iri doreri: “Āsú irībīrikōāka!” Ārīdeare masīdero pʋrʋ, iri yʋre āārīpereri ñerīrē ʋaribejamakú iribu. Iri doreri marīmakú: “Irire tarinʋgāgú irikoa”, ārīmasībīribokuyo. ⁹ Yʋ iri dorerire masīburi dupuyuro: “Yʋ, Marīpu merā ōārō āārīkōāgú irikoa”, ārī gūñadibu. Iri dorerire masīdero pʋrʋ, irire tarinʋgāgú: “Ñerō irīgʋ irikoa, Marīpu merā ōārō āārībīrikoa”, ārī masībʋ pama. ¹⁰ Marī iri dorerire irirā, Marīpu merā ōārō āārīkōābokoa. Yʋ gapʋ irire iripeomasībīrīsīā, ñerī irīdea waja, waja opagʋ, perebiri peamegue waabodi dujabʋ. ¹¹ “Marīpu dorerire irīgʋ, ĩgú merā ōārō āārīkōāgú irikoa”, ārī gūñakerepʋrʋ, yʋ ñerī ʋaribejari, yʋre Marīpu dorerire tarinʋgāmakú iribu. Irasirīgʋ iri dorerire tarinʋgāsīā, ñerī irīdea waja, waja opagʋ peamegue waabodi dujabʋ.

¹² Irasú āārīkerepʋrʋ, Marīpu Moisére doreri pīdea ōārī āārā. Diayema doreri āārā. Marīpu irire pīdi āārīmí marīrē iritamubu. ¹³ Iro tamerārē Marīpu doreri ōārī āārīkerero, ¿marīrē peamegue waabonerā dujamakú irikuri? Neō irasú āārībīrikoa. Marī ñerī iriri gapʋ marīrē peamegue waabonerā dujamakú iribu. Irasiriro Marīpu ĩgú ōārī doreri pīdea merā marī ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārī masīsūa.

¹⁴ Ire masīa marī. Marīpu ĩgú dorerire Ōāgú deyomarīgú merā Moisére pīdi āārīmí. Irasiriro ōārī dita āārā. Marī gapʋ marī ñerīrē ʋaribejari merā ñerī iridoregʋre duasūnerā irirosú āārā. Irasirirā ñerīrē iririkʋrā āārā. ¹⁵ Ōārīrē iridʋakererā, irībea. Ñerīrē iridʋabīrīkererā, irīnikōāa. Marī irasiririre pēmasībea. ¹⁶ “Ñerīrē iridʋabīrīkoā”, ārīkererā, irīkōāa. Irasirīkererā: “Ñerīrē iridʋabīrīkoā”, ārīrā, Marīpu dorerire: “Ōārī āārā”, ārī masīa. ¹⁷ “Marī ñerīrē dupaturi irībea pama”, ārīkererā, ñerīrē irirā, marī basi meta irire yáa. Marīguere ñerī āārīrī gapʋ marīrē irire irimakú yáa. ¹⁸ Marī ñerīrē ʋaribejari merā ñerī direta irirā yáa. Irasirirā: “Marīguere ōārī máa”, ārī masīa. Marī ōārīrē iridʋakererā, bokatīūbea. ¹⁹ Marī ōārī iridʋakererā, irībea. Ñerī iridʋabīrīkererā, iri gapʋre yáa. ²⁰ Irasirirā marī basi: “Ñerīrē dupaturi irībīrikoa”, ārīkererā, irīkōāa doja. Marīguere ñerī āārīrī gapʋ marīrē irire irimakú yáa.

²¹ Irasiriro āsú waáa marīrē. Ōārīrē marī iridʋakerepʋrʋ, marīguere ñerī āārīrī marīrē ñerī direta irimakú yáa. ²² Marī basi marī gūñarīgue: “Marīpu dorerire iridʋakoa”, ārī gūñāa. ²³ Iri dorerire iridʋakerepʋrʋ, marī ñerī

iriduarire gapu marī gūñarīgue ðārī iriduarire tarinugāa. Irasirirā marī basi iri ñerī iriduarire tarinugāmasībea.

²⁴ Marī basi ñerī iriduarire tarinugāmasīmerā, buro bujawereri merā: “¿Noā marirē ñerī iridea wajare taugakuri, Marīpu merā ðārō āārīburo, ārīgū?” ārī gūñāa. ²⁵ Marīpu dita Jesucristo marī Opu merā marirē taumasīmi. Irasirirā Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīa. Irasirirā marī gūñarīgue: “Marīpu dorerire iriduaakoa”, ārī gūñāa. “Gua Opu āārā mu”, ārā ĩgārē. Marī irasū ārīkerepu, marī ñerirē uaribejari, marirē ñerirē iridoregu irirosū āārīkōāa dapa.

8

Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā ðārō āārīrīmarē gojadea

¹ Dapora Marīpu marirē Jesucristoyarārē ñerirē uaribejarire piri, Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirārē: “Wajamoāgura”, ārīrīno neō māa. ² Ōāgū deyomarīgū, marī Jesucristoyarā ĩgū dorerosū irimakū, marī ñerī iririkarire pirimakū yāmi. Irasirigu marirē, perebiri peamegue waabonerārē Marīpu merā ðārō āārīmakū yāmi. ³ Marī ñerī iriri direta uaribejasīā, Marīpu Moisére doreri pideare neō iripeomasībirinerā āārībū. Irasirigu Marīpu gapu ĩgū magārē iriudi āārīmī, marī ñerī iridea waja boa, wajaribosadoregu. ĩgū ñerirē iribirikeregu, marī ñerī iridea waja, waja oparā irirosū dupukugu, marirē boabosadi āārīmī, marī ñerī iridea waja oparire wajarigu. ⁴ Marīpu, marirē ĩgū dorerire iriburo, ārīgū, irasiridi āārīmī. Irasirirā marī ñerī iririre uaribejabea. Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirā yāa.

⁵ Ñerī iririre uaribejarā, iri direta gūña, iriduaama. Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirā gapu, ĩgū gāamerī direta gūña, iriduaama. ⁶ Ñerī direta gūña, iriduarā, perebiri peamegue waarākuma. Ōāgū deyomarīgū gāamerī direta gūña, iriduarā gapu Marīpu merā perebiri okari oparākuma. Irasirirā siuñajārī merā āārīrākuma. ⁷ Ñerī direta gūña, iriduarā, Marīpure ĩaturirā āārīma. ĩgū dorerire iriduaabiri, irire neō irimasībema. ⁸ Irasirirā ñerī iriri direta uaribejarā, Marīpure usuyamakū irimasībema.

⁹ Musā gapu ñerī iriri direta uaribejabea. Ōāgū deyomarīgū musāguere āārīmi. Irasirirā ĩgū turari merā ĩgū dorerosū yāa. Ōāgū deyomarīgūrē opamerā gapu, Cristoyarā āārībema. ¹⁰ Marī ñerō iridea waja marīya dupu boaburi dupu āārīkerepu, Cristo marīguere āārīmakū, Marīpu marirē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Irasiriro marīya dupu boakerepu, marīya yujupūrā umugasigū okanīkōārōkoa. ¹¹ Marīpu, Ōāgū deyomarīgū merā Jesucristore boadiguere masū, dupaturi okamakū iridi āārīmī. Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīmakū, Marīpu Jesucristore masūdita marīya dupu boadero pu, marīdere masū, maama okari opamakū irigukumi.

¹² Yaara: “Marīpu marirē irasūta irigukumi”, ārī masirā, ñerī iririre uaribejabirikōārā! ¹³ Ñerī iriri direta uaribejarā, perebiri peamegue waarākoa. Ōāgū deyomarīgū turari merā marī ñerirē uaribejarire pirirā, Marīpu merā perebiri okarire oparākoa.

¹⁴ Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirāno, Marīpu pūrā āārīma. ¹⁵ Marīpu marirē Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. ĩgū marirē Marīpu pūrā āārīmakū yāmi. ĩgū merā Marīpu marirē wajamoāburire güiderosū dupaturi güibeaa.

Irasirirā Īgū iritamurī merā güiro marīrō Marīpüre: “Yurū”, āri masīa. ¹⁶ Ōāgū deyomarīgū marī güñarīgue marīrē: “Diayeta Marīpū pūrā āārā”, āri masīmakū yāmi. ¹⁷ Irasirirā marī Īgū pūrā āārīsīā: “Āārīpererire yū pūrārē sīgura”, ārideare Cristo merā irire oparākoa. Marī Cristoyarā āārīsīā, Īgū i ūmugue ñerō tariderosū marīde ñerō tarikererā, pūrāgue ūmugasigue Īgū āārīrōsūta Īgū merā ōārō āārīrākoa.

¹⁸ Dapora marī i ūmugue ñerō tarikererā, pūrāgue ūmugasigue Marīpū marīrē ōārī siburire güñarā: “Buro ñerō taribeā”, āri masīa. ¹⁹ Sunū Marīpū marīrē: “Īsā yū pūrā āārīma”, āri, ōārīrē sīgukumi. Īgū marīrē siburire āārīpereri Īgū i ūmūma iridea, masaka gajinorē buro ĩāduarā irirosū yūro yāa.

²⁰ Iripoegue Adán ñerīrē iripūroridae waja i ūmūma poyakōādero āārībū. Iri gāāmerō poyabiridero āārībū. Marīpū dorederosū poyadero āārībū. Irasirikeregū, pūrāgue ōārī gorawayugukumi. ²¹ Irasirīgū Marīpū, i ūmūma boapereburi āārīkerepūrū, marīrē Īgū pūrārē ōārā gorawayurosū, i ūmūma āārīpererire ōārī dita gorawayugukumi doja. ²² Ire marī masīa. Adán ñerīrē iripūroridae marīrē, daporagudere āārīpereri i ūmūma Marīpū iridea, nomeō majīgū nijiwāgūgō pūrīsūrōsū āārā. ²³ I Īgū iridea irirosūta marīde poyari merā āārā. Marī Īgūyarā āārīnūgāmakū, Ōāgū deyomarīgūrē marīrē sīdi āārīmī. Daporare buro ñerō tarikererā, pūrāgue Īgū marīrē: “Yū pūrā āārīma”, āri, boabiri dupure maama dupure siburire usuyari merā yūa. ²⁴ “Marīpū marīrē: ‘Taugara’, ārīderosūta taugukumi”, āri yūmasīa. Īgū marīrē taudero pūrū, marī irire yūderosū neō yūnemobirikoa. ²⁵ Marī gajinorē ĩābirikererā güñaturari merā: “Īārākoa”, āri yūrosū, Marīpū pūrāgue Īgū marīrē tauburire güñaturari merā yūro gāāmea.

²⁶ Marī Marīpüre: “¿Naásū sērērō gāāmerī?” āri masībirimakū, Ōāgū deyomarīgū marīrē iritamumu. Irasirīgū, marī Marīpüre keoro sērēmasībirimakū, Ōāgū deyomarīgū marīya āārībūrire Marīpüre ōārō sērēbosami. Masaka werenīrōsū sērēbemi. Marīrē buro bopoñarī merā, ōārō masīrī merā sērēbosami. ²⁷ Marīpū gāāmerōsūta Ōāgū deyomarīgū marī Īgūyarā āārībūrire sērēbosami. Irasirīgū Marīpū, āārīpereri marī güñarīrē masīpeogu, Ōāgū deyomarīgū marīrē sērēbosaridere ōārō masīmi.

Jesucristo turari merā ñerīrē tarīnūgāmasīa, āri gojadea

²⁸ Idere marī masīa. Marīpū Īgū gāāmederosūta marīrē beyedi āārīmī. Irasirīgū āārīpereri marīrē Īgūrē maīrārē waaburire āmumi ōārī direta iribu. ²⁹ Neōgoragueta Marīpū marīrē Īgūyarā āārīmurārē masīsiadi āārīmī. Marī neō deyoaburo dupuyurogueta beyesiadi āārīmī, marīrē Īgū magū irirosū āārīburo, ārīgū. Irasirīgū Īgū magū marī tīgū āārīmī. Marī Īgū pagupūrā wārā āārā. ³⁰ Neōgoragueta Marīpū Īgūyarā āārīmurārē: “Yū pūrā āārīma”, āri beyesiadi āārīmī. Irasirīgū marīrē Īgū beyenerārē Jesūre bāremunūgādoregu siiu: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩāmi. Īgū marīrē irasū āri ĩārārē ūmugasigue Īgū āārīrōsūta Īgū merā ōārō āārīmakū irīgukumi.

³¹ Marī irire masīrā, ¿naásū āerīrī? Āsū ārā. Marīpū marīrē iritamamakū, gajerā marīrē ĩaturikererā, neō poyanorēmasībema. ³² Marīpū marī ñerī iridea waja boabosabure Īgū magū Jesucristore iriudi āārīmī. “Yū magūrē maīsīā, iriubea”, āribiridi āārīmī. Irasirīgū Īgū magūrē iriudi āārīsīā, āārīpereri marīya āārībūrire ōārī direta sīgukumi. ³³ Marīpū marīrē Īgū beyenerārē: “Ōārā,

waja opamerā āārīma”, āri īāmakū, gajerā marīrē: “Nērā āārīma”, neō āri weresāmasībema.

³⁴ Cristo marī űērī iridea wajare boabosa, masā, űmugasigue marīadi āārīmī. Irasirigū Marīpu diaye gapū doami. Marīya āārīburire sērēbosanīkōāmi. Irasirirā gajerā Marīpūre marīrē: “Īsā űērī iridea waja ĩgūsārē wajaōāka!” neō ārīmasībema. ³⁵ Cristo marīrē būro maīmākū, gajerā ĩgūrē: “Neō maīnemobirikōāka ĩgūsārē!” ārīmasībirikuma. Marī űērō tarikererupu, marī diasaro pēñakerepu, gajerā marīrē űērō irikererupu, marī űaboakerepu, surī marīrā āārīkerepu, goero marīrē āārīkerepu, gajerā marīrē wējēkerepu, Cristo marīrē maīgū marī merā āārīnīkōāmi. ĩgū marīrē maīrē neō piribirikumi. ³⁶ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue marī waaburire āsū āri gojasūdero āārībū:

Gūa mūyarā āārīrī waja gajerā guare űmarīku wējēduanīkōāma. Ovejare wējēmurā wējērōgue āārā irirosū guare yāma, āri gojasūdero āārībū.*

³⁷ Marī gapū űērō tarikererā, Cristo marīrē maīgū iritamurī merā, marī āārīpereri űērē tarinūgāa. Irasirirā ĩgū merāta gūñaturanemoa. ³⁸ Irasirigū ire űārō masīa. Marīpu marīrē būro maīmi. Marī Opūre Jesucristore iriugu, ĩgū marīrē maīrē masīmakū iridi āārīmī. Marī boamakū, o marī yoaripoe okamakū, marīrē maīgū marī merā āārīnīkōāmi. Marīpūre wereboerā, masaka oparā, wātēa oparāde Marīpūre marīrē maīrē pirimakū irimasībema. Marīrē gajino irimakū, Marīpu marīrē maīgū marī merā āārīmī. Daporama āārīrī, purama āārīburide Marīpūre marīrē maīrē pirimakū irimasībirikoa. ³⁹ Marī űmarōgue waamakū, o űkūārōgue waamakū, marīrē maīgū marī merā āārīmī. Gajinode Marīpu iridea āārā. Irasiriro iride ĩgūrē marīrē maīrē pirimakū irimasībea. Marīrē marī Opū Jesucristoyārē ĩgū maīrī neō perebirikoa.

9

Israel bumarā Marīpu beyenerā āārīma, āri gojadea

¹ Yū, Cristore būremugū āārīgū, diayeta werea mūsārē. Ārīgatobea. űāgū deyomarīgūde yū merā āārīgū, yū ārīrē: “Diayeta āārā”, āri masīmakū yāmi. ² Yaarā Israel bumarā Cristore būremubirimakū ĩāgū, būro būjawereri merā gūñarikua. ³ ĩgūsā ĩgūrē būremumakū gāāmegū, yū gapū gorawayuduadāa: “Perebiri peamegue wajamoāsūbokuma”, ārīgū. Yū ĩgūsārē irasiribosagu Cristore dukawarinugājagu, ĩgūrē neō dupaturi ĩānemobirikoa. ⁴ ĩgūsā, Israel parāmerā āārīturiarā āārīma. Marīpu ĩgūsārē: “Yū pūrā āārā”, ārīdi āārīmī. ĩgū gosewasiriri merā ĩgūsā watope āārīdi āārīmī. ĩgūsārē: “Yū, mūsā Opū āārā. Mūsā, yaarā āārā”, ārīdi āārīmī. ĩgūsārē ĩgū dorerire masīburo, ārīgū, Moisére irire pīdi āārīmī. “Yaa wiigue yūre būremurā, āsū irika!” āri pīdi āārīmī. “Mūsā parāmerā āārīturiarārē űārō iritamugūra”, ārīdi āārīmī. ⁵ Israel pūrā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora, gua űekūsāmarā āārīnerā āārīmā. Cristode marī irirosū dupukugu deyoagu ĩgūsā parāmi āārīturiagu, Israel bumata āārīdi āārīmī. ĩgū āārīpererā, āārīpereri Opū āārīmī. Irasirirā ĩgūrē: “űātaria mu”, āri, űsuyari sīnīrā! Irasūta irirā!

⁶ Israel bumarā āārīpererā diayeta Marīpūyarāgora āārībema. Irasirigū Marīpu Israel bumarārē: “Yaarārē āsū irigura”, ārīdeare ĩgūsārē āārīpererārē iribirimakū ĩāgū: “Marīpu ĩgū ārīderosūta iribemi”, āri gūñabea yū. ⁷ Israel bumarā, ĩgūsā űekū Abraham parāmerā āārīturiarā āārīkerepu, Marīpu

* 8:36 Sal 44.22

Īgūsārē āārīpererārē: “Diayeta yu pūrā āārīma”, ārī ĩābemi. Irasirigu Abrahārē: “Mu magū Isaac parāmerā āārīturiarā dita diayeta mu parāmerā āārīturiarā āārīrākuma”, ārīdi āārīmi. 8-9 Marīpu Abrahārē Īgū magū Isaac deyoaburire weregu, āsū ārīdi āārīmi: “Gaji bojori ipapoeta aarigura doja. Iripoeta mu marāpo Sara majīgārē pūrākugokumo”, ārīdi āārīmi. Irasirigu Marīpu ārīderosūta Abraham magū deyoadi āārīmi. Irasirirā marī ire masīa. Abraham parāmerā deyoaturiwāgārā āārīpererā Marīpu pūrā āārībema. Marīpu ārīdeare buremurā dita diayeta Abraham parāmerā āārīturiarā, Marīpu pūrā āārīma.

10 Gaji āsū āārā. Isaac, Rebeca merā marāpokudero puru, igo ūma pērāgue pūrākudeo āārīmo. Īgūsā pagu Isaac, gua űekū āārīdi āārīmi. 11-13 Īgū pūrā deyoaburi dupuyuro, Īgūsā ōārīrē, o űerīrē iriburi dupuyuro Marīpu Īgūsā pago āārībore āsū ārīdi āārīmi: “Īgū tīgū Īgū pagumūrē moāboegukumi”, ārīdi āārīmi. Īgū igore irire ārīderosūta Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Jacore beyebu. Esāu gapure beyebiribu”, ārī gojasūdero āārībū. Irasirigu Marīpu Jacore beyederosūta Īgūyarā āārīmurārē beyegu, Īgūsā gajino iriburi dupuyuro Īgū gāāmederosūta Īgūsārē: “Yaarā āārīma”, ārīdi āārīmi.

14 Irire pérā, űnāsū gapu ārīrākuri marī? “Sugu gajino iriburi dupuyuro Marīpu Īgūrē beyegu, diaye iribemi”, űārīrākuri? Irasū ārībirikōārā! Marīpu diayeta irigu āārīmi. 15 Iripoegue Marīpu Moisésere āsū ārīdi āārīmi: “Yu bopoñarī merā ĩaduārārē bopoñarī merā ĩagura. Yu maīrī merā ĩaduārārē maīgura”, ārīdi āārīmi. 16 Irasirirā ire masīa. Marīpu, Īgū bopoñaduārārē bopoñarī merā ĩāmi. Masaka Īgūrē bopoñadoremakū meta, Īgūsā ōārī irimakū meta Īgūsārē bopoñarī merā ĩāmi. 17 Marīpu Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmi Egipto marā opure, faraōrē: “Yu gāāmerōsūta mūrē Egipto marā opu āārībure pību, mu merā yu turarire āārīpererārē ĩmubu. Āārīperero marārē, yu turagu āārīrīrē masīdoregu, irasiribu”, ārīdi āārīmi. 18 Irasirigu Īgū bopoñaduārārē bopoñarī merā ĩāmi. Īgū dorerire pēduamerārē nemorō pēduabirimakū yāmi.

19 Yu irasū ārīrīrē pérā, musā āsū ārībokoa: “Marīpu Īgū basita masakare Īgū dorerire pēduabirimakū irikeregu, űnasirigu Īgūsārē wajamoāgukuri? űNasirisīā, Īgū gāāmerō irasiririre kāmutamasi bokuri marī?” ārī pūrīwisi sērēñabokoa. 20 Irire irasū ārībirikōāka! Marī masaka ubu āārīrā, Marīpu irinerā āārā. Irasirirā Īgūrē: “űNasirigu yure irasū yāri mu?” ārī pūrīwisi sērēñamasībea. Diarisoro irisoro weagore: “űNasirigo yure irasū yāri mu?” ārīberosūta marīde Marīpūre irasū ārīmasībea. 21 Sorori weago diari merā igo iriduaro irikumo. Irasirigo ōārī soro iriduago, ōārī soro irikumo. Iri diari merāta ubu āārīrī soroderē iriduago, ubu āārīrī soro irikumo. Igo diari merā irirosūta Marīpude masakare Īgū iriduarosūta yāmi.

22 Marīpu peamegue Īgū bēomurārē, Īgūsārē Īgū turari merā buro wajamoāburire masīdoregu, Īgūsā űerō iririre gūñatura, mumurō marīrō Īgūsārē wajamoābemi. 23 Marī Īgū bopoñarī merā ĩārā gapure Īgū ōatarigu āārīrīrē masīburo, ārīgū, Īgūsārē irasirigu yāmi. Neōgoragueta marīrē āmugasigue Īgū āārīrōsūta Īgū merā ōārō āārīmurārē beyedi āārīmi. 24 Marīrē beyegu, surāyeri judio masaka watopegue āārīrārē, gajerā judio masaka āārīmerā watopegue āārīrādere beyedi āārīmi, Īgūyarā āārīburo, ārīgū. 25 Marīpuya werenīrī gojadea pūgue Īgūya kerere weredupuyudi Oseas, judio masaka āārīmerāyamarē āsū ārī gojadi āārīmi:

Marĩpu ãsũ ãrĩmi: “Yaarã ããrĩbirinerãrê: ‘Yaarã ããrĩma’, ãrĩgukoa. Yu maĩbirinerãrê: ‘Yu maĩrã ããrĩma’, ãrĩgukoa”, ãrĩmi.

²⁶ Marĩpu: “Musã, yaarã meta ããrã”, ãrĩdea nikũ marãrê: “Yu okanĩgũ pũrãta ããrã”, ãrĩsũrãkuma, ãrĩ gojadi ããrĩmi.✠

²⁷⁻²⁸ Isaías, Israel bumarã gapure ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi: “Marĩ Opu ĩgũ ãrĩderosũta i ãmũ marãrê mumurõ merã diyeta wajamoõgũkumi. Irasirirã Israel bumarã wãdiyama ĩmpayeri irirosũ wãrã ããrĩkererã, mérãgã tausũrãkuma”, ãrĩ gojadi ããrĩmi. ²⁹ ĩgũta idere ãrĩ gojadi ããrĩmi doja:

Marĩ Opu ããrĩpererã nemorõ turagu, marĩ ñekũsãmarã ããrĩturiarãrê mérãgãrê taubirimakũ, marĩ judio masaka ããrĩpererã bẽosũbonerã ããrĩbũ. Sodoma marãrê, Gomorra marãrê bẽoderosũta marĩdere bẽobodi ããrĩmi, ãrĩ gojadi ããrĩmi.✠

Judio masaka Jesucristoya kerere bũremubiridea

³⁰ Irire pãrã, ¿naásũ ãrĩrãkuri? ãsũ ããrã. Judio masaka ããrĩmerã Marĩpu merã ĩgũsã õãrõ ããrĩburire ãmabirikererã, ĩgũsã Jesucristore bũremurĩ merã irire bokama. Irasirigu Marĩpu ĩgũsãrê: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. ³¹ Judio masaka gapũ: “Marĩpu Moisére doreri pĩdeare marĩ irimakũ, marĩrê: ‘Õãrã, waja opamerã ããrĩma’, ãrĩ ĩãgũkumi”, ãrĩ gũñadima. Irasũ ãrĩ gũñakererã, iri dorerire iripeomasĩbirisã, Marĩpu merã õãrõ ããrĩbema. ³² ¿Nasirirã Marĩpu merã õãrõ ããrĩberĩ? Jesucristore bũremurõ marĩrõ ĩgũsã basĩ Marĩpu Moisére doreri pĩdeare iridea merã gapũ, Marĩpu merã õãrõ ããrĩduadima. Irasirirã Cristore Marĩpu iriudire bũremumerã, Marĩpu pũrogue neõ waabirikuma. ĩgũsã ãtãye, maa deko pĩadeayegue gubu tuameẽmejãnerã irirosũ ããrĩrãkuma. ³³ Marĩpũya werenĩrĩ gojadesa pũgue Marĩpu ĩgũ magũrê iriburire ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Sugu yũ iriubure ãtãye irirosũ ããrĩgũrê Jerusalẽgue pĩgũra. ĩgũrê bũremumerã, iri yegue gubu tuameẽmejãrã irirosũ ããrĩrãkuma. Irasirirã yũ pũrogue neõ ejabirikuma. ĩgũrê bũremurã gapũ: “Ĩgũrê ubogorata bũremukubũ”, ãrĩbirikuma. Yu pũro ejarãkuma, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.✠

10

¹ Yaarã, yũ Israel bumarãrê Marĩpu ĩgũ tauburire bũro gããmea. Irasirigu ĩgũrê ĩgũsãya ããrĩburire bũro sãrẽbosãa. ² Diyeta ĩgũsã Marĩpu gããmerĩrê bũro iriduakererã, ĩgũ gããmerĩrê õãrõ pẽmasĩbema. ³ Marĩpu marĩrê Jesucristore bũremurĩ merã: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãrĩrê masĩbema. Irasirirã ĩgũsã basĩ õãrĩrê iriduakererã, Marĩpu Jesucristore bũremudoregũ iriudire bũremubema. Irasirigu Marĩpu ĩgũsãrê: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãbemi. ⁴ Cristo ããrĩpererĩ Marĩpu Moisére doreri pĩdeare iripeodi ããrĩmi. Irasirigu Marĩpu ããrĩpererã Cristore bũremurãnorê: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi.

⁵ Moisés ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi: “Marĩ, Marĩpu dorerire ããrĩpererĩ iripeomakũ, Marĩpu marĩrê: ‘Õãrã, waja opamerã ããrĩma, yũ merã õãrõ ããrĩrãkuma’, ãrĩ ĩãgũkumi”, ãrĩ gojadi ããrĩmi. ⁶ Marĩpu marĩrê: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãrĩ gapũ ãsũ ããrã. Marĩ Cristore bũremumakũ, Marĩpu marĩrê: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãgũkumi. Irasirirã ãsũ ãrĩ gũñabirikõãka: “¿Noã Cristore ãmũgasigue ããrĩgũrê ãĩdijugukuri marĩrê taudoregũ?” ãrĩ

gũñabirikõåka! Cristo i ãmũguere marĩrẽ taugũ ejasiadi åårĩmĩ. ⁷ Irasirirå doja: “¿Noå, boanerå åårĩrõgue ãkũårĩ gobegue dijagukuri Cristore siu murĩribu?” årĩ gũñabirikõåka! Marĩ basi irire irimasĩña mã. Igũ boa, maså, murĩasiadi åårĩmĩ. ⁸ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue åsũ årĩ gojasũdero åårĩbũ: “Marĩpũya kerere muså pésiåa. Irire musåya disi merå werenå. Musåya gũñarĩgue: ‘Diyeta åårå iri’, årĩ gũñåa”, årĩ gojasũdero åårĩbũ. Irire, marĩrẽ Jesucristo tauri kerere diayeta bũremua. Irasirirå masakare irireta werea. ⁹ Irasirirå marĩya disi merå: “Jesús, yũ Opũ åårĩmĩ”, årĩ werenĩmakũ, marĩya gũñarĩgue: “Igũ boadero pũrũ, Marĩpũ Igũrẽ masũdi åårĩmĩ”, årĩ bũremumakũ, Marĩpũ marĩrẽ p rebiri peamegue waabonerårẽ taugukumi, Igũ merå õårõ åårĩnikõåburo, årĩgũ. ¹⁰ Marĩpũ, marĩ Jesucristo bũremumakũ, marĩrẽ: “Õårå, waja opamerå åårĩma”, årĩ iåmi. Marĩ gajerårẽ: “Jesucristo yure taugũ åårĩmĩ, Igũrẽ bũremua”, årĩ weremakũ, marĩrẽ peamegue waabonerårẽ Igũ taumurå åårĩmakũ yåmi.

¹¹ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Neõ sugũ Igũrẽ bũremugũ: ‘Igũrẽ ubugorata bũremukubũ’, årĩbirikumĩ”, årĩ gojasũdero åårĩbũ. ¹² Marĩpũ, åårĩpererå Opũ åårĩmĩ. Irasirigũ judío masakare, judío masaka åårĩmerådere sũrosũta iåmi. Irasirigũ åårĩpererårẽ Igũrẽ bũremurĩ merå sërërårẽ õårĩrẽ wårĩ sũgukumi. ¹³ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue åsũ årĩ gojasũdero åårĩbũ: “Yũ Opũ, yũ ñerõ irideare yure kåtika!” årĩ sërëråno tausũråkuma. Peamegue wajamoåsũbirikuma”, årĩ gojasũdero åårĩbũ. ¹⁴ Irasũ åårĩkerepũrũ, marĩ Opũre: “Diyeta marĩrẽ taugũ åårĩmĩ”, årĩ bũremumerå, Igũrẽ sërẽmasibema. Igũya tauri kerere pémerå, Igũrẽ bũremumasibema. Igũya kerere Igũsårẽ weregu marĩmakũ, irire masĩbirikuma. ¹⁵ Marĩpũ Igũya kerere weremurårẽ iriubirimakũ, irire wererå waabirikuma. Igũya werenĩrĩ gojadea pũgue åsũ årĩ gojasũdero åårĩbũ: “Marĩpũya õårĩ kerere, Igũ merå õårõ siuñajårĩ opari kerere wererå ejamakũ iårå, marĩ bũro usuyåa”, årĩ gojasũdero åårĩbũ.

¹⁶ Iri Marĩpũ masakare tauri kere åårĩkerepũrũ, wårå péduabema. Isaías åsũta årĩ gojadi åårĩmĩ: “Gua Opũ, Igũså gua wererire péduabema”, årĩ gojadi åårĩmĩ. ¹⁷ Irasirirå Cristoya kerere weremakũ péduripirå, Igũrẽ bũremuråkuma.

¹⁸ Irasirigũ ire sërẽñaduakoa musårẽ. ¿Israel bumarå iri kerere pébiriyuri? Pénerå åårĩmå. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũguedere irasũta årĩ gojasũdero åårĩbũ:

Marĩpũyare wererimaså åårĩpererogue marårẽ Igũya kerere wererå waama. Irasiroo Igũså wereri i ãmũ åårĩpererogue seyakõåa, årĩ gojasũdero åårĩbũ.*

¹⁹ Dupaturi musårẽ sërẽñaduakoa doja. ¿Israel bumarå pékererå, õårõ pémasĩbiriyuri? Pémasĩnerå åårådima. Yũ irire werenemogũ, Moisés årĩdeare werepũrorigura. Åsũ årĩ gojadi åårĩmĩ:

Marĩpũ Israel bumarårẽ åsũ årĩmĩ: “Ubu åårĩrårẽ, yaare pémasĩmerårẽ yaarå åårĩmakũ irigura. Yũ irasirimakũ iårå, muså gapũ Igũsårẽ iåturiråkua. Irasirigũ musårẽ Igũså merå guamakũ irigukoa”, årĩmĩ, årĩ gojadi åårĩmĩ Moisés.*

²⁰ Pũrũ Isaíade: “Irasũ årĩbokoa”, årĩ, gũiri marĩrõ åsũ årĩnemopeodi åårĩmĩ: Åsũ årĩmĩ Marĩpũ: “Yure åmamerå gapũ yure bokama. Irasirigũ yure masĩmerårẽ yure masĩmakũ iribũ”, årĩmĩ, årĩ gojadi åårĩmĩ Isaías.*

Judío masaka āārīmerā Marīpuyarā āārīburire weregū irasū ārī gojadi āārīmī.
 21 Israel bumarā gapure āsū ārī gojadi āārīmī: “Āsū ārīmi Marīpu: ‘Ĕmuriku yu merā ōārō āārīduarā aarika!’ ārādibu ĩgūsārē. ‘Īgūsā gapu yu dorerire tarinugārā, yure pēduabirima’, ārīmi”, ārī gojadi āārīmī Isaias.

11

Marīpu Israel bumarārē beyedeamarē gojadesa

1 Irasirigū mūsārē ire sērēñagura. ĶMarīpu Israel bumarārē: “Yaarā āārīma”, ārīdero puru, ĩgūsārē béokōāyuri? Béobiridi āārīmī. Yude Israel buma, Abraham parāmi āārīturiaguta Benjamīya buma āārā. 2 Iripoegue Marīpu Israel bumarārē ĩgūyarā āārīburo, ārīgū, beyedi āārīmī. ĩgū irasū beyenerārē béobemi. Mūsā Marīpuya kerere weredupuyudi Eliās ĩgūrē: “Israel bumarā waja opama”, ārideare masīkoa. Irire Marīpuya werenīrī gojadesa pūgue āsū ārī gojadi āārīmī: 3 “Yu Opu, Israel bumarā mūya kerere weredupuyurimasārē wējēkōāma. Murē sīdea soepeorore tuūmeédjukōāma. Irasirigu ĩgūsā watope yu suguta murē buremua. Yu irasū āārīmakū iārā, yudere wējēduama”, ārī gojadi āārīmī. 4 ĩgū irasū ārīmakū pégu, Marīpu āsū ārī yujudi āārīmī: “Mu, suguta āārībea. Yaarā siete mil āārīma. ĩgūsārē iritamubu. Irasirirā yure ōārō buremuma. Baal wāikugu keori weadeare neō buremubema. Irasirigu murē wējēduarārē gūibirikōāka!” ārīdi āārīmī. 5 Eliās āārīripoe Marīpu ĩgū beyenerārē iritamuderosūta daporadere Israel bumarā watopere surāyeri ĩgū beyenerārē iritamumi. Irasirirā ĩgūrē buremuma. ĩgūsārē bopoñarī merā iāsīā, beyedi āārīmī. 6 ĩgūsā iririkurire iāgū meta beyedi āārīmī. ĩgūsārē bopoñagū beyedi āārīmī. ĩgūsā ōārō iriadero puru ĩgūsārē beyegu, bopoñagū meta iribokumi. ĩgūsā ōārīrē iridea waja āārībokuyo.

7 Āsū āārā. Israel bumarā ĩgūsā iriri merā, Marīpu ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī iāmakū gāamekererā, ĩgūsā Marīpu merā ōārō āārīburire neō bokabema. Irasirirā Marīpuyare neō pémasīmerā dujama. Marīpu beyenerā gapu ĩgū merā ōārō āārīma. 8 Marīpuya werenīrī gojadesa pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Marīpu ĩgūrē gāamemerārē ĩgūyare pémasībirimakū yāmi. Irasirirā diayemarē pékererā, pémasībema. ĩgū iririre iākererā, iāmasībema. Daporaguedere irasūta āārīnīkōāma”, ārī gojasūdero āārībú.

9 Davide āsū ārīdi āārīmī Marīpūre:

Israel bumarā bosenārī irirā ñerō yāma. Irasirigu, ĩgūsā ñerīrē iriri merā ĩgūsārē wajamoāsūmurā āārīmakū irika!

10 ĩgūsārē pémasīmerā, koye iāmerā irirosū waamakū irika! Ĕmuriku nukūrī ūumarā sūgū pūrīsūrā irirosū ñerō tarimakū irika! ārīdi āārīmī David Marīpūre.*

Marīpu judío masaka āārīmerārē taugukumi, ārī gojadesa

11 Gaji mūsārē sērēñanemogura. ĶJudío masaka Jesucristore buremubirimakū, Marīpu ĩgūsārē béopeokōāyuri? Béopeobiridi āārīmī. ĩgūsā Cristore irasū buremubirimakū, daporare judío masaka āārīmerā gapu Marīpu taumurā āārīma. ĩgūsārē ĩgūyarā waamakū yāmi, judío masakade ĩgūsārē iākūi, ĩgūsāde Cristore buremburo, ārīgū. 12 Judío masaka Cristore buremubirisīā, Marīpu ĩgūsārē: “Yu pūrārē ōārī sīgura”, ārideare opabema. Irasirirā judío masaka āārīmerā gapu Cristore buremurā, irire oparākuma.

* 11:10 Sal 69.22-23

Puru judío masaka Cristore buremumakū, āārīpererārē i ūmu marārē nemorō ōārō waarokoa.

¹³ Daporare musārē judío masaka āārīmerārē weregura. Jesucristo yare musārē judío masaka āārīmerārē ĩgūya kerere weredoregu pīmi. Ire weregu, ubugora irigu meta yāa. ¹⁴ ĩgūyare weregu, gajipoe irigu surāyeri yaarārē judío masakare musārē ĩākūimākū iribokoa, ĩgūsāde Jesucristore buremuburo, āriḡū. ĩḡūrē buremurā, tausūrākuma ĩḡū merā ōārō āārīmurā. ¹⁵ Marīpu judío masakare Cristore buremumerārē bēomakū, gajerā gapu ĩḡū merā siuñajārī opama. Judío masakade ĩḡūrē buremumakū, ōātarirokoa. ĩḡūsā boanerāgue masānerā irirosū Marīpu merā perebiri okarire oparākuma. ¹⁶ Āsū āārā. Pā iriri merā suru iripuroriduru Marīpure sīmakū, āārīpereri iri pā iriri Marīpuya āārā. Yuku nuḡūrī Marīpuya āārīmakū, irigu dupuride ĩḡūya āārā. Gwa ñekū Abraham, irigu nuḡūrī irirosū āārīdi āārīmi. Marī Jesucristore buremurā Abraham parāmerā āārīturiarā āārā. Irasirigu Marīpu ĩḡūrē: “Yaagu āārīmi”, ārī ĩāderosūta marīdere: “Yaarā āārīma”, ārī ĩāmi.

¹⁷ Judío masaka olivogu dupuri irirosū āārīma. ĩḡūsā irasū āārīkerepu, su dupurire ditibēoderosū Marīpu surāyeri ĩḡūsārē bēodi āārīmi. Puru iri dupuri āārīderore gajigu olivo makānūmuma dupurire puriñeātuadoregu, wi-iri, puuñeātuurosū iridi āārīmi. Irasiriderosū musārē judío masaka āārīmerārē ĩḡūyarā ñajāmakū iridi āārīmi. Irasirirā musā judío masaka āārībirikererā, āārīpereri Marīpu Abraham parāmerā āārīturiarārē ōārīrē sīgura, ārīdeare musāde ñeānerā āārībū. ¹⁸ Musārē ĩḡū irasirimakū: “Gwa judío masaka nemorō ōārā āārā”, ārī ḡūñabirikōāka! Ire ḡūñaka! Judío masaka olivogu Marīpu otedi irirosū āārīma. Musā gapu iriguḡue ĩḡū āitūdea dupuri irirosū āārā. Irasirigu judío masaka merā musārē iritamumi. Musā merā meta ĩḡūsārē iritamumi.

¹⁹ Musā judío masaka āārīmerā gapu āsū ārībokoa: “Surāyeri judío masakare, olivogu dupurire ditibēoderosū Marīpu ĩḡūsārē bēodi āārīmi. Irasū bēogu, gaji dupurire iriguḡue ĩḡū āitūderosū marīrē pīdi āārīmi, ĩḡūyarā āārīmurārē”, ārībokoa musā. ²⁰ Irasūta āārā. ĩḡūsā Jesucristore buremubiridea waja Marīpu ĩḡūsārē bēodi āārīmi. Irasirigu musādere Cristore buremubirimakū, ĩḡūyarā āārīmakū iribiribodi āārīmi. Irasirirā: “Gwa judío masaka nemorō ōārā āārā”, ārī ḡūñabirikōāka musā! Irasū ārīmerāta Marīpure ōārō goepeyari merā buremuka! ²¹ Purorima dupuri irirosū judío masaka Marīpuyarā āārīpurorinerā āārīmā. Musā gapu ĩḡūsā puru ĩḡūyarā waanerā āārībū. Irasirigu Marīpu ĩḡūyarā āārīpurorinerā ĩḡūrē buremubirimakū, ĩḡūsārē bēodi āārīmi. Musā ĩḡūrē buremubirimakū, ĩḡūsārē bēoderosūta musādere bēogukumi. ²² Marīpu ōārō irigu bopoñarīrē, ĩḡū turari merā wajamoārīrē pémasīka! ĩḡūrē buremumerārē wajamoḡukumi. Irasirikeregu, musā piriro marīrō ĩḡūrē buremunīmakū, musārē ōārō iriguḡukumi. ĩḡūrē buremubirimakū, ñerī dupurire ĩḡū ditibēoderosūta musādere bēogukumi. ²³ Judío masaka ĩḡū bēosūnerā Jesucristore buremumakū, ĩḡūsārē yuku dupurire ditibēodeare dupaturi iriguḡueta āitūro irirosū iriguḡukumi, ĩḡūyarā ñajāmakū irigu. ĩḡū suguta ĩḡū turari merā irire irimasīmi. ²⁴ Musā judío masaka āārīmerā olivo makānūmuma dupuri irirosū āārā. Judío masaka gapu ĩḡū beyepurorinerā āārīmā. Olivogu Marīpu otedi irirosū āārīma. Musā iriguḡue ĩḡū āitūdea dupuri irirosū āārā. Irasirigu Marīpu musārē ĩḡūyarā ñajāmakū iridi āārīmi. Musārē irasirikeregu, judío masakare ĩḡū beyepurorinerā gapure musā nemorō ĩḡūyarā dupaturi ñajāmakū irimasīmi.

Pɔrɔgue Israel bumarārē Marīpu taugukumi, āri gojadea

²⁵ Yaarā, masaka iripoegue masībirideare, Marīpu ĩgū gūñaderosūta iriburire weregura musārē: “Gua judío masaka nemorō masīpeokōāa”, āri gūñabirikōāburo, āriġū. Wārā judío masaka Marīpuayare pemasīturbema dapa. Marīpu judío masaka āārīmerārē: “Buremurākuma”, ārīnerākuta Cristore buremudero pɔru, judío masakade buremurākuma. ²⁶ ĩgūsā irasū buremumakū, āārīpererā Israel bumarārē Marīpu ĩgūsā peamegue waabonerārē taugukumi. ĩgūya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú:

Jerusalēgue, Sión wāikuri makāgue, judío masakaya makāgue ĩgūsārē taubu aarigukumi. ĩgūsārē Jacob parāmerā āārīturiarārē ĩgūsā ñerīrē béogukumi.✠

²⁷ Marīpu āsū ārimi: “ĩgūsārē ñerīrē béogu, yu ĩgūsārē ārideare irigukoa”, āri gojasūdero āārībú.✠

²⁸ Inūguere wārā judío masaka Jesucristoya kerere péduamerā, Marīpure ĩāturirā āārīma. ĩgūsā irasū āārīmakū, musā judío masaka āārīmerā gapu Cristore buremunūgābu. Irasirigu Marīpu judío masaka ñekūsamarā ĩgū beyenerā ĩgūsā āārīmakū, ĩgūsārē āārīturiarādere maīmi. ²⁹ “ĩgūsārē ōārīrē sīgura”, āri gūñadeare gorawayubemi. ĩgū ārīderosūta ĩgū beyenerārē ōārīrē diayeta sīgukumi. ³⁰ Iripoeguere musāde Marīpu dorerire tarinūgānerā āārībú. Inūguere judío masaka Marīpu dorerire ĩgūsā tarinūgāmakū ĩāgū, musā gapure bopoñarī merā ĩāmi. ³¹ Daporare judío masaka ĩgū dorerire tarinūgārā āārīma. ĩgūsā irasū āārīkererɔru, Marīpu musārē bopoñarī merā ĩārōsūta, ĩgūsādere bopoñarī merā ĩāmi. ³² Āsū āārā. Marīpu āārīpererā masakare ĩgū dorerire ĩgūsā tarinūgāmakū, ĩgūsārē peresu irigu irirosū iridi āārīmī, pɔrɔgue ĩgū āārīpererārē bopoñarī merā ĩārīrē masīburo, āriġū.

³³ Marīpu marīrē bopoñatarigu, turatarigu, āārīpererire masīpeogu āārīmi. Irasirirā marī ĩgū gūñarīrē, ĩgū iriburire ōārō pemasībea. ³⁴ Āsū āri gojasūdero āārībú Marīpuya werenīri gojadea pūgue: “Masaka marī Opu gūñarīrē ōārō pemasībema. Irasirirā ĩgūrē: ‘Āsū irika!’ āri weremasībema. ³⁵ Marīpure gajino sī, pɔru: ‘Marīrē wajamomi’, neō ārīmasībema”, āri gojasūdero āārībú. ³⁶ Marīpu āārīpererire iridi āārīmī. ĩgū turari merā āārīpererire āārīmakū iridi āārīmī. Irasiriro āārīpereri ĩgūya dita āārā. Irasirirā āārīpererā ĩgūrē: “Ōataria mu”, āri, usuyari sīnikōārā! Irasūta irirā!

12

Marīpu dorerire irinikōāka! āri gojadea

¹ Yaarā, Marīpu marīrē buro bopoñarī merā ĩāmi. Irasirirā marīrē ĩgūrē buremurā waibu sīnaderosūta daporare marī basita sīrō gāāmea. Irasirirā marī okaro bokatīūrōpā ĩgūyarā āārīrā ĩgū dorerire ōārō irinikōārā! ĩgūrē marī merā usuyamakū gāāmerā, irasirirākoa. Āsū iriro gāāmea marīrē ĩgūrē buremurārē. ² I ūmu marā ĩgūsā ñerī iririkurire neō irinemo-birikōārā! Āsūpero gapu ārīrā! Marīpure: “Gua gūñarīrē ōārī gapure gorawayuwāgānikōāka!” ārīrā! ĩgū marīrē gorawayumakū, marī ĩgū gāāmerīrē:

“Āsū āārā”, āri masīrākoa. Īgū gāāmerī, ōārī dita āārā. Iri, űerī marīrī āārā. Marī Īgū gāāmerīrē irirā, Īgūrē usuyamakū irirākoa.

³ Marīpu yure ōārō irigu, musārē Īgūya kerere weredoregū beyedi āārīmī. Irasirigu musārē āārīpererārē āsū āri weregara. Neō sugū irimasībirikeregū: “Yū irikōāmasīa”, āri gūñabirikōārō gāāmea. Marī irimasīrī direta: “Diaye irimasīa”, āri gūñarō gāāmea. Irasirirā marī masakakū āsū āri gūñarā: “Marīpu yure irimasīrī pīdeare Īgūrē yū būremurō oparosūta yū bokatīūrō irimasīa”, āri gūñarā! ⁴ Sugū masakakūya dupū āsū āārā. Su dupū āārīkerero, wāri opāa. Wāri āārīkerero, sūrosū moābea. ⁵ I irirosūta marī Jesucristore būremurā wārā āārīkererā, Īgū merā āārīrā sugūya dupū irirosū āārā. Irasirirā marī āārīpererā su dupūma moārō irirosū yāa.

⁶ Irasirigu Marīpu marīrē maīgū, marī masakakure gajerosūperi dita marī irimasīburire pīdi āārīmī. Irasirirā irire ōārō iriro gāāmea. Marīrē Īgūya kerere weretaudoregū pīmakū, marī Īgūrē būremurō oparosūta Īgūyare gajerārē ōārō weretauro gāāmea. ⁷ Marīrē gajerārē iritamudoregū pīmakū, Īgūsārē ōārō iritamurō gāāmea. Gajerārē Īgūyare buedoregū pīmakū, Īgūsārē ōārō buero gāāmea. ⁸ Marīrē gajerārē gūñaturamakū irimurārē pīmakū, irire ōārō iriro gāāmea. Marīrē gajerārē Īgūsā gāāmerīrē sīmurārē pīmakū, gajinorē sīrā ōārō usuyari merā sīrō gāāmea. Marīrē gajerārē doremurārē pīmakū, ōārō merā dorero gāāmea. Marīrē gajerārē bopoñarī merā iritamumurārē pīmakū, Īgūsārē iritamurā usuyari merā iritamurō gāāmea.

Jesucristore būremurā āsūpero āārīdorea, āri gojadea

⁹ Gajerārē maīrā, diayeta maīka! űerīrē dooka! Ōārī gapū direta iriwāgānīka! ¹⁰ Musā Jesucristore būremurā, sugū pūrā gāme maīrōsūta musā merāmarā merā gāme maīka! Īgūsāya āārīburire musāya nemorō gūñaka! Būremurī merā ōārō gāme iritamuka!

¹¹ Marī Opū dorerire irirā, neō tébori marīrō ōārō usuyari merā irika!

¹² “Marīpu ōārō iritamugukumi yure”, āri, usuyari merā Īgū iritamuburire yūka! Irasirirā űerō tarirā, Marīpure piriro marīrō sūrosū gūñaturari merā būremunīkōāka! Īgūrē irasū sērēnīkōāka!

¹³ Jesucristore būremurā gajino gāāmamakū Īārā, musā opari merā Īgūsārē iritamuka! Musāya wiirigue ejarārē ōārō bokatīrīñēaka!

¹⁴ Musārē űerō irirārē Īgūsāya āārīburire Marīpure sērēbosaka! “Īgūsā yure űerō iriri waja Īgūsārē wajamoāka!” āri sērēbirikōāka!

¹⁵ Gajerā usuyamakū Īārā, Īgūsā merā musāde usuyaka! Gajerā oremakū Īārā, musāde Īgūsā merā oreka!

¹⁶ Gajerā merā sūrosū usuyari merā āārīrikuka! “Yū gajerā nemorō ōāgū āārā”, āri gūñabirikōāka! Ubu āārīrā merādere ōārō āārīrikuka! “Masītarinugāgū āārā yū”, āri gūñabirikōāka!

¹⁷ Gajerā musārē űerō irikerepū, Īgūsārē űerō iri gāmibirikōāka! űerī gapure irirono irirā, āārīpererā masaka ĩūrōrē ōārī gapure irika! ¹⁸ Āārīpererā merā musā ōārō āārīrikuburosūta musā bokatīūrō ōārīrē irika! ¹⁹ Yaarā yū maīrā, gajerā musārē űerō irikerepū, űerō iri gāmibirikōāka! Musā basi Īgūsārē wajarākubirikōāka! Marīpu gapū musārē űerō irinerārē wajamoāgukumi. Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Marī Opū āsū ārīmi: ‘Yū gapū, masaka űerō iridea waja Īgūsārē wajamoāgū āārā. Īgūsārē diayeta wajamoāgura’, ārīmi”, āri gojasūdero āārībū. ²⁰ Gaji āsū āri gojasūdero āārībū: “Murē ĩaturigu uaboamakū ĩāgū, baari ejoka! Īgū

ñemesibusũmakũ ãgũ, iirĩri tĩãka! Mu irasirimakũ, ãgũ murẽ ñerõ irideare guyasĩrĩgukumi”. ²¹ Irasirirã musãrẽ ñerõ irinerãrẽ ñerõ iri gãmbirikõãka! Ñerĩ gapure irirono irirã, ãgũsãrẽ õãrõ irika! Irasiriri merã ñerĩ iririre tarinũgãrãkoa.

13

¹ Marĩpu dita i mũma marã oparãrẽ sóomi. ãgũ pĩnerã ããrĩma. Irasirirã ããrĩpererã ãgũsãrẽ õãrõ yujuka! ² Sugu oparãrẽ tarinũgãgũno, Marĩpu pĩnerãrẽ tarinũgãgũ yãmi. Marĩpu ãgũsãrẽ tarinũgãrãrẽ wajamoãgukumi. ³ Oparã, õãrõ irirãrẽ gũimakũ iribema. Ñerõ irirã gapure gũimakũ yãma. Gũimerãta ããrĩrikuduarã, õãrõ irika! Irasirimakũ, oparã musãrẽ: “Õãrõ yãa”, ãrĩrãkuma. ⁴ Marĩpu ãgũsãrẽ musãya ããrĩburire iritamudoregu pĩdi ããrĩmi. Irasirirã ñerõ irirã gũika! Oparã, ñerĩ irirãrẽ wajamoãrã, Marĩpu dorero irirãta yãma. Marĩpu ñerõ irirãrẽ wajamoãdoregu oparãrẽ pĩdi ããrĩmi. ⁵ Irasirirã oparã marĩrẽ doremakũ, buremurĩ merã ãgũsã dorerire õãrõ yujuro gããmea. Wajamoãrĩ, ãrĩrã dita yujubirikõãrõ gããmea. “Marĩpu ãũrõ ãgũ gããmerĩrẽ iriduãkoa”, ãrĩ gũñarĩ merã ãgũsã dorerire õãrõ yujuro gããmea. ⁶ Oparã ãgũsã moãrĩrẽ õãrõ irirã, Marĩpure moãboerã irirosũ ããrĩma. Irasirirã ãgũsã wajasearopã keoro wajarika!

⁷ ããrĩpererã oparã dorerosũta keoro irika! ãgũsã wajaseamakũ wajarika! ãgũsã gajinorẽ irimurã wajaseamakũde wajarika! Irasirirã musã oparãrẽ buremuka! ãgũsãrẽ goepeyari merã ããka!

⁸ Neõ gajerãrẽ wajamorĩrẽ opabirikõãka! ãgũsãrẽ wajamorĩrẽ oparonõ irirã, maĩrĩ gapure opaka! Sugu ãgũ bokajagunorẽ maĩrĩ merã iritamugũno, Marĩpu doreri pĩdeare keoro irigu yãmi. ⁹ ãsũ ãrã Marĩpu doreri pĩdea: “Gajigu marãpo merã, nomede gajego marãpu merã ñerõ iribirikõãka! Masakare wejẽbẽbirikõãka! Yajabirikõãka! Gajerãyamarẽ ãrĩgatori merã werebirikõãka! Gajerãyare ãaribejibirikõãka!” ãrĩ werea. Gaji ãgũ doreri pĩdea ãsũ ãrã: “Mu basi maĩrõsũta mu puro ããrĩrãdere maĩka!” ãrĩ werea. Musã gajerãrẽ maĩrã, Marĩpu doreri pĩdea ããrĩpererire irirã yãa. ¹⁰ Gajerãrẽ maĩgũno, ãgũsãrẽ neõ ñerõ iribemi. Irasirigu ãgũsãrẽ maĩgũno, Marĩpu doreri pĩdeare iripeogu yãmi.

¹¹ I ããrĩpererire gũñaka! Irasirirã pẽmasĩka! Kãrĩrã irirosũ ããrĩbirikõãka! Marĩ iripõegue Jesucristoya kerere buremupurorirã, mũngasigue marĩ waaburi duyataria, ãrãdibũ. Daporare marĩ masĩa. Jesucristo dupaturi aariburo mero duyãya. ¹² Irasiriro boyomurĩro irirosũ ããrã. Irire masĩrã, ñerĩrẽ masaka naĩtĩãrõgue iririre pirirã! Õãrĩrẽ boyorogue masaka ãũrõ iriri gapure irirã! Marĩ irasirirã, Marĩpu turari merã ñerĩ iririre pirikõãrãkoa. ¹³ Irasirirã masaka mũma merã deyorogue õãrĩrẽ irirã irirosũ irirã! Bosenãrĩ ããrĩmakũ, mejã, gainĩbirikõãrã! Nome merã ñerõ iribirikõãrã! Nomede mũma merã ñerõ iribirikõãburo. Gajerã merã gãme guaseobirikõãrã! Gajerãyare ububirikõãrã! ¹⁴ ãsũ gapũ ããrĩrikurã! Marĩ Opũ Jesucristo iritamurĩ merã ãgũ irirosũ õãrõ ããrĩrikurã! Marĩ ñerĩ ãaribejarire iriduãrere pirikõãrã!

14

Marĩ Jesucristore buremurã gãme werewũbirikõãrõ gããmea

¹ Sugu Jesucristore buremuturabi ããrĩkeregu, ãgũ musã merã ããrĩduamakũ, ãgũrẽ werewũaro marĩrõ ñeãka! ãgũrẽ ñeãrã, Marĩpuyare masĩbirimakũ ããrã, ãgũ merã guaseobirikõãka! ² Gajerã surãyeri Jesucristore buremurã:

“Marī āārīpereri baamakū ōāgorāa”, ārīma. Gajerā gapu Jesucristore buremuturamerā: “Marī waibu dii baarā, Marīpu dorerire tarinugābokoā”, ārī gūñama. Irasirirā oteri direta baarikuma. ³ Āārīpererire baagu, oteri direta baagure irasū iābēobirikōāburo. Oteri direta baagude āārīpererire baagure: “Irasū baamakū ñegorāa”, ārībirikōāburo. Marīpu āārīpereri baagudere: “Yaagu āārīmi”, ārī iāsiadi āārīmi. ⁴ Marī gajigure moāboegure: “Ñerō yāa”, ārīmasībirikoa. Īgū opu dita irasū ārīmasīmi. Marī Jesucristore buremurāde irasūta āārā. Irasirirā marī gajerā Jesucristore buremurārē: “Ñerō yāa”, ārīmasībirikoa. Marīpu īgūsā Opu āārīmi. Īgū suguta īgūsārē: “Ōārō yāa, o ñerō yāa”, ārīmasīmi. Īgū turagu āārīsīā, īgūyarārē īgūrē ōārō buremuturamakū irigukumi.

⁵ Gaji werenemogura musārē. Surāyeri: “Sunata gajinārī nemorō Marīpure buremurō gāāmea”, ārī gūñama. Gajerā gapu: “Āārīpererinārī surosū, Marīpuya āārā”, ārī gūñama. Irasirirā masakaku: “Marīpu yure āsū irimakū gāāmeme”, ārī gūñarō gāāmea. ⁶ Sugu: “Irinano direta nerē, Marīpure buremurāde”, ārī gūñagū, Marīpure buremubu irasū ārī gūñami. Gajigu āārīpererire baagude Marīpure: “Yu baari, mu sīdea āārā”, ārī, usuyari sīmi. Irasirigu īgūde Marīpure buremugūta āārīmi. Gajigu gajinorē baabide Marīpure buremumi. Īgūde Marīpure: “Yu baari, mu sīdea āārā”, ārī, usuyari sīmi.

⁷ Marī okarā, boarāde marī basi: “Āsū irigura”, ārīmasīña maa. ⁸ Marī, Jesucristoyarā marī okarinārīrē īgūyare irimurā āārā. Marī boadero purugedere īgūyarā āārīnikōārākoa. Irasirigu marī okamakū, marī boamakūdere Cristo marī Opuā āārīnikōāgukumi. ⁹ Irasūta āārā. Cristo boa, puru masādi āārīmi āārīpererā okarā, boanerā Opu āārību.

¹⁰ Iro merē, ĩnasirirā musā gajerā Jesucristore buremurārē: “Ñerō yāma”, ārī werewuāri? ĩNasirirā īgūsārē irasū iābēobirikōārī? Cristo marī āārīpererārē īgū diaye nidoregukumi marī irideare werebu. Irasirirā gajerā Jesucristore buremurārē: “Ñerō yāma”, ārī werewuābirikōārō gāāmea. ¹¹ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū:

Āsū ārīmi marī Opu: “Yu okagu āārā. Yu werenīrī diayeta āārā. Āārīpererā yu iūrō ñadukupuri merā ejamejārākuma. Āārīpererā yure: ‘Mu, gua Opu ōāgū, turagu āārā’, ārīrākuma”, ārī gojasūdero āārībū.*

¹² Irasirirā, Marīpu marī irideare sērēñamakū, marī masakaku āārīpereri marī irideare wererākoa.

Neō musā iriri merā gajerā Jesucristore buremurārē ñerī irimakū iribirikōāka!

¹³ Irasirirā gāme werewuānemobirikōārā! Āsū gapu ārī gūñarā! “Gua iriri merā gajerā Jesucristore buremurārē ñerī irimakū iridūābirikoa”, ārī gūñarā! ¹⁴ Yu, marī Opu Jesucristore buremugū, āsū ōārō masā. Āārīpereri Marīpu baari pīdea ōāgorāa yure. Gajigu gapu: “Yu irire baamakū, ñegorāa”, ārī gūñamakū, īgūrē diayeta ñegorāa. ¹⁵ I diayeta āārā. Gajigu Jesucristore buremugū, īgū baabirire musā baamakū iāgu: “Iri Marīpu baadorebiridea āārā”, ārī gūñakeregu, musārē iākūī, baabokumi. Irasū baagu: “Ñerō iriabu”, ārī gūñarikubokumi. Irasirirā, īgū baabirire dupaturi baarā, īgūrē maīrā meta yāa. Cristo īgūdere boabosadi āārīmi. Irasirirā musā baari merā gajigu Cristore buremugūrē poyanorēbirikōāka! ¹⁶ Irasirirā: “Gua āsū iriri ōāgorāa”,

* 14:11 Is 45:23

āri gūñakerepuru, gajerā gapu musārē: “Nērō yāma”, āri werewuamakū pérā, dupaturi irire irinemobirikōāka! ¹⁷ Marīpu Īgūyarārē doreri: baa, iiriri meta āārā. I gapu āārā. Diayemarē iriniri, Īgū merā siuñajārī opari, usuyari merā āārīrī āārā. Irire Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā irisūa. ¹⁸ Sugu irasūta Cristoyare ōārō irigu Marīpue usuyamakū yāmi. Masakade Īgū ōārō irimakū ĩārā, Īgūrē: “Ōārō yāmi”, ārīrākuma.

¹⁹ Marīpu merā siuñajārī opamurā, marī basi gāme iritamumurā irasiriro gāāmea. Irire irirā, Jesucristore bāremunemowāgānīrākoa. ²⁰ Marīpu Jesucristore bāremurānorē Īgū merā ōārō āārīmakū yāmi. Irasirirā, musā baari merā Marīpuyare Īgūsā iririre pirimakū iribirikōāka! Diayeta āārīpereri Marīpu baari pīdea ōārī dita āārā. Gajigu Īgū baabirire musā baamakū ĩāgū: “Iri Marīpu baadorebiridea āārā, irire baagu ñerō iribokoa”, āri gūñakeregu, musārē ĩākūi, baagu ñerō iribokumi. Irasirirā musā irire baarā, Īgūrē ñerō irimakū iribokoa. Musā irasiriri ñegorāa. ²¹ Gajigu Jesucristore bāremugūrē marī iriri merā Īgūrē ñerī irimakū iribokoa, ārīrā, āsūpero iriro gāāmea. Īgū waibu dī baabirimakū ĩārā, irire baabirikōārō gāāmea. Igu deko pāmudeare Īgū iirībirimakū ĩārā, irire iirībirikōārō gāāmea. Īgūrē Jesucristore bāremuturabirimakū iribirikōārō gāāmea. ²² “Marīpu ĩūrō yu iriri ōāgorāa”, āri bāremugūno irimarē gajerā bāremuturamerārē guaseobirikōāburo. Sugu: “Marīpu ĩūrō ñerō iribea, waja opabea, diayeta yāa”, āri gūñagū, usuyari merā āārīgukumi. ²³ Gajigu gapu: “Iri baarire baagu, ñerō iribokoa”, āri gūñarikakeregu irire baagu, waja opami. Irasirirā: “Marī āsū irirā, ñerō iribokoa”, āri gūñarikakererā irire irirā, waja opāa. Āārīpereri marī irasiriri, ñerī iriri āārā.

15

Gajerāya āārīburidere gūñarō gāāmea, āri gojadea

¹ Marī Jesucristore bāremurā, Īgūrē bāremuturamerārē iritamurō gāāmea. Marīya āārīburi direta iribirikōārō gāāmea. ² Marī masakaku marī puro āārīrāya āārīburire gūñarō gāāmea, Īgūsāde Jesucristore bāremunemowāgāburo, ārīrā. ³ Cristode Īgūyama direta iribiridi āārīmī. Marīpuya gapue iridi āārīmī. Irasiriro Īgūrē waadeare Marīpuya wenenīrī gojadea pūge āsū āri gojasūdero āārībū: “Murē ñerō wenenirā, yaguerē ārīmeētuma”. ⁴ Āārīpereri iripoegue Marīpuya wenenīrī gojadea marīrē buedorero gojasūdero āārībū. Irire buerā, gūñatura, ōārō yujupūrākurākoa. Irasirirā ñerō tarirā, Marīpu iritamuburire usuyari merā yūa. ⁵ Marīpu marīrē gūñatura, ōārō yujupūrākumakū irigu, Jesucristo gāāmerōsūta musārē sugu pūrā irirosū sūrosū āārīrikumakū iriburo. ⁶ Irasirirā musā āārīpererā suro merā Marīpue marī Opu Jesucristo Pagare: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīrākoa.

Jesucristo judío masaka āārīmerārē tauburire gojadea

⁷ Jesucristo Īgū marīrē ñeāderosūta marīde gajerārē ōārō gāme bokatīrīñeārō gāāmea, āārīpererā Marīpue: “Ōātaria mu”, ārīburo, ārīrā. ⁸ Musārē ire werea. Marīpu gua ñekūsāmarārē Īgū: “Āsū irigura”, ārīdeare diaye iridi āārīmī. Irasirigu Jesucristo judío masakare iritamugū i umuguerē aaridi āārīmī. Īgū irasiriri merā Īgū Pagu ārīdeare iri ĩmupeodi āārīmī. ⁹ Irasū āārīmakū, judío masaka āārīmerā: “Marīpu guadere bopoñagū ōātarami”, ārīdoregu, aaridi

ããrĩmĩ. Marĩp̄ya werenĩrĩ gojadea p̄gue gojaderosũta irasiridi ããrĩmĩ. Āsũ
ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Marĩp̄re ãsũ ãrĩmĩ: “Judío masaka ããrĩmerã watopegue m̄rẽ us̄yari s̄gura.
‘Turatarigũ ããrã’, ãrĩ bayapeogura m̄rẽ”, ãrĩmĩ, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

¹⁰ Gajeroguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Musã judío masaka ããrĩmerã Marĩp̄yarã judío masaka merã us̄yaka! ãrĩ
gojasũdero ããrĩbũ.*

¹¹ Gajeroguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Āãrĩpererã judío masaka ããrĩmerã Marĩp̄re: “Ōãtaria m̄”, ãrĩ, us̄yari s̄buro.
Āãrĩperero marã masaka: “Īgũ turatarigũ ããrĩmĩ”, ãrĩburo, ãrĩ go-
jasũdero ããrĩbũ.*

¹² Isaĩade ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ David pagũ, Isaĩ wãikugure gojagu:

Isaĩ parãmi ããrĩturiagũ aarigukumi. Irasũ aarigũ, judío masaka ããrĩmerã Op̄
ããrĩgukumi. Īgũsã Īgũrẽ: “Gũare taubu ããrĩmĩ”, ãrĩ b̄remurãkuma, ãrĩ
gojadi ããrĩmĩ.*

¹³ Marĩp̄ marĩrẽ Īgũ òãrõ iriburire us̄yari merã yũmakũ irigu, musãrẽ Īgũrẽ
b̄remurãrẽ us̄yari, siuñajãrĩ s̄nemoburo. Irasirirã musã Ōãgũ deyomarĩgũ
iritamurĩ merã nemorõ us̄yari merã yũrãkoa.

¹⁴ Yaarã musã, yũ p̄ñamakũ, Jesucristore b̄remurã, gajerã merã òãrõ
ããrĩrikua. Cristoyare òãrõ masĩa. Irasirirã musã basi irire òãrõ gãme
weremasĩa. ¹⁵ Musã irasũ masikerep̄rũ, i papera p̄guere gũiro marĩrõ irire
gojãa, musã masĩdeare kãtibirikõãburo, ãrĩgũ. Marĩp̄ yare òãrõ irigu, musãrẽ
Jesucristoyare buedoregũ pími. ¹⁶ Īgũ yare irasũ pímakũ, paĩa Marĩp̄re
gajino s̄rõ irirosũta yũ judío masaka ããrĩmerãrẽ Īgũrẽ wiaduakoa, Īgũyarã
ããrĩburo, ãrĩgũ. Irasirigũ Īgũsãrẽ Jesucristoya kerere buea. Yũ irasũ buemakũ
p̄rã, Jesũre b̄remurãkuma. Īgũsã irasũ b̄remumakũ ĩãgũ, Marĩp̄ Īgũsãrẽ:
“Ōãrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãgukumi. Ōãgũ deyomarĩgũ Īgũsãrẽ Marĩp̄yarã waamakũ
irigukumi. Irasirigũ Marĩp̄ Īgũsãrẽ: “Yaarã ããrĩma”, ãrĩ ñeãgukumi.

¹⁷ Yũ Jesucristore b̄remugũ, Īgũ iritamurĩ merã Marĩp̄ yare pĩdeare
òãrõ yãa. Irasirigũ yũ moãrĩ merã òãrõ p̄ñãa. ¹⁸ Irasirigũ Jesucristo
yũ merã iridea direta musãrẽ weregura. Musã judío masaka ããrĩmerãrẽ
Marĩp̄re b̄remumakũ gããmesãgũ, yare iritamumi. Irasirigũ yũ bueri
merã, yũ iriri merã musã judío masaka ããrĩmerãrẽ Marĩp̄re b̄remumakũ
irimi. ¹⁹ Yũ, Marĩp̄ turari merã iri ĩmurĩ merã, Ōãgũ deyomarĩgũ irita-
murĩ merã musãrẽ buebu. Irasũ buegu, Jesucristo masakere tauri kerere
Jerusalen merã buer̄rõrõ, p̄rũ ããrĩpererogue buegorena, p̄rũ ĩlĩrico wãikuri
nikũgue iri kerere buetũnubu. ²⁰ Gajerã buesũña marĩrõgue Jesucristo-
yare masĩmerãrẽ buro bueduari merã buebu. Irasũ buegu, gajerã Īgũsã
buedeaguere buewekapeobiribũ. ²¹ Irasũ buegu, Marĩp̄ya werenĩrĩ gojadea
p̄gue gojasũderosũta iribu. Āsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ Cristore masĩbirinerã
masĩburire:

Īgũya kerere neõ p̄birinerã weresũrãkuma. Īgũyare neõ p̄birinerã òãrõ
p̄emasĩrãkuma, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

Pablo ĩgũ Romague waaburire gojadea

²² Yũ gajĩ makãrĩ marãrẽ buegorenasĩa, wãri musãrẽ ĩãgũ waaduakeregũ,
waamasĩbiribũ dapa. ²³ Dapagueta iri makãrĩguere yũ moãrĩ peoa. Irasirigũ

* 15:9 2 S 22.50; Sal 18.49 * 15:10 Dt 32.43 * 15:11 Sal 117.1 * 15:12 Is 11.10 * 15:21 Is 52.15

iripoequeta musā p̄rogue waaduanídi āārīsīā, p̄ru weya irogue waagura, musā merā āārību. ²⁴ Irasirigu Españague waagú, musā p̄ro eja, musārē ĩā, usuya, musā merā m̄rōgā āārī, p̄ru musā ȳre iritamurī merā tariagura. ²⁵ Daporare Jerusalēgue waapuroribu yāa dapa. Iro marārē Jesucristore b̄remurārē iritamugū, niyeru āīabu yāa. ²⁶ Jesucristore b̄remurā Macedonia, Acaya marā Jerusalēgue āārīrārē boporārē gūña, niyerure neē, iriudhama ĩgūsārē iritamurā. Irasirigu irogue iri niyerure ĩgūsārē sīgū waabu yāa. ²⁷ Judío masaka āārīmerā Macedonia, Acayague āārīrā, judío masaka Jerusalēgue āārīrārē gūñama ĩgūsārē iritamumurā. ĩgūsā irasū gūñarī ōāgorāa. Judío masaka, judío masaka āārīmerā gap̄re Jesucristoya kerere wererurorima. Irasirirā judío masaka āārīmerā Jesucristore b̄remurā, Marīpu judío masakare: “Sīgura”, ārīdeare ĩgūsāde ñeāma. Irasirirā judío masaka āārīmerā ĩgūsā oparī merā judío masakare boporārē iritamurō gāāmea. ²⁸ Irasirigu Jerusalén marārē iri niyerure yu sī odoadero p̄ru, Españague waagú, musārē ĩātariagura. ²⁹ Yu musā p̄rogue waagú, Jesucristoya kerere musārē weregakoa. Irasirirā musā iri merā ōārō ȳp̄p̄rākarakoa.

³⁰ Yaarā, musā marī Op̄re Jesucristore b̄remua. Ōāgū deyomarīgū marīrē gāme maīmakū yāmi. Irasirigu yu musārē āsū irimakū gāāmea. Ȳre iritamurā, yaa āārīburire Marīpure s̄rēbosaka, yu moārīmarē! ³¹ ĩgūrē yaa āārīburire āsū s̄rēbosaka! Judea nikū marā Jesúre b̄remumerā ȳre ĩgūsā ñerō iridhamakū, Marīpu ȳre iritamuburire s̄rēka! Jerusalén marārē iri niyerure yu sīmakū, ĩgūsā irire usuyari merā ōārō ñeāburire s̄rēka! ³² Musā irasū s̄rēmakū, Marīpu gāāmamakū, usuyari merā musā p̄ro waagukoa. Irasirigu musā merā usuya, siuñajāgukoa. ³³ Marīpu marīrē siuñajārī merā āārīmakū irigu, musā āārīpererā merā āārīburo. Irasūta āārīburo.

16

Pablo Romague āārīrārē ōādoreri gojadea

¹ Ḡua merāmo Jesucristore b̄remugō Febe wāikugo musā p̄rogue waabo yāmo. Igo Cencrea wāik̄rī makāgue Jesucristore b̄remurārē iritamugō āārīmo. ² Musā Jesucristore b̄remurā usuyari merā igore bokatīrīñeāka! Marīrē Jesucristore b̄remurārē irasūta ōārō bokatīrīñeārō gāāmea. Igo wārārē iritamudeo āārīmo. Ȳdere iritamumo. Irasirirā, igo gajino gāāmamakū iritamuka!

³ Aquila, ĩgū marāpo Priscilade ōāburo. Jesucristoyare yu buemakū, ĩgūsāde ȳre buetamuma. ⁴ Gajerā ȳre wējēdhamakū, ĩgūsā ȳre iritamurī waja ĩgūsādere m̄rō wējēboyama. ĩgūsā ȳre irasū ōārō iritamurīrē yu dita Marīpure usuyari sībea. Judío masaka āārīmerā Jesucristore b̄remurā āārīpererā Marīpure usuyari sīma. ⁵ Jesucristore b̄remurā Aquilaya wiigue nerēnarāde ōāburo. Yu maīgū Epenetode ōāburo. ĩgūta Asiaguere Cristore b̄remup̄rorinugādi āārīmī. ⁶ Mariade ōāburo. Igo musā merā b̄ro moāyupo. ⁷ Yaarā Andrónico, Juniade ōāburo. Peresu yu āārīmakū, ĩgūsāta yu merā āārīmā. Yu Cristore b̄remuburi dupuyuro ĩgūsā gap̄ b̄remunugāsianerā āārīmā. Jesús buedoregu p̄nerā ĩgūsārē: “Diayeta ōārā āārīma”, ārī werenīma.

⁸ Amplias yu maīgū Jesúre b̄remugū ōāburo. ⁹ Urbano ōāburo. ĩgūde ḡua merā moāmi, Jesucristoya kerere masakare buegu. Yu maīgū Estaquide ōāburo. ¹⁰ Apelede ōāburo. ĩgū diayeta Jesucristore ōārō b̄remumi. ĩgū iririkurire ĩārā: “Cristore ōārō b̄remugū āārīmī”, ārī masīa. Aristóbuloya wii

marāde oāburo. ¹¹ Gajigū yaagū judío masakū Herodiōde oāburo. Narcisoya wii marā marī Opū Jesúre b̄remurāde oāburo. ¹² Trifena, Trifosa oāburo. Īgūsā nome marī Opū Jesúyare moāma. Gūa maīgō Pérsidade oāburo. Igode marī Opū Jesucristoyare b̄uro moāmo. ¹³ Rufode oāburo. Āārīpererā Īgūrē: “Jesucristore oārō b̄remumi”, ārī iāma. Īgū pagode oāburo. Igo, yūpo irirosūta yure oārō irimo. ¹⁴ Asincrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, gajerā Jesúre b̄remurā Īgūsā merā āārīrāde oāburo. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, Īgū pagūmode Olimpās, gajerā Jesúre b̄remurā Īgūsā merā āārīrāde oāburo. ¹⁶ Musā gāme oādorerā, oārō usuyari merā, b̄remurī merā pábua oādoreka!

Āārīpererā Jesucristore b̄remurā musārē oādoreri iriuma.

¹⁷ Yaarā musā Jesucristore b̄remurā, surāyeri musā watopegue āārīrā Īgūsā iriri merā musārē űerō irimakū, musārē gāme dukawarimakū iriduama. Irasirirā, musārē Jesúyare buedeare goroweoduma. Irasirirā irasū āārīrārē wapikūbirikōāka! ¹⁸ Īgūsā, marī Opū Jesucristo dorerire irirā meta āārīma. űerirē Īgūsā űaribejari direta irirā āārīma. Īgūsā oārō péma oārī wenerirī merā pémasituramerārē ārīgatoma. Īgūsā irasū ārīgatomakū, Īgūsārē oārō pētuyama. Irasirirā ārīgatorimasārē wapikūbirikōāka! ¹⁹ Āārīpererā masaka musā Jesucristoyare oārō iririre masīsama. Irasirigū yū musā merā b̄uro usuyāa. Yū musārē oārī gapure masīmakū gāāmekoa. Neō űerī tamerārē gāāmesābirikoa. ²⁰ Marīpū marīrē oārō siuñajārī merā āārīmakū irigū, mérōgā pūgū wātēa opū Satanārē b̄eogukumi, musārē neō tarinugānemobirikōāburo, ārīgū. Marī Opū Jesucristo musārē oārō iritamunikōāburo.

²¹ Timoteo yū merā Jesucristoya kerere weretamugorenagū musārē oādoremi. Yaarā Lucio, Jasón, Sosípater musārē oādorema.

²² Yū, Tercio wāikugū i pūrē Pablore gojabosāa. Īgū yure gojadorerire gojatūa. Irasirigū yude Jesucristore b̄remugū, musārē Jesucristore b̄remurārē oādorea.

²³ Yū Pablo, Gayoya wii āārā. Īgūya wiigūe Jesucristore b̄remurā nerēnama. Īgūde musārē oādoremi. Erasto, i makā marā oparārē niyeru durip̄boerimasū musārē oādoremi. Cuartode Jesucristore b̄remugū musārē oādoremi.

²⁴ Marī Opū Jesucristo musārē āārīpererārē oārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Pablo usuyari merā gojatūnudea

²⁵ Daporare Marīpūre: “Ōātaria mū”, ārī, usuyari sīrā! Marīpū, marī Opū Jesucristoya kere merā marīrē Īgūrē nemorō b̄remumakū yāmi. Yū iri kerere, Marīpū Īgū Cristo merā marīrē tauri kerere werea musārē. Neōgoragueta Marīpū Īgū masakare: “Taugūra”, ārīdea āārīsiadere āārībū. Irasū āārīkerepūn, āārīpererā masaka gapū irire masībirinerā āārīmā. ²⁶ Daporare Marīpūyare weredupuyunerā gojadea kere merā Īgū marīrē: “Taugura”, ārīdeare marī masīa pama. Marīpū āārīnīgū Īgū dorerosūta āārīpereri buri marārē iri kerere, masaka iripoegue masībrideare masīmakū yāmi. Āārīpererā masakare Īgūrē b̄remu, Īgū dorerire iriburo, ārīgū, irasū yāmi. ²⁷ Marīpū suguta āārīmi. Īgū suguta āārīpererire masīpeogu āārīmi. Irasirirā Jesucristo iritamurī merā Īgūrē: “Ōātaria mū”, ārī b̄remunikōārā! Irasūta irirā!

Iropāta āārā.

Pablo

1 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē òãdoredea

¹ Y_u Pablo, Sòstenes merā m_usārē òãdoredea. Marīp_u gāãmederosūta Jesucristo y_ure İğyare buedoreg_u beyepimi. Sòstenes Jesūre b_uremug_u, marīyaguta āārīmi. ² Y_u İğ_u merā m_usā Corinto marārē gojāa. M_usā Jesucristore b_uremurā, İğ_u merā òārō āārīsā, Marīp_uyarā āārā. Marīp_u m_usārē, gajerā āārīpererogue marā marī Op_u Jesucristore: “İritamuka y_ure!” ārī sērērārē siiudi āārīmi İğyārā āārīburo, ārīg_u. Jesucristo İğ_usā Op_u āārīmi. İrasū āārīmak_u, marīdere marī Op_uta āārīmi. ³ Marīp_u āārīnīg_u, marī Op_u Jesucristo m_usārē òārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumak_u iriburo.

Marīp_u Jesucristo merā m_usārē òārō iritamumi, ārī gojadea

⁴ Ūmariku y_u Marīp_ure ūsuyari sīnikōōa Jesucristo iridea merā İğ_u m_usārē òārō iritamumak_u İāg_u. ⁵ M_usā Cristo merā òārō āārīmak_u, Marīp_u m_usārē İğyamarē āārīpereri òārīrē sidi āārīmi. İrasirīg_u m_usārē òārō pemasīrī merā İğyare gajerārē weremak_u, irire masīmak_u yāmi. ⁶ Marīp_u irire sīg_u, y_u m_usārē: “Cristo òārō iritamugukumi”, ārīderosūta irire iridi āārīmi. ⁷ İrasirirā marī Op_u Jesucristo dupaturi aariburire yūrā Marīp_u sīrīrē opapeokōāa. ⁸ İ ūm_u peremak_uguedere İğ_u turari merā m_usārē Jesucristore b_uremunīmak_u irīgukumi. İrasirīg_u marī Op_u Jesucristo dupaturi aarimak_u, marīrē waja opamerā āārīmak_u irīgukumi. ⁹ Marīp_u, İğ_u: “Āsū irigura”, ārīdeare keoro irig_u āārīmi. İğ_uta m_usārē beyedi āārīmi, İğ_u mag_u Jesucristo marī Op_u merā òārō āārīburo, ārīg_u.

Pablo Corinto marārē Marīp_uyarārē: “Gāme dukawaribirikōōaka!” ārī gojadea

¹⁰ Yaarā, y_u marī Op_u Jesucristo dorederosūta m_usārē āsū ārī weregura. S_urosū gūñarī merā werenika! M_usā werenīrī merā gāme dukawaribirikōōaka! Ūsuyari merā wereni, s_urosū gūñarī merā āārīrikuka! ¹¹ Yaarā, Cloéya wii marā y_ure m_usā gāme wereni guaseorire werema. ¹² M_usā āsū ārī gāme guaseoyuro: “G_ua Pabloyarā āārā”, ārī guaseoyuro. Gajerā: “Apoloyarā āārā”, gajerā: “Pedroyarā āārā”, gajerā: “Cristoyarā āārā”, ārī gāme guaseoyuro. ¹³ İrasū ārī gāme guaseobirikōōaka! Marī Cristore b_uremurā āārā. İrasirirā İğ_u suguyārāta āārā. Gāme dukawarimasīna māa. Y_u, m_usāya āārīburiere curusague boabosabiribu. M_usā, y_u wāi merā wāiyesūbiribu. ¹⁴ Y_u Marīp_ure: “Ōāa” ārī, ūsuyari sīa. Y_u m_usārē deko merā wāiyebiribu. Crispo, Gayosā direta wāiyebu. ¹⁵ İrasirirā m_usā: “G_ua Pablo wāi merā wāiyesūnerā āārā”, ārīmasībea. ¹⁶ Gajerārē Estéfanya wii marādere wāiyebu, ārī gūñabu. Gajerāgue tamerārē wāiyebu, ārīmasībirikoa. ¹⁷ Cristo y_ure wāiyedoregu pībirimi. İğ_u masakare tauri kere gap_ure weredoreg_u pimi. İrire y_ure pīg_u, masīrīmasā werenīrōsū werenīdorebirimi. Y_u, İğ_usā irirosū werenīmak_u, masaka Cristo curusague boabosadeare pēmasībiribokuma. İrasirirā İğ_u tauburire neō masībiribokuma.

Cristo merā Marīp_u turarire, İğ_u masīrīrē masīsūa, ārī gojadea

¹⁸ Jesucristore b_uremumerā peamegue bēosūmurā, İğ_u curusague boadea kerere pērā: “Pēmasīmerāya bueri āārā”, ārīma. Marī İğ_u tausūmurā gap_ure

i kerere pémakū, Marīpū Īgū turari merā marīrē Īgūrē b̄remumakū yāmi.

¹⁹ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

I ūmu marā masīrīmasā Īgūsā masīrīrē ubu āārīrī dujamakū irigūra. Gajjinorē ēmabéogu irirosū Īgūsā pémasīrīrē ēmagura, ārīdi āārīmī Marīpū.*

²⁰ Irasirirā: “Masīpeokōāa”, ārīrā, ubu āārīrā dujama. Gajerā Īgūsā gūñarō buerimasāde irasūta dujama. I ūmumarē ōārō werenīmasīrāde irasūta dujama. I ūmumarē: “Ōārō masīa”, ārīkererū, Marīpū gapū Īgūsā masīrīrē ubu āārīrī dujamakū yāmi. ²¹ Marīpū masīgū āārīsīā, i ūmu marārē Īgūsā masīrī merā Īgūrē masīmakū iribiridi āārīmī. Āsū gapū ārīdi āārīmī. Jesucristoya kerere b̄remurārē: “Taugūra”, ārīdi āārīmī. Īgūrē b̄remumerā gapū iri kerere pérā: “Pémasīmerāya bueri āārā”, ārīma.

²² Judío masaka iri kerere b̄remumerā: “Marīpū turari merā gajino iri ĩmumakū ĩārāgue b̄remurākoa”, ārīma. Judío masaka āārīmerā griego masakade i ūmuma Īgūsā masīrī direta masīdūama. ²³ Gūa gapū Jesucristo curusague boadiya kerere werea. Judío masaka iri kerere pérā: “Īgū guare taugū meta āārīmī”, ārīma. Judío masaka āārīmerāde iri kerere pérā: “Pémasīmerāya bueri āārā”, ārīma. ²⁴ Marī gapū Marīpū beyenerā āārīsīā, iri kerere pérā: “Marīpū masīgū, turatarigū āārīsīā, Cristo iridea merā marīrē peamegue waabonerārē taugūkumi”, ārī masīa. Marī judío masaka, judío masaka āārīmerāde Cristore b̄remurā āārīsīā, irire masīa. ²⁵ Cristore b̄remumerā gapū Marīpū Īgū masīrī merā, Īgū turari merā iririre āsū ārī gūñama: “Ubu āārīrī āārā”, ārī gūñama. Īgūsā irasū ārī gūñakererū, Marīpū masīrī gapū masaka masīrī nemorō ōārī āārītarinūgārī āārā. Īgū turari gapū, masaka turari nemorō āārā.

²⁶ Yaarā, Marīpū musārē Īgūyarā āārīdoregū siuburo dupuyuro musā āārīrikūdeare gūñaka! Musā i ūmu marā masīrīmasā, dorerimasā, oparā pūrā irirosū āārīrā mērāgā āārīnerā āārībú. ²⁷ Marīpū, i ūmu marā masīrārē guyasīūrō taridoregū, Īgūsā pémasīmerā āārīma, ārīrā gapure beyedi āārīmī. Irasū āārīmakū, i ūmu marā oparārē guyasīūrō taridoregū, ubu āārīrā gapure beyedi āārīmī. ²⁸ Ubu āārīrā gapure, masaka ĩaduaña marīrā gapure beyedi āārīmī Īgūyarā āārīburo, ārīgū. Oparā irirosū āārīrā gapure ubu āārīrā dujaburo, ārīgū, irasiridi āārīmī. ²⁹ Irasirigū neō sugū masakū: “Yū gajerā nemorō masītarinūgāgū āārīmakū ĩāgū, Marīpū yare beyedi āārīmī”, ārīmasībirikumī. ³⁰ Musārē Marīpū basita Jesucristo merā ōārō āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigū Marīpū Cristo merā marīrē Īgūyare masīmakū yāmi. Īgū merā marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Irasirirā marī Īgūyarā, peamegue waabonerā Īgū tausūnerā āārā. ³¹ Irasiriro Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Neō sugū: ‘Gajerā nemorō masītarinūgāgū āārā’, ārībirikōāburo. Irasū ārīrōno irigū marī Opū gapure: ‘Turatarigū āārīsīā, marīrē ōatariro iridi āārīmī’, ārīburo”, ārī gojasūdero āārībú.

2

Cristo curusague boadea kerere gojadea

¹ Yaarā, yū musā pūroque Marīpūya kerere, masaka masībirideare buegu ejagū, masīrīmasā diasari werenīrī merā buerosū buebiribū. ² Yū musā merā āārīgú: “Jesucristoya kerere, irasū āārīmakū Īgū curusague boadea

* 1:19 Is 29.14

direta buegura”, āri gūñabu. ³ Irasirigu musā merā āārīgū, ubu āārīgū irirosū péñabu. “Gajipoe irigu yu iri kerere oārō buemasibiribokoa”, ārīgū, gūi naradari merā āārīkubu. ⁴ Yu musārē iri kerere buremumakū gāāmegū, masīrīmasā werenīrōsū buebiribu. Irasirirā, Marīpu turari, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā yu musārē iri kerere buemakū pérā: “Diayeta āārā”, āri buremubu. ⁵ “Masaka masīrī merā īgūsā guare buemakū buremua”, āri gūñamakū gāāmebiribu. “Marīpu, īgū turari merā guare Jesucristoya kerere buremumakū yāmi”, āri gūñamakū gāāmegū, irasū buebu musārē.

Marī Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpure masīa, āri gojadea

⁶ Gua musārē Jesucristore oārō buremurī oparārē buerā, Marīpu wāro masīrī sīrī merā buea. Iri masīrī i ūmuma meta āārā. Irasū āārīmakū, i ūmu marā masakare dorerāya meta āārā. I ūmuma īgūsā basi masīrī pereakōārokoo. ⁷ Gua, Marīpu īgū masīrī merā irideare, neōgorague masaka īgūsā masībirideare buea. I ūmu iriburo dupuyuro, Marīpu: “Āsū irigura”, āri gūñasiadi āārīmī. Irasirigu marīrē tauburire, marī ūmugasigue īgū merā āārīnīburire gūñasiadi āārīmī. ⁸ Āārīpererā i ūmu marā masakare dorerā gapu Marīpu oārō gūñadeare pémasībirinerā āārīmā. Irire oārō pémasīrāno āārīrā, marī Opu Jesucristo oātariḡure curusague pábiatū wējēbiribonerā āārīmā. ⁹ Āsū āri gojasūdero āārībū Marīpuya werenīrī gojadea pūgue: Marīpu īgūrē maīrāya āārīburire oārō āmuyusiadi āārīmī. I īgū oārī āmubosadea, īgūsā neō īābiridea, pébiridea, neō mērōgā gūñabiridea āārā, āri gojasūdero āārībū.*

¹⁰ Marīpu īgū irideare, marī masībirideare Ōāgū deyomarīgū merā marīrē masīmakū yāmi. Ōāgū deyomarīgū Marīpu gūñarīrē masīgū āārīpererire masīpeokōāmi.

¹¹ Gajigu masakū gūñarīrē marī neō masībea. Īgū basi īgū gūñarīrē masīmi. Īgū irirosūta Ōāgū deyomarīgū suguta Marīpu gūñarīrē masīmi. ¹² Marīrē i ūmuma direta gūñabirikōāburo, ārīgū, Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sīdi āārīmī īgū irirosū gūñaburo, ārīgū. Marīrē maīgū, Ōāgū deyomarīgū merā āārīpereri īgū sīdeare masīburo, ārīgū, irasiridi āārīmī. ¹³ Irasirirā gua musārē Marīpuyare buerā, Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā buea. Gua basi masīrī merā buebea. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū guare buedorerosūta īgūrē oparārē buea.

¹⁴ Ōāgū deyomarīgūrē opamerā, Marīpu Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrīrē gāāmebema. Irire gāāmemerā: “Ubu āārīrī āārā”, ārīma. Ōāgū deyomarīgū iritamurī merāta marī īgūyare pémasīa. Īgūrē opamerā gapu īgūyare neō pémasībema. ¹⁵ Marī Ōāgū deyomarīgūrē oparā, īgū iritamurī merā āārīpereri űerīrē, oārīrē īā beyemasīa. Ōāgū deyomarīgūrē opamerā gapu, marī īgūrē oparā iririre neō īā beyemasībirikuma. ¹⁶ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Neō sugū marī Opu gūñarīrē masīgū māmī. Neō sugūno īgūrē buemasībirikumī”, āri gojasūdero āārībū. Marī gapu Ōāgū deyomarīgūrē oparā āārīsīā, marī Opu Cristo gūñarīrē masīa.

3

Marīpuyarā īgūrē moāboerā āārīma, āri gojadea

* 2:9 Is 64.4

1 Yaara, yu Ōāgū deyomarīgū doreri irirārē buerosū musārē buebiribu. I ūmu marā Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū musā āārīmakū iāgū, irasiribu. Cristoyare musā buremuturabirimakū iāgū, majjirāgārē buerosū musārē buebu. 2 Irasirigū, majjirāgā baari baamasimerā, ūpīku dita mirirā irirosū musā āārīmakū iāgū, diasabiri direta musārē buebu. Daporadere musā diasari buerire pēmasībea dapa. 3 Musā, Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū gāme uburikurā, gāme iāduamerā, gāme dukawariduarā yāa. Irasirirā i ūmu marā iğūsā noō gāamerō iriduarosū yāa. 4 Musā: “Yu Pabloyagu āārā”, gajigu: “Yu Apoloyagu āārā”, āri werenia. Irasū ārīrā, i ūmu marā masaka Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū werenia.

5 Gna Apolos merā, ζnasirirā āārīrī musā iāmakū? Gna Marīpure moāboerā āārā. Gna iğū iridorederosūta yāa. Irasirirā gna Jesucristoya kerere weremakū pērā, musā iğūrē buremunugābu. 6 Yu neōgoraguerē musārē buerpororibu. Irasirigū sugū oteri yerire otegu irirosū iribu. Irasiridero purū, Apolos musārē buenemogū, oterere koregu irirosū iridi āārīmi. Marīpu gapū oteri purimakū irirosū musārē Jesure buremunugāmakū iridi āārīmi. 7 Irasirirā oteri yerire oterimasā, korerimasāde ubu āārīrā āārīma. Marīpu gapū iri oterire purimakū irigu āārīmi. Iğū sugūta irire irimasīmi. 8 Oterpororidi, purū iri oteadeare koredi iğūsā suro merā moāboerimasā āārīma. Marīpu iğūsā moāderopā iğūsārē keoro wajarigukumi. 9 Gna Marīpurayā iğūrē moāboerā āārā. Musā guayarā āārībea. Marīpurayā āārā. Irasirirā musā iğūya poeere otedea irirosū āārā.

Irasū āārīmakū, musā iğū wāri wii irimurīri wii irirosū āārā. 10 Wii irimerēgū borari keoro nūpurorigu irirosū, yu, Marīpu iritamurō merā musārē Jesucristoyare keoro buerpororibu. Purū gajerā musārē buenemorā, iri wiire peomurīārā irirosū irirākuma. Iri wiire odorā irirosū musārē buenemorā, gopepyari merā keoro buero gāāmea.

11 Marīpu Jesucristore sugureta pidi āārīmi masakare tauburo, ārīgū. Irasirigū yu musārē buegu, Jesucristo masakare tauri kerere buerpororibu. Neō sugūno iri kerere gorawayumasībirikumī. 12 Jesucristoyare oārō keoro buenemorā, oro, plata, gaji wajapari ūtāyeri merā wii irirā peomurīārā irirosū irirākuma. Gajerā gapū pīriri yuku merā, tā merā, mijī pū merā tiāmurīārā irirosū irirākuma. Iğūsā irirosū gajerā musārē buenemorā, ubu āārīrīrē, mata perineronē buerākuma. 13-14 I ūmu peremakū, Jesucristo masakare iğūsā buedeare: “I musā buedea oābu, i oābiribu”, āri weregukumi. Oro, plata, wajapari ūtāyeri merā iridea gapū peamegue soemakū ūjūbirikoa. Yuku, tā, pūrī merā iridea gapū ūjūpereakōārokoka. Irasirigū, gajinorē peamegue soegu, ζdīi ūjūrokuri, dīi ūjūbirikuri? āri beyerosū, Jesucristo iğūsā oārō, űerō buedeare beyegukumi. Oārō keoro buedire keoro wajarigukumi. 15 Oārō keoro buebiridi gapūre wajaribirikumī. Gajino ūjūrōsū iğū buedea waja, wajataboadea pereakōārokoka. Iğū wajatabirikeregu, peamegue waabirikumi. Tausūgukumi. Wii ūjūmakū duriwiriagu irirosū mērogā tarigukumi.

16 ζMusā masīberī? Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīmi. Irasirirā Marīpūya wii irirosū āārā. 17 Iğūya wii irirosū āārīrā, iğūyarā āārā. Irasirigū Marīpu iğūyarārē poyanorērānorē poyanorēgukumi.

18 Musā basi pēwisibirikōāka! “Yu i ūmu marā buerire masītarinugāgū āārā”, āribirikōāka! Irire masīmerā irirosū āārīka! Irasirimakū, Marīpu diayeta oārō

masĩrã dujamakũ irigukumi. ¹⁹ I umu marã ĩgũsã masĩrĩ, Marĩpu ĩamakũ ubu aãrĩrĩ aãrã. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue aũũ arĩ gojasũdero aãrĩbũ: “Marĩpu gapu masĩrimasã: ‘Aũũ irirãra’, arĩ gũñaderosũ iriduarire iribirimakũ yãmi”, arĩ gojasũdero aãrĩbũ. ²⁰ Gajeroguedere aũũ arĩ gojasũdero aãrĩbũ: “Marĩ Opũ, i umu marã masĩrimasã gũñarĩrẽ masĩmi. Irire masĩgũ: ‘Ubu aãrĩrĩ aãrã irĩ’, arĩ ĩãmi”, arĩ gojasũdero aãrĩbũ. ²¹ Irasirirã musãrẽ buegare: “Gajigu nemorõ õãrõ buemi”, arĩbirikõãka! Marĩpu aãrĩpereri musãya aãrĩburire sĩsiadi aãrĩmi. ²² Irasirigu yare, Apolore, Pedrore iriumi musã õãrõ aãrĩburire buedoregu. Irasũ aãrĩmakũ, i umuama, musãya aãrĩburire sĩdi aãrĩmi. Dapora musã aãrĩburire, musã boadero purugue aãrĩburidere sĩdi aãrĩmi. I aãrĩpereri musãya aãrã. ²³ Irasũ aãrĩmakũ, musã Cristoyarã aãrã. Cristo Marĩpuyagu aãrĩmi. Irasirirã musã Cristo merã Marĩpuyarã aãrã.

4

Pablo, Jesucristo ĩgũyare buedoregu pĩnerã moãrĩrẽ gojadea

¹ Musã guare: “Cristore moãboerimasã aãrĩma”, arĩ gũñarõ gããmea. Guare Marĩpuya kerere, masaka masĩbirideare buedoregu pidi aãrĩmi. ² Moãrimasã ĩgũsã opu dorerire keoro irirã irirosũ gua Cristore moãboerimasãdere ĩgũ dorerire keoro iriro gããmea. ³ Musã yare: “Marĩ Opuyare õãrõ buemi, o õãrõ buebirimi”, arĩmakũ, neõ bujawerebirikoa. Gajerã masaka, yu buerire: “Keoro aãrã, o keoro aãrĩbea”, arĩmakũdere neõ bujawerebirikoa. Yu baside yu buerire: “I gapure õãrõ buebu, i gapure õãrõ buebiribu”, arĩmasĩbirikoa. ⁴ Yu buedeare gũñagũ: “Ñerõ buekubu”, arĩ gũñabea. Irasirigu: “Yu ñerõ buedea waja, waja opãã” arĩmasĩbea. Marĩ Opũ sugũta yu buerire: “Õãgorãã, o õãbea”, arĩ masĩmi. ⁵ Irasirirã marĩ Opũ i umugue dupaturi aariburo dupuyogu gajerãrẽ: “ĩgũ dorederosũ keoro iribema”, arĩ werewuabirikõãka! ĩgũ dupaturi aarigũ, aãrĩpererãrẽ ĩgũsã iridea gajerã masĩbirideare masĩmakũ irigukumi. ĩgũsã gũñarĩgũ: “Aũũ iriduakoa”, arĩ gũñadeadere masĩmakũ irigukumi. Irasirigu Marĩpu õãrõ irirãrẽ: “Õãrõ iribu”, arĩgukumi. ĩgũsã õãrõ irideropã ĩgũsãrẽ keoro irigukumi.

⁶ Yaarã, musãya aãrĩburire gua Apolos merã iririkurire werebu, musãde gua irirosũta iriburo, arĩgũ. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ĩgũ dorerire tarinugãbirikõãburo, arĩgũ, musãrẽ irire werebu. Irasirirã musã guare ĩãkũĩrã: “Guare buegu gapu, musãrẽ buegu nemorõ masĩtarinugãmi”, arĩbirikoa. ⁷ Musã gajerã nemorõ masĩtarinugãrã aãrĩbea. Aãrĩpereri musã opari, Marĩpu musãrẽ sĩdea dita aãrã. ĩgũ sĩdea aãrĩkerepurũ, iro tamerãrẽ, ĩnasirirã musã basi: “ĩgũyare masĩpeokoa”, arĩrĩ? ĩgũ musãrẽ masĩrĩrẽ sĩbirimakũ, neõ masĩbiribokoa. ĩgũ musãrẽ masĩmakũ iridea direta masĩa.

⁸ Musã i gapure aũũ arĩ gũñadãã: “Gua aãrĩpereri opãã. Marĩpuyare masĩpeokõãã”, arĩ gũñadãã. Irasirirã gua musãrẽ ĩgũyare buenemomakũ gããmebea. Musã oparã irirosũ: “Aãrĩpereri masĩtarinugãrã aãrã”, arĩ gũñadãã. Musã diayeta oparã irirosũ aãrĩpereri masĩtarinugãrã aãrĩmakũ õataribokoa. Irasirirã gua musãrẽ buerãde musã merã oparã irirosũ aãrĩbokoa. ⁹ Yu aũũ arĩ pĩnãã: “Marĩpu guare Jesucristoyare buedoregu pĩgu, aãrĩpererã nemorõ ubu aãrĩrã irirosũ aãrĩdoregu pidi aãrĩmi”, arĩ pĩnãã. Irasirirã gua wẽjẽbẽõumurã irirosũ aãrã. Aãrĩpererã i umu marã masaka, Marĩpũre wereboerã ĩũrõ gua ñerõ taria. ¹⁰ Jesucristoya kerere gua buemakũ, masaka guare: “Pemasĩmerã aãrĩma”, arĩma. Musã gapu musã basi: “Gua Cristoyare pemasĩpeorã aãrã”,

ārīkoa. Gua, musā iāmakūta ubu āārīrā āārā. Musā gapu: “Gua oparā irirosū āārā”, ārīkoa. Masaka gua gapure ubu iābéokōāma. Musā gapure goepeyari merā iāma. ¹¹ Gua neōgoragueta ñerō taripurorimurīrinerā, daporaguedere irasūta āārīkōāa. Ūaboáa, ñemesibua, surí opabea. Jesucristore buremumerā guare buro ñerō iribirama. Gua buegorenasīa, wiiri opabea. ¹² Irasū āārīmakū, guaya āārīburire, gua baaburidere, gua basi moāpoyāa. Gajerā guare ñerō werenīmakū, gua gapu Marīpure ĩgūsāya āārīburire sērēbosāa. Gajerā gua noó waaró guare ñerō irimakū, ubu péñakōāa. ¹³ Gajerā guare ñerō ārī werewuamakū, gua gapu ĩgūsārē āmuduarā, ĩgūsārē oārō merā werea. I ūmumarē ĩgūsā gāāmebirire ĩgūsā béodea irirosū guare iāma. Neōgoragueta guare doopurorinerā, daporaguedere irasūta doonīkōāma.

¹⁴ Irire gojagu, musārē guyasīrīdoregu meta yāa. Yu musārē maīgū, yu pūrārē irirosū werea. ¹⁵ Wārā gajerā diez mil gora musārē Cristoyare buebonerā āārīkerepuru, ĩgū masakare tauri kerere buepuroridi suguta āārīmi. Iri kerere musārē buepuroridi yuta āārā. Yu iri kerere buemakū pérā, musā ĩgūrē buremunūgābu. Irasirīgu yu musāpu irirosū āārā. ¹⁶ Irasirīgu musārē: “Yu iririkarire, majīrā ĩgūsā pagure iākūīrōsū iākūītayaka!” ārī werea.

¹⁷ Musā irire irimakū gāāmegū, Timoteore musā purogue iriua. ĩgū yu buedi yu magū irirosū, yu maīgū āārīmi. Marī Opu gāāmerōsū keoro irinīkōāmi. Yu Cristore buremugū iririkarire musārē gūñamakū irigukumi musāde irasūta iriburo, ārīgū. Irasirīgu, āārīpererā Cristore buemurārē āārīpererogue āārīrārē yu buederosūta musārē buegukumi. ¹⁸ Surāyeri musā watope āārīrā: “Pablo gua puro aaribirikumi”, ārī gūñañurā. Irasirīrā ĩgūsā basi: “Gua gajerā nemorō masītarinūgārā āārā”, ārī, gūñanīkōāñurā. ¹⁹ Yu gapu āsū ārī gūñāa: “Marī Opu gāāmemakū, mata musā purogue waagura”, ārī gūñāa. Irogue ejagu, masītarinūgārā āārā, ārī werenīrārē iāgura. Iri direta iābirikoa. “¿Diayeta ĩgūsā marī Opu turari merā ĩgūyare irirāta yārī?” ārī iāgukoa. ²⁰ Marīpu ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Marī ĩgūyare werenīkererā irire marī iribirimakū, marī werenīrī wajamāa. ĩgū turari merā ĩgūyare irimakū gāāmemi. ²¹ ¿Ñeonorē gāāmekuri musā? ¿Musā purogue musā ñerō iriri waja musārē turīgu waamakū gāāmekuri, o musā oārō iriri waja gapure usuyari merā musārē weregu waamakū gāāmekuri?

5

Ñerō irigure béokal ārī gojadea

¹ Gajerā āsū ārī kere werema yure. Sugū musā merāmu ĩgū búamorēta marāpokuyupu. Irire pégu, pégukakōābu. Gajerā Marīpure masīmerā āārīkererā, irasūgora ñerō iribema. ² ĩgū ñerī irīgu musā merā āārīkerepuru, musā gapu: “Gua gajerā nemorō oārā āārā”, ārī gūñadāa. Irasū gūñarōno irirā, ĩgū ñerī iriri gapure buro bujawereri merā gūñaka! Irasirīrā, ĩgū ñerō iririre pīribirimakū iārā, ĩgūrē béokōāka! Musā merā nerēdorebirīkōāka! ³ Yu gapu musā purogue āārībirikeregu, yu gūñarī merā musā merā āārīgū irirosū āārā. Irasirīgu yu gūñarīgue musārē: “ĩgū ñerō irigure béokōārō gāāmea”, ārī gūñasīa. ⁴ Irasirīrā musā, marī Opu Jesucristoyarā, ĩgū dorero merā nerēka! Yude, yu gūñarī merā musā merā nerēgū irirosū āārīgukoa. Marī Opu Jesúde ĩgū turari merā musā merā āārīgukumi. ⁵ Musā irasū nerērā, ĩgū ñerō irigure béokōāka, wātēa opu Satanās ĩgū gāāmerō ĩgūrē iriburo, ārīrā! Irasirīgu ñerō

tarigu, ĩgũ ñerõ iririre pirigukumi. Marĩ Opũ Jesũs i ãmũgue dupaturi aarigũ, ĩgũrẽ taugukumi.

6 ĩgũ ñerõ irigure béomerã: “Gua gajerã nemorõ õãrã ããrã”, ãĩ gũñabirikõãka! Musã ĩgũ ñerõ iririre ubu ĩãkõãrã, ããrĩpererã musãde ĩgũ ñerõ iririre pẽrẽbejarãkoa. ¿Musã ãsũ ãĩ wererire masĩberĩ? “Pãrẽ irirã, meroõgã pã wemasãrĩ poga merã trigo pogare morẽkuma. Pũrũ iri wemasãseyakõãkoa”, ãrĩ werea. Iri poga wemasãseyarosũta ñerĩde musãguere õãrõ seyakõãrokoa. 7 Irasirirã ĩgũ ñerĩ irigure béoka, gajerãde ñerõ iriri, ãrĩrã! Gũayarã, judio masaka pascua bosenu irimurã pã wemasãmakũ iriri pogare béokuma. Irire béorosũta musã ñerĩ iririre béoka, ñerĩrẽ opamerã ããrĩmurã! Pascua bosenu ããrĩmakũ, judio masaka ovejare wẽjẽkuma ĩgũsã ñerĩ iridea wajare Marĩpũre béodorerã. Oveja boaderosũta Cristo marĩ ñerõ iridea waja boabosadi ããrĩmĩ Marĩpũ marĩrẽ: “Ñerĩ marĩrã ããrĩma”, ãrĩ ĩãburo, ãrĩgũ. 8 Irasirirã marĩ ñerĩ iririkudeare pirikõãrõ gããmea. Ñerĩrẽ iriro marĩrõ ããrĩrõ gããmea. Irigatori marĩrõ, diayema õãrõ werenĩrĩ merã ããrĩrõ gããmea.

9 Yũ musãrẽ iripogue gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojabũ: “Nomerẽ ñerõ gãmebirarikurãrẽ wapikũbirikõãka!” ãrĩ gojabũ. 10 Yũ irasũ gojabũ: “Ããrĩpererã ñerõ iririmasã i ãmũgue ããrĩrãrẽ neõ wapikũbirikõãka!” ãrĩgũ meta iribu. I ãmũguere noõ musã waarõ Jesũre bũremumerã ããrĩma. Nomerẽ ñerõ gãmebirarikurã, gajerãyare bũro gããmerã, yajarimasã, keori weadeare bũremurĩmasã wãrã ããrĩma. ĩgũsã ããrĩpererogue ããrĩmakũ, ĩgũsãno marĩrõgue waamasĩna máa. 11 ãsũ gapũ ãrĩ gojabũ: “Surãyeri musã merã ããrĩrã: ‘Jesũre bũremua’, ãrĩkererã ñerĩ iririkumakũ ĩãrã, ĩgũsãrẽ wapikũbirikõãka!” ãrĩ gojabũ. “Irasirirã nomerẽ ñerõ gãmebirarikurãrẽ, gajerãyare bũro gããmerãrẽ, keori weadeare bũremurãrẽ, gajerãrẽ ñerõ kere wererãrẽ, mejãrikurãrẽ, yajarikurãrẽ wapikũbirikõãka! Irasiririkurãno merã neõ baabirikõãka!” ãrĩ gojabũ. 12-13 Marĩpũ Jesũre bũremumerãrẽ ĩgũsã ñerõ iridea waja wãjamoãgukumi. Irasirigũ yũ musãrẽ: “Wajamoãka ĩgũsãrẽ!” ãrĩbea. Musã tamerã musã merã ããrĩrãrẽ ĩgũsã ñerõ irimakũ ĩãrã, ĩgũsãrẽ wajamoãka! Marĩpũyare werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta irika! ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Sugũ musã merã ããrĩgũ ñerõ irimakũ ĩãrã, ĩgũrẽ béokõãka!” ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irasirirã musã merã ããrĩgũrẽ ĩgũ búamorẽ ñerõ irigure béokõãka!

6

Jesũre bũremurã gãme weresãrĩrẽ gojadea

1 Musã basi gãme guaseorã, ¿nasirirã weresãrĩrẽ beyerimasã Jesũre bũremumerã pũrogoe ãmudorerã waari? Jesũre bũremurãrẽ musã merãmarãrẽ weresãduarã, gajerã Jesũre bũremurãrẽ irire ãmudorerã waarõ gããmea. 2 ¿Ire musã masĩberĩ? I ãmũ peremakũ, marĩ Jesũre bũremurã Marĩpũyarã ããrĩsã, Jesũs merã i ãmũ marãrẽ dorerã ããrĩrãkoa. Irasirirã ĩgũsãrẽ doremurã daporadere marĩ gãme guaseorire ãmudoremasĩa. 3 ¿Idere masĩberĩ musã? Marĩ Jesũs merã Marĩpũre wereboire ãmugasigue ããrĩrãrẽ dorerãkoa. Irasirirã ĩgũsãrẽ doremurã ããrĩsã, i ãmũmaderẽ ãmudoremasĩa. 4 ¿Nasirirã i ãmũmarẽ gãme guaseorã, Marĩpũyare masĩmerã pũrogoe irire ãmudorerã waari? 5 Musãrẽ gũyasĩrĩburo, ãrĩgũ, ire gojãa. ¿Musã watopeguere neõ sugũ masĩgũ, musã guaseorire ãmugũno marĩgorakõãrĩ? 6 Musã merãmu

masĩgũno gapũre ãmudorerono irirã, gajigũ Jesũre bũremugũrẽ weresãduarã, Jesũre bũremumerã pũrogue ãmudorerã waãa.

7 Irasiriro, musã gãme guaseorã, musã basi ãnumasĩmerã, Jesũre bũremumerã pũrogue irire ãmudorerã waamakũ õãbea. Igũsarẽ weresãrõno irirã, gajerã Jesũre bũremurã musãrẽ diaye iribirideare, musãrẽ yajadeare irasũ iãkõamakũ nemorõ õãboakuyo. 8 Musã Jesũre bũremurã ããrĩkererã, gajerã musãyarãrẽ diaye irimerã, musãde igũsãyare yajarã yãa.

9 ¿Ire musã masĩberĩ? Ñerõ iririkurã Marĩpũ Igũyarãrẽ doreroguere waabirikuma. Ire pẽwisibirikõãka! Ũma nomerẽ ñerõ gãmebirarikurã, keori weadeare bũremurĩmasã, gajigũ marãpore ãma marãpokurã, gajego marãpũ merã ñerõ iririkurã, ãma seyaro igũsã dupũri merã ñerõ iririkurã, nomede igũsã seyaro ñerõ iririkurã Marĩpũ pũroguere neõ waabirikuma. 10 Irasũ ããrĩmakũ, yajarimasã, gajerãyare bũro gããmerĩmasã, mejãrikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererimasã, ãrĩgatori merã gajerãyare yajarimasã neõ Marĩpũ pũrogue waabirikuma. 11 Iripoeguere musã surãyeri irasiririkurã ããrĩnerã ããrĩbũ. Irasiririkurã ããrĩkerepũrũ, Marĩpũ musã ñerĩ oparire koedi ããrĩmĩ Igũyarã ããrĩmakũ irigũ. Irasirigũ musãrẽ: “Õarã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩĩãmi. Marĩ Opũ Jesucristo iridea merã, Õãgũ deyomarĩgũ musãguere ããrĩrĩ merã irasũ ãrĩĩãmi.

Marĩya dupũ merã õãrõ iridorea, ãrĩ gojadea

12 Masaka surãyeri ãsũ ãrĩ werenĩma: “Marĩ iridũarire noõ gããmerõ irimasã”, ãrĩ werenĩma. Irasũta ããrã, ãrĩrõ tamerã. Yũ iridũari gajerãrẽ iritamubirĩmakũ iãgũ, irire iribea. Irasirigũ irire piridũagu, pirikõãrõ gããmea.

13 I masaka werenĩrĩ diayeta ããrã. ãsũ ãrĩ werenĩma: “Baari, marĩya paruma ããrĩburi ããrã. Marĩya paru, baari baasãdiru ããrã”, ãrĩ werenĩma. Marĩpũ gapũ i pe wãrẽ peremakũ irigukumi. Irasiriro baari, marĩya paru irasũ ããrĩkõãrõ yãa. ãsũ gapũ ããrã. Marĩpũ, marĩya dupũ irigũ, ñerĩrẽ haribejaburi dupũre iribiridi ããrĩmĩ. Marĩ Opũ Jesucristo gããmerĩ gapũre iriburi dupũ ããrã. Igũta marĩ merã ããrĩgũ marĩya dupũ Opũ ããrĩmĩ irire õãrõ iribu. 14 Marĩpũ Igũ turari merã marĩ Opũ Jesucristo boadero pũrũ, igũya dupũre masũdi ããrĩmĩ. Igũrẽ masũderosũta marĩ boadero pũrũ, marĩya dupũdere masũgukumi.

15 ¿Ire musã masĩberĩ? Marĩ Cristoyarã ããrĩmakũ, marĩya dupũ, igũya dupũma ããrĩrĩ irirosũ ããrã. Marĩ irasũ ããrĩrã, nomeõ ãma merã ñerõ iririkurĩmasõ merã ñerõ irimakũ õãbirigorakõãa. Irasirirã irinorẽ neõ iribirikõãdorea. 16 ¿Idere musã masĩberĩ? Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Ũmũũ, nomeõ merã marãpokũgũ, pẽrã ããrĩkererã, Marĩpũ iãmakũ su dupũ irirosũta ããrĩrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irasirigũ sugũ ñegõ merã marãpokũmakũ, igũya dupũ igoya dupũ merã ããrĩrõ, su dupũ irirosũta ããrã. 17 Irasũta sugũ marĩ Opũ Jesucristore bũremugũ Igũ merã pẽrã ããrĩkererã, su dupũ irirosũta ããrĩma. Irasirirã su gũñarĩta opama.

18 Irasirirã ãma nomerẽ gãmebirarire neõ iribirikõãka! Gaji marĩ ñerõ iririre irirã, marĩya dupũguere ñerõ iribea. Ũma igũsã marãposã nome ããrĩmerã nomerẽ gãmebirarã gapũ igũsã basi igũsãya dupũre ñetariro irirã yãma. Cristoya dupũguere ñerõ irirã irirosũ yãma. 19 ¿Musã ire masĩberĩ? Marĩpũ marĩrẽ Õãgũ deyomarĩgũrẽ sidi ããrĩmĩ. Irasirigũ Õãgũ deyomarĩgũ marĩguere ããrĩmakũ, marĩya dupũ igũya wii irirosũ ããrã. Irasiriro marĩya dupũ marĩya dupũgora ããrĩbea. 20 Marĩpũ marĩrẽ bũro maĩgũ, Jesucristore iriudi ããrĩmĩ marĩ ñerĩ iridea wajare wajaridoregũ. Igũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ,

irasiridi aārīmi. Irasirirā marī ĩgū wajarinerā aārīsīā, marīya dupu merā Marīpu gāamerōsūta iriro gāamea gajerāde ĩgūrē buremuburo, ārīrā.

7

Mojōsiarimarē gojadea

¹ Daporare musā yare sērēña gojadeare yujugara. Marāpokubirimakū, marāpokubirimakū, oāgorāa. ² Irasū aārīkerepuru, aārīpereroguerē ūma nomerē gāmebirari aārā. Irasirirā ūma ĩgūsākū marāpokuro gāamea, gajerā nome merā ñerō iriri, ārīrā. Nomedē ĩgūsākū marāpokuro gāamea, gajerā ūma merā ñerō iriri, ārīrā. ³ Marāpokugu ĩgū marāpo merā oārō aārīrikuro gāamea. Igoe marāpu merā oārō aārīrikuro gāamea. ⁴ Marāpokugore igoya dupu igoya dita aārībea. Igo marāpu gāamerōsūta ĩgū merā aārīrō gāamea. Igo marāpudere ĩgūya dupu ĩgūya dita aārībea. ĩgū marāpo gāamerōsūta igo merā aārīrō gāamea. ⁵ Āsū iriburo. Igo marāpu igo merā aārīduamakū yujuburo. ĩgūde igore yujuburo. ĩgūsā Marīpore sērēmurā: “Irikunarī marī iririkuninorē iribirikōārā”, ārī āmuadero puru merē irasū iribirikōāburo. Marīpore sērē odoadero puru, dupaturi ĩgūsā aārīrikuderosūta aārīburo doja. ĩgūsā irasiribirimakū, wātī ĩgūsārē gajerā merā ñerō irimakū iribokumi.

⁶ Yu musārē ire dorerigora irirosū werenīgū meta yāa. Musā irasū irimakū oārōkoa, ārīgū, irasū ārā. ⁷ Yu āsū ārī gūñāa. Aārīpererā musā yu irirosūta marāpo marīrā aārīmakū gāameadikoa. Marīpu gapu marī aārīpererārē sarosū pībiridi aārīmi. Surāyerire marāpo marīmurārē, o marāpu marīmurārē pīdi aārīmi. Gajerā gapure marāpokumurārē, o marāpokumurārē pīdi aārīmi.

⁸ Irasirīgu musā marāpo marīrārē, marāpu marīrārē, wapiweyarā nomerē āsū ārā. Yu irirosū musā marāpokubirimakū, o marāpokubirimakū oāgorāa. ⁹ Ūma, nome merā aārīduarire nūgāmerāno marāpokuburo. Nomedē irasūta iriburo. ĩgūsā marāpokumakū, marāpokumakū oāgorāa. Irasirirā ĩgūsā nome merā, ūma merā aārīduari dīreta gūñanībirikumā.

¹⁰ Marāpokurārē, marāpokurārē yu āsū dorea. I yu doreri aārībea. Marī Opu ire doredi aārīmi. Āsū ārī doredi aārīmi: “Nomeō igo marāpore béobirikōāburo”. ¹¹ Nomeō igo marāpore béogo, gajigure marāpokubirikōārō gāamea. Igo marāpu aārīdi merā āmubeo, sugota aārīkōārō gāamea. Ūmāude ĩgū marāpore béobirikōārō gāamea. ĩgūde ĩgū marāpo aārīdeo merā āmubi, marāpo marīgūta aārīkōārō gāamea.

¹² Gajerārē yu gūñarīrē weregura marī Opu weredoredea aārībirikerepuru. Āsū ārā. Sugu Jesúre buremugū, Jesúre buremubeore marāpokuadero puru, igo ĩgū merāta dujaduamakū, igore béobirikōārō gāamea. ¹³ Nomedē Jesúre buremugō Jesúre buremubire marāpukago, igo merā ĩgū dujaduamakū, ĩgūrē béobirikōārō gāamea. ¹⁴ Sugu Jesúre buremubi marāpo Jesúre buremugō aārīmakū ĩāgū, Marīpu ĩgūrē: “Yaagu irirosū aārīmi”, ārī ĩāmi. Irasūta sugo Jesúre buremubeo marāpu Jesúre buremugū aārīmakū ĩāgū, Marīpu igore: “Yaago irirosū aārīmo”, ārī ĩāmi. ĩgū irasū ĩābirimakū, ĩgūsā pūrā Jesúre buremumerā pūrā irirosū aārībokuma. Irasirīgu ĩgūsā pūrādere Jesúre buremurā pūrā irirosū ĩāmi. ¹⁵ Jesúre buremubi gapu ĩgū marāpo Jesúre buremugūrē béoduagu, béoburo. Irasūta Jesúre buremubeo igo marāpu Jesúre buremugūrē béoduago, béoburo. Marīpu marīrē gajerā merā gāmekēārō marīrō usuyari merā aārīmakū gāamemi. Irasirirā ĩgūsā béoduamakū oāgorāa.

16 Jesúre b̄remugō, igo marāpu Jesúre b̄remubire: “Ȳu merā āārīgū, b̄remugukumi”, ārīmasīña máa. Irasūta Jesúre b̄remugū, ĩgū marāpo Jesúre b̄remubeore: “Ȳu merā āārīgō, b̄remugokumo”, ārīmasīña máa.

17 Āsū iriro gāamea marīrē āārīpererā marī Op̄u Jesucristoyarārē. Marīpu marīrē Jesúre b̄remunūgādoregū siuideapoe ĩgū marīrē: “Āsū irika!” ārī pīderosūta iriwāgārō gāamea. Ȳu irire āārīperero marārē Jesúre b̄remurārē dorea. 18 Marīpu sugare ĩgūya dup̄ama gasirogārē* wiirisūdire siiumakū, irasūta dujaro gāamea. Irasūta wiirisūbire siiumakū, wiirisūbita dujaro gāamea. 19 Daporare wiirisūnerā āārīrī, wiirisūbirinerā āārīrīde wajamāa. Marīpu dorerire marī iriri gap̄u wajakutarinūgāa. 20 Irasirirā Marīpu marīrē masakakure siuideapoe ĩgū marīrē pīderosūta iriwāgārō gāamea.

21 Marīpu musārē siuideapoe surāyeri gajerārē moāboerimasā āārībū. Irasū āārīkererā, musā moāboerimasā āārīrīrē gūñarikubirikōāka! Gajipoe musā oparā musārē wiuduamakū, wirika! 22 Marīpu musārē marī Op̄u Jesucristore b̄remudoregū siuidi āārīmī. Irasirirā surāyeri musā gajerārē moāboerimasā āārīkererā, daporare Jesucristoyarā ĩgū wiunerā irirosū āārā ĩgūyare irimurā. Musā gajerārē moāboerimasā āārībirikererā, daporare Jesucristore moāboerā āārā. 23 Marīpu marīrē ĩgūyarā āārīburo, ārīgū, ĩgū magū Jesucristo boagu dī bēodea merā wajaridi āārīmī. Irasirirā masakare moāboerā irirosū āārībirikōāka! Masaka gāamerīnorē iribirikōāka! Marīpu gāamerī gap̄ure irika! 24 Irasirirā, Marīpu musārē Jesucristore b̄remunūgādoregū siuideapoe musārē pīderosūta ĩgū merā ōārō āārīnikōāka!

25 Daporare musā marāpo marīrārē, marāpu marīrādere wereduakoa. I ȳu werēburi marī Op̄u weredoredea āārībea. Irasū āārībirikererapu, ȳu basi gūñarī merā musārē werēgura. Marī Op̄u yare bopoñarī merā iāsīā, yare iritamumi. Irasirirā musā ȳu wererire: “Irimakū ōāgorāa”, ārī masīrākoa. 26 Daporare marīrē wārī ñerō tariri āārā. Irasirirā musā āārīrikurosūta dujamakū ōāgorāa. 27 Marāpokurā, marāpokurā gāme bēobirikōāka! Marāpo marīrā, marāposā nome āmabirikōāka! 28 Ȳu musārē irire werēkererapu, musā marāpokurā, Marīpu dorerire tarinūgārā meta yāa. Nomeōde marāpokugo, Marīpu dorerire tarinūgāgō meta yāmo. Irasū āārīkererapu, marāpokurā, marāpokurā gap̄u ĩgūsā okarinurīrē poyari merā āārīrākuma. Irasirigu ȳu irire: “Poyari merā āārībokuma”, ārīgū: “Marāpo marīrā, marāpu marīrā āārīkōāka!” ārā musārē.

29 Yaarā, ȳu musārē irasū ārīgū, āsū ārīduagu yāa. Marī i ūmugue āārīrikuri pereburo mērō d̄uyāa. Irasirirā daporare marāpo marīrā Marīpuyare ōārō moārōsūta marāpokurādere ōārō moārō gāamea. Marāpokurā nome de irasūta Marīpuyare ōārō iriro gāamea. 30 Marī orekereā, bujoweremerā irirosū āārīrō gāamea. Ūsuyakererā, ūsuyari merā bosenu irimerā irirosū āārīrō gāamea. Gajino wajarikererā: “I yaa āārīnikōārokoa”, ārī gūñabirikōārō gāamea. Irasirirā, marīrē Marīpuyare ōārō iriro gāamea. 31 I ūmuma marī iārī perewāgārō yāa. Irasirirā i ūmumarē iriduarire buro gūñarikubirikōārō gāamea.

32 Ȳu musārē gūñarikuro marīrō āārīmakū gāamea. Marāpo marīgū, marī Op̄uyare ōārō gūñami. Irasirigu ĩgūrē ūsuyamakū gāamegū, ĩgūyare ōārō

* 7:16 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē ĩgū pūrā ūmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, ĩgūsāya dup̄ama gasirogārē wiiridoredi āārīmī. P̄uru iri dorerire Moisére pīdi āārīmī. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, ĩgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gaji mojō ūgeru pērēbejarinarī waarō merā ĩgūsā deyoadero p̄uru irasū yāma.

yámi. ³³ Marāpokuḡu gapu Īḡu marāpo ōārō usuyari merā āārīmakū gāāmegū, i ūmamarē gūñami. ³⁴ Irasirigū marī Opu gāāmerīrē, Īḡu marāpo usuyamakū gāāmerī gapudere gūñami. Nomedere irasūta āārā. Marāpu marīgō marī Opuyare ōārō gūñamo. Igo gūñarī merā Marīpuyago ōārō āārīduago, Īḡu gāāmerōsūta iridūamo. Marāpukugo gapu igo marāpu ōārō usuyari merā āārīmakū gāāmegō, i ūmamarē gūñamo.

³⁵ Yu musārē ōārō waaburo, ārīgū, marī Opu gāāmerī direta keoro iridoregu ire gojāa. Musārē marāpokurire, marāpukurire kāmutaḡu meta yāa.

³⁶ Sugū Īḡu magō búro waamakū Īḡū, āsū ārībokumi: “Yu magōrē ōārō iribirikoa. Igo marāpukumakū ōābokoā”, ārībokumi. Irasū ārīgū nomesukōāburo. Irasiriri, ñerō iriri āārībea. ³⁷ Gajigū gapu: “Nomesuro gāāmekoa”, ārībibiribokumi. Āsū gapu ārībokumi: “Yu magō marāpukubirikōāburo”, ārībokumi. Īḡu irasū ārīmakū, igore ōārō waabokoā. Īḡu irasū iriduarī ōāgorabokoā. ³⁸ Magōrē marāpukudoregu, ōārō irigu yāmi. Irota marāpukudorebi gapu nemorō ōārō iritarinūḡāḡū yāmi. Daporare marīrē wāri ñerō tariri āārā. Irasiriro marāpukubirimakū, marāpokubirimakū nemorō ōāa.

³⁹ Marīpu marīrē doreri āsū ārā. Marāpukugo igo marāpu okamakū, Īḡu merā āārīnikōāburo. Īḡu boadero puruḡue, gajigū igo suyugure marāpukumasīgokumo Īḡu Jesúre būremugū āārīmakū. ⁴⁰ Yu gapu āsū ārī gūñāa. Igo dupaturi marāpukubeo, nemorō usuyabokumo. Yude, gajerā musārē buerimasā iirosū Ōāḡu deyomarīgūrē opāa. Irasirigū irire werea musārē.

8

¿Keori weadea puro baari pídeare baamakū ōākuri? ārī gojadea

¹ Dapora musā: “¿Keori weadea puro baari pídeare baamakū ōākuri?” ārī sērēñadeare yujugura. Musā irire masīa. Īḡusā būremurī weadea neō wajamāa. Irasirirā: “Ḡua tamerā ōārō masīa”, ārī gūñarā, gajerārē masītarinūḡāduarā iirosū yāa. Gajerārē maīrā, āsū gapu iriro gāāmea. Nemorō Īḡusārē Marīpuyare būremunemomakū iriro gāāmea. ² Sugu: “Masīpeokōāa”, ārīgāno, ōārō masībemi. Wāri duyāa Īḡu masībiri. ³ Marīpu Īḡūrē maīḡū gapure masīmi. “Yaagu āārīmi, Īḡūrē masīa”, ārīmi.

⁴ Irasirigū yu musārē keori weadea puro baari pídea baarire weregura. Diayeta āārā. Īḡusā būremurī weadea neō wajamāa. Gajigū, Marīpu irirosū āārīgū neō mámi. Īḡu suguta āārīmi. ⁵ Gajerā masaka Īḡūrē būremumerā wārā gajerānorē būremuma. Ūmarōḡue āārīrārē, i ūmugue āārīrārē būremuma. “Marī būremurā, marī oparā āārīma”, ārī būremuma. ⁶ Marīpu suguta āārīpererire iridi āārīmi. Irasirirā marī Īḡuyarā āārīsīā, Īḡu dorerire irimurā āārā. Irasū āārīmakū, Jesucristo suguta marī Opu āārīmi. Īḡu merā Marīpu āārīpererire iridi āārīmi. Īḡu merā marīdere Īḡuyarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā Īḡu merā āārīnikōārākoā.

⁷ Yu wereri diaye āārīkerepuru, surāyeri Jesúre būremurā irire masībema. Iripoegue keori weadeare būremunerā āārīsīā, daporadere iri keori weadea puro baari pídeare baarā: “Marī būremunerā keori weadeare būremurā yāa”, ārī gūñadima. Irasirirā ōārō masīmerā irire baarā: “Ñerō irirā yāa”, ārī gūñadima. Irasū gūñakererā, irire baakōāma. ⁸ Marī irire baarā, Marīpu merā nemorō ōārō āārīmasībirikoa. Gajerā nemorō ōārā waabirikoa. Irire

baamerāde, gajerā nemorō ñerā waabiriko. ⁹ Irasū āārīkerepuru, ōārō pémāsīka! Mūsā noó gāamerō baarā, gajigu Jesúre bñremuturabire ñerō irimakū iribirikōāka! ¹⁰ Āsū āārā. “Īgūsā bñremurī keori weadea neō wajamāa”, āri masīa. Irasirirā iri keori weadeare bñremurīmasā baarogue baarā: “Ōābea”, āri gūñabea. Jesúre bñremuturabi gapu, mūsā irogue baamakū iāgū: “Irogue baarā, Marīpñre bñremubema”, āri gūñabokumi. Irasū āri gūñakeregu, mūsārē iākūi, Īgūde baakōābokumi. Irasū baagu: “Ñerō irigu yāa”, āri gūñabokumi. Īgū irasū gūñamakū, mūsā Īgūrē ñerō irimakū irirākoa. ¹¹ Mūsā ōārō masīrā irogue baarā, gajigu ōārō masībi gapure ñerō irimakū iriboko. Cristo Īgūdere boabosadi āārīmī. Irasirirā mūsā baari merā Cristoyagure poyanorēboko. ¹² Irasū āārīmakū, gajigu ōārō masībire: “Irire baamakū ñegorāa”, āri gūñakeregu irire baamakū irirā, Cristodere ñerō irirā yāa. ¹³ Irasirigu yu baari merā gajigu Cristoyagure ñerō irimakū iriboko, āriḡū, iri baarire neō dupaturi baabiriko.

9

Jesús buedoregu pídi Īgū wajatarimarē gojadea

¹ Jesucristo yure Īgūyare buedoregu pídi āārīmī. Irasirigu yude gajerā Īgū buedoregu pñerā irirosūta irimasīa. Yude marī Opñ Jesúre iādita āārā. Irasū āārīmakū, yu mūsārē Īgūya kerere buemakū pérā, Īgūrē bñremunūgābu.

² Gajerā yure: “Īgū Jesús buedoregu pídi meta āārīmī”, āri werewuakerepuru, mūsā gapu irasū āribea. Yu buemakū pérā, mūsā Jesúre bñremubu. Irasirirā Īgūrē bñremurā āārīsīā, yure: “Īgū Jesús buedoregu pídi āārīmī”, āri masīa.

³ Yure werewuarārē āsū āri yuḡugara. ⁴ Yu mūsārē bueri waja, mūsā yure baari ejo, iiriri tñmakū ñeāmasīa. ⁵ Gajerā Jesús buedoregu pñerā, Īgū pagupūrā, Pedrosā buegorenarā, Īgūsā marāposā nomerē āiānama. Īgūsā irirosūta yude Jesucristore bñremugōrē marāpokuḡu āiānaboko. ⁶ ¿Naásū gūñarī mūsā? Gajerā Jesús buedoregu pñerā mūsārē buerā, Īgūsā baaburire moā wajatabema. ¿Nasirirā yu, Bernabé mūsārē buerā, gna baaburire wajatabarā, moāduumasībirikuri?

⁷ Surara Īgū baaburi waja Īgū basi wajaribirikumi. Īgū surara moārī waja Īgū oparā gapu irire wajaribosakuma. Īguidari otedi, Īgū otedea dukare tea, baamasīkumi. Ovejare koreḡude, Īgūsāya ūpīkure bipi, iirīmasīkumi. ⁸ Yu mūsārē irasū āriḡū, masaka gūñarī merā werebea. Yu ārirosūta Marīpñ doreri gojadea pūḡe āsū āri gojasūdero āārībū: ⁹ “Weku trigo yeri gasirire Īgūya guburi merā kura koro, trigore baadnagu baaburo. Īgūya disī túsārī berore túsābirikōāka!” āri gojasūdero āārībū. Marīpñ irire doregu, wekuayama direta āriḡū meta iridi āārīmī.

¹⁰ Irire doregu, gna Īgūya kerere buerāya āārīburire āriḡū iridi āārīmī. Āsū āārā. Sugū oteburore āmukumi. Pñre gajigu iro otedea dukare seakumi. Irasirirā iri otedea dukare dukawaburire gūñarā, pñreḡueta ōārō moākuma. ¹¹ Gna mūsārē Marīpñya werenīrē buerā, oterimasū Īgū oteri yerire oteḡu irirosū iribu. Oterimasū Īgū moārī waja, Īgū otedea dukare seamasīkumi Īgūya āārīburire. Irasiriro, gna mūsārē bueri waja, mūsā gñaya āārīburire gajino guare sīmakū ōāboko. ¹² Mūsā guare sībikererā, gajerā buerā mūsārē sērēmakū, Īgūsā gapure sīyuro. Gna gapu Īgūsā nemorō sērēmasīa mūsārē bueri waja.

Gna mūsārē: “Sīka!” āriḡonerā āārīkererā, neō irasū āribea. “Īgūsā Cristoya kerere péduabiribokuma gna Īgūsārē gajinorē sērēmakū”, āri gūñabu. Irasirirā

gua gāāmerirē opabirikerepuru, musārē neō sērēbiribu. ¹³ Musā ire masīa. Marīpuya wiigue moārīmasā, Marīpure buremurā waibu diī āiri sīdeare baama ĩgūsā iroque moārī waja. Iri wiima waimurārē wējē soepeoro puro moārāde irireta baama. ¹⁴ I irirosūta marī Opu ĩgūya kerere wererāya āāriburire āsū ārīdi āārīmī: “ĩgūsā moārī merā ĩgūsā baaburire wajata baaburo”, ārīdi āārīmī. ¹⁵ Irasū āārīkerepuru, yu gapu musārē: “Sīka!” neō āribiribu. Daporadere gojagu, musārē gajino sērēgū meta gojāa. Ūboari merā boakeregu, musārē buedea waja neō wajaseabirikoa. Irasirigu wajamarīrō musārē usuyari merā buea. Yu musārē buedea waja merā neō wajata baabirikoa.

¹⁶ Marīpu yure ĩgū masakare tauri kerere weredoregu pīdi āārīmī. Irasirigu yu iri kerere weregū: “Gajerā nemorō masītarinugāgū āārā”, neō ārī gūñabea. Iri kerere werebi, buro bujawereri merā űerō taribokoa. ¹⁷ Iri kerere yu basi yu gūñarī merā buegu, wajatabokoa. Marīpu yure dorederosūta iri kerere buegu, ĩgū yure pīdea gapure irigu yāa. ĩgū yure piderosūta iriro gāāmea. Gaji gapure neō irimasīña maa. ¹⁸ Irasirigu Jesucristoya kerere buegu, yu bueri waja musārē: “Wajarika!” ārī sērēbuno āārīkeregu, irire neō sērēbiribu. Yu irasirimakū, yu wajatari āsū āārā: “Jesucristo ĩgūrē buremurārē taugakumi”, ārīrī kerere wajamarīrō buegu, ōārō usuyari merā āārā. Irita āārā yu wajatari.

¹⁹ Masakare moāboegu neō āārībirikeregu, āārīpererārē moāboegu irirosū irigu yāa, ĩgūsā Jesucristoya kerere pēburo, ārīgū. Wārā ĩgūrē buremumakū gāāmegū, irasū yāa. ²⁰ Irasirigu yaarā judío masaka merā āārīgū, ĩgūsā ōārī iririkurosūta yāa, ĩgūsā Jesūre buremumakū gāāmegū. Āsū āārā. ĩgūsā Moisés dorerire buremuma. Yu Moisés doreri diretta buremugū āārībirikeregu, ĩgūsā merā āārīgū, ĩgūsā iririkurosūta yāa, yu buerire pēmakū gāāmegū. ²¹ Moisés dorerire buremumerā merā āārīgū, ĩgūsā ōārī iririkurosūta yāa, ĩgūsāde Jesūre buremumakū gāāmegū. Irasirikeregu, Cristore buremusiā, Marīpu dorerire tarinugābea. ²² Jesūre buremuturamerā merā āārīgū, ĩgūsā ōārī iririkurosūta yāa, ĩgūsāde Jesūre buremunemoburo, ārīgū. “Musā nemorō Jesūre buremugū, ĩgūyare masīpeogu āārā”, neō āribea ĩgūsārē. Irasirigu āārīpererā ōārī iririkurosūta yāa: “Surāyeri yu buerire pērā, tausūrākuma”, ārīgū. ²³ I āārīpererire irasū yāa: “Jesucristo ĩgūrē buremurārē taugakumi”, ārīrī kerere ĩgūsā ōārō pēburo, ārīgū. ĩgūsā iri ōārī kerere buremumakū ĩgū, yu ĩgūsā merā buro usuyāa.

²⁴ Musārē i keori merā āsū ārī werea. Ūma birarimasā, āārīpererā ūmakerārā, wajataperebirikuma. Ūmaturagu dita wajatakumi. Irasirirā, wajataduagu buro ūmaderosūta musāde Marīpu gāāmerirē ōārō irika, ĩgū sīburire wajatamurā! ²⁵ Āārīpererā ūma biramurā ĩgūsā ūmaburi dupuyuro ōārō ūma buekuma. Āārīpereri ĩgūsāya dupure poyanorērīrē pirikōākuma. Olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajataduārā, irasū ūma buekuma. Puru gajerārē ĩmurā, wajatadiya dipurugue iri berore peokuma. Iri bero mata boakōākoa. Marīde Marīpuyare ōārō buero gāāmea. űerīrē pirikōā, ĩgū gāāmerī gapure iriro gāāmea, ĩgū sīburire wajatamurā. ĩgū sīrī neō boabirikoa. ²⁶ Irasirigu yu gapu, ūma birarimasū ĩgū noō gāāmerō ūmagū irirosū iribebe. Yu gāāmerō irimoāmabea. Marīpuyare masīsiā, ĩgū gāāmerirē irigu yāa. ²⁷ Irasirigu yu iriduarire, yu űaribejarire iribebe. Yu iriduarire irimakū, gajerārē Marīpuyare buedi āārīkerepuru, Marīpu yure: “Ōārō iribu”, āribiribokumi.

10

Keori weadeare b̄remubirikōāka! āri gojadea

¹ Yaarā, musārē irire masīmakū gāamea. Marīpu, gua ñekūsamarā merā āārīdi āārīmī ĩgūsārē Egiptogue āārīrārē āi wiugu. ĩgū iriudea mikāyēbo merā ĩgūsārē dupuyudi āārīmī. Āārīpererā ĩgūrē tayarā, dia wādiya, deko diadiya wāikudiya dekogue, bojori maā ĩgū iridea maague taribujanerā āārīmā. ² ĩgūsā Moisés merā mikāyēbo doka, dia wādiyare taribujanerā āārīmā. Iro taribujarā, āārīpererā ĩgū merā wādiya dekogue wāiyēsūrā irirosū waanerā āārīmā. Iri merā ĩgūyarā āārīrīrē ĩmunerā āārīmā. ³ ĩgūsā āārīpererā Marīpu sīdea ūmugasima baarire baanerā āārīmā. ⁴ Āārīpererā Marīpu ūtāyegue deko wiridoredeare iirīnerā āārīmā. Cristo iri ūtāye irirosū āārīdi āārīmī. ĩgūta okari sīdi āārīmī. Irasirigu ĩgūta ĩgūsārē wapikuwāgādi āārīmī. ⁵ Marīpu ĩgūsārē ōārō iritamukerepuru, wārā ĩgū dorerire tarinugānerā āārīmā. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Marīpu ĩgūsārē ĩāsuyubiridi āārīmī. Irasirigu ĩgūsārē masaka marīrōgue boamakū iridi āārīmī ĩgū dorerire tarinugādea waja.

⁶ Āārīpereri ĩgūsārē waadea kere, marīrē ĩgūsā iriderosū ñerīrē iribirikōāburo, āri keori pīdea āārā. ⁷ Irasirirā, keori weadeare surāyeri ĩgūsā b̄remuderosū b̄remubirikōāka! Keori weadeare ĩgūsā b̄remudeare Marīpuya wenenīri gojadea pūge āsū āri gojasūdero āārībū: “Masaka baa, iri odo, bosenu irinugānerā āārīmā”, āri gojasūdero āārībū. ⁸ Puru surāyeri ūma nomerē ñerō iri gāmebiranerā āārīmā. ĩgūsā iriderosū iribirikōārō gāamea marīrē. ĩgūsā ñerō iriri waja, sunarē veintitrés mil masaka boanerā āārīmā. ⁹ Gajipoe gajerā: “Marīpu guare ōārō korebemi”, āri werewuanerā āārīmā. ĩgūsā ārīderosū ārībirikōārō gāamea marīrē. ĩgūsā ñerō wenenīri waja ĩgūsārē āña kūrī wējēnerā āārīmā. ¹⁰ Gajipoe gajerā ĩgūsā Marīpu irideare ñerō āri werewuamakū, Marīpure wereboegu ĩgūsārē wējēdi āārīmī. ĩgūsā ārīderosū ārībirikōārō gāamea marīrē.

¹¹ Marīrē inu marārē i ūma pereburo mērōgā d̄yawāgāriro yāa. Irasirigu Marīpu ĩgūya wenenīri gojadea pūge gua ñekūsamarārē ĩgū wajamoādeare gojadoredi āārīmī, ĩgūsā iriderosū ñerō iribirikōāburo, āriĭgū. ¹² Sugu: “Yu tamerā Marīpure ōārō b̄remusīā, ñerō iribirikoa”, āri gūñagūno, ōārō pēmasīka, iripoegue marā iriderosū ñerīrē iriri, āriĭgū! ¹³ Gajipoere marī āārīpererā sugu d̄yaro marīrō ñerīrē iriduarā, wātī ñerī ārīmesāsūrā, ñerō tarirā āārā. Irasū āārīkerepuru, Marīpu gapu ĩgū ārīderosūta marīrē iritamunikōāmi ñerīrē tarinugāburo, āriĭgū. Marī ñerīrē tarinugānemomasībirimakū ĩāgū, gaji ñerīrē tau kāmūtāgukumi marīrē poyanorērī, āriĭgū. Irasirigu marīrē ĩgū merā gūñaturamakū irigukumi ñerīrē iribirikōāburo, āriĭgū.

¹⁴ Yaarā yu maīrā, yare péka! Neō keori weadeare b̄remubirikōāka! ¹⁵ Musā ōārō pēmasīrā āārīmakū, irire musārē werea. Irasirirā yu āārīrīrē: “Diyeta āārā”, āri masīa. ¹⁶ Marī nerē bokatūrīrā Marīpure: “Ōāa”, āri, usuyari sī odo, igui deko iirīripare iirīa. Irasū iirīrā: “Cristo boagu, marī ñerī iridea wajare ĩgū dí béodea merā wajaribosadi āārīmī”, āri ĩmu. Pārūrē marī dukawa baarā: “Cristo ĩgūya dupu curusague boadea merā marīrē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmī”, āri ĩmu. ¹⁷ Marī wārā āārīkererā, suru pārūrē dukawa baarā, āārīpererā marī Cristoyarā su duputa irirosū āārā. Irasirirā suguyarāta āārā.

18 Guayarã Israel marã Moisés dorederosüta iririre güñaka! Marĩpũre bũremurã, ĩgũya wiigue waibũre ãia wẽjẽ soema. Wẽjẽ soe odo, Marĩpũ ĩũrõ diire baama. Irasũ baarã: “Marĩpũyarã ããrã”, ãrĩ ĩmuma. 19 Yũ ire irasũ ãrĩgũ: “Keori weadea wajakũa, irasiro iro keori weadea pũro waibu diĩ pĩdea, gajĩ waibu diĩ nemorõ ããrã”, ãrĩgũ meta yãa. 20 Æsũ gapũ ãrĩ werea. Marĩpũre masĩmerã, keori weadea pũro waibu diĩ pĩrã, Marĩpũre bũremubema. Wãtẽa gapũre bũremurã yãma. ĩgũsã irasũ bũremumakũ, ĩgũsã bũremurĩ wiigue musã ĩgũsã merã baarã: “Wãtẽayarã ããrã”, ãrĩ ĩmurã irirosũ yãa. Musã irasirimakũ, neõ gããmebea. 21 Marĩ Opũ Jesucristoyarã ããrĩsĩã, ĩgũrẽ bũremurã nerẽ bokatĩrĩrã, ĩgui deko iirĩripare iirĩ, pãrũrẽ dukawa baãa. Gajerã ĩgũsã keori weadeare bũremurã iirĩri, waibu diĩ ĩgũsã baari, wãtẽaya ããrã. Irasirirã marĩ Opũ Jesũyare baarã, wãtẽayare baamasĩbea. Irasũta wãtẽayare baarã, Jesũyare baamasĩbea.

22 Marĩ Opũ ĩgũyarãrẽ ĩgũ direta bũremumakũ gããmemi. Irasirirã marĩ wãtẽarẽ bũremurã, marĩ ĩgũrẽ guamakũ iribokoa. ĩgũ guamakũ, marĩ ĩgũrẽ tarĩnũgãmasĩbirikoa. Marĩrẽ wajamoãburire kãmutamasĩbirikoa.

Marĩpũ gããmerĩ direta irika! ãrĩ gojadea

23 Masaka surãyeri ãsũ ãrĩ werenĩma: “Marĩ iriduarire noõ gããmerõ iri-masĩa”, ãrĩ werenĩma. ĩgũsã irire irasũ ãrĩkerepũrũ, ããrĩpereri marĩ iriduarire irirã, gajerãrẽ iritamurã meta yãa. Noõ marĩ gããmerõ irirã, gajerãrẽ Marĩpũre bũremunemomakũ iribiribokoa. 24 Marĩya ããrĩburi direta güñabirikõãrõ gããmea. Gajerãya ããrĩburidere güñarõ gããmea.

25 Irasirirã baari duarogue baarire wajarirã, noõ gããmerõ wajari baaka! “¿I baari keori weadea pũrogue pĩdea ããrĩrĩ?” ãrĩ sãrẽñabirikõãka: “Irire baarã, ñerõ irirã yãa”, ãrĩ güñarĩ, ãrĩrã! 26 Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Ããrĩpereri i ĩmũma, marĩ Opũya ããrã”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irasirirã ããrĩpereri ĩgũ baari pĩdeare baamasĩa.

27 Jesũre bũremubi musãrẽ baadoregũ siiumakũ, waaduarã waaka! Baarã waarã, musãrẽ ĩgũ ejorire baaka! “¿I baari, keori weadea pũrogue pĩdea ããrĩrĩ?” ãrĩ sãrẽñabirikõãka: “Irire baarã, ñerõ irirã yãa”, ãrĩ güñarĩ, ãrĩrã! 28 Gajigũ iro ããrĩgũ ãsũ ãrĩbokumi musãrẽ: “I baari, keori weadea pũrogue pĩdea diĩ ããrã”, ãrĩbokumi. ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, iri diire baabirikõãka! ĩgũ, musã baamakũ: “Ñãrĩrẽ irirã yãma”, ãrĩ güñabokumi. ĩgũ irasũ ãrĩ güñabirikõãburo, ãrĩrã, irire baabirikõãka! 29 Yũ irire ãrĩgũ, ĩgũ güñarĩrẽ werenĩgũ yãa. Musã güñarĩrẽ werenĩbea.

Musã gapũ ãsũ ãrĩ sãrẽñabokoa yũre: “¿Nasirirã, gajigũ diaye güñabiri waja, gũa iriduarire gorawayubokuri?” 30 Gũa baarire Marĩpũre: “Õãa”, ãrĩ, usũyari sĩmakũ, gajigũ gũa baarire werewũamasĩbemi”, ãrĩbokoa musã yũre. 31 Yũ gapũ ãsũ ãrĩ werea musãrẽ. Musã baa, iirirã, gajĩnorẽ irirãde, Marĩpũ gããmerĩ direta irika, gajerãde ĩgũrẽ: “Õãtarigũ ããrĩmi”, ãrĩ bũremuburo, ãrĩrã! 32 Neõ musã iriri merã judio masakare, judio masaka ããrĩmerãrẽ, Marĩpũyarãdere ñerõ irimakũ iribirikõãka! 33 Yũ irirosũ irika! ããrĩpereri yũ iriri merã masaka ããrĩpererãrẽ õãrõ iridũãa. Irasirigũ õãrõ yũ ããrĩburi direta güñabea. Gajerãya ããrĩburi gapũre õãrõ güñãa, ĩgũsãde Jesucristore bũremuburo, ãrĩgũ. ĩgũrẽ bũremumakũ, ĩgũsãrẽ taugũkumi, peamegue waabirikõãburo, ãrĩgũ.

11

¹ Irasirirā yu Cristore irituyarosūta musāde yare irituyaka!

Jesúre bñremurā nerērōgue nome iririmarē gojadea

² Yaará, yure musā güñamakū, āārīpereri yu buedeare keoro irimakū ĩāgū, musārē: “Ōārō yāa”, ārī, usuyari merā werea. ³ Gaji musārē masĩmakū gāamea. Cristo, āārīpererā ũma dipuru āārĩmi. Ũmũ, marāpore igo dipuru āārĩmi. Marĩpu, Cristo dipuru āārĩmi. ⁴ Musā Marĩpure bñremurā nerēmakū, sugu Marĩpure sērēgū, Marĩpu ĩgūrē weredoredeare weregu, ĩgūya dipurure bñnabirikumi. ĩgūya dipurure bñnagu, gñyasĩūrō irigu iribokumi. Cristore ĩgū Opure gopeyari merā bñremubiribokumi. ⁵ Nomeō gapu Marĩpure sērēgō, Marĩpu igore weredoredeare werego, igoya dipurure bñnakumo. Igoya dipurure bñnabeo, gñyasĩūrō irigo iribokumo. Marāpure igo dipurure gopeyari merā bñremubiribokumo. Poari pera wñnabéodeo irirosū āārībokumo. ⁶ Igoya dipurure bñnabirimakū, diayeta igoya poarire pera wñnabéokōārō gāamea. Igoya poarire pera wñnabéoduabeo: “Gñyasĩūgorāa”, ārīgō, igoya dipurure bñnaburo. ⁷ Ũmũ gapu Marĩpu irirosū opu āārĩsā, ĩgūya dipurure bñnabirikōāburo, Marĩpu yu Opu āārĩmi, ārī ĩmubo. Nomeō gapu igoya dipurure bñnaburo, ũmũ yu opu āārĩmi, ārī ĩmubo. ⁸ Neōgoraguere Marĩpu ũmũrē irigu, nomeōya gōā merā iribiridi āārĩmi. Nomeō gapure ũmũya gōā merā iridi āārĩmi. ⁹ Irasirigu ũmũrē irigu, nomeōrē iritamubure iribiridi āārĩmi. Nomeō gapure, ũmũrē iritamubore iridi āārĩmi. ¹⁰ Irasirirā musā Marĩpure bñremurā nerērōguere, nome ĩgūsāya dipure bñnaro gāamea. Irasū bñnarā, ũmũ dorerire ōārō yñjurire ĩmurākuma. ĩgūsā irasirire Marĩpure wereboerā ĩrākuma. ¹¹ Irasū āārīkererupu, marĩ Jesucristore bñremurā gāme iritamua. Ũma, nome iritamurĩ marĩrō āārĩmasĩbirikuma. Nome de ũma iritamurĩ marĩrō āārĩmasĩbirikuma. ¹² Diayeta āārā. Marĩpu nomeōrē ũmũya gōā merā iridi āārĩmi. Ide diayeta āārā. Ũma, nome merā deyoama. Irasirirā āārīpererā masaka: ũma, nome de Marĩpu irinerā āārĩma. ¹³ I āārīpereri diayeta āārĩmakū, ĩmusā basi naásū güñarĩ? Musā Marĩpure bñremurā nerērōgue, nomeō igoya dipurure bñnabeota, Marĩpure sērēmakū ĩōārĩ, o ōāberi? ¹⁴ Ũmũ poañapu ũmamakū gñyasĩūgorāa. āārīpererā masaka irire masĩma. ¹⁵ Nomeō poañapu ũmagō āārĩmakū: “Ōāgorāa”, ārā. Igo poañapu ũmamakū, igoya dipuru bñnaro irirosū āārā. ¹⁶ Yu werenĩrĩrē: “Irasū āārĩbea”, ārī guaseoduagnorē āsū ārī weregura. Marĩ Jesúre bñremurā, gajerā Marĩpuyarāde irire irasū dita yāa.

Marĩ Opu Jesucristo boadeare güñarā, ĩgū nerē baadorederosū keoro iribiridea

¹⁷ Dapora musārē gaji gojāa. Irire gojagu, yu musārē: “Ōārō irirā yāa”, ārĩbea. Musā nerērā, ōārō iriboanerā, ubu gapu poyanorēayuro. ¹⁸ Irasirigu āsū ārī werepñrorigura musārē. Musā nerērā, gāme guaseo dukawariayuro. Gajerā yure irire weremakū pégu: “Diayeta āārĩkoa”, ārī güñāa. ¹⁹ Musā gāme dukawarirā, āsū ārī güñakoa: “Marĩrē gāme dukawariro gāamea. Irasirirā, ĩnoā gapu Jesucristoyarāgora āārĩrĩ? ārī masĩrākoa”, ārĩkoa. ²⁰ Irasirirā musā gāme dukawariri waja, musā marĩ Opu Jesucristo boadeare nerē güñarā, ĩgū buerā merā baatñnugū dorederosū keoro irĩ, baabea. ²¹ Musā nerē baarā, surāyeri noó gāāmerō baapñrorikōāa. Gajerā ũaboama. Gajerā mejāma. ²² Musā noó gāāmerō irĩ, baaduārā, ĩnasirirā musāya wiirigue baa, irĩberi? Musā Marĩpuyarā āārīkererā, noó gāāmerō baa, irĩrā, musā nerērē

wajamarĩrõsũ irirã yáa. Musã watopegue ããrĩrã baari opamerãrẽ guyasĩũrõ tarimakũ irirã yáa. Musã irasiriri kerere pégu, ¿naásũ ãrĩ weregukuri yu musãrẽ? “Õãrõ irirã yáa”, ãrĩbirikoa.

Marĩ Opũ Jesucristo ìgũ buerã merã baatũnudeare gojadea

²³⁻²⁴ Marĩ Opũ Jesucristo yare buedeare yu musãrẽ werebu. Iri ãsũ ããrã. Ìgũrẽ wējēduarāguere ìgũrẽ Judas ìmuburi dupuyuroma ñamita marĩ Opũ Jesucristo pãrũrẽ ãi, Marĩpũre: “Murẽ usũyari sĩa”, ãrĩ, irirure pea, ìgũ buerãrẽ: “I yaa dupũ ããrã”, ãrĩ gueredi ããrĩmĩ. “Irasirirã yu musã merã dapora iriaderosũ nerẽ, pãrũrẽ baariku, yu musãrẽ boabosarire gũñaka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. ²⁵ Ìgũsã baa odoadero pũũ, pãrũrẽ ãiderosũta iirĩripare ãi, ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yu musãrẽ boabosagu yaa dí béori merã Yũpũ musãrẽ: ‘Õãrõ irigara’, ãrĩdeare iriyuwarikugukumi. Irasirirã musã nerẽ, iirĩripare iirĩriku, yu dí béobosarire gũñaka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. ²⁶ Ìgũ ãrĩderosũta irirã, marĩ nerẽrã, pãrũrẽ baariku, iirĩripare iirĩriku: “Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ”, ãrĩ ìmurãkoa. Irire irinĩkõãrõ gãamea. Ìgũ ì ùmũgue dupaturi aarimakũ, irire irinemobirikoa.

Marĩ Opũ Jesucristo boadeare gũñarã, ãsũ iridorea, ãrĩ gojadea

²⁷ Marĩ Opũ Jesucristo boadeare marĩ nerẽ gũñarĩpoe Marĩpũre bũremurĩ marĩrõ merã pãrũrẽ baa, iirĩripare iirĩguño ñerõ irigu yãmi. Jesucristo marĩrẽ boabosagu dí béodeare ubu ããrĩrĩ irirosũ gũñami. ²⁸ Irasirirã pãrũrẽ baa, iirĩripare iirĩburi dupuyuro masakakũ marĩ irideare: “Ñerõ irikubu”, ãrĩ gũñarũroriro gãamea. ²⁹ Marĩ Opũ Jesucristoya dupũ ããrĩrĩrẽ pémasĩrõ marĩrõ merã pãrũrẽ baa, iirĩripare iirĩmakũ, Marĩpũ marĩrẽ wajamoãgukumi. ³⁰ Musã irire pémasĩbiridea waja wãrã musã merãmarã pũrĩrikurã, turamerã ããrĩma. Surãyeri boakõãsiamã. ³¹ Marĩ baa, iirĩburi dupuyuro marĩ irideare: “Ñerõ irikubu”, ãrĩ gũñarũrorimakũ, marĩ Opũ marĩrẽ wajamoãbirikumi. ³² Marĩ Opũ gapũ marĩrẽ ìgũyarãrẽ marĩ ñerĩ irire piburo, ãrĩgũ, wajamoãmi. Irasirigu ìgũrẽ bũremumerãrẽ peamegue waadore, marĩ gapũre ìgũsã merã wajamoãbirikumi.

³³ Irasirirã yaarã, musã nerẽ baarã, suro merã baamurã gajerãdere yũka!

³⁴ Uabogũno ìgũya wiigũ baaburo. Irasirimakũ, musã õãrõ nerẽ baamakũ, Marĩpũ musãrẽ wajamoãbirikumi. Gajire musã pũroguẽ waagũ, õãrõ were ãmugura.

12

Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpũyare marĩrẽ irimasĩmakũ iririre gojadea

¹ Yaarã, Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpũyare marĩrẽ irimasĩmakũ irigu ããrĩmĩ. Yu irire musãrẽ õãrõ masĩmakũ gãamea. ² Musã ire õãrõ masĩsĩa. Jesucristore bũremuburi dupuyuro keori weadeare bũremutũyanerã ããrĩbũ. Iri keori weadea okari opabea. Neõ werenĩbea. ³ Irasirigu daporare yu musãrẽ ire masĩmakũ gãamea. Neõ sugũ Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã weregũ: “Jesũ ñerõ waanaburo”, ãrĩmasĩbirikumi. Gajigu Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ marĩrõ merã weregũ: “Jesũ marĩ Opũ ããrĩmĩ”, neõ ãrĩmasĩbirikumi.

⁴ Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpũyare marĩrẽ irimasĩmakũ iriri, wãri ããrã. Ìgũ suguta irire sĩgũ ããrĩmĩ. ⁵ Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ moãdoreri, wãri ããrã. Ìgũ suguta irire moãdoregu ããrĩmĩ. ⁶ Marĩpũyare iriri, surosũ ããrĩbea. Marĩpũ suguta marĩ ããrĩpererãrẽ ìgũyare õãrõ irimasĩmakũ irigu ããrĩmĩ. ⁷ Marĩpũ

Ōgū deyomarīgūrē marī masakakure sīrī merā Īgū marī merā āārīrīrē Īmumi, āārīpererā Jesucristore b̄remurārē gāme iritamuburo, ārīgū. ⁸ Ōgū deyomarīgū surāyerire ōārō masīrī merā Marīp̄yare weremakū yāmi. Gajerādere ōārō p̄masīrī merā Īgūyare weremakū yāmi. ⁹ Gajerārē: “Marīp̄u iritamurī merā marī ōārō irimasīa”, ārī b̄remumakū yāmi. Irasū āārīmakū, gajerārē Īgū turarire sīmi pūrīrikurārē tauburo, ārīgū. ¹⁰ Gajerārē Īgū turari merā iri turarīrē irimasīmakū yāmi. Gajerārē Marīp̄u Īgūsārē weredorerire ōārō weremasīmakū yāmi. Gajerārē: “Wātī turari merā, o Ōgū deyomarīgū turari merā āsū yāmi Ī”, ārī masīrīrē sīmi. Gajerārē gaji masā ya werenīrī merā Īgūsā dupuyurogue werenīmasībirideare werenīmasīmakū yāmi. Gajerārē, iri werenīrīrē masībirikererā, Ōgū deyomarīgū iritamurī merā: “Āsū ārīduaro yāa Ī”, ārī masīmakū yāmi. ¹¹ Ōgū deyomarīgū marī masakakure gajerosūperi dita Īgū sīduarire sīmi. Īgū suguta Marīp̄yare marī irimasīburire sīgū āārīmi.

Marī Cristoyarā āārīrā su dup̄ta irirosū āārā, ārī gojadea

¹² Marīya dup̄ma wāri āārā. Wāri āārīkerero, su dup̄ta āārā. Cristode irasūta āārīmi. Marī Īgūrē b̄remurā wārā āārīkererā, su dup̄ta irirosū āārā. ¹³ Mūrārōta marī Īgūrē b̄remurā āārīpererā: judío masaka, judío masaka āārīmerā, gajerārē moāboerā, moāboemerāde wārā āārīkererā, Ōgū deyomarīgū sugū merāta wāiyesūbu. Irasirīgū marīrē su dup̄ta irirosū āārīmakū yāmi. Irasirirā marī āārīpererā Ōgū deyomarīgūrē opāa.

¹⁴ Marīya dup̄ma āārīrī su wāita āārībea. Wāri āārīkōāa. ¹⁵ Marīya gubu werenīrī gubu āārīrō āsū ārībokoa: “Mojo āārībea. Irasiriro m̄ya dup̄ma āārībea”, ārībokoa. Marīya gubu irasū ārīkerero, marīya dup̄mata āārā. ¹⁶ Marīya gāmpū werenīrī gāmpū āārīrō āsū ārībokoa: “Koyeru āārībea. Irasiriro m̄ya dup̄ma āārībea”, ārībokoa. Marīya gāmpū irasū ārīkerero, marīya dup̄mata āārā. ¹⁷ Marīya dup̄u, koyeru dita āārīmakū, ġnasirisīā, p̄bokuri marī? Marīya dup̄u, gāmpū dita āārīmakū, ġnasirisīā, gajinorē wījibokuri marī? ¹⁸ Marīp̄u marīya dup̄re irīgū, āārīpereri Īgū gāamerōsūta keoro iridi āārīmi. ¹⁹ Āārīpereri marīya dup̄gue āārīrīno su wāita āārīmakū, marīya dup̄u marībokuyo. ²⁰ Āsū āārā. Marīya dup̄gue āārīrī wāri āārīkererū, su dup̄ta āārā. I irirosūta marī Jesūre b̄remurā wārā āārīkererā, su dup̄ta irirosū āārā.

²¹ Irasiriro koyeru, mojōrē: “Mūrē gāāmebea”, ārīmasībirikoa. Dipuru, guburire: “Mūrē gāāmebea”, ārīmasībirikoa. ²² Āsū gap̄u āārā. Gaji marīya dup̄gue āārīrī, turabirī āārīkererū, marī gap̄u irire buro gāāmea. ²³ Gaji marīya dup̄gue āārīrīrē: “Ubu āārīrī āārā”, ārī gūñāa. Irasirirā irire ōārō deyo-buro, ārīrā, ōārō āmua. Gaji marī guyasīrīsārīrē surī sāñña kāmūtāa masaka Īābirikōāburo, ārīrā. ²⁴ Gaji marīya dup̄gue āārīrīrē ōārī deyori gap̄ure āmubea. Marīp̄u marīya dup̄gue āārīrīrē āārīpererire ōārō āmudi āārīmi, su dup̄ta ōārō dup̄akuburo, ārīgū. Irasirīgū: “Ubu āārīrī āārā”, marī ārīrī gap̄ure ōārō gāāmemakū yāmi. Irasirirā marī neō gajīgū Jesūyagure: “Ubu āārīgū āārīmi, irasirirā Īgūrē gāāmebea”, ārībirikōārō gāāmea. ²⁵ Āsūta āārīdoredi āārīmi, Marīp̄u marīya dup̄u suro merā iritamuburo, ārīgū. ²⁶ Marīya dup̄gue āārīrī su wāi ñerō tarimakū, gajide āārīpereri ñerō taria. Su wāirē ōārō āmumakū: “Marīya dup̄u āārīperero ōārō āārā”, ārī gūñāa.

²⁷ Yu irire ārīgū, āsū ārīduagu yāa. Marī Cristore b̄remurā Īgūya dup̄u irirosū āārā. Irasirirā marī masakakū Īgūya dup̄gue āārīrā irirosū

ããrã. ²⁸ Irasirigũ Marĩpu marĩ Jesúre bũremurãrẽ gãme iritamuburire pĩgũ, ãsũ pĩdi ããrĩmĩ. Jesucristo buedoregũ pĩnerãrẽ pĩpuroridi ããrĩmĩ. Pũru Marĩpu gajerãrẽ ãgũ weredorerosũ weremurãrẽ pĩdi ããrĩmĩ. Pũru gajerãrẽ ãgũyare buemurãrẽ pĩdi ããrĩmĩ. Gajerãrẽ ãgũ turaro merã iri ãmumurãrẽ, gajerãrẽ pũrĩrikurãrẽ taumurãrẽ, gajerãrẽ masakare iritamu-
murãrẽ, gajerãrẽ dorerimasã ããrĩmurãrẽ, gajerãrẽ gaji masã ya merã ãgũsã dupuyurogue neõ werenĩmasĩbirideare werenĩmasĩmurãrẽ pĩdi ããrĩmĩ. ²⁹ Irasirigũ marĩ ããrĩpererãrẽ surosũ irimurãrẽ pĩbiridi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩ ããrĩpererã Jesucristo buedoregũ pĩnerã meta ããrã. Marĩ ããrĩpererã Marĩpu weredorerosũ wererã meta ããrã. Marĩ ããrĩpererã Marĩpũyare buerã meta ããrã. Marĩ ããrĩpererã Marĩpu turaro merã iri ãmumurã meta ããrã. ³⁰ Marĩ ããrĩpererã pũrĩrikurãrẽ taumasĩrã meta ããrã. Marĩ ããrĩpererã gaji masã ya werenĩrĩ merã werenĩmasĩrã meta ããrã. Marĩ ããrĩpererã ãgũsã werenĩrĩrẽ pãadero pũru: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ wererã meta ããrã. ³¹ Irasirirã Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpũyare irimasĩrĩ sĩrĩrẽ gããmekã mũsã! Yũ mũsarẽ i ããrĩpereri nemorõ õãrĩrẽ weregura.

13

Gãme maĩrĩmarẽ gojadea

¹ Marĩ gaji masã ya werenĩrĩrẽ werenĩmasĩkererã, Marĩpũre wereboerã ya werenĩrĩrẽ werenĩmasĩkererã, gajerãrẽ maĩbirimakũ, marĩ werenĩrĩ waja-
marĩbokoa. Kõme majĩ pãbiramakũ busurosũ marĩ werenĩrĩ busukõãbokoa. ² Marĩpu marĩrẽ weredorerosũ õãrõ weremasĩkererã, gajerãrẽ maĩbirimakũ, marĩ wereri wajamarĩbokoa. ããrĩpererĩre masĩkererã, Marĩpũyare masaka dupuyurogue masĩbiridea ããrĩpererĩre pãmasĩkererã, gajerãrẽ maĩbirimakũ, marĩ masĩrĩ wajamarĩbokoa. Marĩpũre bũremurĩ marĩrẽ ãgũ sĩrĩ merã buũrũre gajerogue waadoremãmasĩkererã, gajerãrẽ maĩbirimakũ, marĩ bũremurĩ merã iriri wajamarĩbokoa. ³ Marĩ opari ããrĩpereri boporãrẽ sĩkererã, ãgũsarẽ maĩbirimakũ, marĩ iriri wajamarĩbokoa. Marĩpũyare marĩ iridea waja marĩya dupũre masaka soekerepũru, marĩ gajerãrẽ maĩbirimakũ, Marĩpu marĩrẽ: “Õãrõ iribũ”, ãrĩbiribokumi.

⁴ Marĩ gajerãrẽ maĩrã, mata ãgũsã merã guaña mãã. ãgũsarẽ bopoñarĩ merã õãrõ yãã. ãgũsarẽ ããturiña mãã. “ãgũsã nemorõ õãgũ ããrã”, ãrĩmasĩña mãã. “ãgũsã nemorõ masĩtarĩnũgãgũ ããrã”, ãrĩmasĩña mãã. ⁵ Marĩ gajerãrẽ maĩrã, ãgũsarẽ bũremurĩ merã keoro wereã. Marĩya ããrĩburi direta gũñabeã. ãgũsãya ããrĩburidere gũñãã. ãgũsarẽ guari merã wereña mãã. ãgũsã marĩrẽ ñerõ irimakũ, yoaripoe ãgũsã merã guanĩña mãã. ⁶ Gajerãrẽ maĩrã, ãgũsã ñerõ irimakũ ããrã, usũyamasĩña mãã. Diayema gapũre ãgũsã irimakũ ããrã, usũyãã. ⁷ Marĩ gajerãrẽ maĩrã, ãgũsã ñerõ irimakũ ããrã, masakare neõ kere werebeã. Gajerã ãgũsarẽ werewuakerepũru, marĩ ãgũsarẽ bũremurĩrẽ neõ pĩribirikoa. “Pũrugue ãgũsãde õãrĩ gapũre irirãkuma”, ãrĩ gũñãã. ãgũsã iriri merã marĩ ñerõ tarĩkererã, ãgũsarẽ maĩsãã, neõ pĩrĩbeã.

⁸ Marĩ gãme maĩrĩ neõ perebirikoa. Marĩpu weredorerosũ wereri gapũ pererokoa. Gaji masã ya merã marĩ werenĩrĩde pererokoa. Marĩpũyare masĩrĩ merã õãrõ wereride, pũrugue pererokoa. Iri irasũ waamakũ, marĩ masĩdero nemorõ ããrĩpererĩre masĩrãkõã. ⁹ Daporare marĩ ããrĩpereri Marĩpũyare masĩbeã. ãgũ weredorerosũta ãgũ masĩrĩ sĩrĩ merã werekererã,

ããrĩpereri İğũyare weremasĩbea. ¹⁰ Pũrugue Jesucristo Marĩpũyare masĩpeogu aarimakũ, marĩ masĩbirideare masĩpeorãkoa.

¹¹ Yũ majĩgũ ããrĩgũ, majĩrã irirosũ gũñarĩ marĩrõ werenĩ, İğũsã irirosũta iriunabu. Yũ buğuro waagũ, majĩrã irirosũ ããrĩdeare pirikõabu. ¹² Daporare Marĩpũyare marĩ õãrõ masĩbea. Diuru buğuru merã marĩ ãĩñamakũ õãrõ deyomarĩrõ irirosũ ããrã. Õãrõ deyobea. Pũru õãrõ deyorogue Marĩpure ããrãkoa. Daporare marĩ İğũrẽ sĩrũgã masĩa. Pũru Marĩpũ marĩrẽ masĩpeorosũta marĩde masĩpeorãkoa.

¹³ Daporare ure wãĩ ããrã: Marĩpure buremurĩ, İgũ marĩrẽ õãrõ irigukumi, ãrĩ usuyari, marĩ gãme maĩrĩ ããrã. Iri ure wãĩ neõ perebirikoa. Gãme maĩrĩ gapũ gajĩ nemorõ õãrĩ ããrã.

14

Gajĩ masã ya werenĩrĩ merã marĩ werenĩmasĩbirikerẽ werenĩrĩmarẽ gojidea

¹ Gajerãrẽ maĩnemoka! Irasũ ããrĩmakũ, Marĩpũyare Õãgũ deyomarĩgũ musãrẽ irimasĩrĩ sĩrĩrẽ gããmeke! ããrĩpereri İgũ irimasĩrĩ sĩrĩrẽ gũñarã, gajĩ nemorõ Marĩpũ weredorerosũ weremasĩrĩ gapũre buro gããmeke! ² Sugu gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩmasĩbirikeregu werenĩmakũ, Marĩpũ dita İgũ werenĩrĩrẽ pĩmi. Masaka gapũ İgũ werenĩrĩrẽ pĩbema. Õãgũ deyomarĩgũ turari merã Marĩpũyare masĩña marĩdeare werenĩmi. ³ Marĩpũ weredorerosũ weregu gapũ masakare weremi. İgũ wereri pĩrãrẽ Jesucristore buremunemomakũ yãmi. İgũ wereri merã İğũsãrẽ õãrõ ããrĩrikumakũ, õãrõ yũpũrãkumakũ yãmi. ⁴ Gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩmasĩbirikeregu werenĩgũ İgũ basi Jesucristore buremunemogũ yãmi. Marĩpũ weredorerosũ weregu gapũ gajerã Jesucristore buremurãrẽ İğũrẽ buremunemomakũ irigu yãmi.

⁵ Gajĩ masã ya werenĩrĩ merã musã werenĩmasĩbirideare ããrĩpererã musã werenĩmasĩmakũ gããmea yũ. Iri nemorõ Marĩpũ weredorerosũ musã weremakũ buro gããmea. Marĩpũ weredorerosũ weregu gapũ, gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩgũ nemorõ masakare iritamugũ ããrĩmi. Irasũ ããrĩkererũ, gajĩ masã ya werenĩrĩrẽ pĩgu: “Åsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ weremakũ õãgorãa. İgũ irasũ ãrĩ weregu, Jesucristore buremurãrẽ İğũrẽ buremunemomakũ irigu yãmi. ⁶ Yaarã, yũ musã pũrogue waagũ, gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩgũ, musãrẽ iritamubirikoboka. Marĩpũ İğũyare yure masĩmakũ irideare weregu, İğũya diayema kerere masĩrĩ merã weregu, İgũ yure weredorerire weregu, İğũyare musãrẽ buegu, musãrẽ iritamubokoa.

⁷ Keori merã musãrẽ weregũra. Tĩrĩdirure keoro puribirimakũ, o arpa wãĩkuro buaputĩrõde keoro buaputĩbirimakũ, iri wãĩ bayari ããrĩkoa, ãrĩmasĩña mãa. ⁸ Surara gãmewĩjĩrã waaburi dupuyuro sugu İğũsã merãmũ puridirure keoro puribirimakũ, gajerã surara İğũsã moĩokũburire amubirikuma. ⁹ Musãde irasũta ããrã. Musã gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩmakũ pĩrã: “Åsũ ãrĩrã irikuma İğũsã”, ãrĩmasĩbirikuma. Irasĩrĩrã musã ubugorata werenĩmoãmakõãrã irikoa. ¹⁰ I amũguere wãri buri marã ããrĩma. İğũsã basi İğũsã werenĩrĩrẽ pĩmasĩma. ¹¹ Yũ gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩgũrẽ pĩbi: “Gajeromũ ããrĩmi”, ãrĩ gũñagũkoa. İğũde yũ gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩmakũ pĩbi yure: “Gajeromũ ããrĩmi”, ãrĩ gũñagukumi. ¹² Irasũta ããrã musãdere. Musã Õãgũ deyomarĩgũ turaro merã irimasĩrĩ sĩrĩrẽ

gāamea. Irasirirā gajerā Jesucristore b̄uremurārē ĩgūrē b̄uremunemomakā irimasĩrĩrē b̄uro gāameka!

¹³ Irasirigu sugu gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩmasĩbirikeregu werenĩgũno Marĩp̄ure: “Yũ werenĩrĩrē gajerārē: ‘Āsũ ārĩduaro yāa’, ārĩ weremakā iritamuka yare!” ārĩ s̄erēburo. ¹⁴ Yũ gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩmasĩbirikeregu werenĩrĩ merā Marĩp̄ure s̄erēgũ, Ōāgũ deyomarĩgũ gũñarĩ s̄ĩrĩ merā s̄erēa. Irasũ s̄erēkeregu, gũñarĩ merā yũ s̄erēadeare: “Āsũ ārĩduaro irikoa”, ārĩ p̄emasĩbirikoa. ¹⁵ Irasirirā āsũ iriro gāamea. Ōāgũ deyomarĩgũ turari merā gaji masā ya werenĩrĩ merā Marĩp̄ure s̄erērō gāamea. Irasũ āārĩmakũ, p̄emasĩrĩ merā marĩ ya werenĩrĩ merā Marĩp̄ure s̄erērō gāamea. Ōāgũ deyomarĩgũ turari merā gaji masā ya werenĩrĩ merā Marĩp̄ure bayapeoro gāamea. Irasũ āārĩmakũ, p̄emasĩrĩ merā marĩ ya werenĩrĩ merā Marĩp̄ure bayapeoro gāamea. ¹⁶ Marĩ Ōāgũ deyomarĩgũ turari merā gaji masā ya werenĩrĩ merā Marĩp̄ure us̄uyari s̄ĩkerep̄u, marĩ merā āārĩrā p̄ebiribokuma. ĩgūsā irire p̄emerā: “Irasũta āārā”, ārĩ, marĩ merā Marĩp̄ure us̄uyari s̄ibiribokuma. ¹⁷ Marĩ gaji masā ya werenĩrĩ merā Marĩp̄ure us̄uyari s̄ĩrĩ ōāgorāa. Irasũ āārĩkerep̄u, marĩ merā āārĩrā gapu marĩ werenĩrĩrē p̄ebirimakũ, marĩ ĩgūsārē Jesucristore b̄uremunemomakā iribirikoa. ¹⁸ Gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩmasĩbirikeregu werenĩrĩrē yũta musā āārĩpererā nemorō werenĩa. Irire irisĩā, Marĩp̄ure us̄uyari s̄ĩa. ¹⁹ Irasũ āārĩkeregu, Jesũre b̄uremurā nerērōgue gaji masā ya werenĩrĩ merā wārĩ musā p̄ebirire yũ weremakā musārē ōābirikoa. Musā p̄emasĩrĩrē yũ m̄erĩgā weremakā gapu, musārē ōārokoa.

²⁰ Yaarā, majĩrā p̄emasĩmerā irirosũ gũñabirikōāka! M̄urā irirosũ ōārō p̄emasĩrĩ merā gũñaka! Ñerō iriri gapure majĩrāgā gũñamerā irirosũ āārĩka! ²¹ Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea p̄ugue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: “Marĩ Opũ āsũ ārĩmi: ‘Gajero marārē ĩgūsā ya werenĩrĩ merā i makā marārē weredoregura. Yaare ĩgūsārē irasũ weredorekerep̄u, i makā marā yare neō b̄uremubirikuma’, ārĩmi marĩ Opũ”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ. ²² Irasirigu Marĩp̄u gajero marārē ĩgūsā ya werenĩrĩ merā ĩgūrē b̄uremurārē weredoregu, ĩgūsā ĩgūrē b̄uremubirire ĩmumi. ĩgūrē b̄uremurā gapure irasiribemi. ĩgũyare ĩgũ weredorerosũ wererā merā ĩgūsārē weremi. ²³ Irasirirā musā Jesũre b̄uremurā nerērōgue gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩmasĩbirikererā werenĩrĩrē musā āārĩpererā werenĩbokoa. Musā irasũ werenĩmakũ, Marĩp̄uyare masĩmerā, gajerā Jesũre b̄uremumerāde ñajājabokuma. Musā irasũ werenĩrĩrē p̄erā, musārē: “Niārĩmasā āārĩma”, ārĩbokuma. ²⁴ Musā āārĩpererā Marĩp̄u weredorerosũ weremakũ Marĩp̄uyare masĩbi, Jesũre b̄uremubide ñajārĩ p̄egu, ĩgũ ñerō irideare masĩgukumi. Irasirigu ĩgũ ñerĩ irideare bujaweregukumi. ²⁵ ĩgũ gũñarĩgũ ñerō: “Ñerĩrē gũñayo yũ”, ārĩ p̄emasĩgukumi. Irasirigu ñadukupuri merā ejamejā, Marĩp̄ure: “Yũ Opũ āārā”, ārĩ b̄uremugukumi. Irasũ āārĩmakũ: “Marĩp̄u diayeta musā merā āārĩmi”, ārĩ masĩgukumi.

Musā nerērā, gopeyari merā ōārō keoro irika! ārĩ gojadea

²⁶ Yaarā, musārē āsũ ārĩ werea. Musā nerēmakũ, surāyeri Marĩp̄ure bayapeoma. Gajerā Marĩp̄uyare buema. Gajerā Marĩp̄u ĩgũyare ĩgūsārē masĩmakũ irideare werema. Gajerā gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩmasĩbirikererā werenĩma. Gajerā iri werenĩrĩrē: “Āsũ ārĩduaro

yáa”, āri werema. Irasirirā āārīpereri irire māsā Jesúre b̄uremurā ōārō keoro irika, māsā ĩgūrē b̄uremunemoburosūta! ²⁷ Irasirirā gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikererā werenírā, pērā, o umerā wereníburo. Sugū werení odoadero p̄urū, gajigū wereníburo. P̄urū gajigū ĩgūsā werenírīrē: “Āsū ārīduaro yáa”, āri wereburo. ²⁸ Māsā nerēmakū, ĩgūsā werenírīrē: “Āsū ārīduaro yáa”, āri werebu marĩmakū, gaji masā ya merā werenibirikōāburo. ĩgūsā seyaro ĩgūsā gūñarĩgue Marĩp̄u merā wereníburo. ²⁹ Marĩp̄u weredorerosū wererāde, pērā, o umerā wereburo. Irasū keoro weremakū pērā, gajerā ĩgūsā wererire: “Diayeta Marĩp̄uya kereta āārā”, āriburo. ³⁰ Māsā nerērōgue sugū weremakū, Marĩp̄u gajigūre irogue doagūre weredoremakū, werep̄uroriadi gapū toeburo. ³¹ Māsā irasū irirā, māsā āārīpererā Marĩp̄u weredorerosū weremasirākoa. Sugū werep̄uroriadi were odoadero p̄urū, gajigū werewāgānaburo. Irasirimakū, āārīpererā pé, ōārō yuj̄p̄urākurākuma. ³² Marĩp̄u weredorerosū wererā māsā wereburi dupuyuro: “¿Naāsū āārĩmakū irire wererākuri?” āri gūñap̄uroriro gāāmea. ³³ Marĩ nerēmakū, Marĩp̄u marĩrē keoro irimakū gāāmeme. Noó gāāmerō iriro marĩrō usuyari merā nerēmakū gāāmeme. Āārīpererogue Jesúre b̄uremurā nerērārē irasū dita irimakū gāāmeme.

³⁴ Jesúre b̄uremurā nerēmakū, nome werenibirikōāburo. Nomerē werenidoreri máa. Werenírōnorē irirā, Marĩp̄uya werenírī gojadea p̄ugue dorederosūta ōārō péro gāāmea. ³⁵ Jesúre b̄uremurā nerēmakū, sugo nomeō werenigō, ḡuyasĩrō iribokumo. Irasirigo igo gajino ōārō pébiradeare masĩduago igoya wiigūe igo marāp̄ure sērēñaburo.

³⁶ Ire māsā masĩka! Māsā Marĩp̄uya kerere werep̄urorinerā āārĩbea. Irasū āārĩmakū, māsā dita ĩgūyare b̄uremurā āārĩbea. Gajerāde ĩgūrē b̄uremurā āārĩma. ³⁷ Sugū māsā merāmu: “Yū Marĩp̄u weredorerosū weregū āārā”, āri gūñagū, o gajigū: “Yū Ōāgū deyomarĩgū irimasĩrĩ sĩrĩrē opáa”, āri gūñagū, i yū māsārē gojarire: “Marĩ Opū doreri āārā”, āri masĩgukumi. ³⁸ Yū gojarire: “Marĩ Opū doreri āārĩbea”, ārĩmakū, ĩgūrē: “Marĩp̄uyare weregū āārĩbemi”, ārĩka!

³⁹ Yaarā, Marĩp̄u weredorerosū weremasirĩrē b̄uro gāāmea māsā! Māsā merāmarārē ĩgūsā gaji masā ya merā werenímasībirikererā werenímakū: “Werenímerāta!” āribirikōāka! ⁴⁰ Māsā nerērā, noó gāāmerō iribirikōāka! Goepeyari merā āārīpereri māsā iririre ōārō keoro irika!

15

Cristo masādeare gojadea

¹ Yaarā, yū māsārē iripoegue weredea, Jesucristo masakare tauri kerere daporare gūñamakū gāāmea. Māsā irire pērā, b̄uremubū. Daporadere irire b̄uremunikōāa. ² Māsā iri kerere b̄uremusiā, peamegue waamurā meta āārā. Iri kerere māsārē yū weredeare b̄uremurĩrē piribirimakū, Marĩp̄u māsārē taugukumi. Māsā iri kerere b̄uremubirinerā, diayeta tausūbiribokoa.

³ Yūre buedeare māsārē weretaubū. Iri bueri, gaji bueri nemorē ōataria. Āsū āārā. Marĩp̄uya werenírī gojadea p̄ugue gojaderosūta Cristo marĩ ñerō iridea waja marĩrē boabosadi āārĩmĩ. ⁴ ĩgū boadero p̄urū, ĩgūrē yāanerā āārĩmá. P̄urū Marĩp̄uya werenírī gojadea p̄ugue gojaderosūta urenū waaró merā Marĩp̄u ĩgūrē masūdi āārĩmĩ. ⁵ ĩgūrē masūdero p̄urū, Cristo Pedrore deyoayurū. P̄urū ĩgū buedoregū p̄inerā, pe mojōma pere su gubu peru

pērēbejarārē deyoayuru. ⁶ Puru suñarō wārā quinientos masaka nemorō ĩgūrē buremurārē deyoayuru. Wārā ĩgūrē ĩānerā okama dapa. Gajerā boasianerā āārīmá. ⁷ Puru Santiagore deyoayuru. Iro puru āārĭpererā ĩgū buedoregu pĭnerārē deyoayuru.

⁸ Āārĭpererā gajerārē ĩgū deyoadero puru, yudere deyoatūnumi pama. Majĭgūgā keoro deyoabigā deyoadi irirosū yu āārĭkeregu, Jesúre buremutuyáa. ⁹ ĩgū yare deyoaburi dupuyurogue ĩgūrē buremurārē ñerō irigorenabu. Irasirĭgu gajerā Jesús buedoregu pĭnerā āārĭpererā dokague āārā. Masaka yure: “ĩgū Jesús buedoregu pĭdi āārĭmi”, ārĭmakū: “Yu Jesús buedoregu pĭbodi āārĭbiradibu”, ārĭ gūñáa. ¹⁰ Irasū āārĭkerepuru, Marĭpu yure ōārō iritamumi. Irasirĭgu Jesucristo yare ĩgūyare buedoregu pĭmi. Marĭpu yure ubugora ōārō iritamugū meta yámi. Yu āārĭpererā gajerā Jesucristo buedoregu pĭnerā nemorō moáa. Yu gūñarĭ merā irasirĭbea. Marĭpu yure ōārō iritamugū, yu merā āārĭnkōámi. Yure ĩgū iritamurĭ merā ōārō moámakū yámi. ¹¹ Yu bueri, gajerā Jesucristo buedoregu pĭnerā bueri irirosūta āārā. Gua āārĭpererā Jesucristo boa, masádea kerere buea. I kerere pérā, musā ĩgūrē buremunugābu.

Boanerā masāburire gojadera

¹² Gua, Cristo boa, masádeare buekerepuru, gajerā musā merā āārĭrā: “Boanerā neō masābirikuma”, ārĭma. ¿Nasirĭrā irasū ārĭrĭ ire? ¹³ Boanerā masāburi marĭmakū, Cristode masābiribodi āārĭmi. ¹⁴ Cristo masābirimakū, gua bueri neō wajamarĭboko. Musā ĩgūrē buremurĭde wajamarĭboko. ¹⁵ Marĭpu boanerārē masūbi, Cristodere masūbiribodi āārĭmi. ĩgū irasū iribirimakū, gua: “Marĭpu Cristore masūdi āārĭmi”, ārĭrā, ārĭgatorā iribokuyo. ¹⁶ “Boanerā masābirikuma”, ĩgūsā ārĭrĭ diaye āārĭmakū, Cristode masābiribodi āārĭmi. ¹⁷ Cristo masābirimakū, ĩgūrē musā buremurĭ wajamarĭboko. Irasirĭrā musā ñerĭ iridea waja, waja opakōāboko dapa. ¹⁸ Diayeta i irasū āārĭmakū, Cristore buremurā boanerā, ĩgūrē buremubirinerā peamegue waamurā irirosū āārĭbokuma. ¹⁹ Marĭ Cristore buremurā: “Marĭ okarinurĭ dita ĩgū merā ōārō āārĭrāko. Marĭ boadero puru masāburire masĭña máa”, ārĭ gūñarā, āārĭpererā masaka nemorō hoporā āārĭboko.

²⁰ “Cristo boadero puru, masādi āārĭmi”, ārĭrĭ gapu diaye āārā. Marĭ āārĭpererā masaka boadero puru masāburi dupuyuro masāpuroridi āārĭmi. ²¹ Asū āārā. Neōgorague āārĭpuroridi Adán ñerĭ iripuroride waja marĭ masaka āārĭpererā boamurā dita āārā. Puru Jesucristo ōārĭrē iripeodea waja marĭ boadero puru masārāko. ²² Marĭ masaka āārĭpererā Adán parāmerā āārĭturĭarā āārĭrĭ waja boamurā dita āārā. Cristoyarā marĭ āārĭmakū, marĭ boadero puru, Marĭpu marĭ āārĭpererārē masūgukumi. ²³ Marĭpu marĭrē keoro masūgukumi. Cristo masāsĭadi āārĭmi. Puru ĩgū i ũmugue dupaturĭ aarĭmakū, marĭ ĩgūyarā āārĭsĭā, masārāko. ²⁴ Irasū waamakū, i ũmu pereakōāroko. Irĭnurē Cristo āārĭpererā ñerārē: oparārē, dorerārē, turarārē béogukumi. ĩgū irasiriadero puru, ĩgū Pagure ĩgū āārĭpererā Opu āārĭrĭrē wiagukumi. ²⁵ ĩgū wiaburi dupuyuro Marĭpu Cristore ĩaturĭrā āārĭpererārē béogukumi. ĩgūsārē béoburi dupuyuro Marĭpu gāāmederosūta Cristo āārĭpererā Opu āārĭgukumi. ²⁶ Āārĭpererā ĩgūrē ĩaturĭrārē bóadero puru, boaderes peremakū irigukumi. ²⁷ Marĭpu ĩgūya werenāgĭ gojadera pūgue ārĭderosūta Cristore āārĭpererārē doregu, āārĭpererire opagu āārĭmakū irĭdi āārĭmi. Irasū ārĭrō: “Marĭpu weka doregu Cristo āārĭmi”, ārĭduaro meta yáa. Marĭputa āārĭpererire, āārĭpererārē Cristo dokague pĭdi āārĭmi. ²⁸ Marĭpu ĩgūrē irasirĭ

ododero pɔɔɔ, Cristo Marĩpu magũ Ĩgũ aãrĩpererãrẽ doregu, aãrĩpereri opagu aãrĩrĩrẽ Marĩpure wiagukumi. Irasirigu Marĩpu aãrĩpereri, aãrĩpererã Opɔ aãrĩgukumi.

²⁹ Gaji aãrã. “Boanerã masãbirikuma”, Ĩgũsã ãrĩkerepɔɔ, ¿nasirirã gajerã masaka boanerãya aãrĩburire wãiyebosayuri? Ĩgũsã: “Boanerã masãbirikuma”, ãrĩrã, Ĩgũsãya aãrĩburire wãiyebosabiribokuma.

³⁰ Gɔa: “Boanerã masãrãkuma”, ãrĩ bueri waja ãmɔrikɔ gajerã guare ñerõ iridɔama. Guare Ĩgũsã ñerõ iridɔakerepɔɔ, boanerã masãburire masĩsĩã, irire buenikõã. ³¹ Yaarã, i diayeta aãrã. Marĩ Opɔ Jesucristore musã buremumakũ ĩãgũ, yɔ burõ usɔyã. Ide diayeta aãrã. Ɛmɔrikɔ: “Masaka yure wẽjẽkõãrãkuma”, ãrĩ pẽñaã. ³² Yɔ Jesucristoya kerere bueri waja Efesoguere makãnu marã yã burõ guarã irirosũ aãrĩrã, yure ñerõ irima. “Boanerã masãbirikuma”, Ĩgũsã ãrĩrĩ diaye aãrĩmakũ, yɔ iroge bueri waja ñerõ taridea wajamarĩbokuyo. “Boanerã masãbirikuma”, Ĩgũsã ãrĩrĩ diaye aãrĩmakũ, marĩde gajerã irirosũ ãsũ ãrĩ werenĩbokoã: “Nãka baa, iirĩrã! Ñamigã boakõãbokoa. Irasirirã marĩ boaburi dupuyuro marĩ gããmerõ irirã!” ãrĩbokoa.

³³ Gajerã ãrĩgatorire pẽbirikõãka! Masaka ãsũ ãrĩ werewɔakuma: “Ñerãrẽ wapikurã, musã õãrõ iririkurire pirikõãrãkoo”. ³⁴ Irasirirã musã dupuyuroge gopeyari merã keoro iriderosũta irika doja! Ñerĩrẽ irinembirikõãka! Musã surãyeri Marĩpure masĩbea. Musãrẽ guyasĩrdoregu irasũ ãrã.

Boanerã masãburire gojanemodea

³⁵ Gajipoe sugũ ãsũ ãrĩ sãrẽñabokumi: “¿Nasiri boanerã masãrãkuri? ¿Naãsũperi dupɔ oparãkuri?” ãrĩbokumi. ³⁶ Irasũ sãrẽñagũ pẽmasĩbi aãrĩmi. Marĩ oteri yeri otodero pɔɔ, iri yeri puriburi dupuyuro yeba poekage boakõãkoo. Boa, pɔɔ puri wirikoa. Boabirimakũ, neõ puri wirimasĩbirikoo. ³⁷ Marĩ oterã, puridiguere ãi otebea. Dupayeri direta otea. Iri yeri trigo yeri aãrĩrõ, o gaji yeri aãrĩrõ aãrĩkoo. ³⁸ Iri yerire marĩ otodero pɔɔ, Marĩpu gapɔ Ĩgũ gããmederosũta iri yerire purimakũ yãmi. Irasirigu ojoduka yerire ojodukaɔ waamakũ yãmi. Trigo yerire trigo sari waamakũ yãmi. Irasũ dita yãmi Marĩpu. ³⁹ Aãrĩpererã okari oparã sɔrosũ dupukurã aãrĩbema. Masakaya dupɔ, waimãrãya dupɔ irirosũ aãrĩbea. Mirãya dupɔ, waaiya dupɔ irirosũ aãrĩbea. ⁴⁰ Ɛmarõ marãya dupɔ, i ãmɔ marãya dupɔ irirosũ aãrĩbea. Ɛmarõ marã õãrĩ dupɔ opama. I ãmɔ marã, ãmarõ marã irirosũ aãrĩbirikererã, Ĩgũsãde õãrĩ dupɔ opama. ⁴¹ Abe ãmɔmɔ kũmijũrĩ merã asimi. Ñamimɔ irirosũ boyobemi. Neñukãde gajerosũperi gosema. Neñukãrẽ marĩ ĩãmakũ, gajerã sĩrũgã goserã deyoma. Gajerã burõ goserã deyoma.

⁴² Marĩ boanerã masãrã ãsũ aãrĩrãkoo. Marĩ boamakũ yãadero pɔɔ, marĩya dupɔ boarokoo. Pɔɔ masãrã, gaji dupɔ neõ boabiri dupɔ oparãkoo. Irasirirã neõ dupaturi boabirikoo. ⁴³ Marĩya dupɔre yãamakũ, boanerãya dupɔ boari dupɔ, turabiri dupɔ daro aãrã. Marĩpu marĩrẽ masũmakũ, marĩya dupɔ õãrĩ dupɔ, turari dupɔ aãrĩrokoo. ⁴⁴ Marĩya dupɔre yãamakũ, marĩya dupɔ i ãmɔmɔ dupɔ aãrã. Marĩ boanerã masãmakũ, marĩya dupɔ ãmɔgasima dupɔ aãrĩrokoo. Irasirirã ãsũ ãrĩ masã. Daporare marĩ i ãmɔmɔ dupɔre opãã. Pɔɔ ãmɔgasima dupɔre oparãkoo.

⁴⁵ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ: “Marĩpu Ĩgũ iripɔroridi Adãrẽ okarire sidi aãrĩmi”, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ. Adãn pɔɔmɔ Jesucristo gapɔ perebiri okarire sĩgũ aãrĩmi. ⁴⁶ Marĩ i ãmɔmɔ

dupure oparuroria. Pwaguere umugasima dupure oparākoa. ⁴⁷ I umugue aaripuroridi Adán, nikū merā irisūdi aarīmi. Īgū purumu marī Opu Jesucristo gapu umugasiguemu aarīmi. ⁴⁸ Adán nikū merā iridea dupu dupukuderōsū marī aarīpererā nikū merā iridea dupu dupukua. Irasū aarīmakū, umugasiguemu Jesucristoyarā aarīsā, Īgūya dupu irirosū dupukurākoa. ⁴⁹ Adán nikū merā irisūdi aarīmi. Marī Īgū irirosū dupukua. Pwū umugasiguemu Cristo irirosū dupukurākoa.

⁵⁰ Yaarā, māsārē ire werea. Marīrē i umuma dupu merā umugasigue Marīpu Īgūyarārē dorerogue neō waamasīna máa. I umuma boaburi dupu merā umugasigue perebiri okari aarīrōguere neō waamasīna máa. ⁵¹⁻⁵² Masaka masībirideare daporare māsārē weregura. Jesucristo i umugue dupaturi aariburi dupuyuro aarīpererā Īgūyarā boabirikuma. Jesucristo aariripoe Marīpure wereboegu puridiru puritūnugukumi. Irasū puriadero pwu, mata kāri yoberā irirosū marī aarīpererā Jesucristore bwemurā gorawayurākoa. Marī boanerā gaji dupu boabiri dupu merā masārākoa. Irasirirā neō dupaturi boabirīkoa. Okarāde gaji dupu boabiri dupu oparākuma. ⁵³ Marīpu marīya dupu pereburi dupure gorawayugukumi, perebiri dupure opaburo, ārīgū. Marīya dupu boaburi dupure gorawayugukumi, neō boabiri dupure opaburo, ārīgū. ⁵⁴ Marīya dupu pereburi dupu, neō perebiri dupure gorawayumakū, marī boaburi dupu, neō boabiri dupure gorawayumakū, Marīpuya werenīri gojadea pūgue ārīderōsūta waarōkoa. Āsū āri gojasūdero aarībū iri pūguere: “Marīpu boarire béokōāmi, dupaturi marīrē neō boabirikōāburo, ārīgū. ⁵⁵ Marī boakōārākoa, āri gūidea pereakōāa”, āri gojasūdero aarībū. ⁵⁶ Marī fierō iridea waja boamurī dita āār. Marīpu Moisére doreri pīdea merā marī fierō irideare masīa. ⁵⁷ Irasū aarīkererū, Marīpu marī Opu Jesucristo iridea merā marīrē peamegue waabonerārē taumi. Irasirirā Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīa.

⁵⁸ Irasirirā, yaarā yu maīrā, māsārē āsū āri weregura. Mūsā marī Opu Jesucristore bwemurīrē neō piribirikōāka! Gajerā māsārē Īgūyare béodoremakū, neō béobirikōāka! Ūmurīku Īgū moādorerire ōārō irinīkōāka! Ire marī masīa. Īgū merā marī ōārō aarīrā Īgū marīrē moādorerire irimakū, marī moārī, ubu aarīrī neō aarībea.

16

Corinto marā gajerā Jesúre bwemurārē niyeru sīburi neeōrīrē gojadea

¹ Daporare māsārē niyeru neeō, mūsā gajerā Jesúre bwemurārē sīburi weregura. Yu gajerā Jesúre bwemurārē Galacia nikūgue aarīrārē dorederosūta mūsāde irika! ² Semanarīku siuñajārīnu* aarīmakū, aarīpererā mūsā gajerā Jesúre bwemurārē sīburi niyerure dukawa duripīka! Mērōgā oparā mérōgā dukawa duripīka! Waaweyaro oparā waaweyaro dukawa duripīka! Irasirirā, yu mūsā pūrogue ejamakū, mūsā sīburi opasīarākoa. ³ Yu mūsā pūrogue ejagu, mūsā beyenerārē Jerusalēgue iriugūkoa. Papera pūgue āsū āri gojagūkoa: “Īsā aarīma Corinto marā beyenerā”. Irasū āri goja ōdo, Īgūsā merā iri pūrē, mūsā duripī neeōdea niyerure iriugūkoa, Jesúre bwemurā Jerusalēgue aarīrārē sīdoregu. ⁴ Mūsā yure: “Īgūsā merā waamakū gāāmea”, ārimakū, Īgūsā yu merā waarākuma.

* **16:2** Jesúre bwemurāya siuñajārīnu, domingo āār. Domingo aarīmakū, Jesús boadigwe masādi aarīmi. Irasirirā, domingo aarīmakū, Īgarē bwemurā nerēnama.

Pablo ĩgũ Corintogue waaburire gojadea

⁵ Yũ mũsã pũrogue waagũ, Macedonia nikũgue waapũrorigukoa. Ireore tariwãgã, mũsã pũro waagukoa. ⁶ Gajipoe irigũ yoaweyaripoe mũsã merã ããrigukoa, o gajipoe irigũ puibũre ããripeogu, ããripeokõãbokoa. Irasirirã mũsã yũ gajerogue waaburire iritamumasĩrãkoo. ⁷ Yũ mũsãrẽ ĩãrĩ dita ĩãtariaduabirikoo. Irasirigũ marĩ Opũ gããmemakũ, yoaripoe mũsã merã ããrigukoa. ⁸ Pentecostẽs bosenũ ããrimakũ, õõ Efesogueta taugukoa dapa. ⁹ Oõguere wãri moãrĩ ããrã. Marĩ Opũya kerere pẽduarã wãrã ããrima. Irasũ ããrimakũ, yũ irire weremakũ kãmutaduãrãde wãrã ããrima.

¹⁰ Timoteo mũsã pũrogue ĩgũ ejamakũ, ĩgũrẽ õãrõ merã bokatĩrĩ, õãrõ usuyari merã ñeãka! Mũsã irasirimakũ, ĩgũ mũsã merã bujawereri marĩrõ ããrigukumi. ĩgũ yũ irirosũ marĩ Opũyare moãmi. ¹¹ Irasirirã ĩgũrẽ irasũ ĩãbéomerãta õãrõ merã ĩgũrẽ iritamuka! Mũsã irasirimakũ, ĩgũ yũ pũrogue õãrõ usuyari merã goedujarigukumi. Gajerã Jesũre bũremurã merã gũã ĩgũrẽ yũrã yãa. Irasirirã, ĩgũ õõgue aariburire iritamuka!

¹² Apolore marĩyagũ Jesũre bũremugũrẽ mũsãrẽ ĩãgũ waamakũ bũro gããmeadibũ. Irasirigũ ĩgũrẽ gajerã Jesũre bũremurã merã waadoreadibũ. Yũ waadokerepũrũ, ĩgũ daporare waadũabemi. Pũrũ ĩgũrẽ gajino iriri marĩmakũ, mũsã pũrogue waagukumi.

Pablo Corinto marãrẽ õãdoretũnudea

¹³ Oãrõ pẽmasĩka! Jesucristore bũremurĩrẽ neõ piribirikõãka! Gũiri marĩrõ õãrõ gũñaturarã ããrika! Marĩpũ turari merã õãrõ ããrikuka! ¹⁴ ããripereri gajinorẽ irirã, gajerãrẽ marĩrĩ merã irika!

¹⁵ Yaarã, mũsã masĩa. Acaya nikũguere Estẽfanas wãikuguya wii marã, gajerã iro marã Jesũre bũremupũroriburi dupuyuro ĩgũrẽ bũremupũrorinerã ããrima. ĩgũsã, gajerã Jesũre bũremurãrẽ õãrõ iritamunikõãma. ¹⁶ ĩgũsã irirosũ irirãrẽ õãrõ ĩgũsã dorerire iritayaka! Gajerã ĩgũsã merã Jesucristoyare moãtamurãrẽ mũsã õãrõ ĩgũsã dorerire iritayamakũ gããmea yũ. ¹⁷ Mũsã merãmarã Estẽfanas, Fortunato, Acaico yũ pũrogue ejasiamã. ĩgũsã yũ merã ããrimakũ, bũro usuyãa. ĩgũsã mũsã yũre iritamuboadeare iritamuma. ¹⁸ Yũre õãrõ yũjũpũrãkumakũ yãma. Mũsãdere irasũta iriñurã. Mũsãrẽ gajerã pẽrogue ĩgũsã irirosũ irirãrẽ: “Oãrõ irirã yãma”, ãrĩ werero gããmea.

¹⁹ Asia nikũ marã Jesũre bũremurã mũsãrẽ õãdorema. Aquila, Priscila, gajerã Jesũre bũremurã ĩgũsãya wiigũe nerẽnarãde mũsãrẽ bũro õãdorema. ²⁰ Oõ marã Jesũre bũremurã ããripererã mũsãrẽ õãdorema. Usuyari merã gãme bokatĩrĩ, õãrõ merã mojõ ñeãnaka!

²¹ Yũ Pablo, yũ basi: “Mũsãrẽ õãdorea”, ãrĩ gojãa.

²² Marĩ Opũre Jesucristore maĩbino wajamoãsũburo. “Gũã Opũ aarika!”

²³ Marĩ Opũ Jesucristo mũsãrẽ õãrõ iritamuburo. ²⁴ Marĩ ããripererã Jesucristoyarã ããrã. Irasirigũ yũ mũsã ããripererãrẽ bũro maĩa. ãsũ ããrã. Irasũta ããriburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

2 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē òãdoredea

¹ Yu Pablo, marīyagu Timoteo merā musā Marīpuyarā Corinto marārē, irasū ãārīmakū ãārīpererā Acaya nikūgue ãārīrārē òãdoredea. Marīpu gāãmederosūta Jesucristo yure ĩgūyare buedoregu pími. ² Marīpu ãārīnīgū, marī Opu Jesucristo musārē òārō iritamu, siuñajārī merā ãārīrikamakū iriburo.

Pablo ĩgū ñerō tarideare gojadea

³ Marīpu, marī Opu Jesucristo Pagu marīrē bopoñarī merā ĩami. ĩgū suguta marīrē gūñaturamakū irigu ãārīmi. Irasirirā ĩgūrē: “Ōãtaria mu”, ārī, usuyari sīrā! ⁴ Marī ñerō taririku, Marīpu marīrē gūñaturamakū yámi. Irasirirā gajerā ñerō tarimakū ĩārā, Marīpu marīrē gūñaturamakū iriderosū marīde ĩgūsārē gūñaturamakū irimasīa. ⁵ Marīde Cristoyarā ãārīsīā, ĩgū ñerō tariderosū buro ñerō taria. Marī ñerō tariro nemorō Marīpu Cristo merā marīrē iritamugū òārō gūñaturamakū irigukumi. ⁶ Gua Marīpu musārē taurire gūñaturaburo, ārīrā, ñerō taria. Gua ñerō tarimakū, Marīpu guare iritamumi gūñaturari merā tariburo, ārīgū. Musā, gua irirosū ñerō tarimakū, Marīpu musādere iritamumasīmi gūñaturari merā tariburo, ārīgū. ⁷ Gua ire masīa. Gua ñerō tarirosū musāde gua merā ñerō taria. Irasū ñerō tarimakū, Marīpu guare gūñaturamakū irirosū musādere òārō gūñaturamakū yámi. Irasirirā musā gūñaturari merā ñerō tariburire gua masīa.

⁸ Guayarā, Asia nikūgue guare waadeare musārē masīmakū gāãmea. Gua iroguere ãārīrā buro ñerō tarirā: “I ñerō taririre neō bokatīūbirikoa. Boarākoa. ⁹ Wējēbéokōārākuma”, ārī gūñadibu. Marīpu direta gua gūñaturaburire irasū ñerō taribu. Irasirirā: “Marī basi neō iritamumasībirikoa. Marīpu boanerē masūgū suguta marīrē taumasīmi”, ārī gūñaturabu. ¹⁰ Guare buro wējēduakererupu, Marīpu guare taumi. Irasirirā: “Daporadere, purugedere taugukumi”, ārī buremua. ¹¹ Irasirirā musā gajerā merā Marīpue guaya ãārīburire sērēbosarosūta ĩgū guare iritamumakū ĩārā, wārā ĩgūrē: “Pablosārē òārō iritamubu”, ārī, usuyari sīrākuma.

Pablo ĩgū Corintogue waadnadideare gojadea

¹² Gua irideare gūñarā, usuyari merā ãsū ārī gūñāa: “Gua i ãmugue Marīpu ĩūrō ārīgatori marīrō gopeyari merā masakare buebu”, ārī gūñāa. Musādere irasūta iribu. Gua masīrī merā buebiribu. Marīpu guare maīgū ĩgū turari merā iritamumi. ¹³ Gua musārē gojarā, pemasīma òārō dita gojabu, òārō pemasīmakū gāãmerā. ¹⁴ Irasirirā gua musārē gūñarā: “Guayamarē ĩgūsā pemasīturabirideare purugue òārō pemasīrākuma”, ārī gūñāa. Irasirirā, marī Opu Jesús dupaturi aarimakū, gua musā iridea merā usuyarosūta, musāde gua iridea merā usuyarākoa.

¹⁵⁻¹⁶ Irasū ārī gūñagū, Macedonia nikūgue waagū musārē ĩagū waapuroridudibu. Irasirigu musārē ĩātariwāgā, gāme dujari, musārē dupaturi ĩábokuyo. Pea yure musā ĩārī merā usuyamakū iridudagu, irasiridudibu. Musā, irasirimakū, yu Judea nikūgue waaburire iritamubokuyo. ¹⁷ “Yu musā puro waagura”, ārīkeregu, ejabirimakū ĩārā: “Pablo, gajerā masaka ĩgūsā gāãmerō irirosū iriañumi”, ¿ārī gūñarī? “ĩgū ārīderosū iribirañumi”, ¿ārī gūñarī? ¹⁸ Marīpu ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare yámi.

Ghade: “Āsū irirākoa”, ārīdeare: “Iribirikoā” ārīrā meta yāa. Irire masīmi Marīpu. ¹⁹ Yū, Silvano, irasū āārīmakū Timoteo, Marīpu magū Jesucristoyare musārē werebu. Marīpu: “Yū magū merā āsū irigura”, ārīgū, diayeta iriguno āārīmi. “Īgū merā āsū irigura”, ārī, pūru: “Iribirikoā”, ārīgū meta yāmi. ²⁰ Irasirigu āārīpereri Marīpu masakare: “Āsū irigura”, ārīdeare Jesucristo Īgū magū merā iripeokōādi āārīmi. Īgū irasirimakū ĭārā, marī Jesucristoyarā Marīpūre: “Irasūta āārā, mū magū Jesucristo merā irideā oātaria”, ārī, usuyari sia. ²¹ Ghare, irasū āārīmakū musādere Cristore piriro marīrō būremurā, Īgū merā oārō āārīmakū irigu, Marīpūta āārīmi. Īgūta marīrē beyepīdi āārīmi Cristoyarā āārīdoregu. ²² Irasirigu marīrē Īgūyarā āārīrīrē masīmakū iridoregu, Ōāgū deyomarīgūrē marī merā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirigu āārīpereri Īgū marīrē sīburire Īgū merā masīmakū yāmi.

²³ Marīpu yū wererire, yū gūñarīrē masīmi. Irasirigu yū musā pūrogu Corintoguerē waabirideare diayeta weregura. Musā ñerō irideā waja turidūabi, musā pūroguere waabiribu, musārē būjoweremakū iribokoa, ārīgū. ²⁴ Gha musārē būro doreri merā: “Jesucristore būremurā āsūpero gapū iriro gāāmea”, ārīrā meta āārā. Piriro marīrō musā Īgūrē oārō būremua. Irasirirā, musārē Īgū merā nemorō usuyamakū gāāmerā, oārō iritamudūāa.

2

¹ Iro dupuyuro yū musārē ĭāgū ejagu, yū wereri merā musārē būjoweremakū iribu. Irasirigu: “ ‘Dupaturi Īgūsārē būjoweremakū iribokoa’, ārīgū, daporare Īgūsārē ĭāgū waabea”, ārī gūñabu. ² Musārē būjoweremakū irigu, yude būjawerebokoa. Marī basi gāme būjoweremakū irirā, gāme usuyamakū irimasīña marībokoa. ³ Irasirigu irinugue musārē su pū gojabu yū musā pūrogu waaburi dupuyuro iririre āmudoregu. Irire āmuburi dupuyuro yū musārē ĭāgū waamakū, yure usuyamakū iriboanerā, yure būjoweremakū iribokoa. Yū āsū ārī gūñāa: Yū musā merā usuyamakū, musāde yū merā usuyarākoa. Irasirigu musā merā būjawereduabi: “Waabea dapa”, ārī gojabu. ⁴ Musārē irire gojagu, būro gūñarikuri merā, oārō yūjupūrākuri marīrō merā, būro oreri merā musārē gojabu. Musārē būjawereburo, ārīgū meta gojabu. Yū musārē būro māīrē masīmakū iridūagu, gojabu.

Ñerō iridi irideare kātika! ārī gojadea

⁵ Sugu musāyagu Īgū ñerō irideā merā yure būjoweremakū irimi. Yū direta irasū iribirimi. Musādere āārīpererārē būjoweremakū iridi āārīmi. Īgū yure musā nemorō būjoweremakū irikerepuru: “Īgūrē būro wajamoāka!” ārīgū meta yāa. ⁶ Musā nerēnarōgue: “Īgū ñerō irideā waja marī merā neō nerēnemobirikōāburo”, ārīdeare irisiayuro. Irasirigu yū musārē: “Iropāta Īgūrē wajamoāka!” ārī gojāa. ⁷ Īgū ñerō irideare būjawerekeregu, Īgūrē musā wajamoānemomakū, būro būjawereri merā dujabokumi. Irasirirā Īgū ñerō irideare kāti, Īgūrē iritamuka, gūñaturari merā āārīburo, ārīrā! ⁸ Irasirigu yū musārē: “Dupaturi Īgūrē oārō bokatīrīñeāka, musā dupuyurogu māīderosūta Īgūrē māīrē masīburo, ārīrā!” ārī gojāa. ⁹ Iro dupuyuro musārē gojagu: “¿Diayeta yū dorerire irirākuri?” ārī masīduagu gojabu. ¹⁰ Musā Īgū ñerō irideare kātirosūta, yude irire kātia. Yure ñerō iribirikerepuru, musārē iritamudūagu: “Īgū ñerō irideare kātia. Cristo marī ñerō irideare kātigu ĭūrō, irasū yāa”, ārī gojāa. ¹¹ Marī Īgū ñerō irideare kātīmakū ĭāgū, wātēa opu Satanás marīrē ñerō

iridoredugagu marĩrẽ tarinugãmasĩbirikumi. Īgũ marĩrẽ ñerĩ irimakũ gããmerĩrẽ òãrõ masĩa.

Pablo: “Troague ããrĩgũ gũñarikũbũ”, ãrĩ gojadea

¹² Yũ Troas wãikuri makãgue Jesucristoya kerere buegu ejamakũ, marĩ Opũ Jesucristo wãrã iroque ããrĩrãrẽ iri kerere pẽduamakũ iridi ããrĩmi. ¹³ Irasũ ããrĩkerepũ, marĩyagu Titore bokabirisĩa, buro bujawere gũñarikũbũ. Irasirigu iro marãrẽ: “Waagũ yãa”, ãrĩ, Macedonia nikũgue Īgũrẽ ãmagũ waabũ.

Cristoyarã wãtĩ ñerõ iridorerire tarinugãmasĩma, ãrĩ gojadea

¹⁴ Yũ gũñarikũkeregu, Marĩpũre: “Mũ yũre òãrõ iritamunĩa”, ãrĩ, usuyari sĩa. Marĩ Jesucristoyarã ããrĩmakũ, Marĩpũ marĩrẽ Īgũ iritamurĩ merã ããrĩpereri wãtĩ ñerõ iridorerire tarinugãmasĩmakũ yãmi. Marĩ Jesucristoya kerere bueri merã masakare Īgũyamarẽ masĩmakũ yãmi. Sũrõrĩ ããrĩpererogue sũrõ seyaro irirosũ ããrĩpererogue marãrẽ masĩmakũ yãmi. ¹⁵ Æsũ ããrã. Marĩpũ, marĩ Jesucristoya kerere were, Īgũyare irituyamakũ Īãgũ, òãrĩ sũrõrĩ Īgũrẽ sĩdea soemurĩ merã usuyarosũ, marĩ merã usuyami. Sũrõrĩrẽ Īgũ ĩũrõ soemumakũ sũrõ seyarosũ, marĩ noó waarõ marĩ Jesucristoyarã ããrĩrĩrẽ Īgũ taumurãrẽ, peamegue waamurãdere masĩmakũ yãmi. ¹⁶ Peamegue waamurã Jesucristoya kerere marĩ weremakũ pãrã, Īgũrẽ gããmebiri waja iroque wajamoãsũburire masĩma. Jesucristo taumurã gapũ iri kerere marĩ weremakũ pã bũremurã, Marĩpũ pũro Īgũ merã ããrĩburire masĩma. Marĩ basi iri kerere òãrõ weremasĩbea. Marĩpũ iritamurĩ merã irire òãrõ weremasĩa. ¹⁷ Wãrã gajerã Marĩpũyare buegorenarã, niyeru direta wajatadũama. Gũa gapũ Īgũsã irirosũ iribeã. Gũa Cristore moãboerã, Marĩpũ iriunerã Īgũ ĩũrõ Īgũ weredoredeare gopepyari merã wereã.

3

Marĩpũ Jesucristo iridea merã: “Òãrõ irigũra mũsãrẽ”, ãrĩrĩrẽ gojadea

¹ Gũa mũsãrẽ irire ãrĩrã, dupaturi gũa basi òãrõ werenĩrã meta yãa. Gajerã buerimasã mũsã pũro ejaburi dupuyuro Īgũsã buenerãrẽ su papera pũgue Īgũsã buerire: “Keoro ããrã”, ãrĩrĩrẽ gojadoreñurã. Irasirirã mũsã pũro ejarã, iri pũrẽ mũsãrẽ wiañurã. Mũsã guare masĩsiãa. Irasirirã gũa Īgũsã irirosũ mũsãrẽ iri pũnorẽ iriubeã. Irasũ ããrĩmakũ gajerogue buerã waamurã, mũsãrẽ iri pũnorẽ gojabosadorebeã. ² Gũa iri pũnorẽ gããmebeã. Mũsã, gũa Jesucristoya kerere weremakũ pãrã, Īgũrẽ bũremu, Īgũyare irinugãbũ. Masaka, mũsã irasirimakũ ĩãrã, gũa buerire: “Keoro ããrã”, ãrĩ masĩrãkuma. Gũade gũa gũñarĩgue mũsãrẽ: “Diyeta Jesucristore bũremu, Īgũyare irituyarã yãma”, ãrĩ masĩa. Mũsã irasiriri merã masaka guare: “Òãgorama”, ãrĩ masĩrãkuma. Gũayamarẽ gojadea pũ merã masĩrõsũ irire masĩrãkuma. ³ Jesucristo, gũa Īgũyã kerere weremakũ, mũsãrẽ Īgũrẽ bũremu, Īgũyare irituyamakũ iridi ããrĩmi. Irasirirã masaka mũsã Īgũyare iririre ĩãrã, Īgũyarã mũsã ããrĩrĩrẽ gojadea pũ merã masĩrõsũ masĩrãkuma. Irasirirã mũsã Cristo gojadea pũ irirosũ ããrã. Irire masĩdoregu, papera pũgue gojadi merã gojabiridi ããrĩmi. Marĩpũ okanĩgũ gããmerõsũta Òãgũ deyomarĩgũ turari merã mũsãya gũñarĩgue: “Īgũ iritamurĩ merã gũa ãsũ ããrĩrikũa”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. Irasirigu, iripoeque Marĩpũ Moisére Īgũ dorerire pídeare ùtã majĩrĩgue gojaderosũ iribiridi ããrĩmi.

⁴ Gũa Cristo iritamurĩ merã Marĩpũre gũñaturasiã, mũsãrẽ irire gojãa.

⁵ “Gũa masĩrĩ merã i moãrĩrẽ yãa”, neõ ãrĩmasĩbeã. Marĩpũ iritamurĩ merãta

Jesucristoya kerere werea. ⁶ Irasirigu guare iri kerere, Igũ masakare: “Ōãrõ irigara musãrê”, ãrĩrĩrê õãrõ buemakũ yãmi. Iri kere, iripoegue Marĩpu Moisére Igũ doreri pídea irirosũ ããrĩbea. Marĩpu Jesucristo iridea merã, Ōãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã marĩrê Igũ merã õãrõ ããrĩmakũ iriri kere ããrã. Neõ sugũ Igũ dorerire iripoegu mámi. Irasirirã marĩ irire iripeobiri waja peamegue waamurã dita ããrĩbokoã. Ōãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merãta Marĩpu merã õãrõ ããrĩmasĩa.

⁷ Marĩpu Moisére Igũ doreri pídeare ütã majĩrĩgue gojagu, Igũ ããrĩrõgue gosewasiriri waamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasiriro Moiséya diapu Marĩpu gosewasiriri merã kũmijũdero ããrĩbũ. Iri gosewasiriri peredijakerepũru, Israel bumarã Igũrê ããmeétumasĩbirinerã ããrĩmã. Marĩpu burõ gosewasiriri merã deyoa, Moisére iri doreri pídea ããrĩkerepũru, iri doreri, masakare Igũsã irire iripeomasĩbiri waja peamegue waamurã dita ããrĩmakũ iridero ããrĩbũ. ⁸ Irasirigu Marĩpu iri doreri merã iridea nemorõ, Igũ Ōãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã marĩrê Igũ merã õãrõ ããrĩmakũ iriri õãtaria. ⁹ Marĩpu, masaka Moisére Igũ doreri pídeare iripeobiri waja Igũsãrê: “Wajamoãgura”, ãrĩkerepũru, õãgoradero ããrĩbũ. Iri nemorõ, Marĩpu Jesucristo iridea merã marĩrê: “Ōãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ããrĩ, õãtaria. ¹⁰ Irasiriro Marĩpu Moisére Igũ doreri pídea õãrĩ ããrĩkerepũru, Jesucristoya kere gapũ, iri nemorõ õãtaria. Iri kere, iri dorerire ubu ããrĩrĩ dujamakũ yãa. ¹¹ Marĩpu burõ gosewasiriri merã Moisére Igũ dorerire pikerepũru, iri pereburi ããrĩdero ããrĩbũ. Jesucristo Igũ iridea merã marĩrê tauri kere gapũ õãtaria. Neõ ubu ããrĩrĩ ããrĩbirikoa. Neõ perebirikoa.

¹² Irasirirã gua irire masĩsĩã, gũiro marĩrõ merã pémasĩma õãrõ musãrê Jesucristoya kerere werea. ¹³ Iri kere, Marĩpu Moisére Igũ doreri pídea perederosũ neõ perebirikoa. Irasirirã gua iri kerere wererã, Moisés iriderosũ irirã meta yãa. Moisés Marĩpu merã ããrĩdero pũru, Igũya diapu Marĩpu gosewasiriri merã kũmijũdero ããrĩbũ. Israel bumarã iri gosewasiriri peredijare masĩrĩ, ãrĩgũ, Igũya diapure surĩro gasiro merã buuadi ããrĩmĩ. ¹⁴ Moisés irasirimakũ, iri gosewasiriri peredijare masĩbiriderosũ, Marĩpu doreri Igũrê pídeare: “Ãsũ ãrĩduaro irikoa”, ãrĩ pémasĩbirinerã ããrĩmã. Daporaguedere Israel bumarã irire buerã, pémasĩbema dapa. Cristoyarã dita irire pémasĩma. ¹⁵ Daporaguedere Israel bumarã Marĩpu Moisére Igũ doreri pídeare buekererã, pémasĩrĩ marĩrõ buema. ¹⁶ Sugũ masakũ marĩ Opũre buremunugãmakũ, marĩ Opũta Igũyare pémasĩmakũ yãmi. ¹⁷ Marĩ Opũ, Ōãgũ deyomarĩgũ merã sugũta ããrĩmĩ. Irasirirã, Ōãgũ deyomarĩgũ marĩ merã ããrĩmakũ: “Marĩpu Moisére Igũ doreri pídeare marĩ tarinugãdea waja marĩrê wajamoãgukumi”, ãrĩ gũñabea. ¹⁸ Irasirirã marĩ Opũyarã ããrĩsĩã, marĩ Opũ õãtarigu ããrĩrĩrê masĩa. Gajerãde marĩ Igũyarã ããrĩrĩrê masĩa. Irasirigu marĩrê Igũ õãgũ ããrĩrõsũ ããrĩmakũ gããmegũ, ããrĩpereri marĩ okarinũrĩrê gorawayumakũ yãmi. Marĩ Opũ, Ōãgũ deyomarĩgũ merã sugũta ããrĩmĩ. Igũta marĩrê irasũ yãmi.

4

¹ Marĩpu guare bopoñarĩ merã ããgũ, guare Jesucristoya kerere weremurãrê pídi ããrĩmĩ. Irasirirã piriro marĩrõ gũñaturari merã masakare iri kerere werea. ² Gũyasĩũrõ iririre, masaka ããberogue ñerĩ iririre doogorãa. ãrĩgatori merã buebea. Marĩpũya werenĩrĩrê gorawayuro marĩrõ buea. Marĩpu ãũrõ diayema ããrĩrĩ direta pémasĩma õãrõ masakare werea, ããrĩpererã guare: “Keoro buema”, ãrĩburo, ãrĩrã. ³ Peamegue waamurã dita Marĩpu Jesucristo

iridea merā masakare tauri kerere gua wererire pémasĩbema. ⁴ Īgūsā Jesucristore buremubiri waja, wātī i ūmu marā ñerā opu Īgūsārē iri oārī kerere pémasĩbirimakū yāmi. Koye ĩāmerā sīāgorire ĩāmasĩmerā irirosū āārĩmakū yāmi. Irasirirā Cristo oātariġu āārĩrĩrē ĩāmasĩbema. Cristo, Marĩpu āārĩrikurire opagu, Marĩputa āārĩmi. ⁵ Gua Jesucristoya kerere wererā, masaka guare oārō ġũñaburo, ārĩrā meta yāa. Īgūsārē: “Jesucristo marĩ Oputa āārĩmi. Īġūrēta buremurō ġāāmea”, ārī werea. Guayamarē wererā: “Jesús guare maĩġũ ĩġũyare weredoredea merā gua musārē moāboerā irirosū musārē iritamurā yāa”, ārī werea. ⁶ Neōgoraguere āārĩperero i ūmugue naĩtĩārō āārĩmakū, Marĩpu: “Boyori waaburo”, ārĩrĩ merāta boyori waamakū iridi āārĩmĩ. Īġũta iriderosū marĩya ġũñarĩgue boyori āārĩmakū yāmi. Irasirĩgu marĩrē Īġũ oātariġu āārĩrĩrē masĩmakū yāmi. Marĩ Jesucristo oātariġu āārĩrĩrē masĩrā, Marĩpu oātariġu āārĩrĩdere masĩa.

Jesucristore buremurā Marĩpu merā oārō āārĩma, ārĩ gojadea

⁷ Gua Marĩpu oātariġu āārĩrĩrē masĩrā, diarisoro ubu āārĩrĩ soro, oātariġu opari soro irirosū āārā. Irasirirā gajerā, gua Marĩpuya kerere weremakū pérā: “Marĩpu turatarĩgu iritamurĩ merāta marĩrē ĩġũyare werema ĩġūrē buremuburo, ārĩrā”, ārĩ ġũñarākuma. ⁸ Gua noó waaró ñerō tarikerepũgu, Marĩpu iritamumi, gajerā guare ĩġũyare wererire pirimakū iribirikōāburo, ārĩġũ. Irasirirā: “¿Naásũ waarokuri?” ārĩ ġũñarikukererā: “Marĩpu marĩrē iritamubirikumi”, ārĩ ġũñabea. ⁹ Gajerā guare ñerō irikererepũgu, Marĩpu guare koreġu neō beówāġābemi. Īġūsā guare wējēduarā pámeépikererepũgu, Marĩpu ĩġūsārē guare wējēdorebemi. ¹⁰⁻¹¹ Jesús i nikũgue āārĩmakū, masaka ĩġūrē wējēma. Irasirirā gua ĩġũyarā āārĩrĩ waja āārĩpereri gua okarinurĩrē āārĩpererogue gua noó waaró ġuadere wējēduama. Marĩpu ġapu Jesúre dupaturĩ okamakū iridi āārĩmĩ. Irasirĩgu, gua boaburi dupure opakerepũgu, guare Jesús okari sĩrĩrē opamakū yāmi gajerā irire masĩburo, ārĩġũ. ¹² Irasirirā gua Jesúya kerere wererĩ waja gajerā guare wējēma goero āārĩkererepũgu, masā ġapu iri kerere buremurā, Marĩpu puro perebirĩ okari opamurā āārā.

¹³ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ ārĩ ġoġasũdero āārĩbũ: “Yũ Marĩpũre buremubu. Irasirĩgu ĩġũyare werebu”. Guade irasũta buremua. Irasirirā ĩġũyare werea. ¹⁴ Ire masĩa. Marĩpu, marĩ Opu Jesúre boadiguere masũdi āārĩmĩ. Īġūrē masũderosũta marĩ Jesúyarā āārĩmakū, marĩdere masũġukumi. Irasirĩgu marĩrē ĩġũ purogue āĩmarĩġagukumi ĩġũ merā āārĩdoreġu. Gua irire masĩsĩā, musārē ĩġũyare werea. ¹⁵ Irasirirā musārē iritamuduarā masā oārō āārĩburire i āārĩpererire irirā ñerō taria. Wārā gajerādere gua wererire pérā Marĩpu Jesús merā oārō iririre masĩmakū ġāāmerā, irasũ yāa. Irire masĩrā, ĩġūrē: “Oātaria mũ”, ārĩ, usuyari sĩrākuma.

¹⁶ Irasirirā gua ñerō tarikererā, piriġo marĩrō ġũñaturari merā masakare ĩġũyare werea. Ũmarĩka guaya dupũma turari perewāġakererepũgu, Marĩpu guare ġũñaturamakū yāmi. ¹⁷ Irasirirā gua Jesúya kerere wererĩ waja gua daporare ñerō taririre, Marĩpu purũgue guare iriburire āsũ ārĩ ġũñāa: “Marĩ ñerō tarirĩ, perebirĩ āārā. Marĩpu purũgue nemorō oārĩ iriburĩ ġapu neō perebirĩkoa. Buro usuyari merā ĩġũ puro āārĩnĩkōārākoa”. ¹⁸ Daporare gua i nikũmarē ĩārĩrē ġũñarikubea. Ũmũgasima ĩāña marĩrĩrē, ĩrogue Marĩpu merā āārĩburire ġũñāa. Gua daporare i nikũmarē ĩārĩ, pereakōārōkoa. Ũmũgasima ĩāña marĩrĩ ġapu āārĩnĩkōārōkoa.

5

1 Marī ire masīa. Marīya dupu, marīya wii irirosū āārā. Wii irirosū marīya dupu boamakū, Marīpu gaji wii marīrē sirōsū gaji dupu ūmugasima dupure sīgukumi. Iri dupu, masaka icidea dupu meta āārīrokoa. Irasiriro neō boabiri dupu āārīrokoa. 2 Marī i nikūma dupure oparā yūjupūrākaturabiri, bujawereri merā űerō taria. Maama wii marī ōārō āārīburi wiire buro opaduārosū, ūmugasima dupure buro gāāmea. 3 Surīro maamañerē sāñaduārosū iri dupure gāāmea. Surī marīrā āārīduamerā irirosū, dupu marīrā āārīduabea. 4 I nikūma dupure oparā yūjupūrākaturabiri, gūñarikū, űerō taria. űerō tarik-ererā, marīya dupu, boaburi dupure béoduārā meta yāa. Maama dupu, neō boabiri dupu gapure buro opaduāa. Iri dupure oparā, Marīpu puo ĩgū merā āārīnikōārākoa. 5 Marīpu marīrē maama dupure opamurē āārīmakū iridi āārīmī ĩgū puo ōārō āārīburo, ārīgū. Marīrē irire masīburo, ārīgū, Ōāgū deyomarīgārē marī merā āārīdoregu sīdupuyudi āārīmī.

6 Irasirirā Marīpūre gūñaturanikōāa. Ire masīa. Marī i nikūma dupukarā, marī Opū puo āārībea. 7 ĩgūrē ĩābirikererā: “Diayeta ĩgū ārīderosūta irigukumi”, ārī buremurīrē neō piribea. 8 Gūñaturari merā marīya āārīburire āsū ārī gūñāa: “Marī boarā, i nikūma dupure béorā, marī Opū puo buro usuyari merā āārīrākoa. Irire buro gāāmea marī”. 9 Irasirirā marī Opūre marī merā usuyamakū iriduārā, i nikūgue āārīrā, o ĩgū puoogue āārīrā, ĩgū gāāmerīrē iriduāa. 10 Marī Cristo puoogue waamakū, marī āārīpererārē ĩgū diaye nīdoregukumi marī i nikūgue āārīrā irideare werebu. Irasirigū, marī ōārī irideare, o űerī irideare keoro weregukumi. Marī, ĩgū irasiriburire masīrā, ĩgū gāāmerīrē iriduāa.

Marīpu merā ōārō āārīrmarē gojadea

11 Irasirirā gopeyari merā marī Opū Jesucristore buremua. Guā masakare ĩgūsā ĩgūrē buremumakū gāāmerā, ĩgūyare werea. Marīpu guā iririre masīmi. Yu, musādere guā iririre: “Ōārō yāma”, ārī masīmakū gāāmea. 12 Yu musārē gojagu, dupaturi guayamarē: “Ōāgorāa”, ārī gojagu meta yāa. Guare ōārō masī, usuyari merā gūñaburo, ārīgū, musārē gojāa. Gajerā buerimasā: “Gajerā nemorō ōārā āārā”, ārī gūñarā, masaka ĩūro direta ōārā irirosū āārīma. ĩgūsā āārīrikuri gapure pēmasībema. Guare: “Keoro buebema”, ārī werewuamakū, musā ĩgūsārē ōārō yūjurākoa. 13 Gajerā guā iririre ĩārā: “Nīāsūrā yāma”, ārī ĩākererū, nīāsūrā meta yāa. Marīpu gāāmerīrē irirā, irasū yāa. Pēmasīrī merā musārē iritamurā yāa. 14 Cristo sugūta marī āārīpererārē maīgū marī űerī icidea waja marīrē boabosadi āārīmī. Irasirirā marī āārīpererā ĩgū merā boanerā irirosū dujabu. Guā irire gūñarā: “Diayeta āārā”, ārī gūñāa. Irasirirā ĩgūyare piriropu marīrō yāa. 15 Āārīpererā marī űerī icidea waja marīrē boabosadi āārīmī, marī gāāmerō irinemobirikōāburo, ārīgū. Marī ōārō āārīburire marīrē boabosa, masādi āārīmī ĩgū gāāmerīrē iridoregu. 16 Irasirirā ĩgūrē masīsā, i ūmu marā ĩgūrē masīmerā gajerārē werewuari merā ĩārā irirosū neō ĩābea. Iripoeguere yu ĩgūrē: “Ubu āārīgū, i nikūmata āārīmī”, ārī ĩāunabu. Dapora gapure ĩgūrē masīa. 17 Marī Cristoyarā űajāmakū, Marīpu marīrē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmī. Irasirirā marī ĩgūyarā āārīburi dupuyurogue āārīrikuunaderosū neō āārībea.

18 Marīpu marīrē iri āārīpererire irasiridi āārīmī. Iripoeguere marī, Marīpu merā ōārō āārībiriunanerā āārībū. Irasirigū Marīpu, Cristo boari merā marīrē ĩgū merā ōārō āārīmakū iridi āārīmī. Āārīpererā irasū āārīmakū gāāmegū, guare

Īgūya kerere weredoregū pidi āārīmī. ¹⁹ Iri kere āsū ārā: “Marīpu, Cristo boari merā āārīpererā i āmu marārē Īgū merā ōārō āārīburire pidi āārīmī. Īgūsā űerō iridea wajare peremakū iridi āārīmī”. Irasirigu āārīpererārē Īgū merā ōārō āārīmakū gāāmegū, guare iri kerere weredoregū pidi āārīmī. ²⁰ Irasirirā Cristore wereboerā Īgū iriunerā āārā. Gūa Īgūyare wererā, Marīpu Īgū basi masakare wereboderosūta gūa Īgūsārē āsū ārī werea: “Cristore wereboerā Īgūyare wererā yāa. Irasirirā mūsārē: ‘Marīpu merā ōārō āārīka!’” ārī werea. ²¹ Cristo neō űerī iribirikererū, Marīpu, marī űerī iridea waja marīrē wajamoāboderosū Īgūrē iridi āārīmī marīrē Cristoyarā āārīdoregū. Īgū gāāmerōsūta Īgū irirosū marīrē diaye irirā āārīdoregū, irasiridi āārīmī.

6

¹ Gūa Marīpu yare moārā āārīsīā, turao merā mūsārē: “Marīpu Cristo merā mūsārē ōārō iritamudeare ubu āārīrīrē irirosū ĩābéobirikōāburo, āārīrā, Īgūyare irinīkōāka!” ārī werea. ² Marīpu Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī: Yū mūsārē: “Ōārō iritamugara”, ārīdeare iriripoe āārīmakū, mūsā sērērīrē pēbu. Yū tauripoe āārīmakūdere mūsārē iritamubu, ārīdi āārīmī.* Irasirirā gūa wererire ōārō péka! Daporare masaka Marīpūre: “Yūre irita-muka!” ārī sērērārē Īgū péduaripoe āārā. Daporare Īgūrē: “Yūre tauka!” ārī sērērārē Īgū tauduaripoe āārā, ārī werea.

³ Gūa Marīpu yare buerire űerō werenīrī, āārīrā, gūa neō sugūnorē űerō iribeā, Īgūyare piribokumi, āārīrā. ⁴ Āārīpereri gūa iriri merā Marīpūre moāboerā āārīrīrē gajerārē masīmakū gāāmerā, āsū gapū yāa. Īgūyare bue-gorenarā, űerō taririre, gūa gāāmerīrē opabirire, űerō guare waarīre ōārō merā gūñatura, bokatīūa. ⁵ Gajipoere gajerā guare tārāma. Peresugue biadoboma. Gajipoere wārā masaka nerē, guari merā gainīma guare wējēduarā. Gajipoere buro poyari merā moābu. Kārīrō marīrō, űaboari merā moābu.

⁶ Gūa Marīpūre moāboerā āārīrīrē masakare masīmakū gāāmerā, idere yāa. Īgūsārē Īgūyare buerā, ōārī direta iriduarī merā, diayema āārīrī masīrī merā, bopoñarī merā, iritamuduarī merā, Ōāgū deyomarīgū guaguere āārīrī merā, diaye maīrī merā, ⁷ diayema āārīrīrē wereri merā, Marīpu turari merā buea. Sugu masakū Īgū mojōkuri merā Īgū merā gāmekēāduagure kāmuta tarinūgāgū irirosū gūa diayema iriri merā űerīrē kāmuta tarinūgāa. ⁸ Gūa masakare buemakū, surāyeri guare būremurī merā ĩāma. Gajerā guare būremubema. Surāyeri guare ōārō werenīma. Gajerā guare űerō werenīma. Diayema āārīrīrē gūa werekererū: “Ārīgatori merā buema”, ārīma. ⁹ Gajerā guare ĩāmasīkererā: “Ubu āārīrā āārīma”, ārīsīā, ĩāmasīmerā irirosū ĩāma. Gūa noó waarō gajerā guare wējēduakererū, okāa dapa. Guare buro wajamoākererā, wējēbema. ¹⁰ Gūa bujawereri merā āārīkererā, űsūyanīkōāa. Boporā āārīkererā, gūa buerire péārē wajaparire opamakū irirosū yāa. Wārī i āmūmarē opabirikererā, Marīpu merā āārīpereri ōārīrē opāa.

¹¹ Gūayarā Corinto marā, gūa mūsārē gojarā, gūa gūñarīrē diayeta gojāa. Mūsārē gūa buro maīrīrē masīmakū gāāmea. ¹² Gūa mūsārē maīrīrē neō piribeā. Mūsā gapū guare maīturabea. ¹³ Irasirigu sugu Īgū pūrārē wererosū, mūsārē āsū ārī weregura. Yū mūsārē diaye maīrōsūta yudere maīka!

Marīpu okanīgū marī merā āārīmī, ārī gojadea

* 6:2 Is 49:8

- 14 Cristore b̄remumerā merā s̄rosū āārībirikōāka! Sugū ōārīrē irigū, űerīrē irigū merā ōārō gāmesuribemi. Boyorogue āārīrā irirosū Marīpure masīrā, naitīārōgue āārīrā irirosū Marīpure masīmerā gāme wapikumasībema.
- 15 Cristo, wātēa opu merā s̄rosū gūñabemi. Cristore b̄remugū, Cristore b̄remubi merā s̄rosū gūñarīrē opabemi. 16 Marīpure b̄remurī wii Īgū āārīrī wii, masaka Īgūsā b̄remurī keorī weadeare pīburi wii āārībea. Marī, Marīpu okanīgūya wii irirosū āārīsīā, Īgū direta b̄remua. Īgūya wiigūe āārīrōsūta marī merā āārīmi. Īgūya werenīrī gojadea pūgue irire āsū ārī weredi āārīmī: Yū Īgūsā merā āārīgū, Īgūsā watopegue āārīnīkōāgukoa. Yū Īgūsā Opu āārīgukoa. Īgūsā, yaarā āārīrākuma, ārīdi āārīmī.*
- 17 Irasirigū marī Opu āsū ārīnemodi āārīmī: űerō iririkurārē wapikunemobirikōāka! Īgūsā űerī iririre iribirikōāka! Īgūsā irirosū űerī iribirimakū, yū musārē ōārō bokatīrīñēā, wapikunīkōāgukoa.*
- 18 Yū, Musāpu āārīgukoa. Musā yū pūrā āārīrākoā, ārīdi āārīmī marī Opu āārīpererā nemorō turagu.*

7

1 Yaarā yū maīrā, musārē ire werea. Marī, i Marīpu ārīdeare pērā, āārīpereri űerō iririre, űerī gūñarīdere pirirā! Irasirirā gopeyari merā Īgūrē b̄remu, Īgū gāāmerī direta irinīrā!

Pablo, Corinto marā gūñarī gorawayudeare gojadea

2 Ḡare maīka! Ḡua musārē neō poyanorēbiribu. Ḡua bueri merā musārē űerō irimakū iribiribu. Neō suganorē musā merāmūrē ārīgatorī merā Īgūyare āīabiribu. 3 Yū irire irasū ārīgū: “Musā ḡare űerō werenīdea waja opāa”, ārīgū meta yāa. Ḡua musārē buro maīrī merā gūñanīa. Yū irire musārē weresiabu. Irasirirā marī okarā, o boarā, suro merāta āārīnīrākoā. 4 Yū, musā ōārō iriri kerere pēgu: “Diayeta yāma”, ārī gūñāa. Irasirigū űerō tarikeregu, gūñatura, buro usuyāa.

5 Ḡua Macedonia nikūgue ejarāgueta neō siuñajārī bokabiribu. Neō waarō űerō taribu. Gajerā ḡua merā gāme guaseodūama. Musārē ḡua buenerārē gūñarā, buro gūñarikubu. 6 Marīpu, bujawereri merā āārīrārē gūñaturamakū irigū gapū Tito ḡua purogue ejari merā ḡare gūñaturamakū irimi. 7 Īgū ḡua purogue ejari direta usuyabiribu. Musā Īgūrē gūñaturamakū irideare Īgū weremakū pērā, buro usuyabu. Musā yure īaduarire, musā yure werewuadeare bujawereri merā āārīrīrē, musā yure gūñarikurire ḡare weremi. Yū irire pēgu, buro usuyanemobu.

8 Yū musā űerō irideare musārē gojadupuyudea pū merā yoaweyaripoe bujaweremakū iribu. Irasirigū: “Yū gojabīrimakū ōāboyo”, ārī gūñabu. Irasū ārī gūñakeregu, daporare: “Yū irire gojamakū ōāgorabu”, ārī gūñāa. 9 Irasirigū daporare usuyagu, musā bujaweredeare usuyagu meta yāa. Yū musārē gojadea pūrē buedero purū, musā űerō irideare gūñā, Marīpu gāāmerōsūta bujawereyuro. Musā gūñarīrē gorawayu, űerō iririre piriuro. Iri gapū yure usuyamakū yāa. Musārē bujaweremakū irikeregu, neō poyanorēbiribu. 10 Marī űerō irideare gūñarā, Marīpu gāāmerōsūta bujawere, marī gūñarīrē gorawayu, űerī iririre pirirā, peamegue waabonerā tausūrākoā. Gajerā i ūmu marā Jesure b̄remumerā gapū Īgūsā űerō irideare bujawerekererā, Īgūsā

gũñarĩrẽ neõ gorawayubema. Ñerĩ iririre piribema. Irasirirã peamegue waa-murã ãarĩma. ¹¹ Musã gapũ musã ñerõ irideare gãñarã, Marĩpu gããmerõsũta bujawereyuro. Irasirirã musã iririre goepeyari merã gãñanũgãyuro. Musã ñerõ irideare piririre gajerãrẽ buro masĩmakũ gããmeyuro. Musã ñerõ irideare gãñarikũ, buro bujawere, gãiuyuro. Irasirirã yũre buro iãduayuro. Ñerĩ irigũre wajamoãyuro, Igũ ñerõ irideare dupaturi iribirikõãburo, ãrĩrã. ããrĩpereri musã irasiriri merã musã daporare diaye irirã ããrĩrẽrẽ guare ìmua. ¹² Irasirigu yũ musãrẽ gojadupuyugu, ñerõ iridire Igũ ñerõ irididere iritamudũagu iribũ. Musãdere iritamubu, iri pũrẽ gojabũ, Marĩpu iũrõ guare musã õãrõ gãñarĩrẽ masĩburo, ãrĩgũ. ¹³ Irasirirã musã guare gãñaturamakũ yãa.

Irasũ ããrĩmakũ musã Titore õãrõ bokatĩrĩñeãrã Igũrẽ usũyamakũ iriyuro. Gũa irire pẽrã, musã merã usũyadero nemorõ usũyanemobũ. Musã Igũrẽ õãrõ ããrĩrikũmakũ iriyuro. ¹⁴ Tito musã puo waaburi dupuyuro yũ musã merã usũyarire Igũrẽ werebũ. Igũ iroque ejamakũ, yũ ãrĩderosũta Igũrẽ õãrõ iriyuro. Irasirigu yũ Igũrẽ weredeare guyasĩrĩbea. Gũa musãrẽ diayema ããrĩrĩ direta wererosũta gũa Titore musãyamarẽ weredeade diayeta ããrĩbũ. ¹⁵ Musã puoogue Igũ ejamakũ, ããrĩpererã buremurĩ merã Igũrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãyuro. Goepeyari merã Igũ dorerire iriyuro. Musã irasirideare gãñagũ, musãrẽ maidero nemorõ maĩnemomi. ¹⁶ Yũ, musã õãrõ iririre masĩsĩã, “Õãrõ yãma”, ãrĩ, buro usũyãa.

8

Gajerãrẽ Igũsã gããmerĩrẽ sĩburimarẽ gojadea

¹ Guayarã, gũa musãrẽ ire masĩmakũ gããmea. Marĩpu Jesũre buremurĩ buri marãrẽ Macedonia nikũgue ããrĩrãrẽ õãrõ iritamumi. ² Igũsã buro ñerõ tarik-ererã, gajerãrẽ iritamuma. Buro bopokerãrã, Igũsãya niyerure maĩrõ marĩrõ, buro usũyari merã Igũsãrẽ sĩburire neeõnama. ³ Igũsã gããmerõ ããrĩpereri Igũsã sĩrõ bokatĩũrõ sĩkererã, sĩnemonama. Yũ, Igũsã irasirideare masĩa. Irasirigu musãrẽ irire werea. ⁴ Marĩpuyarãrẽ boporãrẽ iritamudũarã, Igũsãrẽ sĩduarire guare: “Ãĩabosaka!” ãrĩ sẽrẽma. ⁵ Irasũ ãrĩrã, gũa gãñadero nemorõ õãrõ yãma. Niyerure Igũsã sĩburire neeõburi dupuyuro marĩ Opãre: “Mũ gããmerĩ direta iridũakoa”, ãrĩma. Puũ guare: “Marĩpu gããmerõsũta musã dorerire irirãrã” ãrĩma. ⁶ Igũsã irasirideare iãrã, gũa Titore musã puo Corintogue waadorebũ. Iro dupuyuro musã puoogue ããrĩgũ, boporãrẽ iritamuburire niyerure sẽrẽ, neeõnũgãdi ããrĩmĩ. Irasirirã, musã õãrõ irinũgãderosũta irire odonũburo, ãrĩrã, Igũrẽ iriua. ⁷ Musã Marĩpuyare ããrĩpererire õãrõ yãa. Igũrẽ diayeta buremua. Igũya kerere Igũ masĩrĩ sĩrĩ merã keoro buea. Igũ gããmerõsũta gajerãrẽ õãrõ iritamudũãa. Guare buro maĩa. Irasirirã musã i ããrĩpererire õãrõ irirosũta musã boporãrẽ sĩburi neeõrĩdere õãrõ irika!

⁸ Yũ irire musãrẽ irasũ ãrĩgũ, turaro merã: “Igũsãrẽ niyeru sĩka!” ãrĩgũ meta yãa. Macedonia marã boporãrẽ õãrõ iritamudeare werea, Igũsã irirosũ musãde diayeta maĩrĩ merã boporãrẽ iritamudũarire masĩduagu. ⁹ Ire musã masĩa. Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ buro maĩgũ, marĩrẽ õãrõ iritamudi ããrĩmĩ. ããrĩpereri ãmũgasiguema õãrĩrẽ opagu ããrĩkeregu, marĩya ããrĩburire i nikũguere aarigũ, bopogu irirosũ aaridi ããrĩmĩ, marĩrẽ ããrĩpereri ãmũgasiguema õãrĩrẽ opaburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Irasirigu yu musārē: “Āsū irimakū ōāgorabokoa”, āri gūñārīrē weregura. Musā gapu si bojori merā gaji makā marā dupuyuro boporārē niyeru sīburiye usuyari merā neeōp̄rorisiabu. ¹¹ Irasirirā musā usuyari merā neeōp̄roriderosūta daporare sīywarikuka! Wáro oparā, wáro sīka! Mérōgā oparā, mérōgā sīka! ¹² Usuyari merā musā sīduaropā sīmakū, Marīpu musā merā usuyagukumi. Wáro opamerārē wáro sīdorebemi.

¹³ Yu musārē: “Boporārē iritamuka!” āriḡū, “Īḡūsā gapu wáro oparā dujaburo, musā gapu boporā dujaka!” āriḡū meta yāa. ¹⁴ Āārīpererā surosū āārīrikuburo, āriḡū, irire irasū ārā. Daporare musā opari merā Īḡūsārē iritamumasīa. P̄rugue musā gāāmerīrē opabirimakū, Īḡūsāde musārē iritamumasīrākuma. Musā irasū gāme sīrā, musā gāāmerīrē opapeokōārākoa. ¹⁵ Marīp̄uya werenīrī gojadea p̄gue marī gāme sīrīrē āsū āri gojasūdero āārībū* : “Wáro opadi gajigu nemorō opabirimi. Mérōgā opadide mérōgā opakereḡu, Īḡū gāāmerīrē opapeokōāmi”, āri gojasūdero āārībū.

Tito Īḡū merāmarā merā Corintogue waadea

¹⁶ Yu musārē buro iritamuduarosūta Marīpu Titore musārē iritamudūmakū yāmi. Irasirigu Marīp̄ueta usuyari sīa. ¹⁷ Tito, gua Īḡūrē musā p̄rogue waadoburi dupuyurogueta musārē iritamugū waadūsiadi āārīmi. Irasirigu, gua Īḡūrē waadoremakū pégu: “Jáa, waagura”, āri yujūmi.

¹⁸ Īḡū merā gajigu marīyagure iriua. Āārīpererogue Jesúre buremurī buri marā Īḡūrē: “Marīpu masakare Jesucristo iridea merā tauri kerere ōārō buemi”, āri werenīñurā. ¹⁹ Īḡūrēta beyenerā āārīmá, niyerure boporā p̄rogue gua āiāmakū guare wapikuburo, ārīrā. Iri niyerure musā gajerā merā neeōdeare gua boporārē sīmakū Īārā: “Marī Op̄u marīrē ōārō iritamugū yāmi”, ārīrākuma. Marī Īḡūsārē buro iritamuduarire masīrākuma. ²⁰ Gua iri niyerure wáro musā neeōdeare ōārō kore, boporārē keoro sīrākoa, gajerā guare: “Keoro iribirima”, āri werewuabirikōāburo, ārīrā. ²¹ Gua marī Op̄u Īūrō, masaka Īūrōdere diayemarē iridūāa.

²² Irasirirā Titosā merā gajigu marīyagure iriua. Gua, Īḡū gajerārē ōārō iritamumakū wári Īābu. Irasirigu daporare musā gajerārē iritamuduarire pēsīā, Īḡū dupuyuro musārē iritamudūadero nemorō iritamugū waadūmi. ²³ Masaka Titoyamarē sērēñamakū, Īḡūsārē āsū āri yujuka: “Pablo merāmu, Īḡū merā moāḡū āārīmi musārē iritamubu”, ārika! Gajerā Īḡū merā waamurārē sērēñamakū, āsū ārika: “Jesúre buremurī buri marā iriuanerā āārīma. Cristoyare iriri merā gajerārē Cristore: ‘Ōātarimi’, āri, usuyari sīmakū yāma”, ārika! ²⁴ Irasirirā gua Titosārē: “Corinto marā musārē ōārō bokatīrīñēārākuma”, āri wererosūta ōārō bokatīrīñēāka! Musā irasiririre pērā, Īḡūsārē iriuanerā musā Īḡūsārē marīrē masīrākuma.

9

Jesúre buremurārē niyeru sīburi neeōrīrē gojadea

¹ Yu musārē gojagu: “Īḡūsā gajerā Jesúre buremurārē niyeru sīburi neeōrīrē masīsīama. Irasirigu irire gojanemobea”, āri gūñāa. ² Yu, gajerārē musā iritamuduarire masīsīāa. Irasirigu usuyari merā Macedonia nikū marārē

* **8:15** Exodo 16.13-18: Iripogue Israelbumarā masaka marīrōgue waagorenamakū, āmuriku Marīpu Īḡūsārē manā wāikuri baari sidi āārīmi. Irasirigu Marīpu dorederosūta Moisés Īḡūsārē irire keoro seadoredi āārīmi, Īḡūsāku Īḡūsā baaburire opaburo, āriḡū.

āsū āri werebu: “Si bojorire Corinto marā Acaya nikūgue āārīrā, gajerā Jesúre b̄remurārē boporārē iritamuduasiama”, āribu. Irire pérā, wārā Macedonia nikū marāde musā irirosū usuyari merā ĩgūsārē iritamuduama. ³ Yū Macedonia nikū marārē: “Corinto marā niyeru sīrākuma”, āriiderosūta waamakū gāamea. Irasirigu iri niyeru musā sīduarire yū musā p̄rogue ejaburi dupuyuro needō odosiaburo, ārigū, Titosārē iriua. ⁴ Yū Macedonia nikū marā merā musā p̄rogue ejagu, musā sīduarire needō odobirimakū ĩgū, gūyasīribokoa. Yū ĩgūsārē: “Corinto marā boporārē sīrākuma”, āriero p̄ru musā sībirimakū ĩgū, gūyasīribokoa. Musāde irasūta gūyasīribokoa. ⁵ Irasirigu: “Yū musā p̄rogue ejaburo dupuyuro Titosārē iriup̄rororigura”, āri gūñāa. ĩgūsā iroque ejarā, musārē iritamurākuma musā: “Sīrākoa”, āriideare iri odoburo, ārīrā. Irasirirā gūa musā p̄rogue ejamakū, gūa musārē sīdoro marīrō musā gajerārē sīduarire b̄ro iritamuduari merā, needō odosiarākoa. ⁶ Ire gūñaka! Méri yeri otedi, mérīgā duka seagakumi. Wári yeri otedi, wári duka seagakumi. Iri irirosū marī boporārē mérōgā sīmakū, Marīpu marīrē mérōgā sīgukumi. Wáro marī sīmakū, wáro sīgukumi. ⁷ Irasirirā musā: “Ōōpā sīgura”, āri gūñaderosūta sīka! “Sīduabirikerep̄ru, yure sīdorema. Irasirigu sīgukoa”, āri gūñarō marīrō sīka! Marīpu, usuyari merā sīrārē maīmi. ⁸ Āārīpereri ōārīrē musārē sīmasīmi musā gāamerīrē opapeokōāburo, gajerārēdere musā opari merā ōārō iritamunīkōāburo, ārigū. ⁹ Marīp̄ya werenīrī gojadea p̄gue irire āsū āri gojasūdero āārībú:

Ōagū boporārē wáro sīmi. ĩgūsārē ōārō iritamurī needō perebirikoa. ✧

¹⁰ Marīpu, oterimasārē oteri koyere ĩgū oteburire opamakū yāmi. Oterimasū irire otedero p̄ru, Marīpu ĩgū otedeare dukakumakū yāmi masaka baaburire. Irire irirosū musārē āārīpereri musā boporārē sīburire opamakū irigukumi. Irire sīdero p̄ru, musā opadero nemorō musā boporārē sīnemoburire opamakū irigukumi. ¹¹ Marīpu musārē āārīpereri ōārīrē opamakū irigukumi gajerārē wáro sīburo, ārigū. Irasirirā gūa iri niyerure musā needeare marīyarā boporārē sīmakū ĩārā, Marīpure usuyari sīrākuma. ¹² Musā ĩgūsārē iritamurā, ĩgūsā gāamerī diretta sīrā meta yāa. Marīpure: “Ōātaria, mū ĩgūsārē guare sīmakū irirī”, āri, usuyari sīmakū yāa. ¹³ Musā ĩgūsārē iritamumakū ĩārā: “Corinto marā Cristoyare ōārō yāma. Guare wáro sīrā, gajerārēdere ōārō sīma”, ārīrākuma. Irasirirā Marīpure b̄ro usuyari sīrākuma. ¹⁴ ĩgū musārē ōārō iritamurīrē masīrākuma. Irasirirā musārē b̄ro maīrī merā musāya āārīburire ĩgūrē sērēbosarākuma. ¹⁵ Marīpu Jesucristo merā marīrē ōātariro iridi āārīmī. ĩgū irasū irideare marī werenīrī merā wereduarā, werepeomasīña maa. Irasirirā ĩgūrē: “Ōātaria mū”, āri, usuyari sīa.

10

Pablo ĩgū Jesús buedoregū p̄di āārīrīrē gojadea

¹ Yū Pablo musārē gaji weregura. Ire weregū, Cristo turiro marīrō bopoñarī merā werederosūta musārē wereduāa. Surāyeri musā p̄ro āārīrā, yure āsū ārīñurā: “Marī merā āārīgū, turabi ubu āārīgū irirosū marīrē weremi. Gajerogue āārīgū, marīrē b̄ro turari merā were gojami”, ārīñurā. ² Irasirigu musārē āsū āri werea. Yū musā p̄rogue ejamakū, yure turaro merā weremakū iribirikōāka! Gajerā musā watopegue āārīrā guare: “I ūmā marā irirosū ĩgūsā gāamerī directa irirā yāma”, ārīñurā. Irasū ārīrārē turaro doreri merā

weregura. ³ Gwa i ūmugue āārīkererā, guare iāturirārē wererā, i ūmū marā irirosū iribea. ⁴ I ūmū marā ĩgūsā turaro merā ĩgūsārē iāturirārē tarinugāmura werema. Gwa gapu Marīpu doreri merā ĩgūsārē werea, ĩguyare ārīgatori merā gūnarīrē: “Diaye āārībea”, ārī masīburo, ārīrā. ⁵ Iri doreri merā Marīpuyare: “Diaye āārībea”, ārīrārē diayema āārīrē masīmakū irimasīa. “Masītaria”, ārī gūnarārē āārīpereri ĩgūsā gajerārē Marīpure masībīrimakū iririre pirīmakū irimasīa. Iri doreri merā āārīpereri ĩgūsā gāāmerō gūnarīrē pirīmakū irimasīa, Cristo gapure gūña, ĩgū gāāmerī direta iriburo, ārīrā. ⁶ Musā: “ĩgū dorerire tarinugābirīkoa”, ārīdero puru, iri dorerire tarinugāgūnorē gwa wajamōamasīa.

⁷ Musā gajerārē iārā, ĩgūsā irirīkari direta iārā yāa. ĩgūsā gūnarī gapure neō iāmasībea. “Cristoyagu āārā”, ārīgūno guadere: “Cristoyarā āārīma”, ārī masīdorea. ⁸ Yu musārē: “Marī Opū guare ĩguyare buedoregu pīmi”, ārī wereregeu, irire guyasīrībea. Gware irasū buedoregu, musārē iritamudoregu pīmi. Musārē poyanorēdoregu meta pīmi. ⁹ Yu musārē gojagu, yu gojari merā gūkamakū iriduagu meta yāa. ¹⁰ Surāyeri musā watopegue āārīrā āsū ārīma: “Pablo marīrē gojagu, buro turari merā doremi. Irasirīkeregu, marī merā āārīgū, turabi ubu āārīgū irirosū marīrē weremi”, ārīma. ¹¹ Irire irasū ārīgūnorē āsū ārī weregura: “Gwa gajerogue āārīrā, musārē: ‘Āsū irirāra’, ārī gojaderosūta musā purogue ejarā, irire irirākoa”.

¹² Surāyeri musā watopegue āārīrā ĩgūsā basi: “Marī gapu ōārō masīa, gajerā nemorō āārā”, ārī gāme werenīma. Irasū ārī werenīkererā, masībema. Gwa gapu ĩgūsā irirosū gwa basi gwa iririre neō werenītābea. ¹³ Irasirīrā gwa musārē wererā, Marīpu guare buedoregu pīdea direta werea. Gajerārē ĩgū pīdeare irirā meta yāa. ĩgūta guare pīmi musādere buedoregu. ¹⁴ Irasirīrā, ĩgū guare buedoregu pīderosūta musārē Cristoya ōārī kerere buepurorirā ejabu. Irogue musārē buerā ejarā, ĩgū guare dorederosūta iribu. ¹⁵ ĩgū guare buedoregu pīderosūta iririre wererā, keoro werea. Gajerā iririre: “Gwa iriri āārā”, neō ārībea. Musārē buerā, musārē Cristore buremunemomakū gāāmea. Musā buremunemomakū iārā, Marīpu guare dorederosūta irirā, gajerā musā purogue āārīrādere buerākoa Cristore buremuburo, ārīrā. ¹⁶ Puru yoarogue marārē Marīpu Jesucristo merā masakare tauri kerere pēmerārē buerā waarākoa. Gajerā iri kerere buederogue buerā waa: “Gwa bueri gapure pērā, Jesucristore buremunugāma”, ārīrā meta yāa.

¹⁷ Marīpuya werenīrī gojadea pūge āsū ārī gojasūdero āārībū: “Neō sugu: ‘Gajerā nemorō masīgū āārā’, ārībīrikōāburo. Irasū ārīrōno irigu marī Opū gapure: ‘Turatarigu āārīsīā, marīrē ōātariro iridi āārīmī’, ārīburo”, ārī gojasūdero āārībū. ¹⁸ Sugu ĩgū basi: “Ōārō yāa”, ārī werenīrī wajamāa. Marī Opū: “Ōārō yāmi”, ārī iāsūgū gapu diayeta ōārō irigu āārīmi.

11

Pablo ārīgatori merā buerimasāyamarē gojadea

¹ Daporare musārē mērōgā yaamarē ārīmoāmagū irirosū were gojagura. Yu irasū ārī gojarire gariborero marīrō buemakū gāāmekoa. ² Marīpu musārē mārōsūta yude buro māā. Musā yu magō irirosū āārā. Cristo musā marāpu āārību irirosū āārīmi. Irasirīgu, yu magō gajerā ūma merā neō űerō irībeo sugureta marāpukamakū gāāmegū irirosū, yu musārē Cristoyarā dita āārīmakū gāāmea. ³ Irasū gāāmekeregu: “Evare iripoegue waaderosū ĩgūsādere waabokoa”, ārī gūnarīkua. Wātī, pīrū irirosū deyoa, ĩgū masīrī merā

ārīgatomakū pégo, Marīpu dorerire tarinūgādeo āārīmó. Īgū iriderosū gajerā musārē ārīgatomakū pérā, musā gūñarīgue Cristoya direta musā iriduarire piribokoa. ⁴ Musā āsū yāa. Gajerā musā puo ārīgatori merā buerā ejamakū, Īgūsā buerire ōārō pēsuyua. Īgūsā Jesúyamarē, Ōāgū deyomarīgū musā bokatīrīñēādiyamarē, Marīpu Jesús merā masakare tauri kerere gua musārē buedea irirosū Īgūsā buebirikerepuu, Īgūsā buerire pé buemua. ⁵ Īgūsā musārē buerā: “Gua gajerā Jesús buedoregu pīnerā nemorō masīa”, ārī péñakuma. Yu gapu: “Jesús yure Īgūyare buedoregu pīmi. Irasirirā yure masītarinūgābema”, ārī péñāa. ⁶ Yu ōārō wererimasū irirosū werebirikeregu, Marīpu werenírīrē ōārō masīa. Yu masīrīrē, āārīpereri yu Īgūyare iriri merā musārē masīmākū iribu.

⁷ Yu musārē Marīpu Jesús merā masakare tauri kerere buegu: “Niyeru sīka!” neō ārī sērēbiribu. Ubu āārīgū irirosū moā wajata baabu, musārē Marīpuyare ōārō masīburo, ārīgū. ¿Yu irasirideā ōāberi? ¿Naāsū gūñarī? ⁸ Gajerā Jesúre buemurī buri marā yure niyeru sīma musārē bueburo, ārīrā. Īgūsā sīrīrē ñēabu musārē iritamubu. Irire ñēāgū, Īgūsāyā niyerure ēmawāgāgū irirosū péñabu. ⁹ Musā merā āārīgū, gajino yu gāāmerīrē opapeobirikeregu, musārē niyeru neō sērēbiribu. Marīyarā Macedonia nikū marā yu gāāmerīnorē āijama. Irasirigu musārē: “Niyeru sīka!” neō ārī garibobiribu. Puuuguedere musārē neō garibobirikoa. ¹⁰ “Cristo weregu, diayeta weredi āārīmī”, ārī masīa. Īgū diaye werederosūta yude musārē niyeru sērēbirideare diayeta werea. Neō sugū āārīperero Acaya nikūgue āārīgūno i musārē yu sērēbirideare wererire: “Diaye werebemi”, ārīmasībirikumi. ¹¹ Musārē yu sērēbirideare wererire pérā, ¿naāsū gūñarī musā? “Pablo guare maībirisīā, irasū ārī weremi”, ¿ārī gūñarī? Āārībea. Musārē maīa. Marīpu irire masīmi.

¹² Irasirigu yu musārē irinūgāderosūta iriwāgānīkōāgura. “Gajerā Jesús buedoregu pīnerā nemorō masīa”, ārīgatorā musārē bueri waja niyeru wajataduaama. Gua gapu Īgūsā irirosū wajataduaabea. Irasirirā Īgūsā: “Guade Pablosā irirosūta yāa”, neō ārīmasībema. ¹³ “Jesús buedoregu pīnerā āārā”, ārīrā, ārīgatorā yāma. “Diayeta Jesús buedoregu pīnerā āārīma”, ārī gūñamakū iriduarā āārīsīā, masakare ārīgatoma. ¹⁴ Yu gapu Īgūsā irasirimakū īākeregu: “¿Nasirimurā irire irasū yāri?” ārī gūñabea. Wātēa opu Satanāde Marīpu wereboegu irirosū deyoami masaka Īgū ārīgatorire: “Diayeta āārā”, ārī gūñamakū iriduaagu. ¹⁵ Irasirirā ārīgatori merā buerimasā wātīrē moāboerā Īgū irirosū yāma. Ñērā āārīkererā, Īgūsā irigatori merā masakare: “Marīpu yure moāboerā āārīma, ōārō yāma”, ārī gūñamakū iriduaama. Daporare masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī gūñakerepuu, puuuguere āārīpereri Īgūsā ñerō iridea waja buo wajamoāsūrākuma.

Pablo, Īgū ñerō tarideare gojadea

¹⁶ Dupaturi musārē ire were gojagura. Neō sugū yure: “Niārīmasū āārīmī”, ārī gūñabirikōāka! Irasū ārī gūñarā: “Niārīmasū irirosū werenīburo”, ārīka! Irasirigu mērōgā yu basi werenīgura. ¹⁷ Yu irasū werenīgū, niārīmasū irirosū werenīgū yāa. Marī Opu yure: “Irire wereka!” ārībīrimi. ¹⁸ Wārā masaka i āmuma direta gūñakererā, Īgūsā iririre: “Ōārō yāa”, ārīma. Yude Īgūsā irirosū musārē yu ōārō iririre weregura. ¹⁹ Musā basi: “Masītaria”, ārīkererā, niārīmasā irirosū werenírā bueri gapure gariborero marīrō péa. ¿Nasirirā Īgūsārē ōārō péri? ²⁰ Īgūsārē moāboerārē dorerosū musārē buo dorekerepuu,

āriḡatori merā musāyare āiakerepuru, musārē oparā irirosū dorerā ĩḡsā gāamerī direta ḡūnakerepuru, musārē: “Ubu āārīrā āārīma”, āri ĩābéokerepuru, musārē ḡayasīrīmakū iriduārā musāya wayupārīrīrē pākerepuru, āārīpereri ĩḡsā irasiririre gariborebirikoa musā. ²¹ Musārē irasirirā, ñerō irirā yāma. Ḡua ḡapu ĩḡsā irirosū musārē neō irasiribiribokoa.

Yū ĩḡsā irirosū musārē ñerō iribirikereḡu, niārīmasū ĩḡū iririre: “Ōārō yāa”, āri wereniḡū irirosū musārē āsū āri wereḡura. ²² ĩḡsā: “Hebreo masaka āārā”, ārīma. Yūde hebreo masakuta āārā. “Israel bumarā āārā”, ārīma. Yūde Israel bumuta āārā. ĩḡsā: “Abraham parāmerā āārā”, ārīma. Yūde Abraham parāmita āārā. ²³ ĩḡsā: “Cristore moāboerā āārā”, ārīma. Yū tamerā ĩḡsā nemorō Cristore moāboeḡu āārā. ĩḡyare ōārō yāa. Yū basi niārīmasū irirosū werenikereḡu, yū ōārō iririre āsū āri werenemogura. Yū Cristoyare iriḡu, ĩḡsā nemorō moātarinugābu. Cristoya kerere wereri waja ĩḡsā nemorō peresugue biadobosūbu. ĩḡsā nemorō tārāsūbu. Wāri masaka yure wējēboyama. Irasirigū mērōḡā merā taribu yū boaboderore. ²⁴ Su moḡomagora judío masaka yure ñeāma. ĩḡsā yure ñeāriku, treinta y nueve gora tārānama. ²⁵ Ūrea gajerā yure ñeā, yuku merā páma. Suñarō masaka ūtāyeri merā yure deama. Ūrea doóriduparu merā mirību. Suñarō miriḡū, sunu, su ñami taboa majī weka wādiyaguere bá payanību. ²⁶ Yū wāri makārīḡuere buegorenagū waanabu. Yū buegorenamakū, goetarību. Diarigū yū mirīrī, yure yajari, yaa nikū marā judío masaka, judío masaka āārīmerāde yure ñerō iriduari, makārīḡue, masaka marīrōḡue yure wējēduari, wādiyague mirīboama goetarību. “Mū merāmarā āārā”, āriḡatorāde yure ñerō irima goetarima. ²⁷ Cristoya kerere wereḡu, buro moā wajata baabu. Irasū moāḡū, ñerō taribu. Wūja pūrīkerepuru, irasū moānikōābu. Gajipoere uaboabu. Nemesibubu. Gajipoere baabiritaunokōābu. Gajipoere buro yusamakū, gajī surī sāñanemoburi marību.

²⁸ Irasū āārīmakū ūmurīku Jesúre buremurī buri marārē āārīpererogue āārīrārē ḡūnarīkua. ²⁹ Irasirigū sugū ḡūnaturabi āārīmakū ĩāḡū, yū basi ḡūnaturabi irirosū peñāa. Jesúre buremugūrē ñerō irimakū irirā merā gua, Jesúre buremugūrē ḡayasīrīsāa. ³⁰ Musārē yaamarē werenemogū, yū turabi āārīrīrē masīburo, āriḡū, yure waadeare wereḡura. ³¹ Marī Opū Jesús Paḡu, yū musārē āriḡatori marīrō merā yaamarē wererire masīmi. ĩḡūrēta: “Turatarigū āārā”, āri, usuyari sīnikōārō gāamea. ³² Yū Damascogue āārīmakū, iro marā opu Areta wāikūḡu dokamu yure ñeāduadi āārādīmi. Yure ñeāduagu, iri makā turogue ĩḡsā ūtā majīrī merā weadea sārīroma disipurorīku surarare koredoredi āārīmi. ³³ Yū merāmarā ḡapu puui wāri puui merā iri sārīrō āārīrī gobegue yure yótaudijuma. Irasirigū, ĩḡsā iritamurī merā yure ñerō iriduārārē duriwāḡākōābu.

12

Pablo kērō irirosū ĩḡū ĩādeare gojadea

¹ Marī basi: “Ōārō masīa”, āri wereniḡorenarī wajamarīkerepuru, marī Opū Jesús kērō irirosū yure ĩmudeare, ĩḡū yure masīmakū irideare werenemogura. ² Yū Cristore buremunugādero puru, Marīpu yure ūmugasigū ĩḡū āārīrōḡue āimurīāmi. Iroḡue āimurīadero puru, catorce bojorigora tarīa. Yū dupu merā, o yū yajupūrā merāta iroḡuere waagū waakuyo, masībirikoa. Marīpu dita masīmi. ³⁻⁴ I ḡapure masīa. Yure iroḡue āimurīaḡu, paraíso wāikurogue

āimurījami. Yū dupu merā, o yu yūpūrā merāta yure irogue āiagu, āiagukumi, masībirikoa. Marīpu suguta irire masīmi. Yū irogue āārīgū, ĩgū masaka iripoegue neō masībirideare werenīrīrē pébu. Iri, ĩgū neō sugu masakure were-doreri meta āārībū. ⁵ Iroguere ĩgū yure āimurīadeare gūyasīrīri marīrō musārē weremasīa. Yaama gapure weregu, gūyasīrībokoa. Irasirigu yū turabi āārīrī direta werenemogura. ⁶ Yū basi yaamarē weredūamakū, yū werenīrī diaye āārībokoa. Niārīmasū werenīrī irirosū āārībiribokoa. Yaamarē weremasikeregu, werebirikoa musā yure: “Gajerā nemorō ōāmi”, ārī gūñabirikōāburo, ārīgū. Yū iririkurire ĩādero puru, yū bueri gapure pédero puru, musā yure: “Ōāgorami”, ārī gūñamakū gāāmea.

⁷ Marīpu yure ĩmudea ōātaribu. Yū irire gūñagū: “Gajerā nemorō masīa”, ārī gūñabokuyo. Marīpu gapu irire gūñabirikōāburo, ārīgū, wātēa opu Satanás yaa dupure pūrīrikamakū iririre kāmūtabiridi āārīmi. Iri pūrīrī poraru űājārōsū pūrīa. ⁸ űrea yū marī Opure: “Yure i pūrīrīrē tauka!” ārī sērēadibu. ⁹ ĩgū gapu yure āsū ārīmi: “Murē maīsā, ōārō iritamugura. Yū murē iritamurī neō perebirikoa. ‘Turabea’, ārī gūñagūnorē yū turari merā ōārō iritamua gajerā yū turarire masīnemoburo, ārīgū”, ārīmi. Irasirigu yū turabi āārīrīrē usuyari merā weregukoa Cristo ĩgū turari merā yure ōārō iritamunīkōāburo, ārīgū. ¹⁰ Irasirigu Cristoyagu yū āārīrī waja pūrīrī merā turabi āārīsā, usuyari merā irire bokatīūa. Gajerā yure űerō werenīkerepuu, yū gāāmerīrē opabirikeregu, gajerā yure űerō irikerepuu, yure űerō waakerepuu, usuyari merā irire bokatīūa. Āsū āārā. Yū, turari opabirimakū, Cristo gapu yure ĩgū turarire opamakū yāmi űerō taririre bokatīūburo, ārīgū. Irasirigu usuyāa.

Pablo Corinto marāē Jesure būremurāē ĩgū gūñarikurire gojadea

¹¹ Yū basi yaamarē werenīgū: “Niārīmasū irirosū werenīgū iribu”, ārī gūñāa. Musā gapu yure irasirimakū iribu. Musā yaamarē ōārō werenīmakū, ōāgorabokuyo. Musā yure ōārō werenībirikerepuu, “Ubu āārīgū āārīmi”, ārīkerepuu: “Jesús buedoregu pīnerā āārā”, ārīgatorā yū nemorō āārībema. ¹² Yū musā purō āārīgū, musārē būro iritamuduarī merā, wārī Marīpu turari merā iririre iri ĩmubu, diayeta Jesús buedoregu pīdi āārīrīrē masīburo, ārīgū. ¹³ Gajerā Jesure būremurī buri marārē, musādere sūrosū iribu. Yaa āārīburiere musārē űiyeru wajasebiribu. Musā péñamakū, ĳiri musārē űegorari? Iri musārē űemakū, musārē: “Irire kātika!” ārī sērēa.

¹⁴ Pea musā purogue ejasiabu. Daporare dupaturi yū irogue waaburire āmugū yāa. Irogue ejaqu, musārē: “űiyeru yure sīka!” ārī sērēbirikoa. Musāyare gāāmebea. Cristoya gapure musā iritūyanemomakū gāāmea. Āsū āārā. Pagusāmarā ĩgūsā pūrārē masūrā, ĩgūsā gāāmerīrē sīma. Pūrā gapu pagusāmarārē ĩgūsā gāāmerīrē sībema. ¹⁵ Irasirigu musārē yū pūrā irirosū āārīrārē iritamugū āārīpereri yū oparire sīmakū ōārōkoa. Musāya āārīburiere, āārīpereri yū turari merā musārē būro iritamudūakoa. Musārē yū būro mākerepuu: “ĩgūsā gapu yure sīrīgā maīma”, ārī gūñāa.

¹⁶ Surāyeri musā watopegue āārīrā, yū musārē sērēbirideare masīkererā, āsū ārīma: “Guare sērēbirikeregu, ārīgatorī merā guayare āiadi āārīmi”, ārīma. ¹⁷ ĳMusā purogue yū iriunerā ārīgatorī merā musāyare yure āiriyuri? Musā masīkoa. Neō gajino musāyare āiribirinerā āārīmā. ¹⁸ Irinugue Titore musā purogue waadorebu. Gajigu marīyagure ĩgū merā iriubu. Tito musā merā

ããrĩgú, ¿gajino musãyare ãrĩgatori merã ããrĩ? Musã masĩkoa. Neõ ããbiridi ããrĩmĩ. Īgũ yu irirosũta musãrẽ iritamuduagu ããrĩmĩ.

¹⁹ Gajipoe irirã, yu musãrẽ gojarire buerã: “Pablosã Īgũsãyamarẽ wereri merã guare: ‘Oãgorama Īgũsã’, ãrĩ gũñadorerã yãma”, ãrĩ gũñabokoa. Æãrĩbea. Gũa Cristoyarã ããrã. Irasirirã Marĩpu ĩũrõ musãrẽ diayeta werea. Yaarã yu maĩrã, ããrĩpereri gua iriri merã musãrẽ iritamuduãa Cristoyare iritũyanemoburo, ãrĩrã. ²⁰ Yu musãrẽ gũñarikua. Gajipoe irirã, yu musã pũrogue ejamakũ, yu gããmerõsũ iribiribokoa. Irasirigũ yude musã gããmerõsũ iribiribokoa. Gajipoe irirã gãme guaseorikurã, gajerãrẽ ĩaturirikurã, mata guarikurã, musãya ããrĩburi direta gũñarikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererikurã, ñerõ ãrĩ werewharikurã, “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ weregorenarã, musã nererõgue noõ musã gããmerõ iririkurã ããrĩbokoa. Gajipoe irigũ irasũ ããrĩrãrẽ bokajabokoa, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ gũñarikua. ²¹ Irasirigũ yu musã pũrogue dupaturi ejamakũ, Marĩpu musã ñerõ iririkuri waja yure guyasũrõ tarimakũ iribokumi. Wãrã musã iro dupuyurogue gũñarĩgue ñerĩ opadeare, ãma nome merã, nome ãma merã ñerõ irideare, musã noõ gããmerõ guyasũrĩ ñerĩ irideare piridũharo marĩrõ iriwãgãmakũ ĩãgũ, burõ bujawereri merã oregukoa.

13

Pablo: “Æsũ irika!” ãrĩ õãdoretũnudea

¹ Dapora yu musã pũrogue waari merã urea waarokoa. Irasirigũ musãrẽ: “Marĩpũya werenĩrĩ gojadesa pũgue gojaderosũta ããrĩpererire iriro gããmea”, ãrĩ werea. Iri pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Pẽrã, o urreã sugũ ñerõ irideare ĩãnerã oparãguere weresãrõ gããmea”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ² Iro dupuyuro yu musã pũrogue ããrĩgũ, musã ããrĩpererã pũurogue ñerõ irirãrẽ: “Wajamoãgũra”, ãrĩ weresiabu. Pũru ejagu, musãrẽ irireta werebu doja. Daporadere yoarogue ããrĩkeregũ, gopeyaro merã irireta were gojãa doja. Mẽrõgã pũru musã pũro dupaturi waagũ, yu werederosũta ñerõ irirãrẽ diayeta wajamoãgũra pama. ³ Yu irasirimakũ ĩãrã, ire masĩrãkoa. Yu musãrẽ Cristo yure gũñarĩ sĩrĩ merã werea. Cristo turabi ããrĩbemi. Īgũ turari merã musã watopegue ñerõ irirãrẽ wajamoãgũkumi, Īgũsã ñerõ iririre piriburo, ãrĩgũ. ⁴ Diayeta ããrã. Īgũ turari opabi irirosũ curusague pãbiatũsũ, boadi ããrĩmĩ. Irasũ boakeregũ, daporare Marĩpu turari merã okami. Gũade Īgũ ããrĩderosũta turamerã ããrã. Irasũ ããrĩkererã, Cristoyarã ããrĩsĩã, Marĩpũya turari merã okãa Īgũ turari merã musãrẽ iritamumurã.

⁵ Irasirirã musã basi: “¿Diayeta Jesucristore piriro marĩrõ buremurĩ yu?” ãrĩ gũñaka! Diayeta musã Jesucristoyarã ããrĩmakũ, Īgũ musã merã ããrĩmĩ.

⁶ Diayeta gua Jesucristoyarã, Īgũ buedoregu pĩnerã ããrĩrĩrẽ musãrẽ masĩmakũ gããmea. ⁷ Irasirirã ñerõ iribirikõãburo, ãrĩrã, Marĩpure musãya ããrĩburire sãrẽbosãa. Īgũrẽ sãrẽrã, musãrẽ guare õãrõ gũñadorerã meta yãa. Musã guare õãrõ gũñabirikerepũru, Marĩpure musãya ããrĩburire sãrẽbosãa, Īgũ iritamurĩ merã õãrĩrẽ iriburo, ãrĩrã. ⁸ Marĩpũya, diayema ããrĩrĩ ããrã. Irasirirã Īgũyare keoro irimakũ ĩãrã, gua musãrẽ: “Irire iribirikõãka!” neõ ãrĩmasĩbirikoa. “Diayema direta irika!” ãrĩmasĩã. ⁹ Irasirirã musã õãrõ yũjũpũrãkaturari merã Īgũyare keoro irimakũ õãgorãa. Gũa burõ turari merã musãrẽ: “Æsũ gapũ irika!” ãrĩmasĩmerã, usuyãa. Marĩpure musãya ããrĩburire sãrẽbosanĩkõãa, Īgũyare keoro iriwãgãnemoburo, ãrĩrã. ¹⁰ Irasirigũ musã pũrogue waaburi dupuyuro musãrẽ i pũrẽ gojãa. Irogue ejagu, musã ñerõ iririre piribirimakũ

ĩãgũ, marĩ Opũ yũre dorederosũta musãrẽ buro wajamoãgũra. Pírimakũ ããgũ, wajamoãbirikoa. Marĩ Opũ yũre: “Yũ dorederosũta irika!” ãrĩ pími. Musã ĩgũrẽ buremunemomakũ gããmegũ, irasirimi. Musãrẽ poyanorẽmakũ gããmebemi.

¹¹ Yaarã, iropãta ããrã yũ musãrẽ gojari. Ôãrõ ããrĩrikũka! Yũ dorerire ôãrõ yũjũpũrãkũri merã keoro irika! Guaseori marĩrõ suro merã gãña, ôãrõ siuñajãrĩ merã ããrĩka! Irasirigũ Marĩpũ musãrẽ siuñajãrĩ sīgũ, musãrẽ maĩgũ musã merã ããrĩgũkumi. ¹² Musã merãmarã merã ôãrõ merã gãme mojõ ñeãka!

¹³ ããrĩpererã Jesũre buremurã õõgue ããrĩrã musãrẽ õãdorema.

¹⁴ Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ ôãrõ iritamugũ, Marĩpũ marĩrẽ maĩgũ, Ôãgũ deyomarĩgũ marĩ merã ããrĩnĩgũ ããrĩpererã musã merã ôãrõ ããrĩburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

GÁLATAS

Pablo Galacia nikū marĩrē òãdoredea

1-2 Y_H Pablo, aaripererā marĩyarā y_H merā aarĩrā merā m_sarē Galacia nikūgue aarĩrārē Jesúre b_uremurārē òãdore, gojáa. Jesucristo y_ure ĩgūyare buedoreg_u beyepími. Irasū aarĩmakū, Marĩp_u ĩgūrē boadiguere masūdi y_ure pídi aarĩmí, ĩgū magūyare bueburo, aarĩgū. Masaka y_ure beyepibirima. 3 Marĩp_u aarĩnĩgū, marĩ Op_u Jesucristo m_sarē òarō iritam_u, siuñajārĩ merā aarĩrikumakū iriburo. 4 Jesucristo, Marĩp_u gāãmederosūta irig_u, ĩgū basi marĩ ñerĩ irideea waja boabosadi aarĩmí, i ũm_u marā ñerĩ irirā irirosū irinemo-birikōáburo, aarĩgū. 5 Irasirirā ũm_uriku Marĩp_ure: “Òātaria m_u”, aarĩ, ũs_uyari sĩnkōārā! Irasūta irirā!

Cristo sugata marĩrē taug_u aarĩmi, aarĩ gojadea

6 Marĩp_u m_sarē maĩgū, Cristore b_uremunugādogeg_u siuudi aarĩmí m_sarē peamegue waabonerārē taubu. M_sā gap_u, ĩgū irasirikerep_u, matagora ĩgū Cristo merā masakare tauri kerere b_uremuduúrā irikoa. Gaji bueri gap_ure tuyakoa. M_sā irasiririre pégu, b_uro pégukáa. 7 Gajerā m_sarē, m_sā Cristoya kerere b_uremunugādeare b_uremuduúderā: “Gaji aarā marĩrē tauri kere”, aarĩgato, werema. Marĩrē gaji tauri kere máa. Cristore b_uremurĩ merāta marĩ tarimasā. 8 G_ua m_sarē Marĩp_u Cristo merā marĩrē tauri kerere wereb_u. “Gaji aarā marĩrē tauri kere”, aarĩgato, wererārē Marĩp_u b_uro wajamoáburo. Y_H, o Marĩp_ure wereboeg_u ũm_ugasiguem_u m_sarē irasū aarĩgato, weremakūdere wajamoáburo. 9 M_sarē ire weresiab_u. Weredi aarĩkereg_u, dupaturi m_sarē werenemod_uakoa doja. Sug_u, g_ua Marĩp_u Cristo merā marĩrē tauri kerere m_sarē weredeare: “Diaye aarĩbea, gaji aarā marĩrē tauri kere”, aarĩgato, weremakū, Marĩp_u ĩgūrē perebiri peamegue wajamoáburo.

10 Y_H ire wereg_u, Marĩp_u gāãmerōsūta buea. Masaka y_ure: “Òarō weremi”, aarĩdogeg_u meta buea. Irasū aarĩdogeg_u tamerā Cristoyare iribiribokoa. ĩgūrē moãboeg_u meta aarĩbokoa.

Pablo: “Jesucristoya kerere weredoreg_u Marĩp_u y_ure pími”, aarĩ weredeaa

11 Yaarā, m_sarē ire masĩmakū gāãmea. Y_H m_sarē Marĩp_u Cristo merā marĩrē tauri kerere bueri, masaka ĩgūsā basi ĩgūsā gūñarĩ merā bueri meta aarĩ. 12 Iri kerere neō sug_u masak_u y_ure werebirimi. Neō sug_u masak_u y_ure irire buebirimi. Jesucristo ĩgū basi y_ure irire masĩmakū irimi.

13 M_sā, y_H iripoegue judío masaka ĩgūsā b_uremurĩrē iririk_udeare péunakuyo. Y_H Marĩp_uyarārē Jesúre b_uremurārē ñerō irid_uari merā ĩgūsārē b_uro ĩaturit_uyaunab_u. ĩgūsā Jesúre b_uremurĩrē peod_uagu irasiriunab_u. 14 Y_H, judío masaka ĩgūsā b_uremurĩrē òarō iririk_uunakub_u. Gajerā, y_H merāmarā nemorō g_ua ñekūsamarā iririk_uunadeare iritarinugāunakub_u. 15 Y_H irasirik_ukerep_u, Marĩp_u, y_H deyoaburi dupuyuro y_ure beyesiadi aarĩmí ĩgūyagu aarĩburo, aarĩgū. Irasirigu ĩgū y_ure b_uro maĩr merā ĩgū gāãmerōsū iridoreg_u siiumi. 16 ĩgū irasiriderosūta keoro ĩgū magūrē y_ure masĩmakū irimi, judío masaka aarĩmerārē ĩgū magū merā ĩgūsārē tauri kerere weredoreg_u. I y_ure irasū waadero p_ur_u, gajerārē: “¿Nasirigukuri y_u?” aarĩ sērēñagū waabirib_u. 17 Jerusalēgue aarĩrārē Jesucristo y_H dupuyuro ĩgūyare

buedoregu beyepínerädere sérēñagū waabiribu. Ubu gapu Arabia nikūgue diaye waakōābu. Puru Damasco goedujāabu doja.

¹⁸ Ure bojori tariadero puru, Jerusalēgue Pedrore iāgū waabu. Pe semanata iḡū merā āārībū. ¹⁹ Irogue āārīḡū, gajerā Jesucristo iḡūyare buedoregu beyepínerārē neō iābiribu. Marī Opus Jesucristo pagumu Santiago diretta iābu.

²⁰ Marīpu iūrō musārē gojāa. Yu gojari, ārīgatorī meta āārā.

²¹ Jerusalēgue āārīdi Siria nikūgue, Cilicia nikūgue waabu. ²² Iripoere Judea nikūgue āārīrā Jesucristore buremurī buri marā yure iāmasībirima. ²³ Yaa kere diretta pénerā āārīmā. Iḡūsārē yaamarē wererā āsū ārī werenerā āārīmā: “Sōō āārīdeapoeguere marīrē ñerō iriduarī merā buro iāturituyadi, marī Jesucristore buremurīrē peodhadi daporague masakare: ‘Jesucristore buremuka!’ ārī weregorenagū iriayupu”, ārī werenerā āārīmā. ²⁴ Irasirirā Judea nikūgue āārīrā Jesucristore buremurā yu iḡūrē buremurīrē pérā, Marīpure usuyari sīnerā āārīmā.

2

Jesús buedoregu pínerā Pablōre dārō bokatīrīñēādea

¹ Catorce bojori puru, dupaturi Jerusalēgue Bernabé merā waabu doja. Tito wāikugudere āīabu. ² Marīpu yure irogue waadoremi. Irasirigu irogue waabu. Iroguere eja, Jesúre buremurā oparā merā dita nerē, werenību. Judío masaka āārīmerārē Marīpu Cristo merā marīrē tauri kerere yu buedeare iḡūsārē werebu. Yu neōgorague buenugādeare, dapura yu buerire: “Diaye āārā, ōāgorāa”, ārī masīburo, ārīḡū, irasū ārī werebu. Gajerā yu buerire: “Wajamāa”, ārīrī, ārīḡū, irasū ārī werebu. ³ Titodere, iḡū judío masakū āārībirikererupu: “Gua judío masaka iririkurosū dupuma gasirogārē* wiiriro gāāmea”, neō ārībirima. ⁴ Irire dorebirikererupu, gajerā ubu ārīboerā gapu: “Moisés doredorederosūta dupuma gasirogārē wiiriro gāāmea”, ārīma. Iḡūsā Jesúre buremugatorā, irigatorimasā āārīmā. Irasirirā, gua judío masaka āārīkererā Jesúre buremurā iririre iāmūrā gua nerērōgue gua merā nerēnama. “Guare peamegue waabonerārē tausūmurā, Jesucristore buremurō gāāmea. Moisés doredeare iriri merā tausūbirikoa”, ārīmakū iāma. Irire iārā: “Moisés doredeare irirā dita tausūrākuma, irasirirā iḡū doredeare irika!” ārīma. Guare irire buremudorerā, irasū ārīma. ⁵ Iḡūsā guare irasū dorekererupu, neō iḡūsā dorerire iribiribu. Gua musārē Jesucristore buremurī merā dita tausūrākoa, ārīrī kerere: “Diaye āārā”, ārī buremunīmakū gāāmea. Irasirirā iḡūsā dorerire neō iribiribu.

⁶ Jesúre buremurā oparā yure: “Āsū gapu wereka!” ārībirima. “Judío masaka āārīmerārē: ‘Gua ñekūsāmarārē Moisés iridoredeare iriro gāāmea’, ārī wereka!” ārībirima. Iḡūsārē masaka buremukererupu, Marīpu āārīpererārē surosū iāmi. Irasirigu: “Īisā oparā, yu nemorō āārīmā”, ārī ḡūñabiribu. “Marīpu iḡūsārē beyederosūta yudere beyemi”, ārī ḡūñabu. ⁷ Oparā irasū yure: “Āsū gapu wereka!” ārīrōno irirā, yure iāmasī, āsū ārīma: “Mude, Marīpu judío masaka āārīmerārē Jesucristoya kerere weredoregu beyepidita āārā. Marīpu Pedrore judío masakare iri kerere weredorederosūta mudere

* **2:3** Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē iḡū pūrā ūmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīḡū, iḡūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmī. Puru iri dorerire Moisére pidi āārīmī. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturīarā iri dorerire irirā, iḡūsā pūrā ūmarē su mojomā pere gaji mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā iḡūsā deyoadero puru irasū yāma.

iri kerere weredoreñumi”, ãrĩma yure. ⁸ Marĩpu Pedrore judío masakare Jesucristoya kerere weredoregu iriudi ããrĩmĩ. Īgũta yũdere judío masaka ããrĩmerã puru iri kerereta weredoregu iriumi.

⁹ Jerusalégue Jesúre bũremurã urerã oparã: Santiago, Pedro, Juan wãikurã ããrĩmã. Gajerã oparã nemorõ ããrĩmã. Īgũsã yure Marĩpu Īgũ maĩri merã beyepĩdi yũ ããrĩmakũ ĩãmasĩ, yure, Bernabédere õãrõ bokatĩri: “Marĩ sũrosũ moãrãkoa”, ãrĩma. “Musã Jesucristoya kerere judío masaka ããrĩmerãrẽ wererã waaka!” ãrĩma. “Gua gapũ judío masakare wererãkoa”, ãrĩma. ¹⁰ Guare: “Bopoñarãrẽ iritamuka!” ãrĩri dũreta werema. I dita ããrĩbũ: “Yũ õãrõ irigũra”, ãrĩ, bũro gũñadea.

Pablo Pedrore Antioquíague weredea

¹¹ Purũ gua Antioquía wãikuri makãgue ããrĩripoe Pedro ejami. Īgũ iroque ejadero purũ keoro iribirimakũ ĩã, Īgũguereta turaro merã werebũ. ¹² Iro dupuyuro Īgũ iroque ããrĩgũ, judío masaka ããrĩmerã Jesúre bũremurã merã baa, ããrĩrikukõãyupũ. Īgũ irasiriripoe gajerã judío masaka Santiago iriunerã ejañurã. Īgũsã ejamakũ ĩã, judío masaka ããrĩmerã merã ããrĩdi ããrĩduũkõãyupũ: “Yure turibokuma”, ãrĩgũ. Iroque ejanerã judío masaka ããrĩmerãrẽ: “Moisés dorederosũta dupũma gasirogãrẽ wiiriro gããmea”, ãrĩ weregorenarã iriñurã. Irasirigu Pedro, Antioquía marã Īgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũbirinerã ããrĩmakũ, Īgũsã merã baa, ããrĩrikũadi duũkõãyupũ. ¹³ Īgũ irasirimakũ ĩãrã, gajerã judío masaka Jesúre bũremurã, Īgũ irirosũta irigatorĩ merã iriñurã. Judío masaka ããrĩmerã merã ããrĩrikũanerã, Īgũsã merã baanerã baanemobiriñurã. “Īgũsã merã baadũmakũ õãbea”, ãrĩ masĩkeregu, Bernabéde Īgũsã irirosũta iriyupũ. ¹⁴ Īgũsã: “Jesucristore bũremurĩ merã dita tausũrãkoa”, ãrĩrĩ kerere masĩkererã, keoro iribirima. Irasirigu, irire ĩã, Pedore ããrĩpererã Jesucristore bũremurã ĩũrõgue bũro turaro merã ãsũ ãrĩ werebũ: “Mũ judío masakũ ããrĩkeregu, judío masaka ããrĩmerã irirosũta Īgũsã merã baa, ããrĩkõãbũ. Mũ irasirigu, Moisés marĩrẽ judío masakare iridorederosũ iribiribu. ¿Nasirigu judío masaka ããrĩmerã gapũre: ‘Gua judío masaka iririkũrĩre irika!’ ãrĩduari?” ãrĩbũ Īgũrẽ.

Ããrĩpererã Jesúre bũremurã tausũrãkuma, ãrĩ gojadea

¹⁵ Gua neõ deyoarãgueta judío masaka ããrĩsianerã ããrĩbũ. Gaji buri marã irirosũ Marĩpu Moisére doreri pĩdeare tarinũgãbea. ¹⁶ Irasũ ããrĩkererã, ire masĩ. Marĩpu Moisére Īgũ doreri pĩdeare masaka irimakũ meta Īgũsãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Masaka Jesucristore bũremumakũ, Marĩpu Īgũsãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Irasirirã guade Jesucristore bũremunũgãbũ. Īgũrẽ bũremumakũ, Marĩpu guadere: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Marĩpu, iri doreri pĩdeare gua irimakũ meta guare irasũ ãrĩ ĩãmi. Neõ sugũ masakũ iri doreri pĩdeare iripeomasĩbemi. Irasirigu Marĩpu neõ sugũre: “Yũ dorerire iripeokõãmi, irasirigu Īgũrẽ: ‘Õãgũ ããrĩmĩ’, ãrĩ ĩãa”, ãrĩbirikumi.

¹⁷ Irasirirã: “Gua Jesucristore bũremumakũ, Marĩpu guare: ‘Õãrã, waja opamerã ããrĩma’, ãrĩ ĩãmi”, ãrĩrã: “Gua judío masakade Marĩpu Moisére doreri pĩdeare iripebirikoa, irasirirã guade ñerõ yãa”, ãrĩ masĩa. ¿Irire irasũ ãrĩ masĩrã: “Jesucristore bũremusĩã, ñerõ irikerepurũ, õãgorãã”, ãrĩrã yãrĩ? Irire neõ ãrĩbea. Jesucristo guare Īgũrẽ bũremurãrẽ ñerõ siu irigu meta ããrĩmi. ¹⁸ Irasirigu masakare ãsũ ãrĩ werea. “Jesucristore bũremumakũ,

Marĩpu musârê: ‘Ôârã, waja opamerã ãârĩma’, ãrĩ ããmi” ãrĩ werea. “Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídeare musã irimakũ, musârê: ‘Ôârã, waja opamerã ãârĩma’, ãrĩ ããmi”, ãrĩgũ meta yãa. ĩgũsârê: “Marĩpu Moisére doreri pídeare musã iriri merã Marĩpu ĩũrõ waja opabirikoa”, ãrĩgũ, yude waja opabokoa irire iripeobirisã.

¹⁹ Iripoeguere: “Yũ, Marĩpu Moisére doreri pídeare irigu, ĩgũ ĩũrõ waja opabi ããrĩgukoa”, ãrĩ gũñadibu. Irasũ ãrĩ gũñakeregu, bokatĩũbirikubu. Waja opagu, peamegue waabodi ããrĩbũ. Daporare: “Iri dorerire iriri merã Marĩpu merã õãrõ ããrã”, neõ ãrĩ gũñanemobea. “Jesucristore bũremusiã, Marĩpu merã õãrõ ããrĩ, ĩgũ gããmerĩrê yãa”, ãrĩ masĩa. ²⁰ Jesucristo Marĩpu magũ yure maĩgũ curusague boagu, yũ ñerõ iridea wajare wajaribosadi ããrĩmĩ. Yũ ĩgũyagu ããrĩsĩã, ĩgũ boaderosũta yude ĩgũ merã boadi irirosũ waadi ããrĩbũ. Sugu boagu ĩgũ iridũarire neõ irinemomasĩbi irirosũ waadi ããrĩbũ. Irasirigu Cristore bũremusiã, yũ iridũarire piri, ĩgũ turaro merã ĩgũyare irigu yãa. ²¹ Yũ: “Marĩpu Cristo merã marĩrê õãrõ iritamudi ããrĩmĩ”, ãrĩ bũremurĩrê piridũabea. Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídeare marĩ iriri merã waja opabirimakũ, Cristo marĩ ñerõ iridea waja boabosadea wajamarĩbokuyo.

3

¿Moisés doredeare iriri merã, o Jesucristore bũremurĩ merã Marĩpuyarã ããrĩrĩ? ãrĩ gojadea

¹ Musã Galacia marã pémasĩmerã irirosũ irirã yãa. ¿Nasirirã ãrĩgatorimasã buerire pénuãrĩ? ĩgũsã buerire pésĩã, Jesucristoya diayema kerere bũremurĩrê pirirã yãa. Gũa, musã pũrogue ããrĩrã, musârê Jesucristo curusague boadea kerere diaye werebu. Iri gũa wererire musã õãrõ pébu.

² Irasirigu musârê ire sêrêñaduakoa. ¿Musã Moisés doredeare iriri merã Ôãgũ deyomarĩgũrê opanũgãrĩ? ĩgũrê opabiribu. Jesucristoya kerere pérã, ĩgũrê bũremunũgãrã, Ôãgũ deyomarĩgũrê opanũgãbu. ³ ¿Nasirirã daporare pémasĩmerã irirosũ irirã yãrĩ? Musã Jesucristore bũremurã Ôãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpu dorerire irinũgãbu. ¿Nasirirã daporare ĩgũ iritamurĩ marĩrõ musã basi musã turari merã iri dorerire iripeodũarĩ? ⁴ ¿Musã Jesucristore bũremunũgãripoe gajerã musârê ñerõ tarimakũ irideare gũñaberĩ? Daporare ĩgũya kerere bũremuduũrã: “Ubugora irire bũremubu”, ¿ãrĩ gũñarĩ? ⁵ Marĩpu musârê ĩgũyagure Ôãgũ deyomarĩgũrê iriudi ããrĩmĩ. Ôãgũ deyomarĩgũ musã merã ããrĩmakũ, Marĩpu ĩgũ turari merã musã watopeguere wãrĩ iri ĩmurĩrê irigu yãmi. Musã Moisés doredeare irimakũ, ¿irasirigu yãrĩ? Iribemi. Musã Jesucristoya kerere pé bũremumakũ gapu irasũ yãmi.

⁶ Abraham Marĩpũre bũremumakũ, Marĩpu ĩgũrê: “Ôãgũ, waja opabi ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ. ⁷ Irasirirã musã ire masĩka! Abraham Marĩpũre bũremuderosũta bũremurãno Abraham parãmerãgora ããrĩma. ⁸ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue judio masaka ããrĩmerãdere ĩgũsã Marĩpũre bũremumakũ, Marĩpu ĩgũsârê: “Ôârã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãburire gojasiasũdero ããrĩbũ. Marĩpu Abrahãrê irire weregu, ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yũ, mu merã ããrĩpereri buri marãrê õãrõ irigũra”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ⁹ Abraham Marĩpũre bũremumakũ, Marĩpu ĩgũrê õãrõ iridi ããrĩmĩ. Irasirigu daporadere ããrĩpererã ĩgũrê bũremurãnorê õãrõ yãmi.

¹⁰ “Moisés doredeare irimakũ, Marĩpu marĩrê: ‘Ôârã, waja opamerã ããrĩma’, ãrĩ ĩãgukumi”, ãrĩ gũñãrãnorê Marĩpu wajamoãgukumi. Marĩpũya

werenírí gojadea pügue irimarë äsü äri gojasüdero ääríbú: “Äärípereri Moisés doredeare iripeomeráno wajamoäsürákuma”, äri gojasüdero ääríbú. ¹¹ Neö sugu Moisés doredeare iripeomasígü mámi. Irasirigu Marípu neö sugure: “Yu dorerire iripeoköami, irasirigu İgürë: ‘Öägü äärími’, äri İaa”, äribirikumi. Irire marí masía. Marípuya werenírí gojadea pügue äsü äri gojasüdero ääríbú: “Marípu İgürë bñremurärë: ‘Öärä, waja opamerä ääríma’, äri İami. Irasirirä İgü merä öärö ääríniköärákuma”, äri gojasüdero ääríbú. ¹² Moisés doreri gojadea pügue: “Marípu bñremugüno Marípu İürö waja opabi äärími”, neö äri gojasübiribu. Äsü gapu äri gojasüdero ääríbú: “Äärípereri Moisés doredeare iripeogüno, Marípu merä öärö ääríniköögukumi”, äri gojasüdero ääríbú. Iri dorerire iripeobi gapure Marípu İgürë: “Yu İürö waja opami, yu merä neö öärö ääríbirikumi”, äri İägukumi.

¹³ Irasirigu, marí äärípererä Moisés doredeare iripeobirimakü, Marípu marírë: “Iri dorerire iripeobema”, ärigü: “Waja opama”, äridi äärími. Irasirigu Jesucristo curusague pábiatúsügü, waja opagu irirosü marírë wajamoábodeare boa, wajaridi äärími. Marípuya werenírí gojadea pügue äsü äri gojasüdero ääríbú: “Sugu yukugue siasiusüadi, Marípu wajamoádoeadi äärími”, äri gojasüdero ääríbú. Jesucristo boari merä marí ñerö iridea wajare taudi äärími. ¹⁴ İgü marí ñerö iridea wajare boa, wajaribosadea merä Marípu Abrahärë: “Irasüta irigura”, äriderosüta judio masaka äärímerädere iridi äärími. Irasirigu İgü äriderosüta marírë Jesucristore bñremurärë: “Öärä, waja opamerä ääríma”, äri İa, Öägü deyomarígürë sídi äärími marí merä ääríburo, ärigü.

Marípu: “Abraham merä äsü irigura”, äridea

¹⁵ Yaarä, masaka İgüsä iririkurire, su keori merä müsärë weregara. İgüsä: “Äsü irirä!” äri, oparä puo papera ämukuma. İgüsä irire ämuadero puu, neö gajerä İgüsärë: “I pürë beóköaka! Äsü gapu gojaka!” äribirikumi. ¹⁶ Marípu Abrahärë İgü äridea, i irirosüta äärä. Gajerä İgü ärideare neö béomasíbema. Äsü äri weredi äärími İgürë: “Mu parämi ääríturiagu merä äärípereri buri marärë öärö irigura”, äridi äärími. “Mu parämerä ääríturiarä merä öärö irigura”, äribiridi äärími. Ubu gapu: “Mu parämi ääríturiagu sugu meräta irasirigura”, äridi äärími. Irasü ärigü, Jesucristore ärigü iridi äärími. ¹⁷ Yu müsärë wereri äsü äriduaro yaa. Marípu Abrahärë masakare İgü öärö iriburire weredi äärími. Puu cuatrocientos treinta bojori puu, Marípu İgü doreri Moisére pidi äärími. Irire pigu, Abrahärë: “Yu irasirigukoa”, ärideare peremakü iribiridi äärími. ¹⁸ Marípu, Moisés doredeare irirä diretta: “Yu merä öärö ääríräkuma”, ärimakü, İgü Abrahärë äridea wajamaríbokuyo. Irasü ääríbea. Marípu Abrahärë maİgü wajamaríro İgü: “Äsü irigura”, ärideare keoro iridi äärími. (“Äärípererä mu irirosü yare bñremurärë yu merä öärö äärímakü irigura”, äridi äärími.)

¹⁹ Iro merë, çnasirigu Marípu İgü dorerire Moisére píyuri? Masaka ñerö irirä, waja oparä ääríríre İgüsärë masídoregu irire pidi äärími. Abraham parämi ääríturiagu Jesucristo aariripoegue Marípu masakare: “Äsü irika!” äri pítünüdi äärími. Jesucristo aarimakü, Marípu Abrahärë: “Mu parämi ääríturiagu merä äärípereri buri marärë öärö irigura”, äridea keoro waabu. Marípu İgü dorerire İgürë wereboerärë Moisére weredoredi äärími. Irasirigu Moisés irire pegu, masakare wereturiadi äärími. ²⁰ Marípu Abraham parämi

ããrituriagu merã masakare òãrò iriburire gajerãgue merã Abrahãrê were-dorebiridi ããrĩmĩ. Ìgũ basita weredi ããrĩmĩ. ((Irasiriro Abrahãrê Ìgũ weredea gapu, Moisére Ìgũ dorerire pídea nemorò ããrã.))

Pablo, Moisés doredeare weredea

²¹ Iro merê, Marĩpu Abrahãrê weredea, Ìgũ dorerire Moisére pídea nemorò ããrĩmakũ, ÿìgũ dorerire Moisére pídea gapu wajamarĩyuri? Irasũ ããrĩbiridero ããrĩbũ. Àsũ gapu ããrã. Masaka ããrĩpereri Moisés doredeare iripeori merã Marĩpu merã òãrò ããrĩmasĩmakũ, Marĩpu irire iripeorãrê: “Òãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ìãbodi ããrĩmĩ. ²² Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue irimarê ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Masaka ããrĩpererã ñerò irirã, waja oparã ããrĩma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irasirigu Marĩpu Abrahãrê: “Mũ parãmi ããrituriagu merã ããrĩpereri buri marãrê òãrò irigũra”, ãrĩderosũta irigũkumi. ããrĩpererã Jesucristore bũremurãrê: “Òãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ìãgũkumi.

²³ Marĩ Jesucristoya kerere pé, Ìgũrê bũremuburi dupuyuro Marĩpu Ìgũ dorerire Moisére pídea direta masĩnerã ããrĩbũ. Irasirirã marĩ ñerò iridea waja peresugue dobosũnerã marĩrê peresu iridi doreri direta masĩrã irirosũ ããrĩnerã ããrĩbũ. ²⁴ Marĩpu Ìgũ dorerire Moisére pídea merã marĩ iri dorerire iripeomerã ããrĩrĩrê masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Pũrũ Cristoyare masĩmakũ iridi ããrĩmĩ Ìgũrê bũremumakũ, marĩrê: “Òãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ìãbu.

²⁵ Daporare Jesucristore bũremua. Irasirirã Ìgũrê bũremusĩã: “Marĩpu Moisére Ìgũ doreri pídeare marĩ irimakũ meta marĩrê: “Òãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ìãmi”, ãrĩ masĩa.

²⁶ Irasirirã musã ããrĩpererã Jesucristore bũremurĩ merã Ìgũyarã ããrĩsĩã, Marĩpu pũrã ããrã. ²⁷ Musã ããrĩpererã deko merã wãiyesũnerã ããrĩbũ musã Cristoyarã ããrĩrĩrê ìmumurã. Irasirirã Ìgũyarã ããrĩsĩã, Ìgũ irirosũ ããrĩrikua. ²⁸ Marĩ ããrĩpererã Ìgũyarã ããrĩsĩã, sugũyarãta ããrã. Irasirigu Marĩpu judío masakare, judío masaka ããrĩmerãdere, moãboerimasãrê, moãboemerãdere, ùmarê, nomedere sũrosũta ìãmi. Irasiriro marĩrê Jesucristoyarãrê dukawari masĩna máa. ²⁹ Marĩ Cristoyarã ããrĩsĩã, Abraham parãmerã ããrituriarã ããrã. Irasirigu Marĩpu Abrahãrê: “Mũrê òãrò irigũra”, ãrĩderosũta marĩdere irigũkumi. Marĩ Cristoyarã ããrĩmakũ, marĩrê irasirigũkumi.

4

¹ Musãrê i keori merã weredũakoa. Sugu majĩgũ ããrĩpereri Ìgũ pagũyare opaturĩabu ããrĩkeregu, majĩgũ ããrĩsĩã, sugu moãboegu irirosũ ããrĩkumi. ² Gajerã Ìgũrê, Ìgũya ããrĩburidere ìãduripĩbosakuma. Irasirigu, Ìgũsã doreri doka ããrĩkumi. Sunu Ìgũ pagu, Ìgũ boaburi dupuyuro Ìgũya ããrãdeare Ìgũ magũrê wiaburĩnũrê werepĩkumi. “Inu ejamakũ, ããrĩpereri yaa ããrĩdeare yu magũrê wiaka!” ãrĩkumi. Irasirirã irĩnu ejamakũ, Ìgũrê wiakuma pama. ³ Marĩde Jesucristore bũremuburi dupuyuro marĩ ñekũsãmarã i ùmãmarê buerire iritũyarã, majĩgũ Ìgũ ããrĩderosũ marĩ ñekũsãmarã doreri doka ããrĩrunanerã ããrĩbũ. Irasirirã gajerãrê moãboerã irirosũ ããrĩnerã ããrĩbũ. ⁴ Irasũ ããrĩkererũ, Marĩpu gapu Ìgũ: “Àsũ irigũra”, ãrĩdeanu ejamakũ, keoro Ìgũ magũrê i ùmũguere iriudi ããrĩmĩ. Ìgũ iriumakũ, sugo nomeõguere deyoadi ããrĩmĩ. Ìgũ judío masakũ ããrĩsĩã, Marĩpu doreri Moisére pídeare iridi ããrĩmĩ. ⁵ Marĩpu Ìgũ magũrê, marĩ iri dorerire iripeobiri wajare boa, wajaribosadoregu iriudi ããrĩmĩ Ìgũ pũrã waaburo, ãrĩgũ.

⁶ Irasirigū Marīpū marīrē: “Yū pūrā āārīsiama”, āirīgū, ĭgū magū Jesucristo merā Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. Irasirirā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpūre: “Γαρη”, ārī masīa. ⁷ Marī, Marīpū pūrā āārīsīā, moāboerimasā irirosū āārībea pama. Irasirirā āārīpereri Marīpū ĭgū magū Cristo iridea merā marīrē ĭgū pūrārē siburire ñeārākoa.

Pablo Jesúre b̄remurārē Galaciague āārīrārē gūñarikudea

⁸ Iripoeguere m̄sā Marīpūre masībirisīā, gajerānorē b̄remunerā āārībú. ĭgūsārē b̄remurā, ĭgūsā doreri doka āārītuuyaníā irirosū āārīnerā āārībú. Marīpūgorare b̄remubirinerā āārībú. ⁹ Dapora m̄sā Marīpūre masīa. ĭgū m̄sārē masīgū ĭgārē masīmakū iridi āārīmī. M̄sā ĭgārē masīsīā, m̄sā iripoegue ubu āārīrīrē b̄remudeare b̄remuduūkōānerā āārībú. Irasirikererā, daporare Moisés doredeare iripeoduarā, m̄sā ubu āārīrīrē b̄remup̄rorideare b̄remurā irirosū irirā yāa. ¿Nasirirā irire irasirirā yári? ¿Nasirirā dupaturi moāboerimasā irirosū āārīduari doja? ¹⁰ M̄sāde, Marīpū merā ōārō āārīduarā, judío masaka bosenuī irinarōsūta iriadikoa. Iri bosenuīrē irirā, siuñajārīnūrikū, abe deyoarikū, gajinūrī bosenuīrikū, bojorikū bosenuīrē irikoa. ¹¹ M̄sā irasirimakū pégu: “¿Yū ĭgūsārē ubugora bueyuri?” āirīgū, b̄ro m̄sārē gūñarikūa.

¹² Yaará, yū m̄sārē āsū irimakū gāāmea. M̄sā judío masaka āārībirisīā, Moisés doredeare iribirinerā āārībú. Yūde, judío masakū āārīkeregū, m̄sā iriderosūta iri dorerire iribeā. Irasirigū dupaturi m̄sādere yū irirosū irimakū gāāmea. Marī Jesucristore b̄remusiā, Marīpū merā ōārō āārīmasīa. Yū m̄sārē Jesucristoyare buemakū, m̄sā yure neō ñerō iribiribū. ¹³ M̄sā masīa. Yū, Jesucristo masakare tauri kerere m̄sārē buep̄rorigū, pūrīrikūbū. ¹⁴ Yū pūrīrikūmakū m̄sārē diasagorabū. Irasū āārīkerepūyū, m̄sā yure ĭāturi doobiribū. Ubu garū Marīpūre wereboegūre irirosū ōārō bokatīrīñeābū. Jesucristore irirosū yure ōārō iribū. ¹⁵ M̄sā yū merā usuyari opadea, ¿naāsū wāāari? Ire yū masīa. M̄sā irasirimasīrā, m̄sāya koyere yure wea sībokuyo yure iritamurā. ¹⁶ Yū m̄sārē diayemarē weredea waja daporare yure: “Guare ĭāturigū irirosū irigū yāmi”, ¿ārī ĭārī?

¹⁷ Gajerā āirīgatori merā buerimasā garū m̄sārē b̄ro iritamuduarā irirosū irikererā, ōārō merā irirā meta āārīma. M̄sārē gua buerire irituyarire piri, ĭgūsā buerī garūre irituyadorerā yāma. ¹⁸ Gajerā m̄sārē iritamudūamakū ōāgorāa. ĭgūsā m̄sārē iritamuduarā, ōārō gūñarī merā iritamunīkōāburo. Yū m̄sā merā āārīmakū direta irasiribirikōāburo. ¹⁹ M̄sā yū pūrā irirosū āārīrārē m̄sāya āārīburire gūñagū, dupaturi b̄ro pūrīsūrī merā ñerō tarigū irirosū āārā. Sugo nomeō pūrākūburi dupuyuro pūrīrī péñarōsū péñakoa. M̄sā Jesucristo irirosū āārīrikūmakūgue, irasū poyarikūtūnugukoa. ²⁰ Yū m̄sā p̄ro m̄sā merā b̄ro āārīduadikoa. M̄sārē daporata turiro marīrō ōārō pémasīma ōārō weredūadikoa. Weredūakeregū, ñeēno merā werenūmasībirikoa.

Pablo, Agar, Saraya keori merā weredea

²¹ M̄sā, Moisés doredeare iridūakererā, ¿nasirirā iri dorerire ōārō pémasīberī? ²² Marīpūyare werenīrī gojadea pūge āsū ārī gojasūdero āārībú: “Abraham pērā āma pūrākūdi āārīmī. Sugure ĭgū marāpore moāboego Agar wāikūgo merā pūrākūdi āārīmī. Gajigure ĭgū marāpo diaye Sara merā pūrākūdi āārīmī. Igo, moāboego meta āārīdeo āārīmó”, ārī gojasūdero āārībú. ²³ Abraham marāpore moāboego magū marī masaka deyoarosūta deyoadi

äärími. Abraham marāpo magū gapu Marīpu Abrahārē: “Mu marāpo sugu majīgū pūrākugokumo”, ārīderosūta deyoadi āārími.

²⁴⁻²⁵ Īgūsā pērā nomeya, pe keori irirosū āārā. Saraya: Abraham, Marīpu Īgūrē ārīdeare bñremuderosūta Jesucristore bñremurāya keori irirosū āārā. Agarya: Marīpu Sinaí wāikuri buúrugue Arabia nikūgue Īgū dorerire Moisére pídeare irirāya keori irirosū āārā. Agar, moāboego āārīsīā, igo magūde moāboegu āārīdi āārími. Irasirirā Moisés doredeare irirā igo magū irirosū āāríma. Moāboerā irirosū iri doreri doka āāríma. Daporare Jerusalén marā Moisés doredeare irirā, Agar magū irirosū āāríma. Irasirirā, moāboerā irirosū iri doreri doka āāríma. ²⁶ Saraya: Jerusalén umugasima makā marā Jesucristore bñremurāya keori irirosū āārā. Sara, moāboego āārībirimakū, igo magūde, moāboegu meta āārīdi āārími. Irasirirā marī Jesucristore bñremurā, Sara magū irirosū āārā. Moāboerā irirosū Moisés dorerirā doka āārírā meta āārā. ²⁷ Marīpu Īgūya werenírī gojadea pūgue āsū ārīdi āārími:

“Nomeō, mu pūrā marīkerego, usuyaka! Sugo nomeō, pūrākugo pūrírī péñarōsū péñabirikerego, bñro usuyaka! Mu pūrā marīkerepuru, purugueru mu parāmerā āārīturiarā wárā āārírākuma.

Gajego marāpukugo igo marāpu merā āārīgō parāmerā āārīturiarā nemorō wárā āārírākuma”, ārīdi āārími Marīpu. ((Iri ārīdea āsū ārīduaro yáa. Jesucristore bñremurā Sara parāmerā āārīturiarā āāríma. Īgūsā, Moisés doredeare irirā nemorō wárā āārírākuma.))^{*}

²⁸ Irasirirā yaarā, marī Sara magū Isaac irirosū āārā. Marīpu pūrā Abrahārē ārīderosūta Sara Isaare pūrākudeo āārímó. Irasirigu Marīpu Īgū ārīderosūta marīrē Jesucristore bñremurārē Īgū pūrā āārímakū iridi āārími.

²⁹ Iripoeguere Agar magū marī masaka deyoaderosūta deyoadi, Sara magū Ōāgū deyomarīgū turari merā deyoadore iāturi, ñerō iridi āārími. Daporadre irasūta āārā. Moisés doredeare irirā, marīrē Jesucristore bñremurārē iāturi, ñerō irirā yáma. ³⁰ Marīpu Īgūya werenírī gojadea pūgue Abrahārē āsū ārīdi āārími: “Moāboego magū mu siburire opabirikumi. Mu marāpo diaye moāboego āārībeo magū gapu mu siburire opagakumi. Irasirigu moāboegore, igo magū merāta béoka!” ārīdi āārími Marīpu. ³¹ Irasirirā yaarā, marī Jesucristore bñremurā, Sara parāmerā āārīturiarā āārā. Moāboego parāmerā āārīturiarā meta āārā. Sara magū Īgū pagu siburire opaderosūta, marī Marīpu Īgū pūrārē siburire oparākoa.

5

Pablo: “Jesucristoyare bñremurārē piribirikōāka!” ārī gojadea

¹ Jesucristo marīrē Moisés doreri doka āārīnerārē taudi āārími. Marī ñerō iridea wajare Īgū boari merā wajaribosadi āārími, Marīpu merā oārō āārīburo, ārīgū. Irasirirā musā Marīpu pūrā āārīsīā, Jesucristoyare gūñaturari merā bñremuníkōāka! Ārīgatori merā buerimasā musārē Moisés doredeare iridoremakū, Īgūsārē pébirikōāka! Iri dorerire irirā, moāboerā irirosū āāríma. Irasirirā iri doreri doka neō āārīnemobirikōāka!

² Oārō péka yure! Yu Pablo, musārē ire weregura. “Guaya dupuma gasirogārē wiirirā, Marīpu merā oārō āārírākoa”, ārī gūñabirikōāka! Musā irasū ārī gūñamakū, musārē Jesucristo boabosadea wajamarīboyo. ³ Irasirigu gopeyari merā musārē werea doja. Marīpu merā oārō āārīburiere Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirirānorē Moisés doredeare āārīpererire iripeoro

^{*} 4:27 Is 54.1

gãamea. ⁴ Musã: “Moisés doredeare irimakū, Marīpu guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āri īāgukumi”, āri gūnarā, Jesucristore pirirā yāa. Musā irasirirā, Marīpu musārē maīgū ōārō iritamurīdere gãamebea. ⁵ Marī: “Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Jesucristore b̄remumakū, Marīpu guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āri īāmi”, āri masīa. ⁶ Irasiriro, marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu īūrō dup̄ma gasirogārē wiirisūnerā āārīrī, wiirisūbirinerā āārīrīde wajamāa. Marīpu īūrō marī Jesucristore b̄remurā āārīrī gap̄u wajakua. Īgūrē b̄remusīā, gajerārē maīa.

⁷ Musā Jesucristore b̄remunūgārā, Īgūyare ōārō irit̄yanerā āārībū. Dapora gap̄ure gajerā musārē Īgūya diayemarē ōārō irit̄yabirimakū irirā yāma. ⁸ Īgūsā musārē irasirirā Marīpu gāamerī gap̄ure irirā meta yāma. Marīputa musārē Jesucristore b̄remunūgādoregū siudi āārīmi, Jesucristoyare ōārō irit̄yaburo, āriīgū. ⁹ Masaka āsū āri werema: “Pārē irirā, mērōgā pā wemasārī poga merā trigo pogare morēkuma. Purū iri wemasāseyakōāko”, āri werema. I irirosū, āriḡatori merā buerimasā buerire surāyeri irire irit̄yarā, pur̄ague musā āārīpererā āriḡatori buerire irit̄yarāko. ¹⁰ Yū gūnaturari merā marī Op̄u Jesucristore b̄remua. Musāde, yū irirosū Īgūrē b̄remua. Irasirigū musāya āārībure āsū āri gūñāa: “Īgūsā āriḡatori merā buerimasā buerire irit̄yarire piri, dupaturi yū irirosū Jesucristoya diayemarē irit̄yarākuma doja”, āri gūñāa. Marīpu, musārē āriḡatori merā buerā gap̄ure wajamoāgukumi.

¹¹ Yaarā, gajerā yare āsū ārīma: “Pablo masakare: ‘Marīpu merā ōārō āārīduarā, dup̄ma gasirogārē wiirika!’ āri buemi”, ārīma. Yū irire neō irasū āri buebea. Yū irasū āri buemakū, judīo masaka gajerārē irire iridorerā yare ñerō iribiribokuma. Yū, Jesucristo Īgū curusague boari merā masakare tauri kere gap̄ure buea. Yū irire bueri waja judīo masaka yare ñerō tarimakū yāma.

¹² Yū, Īgūsā āriḡatori merā buerimasā musārē dup̄ma gasirogārē wiidorerārē merā puro neō āārīnemobirimakū gãamea. Musārē irasū wiiridoreduarā, Īgūsā basi wiiri, pūrā marīrā dujaburo.

¹³ Yaarā, Marīpu musārē Moisés doreri doka āārīburo, āriīgū meta siudi āārīmi. Irasirirā: “Gua gāamerō ñerī ūaribejarire irimakū ōārōko”, āri gūñabirikōāka! Āsū gap̄u irika! Maīrī merā gāme iritamunika! ¹⁴ Musā gajerārē diaye maīrā, Moisés doredeare āārīpererire irirā yāa. Irasūta āri gojasūdero āārībū: “Mū basi maīrōsūta mū puro āārīrādere maīka!” āri gojasūdero āārībū. ¹⁵ Irasirirā pēmasīka! Musā gāme īāturuđumerā, pūrīsūrī sītīrī werenīduumerā, musā basi gāme dukawaripereakōārāko.

Pablo: “Ōāgū deyomarīgū gāamerīrē irinīka!” āri weredea

¹⁶ Yū musārē āsū āri werea. Ōāgū deyomarīgū gāamerīrē irinīka! Musā irasirirā, musā gāamerō ñerī ūaribejarire iribirikoa. ¹⁷ Marī ñerī ūaribejari, Ōāgū deyomarīgū gāamerī meta āārā. Irasirirā marī ñerī ūaribejarire irirā, Ōāgū deyomarīgū gāamerīrē irirā meta yāa. Ōāgū deyomarīgū gāamerī gap̄ure irirā, marī gāamerō ñerī ūaribejarire iribirikoa. ¹⁸ Marī Ōāgū deyomarīgū marīrē iridorere irirā, Moisés doreri doka āārīrā gāme āārā. “Marī Moisés doredeare irirā, Marīpu merā ōārō āārīrāko”, āri gūñabea.

¹⁹ Masaka Īgūsā ñerī ūaribejarire irimakū, marī ōārō īāmasīa. Īgūsā ñerī ūaribejarire irirā, āsū yāma: Ūma, Īgūsā marāposā nome āārīmerārē; nomede, Īgūsā marāpusāmarā āārīmerārē ñerō gāmebiragorenama. Āārīpereri guyasiūrī, ñerō iririre yāma. Guyasiūrō marīrō ñerō iririre taubéokōāma. ²⁰ Keori

weadeare bñremuma. Yéa iririre yáma. Gajerārē iāturi dooma. Gāme guaseoma. Gāme iāturima. Gajerā merā mata gua, sītīrī wereníma. Ígūsāya āārīburi direta gūñama. Ígūsā gāāmerī direta iriduarā, Ígūsāya bumarārē gāme dukawarimakū yáma. ²¹ Gajerārē gajinorē Ígūsā opamakū, iāturima. Masakare wējēbéoma. Mejārikurā āārīma. Bosenuirē irirā, mejārā ñerirē yáma. Irasū āārīmakū, wári gajino ñeridere yáma. Irasirigū yu musārē āriderosūta goepeyari merā werea doja. Iri ñerirē irinígāno, Marīpu Ígūyarārē doreroguere waabirikumi.

²² Ōāgū deyomarīgū gapu marīrē Ígūyare irimakū yámi. Irasirirā Ígū iritamurī merā masakare maña. Usuyari opáa. Siuñajārī merā āārīrikua. Gajerā marīrē ñerō irikerepuru, Ígūsā merā guabea. Masakare bopoñarī merā iāa. Ígūsārē ōārō gūñarī merā iritamua. Piriro marīrō Marīpu gāāmerōsū gajerārē keoro ōārō yáa. ²³ “Gajerā nemorō āārā”, ārī péñabea. Marī ñerī waribejarire iridwakereā, iribeā. Ōāgū deyomarīgūyare irirā, irasūta yáa. Gajigū irasirirānorē: “Irire irasiribirikōāka!” neō ārībemi. ²⁴ Marī Jesucristo-yarā āārīsīā, marī ñerī waribejarire piribū. Irasirirā marī gāāmerirē, marī ñerō iridwarire iribeā. ²⁵ Marī, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpu merā ōārō āārīrikua. Irasirirā Ōāgū deyomarīgū marīrē iridorerire Ígū iritamurī merā irinikōārō gāāmea.

²⁶ Irasirirā marī: “Gajerā nemorō āārā”, ārībirikōārā! Marī werenirī merā gajerārē gāme iāturimakū iribirikōārā! Gajerā ōārō āārīrikurire iāturibirikōāka!

6

Pablo: “Musā Jesucristore bñremurā gāme iritamuka!” ārī gojyadea

¹ Yaarā, sugū Jesúre bñremugū ñerirē irimakū iārā, musā Ōāgū deyomarīgū iridorerire irirā Ígūrē iritamuka, Ígū iri ñerō iririre piriburo, ārīrā! “Gua, Ígū nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō ōārō merā Ígūrē wereka! Irasū iritamurā, ōārō pémasīka, musāde Ígū irirosūta ñerirē irirī, ārīrā! ² Musā bujawererānorē, gūñaturamerānorē, ñerī waribejarire tarinugāmasīmerānorē iritamuka! Musā irasū iritamurā, Jesucristo dorederosūta irirākoa.

³ Sugū ōārīrē iribirikeregū: “Yu ōārīrē irigū āārā”, ārī gūñagū, Ígū basi ārīgatogu yámi. ⁴ Marī masakaku: “¿Ōārō irigū yári?” ārīrā, marī basi marī iririre pémasīrī merā gūñarō gāāmea. Irasiridero purū, marī iriri ōārī āārīmakū: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō usuyari merā: “Yu ōārīrē yáa”, ārī masīrākoa. ⁵ Irasirirā marī masakaku, Marīpu iūrō Ígū: “Yaare irirā, āsū irika!” ārī pídeare ōārō iriro gāāmea.

⁶ Musā Jesúya kerere buerimasārē iritamuka! Ígūsā musārē bueri waja, musā ōārī oparire Ígūsārē dukawaka, Ígūsā gāāmerirē opaburo, ārīrā!

⁷ Musā basi ārīgatobirikōāka! Marīpure goepeyari marīrō merā: “Yu ñerō irimakū, yare wajamoābirikumī”, ārī gūñabirikōāka! Marī ōārī oterā, purugue ōārī dukare bokarosū marī ōārī irirā, purugue ōārīrē bokarākoa. Ñerirē irirā, purugue ñerirē bokarākoa. ⁸ Sugū Ígū ñerī waribejarire irinígāno, Ígū ñerī iridea waja ñerirē bokagukumi. Peregiri peamegugue wajamoābīgukumi. Ōāgū deyomarīgū gāāmerirē irigū gapu ōārīrē bokagukumi. Marīpu puro perebiri okari opagukumi. ⁹ Irasirirā Ōāgū deyomarīgū gāāmerōsū gariborero marīrō ōārīrē irinikōārā! Marīpu iridwarinū ejamakū, marīrē ōārī iririre pirimerārē ōārīrē sígukumi. ¹⁰ Irasirirā noó waarō āārīpererā marī bokajarānorē ōārīrē

irirã! Marĩyarãrẽ Jesucristore buremurãrẽ neõ piriro marĩrõ ãgũsarẽ õãrĩrẽ irinikõãrã!

Pablo weretũnudea

¹¹ Ìãka! Yũ basi musãrẽ ire gojadũakoa. Irasirigũ i pagari gojari merã musãrẽ ãsũ ãrĩ gojagũ yãa. ¹² Ìgũsã musãrẽ dupũma gasirogãrẽ wiiridorerimasã, ãgũsarẽ gajerã judío masaka õãrõ gũñmakũ gããmerã, irasũ wiiridorema. Marĩ Jesucristo ãgũ curusague boadea merã masakare tauri kerere bueri waja judío masaka marĩrẽ turi, ñerõ yãma. Musãrẽ dupũma gasirogãrẽ wiiridorerimasã gapũ gajerã ãgũsarẽ turi, ñerõ irimakũ gããmemerã, musãrẽ irasũ wiiridorema. ¹³ Ìgũsã ãgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũnerã ããrĩkererã, ããrĩpereri Moisés doredeare iripeobema. Iri dorerire iripeobirikererã, gajerã judío masaka pẽuro: “Gũa Moisés doredeare iridoremakũ, Galacia marã, gũa iridorederosũta irima”, ãrĩdũarã, musãrẽ irasũ wiiridorema.

¹⁴ Yũ tamerã ãgũsã irirosũ irasũ ãrĩrĩrẽ gajerã pẽuro neõ ãrĩbirikoa. Marĩ Opũ Jesucristo ãgũ curusague boari merã marĩ ñerõ iridea wajare wajaribosadea kere direta masakare weregũakoa. Jesucristo yure yũ ñerõ iridea wajare taudi ããrĩmakũ, i ãmũma ñerĩ ãarĩbejari iririre piribũ. I ãmũ marã yure ãgũsã irirosũ ñerĩ ãarĩbejarire iridoremakũ, neõ iribeã. ¹⁵ Irasiriro, marĩ Jesucristoyarã ããrĩmakũ, Marĩpũ ãũrõ dupũma gasirogãrẽ wiirisũnerã ããrĩrĩ, wiirisũbirinerã ããrĩrĩde waja mãã. Marĩ Jesucristoyarã ñajãmakũ, Marĩpũ marĩrẽ maama ããrĩrikũrere opamakũ iridi ããrĩmĩ. Iri maama ããrĩrikũrere opari dita wajakũ. ¹⁶ Marĩpũ ããrĩpererãrẽ yũ Jesucristoyare buerire iritũyarãrẽ bopoñarĩ merã ãã, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo. Marĩpũ ããrĩpererãrẽ ãgũyarãrẽ irasiriburo.

¹⁷ Yũ Jesucristoyare buedea waja gajerã yure pá, yaa dupũre kãmitũ, ñerõ tarimakũ irima. Ìgũsã irasirideã merã yũ Jesucristore moãboegũ ããrĩrĩrẽ masĩsũa. Irasirirã dapora merã neõ sugũ yure garibonemobirikõãburo. Yũ buerire: “Diaye ããrĩbeã”, ãrĩ, yure ñerõ werenĩnemobirikõãburo.

¹⁸ Yaarã, marĩ Opũ Jesucristo musãrẽ ããrĩpererãrẽ õãrõ iriburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.
Pablo

EFESIOS

Pablo Efeso marârê ôãdoredea

¹ Yu Pablo, musârê ôãdoredea. Marîpu gããmederosûta Jesucristo yare îgüyare buedoregu pîmi. Irasirigu musârê Efeso marârê Marîpuyarârê Jesucristore buremurârê gojaa. ² Marîpu âârîniğû, marî Opu Jesucristo musârê ôârô iritamu, siuñajârî merâ âârîrikumakû iriburo.

Marîpu, Cristo merâ marîrê ôârô iritamumi, ârî gojadea

³ Usuyari sîrâ marî Opu Jesucristo Pagure! Îğû marîrê Cristoyarârê âârîpereri umugasimarê, marîya yujupûrârîma ôârîrê sîdi âârîmî. ⁴ I umu iriburi dupuyuro marîrê Cristoyarâ âârîmurârê beyedi âârîmî Îğû iûrô ôârâ, waja opamerâ âârîburo, ârîğû. ⁵ Neôgoraguetâ Îğû marîrê maîğû Îğû gããmederosûta Jesucristo iridea merâ marîrê: “Yu pûrâ âârîmakû irigura”, ârî beyepîsiadi âârîmî. ⁶ Marîpu marîrê buro bopoñarî merâ îâsîâ, Îğû magû Îğû maîğû merâ marîrê Îğuyarârê ôârô iridi âârîmî. Irasirirâ Îğurê usuyari sînikôârâ! ⁷ Îğû magû boagu, Îğû dí béori merâ marî ñerî iridea wajare wajaribosadi âârîmî. Irasirigu Marîpu marîrê buro maîğû, marîrê bopoñarî merâ îâgû, marî ñerî irideare kâtidi âârîmî. ⁸ Marîrê irire masîburo, ârîğû, âârîpereri masîrî, pémasîrîdere sîdi âârîmî. ⁹ Îğû iriburire marî dupuyurogue masîbirideare marîrê masîmakû iridi âârîmî. Irasirigu marîrê: “Yu gããmerosûta usuyari merâ âsû irigura”, ârîdeare masîmakû iridi âârîmî. ¹⁰ Îğû: “Âsû irigura”, ârîdeare irirîpoe ejamakû, âârîpereri irigukumi. Irasirigu âârîpererâ umugasi âârîrârê, i nikû âârîrâdere Cristore Îğûsâ Opu âârîmakû irigukumi.

¹¹ Iripoegueta Marîpu guare Cristo merâ ôârô âârîmurârê beyesiadi âârîmî Îğû sîğura, ârîdeare opaburo, ârîğû. Îğû gããmederosûta i âârîpererire ôârî irigura, ârîdeare irisiadi âârîmî. ¹² Guare Cristore buremupurorinerârê irasiridi âârîmî. Îğû guare wârî ôârîrê irimakû îârâ, Îğurê: “Ôâtaria mu”, ârî, usuyari sîa. ¹³ Marîpu, Cristo merâ masakare tauri kerere musâde pébu. Iri diayema kerere pérâ, Cristore buremunugâbu. Irasirigu Marîpu musârê Cristo merâ ôârô âârîmakû iridi âârîmî. Îğû iripoegue ârîderosûta Ôâgû deyomarîğurê musârê iriudi âârîmî Îğû merâ Îğuyarâ âârîrîrê masîdoregu. ¹⁴ Irasirigu Marîpu marîrê Îğuyarârê tariwereperemakû iridero puru, Îğû iripoegue: “Sîğura”, ârîdeare sîgukumi. Ôâgû deyomarîğû marî merâ âârîğû, Marîpu marîrê: “Sîğura”, ârîdeare marî opaburire masîmakû yâmi. Irasirirâ Marîpûre: “Ôâtaria mu”, ârî, usuyari sînikôârâ!

Pablo Marîpûre: “Cristore buremurârê muyare masîburo”, ârî sêrêbosarire gojadea

¹⁵ Yu musâ ôârô iririkurire masîa. Musâ marî Opu Jesûre ôârô buremua. Musâ âârîpererâ gajerâ Marîpuyarârê maîa. ¹⁶ Irasirigu yu musârê guñagû, Marîpûre: “Ôâtaria Îğûsâ irasû âârîmakû”, ârî, Îğurê musâya âârîburire sêrênikôâa. ¹⁷ Marîpu, marî Opu Jesucristo Pagu ôâtarimi. Irasirigu yu Îğurê musâya âârîburire âsû ârî sêrêbosâa: “Guapu, Ôâgû deyomarîğû masîrî sîka, Îğûsâ muyamarê pémasîrî merâ masînemoburo, ârîğû!” ¹⁸ Marîpu, Îğuyarâ âârîmurârê iripoegue ârîderosûta musârê Îğû beyepînerârê sîgukumi. Ôâtaria

Īgū musārē sīburi. Irasirigū yu Marīpūre: “Īgūsā gūñarīgue Īgūsārē irire oārō pēmasīmakū irika!” arī sērēa. ¹⁹⁻²⁰ Gajidere musā oārō pēmasīburi sērēbosāa. Marīpu āārīpererā nemorō turagu āārīmi. Īgū turari merāta marī Jesucristore būremurārē Īgū merā oārō āārīmakū yāmi. Īgū iri turari merāta Cristo boadiguere masū, ūmugasigue Īgū diaye gapu doamakū iridi āārīmi Īgūrē āārīpererā Opu āārīdoregu. ²¹ Īgūrē irogue doamakū irigu, āārīpererā ūmugasi, i nikūgue turarārē, dorerārē, oparārē, noo gajerārē dorerānorē doregu wekamū āārīmakū iridi āārīmi. Irasirigū Cristo āārīpererā daporā marā oparārē, puṛugue marā oparādere doregu āārīmi. ²² Marīpu āārīpererire, āārīpererārē Cristo doka dujamakū iridi āārīmi. Irasirigū Cristo, āārīpererā marī Īgūrē būremurī bumarā Opu, marī dipuru āārīmi. ²³ Marī Īgūrē būremurī bumarā, suguyarāta āārīsīā, Īgūya dupu irirosū āārā. Īgū āārīpererogue marī āārīpererā merā āārīnīgū marīrē āārīpereri Īgūyare opamakū yāmi.

2

Marīpu marīrē maīgū taurimarē gojadea

¹ Iripoeguere Jesucristore būremuburo dupuyuro musā ñerō iririku, Marīpu dorerire tarinugānerā āārībū. Irasirirā, Marīpu iūrōrē boanerā irirosū Īgū merā oārō āārībirinerā āārībū. ² Musā i ūmu marā irirosū ñerō iriunanerā āārībū. Wātēa opu dorerire iriunanerā āārībū. Īgūta i ūmu marā āārīpererā Marīpu dorerire tarinugārārē doregu āārīmi. ³ Iripoeguere marī āārīpererā ñerī direta iriunanerā āārībū. Irasirirā marī noo gāamerō iriduarire, ñerī gūñarīrē iriunanerā āārībū. Irasirirā marīde Marīpūre būro wajamoāsumurā āārībonerā āārībū. Gajerā peamegue wajamoāsumurā irirosū marīde wajamoāsumurā āārībonerā āārībū. ⁴ Marīpu gapu marīrē būro maīgū, bopoñarī opatarigū āārīmi. ⁵ Marī ñerō iridea waja Īgū iūrōrē marī boanerā irirosū āārīkerepuṛu, marīrē Cristo merā oārō āārīmakū iridi āārīmi. Īgū Cristore masū, dupaturi okamakū iriderosūta marīdere Īgū puṛo perebiri okari sīdi āārīmi. Irasirigū marīrē bopoñarī merā iāsīā, taudi āārīmi.

⁶ Marīpu Jesucristo boadiguere masūdi āārīmi. Masū, ūmugasigue Īgū merā doamakū iridi āārīmi āārīpererārē doregu āārīburo, ārīgū. Īgūrē masūderosūta marīdere Cristoyarādere masū: “Ūmugasigue doarā Īgū merā dorerā āārīma”, arī iādi āārīmi. ⁷ Īgū, Jesucristo merā marīrē wāro maīrērē Īmudi āārīmi. Puṛugue āārīpererārē Īgū marīrē bopoñarīrē masīmakū gāāmegū, irasiridi āārīmi. ⁸ Marīpu marīrē bopoñagū, Cristore būremumakū, marīrē taudi āārīmi. Marī basi marī iridea merā neō taribirikoa. Marīpu marīrē taudea: Īgū marīrē wajamarīrō sīdea, Īgū marīrē iribosadea āārā. ⁹ Marī oārō iririre iāgū meta taudi āārīmi marīrē. Irasirirā marī basi: “Yu oārō iridea waja Marīpu yure taumi”, arīmasībirikoa. ¹⁰ Marī, Marīpu irinerā āārā. Īgū marīrē Jesucristoyarā āārīdoregu, irasiridi āārīmi. Iripoegue marī oārō iriburire gūñasiadi āārīmi. Irasirigū marīrē Jesucristoyarārē ire pīdi āārīmi oārīrē iridoregu.

Marī, Jesucristo merā oārō usuyari opāa, arī gojadea

¹¹ Musā iripoegue āārīrikudeare oārō gūñaka! Guā musārē, judío masaka āārīmerārē, musā ūmuga dupuma gasirogārē wiiribiri waja: “Marīpuyarā āārībea”, arī iāturiunanerā āārībū. Guā judío masaka gapu irasū wiirisūnerā: “Marīpuyarā āārā”, arī gūñakerepuṛu, iri wiiridea marīrē Īgūyarā waamakū

iribea. ¹² Iripoeguere Marĩpu iriudi Cristore musã buremubirinerã ããribú. Irasirirã musã Israel bumarã merã ããribirinerã ããribú. Marĩpu Israel bumarãrê: “Ígúsãrê ôãrô irigura. Ígúsã Opũ ããrigura. Yaarã ããrĩrãkuma”, ãrĩ pídeare opabirinerã ããribú. Irasirirã musã: “Marĩpu guare taugakumi”, ãrĩmasĩbirinerã ããribú. Marĩpu merã ôãrô ããribirinerã ããribú. ¹³ Musã iripoegue Marĩpũre masĩbirinerã ããrĩkererã, daporare musã Jesucristore buremurã Ígũyarãta ããrã. Ígũ boari, Ígũ dí béori merã Marĩpu musãrê Ígũrê masĩrã, Ígũyarã waamakũ iridi ããrĩmĩ. ¹⁴ Gũa judío masaka, musã judío masaka ããrĩmerã merã pe bumarã ããrĩkerepũrũ, Cristo iridea merã marĩrê sugũ pũrãta ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigũ marĩ basi gãme İaturideare pirimakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigũ Cristo marĩrê Ígũyarãrê siuñajãmakũ yãmi. ¹⁵ Cristo curusague boagu: “Marĩpu merã ôãrô ããrĩduarã, ããrĩpereri Ígũ Moisére doreri pídeare iripeoka!” ãrĩdeare peremakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigũ Cristo marĩrê Ígũyarãrê pe bumarã ããrĩnerãrê su bumarãta ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Iri merãta marĩrê siuñajãrĩ merã ôãrô ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ¹⁶ Ígũ curusague boari merã marĩ pe bumarã gãme İaturideare pirimakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigũ marĩrê pe bumarã ããrĩnerãrê, Marĩpũyarã Ígũ merã ôãrô ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

¹⁷ Cristo, Marĩpu merã marĩ ôãrô ããrĩburi kerere weregũ aaridi ããrĩmĩ. Musãrê judío masaka ããrĩmerã Marĩpũre masĩbirinerãrê, guare judío masaka Marĩpu Moisére doreri pídea oparãdere weregũ aaridi ããrĩmĩ, marĩ ããrĩpererã Marĩpu merã siuñajãrĩ bokaburo, ãrĩgũ. ¹⁸ Irasirirã Cristo merã, irasũ ããrĩmakũ Ôãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã marĩ ããrĩpererã judío masaka, judío masaka ããrĩmerãde Marĩpu marĩ merã ããrĩmakũ Ígũrê sêrêmasĩa. ¹⁹ Irasirirã daporare musã gajero marã irirosũ ããrĩbea. Musãya nĩkũrê ããrĩmerã irirosũ ããrĩbea. Musã, gũa merã su makã marã irirosũ, Marĩpũyarãta ããrã. Irasirirã sugũ pũrãta ããrã marĩ.

²⁰ Musã, gũa merã Jesucristore buremurã, Marĩpu moãrĩ wii irirosũ ããrã. Iripoegue Marĩpũya kerere weredupuyurimasã Ígũyare gojapũrorinerã ããrĩmã. Pũrũ Jesucristo buedoregũ pĩnerã Ígũyare werenerã ããrĩmã. Musã, Ígũsã gojãdeare buedero pũrũ, Ígũsã weredeare pãdero pũrũ, Jesucristore buremunũgãbũ. Jesucristo, Marĩpũya wiima weanũpũrorideã ãtãye irirosũ ããrĩmĩ. Marĩpũyare gojapũrorinerã, Jesucristo buedoregũ pĩnerã, gaji weanũdea ãtãyeri irirosũ ããrĩmã. ²¹ Jesucristo gajerãdere Ígũrê buremumakũ yãmi Marĩpũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. ãtãyeri merã wiire peoturiamũrĩagu keoro weanũrĩ wiire irirosũ irigũ yãmi. Irasirigũ marĩrê gajerã Marĩpũyarã merã ôãrô gãmesurimakũ yãmi. ããrĩpererã marĩ, Ígũsã merã Marĩpũyarã ããrĩsĩã, Ígũ ããrĩrĩ wii irirosũ ããrĩrãkoa. ²² Irasũ ããrĩmakũ musãde, gajerã Jesucristore buremurã ããrĩpererã merã Marĩpũyarã ããrã. Irasirirã Marĩpu moãrĩ wii, Ígũ ããrĩrĩ wii irirosũ marĩ ããrã. Marĩpu, Ôãgũ deyomarĩgũ merã marĩ merã ããrĩmĩ.

3

Pablo judío masaka ããrĩmerãrê Jesucristoya kerere weredea

¹ Yũ Pablo, Jesucristoya kerere musãrê judío masaka ããrĩmerãrê weredea waja peresugue ããrã. Marĩpu, Jesucristo merã musãdere Ígũyarã ããrĩmakũ yãmi. Irasirigũ yũ musãya ããrĩburire sêrêbosãa Ígũrê. ² Musã ire masĩsĩãa. Marĩpu musãrê bopoñagũ, Jesucristoya kerere buedoregũ yũre pími musã ôãrô irigũ. ³ Marĩpu, Ígũ Cristo merã iriburire, iripoegue marã

masĩbirideare yare masĩmakũ irimi. Musãrẽ irire mero gojasiabu. ⁴ Yu gojadeare buera, Marĩpu, Igũ Cristo merã iriburire yu masĩdeare musãde masĩrãkoa. ⁵ Marĩpu, Igũ Cristo merã iriburire iripoegue marã gapure masĩmakũ iribiridi aarĩmi. Dapora guã gapure Jesucristoyare wererimasãre, Igũya kerere weredupuyurimasãdere Oãgũ deyomarĩgũ merã masĩmakũ yami. ⁶ Asũ aarã Marĩpu iriburi, iripoegue marã masĩbiridea. Guã judio masaka, musã judio masaka aarĩmerãde Marĩpu masakare tauri kerere buremumakũ, guare, musãdere Jesucristoyarã aarĩmakũ yami. Marĩrẽ sugũ purãta aarĩmakũ yami. Irasirigu Marĩpu judio masakare: “Asũ sigura”, aarĩpuroriderosũta marĩrẽ aarĩpererã Cristoyarãre oarĩrẽ sigukumi.

⁷ Marĩpu Jesucristoya kerere buedoregu yare pidi aarĩmi. Yare oarõ iri, Igũ turarire sidi aarĩmi iri kerere oarõ wereburo, arĩgũ. ⁸ Aarĩpererã gajerã Marĩpuyarã yu nemorõ aarĩma. Irasũ aarĩkerepuru, Marĩpu yare oarõ iri, judio masaka aarĩmerãre Jesucristoya kerere buedoregu pimi. Irasirigu: “Cristo oatarigu aarĩmi, Igũ marĩrẽ siburi oatariri aarã”, arĩ werea Igũsarẽ. Ire neõ pemasĩbokajaya mãa marĩrẽ. ⁹ Marĩpu yare pigu: “Asũ taugũkoa judio masaka aarĩmerãdere”, arĩ gũnadupuyudeare yare weredoremi. Igũta aarĩpereri i umumarẽ iridi, iripoegue marãre Igũ judio masaka aarĩmerãre Cristo merã tauburire werebiridi aarĩmi. Daporague yare weredoremi aarĩpererã masakare irire masĩdoregu. ¹⁰ Marĩpu marĩrẽ Jesucristore buremurãre su bumarã Igũyarãta aarĩmakũ iririre iarã, umarõ marã dorerã Igũre wereboerã, wãteade, Igũ aarĩpereri masĩpeogu aarĩrĩrẽ masĩrãkuma. Igũsarẽ irire masĩmakũ gãamemi Marĩpu.

¹¹ I umu iriburo dupuyurogueta Marĩpu Igũ gãamederosũta marĩrẽ: “Yaarã aarĩmurã aarĩma”, arĩdeare marĩ Opũ Jesucristo merã iriyuwarikadi aarĩmi. ¹² Marĩ Cristore buremurã Igũ merã oarõ aarĩsĩa, gũiro marĩrõ gũnaturari merã Marĩpũre sãrẽmasĩa. ¹³ Yu musãrẽ Jesucristoya kerere weredeã waja peregue poyari merã aarã. Musã oarõ aarĩburire iri kerere werebu. Irasirirã musã yu poyarire gũnarã, bujawereri merã aarĩbirikõaka! Poyakeregu, Marĩpu musãrẽ oarõ irideare gajerãre masĩmakũ yãa.

Cristo marĩrẽ buro maĩgũ aarĩmi, arĩ gojadea

¹⁴ Irasirigu Marĩpu, marĩ Opũ Jesucristo Pagũ aarĩpereri irideare yu gũnagũ, Igũ iurõre yaa ñadukũpuri merã ejamejã, Igũrẽ: “Oataria mu”, arĩ, usuyari sĩa. ¹⁵ Igũta aarĩpererã Igũyarã umugasigue aarĩrã, i nikũgue aarĩrã Pagũ aarĩmi. ¹⁶ Igũta turatarigu aarĩmi. Irasirigu yu musãya aarĩburire Igũrẽ sãrẽbosãa musãguere Oãgũ deyomarĩgũ merã Igũ turarire opaburo, arĩgũ. ¹⁷ Musã Cristore buremumakũ, Igũ musãguere oarõ aarĩnikõoburo, arĩgũ, sãrẽa. Gaji sãrẽbosãa Cristo musãrẽ buro maĩrĩrẽ masĩsĩa, gajerãre maĩburo, arĩgũ. ¹⁸ Irasirigu musãrẽ, aarĩpererã gajerã Igũrẽ buremurãdere Cristo marĩrẽ buro maĩrĩrẽ pemasĩdoregu, sãrẽbosãa. Cristo marĩrẽ maĩrĩrẽ neõ keomasĩña mãa. “Oõpã eyaro, yoaro, umarõ, ukũarõ aarã”, neõ arĩ masĩña mãa. ¹⁹ Cristo marĩrẽ maĩrĩrẽ marĩ neõ masĩpeobirikerepuru, yu musãya aarĩburire Marĩpũre sãrẽbosagu: “Ire Igũsarẽ oarõ masĩnemomakũ irika!” arĩ sãrẽa. Irasirirã marĩ ire masĩpeorã, Marĩpuymarẽ masĩpeorãkoa.

²⁰ Irasirirã Marĩpũre: “Asũ iribosaka guare!” arĩ sãrẽmakũ, marĩ sãrẽri nemorõ irimasĩmi. Marĩ basita: “Asũpero iriburo Igũ”, arĩ gũnamakũ, marĩ gũnarĩ nemorõ irimasĩmi. Igũ turagu aarĩsĩa, Igũ turari marĩrẽ sidea merã

irire iribosami. ²¹ Irasirirā Jesucristoyamarē, ĩgārē buremurī bumarā marī āārīrīrē masīrā, āārīpererinurī āārīpererā Marīpūre: “Oōtaria mu”, ārī, usuyari sīburo. Āārīpererā dapura marā, purugue marāde neō ĩgārē usuyari sīrīrē piribirikōāburo. Irasūta āārā.

4

Marī Cristoyarā Ōāgū deyomarīgū merā su bumarāta āārā, ārī gojadea

¹ Yu marī Opūya kerere weredeā waja peresugue āārīgū, turaro merā āsū werea musārē doja. Marīpū musārē siudi āārīmī ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirirā ĩgū musārē: “Āsū irika, yaarā āārīsīā!” ārīdeare oārō irika! ² “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñabirikōāka! Gajerārē oārō merā irika! Guari marīrō gajerārē bopoñarī merā iāka! Gajerā musārē garibokerepūru, ĩgūsārē maīrī merā iāka! ³ Ōāgū deyomarīgū iritamurī, ĩgū musārē siuñajārī pīri merā suro merā oārō āārīrikaka! Musā irasū āārīrīrē pīriro marīrō āārīnikōāka! ⁴ Marī Jesucristoyarā su bumarā āārīsīā, ĩgūya dupū irirosū āārā. Ōāgū deyomarīgū sugūta āārīgū, ĩgū sugū masakū merā āārīrōsū marī āārīpererā merā āārīmī. Marīpū marī āārīpererārē ūmugasigū perebiri okarī sību, siudi āārīmī. ⁵ Marī Opū Jesucristo marī buremugū sugūta āārīmī. Marīrē deko merā wāiyeride su wāita āārā marī ĩgūyarā āārīrīrē ĩmuburi. ⁶ Marīpū sugūta marīrē iridi āārīmī. ĩgūta marī āārīpererā Opū āārīmī. Marī āārīpererā merā āārīmī. Irasirigū ĩgū gāāmederosūta marī āārīpererā merā āārīpererire oārō yāmi.

⁷ Marī su bumarā āārīkerepūru, Cristo marī ĩgūyarārē masakakūre Marīpūyare irimasīburi dukawa pīdi āārīmī. Irasirigū ĩgū dukawa pīderosūta keuro marī gāme iritamumakū yāmi. ⁸ Cristo ĩgū i nikūgue aariburo dupuyuroguere āsū gojasūdero āārībū Marīpūyare werenīrī gojadea pūge: ĩgūrē iaturirārē tarinūgādero purū, ūmugasigū mūrīākōāgukumi. Irasirigū masakare i nikūgue āārīrārē oārīrē sīgukumi, ārī gojasūdero āārībū.*

⁹ ĩgū ūmugasigū mūrīarire ārī gojadea, āsū ārīduaro yāa. Jesucristo ūmugasigū mūrīaburi dupuyuro i nikūgue dijari, oōgue āārīdi āārīmī. ¹⁰ ĩgūta i nikūgue āārīdi, ūmugasigū Marīpū āārīrōgue mūrīākōādi āārīmī. Irasirigū āārīpererogue āārīgū, āārīpererārē doregū āārīmī. ¹¹ Irasirigū marī ĩgūyarārē masakakūre Marīpūyare irimasīburi pīdi āārīmī oārō gāme iritamuburo, ārīgū. Surāyerire beyepīdi āārīmī ĩgūyare buedoregū. Gajerārē Marīpū were-doredeare wererimasā āārīmurārē, ĩgū masakare tauri kerere weregorenarīmasā āārīmurārē, ĩgūyarārē korerimasā āārīmurārē, ĩgūyarārē buerimasā āārīmurārē beyepīdi āārīmī. ¹² Irasū beyepīdi āārīmī marī ĩgūyarā gāme iritamuburo, ārīgū. Irasirirā marī ĩgūyarā su bumarā, ĩgūya dupū irirosū oārō turarā masārōsū ĩgūrē buremuturawāgānemorākoa.

¹³ Irasirirā marī āārīpererā surosū Cristore buremurā, masā odorā irirosū āārīpereri ĩgū, Marīpū magū āārīrīrē nemorō oārō masārākoa. Irasirirā marīde Cristo irirosū āārīrikurākoa. ¹⁴ Majīrāgā irirosū āārīrā meta, pémasīrākoa. Irasirirā marīrē ārīgatomerērā buemakū pérā, diayema āārīrīrē buremurīrē pīrimerā: “ĩgūsā maama bueri, diaye āārā”, ārī buremubirikoa. ¹⁵ Marī gāme maīrī merā diayema āārīrīrē werero gāāmea. Irasirirā majīrāgā masā pémasīrōsūta marīde marī Opū Cristo marī dipuru āārīgū merā Marīpūyare oārō pémasīrākoa. ¹⁶ Marī ĩgūyarā su bumarā āārīsīā, ĩgūya dupū irirosū āārā.

* 4:8 Sal 68.18

Sugꝯ masaku turagu masã, aãrĩpereri İgũya dupꝯma merã õãrõ irimasĩmi. I irirosũ, Cristo marĩ masakakure: “Ãsũ iriburo”, ãrĩ dukawa pídeare irirã, marĩ aãrĩpererã õãrõ gãme iritamumasia. Irasirirã gãme maĩrã, gãme iritamurã, nemorõ turaro merã Cristoyare õãrõ iriwãgãnemorãkoa.

Marĩpꝯ Cristoyarẽ maama aãrĩrikũrire opamakũ iridi aãrĩmĩ, ãrĩ gojadea

¹⁷ Irasirigu yꝯ marĩ Opꝯ Cristo dorero merã musãrẽ ãsũ ãrĩ werea. Marĩpꝯre masĩmerã gapꝯ noó gããmerõ gũñamoãmakõãma. İgũsã irirosũ neõ irinemobirikõãka! ¹⁸ İgũsã Marĩpꝯyare pẽduabema. Irasirirã irire neõ pẽmasĩbirigorakõãma. İgũsãya gũñarĩguere burõ naĩtĩarĩ oparã irirosũ aãrĩma. Irasirirã Marĩpꝯ merã õãrõ aãrĩburire İgũ sirirẽ neõ opabema. ¹⁹ Ñerĩrẽ irirã, neõ gũyasĩbirigorakõãma. Aãrĩpereri ñerĩ ñaribejarire neõ piridũaro marĩrõ ñerĩ direta iririkarã yãma. ²⁰ Cristoya bueri gapꝯ, musãrẽ İgũsã irirosũ ñerõ iririre iridoreri máa. ²¹ Musã İgũya diayema buerire pẽrã: “Jesús diayeta ãsũ aãrĩmi, diayema aãrĩrẽrẽ buemi”, ãrĩ masĩkuyo. ²² Iripoeguere musã ñerĩ ñaribejari iririre: “Õãgorã”, ãrĩ gũñarã, musã basita ãrĩgatonerã aãrĩbũ. Iri ñerĩrẽ irirã, musã basita poyanorẽnerã aãrĩbũ. Irasirirã musã iripoegue aãrĩunaderosũta aãrĩnemobirikõãka! ²³ Musã ñerĩ direta gũñanadeare pirikõãka! Õãrĩ gũñarĩ gapꝯre gorawayuro gããmea musãrẽ. ²⁴ Marĩpꝯ İgũ gããmederõsũta marĩrẽ maama aãrĩrikũrire opamakũ iridi aãrĩmĩ İgũ irirosũ diayema irirã, İgũ İũrõ õãrã aãrĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã, surĩro boari dariñe bẽo, maama surĩro õãrĩñe gorawayu sañarã irirosũ, iripoegue ñerĩ iriunadeare piri, maama iririkũrire gorawayu irika!

²⁵ Marĩ Cristoyarã İgũ dupꝯ irirosũ aãrĩrã, su bumarã aãrã. Irasirirã marĩ basi neõ gãme ãrĩgatonebobirikõãrã! Marĩ merãmarãrẽ ãrĩgatoro marĩrõ diaye wererã!

²⁶ Gajerã merã guarã, İgũsãrẽ ñerõ iribirikõãka! Irinũ merãta İgũsã merã guarire pirikõãka! ²⁷ Wãtĩ musãrẽ gajerã merã guamakũ iririre kãmutaka! ²⁸ Yajarikũgũ aãrĩdi neõ dupaturi yajabirikõãburo. Õãrĩ moãrĩ gapꝯre moãburo, İgũ moã wajatari merã gajerã boporãrẽ iritamubu.

²⁹ Neõ ñerõ werenĩrĩrẽ werenĩbirikõãka! Õãrĩ gapꝯ direta werenĩka! Musã werenĩrĩ merã gajerãrẽ iritamuka! Irasirirã musã õãrĩ werenĩrĩrẽ pẽrã, İgũsãde õãrõ aãrĩrikũrãkuma. ³⁰ Marĩ ñerĩrẽ irirã, ñerõ werenĩrã, Õãgũ deyomarĩgũrẽ bujaweremakũ irirãkoa. Irire iribirikõãka! Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ: “Marĩpꝯyarã aãrã”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. Irasirirã marĩ masia. Marĩpꝯ, Jesucristo merã marĩrẽ taurinũ ejamakũgue õãrõ taugorakõãgũkumi.

³¹ Irasirirã musã gajerã merã suyubirire, İgũsã merã guataririre, ñerõ gainĩrĩ merã gãme turirire, ñerõ ãrĩ buridaririre pirikõãka! Irasirirã aãrĩpereri ñerõ iririre pirika! ³² Ãsũ gapꝯ irika! Bopõñarĩ merã gãme õãrõ iritamuka! Marĩpꝯ marĩrẽ Cristo merã marĩ ñerĩ irideare kãtiderosũta musãde gajerã musãrẽ ñerõ irideare kãtika!

5

Marĩpꝯ pũrã aãrĩrã ãsũ aãrĩrikũro gããmea, ãrĩ gojadea

¹ Musã Marĩpꝯ pũrã, İgũ maĩrã aãrã. Irasirirã İgũ irirosũ aãrĩrikũro gããmea. ² Cristo marĩrẽ maĩrõsũta musãde gajerãrẽ maĩka! İgũ marĩrẽ maĩgũ İgũ basita İgũrẽ wẽjẽduarãguere wiadi aãrĩmĩ marĩrẽ boabosabu. İgũ boabosagũ, judio

masaka oveja majīgūrē wējē, Marīpu iūrōrē soepeosūdi irirosū āārīdi āārīmī. Irasirigu ĩgū irasiriri merā Marīpure usuyamakū iridi āārīmī.

³ Irasirirā Marīpuyarā āārīrā, musā marāposā nome āārīmerārē, marāpusāmarā āārīmerārē neō ñerō gāmebiragorenabirikōāka! Āārīpereri guyasiūrī ñerō iririre neō iribirikōāka! Gajerāyare uaribejabirikōāka! Neō mērōgā ñerō iririre iribirikōāka! ⁴ Guyasiūrō werenīrīrē werenībirikōāka! Pemasīmerā irirosū werenīmoāmabirikōāka! Ñērīrē ārī burīdabirikōāka! Āsūpero gapu werenīka! Marīpure: “Ōārō yāa mu guare”, ārī, usuyari sīka! ⁵ Ire ōārō masīka musā! Gajigu marāpo merā ñerō iririkurā, gajego marāpu merā ñerō iririkurā, guyasiūrō ñērīrē iririkurā, Marīpuyarā āārībema. Gajerāyare uaribejarikurāde Marīpuyarā āārībema. ĩgūsā gajino gapure Marīpure gāamerō nemorō gāamerā, keori weadeare buremurā irirosū yāma. Marīpu gapure buremubema. Irasirirā Marīpu ĩgūyarārē doreroguerē neō waabirikuma. Iroque Cristo merā neō āārībirikuma. ⁶ Gajerā musārē ĩgūsā ñerō irideare: “Āsū irimakū ōāgorāa”, ārīgatorire pébirikōāka! Marīpu, ĩgūsā irasū ñerō iri, ĩgū dorerire tarinugārī waja ĩgūsārē perebiri peamegue wajamoāgukumi. ⁷ ĩgūsā ñērī irirā merā neō ñērīrē iriwekabejabirikōāka!

⁸ Marī Opuyarā musā āārīburo dupuyuro ñērīrē irirā, ĩgūrē masīmerā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīnerā āārībú. Dapora gapure ĩgūrē masīrā ĩgūyarā āārīsā, boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā ĩgū iūrō ōārīrē iririkuka! ⁹ Boyorogue āārīrāno, ōārīrē, Marīpu dorerire, diayemarē irirākuma. ¹⁰ Irasirirā marī Opuyare ōārō bueka, ĩgūrē usuyamakū iririre irimurā! ¹¹ Ñērī iririkurā, naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. ĩgūsā irirosū neō iribirikōāka! Āsū gapu irika! ĩgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārī wereka, ĩgūsārē irire masīdorerā! Musā wererire pérā, boyorogue āārīrā irirosū ñerō irideare piri, ōārī gapure irirā dujarākuma. ¹² Masaka iāberogue ĩgūsā ñerō iriboedeare marī werenīmakū guyasiūgorāa. ¹³ Boyorore āārīpereri iāmasīsua. Marī ĩgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārīmakū, ĩgūsā ñerō iririkurire masīrākuma. ¹⁴ Irasirirā gajerā sugu ñerō iririkugunorē āsū ārī werema:

Mu pémasībi, kārīgū irirosū āārā. Yobe, pémasīka! Cristo merā ōārō āārībi, boanerā merā āārīgū irirosū āārā.

Irasirigu wāgānugā, ĩgū merā ōārō āārīka! Mu irasirimakū, Cristo murē boyorogue āārīmakū irirosū ĩgūyare masīmakū irigukumi.

¹⁵ Irasirirā ōārō pémasīka, ōārīrē irimurā! Marīpuyare masīmerā irirosū iribirikōāka! ĩgūya gapure ōārō masīka! ¹⁶ Dapora marā masaka ñērī iririkuma. Irasirirā musā okarinārīrē Marīpu gāamerī direta irika, gajerāde ĩgūyare masīburo, ārīrā! ¹⁷ Pemasīmerā irirosū iririkubirikōāka! Marīpu gāamerīrē ōārō pémasīduaka, irire irimurā! ¹⁸ Irasirirā mejābirikōāka! Mejārā ĩgūsā basita poyanorēma. Mejārōnorē irirā, Ōāgū deyomarīgūrē opatarirā āārīka! ¹⁹ Musā ĩgūrē opatarirā, Marīpuya bayari merā musā basi gāme werenīrākoa. Salmos gojadea pūgue bayarire, gajī marī Opure buremu bayaridere ĩgūrē bayapeorākoa. Musāya yūpūrārīgue ōārō usuyari merā bayapeorākoa ĩgūrē: “Ōātaria mu”, ārī buremurā. ²⁰ Marīpu āārīpererire marīrē ōārō yāmi. Irasirirā marī Opū Jesucristoyarā āārīsā, ĩgū wāi merā Marīpure: “Mu irīdea ōātaria”, ārīnkōāka!

Su wii marā Cristoyarā āsū āārīrō gāāmea, ārī gojadea

²¹ Musā āārīpererā Cristore gopeyari merā buremurā āārīsīā, ōārō gāme pé buremuka!

²² Musā marāposā nomerē āsū ārī weregura. Cristo marī Opure marī pé buremurōsūta musā marāpusāmarārē ōārō pé buremuka! ²³ Cristo marīrē ĩgūyarārē oparosūta, marāpusāmarā musārē ĩgūsā marāposā nomerē opama. Cristo marīrē ĩgūrē buremurī bumarārē taudi āārīmī. Irasirigū ĩgū marī Opū āārīmī. Marīrē doregū, marī dipuru āārīmī. Marī, ĩgūya dupū irirosū āārā. ²⁴ Irasirirā marī Cristore buremurī bumarā ĩgūrē pé buremurōsūta musā marāpukurā nome musā marāpusāmarārē ōārō pé buremuka!

²⁵ Musā marāpusāmarādere weregura. Cristo marīrē ĩgūyarārē maīgū, marīya āārīburire boabosadi āārīmī. Irasirirā marīrē ĩgū maīrōsūta musāde musā marāposā nomerē maīka! ²⁶ Cristo marīrē boabosadi āārīmī ĩgūyarā āārīmakū irigū. Irasirigū, marī ĩgū werenīrīrē buremumakū, deko merā gurarire koebéoro irirosū marīrē ñerī opamerā āārīmakū iridi āārīmī. ²⁷ ĩgū irire irasirimakū, marī ĩgū ĩūrōrē neō mērōgā ñerī opamerā, gurari marīrā ōārō deyorā irirosū āārīrākoa. ĩgūyarā ōārā dita āārīrākoa. Irasirigū: “Yaarā āārīma”, ārī, usuyari merā marīrē opagukumi.

²⁸ Musā marāpokurā musā marāposā nomerē maīrō gāamea. Sugū ĩgū marāpore maīgū, ĩgū baside maīmi. Irasirigū Cristo marīrē ĩgūya dupū irirosū āārīrārē maīrī merā korerosūta musā marāposā nomerē maīrī merā ōārō koreka! ²⁹⁻³⁰ Neō marīya dupure ñerō waamakū gāamebea. Marī basi marīya dupure korea. Marī Cristoyarā āārīrā ĩgūya dupū irirosū āārā. Irasirigū Cristo marīrē ōārō koremi. ³¹ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Sugū āmāu nomeōrē marāpokugū, ĩgū pagūsāmarārē wirigukumi ĩgū marāpo merā āārībū. ĩgūsā pērā āārīkererā, Marīpū ĩūrōrē su duputa āārīrākuma”, ārī gojasūdero āārībū. ³² Iri gojadeare ōārō pēmasīduamakū, diasagorāa marīrē. Irasū āārīkererū, yū irire: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī wērea. Cristoyarā Marīpū ĩūrōrē su duputa āārīma. ³³ Gaji i marē musārē ārī werenemogura doja. Musā basi korerosūta musā marāposā nomedere maīrī merā koreka! Musā nome de musā marāpusāmarārē ōārō gopeyaro merā pé buremuka!

6

¹ Musā majīrārē āsū weregura. Musā marī Opure buremurā musā pagūsāmarārē ōārō yujuka! Irasiriri, ōārī āārā. ²⁻³ Iripoegue Marīpū ĩgū pe mojōma dorerire pīgū, su dorerire āsū ārī pīdi āārīmī: “Musā pagūsāmarārē ōārō buremuka!” ārī pīdi āārīmī. I dorerireta pīgū, gajidere pīdi āārīmī. “ĩgūsārē irasū buremurā, i nikūguere yoaripoe usuyari merā āārīrākoa”, ārīdi āārīmī.

⁴ Musā pagūsāmarādere āsū ārī weregura. Musā pūrārē buro turiri merā ĩgūsārē guamakū iribirikōāka! Āsū gapū irika! ĩgūsārē marī Opūyare bueka, ĩgūrē buremuburo, ārīrā! ĩgūsā, ĩgū dorerire iribirimakū ĩārā, ĩgūsārē: “Āsū gapū irika!” ārī bueka! Irasirirā ĩgūsārē ōārā masāmakū irirākoa.

⁵ Moāboerimasādere āsū ārī weregura. Musā i nikūgue āārīrārē musā opārārē ōārō yujuka! Ōārō buremurī, gopeyari merā moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū yāa. ⁶ Musā oparā ĩūrō moārōsūta, ĩgūsā ĩāberoguedere moāka! ĩgūsā ĩūrō diretta ōārō moārā, ĩgūsā musārē: “Ōārō moāma”, ārī gūñmakū iriduarā dita āārībokoa. Irasirirā ĩgūsā ĩāberoguedere ōārō moāka! Cristore moāboerā irirosūta Marīpū gāāmerōsū ōārō merā moāka!

7 Musā masakare moãboerã ããrĩkererã: “Cristore moãboerã irirosũ ããrã”, ãrĩ gũñaka! Irasirirã usuyari merã moãboeka musã oparãrẽ! 8 Irire masĩsĩda musã. Marĩ Opũ Cristo marĩrẽ õãrõ moãrãkure õãrĩ wajatamakũ irigũkumi. Irasirigũ moãboerimasã ããrĩrãrẽ, ããrĩmerãdere marĩ õãrõ moãderopãta marĩrẽ õãrĩ wajatamakũ irigũkumi.

9 Oparãdere ãsũ ãrĩ weregura. Musãrẽ moãboerãrẽ õãrõ irika! Ìgũsãrẽ wajamoãduari merã dorebirikõaka! Ire õãrõ pẽmasĩka! Marĩ Opũ Cristo ãmũgasigue ããrĩgũ, musã Opũ ããrĩmi. Ìgũta musãrẽ moãboerã Opũ ããrĩmi. Marĩ ããrĩpererã Ìgũrẽ moãboerã ããrã. Irasirigũ oparã ããrĩrãrẽ, ããrĩmerãdere sũrosũta Ìãmi marĩ ããrĩpererãrẽ.

Cristoyarã wãtĩrẽ tarinũgãrĩmarẽ gojadea

10 Musãrẽ ãsũ ãrĩ weretũnugura. Musã, marĩ Opũyarã ããrĩsĩã, Ìgũ merã õãrõ ããrã. Irasirirã Ìgũya turari merã Ìgũrẽ gũñaturaka! 11 Wãtĩ ãrĩgatori merã musãrẽ ñerõ iridoremakũ, Marĩpũ iritamurĩ merã Ìgũ ñerĩ ãrĩmesãrĩrẽ kãmutaka! Sugu surara kãmutari kõme surĩro sãñadi irirosũ ããrĩka! 12 Marĩrẽ Marĩpũ dorerire tarinũgãmakũ iriduarã, masakagora meta ããrĩma. Wãrã ñerã: ãmarõ marã, oparã, turarã, ì ãmũma ñerĩrẽ iridorerã ããrĩma. Deyomarĩrã, masakare gũñarĩgũ ñerõ iridorerã ããrĩma. 13 Irasirirã musã, surara Ìgũya kõme surĩro sãñadero pũrũ, Ìgũ merã gãmekẽãduarãrẽ kãmuta tarinũgãmasĩgũ irirosũ ããrĩka! Irasirirã, Marĩpũ iritamurĩ merã wãtĩrẽ kãmuta tarinũgãrãkoa. Ìgũrẽ tarinũgãrã, gũñaturarã dujarãkoa.

14 ãsũ irika, wãtĩrẽ tarinũgãmurã! Marĩpũya werenĩrĩ diayema ããrĩrĩrẽ õãrõ pẽduripĩka! Irasirirã musã surara Ìgũya surĩrore yũjũwẽñarĩda merã õãrõ yũjũwẽñadi irirosũ ããrĩrãkoa. Marĩpũ iritamurĩ merã diayema irika! Irasirirã musã surara Ìgũya koretibi kãmutari kõme surĩro sãñadi irirosũ ããrĩrãkoa. 15 Marĩpũ masakare siuñajãrĩ sĩburi kerere weregorenarã waamurã õãrõ ãmuyuka! Irasirirã musã surara sapatu sãñadero pũrũ, Ìgũ waaburire õãrõ ãmu ododi irirosũ ããrĩrãkoa. 16 Ì ããrĩpererire iri odo, gajidere irika, wãtĩrẽ tarinũgãmurã! Musã Cristore bũremurĩrẽ neõ piribirikõõaka! Irasirirã musã surara Ìgũ kãmutari kõmeti opagu, iriti merã gãrũyuku peame opari yukure kãmutagu irirosũ ããrĩrãkoa. Irasirigũ wãtĩ musãrẽ bokatũbirikumi musã Cristore bũremumakũ Ìãgũ. 17 “Cristo marĩrẽ taugukumi”, ãrĩ gũñanikõõaka! Irasirirã musã surara Ìgũya dipurugue kõme pero peyarosũ ããrĩrãkoa. Gajidere irika! Marĩpũ werenĩrĩrẽ Õãgũ deyomarĩgũ musãrẽ masĩrĩ sĩrĩ merã wereka! Irasirirã musã surara Ìgũya sareri majĩ opagu irirosũ ããrĩrãkoa. Iri merã wãtĩrẽ tarinũgãrãkoa.

18 Irasirirã ãmũrikũ Õãgũ deyomarĩgũ gããmerõsũta Marĩpũre sërẽnikõõaka! Õãrõ gũñaka! Ìgũrẽ sërẽrĩrẽ neõ piribirikõõaka! ããrĩpererã Ìgũyarãya ããrĩburidere sërẽbosanikõõaka! 19 Yũdere Marĩpũre ãsũ ãrĩ sërẽbosaka! “Ìgũ were-makũ iritamuka, Ìgũ mũyare gũiro marĩrõ õãrõ wereburo, ãrĩgũ”, ãrĩ sërẽka! Irasirigũ Marĩpũ masakare Cristo merã tauburire yũ õãrõ weregukoya Ìgũsã iripoegue masĩbirideare masĩburo, ãrĩgũ. 20 Marĩpũ yũre iriumi Cristoya kerere weredoregũ. Yũ irire weredeã waja peresugue ããrã. Irasirirã Marĩpũre: “Irogue ããrĩgũ, gũiro marĩrõ mũyare wereburo”, ãrĩ sërẽka!

Pablo, Efeso marãrẽ õãdoretũnudea

21 Tĩquico, marĩyagu marĩ maĩgũ, yũ merã ããrĩmi. Ìgũ marĩ Opũyare õãrõ iritamunikõõami. Musã pãrogue ejaçu, yũ iririre musãrẽ weregukumi. Irasirirã musã yare: “Irasũta iriñumi”, ãrĩrãkoa. 22 Irasirirã gũa ããrĩrikũrere musãrẽ

weredorerã ĩgãrẽ iriua. ĩgũ irire weregu, musãrẽ usuyari merã ããrĩmakũ irigakumi.

²³ Marĩpũ ããrĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo ããrĩpererãrẽ musãrẽ siuñajãmakũ iriburo. Musãrẽ Cristore buremurĩ merã õãrõ gãme maĩmakũ iriburo.

²⁴ Marĩpũ ããrĩpererã marĩ Opũ Jesucristore maĩnĩrãrẽ õãrõ iriburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.

Paбло

FILIPENSES

Pablo peresugue āārīgū Filipos marārē ōādoredea

¹ Yū Pablo, Timoteo merā Jesucristore moāboerā āārā. Irasirirā āārīpererārē mūsārē Filipos marārē Jesucristore būremurārē ōādorea. Mūsā oparādere, ĩgūsārē iritamurādere ōādorea. ² Marīpū āārīnīgū, marī Opū Jesucristo mūsārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo Marīpūre Jesúre būremurāya āārībūrire sērēbosadea

³ Yū mūsārē gūñarikū, Marīpūre yū Opūre usuyari sīa. ⁴ Irasū āārīmakū, yū mūsāya āārībūrire sērēbosarikū, Marīpūre usuyari merā sērēa. ⁵ Mūsā neōgoragueta yū Jesúya kerere weremakū pé būremunūgādero pūru, yūre iritamunūgābū. Dapagudere irasūta ōārō iritamunīkōāa. ⁶ Irasirīgū ire ōārō masīa. Marīpū mūsārē ōārīrē iridūmakū irinūgādi irasirīgū yāmi. Mūsārē ĩgū irinūgāderosūta Jesucristo i ūmūgue dupaturi aarimakūgue iriyuwarīkūgukūmi. ⁷ Yū mūsārē āārīpererārē ōārō gūñarī merā gūñamakū ōāgorāa. Mūsārē būro maīa. Marīpū yūre iritamurōsū mūsādere iritamūmi. Irasirirā, yū oparārē Jesús masakare tauri kerere: “Diayeta āārā”, ārī weremakū, mūsā yūre iritamubū. Peresu yū āārīmakūdere iritamubū. Irasirirā marī suro merā Marīpū iritamurīrē opāa. ⁸ Marīpū ire masīmi. Jesucristo mūsārē gūña maīrōsū yūde mūsārē gūña maīa. ⁹ Marīpūre mūsāya āārībūrire āsū ārī sērēbosāa. “Gūaru, ĩgūsā mūyare ōārō masīrī merā ōārō pékūnūpeoburo, gajerārē maīdero nemorō maīnemoburo”, ārī sērēbosāa. ¹⁰ Irire irasirirā: “Marīpū gāāmerīrē irirā, gajino nemorō iririre irirā yāa”, ārī, ōārīrē beyemasīrākoa. Mūsā irire beyemasīrā, Cristo i ūmūgue dupaturi aarimakū, ōārīrē irinīnerā, waja opamerā āārīrākoa. ¹¹ Jesucristo mūsārē Marīpū gāāmerī direta irimakū irīgukūmi. Irasirirā ōārīrē irinīnerā āārīrākoa. Gajerā ĩgūrē: “Marīpū ōātarīgū, turatarīgū āārīmi”, ārī, būremumakū irirākoa.

Pablo ĩgū Cristoyagū āārīrīrē gojadea

¹² Yaarā, ire mūsā masīmakū gāāmea. Daporare yū peresugue āārīkererūru, Jesucristo masakare tauri kere gapū pēnemosūa. ¹³ Irasirirā āārīpererā surara romano marā opūya wii korerā yū Cristoyagū āārīrī waja peresugue dobobiarire masīperekōāma. Āārīpererā gajerāde irire masīma. ¹⁴ Yū peresugue āārīkereru marī Opū Jesúre gūñaturari merā būremumakū ĩārā, wārā marīyarāde gūñaturari merā ĩgūrē būremunemoma. Irasū būremurā, gūiro marīrō Marīpūya kerere gajerārē werema.

¹⁵ Surāyeri Cristoyare buerā āārīkererā, yūre ĩaturima. Masakare yū buerire tūyabirimakū iridūama. Gajerā gapū ōārō gūñarī merā Cristoyare buema. ¹⁶⁻¹⁷ Jesucristo masakare tauri kerere: “Diaye āārā”, ārī wereburire Marīpū yūre pīdeare ōārō masīma. Irasirirā yūre maīrā Cristoyare buema. Gajerā gapū yūre ĩaturirā, masakare ĩgūsā gapūre tūyamakū gāāmerā ĩgūsāde Cristoyare buema. Yū peresugue āārīmakū, ĩgūsā yūre būjoweremakū iridūarā, irasū yāma. ¹⁸ ĩgūsā yūre maībirikererūru ōārōkoa. Ōārō gūñarī marīrō Cristoyare buekererūru ōāgorāa. Gajerā ōārō gūñarī merā ĩgūyare buemakūdere ōāgorāa. Āārīpererā ĩgūsā Cristoyareta buerā yāma. Irasirīgū usuyāa. Irasū usuyanīkōāgukoa.

19 Ire masía. Marĩpũre yaa ããrĩburire musã sërẽbosadea merã, Jesucristo yure Õãgũ deyomarĩgũ sĩdi iritamurĩ merã Marĩpũ yure õãrõ tarimakã irigukumi. 20 Marĩpũ iritamurĩ merã ãsũta irinikõãduãa dapa. Yũ irideare gũyasilĩrõ marĩrõ gũñaduãa. Irasirigũ doyarõ marĩrõ yũ iriderosũta dapguedere masaka Cristore: “Õãtarigũ, turatarigũ ããrĩmi”, ãrĩ bũremumakã irinikõãduãa. Boagũ, o okagũgora yũ boari merã, o yũ okari merã irasũta iriduãakõ. 21 Yũ okarõ bokatiũrõ Cristoyare irinikõãgũkõ dapa. Boagũ, Cristo pũro ïgũ merã ããrĩmakũ õãtarirokõ. Yũ okagũ ããrĩdero nemorõ ããrĩgũkõ. 22 Okagũ, marĩ Opũ Cristoyamarẽ irinemomasía. Irasirigũ: “Boamakũ, o okamakũ õãgorarokõ”, ãrĩmasĩbirikõ. 23 “Yũ boaduãakõ, o okaduãakõ”, ãrĩ beyemakũ diasagorãa yure. Irasũ ããrĩkerepũ, boaduãakõ Cristo pũro ïgũ merã ããrĩbu. Irasirigũ: “Yũ boamakũ õãtarirokõ”, ãrĩ gũñãa. 24 Irasũ ããrĩkerepũ: “Okagũ gapũ musãrẽ nemorõ iritamugũkõ, irasiriro gããmea”, ãrĩ gũñãa. 25 Irire masĩgũ, musã merã yũ ããrĩburidere masía. Musã merã ããrĩgũ, musãrẽ iritamugũkõ Cristoyare bũremunemburo, ãrĩgũ. Irasirirã bũremurĩ merã nemorõ usũyarãkõ. 26 Yũ, musã pũrogue musã merã dupaturi ããrĩmakũ, usũyarãkõ. Irasirirã, Jesucristo yure iritamurĩrẽ masĩrã, ïgũrẽ: “Turataria mu”, ãrĩ, usũyari sĩrãkõ.

27 I direta irika! Cristoya bueri ãrĩrõsũta ããrĩrikũka! Gũñaturã ããrĩka! Irasirirã gãme dukawarĩrõ marĩrõ ïgũ masakare tauri kerere suro gũñarĩ merã bueka, gajerã ïgũrẽ bũremuburo, ãrĩrã! Yũ musã pũro ïãgũ waabirimakũ, o yũ ïãgũ waamakũdere musã irasirimakũ gããmea. Musã suro gũñarĩ merã õãrõ ããrĩrikumakũ pẽduãa. 28 Musãrẽ ããturĩrãrẽ neõ gũibirikõãka! Musã gũibirimakũ ããrã, musã Marĩpũyarã ããrĩrĩrẽ masĩrãkuma. Irasirirã, Marĩpũ ïgũsãrẽ peamegue bẽoburire, ïgũ musãrẽ tauburidere masĩrãkuma. Marĩpũ masakare ãsũta irire masĩmakũ yãmi. 29 Marĩputa musãrẽ Cristore bũremudoregũ pídi ããrĩmi. Irasũ ããrĩmakũ: “Cristoyare musã wereri waja ñerõ tarirãkõ”, ãrĩ pídi ããrĩmi. 30 Irasirirã marĩ Cristoyarã ããrĩrĩ waja gajerã marĩrẽ ñerõ yãma. Musã merã yũ ããrĩmakũ, yure ïgũsã ñerõ irasirimakũ ããbu. Daporadere ïgũsã yure irasiririre pẽkõ musã.

2

Cristo i ãmũgue marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩpererã Opũ ããrĩrĩmarẽ gojãdea

1 Cristo musãrẽ ïgũyarãrẽ gũñaturamakũ yãmi. ïgũ musãrẽ maĩgũ õãrõ yũpũrãkũri merã usũyamakũ yãmi. Õãgũ deyomarĩgũ musã merã ããrĩmi. Marĩpũ ïgũ musãrẽ maĩrĩrẽ, ïgũ musãrẽ bõpõñarĩ merã ããrĩrẽ masĩmakũ yãmi. 2 Irasirirã yure usũyari opatarimakũ irika! Sũrosũ gũñarĩ merã õãrõ ããrĩrikũka! Sũrosũ gãme maĩka! Sũrosũ õãrõ yũpũrãkũri merã õãrõ ããrĩka! 3 Musãyama direta gũñarikũri marĩrõ: “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñarĩ marĩrõ masakare õãrõ irika! Gajerã gapũre: “Ïgũsã nemorõ ããrĩbea”, ãrĩ gũñaka! Bũremurĩ merã ïgũsãrẽ: “Gũa nemorõ õãrã ããrĩma”, ãrĩ gũñaka! 4 Musãya ããrĩburi direta gũñabirikõãka! Gajerãya ããrĩburidere gũñaka! Gãme iritamuka!

5 Jesucristo ïgũyamarẽ gũñaderosũta musãde musãyamarẽ gũñaka! 6 ïgũ Marĩpũ ããrĩrikũrĩre opakeregũ, i ãmũgue aarigũ, Marĩpũre: “Yũ ãmũgasĩgue ããrĩrikũrĩre piribirikõ”, ãrĩbiridi ããrĩmi. 7 Irasirigũ ïgũ Opũ ããrĩrĩrẽ piri, i ãmũgue aarigũ marĩ irirosũ dupũkũgũ deyoa, moãrĩmasũ irirosũ ããrĩdi ããrĩmi. 8 Irasirigũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ubu ããrĩgũ irirosũ waadi ããrĩmi. ïgũ Pagũ

Īgūrē masakare boabosabu iriudeare masīgū, Īgū Pagure yuḵuḵu tarinugābiridi āārīmī. Curusague gūyasīūrō boakeregu, Īgū Pagure tarinugābiridi āārīmī. ⁹ Īgū irasirimakū, Marīpu Īgūrē: “Āārīpererā Opū āārībure sóobu, Īgū wāi yu Īgūrē sídea wāi, āārīpererā gajerā wāi nemorō āārā”, ārī pidi āārīmī. ¹⁰ Irasirirā āārīpererā ūmugasi marā, i nikū marā, boanerā āārīrōgue āārīrāde Jesús wāirē pérā, űadukupuri merā ejamejā, Īgūrē būremurākuma. ¹¹ Īgūsā āārīpererā: “Jesucristo marī Opū āārīmī”, ārīrākuma. Irasirirā Marīpūre būremurākuma.

Jesucristore būremurā Īgūyare iriro gāāmea, ārī gojadea

¹² Irasirirā yu maīrā, mūsā merā yu āārīmakū, mūsā Marīpu dorerire iriderosūta daporadere yu yoarogue āārīmakūdere irire ōārō irika! Marīpu mūsārē peamegue waabonerārē taudi āārīmī. Irasirirā, Īgū tausūnerā āārīsīā: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō goepeyari merā Īgūyare irinīkōāka! ¹³ Āsū āārā. Marīpu mūsārē Īgū gāāmerīrē iriduamakū yāmi. Irasū āārīmakū, mūsārē iritamunikōāmi, Īgū gāāmerōsūta iriburo, ārīgū. Irasirirā, Īgū: “Āsū irika!” ārīderosūta irimasīa.

¹⁴ Āārīpererire gajerārē guaseoro marīrō usuyari merā irika! ¹⁵ Mūsā Marīpu pūrā irasirirā, waja opamerā, űerīrē irimerā āārīrākoa. I ūmū marā űerā, Marīpūya diayemarē irimerā watopegue mūsā āārā. Īgūsā űerā i ūmū marā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Īgūsā watopegue mūsā Marīpūyare irirā, neñukā naītīārōgue boyorosū irirā yāa. Īgūsārē mūsā Marīpūyarā āārīrīrē masīmakū yāa. ¹⁶ Irasirirā Cristore būremurā Marīpu merā perebiri okari opaburire Īgūsārē wererā yāa. Yu, mūsā irire weremakū Īgū: “Mūsārē buegu, ubugorata buebirikuyō”, ārī masīgūkoa. Cristo i ūmugue dupaturi aarimakū, mūsā merā usuyagūkoa. ¹⁷ Yu mūsārē Cristoyare bueri waja yūre Īgūsā wējēduakerepūru, usuyāa. Cristore mūsā būremuturamakū, Īgūyare irimakū Īgū, Marīpu, mūsā Īgūrē gajinorē sīrī merā usuyarosū mūsā merā usuyami. Irasirigu yūde mūsā merā usuyāa. ¹⁸ Mūsāde yūre usuyatamuka!

Pablo Timoteoyamarē, Epafroditoyamarē weredea

¹⁹ Marī Opū Jesús gāāmemakū, mata Timoteore mūsā pūrogu iriugūra mūsā āārīrīkūreire masību. Mūsā ōārō āārīrī kerere pēgūgueta usuyagūkoa. ²⁰ Timoteo yu irirosūta mūsā ōārō āārībureire būro gūñami. Gajigu Īgū irirosū mūsā ōārō āārībureire gūñagū māmi. ²¹ Gajerā gapū Īgūsā āārīburi direta gūñarikūma. Jesucristo gāāmerī gapūre gūñabema. ²² Mūsā, Timoteo ōārō irinīrīrē masīa. Sugu, pagu merā moāgū irirosū Īgū yu merā Jesucristoya kerere weretamumi. ²³ Irasirigu: “Yūre waaburire ōārō masīadero pūru, Īgūrē mūsā pūrogu iriugūra”, ārī gūñāa. ²⁴ Īgūrē iriduakeregu: “Marī Opū Jesús yūdere iriugūkumi, irasirigu mata mūsā pūrogu waagūkoa”, ārī gūñāa.

²⁵ Idere ārī gūñāa: “Epafroditodere mūsā pūrogu iriugūra”, ārī gūñāa. Mūsā Īgūrē yūre iritamudorerā, yu pūrogu iriunerā āārībū. Īgū, yaagu yu merā moāgū, Marīpūyare yūre weretamugū āārīmī. ²⁶ Īgū mūsārē āārīpererārē būro Īādūami. Īgū pūrīrikūdeare mūsā masīmakū pēgu: “Īgūsā yūre gūña, būjawerekuma”, ārī gūñarikūmi. ²⁷ Diayeta āārā. Īgū būro pūrīrikūmi. Mērōgā boaboyatarimi. Īgū irasū pūrīrikūkerepūru, Marīpu Īgūrē bopoña, tarimakū irimi. Yūdere: “Īgū boamakū būro būjawerebokumi”, ārīgū, Marīpu bopoñarī merā Īāmi. Irasirigu Īgūrē tarimakū irimi. ²⁸ Irasirigu, Īgūrē Īā, usuyā, gūñaturaburo, ārīgū, mūsā pūrogu dupaturi būro iriduari merā iriua. Mūsā

usuyari kerere pégu, yude usuyagukoa. ²⁹ Igũ musã pũro ejamakũ, Igũrẽ marĩ Opũ Jesúyagure òãrõ usuyari merã bokatĩrĩñeãka! Gajerãrẽ Igũ irirosũ ããrĩrãrẽ buremurĩ merã iãka! ³⁰ Igũ Cristoyare iriduagu boakõãdimi. Musã yure iritamumasĩbirire iriduagu, irasũ waami. Irasirirã Igũrẽ òãrõ bokatĩrĩñeãka!

3

Pablo: “Åsũ ããrĩrikuka!” ãrĩ gojadea

¹ Yaarã, daporare musã marĩ Opũyarã ããrĩsĩã, usuyaka! Yũ iro dupuyurogue musãrẽ gojadeare dupaturi musãrẽ gojamakũ òãgorãa, ãrĩ gũñãa. Ire dupaturi gojanemogũ, musãrẽ iritamugũ yãa. ² Ñerõ irirãrẽ pẽmasĩka! Igũsã ñerã keoro buemerã ããrĩma. ããrĩpererãrẽ Igũsãya dupũma gasirogãrẽ wiiridorema. ³ Irasũ wiiridorerã: “Iri merã Marĩpũre buremusĩã, peamegue waabirikoa”, ãrĩ gũñadima. Marĩ gapũ Òãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã diayeta Marĩpũre buremua. “Marĩ Jesucristoyarã ããrĩsĩã, peamegue waabirikoa”, ãrĩ usuyãa. ⁴ Irasũ ããrĩkerepũ, yaamarẽ Igũsã irirosũ ãrĩduagu, Igũsãrẽ tarinugãkõãbokuyo. Gajerã ãsũta ãrĩ tarinugãkõãduama. Yũ gapũ Igũsã nemorõ ãrĩmasĩa. ⁵ Åsũ ãrã yure. Su mojomã pere gajĩ mojõ ureru pẽrẽbejanurĩ waarõ merã yũ deyoadero pũrũ, yaa dupũma gasirogãrẽ wiirinerã ããrĩmã. Yũ Israemu, Benjamĩya bumũ ããrã. Yũ pagusãmarãde hebreo masaka ããrĩnerã ããrĩmã. Irasirigũ hebreo masakũta ããrã. Moisés dorerire iripeoduagu fariseo bumũ ããrĩbũ. ⁶ Iri dorerire tarinugãrõ marĩrõ iriunabu. Neõ sugũ yure: “Iri dorerire keoro iribemi”, ãrĩmasĩbirimi. Irasirigũ Jesũre buremurã gapũre: “Moisés dorerire buremubema”, ãrĩ gũña, Igũsãrẽ ñerõ iriunabu. ⁷ Iripoeguere: “Yũ ããrĩrikurire òãgorãa”, ãrĩ gũñaunadibu. Daporare: “Jesucristore buremusĩã, ããrĩpereri yũ iripoegue iriunadeama wajamãa”, ãrĩ gũñãa.

⁸ Jesucristore yũ Opũre yũ masĩmakũ òãtaria. “Gajino ããrĩpereri gapũ wãjamãa”, ãrĩ gũñãa. Irasirigũ, masaka gajino gããmebirire beorosũ iri ããrĩpereri yũ iriunadeare beobũ. Cristore òãrõ masĩbu, Igũyagu ããrĩbu irasirĩbũ. ⁹ Jesucristo yũ merã ããrĩnimakũ gããmea. Marĩpu Igũ Moisére doreri pídeare yũ iridea merã yure: “Waja opabi, òãgũ ããrĩmi”, ãrĩ iãbemi. Jesucristo gapũre yũ buremumakũ: “Waja opabi, òãgũ ããrĩmi”, ãrĩ iãmi. Marĩ Igũrẽ buremumakũ, Marĩpu marĩrẽ waja opamerã òãrã ããrĩmakũ yãmi. ¹⁰ Irasirigũ Cristore òãrõ masĩduakoa. Cristo ñerõ tarikeregu, Marĩpu gããmerĩrẽ iridi ããrĩmi. Irasirigũ curusague boadi ããrĩmi. Igũ iriderosũta yude ñerõ tarikeregu, Marĩpu gããmerĩrẽ iriduakoa. Boagugue irire iriduakoa. Marĩpu Igũ turari merã Cristo boadiguere masũdi ããrĩmi. Irasirigũ iri turari merã Marĩpu gããmerĩrẽ iriduakoa. ¹¹ “Marĩpu Igũ boanerãrẽ masũrĩnũ ejamakũ, Cristore masũderosũta, yudere masũgũkumi”, ãrĩ gũñãa. Yure irasirimakũ baro gããmea.

¹² I ããrĩpereri irasũ ãrĩgũ: “Cristo irirosũ Marĩpu gããmerĩrẽ iripeosiãa”, ãrĩgũ meta yãa. Yũ irasiribirikerepũrũ, Cristo yure Igũyagu ããrĩmakũ irisiadi ããrĩmi. Irasirigũ Igũ irirosũ ããrĩduagu turaro merã Igũyare yãa. ¹³ Yaarã, yũ musãrẽ irasũ ãrĩgũ: “Cristo irirosũ ããrĩgũ Igũyare iripeosiãa”, ãrĩgũ meta yãa. Åsũ gapũ ãrĩgũ yãa. Yũ iripoegue iriunadeare gũñabea. “Yũ Opũ, ¿naãsũ irimakũ gããmerĩ yure?” ãrĩgũ, baro Igũyare irituyãa. ¹⁴ Ūma birarimasũ ejaupũrorigu wãjataduãrosũ Igũyare baro iripeoduãa. Marĩpu Igũ gããmerĩ direta iriburo,

ārīgū, yare Jesucristoyagure ūmugasigwe Īgū merā āārīdoregū siiudi āārīmī. Irasirigū irire buro iridugū Cristoyare turaro merā yāa.

¹⁵ Āārīpererā Cristore ōārō buremurā yū ārīrōsūta gūñarō gāāmea. Mūsā yū weredeare pēduabirimakū, gajerosū mūsā gūñamakū, Marīpū mūsārē diaye gūñamakū iritamugakumi. ¹⁶ Irasirirā Cristoyare marī iritayaderosūta ōārō gūñā, iritayarā!

¹⁷ Yaarā, mūsā āārīpererā yū iririkurire iākūitayaka! Gajerā gūa irirosū irirārē Īgūsā iriridere iākūika! ¹⁸ Yū mūsārē wāri gajerā ñerō iririre weresiabū. Daporadere oreri merā Īgūsārēta werea mūsārē doja. Īgūsā ñerō iriri merā: “Cristo, marī ñerō iridea waja curusague boabosadi āārīmī”, ārī buerire buremumerā āārīma. ¹⁹ Īgūsā pūrugere peamegue waadedirirākuma. Marīpūre buremumerā Īgūsā ūaribejari direta irirā yāma. Guyasīrīrō marīrō: “Marī iriri ōārī āārā”, ārītarinugāma. I ūmuma direta gūñama. ²⁰ Marī gapure marīya makā ūmugasigwe āārā. Irogue merāta marīrē taugū marī Opū Jesucristo dupaturi aarigukumi. Irasirirā Īgū aariburire ūsuyari merā yūrā yāa. ²¹ Marīrē Īgū turari merā marīya dupure ubu āārīrī dupure Īgūya dupū irirosū ōārī ūmugasima dupū gorawayugakumi. Iri turari merā āārīpererārē, āārīpererire doregukumi.

4

Marī Opū Jesucristo merā ūsuyanīkōāka! ārī gojadea

¹ Irasirirā yaarā yū maīrā, buro yū gūñarā, yare ūsuyamakū irirā, neō piriro marīrō gūñaturari merā marī Opūre buremunīkōāka!

² Evodiare, Sīntiquere ire weregura: “Mūsā Jesūyarā nome āārā. Irasirirā mūsā gāme guaseorire piri, ōārō sūrosū gūñarī merā āārīrikuka!” ³ Yū merāmū, mūdere yū merā ōārō moāgūrē weregura: “Īgūsā nomerē iritamuka!” Yū, Clemente merā, gajerā yū wapikurā merā Jesús masakare tauri kerere weremakū, Īgūsā nome guare ōārō iritamuma. Īgūsā wāirē, Marīpū merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūri pūgue gojatūsūnerā āārīma.

⁴ Mūsā marī Opūyarā āārīsīā, Īgū merā ūsuyanīkōāka! Dupaturi werenemogura doja. Piriro marīrō ūsuyanīkōāka! ⁵ Mūsā gajerārē bopoñarī merā ōārō iritamurīrē āārīpererā masaka iāmasīburo. Marī Opū Jesucristo i ūmugue dupaturi aariburo mērō dūyāa.

⁶ Mūsārē gajerosū waarīre bujawereri merā gūñarikūbirikōāka! Āsū gapū irika! Āārīpereri mūsārē waarīre Marīpūre werepeokōāka! Mūsā gāāmerīrē Īgūrē sērēka! Īgūrē sērērā: “Ōāa”, ārī, ūsuyari sika! ⁷ Mūsā irasirimakū, Marīpū mūsārē siuñajārī merā āārīrikumakū irigukumi. Īgū irasū iriri ōātaria. Marī irire neō pēmasīpeobirikoa. Marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpū Īgū siuñajārī sīrī merā marīrē ōārō yūpūrākumakū irigukumi. Irasū āārīmakū, marī gūñarīguere ōārī gūñamakū irigukumi.

Ōārī direta gūñarō gāāmea, ārī gojadea

⁸ Yaarā, mūsārē ire weretūnugura. Āārīpereri diayema āārīrīrē, Marīpūyare gopeyari merā buremurīrē, diayemarē iririre, ōārīrē, Marīpū: “Ōārī āārā”, ārī iārīrē, Īgū iūrō keoro iririre, Īgūrē: “Mū iriri, ōātariiri āārā”, ārī, ūsuyari sīrīrē gūñaka! I āārīpererire gūñaka irire irimurā!

⁹ Yn musā merā āārīgū, musārē yn buederosūta, yn werederosūta, yn iriderosūta irinikōāka! Musā irasirimakū, Marīpn musārē siuñajārī merā āārīrikamakū irigun musā merā āārīgukumi.

Filipo marā Pablore iritamudea

¹⁰ Musā yoadero pñygue dupaturi yñre gūñarā, musā iritamurirē bñro usñyagn, marī Opñ Jesucristore: “Ōāa”, ārī, usñyari sīa. “Musā yñre kātiakōābn”, ārīgū meta yāa. Musā yñre iritamudñakerepñrn, iritamumasīña marībn. ¹¹ Musārē irasū ārīgū: “Gajino yn gāāmerirē opabea”, ārīgū meta yāa. Yn opari merā usñyamasīa. ¹² Gajinorē opabide, wāri opagñde ōārō usñyari merā āārīmasīa. Noó waaró ōārō usñyari merā āārīmasīa. Ūbagoñde, yapīgñde, wāri opatarigñde, opabide usñyamasīa. ¹³ Cristo yñre turamakū irigun merā āārīpererire yn irasū waarīre bokatīūmasīa. ¹⁴ Yn irasū āārīkerepñrn, yn ñerō tarirīpoe musā yñre iritamurā, ōārō irībn.

¹⁵ Musā Filipo marā ire masīa. Yn Macedonia nikū musāya nikū āārīdi Jesús masakare tauri kerere weregn waagorenanñgāmākū, musā dita yñre iritamubñ. Musārē yn Jesúyare buemakū, usñyari merā pébn. Irasirirā yñre iritamubñ. ¹⁶ Musā, yn Tesalónicague āārīmakū, yñre iritamunabñ. Irasirirā gajino yn gāāmerirē iriunabñ. ¹⁷ Yn musārē gajino sīuro dita gāāmegū meta yāa. Marīpn iūrō gajerārē musā iritamudea merā nemorō ĩgñya ōārī opanemomakū gāāmea. Musā irasū iritamumakū, Marīpn musārē ōārō iritamugukumi. ¹⁸ Musā yñre yn gāāmerī āārīpereri sībn. Musā Epafrodito merā yñre iriudero pñgn, nemorō yn gāāmerī āārīpererire opāa. Musā yñre sīdea, Marīpñre sīdea irirosū āārā. Musā irasiriri merā Marīpñre ōārō usñyamakū yāa. ¹⁹ Marīpn yn Opñ āārīpereri musā gāāmerīnorē musārē sīgukumi. ĩgñ wāri ōārī oparire Jesucristo merā musārē sīgukumi. ĩgñ musārē sīburi ōātaria. ²⁰ Ūmñrikñ piriro marīrō marī Opñ Marīpñre usñyari sīñrā! Irasūta irirā!

Pablo ōādoretūnudea

²¹ Āārīpererā Marīpñyarā Jesucristore bñremurā ōāburo. Marīyarā Jesúre bñremurā yn merā āārīrā musārē ōādorema. ²² Āārīpererā ōō marā Marīpñyarā musārē ōādorema. Marīpñyarā romano marā opñya wii āārīrāde bñro ōādorema.

²³ Marī Opñ Jesucristo musā āārīpererārē ōārō iritamuburo.
Iropāta āārā.
Pablo

COLOSENSES

Pablo Colosas marĩrẽ õãdoredea

¹ Yu Pablo, marĩyagu Timoteo merã musãrẽ õãdoredea. Marĩpu gããmederosũta Jesucristo yũre ĩgũyare buedoregu pĩmi. ² Irasirigu musãrẽ Colosas marĩrẽ Marĩpuyarãrẽ Jesũre gũñaturari merã bũremurãrẽ gojãa. Marĩpu ããrĩnĩgũ musãrẽ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo Jesũre bũremurãya ããrĩburire Marĩpũre sãrẽbosadea

³ Marĩpũre marĩ Opũ Jesucristo Pagũre musãya ããrĩburire sãrẽbosariku usuyari sĩa. ⁴ Gũa, musã Jesucristore bũremurĩ kerere, gajerãrẽ Marĩpuyarãrẽ ããrĩpererãrẽ maĩrĩ kerere pẽbu. ⁵ Iripoegue musã Jesucristo masakare tauri kerere õãrõ pẽduripũ. I diayema kerere pãrã: “Marĩpu Jesucristo merã marĩrẽ taugukumi”. Marĩrẽ taugu, umugasigue ĩgũ merã õãrõ ããrĩmakũ irigukumi”, ãrĩ masĩbu. Irasirirã Jesũre bũremurã, gajerãrẽ Marĩpuyarãrẽ maĩa. ⁶ ããrĩpererogue Jesũya kerere weremakũ pãrã, gajerãde musã iriderosũta Jesũre bũremunugãma. Irasirirã ĩgũyare irinugãma. Musã iri kerere pẽpũrorirãgueta: “Marĩpu marĩrẽ maĩsĩa, Jesũs merã marĩrẽ taugukumi”, ãrĩ masĩbu. Irasirirã: “Iri kere diayeta ããrã”, ãrĩ masĩa. ⁷ Gũa maĩgũ Epafra musãrẽ iri kerere weremi. ĩgũ, guare moãtamugũ, Cristore moãboegu, ĩgũyamarẽ musãrẽ weregu ããrĩmi. Iri moãrĩrẽ neõ piribemi. ⁸ ĩgũta guare musã gajerã Jesũyarãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã maĩrĩ kerere weremi.

⁹ Irasirirã Epafra musãya kerere guare weredeanũ merãta Marĩpũre musãya ããrĩburire sãrẽbosanerã, inugedere ãsũ ãrĩ sãrẽbosanĩkõãa: “Gũapu, ĩgũsãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ mu gããmerĩrẽ masĩpeomakũ iriburo, mũyare pẽmasĩpeomakũ iriburo”, ãrĩ sãrẽbosãa. ¹⁰ Marĩpũre musã marĩ Opũ Cristoyarã ããrĩsĩa, ĩgũ gããmerõsũta õãrõ irinĩburire sãrẽbosãa. ĩgũ gããmerĩrẽ irirã, õãrĩ direda irirãkoa. Marĩpũre masĩnemorãkoa. Musã irasirimakũ ĩãgũ, usuyagukumi. ¹¹ Marĩpũre turatarigure ĩgũ turari merã musã õãrõ yũpũrãkũturarã ããrĩburidere sãrẽbosãa. Irasirirã, ñerõ tarikererã, ããrĩpereri musãrẽ waaburire gũñaturari merã, usuyari merã ããrĩrikurãkoa. ¹² Marĩpu marĩrẽ ĩgũyarã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu ĩgũyarãrẽ: “Yu gosewasiriri ããrĩrõgue ãsũ sĩgura”, ãrĩdeare marĩrẽ opamurã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasirirã, musã Marĩpũre: “Mu guare irasiriburi, õãtaria”, ãrĩ, usuyari siburidere ĩgũrẽ sãrẽa. ¹³ ĩgũta marĩrẽ naĩĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩnerãrẽ taudi ããrĩmi, wãti doresũnerã ããrĩnemobirikõãburo, ãrĩgũ. ĩgũ magũrẽ ĩgũ maĩgũrẽ marĩ Opũ ããrĩburo, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmi. ¹⁴ ĩgũ magũ boari merã marĩ ñerõ iridea wajare taudi ããrĩmi. Irasirigu marĩ ñerĩ irideare kãtidi ããrĩmi.

Cristo boagu, marĩrẽ Marĩpu merã siuñajãrĩ bokamakũ iridea

¹⁵ Marĩpũre ĩãña mãa. Cristo ĩgũ magũ, ĩgũ Pagũ ããrĩrikurire ĩmudi ããrĩmi masakare. ĩgũ magũ ããrĩpererã dupuyuro, ããrĩpereri dupuyuro ããrĩsiadi ããrĩmi. Irasirigu ããrĩpererã Marĩpu irinerã nemorõ Opũ ããrĩmi. ¹⁶ Cristo merã Marĩpu ããrĩpererã umugasigue, ĩ nikũgue ããrĩrã, marĩ ĩãrãrẽ, marĩ ĩãmerãdere iridi ããrĩmi. Gaji marĩ ĩãrĩrẽ, marĩ ĩãbiridere iridi ããrĩmi. Oparãrẽ, dorerãrẽ, turarãrẽ, umugasigue ããrĩrãrẽ, ĩ nikũgue ããrĩrãdere ããrĩpererãrẽ iridi ããrĩmi.

Irasiriro āārīpererā, āārīpereri Īgū iridea āārā. Irire irigu: “Yū magūya āārā”, ārīdi āārīmī. ¹⁷ Cristo āārīpererā, āārīpereri dupuyuro āārīsiadi āārīmī. Irasirigu Īgū turari merā āārīpererārē, āārīpereridere i ūmugue Īgū gāamerōsūta keoro āārīmakū irinīmi. ¹⁸ Marī Īgūrē b̄remurī bumarā, Īgūyarā āārīsiā, Īgūya dupu irirosū āārā. Irasirigu marī dipuru, marī Opū āārīmī. Īgū boadero p̄r̄u, marī āārīpererā dupuyuro ūmugasigie masā marīp̄aroridi āārīmī āārīpererere, āārīpererārē dorebu. ¹⁹ Marīp̄u Īgū gāamederosūta Īgūrē āsū ārīdi āārīmī: “Yū magū, yū irirosūta āārīburo”, ārīdi āārīmī. Irasirigu Cristo āārīpereri Marīp̄u āārīrikurire opami. ²⁰ Marīp̄u āārīpereri i ūmumarē, āārīpererā i ūmugue āārīrādere Īgū merā ōārō āārīmakū gāamegā, Cristore iriudi āārīmī. Īgū gāamederosūta Cristo curusague boagu dī b̄eori merā ūmugasi marārē, i nikū marādere: “Yū merā ōārō āārīburo”, ārīgū, irasiridi āārīmī.

²¹ Iripoegue musāde űerīrē iririkusīā, Marīp̄u merā ōārō āārībiri, Īgūrē ĩāturi, űerō gūűaunanerā āārībū. ²² Musā irasū āārīkerep̄r̄u, Marīp̄u, Cristo boadea merā musārē Īgū merā ōārō āārīmakū iridi āārīmī. Cristo, marī irirosū dupuk̄gu űerō tari, boadi āārīmī. Irasirigu Cristo boadea merā Marīp̄u musārē Īgū p̄rogue Īgūyarā ōārā, waja opamerā āārīburi űmudi āārīmī. ²³ Musā piriro marīrō gūűaturari merā Cristore b̄remumakū, Īgū musārē tauri kerere k̄atibirimakū, Marīp̄u musārē Īgū p̄rogue Īgū merā āārīmakū irīgukūmi. Iri kerere musā pédeare āārīperero i ūmū marā pépereakōama. Yū Pablode iri kerere weretamugāta āārā.

Marīp̄u Pablode Jesúre b̄remurārē iritamudoredea

²⁴ Cristo marī Īgūyarā āārīburi curusague boagu, b̄ro űerō taridi āārīmī. Marī Cristore b̄remurī bumarā, Īgūyarāta āārīsiā, Īgūya dupu irirosū āārā. Irasirirā Īgūyarā āārīrī waja űerō taria. Marī űerō tariburo d̄uyāa dapa. Irasirigu yude Īgūrē b̄remurārē iritamud̄agu, űerō taria. űerō tarikeregu, űs̄uyāa. P̄r̄ugue marī űerō tariri pererokoa. ²⁵ Marīp̄u yure Jesúre b̄remurārē iritamubure, musāya āārīburi Īgūya kerere musārē werepeobure p̄mī. ²⁶ Iripoegure w̄ari buri marārē iri kerere masīpeomakū iribiriunadi āārīmī. Dapora marārē Īgūyarārē irire ōārō masīpeomakū yāmi. ²⁷ Irasirigu iri kerere iripoegue marā masībiriideare musā judío masaka āārīmerādere masīmakū gāamemi. Iri kere āsū ārā: “Cristo Īgūyarāguere āārīmī. Irasirirā ūmugasigie Īgū ōātariro āārīrōgue Īgū merā āārīrākuma”.

²⁸ Gua Cristoyamarēta werea. āārīpererārē Īgūyare pémasīdorerā, āārīpereri Marīp̄u guare masīrī sīrī merā buea. Īgū gāāmerōsūta iridorerā, Īgū merā ōārō āārīburo, ārīrā, werea. ²⁹ Irita āārā yū moārī. Cristo turari sīdero bokatīūrō masakare Īgūyare bue, Īgūsāya āārīburi Marīp̄ure s̄erēbosāa.

2

¹ Ire musā masīmakū gāamea. Musāya āārīburi, Laodicea marāya āārīburi, āārīpererā yure ĩamerāya āārīburi b̄ro gūűa, Marīp̄ure s̄erēbosāa. ² Āsū ārī s̄erēa Marīp̄ure: “Guap̄u, Īgūsārē ōārō yūp̄p̄r̄ākumakū irika! Ōārō gāme maīrī merā āārīrikumakū irika! Īgūsārē mū magūyamarē ōārō pémasīmakū irika! Mū magūyamarē pémasīrā, gūűaturari merā āārīrikurākuma. Iripoegue marā masībiriideare ōārō masīrākuma”, ārī s̄erēbosāa. ³ Cristo dita āārīpererere ōārō masīgū, ōārō pémasīgū āārīmī. Īgū dita marīrē Īgūyamarē masīmakū irigu āārīmī. Irire masīrā, ōātariire masīa. ⁴ Gajerā musārē ōārō p̄suyuri werenīrī merā ārīgatobokuma, ārīgū, irire werea. ⁵ Yū musā watopegue āārībirikeregu,

musā merā āārīgú irirosū péñáa. Musārē buro gūñáa. Musā Cristore gūñaturari merā òārò buremurirē musā òārò āārīrikurire pégu, usuyáa.

6 Irasirirā marī Opᵐ Jesucristore buremurā ĩgūrē musā buremunugāderosūta: “Yure iritamugakumi”, āri buremuní, umuriku ĩgū merā òārò āārīnikōāka! 7 ĩgūrē òārò masirā, ĩgūyare irirā āārīka! Gajerā musārē buederosūta piriro marīrò gūñaturari merā ĩgūrē buremunemoka! Umuriku Marīpᵐre: “Ōā”, āri, usuyari sīka!

Jesúre buremurā Marīpᵐ merā òārò āārīrīmarē gojadea

8 Ōārò pémasīka! Masaka ĩgūsā gāamerò buerire, ĩgūsā ārīgatorire pébirikōāka! ĩgūsā iripoegue marā āārīrikudeare, ĩgūsā basi i umumarē ĩgūsā gūñarirē buema. Gajerārē Jesucristoyare buerā meta āārīma. ĩgūsā ĩgūyare pirimakū iriduarā, irasū buema. 9 Cristo, marī irirosū dupukugu āārīgú āārīpereri Marīpᵐ āārīrikurire opagu āārīmi. 10 Musā Cristoyarā āārīmakū, Marīpᵐ musārē ĩgū irirosū òārā āārīmakū yāmi. Cristota umugasi marā, i nikū marā, deyorā, deyomarirā āārīpererā oparā nemorò Opᵐ āārīmi. Irasirirā ārīgatori merā buerārē pébirikōāka!

11 Cristoyarā āārīsīā, dupuma gasirogārē wiirisūbirikererā, wiirinerā irirosū āārā. Masaka musārē irasū āārīmakū iribirima. Marīpᵐ gapu musā Cristoyarā āārīmakū, musārē ĩgū merā taudi āārīmi, musā ñerī uribejarire piriburo, ārīgā. 12 Musā Cristoyarā āārīsīā, deko merā wāiyesūrā, Cristo boa, yásūderosūta musāde ĩgū merā boa, yásūnerā irirosū waabu. Boanerā ñerirē neō irinemomasībema. Irasirirā musā wāiyesūrā, musā iripoegue ñerò iriunadeare piririre imurā iribu. Musā irasū wāiyesūmakū, Marīpᵐ Cristo boadiguere masūderosūta musādere ĩgū merā masūnerā irirosū āārīmakū iridi āārīmi. “Marīpᵐ ĩgū turari merā Cristore masūdi āārīmi”, āri buremumakū, musārē irasiridi āārīmi òārī gapure iriburo, ārīgū. 13 Iripoeguere musā ñerò iridea waja peamegue waabonerā āārīnerā āārībú. Marīpᵐyarā āārībirisīā, irasū āārīnerā āārībú. ĩgū dorerire opabirisīā, irire iribirinerā āārībú. Daporare pama Marīpᵐ marīrē ĩgū merā irasū òārò āārīnimurā āārīmakū yāmi. Cristo boadea merā irasū yāmi. ĩgū boadea merāta āārīpereri marī ñerī irideare kātidi āārīmi. 14 Iripoegue Marīpᵐ ĩgū dorerire marīrē: “Āsū irika!” āri pidi āārīmi. Marī iri dorerire tarinugānerā āārīkerepuru, Cristo curusague boadea merā marī ñerī iridea wajare kātipeokōādi āārīmi. 15 Irasū āārīmakū, Cristo curusague boari merā wātēa oparārē, ĩgūsārē dorerā turarārē tarinugākōādi āārīmi. Irasirigu ĩgū ĩgūsārē tarinugādeare gajerārē masīmakū iridi āārīmi.

Umugasimarē, Marīpᵐyare iritnyaka! āri gojadea

16 Irasirirā gajerā musārē doreduarā: “Irire baarā, irire iirirā ñerirē irirā yāa”, āri werewumamakū irasū pékōāka! Bojoriku, abe deyoanariku, semanariku bosenarī āārīrīnarirē ĩgūsā judío masaka irirosū musā iridwabirimakū werewuaridere irasū pékōāka! 17 Iripoegue Marīpᵐ marīrē ĩgū dorerire pidi āārīmi, ĩgū marīrē Cristo merā iritamuburire pémasīburo, ārīgū. Daporare Cristo iri dorerire iripoegu ejadigū āārīmi marī ñerò iridea wajare taubu. 18 ĩgūsā musārē doreduarā: “Gajerā nemorò āārā”, āri gūñakererā, masaka péurogue: “Gajerā nemorò āārībea”, āri weregorenama. Marīpᵐre wereboerārē buremurā, ĩgūsārē: “Iritamuka guare!” āri sērēma. “Kērò irirosū Marīpᵐ guare imudeare iābu”, ārīmoāmarā: “Masītarinugārā āārā”,

ārī gūñadima. Īgūsā basi gūñarōsū yáma. Irasirirā mūsārē: “Gua irirosū iribirimakū, diayemarē iribea”, ārī werewuamakū irasū pékōāka! ¹⁹ Īgūsā Cristore b̄remubema. Marī gapu Īgūrē b̄remurī bumarā, Īgūyarā āārīsīā, Īgūya dupu irirosū āārā. Īgūta marīrē doregu, marī dipuru āārīmi. Irasirīgu, Marīpu gāāmerōsūta marīrē Īgūya dupu irirosū āārīrārē gāme iritamu, Īgūrē b̄remunemomakū yāmi.

²⁰ Mūsā, Cristo boaderosūta Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārīsīā, mūsārē doredharā i ūmumarē Īgūsā gūñarōsū buerire b̄remubirikōāka! Mūsā ñerō iririre pirikererā, Cristoya buerire b̄remukererā, ĩnasirirā Īgūsā dorerire iridhari dapa? ²¹ Īgūsā gāāmerōsū āsū ārī buema: “Irinorē baabirikōāka! Irinorē ñeābirikōāka!” ārīma. Īgūsā irire irasū ārīmakū, ĩnasirirā Īgūsā dorerire yajuri? ²² Īgūsā doreri: i ūmuma pereburi, masaka Īgūsā gūñarī merā bueri āārā. Irasiriro wajamāa. ²³ Īgūsā dorerire irirā: “Marīpuare ōārō masīrī merā Īgūrē b̄remurā yāa”, ārī gūñadima. Īgūsā dupure ñerō tarimakū irirā, “Goepeyari merā Marīpure b̄remurā yāa”, ārī gūñadima. Īgūsā dorerire irirā, masaka péuogue: “Gajerā nemorō āārībea”, ārī weregorenakererā, diayemarē irirā irirosū iriadima. Īgūsā dorerire irikererā, Īgūsā ñerī haribejarire piribema. Irasiriro Īgūsā doreri wajamāa.

3

¹ Marīpu Cristore boadiguere masūderosūta mūsādere Īgū merā masūnerā irirosū āārīmakū iridi āārīmi ōārī gapure iriburo, ārīgū. Irasirirā mūsā iro dupuyuro ñerī irideare piri, ūmugasimarē Cristoyare gāāmeke! Irogue Cristo Īgū Pagu diaye gapu doagu āārīpererārē doregu āārīmi. ² Ūmugasimarē gūñanīka! I ūmumarē gūñanībirikōāka! ³ Mūsā Cristoyarā āārīsīā, Īgū boaderosūta mūsāde Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībū. Irasirirā boanerā ñerīrē neō irinemomasīmerā irirosū mūsā iripoegue ñerō iriunadeare piribu. Daporare Cristo merā Marīpu puogue masaka ĩberogue perebiri okari opamurā āārā. ⁴ Irasirirā, Cristo marīrē okari sīgū i ūmugue dupaturi aarimakū, ūmugasigūe Īgū gosewasiri āārīrōgue Īgū merā waarākoa.

Iro dupuyuro ñerī irideare pirika! ārī gojadea

⁵ Irasirirā i ūmuma ñerī iririre pirikōāka! Neō sugu mojōsiabirikeregu, nomeō merā āārībirikōāka! Neō sugu mojōsiabirikerego, ūmū merā āārībirikōāka! Ñerā seyarō ñerō irirā irirosū iribirikōāka! Ñerī haribejarire iribirikōāka! Gajinorē opadharā, buro gāāmebirikōāka! Masaka Marīpure gāāmerō nemorō gajino gapure gāāmerā, keori weadeare b̄remurā irirosū yāma. ⁶ Iri ñerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārā āārīma. Irasirīgu Īgūsārē buro wajamoāgukumi. ⁷ Iripoeguere iri ñerīrē irirā irirosū mūsā āārīunanerā āārībū. ⁸ Dapora āārīpereri i ñerīrē pirika! Guarire, sītīrīrē, gajerārē ñerō gūñarīrē, gajerārē ñerō kere werenīrīrē, ñerī guyasīūrī werenīrīrē pirikōāka! ⁹ Gāme ārīgatobirikōāka! Mūsā Cristoyarā āārīsīā, mūsā Īgūyarā āārīburi dupuyurogue āārīrikūnaderosū neō āārībea. Mūsā ñerī iririkūnadeare pirinerā āārā. ¹⁰ Mūsā Cristoyarā ñajāmākū, Marīpu mūsārē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmi. Irasirīgu mūsārē Īgū ōāgū āārīrōsū āārīmakū yāmi. Mūsārē Īgūrē ōārō masīnemoburo, ārīgū, irasū yāmi. ¹¹ Irasirirā marī Cristoyarā āārīrā: judio masaka, judio masaka āārīmerāde, dupuma gasirogārē wiirisūnerā, wiirisūbirinerāde, gajī nikū marā, masīmerāde, moāboerimasā, moāboerimasā āārīmerāde, Marīpu iūrōrē

surosü äärã. Cristo marĩ äärĩpererã Opũ äärĩmi. Irasirigũ äärĩpererã ĩgũyarã merã äärĩmi.

¹² Irasirirã musã Marĩpu beyenerã, õarã, ĩgũ maĩrã äärĩrã äsũ äärĩrikũka! Gajerãrẽ bopoñarĩ merã ĩãka! ĩgũsarẽ õarõ usuyari merã iritamuka! “Gajerã nemorõ äärã”, ãrĩ gũñabirikõõaka! Musãrẽ ñerõ irikerepuru, irasũ pẽñakõõaka! Gũñaturaka! ¹³ Guari marĩrõ gajerãrẽ bopoñarĩ merã ĩãka! Gajerã merã gãme turianerã, ĩgũsã musãrẽ ñerõ irideare ĩgũsarẽ kãtika! Marĩ Opũ musã ñerĩ irideare kãtidi äärĩmi. ĩgũ kãtiderosũta musãde musã merãmarã musãrẽ ñerõ irideare kãtika! ¹⁴ I doreri nemorõ musãrẽ: “Gajerãrẽ buro maĩ buremuka!” ãrã. Musã irasirirã äärĩpererã gajerã merã õarõ äärĩrãkoa. ¹⁵ Marĩpu marĩrẽ siuñajãrĩ merã äärĩrikumakũ yãmi. Irasirirã musã merãmarã merã õarõ äärĩka! Marĩ ĩgũyarã su bumarãta äärã. Marĩpu marĩrẽ irasũ äärĩmurãrẽ pĩdi äärĩmi. Irasirirã ĩgũrẽ: “Õãa”, ãrĩ, usuyari sĩnikõõaka!

¹⁶ Cristoya kerere gũñanikõõaka, irire masĩnemomurã! Õarõ pẽmasĩrĩ merã ĩgũyarẽ gajerãrẽ bueka! Goepeyari merã wereka, ĩgũsãde ĩgũyarẽ õarõ iriburo, ãrĩrã! Irasirirã Salmos wãikuri gojadea pũgue Marĩpuya bayarire, gajĩ ĩgũrẽ buremurĩ bayarire ĩgũrẽ bayapeoka! Õarõ gũña buremurĩ merã bayapeoka! Irasirirã Marĩpure: “Õãa”, ãrĩ, usuyari sika! ¹⁷ Marĩ Opũ Jesús usuyaburosũta äärĩpereri musã iririre, äärĩpereri musã werenĩrĩrẽ õarõ yujupũrãkuri merã irika! Irasirirã, Jesús iritamurĩ merã Marĩpure: “Õãa”, ãrĩ, usuyari sika!

Pablo Jesũre buremurãrẽ: “Äsũ irika!” ãrĩ gojadea

¹⁸ Musã marãpũkũrã nome, Cristo marĩ Opũyarã nome äärĩsĩã, musã marãpusãmarãrẽ õarõ yujuka! ¹⁹ Musã marãpokurã, musã marãposã nomerẽ maĩ buremuka! ĩgũsarẽ turibirikõõaka! ²⁰ Musã ĩgũsã pũrãde äärĩpereri musã pagusãmarã dorerire tarinũgãbirikõõaka! Musã irasirimakũ, marĩ Opũ õarõ usuyagukumi. ²¹ Musã ĩgũsã pagusãmarãde musã pũrãrẽ turi, ĩgũsarẽ guamakũ iribirikõõaka, bujawereri merã yujupũrãkuri, ãrĩrã! ²² Moãboerimasã, äärĩpereri musã oparã i umũ marã dorerire yujuka! ĩgũsã ĩũrõrẽ, ĩgũsã ĩãberoguedere õarõ moãka! ĩgũsã musãrẽ õarõ gũñaburire ĩgũsã ĩũrõ direktã õarõ moãmakũ õãbea. Musã, marĩ Opũre goepeyari merã buremurã äärĩsĩã, musã oparãdere õarõ merã yujuka! ²³ Äärĩpereri musã iririre, õarõ yujupũrãkuri merã irika! Masakare moãboekererã, diayeta marĩ Opũre Cristore moãboerã äärã. Irasirirã musã oparãrẽ õarõ moãboeka! Irasũ moãboerã, Cristore moãboerã irirosũ yãa. ²⁴ Musã irasirimakũ, Cristo musãrẽ wajarigukumi. ĩgũyarãrẽ: “Äsũ sigura”, ãrĩdeare musãrẽ sigukumi. Musã irire masĩa. Musã marĩ Opũre Cristore moãboerã äärã. ĩgũta musã Opũgorã äärĩmi. ²⁵ Marĩpu ñerõ irirãrẽ ĩgũsã ñerõ iridea waja wajamoãgukumi. ĩgũsarẽ äärĩpererãrẽ surosũ ĩãgũ, keoro wajamoãgukumi. Neõ sugũ tariwewebirikumi.

4

¹ Musã oparã, musãrẽ moãboerimasãrẽ diayemarẽ irika! ĩgũsarẽ õarõ opaka! Ire musã masĩa. Musãde Opũ opãa. Musã Opũ umũgasigue äärĩgũ Marĩpu äärĩmi.

² Umũrikũ õarõ gũña pẽmasĩ, Marĩpure sërẽnikõõaka! ĩgũrẽ: “Õãa”, ãrĩ, usuyari sika! ³ Marĩpure guaya äärĩburidere sërẽbosaka! Gua Cristoya kerere iripoegue marã masĩbirideare gajerãrẽ buedũakoa. Irasirirã Marĩpure gua

Īgūsārē iri kerere òārō bueburire sērēbosaka! Y_u iri kerere wereri waja daporare peresugue āārā. ⁴ Irasirigū Marīpure yaa āārīburire musā sērēbosamakū gāamea. Marīpure Īgū dorederosūta Cristoya kerere gajerārē pēmasīma òārō y_u wereburire sērēbosamakū gāamea.

⁵ Jesúre bāremumerārē pēmasīrī merā òārō irika! Īgūsārē Īgūyare wereka! Īgūsā merā musā āārīrōpā Īgūsārē òārō irika, Īgūsāde Jesúre bāremuburo, āārā! ⁶ Gajerā merā weretamurā, òārō merā weretamuka! Òārī direta werenika! Musā irasirirā gajerā Īgūsā Jesúyamarē musārē sērēñamakū, òārō masīrī merā y_ujurākoa Īgūsārē.

Pablo òādoretīnudea

⁷ Tīquico, marīyagu marī maīgū, Jesúre bāremugū āārīmi. Īgū y_u āārīkūrire musārē weregukumi. Marī Op_uyare bueg_u, y_u merā moāgū āārīmi. Neō iri moārīrē piribemi. ⁸ Musā p_urogue Īgūrē iriua, g_ua āārīkūrire masī, musārē gūñatura, usuyamakū iriburo, ārīgū. ⁹ Onésimo merā Īgūrē iriua. Īgūde Jesúyare neō piribemi. Musāya makāmu, marīyagu marī maīgū āārīmi. Īgūsā pērā g_ua naāsū waadeare āārīpererire wererākuma musārē.

¹⁰ Aristarco y_u merāmu, y_u merā peresugue āārīgū musārē òādoremi. Marcoc òādoremi. Īgū Bernabé pagumu āārīmi. Musā p_urogue Īgū ejamakū, òārō merā Īgūrē bokatīrīñeāka, y_u musārē werederosūta! ¹¹ Jesús wāikūgū, gajerā “Justo” wāiyedi musārē òādoremi. Īgū, Marcos, Bernabé merā y_ure moātaturā āārīma. Īīsā ʎrerāta gajerā judío masaka Jesúre bāremurā watopeguere y_ure moātatumama, masaka Marīp_u Īgūyarārē doreri kerere pēburo, āārīrā. Īgūsā y_ure iritamurī merā gūñatura, usuyāa. ¹² Epaf_uras musāya makāmude musārē òādoremi. Īgū Cristoyagu Īgūrē moāboeg_u āārīmi. Marīpure sērēgū, turaro musāya āārīburire sērēbosanīkōāmi. Marīpure òārō gūñaturanī, Īgū gāamerōsū iriburo, ārīgū, irasū sērēbosami. ¹³ Īgū Marīpure musāya āārīburire turaro sērēbosamakū Īāa. Laodicea marāya āārīburire, Hierápolis marāya āārīburidere turaro sērēbosami. Īgū irasirimakū Īāgū, musārē irire diaye werea. ¹⁴ Duturu Lucas, marī maīgū musārē òādoremi. Demade òādoremi.

¹⁵ Ōāburo marīyarā Laodicea marā. Nīnfa wāikūgode òāburo. Jesúre bāremurā igoya wiig_ue nerērāde òāburo. ¹⁶ I pūrē y_u gojadea pūrē musā nerērōgue bue Īmu odo, Laodicea marādere iriuka, Īgūsāde Īgūsā nerērōgue bue Īmuburo, āārīrā! Irasirirā Īgūsārē gajī y_u gojadea pūrē ñeārā, musāde iri pūrē bue Īmuka! ¹⁷ Āsū ārīka Arquipore: “Marī Op_u Jesúyagu mu āārīmakū, mārē Īgū moārīrē pīdī āārīmi. Irasirigū irire òārō moāyuarīkuka!” ārīka Īgūrē!

¹⁸ Y_u Pablo, yaa mojō merā ire gojāa: “Musārē òādorea”. Peresugue y_u āārīrē gūñā, Marīpure yaa āārīburire sērēbosaka! Òārō āārīka musā! Marīp_u musārē òārō iritamuburo.

Iropāta āārā.

Pablo

1 TESALONICENSES

Pablosā Tesalónica marārē òǎdoredea

¹ Y_u Pablo, y_u merāmarā Silvano, Timoteo merā m_usā Tesalónica marārē Jesúre b_uremurārē òǎdoredea. M_usā Marīp_uyarā, marī Op_u Jesucristoyarā āārā. Irasirig_u m_usārē i papera pūrē gojāa. Marīp_u āārīngū, marī Op_u Jesucristo m_usārē òārō iritamu, siuñajārī merā āārīrik_umakū iriburo.

Pablo, Tesalónica marā Jesúre b_uremurīrē gojadea

² G_ua Marīp_ure m_usāya āārīburire sērēbosarā, m_usā òārō iririre gūñāa. Irasirirā ĩgūrē: “M_u iritamurī merā òārō yāma”, ārī, _usuyari sīnikōāa. ³ ĩgūrē sērērā, āsū ārī sērēa: “G_uap_u, Tesalónica marā m_u magū Jesucristore b_uremusīā, ĩgūyare òārō irirā yāma. Maīrī merā gajerārē òārō iritamuma. Marī Op_u Jesucristo dupaturi aariburire _usuyari merā yūsīā, ñerō tarikererā gūñaturama. Irasirig_u ĩgūsārē irire iriduúbirimakū irika!” ārī sērēa. ⁴ Guayarā, Marīp_u m_usārē maīmi. ĩgūta m_usārē beyedi āārīmī, ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. G_ua irire masīa. ⁵ M_usārē Jesús masakare tauri kerere wererā, g_ua masīrī merā werebiribu. Òāgū deyomarīgū turari merā gap_u m_usārē iri kerere wereb_u. G_ua m_usārē òārō iritamudeare masīsīā, g_ua iri kerere weremakū pérā: “Diayeta āārā”, ārī masīb_u.

⁶ Irasirirā, g_ua irideare iānerā āārīsīā, g_ua iriderosū, irasū āārīmakū Jesucristo iriderosū irirā dujabu. Ñerō tarikererā, Òāgū deyomarīgū iritamurī merā Jesúya kerere _usuyari merā pé, b_uremunugāb_u. ⁷ M_usā irasirideare pérā, āārīpererā Jesúre b_uremurā, Macedonia nikū marā, òō Acaya nikū marā: “Marīdere ĩgūsā irirosūta āārīrikuro gāamea”, ārīma. ⁸ M_usā merāta āārīpererogue marā marī Op_u Jesúya kerere pépereakōāñurā. Macedonia marā, Acaya marā dita iri kerere pérā meta iriñurā. Āārīpererogue marā m_usā Marīp_ure b_uremurīrē masīsiañurā. Irasirirā g_ua ĩgūsārē irire werenemobirikoa. ⁹ ĩgūsā gap_u g_ua m_usā puro ejamakū, m_usā guare òārō bokatīrīñeādeare gajerāguere werema. Gaji m_usā keori weadeare b_uremurīrē pīrikōā, Marīp_u gap_ure b_uremu, ĩgū gāāmerī direta irinugādeare werema. ĩgū diayeta Marīp_u okanīgū āārīmī. ¹⁰ M_usā, ĩgū magū Jesús _umugasig_ue āārīgū i _umug_ue dupaturi aariburire òārō _usuyari merā yūrā iriayuro. Marīp_u Jesúre boadiguere masūdi āārīmī. Jesúta marīrē peameg_ue b_uro wajamoāsūbonerārē taug_u āārīmī.

2

Pablo Tesalónicag_ue ĩgū buedeare gojadea

¹ Guayarā, m_usā ire òārō masīa. G_ua m_usā puro āārīrā, ubu āārīrīrē irirā meta iribu. G_ua buerire pérā, wārā m_usā Jesúre b_uremunugāb_u. ² G_ua m_usā puro waaburi dupuyuro Filipogue āārīb_u. G_ua irogue āārīmakū, iro marā guare ñerō iri, ñerō ārī buridama. M_usā irire masīa. M_usāya makā marāde guare ñerō iriduakerep_u, Marīp_u guare iritamumi. Irasirirā gūiro marīrō gūñaturari merā ĩgū masakare tauri kerere m_usārē wereb_u. ³ G_ua m_usārē: “Iri kerere b_uremuka!” ārī wererā, diayema āārīrīrē b_uremumakū gāāmeb_u. M_usārē ñerō iriduārā, ārīgatorī merā buerire b_uremumakū iriduārā meta iribu. ⁴ Marīp_u ĩgū gāāmederosūta guare ĩgū masakare tauri kerere

weremurārē beyepídi āārīmí. Irasirirā, masaka gua merā usuyaburo, ārīrā meta iri kerere werea. Marīpu gāāmerī gapure iriduarā, irire werea. Īgūta āārīpereri marī gūñarīrē iāmasīgū āārīmí. ⁵ Musā masīa. Gua musā puro āārīrā, musārē ōārō werenigatori merā gua gāāmerīrē irimakū iriduarā meta iribu. Musārē niyerure āiduarā ārīgatori merā wererā meta iribu. Marīpude irire masīmi. ⁶ Gua Marīpuya kerere wererā, musā guare: “Ōārō buema”, ārimakū iriduarā meta yāa. Gajerāde guare irasū ārimakū neō gāāmebea. ⁷ Gua, Cristo buedoregu beyepīnerā āārisiā, musārē: “Guare iritamuka!” āribonerā āārīkererā, neō irasū āribiribu. Sugo pago igo pūrārē maīrī merā ōārō korerōsūta musārē maīrī merā ōārō korebu. ⁸ Musārē buro maīsiā, Marīpuya kerere ōārō iriduari merā buebu. Āārīpereri gua irimasīrī merā musārē iritamubu. Musārē maīsiā, irasiribu. ⁹ Musā guayarā, gua musā merā āārīrā buro moādeare gūñakoa. Musārē Marīpuya kerere buerā: “Guare iritamuka!” ārīduabirisiā, gua baaburire wajarimurā āmurī, āamirī moābu.

¹⁰ Gua iririkarire musā masīa. Marīpude masīmi. Gua, musā Jesúre buremurā merā āārīrā, gua musārē ōārō irirā, diayema iribu. Irasirirā gajerā guare: “Nerō yāma, waja oparā āārīma”, neō ārimasībirima. ¹¹ Idere musā masīa. Sugu pagu īgū pūrārē ōārō wereri merā īgūsārē gūñaturamakū irirosūta gua musādere āārīpererārē irasiribu. ¹² Marīpu musārē īgūyarārē dorerogue īgū ōārō gosewasirirogue musā āārīmurārē beyedi āārīmí. Irasirirā musārē īgūyarārē: “Īgūyare ōārō irinīkōāka!” ārī werebu.

¹³ Gua musārē Marīpuya kerere weremakū pérā, musā: “I Marīpuya werenirīgora āārā”, ārī buremubu. “Masakaya werenirī meta āārā”, āribu. Gua, musā irasirideare gūñarā, Marīpure usuyari sinīkōāa. Īgū musārē īgūya kerere buremurārē iri merā musā gūñarīrē, musā iririre ōārī gapure gorawayumakū yāmi. ¹⁴ Guayarā, musā Jesucristore buremurā āārimakū iārā, musāya nikū marā musārē ñerō tarimakū iriañurā. Musārē waarōsūta Judea nikū marādere Marīpyarādere waaró iriyuro. Īgūsā Jesucristore buremurā āārimakū iārā, īgūsāya nikū marā judío masaka īgūsārē ñerō tarimakū iriañurā. Judío masaka Jesúre gāāmemerā āārisiā, īgūrē buremurārē ñerō tarimakū iriañurā. ¹⁵ Īgūsā ñekūsāmarā Marīpuya kerere weredupuyunerārē wējēderosū, marī Opu Jesúdere wējēnerā āārīmá. Guadere gua musāya makāgue āārimakū, ñerō iri, beowiuma. Marīpu, īgūsā irasirideare neō gāāmebemi. Īgūsā āārīpererārē gāāmebema. ¹⁶ Judío masaka āārīmerārē peamegue waabirikōāaburo, ārīrā, gua īgūsārē Jesúyare buedumamakū, judío masaka Jesúre gāāmemerā guare kāmudadima. Guare īgūyare weredorebirima. Irasirirā īgūsā ñerō iririre nemoró irisiā, wáro waja opama. Īgūsā daporata Marīpu buro wajamoāsūmurā dujasiana.

Pablo Tesalónica marārē īgū dupaturi iāgū waaduarire gojadea

¹⁷ Guayarā, gua musā purogue āārānerā wiridero puru mērōgā tarikerepuru, musārē gūñanīkōā, dupaturi buro iārā waadudibu. ¹⁸ Wári gua musārē iārā waadudibu. Yu Pablo wári: “Irogue waagara”, ārīnadibu. Gua waaduariku, wātī gapu gua waaduarire kāmutanami. ¹⁹⁻²⁰ Musāta guare usuyamakū irirā, guare musā ōārō iriburimarē gūñaturamakū irirā āārā. Irasirirā musārē iārā waadudibu. Marī Opu Jesucristo i āmugue dupaturi aarimakū, musā ōārō irideare gūñarā, gua īgūrē: “Īgūsāta āārīma, guare buro usuyamakū irinerā. Gua mūyare buemakū pérā, murē buremunugāma.

Muayare òãrò iritayaniókòãma”, ãrĩ wererãkoa. Irasirirã musã merã buro usuyáa.

3

¹⁻² Musãya kerere péduarã bokatũbirikubu. Irasirirã, Timoteore: “Ígúsãrê ìãgũ waaka!” ãrĩ iriubu. “Gua gapu Atenague dujarãkoa”, ãrĩbu. Timoteo marĩyagu, Marĩpure moãboegu, gua merã Jesucristoya kerere buegu ããrĩmi. “Ígũ Jesúyare buemakũ pérã, gũñaturari merã ìgũrê buremunemorãkuma”, ãrĩrã, ìgũrê iriubu. ³ Musã Jesucristore buremurĩ waja gajerã musãrê ñerò iriañurã. Irasirirã, musã Jesúyare neò piribirikòãburo, ãrĩrã, Timoteore musã purogue iriubu. Marĩ Jesúre buremurĩ waja gajerã marĩrê ñerò irirãkuma. ⁴ Ire masia musã. ⁴ Iro dupuyuro gua iroge musã merã ããrĩrã, irire ãsũ ãrĩ weresiabu: “Marĩ Jesúre buremurĩ waja ñerò tarirãkoa”, ãrĩbu. Gua ãrĩderosũta gajerã marĩrê ñerò irirã yama. Musã irire masisia. ⁵ Irasirigu, musãrê: “¿Jesúre gũñaturari merã buemunikòãkuri?” ãrĩ sêrêña, musãya kerere péduagu bokatũbirisã, Timoteore iriubu. “Gũñaturanerãrê gajipoe irigu wãtĩ ìgúsãrê Jesúya buerire buremuduumakũ irikumi, gua irire ubugora bueyo”, ãrĩ gũñarikubu. Irasirigu Timoteore musã purogue iriubu.

⁶ Daporare, Timoteo, musãrê ìãgũ ejadi òdguere goejasiami. Ígũ òãrĩ musãyare kerekũ goejami. Musã piriro marĩrò Jesúre òãrò gũñaturari merã buremurĩrê, musã gãme maĩrĩrê, guare were goejami. Guare maĩrĩ merã gũñanikòãyuro. Gua musãrê ìãduarosũta, musãde guare buro ìãduayuro. ⁷ Irasirirã, musã Jesúre buremurĩrê pérã, gua ñerò tarikererã, òãrò yujupũrãkuri merã usuyáa. ⁸ Marĩ Opu Jesúre musã buemunimãkũ pérã, dapaguetã siuñajãrĩ opãa. ⁹ Irasirirã musãrê gũñarã, Marĩpure buro usuyari sia. Nasiri usuyari sibokatũmasiña mãa. ¹⁰ Umurĩ, ñamirĩ Marĩpure: “Gua ìgúsãrê ìãrã waaburire ãmubosaka!” ãrĩ, buro sêrêã. Musãrê Jesúya kerere wereyuwarikurã waaduãkoa, ìgũrê òãrò buremunemoburo, ãrĩrã.

¹¹ Marĩpu ããrĩngũ, marĩ Opu Jesucristo guare iritamuburo. Guare musãrê ìãrã waaburire ãmu, iriuburo. ¹² Marĩ Opu musãrê nemorò gãme maĩwãgãnimãkũ iriburo. Gua musãrê maĩrosũta musãde gajerã ããrĩpererãrê gãme maĩnemomãkũ iriburo. ¹³ Musãrê ìgũrê piriro marĩrò òãrò gũñaturari merã buemunimãkũ iriburo. Irasirirã, marĩ Opu Jesús ããrĩpererã ìgũyarã merã ì umugue dupaturi aarimãkũ, Marĩpu ããrĩngũ ìurògue ìgũ iritamurĩ merã ñerĩ marĩrã, waja opamerã ããrĩrãkoa.

4

Pablo Jesúre buremurãrê: “Marĩpu gããmerĩ direta irika!” ãrĩ gojadea

¹ Daporare marĩ Opu Jesús doreri merã musãrê ãsũ ãrĩ werea: “Gua musãrê: ‘Ásũ iriro gããmea’, ãrĩ buederosũta irika, Marĩpu gããmerĩ direta irimurã! Daporare musã ìgũ gããmerĩrê irirã iriyayuro. Irasirirã: ‘Irire nemorò irinemoka!’” ãrĩ werea. ² Gua buedeare musã masia. Irire buerã, marĩ Opu Jesús doreri merã musãrê buebu.

³ Marĩpu musãrê ñerĩ marĩrã ããrĩmakũ gããmemi. Irasirirã: marãpo marĩrã, marãpokurã, marãpo marĩrã, marãpokurã gãmebirabirikòãka! ⁴ Musãku ñerò iri ìmurò marĩrò goepeyari merã musã marãposã nomerê opaka! Gajerã musã irasirimãkũ ìãrã: “Òãrò yama”, ãrĩ ìãrãkuma. ⁵ Marĩpure masĩmerã irirosũ, nomerê ñerò iriduarĩ merã uribejabirikòãka! ⁶ Muayagu marãpore gãmebirarã, igo marãpudere ñerò irikoa. Irinorê iribirikòãka! Marĩpu irasirirãnorê buro

wajamoãgukumi. Gua musârê irire weresiabu. ⁷ Marîpu marîrê ñerîrê iriburo, ârîgû meta beyepîdi âârîmî. Îgû gâamerî direta iridoregû, marîrê beyepîdi âârîmî. ⁸ I buerire gâamemerâ, gua direta gâamemerâ meta yâma. Marîpudere gâamebema. Marîpu marîrê îgû gâamerî direta iridoregû, Ôãgû deyomarîgûrê iriudi âârîmî. Ôãgû deyomarîgû ñerî opabi âârîmî.

⁹ Musâ sugû pûrâ irirosû gâme maîrî tamerârê gojabea. Marîpu îgû basi musârê gâme maïdoresiadi âârîmî. ¹⁰ Musâ irasûta iriayuro. Marîpu musârê dorederosûta âârîperero Macedoniague âârîpererâ Jesûre bûremurârê maïayuro. Musâ gâme maîrî merâ âârîkerepuru: “Nemorô gâme maïnemoka!” ârî werea. ¹¹ Gâme îaturiro marîrô ôârô âârîrikuka! Gajerâya âârîrinorê gûnariku, Îgûsârê werewuabirikôaka! Musâyama âârîburi gapure gûña, ôârô moârîku, âârîkôaka! Gua musâ purogue âârîrâ, ire musârê weresiabu. ¹² Musâ ôârô moârâ, gajerârê baari sérêbirikoa. Musâ moârî merâ musâ baaburire oparâkoa. Musâ irasirimakû îârâ, Jesûre bûremumerâ gopeyari merâ musârê îârâkuma.

Pablo marî Opû dupaturi i âmugue aariburire gojadea

¹³ Guayarâ, musârê boanerâ waaburire weredukoa, irire masîburo, ârîgû. Jesûre bûremurâ boarâ, îgû merâ âârînîrâ waarâkuma. Musâ irire masîrâ, musâyârâ Jesûre bûremurâ boamakû, bûro bujawerebirikoa. Jesûre bûremumerâ gapû, Îgûsâyârâ boamakû, bûro bujawererâkuma. Îgûsâ irirosû bûro bujawerebirikoa. ¹⁴ Marî ire bûremua. Jesûs boadigue masâdi âârîmî. Îgû dupaturi i âmugue aarimakû, Îgûrê bûremurâ boanerârê Marîpu Îgûrê masûderosûta Îgûsârê masûgukumi. Masû odo, îgû âârîrôgue âïmurîagukumi.

¹⁵ Marî Opû Jesûs weredeare musârê werea. Jesûs dupaturi i âmugue aarimakû, Îgûrê bûremurâ boanerâ masâ, âïmurîâsûrâkuma. Îgûsâ purû, marî Jesûre bûremurâ okarâde âïmurîâsûrâkoa. ¹⁶ Âsû waarokoa. Marî Opû Jesûs Îgû basita âmugasigue âârîdi bûro turaro werenîrî merâ aarigukumi. Îgû aarimakû, Marîpure wereboerâ opude werenîgukumi. Marîpuyaru puridirude busurokoa. Irasû waamakû, Jesûre bûremurâ boanerâ masâpurorirâkuma. ¹⁷ Îgûsâ purû, marî okarâde Jesûre bûremurâ, Îgûsâ merâ mikâyeborigue murîa, irogue Jesûre bokatîrîrâkoa. Êmugasigue Îgû merâ âârînîkôârâkoa. ¹⁸ Musâ basi irire gâme werenîka! Irasîrîrâ gâme gûnaturamakû irîrâkoa.

5

¹ Irinû, iropâ âârîmakû, Jesûs dupaturi aarigukumi, ârîrî tamerâ masîña maa. Irasîrigû iri tamerârê gojabea. ² Musâ masîsiâa. Sugû yajarimasû ñami merâ gûñaña marîrô yajagu ejarosû, Jesûde marî gûñabîrîripoe ejagukumi. ³ Jesûre bûremumerâ Îgû dupaturi aarîburi dupuyorogârê: “Gua gûiro marîrô ôârô âârîkôâa”, ârî gûnarâkuma. Îgûsâ irasû gûñaripoere Îgûsârê wârî ñerî waarokoa. Sugo nomeô nijîpo âârîgô, majîgû nijîwãgûgô pûrîsûrôsû, Jesûre bûremumerâ irasûta gûñaña marîrô bûro ñerô tarîrâkuma. Neô sugû tarîbirikumî. ⁴ Masaka Jesûre bûremumerâ, naîtîârôgue âârîrâ irirosû âârîma. Musâ gapû Îgûsâ irirosû âârîbea. Irasîrîrâ Jesûs dupaturi i âmugue aarimakû, yajarimasûrê îãgukarâ irirosû waabirikoa. ⁵ Musâ âârîpererâ Jesûyarâ âârâ. Irasîrîrâ âmû boyorogue âârîrâ îãmasîrôsû Jesûs aariburire masîa. Jesûre bûremumerâ gapû naîtîârôgue âârîrâ irirosû âârîma. Irasîrîrâ ñami merâ îãmasîberosû Jesûs aariburire masîbema. ⁶ Irasîrîrâ ñami merâ kârîrâ irirosû âârîbirîkôârâ marî! Jesûs dupaturi aariburire gûñamerâ, kârîrâ

irirosū āārīma. Marī gapu Īgū aariburire pémasīrī merā gūñanikōārā! Mejārā irirosū iribirikōārā! Diayema gapure irirā! ⁷ Masaka ñamirē kārikuma. Mejārīmasā ñamirē mejākuma. ⁸ Marī Jesúyarā gapu ūmu boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā ōārō pémasīrī merā diayemarē irinikōārā!

Sugu surara gāmewējērōge waabu, Īgūya koretibire kāmutaḡu, kōme surirore sāñakumi. Īgū irirosūta marīde Jesúre buremurī merā, marī gāme maīrī merā, wātīrē Īgū marīrē irire pirimakū iriduarire kāmutarā! Surara Īgūya dipurure kāmutaḡu, kōme perore peyakumi. Īgū irirosūta marīde, Jesú marīrē taḡu aariburire: “Diayeta aarigukumi”, ārī masīrī merā wātīrē Īgū marīrē: “Irasū waabirikoa”, ārīḡatorire kāmutarā! ⁹ Marīpu marīrē wajamoābu meta beyepīdi āārīmī. Marī ñerō iridea wajare marī Opu Jesucristo merā taubu, marīrē beyepīdi āārīmī. ¹⁰ Jesús Īgū merā āārīnikōāburo, ārīḡū, marīrē boabosadi āārīmī, marī ñerō iridea wajare wajarigu. Irasirirā Īgū dupaturi aarimakū, Īḡārē buremurī boanerā, marī okarāde Īgū merā āārīnikōārākua. ¹¹ Irire gūñarā, musā irinīrōsū nemorō gāme iritamū, gūñaturamakū irika! Irasirirā Jesúre buremunemorākua.

Pablo Jesúre buremurārē weretūnudea

¹² Guayarā, musārē turaro merā āsū ārī weredukoa. Marī Opuya kerere musārē wererārē gopeyari merā iāka! Marī Opu Īgūsārē musārē ōārō doreburo, ārīḡū, beyepīdi āārīmī, musārē ōārō āārīrikaburire, ōārō iririkaburire buedoreḡu. ¹³ Īgūsā musārē irire buerā, marī Opuyare ōārō irirā yāma. Īgūsā irasirimakū iārā, Īgūsārē buro buremurī merā, buro maīrī merā iāka! Gāme turiro marīrō ōārō āārīrikuka!

¹⁴ Guayarā, gajī musārē āsū ārī weredukoa doja. Moādūamerārē moādoreka! Gūñaturamerārē gūñaturamakū irika! Jesúre buremuturamerārē iritamuka, Īḡārē buremunemoburo, ārīrā! Āārīpererā merā guaro marīrō bopoñarī merā ōārō irika!

¹⁵ Musārē gajerā ñerō irimakū, Īgūsārē gāmibirikoaka! Ōārī gapure musāyarārē, āārīpererā gajerādere ōārō irinikōāka!

¹⁶ Musā Jesúyarā āārīsīā, usuyari merā āārīnikōāka! ¹⁷ Musā noó waaró, musā noó āārīrō, Marīpure gūña, Īḡārē musāya āārīburire sērēnikōāka! ¹⁸ Musārē gajīnu ñerō waamakū, ōārō waamakūdere Marīpure usuyari sīnikōāka! Marīpu, marī Jesucristore buremurārē irire irimakū gāāmemi.

¹⁹ Ōāḡū deyomarīḡū, musā gūñarīḡue Īgū weremakū, irire kāmutabirikōāka! Īḡū dorerire ōārō yujuka! ²⁰ Sugu Jesúre buremugū Ōāḡū deyomarīḡū masīrī sīrī merā, Marīpu weredoredeare weremakū pérá, irire doo buridabirikōāka! ²¹ Ubu gapu Īgūsā weremakū, ōārō pékūinū, gūñaka! “¿Diayeta wereri?” ārī masīduarā, irasirika! Ōārī bueri āārīmakū, iri gapure irika! ²² Noó ñerī āārīmakū, irire iribirikōāka!

²³ Marīpu siuñajārī merā āārīrikumakū irigu musārē ōārō, ñerī marīrō, Īgū gāāmerī direta iririkumakū iriburo. Musā ñerī opabirimakū, musāya gūñarīḡue ōārī direta opamakū, musāya dupari merā ñerō iribirimakū iriburo. Musārē waja opamerā āārīmakū iriburo. Īḡū irasirimakū, marī Opu Jesucristo dupaturi aarīḡū, musārē waja opamerā āārīmakū bokajagukumi. ²⁴ Marīpu musārē Īḡuyarā āārīburo, ārīḡū, beyepīdi, i āārīpererī Īgū musārē: “Āsū irigūra”, ārīdeare diayeta irigukumi.

Pablo ōādoretūnudea

²⁵ Guayarã, musãde Marĩpure guaya ããrĩburire sãrãbosaka!

²⁶ ããrĩpererã iro marã Jesúre buremurãrẽ, ãgũ marĩrẽ maĩrõsũta maĩrĩ merã õãdoreka!

²⁷ Marĩ Opũ Jesucristo doreri merã i pũrẽ ããrĩpererã ãgũrẽ buremurãrẽ siiu neeõ, bue ãmuka!

²⁸ Marĩ Opũ Jesucristo musãrẽ õãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

2 TESALONICENSES

Pablo Tesalónica marārē òǎdoredea

¹ Y_u Pablo, y_u merāmarā Silvano, Timoteo merā m_usā Tesalónica marārē Jesúre b_uremurārē òǎdorea. M_usā Marīp_uyarā, marī Op_u Jesucristoyarā āārā. Irasirig_u m_usārē i papera pūrē gojāa. ² Marīp_u āārīnīg_u, marī Op_u Jesucristo m_usārē òārō iritamu, siuñajārī merā āārīrik_umakū iriburo.

Pablo, Jesucristo ñerō irirārē wajamoōg_u aariburire gojadea

³ G_uayarā, m_usā Jesucristore b_uremudero nemorō ĩgūrē b_uremunemo, gāme maīnemo iriayuro. Irasirirā g_ua m_usārē gūñarā, diayema irirā Marīp_ure _usuyari sīnīkōārō gāāmea. G_ua irasirimakū òārokoo. ⁴ G_ua noó waaró, m_usāyamarē gajerārē Marīp_uyarārē ĩgūsā nerērōgue _usuyari merā werea. M_usā Jesúre b_uremurī waja masaka m_usārē ñerō irikerep_u, neō ĩgūrē b_uremuduúbea. M_usārē ñerō waamakūdere gūñaturakōāa. Irire ĩgūsārē werea. ⁵ I merāta marī masīa. M_usā Marīp_uyarā āārīrī waja gajerā m_usārē ñerō irikerep_u, gūñaturanīkōāa. Irasirig_u Marīp_u diayema irig_u m_usārē: “Yaarārē dorerogue aarika! Yaarā, òārā āārā”, ārīgukumi.

⁶ Marīp_u diayema irig_u āārīsīā, m_usārē ñerō tarīmakū irinerārē ñerō tari-makū irīgukumi. ⁷⁻⁸ M_usārē ñerō tarinerārē, guadere òārō siuñajārī bokamakū irīgukumi. Marī Op_u Jesús aarirīn_u āārīmakū irasirīgukumi. Jesús _umugasi-gue merā aarīgá, ĩgūrē wereboerā turarā merā, peame _ujūrī pūrā watopegue dijarīgukumi. ĩgūya kerere pēd_uamerārē, Marīp_ure gāāmemerārē b_uro wajamoōg_u aarīgukumi. ⁹ ĩgūsā ñerō iridea waja perebiri peamegue beósūrākuma. Irasirirā, marī Op_u turag_u āārīrōgue neō waabirikuma. ĩgū gosewasirire neō ĩārō marīrōgue beodijusūrākuma. ¹⁰ ĩgū aarirīn_urē ĩgūyarā ĩgūrē b_uremurā āārīpererā ĩgūrē ĩārākuma. ĩgūrē ĩārā: “Diayeta òātarig_u, turatarig_u, āārīpererā oparā nemorō Op_u āārīmī”, ārī, ĩāguka, b_uro _usuyarākuma. M_usāde, g_ua m_usārē ĩgūyare buedeare b_uremusīā, ĩgūsā merā _usuyarākoā.

¹¹ G_ua irire gūñarā, Marīp_ure m_usāya āārīburire āsū ārī sērēbosanía: “G_uap_u, m_u ĩgūsā y_u gāāmerī direta irirā āārīburo, ārīg_u, ĩgūsārē beyepīdi āārībú. Irasirig_u ĩgūsārē m_u gāāmerōsūta āārīrik_umakū irika! ĩgūsā āārīpereri murē b_uremurī merā òārō irid_uarire iriyuwarik_uburo. ĩgūsārē m_u turari merā irasirimakū irika!” ārī sērēbosāa. ¹² M_usā irire irimakū ĩārā, gajerā, marī Op_u Jesúre goepeyari merā ĩārākuma. ĩgū m_usārē: “Yaarā āārīma, òārō yāma”, ārī ĩāgukumi. Marīp_u, marī Op_u Jesucristo m_usārē iritamu, b_uro maīmakū, irasū waarokoo.

2

Pablo, ñeg_u aariburire gojadea

¹ G_uayarā, daporare marī Op_u Jesucristo aariburire, ĩgū marīrē needn_u, ĩgū p_urogue āimurīburire weregura. ² Gajerā m_usārē: “Marī Op_u i _umugue dupaturi aarirīn_u ejasiāa”, ārīmakū gūñarik_ubirikōāka! Irire pēwisibirikōāka! Gajerā: “Irire Òāg_u deyomarīg_u yare irasū ārī wereami”, gajerā: “Sug_u guare irasū ārī wereami”, gajerā: “Pablosā irasū ārī gojanerā āārīmá”, ārībokuma. Irire pērā, gūñarik_ubirikōāka! ³ Ārīgatosūbirikōāka! Marī Op_u Jesús aariburin_u

dupuyuro āsū waarokoa. Wārā masaka Marīpu dorerire tarinugārākuma. Irasiriripoe sugu ñerō iri, tarinugāgūgora deyoagukumi. Īgūta p rebiri peamegue beosūbu āārīgukumi. ⁴ Īgū Marīpure ĩaturigu, āārīpereri masaka Marīpuhare buremurīrē ñerō ārī werenīgukumi. Īgū direta buremumakū gāamegukumi. Irasirigu ĩgūrē buremudoregu: “Yūta āārā, ūmugasiguema musā Opū”, ārīgū, Marīpuya wiigue ñajāa, doanagukumi.

⁵ Yū, musā pūroge āārīgū, irire musārē werebu. ¿Musā irire gūñaberi? ⁶ Musā Īgū ñegū aariburire kāmūtature masīa. Īgū aariburire kāmutanemobirimakū aarīgukumi. ⁷⁻⁸ Īgū wāri ñerī iriburire marī masībirikererupu, ñerī Īgū iririno āārīsīa. Īgū aariburire kāmūtagu gajerogge āāsūgukumi. Īgūrē āiadero pupu, ñegū gapu aarīgukumi. Īgū ñerō iriri masīsūrokoa. Pupu marī Opū Jesucristo dupaturi i ūmuge aarīgū, puriri merā, ĩgū turari merā ñegūrē wējēgukumi. Īgū gosewasiriri merā aarīgū, ĩgūrē beodediugukumi. ⁹ Ñegū aarīgū, wātēa opu Satanás iritamurī merā ejagukumi. Irasirigu wātī turari merā wāri iri ĩmugukumi. “Ūmugasiguema turari merā iri ĩmugū yāa”, ārīgatogukumi. ¹⁰ Wāri Īgū ñerō iriri merā p rebiri peamegue waamurārē ĩgū ārīgatorire buremumakū irīgukumi. Īgūsā Marīpuya diayema āārīrīrē buremubirisīā, iri ārīgatorire buremurākuma. Irasirirā tausūbirikuma. ¹¹ Īgūsā diayema āārīrīrē buremudwabiri waja, Marīpu ĩgūsārē irire masībirimakū irīgukumi, ārīgatori gapure buremuburo, ārīgū. ¹² Irasirirā āārīpererā ĩgūsā Marīpuya diayema āārīrīrē buremudwamerā āārīsīā, ñerō iririre buro iridwanemorākuma. Irasirigu Marīpu ĩgūsārē wajamoādediugukumi.

Pablo, Marīpu ĩgū beyenerārē tauburire gojadea

¹³ Guayarā, musā marī Opū Jesús maīrā, Marīpu beyenerā āārā. Irasirirā gua musārē gūñarā, Marīpure usuyari sīnīkōārō gāamea. Neōgoragueta musārē beyedi āārīmī peamegue waabonerārē taugu. Ōāgū deyomarīgū turari merā musārē ĩgūyarā āārīmakū iribu, musā diayema āārīrīrē buremuburo, ārīgū, beyedi āārīmī. Irasirirā tausūmurā āārā. ¹⁴ Marīpu ĩgū tauri kerere gua musārē buedea merā musārē siudi āārīmī, marī Opū Jesucristo ōārī oparire ĩgū merā opaburo, ārīgū.

¹⁵ Irasirirā piriro marīrō gūñaturaka! Gua musā pūroge āārīrā buedeare, irasū āārīmakū gua musārē gojadeare gūña, irire iritayaka! ¹⁶⁻¹⁷ Marī Opū Jesucristo basita, irasū āārīmakū Marīpu āārīnīgū musārē āārīpereri musā werenirī, musā iririkurire gūñaturari merā ōārō āārīrikumakū iriburo. Marīpu marīrē bopoñari merā maīgū, p rebiri gūñaturari opamakū irigu, ĩgū ōārī sīburire: “Oparākoa”, ārī masīmakū irigu āārīmī.

3

Pablo: “Guaya āārīburire Marīpure sērēbosaka!” ārī gojadea

¹ Guayarā, musārē āsū ārī gojatūnua. Guaya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Musā, gua marī Opūya kerere buedeare pé buremubu. Irasirirā, wārā masaka musā iriderosūta gua buerire pé buremuburire, ĩgūsā guare ōārō bokatīrīñeāburire Marīpure sērēbosaka! ² Surāyeri masaka Jesúya kerere buremubema. Irasirirā masaka diayema irimerā ñerā guare ñerō iribirikōāburo, ārīrā, Marīpure serebosaka! ³ Marī Opū: “Āsū irigura”, ārīderosūta musārē gūñaturamakū irīgukumi. Ñegūrē, musārē ĩgū ñerō

iriduarire kāmutaḡakumi. ⁴ Gwa musārē iridorederosūta irirā irikoa. “Irire marī Opu iritamurī merā oārō irinikōārākuma”, āri b̄remua. ⁵ Marī Opu Jesucristo, Marīpu musārē maīrīrē masīnemomakū iriburo. Īgū ñerō tarigu ḡūñaturaderosūta musādere ḡūñaturamakū iriburo.

Pablo moādoredea

⁶ Gwayarā, Jesucristo marī Opu wāi merā ĩḡū dorero merā musārē werea. Gajerā Jesūre b̄remurā moāduamerārē, gwa musārē buedeare irituyamerārē wapikunemobirikōāka! ⁷ Musā masīa. Musādere gwa iriderosūta iriro ḡāāmea. Gwa musā merā āārīrā, ḡajino iriro marīrō āārībiribu. ⁸ Neō sugure waja-marīrō s̄erē, baabiribu. Musārē gariboduamerā, ūmurī, ñamirī gwa baaburire moā wajatabu. ⁹ Gwa musārē bueri waja: “Guare baari ejoka!” ārībonerā āārīkererā, neō irasū ārībiribu. Musārē: “Āsū iriro ḡāāmea”, āri imuduārā gwa basi moā wajata baabu. ¹⁰ Gwa musā merā āārīrā, musārē āsū ārību: “Baaburi moā wajataduabino baabirikōāburo”, ārību. ¹¹ Gajerā musā iriri kerere guare āsū āri werema: “Surāyeri ĩḡūsā merā moāmerā āārīma. Moābirikererā, wāri irimoāmarī merā gajerārē garibogorenarā yāma”, ārīma. ¹² Gwa marī Opu Jesucristo wāi merā ĩḡū dorero merā irasirirānorē: “Irimoāmarīrē iropāta irika! Musā baaburire, musā ḡāāmerīnorē moā wajataka!” āri werea.

¹³ Gwayarā, gariborero marīrō oārīrē irinikōāka! ¹⁴ Gwa dorerire i pūge gojarire tarinḡāḡūnorē ĩāmasī, ĩḡūrē guyasīūrō tariburo, ārīrā, wapikubirikōāka! ¹⁵ ĩḡūrē wapikubirikererā, musārē ĩaturigure irirosū ĩābirikōāka! Musā pagumārē wererosū ĩḡūrē wereka, oārīrē iriburo, ārīrā!

Pablo oādoretūnudea

¹⁶ Marī Opu ĩḡū basi marīrē siuñajārī merā oārō āārīrikamakū irigu musārē āsū iriburo. Musā noó waaró, musārē gajerosū waamakū, siuñajārī sīnikōāburo. Musā āārīpererā merā āārīburo.

¹⁷ Yu Pablo, yu basita i oādorere gojāa. Yu musārē gojanarōsūta gojāa. Irasirirā musā: “Īḡāta gojañumi”, āri ĩāmasīrākoa. ¹⁸ Marī Opu Jesucristo musā āārīpererārē oārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.

Pablo

1 TIMOTEO

Pablo Timoteore òãdoredea

¹ Y_H Pablo m_{ar}ē òãdoreea. Jesucristo, Marīp_H marīrē peamegue waabon-erārē taug_H dorederosūta y_{are} pidi āārīmī ĩgūyare buedoreg_H. ĩgūrēta, ĩgū marīrē òārō iriburire yūrā yāa. ² M_H diayeta y_H magū irirosū āārīgū āārā. Irasirig_H m_{ar}ē ire gojāa. Marīp_H āārīnīgū, marī Op_H Jesucristo m_{ar}ē iritamu, bopoñarī merā ĩā, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo ārīgatori merā buerire pédorebiridea

³ Y_H Macedonia nikūgue waagū, m_{ar}ē Efesogue dujadoreb_H, irore surāyeri ārīgatori merā buerārē: “Iropāta bueka!” ārī weredoreg_H. ⁴ ĩgūsārē: “Iripoegue marā ĩgūsā basi ĩgūsā gūñarī merā kere wereunadeare, m_{as}ā ñekūsāmarā iririkunadeare gūñanībirikōāka!” ārī wereka! Marī irire gūñanīrā, iri merā gāme guaseo, Marīp_H marīrē iridorerire iribeaa. “Marīp_H y_{are} iritamugukumī”, ārī b_{ure}murī mērāta ĩgū marīrē dorerire irimasīa.

⁵ Marīp_H marīrē: ñerīrē opamerā, ĩgū ĩūrō waja opamerā āārā, ārī gūñarā, diaye Jesucristore b_{ure}murā āārīmakū gāāmemi. Irasirig_H òārīrē doremi. Marī irasū āārīrā, ĩgūrē, gajerādere òārō maīrākoa. ⁶ Surāyeri irire t_{ay}anemobema. Irasirirā gajī ubu āārīrīrē gāme guaseoma. ⁷ Marīp_H Moisére doreri pídeare gajerārē buerimasā āārīduakererā: “I āsū ārīduaro yāa”, ārī bukererā, ĩgūsā buerire pémasībema.

⁸ Marī masīa. Marīp_H Moisére doreri pídeare diaye buemakū òāgorāa. Marīp_H masakare iri dorerire tarinūgārīrē masīdoreg_H, irire pidi āārīmī. ⁹ Iri dorerire buerā, ire masīrō gāāmea. Marīp_H iri dorerire pígu, diayema irirārē diayema iridoreg_H meta pidi āārīmī. Iri dorerire irimerā gap_{ure} irire pidi āārīmī, diayema gap_{ure} masīburo, ārīgū. Iri dorerire tarinūgārārē, ñerārē, ñerō iririkārārē, ĩgūrē b_{ure}mumerārē, ĩgūya buerire gāāmemerārē, ĩgūsā pagūsāmarārē wējērārē, masakare wējébéorārē, ¹⁰ nome merā ñerō irirārē, ūma merā ñerō irirā nomerē, ūma seyaro ñerō irirārē, nome seyaro ñerō irirārē, masakare ñeā gajerāguere duarārē, ārīgatorikūrārē, ārīgatori merā: “Āsū irirākoa”, ārīdeare irimerānorē, āārīpererā òārī buerire kāmūtaduarārē iri dorerire pidi āārīmī. ¹¹ I òārī bueri, Marīp_H masakare tauri kerere wereri āārā. Marīp_H òatarig_H y_{are} i kerere masakare weredoreg_H pidi āārīmī.

Pablo, Marīp_H ĩgūrē bopoñarī merā ĩārīrē gojadea

¹² Y_H marī Op_H Jesucristore _{us}yari sīa. ĩgū y_{are}: “Ōārō buegukumī”, ārī gūñagū ĩgūyarārē iritamudoreg_H beyepīdi āārīmī. Irasirig_H ĩgū turarire y_{are} sīdi āārīmī. ¹³ Iro dupuyurogue y_H Jesucristore ñerō werenī, ĩgūrē b_{ure}murārē ñerō iri: “Īgū òābemi”, ārīnaba. Y_H ĩgūrē b_{ure}mubirisīā, y_H ñerō iririre: “Ñerō irig_H irikoa”, ārī gūñabirisīā, irasiriba. Irasirikerep_{ure}, Marīp_H y_{are} bopoñarī merā ĩāgū, beyedi āārīmī. ¹⁴ Marī Op_H y_{are} b_{uro} maīgū òārō irimi. ĩgū y_{are} Jesucristore b_{ure}rumakū, gajerādere maīmakū irimi. Marīrē Jesucristo merā ĩgūrē b_{ure}rumakū, gajerādere maīmakū irimi.

¹⁵ I y_H wereburi diayeta āārā. Āārīpererā irire b_{ure}murō gāāmea. Jesucristo ñerō irirārē ĩgūsā ñerī iridea wajare taug_H, i ūmūguere aarīdi āārīmī. Y_{uta} āārīpererā nemorō ñerō iritarinūgādi āārā. ¹⁶ Y_H irasū āārīkerep_{ure}, Marīp_H

yare bopoñarĩ merã Ìãmi. Irasirigũ, Jesucristo yare neõ perebiri bopoñarĩrẽ masĩmakũ irimi. Gajerãrẽ Jesucristore buremurãrẽ Ìgũ yare bopoñarõsũta Ìgũsãdere bopoñarĩrẽ masĩmakũ irigũkumi. Pũru Ìgũsãrẽ Ìgũ pũro perebiri okari opamakũ irigũkumi. ¹⁷ Irasirirã Marĩpure: “Õãtarigũ, turatarigũ ããrã”, ãrĩ, usuyari sĩnikõãrã! Ìgũta marĩ Opũ ããrĩnikõãgũkumi. Ìgũ neõ boabirikumi. Ìgũ suguta Marĩpu ããrĩmi. Deyomarĩgũ, masĩtarigũ ããrĩmi. Irasũta ããrĩmi.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, mũ yũ magũ irirosũ ããrã. Irasirigũ yũ mũrẽ: “Ãsũ irika!” ãrĩ werea. Iro dupuyuro Marĩpu mariyarãrẽ mũ iriburire mũrẽ weredoredi ããrĩmi. Irasirigũ, Ìgũsã mũrẽ: “Marĩpũyare Ìgũ turaro merã ãsũ irigũkoa”, ãrĩ werederosũta Ìgũrẽ buremurĩrẽ piriro marĩrõ gũñaturari merã irika! “Marĩpu Ìũrõ ñerõ iridea waja opabea”, ãrĩ, õãrõ gũñagũ ããrĩka! Surãyeri: “Ñerĩrẽ iribirikõãrõ gããmea”, ãrĩ gũñakererã, ñerõ irima. Irasirirã Jesũyare buremurĩrẽ poyanorẽma. ²⁰ I, Himeneorẽ, Alejandroe irasũta waabu. Irasirigũ Ìgũsã pẽrãrẽ wãtẽa opũ Satanãs Ìgũ gããmerõ iriburo, ãrĩgũ, Jesũre buremurã merã ããrĩnemodorebiribu. Marĩpure ñerõ ãrĩ werenĩnemobirikõãburo, ãrĩgũ, irasiribu.

2

Marĩpure sërẽrã ãsũ iriro gããmea, ãrĩ gojadea

¹ Mũsãrẽ ãsũ iridorepũroria. ããrĩpererãya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosaka! Ìgũsãrẽ õãrõ iritamu, bopoñarĩ merã Ìãburo, ãrĩrã, Ìgũsãrẽ sërẽbosaka! Ìgũrẽ: “Mũ merã usuyãa”, ãrĩka! ² Oparãya ããrĩburire, masakare dorerã ããrĩpererãya ããrĩburidere Marĩpure sërẽbosaka, õãrõ doreburo, ãrĩrã! Ìgũsã õãrõ doremakũ, goepiyari merã Marĩpure buremu, Ìgũ gããmerĩ direta iri, õãrõ siuñajãrĩ merã ããrĩrikurãkoa. ³ Marĩ gajerãya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosamakũ õãgorãa. Irire marĩ irimakũ Ìãgũ, Marĩpu marĩrẽ taugu usuyari merã marĩrẽ Ìãmi. ⁴ Ìgũta ããrĩpererã masakare perebiri peamegue waabirimakũ gããmemi. Diayema ããrĩrĩdere masĩmakũ gããmemi. ⁵ Ìgũ suguta Marĩpu ããrĩmi. Jesucristo, Marĩpu merã marĩ masakare õãrõ ããrĩmakũ ãmubosagu suguta ããrĩmi. Ìgũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩmi. ⁶ Ìgũ curusague boari merã ããrĩpererã masakare Ìgũsã ñerĩ iridea wajare wajaribosadi ããrĩmi Ìgũsãrẽ taugu. Irasirigũ Marĩpu Ìgũ masakare irire masĩmakũ iriripoe ejamakũ, iri kerere wererãrẽ were-doremi ããrĩpererã masĩburo, ãrĩgũ. ⁷ Jesucristo judio masaka ããrĩmerãrẽ iri kerere weredoregu, Ìgũsãrẽ Ìgũrẽ buremurĩrẽ, Ìgũyama diaye ããrĩrĩrẽ yare buedoregu pĩmi. Irire diayeta mũrẽ werea. ãrĩgãtogu meta yãa.

⁸ Yũ ããrĩperero marã ãmarẽ guaro marĩrõ, gãme guaseoro marĩrõ Marĩpũyare õãrõ irirãrẽ mojõrĩ soemu, Marĩpure sërẽmakũ gããmea. ⁹ Nomerẽ, ãma merã ñerõ irirã nome sãñarõsũpero sãñabirimakũ gããmea. Õãrõ keoro Ìgũsãrẽ ejari surĩre sãñaburo. Gajerã Ìgũsãrẽ: “Õãrõ deyoma”, ãrĩ gũñamakũ iridũarã, Ìgũsãya poañapure wũũapuwea nome ããrĩdũari direta gũñarikũbirikõãburo. Ìgũsãya dupũridere oro merã, perla wãikũri yeri wajapari yeri merã iridea merã mamubirikõãburo. Wajapari suridere sãñabirikõãburo. ¹⁰ Masaka Ìgũsãrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ gũñaburo, ãrĩrã, ãsũ gapũ iriburo. Gajerã nome: “Marĩpure buremua”, ãrĩrã nome irirosũta õãrĩrẽ iriburo. ¹¹ Jesũre buremurã nerẽrõgue nerẽrãrẽ Marĩpũyare buerimasã bueripoere nome werenĩrõ marĩrõ buremurĩ merã pẽburo. ¹² Mũsã nerẽrõgue nerẽmakũ, nome ãmarẽ buebirikõãburo. Ìgũsãrẽ dorebirikõãburo. Werenĩrõ

marĩrõ buerimasã buerire pẽburo. ¹³ Āsũ ããrã. Marĩpu Adãrẽ iripuroridi ããrĩmĩ. Pũru Evare iridi ããrĩmĩ. ¹⁴ Adán, wãtĩ ãrĩgatosũdi meta ããrĩdi ããrĩmĩ. Eva gapũ wãtĩ ãrĩgatorire bũremusĩã, Marĩpu dorerire tarinũgãdeo ããrĩmõ. ¹⁵ Irasũ ããrĩkerẽpũru, igo pũrãkũdea merã* Jesũre bũremu, gajerãrẽ maĩ, ñerõ iribiri, diayema gapũre irirãno tausũrãkuma.

3

Jesũre bũremurã oparãyamarẽ gojadea

¹ I yũ wereburi diayeta ããrã. Sugũ Jesũre bũremurã opu ããrĩduagu, õãrĩ moãrĩrẽ iriduagu ããrĩmĩ. ² Irasiriduagũno ãsũ ããrĩburo. Masaka: “Ñerõ irigu ããrĩmĩ”, ãrĩsũña marĩgũ, sugoreta marãpokũgu, pẽmasĩrĩ merã iririkũgu, diayemarẽ irigu, masaka bũremusũgũ, ĩgũya wii gãmeñajãrã ejarãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãgũ, gajerãrẽ õãrõ buegu ããrĩburo. ³ Neõ mejãbi, gãmekẽãduabi, gajerã merã guaseobi, ñerõ iriri merã niyeru wajataduabi ããrĩburo. Irasirirõno irigu: masakare bopoñari merã iritamugũ, niyerure ãaribejabi ããrĩburo. ⁴ ĩgũya wii marãrẽ õãrõ doremasĩgũ, ĩgũ pũrãrẽ bũremurĩ merã ĩgũrẽ õãrõ yũjumakũ irigu ããrĩburo. ⁵ ĩgũya wii marãrẽ doremasĩbi, Marĩpũre bũremurĩ bumarãrẽ irota nemorõ koremasĩbirikumi. ⁶ Sugũ Jesũre bũremurã opu ããrĩduagu maama bũremunũgãgũ ããrĩbirikõãburo. Maama bũremunũgãgũ gajipoe irigu ĩgũ: “Gajerã nemorõ ããrã yũ”, ãrĩ gũñabokumi. Irasũ ãrĩ gũñagũ, wãtĩ gũñaderosũ gũñabokumi. Irasirigu Marĩpu wãtĩrẽ wajamoãderosũ ĩgũrẽ iribokumi. ⁷ Irasirigu Jesũre bũremurã opu ããrĩbu Jesũre bũremumerã: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩsũgũ ããrĩburo. ĩgũ õãrĩrẽ iribirimakũ ããrã, ĩgũrẽ ñerõ werenĩbokuma. Wãtĩ ĩgũrẽ ñerĩ iridorerire iribokumi.

Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamurãyamarẽ gojadea

⁸ Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamurãde masaka bũremusũrã ããrĩburo. Ārĩgatori marĩrõ wererã, mejãmerã, ñerõ iriri merã niyerure wajataduamerã ããrĩburo. ⁹ Jesũya diayema ããrĩrĩrẽ Marĩpu marĩrẽ ĩmudeare piriõ marĩrõ bũremurã: “Marĩpu ĩũrõ waja opabea”, ãrĩ gũñarã ããrĩburo. ¹⁰ ĩgũsãrẽ sóoburi dupuyuro ĩgũsã ããrĩrikãrĩre õãrõ ĩãburo. Pũru ĩgũsã õãrõ ããrĩrikãrĩre ĩã odo: “Waja opabema”, ãrĩ, ĩgũsãrẽ sóoburo. ¹¹ Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamurã nomeo irasũta masaka bũremusũrã ããrĩburo. Gajerãrẽ ñerõ kere ãrĩ weremerã nome, pẽmasĩrĩ merã irirã nome, õãrĩrẽ irinĩrã nome ããrĩburo. ¹² Sugũ Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamugũ sugoreta marãpokũgu, ĩgũ pũrãrẽ, gajerãrẽ ĩgũya wii marãrẽ õãrõ doremasĩgũ ããrĩburo. ¹³ Jesũre bũremurã oparãrẽ iritamurã õãrõ iritamumakũ ããrã, gajerã ĩgũsãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩrãkuma. Irasirirã gũro marĩrõ gũyasĩrĩrĩ marĩrõ gũñaturari merã ĩgũsã Jesucristore bũremurĩrẽ gajerãrẽ wererãkuma.

Jesũyamarẽ gojadea

¹⁴⁻¹⁵ Mata yũ mu pũroge waaduadãa. Waaduakerẽgu, gajipoe irigu waa-masĩbirikoma. Mu, sugũ igo parãmerã ããrĩturiaguya gubure kũrĩmakũ, ĩgũ gapũ muya dipurure kuramitũgukumi”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesũ, Eva pũrãkũdi parãmerã ããrĩturiaguta, marĩ ĩgũrẽ bũremurãrẽ taugu ããrĩmĩ.

* **2:15** Génesis 3:15: Eva Marĩpu dorerire tarinũgãdero pũru, Marĩpu ããrĩnĩgũ pĩrũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Īgo nomeõ murẽ ĩãduabirikumo. Dapagã merã igo parãmerã ããrĩturiarãde mu parãmerã ããrĩturiarãrẽ ĩãduabirikuma. Mu, sugũ igo parãmerã ããrĩturiaguya gubure kũrĩmakũ, ĩgũ gapũ muya dipurure kuramitũgukumi”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesũ, Eva pũrãkũdi parãmerã ããrĩturiaguta, marĩ ĩgũrẽ bũremurãrẽ taugu ããrĩmĩ.

Īgūsāta Marīṗuya diayemarē būremurā, gajerārē irire buerā āārīma. ¹⁶ Marī: “I diayeta āārā”, āri masīa. Marīṗuya diayema, marī dupuyuro masībiridea, Īgū marīrē Īmudea ōātaria. I āsū āārā:

Marīṗu magū marī irirosū dupukugū deyoadi āārīmī. Ōāgū deyomarīgū: “Īgū diayema irigū āārīmī”, āriīrē marīrē masīmakū iridi āārīmī.

Marīṗure wereboerā Īgūrē Īānerā āārīmā. Īgūyarā Īgūya kerere āārīperero marārē werenerā āārīmā. Irasirirā i āmūguere masaka Īgūrē būremunerā āārīmā. Pūru Marīṗu āmūgasigue Īgūrē āīmūfadi āārīmī.

4

Pablo Timoteore Jesúre būremudinerā Īgūrē būremuduúrāyamarē gojadea

¹ Ōāgū deyomarīgū ire pémasīma ōārō marīrē weremi. I āmū pereburi dupuyuro surāyeri masaka Jesúre būremudinerā Īgūrē būremuduúrākuma. Wātēa āriḡatorire, wātēaya buerire pétuyarākuma. ² Irigatorikurā irire buemakū pérā: “Ōārī bueri āārā”, āri gūñarākuma. Āriḡatori merā buekererā, Īgūsā basi: “Īerō irirā yāa”, neō āri gūñabirikuma. ³ Masakare: “Marāpokubirikōāka! I baarire baabirikōāka!” ārīma. Marīṗu āārīpereri marī baaburire iridi āārīmī. Irasirirā marī Jesúre būremurā diayemarē masīrā, Īgūrē: “Ōāa”, āri, usuyari sī odo, baarire baamasīa. ⁴ Āārīpereri Marīṗu iridea ōārī āārā. Irasirirā Īgū irideare: “Gāāmebea”, āribirikōārā! Īgūrē: “Ōāa”, āri, usuyari sī odo, baaro gāāmea. ⁵ Marīṗu Īgū irideare: “Ōāa”, āri weresiadi āārīmī. Irasirirā marī baaburi dupuyuro Īgūrē: “Ōāa”, āri, usuyari sīmakū, marī baarire ōārī waamakū yāmi.

Pablo Jesúre moāboegnyamarē weredeā

⁶ Mū, i yū weredeare Jesúre būremurārē buegū, Jesucristore ōārō moāboegu āārīgukoa. Irasirigū Marīṗuya werenirī marī būremurīrē, Īgūyare ōārī buerire mū ōārō irituyarire gūñaturari merā būremunemogukoa. ⁷ Masaka i āmūmarē Īgūsā basi Īgūsā gūñarī merā kere wererire pébirikōāka! Iri Marīṗuya āārībea. Marīṗu gāāmerī direta irituyawāgānīka! ⁸ Marī ōārō moāpaumakū ōāgorāa. I nemorō Marīṗu gāāmerīrē ōārō irimakū ōātaria. Īgū gāāmerīrē iripaurā, i āmūguere marī Īgū merā ōārō āārā. Pūru āmūgasiguedere Īgū merā āārīrākoā. ⁹ Iri yū wereri diayeta āārā. Āārīpererā irire: “Diayeta āārā”, āri būremurō gāāmea. ¹⁰ Irasirirā marī gajerārē Marīṗuyare buerā, űerō tari, būro moāa. Marīṗu okanīgū marīrē ōārō iriburire usuyari merā yūsīā, irasū yāa. Īgū āārīpererārē taugu āārīmī. Jesúre būremurā direta taugukumi Īgū pūro āārīburo, āriḡū.

¹¹ Jesúre būremurārē iri āārīpereri yū āriīrē iridore, bueka! ¹² Gajerā, mū maamū āārīmakū Īārā, mūrē péduabiribokuma. Irasirigū, Jesúre būremurārē mūrē péburo, āriḡū, ōārīrē werenīka! Ōārō irinīka! Gajerārē maīka! Jesúre būremutūyanīkōāka! Marīṗu Īūrō űerī marīgū āārīka! Mūrē Īākūīburo, āriḡū, irasirīka! ¹³ Yū, mū pūrogu ejaburo dupuyuro Jesúre būremurā nerērārē Marīṗuyare gojadea pūrē bue Īmuka! Īgūsārē: “Āsū āārīrikaka!” āri wereka! Marīṗuyare ōārō bueka, Īgūsā irire masīnemoburo, āriḡū! ¹⁴ Iro dupuyuro Marīṗu Jesúre būremurā oparā mūrārē mūrē weredoredi āārīmī. Irasirigū, Īgūsāya mojōrī merā mūrē űapeomakū, Īgū turarire sīdi āārīmī, Īgū weredorederosūta mū Īgūyare irimasīburo, āriḡū. Irasirigū, Īgū mūrē irimasīrī sīrīrē kātibirikōāka!

¹⁵ Irire gũña, irinika, ããrĩpererã mu Marĩpũyare irimasĩnemo wãgãrire iãburo, ãrĩgũ! ¹⁶ “¿Oãrõ irigu yãri?” ãrĩ gũñagũ, mu iririkũrire, gajerãrẽ mu buerire gũñaka! Oãrĩ direta irinika! Irasirirã mu, murẽ pénerãde tausũrãkoa.

5

Pablo Timoteore: “Jesúre bũremurãrẽ ãsũ irika!” ãrĩ gojadea

¹ Murãrẽ turibirikõãka! Mũpũre mu õãrõ irirosũta murãdere õãrõ bũremurĩ merã wereka! Mu pagupũrãrẽ mu õãrõ irirosũta maamarãdere bũremurĩ merã wereka! ² Mũpore mu õãrõ irirosũta murã nomedere õãrõ bũremurĩ merã wereka! Mu pagupũrã nomerẽ mu õãrõ irirosũta nõomedere ñerõ uarĩbejaro marĩrõ õãrõ bũremurĩ merã wereka!

³ Wapiweyarã nome iritamusũña marĩrãrẽ iritamuka! ⁴ Wapiweyo pũrãkũdeo ããrĩmakũ, parãmerãkũdeo ããrĩmakũdere Ìgũsã igore iritamuburo, ðo Ìgũsãrẽ masũdea waja. Irasũ iritamurã, Marĩpũ Ìgũsãyarãrẽ iritamudoredoresũta irirã yãma. Ìgũsã irasiriri merã Marĩpũre usũyari merã iãmakũ yãma. ⁵ Bopogo wapiweyo igoyarã marĩgõ: “Marĩpũ yare iritamugukumi”, ãrĩ gũñamo. Irasirigo umurĩ, ñamirĩ Marĩpũre: “Iritamuka yure!” ãrĩ sërënikõõmo. ⁶ Gajego wapiweyo igo gãamerĩ direta irimoãmagõ, okago ããrĩkerego, boadeo irirosũ Marĩpũ gãamerĩrẽ irimasĩbeo ããrĩmo. ⁷ Iri ããrĩpereri wapiweyarã nomerẽ iritamurĩmarẽ yũ murẽ gojarire Jesúre bũremurãrẽ wereka, gajerã Ìgũsãrẽ: “Ñerõ yãma, Ìgũsãyarãrẽ iritamubema”, ãrĩ werewũbirikõõburo, ãrĩgũ! ⁸ Sugũ Ìgũyarãrẽ, Ìgũya wii marãdere õãrõ korebi: “Jesúre bũremubema”, ãrĩgũ irirosũ yãmi. Jesúre bũremumerã nemorõ ñerõ irigu ããrĩmi.

⁹ Wapiweyarã nomerẽ iritamuburi dupuyuro, papera pũgue ãsũ ããrĩrã nomerẽ gojatúka! Bũro, sesenta bojori nemorõ opago, sugureta marãpũkũdeo ããrĩburo. ¹⁰ Masaka: “Igo õãrĩrẽ irigo ããrĩmo”, ãrisũgõ, igo pũrãrẽ õãrõ masũdeo, igoya wiire gãmeñajãrã ejarãrẽ õãrõ bokatũrĩñeãgõ, moãboego irirosũ Jesúre bũremurãrẽ iritamugõ, ñerõ tarirãrẽ iritamugõ, ããrĩpererãrẽ bopõñari merã iãgõ, gajino õãrĩrẽ irinĩgõ ããrĩburo.

¹¹ Wapiweyarã nome, nõomeweya nome ããrĩmakũ, i papera pũgue gojatũbirikõõka! Ìgũsã Cristoyare iridũaro nemorõ ãma merã ããrĩdũarã, dupaturi marãpũkũduabokuma. ¹² Irasũ Ìgũsã dupaturi marãpũkurã, Ìgũsã: “Marãpũ marĩgõ, Cristoya direta irigokoa”, ãrĩdeare iribiribokuma. Irire iribiridea waja, waja opabokuma. ¹³ Ìgũsã dupaturi marãpũkũmerã, tãrikurã, gajerãya wiirigũ gãmeñajãgorenarã, gajerãrẽ ñerĩ kerere werenĩrã, gajerãrẽ Ìgũsãyamarẽ sërëñarikurã, gajerã Ìgũsãrẽ weredorebirideareta masakare werogorenarã dujabokuma. ¹⁴ Irasirigu: “Ìgũsãrẽ, gajerã wapiweyarã nome murãrẽ iritamurõsũ iritamubirikõõrõ gããmea”, ãrĩ werea. Dupaturi marãpũkũ, pũrãkũburo doja. Ìgũsãya wii murãrẽ õãrõ koreburo. Ìgũsã irasirimakũ, ñegũ marĩrẽ iãturigu masakare Ìgũsãrẽ: “Ñerĩrẽ irirã yãma”, ãrĩ werewũamakũ iribiribokumi. ¹⁵ Surãyeri wapiweyarã nome Cristoyare pirikõã, wãtã opũ Satanãya gapure iritũyasiana.

¹⁶ Jesúre bũremurã, Ìgũsãyarã wapiweyarã nome ããrĩmakũ Ìgũsãrẽ iritamuburo. Jesúre bũremurĩ bumarãguere Ìgũsãrẽ iritamudorebirikõõburo. Irasirirã Jesúre bũremurĩ bumarã gajerã wapiweyarã nome iritamũña marĩrã gapure iritamumasĩma.

¹⁷ Jesúre bũremurã oparã murã Ìgũsãyarãrẽ õãrõ dorerãrẽ gajerãrẽ bũremurõ nemorõ bũremurõ gããmea. Ìgũsã õãrõ moãrĩ waja õãrõ

wajariburo. Surāyeri Marīḡuyare wererā, Īgūsāyarārē buerā āārīma. ¹⁸ Marīḡuya werenīri gojadea pūgue, sugu moāgūrē marī wajariburire āsū āri gojasūdero āārībú: “Weku trigo yeri gasirire Īgūya guburi merā kura koro, trigore baadugū baaburo. Īgūya disi túsārī berore túsābirikōāka!” āri gojasūdero āārībú. Gajero āsū āri gojasūdero āārībú: “Moāgūrē Īgū moārī wajaro wajariro gāamea”.

¹⁹ Suguta Jesúre būremurā opure: “Ñerīrē iriami”, āri werewuamakū pébirikōāka! Pērā o ɱrerā Īgū irideare ĩānerā Īgūrē werewuare péka! ²⁰ Jesúre būremurā nerērōgue āārīpererā péurogue ñerō irigure: “Irire neō irinemo-birikōāka!” āri wereka, gajerā gūirā, Īgū irirosū iribirikōāburo, ārīgū!

²¹ Yɱ, Marīḡu ĩūrō, Jesucristo ĩūrō, irasū āārīmakū Marīḡure wereboerā Īgū beyenerā ĩūrōgedere murē āsū āri weregura. Yɱ murē dorerire irigu, āārīpererā Jesúre būremurārē būremurī merā sɱrosū ĩāka! Musā surāyeri Īgūsārē ōārō irirosū, gajerā Īgūsā watope marādere sɱrosū ōārō irika!

²² Gajerārē Jesúre būremurā oparā āārīmurārē mɱya mojōrī merā ñapeo, Īgūsārē sóoburi dupuyuro Īgūsā āārīrikurire ōārō ĩāpɱrorika! Ñerīrē irirārē sóogu, Īgūsā irirosūta mude ñerō irigu āārībokoa. Āārīpereri ñerīrē iribita āārīrikuka!

²³ Mɱ paru pūrīrī opagu āārā. Irasirigu irire kúkugu, deko direta ĩiribirikōāka! Mérōgā ĩgu deko pāmudeadere ĩirika!

²⁴ Mɱ Jesúre būremurā oparā āārīmurārē Īgūsā āārīrikurire ĩāgū, ire ōārō masika! Marīḡu ñerārē wajamoāburi dupuyuro surāyeri masaka Īgūsā ñerīrē iririre marī ĩāmasīa. Gajerā gapure Īgūsā ñerī iririre ĩāmasībea. Marīḡu āārīpererā ñerārē wajamoārīnɱ āārīmakū, Īgūsā ñerī irideare masīrākoa.

²⁵ Irasūta masaka Īgūsā ōārī iririre ĩāmasīsua. Gajerā Īgūsā ōārīrē iririre daporare ĩāmasībirikererā, pɱrūgue masīrākoa.

6

¹ Moārīmasā Jesúre būremurā Īgūsā oparā dorerire gopeyari merā iriburo. Īgūsā irasirimakū ĩārā, gajerā Marīḡure, marī bueridere ñerō āri werenībirikuma. ² Īgūsā oparā Jesúre būremurā āārīmakū: “Īgūsā guare dore-birikōārō gāamea”, āri gūñabirikōāburo. Irasū gūñarōno irirā Īgūsā dorerire būremurī merā iriburo. “Marī oparā Jesúre būremurā āārīmakū, Īgūsārē maīa, irasirirā Īgūsārē ōārō moāboerākoa”, āri gūñaburo. I yɱ were gojarire Jesúre būremurārē bueka!

Marīḡure būremurīmarē, ōārō āārīrikurimadere gojadea

³ Masakare ārīgatori merā buerā marī Opɱ Jesucristoya diayema āārīrīrē buedeare būremubema. Marīḡuyare marī būremurīrē gāamemerā āārīma.

⁴ “Gajerā nemorō masīa”, āri gūñakererā, diayemarē neō masībema. Pémasīmerā irirosū masaka werenīrīrē gāme guaseoduarā āārīma. Irasirirā gajerārē gāme ĩaturi, gāme ĩaduabiri, ñerō kere gāme āri were, ñerō gāme gūñamakū yāma. ⁵ Diaye gūñamerārē gāme guaseonīmakū yāma. Īgūsā diayema āārīrīrē masīmerā āārīmakū, Īgūsārē: “Marīḡuyare irituyarā, wāro niyerure watarākoa”, āri gūñamakū yāma. Īgūsānorē wapikubirikōāka!

⁶ Marī, Marīḡuyare būremurīrē ōārō irituyarā, wāri ōārī oparā irirosū āārī. I merā usuyāa. ⁷ Marī i ɱmugwere deyoarā, neō gajino merā deyoabiribu. Boarāde neō gajinorē āiabirikoa. ⁸ Irasirirā surī, baari marī datora opari merāta usuyaro gāamea. ⁹ Gajerā gapu wāri opaduasiā, Īgūsā ñerī iriduarire

pirimerā, pémasĩrĩ marĩrõ ñerĩrẽ ʋaribejarā dujama. Irasirirā iri merā ĩgūsā basita poyanorēsĩā, peamegue béosũrākuma. ¹⁰ Niyeru maĩrĩ, masakare āārĩpereri ñerĩrẽ irinũgāmakũ iriri āārā. Surāyeri niyerure bũro gāāmerā, Jesũyare bũremuadideare piri, ĩgūsā basita bũro bujawereri bokama.

Pablo Timoteore: “Mũ Jesũre bũremurĩrẽ neõ piribirikõāka!” ārĩ gojadea

¹¹ Mũ tamerā Marĩpũyagũ i āārĩpereri ñerĩrẽ ʋaribejabirikõāka! Diayema irigũ, Marĩpũ gāāmerĩrẽ irigũ, ĩgũyare: “Diaye āārā”, ārĩ bũremugũ, gajerārẽ maĩgũ, ñerõ tarikeregu gũñaturari merā Marĩpũyare irigũ, “Gajerā nemorõ āārā”, ārĩ gũñarõ marĩrõ ĩgūsārẽ iritamugũ āārĩka! ¹² Marĩpũ mũrẽ siiudi āārĩmĩ, ĩgũ pũro perebiri okari opaburo, ārĩgũ. Irasirigũ Jesucristore mũ bũremurĩrẽ wārā masaka péurogue werebũ. Iri okarire opabu, ñerõ tarikeregu, ĩgũrẽ bũremurĩrẽ piribirikõāka! ¹³ Yũ, Marĩpũ āārĩpererārẽ okari sīgũ ĩũrõ, Jesucristo ĩgũyamarẽ Poncio Pilatore diaye weredi ĩũrõ ire mũrẽ iridorea. ¹⁴ Jesucristo i mũnguere dupaturi aarimakũguedere ñerĩ marĩgũ, masaka werewuasũña marĩgũ ĩgũ doredere gorawayuro marĩrõ irinĩkõāka! ¹⁵ Marĩpũ ĩgũ: “Āsũ irigũra”, ārĩdeare iririnũ ejamakā, Jesucristore dupaturi iriugakumi. ĩgũ suguta õātarigũ, turagu, āārĩpererā oparā nemorõ Opũ, āārĩpererā dorerā nemorõ Doregu āārĩmi. ¹⁶ ĩgũ suguta neõ boabi āārĩmi. Boyorogue neõ sugũ masakũ ejamasĩberogue āārĩmi. Neõ sugũ masakũ ĩgũrẽ ĩādi, ĩgũrẽ ĩāgũde mámi. Irasirirā neõ piriro marĩrõ āārĩpererinũrĩ ĩgũrẽ: “Turataria mũ”, ārĩ bũremurā! Irasũta irirā!

¹⁷ I mũmũmarẽ wārĩ oparārẽ āsũ ārĩ wereka: “Gajerā nemorõ āārā’, neõ ārĩ gũñabirikõāka! Mũsā opari pereakõārrokoka. Irasirirā: ‘Yũ wārĩ opari merā õārõ āārĩgũkoa’, ārĩ gũñabirikõāka! ‘Marĩpũ yare sĩrĩ merā õārõ āārĩgũkoa’, ārĩ gũñaka!” ārĩka ĩgūsārẽ! Marĩpũ marĩrẽ āārĩpereri marĩ oparire sĩmi, iri merā ʋũyaburo, ārĩgũ. ¹⁸ Wārĩ oparā õārĩrẽ iriburo. ĩgūsā wārĩ opari merā opamerārẽ iritamuburo. ĩgūsārẽ iritamurā, ĩgūsā oparire õārõ merā sĩburo. ¹⁹ ĩgūsā irasirirā, wārĩ mũngasimarẽ opasiarākuma. Irogue āārĩrĩ neõ perebirikoa. Irasirirā irogue Marĩpũ merā perebiri okari opanikõārākuma.

Pablo Timoteore doretũnudea

²⁰ Timoteo, Marĩpũ mũrẽ weredoregu pídeare piribirikõāka! Marĩpũre gāāmemerā i mũmũma ubu āārĩrĩ werenĩrĩrẽ, ĩgūsā noó gāāmerõ werenĩmoāmarĩdere pětũyabirikõāka! “Marĩ werenĩrĩ, masĩrĩmasā werenĩrĩ āārā”, ārĩkererā, Marĩpũyare masĩrā irirosũ werenĩrā meta yāma. ²¹ Surāyeri ĩgūsā werenĩrĩrẽ pětũyarā, Marĩpũyare ĩgūsā bũremuadideare pirinokõāma.

Marĩpũ mũrẽ õārõ iritamuburo. Irasũta iriburo.

Iropāta āārā.

Pablo

2 TIMOTEO

Pablo Timoteore õädoredea

1 Y_u Pablo mure õädoredea. Maripu gäämederosüta Jesucristo yare beyepídi aarími. Maripu: “Jesucristore buremurá y_u merá õarõ aarírakuma”, arideare yare masakare buedoregu beyepídi aarími. 2 M_u diayeta y_u magú irirosú aarígú aarã. Irasirigu mure ire gojáa. Maripu aarínigú, marí Op_u Jesucristo mure iritamú, bopõnarí merá iã, siuñajãrí merá aarírikumakú iriburo.

Pablo Timoteore: “Masakare Cristoyare wereka!” arí gojadea

3 Y_u Maripure sêrêriku, mure gũñáa. Emuriku, ñamiriku Igurê: “Õãa”, arí, usuyari sí, muya aaríburire sêrebosaníkõãa. Y_u ñekúsamarã Igurê buremuderosüta: “Y_u, igú iürõ waja opabi aarã”, arí masírí merá yude Igurê buremua. 4 Y_u, m_u pürogue aarãdi waamakú m_u oredeare gũñanísã, mure iãduakoa doja, m_u merá büro usuyaduagu. 5 M_u Jesúre diayeta buremuríre gũñáa. M_u Igurê buremuburi dupuyuro m_u ñekõ Loida, m_upo Eunicede Jesúre buremupügorima. Daporare y_u õarõ masía. Igúsã Igurê buremurí oparosüta müde opáa.

6 Irasirigu ire mure gũñamakú iriduáa. Iro dupuyuro yaa mojõrí merá mure y_u ñapeomakú, Maripu Igú turarire mure sími, Iguyare irimasíburo, arígú. Daporare Igú mure iridorederosüta Igú turari merá Iguyare iriwägãnika! 7 Maripu maríre Õãgú deyomarígurê sími. Õãgú deyomarígú maríre gũimakú irigu meta aarími. Maripuyare igú turari merá irirã, masakare maírã, pémasírí merá irirã aarímakú irigu aarími. 8 Irasirigu marí Op_uyare gajerãre weregu, guyasíríbirikõãka! Iguyare gajerãre y_u weredea waja peresugue aarímakú, yare guyasírísãbirikõãka! M_u Maripu masakare tauri kerere wereri waja y_u irirosú ñerõ tarigu: “Õãrokoa”, arí gũñaka! Maripu mure turaro sírõpã irasirika! 9 Maripu maríre perebiri peamegue waabonerãre taudi aarími. Õãrã Iguyarã aaríburo, arígú, maríre siuudi aarími. “Õãrãre yãma, irasirigu Igúsãre siub_u”, arí gũñagú meta siuudi aarími. Igú maríre Jesucristoyarãre maígú i um_u iriburi dupuyuro: “Igúsãre taugara”, arí gũña, maríre beyedi aarími. 10 Irasirigu Jesucristore maríre taugure iriugu, Igú maríre diayeta maírãre masímakú iridi aarími. Jesucristo maríre Igurê buremurãre perebiri peamegue waamurã aarímakú neõ iribiridi aarími. Igú maríre tauri kerere weredeare buremurí merá maríre Maripu p_uro Igú merá aaríníburire masímakú iridi aarími.

11 Maripu yare iri kerere weredoregu beyedi aarími judío masaka aarímerãre Jesucristoyare buedoregu. 12 Irire bueri waja y_u büro ñerõ taria. Ñerõ tarikeregu, Jesúre y_u gũñaturari merá buremugurê masía. Irasirigu peresugue aaríkeregu, guyasíríro maríro aaríkõãa. Jesúta turagu, yare Iguyare buedoregu pídi, yare õarõ koregu aarími. Irasirigu dupaturí aarígú, Igú yare buedoredea merá: “Ásü irigura”, arídeare iriyuwarikugakumi. Irire masía.

13 Y_u mure diayema buedeare: “Ásü iriro gäämea yare”, arí, Jesúre buremurí merá, gajerãre maírí merá iriníkõãka! Marí Jesúyarã aarísã, irasirimasía. 14 Õãgú deyomarígú maríguere aarígú iritamurí merá Maripu mure Igúya kerere weredoredeare gorawayuro maríro wereka!

15 M_u masísíáa. Y_u peresugue āārīmakū īārā, āārīpererā Asia nikū marā Jesúre b_uremurā y_ure béowāgāperekōāma. Īgūsā watope āārīnerāde Figelo, Hermógenesāde béowāgākōāma. 16 Onesíforo gap_u irasiribirimi. Marī Op_u Īgūya wīi marārē bopoñarī merā īāburo. Wārī Onesíforo y_ure gūñaturamakū irimi. Y_u peresugue āārīmakū īāgū, y_ure gūyasīrīsābirimi. 17 Irasirig_u Romague ejagu, y_ure āmaníkōādi āārīmī. Y_ure bokagugue āmuduúmi. 18 Marī Op_u dupaturī aarigú, Īgūrē bopoñarī merā īāburo. Efesoguedere Īgū marīrē iritamudeare m_u ōārō masísíáa.

2

Pablo Timoteore ōārō iridorerimarē gojadea

1 M_u, Jesucristoyag_u diayeta y_u magū irirosū āārīgū āārā. Irasirig_u Jesucristo iritamurī merā Īgūrē gūñaturari merā b_uremuníkōāka! 2 Y_u wārā masaka péuog_uue buemakū m_u pédeare Jesucristoyare gūñaturarārē bueturī-aka! Irasirirā irire gajerārē keoro buemasīrākuma.

3 Surara ñerō tarikereg_u gūñaturakumi. Īgū irirosū m_u Jesucristoyag_u gajerā Īgūyarā merā ñerō tarikereg_u gūñaturaka! 4 Surara Īgū op_u gāāmerōsū doreri dīreta irikumi. Surara āārībi moārōsū iribirikumi. Irasirig_u m_u Īgū irirosū marī Op_u doreri dīreta irika! 5 I irirosū ūma birarimasāde gajerā nemorō ūmakereg_u, oparā dorerire keoro iribi, Īgūsā Īgūrē sībodeare wajatabirikumi. Irasirig_u marī Op_u dorerire ōārō irika, Īgū ōārī sībureire wajatabu! 6 Pooere ōārō moāgū Īgū moādea waja iri pooema oteri dukare oparūrorikumi. Irasirig_u Īgū irirosū marī Op_uyare ōārō moāgū, gajerārē Īgūyare bueri waja Īgū mūrē sīrīrē opagūkoā. 7 Y_u wererire ōārō gūñaka! M_u irasirimakū, marī Op_u i āārīpererire masīmakū irigukumi.

8 Jesucristore gūñaka! Īgū, op_u David parāmi āārīturiagu āārīmī. Īgūta boadig_uue masādi āārīmī marīrē peamegue waabonerārē taug_u. Iri marīrē tauri kerereta y_u werea. 9 Iri kerere wereri waja ñerō taria. Masaka y_ure ñerō irig_u irirosū kōme dari merā sia, peresugue biadoboma. Īgūsā y_ure peresu irikerep_uu, Marīp_uya kerere āārīpererog_uue pésūrokoā. 10 Irasirig_u y_u ñerō tarikereg_u, gūñaturaníkōāa, Marīp_u beyenerā Īgū merā ōārō āārīburo, ārīgū. Īgūsāde marī irirosūta Jesucristoyarā āārīma. Irasirig_u, Īgūsāde peamegue waabirikōāburo, ārīgū, irasū yāa. 11 I diayeta āārā:

Marī Jesucristore b_uremurī waja gajerā marīrē wējēmakū, ūmugasig_uue Īgū merā āārīnīkōārākoā.

12 Marī ñerō tarikererā gūñaturari merā marī Īgūrē b_uremurīrē pirimerā, Īgūyarārē dorerog_uue Īgū merā dorerā āārīrākoā. Marī Jesúre masikererā gajerārē: “Īgūrē masībea”, ārīmakū, Īgūde marīrē: “Musārē masībea”, ārīgukumi.

13 Marī, Īgū: “Āsū irig_ura”, ārīdeare b_uremubirikerep_uu, Īgū ārīdeare diayeta irigukumi. Āārīpereri Īgū ārīrī, diayeta āārā. Neō ārīgatomasībirikumi.

Pablo Timoteore keoro buerimarē gojadea

14 I y_u were gojarire m_u buerārē gūñanīmakū irika! Marī Op_u iūrōrē Īgūsārē turaro merā āsū ārī wereka! Masaka werenīrīrē musā gāme guaseori wajamāa. Irire pérārē diaye gūñamerā dujamakū yāa. 15 M_u gap_u Marīp_u iūrō Īgūya dīreta b_uro iridug_u āārīka! Īgūya diayema kerere pémasīrī merā gajerārē keoro bueka! Īgū mūrē: “Ōārō yāmi”, ārī īāburo, ārīgū,

ōārō moāgū Īgū moādeare guyasīrīberosū āārību, irasirika! ¹⁶ Masaka i ūmuma ubu āārīrī werenīrīrē pébirikōāka! Irire irasū werenīrā nemorō űerīrē iriwāgānemorākuma. ¹⁷ Īgūsā bueri, dupure kāmīrō boawāgārō irirosū gajerārē poyanorēa. Īgūsā watopere Himeneo, Fileto āārīma. ¹⁸ Īgūsā Marīpūya diayemarē buebema. “Jesūre būremurā boanerā Īgūsā dupu merā masā, mūrīasianerā āārīmā, irasīrīrā i ūmu peremakū, Īgūsā dupaturi masābirikuma”, ārī buema. Irasū ārīrā, surāyeri Jesūre būremurārē Īgūya diayema buerire būremuduūmakū yāma. ¹⁹ Marīpūya werenīrī, Īgū pīdea neō gorawayubea. Wīi neō boabiriburi borari merā ōārō nūdea wīi irirosū āārā. Neō perebirikoa. Āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marī Opū Īgūyarārē masīmi. Āārīpererā: ‘Īgūyarā āārā’, ārīrā űerī iririre pirikōāburo”.

²⁰ I keori merā āsū ārī weregura. Sugu wāri opaguya wīiguere wāri soropari āārīkōa. Bosenu āārīmakū oro merā irideapari, plata merā irideapari baarogue peokuma. Dīari merā irideaparire, o kooāre ubu āārīrīnūrīrē peokuma. ²¹ Marī ōārī pari irirosū āārīduarā, āārīpereri űerīrē opamerā āārīnīkōārō gāamea. Irasīrīrā, marī Opūyarā Īgū irisūnerā āārīsīā, āārīpereri Īgū iridorerire ōārō irīrā āārīrākōa.

²² Irasīrīgū, maamarā űerī űaribejarire iribirikōāka! Diayemarē irinīka! Jesūre būremunika! Masakadere maīka! Gajerā merā ōārō āārīrīkūka! Irasūta āārīpererā űerī opamerā marī Opūre sērēnīrā merā āārīka! ²³ Pémasīmerā ubu āārīrīrē gāme guaseorire pébirikōāka! Mu masīa. Īgūsā irasū gāme guaseo, pūu gāme turirākuma. ²⁴ Mu, marī Opūre moāboegu āārā. Irasīrīgū gajerā merā gāme turibirikōāka! Āsū gapu āārīka! Āārīpererā merā ōārō āārīgū, Īgūsārē ōārō buegu, bopoñarīrē opagu āārīka! ²⁵ Gajerā mu buerire gāamebirimakū, Īgūsārē būremurī merā ōārō werēka! Marīpu Īgūsārē Īgūsā űerī iririre būjawere, ōārī gapure gorawayumakū irīgukumi, ārīgū, irasirika! Irasīrīrā diayema āārīrīrē masīnugārākuma. ²⁶ Irire masīrā, pémasīrākuma. Wātī Īgūsārē Īgū gāamerīrē iridorerire pirīrākuma.

3

Pablo Timoteore i ūmu pereburi dupuyuro űerō waaburire gojadea

¹ Ire masīka! I ūmu pereburi dupuyuro wāri űerī aarīrokoa. ² Masaka āsū āārīrākuma. Īgūsāya āārīburi direta gūñarā, űiyerure űaribejarā: “Gajerā nemorō āārā”, ārī werenīrā, gajerārē űerō turīrā, Marīpūre űerō ārī werenīrā, pagusāmarārē tarīnugārā, gajerā Īgūsārē sīkerepuru: “Īgūsā guare ōārō irīabu”, neō ārī, űsuyari sīmerā, gopeyari merā Marīpūyare būremumerā āārīrākuma. ³ Gajerārē maīrī merā irītanumerā, bopoñarī merā īāmerā, űerī kere wererā, űerī űaribejarire pīrimasīmerā, gajerārē űerō tarīmakū irīrā, āārīpereri ōārīrē doorā āārīrākuma. ⁴ Īgūsā merāmarārē Īgūsārē űerō irīduarāguere wīarā, pémasīrī marīrō Īgūsā noō gāāmerō irīrā, “Masīpeorā āārā”, ārī gūñarā āārīrākuma. Marīpūre gāāmerōnorē irīrā, Īgūsā gāāmerō űaribejarire irī, űsuyarā āārīrākuma. ⁵ Masaka īūrō Marīpūre būremurā irirosū irikererā: “Marīpu gāāmerīrē Īgū turari merāta irīmasīa”, ārī gūñamerā āārīrākuma. “Yu basi irire irīmasīa”, ārī gūñarākuma.

Īgūsānorē neō wapīkūbirikōāka! ⁶ Īgūsāno āsū yāma. Masakaya wīirigūe ōārō werenīgato, űajāa, pémasīmerā nomerē Īgūsā ārīgatorire pé būremumakū yāma. Īgūsā nome būro űerīrē irīrā nome āārīsīā, āārīpereri űerī űaribejarire

iriduarā āārīma. ⁷ Gajino buerire buenikererā, Marīpuya diayema gapure neō pémasībema. ⁸ Iripoegue marā Janes, Jambres yéa āārīnerā Moisés weredeare péduabiriderosū, ĩgūsā ārīgatorī merā buerā diayemarē neō péduabema. Nērī direta gūñapausiā, Jesúre bñremumerā āārīma. ⁹ Irasū āārīkererā, wārā masakare ĩgūsā ārīgatorī merā buerire pé bñremumakū irimasībīrikuma. Moisére péduabirinerā Janes, Jambreere waaderosū ĩgūsādere waarokoa. Irasirirā, ĩgūsārē ārīgatorīkarā, pémasīmerā āārīrīrē āārīpererā ĩmasīrākuma.

Pablo Timoteore doretūnudea

¹⁰ Mñ gapu yñ buedeare oārō irinīkōāa. Yñ āārīrikarīre, yñ: “Āsū irīgura”, ārī gūñarīrē, Jesúre yñ bñremurīrē, masakare bopoñarī merā yñ iritamurīrē, ĩgūsārē yñ maīrīrē, ñerō tarikeregu yñ gūñaturarīre mñ masīa. ¹¹ Jesucristoyare yñ iridea waja masaka yñre ñerō irima. Buro ñerō tarībñ. Yñ Antioquíague, Iconioque, Listrague āārīmakū, āārīpererī yñre waadeare, iri makārī marā yñre ñerō tarīmakū irideare mñ masīa. Yñ ñerō tarīrikñ, marī Opñ gapu yñre iritatumī. ¹² I diayeta āārā. Āārīpererā Jesucristoyarā Marīpñ gāāmerīrē irinīduarāñorē gajerā ĩgūsārē ñerō tarīmakū irirākuma. ¹³ Nērā, ārīgatorīkarā, ĩgūsā ñerō iridero nemorō ñerō irinemonīrākuma. Gajerārē ĩgūsā ārīgatorīre pé bñremumakū irirā, ĩgūsāde gajerā ārīgatorīre pé bñremurā āārīma.

¹⁴ Mñ gapu yñ mūrē buedeare irinīkōāka! Mñ Marīpuyare: “Diayeta āārā”, ārī bñremudeare pirīro marīrō bñremunīkōāka! Mñ masīa mūrē buenerārē. ¹⁵ Mñ majīgūgueta, Marīpuya werenīrī gojadeare masīñugāyuro. Irasirīgñ ĩgūyare masīgū: “Marīpñ Jesucristore bñremurārē taumi, perebiri peamegue waabīrikōāburo, ārīgñ”, ārī masīa. ¹⁶ Āārīpererī Marīpuya werenīrī gojadea, ĩgū masīrī sīrī merā gojadea āārā. Iri gojadeare buerā, diayemarē marī masīa. Marī ñerō irideare: “Ñegorabu”, ārī, “Ōārī gapure iriro gāāmea”, ārī masīa. Irasirirā iri pūgue gojadeare buerā, diayemarē irimasīa. ¹⁷ Marīpñ ĩgūyarārē ĩgūyare oārō masīdoregu, ĩgūya werenīrī gojadeare marīrē pīdī āārīmī, āārīpererī oārīrē irimasīburo, ārīgñ.

4

¹ Jesucristo āārīpererā Opñ ĩ ñmñguere dupaturi aarīgukumi. Irasū aarīgñ, masaka okarārē, boanerādere: “¿Niīsā waja oparā, niīsā gapu waja opamerā āārīrī?” ārī beyegukumi, waja oparārē wajamoābu. Irasirīgñ ĩgū ĩūrō, Marīpñ ĩūrōdere turaro merā mūrē dorea. ² Marīpuya kerere masakare ĩgūsā péduamakū, péduabīrimakūdere wereka! ĩgūsārē ĩgūsā ñērī irideare masī, piridoregu, iri kerere wereka, oārī gapure iriburo, ārīgñ! Buro bopoñarī merā pémasīma oārō ĩgūsārē irire bueka! ³ Pñrñguere masaka Marīpuya oārī buerire péduabīrikuma. Irasirirā ĩgūsā gāāmerīrē irirā, ĩgūsā péduarī direta buemurārē wārā āmarākuma. ⁴ Marīpuya diayema āārīrīrē bēo, masaka ĩgūsā basi ĩgūsā gūñarī merā wererire pétyarākuma. ⁵ Mñ gapu pémasīrī merā diayemarē irinīkōāka! Nērō tarikeregu, gūñaturaka! Ōārō iriduarī merā Jesús masakare tauri kerere bueka, peamegue waabīrikōāburo, ārīgñ! Marīpñ mūrē moādoredeare oārō iri odonūkōāka!

⁶ Yñ Marīpuyare iridea waja okanemosūbīrikōa, yñ boaburo mérō dñyāa, ārī péñāa. ⁷ Yñ Jesucristo yñre buedoregu pīdeare oārō bueyuwarīkubñ. ĩgū yñre iridorerīre oārō iri odonūbñ. Nērō tarikeregu, ĩgūrē bñremurīrē neō pīrībīribñ. ⁸ Irasirīgñ dapora yñ diayema iridea waja marī Opñ yñre yñ wajatadeare sībūrīre usñyari merā yūa. ĩgūta diayemarē irīgñ masakare:

“¿Niisā waja oparā, niisā gapu waja opamerā āārīrī?” ārī beyerinu āārīmakū, yu wajatadeare sīgukumi*. Yu direta sibirikumi. Āārīpererā ĩgū aariburire burō ĩāduari merā, ĩgūrē maĩrī merā yūrārē irire sīgukumi.

Pablo Timoteore iridorenemodea

⁹ Mu aarirō bokatīūrō yure ĩāgū aarika! ¹⁰ Demas i ūmumarē gāāmesīā, yure bēo, Tesalōnicague waakōāmi. Crescente Galacia nikūgue, Titode Dalmaciague marī Opuyare buerā waama. ¹¹ Lucas dita yu merā āārīmi. Irasirigu Marcore āma, ĩgūrē āīrika! ĩgū yure iritamugukumi, marī Opuyare oārō moāburo, ārīgū. ¹² Yu Tīquicore Efesogue iriubu. ¹³ Mu oōgue aarīgū, yu weka sānarī surirore, Troas wāikuri makā Carpoya wiigue yu pīdeañerē āīrika! Yaa papera tūrūrīrē āīrika! Waimarāya gasiri merā iridea tūrūrīdere burō gāāmea. Irasirigu iridere āīrika!

¹⁴ Alejandro kōme merā moārīmasū yure ñetariro irimi. ĩgū yure irasiridea waja marī Opu ĩgūrē wajamoāgukumi. ¹⁵ ĩgū marī buerire neō gāāmebirigorami. Irasirigu ĩgūrē pémasīka!

¹⁶ Oparā yure peresugue biadoborā yu irideare sērēñapurorimakū, neō sugu yure iritamubirimi. Āārīpererā yure bēowāgāperekōāma. Marīpu ĩgūsā yure irasirideare kātiburo. ¹⁷ ĩgūsā yure bēowāgākerepu, marī Opu yure iritamumi. Yure turari sīmi, ĩgū masakare tauri kerere oārō wereburo, ārīgū. Āārīpererā judío masaka āārīmerā iri kerere péburo, ārīgū, irasirimi. Ēōkaye yure baabéobodire tariweremakū irirosū ñegū yure wējēbēobodire tariweremakū irimi. ¹⁸ Irasū āārīmakū, āārīpereri ñerā yure ñerō iriburire yure tariweremakū irigukumi. Ūmugasigue ĩgūyarārē dorerogue waaburo, ārīgū, yure oārō koregukumi. Marī Opure: “Oātarigu, turatarigu āārā”, ārī, usuyari sīnīkōārā! Irasūta irirā!

Pablo oādoretūnudea

¹⁹ Priscila, igo marāpu Aquila, Onesíforoya wii marāde oāburo. ²⁰ Erasto Corintogue dujami. Tróximo pūrīrikuakōāmi. Irasirigu Miletogue ĩgūrē pību. ²¹ Mu puibu dupuyuro aaripurumuka! Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, āārīpererā marīyarā mūrē oādorema.

²² Marī Opu Jesucristo mu merā āārīburo. Marīpu āārīpererārē musārē oārō iritamuburo. Irasūta irinīkōāburo.

Iropāta āārā.

Pablo

* **4:8** Sugu ūma birarimasū gajirā nemorō oārō ūmagū, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajakukumi. Masaka iri berore ĩgya dipurugue peokuma, gajerārē ĩgū wajatadeare ĩmumurā. I irirosū, sugu Jesúre buremugū ĩgū diayama iridea waja ūmugasigue perebiri okari wajatagukumi. Iri ūmugasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

TITO

Pablo Titore òãdoredea

¹ Y_H Pablo, mure òãdoreea. Y_H Marĩpũre moãboegũ ããrã. Jesucristo yure ìgũya kerere buedoregũ pími. Marĩpũ beyenerãre ìgũre òãrò bũremumakã gããmegũ, ìgũsãre ìgũyare òãrò irimakũ gããmegũ, yure iriumi, ìgũya diayema kerere masĩburo, ãrĩgũ. ² Irasirirã iri kerere masĩrã, ìgũsã ùmugasiye perebiri okari opaburire masĩma. Marĩpũ i ùmure ìriburo dupuyuro: “Perebiri okari sĩgũra”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Ìgũ ãrĩgatobi ããrĩsĩã, ìgũ ãrĩderosũta marĩre sĩgũkumi. ³ Daporare Marĩpũ: “Ãsũ irigũra”, ìgũ ãrĩdeare iriripoe ejasiãa. Irasirigũ ìgũya kerere wererãre weredoremi marĩre irire masĩburo, ãrĩgũ. Ìgũ marĩre taugũ, yũdere iri kerere weredoregũ pími.

⁴ Tito, y_H mure gojãa. Y_H Jesũyare weremakũ pégũ, mũ ìgũrẽ bũremunugãbũ. Irasirigũ y_H magũ irirosũ ããrã. Daporare marĩ pẽrãgueta Jesũre bũremurã ããrã. Marĩpũ ããrĩnĩgũ, Jesucristo marĩre taugũ mure òãrò iritamũ, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ ìriburo.

Pablo Titore Creta marãre buedoredea

⁵ Y_H mure Creta wãikuri nũgũrõgue píwãgãribũ, mure Jesũre bũremurãre y_H iripeobirideare òãrò ãmupeokõãburo, ãrĩgũ. Irasirigũ iri nũgũrõma makãrĩre waagorenagũ, iri makãrĩkũ y_H mure dorederosũta Jesũre bũremurãre ìgũsã oparã ããrĩmurãre sóoka! ⁶ Sugũ ìgũsã opũ ããrĩbure sóogu, ãsũpero ããrĩgũrẽ sóoka! Masaka: “Ñerò irigũ ããrĩmĩ”, ãrĩ werewũasũña marĩgũrẽ, sugoreta marãpokũdire sóoka! Ìgũ pũrãde Jesũre bũremurãta ããrĩburo. Masaka ìgũ pũrãre: “Ñegorama, ìgũsã pagusãmarãre tarinũgãgorama”, ãrĩ werewũasũña marĩrã ããrĩburo. ⁷ Sugũ Jesũre bũremurã opũ Marĩpũre moãboegũ ããrĩmĩ. Irasirigũ masaka werewũasũña marĩgũ ããrĩburo. Ìgũ gããmerĩ direta gajerãre iridorebino, mata gajerã merã guarĩkũbi, mejãbi, gãmekẽãduabi, ñerò iriri merã niyeru wajataduabi ããrĩburo. ⁸ Ãsũ gapũ irigũ ããrĩburo. Ìgũya wi-igũ gãmeñajãrã ejarãre òãrò bokatĩrĩneãgũ, òãrĩ gapure gããmegũ, pẽmasĩrĩ merã iririkũgũ, diayemarẽ irigũ, Marĩpũyagũ, noó gããmerò iriduarire iribi ããrĩburo. ⁹ Marĩpũya diayema kerere, marĩ ìgũrẽ buedea bũremurĩre piribi ããrĩburo. Irasirigũ, ìgũde gajerã Jesũre bũremurãre òãrĩ bueri merã ìgũsãre Marĩpũyare gũñatura, òãrò ããrĩrikũmakũ irigũkumi. Irire buegũ, diayema buerire werewũarãre òãrò yũjmasĩgũkumi, ìgũsãde diaye gũñanũgãburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Wãrã ããrĩma Marĩpũ dorerire tarinũgãrã. Ìgũsã noó gããmerò werenĩmoãmarĩ merã masakare ìgũsã ãrĩgatorire bũremumakũ yãma. Judío masaka surãyari irasũgora yãma. ¹¹ Niyeru direta wajataduãrã, ìgũsã gããmerò buemoãmakõãma. Irasirirã wiiri marãre poyanorẽma. Irasirigũ mũ ìgũsãre kãmutakõãka! “Irire iropãta buenemoka!” ãrĩka ìgũsãre!

¹² Iripoegue sugũ iro Creta nũgũrõmũ òãrò wererimasũ ãsũ ãrĩ wereyupũ iro marãre: I nũgũrõ marã bũro ãrĩgatorikũma. Makãnũnũ marã waimurã bũro goerã irirosũ ããrĩma. Baaparã, baari direta gũñarikurã, moãduamerã, bũro tãrikurã ããrĩma, ãrĩyupũ.

13 Īgū irasū āriḡū, diayeta āri werenīdi āārīmī. Daporare Creta marā iripogue iriderosūta yāma. Irasirigū Tito, turaro merā Īgūsārē wereka, Marīpūya diayema buerire ōārō gūñaturari merā būremuburo, āriḡū! 14 Īgūsārē ōārō bueka, judío masaka noó gāāmerō gūñaboka, weremoāmadea kerere, Marīpūya diayema kerere gāāmemerā dorerire pēnemobirikōāburo, āriḡū!

15 Marīpūyare būremurārē ōārī gūñarī oparārē, āārīpereri gajino Īgūsārē űērīrē gūñamakū iribirikoa. Marīpūyare būremumerā garūre űērī gūñarī direta oparārē, āārīpereri gajino Īgūsārē űērīrē gūñamakū yāa. Irasirirā űērīrē irirā: “űērō iriakubū yū”, neō āri būjawerebema. 16 “Marīpūre masīa gūa”, ārikererā, Īgūrē masībema. Īgūsā űērō iriri merā Īgūrē masībema, āri masīsūa. Gajerārē ĩāturi dooma. Marīpū dorerire tarinūgāgorama. Āārīpereri ōārīrē neō irimasīmerā, űērāgora āārīma.

2

Keoro buedorerimarē gojadea

1 Irasirigū Marīpūya diayema āārīrīrē masakare keoro bueka!

2 Āsū āri wereka, mūrā űmarē: “Mūsā pēmasīrī merā iririkūrā, masaka būremusūrā, diayemarē irirā, Marīpūre gūñaturari merā būremurā, gajerārē maīrā āārīka! Mūsārē űērō waamakū, gūñaturanīkōāka!” āri wereka Īgūsārē!

3-4 Mūrā nomedere: “Mūsā Marīpūre gopeyari merā būremuka! Gajerārē űērō āri werewūamerāta, wāro mejārīnorē ĩirīmerāta āārīka! Maamarā nomerē ōārīrē bueka, Īgūsārē irire irimasīburo, ārīrā! Mūsā irasū buemakū pēduripīrā, Īgūsā marāpūsāmarārē, Īgūsā pūrādere ōārō maīrākuma. 5 Diayemarē irirā, ōārī gūñarī oparā, Īgūsāya wiirigue āārīrārē ōārō korerā, gajerārē iritamurā, Īgūsā marāpūsāmarārē tarinūgāmerā āārīrākuma. Irasirirā Īgūsā maamarā nome irire ōārō irimakū ĩārā, gajerā Marīpūya kerere űērō werenīmasībirikuma. ‘Iri kerere būremurā űērō yāma’, āri masībirikuma”, āri wereka Īgūsārē!

6 Maamarā űmadere: “Mūsāde diayemarē irika!” āri wereka! 7 Mū ōārī direta irika! Mū irasirimakū ĩārā, gajerāde ōārīrē irirākuma. Masakare gopeyari merā diayema āārīrīrē keoro bueka! 8 Ōārō pēmasīrī merā werenīka, gajerā mūrē werewūabirikōāburo, āriḡū. Mū werenīrīrē pērā, mūrē gāāmemerā: “I diaye āārībea”, ārīmasībirikuma. Irasirirā marīrē werewūanerā gūyasīrīrākuma. Marīrē űērī werenīrī merā werewūamasībirikuma.

9 Moāboerimasādere: “Mūsā oparā dorerire tarinūgābirikōāka! Īgūsā doremakū, āārīpereri Īgūsā dorerire irika! Īgūsārē mūsā merā usūyamakū irika! Īgūsā mūsārē doremakū: ‘Iribea’, ārībirikōāka! 10 Īgūsā oparire neō yajabirikōāka! Īgūsā oparire mūsā ōārō koremakū ĩārā: ‘Ōārō yāma’, ārīrākuma. Gajerāde mūsā ōārō iririre ĩārā, marīrē taugū Marīpūyare buerire: ‘Ōārī āārā’, āri gūñarākuma”, āri wereka Īgūsārē!

11 Marīpū marīrē maīḡū āārīpererā ĩ űmū marā Īgūsā űērō iridea wajare taudūagū, Jesucristore iriudi āārīmī. 12 Marīrē Īgū gāāmebirinorē, ĩ űmūma űērō űaribejarire piriburo, āriḡū, irasiridi āārīmī. Marī ĩ űmūgū āārīrāde ōārō pēmasīrī merā diayemarē irirā, Marīpū gāāmerīrē irirā āārīrō gāāmea.

13 Marī Opū turatarigū marīrē taugū Jesucristo dupaturi aariburire usūyari merā yūrā yāa. Īḡū ārīderosūta aarigūkumi marīrē ōārīrē irigū aarigū. Ire marī masīsīā, Īḡū gāāmerīrē iriro gāāmea. 14 Marī űērō iridea wajare wajaribosabu, Īḡūrē wējērārē kāmutaro marīrō boadi āārīmī. Irasirigū āārīpereri marī űērō

iridea wajare taudi āārīmi, marīrē neō ñerīrē opabirikōāburo, ārīgū. Marīrē ĩgūyarā āārīburo, ōārīrē ōārō iriburo, ārīgū, irasiridi āārīmi.

¹⁵ M_u Jesúre b_uremurārē irire ōārō bueka, ōārīrē **u**suyari merā iriburo, ārīgū! Marīp_u m_urē irire weredoredi āārīmi. Irasirig_u ĩgū dorero merā irire irid_uamerārē: “Āsū irika!” ārī wereka! Neō sug_u masak_u, m_u weremakū, m_urē irasū ĩābēobirikōāburo.

3

Pablo Jesúre b_uremurārē: “Āsū irika!” ārī gojadea

¹ Irogue marā Jesúre b_uremurārē āsū ārī wereka: “M_usā oparārē, m_usārē dorerārē tarin_ugābirikōāka! ĩgūsā dorerire ōārō péka! Ōārō iririre irirā āārīka! ² Neō sug_u masakure ñerō ārī werew_uabirikōāka! Masaka merā gāme turimerāta, ĩgūsā merā ōārō **u**suyari merā āārīrikaka! Gajerārē maīri merā iritamuka! Āārīpererārē b_uremurī merā gūña maīka!” ārī wereka ĩgūsārē!

³ Iripoegue marī Jesúre b_uremubirisīā, Marīp_uyare pémasībiri, ĩgū dorerire tarin_ugā, ārīgatorire b_uremu, dedirinerā āārībú. Āārīpereri noó gāāmerō **u**aribejarire, ñerī irid_uarire pirimasībirinerā āārībú. Gajerārē uburikarā, ĩgūsārē ñerō irirā āārīnerā āārībú. Gajerā marīrē ĩāturi doonerā āārīmā. Marī baside gāme ĩāturi doonerā āārībú. ⁴ Marī irasū āārīkerep_u, Marīp_u marīrē taug_u gap_u ĩgū marīrē maīrīrē, ĩgū marīrē iritamud_uarire marīrē masīmakū iridi āārīmi. ⁵ Irasirig_u marīrē taudi āārīmi. Marī ōārīrē neō iribirikerep_u, marīrē b_uro bopoñarī merā ĩāsīā, marīrē taudi āārīmi, perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīgū. Marī ñerī oparire koedi āārīmi, Ōāgū deyomarīgū merā marīrē majīrā maama deyoarā irirosū āārīburo, ārīgū. Irasirig_u marīrē maama okarire sīdi āārīmi ĩgū pūrā āārīburo, ārīgū. ⁶ Ōāgū deyomarīgūrē Jesucristo marī ñerō iridea wajare taug_u merā marīrē iriudi āārīmi ĩgū turarire opatarikōāburo, ārīgū. ⁷ Irasirig_u marīrē maīgū: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩādi āārīmi. Irasirirā gūñaturari merā: “ĩgū marīrē ĩgū pūrārē: ‘**U**m_ugasig_ue perebiri okarire sig_ura’, ārīdeare oparākoā”, ārī masīa.

⁸ Iri y_u m_urē wereri, diayema kere āārā. Irasirig_u Marīp_ure b_uremurārē irire ōārō gūñaturari merā bueka, piriro marīrō ōārīrē irinīkōāburo, ārīgū! I bueri ōāgorāa. Irire p_uduripírānorē ōārō āārīrikumakū iriri āārā. ⁹ Gajerā merā ubu āārīrīrē, gua ñekūsamarā iriunadea kerere, Marīp_u Moisére doreri pīdeare: “¿Naásū ārīduaro yāri?” ārī sērēñarīrē gāme guaseobirikōāka! Irire gāme guaseori ñegorāa. Masakare ōārō āārīrikumakū iriri āārībea.

¹⁰ Sug_u masak_u Jesúre b_uremurī bumarārē gāme guaseo, dukawarimakū irig_unorē: “Irire iribirikōāka!” ārī wereka! M_u suñarō o péa ĩgūrē wereadero p_ur_u ĩgū pébirimakū ĩāgū, Jesúre b_uremurā nerēōgue ĩgūsā merā āārīgūrē béowiuuka! ¹¹ ĩgūsārē gāme guaseo, dukawarimakū iriri merā: “Ñegū, waja opag_u āārīmi”, ārī masīsūa.

Pablo iritamudoredea

¹² Y_u Artemarē o Tīquicore m_u p_urogue iriug_ukoa. M_u p_uro eja-makū, Nicópolis wāikuri makāgue y_ure bokatīrīgū waapurumuka! Y_u: “Irogue puib_u tamug_ukoa”, ārī gūñāa. ¹³ M_u iritamurō bokatīūrō Zenas masakare werenibosarimasūrē, Apolodere iritamuka! ĩgūsā gajerogue waaburi dupuyuro ĩgūsā gāāmerīrē sīka, iri āārīpererire opaburo, ārīrā! ¹⁴ M_u

irasũ iritamumakũ ããrã, marĩyarãde õãrĩ iri, ãgũsã basi gãme iritamurãkuma ãgũsã gããmerĩrẽ opamurã. Irasirirã irimoãmamerãta ããrĩrãkuma.

Pablo õãdoretũnudea

¹⁵ ããrĩpererã yu merã ããrĩrã murẽ õãdorema. Marĩyarã Jesũre buremurãrẽ marĩrẽ maĩrãrẽ mu puro ããrĩrãrẽ õãdoreka! Marĩpu musãrẽ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

FILEMÓN

Pablo Filemórē òãdoredea

¹ Yú Pablo, Jesucristoya kerere weredeadea waja peresugue ããrã. Maríyagu Timoteo merã murē òãdoreade. Filemón, mú gwa maígú, gwa merã moãgú ããrã. ² Yú gajerã Jesúre bñremurã múya wiigwe nerêrãrê, maríyago Apia wãikugore, irasú ããrĩmakú Arquipodere òãdoreade. Arquipo gwa merã moãmi, gajerã Jesucristoya kerere péburo, ãrĩgú. ³ Marípũ ããrĩnĩgú, marí Opũ Jesucristo mwsãrê òãrô iritamú, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakú iriburo.

Filemón gajerãrê maígú Jesúre bñremugú ããrĩmi, ãrĩ gojadea

⁴⁻⁵ Yú Marípũrê sêrêrikú múya ããrĩburire sêrêbosáa. Marí Opũ Jesúre mú maĩrĩrê, ìgũrê mú bñremurĩrê, gajerã Marípũyarãrê mú maĩrĩrê pébũ. Irasirigũ Marípũrê: “Òãa”, ãrĩ, usuyari sĩa. ⁶ Mũ Jesúre bñremusiã, ìgũrê bñremurĩrê gajerãrê werea, ìgũsãde ìgũrê bñremuburo, ãrĩgú. Irasirigũ yũ Marípũrê: “Ìgũsãrê weregũ, ããrĩpereri Jesucristo marĩrê òãrô iririre masĩpeogũ waaburo”, ãrĩ sêrêa. ⁷ Yaagũ, mú Marípũyarãrê òãrô yũjũpũrãkumakú iribũ. Mũ ìgũsãrê maĩrĩrê pégũ, yũ mú merã òãrô yũjũpũrãkũ, usuyáa.

Pablo Filemórê: “Onésimo murê moãboegũre òãrô bokatĩrĩñeãka!” ãrĩ sêrêdea

⁸ Irasirigũ yũ Jesucristo buedoregũ pídi ããrĩsĩa, murê doremasĩkeregũ: “Ãsũ iriro gããmea, irasirigũ irire irika!” ãrĩbirikoa. ⁹ Maĩrĩ merã gapũ murê sêrêduakoa. Yú Pablo bũguro ããrã. Jesucristoya kerere weredeadea waja peresugue ããrã. ¹⁰ Irasirigũ Onésimõyamarê murê sêrêduakoa. Ìgũ, yũ peresugue ããrĩgú pũro eja, yũ Jesúyare weremakú pégũ, ìgũrê bñremunugãmi. Irasirigũ yũ magú irirosũ ããrĩmi.

¹¹ Jesúre bñremuburi dupuyuro Onésimo murê òãrô moãboebirisĩa, béowãgãdi ããrĩmi. Dapora tamerãrê marí pêrãguereta iritamumi. Yũre òãrô iritamugú yãmi. Mũdere òãrô iritamugukumi. ¹² Irasirigũ daporare mú pũroque ìgũrê yũ bũro maígũrê iriua. Ìgũrê òãrô bokatĩrĩñeãka! ¹³ Yũ Jesucristoya kerere weredeadea waja peresu ããrĩrĩpoe mú yũre iritamuboadeare iritamudoregũ, òõgue ìgũrê yũ merã dujamakú gããmeadãa. ¹⁴ Ìgũ, yũ merã dujamakú gããmekeregũ, mú gããmerĩ direta iridũakoa. Irasirigũ mú yũre: “Jãũ”, ãrĩmakú tamerãrê yũ doreri meta ããrĩrokoa. Mũ gããmerõsũ waarokoa. ¹⁵ “Gajĩpoe irigũ Onésimo murê béowãgãgũ yoarĩpoe ããrĩbũ meta waakumi. Dupaturĩ mú merã òãrô ããrĩnĩkõãbũ irasirikumĩ”, ãrĩ gũñãa. Irasirigũ ìgũrê yũ merã dujadorebirikoa. ¹⁶ Ìgũ murê moãboegũ ããrĩkeregũ, daporare Jesúre bñremumi. Mũya weregũ irirosũ ããrĩmi. Yũ ìgũrê bũro maĩa. Mũ gapũ yũ nemorô ìgũrê maĩrô gããmea. “Yũre moãboegũ ããrĩkeregũ, Jesúre bñremusiã, yaa weregũ irirosũ ããrĩmi, irasirigũ ìgũrê bũro maĩa”, ãrĩ gũñãrô gããmea.

¹⁷ Irasirigũ mú yũre: “Yũ merã moãgú ããrĩmi gajerã Jesúyare péburo, ãrĩgú”, ãrĩ gũñãgũ, yũre bokatĩrĩñeãrõsũta Onésimorê òãrô bokatĩrĩñeãka! ¹⁸ Ìgũ gajĩno mujayare poyanorêdi, o murê mujamomakú, yũre wereka! Yũ murê wajarigũkoa. ¹⁹ Yũ Pablo, yũ basi ire murê ãrĩ gojáa: “Yũ wajarigũra”. Irire irasú ãrĩ gojakeregũ, murê gajĩ gũñamakú irimasĩa. Jesúyare yũ murê weremakú pégũ, ìgũrê bñremunugãbũ. Irasirigũ, yũ murê weredeadea waja

yure wáro wajamogū irirosū āārā. ²⁰ Irasirigū mūrē yaagure āsū ārī sērēa: “Mū marī Opū Jesucristore bñremugū āārīsīā, Onésimorē ōārō bokatīrīñeāka!” Marī Cristoyarā āārā. Irasirigū yure ōārō yūjupūrākumakū irika!

²¹ I yū mūrē sērērīrē: “Irigukumi”, ārī masīa. Irasirigū ire mūrē gojāa. Idere masīa. Yū sērērīrē nemorō mū ōārō irigukoa. ²² Mūrē gojagu, gajidere sērēa. Yure wiuadero pūru, mūsā pūrogoe waaduakoa. Irasirigū yū irogoe ejaburi dupuyuro yū kārīburi taribure āmuyuka! Marīpū mūsā ĩgūrē sērērīrē: “Jāu”, ārīmakū, mūsā pūrogoe waagukoa.

Pablo Filemórē gojatūnudea

²³ Epafras mūrē ōādoirmi. ĩgū Jesucristoya kerere weredeā waja yū merā peresugue āārīmi. ²⁴ Yū merā moārā Marcos, Aristarco, Demas, irasū āārīmakū Lucas mūrē ōādorema.

²⁵ Marī Opū Jesucristo mūsārē ōārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.

Pablo

HEBREOS

Marĩpu İgũ magũ Jesucristo merã weredeamarẽ gojadea

¹ Iripoegue Marĩpu İgũya kerere weredupiyunerã merã marĩ ñekũsãmarãrẽ werenagãdi aãrĩmi. Yoaripoe wãri İgũ turari merã iri İmurĩ, İgũ weredoreri, kẽrõgue İmurĩ merã İgũsãrẽ İgũyare masĩmakũ iridi aãrĩmi. ² Dapagorare i umũ pereburi dupiyuro İgũ magũ Jesucristo merã marĩrẽ İgũyare weremi. Neõgoraguere Marĩpu İgũ magũ merã i umurẽ iridi aãrĩmi, aãrĩpereri İgũ gãamerõsũta aãrĩburo, ãrĩgũ. Irire iriburo dupiyuro İgũ magũrẽ pĩdi aãrĩmi, iri aãrĩpererire opabure. ³ Jesucristo, Marĩpu gosesiririre opagu, turatarigu, õatarigu, Marĩpu aãrĩrikurire opagu aãrĩmi. İgũ turaro doreri merã aãrĩpereri i umũmarẽ aãrĩnikõãmakũ yãmi. Marĩ ñerõ iridea wajare tau odo, purũ umũgasigue Marĩpu turatarigu diaye gapũ eja doadi aãrĩmi, aãrĩpererãrẽ doregũ aãrĩbu.

Marĩpu magũ, Marĩpure wereboerã nemorõ turagu aãrĩmi, ãrĩ gojadea

⁴ Irasirigu Marĩpu magũ Jesucristo, Marĩpure wereboerã nemorõ turagu aãrĩmi. Marĩpu İgũrẽ: “Makũ, mũ yũ magũ aãrã”, ãrĩdi aãrĩmi. Angeles gapure: “Yũre wereboerã aãrã”, ãrĩdi aãrĩmi. ⁵ İgũ magũrẽ ãsũ ãrĩdi aãrĩmi: Yũ magũ aãrã mũ. Dapagã merã mũ, yũ magũ aãrĩrĩrẽ masakare masĩmakũ yãa, ãrĩdi aãrĩmi.✧

Neõ sugũ İgũrẽ wereboegure irasũ ãrĩbiridi aãrĩmi. İgũ magũyamarẽ ãsũ ãrĩdi aãrĩmi doja:

Yũ, İgũ pagũ aãrã. İgũ, yũ magũ aãrĩmi, ãrĩdi aãrĩmi.✧

Neõ sugũ İgũrẽ wereboegure irasũ aãrĩbiridi aãrĩmi. ⁶ İgũ magũrẽ sugũ aãrĩgũrẽ i umũgue iriugũ, ãsũ gapũ ãrĩdi aãrĩmi:

Ããrĩpererã yũre wereboerã, yũ magũrẽ ejamejã, bũremuburo, ãrĩdi aãrĩmi.✧

⁷ İgũrẽ wereboerãyamarẽ ãsũ ãrĩdi aãrĩmi:

Yũre wereboerãrẽ mirũ wẽjãpu taurosũ, peame ãjũrĩ pũrã irirosũ waamakũ yãa, ãrĩdi aãrĩmi.✧

⁸ İgũ magũ gapure ãsũ ãrĩdi aãrĩmi:

Mũ aãrĩpererã Opũ aãrĩnĩgũ aãrã. Mũyarãrẽ diayeta dorea.

⁹ Diayema iririre gãamea. Ñerõ iririre dooa. Irasirimakũ İãgũ, yũ mũpũ mũrẽ aãrĩpererã Opũ aãrĩbure beyebu.

Irasirigu mũrẽ aãrĩpererã mũ merãmarã nemorõ usuyari merã aãrĩmakũ iribu, ãrĩdi aãrĩmi.✧

¹⁰ Idere ãrĩdi aãrĩmi Marĩpu İgũ magũrẽ:

Mũ aãrĩpererã Opũ, neõgoragueta i nikũ, umũgasidere iribu.

¹¹ Gajipoe i umũ mũ iridea pereakõãrokoa. Mũ gapũ aãrĩnikõãgukoa. Aãrĩpereri mũ iridea gapũ suriro boarosũ, boapereakõãrokoa.

¹² Irasirigu suriro bũguñerẽ túwea bẽo, gajĩne maamañe gorawayurosũ, aãrĩpereri õãrĩ ditare gorawayugukoa. Mũ gapũ neõ gorawayubirikoa. Mũrãrõta aãrĩnikõãgukoa, ãrĩdi aãrĩmi.✧

¹³ Irasirigu İgũ magũrẽ ãsũ ãrĩdi aãrĩmi doja:

✧ 1:5 Sal 2.7 ✧ 1:5 2 S 7.14; 1 Cr 17.13 ✧ 1:6 Dt 32.43 ✧ 1:7 Sal 104.4 ✧ 1:9 Sal 45.6-7

✧ 1:12 Sal 102.25-27

Yu diaye gapu doaka! Mu doaripoe marē iāturirārē mu dorerire neō tarinugānemobirimakū irigura, ārīdi āārīmi.*

Īgūrē wereboerā gapure neō irasū ārībiridi āārīmi. ¹⁴ Āārīpererā Marīpure wereboerā deyomarīrā, Īgūrē moāboerā āārīma. Marīpu Jesucristo taurārē iritamudoregu Īgūsārē iriumi.

2

Marīpu Īgū masakare tauri kerere dārō pémakū gāāmemi, ārī gojadea

¹ Irasirirā Marīpu magū Jesucristoya kerere marī pédeare irasū gūñanīkōārō gāāmea, Īgūrē būremurīrē piriri, ārīrā. ² Iripoegue Marīpu Īgūrē wereboerārē Īgūya kerere weredoredi āārīmi. Irasirigu: “Nerō irirānorē, yu dorerire tarinugārārē wajamoāgura”, ārīderosūta Īgūsārē diayeta wajamoādi āārīmi. ³ Marīpu masakare tauri kere dātaria. Marī gapu irire pémerā, Īgū wajamoārīrē tausūbirikoa. Marī Opu Jesucristo iri kerere werepuroridi āārīmi. Īgū weredeare pérā: “Diayeta āārā”, ārī masīnerā āārīmā. Irasirirā marīdere wereturīama, irire masīburo, ārīrā. ⁴ Marīpu gaji irinemodi āārīmi. Iri kerere wererārē Īgū turari merā wāri iri imurīrē irimakū iridi āārīmi. Irasū āārīmakū Īgū gāāmederosūta Īgūsārē wāri Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā irimasīrīrē sīdi āārīmi, iri kerere weremakū pérā: “Diayeta āārā”, ārī masīburo, ārīgū.

Jesucristo, marī irirosū dupukugu deyoadi āārīmi, ārī gojadea

⁵ Marīpu Īgūrē wereboerārē: “I ūmu peredero purūguere oparā āārīrākoa musā”, ārī, neō pībiridi āārīmi. ⁶ Īgūyare weredupiyudi āsū gapu ārī gojadi āārīmi:

Gna Opu, masaka ubu āārīrā āārīkeremakū, ŷnasirigu Īgūsārē gūñarī mu? Īgūsā boamurā dita āārīkeremakū, ŷnasirigu Īgūsārē iritamurī mu?

⁷⁻⁸ Yoabiripoegāta Īgūsārē marē wereboerā doka āārīmakū iridi āārībū. Irasirikeregu, purūguere Īgūsārē oparā sóogu, mu turarire sību, Īgūsārē āārīpereri opaburo, ārīgū, ārī gojadi āārīmi.*

Marīpu masakare irasū sīgū: “Āārīpererire dorerākuma”, ārī pīdi āārīmi. Īgūsārē irire pīkeremakū, āārīpererire dorebema dapa. ⁹ Marī Jesúsama gapure: “Āārīpererā Opu āārīmi”, ārī masīa. Yoabiripoegāta Īgūdere Marīpu Īgūrē wereboerā doka pīdi āārīmi, āārīpererāya āārībure boabosabure. Jesús marīrē boabosamakū, Marīpu Īgūrē maīgū, dārō iritamudi āārīmi. Irasirigu Īgū boadigue masādere puru, Marīpu Īgūrē turarire sī, Opu sóodi āārīmi, āārīpererā Īgūrē būremuburo, ārīgū.

¹⁰ Marīpu Īgū gāāmederosūta āārīpereri i ūmumarē iridi āārīmi. Āārīpereri Īgūya dita āārā. Īgū pūrā āārīpererā ūmugasigue Īgū āārīrōgue Īgū merā āārīmakū gāāmemi. Irasirigu Īgū magū Jesúsre iriudi āārīmi, marīrē Īgū ñerō tariri merā taubure. Īgūrē iriudi āārīmi, marī Opu āārībure, marīrē ūmugasigue āīmūrābure. ¹¹ Jesús marīrē taugu, Marīpurayarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā marī Īgūyarā āārīsīā, sugū pūrā irirosū, Jesús marī tīgū merā Marīpu pūrā āārā. Irasirigu Jesús marīrē: “Yu pagupūrā āārīma”, ārīgū, neō guyasīrībemi. ¹² Marīpūya werenírī gojadea pūgue Jesús Īgū Pagure weredeare gojasūdero āārībū. Āsū ārīdi āārīmi Īgūrē:

* 1:13 Sal 110.1   * 2:7-8 Sal 8.4-6

Mu aārīrikurire, m̄yamarē weregukoa yu pagupūrāguere. Īgūsā nerēnarōgue nerēmakū, Īgūsā merā: “Ōātaria mu”, āri bayapeogukoa m̄arē, āri di aārīmi.*

¹³ Gaji āri di aārīmi doja:

Yude m̄arē yu Opure b̄remunikōāgura.*

Idere āri di aārīmi doja:

Ōota aārā Yuru pūrā Īgū yure pīnerā merā, āri di aārīmi.*

¹⁴ Marī, Marīpu pūrā, d̄rukurā aārā. Irasirigu Jesude marī irirosūta d̄rukugū aaridi aārīmi. Īgū curusague boari merā wātirē, boarire gūirā opure tarinugā béodi aārīmi. ¹⁵ Jesús Īgūrē irasū tarinugāgū, marī boaburire gūinikōānerārē taudi aārīmi. ¹⁶ Āsū aārā. Jesucristo Marīpure wereboerārē iritamugū meta aaridi aārīmi. Marī, Abraham parāmerā gapure Īgū Marīpure b̄remuderosūta b̄remurārē iritamugū aaridi aārīmi. ¹⁷ Irasirigu marī irirosūta d̄rukugū aaridi aārīmi, Īgū boari merā marī űerī iridea wajare wajaribosabu. I merā Marīpure: “Waja opamerā aārīma”, āri ĩmakū iridi aārīmi. Paia opu marīya aārīburire Marīpure sērēbosarosū, Īgūde marīrē ōārō sērēbosami. Irasirigu marīrē bopoñarī merā ĩāgū marīrē ōārō iritamunikōāmi. ¹⁸ Wātī Īgūrē űerō iridoremakū, Jesús b̄uro űerō tarikeregū, Īgū dorerire iribiridi aārīmi. Irasirigu wātī marīdere űerī iridoremakū ĩāgū, Jesús marīrē iritamumasīmi, űerī iribirikōāburo, āriġū.

3

Jesús, Moisés nemorō aārīmi, āri gojadea

¹ Yaarā, m̄sā Marīpu beyenerā, Īgūyarā aārā. Irasirirā Jesucristore: “B̄remua m̄arē”, āriñerā aārīsiā, Īgūrē ōārō gūñanikōāka! Marīpu Īgūrē iriudi aārīmi, Īgūya kerere werebure, paia opu irirosū marīya aārīburire sērēbosabure. ² Marīpu Īgūrē beyepīdi aārīmi irire iribure. Irasirigu Moisés, Marīpu Īgūrē: “Āsū iridoreka yaarārē!” āri pīdeare ōārō iriderosūta Jesude Marīpu Īgūrē pīdea aārīpererire ōārō iridi aārīmi. ³ Irasirirā Moisére b̄remudero nemorō Jesús gapure b̄remurō gāāmea marīrē. Iri āsū aārā. Wiire: “Ōārī wii aārā”, āri ĩārō nemorō iri wiire iridi gapure: “Ōātarimi”, āri b̄remurō gāāmea marīrē. ⁴ Masaka gapū wiiri irirā aārīma. Marīpu gapū aārīpereri i umumarē iridi aārīmi. ⁵ Moisés gapū Marīpuyarārē doregū, Īgūsārē ōārō iritamudi aārīmi. “Āsū irika, Marīpure b̄remurā!” āri weredi aārīmi, p̄rugue marā Marīpuya kerere pēmasīburo, āriġū. ⁶ Cristo, Marīpu magū gapū Moisés nemorō Marīpuyarārē ōārō doregū aārīmi. Irasirirā marī Marīpuyarā, gūñaturaire piriro marīrō Īgū tauburire us̄yari merā yúnirā, Īgūya wii marā aārā.

Marīpu Īgūyarārē Īgū merā ōārō siñajāmakū gāāmemi, āri gojadea

⁷ Irasirigu Ōāgū deyomarīgū ire āsū āri weredi aārīmi, Marīpuya werenirī gojadea pūgue:

Dapagārē m̄sā Opū m̄sārē weremakū, pēduamerā irirosū aārībirikōāka!

⁸ Ōārō péka Īgūrē! Iripoegue Israel bumarārē masaka marīrōgue aārīrārē Īgū werekeremakū, Īgū dorerire tarinugāma. “Marīrē iritamumasībrikumi”, āri rā, Īgūrē b̄remubirima.

9 Irasirigu āsū āriimi: “Iroguere cuarenta bojorigora yu turaro merā iririre iri ĩmuadibu ĩgūsārē iritamugū. Yu irasirikeremakū: ‘Īgū marīrē iritamu-masībirikumi’, āri gūñanama yure.

10 Irasirigu ĩgūsā merā gua, āsū āribu: ‘Yaa gapure neō gūñatuyabema. Yu dorerire iridwabema’, āribu.

11 Irasirigu ĩgūsā merā guagu, goepeyaro merā āsū āri werebu: ‘Yu merā oārō siñajārī bokabirikoa masā yure buremubiri waja’”, āriimi.*

12 Irasirirā yaarā, oārō pemasika! Neō sugu masā watopemu ñerō gūña, buremubi āārībirikōāburo. Irasū āārīgāno, Marīpu āārīnīgūrē béogu iribukumi. 13 Āsū gapu iriro gāamea. Umuriku masā basi Marīpu yare gāme werenika, ñerīrē iriri, ārīrā! Dapagā merā Marīpu yare werenīrī gojadesa pūgue dorederosūta gāme werenika! “Ñerī gapure irirā, usuyāa gua”, āri gūñarā, masā basita ārikatorā yāa. Ñerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārākoa. 14 Cristore buremunugāderosūta marī okaro bokatīūrō buremunikōārā, ĩgū āārīrōgue ĩgū merā āārīrākoa.

15 Yu wererosūta Marīpu yare werenīrī gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero āārībú:

Dapagārē Marīpu masārē weremakū, ĩgūrē oārō péka! Iripoegue Israel bu-marā ĩgū dorerire tarinugāderosū iribirikōāka! āri gojasūdero āārībú.*

16 ĩgūsā Marīpu yare werenīrīrē pékererā, ĩgū dorerire tarinugānerā āārīmá. Āārīpererā Egiptogue āārīrārē Moisés āiāsūnerā āārīkererā, Marīpu dorerire tarinugānerā āārīmá. 17 ĩgūsā tarinugādea waja cuarenta bojorigora Marīpu ĩgūsā merā guadi āārīmí. Masaka marīrōgue ĩgūsārē āārīdoredi āārīmí. Irogueta boanerā āārīmá. 18 ĩgū dorerire tarinugāmakū ĩāgū, goepeyaro merā ĩgūsārē āsū āri weredi āārīmí: “Yu merā oārō siñajārī bokabirimakū irigura”, ārīdi āārīmí. 19 Irasirirā ire masīta marī. ĩgūsā Marīpu yare buremubiridea waja ĩgū merā oārō siñajārī bokabirinerā āārīmá.

4

1 Marīpu iripoegue marārē: “Yu merā siñajārī bokarākoa”, āri pīderosūta marīdere pīdi āārīmí. Irasirirā marīde goepeyaro merā Marīpu yare yujuro gāamea, ĩgū merā oārō siñajārī bokamurā. 2 Marīpu masakare tauri kerere iripoegue marā péderosūta marīde pébu. ĩgūsā gapu iri kerere pékererā, buremurī merā pébirinerā āārīmá. Irasirirā irire ubugorata péunanerā āārīmá. 3 Marī gapu Marīpu yare buremurā ĩgū merā oārō siñajārī bokarākoa. ĩgūrē buremumerā gapure āsū ārīdi āārīmí:

Yure buremubiri waja ĩgūsā merā guabu. Irasirigu ĩgūsārē goepeyaro merā āsū āri werebu: “Yu merā oārō siñajārī bokabirikuma”, ārīdi āārīmí.*

I umurē iri odo, siñajādi āārīmí. Irasirigu masakadere ĩgū merā siñajāburire pīdi āārīmí. 4 Gaji āsū āri gojasūdero āārībú, ĩgūya werenīrī gojadesa pūgue:

I umuma āārīpererire iripeo odogu, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī waaró merā ĩgū moārīrē piri, siñajādi āārīmí.*

5 ĩgūrē buremumerā gapure āsū ārīdi āārīmí doja ĩgūya werenīrī gojadesa pūgue:

Yu merā oārō siñajārī bokabirikuma, ārīdi āārīmí.*

6 Iripoegue marã, Īgũ masakare tauri kerere pép̄urorinerã, Īgũ dorerire tarinũgãdea waja Īgũ merã õãrõ siñajãri bokabirinerã ããrĩmã. Gajirã gapũ Īgũrẽ buremurã Īgũ merã õãrõ siñajãri bokarãkuma. 7 Irasirigũ Marĩpũ masakare Īgũ merã siñajãburire pígu: “Dapagorare yare õãrõ péka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. Israel bumarã Īgũ dorerire tarinũgãdero pũrũ, yoaripoe pũrũ irire Davire gojadoredi ããrĩmĩ. Irasirigũ musãrẽ dupaturi irire weregura doja. Asũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ David:

Dapagorare Marĩpũ musãrẽ weremakũ, õãrõ péka! Īgũrẽ péduamerã irirosũ ããrĩbirikõãka! ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

8 Iripoegue David irire gojaburi dupiyuro Josué Israel bumarãrẽ Marĩpũ Īgũsãrẽ sídea níkgũe ãñjadi ããrĩmĩ. Iro gapũre siñajãri bokabirinerã ããrĩmã. Irasirigũ Marĩpũ Īgũyarãrẽ gaji siñajãri síburire weredi ããrĩmĩ. 9 Irasirirã, Marĩpũ i ãmurẽ iri odo, Īgũ siñajãderosũta marĩ Īgũyarãde Īgũ merã õãrõ siñajãri bokarãkoa. 10 Marĩpũ merã siñajãrã, marĩ gããmerõ moãrĩrẽ piri, Īgũ gããmerĩ gapũre iripũrorirã, Īgũ merã õãrõ siñajãnikõãrãkoa, Īgũ i ãmũmarẽ iri odo siñajãderosũta. 11 Irasirirã Īgũrẽ õãrõ buremurõ gããmea, Īgũ merã siñajãri bokamurã. Iripoegue marã Īgũrẽ buremubiridea waja Īgũ merã neõ siñajãri bokabirinerã ããrĩmã. Īgũsã iriderosũ iribirikõãrõ gããmea marĩrẽ.

12 Marĩpũya werenĩrĩrẽ pérã, Īgũ merã õãrõ ããrĩnikõãa. Sareri majĩ pe gapũ usiri majĩ sareñajãrõ nemorõ Marĩpũya werenĩrĩ marĩya yũjũpũrãrĩgue, marĩ gũñarĩgue ñajãrokoa. Irasirirã Īgũya werenĩrĩrẽ pérã, marĩya yũjũpũrãrĩmarẽ marĩ gũñarĩdere: “I gapũ õãgorãa, o i gapũ ñegorãa”, ãrĩ masĩrãkoa. 13 Marĩ masaka ããrĩpererã Marĩpũ irinerã dita ããrã. Īgũ ããberogue neõ ããrĩbea. ããrĩpereri marĩ ããrĩrĩkũrere marĩ iririkũrere masĩmi. Irasirirã õãrĩ gũñarĩ oparã õãrõ irirã, Īgũ iũrõ marĩ irideare, marĩ gũñadeare weredoremakũ, gũyasĩrĩrõ marĩrõ weremasĩrãkoa.

Jesús paia opũ nemorõ ããrĩmi, ãrĩ gojadea

14 Jesús, Marĩpũ magũ, paia opũ nemorõ marĩya ããrĩburire Marĩpũre sêrẽbosagu ããrĩmĩ. Īgũ Marĩpũ pũrogue ããrĩmĩ. Irasirirã neõ piriro marĩrõ Īgũrẽ buremunikõãrã! 15 Jesús paia opũ nemorõ, marĩ turamerãrẽ bopoñarĩ merã ããgũ marĩrẽ iritamugũ ããrĩmĩ. Wãtĩ marĩrẽ ñerĩrẽ iridorerosũta Jesúdere ããrĩpereri ñerĩrẽ iridoredi ããrĩmĩ. Jesús gapũ ñerĩrẽ neõ iribiridi ããrĩmĩ. 16 Īgũ marĩya ããrĩburire sêrẽbosagu ããrĩmakũ ããrã, Marĩpũre gũiri marĩrõ marĩ sêrẽmasĩa. Īgũ ããrĩrõgue Īgũ merã ããrĩrã irirosũ sêrẽmasĩa. Īgũ marĩrẽ maĩgũ, marĩrẽ bopoñarĩ merã ããsĩã, marĩ ñerõ tariripoere diayeta iritamugũkumi.

5

1 Marĩ ire masĩa. Sugũ paia opũ, masaka watope Marĩpũ beyepísũdi ããrĩmĩ. Masakaya ããrĩburi ããrĩpererire Marĩpũre sêrẽbosagu ããrĩmĩ. Irasirigũ Marĩpũre Īgũsã síduarire síbosagu ããrĩmĩ. “Īgũsã ñerĩ iridea waja Īgũsãrẽ wajamoãbirikõãka!” ãrĩ sêrẽgũ, Marĩpũ iũrõ waĩbure wêjẽ soepeobosagu ããrĩmĩ. 2 Paia opũ marĩ irirosũta Īgũ turari merã Īgũ ñerĩ iriduarire tau kãmutamasĩbemi. Irasirigũ pẽmasĩmerãrẽ, ñerõ irirãrẽ bopoñarĩ merã ããmasĩmi. 3 Turabi ããrĩsĩã, gajirãrẽ iribosarosũta Īgũ basi ñerõ iridea waja Marĩpũ iũrõ waĩbure wêjẽ soepeomi.

* 4:7 Sal 95.7-8

⁴ Neõ sugu İgũ gããmerõ paía opu ñajãmasĩbemi. Marĩpu gapu İgũrẽ beyepĩmi, iripoequemu Aarõrẽ İgũ beyepĩderosũta. ⁵ Cristode İgũ gããmerõ paía opu ñajãbiridi aãrĩmĩ. Marĩpu İgũrẽ Opu pidi aãrĩmĩ. Āsũ ģrĩdi aãrĩmĩ İgũrẽ: Yu magũ aãrã mu. Dapagã merã mu, yu magũ aãrĩrĩrẽ masakare masĩmakũ yaáa, ģrĩdi aãrĩmĩ.*

⁶ Gajirogue İgũya werenĩrĩ gojadea pũgue İgũ magũrẽ ģsũ ģrĩdi aãrĩmĩ: Melquisedec paĩ aãrĩderosũta mu aãrĩnĩkõãgũkoa, ģrĩdi aãrĩmĩ.*

⁷ Cristo i ãmũgue aãrĩgũ, buro oreri gaguinĩrĩ merã Marĩpũre İgũ turari merã İgũ boaburire taumasĩgũrẽ sãrẽdi aãrĩmĩ. İgũ, Marĩpu gããmerĩ ditare iridũamakũ İãgũ, İgũ sãrãrĩrẽ pé, İgũrẽ gũñaturamakũ iridi aãrĩmĩ. ⁸ Cristo, Marĩpu magũ aãrĩkeregu, buro ñerõ taridi aãrĩmĩ. Ñerõ tarikeregu, Marĩpu dorerire tarinũgãrõ marĩrõ İgũrẽ õãrõ yũjuri merã irire iritariweredi aãrĩmĩ. ⁹ İgũ curusague boagu, aãrĩpereri Marĩpu İgũrẽ iridoredeare iripeodi aãrĩmĩ. Irasirigu aãrĩpererã marĩrẽ İgũrẽ yũjũrãrẽ taudi aãrĩmĩ, İgũ pũro perebiri okari opaburo, ģrĩgũ. ¹⁰ Irasirigu Marĩpu İgũrẽ: “Melquisedec paĩ aãrĩderosũta mu aãrĩnĩkõãgũkoa”, ģrĩ pidi aãrĩmĩ, marĩya aãrĩburire sãrẽbosabure.

Jesucristore buremurĩrẽ piriri, ģrĩrã, İgũrẽ gũñaturanĩkõãrõ gããmea, ģrĩ gojadea

¹¹ Cristo paía opu nemorõ aãrĩrĩrẽ wãri werenemodũadãa. Mũsã pẽmasĩturabirimakũ, irire weremasĩbirkõa. ¹² Mũsã yoaripoe Cristore buremubu. Irasirirã dapagoraguere gajirãrẽ Marĩpũyare buerimasã aãrĩbukõa. Mũsã irasũ aãrĩbonerã, dapagoraguedere neõ buepũrorirã irirosũta aãrĩkõãa. Őpĩkũ mirĩrã, baari baagamasĩmerã, majĩrãgã irirosũta aãrĩkõãa. Irasirirã gajirã buerimasã mũsarẽ buepũrorideare dupaturi buero gããmea. ¹³ Őpĩkũ mirĩrã majĩrãgã irirosũ aãrĩrãno, “I ñerĩ, i gapu õãrĩ aãrã”, ģrĩ beyemasĩbema. ¹⁴ Baari burĩri gapu mũrã baari aãrã. Mũrã aãrĩrãno, õãrõ buenerã, õãrĩrẽ, ñerĩrẽ beyemasĩrãgue aãrĩma.

6

¹ Irasirirã mũrã pẽmasĩrã irirosũ Cristoyamarẽ õãrõ pẽmasĩrã dujarã, irire buenemorõ gããmea. Neõgorague İgũyare buepũrorirã, marĩ ñerõ irideare bujawere, gũñarĩ gorawayurire buebu, Marĩpu marĩrẽ perebiri peamegue beori, ģrĩrã. Marĩ ñerõ iririkũdeare piri, Marĩpũre õãrõ buremurĩdere buebu.

² Gajidere, deko merã, Őãgũ deyomarĩgũ merã wãiyerire buebu. Marĩ oparã İgũsãya moĩrĩ merã marĩrẽ: “Marĩpu mũrẽ iritamuburo”, ģrĩ ñapeoidere buebu. Boanerã masãburire, Marĩpu Cristore buremumerãrẽ perebiri peamegue wajamoãburidere buebu. ³ Irasirirã marĩ Cristore buremurã İgũyare buenemowãgãnĩkõãrãkoa, Marĩpu gããmemakũ İgũ iritamurĩ merã masĩnemorã.

⁴ Āsũ aãrã. Masaka Jesucristoya kerere pẽmasĩkererã, Marĩpu İgũyarãrẽ õãrĩ sĩburire masĩkererã, Őãgũ deyomarĩgũrẽ opakererã, ⁵ Marĩpu õãrĩ werenĩrĩrẽ pẽkererã, i ãmu peredero pũru İgũ turari merã iriburire masĩkererã, ⁶ iri gapure gããmemerã, neõ dupaturi İgũsã ñerõ irideare bujawererĩ merã piri-masĩbirikuma. Neõ dupaturi İgũsã gũñarĩrẽ õãrĩ gapu gorawayumasĩbirikuma. Irasirirã Marĩpũyare gããmebiri waja, Marĩpu magũ Cristore buremumerã, İgũrẽ dupaturi curusague pãbiatũ wãjãrã irirosũ aãrĩrãkuma. Gajirãrẽ İgũrẽ masaka ĩũrõgue burĩdamakũ irĩrãkuma. ⁷ Āsũ aãrã. Marĩ, su pooema nĩkũ

irirosū āārā. Ōārī nikūrē ūmuriku deko merēmakū, sibi ñajānakoā. Irasiriro iri pooe opu otedea ōārō puri dukakukoā. Irasirigu iri pooe opu dukare opakumi ĩgū baaburire. Gajirā iri yebare ōārī dukakumakū ĩārā: “Marīpu ōārō dukakumakū irikumī”, ārikuma. Irasūta yāmi Marīpu ĩgūyare pērārē. Gajirā ĩgūsā ĩgūyare ōārō irimakū ĩārā: “Marīpu ĩgūsārē ōārō iritamumi, irasirirā ōārō yāma”, ārīrākuma. ⁸ Iri pooe pora, ñerī tā dita puri dukakumakū, béokōārō gāāmea. Irasūta yāmi Marīpu ĩgūyare pékererā irimerārē. Perebiri peamegue béogukumi ĩgūsārē wajamoāgū.

Jesucristore b̄remurirē piriro marirō marī ūmugasigue waaburire yūro gāāmea, ārī gojadea

⁹ Yu, Marīpu ĩgūsārē béoburire weregu, musārē yu maīrārē: “Īgū béosūmurā āārā”, ārīgū meta yāa. Marīpu musārē Cristo merā taudi āārīmī, ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirirā musā ōārī yebague otedea ōārō dukakurosūta ōārīrē yāa. Irire yu masīa. ¹⁰ Marīpu diayema irigu āārīmī. Irasirigu ĩgūyare musā ōārō iririre kātibirikumī. Musā ĩgūrē maisīā, gajirā ĩgūyarārē iritamurīdere kātibirikumī. ¹¹ Yu, musā okaropa usuyari merā gajirārē iritamunimākū gāāmea. Irasirirā Marīpu ĩgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, ārīdeare musā yūrīre, p̄rugue diayeta oparākoā. ¹² Irasirigu musā Marīpuyare tēri merā irituyamakū gāāmebea. Gajirā Marīpu Jesucristo merā tauri kerere b̄remurā ñerō tarikererā, Marīp̄ure: “Diayeta yare iritamugukumi”, ārī b̄remunikōāma. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Marīpu ĩgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, ārīdeare ĩgūsārē sīgukumi. Irasirirā musāde ĩgūsārē ĩākūī, ĩgūsā irirosūta irinikōāka!

¹³⁻¹⁴ Iripoegue Marīpu Abrahārē āsū ārī pīdi āārīmī: “Diayeta murē ōārīrē irigura yu ārīderosūta. Mu parāmerā āārīturiarārē wārā āārīmakū irigura”, ārī pīdi āārīmī. Irasū ārī pīgu, ĩgū wāi merā wāipeodi āārīmī. Gajigu ĩgū nemorō āārīgū neō marīmakū, ĩgū wāi merā wāipeodi āārīmī. ¹⁵ Abraham, Marīpu ĩgūrē ārī pīdeare ōārō b̄remurī merā yūdi āārīmī. Irasirigu Marīpu ĩgū ārīderosūta ĩgūrē ōārō iridi āārīmī. ¹⁶ Sugu masakū gajirā péuro: “Diayeta ārīgū yāa”, ārīgū, ĩgū nemorō āārīgūyā wāi merā wāipeokumi. ĩgū irasū ārī wāipeomakū pērā: “Diayeta werekumi”, ārī, ĩgū merā neō guaseomasībirikumī. ¹⁷ Irasirigu Marīpu Abrahārē: “Diayeta murē ōārīrē irigura”, ārī pīgu, ĩgū wāi merā wāipeodi āārīmī. Marī ĩgū irasū wāipeo weredeare pērā: “Īgū ārīderosūta diayeta irigukumi”, ārī masīa. “Īgū ārīdeare neō gorawayubirikumi”, ārī masīa. Irasirigu irire marīrē ōārō masīburo, ārīgū, Abrahārē ārī pīdeare weregu, ĩgū wāi merā wāipeodi āārīmī. ¹⁸ Marīpu neō ārīkatobi āārīmī. Irasirigu ĩgū ārī pīdea merā, ĩgū wāipeodea merā, ĩgū ārīdea neō gorawayubiriburire marīrē masīmakū iridi āārīmī. Marī irasirigure masīrā, marī ñerō irideare piri, ĩgū marīrē tauburire gūñaturari merā yūa. “Irasūta irigukumi”, ārī masīa. ¹⁹ Irasirigu Marīpu marīrē ĩgū ōārō iriburire yūrārē ūmugasigue ĩgū merā āārīmakū irigukumi. ĩgū turatarigu āārīsīā, irire diayeta irigukumi. Irire ōārō masīa marī.

Āsū āārā. Sugu paia opu Marīpu āārīrī taribu poekague ñajāgū, iri taribu makāpuro kāmutari gasiro tariñajāmi. Irasū ñajāgū, masakaya āārīburire sērēbosami Marīp̄ure. ²⁰ Marīpu āārīrī taribugorague ñajārōsū Jesús ūmugasigue Marīpu āārīrōgue ñajādi āārīmī. Marī irogue ñajāburi dupiyuro ñajāsiadi āārīmī, paia opu nemorō Marīp̄ure marīya āārīburire sērēbosanīkōābu. Melquisedec paī āārīderosūta āārīnīkōāgukumi.

7

Melquisedec paí ããriderosũta Jesũs ããrĩmi, ãrĩ gojadea

¹ Iripoegue Melquisedec wãikũgu Salem* wãikuri makã marã opu ããrĩdi ããrĩmi. Īgũ paí ããrĩgũ, masakaya ããrĩburire Marĩpure ããrĩpererãrẽ doregure sërẽbosagu ããrĩdi ããrĩmi. Abraham gajirã oparãrẽ wẽjẽ tarinũgãgũ ejadi goedujãamakũ, Melquisedec ĩgũrẽ bokatĩrĩgũ waadi ããrĩmi. Īgũrẽ bokatĩrĩgũ, Marĩpure: “Гуару, ĩrẽ õãrõ irika!” ãrĩ sërẽbosadi ããrĩmi. ² Abraham gajirã oparãrẽ wẽjẽ tarinũgãsiã, ĩgũsãya ããrĩdeare ãiadi ããrĩmi. Irasirĩgu ĩgũ ãideare pe mojõma buri dukawa pí, subu sĩdi ããrĩmi Melquisedere. “Melquisedec”, ãrĩrõ: “Opũ diayeta irigu”, ãrĩduaro yãa. Īgũ Salem marãrẽ doregu ããrĩdi ããrĩmi. Īgũyarãrẽ õãrõ siñajãrĩ merã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasiriro: “Salem”, ãrĩrõ: “Siñajãrĩ”, ãrĩduaro yãa. ³ Melquisedec pagusãmarãrẽ, ĩgũ ñekũsãmarãrẽ ĩgũsã were gojatũdea neõ máa. Īgũ deyoadeare, ĩgũ boadeare, ĩgũrẽ gorawayubure were gojatũdea neõ máa. Irasirĩgu ĩgũ, Marĩpu magũ Jesucristo paí ããrĩnikõãgũ irirosũ ããrĩdi ããrĩmi.

⁴ Irasirirã Melquisedere gũñaka! Ubu ããrĩgũ meta ããrĩdi ããrĩmi. Marĩ ñekũ Abraham marĩya bumũ ããrĩpuroridi ããrĩkeremakũ, Melquisedec, Abraham nemorõ ããrĩdi ããrĩmi. Irasirĩgu Abraham Melquisedere, gajirã oparãrẽ wẽjẽ tarinũgãsiã, ĩgũsãya ããrĩdea ãideare pe mojõma buri dukawa pí, subu sĩdi ããrĩmi. ⁵ ãsũ ããrã. Moisés dorederosũta ããrĩpererã gajirã Israel bumarã ĩgũsãyare, Levĩ parãmerã ããrĩturiarãrẽ paia ããrĩrãrẽ keoro sĩma. Abraham Levĩya bumarã ñekũ ããrĩdi ããrĩmi. Īgũ ããrĩpererã gajirã Israel bumarã ñekũ ããrĩdi ããrĩmi. Īgũ, ĩgũsã ñekũ ããrĩdi ããrĩkeremakũ, ĩgũsã gapũ Moisés dorederosũta irirã, Levĩ parãmerã ããrĩturiarã ditare sĩma. ⁶ Melquisedec gapũ Levĩ parãmi ããrĩturiagu ããrĩbiridi ããrĩmi. Abraham gapũ Marĩpu: “Õãrõ irigura”, ãrĩ písũdi ããrĩkeregu, Melquisedere sĩdi ããrĩmi. Irasirirã Melquisedec Abrahãrẽ: “Marĩpu murẽ õãrõ iriburo”, ãrĩdi ããrĩmi. ⁷ Irasirirã marĩ ire masia. Melquisedec Abrahãrẽ: “Marĩpu murẽ õãrõ iriburo”, ãrĩgũ, Abraham nemorõ ããrĩdi ããrĩmi. ⁸ Gajire masia. Paia, marĩ watope ããrĩrã, marĩ irirosũta masaka ããrĩma. Irasirirã boamurãta ããrĩma. Moisés dorederosũta irirãno, ĩgũsãyare pe mojõma buri oparire subu sĩma paia. Abraham Melquisedere sigũ, ããrĩnĩgũ irirosũ ããrĩgũrẽ sĩdi ããrĩmi. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue Melquisedere: “Boakõãdi ããrĩmi”, ãrĩ gojadea neõ máa. ⁹⁻¹⁰ Masaka Moisés dorederosũta irirã, ĩgũsãyare pe mojõma buri oparire subu sĩma, Levĩ parãmerã ããrĩturiarãrẽ paia. Iripoegue Levĩ deyoaburi dupiyuro Melquisedec Abrahãrẽ bokatĩrĩgũ waadi ããrĩmi. Īgũ bokatĩrĩmakũ, Abraham ĩgũ ãideare pe mojõma buri dukawa pí, subu sĩdi ããrĩmi Melquisedere. Levĩ, Abraham parãmi ããrĩdi ããrĩmi. Īgũ parãmerã ããrĩturiarãde Abraham parãmerãta ããrĩnerã ããrĩmã. Irasirirã, Abraham Melquisedere sĩdea merã ĩgũsãde ĩgũrẽ sĩnerã irirosũ ããrĩnerã ããrĩmã. Irasirĩgu Melquisedec ĩgũsã nemorõ ããrĩdi ããrĩmi.

¹¹ Marĩpu Israel bumarãrẽ ĩgũ dorerire pígu, Aarõn parãmerã ããrĩturiarã Levĩya bumarãrẽ: “Paia ããrĩma”, ãrĩ pidi ããrĩmi. Irasirirã ĩgũ dorederosũta paia waimurãrẽ wẽjẽ soepeo, Marĩpure masakaya ããrĩburire sërẽbosanerã ããrĩmã. Īgũsã irasiridea gapũ masakare Marĩpu ĩũrõ õãrã waamakũ irimasĩbea. Irasirĩgu Marĩpu ĩgũsãrẽ gorawayubure Cristore iriudi ããrĩmi, paí

* 7:1 Salem wãikuri makã, Jerusal'eta ããrĩyuro.

ããrĩbure, marĩrẽ õãrã ããrĩmakũ iribure. Cristo gapũ Levĩya bumũ, Aarõn parãmi ããrĩturiagu ããrĩbemi. Melquisedec ããrĩderosũta paĩ ããrĩmi. ¹² Irasirigu Marĩpu Cristore paĩare gorawayubure iriugu, ĩgũ iripoegue doredeadeere gorawayudi ããrĩmi. ¹³⁻¹⁴ Marĩpu ĩgũ iripoegue dorederosũta Levĩya bumarã ditare paĩa sõounadi ããrĩmi. Marĩ Opũ Jesucristo gapũ Israel bumũ ããrĩkeregu, Levĩya bumũ meta ããrĩmi. Judãya bumũ ããrĩmi. Marĩpu Moisere ĩgũ dorerire pĩgu, neõ Judãya bumarãre: “Paĩa ããrĩrãkuma”, ãrĩbiridi ããrĩmi. Irire masĩa marĩ.

¹⁵ Irire masĩrã, idere õãrõ pemasĩa. Cristo, Marĩpu paĩ sõodi, gajirã paĩare gorawayugu, Melquisedec irirosũ ããrĩgũ ããrĩmi. ¹⁶ Marĩpu iripoegue dorederosũta Levĩya bumarã dita paĩa ñajãunanerã ããrĩmã. Jesucristo gapũ Marĩpu pidi gajirã paĩa irirosũ paĩ ñajãbiridi ããrĩmi. Marĩpu turari merã ããrĩnĩgũ ããrĩsĩa, paĩ ñajãdi ããrĩmi. ¹⁷ Marĩpu ĩgũ werenĩrĩ gojadera pũgue ĩgũ magũrẽ irire ãsũ ãrĩdi ããrĩmi:

Melquisedec paĩ ããrĩderosũta mũ ããrĩnikõõagũkoa, ãrĩdi ããrĩmi.*

¹⁸ Marĩpu Moisere doreri pĩpũroridea marĩrẽ Marĩpu merã õãrõ ããrĩmakũ irimasĩbea. Irasirigu Marĩpu iri dorerire bojepĩkõãdi ããrĩmi. ¹⁹ Marĩpu Moisere doreri pĩdea merã marĩ ĩgũ ĩũrõ õãrã neõ ããrĩmasĩbea. Irasirigu Marĩpu Jesucristo merã marĩrẽ õãrã ããrĩmakũ iriburire pidi ããrĩmi. Irasirirã marĩ Cristore bũremurã, Marĩpu pũrogue ñajãrã irirosũ ĩgũrẽ diayeta seremasĩa.

²⁰ Marĩpu Cristore paĩ sõogu: “Yũ wãĩ merã murẽ wãĩpeo pĩa”, ãrĩdi ããrĩmi.

²¹ Gajirã paĩa gapũre ĩgũ wãĩ merã wãĩpeo pĩbiridi ããrĩmi. Cristo gapũre wãĩpeo, paĩ pidi ããrĩmi. ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmi Marĩpu Cristore:

Yũ, mũ Opũ ããrã. Irasirigu yũ wãĩ merã murẽ wãĩpeogu, diayeta weregura.

Irasirigu neõ gorawayuro marĩrõ murẽ ãsũ ãrĩ werea: “Melquisedec paĩ ããrĩderosũta mũ ããrĩnikõõagũkoa”, ãrĩdi ããrĩmi Marĩpu ĩgũ magũrẽ.*

²² Marĩpu irasũ ãrĩ weregu, ĩgũ Jesucristo merã marĩrẽ õãrã ããrĩmakũ iriburire pidi ããrĩmi. Iri ĩgũ Moisere doreri pĩpũroridea nemorõ, marĩ õãrõ ããrĩburire pĩdea ããrã. ²³ ããrĩpũrorinerã paĩa boamakũ, gajirã gorawayu ñajãnerã ããrĩmã doja. Irasirirã wãrã paĩa ñajãunanerã ããrĩmã. ²⁴ Jesús gapũ irasũ ããrĩnikõõami. Irasirirã ĩgũrẽ gorawayurã paĩa neõ mãma. ²⁵ Irasirigu Marĩpũre marĩya ããrĩburire serebosanikõõami. Marĩpũre masĩrãno, Jesure bũremurã ããrĩma. Irasirigu ããrĩpererã marĩrẽ ĩgũrẽ bũremurãre taumasĩmi, Marĩpu merã õãrõ ããrĩnikõõaburo, ãrĩgũ.

²⁶ Irasirigu Jesús paĩa opũ nemorõ, ããrĩpereri marĩya ããrĩburire keoro iritamugũ ããrĩmi. ĩgũrẽta marĩ bũro gããmea. ĩgũ õatarigu, neõ ñerĩrẽ iribi, ñerĩ opabi ããrĩmi. Irasirigu Marĩpu ĩgũrẽ ñerã watope ããrĩdire ãĩ, ãmugasigue ããrĩpererã gajirã nemorõ Opũ pidi ããrĩmi. ²⁷ Gajirã paĩa oparã irirosũ ããrĩbemi. ĩgũsã gapũ ãmuriku waimurãrẽ wẽjẽ soepeo serebosama, Marĩpũre masaka ñerĩ iridea waja ĩgũsãrẽ wajamoãbirikõõaburo, ãrĩrã. Paĩade ĩgũsã ñerĩ iridea waja Marĩpu ĩũrõ ĩgũsã basi waimurãrẽ wẽjẽ soepeopũrorĩma. Pũru gajirã ñerĩ ĩgũsã iridea waja waimurãrẽ wẽjẽ soepeobosama. ãmuriku irasirinama. Jesús gapũ paĩa opũ nemorõ ããrĩgũ, marĩ ñerĩ iridea waja waimurãrẽ wẽjẽ soepeobiridi ããrĩmi. Suñarõta marĩ ããrĩpererãre boabosadi ããrĩmi, marĩ ñerĩ iridea wajare taugu. ²⁸ Marĩpu Moisere doreri pĩdea merã paĩa oparã sõosũma. ĩgũsã irasũ sõosũkererã, õãrĩ ditare irimerã ããrĩma. Iri dorerire pĩdero pũru, Marĩpu ĩgũ magũ gapũre ĩgũ wãĩ merã wãĩpeo, paĩa opũ

nemorō sóodi āārīmi. Irasirigu ĩgūrē sóogu, ĩgū gāāmerōsūta ōārī iripeogu āārīnimakū iridi āārīmi.

8

Jesús mariya āārīburire Marīpure sērēbosagu āārīmi, ārī gojadea

¹ Āārīpereri yu musārē wererire pérā, ire ōārō pēmasīka! Jesucristo paía opu nemorō āārīgū āmugasigie Marīpu turatarigu diaye gapu doami ĩgūrē mariya āārīburire sērēbosabu. ² Āmugasigie marī Opu iridee wii ĩgūya wiigora āārā. Iri wii, masaka iridee wii meta āārā. Irasirigu Jesucristo iroguē mariya āārīburire Marīpure sērēbosagu, iri wiigueta sērēbosami. ³ Marīpu i nikū marā paía oparārē sóogu, ĩgū ĩūrō waimūrārē wējē soepeomurārē, gajino ĩgūrē sīmurārē sóomi. Irasirigu Jesucristode ĩgūsā Marīpure gajino sīrā irirosū irigu, ĩgū basi marīrē boabosadi āārīmi. ⁴ Jesucristo i nikūgie āārīgū, paí āārībiribukumi. Gajirā paía Moisés dorederosūta Marīpu ĩūrō ĩgūrē gajinorē sīrā āārīsāma. ⁵ I nikū marā paía Marīpuya wiigie ĩgū ĩūrō moāma. Iri wii i nikūma wii āārā. Marīpuya wiigora āmugasigie āārā. Irasiriro Marīpuya wii i nikūma wii, āmugasima wii keori āārā. Moisés i nikūma wiire iriburo dupiyuro Marīpu āsū ārīdi āārīmi ĩgūrē: “Yu murē ūtāugue ĩmuderosūta yaa wiire irīgukoa. Yu dorederosūta yaa wiire keoro irika!” ārīdi āārīmi. ⁶ Jesús gapure: “Paía opu nemorō āārā mu”, ārī pídi āārīmi. Irasiriro Jesús āmugasigie paí moārī, i nikū marā paía moārī nemorō ōārī āārā. Iripoegue Marīpu masakare: “Moisére yu doreri pídeare iripeorārē ōārō irigura”, ārī werepídi āārīmi. Pupu Jesucristore iriugu: “Īgūrē buremurārē yu merā ōārā āārīmakū irigura”, ārī werepídi āārīmi. Irasiriro ĩgū iripoegue werepídea nemorō ōārī āārā. Irasirigu Jesucristo Marīpu merā marī ōārō āārīburire āmubosagu āārīsā, paía opu nemorō āārīmi.

⁷ Moisére Marīpu doreri pídea, marīrē Marīpu merā ōārō āārīmakū iribiridero āārībú. Iri doreri marīrē ōārō irimakū tamerārē Marīpu dupaturi gajī werepībiribodi āārīmi. ⁸ ĩgūyarā, Israel bumarā ĩgū doredere iribiri waja ĩgūsārē āsū ārīdi āārīmi ĩgūya werenírī gojadea pūgue:

Yu musā Opu, āsū ārā: “Ōārō péka! Musā Israel bumarārē, Judáya bumarādere purugere gajī maama werepīgukoa.

⁹ Iri, yu musā űekūsāmarārē iripoegue werepídea irirosū neō āārībirikoa. Yu basi ĩgūsārē Egipto nikūgie āārīrārē ōārō koreri merā wiubu. Wiu: ‘Yu dorerire irimakū, musārē ōārō irigura’, ārī werepibu. Yu irasū ārīdeare ĩgūsā gapu tarinugāma. ĩgūsā tarinugārī waja ĩgūsārē béobu, ĩgūsā gāāmerō iriburo, ārīgū.

¹⁰ Irasirigu purugere Israel bumarārē āsū ārī weregura: Yu dorerire ĩgūsārē gūña pēmasīmakū irīgukoa. Yu dorerire ĩgūsārē iridnamakū irīgukoa. Irasirigu yu, ĩgūsā Opu āārīgukoa. ĩgūsā, yaarā yu ditare buremurā āārīrākuma.

¹¹ Neō sugu ĩgūyarārē ĩgū merāmarārē, ĩgū pagupūrārē: ‘Marī Opure masīka musā!’ ārī buebirikuma. Āārīpererā yure masīrākuma. Majīrā, irasū āārīmakū murā yure masīrā dita āārīrākuma.

¹² Irasirigu ĩgūsā űerī irideare kātīgukoa. ĩgūsā űerī irideare neō gūñanemobirikoa. ĩgūsārē wajamoābirikoa”, ārīdi āārīmi Marīpu Israel bumarārē.*

* 8:12 Jer 31.31-34

¹³ Irasũ ãrĩ weregũ, maama werepĩri merã iripoegue Ìgũ masakare werepĩrurideare peremakũ iridi ããrĩmĩ. Gajino bugure b́eo gorawayurosũ, maama merã Ìgũ werepĩrurideare gorawayudi ããrĩmĩ.

9

Marĩpũre buremurĩ wiimarẽ gojadea

¹ Iripoegue Marĩpũ Moisére Ìgũ dorerire pĩrurorigũ, masaka Ìgũrẽ buremuburidere pidi ããrĩmĩ. Irasirigũ Ìgũsãrẽ Ìgũrẽ buremuburi wii i nikũma wiire iridoredi ããrĩmĩ. ² Iri wii waimurã gasiri merã Ìgũsã iridea wii, pe taribu opari wii ããrĩdero ããrĩbũ. Ñajãnugãpũroriri taribu Marĩpũya taribu wãikũdero ããrĩbũ. Iri taribure siãgori yukũ peodi, irasũ ããrĩmakũ baari peyaro ããrĩdero ããrĩbũ. Iri peyaro weka Marĩpũ Ìũrõ pã duparu peyadero ããrĩbũ. ³ Iri taribu korema taribu surĩro gasiro merã kãmutadea taribu ããrĩdero ããrĩbũ. Iri taribu Marĩpũ ããrĩrĩ taribugora wãikũdero ããrĩbũ. ⁴ Iri taribugue ñajãrõ pũro sãrõrĩ soemurõ oro merã iridero ããrĩdero ããrĩbũ. Iri taribu poekague oro merã õmabiadea kũma, Marĩpũ Ìgũ doreri gojadea ùtã majĩrĩ opari kũma ããrĩdero ããrĩbũ. Gaji soro oro merã iridea soro Marĩpũ masakare ejodea manã wãikũri poga oparisoro, irasũ ããrĩmakũ Aarõyagũ tuadi ñasãtuadi iri kũmague ããrĩdero ããrĩbũ. ⁵ Marĩpũ iri kũma bureari majĩ weka pẽrã Ìgũrẽ wereboerã kẽdupũrikurã keori weadea merã Ìgũ iri taribugue ããrĩrĩrẽ Ìmudi ããrĩmĩ. Ìgũsãya kẽdupũri merã iri kũma bureari majĩrẽ sẽẽ kãmutadero ããrĩbũ. Iri bureari majĩ, Marĩpũ masakare: “Ìgũsã ñerõ iridea waja wajamoãbirikoa”, ãrĩdeare keori ããrĩdero ããrĩbũ. Dapagorare ããrĩpereri iri wiimarẽ werenemomasĩbirikoa.

⁶ Iri wiimarẽ ãmu ododero pũgũ, ãmũrikũ paĩa ããrĩpũroriri taribure ñajãunanerã ããrĩmã Marĩpũ Ìũrõ Ìgũsã moãrĩrẽ irirã. ⁷ Paĩa opu dita gaji taribuguerẽ ñajãunadi ããrĩmĩ. Bojorikũ iri taribuguerẽ suñarõta waimurã díre ãi ñajãunadi ããrĩmĩ. Dí marĩrõ neõ ñajãbiridi ããrĩmĩ. Ìgũ basi ñerĩ iridea waja, irasũ ããrĩmakũ masaka Ìgũsã masĩna marĩrõ ñerõ iridea waja iri díre ãi ñajãdi ããrĩmĩ, Marĩpũre: “Wajamoãbirikõãka gũare! Gũa ñerõ irideare kãtika!” ãrĩ sãrẽgũ. ⁸ I ããrĩpereri merã Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ ire pẽmasĩmakũ yãmi. Iri wii ããrĩdeapoe masaka Marĩpũre buremurã, Ìgũ ããrĩrĩ taribugue ñajãbirinerã ããrĩmã. ⁹ I ããrĩpereri Marĩpũ Ìgũrẽ buremurĩ wiimarẽ pideare marĩ buesiã: “Dapagoraguerẽ marĩ Ìgũrẽ buremurĩ ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ pẽmasĩa. Iro dupiyuro paĩa gajino Marĩpũre sĩrĩ, waimurãrẽ wẽjẽ soepeori, masakare: “Marĩpũ Ìũrõ waja opamerã ããrã gũa”, neõ ãrĩ masĩmakũ iribiridero ããrĩbũ. ¹⁰ Æsũ ããrã. Marĩpũ Moisére doreri pidea Ìgũ masakare baadoreri, iidorereri, Ìgũ Ìũrõ koedoreri dita ããrã. Ìgũsãya yũjũpũrãrĩma ããrĩbea. Irasiriro iri doreri marĩrẽ õãrã waamakũ iribea. Marĩpũ iri dorerire masaka Ìgũsã iriburire pidi ããrĩmĩ. Irire Jesucristo merã gorawayuburo dupiyuro pidi ããrĩmĩ.

¹¹ Cristo gapũ paĩa opu nemorõ ããrĩgũ aarisadi ããrĩmĩ. Irasirigũ Ìgũ boadea merã marĩrẽ õãrõ iridi ããrĩmĩ. Marĩpũ Ìũrõ marĩ ñerĩ iridea wajare pẽdoregũ, Marĩpũ ããrĩrõgue ãmũgasima wiigue ñajãdi ããrĩmĩ. I nikũma wiire ñajãbiridi ããrĩmĩ. Æmũgasima wii, i nikũma wii nemorõ õãtariri wii, masaka iridea wii meta ããrã. ¹² Irasirigũ Cristo, Marĩpũ ããrĩrõgue ãmũgasima wiigue suñarõta ñajãdi ããrĩmĩ. Irogue ñajãgũ, paĩa oparã i nikũma wiigue Marĩpũ ããrĩrĩ taribuguerẽ cabraya díre, wekũa majĩrãya díre ãi ñajãderosũ ãi ñajãbiridi ããrĩmĩ. Ìgũ basi marĩ ñerĩ iridea waja boagũ, Ìgũya dí merã

Marĩpu āārĩrõgue ñajādi āārĩmĩ, marĩrē Marĩpu merā õārõ āārĩnikõāburo, āĩgũ. ¹³ Paía oparā cabraya, wekũaya dí merā, wekũgo majĩgõrē ĩgũsā soeдея nĩfĩ merā masakare ĩgũsā ñerĩ iridea waja Marĩpuya wiigue ñajāmasĩmerārē wēāsĩripeoma. ĩgũsārē wēāsĩripeomakũ, Marĩpu ĩũrõ ñerĩrē opamerā duja, Marĩpuya wiigue dupaturi ñajāmasĩma doja. ¹⁴ Paía oparā wekũaya dí merā, cabraya dí merā masakare iritamuma. Cristo gapũ ĩgũsā nemorõ ĩgũya dí merā marĩrē õārõ iritamutarĩgu yāmi. ĩgũ ñerĩ marĩgũ, Oāgũ deyomarĩgũ āārĩnĩgũ iritamurĩ merā ĩgũ basi Marĩpure wiadi āārĩmĩ curusague boabu. Paía waimurā Marĩpure wia, ĩgũ ĩũrõrē soepeorosũ ĩgũ basi irasũ wiadi āārĩmĩ. Irasĩrigũ marĩrē Marĩpu merā neõ õārõ āārĩbonerārē taudi āārĩmĩ, Marĩpu okanĩgũ dorerire õārõ irimasĩburo, āĩgũ. Irasĩrigũ marĩ gũñarĩgue: “Marĩpu guare wajamoāgũkumi gua ñerõ iridea waja”, āĩ gũñarĩkunemobĩrimakũ iridi āārĩmĩ.

¹⁵ Irasĩrigũ Jesucristo, Marĩpu ĩgũ beyenerārē maama werepĩderosũta iridi āārĩmĩ marĩrē taubu. Marĩrē taugu, Marĩpuyarā ĩgũ merā õārõ āārĩnĩmakũ iridi āārĩmĩ. Irasĩrĩrā Marĩpu ĩgũyarārē sĩburire oparākoa. Moĩsēs doreri dita āārĩmakũ, marĩ ñerĩ iridea waja, waja oparā dita āārĩbukoa dapa. Cristo marĩrē curusague boabosadi āārĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea waja, waja opabonerārē taubu. ¹⁶⁻¹⁷ Āsũ āārā. Sugũ masakũ ĩgũ boaburo dupiyuro ĩgũyarārē: “Yu opari musārē dujarokoa”, āĩrkumi. Irasĩrigũ ĩgũ boaburo dupiyuro sĩbirikumi dapa. ĩgũ boadero purũ, ĩgũyarārē: “Musārē dujarokoa”, āĩrĩderosũta ĩgũ opadeare āĩkuma.

¹⁸ Irasĩriro Marĩpu masakare: “Āsũ irĩgũra”, āĩ werepĩpuroridea, waimurārē wējē, ĩgũsāya dí beoro marĩrõ wajamarĩdero āārĩbũ. Waimurārē wējē, ĩgũsāya díre beoero purũ, Marĩpu dorerire diayeta irĩnerā āārĩmā. ¹⁹ Irasĩrigũ Moĩsēs, Marĩpu ĩgũ doreri pĩdeare masakare werepeodi āārĩmĩ. Purũ cabraya díre, wekũa majĩrāya díre deko merā morēdi āārĩmĩ. Morē odo, hisopo wāĩkũdi dupũ merā oveja poarĩre diari merā ñĩmudea merā tũrādi āārĩmĩ. Iri dupũ merā díre yosa, Marĩpu dorerire ĩgũ gojadea pũ weka, āārĩpererā masaka wekadere wēāsĩripeodi āārĩmĩ. ²⁰ Purũ ĩgũsārē āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Marĩpu marĩrē ĩgũ doreri pĩdea, i dí merā diaye āārĩmakũ masĩa. I díre ĩārā, diayeta ĩgũ ārĩderosũta ĩgũ marĩrē irĩburire masĩa. Irasĩrigũ Marĩpu: ‘Yu dorerire õārõ irika!’ ārĩmĩ”, ārĩdi āārĩmĩ Moĩsēs. ²¹ Purũ masakare ĩgũ irĩderosũta Marĩpure burĩmurĩ wĩ wĩmurā gasĩri merā ĩgũsā iridea wĩire, āārĩpereri iri wiigue āārĩrĩdere wēāsĩripeodi āārĩmĩ. ²² Āsũ āārā. ĩgũ dorederosũta Marĩpure burĩmurĩ wĩmarē dí merā wēāsĩrimakũ, Marĩpu irire: “Yu ĩũrõ õārĩ āārā”, āĩ ĩādi āārĩmĩ. Irasũ wēāsĩrĩbirĩmakũ: “Oāĩ āārā”, āĩ ĩābirĩbodi āārĩmĩ. Irasĩrigũ dí beoro marĩrõ, marĩ ñerĩ iridea wajare marĩrē kātĩmasĩbirĩkumi.

Jesucristo, ĩgũ boari merā marĩ ñerõ iridea wajare taudi āārĩmĩ, āĩ gojadea

²³ Irasĩrĩrā i nĩkũma wĩire, iri wiigue āārĩrĩdere paía: “Marĩpu ĩũrõ õārĩ āārā”, ārĩrā, waimurā dí merā wēāsĩripeonerā āārĩmā. I nĩkũma wĩ, āmũgasima wĩ keori dita āārĩdero āārĩbũ. Irasĩriro āmũgasima wĩire, iri wiigue āārĩrĩdere: “Marĩpu ĩũrõ õārĩ dita āārā”, ārĩ, waimurā dí nemorõ Cristoso dí merā wēāsĩripeoro gāāmea. ²⁴ Irasĩrigũ Cristo marĩya āārĩburire Marĩpure sērēbosagu, Marĩpure burĩmurĩ wĩ masaka iridea wĩire ñajābiridi āārĩmĩ. Iri wĩ, āmũgasima wĩ keori āārĩdero āārĩbũ. Marĩpuya wĩigora

umugasigue aarã. Irasirigu Cristo umugasima wiigue ñajãdi aarĩmĩ, Marĩpu iũrõ marĩya aarĩburire sërëbosabu.

²⁵ Bojoriku sugu paia opu i nikũma wiigue, Marĩpu aarĩrĩ taribugue waimurã dí merã ñajãnadi aarĩmĩ. Cristo gapu marĩrẽ boabosagu, suñarõta umugasima wiigue, Marĩpu aarĩrõgue Igũya dí merã ñajãdi aarĩmĩ. ²⁶ Paia opu dí merã ñajãnaderosũ irigu, i umu aarĩnugãdeapoegueta boa, masãdi tamerã irasũta boa, masãnkõãbodi aarĩmĩ. Suñarõta i umu pererĩnũ ejaburi dupiyuro i nikũguere deyoadi aarĩmĩ, Igũ suñarõta boari merã marĩ aarĩpererã ñerĩ iridea wajare béobu. ²⁷ Aarĩpererã marĩde suñarõta boarãkoa. Marĩ boadero puru, Marĩpu Igũ iũrõrẽ marĩrẽ nídogekumi Igũrẽ b̃remurãrẽ õarõ iri, Igũrẽ b̃remubirinerãrẽ wajamoãbu. ²⁸ Marĩ suñarõta boarosũ, Cristode suñarõta boadi aarĩmĩ. Irasirigu Igũ boari merã wãrã masaka ñerõ iridea wajare béobosadi aarĩmĩ. Irasiri odo, umugasigue murĩ, puru i nikũgue dupaturi aarigukumi doja. Irasũ aarigũ, masaka ñerõ iridea wajare béogu aarigũ meta irigukumi. Igũrẽ usuyari merã yũrãrẽ taugu aarigukumi, umugasigue Igũ merã aarĩburo, arĩgũ.

10

¹ Marĩpu Moisére Igũ doreri pídea, purugue Igũ Cristo merã masakare õarõ iriburi keori dita aarĩdero aarĩbũ. Cristo masaka ñerĩ iridea wajare béodi aarĩmĩ. Marĩpu Moisére doreri pídea gapu Igũsã ñerĩ iridea wajare béomakũ irimasĩbiridero aarĩbũ. Irasiriro iri dorederosũta paia bojoriku Marĩpu iũrõ waimurãrẽ wẽjẽ soepeorire irinakeremakũ, masaka ñerĩ iridea wajare béomakũ irimasĩbiridero aarĩbũ. Igũsãrẽ Marĩpu iũrõ õarã aarĩmakũ irimasĩbiridero aarĩbũ. ² Iri doreri masakare õarã aarĩmakũ irimasĩmakũ, suñarõta waimurã wẽjẽ soepeori merãta Igũsã ñerĩ iridea wajare béosũbonerã aarĩmã. “Waja opamerã aarã”, arĩ gũñabonerã aarĩmã. Irasirirã, Marĩpu iũrõ Igũsã waimurã wẽjẽ soepeorire pirikõãbonerã aarĩmã. ³ Asũ gapu aarĩdero aarĩbũ. Marĩpu, bojoriku Igũsã waimurãrẽ wẽjẽ soepeodea merã Igũsã ñerõ irideare gũnamakũ iridi aarĩmĩ. ⁴ Irasirirã wekũaya dí, cabraya dí merã marĩ ñerĩ iridea wajare neõ béomasĩbea.

⁵ Irasirigu Cristo i nikũguere aariburo dupiyuro Igũ Pagure asũ arĩdi aarĩmĩ: Mu iũrõ Igũsã waimurãrẽ wẽjẽ soepeorire, gajino Igũsã murẽ s̃rĩdere gããmebea. Irasirigu yure dupukũgu deyoamakũ irigukoa, Igũsã ñerõ iridea waja Igũsãrẽ boabosadoregu.

⁶ Masaka Igũsã ñerõ irideare kãtidoreduarã, mu iũrõ Igũsã waimurãrẽ wẽjẽ soepeorire, gajino Igũsã murẽ s̃rĩdere usuyari merã ñãbea.

⁷ Irasirigu yu asũ arĩbu: “Mu, yu Opu aarã. Irasirigu muya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta mu gããmerĩrẽ irigu waagura”, arĩdi aarĩmĩ Cristo Igũ Pagure.*

⁸ Irire arĩgũ, ire arĩpuroridi aarĩmĩ Marĩpure: “Mu iũrõ Igũsã waimurãrẽ wẽjẽ soepeorire, gajino Igũsã murẽ s̃rĩdere gããmebea. Igũsã irasũ iririre usuyari merã ñãbea”, arĩdi aarĩmĩ Marĩpu dorederosũ Igũsã irikeremakũ.

⁹ Puru asũ arĩnemodi aarĩmĩ: “Mu, yu Opu aarã. Irasirigu mu gããmerĩrẽ irigu waagura”, arĩdi aarĩmĩ. Irasirigu Marĩpu Igũ masakare waimurãrẽ wẽjẽ soepeodoreadeare béodi aarĩmĩ. Irire béogu: “Cristo boari merã gapu masakare Igũsã ñerĩ iridea wajare taugura”, arĩ werepídĩ aarĩmĩ. ¹⁰ Jesucristo, Marĩpu gããmederosũta Igũ basita Marĩpure wiadi aarĩmĩ, marĩ aarĩpererãrẽ

* 10:7 Sal 40.6-8

suñarõta boabosagu. Irasirigũ ãgũ boari merã Marĩpu marĩrẽ ãgũyarã õãrã, waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

11 ããrĩpererinurĩ Marĩpu iũrõ judio masaka paia waimurãrẽ wẽjẽ soepe-onĩkõãma. Irasirikeremakũ, marĩ ñerĩ iridea wajare neõ beomakũ irimasĩbea. 12 Jesucristo gapũ suñarõta marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea wajare beobu. Irire irasiri odo, ãmugasigue Marĩpu diaye gapũ doadi ããrĩmĩ marĩ Opũ ããrĩgũ. 13 Iroguere doagu, ãgũrẽ ãaturĩrãrẽ Marĩpu tarinũgãbosaburire yũgu yãmi. 14 ãgũta suñarõta boari merã ãgũyarãrẽ õãrã, waja opamerã ããrĩnĩmakũ iridi ããrĩmĩ. 15 Jesucristo irasũ irideare Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ: “Irasũta ããrã”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ:

16 Musã Opũ ãsũ ãrĩmi: “Pũrũguere yaarãrẽ ãsũ ãrĩ werẽgura: ‘Yũ dorerire ãgũsãrẽ iridũamakũ irigũkoa. Yũ dorerire gũña pẽmasĩmakũ irigũkoa’”.✧

17 Idere ãrĩnemomi: “ãgũsã ñerõ irideare dupaturi neõ gũñanemobirikoa”, ãrĩmi, ãrĩ weredi ããrĩmĩ Õãgũ deyomarĩgũ.✧

18 Irasirirã marĩ ñerĩ irideare Marĩpu kãtisũnerã ããrã. Dupaturi marĩ ñerĩ iridea wajare waimurã wẽjẽ soepeorire gããmenemobea.

Marĩpu ããrĩrõgue ñajãrã irirosũ marĩya ããrĩburire ãgũrẽ sãrẽrõ gããmea, ãrĩ gojadea

19 Irasirirã dapagorare marĩ ãmugasigue Marĩpũya wiigũ ããrĩrĩ taribugorague ñajãrã irirosũ gũiro marĩrõ ãgũrẽ diaye sãrẽmasĩa. Jesucristo marĩrẽ boabosagu dí beodea merã irasirimasĩa. 20 Jesucristo boaburi dupiyuro Marĩpu ããrĩrĩ taribugoraguere paia opũ dita iri taribu makãpũro kãmutari gasirore tariñajãdi ããrĩmĩ, masakaya ããrĩburire Marĩpũre sãrẽbosabu. Jesucristo gapũ ãgũ boadea merã Marĩpu merã marĩ õãrõ ããrĩrĩrẽ kãmutadeare beodi ããrĩmĩ. Irasirirã dapagorare marĩ Jesucristo marĩrẽ boabosadea merã Marĩpu ããrĩrõguere ñajãrã irirosũ marĩya ããrĩburire Marĩpũre diaye sãrẽmasĩa. 21 Jesucristo paia opũ nemorõ paĩ ããrĩgũ Marĩpu ããrĩrõgue marĩya ããrĩburire sãrẽbosagu ããrĩmĩ. Iroguere ãgũ marĩrẽ Marĩpũyarãrẽ õãrõ doregu ããrĩmĩ. 22 Irasirirã diaye gũñarĩ merã, bũremurĩrẽ neõ piriro marĩrõ merã Marĩpu ããrĩrõgue ñajãrã irirosũ marĩ ãgũrẽ diaye sãrẽrõ gããmea. Cristo ãgũ boadea merã marĩrẽ waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ: “Ñerĩ iridea waja, waja oparã ããrã gũã”, ãrĩ neõ gũñarĩkunemobirikõãburo, ãrĩgũ. Irasirirã gũrari marĩrĩ deko merã marĩya dupũre tũkoenerã irirosũ Marĩpu iũrõ õãrã ããrã. 23 Marĩpu marĩrẽ: “Taugũra”, ãrĩderosũta irigũkumi. Irasirirã marĩrẽ ãgũ ãrĩdeare bũremupũrõriderosũta piriro marĩrõ õãrõ usũyari merã bũremuwãgãnikõãrã! 24 Gajirã Jesũre bũremurãdere gũñarã! Irasirirã gãme iritamurã! Gãme maĩrĩ merã õãrõ irirã! 25 Piriro marĩrõ merã Marĩpũyare nerẽ buerã! Surãyeri marĩ merã nerẽ buemerã irirosũ iribirikõãrã! Marĩ Opũ i nikũguere dupaturi aariburo mero dũyãa. Irasirirã irire masĩrã, gãme iritamurõ gããmea ãgũrẽ bũremunemomurã.

26 Marĩpu marĩrẽ Jesũya kerere: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩmakũ iridero pũrũ, marĩ ñerĩ iridũarire piriro marĩrõ iriwãgãnikõãrã, marĩ ñerõ iridea waja Jesucristo ãgũ boadea merã marĩrẽ taudeare beobukoa. Irire beomakũ, dupaturi ãgũ marĩrẽ boabosari neõ mãa. 27 Marĩ ãgũ taudeare beomakũ ãgũ, Marĩpu ããrĩpererã ãgũrẽ ãaturĩrãrẽ burõ wajamoãgũ, marĩdere ãgũsã merã

perebiri peamegue béogukumi. Irasirirā marīrē gajirā ĩgūyare béonerā merā ĩgū wajamoāburire buro güiri merā āārībukoa. ²⁸ Iripoegue marā Moisés dorerire tarinugāgūrē wajamoānerā āārīmá. ĩgū ñerō irideare pērā, o ɱrerā ĩā, ĩgūrē weresādero pɱɱ, Marīpɱ dorederosüta neō bopoñarī merā ĩārō marīrō ĩgūrē wējēnerā āārīmá. ²⁹ ¿Naásü güñarī müsá? ĩgūrē wajamoādero nemorō Marīpɱ magūrē ĩaturigunorē buro wajamoāgukumi. ĩgū magūya dí béodea merā Marīpɱ marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩādi āārīmí. Iripoegue irire werepídí āārīmí. Irasirigu Jesucristoya dí béodeare: “Wajamáa”, ārīrārē, Ōāgū deyomarīgārē Marīpɱ marīrē maīrē masīmakū irigure ñerō werenírārē buro wajamoāgukumi. ³⁰ Marī Opɱ ārīdeare masía marī. Ąsü ārīdi āārīmí: “Yɱ āārā, waja oparārē wajamoābu. ĩgūsā ñerī iridea waja ĩgūsārē wajamoāgɱra”, ārīdi āārīmí. Ąsü ārīnemodí āārīmí doja: “Yaarā iririre ĩāgū, ĩgūsārē diayemarē irigura”, ārīdi āārīmí. ³¹ Marīpɱ okanīgū masakare wajamoāñrī buro goeri āārā.

³² Músā iripoegue āārīdeare güñaka! Marīpɱ müsārē Jesucristoya kerere masīngāmakū iridero pɱɱ, gajirā müsārē ñerō tarimakū irinerā āārīmá. Irasirikeremakū, müsā gapɱ ĩgūrē bɱremurīrē neō piribirinerā āārībú. ³³ Masaka ĩūrō gajirā surāyeri müsārē ñerō werení, ñerō iribiranerā āārīmá. Gajipoe müsā merāmarārē gajirā ñerō iribiramakū ĩārā, ĩgūsārē béobiri, müsāde ĩgūsā merā ñerō iribirasūnerā āārībú. ³⁴ Surāyeri müsā merāmarā peresugue āārīmakū ĩārā, bopoñarī merā ĩā, ĩgūsārē iritamunerā āārībú. Gajirā müsāyare ēmakeremakū, usɱyari merā: “Ōārokoa”, ārīnerā āārībú. I nıkūma nemorō ōārī perebiriburire űmagasiguere müsā opaburire masīnerā āārībú. Irasirirā müsā oparire ĩgūsā ēmamakū, bujawerebirinerā āārībú. ³⁵ Irasirirā Jesucristore güñaturanıkōāka! ĩgūrē bɱremurīrē neō piribirikōāka! ĩgūrē bɱremurā, wári ōārīrē wajatarākoa. ³⁶ Músārē ōārō güñaturari merā Marīpɱ gāāmerīrē irinıkōārō gāāmea. Irasirirā, ĩgū: “Ōārīrē sīgura”, ārīdeare oparākoa. ³⁷ Marīpɱ āsü ārīdi āārīmí ĩgūya werenírī gojadea pūgue: Mérō dɱyáa yɱ iriudi i űmɱguere dupaturi aariburo. Yooboro marīrō ejagukumi.

³⁸ ĩgūrē bɱremurārē: “Ōārō irirā, yaarā āārīma”, ārī ĩāa. Yɱ merā āārīnıkōārākuma. ĩgūrē bɱremurīrē pirirā gapɱre suyubirikoá, ārīdi āārīmí Marīpɱ.✧

³⁹ Marī gapɱ ĩgūrē bɱremurīrē pirirā irirosū āārībea. Irasirirā perebiri peamegue waamurā āārībea. Marī Jesucristore bɱremua. Irasirirā ĩgū taunerā, ĩgū pɱro waamurā āārā.

11

Marīpɱre bɱremurīmarē gojadea

¹ Marīpɱre bɱremurā: “ĩgū marīrē: ‘Ōārīrē sīgura’, ārīdeare diayeta sīgukumi”, ārī bɱremua. Irire ĩābirikererā, ĩārā irirosū: “Diyeta āārā, ĩgū ārīdeare oparākoa”, ārī bɱremua. ² Iripoeguere marī ñekūsāmarā ĩgūrē bɱremumakū, ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī ĩādi āārīmí.

³ Marīpɱre bɱremurī merā: “ĩgū werenírī merā i űmɱma āārīpereri āārīmakū iridi āārīmí. Irasirigu iro dupiyuro neō marīdeare i űmɱmarē āārīpereri marī dapagora ĩārīrē iridi āārīmí”, ārī masía.

✧ 10:38 Hab 2.3-4

⁴ Iripoeguemu Abel Marĩpure b̄remusiã, Ĩgũ ĩũrõ oveja majĩgũrẽ wẽjẽ soepeogu, Ĩgũ tĩgũ Cain s̄idea nemorõ s̄idi ããrĩmĩ. Marĩpu, Abel Ĩgũrẽ b̄remurĩrẽ ĩãgũ, Ĩgũ s̄ideare: “Õãgorãã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Ĩgũrẽ: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ. Abel iripoegue boadi ããrĩkeremakũ, Ĩgũ Marĩpure b̄remurĩ merã irideare marĩde gũñãã. Irasirirã Ĩgũ b̄remuderosũta marĩdere Marĩpure b̄remurõ gããmea.

⁵ Enoc Marĩpure b̄remusiã, boabiridi ããrĩmĩ. Ĩgũ boabirikeremakũ, Marĩpu Ĩgũrẽ ãĩmurĩãkõãdi ããrĩmĩ. Masaka Ĩgũrẽ ãmakererã, neõ bokabirinerã ããrĩmã. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpu Enorẽ ãĩmurĩaburi dupiyuro usuyari merã ĩãdi ããrĩmĩ”. ⁶ Marĩpure marĩ b̄remumerã Ĩgũrẽ usuyamakũ irimasĩbea. Ĩgũrẽ s̄erẽgãno: “Diayeta Ĩgũ Marĩpugora ããrĩmĩ”, ãrĩ gũñarõ gããmea. “Marĩ Ĩgũrẽ b̄remurĩ merã s̄erẽrĩrẽ õãrõ p̄emi”, ãrĩ gũñarõ gããmea. Marĩ irire gũñamerã Ĩgũrẽ s̄erẽmasĩbea.

⁷ Noẽ Marĩpure b̄remusiã, Marĩpu Ĩgũrẽ: “Mũ neõ ĩãbirideã merã i nikũ marãrẽ Ĩgũsã yure b̄remubiri waja b̄ro wajamoãgura”, ãrĩdeare b̄remudi ããrĩmã. Irasirigu, Marĩpu dorederosũta wãdiru doõdiru iridi ããrĩmĩ, Ĩgũyarã merã dia mirĩburire taribu. Marĩpure b̄remusiã, i nikũ marãrẽ Ĩgũsã Ĩgũrẽ b̄remubirire masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Marĩpu, Ĩgũrẽ b̄remumakũ: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ.

⁸ Abraham Marĩpure b̄remusiã: “Gaji nikũ yũ murẽ s̄ĩburi nikũgue waaka!” ãrĩmakũ p̄egu, Ĩgũrẽ yujãdi ããrĩmĩ. “Irogue waagũ irikoa”, ãrĩmasĩbirikeregu, Ĩgũya nikũrẽ wiriwãgãdi ããrĩmĩ. ⁹ Marĩpu Ĩgũrẽ: “Iri nikũrẽ s̄ĩgura”, ãrĩdeare b̄remugũ, iri nikũgue eja, ããrĩmejãjadi ããrĩmĩ. Iro ããrĩmejãjakeregu, gaji nikũmũ irirosũ surĩ gasiri merã irideã wiiri merã naunadi ããrĩmĩ murãrõ ããrĩbirisĩã. Marĩpu Ĩgũ magũ Isaare, Ĩgũ parãmi Jacore: “Iri nikũrẽ s̄ĩgura musãdere”, ãrĩmakũ, Ĩgũsãde Abraham irirosũta iri nikũgue naunanerã ããrĩmã. ¹⁰ Abraham iri nikũrẽ naagũ, makãrĩ iribiridi ããrĩmĩ. Gaji makãgue Marĩpu ããrĩrĩ makãgue ãmugasigue Ĩgũ waaburire yũgu iridi ããrĩmĩ. Iri makã Marĩpu irideã makã neõ perebiri makã ããrã.

¹¹ Abraham marãpo Sara pũrã marĩdeo Marĩpure b̄remusiã, b̄rogora ããrĩkerego: “Marĩpu ãrĩderosũta yure irigakumi”, ãrĩ b̄remurĩ merã pũrãkudeo ããrĩmõ. ¹² Irasirigu Abraham b̄gurogora ããrĩkeregu, Sara merã majĩgũrẽ pũrãkudi ããrĩmĩ. Ĩgũ parãmerã ããrĩturiarã wãrã ããrĩnerã ããrĩmã. Neñukãrẽ, ĩmpa yerire keo bokatũũña marĩrõ irirosũ Ĩgũsãrẽ keo bokatũũmasĩña mãã.

¹³ ããrĩpererã, Marĩpu Ĩgũsãrẽ: “S̄ĩgura”, ãrĩdeare neõ opamerãgue boanerã ããrĩmã. Irire opabirikererã, gũñaturari merã: “Marĩpu Ĩgũ ãrĩderosũta pũrgue s̄ĩgukumi gũare”, ãrĩ, Ĩgũrẽ b̄remunikõãnerã ããrĩmã. Irasirirã gajirãrẽ: “Gaji nikũ marã irirosũ i nikũgue naarã dita ããrã”, ãrĩ werenerã ããrĩmã. ¹⁴ Ĩgũsã irirosũta irire ãrĩrãno, gaji nikũ, Ĩgũsãya nikũ ããrĩburire ãmarã yãma. Irire õãrõ masĩã marĩ. ¹⁵ Marĩ ñekũsãmarã: “Gaji nikũ marã ããrã”, ãrĩrã, Ĩgũsã b̄eowãgãdea nikũrẽ gũñabirinerã ããrĩmã. Irasũ ãrĩ gũñarã, goedujããkõãbonerã ããrĩmã. ¹⁶ I nikũ nemorõ ãmugasigue õãrĩ nikũ gapure: “B̄ro waaduakoa”, ãrĩ gũñanerã ããrĩmã. Irasirigu Marĩpu Ĩgũsã Ĩgũrẽ: “Gua Opũ ããrĩmĩ”, ãrĩmakũ p̄egu, gũyasĩrĩrĩ marĩrõ: “Ĩgũsã Opũ ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Ĩgũ pũro Ĩgũsãya makã ããrĩburere ãmubosasiadi ããrĩmĩ.

¹⁷ Marĩpu Abrahãrẽ: “¿Diayeta yure b̄remugũ yãrĩ?” ãrĩ gũñagũ, Ĩgũrẽ: “Yũ ĩũrõ mũ magũ Isaare wẽjẽ soepeoka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. Abraham gapu

Marĩpure b̄remusiã: “Neõ yu magũ sugũ ããrĩgũrẽ wẽjẽ soepeobirikoa”, ãrĩbiridi ããrĩmĩ. ¹⁸ Iro dupiyurogue Marĩpu ĩgũrẽ: “Mũ magũ Isaac merã mu parãmerã ããrĩturiarãrẽ opagũkoa”, ãrĩsũdi ããrĩkeregũ, Abraham Marĩpure: “Yu magũrẽ neõ wẽjẽ soepeobirikoa”, ãrĩbiridi ããrĩmĩ. ¹⁹ Abraham: “Marĩpu ĩgũ turari merã boanerãrẽ masũmasĩsĩã, yu magũrẽ wẽjẽkeremakũ, masũgũkumi”, ãrĩ gũñadi ããrĩmĩ. Irasirĩgũ, Marĩpu Abrahãrẽ kãmutagũ: “Mũ magũrẽ wẽjẽbirikõãka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirĩrã ire masĩã. Abraham ĩgũ magũrẽ boadigue masãdi irirosũ dupaturi opadi ããrĩmĩ.

²⁰ Isaac Marĩpure b̄remusiã, ĩgũ pũrã Jacore, Esaũre: “Pũrũgue Marĩpu musãrẽ õãrõ irigũkumi”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²¹ Jacob Marĩpure b̄remusiã, ĩgũ boaburo dupiyurogã ĩgũ tuadi merã tuawãgãnũgãja, Marĩpure s̄rẽ b̄remudi ããrĩmĩ. Irasirĩgũ ĩgũ magũ José pũrãrẽ: “Marĩpu musãrẽ õãrõ iritamuburo”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²² José Marĩpure b̄remusiã, ĩgũ boaburo dupiyurogã ĩgũ pũrãrẽ ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ: “Marĩ parãmerã ããrĩturiarã Egiptogue ããrĩrã pũru wirĩrãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ. “Irore wirĩrã, yaa gõãrĩrẽ ãĩaburo, ĩgũsã ejari nikũgue yãamurã”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²³ Moisés pagũsãmarã Marĩpure b̄remusiã, Moisés deyoadero pũru, ĩgũ õãgũ ããrĩmakũ ĩãrã, Ƴrerã abegora ĩgũrẽ duripĩnerã ããrĩmã. Egipto marã opu: “Israel bumarã majĩrã ãmarẽ wẽjẽburo”, ãrĩ doregũ ããrĩdi ããrĩmĩ. Moisés pagũsãmarã gapũ: “Marĩpu marĩrẽ iritamugũkumi”, ãrĩ gũñarã, iri dorerire gũiri marĩrõ tarinũgãnerã ããrĩmã. ²⁴ Pũru Moisés Egipto marã opu magõ masũdi ããrĩkeregũ, Marĩpure b̄remusiã: “Igo magũ ããrĩmĩ”, ĩgũsã ãrĩmakũ p̄duãbiridi ããrĩmĩ. ²⁵ ãsũ gapũ iriduadi ããrĩmĩ. Marĩpũyarã Israel bumarã merã ñerõ tariduadi ããrĩmĩ. Egipto marã merã wãri opakeregũ, ĩgũsã merã ããrĩduãbiridi ããrĩmĩ. ĩgũsã ñerĩ iriri gapũ iriduãbiridi ããrĩmĩ. ²⁶ Irasirĩgũ ñerõ tarikeregũ, Egipto marã opari nemorõ Cristo Marĩpu iriubuyarã merã ñerõ tariburire suyudi ããrĩmĩ. Pũrũgue Marĩpu ĩgũrẽ õãrĩrẽ s̄burire masĩgũ, ĩgũsã merã ñerõ tariduadi ããrĩmĩ. ²⁷ Moisés Marĩpure b̄remusiã, Egipto marã opu ĩgũ merã guamakũ ĩãgũ: “Marĩpu yũre iritamugũkumi”, ãrĩ, irore ããrĩdi gũiri marĩrõ wiridi ããrĩmĩ. Irasirĩgũ Marĩpu deyomarĩgũrẽ ĩãgũ irirosũ ĩgũ: “Marĩpu iritamurĩ merã ãsũ irigũra”, ãrĩrĩrẽ neõ gorawayuro marĩrõ iridi ããrĩmĩ.

²⁸ Moisés Marĩpure b̄remusiã, Israel bumarãrẽ Egiptogue ããrĩrãrẽ ãĩwiuburi dupiyuro pascua wãĩkũri bosenu iripũroridi ããrĩmĩ. Irasirĩgũ Marĩpu doredersũta Moisés Israel bumarãrẽ oveja majĩrãrẽ wẽjẽdore, ĩgũsãya dí merã makãpũrorire wũkãdoredi ããrĩmĩ. Irire ĩãgũ, Marĩpure werebõegũ Egipto marã masã tĩrã ãmarẽ wẽjẽgũ, Israel bumarã masã tĩrã gapũre wẽjẽbiridi ããrĩmĩ. ²⁹ Israel bumarã Marĩpure b̄remusiã, dia wãdiya deko diiadiya deko dukawanũgãdea maa bojoñajãri maarẽ taribujanerã ããrĩmã. ĩgũsã irasũ taribujamakũ ĩãrã, Egipto marã gapũ ĩgũsãrẽ tũya taribujanerã, mirĩ boakõãnerã ããrĩmã.

³⁰ Israel bumarã Marĩpure b̄remusiã, Jericó tũroma sãrĩrõrẽ ãtã majĩrĩ merã iridea sãrĩrõrẽ su moĩõma pere gaji moĩõ peru p̄rẽbejarinurĩ iri makãrẽ ĩgũsã gãmegoroderõ pũru, iri sãrĩrõ meẽmejãderõ ããrĩbũ. ³¹ Iro dupiyuro iri makãmo ãma merã ñerõ irideo, Rahab wãĩkũgo Marĩpure b̄remusiã, Israel bumarã iri makãrẽ ĩãdurĩrã ejarãrẽ iritamudeo ããrĩmõ. Irasirĩgo iri makã marã Marĩpu dorerire tarinũgãrã merã boãbirideo ããrĩmõ.

³² ¿Ñéonorē werenemogukuri yu? Gajirā Marīpure buremurā: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel irideare, irasū āārīmakū Marīpuya kerere weredupiyunerā irideare weregū, werepeobiribukoa. ³³ Īgūsā Marīpure buremusiā, gaji nikūgue āārīri makārī marārē gāmewējē, tarinugānerā āārīmā. Īgūsāyarā masakare diaye dorenerā āārīmā. Marīpu: “Musārē oārō iritamugura”, āārīderosūta Īgūsārē oārō iritamudi āārīmī. Ēōkayea Īgūsārē baabonerārē disirire biamakū irinerā āārīmā. ³⁴ Surāyeri peame buro asirogue béosūkererā, ūjūbirinerā āārīmā. Gajirā, sareri majīri merā sare wējēduamakū, tarinerā āārīmā. Turamerā āārīkererā, Marīpure buremusiā, turarā waanerā āārīmā. Irasirirā gaji nikū marā Īgūsārē ĩaturirārē gāmewējē tarinugānerā āārīmā. ³⁵ Surāyeri nome Īgūsāyarā boanerāgue dupaturi okamakū ĩānerā āārīmā.

Gajirā Marīpure Īgūsā buremurīrē piriduabiri waja peresugue buro ñerō iribirari merā boanerā āārīmā. Īgūsā purugue masā, Marīpu merā amugasigue oārō āārīburire gāamesiā, Īgūrē buremurīrē piriduabirinerā āārīmā. ³⁶ Gajirā Marīpure buremurā, buridari merā buro tārāsūnerā āārīmā. Gajirā Īgūsāya guburi, mojōrīrē kōme dari merā sua, peresugue biadobosūnerā āārīmā. ³⁷ Gajirā ūtāyeri merā dea wējēsūnerā āārīmā. Gajirā Īgūsāya dupure wiiriro merā wiritā wējēsūnerā āārīmā. Gajirā sareri majīri merā wējēsūnerā āārīmā. Gajirā surī marīrā, oveja gasiri, cabra gasiri merā surīkurā waagorenanerā āārīmā. Buro boporo tarinerā āārīmā. ³⁸ I nikūgue āārīkererā, i nikū marā ñerā irirosū neō āārībirinerā āārīmā. Oārā āārīnerā āārīmā. Surāyeri wiiri marīrā, masaka marīrōgue, ūtāyukugue waagorenanerā āārīmā. Ūtāyukugue āārīri goberigue, yebague āārīri goberiguedere kārīgorenanerā āārīmā. ³⁹ Marīpu Īgūrē buremurārē āārīpererārē: “Oārō yāma”, āārī ĩādi āārīmī. Īgūrē oārō buremukererā, Īgū āārīpereri Īgūsārē: “Āsū irigura”, āārīdeare Īgūsā boaburi dupiyuro bokabirinerā āārīmā dapa. ⁴⁰ Marīpu āsū āārī gūñasiadi āārīmī: “Īgūsārē, purugue marā yare buremurādere suro merā yu merā oārō āārīmakū irigura”, āārīdi āārīmī. Īgū āārīderosūta irigukumī. Irasiriro Īgū iro dupiyuro iridero nemorō, Īgū Jesucristo merā iridea Īgūsārē, marīdere oātariro āārīrokoa.

12

Jesúre ĩākūi gūñanídorerimarē gojadea

¹ Iripoegue marā wārā yu werenerā Īgūsā iridea merā Īgūsā Marīpure buremurīrē ĩmunerā āārīmā. Irasirirā marī, Īgūsā ĩānīgāmegorosūrā irirosū sugū ūma birarimasū oārō ūmaduagu āārīpereri nukārīrē pirirosū, oārō iriduārā āārīpereri ñerō iririre pirirosū gāamea. Irire pirirā, Marīpu gāāmederosūta oārī gapure gūñaturari merā iriwāgānikōārō gāamea. ² Irasirirā Jesúre ĩākūi gūñānikōārā! Īgūta marīrē Marīpure buremunugāmakū iridi, marīrē pirirosū marīrō Īgūrē buremuwāgānikōāmakū irigu āārīmī. Buro poyari merā ñegū irirosū curusague boagu, gūyasīrībodi āārīkereru, Īgū purugue usayaburire masīsīā, gūyasīrībidi āārīmī. Masā marīadero puru, dorebu Marīpu diaye gapu doadi āārīmī.

³ Irasirirā Jesús waadeare gūñaka! Ñerā Īgūrē buro ñerō tarimakū irinerā āārīmā. Irasirirā musāde ñerō tarirā, oārō yūjupūrāku, pirirosū marīrō Īgūrē gūñaturānikōāka! ⁴ Ñerā ñerīrē iridorerire musā tarinugāduamakū ĩārā,

musārē wējēñabema dapa. ⁵ ʔMarīpu musārē ĩgū pūrārē weredeare kātiakōārī? ĩgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī:

Yū magū, yū mū Opū, mūrē ōārō iriburo, ārīgū, wajamoārīrē pémasīka! Mūrē: “Nērīrē iropata irika!” ārīmakū pégu, bujawerebirikōāka!

⁶ Āsū āārā. Yū maīrārē: “Nērīrē irimerāta!” ārī, pūrīrō páro irirosū werea. Yū pūrā āārīpererārē wajamoāa ōārō iridoregu, ārīdi āārīmī.^{*}

⁷ Marīpu musārē wajamoāmakū ĩārā, ĩgūrē ōārō yujuka! Sugu pagu ĩgū magū ñerō irimakū ĩāgū, ĩgūrē wajamoākumi. Irasūta Marīpu, marī ñerō irimakū ĩāgū, marīrē ĩgū pūrārē pūrīrō páro irirosū weregukumi ōārō iriburo, ārīgū.

⁸ Marīpu āārīpererā ĩgū pūrārē ĩgūsā ñerō iridea waja pūrīrō páro irirosū weremi. ĩgū werebirimakū, musā ĩgū pūrā āārībiribukoa. Pagu marīrā, ñerō irisīā bokasūnerā irirosū āārībukoa. ⁹ Marī majīrā āārīmakū, marī pagusāmarā marī ñerō iriri waja pūrīrō páro irirosū weremakū, ĩgūsārē buremubū. Irasirirā marī pagusāmarārē buremurī merā yujuro nemorō, Marīpu ūmugasigue āārīgūrē buremurī merā ōārō yujuro gāāmea. ĩgūrē buremurā, ĩgū merā ōārō āārīrākoa. ¹⁰ Marī ñerō irimakū, marī pagusāmarā ĩgūsā gāāmerōsū yoabiripoe wajamoāma. Marīpu gapu diayema merā wajamoāmi, marīrē ĩgū irirosū ōārā āārīmakū irigu. ¹¹ Diayeta āārā. Marīpu marīrē wajamoāmakū, usuyabea. Marī bujawerekererā, ĩgū marīrē wajamoādero purū, marī ĩgūrē ōārō yujurā, diayema iririre iri, ĩgū merā siñajārī oparākoa.

Marīpu werenīrīrē péduabirimakū gogorāa marīrē, ārī gojadea

¹² Irasirirā musā Marīpure buremuturamerā āārībirikōāka! ĩgūrē ōārō gūñaturanemoka! ĩgūyare piriro marīrō ōārō irituyaka! ¹³ Ōārō diayema irika! Gajīrā Marīpure gūñaturamerā, musā irasirimakū ĩākūrā, gūñaturari merā ĩgūyare irituyarākuma.

¹⁴ Āārīpererā masaka merā gāmekēārō marīrō ōārō āārīrikuka! Ñerō iriro marīrō āārīka! Nērī marīrā dita marī Opū Jesucristore ĩārākuma. ¹⁵ Ōārō pémasīka! Marīpu musārē iritamurīrē: “Gāāmebirikoa”, ārībirikōāka! Nērī tá puri masā, ōārī oteri gapure poyanorērokoa. Musāde ñerīrē irirā, gajīrārē poyanorērākoa. Irasirirā ñerīrē iribirikōāka! ¹⁶ Sugu ĩgū marāpo āārībeo merā, neō sugo igo marāpu āārībi merā ñerō iribirikōāburo. Marīpuayadere gāāmemerā irirosū neō āārībirikōāka! Iripoeuguemā Esaú Marīpuayere gāāmebiridi āārīmī. ĩgū masā tīgū āārīsīā, ĩgū paguyare ĩgū boadero purū opabu āārīkeregu, sunū burō uaboa, baari merā ĩgū pagumūrē ĩgū opabodeare gorawayudi āārīmī. ¹⁷ ĩgū irasiridero purū waadeare masīa musā. Esaú, ĩgū pagu ĩgūrē: “Yū sīburi merā ōārō āārīgukoa”, ārīburire péduakeremakū, ĩgū pagu gapu ĩgūrē: “Mū pagumūrē sisiabu irire”, ārīdi āārīmī. ĩgū irasū ārīmakū pégu, Esaú burō orerī merā ĩgū pagure: “Sīka yūre!” ārī sērēkeregu, ĩgū pagu ĩgūrē sīmakū neō irimasībiridi āārīmī.

¹⁸ Marīpu ĩgū dorerire Moisére pīmakūguere marī ñekūsāmarā Israel bu-marā Marīpu āārīrōgue ejanugāmakū gogoradero āārībú. Dapagorare musā gapure irasū āārībea. Marīpu ĩgū dorerire Moisére pígu, Sinaí wāikudi ūtāūgue āārīdi āārīmī. Irasiriro irogue ĩgūsā ejanugāburipoe iri ūtāūguere peame burō ūjērō, naīfīārō, ĩimkāyebori, mirū burō wējāpuro āārīdero āārībú. ¹⁹⁻²⁰ Irogue puriduru burō busumakū pénerā āārīmā. Purū Marīpu ĩgūsārē werenīmakū

^{*} 12:6 Job 5.17; Pr 3.11-12

pénerā āārīmá. Marīpu goero merā āsū ārīdi āārīmí ĩgūsārē: “Iri ūtāūrē ñapeorānorē ūtāyeri merā dea wējēka, o sareri majī merā sare wējēka!” ārīdi āārīmí. “Waimūrādere irasūta irika!” ārīdi āārīmí. ĩgū irasū ārī werenímakū pérá, gūiri merā Moisére: “Iropata gware wereburo”, ārī, buro sérēnerā āārīmá. ²¹ Moisés āārīpererire ūtāūguere goero āārīrīrē ĩgū: “Buro gūiri merā naradagu yáa”, ārīdi āārīmí.

²² Musā gapu iripoegue marā Sinaí wāikudi ūtāūgue ejanugānerā irirosū āārībea. Ūmugasigue Marīpu āārīrōgue Sión wāikudi ūtāūgue marījarosū diaye ĩgū merā werenimasía. Irogue Marīpu okanígūya makā, Jerusalén wāikuri makā āārā. Iroguere Marīpure wereboerā wárāgora āārīma. ²³ ĩgūsā usuyari merā nerērā, Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī bāremuma. Irogue Marīpu pūrāde ūmugasima gojadea pūgueta ĩgūsā wāirē gojatúsūnerā nerēma. Marīpu āārīpererā iririre: “I gapu ōāa, i gapu ōābea”, ārī weregū āārīmí. Marīde ĩgū merā ōārō āārā. Irasirirā irogue marā merā nerērāsūta āārā. Marīpu ĩgūsārēta ñerī opamerā āārīmākū irisiadi āārīmí. ²⁴ Marī Jesúre bāremurā āārī. Iropogue Marīpu marīrē: “Ōārō irigura”, ārī werepídi āārīmí. ĩgū irasū ārī werepíderosūta Jesús iridi āārīmí. ĩgūya díre bēo boadea merā marīrē taudi āārīmí. Iripoeguemu Abel ĩgūya dí bēodeare ĩgū, Marīpu ĩgūrē wējēdire wajamoādi āārīmí. Jesucristoya dí bēodea gapure ĩgū, marīrē waja opamerā āārīmākū iridi āārīmí. Irasiriro Cristo dí bēodea, Abel dí bēodea nemorō wajakua.

²⁵ Irasirirā ōārō pémasíka! Marīpuware weregure péduamerā irirosū āārībirikōāka! Iripoegue i nikūmu Moisés Marīpuware weremakū pérá, wārā irire péduabirinerā āārīmá. ĩgūsā irire péduabiridea waja Marīpu ĩgūsārē wajamoādi āārīmí. ĩgūsā nemorō Cristore péduamerā gapure buro wajamoāgukumi. Cristo ūmugasiguemu Marīpuware weregū āārīmí. ²⁶ Iripoegue Marīpu ĩgū dorerire Moisére pígu, ĩgū werenírī merā nikū ñomemakū iridi āārīmí. Dapagorare āsū ārīmi: “Sunu i nikū ñomemakū irigu, suñarōta gajino irinemogura. I nikū dita ñomemakū iribi meta āārīgukoa. Ūmugasiguedere ñomemakū irigura”, ārīmi. ²⁷ “Sunu i nikū ñomemakū irigu, suñarōta gajino irinemogura”, ārīgū: “Āārīpereri yu irideare bēogukoa”, ārīgū yámi. ĩgūyarārē doregu āārīrī gapure bēobirikumi. Irasiriro ĩgū irideare bēomakū, ĩgūyarārē doregu āārīrī dita dujarokoa. ²⁸ Marīpu ĩgūyarārē dorerogue marīrē ĩgū merā āārīmākū irigukumi. Irasirirā ĩgūyarārē doregu āārīrīrē bēosūbirimakū ĩārā, Marīpure: “Mu merā usuyáa”, ārīrō gāāmea. Irasirirā bāremurī, gopeyaro merā ĩgūyare irituyaro gāāmea. Irasū irirā, marī ĩgūrē usuyamakū irirākoa. ²⁹ Peame ūjārō goerosū Marīpu goero wajamoāgū āārīmí. Irasirirā ĩgūrē gopeyaro merā bāremurā!

13

Marīpu suyuri ditare iroso gāāmea, ārī gojadea

¹ Marī Jesucristore bāremurā sugū pūrā irirosū āārā. Irasirirā gāme maīrē neō piribirikōāka! ² Musā puro ejarārē ōārō merā musāya wiirigue ñajārdoreka! Irire kātibirikōāka! Iripoegue gajirā irasirirā, Marīpure wereboerārē ĩgūsāya wiigue ñajādorenerā āārīmá. “Marīpure wereboerā āārīma”, ārīmasībirinerā āārīmá.

³ Peresugue āārīrārē bopoñarī merā gūñaka! Īgūsā merā peresugue āārīrā irirosū peñaka! Gajirā ñerō tarirādere bopoñarī merā gūñaka! Īgūsā merā musāde ñerō tarirā irirosū peñaka! Iritamuka Īgūsārē!

⁴ Āārīpererā marāpokurā, marāpukurā gāme goepeyari merā iāburo. Ūma Īgūsā marāposā nome merā ōārō āārīrikuburo. Nomedē Īgūsā marāpusāmarā merā ōārō āārīrikuburo. Marāpu marīrā, marāpukurāde gajirā ūma merā ñerō irimakū iāgū, marāpo marīrā, marāpokurāde gajirā nome merā ñerō irimakū iāgū, Marīpu Īgūsārē wajamoāgukumi.

⁵ Niyerure maībirikōāka! Musā opari merā usuyaka! Marīpu āsū ārīdi āārīmī: “Musārē neō béobirioa. Musā merā āārīnikūkoa musārē iritamubu”, ārīdi āārīmī. ⁶ Irasirirā gūñaturari merā āsū ārī masīa:

Marī Opū yure iritamugū āārīmī. Neō sugū masaku yure ñerō iriduarire gūbea, ārī masīa.*

⁷ Musārē ōārō siiu, Marīpuya kerere werenerārē gūñaka! Īgūsā okaro bokatūrō ōārō āārīrikudeare gūñaka! Irasū gūñarā, Jesucristore Īgūsā būremuderosūta musāde būremuka!

⁸ Jesucristo marīrē iritamugū, neō gorawayubirikumi. Iripoegue, dapagoradere, purugedere Īgū āārīderosūta āārīnikōāgukumi. ⁹ Gajirā gajirosū buerire pēnemobirikōāka, Marīpuya diayema buerire béori, ārīrā! Īgūsā marīrē: “Ire baaka! I gapure baabirikōāka!” ārī buemoāmākōāma. Iri buerire tuyamakū marīrē iritamubea. Marīpuyare marīrē gūñaturamakū iribe. Marīpu dita Īgū marīrē maīrī merā marīrē gūñaturamakū yāmi.

¹⁰ Iripoegue Marīpuya wiigue paia waimurārē wējē sopeonerā āārīmā. Irasirikererā, iri merā masakare Īgūsā ñerō iridea wajare neō tauwasībirinerā āārīmā. Jesucristo gapū Īgū boari merā marī ñerō iridea wajare taudi āārīmī. ¹¹ Paia opu waimurā wējē, Marīpu āārīrī taribugorague Īgūsāya díre āi ñajādi āārīmī. Irogue Marīpure masaka Īgūsā ñerō iridea wajare: “Béoka!” ārī sērēbosadi āārīmī. Īgū wējēnerā waimurāya dupuri gapure makā turogue soebéokōādi āārīmī. ¹² Irire iriderosūta Jesúdere makā turogue wējēbéonerā āārīmā. Irasirikeremakū, Īgūya dí béori merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. ¹³ Jesús makā turogue curusague boari: “Guyasīgorāa”, ārīsūdero āārībú. Īgū boamakū, masaka Īgūrē turi, būridanerā āārīmā. Īgūrē irasiriderosūta masaka marīdere turi, būridakeremakū, piriro marīrō Īgūrē tuyaro gāame. ¹⁴ Ī nikūgue marī āārīburi makā máa. Gaji makā, marī purugue āārīburi makārē amugasima makārē yūrā yāa. ¹⁵ Irasirirā Jesucristo iritamurī merā Marīpure būremurā, iro dupiyuro Īgūrē gajino sūnaderosū, dapagorague Īgūrē usuyari sīnikōārā! Īgūrē: “Guyapu, ōatarigu āārā”, ārī būremurā! ¹⁶ Gajirārē ōārō irika! Musā oparire opamerārē guereka! Irire kātibirikōāka! Musā irasirirā, Marīpure sīrā irirosū irirākoa. Īgūrē usuyamakū irirākoa.

¹⁷ Musā oparārē ōārō péka! Īgūsā dorerire būremurī merā irituyaka! Marīpu pídi āārīmī, Īgūsārē musārē ōārō koredoregu. Irasirirā musārē Īgūyare ōārō bueníkōāma, Īgūrē būremurīrē piribirikōāburo, ārīrā. Purugue Marīpu Īgūsārē: “Wereka yure! ¿Naāsū bueri?” ārī sērēñamakū, Īgūrē uyurākuma. Irire masīsā, ōārō bueduaama. Irasirirā Īgūsā buerire musā ōārō pémakū, usuyari merā moārākuma. Musā pébirimakū gapū būjawererākuma. Musā Īgūsārē tarinugārā, ōārō āārīrikubirioa.

* 13:6 Sal 56.3-4, 9-11; 118.6

18 Mũsã Marĩpũre sērērã, guaya ããrĩburire sērēbosanĩka! Gũa õãrĩ ditare iridũãã. Marĩpũ iũrõ: “Õãrĩrē irirã, waja opamerã ããrã”, ãrĩ pēñãã. 19 Yũre Marĩpũre sērēbosarã, ãsũ ãrĩ sērēka: “Mérõgã pũrũta Ìgũ gua pũrogue dupaturĩ aarĩburire ãmuka!” ãrĩ sērēka!

Õãdoretũnudea

20 Marĩpũ marĩrē Ìgũ merã õãrõ siñajãrĩ sĩgũ marĩ Opũ Jesucristo boadiguere masũdi ããrĩmĩ. Jesucristo ovejare korerimasũ irirosũ marĩrē õãrõ koregũ ããrĩmĩ. Iripoegue Marĩpũ marĩrē: “Õãrõ irigũra”, ãrĩ werepĩdi ããrĩmĩ. Ìgũ werepĩdeare Jesús boagũ Ìgũya dí béodea merã marĩrē iriyuwarĩkũdi ããrĩmĩ. Irire neõ béobirikumi. 21 Irasirigũ Marĩpũ mũsãrē iritamunĩkõãburo. Iri iritamunĩrĩ merã ããrĩpereri õãrĩrē, Ìgũ gããmerĩ ditare irimakũ iriburo. Ìgũ gããmerõsũta Jesucristo merã marĩ ããrĩpererãrē irasiriburo. Irasirirã Cristore: “Õãtaria mũ”, ãrĩ bũremunĩkõãrã! Irasũta irirã!

22 Yaarã, i pũgue yũ mũsãrē: “Ãsũ irika!” ãrĩ gojarire õãrõ merã péka! Yũ mũsãrē wãrigora gojabodi ããrĩkeregũ, mérĩgã were gojabũ. Irasirirã irire õãrõ bueka! 23 Idere mũsãrē weregũra. Marĩyagũ Timoteore peresugue ããrãdire wĩuañurã. Dapagorare Ìgũ aarĩmakũ, yũ Ìgũ merã mũsãrē Ìgũ waagũra.

24 Mũsã oparãrē, gajirã Jesucristore bũremurãrē ããrĩpererã iro ããrĩrãrē õãdorea gũa. Gũa merãmarã Italia marã mũsãrē õãdorema.

25 Marĩpũ mũsã ããrĩpererãrē õãrõ iritamuburo. Irasũta iriburo. Iropata ããrã.

SANTIAGO

Santiago Marīḡyārā āārīpererogue waasirinerārē gojadea

¹ Yḡ Santiago i pū merā mḡsārē ōādorea. Yḡ Marīḡyare, irasū āārīmakū marī Opḡ Jesucristore moāboeḡ āārā. Mḡsārē Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē āārīpererogue waasirinerārē gojāa.

Marīḡy masīrī sīrīmarē gojadea

² Yaara, mḡsārē wāri gajirosūperi ḡerī waamakū, gajipoe ḡūñaña marīrō ḡerō tarirā, ōārō ḡḡyari merā āārīnikōāka! ³ Mḡsā ire masīa. ḡerō tarirā: “Marīḡy yḡre iritamugakumi”, ārī bḡremurīrē pirimerā, ḡūñaturari merā īḡārē bḡremunemorākoa. ⁴ Mḡsārē Marīḡyare bḡremurīrē neō piriro marīrō ḡūñaturānikōārō gāāmea. ḡūñaturānīrā, ōārō pēmasīrā, Marīḡy īḡū masīrī sīrīrē oparā āārīrākoa.

⁵ Mḡsā masīrīrē opamerā, Marīḡyare sērēka! Mḡsā sērēmakū pēḡy, mḡsārē sīḡakumi. Neō turīro marīrō merā āārīpererā īḡārē sērērārē wāri masīrī sīḡakumi. ⁶ Irasirirā irire sērērā: “ḲYḡre sīḡakuri?” ārī ḡūñamerāta bḡremurī merā sērēka! Sugu: “ḲYḡre sīḡakuri, o sībirikuri?” ārī ḡūñarikḡy, dia wādiyama makūrī gorawayuro irirosū īḡū ḡūñarīrē gorawayunakumi. ⁷ Irasirīḡy: “ḲYḡre sīḡakuri, o sībirikuri?” ārī ḡūñagū: “Marī Opḡre sērērīrē opagūkoa”, neō ārī ḡūñabirikōāburo. ⁸ Sunārē gajirosū, gajinārē gajirosū ḡūñami. Irasirīḡy: “Āsū irīḡura”, ārī ḡūñabirisīā, keoro neō irimasībemi.

⁹ Sugu ubu āārīḡū āārīkereḡy, Jesūre bḡremusīā, Marīḡy iūrōrē ubu āārīḡū meta āārīmi. īḡūyagū āārīmi. Irasirīḡy ḡḡyaburo. ¹⁰ Gajīḡy wāri doe-biri opagū, īḡūya doebiri peremakū iākereḡy, Jesūre bḡremusīā, ḡḡyaburo. Marīḡy iūrōrē īḡūya doebiri ubu āārīrī āārā. Tā goori irirosū pererokoa. ¹¹ Abe marīja, buro asimakū, tā ḡāā, iri gooride ḡāādjakoa. Iri goori ōārī āārīkerero, perekōākoa. Āsūta waakoa doebiri opagure. īḡū moārī merāta boakumi.

ḡerō taririre, irasū āārīmakū ḡerō iridḡarire gojadea

¹² Jesūre bḡremugū ḡerō tarikereḡy: “Marīḡy yḡre iritamugakumi”, ārī bḡremurīrē piribi, ḡḡyami. īḡū ḡūñaturari merā tariweredero pḡy, Marīḡy īḡārē: “Ōārō irimi”, ārīḡakumi. Irasirīḡy īḡārē ūmḡgasīḡue pērebiri okari sīḡakumi*. Āārīpererā īḡārē maīrārē: “Iri okarire sīḡura”, ārīdi āārīmi. ¹³ Sugu ḡerīrē iridḡagu: “Marīḡy yḡre ḡerō iridḡamakū yāmi”, ārī ḡūñabirikōāburo. Marīḡy neō ḡerīrē iridḡabemi. Irasū āārīmakū, neō marīrē ḡerō iridḡamakū iribemi. ¹⁴ Āsū ḡapū āārā. Masaka īḡūsā ḡerī ḡaribejari ḡūñarīrē piribirimakū, iri ḡūñarī īḡūsārē ḡerō iridḡamakū yāa. ¹⁵ Irasirirā īḡūsā ḡerī ḡaribejari ḡūñarīrē pirimerā, pḡy iri ḡerī ḡaribejari irīrākuma. Iri ḡerī irīrīre pirīmerā, pḡy pērebiri pēameḡue waarākuma.

¹⁶ Yaara yḡ maīrā, diayeta ḡūñaka! “Marīḡy yḡre ḡerō iridḡamakū yāmi”, neō ārī ḡūñabirikōāka! ¹⁷ Marīḡy ūmḡgasīḡue āārīḡū marīrē ōārī, diayema

* **1:12** Sugu ūma birarimasū gajirā nemorō ōārō ūmagū, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore īḡūya dipurugue peokuma, gajirārē īḡū wajatadeare īmurā. I irirosū, sugu Jesūre bḡremugū ḡerō tarikereḡy: “Marīḡy yḡre iritamugakumi”, ārī bḡremurīrē piribi, ūmḡgasīḡue pērebiri okari wajatagakumi. Iri ūmḡgasīḡue pērebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

ditare sīmi. Īgū abe ūmumurē, űamimurē, neñukādere iridi āārīmi. Neō gor-awayubemi. Irasirigu Īgū āārīderosūta āārīnikōāgukumi. ¹⁸ Īgū gāāmederosūta Īgūya kere diayema āārīrī merā marīrē Īgūyarā āārīmakū iridi āārīmi, Īgū pūrā āārīpuroriburo, ārīgū.

Marīpuya kerere pérā, Īgū dorerosūta irika! ārī gojadea

¹⁹ Yaarā yu maīrā, ire masīka! Musā āārīpererārē Marīpuya kerere oārō péro gāāmea. Gajirā musārē weremakū pérā, oārō gūña odorāgue Īgūsārē wereka! Mata guabirikōāka! ²⁰ Sugū noó gāāmerō guagu, Marīpu gāāmerīrē iribemi. ²¹ Irasirirā āārīpereri musā űerō gūñarīrē, űerī iririre pirikōāka! Marīpuya kerere musā pédeare buremurī merā oārō irika! Īgūya kerere pémakū, Īgū turari merā musārē peamegue waabonerārē taugukumi.

²² Īgūya kere pédeare oārō irika! Iri kerere pékererā, irire irimerā, musā basi ārīkatori merā: “Oārō yāa”, ārī gūñarākoa. ²³ Musā Marīpuya kerere pékererā, irire irimerā, sugū masakū Īgūya diapure diuru merā āiñagū irirosū āārā. ²⁴ Īgūya diapure āiñadero puru, gajirogue waa, Īgū deyorire mata kātiakōākumi. Irasirirā, Īgū kātiderosūta Marīpuya kerere péadero puru, mata kātikōāa. ²⁵ Gajigu gapu Marīpuya kere pédeare gūñanīgū, kātibirikumi. Irasirirā, Īgū irirosū irirā, marī pédeare kātibirikoa. Marīpu dorerire irinīrākoa. Irasirigu Marīpu marīrē marī iriri merā usuyamakū irigukumi. Īgū dōri keoro āārā. Irire marīrē pídi āārīmi, iri merā Īgū gāāmerīrē irimasīburo, ārīgū.

²⁶ Sugū: “Marīpure buremua”, ārī gūñakeregu, gajirārē werewuarire, Īgūsārē űerō werenīrīrē piribirimakū, Īgū: “Marīpure buremua”, ārīrī waja-máa. Īgū basita ārīkatogu yāmi. ²⁷ Marī diayeta Marīpu āārīnīgūrē buremurā, āsū iriro gāāmea. Pagusamarā marīrārē, wapiweyarādere Īgūsā űerō tarimakū iārā, Īgūsārē iritamurō gāāmea. I ūmu marā űerī irirā irirosū iribirikōārō gāāmea.

2

Masakare surosū tākā! ārī gojadea

¹ Yaarā, musārē Jesucristo marī Opū oātari-gure buremurā masakare surosū iārō gāāmea. Surāyeri masakare oārō irirā, gajirādere oārō irika! ²⁻³ Musārē i keori merā weregura. Wári doebiri opagu oro merā iridea mojōsūrī túsārī berorīre opagu oārī surī sāñagū, musā Jesúre buremurā nerērōgue aarimakū iārā, Īgūrē oārō merā: “Oō, i oārī doaripērōgue doaka!” ārībukoa. Gajigu bopogu boaro daro surīro sāñagū aarimakū iārā, Īgū gapure oārō bokatīrīñeābiribukoa. Gajipoe irirā Īgūrē: “Irota dukaja!” o “Oō yebague doaka!” ārībukoa. ⁴ Musā Īgūsārē surosū iāmerā, űerō gūñarī merā: “Wári doebiri opagu, bopogu nemorō āārīmi”, ārīrā yāa.

⁵ Yaarā yu maīrā, yure péka! Marīpu i ūmugue: “Boporā āārīma”, masaka ārīrārē beyedi āārīmi, Īgūrē wáro buremurī opamurārē. Īgūrē maīrārē: “Sīgura”, ārīdeare Īgūyarārē dorerogue opaburo, ārīgū, Īgūsārē beyedi āārīmi. ⁶ Marīpu boporārē beyekeremakū, musā gapu Īgūsārē buremubea. Doe-biri oparā gapu musārē buro poyari merā moādorenama. Īgūsata musārē weresārīrē beyerimasā purogue weresāmurā āiwāgānama. ⁷ Musā: “Jesús oāgūyarā āārīma”, ārīsūrā āārā. Doebiri oparā gapu Īgūyamarē űerō werenīrā āārīma.

8 Marĩpu marĩrẽ doregu ĩgũ dorerire gojadea pũgue ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Mu basi maĩrõsũta mu pũro ããrĩrãdere maĩka!” Musã i dorerire irirã, õãrĩrẽ irirã yãa. 9 Musã gajirãrẽ surosũ ãmerã ñerõ irirã yãa. Marĩpu doreri gojadea pũgue irasirirãrẽ ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpu dorerire tarinũgãrã ããrĩma”. 10 Sugu ããrĩpereri Marĩpu dorerire irikeregu, su wãirẽ tarinũgãgũ, ñerõ iridea wajare opami. Irasirigu ããrĩpereri Marĩpu dorerire tarinũgãgũ irirosũ ããrĩmi. 11 Marĩpu ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Gajigu marãpo merã ñerõ iribirikõãka!” Gajidere ãrĩdi ããrĩmi: “Masakare wẽjẽbirikõãka!” Irasirigu sugu, gajigu marãpo merã ñerõ iribirikeregu, masakare wẽjẽgũ, Marĩpu dorerire tarinũgãgũ ããrĩmi. Ñerõ iridea waja, waja opami. 12 Marĩpu ĩgũ dorerire marĩrẽ pídi ããrĩmi, iri merã ĩgũ gããmerĩrẽ irimasĩburo, ãrĩgũ. ĩgũ masakare ĩgũsã ñerõ iridea waja, wajamoãgũ ããrĩmi. ĩgũ dorerire marĩ irideare: “Õãgorabu”, marĩ iribirideare: “Ñegorabu”, ãrĩ beyegukumi. Irasirirã ĩgũ dorerire irika! ĩgũ gããmerõsũta werenĩka! 13 Marĩpu ĩgũ ããrĩpererã ñerãrẽ peamegue wajamoãrĩnu ejamakũ, masakare bopoñarĩ merã ããmerãrẽ bopoñarĩ merã ããbirikumi. Gajirãrẽ bopoñarĩ merã ããrã gapũre bopoñarĩ merã ããgukumi. ĩgũsãrẽ wajamoãbirikumi.

Jesũre bũremurĩrẽ, irasũ ããrĩmakũ õãrĩ iririre gojadea

14 Yaarã, ire pẽka! Sugu õãrĩrẽ iribi: “Jesũre bũremua”, ãrĩrĩ wajamãa. Irire ãrĩrĩ merã dita tausũbirikumi. Peamegue waagukumi. 15 Jesũre bũremugũ, o Jesũre bũremugõ, surĩ gorawayumerã, baari merrõgã opamakũ ããrã, ¿nasirirãkuri musã? 16 ĩgũsãrẽ: “Õãrõ waaburo musãrẽ. Õãrĩ surĩ bokarã, baayapirã waaka!” ãrĩrã, ĩgũsã gããmerĩ gapũre sibirimakũ, musã ãrĩrĩ neõ wajamãa. 17 I irirosũ ããrã. Sugu: “Jesũre bũremua”, ãrĩgũ, õãrĩ gapũre iribirimakũ, ĩgũ: “Jesũre bũremua”, ãrĩrĩ neõ wajamãa.

18 Gajipoe irigu yu wererire pẽduabi gapu yure ãsũ ãrĩbukumi: “Sugu Jesũre bũremurĩ opami. Gajigu gapu Jesũre bũremubirikeregu, õãrĩrẽ yãmi”, ãrĩbukumi. ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, yu ĩgũrẽ ãsũ ãrĩbukoa: “Masaka sugu õãrĩ iririre neõ ããbirikererã, ĩgũrẽ: ‘Jesũre bũremugũ ããrĩmi’, ãrĩmasĩbirikuma. Gajigu gapu ĩgũ õãrĩ iriri merã gajirãrẽ ĩgũ Jesũre bũremugũ ããrĩrĩrẽ masĩmakũ yãmi”, ãrĩbukoa. 19 Musã: “Marĩpu suguta ããrĩmi”, ãrĩ bũremua. Musã irasũ ãrĩ bũremumakũ õãgorãa. Wãtẽa õãrĩrẽ neõ irimerãde irire bũremuma. ĩgũsã Marĩpu ããrĩkurire masĩma. Irasirirã ĩgũrẽ gũirã, naradama. 20 Musã pẽmasĩmerã ããrã. Irasirigu ire musãrẽ werenemogura, pẽmasĩdoregu. Sugu: “Jesũre bũremua”, ãrĩgũ õãrĩ gapũre iribirimakũ, ĩgũ: “Jesũre bũremua”, ãrĩrĩ neõ wajamãa. Jesũre bũremugũ meta ããrĩmi.

21 Iripoeguemu marĩ ñekũ Abraham irideare gũñaka! “¿Diyeta ĩgũ yure bũremurĩ?” ãrĩgũ, Marĩpu ĩgũ magũ Isaare ãtãyeri merã iridea soepeorogue wẽjẽ soepeodoredi ããrĩmi. Irasirigu Abraham Marĩpu dorederosũta ĩgũ magũrẽ ãrĩ wẽjẽbu iridi ããrãdimi. Marĩpu ĩgũ dorerire Abraham tarinũgãbirimakũ ããgũ, ĩgũrẽ: “Mu magũrẽ wẽjẽbirikõãka!” ãrĩdi ããrĩmi. Irasirigu ĩgũrẽ: “Diyeta yure bũremumi, õãgũ ããrĩmi”, ãrĩ ããdi ããrĩmi. 22 Irasirirã musã ire masĩa. Abraham Marĩpure bũremusĩã, ĩgũ doredere iridi ããrĩmi. Irasũ ããrĩmakũ ĩgũ doredere irisĩã, Marĩpure bũremurĩ opatarigu dujadi ããrĩmi. 23 Irasiriro Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue Abraham irideare gojaderosũta waadero ããrĩbũ. ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Abraham Marĩpure bũremudi ããrĩmi. ĩgũ bũremumakũ ããgũ: Marĩpu ĩgũrẽ:

‘Ōāgū āārīmi’, āri īādi āārīmi”, āri gojasūdero āārībú. Irasū āārīmakū, Marīpu īgūrē: “Abraham, yu merāmu āārīmi”, āri di āārīmi.

²⁴ Irasirirā Abrahāyamarē gūñarā, musā ire masīa. Sugu: “Marīpure b̄remua”, āri īgū, ōārī gapure iribirimakū īāgū, Marīpu īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri īābemi. Gajigu gapu diayeta Marīpure b̄remugū ōārīrē yāmi. Irasirimakū īāgū, Marīpu īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri īāmi. ²⁵ Gaji iripoe guemo ūma merā ñerō irideo Rahab wāikugo irideare gūñaka! Josue iriunerā igoya makāgue īādurirā ejamakū, īgūsārē iritamudeo āārīmō. Igoya makā marā īgūsārē boka wējērī, āri īgō, igoya wiigue īgūsārē duūdeo āārīmō. Puru īgūsā duri dujariri maarē īmudeo āārīmō. Igo Marīpuyarārē iritamurī merā Marīpure igo b̄remurirē īmudeo āārīmō. Irasirimakū īāgū, Marīpu igore: “Ōāgō āārīmō”, āri īādi āārīmi. ²⁶ Āsū āārā. Masaku yujupūrā marīmakū, īgūya dupu okabirikoa. Sugu: “Marīpure b̄remua”, āri īgū, ōārī gapure iribi, diayeta Marīpure b̄remubemi. Irasiriro īgū: “Marīpure b̄remua”, āri ī neō wajamāa. Yujupūrā marī ī dupu, boari dupu irirosū āārā.

3

Marīya disi wiririre gojadea

¹ Yaarā, ire musā masīa. Marīpu gu īgūyare buerimasā buerire, gajirā moārīmasā iriri nemorō īā beyegukumi. Īgūyare keoro buebirimakū īāgū, gajirā nemorō guare wajamoāgukumi. Irasirirā musā watopegue āārīrā mērāgā dita gajirārē buerimasā āārīburo. ² Marī āārīpererā wāri ōārō iribirire yāa. Sugu ñerī neō werenibi: ōāgū Marīpu gāāmerī ditare irigu āārīmi. Gaji ñerō iriridere neō iribemi. Īgū ñerī werenirī īgūya disi wiririre kāmutamasiġū, āārīpereri īgūya dupugue āārīrī merā gaji ñerō iriridere kāmutamasiġi.

³ Marī werenirīmarē keori merā weremakū i irirosū āārā. Marī kōme berore caballuya disire tūsākoa. Irasirirā i berogā merā, īgū wāgu waibu āārīkeremakū, tūāgāmenū, marī waaduo waamakū irikoa. ⁴ Doōdirude irasūta āārā. Iriro wādiru āārīkeremakū, mirū baro wējāpukeremakū, wejatugu mērī majīgā merā dita iriru waarōre wejatukumi. ⁵ Marī werenirī irasūta āārā. Marīya nediru mēdirugā āārīkeremakū, marīya disi wāri: “Masītaria”, āri werenirī wiria. Āsū āārā. Peame marī mērīmegā diikeremakū, wāri makānūurē ūjūmakū irikoa. ⁶ Irasiriro marīya disi nediru merā ñerī werenirī, i peame irirosū āārā. Marīya dupugue, marīya nediru su wāigā āārīkeremakū, marī ñerī werenirī marīrē āārīpereri gajirosūperi ñerīrē irimakū irikoa. Irasiriro peame gajinorē ūjūwāgā, poyanorēō irirosū, marī ñerī werenirī, marī i ūmugue okarinārīrē ōārō āārīrē poyanorēmakū yāa. Marī ñerī werenirā, wātī ñerī iridorerire irirā yāa. ⁷ Masaka īgūsāyarā ejorārē kāmutarosū āārīpererā makānūu marā waimurārē, wūrārē, pīrūārē, dia marārē kāmutamasiġi. Neōgoraguedere īgūsānorē kāmutamasiġianerā āārīmā. ⁸ Īgūsārē kāmutamasiġeregu, neō sugu masaku īgū basi īgū werenirīrē kāmutamasiġbemi. Irasirirā marī ñerīrē werenīduabirikererā, ñerī werenīa. Āña kūrīmakū īgūya nima merā masakare wējērō irirosū, marī ñerī werenirī merā gajirārē ñetariro yāa.

⁹ Marī werenirī merā Marīpu marī Opure: “Ōātaria”, āri, usuyari sīa. Marī werenirī merāta masakare: “Ñerō waaburo īgūsārē”, āri werenīa. Marīpu marī masaka āārīpererārē īgū irirosū āārīmakū irikeremakū, marī gāme ñerō werenīa. ¹⁰ Su disita ōārī werenirī, irasū āārīmakū ñerī werenirī wiria. Yaarā,

irasiribirikōārō gāāmea. ¹¹ Deko wiriri gobere òārī wiriro, ñerī wiribirikoa. ¹² Yaarā, musā ire masīa. Higueraḡu, igui dukakubirikoa. Iguigu, higuera dukakubirikoa. Misōri deko wiriri gobere moākuri dekode wiribirikoa. Marīde i irirosū òārī ditare werenirō gāāmea.

Diayema masīrī āsū āārā, ārī gojadea

¹³ Musā watopegue sugu òārō masīgū āārīgūno, òārīrē irinikōāburo. “Gajirā nemorō masītarinugāa”, ārībi, ĩgū masīrī merā òārīrē iriburo. Irasirimakū ĩārā, gajirā ĩgūrē: “Ōārō masīmi”, ārīrākuma. ¹⁴ Musā gajinorē oparārē burō ubu ĩaturirā, ĩgūsā nemorō āārīduarā, musāya āārīburi ditare iriduarā: “Masītarinugāa”, ārī gūñabirikōāka! Musā irasū ārī gūñarā, ārīkatorikurā, diayema āārīrīrē keoro werenirā meta yāa. ¹⁵ Musā: “Masītarinugāa”, ārī gūñarī, Marīpu gūñarī sīrī āārībea. I ūmu marā gūñarī, wātīya āārā. ¹⁶ Masaka gajirārē ubu ĩaturi, ĩgūsāya āārīburi ditare iriduarā, gāme guaseonirā āārīma. Āārīpereri gajirosūperi ñerīrē yāma. ¹⁷ Marīpu masīrī sīrī oparā gapu òārā āārīma. Gāme guaseodūamerā, gajirārē iritamurā, gajirā wererire buremurī merā pérā, bopoñarī merā ĩārā, òārīrē irirā, masakare surosū ĩārā, irikatoro marīrō irinirā āārīma. ¹⁸ Gajirā merā òārō āārīduarā, gāmekēārō marīrō òārō siñajārī merā āārīmakū iriduarā, diayema iririre irinirā āārīma.

4

I ūmumarē gāāmerā, Marīpure gāāmebema, ārī gojadea

¹ ¿Nasirirā gāme guaseo, gāmekēārī musā? Āsū āārā. Musā gūñarīgue musā ñerīrē iriduarī, òārīrē iriduarī merā gāmekēārī irirosū āārā. ² Gajinorē musā gāāmea. Irasirirā irire opabirisā, masakare wējēa, ĩgūsāyare ēmaduarā. Gajigu gajinorē opamakū ĩārā, ĩgūrē ubu ĩaturia. Irasirirā ĩgūyare opabirisā, gāme guaseo, gāmekēāa. Musā Marīpure sērēbirisā, musā gāāmerīrē opabea. ³ Gajipoere gajinorē sērēkererā, ñerō gūñarī merā sērēa. Musā basi musā ñerī uribejari ditare iriduarā sērēa. Irasirigu Marīpu musā sērērīrē sībemi. ⁴ Musā sugo nomeō marāpakugo āārīkerego gajigūre gāāmegō irirosū āārā. ¿Musā ire masīberi? Sugu i ūmu marā ñerīrē irirā irirosū iriduarā, Marīpure gāāmebemi. I ūmu marā ñerīrē irimakū ĩāgū: “Īgūsā irirosū irigūra”, ārī gūñagū, Marīpure ĩaturigu dujami.

⁵ Marīpūya werenirī gojadea pūgue irire āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marīpu Ōāgū deyomarīgārē marīrē pīdi āārīmī marī merā āārībure. Ōāgū deyomarīgū marīrē maīgū, marī ñerīrē iridūamakū gāāmebemi”, ārī gojasūdero āārībū. Iri gojadea ubu āārīrī meta āārā. Āārīrōma āārā. ⁶ Irasirigu Marīpu marī ñerīrē irinemobirikōāburo, ārīgū, marīrē bopoñarī merā ĩā, òārō iritamumi. Irasiriro ĩgūya werenirī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Gajirā nemorō āārā”, ārī gūñagūrē Marīpu iritamubemi. ‘Yu ubu āārīgū āārā, yure iritamuka!’ ārīgū gapure òārō iritamumi”, ārī gojasūdero āārībū. ⁷ Irasirirā Marīpu dorerire buremurī merā irika! Wātī dorerire iribirikōāka! Musā ĩgūrē pébirimakū ĩāgū, musārē piri, duriwāgākōāgukumi. ⁸ Marīpu pūroque ĩgūrē: “Yu merā āārīka!” ārī ejanugārā irirosū irika, ĩgūrē masīnmoduarā! Irasirimakū ĩāgū, musā pūroque ejanugāgū irirosū irigukumi musārē iritamunobu. Musā ñerō irirā āārā. Irasirirā ñerō iririre pirika! Musā Marīpūyare irirā, o i ūmu marā irirosū irirā: “Ōāgorāa”, ārī gūñadāa. Ire irasū ārī gūñabirikōāka! I ūmu marā irirosūta ñerīrē irimakū, ñegorāa. Marīpūya ditare irimakū, òāa. ⁹ Musā ñerō iririre gūñarā, usuyari merā burirono irirā,

bujawereri merã oreka! Musã ñerõ iririre guyasiriri merã, bujawereka!
 10 Marí Opure: “Mu iürörë yu ñegũ, ubu ããrĩgũ ããrã, irasirigu yure iritamuka!”
 ãrĩ sërëka! Musã irasũ ãrĩ sërëmakũ: “Murë iritamugura, yaagu, õãgũ ããrã”, ãrĩ
 iãgukumi.

Musã Jesúre bñremurã musã basi gãme werewuabirikõõka! ãrĩ gojadea

11 Yaarã, musã Jesúre bñremurã musã basi gãme werewuabirikõõka!
 Gajirãrë ñerĩ werenirã, o igúsãrë werewuarã, Marĩpu marĩrë gãme
 maĩdoredeare tarinugãrã yãa. Irire tarinugãrã: “Iri doreri õãbea”, ãrĩrã
 irirosũ yãa. Irasirirã Marĩpu dorerire: “Õãbea”, ãrĩ werewuarã: “Yu Marĩpu
 nemorõ doremasĩa”, ãrĩrã irirosũ yãa. 12 Marĩpu suguta masakare igũ
 dorerire pídi ããrĩmĩ. Igũ suguta igúsã iririre iã beyemasĩmi. Masakare
 taumasĩmi, o peamegue beomasĩmi. Irasirirã musã gapu: “Gajirã masakare
 werewuamasĩa”, ãrĩ gũñabirikõõka!

Ñamigãgue marĩ iriburire masĩbirimarë gojadea

13 Dapagore gajire weremakũ, õãrõ péka! Musã surãyeri: “Dapagã, o
 ñamigã gajĩ makãgue su bojori moã, wãro niyeru wajatarãkoa”, ãrĩ werenĩa.
 Irasũ ãrĩ werenirãrë ãsũ ãrĩ weregura. 14 Musãrë ñamigãgue waaburire neõ
 masĩbea. Marĩ i ãmugue okari, ñmikã boyoripoe duji, mërõgã puru perero
 irirosũ ããrã. Marĩ i ãmugue ããrĩ, mërõgã puru boakõãrãkoa. 15 Irasirirã
 musãrë ãsũ ãrĩ werenirõ gããmea: “Marĩpu gããmemakũ, okarãkoa ire, o gajire
 irimurã”. 16 Musã gapu: “Marĩ masĩa, irasirirã marĩ gããmerõ ãsũ irirãkoa”, ãrĩ
 werenĩa. Iri ããrĩpereri musã irasũ ãrĩ werenirĩ, ñegorãa. 17 Irasirirã: “Marĩ ãsũ
 irirã, õãrĩrë irirãkoa”, ãrĩ masĩkererã, irire irimerã, ñerĩrë irirã yãa.

5

Wãri doebiri oparãrë waaburire gojadea

1 Musã wãri doebiri oparã yure péka! Musã ñerõ tarirãkoa. Irasirirã ire
 gũña, bũro bujawereri merã gaguinĩ oreka! 2 Musãya doebiri boakõãrokoa.
 Musãya surire burua baarãkuma. 3 Musã niyeru koeri, oro, plata merã
 iridea koeri musã duripideã gurawijjakõãrokoa. Irasũ waamakũ, musã
 niyerure maĩsĩã, duripideare masĩsũrokoa. I niyeru musã maĩrĩ, peame
 gajinorë soebéorosũ musãrë poyanorëmakũ irirokoa. Dapagore musã, i ãmu
 pererĩnũ ejaburo dupiyuro, wãro niyerure duripirã yãa. Irire duripiri waja
 bũro wajamoãsurãkoa. 4 Musãya pooerire moãnerãrë wajaribea. Irasirirã
 musãrë: “Guare musã ãrãderosũta wajarika!” ãrĩ gaguinĩma. Igúsã irasũ ãrĩ
 gaguinirirë marĩ Opũ igũrë wereboerãrë doregu pëmi. 5 Musã i ãmugue okarã,
 wãri doebiri opãa. Musã opari merã musã gããmerĩ ditare yãa. Musã irasiriri
 waja wajamoãsurãkoa. Wekure igúsã wëjëburi dupiyuro õãrõ baa, diikugu
 irirosũ ããrã. 6 Musã ñerõ irimerãrë: “Ñerõ yãma”, ãrĩ, peresugue ãiwãgã:
 “Wëjëka!” ãrã, musã igúsãrë iririre kãmutamasĩña marĩrõ.

*Jesucristo i ãmugue dupaturi aariburire marĩrë õãrõ yũro gããmea, ãrĩ go-
 jadea*

7 Irasirirã yaarã, marĩ Opũ Jesucristo i ãmugue dupaturi aariburire
 gũñaturari merã õãrõ yũka! Pooe opu igũ otedea dukakuburire õãrõ yũkumi.
 Igũya pooere otedero puru, deko merëburire, irasũ ããrĩmakũ igũ otedea puri,
 masãburire õãrõ yũkumi. 8 Musãde igũ irirosũta õãrõ yũka! Marĩ Opũ dupaturi

aariburo mérõ ðayáa. Irasirirã gũñaturari merã Ìgũrê ðuremurĩrê neõ piriro marĩrõ merã Ìgũ aariburire õãrõ yúnikõãka!

⁹ Yaará, Marĩpu musãrê wajamoãrĩ, ãrĩrã, gãme turibirikõãka! Ìgũ ããrĩpererã ñerãrê wajamoãgũ aariburo mérõ ðayáa. ¹⁰ Yaará, iripoegue marãrê marĩ Opũya kerere weredupiyunerãrê gũñaka! Marĩ Opũyare weredeã waja gajirã Ìgũsãrê ñerõ irinerã ããrĩmã. Ìgũya kerere weredupiyunerã gapũ ñerõ tarik-ererã, Ìgũyare wereduúbirinerã ããrĩmã. Ìgũsãrê ñerõ irirãrê ñerõ iribirinerã ããrĩmã. Irasirirã musãde Ìgũsã iriderosũta irika! ¹¹ Ñerõ tarikererã marĩ Opũre ðuremurĩrê neõ piribirinerãrê gũñarã: “Marĩ Opũ õãrõ iritamunerã, usũyari bokanerã ããrĩmã”, ãrĩ gũñãa. Iripoeguemu Job wãikũgũ ñerõ taridea kerere musã pẽbu. Ìgũ ðuro ñerõ tarikeregu, marĩ Opũre ðuremurĩrê piribiridi ããrĩmĩ. Irasirigu Ìgũ ñerõ taridero purũ, marĩ Opũ Ìgũrê maĩgũ Ìgũrê bopoñarĩ merã Ìãsiã, wãri õãrĩrê iridi ããrĩmĩ. Irasirirã, Ìgũ marĩdere maĩrĩrê, Ìgũ marĩdere bopoñarĩ merã Ìãrĩrê musã masĩa.

¹² Yaará, gajĩ yũ wererire gopeyari merã õãrõ pẽka! Musã gajirãrê wererã, ãsũ ãrĩ weribirikõãka: “Ëmũgasima merã ãsũ irigũra”, o “Ì nikũma merã ãsũ irigũra”, ãrĩbirikõãka! Musã gajirãrê wererã, ãrĩkatori marĩrõ su diayeta wereka! Gajinorê irianerã: “Iriabu”, ãrĩka! “Ãsũ irirãra”, ãrĩrã, irika! “Ãsũ iribirikoa”, ãrĩrã, iribirikõãka! Marĩpu wajamoãbirikõãburo, ãrĩrã, irasirika!

¹³ Musã ñerõ tarirã, Marĩpure: “Iritamuka yũre!” ãrĩ sêrêka! Ësũyari merã ããrĩrã, bayapeori merã Ìgũrê: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usũyari sĩka! ¹⁴ Sugu pũrĩrikũgũ, Jesũre ðuremurã oparãrê siuburo. Ìgũsã Ìgũrê uye merã piupeo, marĩ Opũre: “Jesũs, Ì mũrê ðuremugũrê tauka!” ãrĩ sêrêbosarãkuma. ¹⁵ Ìgũsã marĩ Opũre ðuremurĩ merã sêrẽmakũ, marĩ Opũ Ìgũrê taugũkumi. Irasirigu Ìgũrê pũrĩrĩ marĩgũ dujamakũ irigũkumi. Pũrĩrikuadi ñerõ iridi ããrĩmakũ, Marĩpu Ìgũ ñerõ irideare kãtigũkumi. ¹⁶ Irasirirã musã ñerõ irideare gãme weretarika! Irasũ ããrĩmakũ, Marĩpure musãya ããrĩburire gãme sêrêbosaka! Irasirika, Marĩpu musãrê pũrĩrĩ marĩrã ããrĩburo, ãrĩrã! Õãrĩrê iririkũgũ ðuro ðuremurĩ merã gajirãya ããrĩburire Marĩpure sêrêbosamakũ, Marĩpu Ìgũ sêrêrosũta irigũkumi. ¹⁷ Iripoeguemu Marĩpũya kerere weredupiyudi Elias wãikũgũ marĩsũta masakũ ããrĩdi ããrĩmĩ. Ìgũ ããrĩdeapoegue marã ñerõ irimakũ Ìãgũ, Marĩpure: “Deko merẽbirimakũ irika!” ãrĩ, ðuro ðuremurĩ merã sêrẽdi ããrĩmĩ. Marĩpu Ìgũ sêrẽrĩrê pé, ure bojori gajĩ bojori dekogora, Ìgũsãya nikũrê deko merẽbirimakũ iridi ããrĩmĩ. ¹⁸ Purũ Marĩpure: “Deko merẽmakũ irika doja!” ãrĩ sêrẽdi ããrĩmĩ. Ìgũ sêrẽmakũ, deko merẽdero ããrĩbũ. Irasũ waamakũ, Ìgũsãya nikũrê dupaturi oteri puri ðakakũdero ããrĩbũ.

¹⁹ Yaará, sugu musã merãmu diayema ããrĩrĩrê irinembirimakũ Ìãrã, dupaturi Marĩpũyare irimakũ irirã, Ìgũrê õãrõ irirã irikoa. ²⁰ Ire masĩka! Musã sugu ñerõ irigũre Ìgũ ñerõ iririre pirimakũ irirã, Ìgũrê õãrõ irirã irikoa. Marĩpu Ìgũrê peamegue waabodire taugũkumi. Ìgũ wãri ñerĩ irideare kãtigũkumi.

1 SAN PEDRO

Pedro Jesúre b̄remurā waasirinerārē gojadea

1 Ȳ Pedro m̄sārē ōādorea. Jesucristo ȳre ĩḡyare buedoreḡu beyemi. Irasiriḡu m̄sārē, m̄sāya nikūrē wiri, gajirogue Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāikuri nikūgue waasirinerārē i pūrē gojáa. 2 Marīpu āārīnīḡu dupiyurogue m̄sārē: “Yaara āārīma”, ārīderosūta beyedi āārīmī. Ōāḡu deyomarīḡu merā m̄sārē ĩḡyara āārīmakū iridi āārīmī, Jesucristo ḡāamerīrē iriburo, ārīḡu. Jesucristo dī béori merā ñerīrē koesūnerā āārīburo, ārīḡu, irasiridi āārīmī. M̄sārē ōārō iritamu, siñajārī merā āārīdero nemorō āārīrikumakū iriburo.

Jesúre b̄remurā Marīpu merā ōārō āārīnībure gojadea

3 Marīp̄re, marī Op̄u Jesucristo Paḡure: “Ōātaria m̄u”, ārī, us̄yari s̄rā! ĩḡu marīrē b̄ro bopofāsīā, Jesucristore boadiguere masūrī merā marīrē dupaturi deyoarā irirosū ĩḡu pūrā ñajāmakū iridi āārīmī. Irasiriḡu ĩḡu merā marī ōārō āārīnīkōābure masīmakū yāmi. 4 Irasirirā, ĩḡyaraārē: “Ōārīrē sīḡura”, ārīdeare marī opaburire us̄yari merā yūrā yāa. ĩḡu marīrē sīburi: ĩḡu ūm̄gasigue ōārī opari, neō pereburi, boaburi meta āārā. 5 Marīpu marīrē ĩḡurē b̄remurārē ĩḡu turari merā koremi. Irasiriḡu, i ūm̄ peremakū, ĩḡu marīrē peamegue waabonerārē: “Tauḡura, ȳu merā āārīnīkōārākuma”, ārīdeare iriyuwarikurire masīmakū irigukumi.

6 Marī mérōḡā i ūm̄gue āārīrōpa wári gajirosūperi ñerō tarikererā, ūm̄gasigue Marīpu marīrē sībure gūñarā, b̄ro us̄yari merā āārā. 7 Ñerō tarikererā, marī diayeta Marīp̄re ōārō b̄remunírī, oro nemorō wajak̄ua. Oro wajak̄kerero, pereburi āārā. Masaka irire peamegue soekuma ōārī oro dita dujaburo, ārīrā. Irasūta marī ñerō tariri merā diayeta Marīp̄re ōārō b̄remunírā dujarākoā. Irasiriḡu, Jesucristo dupaturi aarimakū, Marīpu marīrē: “Ōārō irib̄u, irasirirā ȳu p̄ro ȳu merā āārīnīkōārākoā”, ārīgukumi.

8-9 M̄sā Jesucristore ĩḡu i ūm̄gue āārīmakū ĩābirinerā āārīkererā, ĩḡurē maīa. Dapagoradere ĩḡurē ĩābirikererā, gūñaturari merā ĩḡurē b̄remua. M̄sā ĩḡurē irasū b̄remunīmakū, Marīpu m̄sārē peamegue waabonerārē tarimakū irigukumi. Irasirirā m̄sā Marīpu p̄rogue waaburire gūñarā, irogue eja, us̄yarosū b̄ro us̄yāa. I us̄yari oparire werenírī merā weremasīña máa.

10 Iripoegue Marīp̄ya kerere weredupiyunerā ĩḡu m̄sārē ōārō iritamugū tauburire werenerā āārīmā. Irire werekererā, p̄masībīrinerā āārīmā. Irasirirā irire masīd̄uarā, bue, gūñamanerā āārīmā. 11 Ōāḡu deyomarīḡu Cristo ĩḡsārē iriudi iritamurī merā Cristo ñerō tari, boadigue masā, ūm̄gasigue m̄rīa, p̄r̄u āārīpererā Op̄u āārībure weredupiyunerā āārīmā. Irasirirā: “¿Noā irasū waaḡukuri, ñāsū āārīmakū irasū waarokuri?” ārī masīd̄uarā, irire bue, gūñamanerā āārīmā. 12 Marīpu ĩḡsā masīmakū ḡāmegū, ĩḡsārē āsū ārīdi āārīmī: “M̄sā āārīp̄oe i irasū waabirikoā dapa. P̄ru marā gapu irire ĩārākuma”, ārīdi āārīmī. Dapagorare Marīpu marīrē tauri kerere wererā ĩḡsā iripoegue weredeareta m̄sārē werema. Ōāḡu deyomarīḡu Marīpu ūm̄gasigue merā iriudi iritamurī merā m̄sārē irire werema. Marīpu Jesucristo irīdea merā marīrē taurire Marīp̄re wereboerāde b̄ro masīd̄uama.

Marīpu marīrē ñerī marīrā āārīdoremi, ārī gojadea

13 Irasirirā musā iriburire oārō pémāsīrī merā gūñaka! Jesucristo i umugue dupaturi aarimakū, Marīpu musārē oārō iritamugū musā peamegue waabonerārē tauburire gūñanikōāka! Irire gūñarā, buro usuyari merā yūka! 14 Iripoegue musā Marīpure masīburi dupiyuro ñerō waribejarire iriunaderosūta dapagorare neō irinemobirikōāka! Majirā ĩgūsā pagusāmarā dorerire tarinugāmerā irirosū Marīpu dorerire tarinugābirikōāka! 15 Marīpu musārē ĩgūyarā āārīdoregū siiudi, ñerī marīgū āārīmi. Irasirirā, ĩgū irirosū musāde ñerī marīrāta oārī ditare irika! 16 Marīpuya werenīrī gojadea pūgue irasūta ārī gojasūdero āārībū. Āsū ārīdi āārīmi: “Yū oāgū, ñerī marīgū āārā. Irasirirā musāde ñerī marīrā āārīka!” ārīdi āārīmi.

17 Marīpu āārīpererārē surosū ĩāgū, ĩgūsā irideare: “Guapu”, ārīrā, i umugue musā āārīrōpa gopepyari merā ĩgūyare irika! 18 Musā ñekūsāmarā Marīpuyare iribirinerā āārīmā. Musā ĩgūsā iriderosū iriri wajamāa. Irasirigū Marīpu musārē ĩgūsā iriderosū iriunanerārē taudi āārīmi ĩgūyare iriburo, ārīgū. Musā ire masīa. Marīpu marīrē taugu, marī ñerō iridea wajare wajaribosadi āārīmi. Irasū wajaribosagu, niyeru, oro merā wajaribosabiridi āārīmi. Niyeru, oro pereburi āārā. 19 Irasirigū iri wajakuro nemorī marī ñerī iridea wajare wajaribosadi āārīmi. ĩgū magū Cristo boagu dī béodea merā gapu marī ñerī iridea wajare wajaribosadi āārīmi. Oveja majīgū masaka Marīpure buremurā wējē soepeobu oāgū āārīderosūta Cristo oāgū ñerī marīgū āārīmi. 20 Marīpu i umurē ĩgū iriburo dupiyurogueta Cristo ĩgū boagu dī béoburire masīsiadi āārīmi. Ipapoere i umu pereburi dupiyuro Cristore i umugue iriudi āārīmi, ĩgūya dī béori merā musārē iritamuburo, ārīgū. 21 Irasirirā Cristo iritamurī merā Marīpure buremua. Marīpu Cristore boadiguere masū, umugasigūe āimurīa, āārīpererā Opū sóodi āārīmi. Irasirirā Marīpure: “Guare oārō irigū āārīmi”, ārī buremu, ĩgū merā oārō āārīnīburire oārō masīa.

22 Cristoya diayema kerere pé buremusīā, musā ñerī iririkurire pirinerā āārībū. Dapagorare diayeta musāyarārē maīmasīa. Irasirirā musāya wujupūrārī, āārīpereri musā turari merā gāme maīka! 23 Musā Marīpuya werenīrē buremurā, dupaturi deyoarā irirosū waabu. Irasirirā ĩgū pūrā waabu. Marī pagusāmarā merā deyoa, puru boakōārākoa. Iri irirosū āārībea Marīpu pūrā waamakū. ĩgūya werenīrī, perebiri werenīrī āārā. Irasirirā iri werenīrī merā ĩgū puro ĩgū merā āārīnikōārākoa. 24 ĩgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū:

Āārīpererā masaka tá irirosū āārīma. ĩgūsā oārī oparide tá goori irirosū āārā. Tá masā, boakōāa. Gooride boakōāa. Iri irirosūta marī masakade boarākoa.

25 Marī Opū werenīrī gapu neō perebirikoa. ĩgū ārīderosūta waarokoa. Āārīpereri ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare iriyuwarikugukumi, ārī gojasūdero āārībū.*

Iri oārī buerī, musārē ĩgūsā weredea, Jesucristo marīrē tauri kerere buerī āārā.

2

1 Irasirirā āārīpereri gajirosūperi ñerī iririre: ārīkatorire, irikatorire, gajirā gajino opamakū ĩaturirire, gajirārē ñerō ārī werewwarire pirika! 2-3 Musā, marī Opū musārē oārō iririre sirū masīsiāa. Irasirirā neō deyoarāgā opīkūrē

gããmerôsũ musãde marĩ Opũyare diayemarẽ burõ gããmekã! Irire gããmerã, ãgurẽ buremunemorãkoa. Musã irasirimakũ, musãrẽ taugukumi.

Cristo masakare okari sigũ utãye irirosũ aãrĩmi, ãrĩ gojadea

4 Cristo marĩrẽ okari sigũ suye utãye masaka ãgũsã beoadeaye irirosũ aãrĩgũ aãrĩmi. ãgũsã ãgurẽ gããmebirikeremakũ, Marĩpu ãgũ Pagũ gapũ ãgurẽ: “Õatarigu, aãrĩpererã Opũ aãrĩmi”, ãrĩ beyedi aãrĩmi. Irasirirã ãgurẽ: “Õãgũ aãrĩmi”, ãrĩ buremua. 5 Marĩde Cristo merã okari oparã utãyeri irirosũ aãrã. Marĩpu, sugũ utãyeri merã wii irigu irirosũ marĩ merã irigu yãmi. Irasirigu marĩrẽ ãgũyarãrẽ ãgũya wiima irirosũ aãrĩmakũ yãmi. ãgũyarã paia ãgurẽ buremurã, ãgũ dorederosũta gajino sĩma. Marĩrẽ ãgũsã irirosũ aãrĩmakũ yãmi, Jesucristo iritamurĩ merã ãgurẽ usũyari sĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã ãgũyare irirã, ãgurẽ usũyamakũ irirãkoa. 6 Marĩpu ãgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩdi aãrĩmi: Yu beyedire yaa wiima weanũpũrorideã utãye irirosũ aãrĩgũrẽ Jerusalẽgue pigura. ãgũ, yu beyedi õatarigu, aãrĩpererã Opũ aãrĩmi. ãgurẽ buremurãno, burõ usũyarãkuma. “Ubugorata ãgurẽ buremukubu”, ãrĩ gũñabirikuma, ãrĩdi aãrĩmi.*

7 Musãde ãgurẽ buremurã: “Õatarigu aãrĩmi”, ãrĩ ãã. ãgurẽ buremumerã gapũre Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ: Marĩpu beyedi suye utãye wii iririmasã beoadeaye irirosũ aãrĩkeremakũ, Marĩpu gapũ ãgurẽ iri wiima weanũpũrorideã utãye irirosũ aãrĩmakũ iridi aãrĩmi. Irasirigu ãgurẽ aãrĩpererã Opũ pidi aãrĩmi, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ.*

8 Gaji Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ: Marĩpu beyedire buremumerã, iri utãyegue gubutuameẽmejãnerã irirosũ aãrĩma. Irasirirã Marĩpu pũrogue neõ waabirikuma, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ.*

ãgũya kerere buremubiri waja utãyegue gubutuameẽmejãnerã irirosũ aãrĩma. Marĩpu pũrogue ejabirikuma. ãgũsãrẽ irasũ waaburire Marĩpu iripoegueta: “Irasũ waarokoa”, ãrĩsiadi aãrĩmi.

Marĩpũyarã ãsũ aãrĩma, ãrĩ gojadea

9 Musã gapũ Marĩpu pũrã ãgũ beyenerã aãrã. Marĩ Opũyarã paia irirosũ ãgũyare moãrã, Marĩpũya bumarã ãgũ ãũrõ ñerĩ marĩrã ãgũyarã aãrã. Musãrẽ naĩtĩãrõ aãrĩrã irirosũ ãgũyare neõ masĩbirinerãrẽ masĩdoregu siudi aãrĩmi. Irasirigu musãrẽ boyorogue aãrĩrã irirosũ irire õãrõ masĩrã aãrĩmakũ iridi aãrĩmi. Musãrẽ ãgũ õãrõ irideare gajirãrẽ weredoregu, irasiridi aãrĩmi. 10 Musã iro dupiyurogue Marĩpu pũrã aãrĩbiribu. Dapagorare Marĩpu pũrã aãrã pama. Musã iro dupiyurogue bopoñarĩ merã ããsũña marĩbu. Dapagorare musãrẽ Marĩpu bopoñarĩ merã ããmi.

Marĩpũyare irirã aãrĩka! ãrĩ gojadea

11 Yaarã yu maĩrã, musã i umurẽ naagorenarĩmasã musãya makãgue aãrĩmerã irirosũ, Marĩpu pũro waamurãta aãrã. Irasirigu musãrẽ ire turaro wereã. Musã ñerĩ waribejarire iribirikõãka! Musãrẽ ñerõ irimakũ iriduarã irirosũ musã ñerĩ waribejari musãrẽ ñerõ irimakũ iriduarõ yã. 12 Marĩpũre masĩmerã watopegue aãrĩrã õãrõ irirã aãrĩka, musãrẽ werewũari, ãrĩrã! Musã irasirimakũ musãrẽ werewũadũakererã, Marĩpu ãgũsãrẽ ãgũyare masĩmakũ

* 2:6 Is 28.16   * 2:7 Sal 118.22   * 2:8 Is 8.14-15

iriripoe musā òārō iririre iānerā āārīsīā, ĩgūrē: “Òāgū, turagu āārīmi”, ārī bñremurākuma.

¹³ Marī Opure bñremusīā, āārīpererā i nikū marā oparārē òārō merā yujuka! I nikū marā oparā opu āārīgūdere yujuka! ¹⁴ ĩgū dokamarā oparādere yujuka! ĩgūsārē ĩgū doreri tarinugārārē wajamoāmūrārē pīdi āārīmi. ĩgū dorerire irirārē: “Òārō iriabū musā”, ārīdoregu pīdi āārīmi. Irasirirā ĩgūsārē yujuka! ¹⁵ Marīpu, musā òārō irimakū gāāmemi. Musā irasirimakū iārā, pémasīmerā musārē werewuadakererā, werewuamasībema.

¹⁶ Musā, Marīpu tausūnerā āārīsīā, gajirārē moāboerimasāgora āārībea. Marīpu tausūnerā āārīkererā, “Guare doreri máa. Irasirirā gua gāāmerō ñerīrē irirākoa”, ārī gūñabirikōāka! Āsū gapu irika! “Marīpure moāboerā āārā gua”, ārī gūñaka! Irasū ārī gūñarā, ĩgū dorerire irika! ¹⁷ Āārīpererā masakare bñremurī merā iāka! Marīyarārē Jesúre bñremurārē maika! Marīpure goepeyari merā bñremuka! I nikū marā opūdere bñremurī merā iāka!

Cristo ñerō tarigu ĩgū bokatiūderosū musāde bokatiūka! ārī gojadea

¹⁸ Moāboerimasā, òārō bñremurī merā musā oparārē yujuka! Musārē òārō irirā ditare yujubirikōāka! Musārē turaro merā dorerādere yujuka! ¹⁹ Musā ñerō iribirikeremakū, musā oparā musārē wajamoābukuma. Musā, Marīpu iūrō diayemarē iridūamakū, ĩgūsā wajamoārīrē bokatiūmakū, Marīpu musārē: “Òārō yāma”, ārī iāgukumi. ²⁰ Musā ñerō iriri waja gapu ĩgūsā musārē wajamoāmakū, irire musā bokatiūkeremakū, Marīpu musārē: “Òārō yāma”, ārī iābirikumi. Musā òārō irikeremakū ĩgūsā musārē wajamoāmakū, musā òārō merā guaro marīrō bokatiūmakū, Marīpu musārē: “Òārō yāma”, ārī iāgukumi. ²¹ Irasiriburo, ārīgū, Marīpu musārē ĩgūyarā āārīdoregu si- iudi āārīmi. Cristode musāya āārīburire ñerō tarimi, musāde ĩgū iriderosū iritayaburo, ārīgū. ²² ĩgū neō suñarō ñerō iribirimi. Gajirārē ārīkatori merā neō werenībirimi. ²³ Masaka ĩgūrē turimakū, ĩgūsārē neō turi gāmibirimi. ĩgūrē ĩgūsā ñerō irikeremakū: “Musārē ñerō irigura”, neō ārībirimi. ĩgū Pagu gapure: “Yupu diayemarē irigu, yure ñerō irirārē diayeta wajamoāgukumi. ĩgūgue āmugukumi”, ārī gūñadi āārīmi. Irasirirā marīdere ĩgū ārīderosū ārīrō gāāmea. ²⁴ Cristo, marī irirosū dupukugu ĩgū basi marī ñerī iridea wajare wajaribosagu curusague boami. Marī okaropa ñerī iririre piri, Marīpuya diayema gapure iriburo, ārīgū, boami. ĩgū marīrē peamegue waabonerārē taugu, buro kāmiku, buro ñerō tarimi. ²⁵ Oveja dederinerā irirosū musāde peamegue dederibonerā āārībū. Dapagorare Cristore bñremusīā, ĩgūyarā āārā. Irasirigu ovejare koregu irirosū Cristo musārē koremi. Musā òārō āārīrikuburo, ārīgū, musārē òārō koremi.

3

Mojsūanerā āsū irika! ārī gojadea

¹⁻² Moāboerimasārē yu werederosūta musā marāposā nomerē werigura. Musā marāpusāmarārē òārō merā yujuka! ĩgūsā dorerosū irika! Surāyeri musā marāpusāmarā Marīpuya kerere bñremumerā āārīma. Irasirirā ĩgūyare musā ĩgūsārē werebirikererā, ĩgūyare òārō iririkūka! Óārī ditare irika! Musā marāpusāmarā musārē dorerire bñremurī merā yujuka! Musā irasir- imakū iārā, ĩgūsāde Marīpuya kerere bñremubukuma. ³ Musāya dupure wāri mamarīkubirikōāka! Musāya dupure gajirārē iāsuyumakū iribirikōāka!

Musārē: “Ōārō deyoma”, āri īāmākū iribirikōāka! Irasirirā musāya poañapure wuapuwea mamuanerā nome, oro merā iridea dari buyanerā nome, wajapari suri sāñanerā nome āārīduari ditare gūñarikubirikōāka! ⁴ Āsū gapu āārīka, ōārā, ōārō deyorā nome āārīduarā! Ōārī gūñarī oparā nome, gajirārē turiro marīrō goepeyaro merā weretamurā nome, siñajārī merā āārīrikurā nome āārīka! Ōārō āārīrikuri, dūpure mamarī ōārō deyori pereburosū neō perebirikoa. Musā ōārō āārīrikuri, Marīpu iūrōrē ōatariri āārā. ⁵ Iripoegure Marīpuyarā nome āsūta āārīunanerā āārīmā. Īgūsā nome: “Marīpu ārīderosūta yure ōārō irigukumi”, āri būremurā, Īgūsā marāpusāmarā dorerire ōārō yujunerā āārīmā. ⁶ Āsūta Sara igo marāpure Abrahārē ōārō merā yujudeo āārīmō. Irasirigo Īgūrē: “Yu opu”, āriunadeo āārīmō. Irasirirā musā ōārō irirā, gūiro marīrō āārīrikurā, Sara āārīderosū āārīrākoa.

⁷ Āsūta musā marāpokurāde musā marāposā nomerē pēmasīri merā ōārō irika! Nome, marī ūma irirosū turarā āārībema. Irasirirā Īgūsārē būremurī merā iritamuka! Marīpu musārē bopoña, Īgū puro perebiri okari sīburosūta nomedere bopoña, perebiri okari sīgukumi. Irasirirā musā marāposā nomerē ōārō koreka! Marīpu musā sērērīrē yujuburosūta Īgūsā nomerē ōārō irika!

Ōārō Īgūsā irikeremakū, gajirā Īgūsārē ñerō iririre weredea

⁸ I merā musā āārīpererārē weretūnugura. Suro merā ōārō āārīrikuka! Musā merāmarārē bopoñarī merā iāka! Sugu pūrā irirosū gāme mārikuka! Ōārō merā gāme iritamuka! “Gua, gajirā nemorō āārībea”, āri gūñaka! ⁹ Gajirā musārē ñerō irimakū, Īgūsārē gāmibirikōāka! Musārē Īgūsā ñerō āri werenimākū, Īgūsārē ñerō āri gāmibirikōāka! Āsū gapu irika! Īgūsāya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Marīpu musārē ōārō iribu, irire irimurārē pidi āārīmī. ¹⁰ Marīpuya werenirī gojadesa pūguere āsūta āri gojasūdero āārībū: Musā okaropa ōārō usuyari merā āārīduarā, neō ñerō werenībirikōāka! Neō ārikatobirikōāka! ¹¹ Āārīpereri ñerī iririre pirikōāka! Ōārī gapure irika! Gāme iāturiro marīrō siñajārī merā āārīrikuka! Irire būro gāāmekā! ¹² Diayemarē irirārē marī Opu irasū korenikōāmi. Īgūsā Īgūrē sērērīrē irasū pēnikōāmi. Ñerō irirā gapure gāāmebemi, āri gojasūdero āārībū.✧

¹³ Ōārī ditare iridūamakū, znoā musārē poyanorēbukuri? ¹⁴ Diayemarē musā irikeremakū, gajirā musārē ñerō irimakū, Marīpu gapu musārē ōārō yāmi. Irasirirā usuyāa. Musārē ñerō iriduarārē gūibirikōāka! Īgūsā musārē iriburire gūñarikubirikōāka! ¹⁵ Āsū gapu irika! Cristore: “Gua Opu āārīmi”, āri būremuka! Musārē: “¿Nasirirā Cristore būremurī?” āri sērēñarānorē pēmasīri merā ōārō yujuka! Īgūsā musārē sērēñaburo dupiyuro Īgūsārē yujuburire ōārō gūñayuka! Irasirirā Īgūsārē Cristo musārē tauburire ōārō yujurākoa. ¹⁶ Turiro marīrō ōārō būremurī merā Īgūsārē yujuka! Ōārō irika! Irasirirā: “Marīpu iūrō waja opabea”, āri gūñarākoa. Cristore musā būremurā Īgūyare ōārō irirā āārīmakū gajirā musārē: “Ñerō yāma”, āri werewuanerā Īgūsā musārē werewuadea diaye āārībirimakū iārā, guyasīrīrākuma. ¹⁷ Marī ñerō iriri waja gajirā marīrē ñerō tarimakū iribukuma. Marīpu gāāmemakū, marī ōārō iriri waja gajirā marīrē ñerō tarimakū iriri gapu ōāgorāa.

¹⁸ Irasūta Cristo oāgū āārīkeregu, ñerō tarimi. Suñarōta āārīpererā ñerī iridea wajare boa, wajaribosadi āārīmī. Marī ñerā āārīmakū, marīya āārībure ñerō tarimi, marīrē Marīpuyarā waamakū iribu. Īgū, marī irirosū dūpukugu āārīsīā, Īgūya dūpugora tamerā boakōāmi. Īgū boakeremakū, Īgūya yūjupūrā merā okakōādi āārīmī. ¹⁹ Irasirigu Īgūya yūjupūrā merā boanerā Īgūsā peresu irisūnerā āārīrōgue waa, Īgūsāya yūjupūrārīrē Marīpuyare weredi āārīmī. ²⁰ Īgūsā iripoegure Marīpū dorerire tarinugāunanerā āārīmā. Noé āārīdeapoezure Īgū wādiru doōdirure dooripoe Marīpū Īgūrē bāremumakū gāāmedi āārādīmi. Irasirigu: “Gajipoe irirā yure bāremubukuma”, ārī, Īgūsārē yoaripoe yūdi āārādīmi. Īgūsā gapū neō bāremubiriunanerā āārīmā. Irasirigu Marīpū Īgūsārē wajamoādi āārīmī. Noé Īgūya wii marā merā dita: su mojōma pere gajī mojō wēru pērēbejarā dia mirīrīrē tariweredi āārīmī. ²¹ Marīpū i nikūrē miūgū Īgūsārē taudea, marīrē deko merā wāiyeri irirosū āārā. Irasiriro marī peamegue waabonerāre tauburire ĩmua. Deko merā marīrē wāiyemakū, marīya dūpore gurarire koerosū āārībea. Marī wāiyesūrā, Marīpūre: “Guare mu ĩrō ñerī marīrā āārīmakū irika!” ārī sērēa. Irasirirā, Jesucristo masādea merā marī peamegue waabonerā tarimurā āārā. ²² Jesucristo masādero pūru, ūmūgasigue mārīadi āārīmī. Irasirigu Marīpū diaye gapū doami Īgū merā dorebu. Īgū Marīpūre wereboerā nemorō, ūmarō marā oparā nemorō, āārīpererā dorerā nemorō doregu āārīmī.

4

Marīpū iritamurī merā Īgūyare irimasīrākoa, ārī weredea

¹ Jesucristo, marī irirosū dūpukugu ñerō tarimi. Irasirirā: “Īgū ñerō tarikeregu Marīpū gāāmerīrē iriderosū marīde ñerō tarikeregā Marīpū gāāmerīrē irirākoa”, ārī gūñarō gāāmea. Marīde, Īgū ñerō tariderosū ñerō tarirā, ñerō iririre pirikōāa. ² Irasū pirirā, i ūmu marī āārīrōpa dupaturi ñerī waribejarire iribirikoa. Marīpū gāāmerīrē irinirākoa. ³ Iripoegue, Marīpūre masīmerā ñerīrē iriduarire iriderosūta musāde ñerīrē iriunanerā āārībū. Irasirirā guyasīrōrō marīrō ñerīrē iririkurā, ñerī waribejarire iririkurā, mejārikurā, bosenuī irirā mejā, gaguinīrikurā āārīnerā āārībū. Marīpū dorerire tarinugārā keori weadeare bāremunerā āārībū. Irasirirā iropata iri ñerīrē irika! ⁴ Dapagorare irire mārārōta irirā gapū musā iri ñerīrē Īgūsā merā iribirimakū ĩārā, ĩāgukakōāma. Irasirirā musārē ĩāturi, ñerō werenīma. ⁵ Marīpū Īgūsārē: “Musā irasū ñerī irideare werepeoka!” ārīgukumi. Īgūta okarāre, boanerāde: “Ire irimakū oāgorabu, iri gapure irimakū oābiribu”, ārī beyebu āārīmī. ⁶ I ūmūrē āārīpererā masaka boamuru dita āārīkeremakū, Marīpū Īgūya kerere wererārē Īgūsārē irire weredoredi āārīmī, boadero pūru Īgū irirosū Īgū pūro okanīkōāburo, ārīgū.

⁷ Āārīpereri i ūmuma pereburo mērō dūyanugāwāgārisiāa. Irasirirā oārō pēmasīrī merā diayemarē irinīkōāka! Irasirirā Marīpūre bāremurī merā sērērākoa. ⁸ Āārīpereri gajino iriri nemorō diayeta gāme maīka! Neō gāme maīduūbirikōāka! Marī gajirārē maīrā, marīrē Īgūsā ñerō irikeremakū, mata Īgūsā ñerō irideare kātiakōākoa. ⁹ Musā merāmarā musāya wiirige eja-makū, oārō ūsuyari merā Īgūsārē bokatīrīneāka! ¹⁰ Marīpū Īgūyarākure Īgūyare irimasībure pīdi āārīmī. Irasirirā iri merā oārō gāme iritamuka! Marīpū musākure musā Īgūyare irimasībure pīdea merā Īgū gāāmerōsū gāme iritamurā, oārō gāme iritamurā yāa. ¹¹ Irasirirā Marīpūyare wererā, Īgū

weredorederosūta wereka! Gajirārē iritamurāde ĩgū turari sīrō bokatīūrō iritamuka! Āārīpereri musā iririre Marīpure masaka usuyari sīburosū irika! Jesucristo iritamurī merā irasirika! Marīpure āārīpererinārī bñremuka! Marī āārīpererā ĩgūrē: “Ōātarigu, turatarigu āārā”, ārī, usuyari sīrā! Irasūta irirā!

Jesúre bñremurī waja ñerō taririre gojadea

¹² Yaarā yñ maĩrā, musā Jesúre bñremurī waja ñetariro tarirā, diayeta ĩgūrē bñremurīrē masīsua. Irasirirā: “¿Nasiro yure irasū waari? Gajirosū waakoa”, ārī gñkabirikōāka! ¹³ Āsū gapñ irika! Ñerō tarirā: “Cristo ñerō tariderosū guade ñerō taria”, ārī usuyaka! Irasirirā Cristo dupaturi i ãmugue ĩgū gosesiriri merā, ĩgū turari merā aarimakū ĩārā, bñro usuyarākoa. ¹⁴ Cristoyarā musā āārīrī waja gajirā musārē ñerō ārī buridamakū, musārē ñerō werenĩmakũdere ire masika! Marīpuyagu Ōāgū deyomarĩgū musā merā āārĩmi. ĩgū turatarigu musārē iritamumi. Irasirirā usuyāa. ¹⁵ Masakare wējēbñorimasā, yajarimasā, noó waarō ñerō iririmasā, gajirārē ĩgūsāyamarē sērēñarikurā ñerō tarirākuma. ĩgūsā irirosū iribirikōāka! Ōārī iridea waja merā gapñ ñerō tarimakū ōāgorāa. ¹⁶ Cristoyarā musā āārīrī waja gajirā musārē ñerō tarimakū irirā yāma. ĩgūsā irasirimakū, gñyasīrībirikōāka! Ubu gapñ Marīpure: “Mu guare Jesucristoyarā āārĩmakū iridi āārā, irasirirā murē usuyari sīa”, ārīka!

¹⁷ Marīpñ marīrē ĩgūyarārē marī irideare: “I gapñe irimakū ōāgorabñ, i gapñe irimakū ōābiriba”, ārī beyeripoe ejasiāa. Āārīpererārē marīrē ĩgūyarārē marī irideare irasū ārī beyepñorigukumi. ĩgūyarārē irasū beyepñorigu, ¿nasirigukuri ĩgūyarā āārĩmerā gapñe? ĩgūya kerere gāāmebiri waja ĩgūsārē bñro wajamoāgukumi. ¹⁸ Marīpñya werenĩrī gojadea pñgue āsū ārī gojasũdero āārībũ: “Ōārā Marīpñyarā bñro ñerō taridero pñu, Marīpñ ĩgūsārē tau, ĩgū pñro āāagukumi. Ñerā ĩgūrē gāāmemerā gapñ ñetariro tarirākuma. Peamegue waadederirākuma”, ārī gojasũdero āārībũ. ¹⁹ Irasirirā Marīpñ gāāmerosū marī ñerō tarirā, ōārī iririre irinĩkōārō gāāmea. Marīya āārīburire Marīpure marīrē iridire wiaro gāāmea. Āārīpereri ĩgū: “Musārē ōārō irigura”, ārīdeare diayeta irigukumi. Irasirirā ĩgūrē: “Mu gāāmerō yure irika!” ārīrō gāāmea.

5

Pedro, Jesúre bñremurā iriburire gojadea

¹ Dapagorare musārē Jesúre bñremurā oparā murārē weregura. Yñde Jesúre bñremurārē doregñ āārā. Cristo ñerō tarimakū ĩābñ. ĩgū gosesiri merā, ĩgū turari merā dupaturi i ãmugue aarimakū, yñde āārīpererā ĩgūrē bñremurā merā ĩāgukoa. ² Marīpñyarā oveja irirosū āārĩma. Musā ĩgūyarārē dorerā ovejare korerā irirosū āārā. Irasirirā Marīpñ musārē ĩgū pñerārē ĩgūyarārē ōārō koreka! Marīpñ gāāmerosū ōārō yñjupñrākuri merā ĩgūsārē koreka! ĩgūsārē korerā: “Niyerure wajatarākoa”, ārī gññabirikōāka! ³ ĩgūsārē korerā, pñrīrō merā dorebirikōāka! Ōārō iririkuka! Irasirirā musā iririkurire ĩākũrā, ĩgūsāde ōārō iririkurākuma. ⁴ Musā irasū ōārō iririkurā, Cristo marīrē āārīpererā korerā Opñ dupaturi i ãmugue aarigū, musārē: “Ōārō iriba”,

āriḡukumi. Irasirirā, Īgū p̄uro gosesirirogue Īgū ōātariri sībure * wajatarākoa. Iri neō perebirioa.

⁵ Y_H m̄sā oparārē wererosū m̄sā maamarādere wereḡura. “M̄urārē b̄uremurī merā y_Huka!” āri werea. Irasirirā m̄sā Jesūre b̄uremurā āārīpererā: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñarō marīrō gāme iritamuka! Marīp̄uya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū:

“Gajirā nemorō āārā”, āri gūñagūrē Marīp̄u iritamubemi. “Y_H ubu āārīḡū āārā, y_H ire iritamuka!” āriḡū gap̄ure ōārō iritamumi, āri gojasūdero āārībū.*

⁶ Irasirirā: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñabirikōāka! Marīp̄u turagū m̄sārē doremakū, y_Huka! M̄sā irasirimakū, Marīp̄u Īgū: “Āsū irigara”, āri rīn̄u ejamakū, masaka iūrō m̄sārē: “Y_H maīrā, y_H iritamurā āārīma”, āri ĩmugukumi. ⁷ Marīp̄u b̄uro maīrī merā m̄sārē koremi. Irasirirā āārīpereri m̄sā gūñarikurire Īgūrē wereka! Īgū m̄sārē iritamugukumi.

⁸ Ōārō pémasīrī merā diaye gūñaka! Wātī m̄sārē ĩaturigū m̄sārē űerī irimakū irid̄uagū ēōkaye guagū waibure baaduagū āmagorenagū irirosū m̄sārē poyanorēduagū āmagorenami. ⁹ Ire masīa. M̄sā űerō tarirosūta āārīpererogue gajirā Jesūre b̄uremurā űerō tarirā yāma. Irasirirā űerō tarikererā, wātīrē neō y_Hubirikōāka! Jesús gap̄ure gūñaturanīkōāka! Īgūrē b̄uremurīrē neō piribirikōāka! ¹⁰ M̄sā i āmugue āārīrōpa dita űerō tarirākoa. P̄uru Marīp̄u m̄sārē gūñaturarā, ōārā, turarā āārīmakū irigukumi. Marīp̄uta neō piriro marīrō marīrē iritamunīgū Jesucristore b̄uremunugādoreḡu siudi āārīmī, marīrē Īgū merā Īgū gosesirirogue āārīnīkōāburo, āriḡū. ¹¹ Irasirirā Īgūrē: “M̄u turatarigū, āārīpererā Op̄u āārā”, āri, us̄yari sīnīrā! Irasūta irirā!

Pedro ōādoretūnudea

¹² Silvano iritamurī merā i pūguere y_H m̄sārē mērīḡā gojāa. Īgū, y_H ĩāmakū, Jesūre b̄uremugū marīyagu diayemarē irigū āārīmi. Irasirigū Īgū iritamurī merā m̄sārē gūñatura, us̄yamakū irigū, Marīp̄u marīrē diayeta maīḡū āārīmi, āriḡū, i pūrē m̄sārē gojāa. Marīp̄u marīrē maīrīrē masīrā Īgūrē irasū b̄uremunīkōāka!

¹³ Babilonia marā Jesūre b̄uremurā m̄sārē ōādorema. Īḡūsāde, m̄sā irirosūta Marīp̄u beyenerā āārīma. Marcos y_H magū irirosū āārīḡūde m̄sārē ōādoremi. ¹⁴ M̄sā merāmarārē bokatīrīrā, maīrī merā, ōārō us̄yari merā moḡō űeāka!

Marīp̄u āārīpererā m̄sārē Jesucristoyarārē ōārō siñajārī merā āārīrikumakū iriburo. Irasūta iriburo.

Iropata āārā.

Pedro

* 5:4 Sugū ūma birarimasū gajirā nemorō ōārō ūmagū, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore Īgūya dipurugue peokuma, gajirārē Īgū wajatadeare ĩmurā. I irirosū, sugū Jesūre b̄uremugū űerō tarikererā: “Marīp̄u yure iritamugukumi”, āri b̄uremurīrē piribi, āmugasigū perebiri okari wajatagukumi. Iri āmugasigū perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā. * 5:5 Pr 3.34

2 SAN PEDRO

Pedro Jesúre b̄remurārē gojadea

1 Ȳm Simón Pedro, Jesucristore mōboeḡm, ĩgũ buedoreḡm pídi, m̄sārē i pūrē gojáa. Marī Op̄m Jesucristo marīrē tauḡm diayemarē iriḡm āārĩmi. Irasiriḡm Marīp̄m Jesucristo merā guare iriderosũta m̄sādere ĩgũrē b̄remumakū iridi āārĩmi. Marī Jesucristore b̄remurī opamakū ōātaria. 2 M̄sā Marīp̄re, irasũ āārĩmakū marī Op̄m Jesúre masĩa. Irasiriḡm Marīp̄m ĩgũ m̄sārē ōārō iritamurīrē, ĩgũ m̄sārē siñajārī s̄ĩrīrē masĩnemomakū iriburo.

Jesucristoyarā āsũ āārĩma, ārī gojadea

3 Marīp̄m marīrē ĩgũrē masĩmakū iridi āārĩmi. Irasiriḡm ĩgũ turari merā marīrē āārĩpereri ōārīrē s̄idi āārĩmĩ ĩgũ merā ōārō āārī, ĩgũ gāāmerīrē iriburo, ārĩgũ. ĩgũ ōātariġm, āārĩpereri ōārō iriḡm marīrē siiudi āārĩmĩ, ĩgũyarā āārĩdoreḡm. 4 ĩgũ ōāgũ, ōārō iriḡm āārĩsĩā, marīrē: “Ȳm turari merā m̄sārē wári ōātariġre iriḡura”, ārīdi āārĩmĩ. Irasiriḡm ĩgũ ārīderosũta marīrē yāmi, ĩgũ irirosũ ōārīrē iriburo, ārĩgũ. Marīrē i ūm̄ma ñerīrē ūaribeġare p̄iriburo, ārĩgũ, irasirimi. 5 ĩgũ marīrē irasirimakū ĩārā, m̄sā Jesúre b̄remurā āārĩpereri m̄sā turari merā ire irinemoka! Ōārī irika! Ōārī irirā, ōārō pémasĩrĩ merā irika! 6 Pémasĩrĩ merā irirā, m̄sā ñerō iriduarire iribirikōōaka! Ñerō iriduarire irimerā ñerō tarikererā, Marīp̄re gũñaturanikōōaka! Irasũ gũñaturanĩrā, Marīp̄re b̄remurī merā ĩgũ gāāmerīrē iririkuka! 7 ĩgũ gāāmerīrē iririkurā, suḡm p̄urā irirosũ m̄sā basi gāme iritamuka! Gāme iritamurā āārĩpererā ġajĩrādere maĩ b̄remuka!

8 M̄sā irasiriwāgārā, ōārō irirākoa. Irasirirā marī Op̄m Jesucristore masĩrā, ĩgũ gāāmerīrē ōārō irinirākoa. Ubu āārĩrīrē iribirikoa. 9 Suḡm ōārō iriwāgābi ġap̄m koye ĩābi, o koye ōārō ĩājabi ĩgũ waaburire masĩbi irirosũ āārĩmi. Marīp̄yare masĩbi: “ĩgũyare iriro gāāmea”, ārī gũñabemi. ĩgũ ñerō iridea wajare Marīp̄m koebēodeare gũñabemi. 10 Yaarā, ire péka! Marīp̄m m̄sārē siiu, beyedi āārĩmĩ, ĩgũyarā āārĩburo, ārĩgũ. Irasirirā ĩgũyarā āārĩsĩā, ĩgũ gāāmerīrē neō p̄iriro marīrō merā iriduarā āārĩka! Irasiriduarā, ĩgũyarā āārĩmerā ñerīrē iririkurā irirosũ neō āārĩbirikoa. 11 Marīp̄m ĩgũ gāāmerīrē marī irimakū ĩāgũ, marī Op̄m marīrē tauḡm Jesucristo ĩgũyarārē p̄erebiri dorerogue marīrē ōārō bokatĩrĩñēa: “Ōō, ȳm merā ōārō āārĩnikōōaka!” ārī ñajādoreġukumĩ.

12 M̄sā ȳm wererire masĩsĩāa. Irasũ āārĩmakū, diayema āārĩrīrē m̄sā pédeare p̄iriro marīrō ōārō yāa. M̄sā irire masĩkeremakū, ȳm wererire kātiri, ārĩgũ, gũñanimakū iriḡura. 13-14 Marī Op̄m Jesucristo ȳre: “Mérōgā d̄ȳyāa m̄m boaburo”, ārī weresiamĩ. Irasiriḡm ȳm okaro eġatuarō m̄sārē: “Āsũ irika!” ārī weredeare m̄sārē gũñamakū iriḡura. “Irasiriro gāāmekoa ȳre”, ārī gũñāa. 15 Irasiriḡm ȳm boadero p̄ur̄m, ȳm weredeare neō kātibirikōōaburo, ārĩgũ, āārĩpereri ȳm iriduaropa merā m̄sārē irire ġojapĩġura.

ġma Jesucristo ĩgũ turaḡm āārĩrīrē ĩāb̄m, ārī gojadea

16 ġma marī Op̄m Jesucristo turarire, irasũ āārĩmakū ĩgũ dupaturi i ūm̄gue aariburire m̄sārē weresiab̄m. Irire wererā, suḡm masakū ĩgũ gāāmerō gũñaboka weredeare wererā meta irib̄m. ġma basi ĩgũ turaḡm āārĩrīrē ĩāb̄m.

Irasirirā ire musārē werebu. ¹⁷ Marīpu āārīnīgū Jesucristo turatarigu, gos-
esirigu āārīrīrē guare imumakū iābu. Irire imugū, umugasigüe merā āsū āri
werenimi: “Īi yu magū, yu maīgū āārīmi. Īgū merā buro usuyāa”, ārīmi.
¹⁸ Umugasigüe merā irasū āri werenīrīrē pérā, utāu wekague marī Opu Jesús
merā āārībū. Irigague āārīgūta umugasiguema gosesiriri merā Īgū deyoumakū
iābu.

¹⁹ Gwa irire iānerā āārīsīā: “Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadea
diayeta āārā”, āri masīa. Irasirirā musā Īgūsā gojadeare oārō péka! Īgūsā
gojadea musārē sīāgodiru irirosū āārā. Naītīārōgüe sīāgodiru merā marī
waaróre sīāgowāgārā irirosū Īgūsā gojadea merā Marīpuyare masīa. Irasirirā
Jesucristo dupaturi aarimakūguedere irire bueníkōāka! Īgū neñukāmu boyo-
diru oārō boyoro irirosū āārīgū, marīrē maama umarē píbu āārīmi. Irasirigu
aarigū, marīrē Marīpuyare masībirideare oārō masīmakū irigukumi. ²⁰ I
gapure masīpurorika! Marīpuya kerere weredupiyunerā Īgūya werenīrī
gojadea pūge Īgūyare gojarā, Īgūsā masīrī merā Īgūsā basi gūñarī merā gojarā
meta irinerā āārīmā. ²¹ Īgūsā Marīpuya kerere weredupiyudea, Īgūsā gāāmerō
Īgūsā gūñarī merā weredea meta āārā. I Īgūsā weredupiyudea, Marīpu Īgūsārē
weredoredea āārā. Irasirirā Īgūsā Marīpuyarā, Ōāgū deyoumarīgū iritamurī
merā Marīpuyare were, irire gojanerā āārīmā.

2

Ārīkatori merā buerimasāyamarē gojadea (Jud 4-13)

¹ Iripoegue Israel bumarā surāyeri: “Marīpuya kerere weredupiyurimasā
āārā”, ārīkatonerā āārīmā. Īgūsā iriderosūta dapagoradere ārīkatori merā
buerimasā musā puro aarīrākuma. Musārē masīña marīrō diayema āārībirire
buerākuma. Marī Opu Jesucristore Īgūsā ñerō iridea waja Īgū boari merā
wajaribosadire: “Gwa Opu āārībemi”, ārīrākuma. Īgūsā irasiriri waja gūñaña
marīrō Marīpu Īgūsārē peamegue béogukumi. ² Īgūsā ārīkatori merā buerire
pérā, Īgūsā ñerī waribejari iririre iārā, wārā musā watopegue āārīrā Īgūsārē
iākūrākuma. Īgūsārē iākūimākū iārā, gajirā musā Jesúre buremurā watopegue
āārīmerā Jesúyamarē ñerō āri werenīrākuma. ³ Ārīkatori merā buerimasā
niyerure buro gāāmesīā, musārē ārīkatori bueri merā musā Īgūsārē niyeru
sīmakū irirākuma. Iripoegue Marīpu gapu: “Īgūsā irasiriri waja Īgūsārē
wajamoāgura”, ārīsiadi āārīmī. Irasirigu Īgū ārīderosūta Īgūsārē peamegue
béogukumi.

⁴ Irasirigu yu musā masīdeare dupaturi gūñamakū iriduāa. Iripoegue Marīpu
Īgūrē wereboerā āārādinerā Īgūsā ñerō irimakū peamegue peresu iribéodi
āārīmī. Naītīārōgüe kōmedari merā siadobobéodi āārīmī. Āārīpererā ñerārē
wajamoārīnu ejamakū, Īgūsā ñerō iridea waja Īgūsārē wajamoāgoragukumi.
⁵ Noé āārīdeapoegue marārē Īgūsā ñerō iridea waja Īgūsārē wajamoādi āārīmī.
Irasirigu i nikū āārīperero miügū, Īgūsārē mirīboaperemakū iridi āārīmī. Noé
ditarē, marāpo, Īgū pūrā ūma ūrerā, Īgūsā marāposā nomerē taudi āārīmī. Noé
masakare: “Diayemarē irika!” āri weregu āārīdi āārīmī.

⁶ Marīpu Sodoma, Gomorra wāikuri makārī marādere wajamoādi āārīmī.
Īgūsā ñetariro iriri waja Īgūsāya makārīrē peame merā soebéogu, nitī poga
dita dujamakū iridi āārīmī. Pūrgue gajirā ñerārē wajamoāburire masīburo,

ārīgū irasiridi āārīmī. ⁷ Iri makārī marārē wajamoōgū, Lot diayema irigu ditare taudi āārīmī. Lot Sodomamu, gajirā Īgūya makā marā Marīpu dorerire irimerā űērī iririkumakū ĩāgū, buro gariboredi āārīmī. ⁸ Īgū ōāgū, Īgūsā watope āārīgū, űmarikū Īgūsā űērō iririre ĩāgū, Īgūsā űērō werenirē pēgu, Īgūya wujupūrāgue buro bujawereri merā poyadi āārīmī. ⁹ Irasirirā, iripogue marā waadeare marī masīšā, idere masīa. Marī Opu Īgūrē gāamerārē űērō tarimakū taumasīmi. űērā gapure: “Wajamoōgura”, ārideare pidi āārīmī. Irasirigu āārīpererā űērārē wajamoārīnū ejamakū, Īgūsārē wajamoōgukumi.

¹⁰ Gajirā űērā nemorō űērī űaribejari iririkurārē, Īgū Opu āārīrērē gāāmemerārē wajamoōgukumi. Īgūsā musārē ārikatori merā buerā noō gāāmerō yāma. “Gajirā nemorō ōārō masīa”, ārī gūñama. Gūiri marīrō turari oparārē űērō ārī buridama. ¹¹ Marīpure wereboerā gapu ārikatori merā buerimasā nemorō turarā āārīkererā, Marīpu ĩūrō neō űērō ārī buridari merā turari oparārē: “űērā āārīma”, ārī weresābema.

¹² Ārikatori merā buerimasā gapu waimurā pēmasīmerā iririkurosū noō gāāmerō iriduari ditare yāma. Īgūsā pēmasībirideare űērō werenīma. Masaka waimurārē űeā, wējēkuma. Ārikatori merā buerimasā, waimurā irirosū boamurā dita āārīma. Boadero puru peamegue beōsūrākuma. ¹³ Irasirirā gajirārē űērō tarimakū iriri waja, űērō tarirākuma. űmarī, masaka ĩūrōgue noō gāāmerō Īgūsā űērī űaribejarire iri, űsuyama. Musā merā bosebaarā, űērō guyasīūrī iririkurā āārīma.

¹⁴ Nomerē ĩārā, Īgūsā merā űērō iriduama. Īgūsā merā űērō iririre neō piribema. Marīpuayare gūñaturamerārē Īgūsā irirosū űērō iriduamakū yāma. Īgūsā buro opaduare: “Āsū irirāra opamura”, ārī gūñarā āārīma. Irasirirā Marīpu wajamoāsūmurā āārīma. ¹⁵ Diayemarē piri, iripoguemu Balaam iriderosū űērō yāma. Balaam, Beor wāikugu magū āārīdi āārīmī. Īgū űērī iriri merā niyurure wajataduagu āārīdi āārīmī. ¹⁶ Īgū irasiribu maague waamakū, Īgūyago burra Īgūrē turideo āārīmō. Marīpu igore masako irirosū werenīmakū iridi āārīmī. Igo werenīmakū pēgu, Balaam Īgū pēmasībi irirosū iriboaidideare pirikōādi āārīmī.

¹⁷ Masaka deko āārīrī gobegue deko bokarākoa, ārī gūñama. Ārikatori merā buerimasā gapu deko āārīrī gobegue deko marīrō irirosū āārīma. ĩmikāyebori mirū wējāpuri merā eja, oterogue deko merērō marīrō tariaro irirosū neō masakare iritamubema. Irasirigu Marīpu: “Īgūsārē āsū wajamoōgura”, āriderosūta gajiro nemorō naitīārōgue āārīnīmakū irigukumi.

¹⁸ Ārikatori merā buerimasā werenīrī, Īgūsā: “Masītarinugāa”, ārīrī neō wajaamāa. Jesūre buremunugārārē űērō iririkurā iririre piriwāgārārē: “Marī noō gāāmerō irimakū ōāgorāa”, ārī buema. Irire irasū ārī buerā, Jesūre buremunugārārē űērō űaribejarire dupaturi iriduamakū yāma. ¹⁹ Īgūsārē: “Marī noō gāāmerō irimasīa”, ārī buema. Irasū āārīkeremakū, Īgūsā űērō űaribejari, Īgūsārē űērō irimakū yāa. űērō iririre neō pirimasībema. Irasirirā űērō iridoregure moāboerā, Īgū doreri ditare irirā irirosū āārīma. ²⁰ Marī Opu Jesucristore marīrē taugare masīnugārā i űmama űērērē pirikōāma. Iri űērērē piridero puru, dupaturi piriro marīrō irinemomakū, űegorakoa. Īgūsā Jesucristore masīburo dupiyuro Īgūsā āārīpuroridero nemorō űērō dujama.

²¹ űērērē irasiririkurārē diayeta Jesucristoyare diayema iririre masībirimakū ōābukuyo. Marīpu doreri Īgūsārē Īgū pīdeare masīdero puru irire gāāmemerā,

ñetariro dujama. ²² Irasirirā dupaturi ñerĩrē piriro marĩrō irinemorā, masaka ãrĩnarōsũ irirā yáma. Ásũ ãrĩnama: “Diayée doka, pũũ ĩgũ dokadeareta baakumi doja. Irasũ ããrĩmakũ yesede guua, pũũ ñerĩ sóoberogue oyakumi doja”, ãrĩma.

3

Marĩ Opũ Jesucristo dupaturi i ãmũgue aariburire gojadea

¹ Yaará yũ maĩrā, musārē su pũ gojasiabu. Yũ iri dupiyurogue gojadea pũ, irasũ ããrĩmakũ i pũ merā musārē: “Ásũ irika!” ãrĩrĩrē òãrō gũñamakũ iridũagu yáa. ² Iripoegue marā òãrā Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojadeare, irasũ ããrĩmakũ marĩ Opũ marĩrē taugu dorerire gũñaka! Iri dorerire gua ĩgũ buedoregu pĩnerā musārē buebu.

³ Ire gũñapũrorika! I ãmũ pereburi dupiyuro masaka Marĩpũyare buridarākuma. Ñerō ãaribejarire iririkũrākuma. ⁴ Buridari merā: “Cristo: ‘Dupaturi aarigũra’, ĩgũ ãrĩdea, ĩnaásũ waari? Marĩ ñekũsãmarā boanerā ããrĩmá. Neõgorague i ãmũ ããrĩnũgãdero pũũ, ããrĩpereri murãrõta ããrĩnkõãa. Irasirigu Cristo neõ aaribirikumi”, ãrĩrākuma. ⁵ I gapũre neõ gũñaduabema. Iripoeguere Marĩpũ i nikũ, ãmũgasire ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ĩgũ werenĩrĩ merā dorederosũta deko ããrĩrõgue nikũ deyoamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasũ ããrĩmakũ deko merā i nikũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ⁶ Pũũ deko merãta i nikũrē miũdi ããrĩmĩ. Irire miũgũ, i nikũma ããrĩdeare peremakũ iridi ããrĩmĩ. ⁷ Dapagorare ĩgũ werenĩrĩ merā dorerosũta ãmũgasi, i nikũ ããrĩnĩmakũ yámi. Pũũguere ããrĩpererā ñerãrē wajamoãrĩnu ejamakũ, i ããrĩpererire peame merā peremakũ irigũkumi. Irinu ããrĩmakũ, ñerãrē peamegue bẽogũkumi ĩgũsãrē wajamoãgũ.

⁸ Yaará yũ maĩrā, i gapũre gũñaka! Marĩ: “Mil bojori tariri yoataria”, ãrĩ gũñãa. Marĩ Opũ gapũ gũñamakũ, mil bojori tariri, sunũ tariro irirosũ ããrã. Sunũ tariride mil bojori tariri irirosũ ããrã ĩgũrē. ⁹ Surãyeri masaka marĩ Opũ ĩgũ: “Dupaturi aarigũkoa”, ãrĩdeare gũñarã: “Yoobotarimi, aaribiribukumi”, ãrĩ gũñama. ĩgũsã irasũ gũñarĩ diaye ããrĩbea. Masakare bopoñarĩ merā ããsã, mata aaribirikumi. Neõ sugũ masakũre peamegue waamakũ gããmebemi. ããrĩpererã ĩgũsã ñerō iririre bujawere, gũñarĩrē gorawayumakũ gããmemi. Irasirigu aaribemi dapa.

¹⁰ Marĩ Opũ dupaturi i ãmũgue aarirĩnu ããrĩmakũ, yajarimasũ gũñãña marĩrō yajagu aarigũ irirosũ gũñãña marĩrō aarigũkumi. ĩgũ aarimakũ, burō busuro merā ãmũgasi pereakõãrokoa. I ãmũma ãjũpereakõãrokoa. Nikũ, irasũ ããrĩmakũ ããrĩpereri i nikũgue ããrĩrĩ ãjũpereakõãrokoa.

¹¹ Marĩpũ i ããrĩpereri peremakũ iriburire perã, marĩ ñerō iririre piri, Marĩpũ gããmerĩ gapũre iriro gããmea marĩrē. ¹² Marĩ Opũ dupaturi i ãmũgue aarirĩnũrē yũrãta Marĩpũ gããmerĩrē iriri merã ĩgũ aarimakũ iriyuwarikũpurumurã! Irinũrē ãmũgasima ãjũpereakõãrokoa. I ãmũgue ããrĩrĩ ãjũ sebebereakõãrokoa. ¹³ Marĩ gapũ Marĩpũ ĩgũ: “Maama ãmũgasi, maama nikũrē irigũra”, ãrĩderosũta ĩgũ iriburire yúa. ĩgũ maama dita iriadero pũũguere òãrã diayema irirã dita ããrĩrākuma.

¹⁴ Irasirirã musã yũ maĩrã, marĩ Opũ aariburire yũrãta, burō iridũari merã òãrĩ ditare irika! Irasirimakũ, ĩgũ aarigũ, musārē ĩgũ merã òãrō siñajãrĩ oparã, Marĩpũ iũrō ñerĩ marĩrã, waja opamerãrē bokajagũkumi. ¹⁵ Musã ire masĩka! Marĩ Opũ masakare bopoñarĩ merã ĩãgũ, ĩgũsã peamegue waabirimakũ

gããmegũ, mata aaribirikumi. Īgũsã ñerõ iririre bujawereri merã gũña, Īgũrẽ bũremunugãmakũ yámi. Marĩyagu Pablo marĩ maĩgũ, Marĩpũ masĩrĩ sĩrĩ merã àsũta mũsãrẽ gojadi aãrĩmĩ. ¹⁶ Aãrĩpereri Īgũ gojadesa pũgue marĩ Opũ dupaturi aariburimarẽ gojadi aãrĩmĩ. Irire marĩ pemasĩduamakũ diasagorãa marĩrẽ. Marĩpũyare masĩmerã, irasũ aãrĩmakũ Īgũyare gũñaturamerã: “Pablo gojadesa àsũ arĩduaro yáa”, arĩ buerã, keoro buebema. Ārĩkatori merã buema. Gaji Marĩpũya werenĩrĩ gojadesa pũgue gojadesa buerãde irasũta yáma. Irasiriri waja peamegue béosũrãkuma.

¹⁷ Yaarã yũ maĩrã, yũ mũsãrẽ arĩkatori merã buerimasã iririre weresiabũ. Irasirirã ñerã mũsãrẽ arĩkatori merã buerire pemasĩka! Īgũsã Marĩpũ dorerire irimerã irirosũ aãrĩbirikõãka! Irasũ aãrĩmakũ, mũsã Īgũyare gũñaturari merã bũremurĩrẽ neõ piribirikõãka! ¹⁸ Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ taugu gapũre, irasũ aãrĩmakũ Īgũ marĩrẽ maĩrĩ gapũre masĩnemoka! Dapagorare, pũruguedere neõ piriro marĩrõ marĩ Īgũrẽ bũremunĩkõãrã! “Õãtaria mũ”, arĩrã Īgũrẽ! Irasũta arĩrã!

Iropata aãrã.

Pedro

1 SAN JUAN

Juan Jesucristoyamarē gojadea

¹ Gwa musārē Jesucristoyamarē gojāa. Neōgoragueta i ūmu āārīburi dupiyuro āārīsiadi āārīmi. I ūmugue deyoadero puru, ĩgūrē guaya koye merā ĩā, ĩgū werenīrē pēbu. ĩgū āārīrīrē ĩāmasī, guaya mojōrī merā ĩgūrē moāñabu. ĩgū marīrē Marīpu merā āārīnīmakū irigu Marīpuya werenīrē weregu āārīmi. ² ĩgū, Marīpu merā āārīnīgū, i ūmugue deyoadi āārīmi, marīrē Marīpu merā āārīnīmakū iribu. ĩgū deyoadero puru, guare ĩgū Pagu merā perebiri okarire sīgū āārīrīrē masīmakū irimi. Gwa ĩgūrē ĩāsīā, gwa ĩādeare musārē werea. ³ Gwa Marīpu merā, irasū āārīmakū ĩgū magū Jesucristo merā oārō āārā. Irasirirā gwa ĩā, pédeare musārē werea, musāde gwa irirosūta Marīpu merā, Jesucristo merā oārō āārī, gwa merādere oārō āārīburo, ārīrā. ⁴ Irireta gwa musārē gojāa, buro usuyari opaburo, ārīrā.

Marīpu āārīrī, boyorigora āārā, ārī gojadea

⁵ Jesucristo guare ĩgūya kere buedeare musārē werea. Āsū ārīmi: “Marīpu āārīrī, boyorigora āārā. ĩgūguere naītīārī neō máa. Irasirigu oārī ditare opagu, ñerīrē neō opabi āārīmi”. ⁶ Ñerīrē irirā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Marī, ĩgūsā irirosū ñerīrē iririkukererā, “Marīpu merā oārō āārī, oārō yāa”, ārīrā, ārīkatorā yāa. Diayemarē iribeā. ⁷ Marīpu oārī ditare irigu irirosū marī oārīrē iririkarā, boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā, Marīpu merā oārō āārīrā, marī baside oārō āārīrā yāa. Jesucristo, Marīpu magū curusague boagu ĩgūya dí béodea merā marī ñerī oparī āārīpererire koenīkōāmi.

⁸ Marī ñerīrē irirā: “Ñerīrē irirā meta āārā”, ārīrā, marī basita ārīkatorā yāa. Diayema āārīrīrē masībea. ⁹ Marī ñerō irideare Marīpūre weretaripeomakū, ĩgū ārīderosūta diayemarē irigu āārīsīā, marī ñerō irideare kātipeokōāgukumi. Āārīpererī marī ñerī oparire koepeokōāgukumi. ¹⁰ Marīpu: “Āārīpererā masaka ñerīrē irirā āārīma”, ārīdi āārīmi. Irasirirā marī: “Neō ñerīrē iribeā”, ārīrā: “Marīpu ārīkatogu āārīmi”, ārīrā irirosū āārā. ĩgū werenīrē gāāmemerā irirosū āārā.

2

Juan: “Cristo ĩgū Pagure marīya āārīburi sērēbosami”, ārī gojadea

¹ Yaarā, musā yu pūrā irirosū āārā. Yu musārē ire gojāa, ñerīrē iribirikōāburo, ārīgū. Marī ñerō irimakū, Jesucristo diayemarē irigu ĩgū Pagure marīya āārīburi āsū ārī sērēbosami: “ĩgūsā ñerō irideare kātika, ĩgūsārē wajamoābirikōāka!” ārīmi. ² Jesucristo ĩgū boari merā marī ñerō iridea wajare marīrē wajaribosadi āārīmi. Marī ñerō iridea waja ditare wajaribosabirīdi āārīmi. Āārīpererā i ūmu marārē ĩgūsā ñerō iridea wajare wajaribosadi āārīmi.

³ Marīpu dorerire marī irirā: “Marīpūre diayeta masīa”, ārī masīa. ⁴ Sugu Marīpu dorerire iribi: “Yude Marīpūre masīa”, ārīgū, ārīkatogu yāmi. Diayema āārīrīrē masībemi. ⁵ Marīpu dorerire irigu gapu Marīpūre buro maīmi. Irasirigu: “Yu Marīpu merā oārō āārā”, ārī masīmi. ⁶ Irasirirā marī: “Marīpu merā oārō āārā”, ārīrā, Jesucristo ĩgū iririkuderosūta iriro gāāmea.

Juan, Marīpu dorerimarē gojadea

⁷ Yaará, yu musārē dapagora gojari, maama doreri meta āārā. I doreri, musā Jesúya kerere buremunugādeapoegue pédeata āārā. Irasirirā musā iri dorerire pésiabu. ⁸ Iri doreri: “Gāme maikal” ārā. Irasiriro iri doreri, iripoeguema doreri āārikerero, maama doreri irirosū āārā. Iri dorerire irimerā naĩtĩārōgue āārĩrā irirosū āārĩma. Iro dupiyuro musā iri dorerire iribirinerā āārĩbu. Dapagorare Cristo irirosū musāde irire irirā yāa. Irasirirā naĩtĩārōgue āārĩrā irirosū āārĩbea. Boyorogue āārĩnugārā irirosū irirā yāa.

⁹ Sugu gajigu ĩgūyagare ĩaturi dookeregu: “Marĩpu dorerire irigu āārā”, ārĩgū, naĩtĩārōgue āārĩgū irirosū āārĩmi dapa. ¹⁰ Gajirārē ĩgūyarārē maĩgū gapu boyorogue āārĩgū irirosū āārĩmi. ĩgūguere neō ñerĩ opari ĩgūrē ñerō irimakū iriri máa. ¹¹ Gajirārē ĩgūyarārē ĩaturi doorikugu gapu naĩtĩārōgue waagorenagū irirosū ñerĩrē iririkugu āārĩmi. ĩgū ñerĩrē iririkuri waja, koye ĩabi ĩgū waaburore masĩbi irirosū Marĩpu dorerire neō masĩbi āārĩmi.

¹² Yu musārē yu pūrā irirosū āārĩrārē gojāa. Marĩpu, Jesucristo ĩgū boari merā musā ñerō iridea wajare wajaribosari merā musā ñerĩ irideare kātidi āārĩmĩ. Irasirigu musārē gojāa. ¹³ Musā pagusāmarā, musā Cristore neōgoragueta āārĩdire masĩa. Irasirigu musādere gojāa. Musā maamarā, wātĩrē tarinugānerā āārā. Irasirigu musārē gojāa.

¹⁴ Musā Marĩpure masĩa. Irasirigu musārē yu pūrā irirosū āārĩrārē gojāa. Musā pagusāmarā, musā Cristore neōgoragueta āārĩdire masĩa. Irasirigu musārē gojāa. Musā maamarā, Marĩpure gūñaturarā ĩgū werenĩrĩrē gāāmerā, wātĩrē tarinugānerā āārā. Irasirigu musārē gojāa.

¹⁵ I ũmarē, i ũmuma ñerĩrē maĩbirikōāka! Sugu i ũmumarē maĩgūno, Marĩpure maĩbemi. ¹⁶ I ũmuma āsū āārā. Masaka noō gāāmerō ñerĩ ñaribejari, gajinorē ĩa byro gāāmerĩ, gajirā nemorō opari merā usuyari āārā. Iri Marĩpu yama āārĩbea. I āārĩpereri i ũmuma dita āārā. ¹⁷ I ũmu pereburo yāa. Āārĩpereri masaka ĩgūsā i ũmuma ñerĩ ñaribejaride pereakōarokoa. Marĩpu yu gapu neō perebirikoa. Irasirirā, Marĩpu gāāmerĩrē irirā ĩgū merā āārĩnkōārākuma.

Juan: “Diyama āārĩrĩ, diyama āārĩbiri āārā”, ārĩ gojadea

¹⁸ Musā yu pūrā irirosū āārĩrā, i ũmu pereburo mérō duyāa. I ũmu pereburo dupiyuro Cristore ĩaturigu aarigukumi. Musā irire pésiabu. Dapagoradere gajirā Cristore ĩaturirā wārā āārĩsiamā. Irasirirā marĩ i ũmu pereburo mérō duyarire masĩa. ¹⁹ ĩgūsā Cristore ĩaturirā marĩ merā āārĩnerā āārĩkererā, marĩyarā diaye āārĩbema. Irasirirā āārĩpererā marĩrē béo wiriamā. ĩgūsā irasirimakū ĩārā, masĩa. ĩgūsā marĩyarā āārĩnerā, marĩ merā dujabonerā āārĩmā.

²⁰ Cristo musārē Ōāgū deyomarĩgūrē sĩsiadi āārĩmĩ masĩrĩ opadoregu. Irasirirā musā āārĩpererā Ōāgū deyomarĩgū merā Jesucristoya kere diyama āārĩrĩrē masĩa. ²¹ Irasirigu yu musārē gojagu: “Diyama āārĩrĩrē masĩbea musā”, ārĩ gojagu meta yāa. Musā diyama āārĩrĩrē masĩsĩā: “Jesucristoya kere, diyama āārĩrĩ, neō ārĩkatori kere meta āārā”, ārĩ masĩa. Irasirigu musārē gojāa.

²² Ārĩkatorikurā gapu āsū ārĩma: “Jesús, Marĩpu iriudi Cristo āārĩbemi”, ārĩma. Irire irasū ārĩrā Cristore ĩaturirā āārĩma. ĩgūrē Marĩpu magū āārĩrĩrē buremubirisĩā, ĩgū Pagudere buremubema. ²³ Noó: “Jesús, Marĩpu magū āārĩbemi”, ārĩrāno ĩgū Pagu merādere ōārō āārĩbema. “Jesús, Marĩpu magū ĩgū iriudi Cristo āārĩmĩ”, ārĩrā gapu ĩgū Pagu merādere ōārō āārĩma.

²⁴ Irasirirã, Jesucristoya kerere musã buremunugãdeapoeque pédeare òãrò gũnaduripíka! Irire gũnaduripírã, Jesucristo merã, Igũ Pagũ merãdere neò piriro marirò òãrò àãrĩnkòãràkoa. ²⁵ Jesucristo marirè àsũ àrĩ weresiami: “Yũũ merã perebiri okari sigũkoa musãrè”, àrĩmi.

²⁶ Gajirã musãrè àrĩkatori merã buedũama. Irasirigu musãrè irire gojáa, Igũsã àrĩkatorire péri, àrĩgũ. ²⁷ Igũsã musãrè irasũ àrĩkatokeremakũ, Jesucristo gapũ musãrè Òãgũ deyomarĩgũrè sisiadi àãrĩmi masĩri opadoregũ. Irasirigu Òãgũ deyomarĩgũ musã merã àãrĩnĩsã, neò àrĩkatori marirò àãrĩpereri diyema àãrĩrĩrè musãrè masĩmakũ yãmi. Irasirimakũ iãrà: “Gajirã gũare diyema àãrĩrĩrè buemakũ gããmea”, àrĩbirikòãdorea. Irasirirã, Òãgũ deyomarĩgũ musãrè buerosũta Cristo merã òãrò àãrĩnkòãka!

²⁸ Irasirigu yũ musãrè yũ pũrà irirosũ àãrĩràrè: “Cristo merã òãrò àãrĩnkòãka!” àrĩ werea. Marĩ irasirirã, Cristo i ùmũgue dupaturi aarimakũ, neò gũiri marirò Igũ iũròrè gũyasĩrĩrĩ marirò gũñaturari merã Igũrè òãrò bokatĩrĩñeãràkoa. ²⁹ Jesucristo Marĩpũ magũ diyemare irigu àãrĩrĩrè musã masĩa. Irasirirã, àãrĩpererã diyemare irirãno Marĩpũ pũrà àãrĩma. Idere musã masĩa.

3

Musã Marĩpũ pũrà àãrà, àrĩ gojadea

¹ Marĩpũ marirè maĩtarimi. Irasirigu marirè: “Yũ pũrà àãrĩma”, àrĩmi. Irasirirã Igũ pũrà àãrà marĩ. I ùmũ marã ñerã Marĩpure masĩbema. Irasirirã marĩdere Igũ pũràdere masĩbema. ² Yaarã yũ maĩrà, yũ musãrè werea. Marĩpũ pũrà àãrà marĩ. Pũũgue marĩ àãrĩburire marĩ òãrò masĩbea dapa. Cristo dupaturi aarimakũgue diyeta irire masĩràkoa. Igũ aarimakũ iãrà: “Àsũta àãrĩmi”, àrĩ masĩràkoa. Irasirirã, Cristo aarimakũgue, marĩ Igũ irirosũ àãrĩràkoa. ³ Igũ irirosũ àãrĩburire gũñarãno: “Igũ irirosũ òãrĩrè iriro gããmea marĩrè”, àrĩrà, ñerĩ iririre piri, òãrĩ gapũre irirã yãma.

⁴ Àãrĩpererã ñerĩrè irirã, Marĩpũ dorerire tarinũgãrà àãrĩma. Ñerò iriri, Marĩpũ dorerire tarinũgãrĩ àãrà. ⁵ Jesucristo marĩ ñerò iridea wajare pere-makũ iribu i ùmũgue aaridi àãrĩmi. Igũrè ñerĩ opari neò máa. Musã irire masĩa. ⁶ Irasirirã àãrĩpererã Igũ merã òãrò àãrĩnĩrà, ñerĩrè irinĩrà meta àãrĩma. Ñerĩrè irinĩrà gapũ Igũrè neò masĩbiri, Igũ àãrĩrikuridere masĩbema. ⁷ Yaarã, yũ pũrà irirosũ àãrĩrà, òãrò pémasĩka! Gajirã musãrè àrĩkatomakũ, Igũsãrè pébirikòãka! Sugu diyemare irigũno, Jesucristo irirosũ òãgũ àãrĩmi. ⁸ Ñerĩrè irinĩgũ wãtĩyagũ àãrĩmi. Wãtĩ neògoragueta ñerĩrè irinũgãdi àãrĩmi. Irasirigu Marĩpũ magũ Jesucristo wãtĩ ñerĩ iririre beogu i ùmũgue aaridi àãrĩmi.

⁹ Marĩpũ Igũ pũràrè Igũ irirosũ àãrĩrikumakũ iridi àãrĩmi. Irasirirã ñerĩrè irinĩbema. Marĩpũ pũrà àãrĩsĩã, ñerĩ ditare irinĩmasĩbema. ¹⁰ Marĩpũ pũràrè, wãtĩ pũràdere àsũ iãmasĩa. Wãtĩ pũrà, Marĩpũ pũrà irirosũ àãrĩbema. Diyemare irinĩmerã, gajirã Igũsãyarãrè maĩmerã, Marĩpũ pũrà àãrĩbema.

Gãme maĩdoredea

¹¹ “Marirè gãme maĩrò gããmea”, àrĩ bueri, musã Jesũya kerere buremunugãdeapoeque pédeata àãrà. ¹² Irasirirã marĩ Caĩn iripoeguemu iriderosũ iribirikòãrà! Caĩn wãtĩyagũ àãrĩsĩã, Igũ pagũmarè wějèbéokòãdi àãrĩmi. ¿Nasirigu Igũrè wějèyuri? Igũ ñerĩrè irinĩdi àãrĩmi. Igũ pagũmũ gapũ diyemare irinĩdi àãrĩmi. Igũ irasũ iriri waja, Caĩn Igũrè iãturi doo, wějèbéokòãdi àãrĩmi.

13 Yaara, i umu mara nerō iririkurā marī oārīrē iriri waja marīrē iāturi doomakū iārā: “¿Nasiriro irasū waāari yure?” āri gūñabirikōōka!
 14 Iripoeguere marī peamegue waamurā dita āārīnerā āārādibu. Dapagora gapure marīyarārē maīsīā: “Marīpu marīrē ĩgū āārīrōgue waamurā āārīmakū iridi āārīmi”, āri masīa. Sugu gajigu ĩgūyagure maĩbino, peamegue waabu āārīmi dapa. 15 ĩgūsāyarārē iāturi doorāno Marīpu ĩūrōrē masakare wējēbēorā irirosū āārīma. Masakare wējēbēorā Marīpu merā p rebiri okari opamerā āārīma. Irire musā masīa. 16 Jesucristo marīya āārīburire marīrē boabosadeare gūñarā, ĩgū marīrē buro maĩrīrē masīa. Irasirirā marīde marīyarārē maĩrā, ĩgūsāya āārīburire boamurā āārīkererā, ĩgūsārē iritamurō gāāmea. 17 Sugu wāri ĩgū āārīburire opagu gapu ĩgūyagure bopogure ĩākeregu, ĩgūrē bopoña sibi, Marīpu maĩrōsū maĩbemi. 18 Yaara yu maĩrā: “Marī gajirārē maĩa”, āri werenīrā, ĩgūsārē iritamurō gāāmea. ĩgūsārē iritamurā, marī ĩgūsārē diaye maĩrē masīmakū yāa.

Marīpu ĩūrō gūiro marīrō āārīrē gojadea

19 Gajirārē maĩrā: “Marī diayeta Marīpu pūrā āārā”, āri masīa. Irasirirā, ĩgū ĩūrō gūiro marīrō āārīmasīa. 20 Marī basi: “Nerō iriakubu, irasirīgu waja opakoa”, āri gūñarikukeremakū, Marīpu āārīpererire masīgu, marī nemorō marī āārīrikurire masīmi. Irasirīgu marīrē oārō āārīrikumakū irimasīmi. 21 Yaara yu maĩrā: “Marīpu ĩūrō marī nerī iridea wajare opabea”, āri gūñarā, ĩgū ĩūrō gūiro marīrō gūñaturari merā āārīmasīa. 22 Irasū āārīmakū ĩgū dorerire ĩgū gāamerīrē marī irimakū ĩāgū, ĩgūrē marī sērērīrē sīgukumi. 23 ĩgū marīrē doregu, āsū ārīmi: “Yu magū Jesucristore buremuka! Irasū āārīmakū, ĩgū musārē dorederosūta gāme maĩka!” ārīmi. 24 Marī ĩgū dorerire irirā, ĩgū merā oārō āārīnkōōa. ĩgūde marīguere āārīnkōōami. ĩgū marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sīsīami. Irasirīgu ĩgū marīguere āārīnīrē Ōāgū deyomarīgū merā marīrē masīmakū yāmi.

4

“Marīpu weredorederosūta wererā āārā”, ārīrīyamarē masīdorea, ārī gojadea

1 Yaara yu maĩrā, musārē werea. Dapagorare i umurē wārā: “Marīpu weredorederosūta wererā āārā”, ārīkererā, ārīkatorā āārīma. Irasirirā, āārīpererā musā masīmerā musā pūrogu buerā ejamakū, mata ĩgūsā buerire buremubirikōōka! ĩgūsā buerire pérā: “¿Diayeta Marīpu buedereri āārīrī? ¿Ōāgū deyomarīgūrē oparā āārīrī irasū ārī wererā?” āri gūñaka! 2 Ōāgū deyomarīgūrē oparāno, āsū ārīma: “Jesucristo marī irirosū dūpukugu i umūguere aaridi āārīmi”. Musā, ĩgūsā irire irasū ārīmakū pérā: “Ōāgū deyomarīgūrē oparā, Marīpu dorederosūta werema”, āri masīrākoa. 3 “Jesús marī irirosū dūpukugu i umūguere aaridi āārīmi”, ārīrīrē buremumerā gapu Ōāgū deyomarīgūrē opabema. Cristore iāturigure doreguta ĩgūsādere doremi. Musā, Cristore iāturīgu aarīburire pēsīabu. Dapagoradere ĩgūrē doreguta i umūguere āārīsīami.

4 Musā yu pūrā irirosū āārīrā, Marīpuyarā āārā. Ōāgū deyomarīgū musāguere āārīmi. Wātī ĩgūyarārē i umūguere āārīrārē doregu āārīmi. Ōāgū deyomarīgū gapu, wātī nemorō turagu āārīmi. Irasirirā, ārīkatori merā wererā wererire buremubiri, ĩgūsārē tarīnūgāsīabu. 5 Ārīkatori merā wererā i umu marā āārīma. I umuma ditare werema. Gajirā i umu marā ĩgūsā

irirosū āārīrāta Īgūsā wererire péma. ⁶ Marī gapu Marīpuyarā āārā. Marīpure masīrāno, marī wererire péma. Gajirā Īgūyarā āārīmerā gapu, marī wererire pébema. Irasirirā marī āsū ārī masīa: “Marīpuyarā āārīrāno, Ōāgū deyomarīgū dorerosūta diayema āārīrē wererārē péma. Marīpuyarā āārīmerā gapu, wātī dorerosūta ārīkatori merā wererārē péma”, ārī masīa.

Marīpu diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi, ārī gojadea

⁷ Yaarā yu maīrā, mūsārē werea. Marī gāme maīmakū, Marīputa irasirimakū yāmi. Irasirirā marī gāme maīrā! Gajirārē maīrāno, Marīpu pūrā, Īgūrē masīrā āārīma. ⁸ Marīpu diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi. Irasirirā gajirārē maīmerāno Īgūrē masībema. ⁹ Marīpu Īgū magū sugu āārīgūrē i ūmugue iriudi āārīmi, marīrē Īgū merā perebiri okarire opaburo, ārīgū. Īgūrē iriugu, Īgū marīrē maīrē masīmakū iridi āārīmi. ¹⁰ Īgū marīrē maīrī, marī Īgūrē maīrī irirosū meta āārā. Īgū gapu marīrē diayeta masīā, Īgū magūrē iriudi āārīmi, Īgū boari merā marī űērō iridea wajare wajaribosadoregu. Irasirigu iri merā marī űērō irideare kātīmi.

¹¹ Yaarā yu maīrā, mūsārē werea. Marīpu marīrē maīmakū ĩārā, marīde gāme maīrō gāāmea. ¹² Neō sugu masakū Marīpure ĩādi māmi. Īgūrē ĩābirikeremakū, marī gāme maīmakū, marī merā āārīnikōāmi. Irasirigu, Īgū maīrōsūta marīrē gajirārē ōārō maīmakū yāmi. ¹³ Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marīrē sīdi āārīmi. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū merā Marīpu marī merā āārīnīrē, marīde Īgū merā āārīnīrē masīa. ¹⁴ Guu, Marīpu magūrē ĩānerā āārīsīā, gajirārē: “Marīpu Īgū magūrē iriudi āārīmi, i ūmu marārē Īgūsā űērō iridea wajare taudoregu”, ārī werea. ¹⁵ “Jesús, Marīpu magū āārīmi”, ārīrāno, Marīpu merā āārīnīma. Īgūde Īgūsā merā āārīnikōāmi.

¹⁶ Irasirirā: “Marīpu marīrē maīmi”, ārī masīa. “Īgūta marīrē maīmi”, ārī buremua. Īgū diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi. Sugu gajirārē maīgūno, Marīpu merā āārīnīmi. Marīpude Īgū merā āārīnikōāmi. ¹⁷ Irasirigu Īgū marī merā āārīnīsīā, Īgū maīrōsūta marīrē gajirārē ōārō maīmakū yāmi. Īgū āārīpererā űērārē peamegue wajamoārīnu ejamakū, marīrē gūiri marīrō āārīburo, ārīgū, irasū yāmi. Marī gūiri marīrō āārīrā, Jesucristo i ūmugue āārīgū Marīpu merā ōārō āārīderosūta marīde Īgū merā ōārō āārā. ¹⁸ Marīpure maīrā, Īgū marīrē maīrē masīrā, gūiri marīrō āārā. Irita marīrē neō gūibirimakū yāa. Sugu: “Marīpu yure wajamoāgukumi”, ārī gūñagūno, gūimi. Īgūrē ōārō maībi, Īgū Īgūrē buro maīrē masībi āārīmi.

¹⁹ Marīpu, marī Īgūrē maīburi dupiyuro marīrē maīpuroridi āārīmi. Irasirirā marīde Īgūrē maīa. ²⁰ Sugu masakū gajigure Īgūyagure ĩāturi doogu: “Yude Marīpure maīa”, ārīgū, ārīkatogu āārīmi. Gajigure Īgū ĩāgūrē maībi, Marīpure Īgū ĩābire maīmasībemi. ²¹ Jesucristo i doreri marīrē pīmi: “Marīpure maīrā, gajirādere maīrō gāāmea”, ārīmi.

5

Marīpu pūrā āārīrā űērī iririre piri, ōārī gapure yāma, ārī gojadea

¹ “Jesús, Marīpu magū Īgū iriudi Cristo āārīmi”, ārī buremurāno, Marīpu pūrā āārīma. Marīpure maīrāno, Īgū pūrādere maīma. ² Marī, Marīpure maīrā, Īgū dorerire irirā, Īgū pūrādere maīa. Iririre marī masīa. ³ Marīpure maīrā, Īgū dorerire irirā yāa. Īgū dorerire irimakū diasābea. Nūkūrē ūumarō irirosū

äärĩbea. ⁴ Irasirirã äärĩpererã Marĩpu pũrã i ãmãma ñerĩ iririre piri, irire irinĩbema. Marĩ Jesucristore bũremurĩ merã i ãmãma ñerĩ iririre piri, õãrĩ gapũre irimasĩa. ⁵ “Jesũs, Marĩpu magũ äãrĩmi”, ãrĩ bũremurã dita i ãmãma ñerĩ iririre piri, õãrĩ gapũre irimasĩma.

Marĩpu magũyamarẽ gojadea

⁶ Jesucristo i ãmũgue äãrĩgũ, deko merã wãiyesũmi. Pũru boagu, Igũya dí béomi. Irasirirã marĩ, Igũ deko merã wãiyesũdeare, Igũya dí béodeadere masĩrã: “Jesũs, Marĩpu magũ äãrĩmi”, ãrĩ masĩa. Igũ deko merã wãiyesũdeare ditare masĩri merã irire masĩbea. Oãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ i Jesucristoyamarẽ masĩmakũ yãmi. Igũta marĩrẽ diayema äãrĩrĩrẽ masĩmakũ irigu äãrĩmi. ⁷ Ëmũgasiguedere: “Jesũs, Marĩpu magũ äãrĩmi”, ãrĩ wererã, urredã äãrĩma. Marĩpu, Igũ magũ, Oãgũ deyomarĩgũ äãrĩma. Igũsã urredã äãrĩkererã, suguta äãrĩmi. ⁸ I nikũguedere Oãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ Jesũs, Marĩpu magũ äãrĩrĩrẽ masĩmakũ yãmi. Irasũ äãrĩmakũ, marĩ Jesũs deko merã wãiyesũdeare, Igũya dí béodeadere masĩri merã: “Jesũs, Marĩpu magũ äãrĩmi”, ãrĩ masĩa. Iri merã marĩ õãrõ masĩa. ⁹ Masaka marĩrẽ Igũsã iãdeare weremakũ pérã, Igũsã wererire bũremua. Marĩpu marĩrẽ wereri gapũre, masaka wereri nemorõ bũremurõ gããmea. Irasirirã, Igũ magũyamarẽ wererire bũremurõ gããmea. ¹⁰ Marĩpu magũrẽ bũremurãno, Igũyamarẽ wererire: “Diayeta äãrã”, ãrĩ gũñama. Igũ magũyamarẽ wererire: “Diaye äãrĩbea”, ãrĩ gũñarã gapũ: “Marĩpu ãrĩkatogu äãrĩmi”, ãrĩrã irirosũ äãrĩma. ¹¹ Marĩpu Igũ magũyamarẽ äsũ ãrĩ weredi äãrĩmi: “Yũ magũrẽ bũremurãrẽ yũ pũro perebiri okarire opamurã äãrĩmakũ iribu”, ãrĩdi äãrĩmi. ¹² Igũ magũrẽ bũremurĩ oparãno, Igũ pũro i perebiri okarire oparãkuma. Igũrẽ bũremurĩ opamerã gapũ iri okarire opabirikuma.

Juan gojatũnudea

¹³ Yũ musãrẽ Marĩpu magũrẽ bũremurãrẽ irire gojãa, Marĩpu pũro perebiri okari opaburire masĩburo, ãrĩgũ.

¹⁴ Marĩpũre Igũ gããmerõsũta marĩ sãrẽmakũ, Igũ marĩrẽ pémi. Irasirirã irire masĩrã, gũiro marĩrõ gũñaturari merã Igũrẽ sãrẽmasĩa. ¹⁵ Irasũ sãrẽrã, Igũ marĩrẽ périre, marĩ sãrẽrõsũta Igũ sĩburidere masĩa.

¹⁶ Musã, sugũ musãyagũre ñerĩ irimakũ iãrã, Igũya äãrĩburire Marĩpũre sãrẽbosaka! “Igũ ñerõ iridea, Igũrẽ peamegue béomakũ iriri äãrĩbea”, ãrĩ masĩrã, Igũya äãrĩburire sãrẽbosaka! Irasirigu Marĩpu Igũrẽ Igũ pũro perebiri okari opabu äãrĩmakũ irigũkumi. Gaji ñerõ iriri gapũ, masakare peamegue béomakũ iriri äãrã. Sugũ masakũ irireta irimakũ iãrã: “Igũya äãrĩburire Marĩpũre sãrẽbosaro gããmea”, ãrĩbea yũ musãrẽ. ¹⁷ Äãrĩpereri ñerõ iriri, Marĩpu dorerire tarinũgãrĩ äãrã. Irasũ äãrĩkerero, äãrĩpereri ñerĩ iriri, masakare peamegue béomakũ iribe. Marĩpu äãrĩpereri ñerĩ iririre: “Neõ kãtibirikoa”, ãrĩbemi.

¹⁸ Ire marĩ masĩa. Marĩpu magũ marĩrẽ Igũ Pagũ pũrã äãrĩrãrẽ õãrõ koreri merã iritamumi. Irasirirã marĩ ñerĩrẽ irinĩbea. Wãtĩ marĩrẽ ñerõ iridũakeregu, marĩrẽ poyanorẽmasĩbemi.

¹⁹ Marĩ, Marĩpu pũrã äãrã. Wãtĩ äãrĩpererã i ãmu marã ñerãrẽ doregu äãrĩmi. Irire masĩa marĩ.

²⁰ Gajidere masĩa. Marĩpu magũ marĩrẽ pémasĩrĩ sigũ, i ãmũgue aaridi äãrĩmi: “Marĩpu diayeta äãrĩnĩgũ äãrĩmi”, ãrĩ masĩburo, ãrĩgũ. Jesucristo merã

õãrõ ããrĩnĩsĩã, ĩgũ Pagũ merãdere õãrõ ããrĩnkõãrã yáa. Jesucristo diayeta Marĩpũ ããrĩmi. ĩgũta marĩrẽ ĩgũ pũro perebiri okari sĩgũ ããrĩmi.

²¹ Irasirigũ musãrẽ yũ pũrã irirosũ ããrĩrãrẽ werea. Gajirã masaka bũremurã keori weadeare bũremubirikõãka! Marĩpũ ditare bũremuka! Irasũta iriro gããmea.

Iropata ããrã.

Juan

2 SAN JUAN

Juan gāme maĩrĩmarẽ gojadea

¹ Yũ buɣuro, murẽ Marĩpu beyedeore mũ pũrãdere i pũrẽ gojáa. Yũ musãrẽ diayeta maĩa. Yũ dita musãrẽ maĩbea. Aãrĩpererã musã pũro aãrĩrã Jesúya diayema aãrĩrĩrẽ masĩrã musãrẽ maĩma. ² Marĩ ĩgũya diayema aãrĩrĩrẽ mariya yujũpũrãĩgũe masĩa. ĩgũ neõ piriro marĩrõ marĩ merã aãrĩnĩsĩa, marĩrẽ irire masĩmakũ yámi. Irasirirã ɣua musãrẽ maĩa. ³ Marĩpu aãrĩnĩgũ, ĩgũ magũ Jesucristo marĩ Opũ merã musãrẽ õãrõ iritamũ, bopõnarĩ merã ĩã, siñajãrĩ merã aãrĩrikũmakũ iriburo. Irire irigũ, diayema aãrĩrĩ, maĩrĩ merã irasiriburo.

⁴ Surãyeri mũ pũrã Marĩpu marĩrẽ dorederosũta Jesúyare irirã aãrĩma, aãrĩrĩ kerere péɣũ, buro usũyabu. ⁵ Dapagora murẽ ire gojagũra. Marĩ gāme maĩrõ gāamea. I yũ gojari, maama doreri aãrĩbea. I doreri, marĩ Jesúre bũremunũgãdeapogũe masĩdeata aãrã. ⁶ Marĩ gāme maĩrã, Marĩpu dorederosũta yáa. I doreri, musã Jesúre bũremunũgãdeapogũe pédeata aãrã. Aũ ãrã. Gajirãrẽ maĩnĩkõãka!

Wárã aĩrikatorikũrã aãrĩma, aĩrĩ gojadea

⁷ I ãmũguere wárã aĩrikatorikũrã waagorenama. “Jesucristo marĩ irirosũ dupũkũgũ i ãmũguere aaridi aãrĩmĩ’, aĩrĩrĩ, diaye aãrĩbea”, aĩrĩma. ĩgũsãta aĩrikatorikũrã, Cristore ĩaturirã aãrĩma. ⁸ Irasirirã õãrõ pémasĩka musã! ĩgũsã aĩrikatorire bũremubirikõãka! ĩgũsã aĩrikatorire bũremurã, musã Marĩpũyare iridea waja ĩgũ musãrẽ wajariburire dedeubukoa. ĩgũsã aĩrikatorire bũremubirimakũ, musã ĩgũyare iridea waja musãrẽ wajariburire sĩpeogũkumi.

⁹ Sugũ Cristo buedeare béo, ĩgũ gāamerõ gajire buegũno, Marĩpu merã õãrõ aãrĩbemi. Cristo buedeare bũremugũ ĩgũyare iritũyagũ ɣapũ Marĩpu merã õãrõ aãrĩmi. Irasũ aãrĩmakũ, ĩgũ magũ Cristo merã õãrõ aãrĩmi. ¹⁰ Irasirirã, sugũ Cristo buedeare buebi, gaji buerire buegũno musã pũro ejamakũ, ĩgũrẽ bokatĩrĩsẽrẽ, musãya wiigũ ñajãdorebirikõãka! ¹¹ Musã ĩgũrẽ bokatĩrĩñeãrã, ĩgũrẽ iritamubukoa. Irasirirã ĩgũrẽ iritamurã ĩgũ irirosũ ñerõ irirã aãrĩbukoa.

Juan gojatũnudea

¹² Yũ gaji wári musãrẽ weredũakereɣũ, i pũguere gojabirikoa. Yũ basita musã pũrogue musã merã werenĩgũ waagũkoa. Marĩ basi weretamurã, õãrõ usũyari merã aãrĩrãkoa.

¹³ Mũ pagũmo pũrã murẽ õãdorema. Igode Marĩpu beyedeota aãrĩmo.

Iropata aãrã.

Juan

3 SAN JUAN

Juan, Gayo wāikuguyamarē gojadea

¹ Yu bugoro, murē Gayore diayeta yu maigūrē i pūrē gojáa.

² Ire gojáa murē yu maigūrē. Yu muya āārīburire Marīpūre sērēbosáa. Mu Marīpū merā ōārō āārīrōsūta āārīpereri mūyare ōārō waaburire, pūrīrī marīrō merā mu āārīburire sērēbosáa. ³ Gajirā Jesúre bāremurā yu pūro ejarā, mu āārīrikarire yure werema. “Jesúyare irinígū, i diayema āārīrīrē iriwāgāgā yámi”, ārī werema. Īgūsā irire weremakū pégū, buro usuyáa. ⁴ Jesúre bāremurā yu buerā Īgūya diayema āārīrīrē irinirā yáma, ārīrī kerere pégū, usuyataria. Yu i kerere péri, āārīpereri gaji nemorō yure usuyamakū yáa.

⁵ Mu Jesúre bāremurārē ōārō iritamunígū iriyuro. Gajiro marā mu ĩmasīmerā āārīkeremakū, Īgūsārē ōārō iritamugū iriyuro. ⁶ Īgūsā guare, Jesúre bāremurā nerēnarōgue gajirārē mu maīrīrē werema. Irasirigu, Īgūsā mu pūroque ejarārē Īgūsā gajiroque ōārō waaburire iritamuka! Mu Īgūsārē iritamugū, ōārō irigukoa. Marīpū marīrē irasirimakūta gāamemi. ⁷ Īgūsā Jesucristoya kerere werewāgārā, Jesúre bāremumerārē: “Guare iritamuka!” neō ārī sērēbema. ⁸ Irasirirā marī Jesúre bāremurā Īgūsārē iritamurō gāamea. Īgūsārē iritamurā, marī Īgūsā merā moārā yáa, gajirā Jesúya diayema āārīrīrē pēburo, ārīrā.

Diótrifes ñerō irideare gojadea

⁹ Yu musārē Jesúre bāremurā iroque āārīrārē su pū gojabu. Diótrifes gapu musārē doredugū āārīsīā, gu musārē: “Ásū irika!” ārī weredeare pēduabirayupu. ¹⁰ Yu musā pūroque waagú, Īgūrē musā péuroque Īgū irideare: Īgū guare ñerō kere ārīdeare, Īgū ārīkatodeare weregura. Īgū i ditare iribirayupu. Jesúya kerere wererā waagorenarārē bokatīrīñeābirayupu. Gajirā musā merāmarā Īgūsārē bokatīrīñeāduamakū ĩāgū: “Bokatīrīñeābirikōāka!” ārayupu. Īgūsārē bokatīrīñeārārē Jesúre bāremurā nerēnarōgue ñajādorebirayupu.

¹¹ Mu, yu maigū, ñerō irirārē ĩākūībirikōāka! Ōārō irirā gapure ĩākūīka! Ōārīrē irirā Marīpūyarā āārīma. Ñērīrē irirā gapu Marīpūre masībema.

Demetrio ōārō irideare gojadea

¹² Āārīpererā: “Demetrio ōāgū āārīmi”, ārīma. Irasirirā masaka Īgū iririre ĩārā: “Marīpū dorederosūta Jesúyare yámi”, ārīma. Guade: “Īgū ōārō irigu āārīmi”, ārā. Musā masīa. Guā diayeta werea.

Juan Gayore gojatūnudea

¹³ Yu gaji wári murē weredukeregu, i pūguere gojabiriko. ¹⁴ Mérōgā pūru murē ĩāgū waadukoa. Irasirigu mu pūroque waagú, mu merā werenígukoa.

¹⁵ Ōārō siñajārī opaka! Ōō marā marī merāmarā Jesúre bāremurā murē ōādorema. Āārīpererā iroque āārīrā marī merāmarā ōāburo.

Iropata āārā.

Juan

SAN JUDAS

Judas Jesúre b̄remurārē gojadea

¹ Ȳ Judas*, Santiago paḡm̄u Jesucristore mōaboegu m̄sārē i p̄rē gojáa. Mar̄p̄u m̄sārē mālḡu beyedi āārīmī, ĩḡyārā āārīburo, ārīḡu. Jesucristo m̄sārē koremi, ĩḡrē b̄remurārē piribirikōāburo, ārīḡu. ² Mar̄p̄u m̄sārē b̄ro bopoña, mārī merā ĩāburo. M̄sārē siñajārī sīburo.

Ār̄ikatori merā buerimasāyamarē gojadea

(2 Pe 2.1-17)

³ Mar̄p̄u mar̄rē peamegue waabonerārē taurire m̄sārē, ȳ mārārē b̄ro gojaduadib̄u. Irire gojaduakeregu, dapagorare gajī gap̄re gojaro gāāmea, ārī gūñāa. Mar̄p̄u āārīpererā ĩḡyārārē Jesucristoya kerere: “Āsū āārā, irire neō gorawayubirikōāka!” ārī p̄di āārīmī. Mar̄ ĩḡyārā iri kerere b̄remua. Gajirā ār̄ikatori merā buerimasā gap̄u iri kerere gorawayuduama. Irasirigu ȳ m̄sārē: “Īḡsā ār̄ikatori merā buerire p̄birikōāka!” ārī gojáa. Īḡsārē: “Mar̄p̄u ḡare p̄dea diayeta āārā, m̄sā bueri gap̄u ār̄ikatori merā bueri āārā”, ār̄ika! ⁴ Īḡsā ñerā, mas̄ña mar̄rō m̄sā p̄ro ejanerā m̄sā merā āārīma. Īḡsā ār̄ikatori merā: “Mar̄p̄u mar̄ ñerō irideare k̄timi, irasirirā noó gāāmerō irimasā”, ārī buema m̄sā, ĩḡsā ñerī iririkurire: “Ōāa”, ārī gūñaburo, ārīrā. “Jesucristo mar̄rē doregu, mar̄ Op̄u suḡu āārīḡu āārībemi”, ārī buema. Iripoegue Mar̄p̄u ĩḡya werenīrī gojadea p̄gue ĩḡsā irirosū ār̄ikatori merā buerārē: “Wajamoāgura”, ār̄idi āārīmī.

⁵ Irasirigu ȳ m̄sā mas̄ideare dupaturi gūñamakū iriduāa. Iripoegue Mar̄p̄u ḡa ñekūsamarā Israel bumarārē Egiptogue āārīrārē wiudi āārīmī. Īḡsārē wiukeregu, ĩḡrē b̄remumerā gap̄re w̄j̄edi āārīmī. ⁶ Mar̄p̄ure wereboerā āārādinerādere gūñaka! Īḡsā Mar̄p̄u doreri p̄deare tarinugānerā āārīmā. Īḡsārē ĩḡ āārīdorederore āārīduabirinerā āārīmā. Irasirigu Mar̄p̄u ĩḡsārē kōmedari merā nātīārōgue suapikōādi āārīmī. ĩḡ āārīpererā ñerārē wajamoārīn̄u ejamakū, ĩḡsārē b̄ro wajamoāgukumi. ⁷ Iripoegue Sodoma, Gomorra w̄ikuri makārī marā, irasū āārīmakū iri makārī p̄ro āārīrī makārī marāde, Mar̄p̄ure wereboerā āārādinerā irirosū ñerō irinerā āārīmā. Ūma, nome merā ñerō irinerā āārīmā. Irasū āārīmakū ūma seyaro ñerō irinerā āārīmā. Nomede irasūta irinerā āārīmā. Irasirigu, ĩḡsā ñerō iridea waja Mar̄p̄u ĩḡsārē soebodi āārīmī. Āārīpererā ĩḡsā iriderosū ĩḡ dorerire tarinugārā p̄rebiri peamegue wajamoāburire mas̄buro, ārīḡu, irasiridi āārīmī.

⁸ Īḡsā Mar̄p̄u dorerire tarinugāderosū, ār̄ikatori merā buerimasā m̄sā watope āārīrā ñerō yāma. Īḡsā k̄rōgue ĩārī merā ĩḡsā ñerō iriduare: “Ōāa”, ārī gūñama. Irasirirā ĩḡsā ñerō iriri merā ĩḡsāyā d̄p̄re poyanorēma. Mar̄ Op̄u dorerire tarinugāma. Turari oparārē ñerō werenīma. ⁹ Mar̄p̄ure wereboerā op̄u Miguel w̄ikugu iriderosū iribema. Miguel Moiséya d̄p̄u darore āiāduagu, w̄tī merā ḡame guaseodi āārīmī. Irasirikeremakū, Miguel

* **1:1** Mt 13.55; Mr 6.3: I p̄ gojadi Judas Iscariote meta āārīyupu. ĩḡ tīḡu Santiago w̄ikuyupu. Peamasāya merā gajirā Santiagore “Jacobo” w̄iyenerā āārīmā.

gapu neō suñarō ñerō werenírí merā wātírē: “Iropata irika! Peamegue waaka!” ārī turibiridi āārímí. Āsū gapu ārīdi āārímí: “Yu Opu mure: ‘Iropata irika!’ āriburo”, ārīdi āārímí. ¹⁰ Ārīkatori merā buerimasā musā watope āārírā gapu ĩgūsā masibirideare ñerō werenírí merā werema. Waimarā pēmasīmerā iririkurosū ĩgūsā noō gāamerō iriduarī ditare yāma. Irasirirā peamegue beosūrākuma.

¹¹ ĩgūsāta neō usuyari bokabirikuma. Caín wāikugu Marīpuyare buremubi, ĩgū pagumurē ĩaturi, wējēderosū ñerō yāma. Balaam wāikugu ĩgū niyeru wajataburire, Marīpuyarāya āārīburi nemorō gūñasīā, ĩgūsārē ārīkatori merā buederosū ñerō yāma. Gajigu Coré wāikugu ĩgūya bumarā oparā Marīpū pīnerārē tarinugādi āārímí. ĩgū tarinugārī waja Marīpū ĩgūrē wajamoāgū, boamakū iridi āārímí. Ārīkatori merā buerimasā, Coré iriderosū ñerō yāma. Irasirigu Marīpū ĩgūrē wajamoāderosū ĩgūsādere wajamoāgukumi. ¹² Musārē ārīkatori merā buerimasā, musā Jesúre buremurā nerē, bosebaaripoe buremurī marīrō noō gāamerō yāma. Musā merā baa, iirírā, ĩgūsāyama ditare gūñama. Ñerā oveja korerimasā ovejare baari ejomerā irirosū yāma. Īmikāyebori mirū wējāpuri merā otederogue deko merērō marīrō tariaro irirosū neō musārē iritamubema. Yuku dukakaripoe bugu yukū dukamarī yukū irirosū yāma. Masaka irigure nugūrīgue merāta duuadero puru ñaipereakōākoa. Irigu irirosū āārīma. Ōārō iririre neō irimasībema. ¹³ ĩgūsā ñerō guyasūrī iririkarī, sūmu gurarikarire makūrī pámujuípídea irirosū āārā. Neñukā ĩgūsā keoro waanarōgue merā yuridijanerā irirosū āārírā, gajirārē diaye buerire t̄yamakū neō iribema. Irasirigu Marīpū: “Īgūsārē āsū wajamoāgura”, ārīderosūta gajiro nemorō naītīārōgue āārīnīmakū irigukumi.

¹⁴ Iripoeguemu Enoc wāikugu Adán parāmerā āārīturiagu āārīdi āārímí. Adán merā marī keopurori, Enoguere keotūnumakū, āārīpererā Adán parāmerā āārīturiarā su mojóma pere gajī mojó peru pērēbejari burigora masāporewāgānerā āārīmā. Marīpū ārīkatori merā buerimasārē ĩgū wajamoāburire Enorē weredoredi āārímí. Irasirigu Enoc āsū ārī weredupiyudi āārímí: “Péka yare! Marī Opu wārā ĩguyarā merā aarigukumi. ¹⁵ Āārīpererā masaka ĩgūsā irideare ĩā beyegu aarigukumi. Āārīpererā ñerārē āārīpereri ĩgūsā ñerī iridee waja, irasū āārīmakū āārīpereri ĩgūrē ñerō werenídea waja ĩgūsārē wajamoāgū aarigukumi”, ārīdi āārímí Enoc iripoeguere. ¹⁶ Irasirirā ārīkatori merā buerimasā wajamoāsūrākuma. Āārīpererārē werewuarikarā, gajirā iririre: “Ōābea”, ārī gūñarā āārīma. ĩgūsā ñerī waribejari ditare yāma. “Masītarinugāa”, ārī weregorenama. ĩgūsāyama ditare gāāmesārā, gajirārē ōārō werenīkatoma.

Judas Jesúre buremurārē gojanemodea

¹⁷ Musā yu maírā, marī Opu Jesucristo buedoregu pīnerā musārē buedeare gūñaka! ¹⁸ ĩgūsā musārē āsū ārīnerā āārīmā: “Ī ūmu pereburi dupiyuro masaka noō gāamerō Marīpuyare buridarākuma. Marīpūre gāāmemerā, ñerī waribejarire irirākuma”. ¹⁹ Irire irasirirā Jesúre buremurārē gāme dukawarimakū yāma. ĩgūsā iriduarire irirā Ōāgū deyomarīgūrē neō opabema.

²⁰ Musā yu maírā gapu, ōārī Jesúyare buremurārē neō piribirikōāka! Gūñaturaníkōāka! Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpūre sērēka!

21 Marĩꝑꝰ mʉsārē maĩgārē piribirikōāka! Marĩ Opꝰ Jesucristo marĩrē bopoñarĩ merā ĩāgū ũmugasigue perebiri okari sĩgukumi. Irasirirā ĩgū sĩburire: “Oparākoa”, āĩ gũñaturari merā yúka!

22 Gajirā Jesúyare: “¿Diayeta āārĩrĩ?” āĩ bæremuturamerārē bopoñarĩ merā ĩāka! ĩgūsārē Jesúyare: “Diayeta āārā”, āĩ wereka! 23 Wii ũjārĩ wii poekague āārĩrārē taurā irirosū ĩgūsārē iritamuka, peamegue waabonerārē waabirikōāburo, āĩrā! Gajirārē ñerō irimakū, bopoñarĩ merā ĩāka! ĩgūsā ñerĩ iriri gapure dooka, ĩgūsārē ĩākũĩrĩ, āĩrā! Surĩro gurarikũrore gāamemerā irirosū ĩgūsā ñerĩ iririre gāāmebirikōāka, irire pērērĩ, āĩrā!

Judas Marĩꝑꝰre bæremurĩmarē gojadea

24-25 Marĩꝑꝰ sugꝰ āārĩgú, marĩ Opꝰ Jesucristo merā marĩ peamegue waabonerārē taugꝰ āārĩmi. ĩgū turari merā marĩrē koremasĩmi, ñerĩrē iribirikōāburo, āĩrā. Irasū āārĩmakū ĩgū pũroguere marĩ ñerĩ opamerā ōārō ʉsuyari merā āārĩmakū irimasĩmi. Irasirirā āārĩpererā ĩgūrē: “Mꝰ ōatarigꝰ, turatarigꝰ, āārĩpererārē doregꝰ, gꝰa Opꝰ āārā”, āĩrāburo. “Neōgoraguetā āārĩnikōādi āārĩmi. Dapagoradere āārĩnikōāmi. Pũruguedere irasũta āārĩnikōāgukumi”, āĩrāburo. Marĩde irasũta āĩrā!

Iropata āārā.

Judas

EL APOCALIPSIS

Jesucristo Juārē i ūmwa waaburire weredeā

¹ I papera pū Marīpū Īgū mērōgā pūwā iriburire Jesucristore wereri pū āārā. Jesucristoyārē irire masīdoregū Īgūrē weredi āārīmī. Jesucristo sugū Marīpūre wereboegure iriudi āārīmī yare irire weredoregū. Yū Juan, Jesucristore moāboegu āārā. ² Irasirigū i pūguere āārīpereri yū ĩādeare, yū pédeare, Marīpūya kerere, Jesucristo yare weredeade gojāa.

³ I pūgue gojaderosū waaburo, mērō dnyāa. I pūrē gajirārē buerāno ūsyari bokarākuma. Marīpūya kerere i pūgue gojadeare buemakū péduripírānode ūsyari bokarākuma.

Juan su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore būremurārē gojādea

⁴ Yū, mūsā Asiague āārīrārē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore būremurārē gojāa. Marīpū mūsārē ōārō iritamuburo. Mūsārē Īgū siñajārī sīrīrē opaka! Marīpū neōgoragueta āārīsiadi āārīmī. Dapagoradere āārīnkōāmi. Pūwugedere irasūta āārīnkōāgukumi. Opū doarogue doami. Īgū diaye, Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari* opagu āārīmī. Īgūde mūsārē ōārō iritamuburo.

⁵ Jesucristode mūsārē ōārō iritamuburo. Īgū Marīpūya kerere diayeta weregū āārīmī. Īgū āārīpererā boanerā masāburi dupiyuro boadigue masāpūroridī, neō dupaturi boabi āārīmī. Irasirigū, i ūmugue āārīrā āārīpererā masaka oparārē doregū āārīmī. Marīrē maīgū Īgūya dí béori merā marī ñerī iridea wajare taudi āārīmī. ⁶ Irasirigū marīrē oparā āārīmakū iridi āārīmī. Irasū āārīmakū marīrē paía masakaya āārīburire Marīpūre sērēbosarā āārīmakū iridi āārīmī, Īgū Paguyare iriburo, ārīgū. Irasirirā Īgūrē: “Ōātarigu, āārīpererā nemorō turagu āārā mu”, ārī būremurā! Irasūta āārīburo.

⁷ Mūsā ōārō pémasīka! Jesucristo ĩmikāyeborigue dijarigukumi. Īgū dijari-makū, āārīpererā ĩārākuma. Īgūrē curusague pábiatú wējēnerāde ĩārākuma. I ūmwa marā āārīpereri buri marā, Īgū aarimakū ĩārā, Īgū Īgūsārē wajamoāburire gūñarā, orerākuma. Irasūta waarokoa.

⁸ Marīpū marī Opū āārīpererā nemorō turagu āsū ārīmi: “Yū neōgoragueta āārīpereri i ūmumarē iridi, pūwugedere i āārīpererire peremakū iribu āārā”, ārīmi. “I ūmwa āārīburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere irasūta āārīnkōāa. Pūwugedere irasūta āārīnkōāgukoa”, ārīmi.

Juan kērō irososū Jesucristore ĩādea

⁹ Yū Juan, mūsāyagu Jesucristore būremugū āārīsīā, mūsā irososūta yude ñerō taria. Marīpū, marī Opū āārīmī. Marī ñerō tarimakū, Jesucristo marīrē gūñaturamakū yāmi. Yū Patmos wāikūri nūgūrōgue peresu āārībū. Marīpūya kerere Jesucristo weredeare gajirārē yū buedeā waja iroguē āārībū. ¹⁰ Irinū siñajārīnū āārīmakū, Ōāgū deyomarīgū Īgū turaro merā kērō irososū yare

* **1:4** “ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opagu āārīmī”, ārīrō: “ōāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagu āārīmī”, ārīduaro yāa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

īmumi. Irasū waaripoe yu p̄ur̄ap̄u gapu turaro werenírí, suru puriduru turaro busuro irirosū busumakū pébu. ¹¹ Turaro werenígū yure asū ārīmi:

—Yu neōgoragueta āārīpereri i ūm̄amarē āārīmakū iridi āārā. Yuta p̄ur̄aguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā. Dapagora āārīpereri m̄u īārīrē, papera p̄ūgue gojatúka! P̄ur̄u iri p̄ūrē Asiague āārīrārē yure b̄uremurārē iriuka! Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejari makārī marā āārīma. Efeso marā, Esmirna marā, Pérgama marā, Tiatira marā, Sardis marā, Filadelfia marā, Laodicea marā āārīma, ārīmi.

¹² Īgū werenírí busumakū pégu, gāmenugābu Īgūrē iābu. Irasū gāmenugā iāgū, su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejari sīāgori yukure oro merā iridea yukure iābu. ¹³ Iri yuku watopegue sugu masakare iābu. Īgū yoaro suríro Īgūya guburigue āārīdijimejārīñerē sāñami. Īgūya koretibire oro merā iridea yujawēñarīdare suatúadi āārīmi. ¹⁴ Īgūya poari oārō boreri āārībá. Īgūya koye peame újārī pūrā irirosū gosesiribu. ¹⁵ Īgūya guburi bronce wāikuri kōme t̄imudea irirosū gosesiribu. Īgū werenírí wári ūtādupabu irirosū busubu. ¹⁶ Īgūya mojō diayema mojō gapu su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejarāgora neñukā opami. Īgūya disire sareri mají pe gapu oārō usiri mají wiribu. Īgūya diapu abe ūm̄amu k̄umijūrōsū gosesiribu.

¹⁷ Irasirigu yu Īgūrē iāguka, kōmogū irirosū Īgūya guburi puro meémejābu. Yu meémejāmakū iāgū, Īgūya mojō diayema mojō merā yure ñapeo, asū ārīmi: —Güibirikōāka! Yu neōgoragueta āārīpereri i ūm̄amarē āārīmakū iridi, p̄ur̄aguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā. ¹⁸ Okanígū āārā. Iripoegue boabu. Dapagorare okanikōāa. Masakare boadoregu, Īgūsārē boanerā āārīrōgue waadoregu āārā. ¹⁹ Dapagora āārīrī, p̄ur̄ague waaburidere m̄u īārīrē gojatúka! ²⁰ Yu masakare neō dupiyuro werebirideare, m̄u īārīrē weregura. Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejarā neñukā, yaa mojō diayema mojō gapu yu oparā, yure b̄uremurārē yaare wererā keori irirosū āārā. Iri su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejari sīāgori yuku oro merā iridea yuku, yure b̄uremurī buri marā keori irirosū āārā, ārīmi yure.

2

Jesucristo Juārē Efeso marārē gojadoredea

¹ Jesucristo irire ārī odo, asū ārīñemomi:

—Efeso marā yure b̄uremurārē, Īgūsārē yaare weregudere asū ārī gojaka!

Yu, yaa mojō diayema mojō gapu su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejarā neñukārē opagu, su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejari sīāgori yuku watope waagorenagū āārā. ² Yu, āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā b̄uro moārīrē, ñerō tarikererā musā yure gūñaturarire, ñerārē musā iāduabirire masīa. Gajirā Īgūsā basi: “Jesús buedoregu beyenerā āārā”, ārīkererā, keoro buebema. Musā Īgūsā iririre iārā: “Ārīkatori merā buema”, ārī masīa. ³ Yaare musā moārī waja ñerō tarikererā, yure neō piribeaa. Irire gariborero marīrō yáa.

⁴ Musā oārō irikeremakū, gajire musārē asū ārī weregura. Musā yure neōgorague mañugāderosū iribeaa. ⁵ Irasirirā dapagorare musā ñerō waadeare gūñaka! Musā ñerī iririre b̄ujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Oārī gapure irika doja, musā irip̄ur̄oriderosūta! Musā ñerī iririre piribirimakū iāgū, musāyagu sīāgodire āikōāgura. ⁶ Musā yure neōgorague

mañugãderosũ iribirikererã, i ðãrĩ gapure iribu. Nicolaita wãikuri bumarã ñerõ iririre musã neõ gããmebea. Yude irire neõ gããmebea.

⁷ Musã gãmpũrĩ oparã, Õãgũ deyomarĩgũ yure bñremurĩ buri marãre wererire ðãrõ péka! Æsũ ãrĩmi Õãgũ deyomarĩgũ yure bñremurãre: “Æãrĩpererã Jesũre bñremurĩre pirimerãre ãmugasigue paraĩso wãikurogue Marĩpuya pooemu ðakare baadoregura”, ãrĩmi. Irigu perebiri okari sidi* ããrã. I ããrĩpererire gojaka, yaarã Efesogue ããrĩrãre! ãrĩmi yure Jesucristo.

Juan Esmirna marãre gojadea

⁸ Jesucristo irire ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemomi:

—Esmirna marã yure bñremurãre, Ìgũsãre yaare weregũdere ãsũ ãrĩ gojaka!

Yu neõgorague ããrĩpereri i ãmumarẽ ããrĩmakũ iridi, purugue i ããrĩpererire peremakũ iribu ããrã. Yu boa, dupaturi masãgũ ããrã. ⁹ Yu, ããrĩpereri musã ñerõ taririre, boporã ããrĩrĩre masĩpeokõãã. Irasũ boporã ããrĩkererã, Marĩpuyare masĩsĩã, wãri ãmugasima ðãrĩre opãã. Gajire yu masĩã. Gajirã musãre Ìãturirã musãre ñerĩ kere ãrĩma. Ìgũsã: “Gua judio masaka ããrĩsĩã, Marĩpuyarã ããrã”, ãrĩma. Irasũ ãrĩkererã, Ìgũyarã ããrĩbema. Wãtẽa opu Satanãre bñremurĩ bumarã ããrĩma. ¹⁰ Musã ñerõ tariburire gũbirikõãka! Wãtĩ musãre yure bñremurĩre pirimakũ iridugũ surãyeri musãre peresugue biadobomakũ irigũkumi. Pe mojõma narĩta ñerõ tarirãkoa. Ìgũre bñremurã musãre wẽjẽkeremakũ, yure bñremurĩre neõ piribirikõãka! Puru yu purogue musãre yu merã perebiri okarire sũgukoa.

¹¹ Musã gãmpũrĩ oparã, Õãgũ deyomarĩgũ yure bñremurĩ buri marãre wererire ðãrõ péka! Æsũ ãrĩmi Õãgũ deyomarĩgũ yure bñremurãre: “Æãrĩpererã yure bñremurĩre pirimerã, perebiri peamegue neõ waabirikuma”, ãrĩmi. Irasirigu iri ããrĩpererire gojaka, yaarã Esmirnague ããrĩrãre! ãrĩmi yure.

Juan Pãrgamo marãre gojadea

¹² Jesucristo irire ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemomi doja:

—Pãrgamo marã yure bñremurãre, Ìgũsãre yaare weregũdere ãsũ ãrĩ gojaka!

Yu sareri majĩ, pe gapu usiri majĩre opagu ããrã. ¹³ Musã ããrĩrõre masĩpeokõãã. Satanãs musãya makã marã opu ããrĩmi. Ìgũsã Satanãre bñremukeremakũ, musã gapu yure bñremua. Ìgũsã musã merãmu Antipare Marĩpuya kerere ðãrõ weredire wẽjẽma. Ìgũre wẽjẽmakũ Ìãkererã, musã yure bñremurĩre neõ piribeã.

¹⁴ Musã yure bñremurĩre piribirikeremakũ, gajino musãre ãsũ ãrĩ weregura. Surãyeri musã merãmarã Balaãya buedeare irituyama. Iripogue Balaam ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ, Israel bumarãre Ìãturirã opure Balac wãikugure: “Israel bumarãre tarinugãduagu, Ìgũsãre musã merã gãmesurĩmakũ irika, musã irinarĩre irituyaburo, ãrĩgũ!” ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã Israel bumarã Ìgũsã merã gãmesurirã, keori weadea puro baari pĩdeare baanerã ããrĩmã. Ñerõ gãmebiranerã ããrĩmã. ¹⁵ Ìgũsã irirosũta gajirã

* 2:7 Sugu ãma birarimasã gajirã nemorõ ãmagũ, olivo wãikudima pũrĩ merã iridea berore wãjatakumi. Masaka iri berore Ìgũya dipurugue peokuma, gajirãre Ìgũ wãjatadeare Ìmumurã. I irirosũ, sugu Jesũre bñremugũ masaka Ìgũre wẽjẽkeremakũ, Jesũre bñremurĩre neõ piribi, ãmugasigue perebiri okari wãjatagukumi. Iri ãmugasigue perebiri okari wãjatari, i berore wãjatari irirosũ ããrã.

musã merãmarã Nicolaita wãikuri bumarã buerire irituyama. Iri buerire neõ piriduabema. Yu gapu irire neõ gããmebea. ¹⁶ Irasirirã musã ñerĩ iririre bujawereka! Musã gũnarĩre gorawayuka! Musã gorawayubirimakã ãgũ, gũñaña marĩro musã purogue waa, yaa disigue sareri majĩ opari majĩ merã musãrẽ wajamoãgura.

¹⁷ Musã gãmipũri oparã, Õãgũ deyomarĩgũ yure bũremurĩ buri marãre wererire òãrõ pẽka! Æsũ ãrĩmi Õãgũ deyomarĩgũ yure bũremurãre: “Ñerõ iridorerãnorẽ tarinũgãgũrẽ manã wãikuri ãmũgasima baarire sigura. Utãye boreriyedere sigura ãgũrẽ. I utãye maama wãirẽ yu gojatũdeaye ããrĩrokoa. Gajirã iri wãirẽ neõ masĩbirikuma. Iri utãyere ãigũ dita masĩgũkumi”, ãrĩmi. Irasirigu iri ããrĩpererire gojaka, yaarã Pẽrgamogue ããrĩrãrẽ! ãrĩmi yure.

Juan Tiatira marãre gojadea

¹⁸ Jesucristo irire ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemomi doja:

—Tiatira marã yure bũremurãre, ãgũsãrẽ yaare weregũdere ãsũ ãrĩ gojaka!

Yu, Marĩpu magũ ããrã. Yaa koye peame ãjũrĩ pũrã irirosũ gosea. Yaa guburi bronçe wãikuri kũme tũmudea irirosũ gosea. ¹⁹ Yu ããrĩpereri musã iririre masĩpeokõã. Musã yure marĩ, yure bũremurĩ, gajirãrẽ iritamurĩ, ñerõ tarikererã musã yure gũnaturarire masĩa. Neõgoraguere musã òãrõ iridero nemorõ dapagorare òãrõ irirã yãa.

²⁰ Musã òãrõ irikeremakũ, gajino musãrẽ ãsũ ãrĩ weregura. Jezabel wãikũgo: “Marĩpũyare werego ããrã”, ãrĩkatogo musã watopegue ããrĩmo. Musãrẽ igo ñerõ buemakũ pẽkererã, igore: “Gua merã ããrĩbirikõãka!” neõ ãrĩbea. Igo ãrĩkatori merã buego, yure moãboerãrẽ ñerõ gãmebirimakũ yãmo. Keori weadea puro baari pĩdeare ãgũsãrẽ baamakũ yãmo. ²¹ Irinũgue igore, igo ñerõ iririre bujawere, gorawayudoreadibu. Igo gapu neõ gorawayuduabemo. Igo ñerõ gãmebirarire neõ piriduabemo. ²² Irasirigu igore, igo merã ñerõ irinerãdere pũrĩrikũmakũ irigura. Igo merã ñerõ irideare ãgũsã bujawere, piribirimakũ, ãgũsãrẽ bũro ñerõ tarimakũ irigũkoa. ²³ Igo pũrãdere wejẽgura. Yu irasũ irimakũ ããrã, ããrĩpererã yure bũremurã: “ãgũ marĩ gũnarĩrẽ, marĩ haribejaridere masĩpeokõãmi”, ãrĩrãkuma. “ããrĩpereri marĩ iririkũrere ãã, keoro irigũkumi. Ñerõ irirãrẽ wajamoãgũkumi. Õãrõ irirã gapũre òãrõ irigũkumi”, ãrĩ masĩrãkuma. ²⁴ Surãyeri musã Tiatira marã igoya buerire, wãtẽa opu Satanãyama yayeridere gããmebea. Irasirigu yu musãrẽ gajino dorenemobirikoa. ²⁵ I ditare dorea musãrẽ. Yu buerire musã masĩdeare neõ meroãgã piribirikõãka! Yu musã puro aarimakũgũedere òãrõ irinĩkõãka!

²⁶ Yu musã purogue aarigũ, òãrĩrẽ irirãrẽ, yu dorerire irinĩrãrẽ i ãmu marãre dorerã ããrĩmakũ irigura. ²⁷ Yũpu yure, Opu sóoderosũta, yude musãrẽ, oparã sóogura. Irasirirã kũmegũ merã, sorori diari merã weadea sororire pãmutũrõsũ i ãmu marãre turaro merã dorerãkoa. Irasirirã musã dorerire neõ tarinũgãbirikuma. ²⁸ Yu gajidere ãsũ irigura. Neñũkamũ boyodiru òãrõ boyoro irirosũ ããrĩgũ, musãrẽ maama perebiri ãmu pĩgũkoa. ²⁹ Musã gãmipũri oparã, Õãgũ deyomarĩgũ yure bũremurĩ buri marãre wererire òãrõ pẽka! ãrĩ gojaka, yaarã Tiatirague ããrĩrãrẽ! ãrĩmi yure.

3

Juan Sardis marãre gojadea

¹ Jesucristo irire ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemomi doja:

—Sardis marā yure b̄uremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Y_u, Ōāgū deyomarīgū su moĵōma pere gaji moĵō peru p̄rēbejari turari* opāa. Irasū āārīmakū, su moĵōma pere gaji moĵō peru p̄rēbejarā neñukādere opāa. Āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā: “Marīpuyare ōārō yāma”, ārisūrā āārā. Irasū āārīkererā, boanerā irirosū, ĩgūyare neō koero iribea. ² Irasirirā ōārō pēmasīka! Musā ōārī iriri d̄uyarīgārē piriro marīrō ōārō irika! Irire iribirimakū, musā ōārī iriri pereakōārōkoa. Y_u, musā iririre ĩāa. Y_up_u ĩūrōguere ōārō iripeobea. ³ Y_up_uyare gajirā musārē buedeare gūñaka! Irireta dupaturi irituyaka doja! Musā ñerī iririre pirika! Irasū iribirimakū, gūñaña marīrō yajarimasū aarirōsū, gūñaña marīrō musārē wajamoāgū aarigūkoa.

⁴ Irasū āārīkeremakū, surāyeri musā watopere ñerō irirārē ĩākūĭbema. Marīpuyare irituyarā āārīsīā, ĩgūsāya surī guraritūmerā irirosū āārīma. Irasirirā ñerō iridea wajare opamerā, boreri surī sāñarā y_u merā waagore-narākuma. ⁵ Āārīpererā piriro marīrō Marīpuyare irirā irasūta surī ōārō boreri sāñarā y_u p̄ro āārīrākuma. Y_u merā perebiri okari opamurā wārē gojatūri p̄gūge ĩgūsā wārē gojatūdeare neō koebirikoa. Koeronorē irigū, Y_up_u, ĩgārē wereboerā ĩūrōguere: “Yaara āārīma”, ārīgūkoa. ⁶ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure b̄uremurī buri marārē wererire ōārō péka! ārī gojaka, yaara Sardigie āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Filadelfia marārē gojadea

⁷ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Filadelfia marā yure b̄uremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Y_u ñerī opabi, diayeta weregū āārā. Y_u, iripoeguemu op_u David dorederosū turari merā doregūkoa. Iri turaro merā doreri, sawire opari irirosū āārā. Irasirigu, y_u t̄pāmākū neō gajigū biamasīberosū, y_u iridore-makū kāmutamasiĭbemi. Y_u biamakūdere neō gajigū t̄pāmasīberosū, y_u iridorebirimakū irimasībemi. ⁸ Y_u āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā mérōgā turari opakereerā, yaa buerire ōārō irituyāa. Gajirā, musā yaara āārīrī waja musārē ñerō iridwakeremakū: “Jesūre masībea”, neō ārībea. Irasirigu y_u musārē su makāp̄ro t̄pānūmakū, neō sugū biamasīberosū, y_u musārē yaamarē iridoremakū, musārē kāmutamasiĭbemi. ⁹ Gajirā musā p̄ro āārīrā: “Gua judio masaka āārīsīā, Marīpuyarā āārā”, ārīkererā, ĩgūyarā āārībema. Ārīkatorimasā, wātēa op_u Satanārē b̄uremurī bumarā āārīma. Irasirigu ĩgūsārē musāya guburi p̄ro b̄uremurī merā ejamejājamakū irigura. Y_u irasirimakū ĩārā, y_u musārē maĭrīrē ĩamasīrākuma. ¹⁰ Y_u musārē: “Neō piriro marīrō yaare irika!” ārīdeare ōārō irirā yāa. Irasirigu, āārīpererā i ūmugue āārīrā iririkirire ĩābu, ĩgūsārē ñerō tarimakū irigū, musārē ōārō koregura.

¹¹ Mérō d̄uyāa, y_u i ūmugue dupaturi aariburo. Irasirirā yaare musā masīdeare neō kātibirikōāka! Piriro marīrō irire irinikōāka, musā wajataburire ēmarī, ārīrā! ¹² Ōārō yaare iritariwere, irire pirimerānorē Y_up_u p̄rogue āārīmakū irigura. ĩgūsā ĩgūya wiima borari āārīrōsū ĩgū p̄ro āārīnikōārākuma. Y_up_u wārē ĩgūsāguere gojagūkoa, ĩgūyarā āārīrīrē ĩmubu.

* 3:1 “ōāgū deyomarīgū su moĵōma pere gaji moĵō peru p̄rēbejari turari opagu āārīmi”, ārīrō: “ōāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagu āārīmi”, ārīduaro yāa. Iri p̄gūge “su moĵōma pere gaji moĵō peru p̄rēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

Īgūya makā wāidere gojagukoa. Īgūya makā, maama makā Jerusalén wāikua. Iri makā ūmugasigūe merā dijariri makā āārīrokoa. Yude Īgūsārē yu wāi, maama wāirē gojagukoa. ¹³ Mūsā gāmipūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure būremurī buri marārē wererire ōārō péka! āri gojaka, yaarā Filadelfi-ague āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Laodicea marārē gojadea

¹⁴ Jesucristo irire āri odo, āsū ārīnemomi doja:

—Laodicea marārē yure būremurārē, Īgūsārē yaare weregudere āsū āri gojaka!

Yu ārīrōsūta irigu āārā. Irasirigu diayeta weregu, Yurūya kerere ke-oro weregu āārā. Yurū, yu merā āārīpereri i ūmumarē iridi āārīmi. ¹⁵ Yu āārīpereri mūsā iririre masīpeokōāa. Mūsā yure būremumerā, ōārō būremurā āārībea. Mērōgā yure būremurī opāa. Irasirigu yu mūsārē irasū āārīnemobirimakū gāāmea. ¹⁶ Yu, mūsā mērōgā būremurī oparire doogorāa. Irasirigu gajino űerīrē dokabēoduagu irirosū mūsārē bēoduagu āārā. ¹⁷ Yu mūsārē irasū iridūakeremakū, mūsā gapu āsū āri wereniā: “Wāri opāa”, ārā. “Āārīpereri ōārō waāa, āārīpereri guā gāāmerīrē opakōāa”, ārā. Irasū ārīkererā, yu iūrō neō gajino opamerā, boporā, surī marīrā, koye iāmerā irirosū āārā. Mūsā būremurī opamerā āārīrīrē masībea. ¹⁸ Irasirigu mūsārē: “Wāri oparā āārā”, āri pénarārē āsū āri weregura. Oro peamegue soe āmuadea yu oparire wajarika, wāri opamurā! Iri ōārī oro oparā irirosū āārīrā, yure ōārō būremurī oparākoa. Surī boreri yu oparidere wajarika, surī marīrō āārībukoā, ārīrā! Mūsā irire sānarā irirosū āārīrā, mūsā űerī iri-deare pirirā, guyasīrīrō marīrō āārīrākoa. Irasū āārīmakū, koye piuri kūdere wajarika, ōārō iāmurā. Mūsā irire piuanerā irirosū āārīrā, Marīpūyare ōārō iāmasīrākoa.

¹⁹ Mūsārē āārīpererā yu māīrārē űerīrē irinembirikōāburo, ārīgū, pūrīrō páro irirosū werea. Irasirirā yaare būro gāāmeka! Mūsā űerī iri-deare būjawere, irire pirika! ²⁰ Ōārō péka! Yu mūsā merā āārīduagu, sugū makāpuro ejanūgā oenīgū irirosū āārā. Sugū yure pégu, ōārō merā makāpuro tūpāsōogu irirosū āārīmi. Irasirigu yu Īgū merā ōārō usuyanīkōāgukoā. Īgūde yu merā usuyanīgukumi. ²¹ Ōārīrē iritariwererānorē yu doaro turogue doamakū irīgura, yu merā doreburo, ārīgū. Yu ōārīrē iritariwere, Yurū merā Opū doarogue doarosū, yude ōārīrē irirārē iroque doamakū irīgura. ²² Mūsā gāmipūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure būremurī buri marārē wererire ōārō péka! āri gojaka, yaarā Laodiceague āārīrārē! ārīmi Jesucristo yure.

4

Juan ūmugasigūe Marīpūre būremurārē iādea

¹ Pūgu ūmugasigūe iāmu, tūpādea makāpurore iābu. Puridiru turaro būsuro irirosū werenīpurogidi dupaturi turaro werenīrī būsurore pébu. Āsū yure ārīmi:

—Ōogue mūrīrika! Pūngue yu waamakū iriburire mūrē Īmugura. Yu ārīderosūta waarokoa, ārīmi.

² Īgū irasū āri wereadero pūgu, mata Ōāgū deyomarīgū Īgū turari merā yure ūmugasigūe āīmūrīāmi. Iroque mūrījagu, sugū Opū doarogue doagure iābu.

³ Īgū, jaspe, cornalina wāikuri yeri ātāyeri goserosū ōārō gosēsirigu āārīmi.

Ōārō gosesiriri bero, esmeralda wāikuriye irirosū gosesiri bero dekogue doami. ⁴ Īgū doaro turore su bero veinticuatro oparā doari āārīrī berore iābu. Iri doariguere veinticuatro gora oparā murā doama. Boreri suri sāñama. Īgūsā peyari beroride oro berorī āārībú. ⁵ Opū doarogue merā bupu miā, buro pámi. Iro doaro diaye su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari sīāgori yuku āārībú. Iri yukukuta, Ōāgū deyomarīgū turari keori āārībú. ⁶ Gajī iro doaro diaye dia wádiya diumajī gosesirirosū āārībú. Ōārō deko saridiya irirosū āārībú.

Iro doaro puro gajirā wapikurā okarā āārīmá. Īgūsāya diapure, Īgūsāya purapurire wári koye opama. ⁷ Yu iāpuroridi, eōkaye irirosū deyogu āārīmí. Īgū purumu, weku irirosū deyogu āārīmí. Īgū purumu, masakū irirosū diapukugu āārīmí. Īgūsā urerā purumu, gapáu Īgū kēdupari sēēgū irirosū deyomi. ⁸ Īgūsā wapikurāgueta su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejari kēdupari oparā āārīmá. Īgūsāya kēdupari pe gapuguetā wári koye opabu. Ūmuriku, ñamiriku bayama. Āsū ārī bayama:

“Ōāgū, ōāgū, ōāgū Marīpu āārīpererā nemorō turagu, marī Opū āārīmí.”*

Īgū neōgoragueta āārīsiadi āārīmí.

Dapagoradere irasūta āārīnīkōāmi.

Puruguedere irasūta āārīnīkōāgukumi”, ārī bayanama.

⁹ Irasū bayarā, Marīpu turarire bayarā irima. Īgūrē āārīpererinurī āārīnīgūrē: “Buro usuyāa mu merā”, ārī buremurā irima. ¹⁰ Īgūsā irasū baya buremumakū iārā, veinticuatro oparā murā, Īgū doarogue doagu diaye ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē buremuma. Īgū āārīpererinurī āārīnīgū āārīmí. Irasū buremurā, Īgūsā peyari berorire Īgū diaye meépeo, āsū ārīma:

¹¹ “Mu, gua Opū turatarigu, ōātarigu āārā. Gua buremugū āārīkōāgūta yāa.

Murē irasūta buremunīkōārō gāāmea. Āārīpererire iridi āārā. Mu gāāmerōsūta i āārīpererire iribu”, ārīma Marīpure.

5

Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū su papera tūrūrē kuraburi

¹ Marīpure Opū doarogue doagure Īgūya diayema mojō gapū papera tūrūrē opagure iābu. Iri tūrū, pe gapū gojadea tūrū, su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarigora ōārō wītābiadea tūrū āārībú. ² Marīpure wereboegu turagudere iābu. Īgū buro busuro merā āsū ārī sērēñami:

—¿Noā āārīrī, gajirā nemorō ōāgū i papera tūrū wītābiadeare kurabu? ārīmí.

³ Ūmagasigue, i nikūgue, i nikū poeka boanerā āārīrōguedere neō sugū iri tūrūrē kura, iri tūrūma gojadeare iāgū mámi. ⁴ Irasirigu iri tūrūrē kurabure Īgūsā bokabirimakū iāgū, yu buro orebu. ⁵ Yu irasū oremakū iāgū, sugū, oparā murā watopemu āsū ārīmí yure:

—Iropatā oreka! Iripoeguemu opū David parāmi āārīturiagu iri tūrūrē su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarigora wītābiadeare kuramasīmi. Īgū Judāya buma, eōkaye irirosū turatarigu āārīmí. Īgūrē iāturirārē tarinugādi āārīmí, ārī weremí yure.

⁶ Īgū irasū ārīmakū pégu, Opū doarogue doagu diaye Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū nīmakū iābu. Īgū wapikurā okarā, oparā murā watopegue ními. Oveja majīgū wējēsūdi dupaturi okagu irirosū deyogu āārīmí. Su

* 4:8 Is 6.2-3

mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari kúsari, irikuta koyedere opami. Iri kúsari, koye: Ōāgū deyomarīgū turari, Īgū masīpeori keori āārā. Marīpu, Ōāgū deyomarīgūrē āārīperero i nikūguere iriudi āārīmi. ⁷ Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū, Opu doaro pūrogu e jagu, iro doagure Īgūya diayema mojō gapu opadea tūrūrē āāmi. ⁸ Īgū irire āimaku ĩārā, wapikurā okarā, veinticuatro oparā marāde Īgū oveja majīgū irirosū āārīgū diaye Īgūsāya űadukupuri merā ejamejā, Īgūrē bremuma. Īgūsāku arpa wāikuri buaputērērē, oro merā iridea paridere opama. Iri pari sūrōrī uturiripari dita āārībū. Iri sūrōrī Marīpuyarā Īgūrē sērēdeā āārībū. ⁹ Irasū Īgūrē bremurā, maama bayarire āsū ārī bayapeoma:

Mu wējēsūdi āārā. Boagu, mūya dí béori merā masaka űērī iridea wajare wajaribosabu, Īgūsā Marīpuyarā āārīburo, ārīgū. Āārīpereri buri marārē, Īgūsā ya werenīrārē, āārīpererogue āārīpereri nikū marārē Īgūsā űerō iridea wajare wajaribosabu. Irasirigu iri tūrūrē āi, wītābiadeare kuramasā.

¹⁰ Marīpuyarārē: oparā, paia masakaya āārīburi Īgūrē sērēbosarā āārīmakū iribu, Īgū dorerire iriburo, ārīgū. Irasirirā i űmu āārīpererogue āārīrārē dorerākuma, ārīma.*

¹¹ Pūru űmugasigue ĩāmu, Marīpūre wereboerā wārā werenīmakū pébu. Opu doaro, irasū āārīmakū wapikurā okarā, veinticuatro oparā marā turo nígoroama. Īgūsārē keo bokatūña marībū. ¹² Turaro merā āsū ārī bayapeoma: Oveja majīgū, Īgūsā wējēdi, dupaturi okagu, ōātarigu āārīmi. Irasirirā Īgūrē: “Āārīpererārē doregu, āārīpererire opagu, masīpeogu, turatarigu, marī gopeyari merā bremugū, gosesiriri merā deyogu, ōātarigu āārīmi”, ārī, űsuyari sīburo, ārīma.*

¹³ Pūru gajirā bayapeomakū pébu. Īgūsā āārīpererā Marīpu irinerā āārīmā: űmugasigue āārīrā, i nikūgue āārīrā, i nikū poeka boanerā āārīrōgue āārīrā, dia wādiyague āārīrā āārīmā. Āārīperero i űmuguerē āārīrā āārīmā. Āsū ārī bayapeoma:

Opu doarogue doagure: “Ōātarigu, marī gopeyari merā bremugū, gosesiriri merā deyogu, turatarigu āārīmi”, ārī bremuburo.

Irasū āārīmakū, oveja majīgū irirosū āārīgūdere irasūta piriro marīrō āārīpererinerū bremuburo, ārīma.

¹⁴ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, wapikurā okarā: “Irasūta ārīburo”, ārīma. Irasirirā veinticuatro oparā marā űadukupuri merā ejamejā, Īgūrē āārīnīgūrē āārīpererinerū űsuyari sīma.

6

Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū papera tūrū wītābiadeare kurawāgādea

¹ Pūru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū papera tūrū Īgū āidea tūrū wītābiapūroriderore kuramakū ĩābu. Īgū kuradero pūru, sugū, wapikurā okarā watopemu yare: “Īāgū aarika!” ārīmakū pébu. Irasū ārīgū, bupu buro būsurosū werenīmi.

² Īgū irasū ārādero pūru, caballu boregure ĩābu. Īgū weka peyagu sīrīturore opami. Marīpu Īgūrē opu peyari berore sīmi. Irasirigu Īgūrē ĩaturirārē gāmekēā tarinugāgū āārīsā, dupaturi gāmekēā tarinugāgū waami doja.

* 5:10 Ex 19.6; Ap 1.6; 20.6   * 5:12 Jn 1.29; 1 Co 5.7

3 Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yure: “Īāgū aarika!” āārimakū pébu. 4 Īgū irasū āādero puru, gajigu caballu diiagu wirimi. Marīpu īgū weka peyagure turarire sīmi. Iri turari merā i ūmugue āārīrārē īgūsā basi siñajārī opanemobirimakū irimi. Wāri majī sareri majīrē īgūrē sīmi. Irasirigu īgūsārē gāmewējēmakū irimi.

5 Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yure: “Īāgū aarika!” āārimakū pébu doja. Īgū irasū āādero puru, gajigu caballu nīgūrē iābu. Īgū weka peyagu nukūrī keorore opami. 6 Puru wapikurā okarā watopegue sugu āsū ārī werenīmakū pébu:

—Baari pereakōārokoka. Irasirirā masaka trigo yerire su kilota, sunu moārī waja merā wajarirākuma. Sunu moārī waja merā cebada yeridere ure kilota wajarirākuma. Hye, igui deko* gapure peremakū iribirikōāburo, ārīmi.

7 Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami. Īgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yure: “Īāgū aarika!” āārimakū pébu. 8 Īgū irasū āārimakū pégu, diiaweya borewijigu caballure iābu. Īgū weka peyagu masakare boamakū irigu āārīsā: “Boari” wāikumi. Īgū puru gajigu “Boanerā āārīrō” wāikugu aarimi. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū īgūsā pērārē āārīperero i nikūguere surāyeri masakare wējēdoremi. Gāmewējērī merā, uaboari merā, pūrīkuri merā, waimurā makānū marā guarā merā, surāyeri masakare wējēburire pīmi. Āārīpererā masaka wapikuri buri dukawa, keomakū, su bumarā keoropa āārīrārē wējēdoremi.

9 Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, Marīpure sīdea soepeoro doka, Jesucristore buremurā wējēsūnerāya wujupūrārīrē iābu. Īgūsā īgūya kerere weredeja waja, irasū āārimakū īgūyare piribiridea waja wējēsūnerā āārīmā. 10 Īgūsā turaro merā Marīpure āsū ārīma:

—Gua Opu, mu ōātarigu, nērī marīgū āārā. Mu: “Āsū irigura”, ārīdeare diayeta irigu āārā. ¿Naāsū āārimakū i ūmu marārē wajamoāgukuri, īgūsā guare wējēdeja waja? ārīma.

11 Puru īgūsārē boreri surī, yoarire sīmi. Āsū ārīmi:

—Siñajāka dapa! Gajirā mūsāyarā Jesucristore buremurā īgūya kere wereri waja mūsā irirosū wējēsūrākuma. Īgūsārē wējēpeoburo mērō dāyāa, ārīmi.

12 Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kuramakū iābu doja. Irore kuramakū, nikū buro nīomebu. Abe ūmumu goero nīgū waami. Kó surīro nīrō sānarō irirosū deyogu waami. Abe nāmimu goero diiagu, dī irirosū deyōgō waami. 13 Neñukāde ūmugasigie āārānerā, nikūgue yuridijakōāma. Yukubu dukare mirū buro wējāpu bura dijurosū yuridijama. 14 Irasiriro papera pūrē tūrābéo dedeurosū, ūmugasi dederiakōābu. Āārīpereri ūtāyuku, nūgārīde gajirogue waabu. 15 Irasū waamakū iārā, i ūmu marā oparā ūtāyukuma goberigie, ūtāyeri watopegue durirā waama.

* 6:6 Masaka olivo wāikudima duka aceitunas wāikuri dukare bipirā, uye opakuma īgūsā baaburire. Iguida dukare kurabipirā, igui deko opakuma īgūsā iirīburire. Irasirigu sugu wapikurā okarā watopeguemu: “uye, igui deko gapure peremakū iribirikōāburo”, ārīgū: “Olivo wāikuri yuku, iguidarire poyanorēbirikōāburo”, ārī werenīmi.

Gajirā: surara oparā, wári doebiri oparā, turari merā dorerā, āārīpererā moārīmasā, moārīmasā āārīmerāde irogueta duriadima. ¹⁶ Irasū durirā, ūtāyukure, ūtāyeridere āsū ārādima:

—Gua weka yuridijarikōāka! Kāmutaka, Opū doarogue doagu guare bokabirikōāburo. Kāmutaka, oveja majīgū irirosū āārīgū guare buro wajamoābirikōāburo. ¹⁷ Īgū guare wajamoārīnu ejasiāa. ¿Noā bokatūbukuri ire? ārī gaguinīma.

7

Israel bumarāya diapuserorire Marīpū wāi tuusūnerāyare weredeā

¹ Pūru wapikurā Marīpūre wereboerāre īābu. Sugū norte gapū, gajigu sur gapū, gajigu abe mūrīriro gapū, gajigu abe űajārō gapū nīma, mirū wējāpubirimakū irimurā. Irasiriro i nikūgue, dia wādiyaguedere neō mirū wējāpubiribu. Neō sugū yukure mirū wējāpubiribu. ² Īgūsā i nikūrē, dia wādiyadere poyanorēdoresūnerā āārīmā. Pūru gajigu Marīpūre wereboegure īābu doja. Īgū abe mūrīriro gapū aarimī. Marīpū okanīgūya wāi tuuyariñerē opami. Gajirā Marīpūre wereboerā wapikurāre turaro merā āsū ārī werenīmi:

³ —I nikū, dia wādiya, yukure poyanorēbirikōāka dapa! Marī Opūre moāboerāre Īgūsāya diapuserorire Īgū wāi tuuadero pūru, irire poyanorēka! ārīmi.

⁴ Pūru Īgū werenīmakū pébu. Āsū ārīmi: “Ciento cuarenta y cuatro mil masaka Israel parāmerā āārīturiari buri marā Īgūsāya diapuserorire Marīpū wāi tuusūnerā āārīmā”, ārīmi. ⁵ Īgūsā āārīnerā āārīmā: Judāya bumarā doce mil, Rubēya bumarā doce mil, Gadya bumarā doce mil, ⁶ Aserya bumarā doce mil, Neftaliya bumarā doce mil, Manasēya bumarā doce mil, ⁷ Simeōya bumarā doce mil, Levīya bumarā doce mil, Isacarya bumarā doce mil, ⁸ Zabulōya bumarā doce mil, Josēya bumarā doce mil, Benjamīya bumarā doce mil āārīnerā āārīmā.

Wārā suri boreri sāñarāyare weredeā

⁹ Pūru wārā masakare īābu. Surāyeri āārīpereri buri marā, Īgūsā ya werenīrā, āārīpererogue āārīpereri nikū marā āārīmā. Īgūsā, Marīpū, Opū doarogue doagu diaye, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū diaye nīma. Īgūsārē keo bokatūña marību. Surī borerire sāñama. Muji pūrīrē opama. ¹⁰ Īgūsā āārīpererā turaro merā āsū ārī gaguinīma:

Marīpū marīrē taugu āārīmi. Īgū, Opū doarogue doagu āārīmi. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūde marīrē taugu āārīmi, ārīma.

¹¹ Āārīpererā Marīpūre wereboerā Opū doaro turo, irasū āārīmakū oparā mūrā, wapikurā okarā turo nígoroama. Marīpūre iroguē doagure būremurā, Īgū diaye űadukūpuri merā ejamejā, Īgūsāya diapurire yebague moomejāma.

¹² Āsū ārīma:

Marī Opūre: “Ōātariḡu, gosesiriri merā deyogu, masīpeogu āārā, gua mu merā usuyāa”, ārī, usuyari sīrā!

“Mu, gua gopeyari merā būremugū, turatarīḡu, āārīpererārē doreḡu āārā”, ārīrā Īḡurē!

Āārīpererinurī irasū ārīnīrā! Irasirirā: “Irasūta ārīburo”, ārī būremuma Īgūrē.

¹³ Puru sugu, oparā murā watopemu yare sērēñami:

—¿Ñeémarāno āārīrī īisā surī boreri sāñarā? ¿Noógue aarayuri? ārīmi.

¹⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, yu gapu Īgūrē yujubu:

—Yu opu, mu masīkoa, ārību.

Yu irasū ārīmakū pégu, āsū ārīmi:

—I ūmu marā būro ñerō tariripoere Īgūsāde ñerō tarima. Īgūsā Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūya dí béori merā Īgūsāya surīre koe, boreri surī waamakū irinerā irirosū āārīma. Irasū āārīrā, Jesucristore Īgūsārē boa-bosa, Īgūya dí béodire būremusīā, Marīpu ĩūrōrē ñerīrē opamerā āārīma.

¹⁵ Irasirirā, Marīpu, Opu doarogue doagu diaye nīma, Īgū gāāmerōsū irimurā. Ūmurīku, ñamirīku Īgūya wii ūmugasīma wiigue Īgūrē būremuma. Īgū, Īgūsā merā irasū āārīnīkōāmi Īgūsārē koregu. ¹⁶ Irasirirā neō dupaturi ūaboanemobirikuma. Neō ñemesibusūnemobirikuma. Neō abe ūmumu Īgūsārē būro asinemobirikumi. Gaji asiri Īgūsārē neō ñerō tarimakū irinemobirikoa.

¹⁷ Oveja majīgū irirosū āārīgū, Īgū doarogue doagu diaye nīgū, ovejare korerimasū irirosū Īgūsārē koregukumi. Perebiri okari sīrī deko* wiriri gobegue āiagukumi. Irasirirā ūsuyari merā āārīnīkōārākuma. Marīpu āārīpereri Īgūsā kódeko wiririre niūgukumi. Irasirirā neō dupaturi būjowereri merā āārībīrikuma.

8

Papera tūrūrē wītābiatūnudea, sārōrī soemudiru oro merā irideare werede

¹ Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari papera tūrūrē wītābiadeare kura odoadero puru, iri tūrūrē wītābiatūnuderore kurami. Irore kuramakū, āārīperero ūmugasīgue gajino neō būsubiriakōābu. Su hora deko irasū waabu. ² Puru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerārē Īgū puro nīmakū ĩābu. Īgūsākure puririduparure sīmi. ³ Puru gajigu Marīpure wereboegu sārōrī soemudiru oro merā iridirure opagu, Marīpure sīdea soepeoro purogue waa ejanugājami. Īgū irogu nīmakū, wáro sārōrīrē sīma. Iri sārōrī, āārīpererā Marīpureyārā Īgūrē sērēde merā morē soemuburi āārībū. Irasirigu, Marīpu, Opu doarogue doagu diaye, oro merā iridea soepeorogue irire soemumi. ⁴ Iri sārōrī, soepeoro weka poósiri peo soemumakū, Marīpu purogue ĩmīkū, Īgūyārā Īgūrē sērēde merā murīākōābu. ⁵ Puru Marīpure wereboegu i soepeoroma peamerē Īgū soemudirugue āi poósā odo, i nikūgue poóméedijukōāmi. Īgū irasū poóméedijumakūta, bupu miā, būro pámi. Irasū āārīmakū, nīkūde ñomebu.

Marīpure wereboerā puririduparure puridea

⁶ Puru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparure āmurā irima.

* **7:17** San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, Īgūsārē okari sīgū āārā. Yure būremugū boadigue āārīkeregu, okagukumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yupu purogue waari maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigu, Īgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yupu purogue waarākuma, ārīmi. Irasirigu Jesús deko wiriri gobema perebiri okarire sīrī deko irirosū āārīmi. Īgū merā Īgūrē būremurā Īgū Pagu puro i perebiri okarire opamurā āārīma.

⁷ Āārīp̄r̄oriḡu Marīp̄ure wereboeḡu Īḡuyarure purimi. Īḡu puriadero p̄ru, deko yeri ȳsari yeri peame merā, dī merā morērī yeri nikūgue yurib̄u. Iri yeri yurimakāta, i nikū ūjūākōāb̄u. I nikū deko ejaburogora ājūtūnub̄u. Yukude, tā yasaride iropata ūjūb̄u.

⁸ P̄ru gajiḡu Marīp̄ure wereboeḡu Īḡuyarure purimi doja. Īḡu purimak̄u, wādī ūtāū irirosū deyodi, peame merā ūjūnīdi, dia wādiyague mirūa dijab̄u. Irasiriro i nikū ūjūaderopata wādiyama deko, dī poyakōāb̄u. ⁹ Irasirirā āārīpererā wādiya marā ūre bu dukawamakā, su humarā boakōāma. Dooriduparu wādiyague āārīrīde, iropata ūjūb̄u.

¹⁰ Pērā Marīp̄ure wereboerā Īḡūsāya puririduparu puriadero p̄ru, gajiḡu Marīp̄ure wereboeḡu Īḡuyarure purimi doja. Īḡu purimakū, wāḡu neñukāmu sīāgori turu ājūrī irirosū deyoḡu ājū, matādi nikūguere dijijami. Īḡu diariguere, deko wiriri goberiguere deko ejaburogora meēmejāmi. ¹¹ Īḡu: “Sūīḡu” wāik̄ami. Deko Īḡu meēmejādero ejatuario sārī deko waab̄u. Irasū waadero p̄ru, iri dekore iirirā, wārā masaka boama.

¹² Ūrerā Marīp̄ure wereboerā Īḡūsāya puririduparu puriadero p̄ru, gajiḡu Marīp̄ure wereboeḡu Īḡuyarure purimi doja. Īḡu purimakū, abe ūm̄um̄u, ñamim̄ude deko ejaburogora poyanorēma. Neñukāde iropata poyanorēma. Irasiriḡu abe, ūmarē wapik̄ari horagora neō boyobirimi. Ñamidere wapik̄ari horagora abe ñamim̄u, neñukā neō boyobirima.

¹³ P̄ru ūmarōgue Īamugā, gapān wāwāgāgārē Īāb̄u. Īḡu turaro merā āsū ārī werenimākū pébu:

—Ayó! Ayó! Ayó! Gajirā ūrerā Marīp̄ure wereboerā Īḡūsāya puririduparure puribema dapa. Īḡūsā irire puriadero p̄ru, ñetariro waarokoa i nikūgue āārīrārē, ārīmi.

9

¹ P̄ru wapik̄arā Marīp̄ure wereboerā Īḡūsāya puririduparu puriadero p̄ru, gajiḡu Marīp̄ure wereboeḡu Īḡuyarure purimi doja. Īḡu purimakū, neñukāmu irirosū deyoḡu ūm̄ugasiḡue āārādi i nikūgue yuriadire Īāb̄u. Buro ūkūārī gobema sawire Īḡurē sīma. ² Īḡu iri gobere tūpāmakū, wārī peamema ĩmikā wirib̄u. Iri ĩmikā abe ūm̄um̄urē tuúbiatob̄u. Irasiriro ūmarōgue naítīārō waab̄u. ³ Poreroa, ĩmikā watopegue āārānerā, i nikūgue wādijarima. Korebaba irirosū toarā āārīmā. ⁴ Marīp̄u Īḡūsārē táre, yukure, gajī otedearo poyanorēdorebirimi. “Īḡūsāya diapuserorire ȳ wāi tuuña marīrāno ditare ñerō tarimakū irirākoa”, ārīmi. ⁵ Īḡūsārē toawējēdorebirimi. Su mojōmarā abegora Īḡūsārē buro pūrīmakū iridoremi. Irasirirā korebaba toari pūrīrōsū Īḡūsārē pūrīmakū irima.

⁶ Īḡūsārē pūrīripoere masaka buro boad̄uadima. Īḡūsā boad̄uakeremakū, boamasīña marību.

⁷ Poreroa, caballua gāmekēāburi dupiyuro āmu odoanerā irirosū deyoma. Īḡūsāya dipure oparā peyari berorī, oro merā iridea berorī irirosū dey-orire peyama. Īḡūsāya diapuri masakaya diapu irirosū deyob̄u. ⁸ Īḡūsāya poari, nomeya poañapu irirosū āārīb̄u. Īḡūsāya guika, ēōkayea guika irirosū āārīb̄u. ⁹ Īḡūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmūtari surīro sāñanerā irirosū āārīmā. Īḡūsā wāmakū, Īḡūsāya kēdupari buro bus̄ubu. Wārā caballua tūrūrīduparure Īḡūsā gāmewējērōgue mumurō merā tāāwāgārā irirosū bus̄ubu.

¹⁰ Korebaba irirosū Īgūsāya pore merā toarā, masakare su mojómarā abegora pūrīmakū irima. ¹¹ Poreroa opu, buro ukūārī gobe opu āārīmi. Īgū Marīpure wereboegu āārīdi āārādīmi. Hebreo ya merā “Abadón” wāīkumi. Griego ya merā “Apolión” wāīkumi. “Apolión”, ārīrō: “Ñerō poyanorērīmasū”, ārīduaro yāa.

¹² Poreroa masakare ñerō pūrīmakū iriadero puḥu, ñerō taripuroridea pereakōābū. Iri puḥu, pero ñerō tariri duyāa dapa.

¹³ Puḥu su mojómarā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparu puriadero puḥu, gajigu Marīpure wereboegu Īgūyarure purimi doja. Īgū purimakū, sugu werenīmakū pēbu. Marīpu iūrō Īgūsā Īgūrē sidea soepeoro, oro merā iridea soepeorogue Īgū werenīrī busubū. Iri soepeoroma wapikuri kūsari watopegue Īgū werenīrī busubū. ¹⁴ Irasū werenīgū, puriduru puriadiere āsū ārīmi:

—Wapikurā Marīpure wereboerā āārādinerārē wiuka! Īgūsā dia wádiya Eufrates wāīkūdiyague suadobosūnerā āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasū ārīmakū pégu, Marīpure wereboegu Īgūsā wapikurārē wiumi, wārā masakare wējēmurārē. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “I hora, inu, űi abe, i bojori āārīmakū, wiusūrākuma”, ārīderosūta keoro waabū. Irasirirā āārīpererā i nikūgue masakare ure bu dukawamakū, su bumarārē wējērā waama. ¹⁶ Īgūsā merā wārā surara caballua weka peyarā āārīmā. “Īgūsā āārīpererā doscientos millones surara āārīma”, ārīrīrē pēbu.

¹⁷ Yu kērōsūgue caballua, Īgūsā weka peyarādere iābū. Āsū deyoma: Īgūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmūtari surīro sāñanerā āārīmā. Iri kāmūtari surī, diiari, yasari, boreri surī deyobū. Irasiriro peame ājūrī, űtāye jacinto wāīkuriye, azufre wāīkuri poga irirosū deyori āārībū. Caballuaya dipu ēōkayea dipu irirosū deyobū. Īgūsāya disirigue peame, űmikā, azufre wāīkuri poga ājūrī űmikāde wiribū. ¹⁸ Irasirirā caballua Īgūsāya disi wiriri: peame, űmikā, azufre ājūrī merā āārīpererā masakare ure bu dukawamakū su bumarārē wējēma. ¹⁹ Īgūsāya disi wiriri merā, Īgūsāya pore merā wējēma. Īgūsāya pore yuwari, āña dipu irirosū deyobū. Iri merā masakare kāmítuma.

²⁰ Gajirā masaka peame, űmikā, azufre ājūrī merā boamerā gapu irire waamakū iākererā, Īgūsā ñerō iririre neō piribirima. Wātēārē buremurīrē neō piribirima. Īgūsā buremurīrē keori weadea: oro, plata, bronze, űtāyeri, yuku merā irideare buremurīrē neō piribirima. Iri keori weadea neō iābiri, neō pēbiri, neō naabiri āārīkeremakū, Īgūsā irire soebuima. ²¹ Irasū āārīmakū, Īgūsā masakare wējēdeare, Īgūsā yéa āārīrā irideare, Īgūsā kōābiradeare, Īgūsā yajadeadere neō bujawerebirima. Iri āārīpererire neō piribirima.

10

Marīpure wereboegu papera tūrūgārē opadea

¹ Puḥu gajigu turagu Marīpure wereboegu űmugasigie merā űmikāyebo dekogue dijarimakū iābū. Īgūya dipuru wekare buida āārībū. Īgūya diapu abe űmumu irirosū gosesiribū. Īgūya ñigārī peame irirosū gosebū. ² Īgūya mojógue papera pū kuradea tūrūgārē opami. Īgūya diayema gubu merā dia wádiyague tāpīmi, kúgapuma gubu merā nikūgue tāpīmi. ³ Irogue nīgū, turaro ēōkaye gaguinīrōsū gaguinīmi. Īgū irasū gaguinīmakū, su mojóma pere gaji mojó peru

pērēbejarā bupua wereníma. ⁴ Īgūsā wereniádero p̄r̄u, Īgūsā wereniádeare gojanuḡābu. Ȳu gojanuḡāmakū, sugu ūmuḡasigüe āārīḡú yare āsū ārī weremi: —Bupua wereniádeare gajirārē werebirikōāka! Irire gojabirikōāka! ārīmi.

⁵ P̄r̄u ȳu wádiyague, nikūgue nímakū ĩadi, Īḡūya diayema mojōrē ūmuḡasigüe soemumi. ⁶ Irasū soemugā, Marīp̄u okanīḡū, ūmuḡasi, i nikū, dia wádiya āārīpererā irogue āārīrārē iridi wāi merā wāiḡe, āsū ārīmi:

—I ūmuḡa p̄reakōāa. Iropata āārā. ⁷ Su mojóma pere gaji mojó suru pērēbejarā Marīp̄ure wereboerā Īḡūsāya puririduparure purisíama. Gajigu Īḡūyarure purimakū, Marīp̄u Īḡū: “Āsū iriḡura”, ārīdeare, iripoegue marā masībirideare iriyuwarikuḡakumi. Irasiriro iri, Īḡūrē moāboerārē, Īḡūya kerere weredupiyunerārē Īḡū: “Āsū iriḡura”, ārīdea keoro waarokoa, ārīmi.

⁸ Īḡū irasū ārādero p̄r̄u, ūmuḡasigüe āārīḡú yare werenídi, dupaturi āsū ārī wereními:

—Sī Marīp̄ure wereboeḡu, wádiyague, nikūgue níḡu p̄rogue waaka! Īḡūya mojógue papera pū kuradea tūrūḡārē opami. Iri pūḡārē āika! ārīmi. ⁹ Īḡū irasū ārīmakū p̄ḡu, Īḡū p̄rogue waabu. Īḡūrē ȳu papera pūḡārē sērēmakū p̄ḡu, āsū ārī ȳuḡumi yare:

—Āi, baaka! M̄u baamakū, mume irirosū oārō misōrokoa. M̄ya paru gap̄u, p̄r̄u buro sūirokoa, ārīmi.

¹⁰ Īḡū irasū ārīmakū p̄ḡu, iri pūḡārē Īḡūrē āi, baabu. Ȳu baamakū, mume irirosū misōbu. Baa odoadero p̄r̄u, yaa paruguese sūirō p̄ñabu. ¹¹ P̄r̄u āsū ārīmi yare:

—Dupaturi wári buri marārē, wári nikū marārē, Īḡūsā ya werenírārē, Īḡūsā oparādere Marīp̄u Īḡūsārē: “Āsū iriḡura”, ārīdeare wereḡu waaka! ārīmi.

11

Pērā Marīp̄uyare wererimasā weredeā

¹ P̄r̄u Marīp̄u yare keodi, tuadi irirosū deyodire sīmi. Sī odo, yare āsū ārīmi: —ḡu merā yaa wiire keogu waaka! Iri wiimarē ȳu ĩūrō Īḡūsā yare sīdea soepeerodere keoka! Iri wiiguere masakare yare būremurādere: “¿Níisāku āārīrī?” ārī keoka! ² Iri wii t̄roma gap̄ure keobirikōāka! Iri gajiro marā masakare wiadea nikū āārā. Īḡūsā cuarenta y dos abegora yaa makārē* poyanorēgorenarākuma. ³ Irasirigu yaare weremurārē pērā iriugura. Yoaripoe mil doscientos sesenta narīgora yaare wererākuma. Īḡūsā bujawereri ĩmurā, kō suri sāñanerā āārīrākuma, ārīmi.

⁴ Īḡūsā pērā Marīp̄uyare weremurā, pegu olivo wāikari yuku, irasū āārīmakū pegu sīāgori yuku irirosū āārīma. Marīp̄u i nikū Op̄u ĩūrō níma.

⁵ Īḡūsārē ĩaturirā Īḡūsārē ñerō iriduamakū, Īḡūsāya disigüe peame ājūrī pūrā wiriri merā Īḡūsārē soe wējēpeokōārākuma. Irasirirā āārīpererā Īḡūsārē ñerō iriduārārē iri merā boamakū irirākuma. ⁶ Īḡūsā Marīp̄uyare wererimūrē deko merēdorebirimakū merēbirikoa. Irasū āārīmakū dekore dí poyadoremakū dí poyarokoa. I nikū āārīpererogue āārīrārē āārīpereri gajirosūperi ñerō taridorerākuma. Īḡūsā iriduaro p̄a ñerō tarimakū irirākuma.

⁷ Marīp̄uyare were odomakū, buro ākūārī gobegue āārīḡú, ñegū gajirosū deyogu wiriḡukumi, Īḡūsā pērā merā ḡamekēabu. Īḡūsārē ḡamekēā, Īḡūsārē tarinugā, wējēkōāḡukumi. ⁸ Īḡūsārē wējēadero p̄r̄u, Īḡūsāya dupuri dari

* 11:2 Marīp̄uya makā, Jerusal'eta āārā.

wári makāma maague oyarokoa. Iri makā, marī Opāre Jesucristore ĩgūsā curusague pábiatú wējēdea makā āārā. Iri makā marā ñerā āārīrā, Sodoma marā, Egipto marā ñerā āārīnerā irirosū āārīma. ⁹ Urenu gajinu dekogora ĩgūsāya dūpuri dari iri maarē oyarokoa. Āārīpereri nikū marā, āārīpereri buri marā, ĩgūsā ya werenírā ĩgūsāya dūpuri darire ĩārākuma. Gajirāē iri dūpuri darire yáadorebirikuma. ¹⁰ ĩgūsā pērā okará, i ũmu marā masakare buro ñerō tarimakū irinerā āārīma. ĩgūsā boamakū ĩārā, ũsuyarākuma. Bosenu iri, gajinorē gāme sīrākuma.

¹¹ ĩgūsā boadero puru, urenu gajinu deko puru, Marīpu ĩgūsārē masū, dupaturi okamakū irimi doja. ĩgūsā wāgānugāmakū ĩārā, āārīpererā buro güima. ¹² Puru sugu ũmugasigue āārīgú ĩgūsā pērārē turaro merā āsū ārī werenímakū péma:

—Ōōgue murīrika musā! ārīmi.

Īgū irasū ārīmakū pērā, ĩmikāyebo merā murīākōāma. ĩgūsā murīāmakū, ĩgūsārē ĩaturirā ĩāma. ¹³ ĩgūsā murīaripoe nikū buro ñomebu. Iri makāma wiiri wári mirūadijabu. Wārā siete mil masaka boama. Gajirā dūyarā gapu buro güima. “Marīpu ũmugasigue āārīgú turatarigu āārīmi”, ārīma.

¹⁴ I āārīpereri irasū waadero puru, pero ñerō tariri waasiabu. Irasū waak-eremakū, mérōgā puru masaka dupaturi ñerō tarirākuma doja.

Marīpure wereboegu puriduru puritūnudea

¹⁵ Puru su mojóma pere gaji mojō suru pērēbejarā Marīpure wereboerā ĩgūsāya puririduparure puriadero puru, gajigu ĩgūrē wereboegu ĩgūyarure purimi. Īgū purimakū, ũmugasigue āārīrā turaro merā āsū ārī wereníma:

Dapagorare Marīpu, Īgū iriudi Cristo merā āārīpererā i ũmu marārē doregu ñajāmi. Īgū doreri neō perebirikoa, ārīma.*

¹⁶ Irasū ārīmakū pērā, Marīpu diaye oparā doarīgue doarā veinticuatro oparā murā Marīpu ĩūrō ñadukupuri merā ejamejāja, ĩgūsāya diapure yebague moomejā, ĩgūrē buremu, ¹⁷ āsū ārīma:

Gua Opu, āārīpererā nemorō turagu āārā. Mu merā ũsuyāa. I ũmurē iriburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere āārīnikōāa. Puruguedere irasūta āārīnikōāgukoa. Mu turari merā masakare dorenugāa. Irasirirā murē ũsuyari sīa.

¹⁸ I ũmu marā murē gāāmemerā, mu merā guatarima. Mu ĩgūsārē wajamoārīnu, irasū āārīmakū boanerādere mu wajamoārīpoe ejasiāa. Āārīpererā mūyarā gapure oārīrē sīgukoa.*

Mūya kerere weredupiyurimasārē, murē oārō goepeyari merā buremurārē, oparārē, ubu āārīrādere oārīrē sīgukoa. I ũmu marārē poyanorērā gapure béoripoe ejasiāa, ārīma.*

¹⁹ ĩgūsā irasū ārādero puru, Marīpūya wii ũmugasigue āārīrī wii makāpuro tūpāsūbu. Iri wii poekague su kūmarē ĩābu. Iri kūma, Marīpu masakare werepīri gojadea opari kūma āārībú. Iri kūmarē ĩāmakūta, bupu miā, buro pámi. Irasū āārīmakū, i nikū ñomebu. Wári deko yeri yusari yeri nikūgue yuribu.

12

Nomeoŷa, irasũ ããrĩmakũ pĩrũ irirosũ deyoŷuya kerere weredeaa

¹ Pũũ ãmũgasigue gajirosũperi bũro goeri deyoamakũ ããbũ. Irasũ waaripoe sugo nomeoẽrẽ ããbũ. Igoya surĩro abe ãmũmũ irirosũ gosesiribũ. Abe ñamimũ weka nĩmo. Opũ peyari berore, pe moĩõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã neñukã opari berore peyamo. ² Igo pũrãkũburo meroõgã dũyabũ. Irasirigo igo nijĩwãgũgõ pũrĩrõ merã gaguinĩmo. ³ Pũũ gaji ãmũgasigue deyoamakũ ããbũ. Wãgũ pĩrũ diigũ diakẽã irirosũ deyoũre ããbũ. Igũ su moĩõma pere gaji moĩõ peru pẽrẽbejari dipu opagũ ããrĩmĩ. Dipukũ, oparã peyari berorĩre peyami. Pe moĩõma kũsari opagũ ããrĩmĩ. ⁴ Mũgasigue ããrĩrã neñukãrẽ ure bu dukawamakũ, su bumarãrẽ Igũya pore merã wẽjãsiri meedijumi. Igũ, nomeo pũrãkũbo pũro nĩmi, majĩgũ deyoamakũ baabu. ⁵ Meroõgã pũũ, majĩgũrẽ pũrãkũmo. Iĩ majĩgũta ããrĩpereri nikũ marã Opũ ããrĩbu ããrĩmĩ. Wãri turari merã, opũ kõme merã iridea yukũ opagũ masakare dorebu ããrĩmĩ. Pũũ Marĩpũ Igũ doaro pũroguẽ Igũrẽ ãĩmũrĩãmi. ⁶ Nomeo masaka marĩrõ Marĩpũ ãmũyuderogue duriwãgãkõãmo. Iroguẽ igore mil doscientos sesenta narĩgora baari sĩmi.

⁷ Pũũ ãmũgasigue gãmewẽjẽrĩ waabu. Marĩpũre wereboerã opũ Miguel wãikũgũ, Igũyarã Marĩpũre wereboerã, pĩrũ merã gãmekẽãma. Pĩrũ, Igũyarã merã Miguẽsã merã gãmekẽãmi. ⁸ Miguẽsã pĩrũrẽ tarinũgãma. Irasirigũ pĩrũ, Igũyarã merã ãmũgasiguere Igũsã ããrĩrõ neõ bokanemobirimi. ⁹ Irasirigũ Marĩpũ pĩrũrẽ beokõãmi. Igũ wãgũ pĩrũ, neõgoraguere deyoadi, Satanãs wãikũgũ, wãtĩ ããrĩmĩ. Igũ ããrĩpererã i ãmũ marã masakare ãrĩkatorikũgũ ããrĩmĩ. Marĩpũ Igũrẽ, Igũyarã merã i nikũgue beodijumi.

¹⁰ Pũũ sugũ ãmũgasigue ããrĩgũ turaro merã ãsũ ãrĩ werenĩmakũ pẽbũ:

—Marĩpũ marĩrẽ tauri, Igũ turari merã marĩ Opũ ããrĩrĩ, Igũ iriudi Cristo marĩrẽ doreri ejasiãa. Irasirigũ Marĩpũ wãtĩrẽ ãmũgasigue ããrĩdire i nikũgue beodijumi. Mũmũrikũ, ñamũrikũ wãtĩ Marĩpũre, marĩyarã Jesũre bũremurãrẽ: “Ñerõ irirã ããrĩma”, ãrĩ weresãgũ iriadimi. ¹¹ Marĩyarã wãtĩrẽ tarinũgãma. Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũrẽ, Igũ dí beori merã Igũsãrẽ taurire bũremusiã, irasirima. Jesũya kerere weredeaa waja gajirã Igũsãrẽ wẽjẽduakeremakũ, Igũsã okarire maĩbirima. Neõ piriro marĩrõ Igũya kerere weresiã, wãtĩrẽ tarinũgãma. ¹² Irasirirã musã ãmũgasigue ããrĩrã ããrĩpererã usũyaka! Wãtĩ nikũgue beodijusũadi ããrĩmĩ. Musã i nikũ ããrĩrãrẽ, dia wãdiyague ããrĩrãrẽ wãtĩ dijajamakũ, musãrẽ ñetararo waanũgãbũ. Igũrẽ wãjamoãburo meroõ dũyãa. Irire masĩmi. Irasirigũ guatarikõãmi, ãrĩ weremi.

¹³ Irasirigũ pĩrũ, nikũgue beodijumakũ ããgũ, majĩgũ pagore narũtũyawãgãmi. ¹⁴ Marĩpũ gapũ igore gapãũ kẽdũpũrĩre sĩmi. Iri merã igo, pĩrũrẽ masaka marĩrõguẽ wũ duriwãgãmo. Iroguẽ ure bojori gaji bojori dekogora Marĩpũ igore baari sĩmi. ¹⁵ Igo iroguẽ ããrĩmakũ ããgũ, pĩrũ igore miũduagu, wãro dekore dokabeomi. ¹⁶ Irasirikeremakũ, i nikũ gapũ igore iritamubũ. Pĩrũya disi wiriri dekore yeteoma, uju ãĩpeokõãbũ. ¹⁷ Irasũ waamakũ ããgũ, pĩrũ igo merã guatarimi. Irasirigũ igo parãmerã ããrĩturiarã merã gãmewẽjẽgũ waami. Igũsã, Marĩpũ dorerire irirã, Jesucristoya diayema buerire neõ pirimerã ããrĩma. ¹⁸ Pĩrũ dia wãdiya taro eja, iroguẽ yũmi.

13

Pērā gajirosū deyorāyare gojadea

1 Pṛṇ gajirosū deyoḡu dia wádiyague āārādi wāḡāpamakū iābu. Īḡū su moǵōma pere gaji moǵō peru pērēbejari dipu, pe moǵōma kūsari opagū āārīmī. Īḡūya kūsarigūe oparā peyari berorire peyami. Īḡūya dipure Marīpṛe ñerō doori wāi gojatúdea āārībú. 2 Īḡū, yé dorogū guagū irirosū deyomi. Buguya guburi irirosū opagū āārīmī. Ēōkaye irirosū disikūḡū āārīmī. Pīrū Īḡū turarire sīmi Īḡūrē. Irasū sīḡū, Īḡūrē opū doarogue dobomi, Īḡū irirosūta masaka wārārē doreburo, ārīḡū. 3 Gajirosū deyoḡū dipuru su dipuru kāmīrōkuri dipurusū deyobū. Iri kāmīrō Īḡūrē wējēboyadea kāmīrō, yaridea kāmīrōḡue āārībú. Irire iārā, i ūmū marā āārīpererā iāḡukakōāma. Irasirirā Īḡūrē: “Turagū āārīmī”, ārī, Īḡūyare iritūyama. 4 Pīrū Īḡū turarire gajirosū deyoḡure sīmākū iārā, masaka pīrūrē: “Ōātariḡū āārīmī”, ārī būremuma. Gajirosū deyoḡudere āsū ārī būremuma:

—Neō gajigū mū irirosū turagū mámi. Gajigū mūrē neō tarinūḡāmasībemi, ārīma.

5 Pīrū dorederosūta gajirosū deyoḡu: “Yū, gajirā nemorō āārītarinūḡāḡū āārā”, ārī weregorenami. Marīpṛe ñerō ārī doogorenami. Masakare cuarenta y dos abegora doremi. Marīpṛ Īḡūrē: “Iropata irika!” ārīmākūḡue duúmi. 6 Irasirigū masakare doreḡū, āsū irimi. Marīpṛe, Īḡū wāirē, Īḡū āārīrōrē, āārīpererā Īḡū pṛo āārīrādere ñerō ārī doomi. 7 Marīpṛyarā merā ḡāmewējē, Īḡūsārē tarinūḡāmi. Āārīpererogue āārīpereri buri marārē, Īḡūsā ya werenīrārē, āārīpereri nikū marārē doremi. Marīpṛ Īḡūrē: “Iropata irika!” ārībirimi dapa. Irasirigū ñerīrē irimi. 8 Āārīpererā i nikū marā Marīpṛyarā āārīmerā gajirosū deyoḡure būremuma. Marīpṛ Īḡū i ūmarē iriburo dupiyuro Īḡūyarā āārīmurā Īḡū merā perebiri okari opamurā wāirē su papera piḡue gojatúsiadi āārīmī. Iri pū Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡū wējēsūdiya pū āārā.

9 ḡāmīpūrī oparā, ire péka! 10 Peresugue waarō ḡāāmea, ārīsūnerā iroḡue waarākuma. Sareri majī merā gajirārē wējērā, sareri majī merā wējēsūrākuma. Iri irasū waarīpoe Marīpṛyarā āārīrā ḡūñaturari merā Īḡūrē būremūrīrē neō pīribirikōārō ḡāāmea.

11 Pṛṇ gajigū gajirosū deyoḡure iābu doja. Nikū poekague āārādi wiri mūrīrīmi. Īḡū oveja majīḡū irirosū pe kūsā opagū āārīmī. Irasū āārīkereḡu, pīrū irirosū werenīmi. 12 Gajirosū deyoḡū āārīpṛoriadiya turarire opami. Iri turari merā āārīpererā i nikū marārē gajirosū deyoḡū āārīpṛoriadiye wējēsūboyadi kāmīrō yarisūadiye būremumakū irimi. 13 Wāri deyoromūrīrē iri Īmumi. Masaka Īūrō peame āmḡasigūe āārādeare nikūḡue dijarimakū irimi. 14 Īḡū, gajirosū deyoḡū āārīpṛoriadiya turari Īḡūrē sīri merā wāri deyoromūrīrē iri Īmumi. Iri merā masakare ārīkatomi: “Īi musā būremugū āārīmī”, ārīḡū. Irasirigū Īḡūsārē gajirosū deyoḡū āārīpṛoriadi keorire weadoremi. Gajirosū deyoḡū āārīpṛoriadi sareri majī merā saresūadi āārīkereḡū okami. 15 Gajirosū deyoḡū pṛṇ aaradi, gajirosū deyoḡū āārīpṛoriadiya turari merā Īḡū keori weadeare okamakū irimi. Irasirigū iri keori weadeare masakū irirosū werenīmakū, āārīpererā irire būremumerārē wējēmākū irimi. 16 Āārīpererārē Īḡūsāya diayema moǵō ḡapṛe, o Īḡūsāya diapuserorire gajino gojatúdoremi. Ubu āārīrārē, oparārē, wāri doebiri oparārē, boporārē, moāboerimasārē, moāboerimasā āārīmerārē, āārīpererārē irasū gojatúdoremi.

¹⁷ Gojatúsũña marĩrã neõ wajarimasĩbiri, neõ duamasĩbirima. Iri gojatũdea, gajirosũ deyogu aarĩpuroriadi wã, o Ĩgũ wã keori aarã.

¹⁸ Irire oãrõ pẽmasĩrõ gããmea. Pẽmasĩrã, gajirosũ deyogu wã keorire masĩburo. Ĩgũ wã keori, masakũ wã keori, seiscientos sesenta y seis aarã.

14

Marĩpu taunerã ciento cuarenta y cuatro mil masaka ĩgũrẽ bayadea

¹ Pũru Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ aarĩgũrẽ utãũ Sión* wãĩkudigue nĩgũrẽ ĩãbu. Ĩgũ merã ciento cuarenta y cuatro mil masaka aarĩmã. Ĩgũsã, ĩgũ wãirẽ, ĩgũ Pagu wãidere ĩgũsãya diapuserorire gojatúsũnerã aarĩmã. ² Pũru umũgasigue merã buro busudijaririre pẽbu. Wádibu utãmu irirosũ, buro bupu páro irirosũ busubu. Wãrã arpa wãĩkuri buaputẽrõ irirosũ busubu. ³ Ĩgũsã ciento cuarenta y cuatro mil masaka, Marĩpu, Opu doarogue doagu diaye, irasũ aarĩmakũ wapĩkurã okarã, oparã murã ĩurõ bayama. Maama bayarire bayama. Ĩgũsã dita iri bayarire masĩma. Ĩgũsã i nikũ marã watopegue aarĩrã, Marĩpu tausũnerã aarĩmã. ⁴ Neõ Ĩgũsã suñarõ nome merã ñerõ iribirinerã, neõ sugo nomeõrẽ marãpokũbirinerã aarĩmã. Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ aarĩgũyare iritayama. I nikũ marã masaka watopeguere Marĩpu tausũnerã aarĩmã. Ĩgũsã Marĩpuyarã, irasũ aarĩmakũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ aarĩgũyarã aarĩpurorirã aarĩnerã aarĩmã. ⁵ Ĩgũsã watopere neõ sugu arĩkatogu mámi. Marĩpu ĩurõrẽ ñerĩrẽ opamerã aarĩma.

Herã Marĩpũre wereboerã weredea

⁶ Pũru gajigu Marĩpũre wereboegu umarõgue wũgure ĩãbu. Ĩgũ aarĩpererã i nikũgue aarĩrãrẽ Marĩpu masakare tauri kerere wererimasũ aarĩmĩ. Aarĩpererogue aarĩpereri nikũ marãrẽ, aarĩpereri buri marãrẽ, ĩgũsã ya werenĩrãrẽ iri kerere weregu aarĩmĩ. Iri kere, neõ gorawayubiri, perebiri kere aarã. ⁷ Turaro merã arĩmi:

—Marĩpũre gopeyari merã asũ arĩ buremuka: “Turatarigu, õatarigu aarĩmi”, ĩrĩka! Ĩgũ aarĩpererã ñerãrẽ peamegue beoripoe ejasiãa. Ĩgũ umũgasire, i nikũrẽ, dia wãdiyare, aarĩpereri deko wiriri goberidere iridi aarĩmi. Irasirirã ĩgũrẽ buremuka! arĩmi.

⁸ Ĩgũ pũrumũ, gajigu Marĩpũre wereboegu asũ arĩmi doja:

—Wãri makã Babilonia wãĩkuri makã pereakõãbu. Iri makã marã aarĩnerã aarĩpereri nikũ marãrẽ ñerõ irimakũ irima. Masaka ĩgũsãrẽ ĩãkũrã, mejãrikurã ĩgui deko pãmudeare turaro uaribejarosũta ĩgũsã ñerĩ iriridere turaro uaribejama, arĩmi.

⁹⁻¹⁰ Pẽrã Marĩpũre wereboerã irasũ arãdero pũru, gajigu Marĩpũre wereboegu turaro merã asũ arĩnemomi doja:

—Aarĩpererã gajirosũ deyogũre, ĩgũ keori weadeare ejamejã buremurãrẽ ĩgũsãya diapuserorire, o ĩgũsãya mojõrĩrẽ ĩgũ wãĩ gojatúsũnerãrẽ Marĩpu buro wajamoõgũkumi. Ĩgũsã merã buro guagu, turaro wajamoõnĩgũkumi. Azufre wãĩkuri poga buro asiri ejũrĩ, peame merã ñerõ tarimakũ irigũkumi. Ĩgũrẽ wereboerã, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ aarĩgũ ĩurõ, ĩgũsãrẽ wajamoõgũkumi. ¹¹ Iri peame irasũ ĩĩmikakanĩkõãrokoa. Neõ yaribirikoa. Ĩgũsãrẽ irasũ pũrĩnĩmakũ irirokoa. Aarĩpererã gajirosũ deyogũre, ĩgũ keori

* 14:1 Jerusalén, Sión wãĩkudigue aarĩyuro.

weadeare ejamejá b̄uremurārē, Īgū wāi gojatúsūnerārē irasū pūrīnīrokoa. Ɖmarī, ñamirī pūrīnikōārokoa, ārīmi.

¹² Irasirirā musā Marīp̄uyarā, Īgū dorerire irirā, Jesúre b̄uremurīrē neō pirimerā āārīrā, gūñaturaka!

¹³ P̄ur̄u suḡu ūm̄ugasiḡue āārīḡá werenímakū pébu doja. Yare āsū ārīmi:

—Ire gojaka: “Marī Op̄ure b̄uremurā boadero p̄ur̄guedere us̄yari bokarākuma”, ārīmi. Ōāgū deyomarīḡude: “Irasūta āārā”, ārīmi. “Īgūsā turaro moārīrē pirikōā, siñajārākuma. Ɖm̄ugasiḡue Īgūsā waamakū, Marīp̄u Īgūsā ōārō irideare gūñagukumi. Irasiriḡu Īgūsārē ōārō iriḡukumi”, ārīmi Ōāgū deyomarīḡu.

I nikūma otedea dukakarimarē weredea

¹⁴ P̄ur̄u ĩmikāyebo boreri yebore iābu. Iri yebo weka suḡu masakū doami. Īgūya dipurugue oro merā iridea berore peyami. Duka diti āiri usiri berore opami. ¹⁵ P̄ur̄u gajiḡu Marīp̄ure wereboeḡu Marīp̄uya wiiḡue āārādi wirijami. ĩmikāyebo weka doaḡure turaro merā āsū ārī gaguinimi:

—M̄uya usiri bero merā i nikūma otedea dukare diti āikōāka! Irire diti āiripoe ejasiāa. Duka boresiabu, ārīmi.

¹⁶ Irasū ārīmakū pégu, ĩmikayebo weka doadi Īgūya usiri bero merā i nikūma otedea dukare wājī āimi.

¹⁷ P̄ur̄u gajiḡu Marīp̄ure wereboeḡu ūm̄ugasiḡue āārīrī wii Marīp̄uya wiiḡue āārādi wirijami. Īḡude duka diti āiri usiri berore opami. ¹⁸ P̄ur̄u gajiḡu Marīp̄ure wereboeḡu Marīp̄ure sīdea soepeoro p̄arogue āārādi wirijami. Īḡu peame opu āārīmī. Irasū wirijagu, duka diti āiri usiri bero opaḡure turaro merā āsū ārīmi:

—M̄uya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē diti āika! Iri igui ñisiabu, ārīmi.

¹⁹ Īḡu irasū ārīmakū pégu, Īgūya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē wiiritā āimi. Irire āi, igui karabipiri gobe miēgue sāmi. Iri gobegue karabipiri, Marīp̄u Īḡurē gāmemerārē b̄uro wajamoārō irirosū āārā. ²⁰ Makā t̄roguere iri igui karabipisūbu. Igui karabipisāripoere iri gobeguere wáro dí wiribu. Iri dí merā wádiya, caballuya disire túsārī berogue mirītuúnubabu. Trescientos kilómetros yoadiya waabu.

15

Marīp̄ure wereboerā masakare ñerō tarimakū iritūnuburire weredea

¹ P̄ur̄u ūm̄ugasiḡue gajirosūperi b̄uro goeri deyoamakū iābu doja. Su mojóma pere gajī mojō peru p̄erēbejarā Marīp̄ure wereboerārē iābu. Marīp̄u Īgūsārē masakare wajamoātūnudoreḡukumi. Irasirirā, Īgū wajamoādoeḡu p̄inerā āārīmā. Iri wajamoārī merā Marīp̄u i ūmu marā merā guari pererokoa.

² P̄ur̄u dia wádiyare ōārō deko suridiya peame merā morēadiya irirosū āārīdiyare iābu. Iriya turo nírārē, gajirosū deyogu dorerire iribiri, Īgū ke-ori weadeare b̄uremubirinerārē iābu. Īgūsā gajirosū deyoḡuya wāirē gojatúdorebirinerā āārīmā. Irogue nírā, arpa wāikari b̄urap̄utērīrē opama. Iri b̄urap̄utērī Marīp̄u sīdea āārībú. ³ Īgūsā Marīp̄ure moāboeḡu Moiséya bayarire, Jesucristo oveja majīḡu irirosū āārīḡúya bayaridere bayapeoma. Āsū ārī bayama:

Gua Opu, mu āārīpererā nemorō turagu āārā. Āārīpereri mu iridea oātaria. Irire iārā, iāgukakōāa. Mu āārīpererā i nikū marā Opu āārā. Ārīkatori marīrō, diayemarē oārō yāa.

4 Āārīpererā murē güirākuma. Āārīpererā murē: “Turatarigu āārīmi”, ārīrākuma. Mu dita ñerī marīgū āārā.

Āārīpereri nikū marā mu purogue eja, mu iūrō ñadukapuri merā ejamejā, murē buremurākuma. Mu diayema irideare iānerā āārīsīā, irire irasū irirākuma, ārī bayama.

5 Puru Marīpuya wii, umugasigue āārīrī wii tūpāmakū iābu. Iri wii poekague Marīpu āārīrī taribu igū doreri gojadea majīrī utā majīrī āārībū. 6 Iri wii poekague āārānerā, su mojóma pere gajī mojó peru pērēbejarā Marīpure wereboerā wirijama. Igūsā Marīpu wajamoādoregu pīnerā āārīmā. Igūsāku masakare ñerō tarimakū iriburire opama. Igūsā boreri, gurari marīrī surī, buro gosesiriri surī sāñarā āārīmā. Igūsāya koretibirire oro merā iridea yujawēñaridarire suatūanerā āārīmā. 7 Igūsā wirijamakū, wapikurā okarā merāmu igūsāku Marīpure wereboerāre oro merā irideaparire sīmi. Iripari Marīpu āārīnīgū buro wajamoāburi oārō utaribu. 8 Igū iriparire igūsārē sīmakū, Marīpuya wii poekague igū gosesiriri merā, igū turari merā iimikākuseyakōābu. Irasū iimikākuseyamakū, iri wiire neō sugūno ñajāmasībirimi. Marīpure wereboerā igū wajamoādoregu pīderosūta igūsā masakare wajamoātūnuadero purugue dupaturi iri wiire ñajāmasīrākuma doja. Igū wajamoāburo dupiyuro ñajāmasīña maa dapa.

16

Juan Marīpu masakare wajamoāburire gojadea

1 Puru Marīpuya wii umugasigue āārīrī wiigüe āārīgū turaro merā werenīmakū pébu. Su mojóma pere gajī mojó peru pērēbejarā Marīpure wereboerāre āsū ārīmi:

—Marīpu wajamoādoredeare irirā waaka! Irasirirā musāya parimarē nikūgue pīsiridijurā waaka! ārīmi.

2 Irasū ārīmakū pégu, āārīpurorigu Marīpure wereboegu Igū oparipamarē nikūgue pīsiridijumi. Igū irasirimakū, gajirosū deyogu wāi gojatūsūnerā, Igū keori weadeare buremurā ñerō kāmiku, buro pūrīsūma.

3 Igū irasū pīsiridijuadero puru, gajigu Marīpure wereboegu Igū oparipamarē dia wādiyague pīsiridijumi. Igū irasirimakū, deko, dí poyabu. Boadiya dí irirosū āārībū. Irasū waamakū, wādiyague āārīrā boapereakōāma.

4 Pērā pīsiridijuadero puru, gajigu Marīpure wereboegu Igū oparipamarē diarigüe, deko wiriri goberigüe pīsiridijumi. Igū irasirimakū, diari, wiriri goberima deko, dí poyabu. 5 Puru gajigu Marīpure wereboegu āārīpererogue dekore doregu āsū ārīmakū pébu:

—Gua Opu, mu ñerī marīgū āārā. Dapagoradere irasūta āārīnīkōāa. Iripoguedere irasūta āārīnīkōābu. Irasirigu wajamoāgū, diayeta irigu yāa.

6 Gajirosū deyoguyarā, muyarārē, muya kerere weredupiyunerārē wējērā dí béomakū irima. Igūsā dí béomakū iridea waja, deko dí poyamakū iribu igūsārē iirīdoregu, ārīmi.

7 Igū irasū ārādero puru, Marīpure sīdea soepeoro purogue sugū werenīmakū pébu doja:

—Irasũta ããrã. Gwa Opu, mu ããrĩpererã nemorõ turagu ããrã. Igũsarẽ keoro wajamoãdoregu, diayeta irigu yãa, ãrĩmi.

⁸Urerã Marĩpure wereboerã Igũsã opariparimarẽ pĩsiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Igũ oparipamarẽ pĩsiridijumi doja. Abe umumu weka pĩsiridijumi. Igũ irasirimakã, abe buro asimi. Igũ asiri merã masakare soemi.

⁹Igũsã buro ujũrĩ merã wajamoãsũkererã, Igũsã ñerõ iririre bujawerebirima. Igũsã gũnarĩrẽ neõ gorawayubirima. Irasirirã, Marĩpure Igũsarẽ wajamoãgũrẽ ñerõ doo werenĩma. “Oãgũ ããrĩmi”, neõ arĩ buremubirima.

¹⁰Wapikurã Marĩpure wereboerã Igũsã opariparimarẽ pĩsiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Igũ oparipamarẽ pĩsiridijumi doja. Gajirosũ deyogu, opu doarogue pĩsiridijumi. Igũ irasiriadero puru, gajirosũ deyoguyarã ããrĩrogue naitĩarõ waabu. Irasirirã Igũyarã masaka ñerõ pũrimakũ, Igũsãya nedeare buro sirĩtu kũrdiuma. ¹¹Igũsarẽ ñerõ pũrikeremakũ, ñerõ kãmikukererã, Marĩpure umugasiguge ããrĩgũrẽ ñerõ doo werenĩma. Igũsã ñerõ iriri gapure bujawerebirima. Irasirirã ñerĩrẽ neõ piribirima.

¹²Su mojõmarã Marĩpure wereboerã Igũsã opariparimarẽ pĩsiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Igũ oparipamarẽ Eufrates wãikudiya wãdiyague pĩsiridijumi. Igũ irasirimakã, iriya bojomejãkõãbu. Abe murĩro marã oparã Igũsãyarã surara gãmewẽjẽrã waarã taribujaburore irasũ irimi.

¹³Puru urerã wãtẽarẽ tárua irirosũ deyorãrẽ iãbu. Sugu tárua, pĩrũya disiguge wirimi. Gajigu, gajirosũ deyoguya disiguge wirimi. Gajigu: “Umugasiguge marã Opuyare weregu ããrã”, ãrĩkatoghuya disiguge wirimi. ¹⁴Igũsã urerã wãtẽa, tárua irirosũ deyorã deyoromurĩrẽ iri imuma. Irasirirã ããrĩperero marã oparãrẽ neeõma, Marĩpu merã gãmewẽjẽdorerã. Igũsã gãmewẽjẽrĩnu, Marĩpu ããrĩpererã nemorõ turaguyanu* ããrĩrokoa.

¹⁵⁻¹⁶Urerã wãtẽa ããrĩperero marã oparãrẽ hebreo ya merã Armagedón wãikurogue siu neeõma. Iro dupiyuro Jesús ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Ire õãrõ pẽmasĩka musã! Yajarimasã gũñaña marĩrõ aarirõsũ yude gũñaña marĩrõ aarigukoa. Sugu yu aariburore õãrõ yũgũno, yaare irituyagu, Marĩpu iũrõ waja opabi usuyagukumi. Oãrõ yobegũno surĩro sãñadi irirosũ ããrĩgukumi. Masaka iũrõ surĩro marĩgũ gayasĩrĩgũ irirosũ ããrĩbirikumi”, ãrĩdi ããrĩmi.

¹⁷Su mojõma pere gaji mojõ suru pẽrẽbejarã Marĩpure wereboerã Igũsã opariparimarẽ pĩsiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Igũ oparipamarẽ imikãyebori wegague pĩsiridijumi doja. Igũ irasiriadero puru, Marĩpuya wii umugasiguge ããrĩrĩ wii poekague Igũ Opu doarogue doagu turaro merã ãsũ ãrĩ werenĩmi:

—Iropata ããrã. ããrĩpereri iri odosiabu, ãrĩmi.

¹⁸Igũ irasũ ãrĩmakũ, bupu miã, buro busuro, páro, goero nikũ ñomebu. I nikũguge masaka Igũsã ããrĩnugãdero puru, i nikũ iropa neõ ñomebiribu. ¹⁹Irasũ ñomemakũ, wãri makã Babilonia wãikuri makãrẽ urema yeteomakõãbu. Paga makãrĩ i nikũ ããrĩrĩ makãrĩ dijakõãbu. Marĩpu Babilonia wãikuri makã marãrẽ gũñami Igũsarẽ wajamoãbu. Igũsã ñerĩrẽ iriri waja Igũsã merã buro guami. Irasirigu Igũsarẽ buro wajamoãmi. ²⁰ããrĩpereri nũgũrĩ, ütãyukude dederdijakõãbu. ²¹Irasũ ããrĩmakũ, masaka weka deko yusari yeripa dijaribu. Surãyeri deko yeri cuarenta kilo nukũrĩ yeri ããrĩbũ. Igũsã weka irasũ

* **16:14** “Igũsã gãmewẽjẽrĩnu, Marĩpuyanu”, ãrĩrõ: “Marĩpu Igũsarẽ tarinugãrĩnu, ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ããrĩrokoa”, ãrĩduaro yãa.

dujirimakū, Marīpu Īgūsārē buro wajamoōmakū ĩārā, Īgūrē ñerō doo wereníma masaka.

17

Uma merā kōābirarimasōrē wajamoōdea

¹ Puru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari parire oparā Marīpure wereboerā merām yu purogue eja, āsū ārīmi:

—Īgū aarika! Paga diari weka doogore ūma merā kōābirarikuḡore Marīpu wajamoōburire murē ĩmugukoa. ² I ūmu marā oparā igo merā ñerō gāmebirarikuḡoma. Irasū āārīmakū, i nikū marā, mejārikurā ĩgui deko pāmudeare buro ūaribejarosūta ĩgūsā igo merā ñerō gāmebirarire buro ūaribejama, ārīmi.

³ Īgū irasū ārādero puru, Ōāgū deymarīgū yure kērōḡue irirosū gajinorē ĩāmakū irimi. Irasirigu Marīpure wereboegu masaka marīrōḡue yure āīāmi. Irogue igo nomeōrē ĩābu. Igo gajirosū deyogu diiagu weka peyamo. Īgūya dupuge wāri wāi gojatūsūdero āārībú. Iri wāi, Marīpure doo wereníri āārībú. Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari dipukugu, pe mojōmagora kūsarikugu āārīmi. ⁴ Nomeō diiañiweyari surīrore sāñamo. Igoya surīro oro, wāro wajapari ūtāyeri, perla wāikuri yeri merā mamudeañe āārībú. Igoya mojōḡue ĩiriripa oro merā irideapare opamo. Iripa igo ñetariro iridea ūtāriripa, igo ūma merā ñerō kōābirari oparipa āārībú. ⁵ Igoya diapuserore igo wāi gojatūsūbu. Marī iri wāirē oārō pēmasībea. Āsū ārī gojatūsūbu: “Wāri makā Babiloniamo, āārīpererā ūma merā kōābirarikurā, irasū āārīmakū āārīpereri ñetariro ĩrīrikurā pago āārīmo”, ārī gojatūsūbu. ⁶ Puru igo mejāmakū ĩābu. Wārā Marīpurarā Jesūya kerere wererā wējēsūnerāya dí merā irasū waamo. Mejārā ūsuyarosū igo ĩsā wējēsūnerārē ĩāgō, ūsuyamo. Yu igore ĩāgū, ĩāgukakōābu. ⁷ Irasirigu Marīpure wereboegu yure ārīmi:

—¿Nasirigu ĩāgukari? Mu masībirideare murē masīmakū irigura. Igo nomeōrē, igo peyagudere weregura. Igo peyagu, gajirosū deyogu āārīmi. Su mojō pere gaji mojō peru pērēbejari dipukugu, pe mojōma kūsarikugu āārīmi. ⁸ Īgū gajirosū deyogu mu ĩādi, dupiyurogue āārīdi āārīmi. Dapagorare mámi. Puru buro ūkūārī gobegue āārādi wiri, dupaturi deyoagukumi doja. Īgū wiri-adero puru, peamegue béosūgukumi. I ūmu marā ĩgū deyoamakū ĩāgukakōā, ĩgūrē buremurākuma. I ūmu āārīburo dupiyuro Marīpu su papera pūgue ĩgū merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūdi āārīmi. Īgū gojatūbirinerā gajirosū deyogure buremurā āārīma. Gajirosū deyogu dupiyurogue āārīdi, dapagorare mámi. Puru dupaturi deyoagukumi doja. Irasirirā masaka ĩgū deyoamakū ĩārā, ĩāgukakōārākuma.

⁹ Dapagorare yu wererire oārō masīduarā, oārō pēmasīrī merā ḡūñarō gāāmea. Gajirosū deyoguya dipu, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari dipu, ūtāyuku irirosū āārā. Iri ūtāyuku weka peyamo, ūma merā kōābirarikuḡo.

¹⁰ Iri diputa, oparā irirosū āārā. Su mojōmarā oparā béosūsiamā. Gajigu ĩgūsā puru āārīgū opu āārīmi dapagorare. Īgū puru gajigu garu opu ñājāgukumi. Īgū yoaweyaripoeta opu āārīgukumi. ¹¹ Irasirigu gajirosū deyogu dupiyuro āārīdi, dapagorare marīgū, ĩgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā oparā puru opu āārīgukumi. Īgūsā oparā merām āārīmi. Puru peamegue béosūgukumi.

¹² Gajirosū deyoguya kūsari, mu ĩādea, pe mojōmarā oparā irirosū āārā. Īgūsā oparā ñājābema dapa. Puru oparā ñājārā, yoaweyariopoe oparā

ããrîrâkuma. Irasirirâ gajirosû deyogu merâ dorerâkuma. ¹³ Îgûsâ pe mojômarâ oparâ surosû gûnarâ ããrîrâkuma. Irasirirâ gajirosû deyogure: “Gûare doregu ããrîka!” ârî, Îgûsâ opu pîrâkuma. ¹⁴ Irasirirâ Jesucristo oveja majîgû irirosû ããrîgû merâ gâmewêjêrâ waarâkuma. Jesucristo oveja majîgû irirosû ããrîgû gapu Îgûsârê tarinugâgukumi. Îgû ããrîpererâ oparâ nemorô Opu, ããrîpererâ dorerâ nemorô Doregu ããrîmi. Îgûrê neô béobirinerâ Marîpu siuu, beyenerâ Îgû merâ ããrîrâkuma, ârîmi Marîpure wereboegu yure.

¹⁵ Puru Marîpure wereboegu ire yure werenemomi doja:

—Igo kôâbirarikugo paga diari weka doamo. Iri diari mu îadea: wâri makârî marâ, wâri buri marâ, Îgûsâ ya werenîrâ, wâri nikû marâ irirosû ããrâ. Igo, Îgûsâ wekamo, Îgûsârê dorego ããrîmo. ¹⁶ Gajirosû deyogu, irasû ããrîmakû pe mojômarâ oparâ, ûma merâ kôâbirarikugore doo, igoyare êmapeo, suri marîgô béorâkuma. Irasirirâ, igoya diire baa, puru duyarire soebéokôârâkuma. ¹⁷ Puru Îgûsâ pe mojômarâ oparâ surosû gûnarâ, gajirosû deyogure Îgûsâ opu pîrâkuma. Marîpu Îgû gââmerôsûta Îgûsârê irasirîmakû irigukumi. Irasirigu gajirosû deyogu Îgûsâ opu ããrîgukumi. Marîpu ããrîpereri Îgû iripoeugê ârîderosûta iriyuwarikûdero puru, gajirosû deyogure béogukumi. ¹⁸ Igo, mu îadeo, wâri makâ Babilonia wâikuri makâ irirosû ããrîmô. Iri makâta ããrîpererâ i ûmu marâ oparârê doreri makâ ããrâ, ârîmi Marîpure wereboegu yure.

18

Babilonia marârê wajamoâdea

¹ Puru gajigu Marîpure wereboegure ûmugasigue merâ dijarîmakû îabu. Wâri turari opami. Îgû gosesiriri ããrîperero i nikûguere ôârô boyoro waabu.

² Turaro merâ âsû ârî gaguinîmi:

—Babilonia wâri makâ pereakôâa. Dapagorare wâtêa iri makâ darore ããrîma. Gajirâ ñerâ deyomerâde, irasû ããrîmakû ããrîpererâ mirâ masaka doo, baaya marîrâ iri makâ darore biadobosûanerâ ããrîma. ³ Iri makâ pereburi dupiyuro ããrîpereri nikû marâ, mejârikurâ igui deko pâmudeare buru ûaribejarosû i makâ marâ merâ ñerô gâmebirarire buru ûaribejanerâ ããrîmâ. I ûmu marâ oparâ, i makâ marâ merâ ñerô gâmebirarikunerâ ããrîmâ. I makâ marâ wâri gajinorê wajapari wajarinerâ ããrîmâ. Irasirirâ i ûmu marâ duarîmasâ Îgûsârê dua, wâri wajatanerâ ããrîmâ, ârîmi.

⁴ Puru gajigu ûmugasigue ããrîgû âsû ârî werenîmakû pêbu:

—Yaarâ, iri makâ marâ merâ ããrîbirikôâka! Îgûsâ ñerô iririre îâkûîbirikôâka! Musâ, Îgûsâ merâ gâmesurîrâ, musâde Îgûsâ merâ wajamoâsûrâkoa. ⁵ Îgûsâ wâri ñerô yâma. Marîpu ûmugasigue ããrîgû, Îgûsâ wâri ñerî iririre masîmi. ⁶ Gajirârê Îgûsâ ñerô iridero nemorô Îgûsârê ñerô iriburo. Gajirârê Îgûsâ ñerô tarîmakû iridero nemorô Îgûsârê ñerô tarîmakû iriburo. ⁷ Îgûsâ gajino wajaparire gâmerâ, wajarîma. “Gajirâ nemorô ããrâ”, ârî gûnadîma. Îgûsâ irasirîropa Îgûsârê wâri ñerô tori, buru ñerô waamakû iriburo. Îgûsâ basi: “Gua i ûmu marâ oparâ ããrâ. Boporâ ããrîbea. Irasirirâ neô ñerô tarîbirîkoa”, ârî gûnadîma. ⁸ Irasirîro sunu Îgûsârê gûñaña marîrô wajamoâburînu ããrîrokoa. Boari, pûrîrikuri, kô oreri, ûaboari ããrîrokoa. Iri makâ soebéosûrokoa. Marîpu ããrîpererâ Opu iri makâ marârê wajamoâgû turatarîgu ããrîmi.

⁹ Iri makâ ûjû ûmikakumakû îârâ, i ûmu marâ oparâ buru bujowereri merâ orerâkuma. Îgûsâ iri makâ marâ wajaparire opari merâ usuya, Îgûsâ merâ

ñerō gāmebirarā āārīnerā āārīmá. ¹⁰ Iri makā ūjūmakū ĩārā, buro güiri merā yoarogue ĩū nírā, āsū ārīrākuma:

—Ayó, bopori makā āārā Babilonia. Wári makā, turari makā āārādabu. Güñaña marĩrō merā iro marā wajamoāsūma, ārīrākuma.

¹¹ I ūma marā doebiri duarimasā iri makā ūjūmakū ĩārā, buro bujawereri merā orerākuma. Iri makā peremakū ĩārā, ĩgūsāya doebirire wajarirā marĩmakū ĩārā, dujaritua orerākuma. ¹² ĩgūsā āiwāgā duaduarire: orore, platare, wajapari ūtāyerire, perla wāikuri yeridere wajarirā marĩrākuma. Gaji ĩgūsā āiwāgā duaduarire: wáro wajapari surire, oparā sãñarĩ diiañiweyari surire, seda wāikuri dari merā suadea surire, diari suridere wajarirā marĩrākuma. Gaji ĩgūsā āiwāgā duaduarire: yuku sūrōrĩ yukure, marfil wāikuri merā irideare, wajapari yuku merā irideare, bronce merā irideare, hierro merā irideare, mármol merā irideare wajarirā marĩrākuma. ¹³ Gaji ĩgūsā āiwāgā duaduarire: canela wāikurire, gaji baari usurimakū iririre, incienso, mirra wāikuri sūrōrĩrē, gaji sūrōrĩdere wajarirā marĩrākuma. Gaji: igui deko pāmudeare, uyere, trigo pogare, trigo yerire, wekuare, ovejare, caballuare, ĩgūsā tãārĩduparure, moãboerimasā opamurārē wajarirā marĩrākuma. Irasirirā doebiri duarimasā buro bujawererākuma. ¹⁴ Irasirirā, iri makā ūjūadero puru, āsū ārīrākuma:

—Ñetariro waabu ĩgūsārē. Āārĩpereri ĩgūsā maĩdea, ĩgūsā oārĩ wajapari opadea pereakōābu. I āārĩpereri dupaturi neō marĩrokoa, ārīrākuma.

¹⁵ ĩgūsā iri makā marārē doebiri duarimasā wáro wajataunanerā āārīmá. Irasirirā, iri makā marā wajamoāsūmakū ĩārā, buro güiri merā yoarogue ĩū nírākuma. Dujaritua ore, ¹⁶ āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā wári makā. Iri makā marā oārĩrē opau-nadima. Nomeō oārĩ surĩro, wajapari diiañiweyariñerē sãñadeo irirosū āārādima. Oro, wajapari ūtāyeri, perla wāikuri yeri mamudea surĩrore sãñadeo irirosū āārādima. ¹⁷ Güñaña marĩrō wári doebirikuri opadea makā pereakōābu, ārīrākuma.

Āārĩpererā doóriduparu merā naarā, iri duparu oparā, ĩgūsāyarā ūma, gajirā dia wádiyague moã wajatarāde iri makārē yoarogue ĩū nírākuma. ¹⁸ Iri makā ūjū ĩmikakūmakū ĩārā, āsū ārĩ gaguinírākuma:

—I makā irirosū āārĩrĩ makā, neō gaji makā máa, ārīrākuma. ¹⁹ Irasū bujawererā, ĩgūsāya dipu weka nikūwera mápeorākuma. Dujaritua ore, āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā daro. Oārĩ makā āārādibu. Āārĩpererā marĩ doóriduparu oparā dia wádiyague naarā iri makāma doebiri merā oārō wajatadibu. Güñaña marĩrō iri makā pereakōābu, ārīrākuma.

²⁰ Musā ūmugasigue āārĩrā gapu, iri makā béosūmakū ĩārā, usuyaka! Musā Marĩpuyarā, Jesús buedoregu beyenerā, ĩgūyare weredupiyunerā āārĩpererā usuyaka! Iri makā marā musārē ñerō tarimakū irima. ĩgūsā irasiridea waja, Marĩpu ĩgūsārē wajamoāmi.

²¹ Puru turagu Marĩpure wereboegu wáriye trigo yeri ĩgūsā oeri ūtāyere āiwāgū, dia wádiyague meéyo, āsū ārĩmi:

—I ye ūtāye meébiaderosūta wári makā Babilonia wāikuri makā béodijusūrokoa. Musā iri makārē neō dupaturi ĩābirikoa. ²² Iri makā béodijusūdero puru, neō bayarire péña marĩrokoa. Arpa wāikuri buaputēĩrē, tērē duparure, puririduparudere neō dupaturi péña marĩrokoa. Irore moānerā dupaturi neō moānemobirikuma. Trigo yeri ūtāyeri merā ĩgūsā

oedeade neō péña marĩrokoa. ²³ Iri makārē neō suru sīāgodiru boyobirikoa. Mojōsuarā bosenu irirā usuyari merā ĩgūsā werenírĩrē neō dupaturi péña marĩrokoa. Iri makā marā doebiri duarimasā, gajirā i ũmu marā nemorō oparā āārĩmá. Iri makā marā yéa iriri merā āārĩperero marārē ĩgūsā ārĩkatorire bñremumakū irima.

²⁴ Marĩp̄ya kerere weredupiyunerārē, gajirā ĩgūyarādere, irasū āārĩmakū i ũmugue āārĩpererā masaka wējēsũnerārē i makā marā wējēnerā āārĩmá, ārĩmi yure turagu Marĩp̄re wereboegu.

19

¹ Babilonia béodijusũdero p̄m̄, ũmugasigüe wārā turaro merā āsū ārĩ werenĩmakū pébu:

Aleluya, Marĩp̄re usuyari sīrā! ĩgū marĩrē taugu āārĩmi. ĩgūrē bñremurā! Turatarigu āārĩmi.

² Masakare keoro wajamoāgū, diayeta irigu āārĩmi. Iri makā Babilonia, nomeō ũma merā kōābirarikugo irirosū āārĩbú. Iri makā marārē ĩākũrā, i ũmu marā ñerō irima.

Irasirigu Marĩp̄, ĩgūrē moāboerārē ĩgūsā wējēdea waja iri makā marārē wajamoāmi, ārĩma.*

³ Dupaturi āsū ārĩma doja:

Aleluya, Marĩp̄re usuyari sīrā! Iri makā neō piriro marĩrō ũjū ĩĩmikākũnĩkōārokoa, ārĩma.*

⁴ Veinticuatro oparā mūrā, wapikurā okarā merā ejamejāja, ĩgūsāya diapuserorire yebague moomejā, Marĩp̄re Op̄m̄ doarogue doagure āsū ārĩ bñremuma:

—Irasũta āārā. Aleluya, Marĩp̄re usuyari sīrā! ārĩma.

⁵ P̄m̄ Op̄m̄ doaro p̄m̄o āārĩgū āsū ārĩmi:

Marĩ Op̄re usuyari sīka! Āārĩpererā ĩgūrē moāboerā gopeyari merā ĩgūrē bñremurā: oparā, ubu āārĩrā irasū irika! ārĩmi.*

Jesucristore bñremurā mojōsuari bosenuērē usuyarākuma, ārĩ werede

⁶ P̄m̄ ym̄ wārā masaka werenĩmakū pébu. ĩgūsā wádibu ũtāmu irirosū, bñro bupu páro irirosū bñsuma. Āsū ārĩma:

Aleluya, Marĩp̄re usuyari sīrā! ĩgū marĩ Op̄m̄, turatarigu, dapagorare āārĩpererārē doregu ñajāsiami.*

⁷ Usuyarā! Yujupũrĩrĩgüe wári usuyari merā āārĩrā! Marĩp̄re: “Ōātaria m̄”, ārĩ, usuyari sīrā! Jesucristo oveja majĩgū irirosū āārĩgū ĩgūrē bñremurā merā āārĩngārĩm̄, ĩgū mojōsuari bosenu ejasiáa. ĩgūrē bñremurā, ĩgū merā mojōsabo, iri bosenuērē ōārō ũmuyudeo irirosū āārĩma.*

⁸ ĩgūsā ōārĩ surĩ, gurari marĩrĩ, bñro gosesiriri surĩ Marĩp̄m̄ ĩgūsārē sidea sãñarā āārĩma. Iri surĩ, Marĩp̄yarā ōārĩrē iridea irirosū āārā, ārĩma.*

⁹ P̄m̄ Marĩp̄re wereboegu yure ārĩmi:

—Ire gojaka: “Jesucristo oveja majĩgū irirosū āārĩgū mojōsuari bosenuērē ĩgū siunerā usuyarā āārĩma”, ārĩ gojaka! ārĩmi.

Yure ārĩnemomi doja:

—Diayeta āārā ym̄ wereri. I Marĩp̄ya werenírĩ āārā, ārĩmi.

* 19:2 Dt 32.43; 2 R 9.7 * 19:3 Is 34.10 * 19:5 Sal 115.13 * 19:6 Sal 93.1; 97.1; 99.1 * 19:7 Ef 5.23-32 * 19:8 Ap 7.14

10 Irasū āřĩmakū pėgu, řĩadukupuri merā ejamejā, Ĩgūrē b̄remubu iriadibu. Ƴu ejamejāmakū ĩāgū, āsū āřĩmi:

—Iřire irasiribirikōāka! M̄u, m̄uyarā Jesúre b̄remurā Ĩgū diaye weredeare irit̄yarā irirosūta Ƴade Marĩp̄ure moāboegu āārā. Irasirigu Marĩp̄u gap̄ure ejamejā, b̄remuka!

Jesús diaye weredeare wereturiarā Ōāgū deyomarĩgū iritamurĩ merā wererosūta, Marĩp̄u weredoredeare wereturiarā werema.

Juan, caballu boregu weka peyaḡuyare werede

11 P̄uru ūmugasi t̄p̄āmakū ĩābu. Iro caballu boregu āārĩmĩ. Ĩgū weka peyaḡu* āsū wāik̄umi: “Ĩgū āřĩrōsūta keoro irigu, diaye irigu āārĩmĩ”. Ĩgū masakare Ĩgūsā řerō iriri waja wajamoāgū, Ĩgūrē ĩaturirā merā ḡamewējēgū, diayeta Ƴāmi. 12 Ĩgūya koye peame ūjārĩ p̄urā irirosū goseb̄u. Ĩgūya dipurure wāri oparā peyari berorĩ peyami. Ĩgū wāirē Ĩgūrē gojatúsũdero āārĩb̄ú. Iri wāirē Ĩgū dita masĩmi. 13 Ĩgū sāñarĩne yoariñe dí merā dibuadeañe āārĩb̄ú. Ĩgū āsū wāik̄umi. “Marĩp̄uya werenĩrĩre wereḡu” wāik̄umi. 14 Ĩgūyarā surara ūmugasiḡue marā Ĩgūrē t̄yama. Caballu borerā weka peyama. Ōārĩ surĩ boreri, ḡurari marĩrĩ surĩre sāñarā āārĩmā. 15 Ĩgūya disiḡue sareri majĩ usiri majĩ wiribu. Iri majĩ merā i nikū marārē tarinuḡaḡukumi. Ĩgū turari merā, kōme merā iridea Ƴuk̄u merā Ĩgūsārē doremakū, neō suḡu Ĩgūrē tarinuḡaḡũno bokatĩb̄irikumi. Marĩp̄u āārĩpererā nemorō turaḡu i ūm̄u marā řerā merā guatarimi. Irasirigu caballu boregu weka peyaḡu, suḡu Ĩgū turari merā ĩgui karabipisārōsū Ĩgūsārē Ĩgū turari merā wajamoāḡukumi. 16 Ĩgūya surĩro, Ĩgūya řuḡādere i wāirē gojatúsũdero āārĩb̄ú: “Ĩgū āārĩpererā oparā nemorō Op̄u, āārĩpererā dorerā nemorō Doregu āārĩmĩ”, ārĩ gojatúsũdero āārĩb̄ú.

17 P̄uru Marĩp̄ure wereboegu abe ūm̄umugue nĩgūrē ĩābu. Āārĩpererā mimua ūmarōgue wūrārē turaro merā āsū āřĩmi:

—Nerērā aarika! Marĩp̄u baari āmurĩrē baarā aarika! 18 Wāri nikū marā oparāya diire baarākoa. Surara oparā, surara turarā, caballu, Ĩgūsā weka peyarāya diire baarākoa. Āārĩpererāya diire: moāboerā, moāboerā āārĩmerā, oparā, ubu āārĩrāya diire baarā aarika! āřĩmi.

19 P̄uru gajirosū deyoḡure, i ūm̄u marā oparā Ĩgūsāyarā surara merā nerēnerārē ĩābu. Ĩgūsā nerēnerā āārĩmā, caballu boregu weka peyaḡu merā, Ĩgūyarā surara merā ḡamewējēmurā. 20 Caballu boregu weka peyaḡu gap̄u gajirosū deyoḡure peresu irimi. Gajigu: “Ūm̄ugasiḡue marā Op̄uyare wereḡu āārā”, ārĩ āřĩkatodidere peresu irimi. Ĩgū āřĩkatodi gap̄u gajirosū deyoḡu ĩrō deyoromurĩrē iridi āārĩmĩ. Ĩgū deyoromurĩrē iridea merā gajirosū deyoḡu wāi gojatúsũnerārē, Ĩgū keori weadeare b̄remurārē Ĩgū āřĩkatorire p̄emakū iridi āārĩmĩ. “Ƴu wereri ūmugasiḡue marā Op̄uya āārā”, ārĩ āřĩkatodi āārĩmĩ. Caballu boregu weka peyaḡu Ĩgūsā p̄erārē peresu iriadero p̄uru, Ĩgūsārē okarārēta peamegue b̄eomi. Iri peame dia wādiya irirosū wāri peame azufre wāik̄uri poga merā ūjārĩme āārĩb̄ú. 21 P̄uru Ĩgūsāyarā surara d̄uyarārē sareri majĩ Ĩgūya disiḡue wiriri majĩ merā wējēmi. Irasū Ĩgū wējēadero p̄uru, mimua Ĩgūsāya d̄up̄urima diire baayapitariakōāma.

* 19:11 Caballu boregu weka peyaḡu, Jesucristota āārĩmi.

20

Mil bojorigora Cristo ĩgũyarā merā masakare doregũkumi, āĩ gojadea

¹ Pũũ gajĩgũ Marĩpure wereboegũ ũmũgasigũ merā dijarimakũ ĩābũ. Bũro ũkũāĩ gobema sawire, wārĩda kōmedadere opami. ² Irasũ dijarĩgũ, pĩrũrē ñeāmi. ĩgũ pĩrũ neōgoraguere deyoadi, Satanās wāĩkũgũ, wātĩ āārĩmi. ĩgũrē ñeā, kōmeda merā suami, mil bojorigora peresu iribu. ³ Sũa odo, bũro ũkũāĩ gobegũe bėodijumi, i ũmũ marārē mil bojorigora āĩrĩkatobirikōābũro, āĩrĩgũ. Irasũ bėodiju odo, iri gobema makāpũrore sawi merā bia, wītābiatokōāmi. Irasĩrĩgũ mil bojori tariadero pũũ, dupaturi ĩgũrē mērĩnũrĩgāta wiugũkumi dapa.

⁴ Pũũ oparā doarĩgũe doarārē ĩābũ. Marĩpũ ĩgũsārē masaka irideare: “I gapũ ōābũ, i gapũ ōābiribũ”, āĩ weremurārē pĩdi āārĩmĩ. Gajĩrādere ĩābũ. ĩgũsā Jesũya kerere, Marĩpũyare weredeā waja ĩgũsāya dipure diti bėosũnerā āārĩmā. Gajĩrosũ deyogũre, ĩgũ keori weadeadere neō bũremubirĩnerā āārĩmā. ĩgũsāya diapuserorire, o mojōrĩrē ĩgũ wāĩrē gojatũdorebirĩnerā āārĩmā. Irasĩrĩrā gajĩrā ĩgũsārē wējēnerā āārĩmā. ĩgũsārē wējēdero pũũ masā, dupaturi okarā āārĩnerā āārĩmā. Mil bojorigora Cristo merā dorenerā āārĩmā. ⁵⁻⁶ Iri masārĩ, āārĩpũrorĩri masārĩ āārā. Āārĩpererā masāpũrorĩrā, Marĩpũyarā bũro ũsũyarā āārĩrākũma. Neō dupaturi boabĩri, pėrebĩri pėamegũe waabĩrikũma. Marĩpũ, irasũ āārĩmakũ Cristo ĩũrō paĩā āārĩrākũma. Mil bojorigora Cristo merā masakare dorerā āārĩrākũma. Iri mil bojori tariadero pũũ, gajĩrā boanerā masārākũma.

Wātēa opũ bėosũgũkumi, āĩ gojadea

⁷ Iri mil bojori tariadero pũũ, wātēa opũ peresugũe āārĩgũ wĩusũgũkumi. ⁸ ĩgũ wĩriadero pũũ, āārĩperero i ũmũ marārē āĩrĩkatogũ waagũkumi. “Nāka, gāmwējērā”, āĩrĩgũ, Gog wāĩkũro marārē, Magog wāĩkũro marādere āĩrĩkatogũ waagũkumi. Irasĩrĩrā, ĩgũ āĩrĩkatorire pėrā, ĩgũsāyarā surarare siũ neeōrākũma gāmwējēmũrā. Dia wādĩyama ĩmĩpa yerire keo bokatĩũña marĩrō irirosũ, ĩgũsāyarā surarare keo bokatĩũña marĩrokoa. Wārāgora āārĩrākũma.

⁹ Irasĩrĩrā i nikũ āārĩpererogũe āārĩseyanũgā, Marĩpũyarā āārĩrĩ makā ĩgũ maĩrĩ makārē kāmũtabianũgājarākũma. ĩgũsā irasũ kāmũtabianũgājaderō pũũ, Marĩpũ ĩgũsārē ũmũgasĩma pėame merā soepeogũkumi. ¹⁰ Irasũ waadero pũũ, wātĩrē ĩgũsārē āĩrĩkatodire pėrebĩri pėamegũe bėogũkumi. Iri pėame, dia wādĩya irirosũ āārĩrĩ pėame azufre merā ũjarĩme āārā. Irogue gajĩrosũ deyogũre, gajĩgũ: “Ūmũgasigũe marā Opũyare wewegũ āārā”, āĩrĩkatodire bėosĩami. Irogue āārĩrā, ũmũrĩ, ñamĩrĩ neō perero marĩrō bũro pũrĩrĩkũrākũma.

Masakare wajamoātũnrĩmarē gojadea

¹¹ Pũũ wāro Opũ doaro borerore ĩābũ. Iro doarogũe doagũdere ĩābũ. ĩgũ ĩũrōrē i nikũ, ũmũgasĩde dederĩpėreakōābũ. Neō deyobĩribũ. ¹² Pũũ boanerā iro doarogũe doagũ ĩũrō nĩmakũ ĩābũ. Ubu āārĩrā, oparāde āārĩmā. Irogue ĩgũsā nĩrĩpoeta Marĩpũ ĩgũ gojadea pũrĩrē tũpāmi. Iri pũrĩgũe masaka irideare gojatũdeā āārĩbũ. Gajĩ pũ ĩgũ merā pėrebĩri okari opamũrā wāĩrē gojatũdeā pũ āārĩbũ. Irasĩrĩgũ iri pũrĩgũe gojatũdeare ĩā odo, boanerārē ĩgũsā irideare keoro wajarĩmi. ¹³ Dia wādĩyagũe mĩrĩnerā, boanerā āārĩrōgũe āārĩnerāde ĩgũ ĩũrō āārĩmā. Irasĩrĩgũ Marĩpũ, Opũ doarogũe doagũ āārĩpererārē ĩgũsā irideare keoro wajarĩmi. ¹⁴ Pũũ boarĩre, boanerā āārĩrōdere pėrebĩri pėamegũe bėokōāmi. Iri pėame, wādĩya irirosũ āārĩrĩ pėame āārĩbũ. Irasĩrĩrā irogue

béosūrāno dupaturi boarā irirosū dujama. Marīṛṇ merā neō āārībirikuma. ¹⁵ Irasirirā āārīpererā Marīṛṇ merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūdea pūgue gojatūsūña marīnerā perebiri peamegue béosūma.

21

Ēmugasi, i nikūde maama dita gorawayurimarē gojadea

¹ Pṛṇ yṇ Juan, āmugasi, i nikūde maama āārīrīrē iābṇ. Āārīṛṇroridea dari āmugasi, i nikū dederidijapereakōābṇ. Dia wādiya marīṛṇ pama. ² Neō ñerī marīrī makā, āmugasi Marīṛṇ pṛogogue āārīrī makā dijarimakū iābṇ. Iri makā, maama makā, Jerusalén wāikuri makā āārībú. Ōārō deyorī makā, mojósuabo igo marāṛṇ suyuburo, ārīgō, surīro ōārō sāñadeo irirosū āārībú. Marīṛṇ āsūta i makārē āmuyudi āārīmī. ³ Pṛṇ Oṛṇ doaro pṛo āārīgú, turaro merā āsū ārī werenimākū pébu:

—Ōārō péka! Dapagora Marīṛṇ masaka watope āārīmī. Īgūsā merā āārīgukumi. Īgūsā Īgūyarā āārīrākuma. Īgūta Īgūsā merā āārī, Īgūsā Oṛṇ āārīgukumi. ⁴ Āārīpererī Īgūsāya kódeko wiririre niūgukumi. Boari, bajawereri, kó oreri, pūrīrikuride neō marīrokoa. I ūmuma āārādea āārīpererī pereakōābṇ, ārīmī.

⁵ Pṛṇ Marīṛṇ, Oṛṇ doarogue doagu āsū ārīmī:

—Āārīpererire maama dita gorawayumākū yāa, ārīmī.

Pṛṇ āsū ārīmī doja:

—Yṇ ārīrīrē gojaka! Yṇ ārīrī diayeta āārā. Irasiriro yṇ ārīrōsūta waarokoa, ārīmī.

⁶ Pṛṇ yṇre āsū ārīmī doja:

—Iropata āārā. Yṇ neōgoraguere āārīpererī i āmumarē āārīmakū iridi, i āārīpererire peremākū iribu āārā. Yṇre gāamerā, ñemesiburā bṛo iirīduarā irirosū āārīma. Irasirigu Īgūsārē perebiri okari sīrī deko*, ūmawiuroma dekore tīāgukoa. Wajamarīrō iri dekore iirīrākuma. ⁷ Āārīpererā ñerō tarikererā yṇre bṛemuduūmerāre āārīpererī yṇ: “Sīgura”, ārīdeare sīgukoa. Īgūsā Oṛṇ āārīgukoa. Īgūsā, yṇ pūrā āārīrākuma. ⁸ Gajirā gaṇ masakare gūisīā, yaare pīrīrā, yṇre bṛemumerā, ñetariro irirā, wējērīmasā, ūma, nome merā, nome ūma merā ñerō kōābirarikurā, yéa āārīrā iririkurā, keori weadeare bṛemurā, āārīpererā ārīkatorikurā peamegue waarākuma. Iro dia wādiya irirosū āārīrī peame azufre merā ūjūrīme āārā. Irogue waarā, yṇ merā neō āārībirikuma. Irasirirā dupaturi boarā irirosū dujarākuma, ārīmī.

Maama makā Jerusalēmarē weredea

⁹ Pṛṇ sugṇ Marīṛṇre wereboegu yṇ pṛogogue ejami. Īgū su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejari pari opanerā merāmṇ, Marīṛṇ masakare wajamoādoREGṇ pīnerā merāmṇ āārīmī. Āsū ārīmī yṇre:

—Īāgū aarika! Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū mojósuabore† Īmugṇkoa mūrē, ārīmī. ¹⁰ Irasirigu Ōāgū deyomarīgū, kērō irirosūgue yṇre

* **21:6** San Juan 11.25: Jesús ārīmī: —Yṇ boanerārē masāmākū irigu, Īgūsārē okari sīgū āārā. Yṇre bṛemugū boadigue āārīkeregu, okagukumi, ārīmī. San Juan 14.6: Jesús ārīmī doja: —Yṇ dita Yṇpṇ pṛogogue waarī maa irirosū āārā. Yṇ diayema āārīrīrē masakare masīmākū irigu, Īgūsārē okamakū irigu āārā. Yṇ merāta Yṇpṇ pṛogogue waarākuma, ārīmī. Irasirigu Jesús perebiri okarire sīrī deko irirosū āārīmī. Īgūrē bṛemurā Īgū Paṇ pṛo i perebiri okarire opamurā āārīma. † **21:9** Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūrē bṛemurā maama makā Jerusalén marā āārīmurā Īgū mojósuabo irirosū āārīma.

Marĩpuya makārē ĩmakā irimi. Ɖmadi ũtāũ wekague yare āimurĩa, irogue Marĩpuya makārē Jerusalērē neō ñerĩ marĩrĩ makārē, Marĩpu purogue ũmugasigue merā dijariĩ makārē ĩmumi. ¹¹ Marĩpu gosesiriri merā, jaspe wāikuriye, wajapariye, ōārō deko suririye irirosũ deyoriye gosesirosũ gosesiribũ. ¹² Iri makā turo wari sārĩrō ũmarĩ sārĩrō āārĩbũ. Iri sārĩrōrē pe mojomā pere su gubu peru pērēbejarigora makāpurori āārĩbũ. Iri makāpurorikũ sugu Marĩpure wereboegũ koremi. Iri makā makāpuroriguere Israel bumarā pe mojomā pere su gubu peru pērēbejari buri marā wāirē gojatũsũbũ. ¹³ Iri sārĩrōrē abe marĩriro gapũ ure makāpuro āārĩbũ. Sur gapũ ure makāpuro, norte gapũ ure makāpuro, abe ñajārō gapũ ure makāpuro āārĩbũ. ¹⁴ Iri sārĩrō pe mojomā pere su gubu peru pērēbejari paga ũtā majĩrĩ weka peyabũ. Iri ũtā majĩrĩkũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũ buedoregũ beyenerā wāirē gojatũsũbũ.

¹⁵ Marĩpure wereboegũ yare weregũ keodi oro merā iridire opami. Iri makārē, iri makāma makāpuroridire, iri sārĩrōdere keobu irimi. ¹⁶ Ĩgũ keodi merā iri makārē keo odomakā, dos mil doscientos kilómetros yoari makā, iropata eyari makā, iropata ũmarōde āārĩbũ. ¹⁷ Purũ iri makāma sārĩrōrē keomi. “Sesenta y cinco metros āārā”, āĩmi. Marĩ masaka keorosũta keomi.

¹⁸ Iri sārĩrō jaspe wāikuri ũtāye merā iridea sārĩrō āārĩbũ. Iri makā oro merā iridea makā āārĩbũ. Iri oro gajino morēña marĩrĩ, ōārō deko suriri irirosũ deyobũ. ¹⁹ Iri sārĩrō doka āārĩrĩ ũtā majĩrĩrē āārĩpereri wajapariyeri merā mamudea āārĩbũ. Āārĩpuroriri majĩ jaspe wāikuriye āārĩbũ. Iriye purũma majĩ zafiro wāikuriye āārĩbũ. Peye purũma majĩ ágata wāikuriye, ureye purũma majĩ esmeralda wāikuriye āārĩbũ. ²⁰ Wapikuriyeri purũma majĩ ónice wāikuriye āārĩbũ. Su mojomā purũma majĩ cornalina wāikuriye, su mojomā pere gaji mojó suru pērēbejari purũma majĩ crisólito wāikuriye āārĩbũ. Su mojomā pere gaji mojó peru pērēbejari purũma majĩ berilo wāikuriye āārĩbũ. Su mojomā pere gaji mojó ureru pērēbejari purũma majĩ topacio wāikuriye āārĩbũ. Su mojomā pere gaji mojó wapikũdiru pērēbejari purũma majĩ crisoprasa wāikuriye āārĩbũ. Pe mojomā purũma majĩ acinto wāikuriye āārĩbũ. Pe mojomā pere su gubu suru pērēbejari purũma majĩ amatista wāikuriye āārĩbũ. ²¹ Iri sārĩrōrē pe mojomā pere su gubu peru pērēbejari makāpurori, perla merā iridea seri āārĩbũ. Iri serikũ suye perlaye merā iridea dita āārĩbũ. Iri makā deko waari maa, oro gajino morēña marĩrĩ merā iridea maa, ōārō deko suriri irirosũ deyori maa āārĩbũ.

²² Iri makārē Marĩpuya wiire ĩābiribũ. Iri makā āārĩpererogue Marĩpu turatarigũ, irasũ āārĩmakũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũde āārĩrō āārĩbũ. Irasiriro iri makā āārĩperero Marĩpuya wii irirosũ āārĩbũ. ²³ Iri makā abe ũmũmũ, ñamimũde boyoro gāamebea. Marĩpu gosesiriri merā ōārō boyoa. Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũde iri makārē sĩāgodiru irirosũ boyomi. ²⁴ Irasirirā i ũmũ marā Marĩpu taunerā iri makāma boyori merā āārĩrākuma. I ũmũ marā oparā iri makāgue ĩgũsā ōārĩ oparire sirā āĩjarosũ Marĩpure: “Ōātaria mũ”, ārĩ, usũyari sĩrākuma. ²⁵ Ɖmurē iri makāma makāpurori tũpādea āārĩrokoa. Iroguere neō ñami marĩrokoa. ²⁶ Wari nikũ marā ĩgũsā ōārĩ oparire iri makāgue sirā āĩjarosũ Marĩpure bũremurā ejarākuma. ²⁷ Ɖerĩ āārĩrĩ gapure iri makāguere neō āĩñajābirikuma. Ɖerō iririkurā, ārĩkatorikurāde neō iri makāguere ñajābirikuma. Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũ merā prebiri okari opamurā ĩgũya gojadea pũgue ĩgũsā wāĩ gojatũsũnerā āārĩma. ĩgũsā dita

iri makāguere ñajārākuma.

22

¹ Pꝛꝛꝛ Marĩpꝛꝛe wereboegu diare yꝛe ìmumi. Iriyama deko perebiri okari sĩrĩ deko* āārĩbú. Ōārō deko sꝛĩdiya, diumajĩ irirosũ āārĩbú. Marĩpꝛꝛ, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũya doaro doka wiribũ. ² Iri makā dekoma maa, wári maague ūmayobũ. Iriya pe gapꝛ tꝛorire perebiri okari sĩrĩ yuku nĩbũ. Iri yuku aberikũ dukakũ. Su bojorire, pe mojōma pere su gubu peru pērebejarigora dukakũ. Irigũma pũrĩ i ūmũ marā masaka pũrĩrikũrĩre tauri pũrĩ āārā. ³ Irasiriro neō pũrĩrĩ marĩrokoa. Iri makāgue Marĩpꝛꝛ, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũya doaro āārĩrokoa. Īgũyarā ĩgũrē bꝛemurākuma. ⁴ Īgũya diapure ĩārākuma. Īgũsāya diapuserorire ĩgũ wāirē tuuyasũrā āārĩrākuma. ⁵ Iroguere ñami neō marĩrokoa. Irasirirā iro āārĩrā sĩāgoriduparure, abe boyoridere gāāmebirikuma. Marĩpꝛꝛ boyori merā āārĩrākuma. Īgũ merā neō piriro marĩrō dorenĩrākuma.

Jesucristo i ūmũgue dupaturi aariburo mērō dũyáa, ārĩ gojadea

⁶ Pꝛꝛꝛ Marĩpꝛꝛe wereboegu yꝛe ārĩmi:

—Yũ wererĩ diaye ārĩrĩ āārā. Irasiriro yũ ārĩrĩsũta waarokoa. Marĩpꝛꝛ ĩgũya kerere weredupiyurāre ĩgũyare masĩmakũ irigu āārĩmi. Īgũrē wereboegure iriumi ĩgũrē moāboerāre mērōgā pꝛꝛꝛ waaburire masĩdoregũ, ārĩmi.

⁷ Irasirigu Jesús āsũ ārĩmi:

—Mērōgā pꝛꝛꝛ aarigukoa. Irasirirā, Yũpꝛꝛya kere i papera pũgue gojadeare iritayarā usũyarākuma, ārĩmi.

⁸ Yũ Juan, i āārĩpererire pé, ĩābũ. Irasirigu irire pé, ĩādero pꝛꝛꝛ, yꝛe ĩmuadi Marĩpꝛꝛe wereboegũya guburi pꝛꝛo ñadũkũpuri merā ejamejájabu ĩgũrē bꝛemubu. ⁹ Yũre ĩgũ gapꝛ ārĩmi:

—Irire irasiribirikōāka! Mũ, mũyarā Marĩpꝛꝛya kerere weredupiyurā, āārĩpererā i papera pũma dorerire irirā irirosũta yude Marĩpꝛꝛe moāboegu āārā. Irasirigu Marĩpꝛꝛ gapꝛe ñadũkũpuri merā ejamejā, bꝛemuka! ārĩmi.

¹⁰ Pꝛꝛꝛ yꝛe ārĩnemomi:

—I pũgue: “Āsũ waarokoa”, ārĩ gojadea keoro waaburo, mērō dũyáa. Irasirigu, Marĩpꝛꝛya kere i pũgue gojadeare duúroge opabirikōāka! Yayeri āārĩbea. ¹¹ Irasirirā ñerā i kerere péduamerā murārōta ĩgũsā gāāmerō irinikōāburo. Ñerĩrē iririkũrāde murārōta ñerĩrē irinikōāburo. Ōārō irirā gapꝛ murārōta ōārō irinikōāburo. Marĩpꝛꝛ gāāmerĩrē iririkũrāde murārōta irire irinikōāburo, ārĩmi.

¹² Pꝛꝛꝛ Jesús āsũ ārĩmi:

—Āsũta āārā. Gũñaña marĩrō aarigura. Masakakure yũ sĩburire opáa. Īgũsā iriderosũta ĩgũsārē keoro sĩgura. ¹³ Yũ neōgoraguere āārĩpererĩ i ūmũmarē āārĩmakũ iridĩ, i āārĩpererire peremakũ iribu āārā. Yũ i ūmũrē iriburo dupiyuro āārĩsiabu. Iri pereadero pꝛꝛꝛ, āārĩnikōāgukoa, ārĩmi.

* **22:1** San Juan 11.25: Jesús ārĩmi: —Yũ boanerāre masāmakũ irigu, ĩgũsārē okari sĩgũ āārā. Yũre bꝛemugũ boadigue āārĩkeregu, okagakumi, ārĩmi. San Juan 14.6: Jesús ārĩmi doja: —Yũ dita Yũpꝛꝛ pꝛꝛogwe waarĩ maa irirosũ āārā. Yũ diyamarē masakare masĩmakũ irigu, ĩgũsārē okamakũ irigu āārā. Yũ merāta Yũpꝛꝛ pꝛꝛogwe waarākuma, ārĩmi. Irasirigu Jesús perebiri okarĩre sĩrĩ deko, perebiri okarĩre sĩrĩ yuku irirosũ āārĩmi. Īgũ merā ĩgũrē bꝛemurā ĩgũ Pagu pꝛꝛo i perebiri okarĩre opamurā āārĩmi.

¹⁴ 'Āārīpererā Īgūsā ñerī irideare pirirā usuyarākuma. Surí koe odo, gurari marīrī sāñanerā irirosū āārīma. Irasirirā iri makāma makāpūrōrire tariñajārākuma. Iri makāma yukū perebiri okari sīrī yukū dukare baarākuma.

¹⁵ Gajirā ñerō iririmasā gapū iri makāgue ñajābirikuma. Īgūsā yéa āārīrā iririkurā, ūma, nome merā, nome ūma merā ñerō kōābirarikurā, wējērīmasā, keori weadeare buremurā, ārikatorikurā āārīma.

¹⁶ 'Yū Jesús, yare wereboegure iriubū, musā yare buremurārē i papera pūmarē werebure. Opū David parāmi āārīturiagu āārā. Neñukāmū boyodiru ōārō boyoro irirosū āārīgū, maama perebiri ūmurē pīgū āārā, ārīmi.

¹⁷ Ōāgū deyomarīgū, irasū āārīmakū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūyarāde Īgū mojosuabo irirosū āārīrā Īgūrē āsū ārīma: "Aarika!" ārīma. Āārīpererā irire ārīmakū pérāde: "Aarika!" ārīburo. Nemesiburā iiriduarā, perebiri okari sīrī dekore iirirā aariburo. Wajamarīrō iri dekore iirirākuma.

¹⁸ 'Yū Juan, āārīpererā Marīpūya kere i pūgue gojadeare pérārē gopepyari merā āsū ārī weregura: "I pūgue gojadeare gajī bueri merā morēsōo werenemorārē Marīpū wajamoāgukumi. I pūgue wajamoāburire gojaderosūta Īgūsārē wajamoāgukumi. ¹⁹ Gajirā Marīpūya kere i pūgue gojadeare gorawayurārē āsū irīgukumi. Īgūsārē perebiri okari sīrī yukū dukare sīboadeare sībirikumi. Irasirirā Marīpū merā neō ñerī marīrī makāgue āārīnīkōābirikuma. Irire i pūgue gojasūa", ārīmi.

²⁰ Jesús irire weregū, āsū ārīmi:

—Irasūta āārā. Mērō duyāa yū aariburo, ārīmi.

Irasūta waaburo. Gūa Opū Jesús aarika!

²¹ Marī Opū Jesús musā āārīpererārē ōārō iritamuburo. Irasūta āārīburo.